

میخایل شولوخوۋ

تىنچ دون

(4)

شىنجاڭ ياشلار – ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

تىنچ دون

ISBN7-5371-0075-6/I-20
نومۇرى: M10124·235
باھاسى: 2·75 يۈەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
ئۇيغۇرچە كتابلار بېكى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مىخايىل شولوخوۋ

تىنچ دون

(4 - كىتاب)

تەرجىمە قىلغۇچى: رەخمىتۇللا جارى
مەسئۇل مۇھەررىرى: غوجاخۇن خۇداۋەردى

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

بۇ كىتاب خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن 1957 - يىل 11 - ئايدا نەشر قىلىنغان 1 - نەشرى، 5 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە قىلىندى.

本书根据人民文学出版社一九五七年十一月第一版第五次印刷本翻译.

مەسئۇل كوررېكتۇرى: ئىبراھىم مۆمىن

تەنجۇر دون (4)

*

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى قۇرۇلۇش يولى 9 - قورۇ)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى:26.25
1986 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى
1987 - يىل 6 - ئاي 1 - بېسىلىشى
ISBN7 - 5371 - 0075 - 6/I - 20
كىتاب نومۇرى: M10124·235
سانى: 1 — 7,150
باھاسى: 2.75 يۈەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

1

يۇقىرىقى دون قوزغىلىڭى قىزىل ئەسكەرلەر قوشۇنلىرىنىڭ خېلى كۆپ قىسمىنى جەنۇبىي فرونتتىن ئۆزىگە تارتىپ، بەنت قىلىپ تۇرغانىدى، بۇھال دون ئارمىيىسى قوماندانلىقىغا نوۋوچېركاسسكىنى ھىمايە قىلىپ تۇرغان فرونتتىكى ئۆز كۈچلىرىنى ئەركىن - ئازادە يېڭىباشتىن گۇرۇپپىلارغا ئايرىش ئىمكانىيىتىنى بېرىپلا قالماستىن، بەلكى كامېنسكايا ۋە ئۇست - بېلوكالىتۋېنسكايا يېزا بازارلىرى رايونىدا ئەڭ ماتانەتلىك ۋە تەجرىبىلىك ئاق گۋاردىيە پولكلىرىدىن، ئاساسەن، تۆۋەنكى دون پولكلىرى بىلەن قالماق پولكلىرىدىن كۈچلۈك، زەربىدار بىر گۇرۇپپىنى توپلاش ئىمكانىيىتىنىمۇ بەرگەنىدى، بۇ گۇرۇپپىنىڭ ۋەزىپىسىگە مۇنۇلار كىرەتتى: مۇۋاپىق پەيتتە، گېنېرال فتسخالاۋ قورۇۋنىڭ قىسىملىرى بىلەن بىرلىكتە ھەربىكەت قىلىپ، 8 - قىزىل ئارمىيىنىڭ بىرقىسمىنى تەشكىل تېلىدىغان 12 - دېۋىزىيىنى سۇرۇپ توقاي قىلىش، ئۇ ئەڭ بىلەن 13 - دېۋىزىيىنىڭ ۋە ئورال دېۋىزىيىسىنىڭ يان قانىتى بىلەن ئارقا تەرىپىگە ئېچكىرىلەپ كىرىپ، شىمالغا يېرىپ ئۆتۈش. شۇنىڭ بىلەن قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن يۇقىرىقى دونلۇقلارغا قوشۇلۇۋېلىش.

دون ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى گېنېرال دېنىسوف بىلەن شتاب باشلىقى گېنېرال پولياكوف ئۆز ۋاقتىدا تۈزۈپ چىققان زەربىدار گۇرۇپپىنى توپلاش پىلانى ماي ئېيىنىڭ ئاخىرىدا

پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئەھۋالگە ئاشۇرۇلۇپ بولدى. گامبىنسكايا‌غا 36 توپ ۋە 140 پىلىموتى بار 1600 گە يېقىن مىلتىق ۋە قىلىچ بىلەن قوراللانغان ئەسكەر يۆتكەپ كېلىندى؛ 1918 - يىلى يازدا ئەسكەر يېشىغا توشقان ياش كازاكلاردىن تەشكىل قىلىنغان ياشلار ئارمىيىسى دەپ ئاتالغان ئارمىيىنىڭ ئاخىرقى ئاتلىق قىسىملىرى ۋە خىللانغان پولكلىرى كەلتۈرۈلۈۋاتاتتى.

دەل شۇچاغدا تۆت تەرەپتىن قورشاۋغا ئېلىنغان قوزغىلاڭچىلار قىزىل ئارمىيە جازا قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىنى قايتۇرۇۋاتاتتى. جەنۇبتا، دوننىڭ سول قىرغىقىدا قوزغىلاڭچىلارنىڭ ئىككى دىۋىزىيىسى خەندەكلەرگە مەھكەم بېكىنىۋالغان بولۇپ، ئۇلار پۈتۈن ئۇرۇش سەپلىرىدە نۇرغۇنلىغان قىزىل ئارمىيە باتارېيىلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە ئۆزلۈكسىز ۋە دەھشەتلىك ئوت ئېچىپ تۇرغانلىقىغا قارىماستىن، دۈشمەننىڭ دونىدىن ئۆتۈشىگە ئىمكان بەرمەيۋاتاتتى؛ قالغان ئۈچ دىۋىزىيە غەرب، شىمال ۋە شەرق تەرەپتىن قوزغىلاڭچىلار تېررېتورىيىسىنى قوغداپ تۇراتتى، ئۇلار غايەت زور چىقىمغا ئۇچرىدى، بولۇپمۇ شەرقىي شىمال ئوچاستىكىدا تالاپەت ئېغىر بولدى، شۇنداق بولسىمۇ، ئۇلار زادىلا چېكىنمەستىن، ھەممە ۋاقىت بەرداشلىق كۆرسىتىپ، خوپپر ئوكرۇگىنىڭ چېگرىسىدىن چىقمىدى.

ئۆز يېزىسىنىڭ ئۇدۇلىغا جايلاشقان ۋە مەجبۇرىي بىكارچىلىققىتىن زېرىكىپ كەتكەن تاتارىسكى يېزىسىنىڭ يۇزلۈك بۆلۈنمىسى بىرگۈنى توساتتىن قىزىل ئەسكەرلەرگە ۋەھىمە سالدى: ئۆزىنىختىيارىي بىلەن چاقىرىلغان كازاكلار قارا‌ئوغۇ كېچىدە ئون - تېۋىش چىقارماستىن، چوڭ قېيىقلارغا ئولتۇرۇپ، دوننىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۈزۈپ ئۆتۈپ، قىزىل ئەسكەرلەر قاراۋۇلخانىسىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى - دە، تۆت قىزىل ئەسكەرنى ئۆلتۈرۈپ، بىر پىلىموتنى قولغا چۈشۈردى. ئەتىسى قىزىللار ۋېشېنسكايانىڭ

www.uyghurkitap.com

قېشىدىن باتارىيە يۆتكەپ كەلدى، بۇ باتارىيە كازاكلارنىڭ خەندەكلىرىگە نېرىدىن بېرى ئوت ئاچتى. ئورمانغا شىراپنېل تاراقلاپ چۈشۈش بىلەنلا، بۆلۈنمە ئالدىراش خەندەكلەرنى تاشلاپ، دون قىرغىقىدىن يىراق يەرگە ــ ئورمانلىق ئىچكىرىسىگە چېكىندى. بىر سوتكىدىن كېيىن قىزىللار ئۆز باتارىيىسىنى كەينىگە چاقىرىپ ئەكەتتى ـ دە، تاتارىسكى كازاكلىرى ئۆزلىرىنىڭ تاشلاپ كەتكەن پوزىتسىيىلىرىگە قايتىپ كېلىپ قايتا ئورۇنلاشتى. زەمبىرەك ئوقلىرىدىن بۆلۈنمە چىقىمغا ئۈچرىدى: يېقىندا تولۇقلاندۇرۇشقا كەلگەن ئەسكەرلەردىن ئىككى ئۆسمۈر كازاك سنارەت پارچىلىرى بىلەن ئۆلۈپ كەتتىۋە مۇشۇ ۋەقە ئالدىدىلا ۋېشېنسكايادىن كەلگەن بۆلۈنمە كوماندىرىنىڭ چاپارمىنى ياردار بولدى.

ئۇندىن كېيىن بىر قەدەر جىمجىتلىق ئورناشتى ـ دە، خەندەكلەردىكى تۇرمۇش بۇرۇنقى قېلىپىغا چۈشتى. خوتۇنلار خەندەكلەرگە پات ـ پات كېلىشىپ، كېچىلىرى نان بىلەن ساموگون ئەكىلىشەتتى، كازاكلار ئاش ـ تاماقتا موھتاجلىق تارتمايتتى: ئېزىپ كېلىپ قالغان ئىككى موزاينى سويۇشتى، بۇنىڭدىن باشقا ھەركۈنى كۆلىدە بېلىق تۇتۇشاتتى. خرىستونە باش بېلمەچى بولۇپ سانىلاتتى. ئۇنىڭ ئىختىياردا ئون سارجىندەك يايما تور بولۇپ، بۇ تورنى چېكىنگۈچىلەردىن بىرى قىرغاقتا تاشلاپ كەتكەن بولۇپ، بۇ تورنى تېپىۋالغانىدى، خرىستونە شۇ تورنى سۈرەپ يۈرۈپ، دائىم «چوڭقۇرلۇقتىن» بېلىق تۇتاتتى، بۇ ئوتلاقتا مەن كېچىسى ئۆتمىگەن بىرمۇ كۆل يوق دەپ ماختىناتتى ئۇ. ئۇ بىر ھەپتە ھارماي ـ تالماي بېلىق تۇتقاندىن كېيىن كۆڭلەك ـ شالۋارلىرىغا يۇسمۇ چىقمايدىغان بېلمەنىڭ نەم پۇرىقى شۇنچىلىك سىڭىپ كەتكەنكى، ئانىكۇشكا ئاخىر بىر كۈنى ئۇنىڭ بىلەن بىر گەپنى يېتىشقا قەتئىي ئۇنمىدى، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـــ سەندىن خۇددى ھارام بولۇپ قالغان لاقتا بىلىنمەك پۇرىقىدەك بىر سېسىق پۇراق پۇراپ تۇرىدۇ! سەن بىلەن بۇيەردە يەنە بىر سوتكا بىللە تۇرىدىغان بولسام، بۇندىن كېيىن ئۆمۈربويى كۆڭلۈم بىلىنمى تارتمايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

شۇچاغدىن تارتىپ ئانىكۇشكا، پاشا چاقماقنى قارىماستىن، گەمىنىڭ تېشىدا ئۇخلايدىغان بولدى. ئۇ، ئۇخلاش ئالدىدىن چىرايىنى سەت پۈرۈشتۈرۈپ، قۇم ئۇستىدە چېچىلىپ قالغان بىلىق قاسرىقىنى ۋە بەدبۇي ئىچ ـ قارنىنى سۈپۈرگە بىلەن تازىلاپ تۇراتتى، ئەمما خرىستونە ھەرئەتىگىنى بىلىق تۇتۇشتىن قايتىپ كەلگەندە، گەمىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا بىغەملىك بىلەن ئالىپىتە ئولتۇرۇپ، تۇتۇپ كەلگەن كاراس بىلىقلارنىڭ قارنىنى يېرىپ، يەنە تازىلاشقا كىرىشەتتى. ئۇنىڭ قېشىدا كۆك چۈننىلار توپ ـ توپ ئۇچۇپ يۈرۈشەتتى، ياۋۇز سېرىق چۈمۈلىلەر بۇلۇتـتەك ئۆمىلەپ يۈرۈشەتتى، كېيىن ئانىكۇشكا ھاسىرىغان پېتى يۆگۈرۈپ كېلىپ، يىراقتىنلا ۋارقىرايتتى:

ـــ ساڭا باشقا يەر يوقمۇ؟ سەن ساراڭنىڭ گېلىغا ياكى بىلىقنىڭ قىلتىرىقى تۈرۈپ قالمايدىكەن! سەن بۇيەردىن بېرى كەت، خۇدا ھەققى! بۇ مېنىڭ ياتىدىغان يېرىم تۇرسا، سەن بۇ يەرگە بىلىقنىڭ ئۈچەي ـ باغرىنى تۆكۈپ، پۈتۈن ئوكرۇكتىكى چۈمۈلىلەرنى يىغىپ ئەكەلدىڭ، ئاستراخاندىكىدەك سېستىچىلىق پەيدا قىلدىڭ!

خرىستونە ئۆزى ياسۇالغان پىچىقىنى ئىشتىنىغا ئېرتىپ، ئانىكۇشكىنىڭ غەزەپلەنگەن كوسا يۈزىگە ئويچانلىق بىلەن ئۇزاق قاراپ تۇراتتى ـ دە، ۋەزمىنلىك بىلەن مۇنداق دەيتتى:

ـــ دېمەك، ئانىكەي، بىلىقنىڭ پۇرىقىغا چىداپ تۇرالمىغىنىڭغا قارىغاندا، ئىچىڭدە مەددە قۇرت بار ئوخشايدۇ، ئاچ قورساقتا سامساق يېمەك قانداق؟

www.uyghurkitap.com

ئانىكۆشكا ئاغزىغا كەلگەننى تىللاپ، يەرگە تۈكۈرۈپ، كېتىپ قالاتتى.

بۇ جاڭجال كۈنمۇ كۈن داۋام قىلاتتى. ئەمما ئومۇمەن ئېيتقاندا بۆلۈنمە تىنچ كۈن ئۆتكۈزەتتى، ستېپان ئاستاخوفنى ھېسابقا ئالمىغاندا، توق تۇرمۇشتىن ھەممە كازاكلارنىڭ كۆڭلى خۇش ئىدى.

ستېپان ئاكسىنىيىنىڭ ۋېشېنسكايادا گرىگورىي بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىدىغانلىقىنى يېزىلىق كازاكلاردىن بىلىۋالدىمۇ ياكى يۈرىكى تۇيدىمۇ، ھەر ھالدا توساتتىن ئۇنىڭدا سېغىنىش پەيدا بولدى، يوقىلاڭ ئىش بىلەن ۋىزۋۇت كومانىدىرى بىلەن تىللىشىپ، قاراۋۇلۇق خىزمىتىگە چىقىشتىن قەتئىي باش تارتتى.

ئۇ گەمىدە قاراپوستەكنىڭ ئۈستىدە مىدىرلىماي ياتاتتى، ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، پات - پات ئۇھ تارتاتتى، ئۆزى ياسىۋالغان ئاچچىق تاماكىنى چاڭقاقلىق بىلەن چېكەتتى. كېيىن ئۇ بۆلۈنمە كومانىدىرنىڭ ئانىكۆشكىنى ۋېشېنسكايادا ئوق - دورا ئەكىلىشكە ئەۋەتمىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ قېلىپ، ئىككى سوتكا مايەينىدە بىرىنچى قېتىم گەمىدىن تاشقىرىغا چىقتى. نەچچە كۈندىن بۇيان ئۈيقۇسىزلىقتىن ئىششىغان، ياشاڭغىراپ قالغان كۆزلىرىنى پىرىلدىتىپ، تەۋرىنىپ تۇرغان دەرەخلەرنىڭ كۆزىنى چاقنىتىدىغان بۇك - باراقسان ياپراقلىرىغا، شامالدا تەۋرىنىپ تۇرغان ئاق يايلىلىق بۇلۇتلارغا ئىشەنچسىزلىك بىلەن كۆز يۈگۈرتتى، غۇۋۇلداپ تۇرغان ئورمانلىقنىڭ نالە - زارىسىگە قۇلاق سېلىپ، گەمە ئۆيلەرنىڭ يېنىدا بىلەن ئانىكۆشكىنى تاپالمىلى كەتتى.

كازاكلارنىڭ ئالدىدا گەپ - سۆزقىلماستىن، ئانىكۆشكىنى پىر چەتكە چاقىرىپ، ئۆتۈنۈش قىلدى:

— ۋېشكىدا ئاكسىنىيىنى تېپىپ، سۆزۈمنى يەتكۈزۈپ قويغىن، مېنى كۆرگىلى كەلسۇن. مېنىڭ پىتىلاپ كېتىپتۇ دېگىن، كۆڭلەك ـ تامبالليرىم يۇيۇقسىز قالدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئېيتىپ قويغىنكى... — ستېپان بىرلەھزە شۈك بولۇپ قېلىپ، مىيقىدىكى خىجىللىق بىلەن كۈلۈمسىرىشىنى بوشۇرۇپ، سۆزىنى تۈگەتتى: — قانتىق سېغىنىپتۇ، كېلىشىگە بەكمۇ ئىنتىزارىكەن، دەپ ئېيتىپ قويارسەن.

ئانىكۇشكا كېچىلەپ ۋېشېنسكىيالغا كەلدى، ئاكسىنىيە چۈشكەن ئۆينى تاپتى. ئاكسىنىيە گرىگورىي بىلەن گەپ تەگىشىپ قالغاندىن كېيىن ئاۋۇالقىدەكلا ھاممىسىنىڭ ئۆيىدە تۇراتتى. ئانىكۇشكا ستېپاننىڭ ئېيتقانلىرىنى تەپسىلىي يەتكۈزدى، ئەمما ئايالغا گەپ كۆچلۈكرەك تەسىر قىلسۇن ئۈچۈن ئۆز تەرىپىدىن سۆز قوشتى: ئەگەر ئاكسىنىيە بۆلۈنمە تۇرغان يەرگە كەلمەيدىغان بولسا، ۋېشېنسكايالغا ئۆزۈم بارىمەن، دېدى ستېپان.

ئاكسىنىيە بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن تەييارلىنىشقا باشلىدى. ھاممىسى ئالدىراش خىمىر تۈتۈپ، بوغۇرساق بىشۇردى، ئىككى سائەتتىن كېيىن بۇ ئىتائەتچان خوتۇن ئاكسىنىيە ئانىكۇشكا بىلەن بىللە تاتارىسكى بۆلۈنمىسى ئورۇنلاشقان يەرگە قاراپ يولغا چىقتى.

ستېپان ئايالىنى ئىچكى ھاياجىنىنى بىلىنەۋرمەي قارشى ئالدى. ئۇ ئايالىنىڭ يادىغا كەلتكەن يۈزىگە سىنچى كۆزلىرى بىلەن تىكىلىپ قارىدى، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ھال ـ ئەھۋال سورىدى، ئەمما ئۇنىڭ گرىگورىينى كۆرگەن ـ كۆرمىگەنلىكىنى توغرۇلۇق بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى. پەقەت بىر قېتىم سۆز ئارىسىدا يەرگە قاراپ تۇرۇپ، سەل ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ سورىدى:

— نېمىشقا سەن ۋېشكىغا ئوڭ تەرەپ بىلەن كەلدىڭ؟ نېمىشقا يېزىنىڭ ئۈدۈلىدىن دەريانى كېسىپ ئۆتمىدىڭ؟

ئاكسنىيە قۇرۇقلا جاۋاب بېرىپ، يات ئادەملەر بىلەن بىللە ئۆتۈش ئىمكانىيىتى بولمىغانلىقىنى، مېلىخوفلاردىن ئىلتىماس قىلىشنى خالىمىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەمما جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن بۇ گەپتىن گويا مېلىخوفلار ئۇنىڭغا يات ئادەم ئەمەس، بەلكى ئۆز كىشىسىدەك بولۇپ چىققانلىقىنى ھېس قىلدى. شۇنداق بىلەن ستېپان سۆزلىمىنى ئاشۇنداق چۈشەنگەنمىدۇ دەپ ئويلاپ كەتتى. ستېپان ئاشۇنداق چۈشەنگەنمۇ بولۇشى مۇمكىن، چۈنكى ئۇنىڭ قاپىقى دىرىلداپ، يۈزىدە سايىسى ئەكس ئەتكەندەك بولدى.

ئۇ ئاكسنىيىگە سوئال نەزەرى بىلەن كۆز تىكتى، ئاكسنىيە بولسا، بۇ ئۇن - تېۋىشسىز سوئالنى چۈشىنىپ، ئۈيات ۋە ئەپسۇس - پۇشايماندىن قىزىرىپ كەتتى.

ستېپان، ئايالىغا رەھىمى كېلىپ، ھېچنېمىنى سەزمىگەن كىشى بولۇۋالدى - دە، گەپنى ئائىلە ئىشلىرىغا يۆتكەپ، ئۆيدىن كېتىش ئالدىدا مال - مۈلۈكلەرنى يوشۇرۇشقا ئۇلگۈرەلمىدىمۇ، ئوبدانراق يوشۇردۇڭمۇ، دەپ سۈرۈشتۈرگەن بولدى.

ئاكسنىيە ئېرىنىڭ ئۆزىگە كەلگە قورساقلىق قىلمۇاتقانلىقىنى چۈشىنىپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە جاۋاب بەردى، ئەمما دائىم ئىچى تىت - تىت بولۇپ، ئوڭايسىزلىنىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇردى، شۇڭا ئۆز ئارىلىرىدا بىكاردىن - بىكار ئۇقۇشۇلماسلىق پەيدا بولغانلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، ئىچكى ھاياجىنىنى سەزدۈرمەسلىك ئۈچۈن، سۆزىنى ئەتەي ئاستىلىتىپ، گېپىنى ئەپلەپ ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن قۇرغاقلا سۆزلىدى.

ئۇلار گەمىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرۇپ سۆزلەشتى. كازاكلار بۇ ئىككىسىنىڭ سۆزىگە كاشىلا بولۇپ تۇردى، بىر دەم بىرى كىرسە، بىر دەم يەنە بىرى كىرەتتى، خرىستونە كېلىپ، دەرھاللا شۇيەردە يېتىپ ئۇخلىماقچى بولدى. ستېپان، بىگانە

ئادەملەرنىڭ ئالدىدا سۆزلىشىشكە بولمايدىغانلىقىنى كۆرۈپ، ناتىلاج پاراڭنى توختاتتى.

ئاكسىنىيە ئوڭايسىزلىقتىن قۇتۇلغانلىقىغا خۇش بولۇپ، ئورنىدىن تۇردى - دە، دەرھال تۆگىۋانچىكىنى يېشىپ، ۋېشىنىسكايادىن ئەكەلگەن بوغۇرساقلار بىلەن ئېرىنى مېھمان قىلدى ۋە ستېپاننىڭ سەپەر سومكىسىدىن كىر - قاتلىرىنى ئېلىپ، ئۇنى يېقىن بىر يەردىكى كۆلدە يۇغىلى ئاچقىپ كەتتى.

ئورمانلىقنىڭ ئۈستىنى تاڭ ئالدىدىكى سۈكۈناتلىق بىلەن ھاۋارەڭ تۇمان قاپلىغانىدى. شەبنەم بىلەن ئېغىرلىشىپ كەتكەن ئوت - چۆپلەر يەرگە ئېگىلىشىپ تۇراتتى. كۆلدىكى پاقىلار بەس - بەستە كوركىرىشاتتى، نەدىدۇر، يېقىنلا بىر يەردە، گەمنىڭ قېشىدىكى بۇك - باراقسان ئۆسكەن ئېرەن كۆچمەتنىڭ ئارقىسىدا قىزىل ئايال قۇش چىرىلدايتتى.

ئاكسىنىيە شۇ كۆچەتنىڭ يېنى بىلەن ئۆتتى. بۇ كۆچەتنىڭ غولىغا باشتىن - ئايال پۈتۈنلەي ئوت - چۆپ پەلەكلىرى چىرماشقان بولۇپ، ئۆمۈچۈكلەر تور توقۇغانىدى. ئۆمۈچۈكنىڭ تورلىرى يېپىغا تىزىلغان شەبنەم تامچىلىرى مەرۋايىتتەك پارقىرايتتى. قىزىل ئايال قۇش بىر مىنۇت جىمىپ قالدى، ئۇندىن كېيىن ئاكسىنىيىنىڭ يالىڭاياق پۇتى ئاستىدا چەيلەنگەن مايسا بېشىنى كۆتۈرۈپ رۇسلىنىپ بولماستىنلا يەنە سايراشقا باشلىدى، كۆلدىن ئۇچۇپ چىققان قىزغىش ئۇنىڭغا مۇڭلۇق ئۇن بىلەن جاۋاب قايتۇردى.

ئاكسىنىيە كوفتىسىنى ۋە ھەربىكەتلىنىشىگە تاقىشىپ تۇرغان لىپتىكىنى يېشىپ تاشلىدى، كۆلنىڭ ھورلىنىپ تۇرغان ئىللىق سۈيىگە تىزىغىچە كىرىپ، كىرنى يۇيۇشقا كىرىشتى. بېشى ئۈستىدە ئۇششاق كۈمۈتلار قاينىاپ، پاشىلار غوڭۇلدايتتى. ئۇ، جەينە-

كىدىن پۈكۈلگەن سېمىزگىنە قاراقۇمچاق بىلىكى بىلەن پاشىنى قورۇپ، ھەدىسە يۈزىنى سىيپايىتتى. ھەردائىم گرىگورىيىنى ئويلايتتى، بۆلۈنمىگە كېلىشتىن ئىلگىرى يولغا چىقىش ئالدىدا ئۇنىڭ بىلەن بولغان ئارازلىشىشنى ئەسلەيتتى:

«ئېھتىمال، ئۇ ھازىر مېنى ئىزلەۋاتقاندۇ؟ بۈگۈن كەچ كىرىش بىلەنلا ۋېشكىغا قايتىمەن!» — دەپ قەتئىي قارارغا كەلدى، ئاكسىنىيە ۋە گرىگورىي بىلەن قانداق ئۇچرىشىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ بىلەن قانداق يارىشىدىغانلىقىنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ، كۆلۈپ قويدى.

ئەجەب بىر ھال: كېيىنكى چاغدا ئۇ گرىگورىيىنى ئويلىماندا، نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ تاشقى قىياپىتىنى ئەسلىدىكى ھالىتى بويىچە كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەيتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ھازىر قىدەك گەۋدىلىك، ئەر يۈرەك، كۆپىنى كۆرگەن، نۇرغۇن ئىشنى باشتىن كەچۈرگەن، كۆزلىرى ھارغىنلىق بىلەن قىسىلىپ تۇرىدىغان، قارا بۈرۈتىنىك ئۇچلىرى سارغۇچ تۈسكە كىرگەن، ۋاقىتسىز ئىككى چېكىسىگە ئاق سانجىغان، پىشانىسىدە — ئۇرۇش يىللىرىدا تارتقان ئازابلىرىنىك ئۆچمەس ئىزلىرى بولمىش رەھىمسىز قورۇق پەيدا بولغان كازاك گرىگورىي ئەمەس، بەلكى مۇئامىلىدە ئۆسمۈرلەرچە خام ۋە قوپال، بوينى ياش يىگىتكە خاس يۇمىلاق ۋە ئىنچىكە، بىغەم ئىسكەتتىكى لەۋلىرى ھەمىشەم كۈلۈپ تۇرىدىغان ئاشۇ بۇرۇنقى گىرىشكا مىلىيخوۋ نامايان بولاتتى.

شۇڭا ئاكسىنىيىنىك ئۇنىڭغا نىسبەتەن مېھىر ـ مۇھەببىتىنىك بارغانسېرى ئۆسۈپ بېرىشى ۋە دېيەرلىك ئانىلىق مېھرىبانلىقتەك بىر تۇيغۇنىك تېخىمۇ كۈچىيىشى ئەنە شۇنىڭدىن ئىدى.

مانا شۇ تاپتىمۇ ئاكسىنىيە گرىگورىيىنىك چەكسىز قەدىردان چېھرىسىنىك سىماسىنى ئوچۇق ئېسىگە كەلتۈرۈپ، ئېغىر نەپەس

ئېلىشقا، كۆلۈمسىرەشكە باشلىدى، ئۇ قەددىنى رۇسلاپ، ئېرىنىڭ چالا يۇيۇلغان كۆڭلىكىنى ئايىغىنىڭ ئاستىغا تاشلاپ قويدى ۋە توساتتىن قاپساپ كەلگەن شېرىن ھۆكۈمشىنىڭ ئىسىسىق يۈمىلاق نەرسىدەك گېلىدا تۇرۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ، پىچىرلىدى:

— سەن لەنىتى ئۆمۈر بويى خاتىرەمدە قالدىڭ!

كۆزىيېشى ئاكسىنىيىنى يېنىكلەشتۇرگەن بولسىمۇ، ئەمما شۇندىن كېيىن ئەتراپىنى قاپلاپ تۇرغان ئەتىگەنكى ھاۋارەڭ دۇنيانىڭ تۈسى ئۆڭگەندەك بولدى. ئۇ ئىككى مەڭزىنى قولىنىڭ ئارقىسى بىلەن سۈرتتى، نەملەشكەن ماڭلىيىدىن چاچلىرىنى ئارقىسىغا قايرىدى ۋە كىچىككىنە سۈر بېلىقنىڭ سۇ ئۈستىدە پىلتىڭلاپ، شامالدا كۆپۈكلەشكەن تۇمانىنىڭ ھال رەڭ تور جىيىكى ئۈچىدە غايىپ بولغانلىقىغا خىرەلەشكەن كۆزلىرىنى تىكىپ، پىكىر — خىيالسىز ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى.

كىرنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنى كۆچەتنىڭ شاخلىرىغا يېيىپ قويۇپ، گەمىگە كىردى.

ئۇيقۇدىن ئويغانغان خېرىستونە ئىشىكنىڭ تۈۋىدە ئولتۇراتتى، ئۇ پۇتنىڭ تۈگۈلۈپ قالغان ئەگرى — بۈگرى بارماقلىرىنى بىر — بىرلەپ ئايرىپ، ستېپىانىنى گەپكە سېلىشقا قاتتىق ئۇرۇناتتى، ستېپان تېرە پوستەكنىڭ ئۈستىدە يېتىپ، ئۇنچىقماي تاماكا چېكەتتى، خېرىستونەنىڭ سوئاللىرىغا زادىلا جاۋاب بەرمەيتتى.

— دېمەك، سېنىڭچە، قىزىللار دەريانىڭ بۇ تەرىپىگە ئۆتمەسمۇ؟ ئۇنچىقمايسەنغۇ؟ بوپتۇ، ئۇنچىقماي قوي. مېنىڭچە، ئۇلار تېيىز كېچىكلەردىن ئۆتۈشكە ھەرىكەت قىلىدۇ... چوقۇم تېيىز كېچىكلەردىن ئۆتىدۇ، باشقىچە بولمايدۇ! ئۇلارغا باشقا ئۆتىدىغان يەر يوق ياكى سەن ئۇلارنىڭ ئاتلىقلىرى ئات بىلەن

www.uyghurkitap.com

ئۇزۇپ ئۆتىدۇ دەپ ئويلامسەن. ئەجىمشقا گەپ قىلمايسەن، ستېپان؟ دېمەك، ھازىر ئىش ئاياغلىشاي دەپ قالدى، ئەمما سەن بۇ يەردە كۆتەكتەك بىغەم ياتىسەن.

ستېپان چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ـ دە، ئاچچىقى بىلەن جاۋاب بەردى:

ـــ سەن نېمانچە يېپىشمۇۋالىسەن؟ ئاجايىپ مەخلۇق! بىراۋ-نىڭ ئايالى ھال سوراپ كەلسە، سەن خەقلەردىن خالى بول-غىلى بولمايدۇ... مەنسى يوق ئەخمىقانە گەپ بىلەن ئاۋارە قىلىپ، خوتۇنى بىلەن بىرەر ئېغىز مۇڭداشقىلى قويمايدۇ!

ـــ پاراكلىشىدىغان ئادەم تاپتىم دەپ ئويلاپتىكەنمەن... ـــ خرىستونە نارازى بولۇپ ئورنىدىن تۇردى، يالىڭاياق پۇتىغا مەجىقى چىققان چورۇقىنى كىيەي، بېشىنى ئىشىكنىڭ ماڭلىيىغا قاتتىق ئۇرۇۋۇبلىپ تاشقىرىغا چىقتى.

ـــ بىزگە بۇ يەردە سۆزلىشىشكە ئارام-لىق بەرمەيدىغان ئوخشايدۇ، يۇر، ئورمانىڭ ئىچىگە بارايلى، ـــ دېدى ستېپان.

شۇنىڭ بىلەن ئايالىنىڭ ماقۇللۇقىنى كۈتمەستىن، ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. ئاكسىنىيە ئىتائەتچانلىق بىلەن ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭدى.

ئۇلار گەمىگە چىش بولغاندا قايتىپ كېلىشتى. ئولغا دەرەخزارلىقىنىڭ سايە سالقىندا ياتقان ئىككىنچى بۆلۈنمە كازاكلىرى ئۇلارنى كۆرۈپ قېلىپ، ئويناۋاتقان قارتىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، جىم بولۇشتى، ئاندىن مەنىلىك كۆز قىسىشىپ، كۈلۈشۈپ، مۇغەمبەرلىك بىلەن ئۇھ ـ ئۇھلاشتى.

ئاكسىنىيە بېشىدىكى پۈرلىشىپ كەتكەن تورجىيەكلىك ئاق رومىلىنى مېڭىپ كېتىۋېتىپ تۈزەپ، لەۋلىرىنى نەپرەت بىلەن قىيسايتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ قېشىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلار ئاكسىنىيىنى ئۇنچىقماي ئۆتكۈزۈۋەتتى، ئەمما ئارقىدىن ماڭغان ستېپان كـا-

زاكلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە، ئانىكۇشكا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، قاتارلىشىپ ياتقان توپ ئىچىدىن ئايرىلىپ چىقتى. ئۇ ھارام-زادىلىك بىلەن ستېپىانغا بىلىنگىچە ئېگىلىپ تازىم قىلىپ، بار ئاۋازى بىلەن:

— ھېيتكىلار مۇبارەك بولسۇن... ئىپتار قىلغان ئوخشايسىلەر! — دېدى.

ستېپان مەمنۇنلۇق بىلەن كۈلۈپ قويدى. ئۇ ئايالى بىلەن ئورمان ئىچىدىن قايتىپ كېلگەنلىكىنى كازاكلارنىڭ كۆرگەنلىكىگە بەك خۇش ئىدى. چۈنكى بۇ ئىش ئەر - ئايال ئىككىسى ئىناق ئۆتمەيدىكەن، دېگەن ھەر خىل مىش - مىش گەپلەرنىڭ ئازىيىشىغا مەلۇم دەرىجىدە پايدىسى بار ئىدى. ستېپان ھەتتا ياش يىگىتلەرچە ئىككى مۇرىسىنى ئۇچۇرۇپ قويدى.

ئۇنىڭ بۇ قىلىقىدىن جانلىنىپ كەتكەن كازاكلار قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ، قىزغىن گەپ باشلىۋەتتى:

— ياپىرەي، ئاغىنىلەر، يامان خوتۇن ئوخشايدۇ، جۇمۇ! ستېپاننىڭ ئېيتقىدەكى كۆڭلەكنى مىجىقلىۋېتىپتۇ... تاغىقىغا مەھكەم يېپىشۋالغان ئوخشايدۇ!

— ئۇ ئېرىنى تازا ئىشقا سالغان ئوخشايدۇ، پۇتۇن ئەزايىنى تەرلىتىۋېتىپتۇ...

ئاكسىنىيە گەمىنىڭ قېشىغا يېتىپ بارغۇچە ئارقىسىدىن زوقلىنىپ كۆزىنىڭ خۇنى كەتكۈچە قاراپ تۇرغان بىر ياش يىگىت ئېسىنى يوقىتىپ مۇنداق دەۋەتتى:

— ئون سەككىزمىڭ ئالەمدە مۇنداق گۈزەل جاناننى تاپالمايسەن جۇمۇ، راست گەپ!

ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە ئانىكۇشكا،

www.uyghurkitap.com

ـ سەن ئۆزۈڭ ئىزلەپ باقتىڭمۇ؟ ـ دەپ ئورۇنلۇق جاۋاب بەردى.

ئاكسىنىيە، ئەدەبسىز سۆزلەرنى ئاڭلاپ، رەڭگى ئۆڭدى. بايىقى ئېرى بىلەن يېقىنلاشقان ئىشلارنى ئەسكە ئېلىشى بىلەنلا يىرگىنىپ ۋە ئېرىنىڭ يولداشلىرىنىڭ ئۇياتسىز سۆزلىرىدىن چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ گەمسىگە كىردى. ستېپان بىر قاراپلا ئۇنىڭ كەيپىياتىنى بىلدى ـ دە، كۆڭلىنى يېسىپ مۇنداق دېدى:

ـ كىسيوشا، بۇ ئايغىرلارغا ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن. ئۇلار ئىچ پۈشۈقىدىن شۇنداق گەپلەرنى قىلىشىدۇ.

ـ مېنىڭ ھېچكىمگە ئاچچىقىم كەلمەيدۇ، ـ ئاكسىنىيە پەس ئاۋاز بىلەن جاۋاب بەردى ـ دە، ئۆزىنىڭ ماتا خالتىسىنى كولاشتۇرۇپ، ئىچىدىن ئېرىنگە ئەكەلگەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالدىراشلىق بىلەن ئالدى. ئاندىن تېخىمۇ ئاستا سۆزلەپ، ـ مەن ئۆزۈمگە ئاچچىقلانسام بولاتتى، ئەمما ھېچ ئاچچىقىم كەلمەيۋاتىدۇ...ـ دېدى.

بۇلارنىڭ پارىڭى نېمىشقىدۇر، قولاشمايتتى. ئون مىنۇتتىن كېيىن ئاكسىنىيە ئورنىدىن قوپتى. ئۇنىڭغا ۋېشكىغا باربىدىغان لىقمىنى ھازىرلا ئېيتاي، دەپ ئويلىدىيۇ، ئەمما ستېپاننىڭ قۇرۇپ قالغان كىر ـ قاتلىرىنى تېخى يىغىۋالمىغانلىقى دەرھال ئېسىگە چۈشتى.

ئۇ گەمنىڭ ئىشكى ئالدىدا ئولتۇرۇپ، ئېرىنىڭ تەرىدىن چىرىپ كەتكەن كۆڭلەك ـ تامبالليرىنى ئۈزاقتىچە يامىدى، ئۇ چۈشتىن ئېغىپ كېتىۋاتقان كۈنگە پات ـ پات قاراپ قويۇاتتى.

... شۇ كۈنى ئاكسىنىيە ئاخىر كېتەلمىدى. جاسارىتى يەتمىگەنىدى، شۇڭا ئەتىسى ئەتىگەن كۈنچىقىش بىلەنلا تەييارلىق قىلىشقا باشلىدى. ستېپان ئۇنى تۈتۈۋېلىشقا ئۇرۇ-

نۇپ باقتى، يەنە بىر كۈن مېھمان بول دەپ ئۆتۈندى، ئەمما ئاكسىنىيە قاتتىق تۇرۇپ ئۇنىمىغاندىن كېيىن ئۇ يالۇۋرۇشنى قويۇپ، خوشلىشىش ئالدىدا پەقەت شۇنىلا سورىدى:

— سەن ۋېشكىدا تۇرماقچىمۇ؟

— ھارمۇچە ۋېشكىدا.

— مېنىڭ قېشىمدا قالساڭ بولمامدۇ؟

— مېنىڭ بۇ يەردە تۇرۇشۇمغا زادىلا بولمايدۇ... كالزاكلار ئارىسىدا...

— ئۇغۇ شۇنداق...— دەپ قوشۇلدى ستېپان، ئەمما سوغۇقلا خوشلاشتى.

كۆچلۈك شەرقىي جەنۇب شامىلى چىقمۇاتاتتى. ئۇ يىراق يەردىن ئەسكەچكە، كېچىچە چىقمۇبرىپ ھېرىپ قالغانىدى. شۇنداق بولسىمۇ ھەر ھالدا تاڭ ئاتارغا يېقىن كاسپىي دېڭىزىنىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى چۆللەرنىڭ چوغدەك ئىسسىقىنى ئەكەلدى — دە، سول قىرغاقنىڭ ئوت — چۆپ پىچانزارلىقىغا يېپىلىشىپ، شەبنەملەرنى قۇرۇتۇۋەتتى، تۇمانىنى تۇزغىتتى، دون بويىدىكى تاغلارنىڭ گەج تىزمىلىرىنى قىزغۇچ تۇنجۇق چاڭ — توزان بىلەن پۈركىدى.

ئاكسىنىيە چورۇقىنى سېلىپ تاشلىدى — دە، سول قولى بىلەن يوپكىسىنىڭ ئېتىكىنى كۆتۈرۈۋېلىپ (ئورمانىدىكى ئوت — چۆپ ئۈستىدە تېخىچە شەبنەم بار ئىدى)، تاشلاندۇق ئورمان يولى بىلەن يېنىڭ قەدەم تاشلاپ ماڭدى. يالىڭاياق پۇتلىرى نەم يەردىن سالقىنداپ، ھۇزۇرلىناتتى، ئەمما قۇرغاق شامال ئۇنىڭ يالىڭاچ سېمىز پاقالچاقلىرىنى ۋە بوينىنى ئىسسىق لەۋلىرى بىلەن سۆيۈپ تۇراتتى.

ئاكسىنىيە ئوچۇق چىمەنزارلىقتا، چېچەك ئاچقان ئازغان چاتقاللىقى يېنىدا ھاردۇق ئېلىشقا ئولتۇردى. سۈيى قۇرۇمىغان

www.uyghurkitap.com

كۆلچەكنىڭ يېقىنلا بىر يېرىدە قومۇشنىڭ ئارىسىدا يېڭا تۇرۇدەكلەر شىرىقلىشاتتى، يېشىل بويۇن ئەركەك ئۆردەك ئۆز جۈپىنى چاقىرىپ خىرقىلدايتتى. دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدە ئاندا ـ ساندا، لېكىن توختاپ قالماستىن پىلىموتلار تاتاتلاپ تۇراتتى، بىر ـ بىر توپ ئوقلىرى گۈلدۈرلەيتتى. بۇ تەرەپتە بولسا سىنارەتنىڭ پارتىلاشلىرى ئەكس سادادەك، گۈمبۈرلەپ ئەتراپقا ياڭراپ كېتەتتى.

كېيىن مىلتىق ئوقى ئېتىلىشقا باشلايتتى ـ دە، ئاكسىنىيگە دۇنيا ئۆزىنىڭ خىلمۇ خىل ئاۋازغا تولغان خەزىنىسىنىڭ ئاغزىنى ئاچاتتى: مەجنۇنتالنىڭ تېگى ئاق يېشىل يىپراقلىرى بىلەن ئەمەن دەرەخلىرىنىڭ قويۇق نەقىشدار يىپراقلىرى شامالدا ئىزتىراپ بىلەن شىلدىرلايتتى؛ ياش تاغتېرەك چاتقاللىقى ئارىسىدىن بىر تۇتاش غۇۋۇلدىغان ئاۋاز ئاڭلىناتتى: يىراق ـ يىراقتا كاككۇك غۇۋا، مۇكلۇق سايراپ، كىمنىڭدۇر بىرىنىڭ قانچە يىل ئۆمرى قالغانلىقىنى سانايتتى؛ كۆلچەكنىڭ ئوستىدىن ئۇچۇپ كېتىۋاتقان تاجلىق قىزغىش: «سىلەر كىمنىڭكى، سىلەر كىمنىڭكى؟»ـــدەپ ماتانەت بىلەن سورايتتى؛ ئاكسىنىيىدىن ئىككى قەدەم نېرىدا كىچىككىنە بىر كۈل رەڭ سۇندۇك بېشىنى ئارقىغا ئېگىپ، كۆزىنى لەززەت بىلەن يۇمۇپ يولدىكى چاق ئىزى قالـ دۇرغان ئېرىقچىدىن سۇ ئىچەتتى؛ تۆكلىرى مەخمەلدەك ھەرىلەر غوكۇلدايتتى؛ ئوتلاق گۈللىرىنىڭ تاجلىرىدا قوكۇر يۇڭا ھەرىلەر تەۋرىنەتتى. ئۇلار دۇررىدە كۆتۈرۈلۈپ، دەرەخنىڭ سايە ـ سالقىنلىق كاۋاكلىرىغا خۇش بۇي «گۈل ـ چىچەك چېكى» نى توشۇماقتا. تېرەك شاخلىرىدىن شېرنە ـ شەربەت تامىاتتى. دولانا شاخلىرىنىڭ تۈۋىدىن بۇلتۇرقى چىرىگەن يىپراقلارنىڭ چۈچۈمەل پۇرىقى ئاڭقىنىتتى.

مىدىرلىماي ئولتۇرغان ئاكسىنىيە ئورمانىنىڭ تۈرلۈك ـ تۈمەن

پۇراقلىرىنى مەززە قىلىپ سۈمۈرەتتى. خىلمۇخىل، ئاجايىپ نەغمە ـ ناۋاغا تولغان ئورمان ئىچىدائىي دەۋرىدىكى قۇدرەتلىك ھايات بىلەن ئۆمۈر سۈرەتتى. باھار نەملىكىگە راسا تويۇنغان ئوتلاقنىڭ مۇنبەت تۇپرىقى شۇ قەدەر باي خىلمۇ خىل گىياھلارنى ئۆستۈرۈپ ۋايىغا يەتكۈزۈپتۇكى، ئاشۇ گۈل ـ گىياھلارنىڭ مۆجىزاتتەك تۇقۇلمىلىرى ئىچىدە ئاكسىنىيىنىڭ كۆزلىرى قامىشىپ قالدى.

ئۇ، كۈلۈمسىرەپ ۋە ئۇنسىز لەۋلىرىنى پىچىرلىتىپ، نامسىز ھاۋا رەڭ ئاددىي گۈللەردىن ئاۋايلاپ دەستە تۈزدى، ئۇندىن كېيىن بۇ گۈل دەستىنى پۇرىماقچى بولۇپ، تولۇشقان قامىتىنى ئەگكەنىدى، بىردىنلا مەرۋايىت گۇلىنىڭ خۇش بۇيى، يېقىملىق ھىدىنى بايقاپ قالدى. ئاكسىنىيە گىياھلارنى قولى بىلەن بىر ـ بىرلەپ ئاختۇرۇپ ئاخىر ئۇنى تاپتى. ئۇ شۇ يەردىلا، كۈن نۇرى چۈشمەيدىغان كۆلەڭگىلىك چاتقال تۈۋىدە ئۆسكەنىكەن. بېشىغا قارەڭ ئاپئاق تاج كىيگەن، چېچەك كاسىلىرى پەسكە ئېگىلىپ تۇرغان پاكار، ئەگمەچ غولىنى بۇرۇنقى يىپىشىل، چوڭ ـ چوڭ ياپراقلىرى ھامان كۈن نۇرىدىن قىزغىنىپ قوغداپ تۇراتتى. ئەمما شەبنەم قاپلىغان سارغۇچ دات باسقان ياپراقلار ئۆمرىنى ئاخىرلاشتۇرۇپتۇ. گۈلنىڭ ئۆزىگىمۇ ئەجەللىك چىرىتكۈچ قولى سوزۇلغان: تۆۋەنكى ئىككى چىنىسى پۈرلىشىپ قاردىاپ كېتىپتۇ، پەقەت پارقىراپ تۇرغان شەبنەم تامچىلىرى باسقان يۇقىرىقى ئۇچى تۈيۇقسىز كۈن نۇرىدا كىشىنى مەپتۇن قىلغۇدەك ئاقلىقى بىلەن ۋالىلداپ كەتتى.

نېمىشقىدۇر مانا شۇ قىسقىغىنا لەھزە ئىچىدە ئاكسىنىيە مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆز يېشى بىلەن گۈلگە قاراپ، ئۇنىڭ مەھزۇن پۇرىقىنى ئىچىگە سۈمۈرۈپ ئولتۇرغاندا، ئۆزىنىڭ ياشلىق چاغلىرىنى، شاد ـ خۇراملىقى ئاز بولغان ئۆزۈن ھاياتنى

ئېسىگە چۈشۈردى. نېمە چارە، قارىغاندا، ئاكسىنىيىنىڭ ئۆزىمۇ قېرىپ قالغان ئوخشايدۇ... تاسادىپىي خاتىرە يۈرەكنى سىققاندا ياش تۆكۈپ يىغلاش ئايال كىشىگە ياشلىقىدىنلا ئادەتمىكىن؟

شۇنداق قىلىپ، ئۇ، يۇم - يۇم ياش تۆكۈپ، ئاخىردا كۆز يېشى بىلەن يۇيۇلغان يۈزىنى قولى بىلەن ئېتىۋېلىپ، ئىشىشپ كەتكەن ھۆل مەڭزىگە پۈملانغان ياغلىقىنى بېسىپ دۈملا ياتتى - دە، ئۇيقۇغا كەتتى.

شامال بارغانسېرى كۈچەيىپ، تېرەك ۋە سۆگەتلەرنىڭ باشلىرىنى غەرب تەرەپكە ئېگەتتى. ئاق موم دەرىخىنىڭ ئېقىش غولى قەھرىلىك شامال گىردابىدا بىزاۋىتا بولۇپ، غۇۋۇلداپ تۇرغان ئاق ياپراقلار بىلەن پۈركەنگەن بولۇپ، تىنىمسىز چايقىلاتتى. شامال تۆۋەنلەپ چىقىپ، چېچىكى ئېچىلىپ بولغان ئازغانىنىڭ شاخلىرى ئۈستىگە يېپىلدى، ئاكسىنىيە شۇ ئازغانىنىڭ تۈۋىدە ئۇخلاۋاتاتتى، شۇ ئاردا، ئۇنىڭ يېنىدا گويا ئۇركۈپ ئۇچقان بىر توپ ئاجايىپ يېشىل قۇشلاردەك سىلكىنىپ، ھال رەڭ بەرگلىرىنى تۆكۈپ، ۋەھىمىلىك شىلدىرلاپ، ھاۋادا ئۇچىاتتى. ئاكسىنىيە، ئۈستىگە ئازغانىنىڭ سولغان بەرگلىرى سېپىلگەن ھالدا ئۇخلاۋاتاتتى. ئۇ نە چىرايى تۈتۈلغان ئورمانىنىڭ شاۋقۇنىنى، نە دونىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە يېڭىدىن پاراسلاپ ئېتىلىشقا باشلىغان مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلىمايتتى، قۇياش تىك ئۈستىدىن قادىلىپ، ئوچۇق قالغان بېشىنى كۆيدۈرۈۋاتقانلىقىنىمۇ تۇيمايتتى. ئۈستىدە بىر ئادەمنىڭ سۆزلىگىنى ۋە ئاتنىڭ پىشقىرغىنى قۇلىقىغا كىرىپ، ئويغىنىپ كەتتى - دە، ئالدىراش بېشىنى كۆتۈردى.

قارىسا، ئاق سېرىق بۇرۇتلۇق، چىشلىرى ئاپئاق بىر ياش كازاك ئىگەرلەنگەن ئاق تۈمشۇق ئاتنىڭ تىزگىنىنى تۇتۇپ، ئالدىدىلا تۇرۇپتۇ. كازاك ئاغزىنى كالاچتەك قىلىپ كۈلدى،

مۇرىسىنى لىكىلدىتىپ، بىر ئورۇندا تۇرۇپ ئۇسسۇل ئويناپ كەتتى، خىرقىراق، ئەمما يېقىملىق ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن كۆڭۈللۈك بىر ناخشىنىڭ بىرنەچچە بېيتىنى ئېيتتى:

غۇلاپ چوشۇپ ياتتىم مەن،
ئەتراپىمغا باقتىم مەن.
بىر ئۇياققا قارايمەن،
بىر بۇياققا قارايمەن،
يار - يۆلەككە ھېچ جان يوق،
تۇرغۇزۇشقا ئىنسان يوق!
قايرىلسامەن شۇ ئاندا —
كازاك بارىكەن ئارقامدا...

— مەن ئۆزۈمنۇ ئورنۇمدىن تۇرالايمەن! — ئاكسىنىيە كۈلۈپ دەسلا قوپۇپ كەتتى - دە، پۇرلەشكەن يوپكىسىنى تۇزەشتۇردى.

— سالامەت تۇردۇڭمۇ، سۆيۈملۈكۈم؟ ھېچ دەسسىيەلمەيسەنغۇ ياكى ماڭغۇڭ كەلمەيۋاتامدۇ؟ — دەپ سالاملاشتى خۇش چاقچاق كازاك.

— ئۇيقۇ ئېزىپ قويۇپتۇ، — دەپ جاۋاب بەردى ئاكسىنىيە ئىزا تارتىپ.

— ۋېشكىغا كېتىۋاتامسەن؟

— ۋېشكىغا.

— مەن ئاپىرىپ قويايمۇ؟

— نېمە بىلەن؟

— سەن ئاتقا مىن، مەن پىيادە ماڭىمەن. ئەمما مېنىمۇ رازى قىلىسەن...، — كازاك مەنىلىك چاقچاق بىلەن كۆزىنى قىسىپ قويدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ ياق، يولۇق بولسۇن، كېتىۋەر، مەن ئۆزۈم يېتىپ بارالايمەن.

ئەمما كازاك ئىشىق ـ مۇھەببەتتە تەجرىبىلىك ۋە قەيسەر ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى. ئۇ ئاكسىنيىنىڭ رومال چىگمۇاتقانلىقىدىن پايدىلىنىپ، قىسقا، ئەمما كۈچلۈك قولى بىلەن ئۇنى قۇچاقلىۋالدى ـ دە، ئۆزىگە بىرلا تارتىپ سۆيىمەكچى بولدى.

ـــ ئەسكىلىك قىلما!ـــ ئاكسىنيە قاتتىق ۋارقىرىدى ـ دە، جەينىكى بىلەن ئۇنىڭ قاۋۇشۇرغا بىرنى سالدى.

ـــ مەن بىلەن ئېلىشمەن دېمە، قوزىچىقىم! ئەتراپىڭغا قارا، نېمىدېگەن ھۆزۈر، راھەت... ھەممە جانىۋارلار جۈپلەشىۋالغان... كەل، بىزمۇ بىر گۈناھقا پاتساق قانداق؟...ـــ كازاك كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرىنى سۈزۈپ، بۇرۇتىنى ئاكسىنيىنىڭ ھەڭزىگە تەگكۈزۈپ، پىچىرلىدى.

ئاكسىنيە قولىنى بوشىتىۋېلىپ، كازاكنىڭ بۇزۇرۇپ، تەرلەپ كەتكەن يۈزىگە ئىككى قولىنى قاتتىق تىرەپ، ئاچچىقلانماستىن، قۇتۇلۇپ چىقىشقا ھەرىكەت قىلىپ باقتى، ئەمما كازاك ئۇنى ھەھكەم تۇتۇۋالدى.

ـــ ئەخمەق! مەن قاتتىق ئاغرىپ تۇرىمەن! قويۇۋەت!ـــ دەپ ئۆتۈندى ئايال ھاسىراپ، ئۇ شۇنداق دېسەم بۇ ئاۋارىچىلىكتىن ئاسانلا قۇتۇلۇپ كېتىمەن دەپ ئويلىغانىدى.

ـــ شۇمۇ؟... قېنى، قايسىمىزنىڭ ئاغرىقى ئېغىرراق!ـــ كازاك سۆزىنى چاينىۋاپ غودۇڭشىپ قويدى ـ دە، تۇيۇقسىز ئاكسىنيىنى بېلىدىن كۆتۈرۈۋالدى.

شۇ چاغدا ئايال چاقچاقنىڭ ئايىغىلىشىپ، ئىشنىڭ يامانغا ئايلانغانلىقىنى سېزىپ، كازاكنىڭ ئاپتاپتا كۆيگەن تۇمشۇقىغا كەلتۈرۈپ بىر مۇشت سالدى ـ دە، ئۆزىنى قاتتىق ئۇشلاپ تۇرغان قولىدىن ئاجرىلىپ چىقتى.

— مەن گرىگورىي مېلىخوفنىڭ ئايالى! قېنى، يېقىن كېلىپ باققىنا، ئىتنىڭ بالىسى!... ئۇنىڭغا هەممىنى ئېيتىمەن، ئۇ سېنى شۇنداق...

ئاكسىنىيە شۇنداقتىمۇ بۇ سۆزلىرىنىڭ كارىغا كېلىدىغانلىقىغا ئىشەنمەستىن، قولىغا قۇرۇپ قالغان يوغان بىر تاياقنى ئالدى، ئەمما كازاك سۇ سەپكەندەك لاسسىدە بولۇپ قالدى. ئىككىنچى بۇرنىدىن ئوقىتەك قان كەتكەنلىكتىن، بۇروتىدىن ماش رەڭ كۆڭلىكىگە ئاققان قاننى يېڭى بىلەن ئېرتىپ، دىلىسىيا بولۇپ دېدى:

— ئەخمەق! هەي، ئەخمەق خوتۇن! نېمىشقا سەن بالدۇراق دېمىدىڭ؟ قارىغىنا، قانىنىڭ ئېقىۋاتقانلىقىنى... بىز دۇشمەن بىلەن بولغان جەڭدە ئاز قان تۆكۈۋاتقاندەك، بۇ يەردە تېخى ئۆز نەسلىمىزدىن بولغان خوتۇنلارمۇ قان ئاققۇزۇشقا باشلاۋاتىدۇ...

كازاكنىڭ چىرايى بىردىنلا تۇتۇلۇپ يېقىمسىز بولۇپ قالدى. ئۇ يول ياقىسىدىكى يىغىلىپ قالغان سۇ بىلەن يۈز - كۆزىنى يۇيۇپ بولغۇچە، ئاكسىنىيە يولدىن شارتلا بۇرۇلدى - دە، ئالدىراش ئوچۇقچىلىقتىن ئۆتۈپ كەتتى. بەش مىنۇتتىن كېيىن كازاك ئۇنى قوغلاپ يېتىپ، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ كۆز قىرى بىلەن قاراپ، ئۇنىڭ قولىدىكى كازاپ قويدى، مۇرىسىدىن تارتىلغان مىلتىق تاسمىسىنى جىددىي قىيا‌پەتتە تۈزەپ قويۇپ، ئېتىنى تېز يورغىغا سېلىپ چاپىتۇرۇپ كەتتى.

2

شۇ كۈنى كېچىسى قىزىل ئەسكەرلەر پولكى گېچىك گرومچېنوك يېزىسىنىڭ قېشىدا تاختاي ۋە خادا يىغاچلاردىن

سال ياساپ دوندىن ئۆتتى.

گرومۇك بۆلۈنمىسى غەپلەتتە قالغاندى، چۈنكى كازاكلارنىڭ كۆپچىلىكى شۇ كېچىسى سەيرە - تاماشادا ئىدى. ئاخشامدىن باشلاپ بۆلۈنمە جايلاشقان يەرگە ھەربىي خىزمەتتىكى ئەرلەرنىڭ ئايالىرى ئەرلىرىنى يوقلاپ كەلگەندى. ئۇلار ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئاش - تاماق، كوزا ۋە چېلەكلەردە ساموگون ئالغاچ كېلىشكەنىدى. يېرىم كېچە بولغاندا ئىچە - ئىچە ھەممىسى مەست بولۇپ قېلىشتى. گەمە ئۆيلەردە ناخشا ئاۋازى، مەست ئايالالارنىڭ قىيا - چىياسى، ئەرلەرنىڭ قاقاقلاپ كۈلۈشى. ئىسقىرتىشى ئۆزىنى باشقا كىيگەنىدى. قاراۋۇللۇقتا تۇرغان 20 كازاكمۇ پىلىموتنىڭ يېنىدا ئىككى پىلىموتچى بىلەن بىر چېلەك ساموگونىنى قالدۇرۇپ، ئىچكىلىككە قاتناشقانىدى.

قىزىل ئەسكەرلەر چۈشكەن سالار دوننىڭ ئوڭ قىرغىقىدىن جىمغىنا ئۆزۈپ كەتتى. قىزىل ئەسكەرلەر دەريادىن ئۆتكەندىن كېيىن كەڭ سەپ يېيىپ، دوندىن 50 سارجىن يىراقلىققا جايلاشقان گەمە ئۆيلەرگە قاراپ ئۇنچىقماستىن مېڭىشتى.

سالچى قىسىملار قىرغاقتا كۈتۈشۈپ تۇرغان بىر تۈركۈم قىزىل ئەسكەرلەرنى ئەكىلىش ئۈچۈن دەرھال سالىرىنى ھەيدەپ كېتىشتى.

سول قىرغاقتا، بەش مىنۇتچە كازاكلارنىڭ قولاشمىغان ناخشىلىرىدىن باشقا ھېچنېمە ئاڭلانمىدى، شۇندىن كېيىن قول گرانатلىرى بوك - بوك يېرىلغىلى تۇردى، پىلىموتلار تاتاتلاشقا باشلىدى، مىلتىق ئاۋازى ئاق بالداق ئېتىلغاندەك پاراسلاپ كەتتى، ئۆزلۈكسىز توۋلاغان «ھۇر - را! ھۇررا - ا!! ھۇررا - ا - -!» ئاۋازلىرى يىراق - يىراقلا تارقالدى.

گرومۇك بۆلۈنمىسىنىڭ بىتچىتى چىقتى، پەقەت ھېچنېمىنى كۆرۈپ بولمايدىغان تۈن قاراڭغۇسىدا ئۇلارنى قوغلاش مۇمكىن بولمىغانلىقى ئارقىسىدىلا بۇ بۆلۈنمە ئۈزۈل ـ كېسىل يوقىتىلىشتىن ئامان قالدى.

گرومۇك كازاكلىرى ئازغىنا چىقىمغا ئۇچرىغاندىن كېيىن خوتۇنلىرى بىلەن بىللە ۋېشېنسكايا‌غا قاراپ ئوتلاق ئىچى بىلەن ۋەھىمە ئىچىدە تۇم ـ تاراقاي قېچىشقا يۈز تۇتتى. بۇ چاغدا سالالار ئۇك قىرغاقتىن قىزىل‌ئەسكەرلەرنىڭ يېڭى تۈركۈملىرىنى ئەكىلىپ تۇردى ھەمدە 111 ـ پولكنىڭ بىرىنچى باتالىئونى نىڭ ئىككى قول پىلىموتى بىلەن يېرىم روتا ئەسكىرى قوزغىلاڭچىلارنىڭ بازكى بۆلۈنمىسىنىڭ يان قانىتىنى بويلاپ ھۇجۇمغا كىرىشتى.

يارەمگە كەلگەن ئەسكەرلەر يېرىپ ئۆتۈلگەن ئوچۇق يەرگە شىددەت بىلەن تاشلىناتتى. ئۇلارنىڭ ئالغا سىلجىشى ئىنتايىن قىيىنغا چۈشەتتى، چۈنكى قىزىل ئەسكەرلەردىن ھېچكىم يەر شارائىتىنى بىلمەيتتى، قىسىملارنىڭ يول باشلىغۇچىلىرى يوق ئىدى، شۇ سەۋەبتىن پايپاسلاپ يۈرۈپ، كۆلگە ۋە قاراڭغۇدا كېچىپ ئۆتۈشكە بولمايدىغان تاشقىن سۇ بىلەن تولغان ئېقىنلارغا دۇچ كېلەتتى.

ھۇجۇمغا رەھبەرلىك قىلغان بىرىگادا كومانديرى ۋېزىرۇپ كۈچلەرنى ئەتە ئەتىگەنگە قەدەر يۆتكەپ كېلىپ، ۋېشېنسكايا‌نىڭ قېشىغا يەتكۈزۈۋېلىش ئۈچۈن ۋە ھۇنىدىن كېيىنكى ھۇجۇمنى ئارتىللېرىيە‌تەييارلىقى‌پۈتكەندىن كېيىن‌باشلاش ئۈچۈن تاڭ يورۇغىچە كازاكلارنى قوغلاشنى توختىتىپ تۇرۇشقا قارار قىلدى.

ئەمما ۋېشېنسكايادا يېرىپ ئۆتۈشنى بىكار قىلىش ئۈچۈن ئالدىراش چارە ـ تەدبىر كۆرۈشكە كىرىشىلگەنىدى. بىر چاپارمەن قىزىللارنىڭ دەريادىن ئۆتكەنلىكى توغ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

رۇلۇق خەۋەر ئەكىلىش بىلەنلا شتاب ئۆۋەتچىسى دەرھال كودىنوف بىلەن مىلىخوفقا ئادەم ئەۋەتتى. چېرنى، گوروخوفكا ۋە دوبروفكا يېزىلىرىدىن كارگىنىسكى پولكىنىڭ بۆلۈنمىلىرى چاقىرتىلدى. ئۇرۇش ئوپېراتسىيەسىنىڭ ئومۇمىي رەھبەرلىكىنى گرىگورىي مىلىخوف ئۆز ئۈستىگە ئالدى. ئۇ يېرىنسكى يېزىسىغا 300 ئاتلىق ئەسكەر ئەۋەتتى. بۇنىڭدىن مەقسەت، مۇبادا دۇشمەن ۋېشىنسكايانى شەرقتىن ئورەپ ۋېلىشقا كىرىشىدىغان بولسا، ئاشۇ 300 ئاتلىق ئەسكەر سول قانىتنى مۇستەھكەملەپ تاتارسكىي ۋە لىبەۋېنسكى بۆلۈنمىلىرىنىڭ دۇشمەن ھۇجۇمىنى توختىتىپ تۇرۇشىغا ياردەم بېرەتتى؛ ۋېشىنسكايانىڭ «ياقا شەھەرلىك» خەلق ئەسكەرلىرىنى ۋە چېرىلقلاردىن تەركىب تاپقان بىر پىيادىلەر بۆلۈنمىسىنى غەربتىن يوغىنا سالدى، بۇلار دون ئېقىنى بويلاپ پەسكە چۈشۈپ، بازكوۋۇسكى بۆلۈنمىسىگە ياردەم بېرىشى كېرەك ئىدى؛ خەتەرلىك ئۇچاستىكىلارغا سەككىز پىلىموت ئورۇنلاشتۇردى، گرىگورىينىڭ ئۆزى ئىككى ئاتلىق بۆلۈنمە بىلەن ــ تەخمىنەن كېچە سائەت ئىككىدە ــ كۆيۈك ئورمان ياقىسىغا ئورۇنلاشتى، ئۇ بۇ يەردە تاك ئېتىشنى كۈتۈپ، سۈبھى يورۇش بىلەنلا ئاتلىق سەپ بولۇپ، قىزىل ئەسكەر-لەرگە ھۇجۇم قىلماقچىدى.

تېخى ئاسماندا ئۈكەر ئۆچمەي تۇرۇپلا ۋېشىنسكايانىڭ «ياقا شەھەرلىك» خەلق ئەسكەرلىرى ئورمان ئىچى بىلەن ئۆتۈپ، بازكى دەريياسىنىڭ بۇرۇلۇشىدىن قايرىلغاندا، ئۇ تەرەپتىن چېكىنىۋاتقان بازكى بۆلۈنمىسى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى ــ دە، ئۇلارنى دۇشمەن دەپ ئويلاپ ئېتىشىپ قالدى ۋە قىسقىلا ئېتىشىشتىن كېيىن ئارقىغا قاچتى. بۇلار ئالدىراشلىقتا كېسىم ــ كېچەك ۋە ئايىغلىرىنى قىرغاقتا سېلىپ تاشلاپ،

ۆپشېنسكايانى ئايلانمىدىن ئايرىپ تۇرغان چوڭ كۆلدىن ئۇزۇپ ئۆتۈشتى. خاتالىق تېزلا ئاشكارىلاندى، ئەمما قىزىللار ۆپشېنسكايلىرىغا يېقىنلىشىپ قاپتۇ، دېگەن خەۋەر چاقماق تېزلىكىدە تارىلىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن پودۋالىلاردا تىقىلىشىپ ياتقان قاچقۇنلار ۆپشېنسكايادىن شىمالغا ئېقىشقا باشلاپ، ھەممە يەردە گويا قىزىللار دوندىن ئۆتۈپتۇ، فرونتنى يېرىپ ئۆتۈپ، ۆپشېنسكايلىرىغا ھۇجۇم باشلاپتۇ... دېگەن مىش-مىشلەرنى تارىتىشتى.

تاڭ يورۇي دېگەن چاغدا، گرىگورىي «ياقا شەھەرلىك» خەلق ئەسكەرلىرىنىڭ قاچقانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، دەرھال دونغا قاراپ ئات چاپتۇرۇپ كەتتى. خەلق ئەسكەرلىرى يۇز بەرگەن ئۇقۇشماسلىقنى ئېنىقلىمىدىن كېيىن ۋاڭ - چۇڭ كۆتۈرۈشۈپ، ئالىلىقاچان ئاكوپىلارغا قايتىپ كېلىشكەنىدى. گرىگورىي بىر توپ ئادەمگە يېقىنلىشىپ، مازاق قىلىپ سورىدى:

— كۆلدىن ئۇزۇپ ئۆتكەنىدە خېلى جىقىلار غەرق بولغانىدۇ؟

ھەممە يېرى چىلىق - چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن، كۆڭلىكىنى سىقىپ كېلىۋاتقان بىر مەرگەن ئىزا تارتىپ جاۋاب بەردى:

— چورتان بېلىقتەك ئۈزدۇق! چۆكۈپ كېتىش دېگەن نەدىكى گەپ...

— بۇنداق خىجىلچىلىق كىمنىڭ بېشىغا كەلمەيدۇ، — دېدى ئىشتانچاق كېلىۋاتقان ئىككىنچى بىرى ئاقىلانە سۆز-لەپ، — مانا بىزنىڭ ۆنزۇوت كوماندىرىمىز راستىنلا سۇغا چۆكۈپ كېتىشكە تاس قالدى. پاقالچاق ئورىغۇچىنى ئېلىپ تاشلاشقا ئۇزاق ۋاقىت كېتىدۇ دەپ، ئايىغىنى سېلىشىنى خالىماي، شۇنداق ئۇزگەنىدى، پاقالچاق ئورىغۇچ سۇدا چۈۋۈلۈپ

گېتىپ، پۈتىغا چىرمىشىپ قالدى... ئۇ شۇنداق دەسسەپ بىلەن هايياي سالدى! بەلكى، ئاۋازى يېلاناغا ئاڭلانغاندۇ!

گىرىگورىي، خەلق ئەسكەرلىرى ئەتىتىنىك كومانداىرى كراسنوفنى ئىزدەپ تاپقاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا مەرگەنلىرىنى ئورمانلىقنىڭ چېتىگە ئاچىق. ئۇلارنى شۇنداق جايلاشتۇرغىنكى، لازىم تېپىلغاندا قىزىل ئەسكەرلەر سېپىنى يان قاناتتىن ئوقتا تۇتۇش مۇمكىن بولسۇن، دەپ بۇيرۇق بەردى - دە، ئۆزى بۆلۈنمىلىرىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

يېرىم يولدا ئۇنىڭغا شتاب چاپارمىنى يولۇقتى. چاپارمەن ئىككى يانپېشىنى ئاران - ئاران كۆتۈرۈپ كەلگەن ئېتىنى توختىتىپ، يېنىكلا دېمىنى ئالدى:

— سىزنى تەسلىكتە تاپتىم!

— نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭ؟

— تاتارىسكى بۆلۈنمىسى ئاكوپلارنى تاشلاپ كېتىپتۇ، شتابتىن شۇنى يەتكۈزۈپ قوي دەپ بۇيرۇغانىدى. ئۇلارنىڭ مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قېلىش خەۋپى بار ئىكەن، ئۇلار قوملۇققا قاراپ چېكىنىۋاتقان ئوخشايدۇ... كودىنوف، سىزنى دەرھاللا شۇلارنىڭ قېشىغا بارسۇن، دەپ ئېغىزچە بۇيرۇق قىلدى.

گىرىگورىي ئەڭ ئۇچقۇر ئاتلىرى بار كازاكلاردىن يېرىم ۋىزۇت ئادەمنى ئېلىپ، ئورمان ئىچى بىلەن يولغا چىقتى. ئۇلار 20 مىنۇت چاپقاندىن كېيىن تاتار ئىلىمىن كۆلىگە يېتىپ كېلىشتى. ۋەھىمگە چۈشكەن تاتارىسكىلىقلار ئۇلارنىڭ سول تەرىپىدىن ئوتلاق بىلەن توم - تاراقاي قېچىپ كېلىۋاتاتتى. فرونتچىلار ۋە كۆپىنى كۆرگەن كازاكلار كۆلنىڭ قېشىدىن نېرى سىلجىماي، قىرغاق بويىدىكى يىكەنلىكنىڭ ئىچى بىلەن ئالدىرىماي چىقىپ كېلىۋاتاتتى؛ قارىغاندا، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىدە ئورمانغا تېزرەك يېتىۋالساق دەيدىغان بىر خاهىش بولسا

گېرەك، ئاندا ـ ساندا ئېتىلىۋاتقان پىلىموت ئوقلىرىغا پەرۋا قىلماستىن، ئۇدۇللا ئالغا ساجىپ كېلىۋاتاتتى.

ـ ئۇلارغا قوغلاپ يەت! قامچا بىلەن سال! ـ گىرىگورىي غەزەپتىن كۆزلىرىنى ئالايتىپ ۋارقىرىدى ـ دە، ئۆزى بىرىنچى بولۇپ، يېزىداشلىرىنىڭ ئىزىغا چۈشتى.

ھەممىنىڭ ئارقىسىدا ئاقساقلاپ، ئۇسسۇلغا چۈشكەندەك غەلىتە بىر يۈرۈش بىلەن خرىستونە كېلىۋاتاتتى. بۇندىن بىر كۈن بۇرۇن بېلىق تۇتۇپ يۈرگەندە ئۇنىڭ تاپىنىنى قومۇش تىلىپ تاشلىغانىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۆزىنىڭ شادىياقلىرىغا خاس بولغان تېزلىك بىلەن يۈگۈرەلمىگەنىدى. گىرىگورىي قامچىسىنى بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قوغلاپ كەلدى. خرىستونە ئاتنىڭ دۇپۇلدىشىنى ئاڭلاپ، ئارقىسىغا بىرلا قايرىلىپ قارىدى ـ دە، يۈرۈشنى تېزلەتتى.

ـ نەگە بارىسەن؟ توختا!... توختا دەۋاتىمەن ساڭا!...ـ دېدى گىرىگورىي بەھۈدە ۋارقىراپ.

ئەمما خرىستونە توختاشنى ئويلاپمۇ قويمىدى. ئۇ تۆگىدەك لوكۇلداپ، سەكرەپ چېپىپ، تېخىمۇ تېز قېچىشقا يۆزە تۇتتى.

بۇ چاغدا غەزىپى ئۆرلىگەن گىرىگورىي خىرقىراپ قاتتىق تىللاشقا كىرىشتى ـ دە، ئېتىغا دەم بېرىپ، تەڭلىشىۋالدى، ئاندىن تەرگە پىشقان خرىستونەنىڭ دۇمبىسىگە قامچىسى بىلەن خۇماردىن چىققۇدەك ساۋىلىدى. خرىستونە قامچىنىڭ زەربىدىن تولغىنىپ، خۇددى توشقان ئۇرغىلىغاندەك ئۇرغىسىپ، چەتكە كارامەت بىر سەكرىدى ـ دە، ئولتۇرۇپ قالدى، ئاندىن ئالدىرماستىن، دۇمبىسىنى ئوبدانلا سىيلاشقا باشلىدى.

گىرىگورىي بىلەن بىللە كەلگەن كازاكلار قاچقۇنلارنىڭ

ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ، ئۇلارنى توختىتىۋالدى، ئەمما قامچىنى ئىشقا سالمىدى.

— قامچىلا ئۇلارنى!... قامچىلا!... — گرىگورىي ئۆزىنىڭ ھەشەمەتلىك قامچىسىنى ھەيۋە قىلىپ، خىرقىراپ ۋارقىرىدى.

ئاستىدىكى ئات چۆرگىلەپ، ئالدى پۇتىنى كۆتۈرۈپ تىك تۇرۇۋېلىپ، ھەرگىز ئالدىغا سىلجىشنى خالىمىدى. گرىگورىي ئۇنى مىڭ تەسلىكتە ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ، ئەڭ ئالدىدا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلارغا قاراپ چېپىپ كەتتى، ئۇ چېپىپ كېتىۋېتىپ، چاتقالنىڭ يېنىدا توختاپ تۇرغان ستېپان ئاستاخوفقا لىپىدە كۆزى چۈشتى، ئاستاخوف ئۇنچىقماستىن ھەجىپىپ تۇراتتى؛ ئۇ يەنە كۈلكىدىن تېلىقىپ، تىزى پۈكۈلۈپ قالغان ئانىكۈشكىنىمۇ كۆردى، ئانىكۈشكا ئىككى قولىنى كاناي قىلىپ، چىرقىراق ئاياال ئۈنى بىلەن چاقىلدايتتى:

— بۇرادەرلەر! ئەمدى قۇتۇلۇپ بېقىڭلارچۇ! كىمنىڭ قولىدىن كېلىدۇ! قىزىللار!... ئالە كىش ـ كىش!... تۇت ئۇلارنى!...

گرىگورىي پاختىلىق چاپان كىيگەن، ھارماستىن تېز يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان يەنە بىر يېزىلىقنى قوغلاپ يەتتى، ئۇنىڭ مۈكچەيگەن گەۋدىسى ئاجايىپ تونۇش ئىدى، ئەمما ئۇنى ئېنىق بىلۈېلىشقا ۋاقىت يوق ئىدى، شۇڭا گرىگورىي يىراقتىنلا ۋارقىراشقا باشلىدى:

— تىوختا، ئىتنىڭ بالىسى!... توختا، چېپىپ تاشلايمەن!... شۇ چاغدا پاختىلىق چاپان كىيگەن ئادەم يۈگۈرۈشنى ئاستىلىتىپ، توختاپ قالدى ۋە شۇ ئاندا ئۇ، گرىگورىيغا بالىلىق چاغلىرىدىن تونۇش بولغان قىلىق ۋە ھەرىكەتلىرىنى يۈكسەك ھاياجان ئىچىدە ئېپادىلەپ، شۇنداق قايىرىلغانىدى، گرىگورىي ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ، ئۇنىڭ يۈز ـ چىرايىنى كۆرمەستىنلا ئۆز ئاتىسىنى تونۇدى.

پانتىلىي پروكوفىيېۋىچنىڭ ئىككى مەڭزى دىر - دىر تىتىرەپ كەتتى.

— مەن ئۆز ئاڭاڭغۇ، ئىتنىڭ بالىسى؟ ئاتاڭنى چېپىپ تاشلايمەن، دەپ قورقۇتامسەن؟ — دەپ قەھرى بىلەن ۋارقىرىدى چال. ئاتىسىنىڭ ئاشۇ تونۇش قاتتىق قەھر - غەزەپكە تولغان كۆزلىرى شۇنچىلىك ئۇچقۇنداپ كەتتىكى، گرىگورىينىڭ ئاچچىقى بىردىنلا بېسىلدى - دە، ئېتىنىڭ بېشىنى كۆچ بىلەن تارتىپ، ۋارقىرىدى:

— ئارقاڭدىن تونۇماپتىمەن! نېمە چالۋاقايسەن، دادا؟

— تونۇمىغىنىڭ قانداق گەپ؟ ئاتاڭنىمۇ تونۇمىدىڭمۇ؟! چالنىڭ بۇنداق كايىپ كېتىشى شۇنچىلىك بىھۇدە ۋە ئورۇنسىز ئىدىكى، گرىگورىي ئەمدى كۆلۈپ تۇرۇپ ئاتىسىغا تەڭلىشۋالدى - دە، مۇرەسسە ئاھاڭى بىلەن دېدى:

— دادا، ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن! ئۇچاڭدىكى سىيۇرتۇكىڭنى مەن كۆرمىگەنىكەنمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزۈڭمۇ بەيگە ئېتىدەك ئۇچۇپ كېتىۋاتىسەن، ھەتتا ئاتاشلىرىڭمۇ نەلەرگە يوقلىپ كەتكەن! ئۇ ھالدا قانداق تونۇيمەن سېنى؟

ئىلگىرى، ھەممىشە ئائىلە ھايات ئىدا كۆرۈلۈپ تۇرىدىغان ئادىتى بويىچە، پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ، بۇ قېتىمۇ تېزلا تىنچ قالدى - دە، ھامان ھاسىراپ تۇرۇپ، ئەمما بىرئاز يېڭىشىپ، ماقۇلغا كەلدى:

— راست دەيسەن، ئۈستۈمدىكى سىيۇرتۇك يېڭى، ئۇنى مەن جۇۋا بىلەن تېگىشكەنىدىم — جۇۋا كىيىسەك ئېغىر كېلىدۇ — ئاقساشنى دېمەسەن... بۇنداق چاغدا ئاقساش دېگەن نەدە؟ بۇنداق چاغدا، بۇرادەر ئەزىز، ئاقساشمۇ خىيالىڭغا كەلمەيدۇ!... كۆز ئالدىڭدا ئەجەل تۇرسا، سەن تېخى ئاياغ توغرۇلۇق سۆز ئاچىسەن...

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ هەي، ئەجەل تېخى يېراق ـ يېراقتا. ئارقاڭغا يان... دادا! ئوق ـ دورىلىرىڭنى تاشلاپ كەلمىگەنسەن؟

ـــ نەگە قايتىدىكەنمەن، ـــ چالنىڭ ئاچچىقى كەلدى.

ئەمما گرىگورىي ئەمدىلىكتە ئاۋازىنى كۆتۈردى؛ ھەربىر سۆزنى دانىمۇدانە چىقىرىپ، كوماندا بەردى:

ـــ قايتىشقا بۇيرۇق قىلىمەن! ئۇرۇش شارائىتىدا كوماندىر-نىڭ بۇيرۇقىغا قۇلاق سالمىغاندا، ئۆزۈڭگە بىلىسەن، ھەربىي نىزام بويىچە قانداق بولىدۇ؟

بۇ گەپلەر ئۇنۇم بەردى: پانىلىپى پروكوفىيېۋىچ ئۆشنە-سىدىكى مىلتىقنى تۇزەپ، خالار ـ خالىماس ئارقىسىغا يانىدى. ئۇ، ئۆزىدىنمۇ ئاستىراق چامداپ، ئارقىسىغا قايتقان بىر چال بىلەن تەڭلىشىپ ماڭغاندىن كېيىن خۇرسىنىپ دېدى:

ـــ ھازىرقى بالىلىرىمىزنىڭ ھۈنامىلىسى ـــ انا شۇنداق! ئاتىسىغا ھۈرمەت قىلىش ياكى ئېيتقاندا، جەڭدىن بوشىتىش ئۈيىقتا تۇرسۇن، بەلكى ئۇنى ئۇرۇشقا قاتناشتۇرۇشقا ھەرىكەت قىلىدۇ... نەق شۇنداق بولۇۋاتىدۇ... ياق، مەرھۇم پېترو، جايى جەننەتتە بولسۇن، ئۇنىڭدىن ياخشىراق ئىدى! مىجەزى ۋەزمىن ئىدى، مۇنۇ گرىشكا دېگەن تەنتەك، مەيلى خىزمەت كۆرسەتكەن دېۋىزىيە كوماندىرى بولسا بولسۇن، پېترودەك ئەمەس. خۇدا-دى قىلىنىڭ ئۈستىدە تۇرغاندەك، زادىلا تەگكىلى بولمايدۇ. قېرىغان چېغىمدا، بۇ مېنى بىگىز بىلەن سانجىپ، مەشىنىڭ ئۈس-تىگە ئولتۇرغۇزۇپ قويىدىغان ئوخشايدۇ!

تاتارىسكىلىقلار ئاسانلا گەپكە كىردى...

بىر ئازدىن كېيىن گرىگورىي پۈتۈن بۆلۈنمىنى يىغىپ، بىر پاناھ جايىغا ئاپاردى؛ ئۇ ئاتتىن چۈشمەستىن، تىنىقچە چۈ-شەنچە بەردى:

ـــ قىزىللار دەريادىن ئۆتتى، ئۇلار ۋېشكىنى بېسىۋېلىشقا

ئۇرۇنماقتا. هازىر دون بويىدا جەڭ باشلاندى. بۇ چاقچاق ئىش ئەمەس. قېچىشقا ھەرگىز مەسلىھەت بەرمەيمەن، ئەگەر يەنە قاچىدىغان بولساڭلار ــ ئاۋۇ يېرىنسكىدا تۇرغان ئاتلىق لارغا بۇيرۇق قىلىمەن، سىلەرنى خائىن سۈپىتىدە چېپىپ تاشلايدۇ! ــ گرىگورىي رەڭگارەڭ كىيىم كىيگەن يېزىلىق ئالامانغا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، سۆزىنى ئوچۇق نەپرەت بىلەن ئاياغلاشتۇردى، ــ سىلەرنىڭ بۆلۈنمىدە ھەرخىل ئەبلەخلەر تولۇپ يېتىپتۇ، ۋەھىمە تارتقانمۇ شۇلار. ئۆلەر ــ تىرىلىشىگە قارىماي قېچىپ، ئىشتانلىرىغا قويۇۋېتىپتۇ، پالۋانلار! ئۆزلىرىنى كازاك مەن دەپ ئاتىشىدۇ تېخى! بولۇپمۇ، بوۋايلار، سىلەرماڭا قارامڭلار! ئۇرۇشقا كىرىشكەن ئىكەنمىز، باشلىرىڭلارنى چاتىرىقىڭلارغا تىقىپ جان ساقلاشنىڭ ھاجىتى يوق! خۇش، ھازىرلا ئۆزۈوت ــ ۋېزۈوت بولۇپ، ئاۋۇ چېگرىغا قاراپ يولغا چىقىڭلار ــ چاتقالىقتىن دون قىرغىقىغا بېرىڭلار. دون بويى بىلەن مېڭىپ،سېمىنوۋىسكايا بۆلۈنمىسىگە قوشۇلۇڭلار. بۇ بۆلۈنمە بىلەن بىللە قىزىللارنىڭ يان قانىتىغا ھۇجۇم قىلىڭلار. ماڭ! چاپسان!

تاتارىسكىلىقلار ئۇنچىقماستىن سۆزگە قۇلاق سېلىشتى ــ دە، يەنىلا ئۇنچىقمىغان پېتى چاتقالىقتا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. قېرىلار بېشى قېتىپ، ئاھ ــ ئۇھ قىلىشىپ، قۇيۇندەك ئات چاپتۇرۇپ كەتكەن گرىگورىيغا ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىغا قارىشىپ قالدى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بىلەن قاتارلىشىپ ماڭغان ئوبىزوف دېگەن چال زوق بىلەن دېدى:

ــ ھەي، ساڭا پەرۋەردىگارىم قەھرىمان ئوغۇل بەرگەنىكەن! ھەقىقىي بۈركۈت! ئۇ خرىستونەنىڭ ئۇچىسىغا قامچا بىلەن شۇنداق سالىدىكى، ھەش ــ پەش دېگۈچە ھەممىنى تەرتىپكە سېلىۋەتتى!

ئاتلىق ھېسسىياتى بىلەن مەنۇن بولغان پانتېلېي پروە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

كوفىيەۋىچ بۇ سۆزگە جان دەپ قوشۇلدى:

— بۇنى بىر دېمە! بۇنداق ئوغۇلنى دۇنيادا ئىزدەپ تاپالمايسەن! مەيدىسى كېرىست ئوردېنى بىلەن لىق تولغان. بۇ چاقچاق گەپمۇ؟ مانا مەرھۇم پېترو، جايى جەننەتتە بولسۇن، تۇنجى ئوغلۇم بولسىمۇ، بۇ ئۇنىڭدەك ئەمەس! ناھايىتى يۇۋاش ئىدى، كىم بىلسۇن، چالا يارالغان نەرسە ئىدى، ئۇنىڭ جېنى ئايالالارنىڭ ئېغى ئاستىدا تۇرغاندەكلا ئىدى! ئەمما مۇنۇسى ماڭا تارتقان! قەيسەرلىكى مەندىنمۇ ئېشىپ چۈشىدۇ!

× ×

گرىگورىي ئۆزىنىڭ يېرىم ئېزىۋوت ئادىمى بىلەن قالماق كېچىكىگە يېقىنلاپ كەلدى. ئۇلار ئورمانغا يەتكەندىن كېيىن ئۆزلىرىنى بىخەتەر يەرگە كەلدۇق دەپ ھېسابلاشقانىدى، ئەمما ئۇلارنى دوننىڭ نېرىقى ياقىسىدىكى كۆزەتچىلەر پونكىتىدىن كۆرۈپ قېلىپ، توپچىلار ئېزىۋوتى ئۇلارنى ئوققا تۇتتى. دەسلەپكى سىنارەت سۆگەتلەرنىڭ ئۈستىدىن ئۆرلەداپ ئۆتۈپ، يېرىلماس تىن بىر سازلىققا چۈشتى. ئىككىنچىسى، يولنىڭ قېشىدىكى يىلتىزلىرى ئېچىلىپ قالغان بىر قارا تېرەككە سوقۇلدى — دە، ئەتراپىغا ئوت چېچىلدى، كازاكلار ۋاراڭ — چۇرۇڭ كۆتۈرۈشتى، قارا تۈپراق يەرنىڭ چالمىلىرى ۋە كۈكۈم — تالقان بولغان پور دەرەخلەرنىڭ پارچىلىرى ھاۋادا ئۇچتى.

قۇلىقى پۈتۈپ گاڭگىراپ قالغان گرىگورىي بىئىختىيار قولىنى كۆزىگە ئاپاردى — دە، ئاتنىڭ ساغرىسىغا پاقىلدىغان ھۆل شاپىلاق تەگكەندەك بىر ئاۋازنى سېزىپ، ئىگەرنىڭ قېشىغا دۈم بولۇۋالدى.

سنارەتنىڭ پارتلىشى يەرنى زىلزىلىگە كەلتۈرگەندە كا-
زاكلارنىڭ ئاتلىرى گويا كۆماندا بېرىلگەندەك، تىزلىرىنى پۈ-
كۈپ، ئالغا ئېتىلدى؛ گېرىگورىينىڭ ئاستىدىكى ئات بار ئېغىرلىقى
بىلەن تىك كۆتۈرۈلۈپ، كەينىگە داجىدى، ئاندىن ئاستا يېنىچە
يىقىلىشقا باشلىدى. گېرىگورىي دەرھال سەكرەپ چۈشۈپ، ئات-
نىڭ جاۋغىيىدىن تۇتۇۋالدى. يەنە ئىككى سنارەت ئۈچۈپ ئۆت-
تى - دە، شۇندىن كېيىن ئورمانىنىڭ ياقىسى تېپتىنچ بولۇپ قالدى.
ئوت - چۆپلەر ئۈستىگە ئوق - دورىنىڭ ئىس - تۈتىكى قوندى. يېڭى
كۈكۈم-تالقان قىلىنغان يەرنىڭ، تاريشىلارنىڭ، چالا چېرىگەن دەرەخ-
لەرنىڭ پۈرىقى دىماققا ئۇرۇلاتتى؛ يېراقتىكى جاڭگالنىڭ ئىچىدە
سېغىزخانىلار شاراقلايتتى.

گېرىگورىينىڭ ئېتى خېرىلداپ، دېر - دېر تېترەپ تۇرغان
ئارقا پۇتلىرىنى ئېگىشكە باشلىدى. ساپسېرىق چىش مىلە-
كى ئازاب ئىچىدە ھىجىيىپ قالدى، بويىنى سوزۇلۇپ كەتتى.
مەخمەلدەك يۇمران سۇر تۇمشۇقىدا قىزغۇچ كۆپۈك بۇژۇلدايتتى،
ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزايى لاغىلداپ تېترەپ كەتتى، تورۇقنىڭ تۈكلە-
رى ئاستىدا سەكرات دولقۇنلىرى غىلدىرلايتتى.

— ئېتىڭ تەييار بولۇپ قالدىمۇ؟ — دەپ جاراڭلىق
ئۈن بىلەن سوردى ئات چېپىپ كەلگەن بىر كازاك.

گېرىگورىي جاۋاب بەرمەستىن، ئاتنىڭ خېرەلەشكەن كۆزلە-
رىگە قارىدى. ئۇ ھەتتا يارىسىغىمۇ كۆز سالماستىن، سەل چەت-
كە سۈرۈلدى، بۇ چاغدا ئېتى ئىشەنچسىزلىك بىلەن ھولۇقۇپ،
بىر رۇسلاندىيۇ، گويا ئېگىسىدىن ئەپۇ سورىغاندەك، بېشى-
نى تۆۋەن ئېگىپ، تىزىچە گۈپپىدە يىقىلدى. ئات بوغۇق ئىڭ-
راش بىلەن يېنىچە ياتاتتى، بېشىنى كۆتۈرۈشكە ئۇرۇنۇپ باقتى،
ئەمما ئۇنىڭ ئاخىرقى مادارى قۇرۇغانىدەك قىلاتتى: تېتىرەك

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

بارغانسېرى ئازايدى، كۆزلىرى جانسىزلاندى، بويىندا تەر پەيدا بولدى.

پەقەت پۇتىنىڭ توپۇقلىرىدا، تۇياق بوغۇنلىرىدا جان تالىشىنىڭ ئاخىرقى مىدىرلاشلىرى بار ئىدى. ئىگەرنىڭ سۈمەل بولۇپ كەتكەن قانىتىمۇ دىرىلدايتتى.

گرىگورىي ئاتىنىڭ سول چاتىرقىغا كۆز قىرى بىلەن قاراپ، تىتما - كاتاك بولۇپ كەتكەن يارىنى ۋە ئۇنىڭدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان قاپقارا ئىسسىق قانىنى كۆرگەندىن كېيىن ئاتتىن چۈشكەن كازاكقا دۈدۈقۇپ كۆز يېشىنى سۈرتەمەستىلا:

— بىر ئوق بىلەنلا ئېتىپ تاشلا ئۇنى! — دېدى - ده، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ماۋزۇرىنى بەردى.

شۇندىن كېيىن كازاكنىڭ ئېتىغا مىنىپ، ئۆز بۆلۈنمىسى قېپقالغان يەرگە ئات چاپتۇرۇپ كەتتى. ئۇ يەردە جەڭ باشلىنىپ قالغانىدى.

تاڭ ئېتىش بىلەنلا قىزىل ئەسكەرلەر ھۇجۇم قىلىشقا كىرىشتى. ئۇلارنىڭ سەپلىرى قات - قات تۇمان ئىچىدە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى - ده، ئۇنچىقماستىن ۋېشېنسكايا تەرەپكە قاراپ يۈردى. ئوڭ قاناتتا، سۇغا تولغان سايلىقنىڭ قېشىدا بىرئاز ھايال بولۇپ تۇرۇشتى - ده، ئاندىن ئوقدانلىرى بىلەن مىلتىقلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، كۆكرىكىگىچە سۇ كېچىپ ئالغا ئىلگىرىلىدى. بىرئاز ۋاقىتتىن كېيىن دون بويىدىكى تاغنىڭ ئۈستىدىن تۆت باتارىيە بىرلىكتە ھەيۋەت بىلەن گۈلدۈرلەشكە باشلىدى. سىنارەتلەر ئورماندا يەلپۈگۈچ شەكلىدە چۈشۈش بىلەنلا قوزغىلاڭچىلار ئوت ئېچىشتى. قىزىل ئەسكەرلەر ئەمدى ئاستا يۈرۈشنى قويۇپ، مىلتىقلىرىنى ئالدىغا قارىتىپ يۈگۈرۈشتى. ئۇلارنىڭ ئالدى تەرەپتە، يېرىم چاقىرىم يەردىكى ئورمان ئىچىدە

ده بىر دانه شىراپئېل پاق قىلىپ يېرىلدى. ستاره‌تلەر ئەبجەق‌ـ
نى چىقارغان ده‌ره‌خلەر گۈسۈلده‌پ يىقىلغىلى تۇردى، پاغا ـ
پاغا ئاق تۈتۈنلەر كۆتۈرۈلدى. كازاكلارنىڭ ئىككى پىلىموتى
قىسقا ـ قىسقا نۆۋەت بىلەن ئېتىلىشقا باشلىدى. بىرىنچى سەپـ
تە قىزىل ئەسكەرلەر يىقىلغىلى تۇردى. ئوقلار سەپنىڭ بىر
ئۆيېرىده، بىر بۇ يېرىده شىنېل كىيىمگەن ئادەملەرنى بارغانسېرى
كۆپرەك ئۈچۈرۈپ تۇردى، ئۇلارنى دۈم ياكى ئوڭدىسىغا يىقىتىپ
چۈشۈره‌تتى، ئەمما قالغانلىرى يېتىۋالمىدى، ئۇلار بىلەن ئورمان
ئارىلىقىدىكى مۇسابه بارغانسېرى قىسقىراشقا باشلىدى.

ئىككىنچى سەپنىڭ ئالدىدا، شىنېلنىڭ ئىككى پېشىنى بېلىگه
قىستۇرۇۋالغان، سەل ئالدىغا مۇكچەيگەن ئۇزۇن بويلۇق يالاڭباش
كوماندىر چوڭ ـ چوڭ، يېنىك قەدەم تاشلاپ يۈگۈرۈپ كېلىـ
ۋاتاتتى. سەپ بىر سېكۇنتتەك هەرىكىتىنى ئاستىلاتقان
بولسىمۇ، ئەمما كوماندىر يۈگۈرگەن پېتى ئارقىسىغا قايرىلىپ،
بىرنېمە دەپ ۋارقىرىغاندى، ئادەملەر يەنه يۈگۈرۈشتى، بوغۇق
ئاۋاز بىلەن چىققان دەهشەتلىك «هۇر ـ را ـ ا ـ ا!» ئاۋازى
يەنىمۇ قاتتىقراق ياڭراشقا باشلىدى.

بۇ چاغدا كازاكلارنىڭ هەممه پىلىموتلىرى تىلغا كىردى،
ئورمان ياقىلىرىدا مىلتىق ئوقلىرى تىنىمسىز ئۈستى ـ ئۈستىگه يا‌غقىلى
تۇردى... ئورمان ئېغىزىدا بۆلۈنمىلەر بىلەن بىللە تۇرغان
گىرىگورىي ئارقا بىر يەرده بازكى بۆلۈنمىسىنىڭ ستانوكلۇق
پىلىموتىدىن ئۇزاق ـ ئۇزاق تاتىلدىتىپ ئوق ياغدۇرۇشقا باش
لىدى. بېسىپ كېلىۋاتقان سەپ بوشىشىپ، يەرگه يېتىۋېلىپ،
ئوق چىقىرىشقا باشلىدى. جەڭ بىر يېرىم سائەتكه سوزۇلدى،
نىشانىنى توغرىلىۋالغان قوزغىلاڭچىلارنىڭ ئوقلىرى شۇنداق يېـ
يىلىپ چۈشۈشكه باشلىدىكى، ئىككىنچى سەپ بەرداشلىق بېرەلمەي،
ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ، ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئۇچىنـ

www.uyghurkitap.com

چې سەپ بىلەن ئارىلىشىپ كەتتى... كۆپ ئۆتمەي، كەڭ ئوت لاققا تەرتىپسىز رەۋىشتە ئارقىسىغا قاچقان قىزىل ئەسكەرلەر چېچىلىپ كەتتى. شۇ چاغدا گرىگورىي ئۆز بۆلۈنمىلىرىنى ئورمان دىن تېز ئاچقىسىپ، سەپكە تىزدى ـ دە، ئۇلارنى قىزىل لارنى قوغلاشقا سالدى. تاراقلاپ تېز چېچىپ كېلىۋاتقان چىر بۆلۈنمىسى چېكىنىۋاتقانلارنىڭ سالغا باردىغان يولىنى كېسىپ قويدى. دون بويىدىكى ئورمان ئالدىدا، نەق قىرغاقتا قىلىچ ـ نەيزىۋازلىق جېڭى باشلىنىپ كەتتى. سالنىڭ قېشىغا يەتكەن قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ بىر قىسمىلا يېرىپ ئۆتەلىدى. ئۇلار سال لارغا لىقمۇلىق چۈشۈپ، قىرغاقتىن يۇرۇپ كېتىشتى. قال غانلىرى دونغا زىچ قىستىلىپ قالغان پېتى جان ـ جەھلى بىلەن ئۇرۇشتى.

گرىگورىي ئۆز بۆلۈنمىلىرىنى ئاتتىن چۈشۈرۈپ، ئات با قارلارغا ئورماندىن چىقماسلىققا بۇيرۇق بەردى ـ دە، كازاك لارنى قىرغاققا قاراپ باشلاپ ماڭدى. كازاكلار دەرەخلەر دەرەخكە يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ، بارغانسېرى دون قىرغىقىغا يېقىنلا شىپ كەلدى. قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ 150 ئادىمى قول بومبىسى ئېتىپ ۋە پىلىموتتىن ئوق ياغدۇرۇپ، بېسىپ كەلگەن قوزغىلاڭچىلار پىيادىلىرىنى ئارقىغا چېكىندۈردى. ئۇندىن كېيىن يەنە سول قىرغاققا قاراپ جۈنەشكەندى، ئەمما بازكى قىسىم لىرى مىلتىقلاردىن ئوق ياغدۇرۇپ پالاقچىلارنىڭ دېيەرلىك ھەممىسىنى قىرىپ تاشلىدى. بۇ تەرەپتە قالغانلارنىڭ قىسمىتى ئالدىن ھەل قىلىنغانىدى. بۇلارنىڭ روھى چۈشۈپ، مىلتىقلىرىنى تاشلاپ، ئۆزۈپ ئۆتۈشكە كىرىشكەنىدى. بۇلارنى دەريانىڭ قول تۇقى يېنىدا ياتقان قوزغىلاڭچىلار ئوققا تۇتتى. ئورغۇن قىزىل ئەسكەرلەر دوننىڭ تېز ئېقىمىنى كېسىپ ئۆتۈشكە دەرمانى يەتـ مەي، غەرق بولۇپ كەتتى. پەقەت ئىككىسى نېرىقى قىرغاققا

سالامەت چىقىۋالىدى؛ بىرى بالداق يوللۇق ماتروس كۆڭلىكىنى كىيگەن بولۇپ، قارىغاندا، سۇ ئۇزۇشكە ماھىر بولسا كېرەك، تىك قىرغاقتىن بېشىنى تۆۋەن قىلىپ سەكرىگەن پېتى سۇنىڭ تېگىدە شۇڭغۇپ، دوننىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا بىر يەردىن بىراقلا چىقتى.

گىرىگورىي شاخ - يوپۇرماقلىرى باراقسان سۆگەتنىڭ دالدىسىدا تۇرۇپ، ماتروسنىڭ كەڭ غۇلاچ تاشلاپ، قىرغاقنىڭ نېرىقى تەرىپىگە بېرىۋالغانلىقىنى كۆردى؛ يەنە بىرسىمۇ ئامان-ئېسەن ئۇزۇپ ئۆتتى. ئۇ كۆكرىكىگىچە سۇنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ، ھەممە ئوقىنى ئېتىپ بولدى؛ بىرنېمىلەرنى دەپ ۋارقىراپ، كازاكلار تەرەپكە مۇشتىنى تەڭلەپ، قىيپاش غۇلاچ ئېتىپ ئۇزۇپ كەتتى. كۆپ ئۆتمەي، ئۇنىڭ ئەترايىدا ئوقلار چوكۇلداپ سۇغا چۈشۈپ تۇرسىمۇ، ئەمما بۇ بەختلىك كىشىگە بىرمۇ ئوق تەگمىدى. قاچانلاردۇر مال قوتىنى تۇرغان بىر يەردە ئۇ سۇدىن چىقتى - دە، بىر سىلكىنىپ، ئالدىرىماستىن، يارنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ، قاتار ھويلىلىق تەرەپكە ماڭدى.

قېپقالغانلار دوننىڭ قېشىدىكى بىر قۇملۇق دۆڭنىڭ ئارقىسىدا يېتىۋېلىشتى. ئۇلارنىڭ پىلىموتى تاكى سالقىنلاتقۇچىنىڭ ئېچىدىكى سۇ قاينىغانغا قەدەر توختىماستىن تاتاتىلاپ تۇردى.

— ئارقامدىن ئەگىشىڭلار! — دەپ ئاستا كوماندا بەردى گىرىگورىي، پىلىموت جىمقىش بىلەنلا، ئاندىن قىلىچنى غىلاپتىن سۇغۇرۇپ، دۆڭگە قاراپ يۈگۈردى.

كازاكلار ئېغىر نەپەس ئېلىپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن گۈسۈلدەپ مېڭىشتى.

قىزىل ئەسكەرلەر تۇرغان يەرگىچە 50 سارجىندىن ئوشۇق مۇساپە قالمىغانىدى. بىر يولى - بىر يولى ئۈچ قېتىم

ئوق ئاتقاندىن كېيىن قوملۇق دۆڭنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزۇن بويلۇق، چىرايى قارىراق، قارا بۇرۇت كوماندىر ئەس ئورنىدىن تۇردى. خۇرۇم چاپان كىيگەن بىر ئايال ئۇنىڭ قولتۇقىدىن يۆلىدى. كوماندىر ياردەم بولغانىدى. ئۇ ئۇزۇلگەن پۇتىنى سۆرەپ دۆڭدىن چۈشتى، قولىدىكى ئىشتىكلىك مىلتىقنى ئوڭشاپ خىرىلداپ كوماندا بەردى:

— يولداشلار، ئالغا! ئۇر ئاقلارنى!

بىر توپ باتۇرلار «ئىنتېرناتسىئونال» نى ياڭرىتىپ، قايتۇرما ئاتاكىغا ئۆتتى. ئۆلۈمگە كۆكرەكنى ئاچتى.

دون ياقىسىدا ئەڭ ئاخىردا قۇربان بولغان 116 كىشىنىڭ ھەممىسى ئىنتېرناتسىئونال روتىسىنىڭ كومۇنىستلىرى ئىدى.

3

گرىگورىي شىتابتىن تۇرار جايغا يېرىم كېچىدە كەلدى، پروخور زىكوف ئۇنى يان ئىشىك ئالدىدا كۈتۈپ تۇراتتى.

— ئاكسىنىيىدىن خەۋەر يوقمۇ؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي پاسىما بىپەرۋالىق ئاھاڭدا.

— ياق، نەگە يوقالدىكىن، — پروخور ئەسنەپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى ـ دە، شۇئانلا ئەرۋاھى ئۇچۇپ ئويلىدى: خۇدا كۆرسەتمىسۇن، ئۇنى تېپىپ كەل، دەپ قىستارمۇ... ماڭىلا قاراشلىق تۇرغانىكەن، شەيتانلار!

— سۇ ئەكەل، يۇيۇنۇۋالاي، ھەممە ئەزايىم تەرلەپ كەتتى. قېنى، چاققان بول! — دېدى گرىگورىي جىلە بولۇپ.

پروخور ئۆيدىن سۇ ئاچىقىپ، كۆرۈشكىدىن گرىگورىپ-نىڭ چاڭگىلىغا ئۇزاققىچە سۇ قۇيۇپ بەردى. گرىگورىي راھەت-لىنىپ يۇيۇندى. تەر پۇراپ تۇرغان گىمناستوركىسىنى سېلىپ تاشلاپ:

— سۇنى دۇمبەمدىن بىر قۇيۇۋەتسەڭچۇ، — دەپ ئۆتۈندى.

تەرلىگەن دۇمبىسىگە سوغۇق سۇ تېگىش بىلەنلا ئەندىكىپ ئۇھلىۋەتتى، پىشقىردى، تاسما پاتقان مۇرىلىرىنى ۋە موي باس-قان مەيدىسىنى ئۇزاققىچە قاتتىق ئىشقىلىدى. بەدىنىنى ئات يو-پۇقى بىلەن پاكىز ئېرتىپ تۇرۇپ، خۇش ئاھاڭ بىلەن پروخورغا بۇيرۇق قىلدى:

— ئەتە ماڭا ئات ئەكىلىشىدۇ، تاپشۇرۇۋېلىپ، ئۇستىنى تازىلا، بوغۇز تاپ، ئۆزۈم ئويغانمىغىچە، ھېچنى ئويغاتما. پەقەت شتابتىن بىرەرى كېلىپ قالسا — ئويغاتقىن. چۈشەندىڭمۇ؟

گرىگورىي سارايىنىڭ پىشايۋىنى ئاستىغا كەتتى. ھارۇنىڭ ئۇستىدە ياتتى — دە، دەرھاللا قاتتىق ئۇيقۇغا كەتتى. تاڭ ئاتقاندا توڭۇپ، پۇتلىرىنى يىغدى، شەبنەمدىن ھۆل بولغان شىنە-لىنى ئۇستىگە تارتتى. كۈن چىققاندىن كېيىن يەنە ئۇگدەشكە باشلىدى ۋە سائەت يەتتە ئۆپچۆرىسىدە قاتتىق ياڭرىغان توپ ئاۋازىدىن ئويغىنىپ كەتتى. چوڭ يېزا ئۇستىدە، كۆپ-كۆك سۈزۈك ئاسماندا، خىرە پارقىرىغان بىر ئايروپىلان ئايلىنىپ يۈرەتتى. دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىن توپ ۋە پىلىموتلار ئۇنىڭغا قارىتىپ ئوق چىقىراتتى.

— ئۇنى ئېتىپ چۈشۈرۈشكە بولىدىغاندەك تۇرىدۇ جۇمۇ!— دېدى پروخور قوزۇقتا باغلاقلىق ئېگىز جەرەن ئايغىرنى چوتكا بىلەن كۆچىنىپ قاشلاپ تۇرۇپ، — قارىغىنا، پانتېلېيېۋىچ، مىنىش ئۈچۈن ساڭا قانداق بىر شەيتانىي ئەۋەتىشكەن!

گرىگورىي ئايغىرغا نەرىدىن بېرى كۆز يۈگۈرتۈپ، مەمنۇنلۇق بىلەن سورىدى:

ــ ئۇنىڭ نەچچە ياشقا كىرگەنلىكىنى پەرق قىلالمىدىم. ئالتە ياشتا بارمىكىن؟

ــ ئالتە ياش.

ــ ئوھوي، ياخشىكەن! پۈتلىرى يىكچى قىرغاندەك ۋە ھەممىسى ئالىپاچاق. چىرايلىق ئات ئىكەن، قېنى، ئىگەرلىگىنە، ئايروپىلاندا كىم كەلدىكىن، بېرىپ كۆرۈپ باقاي.

ــ ئاتنىڭ ياخشى ئىكەنلىكىدە گەپ يوق. چېپىشى قانداق راقتۇ؟ تۇرقىدىن قارىغاندا، چاپقۇر بولۇشى مۇمكىن،ــ دېدى پروخور تۆشىنى تارتىپ تۇرۇپ.

ئايروپىلانىڭ ئەترايىدا يەنە بىر شىراپنېل پارتلىدى ــ دە، ئاپئاق بۇلۇتتەك تۈتۈن پەيدا بولدى.

ئۇچقۇچى قونۇشقا يەر تاللىغاندىن كېيىن تېز تۆۋەنلەشكە باشلىدى. گرىگورىي يان ئىشىكتىن چىقىپ، چوڭ ئاتخانا تەرەپكە چېپىپ كەتتى، ئايروپىلان شۇ ئاتخانىنىڭ نېرىسىغا قونغانىدى.

بۇ يەردىكى ئايغىرلارغا ئاتاپ سېلىنغان ئاتخانا تاشتىن ياسالغان ئۇزۇن بىر بىنا بولۇپ، يېزىنىڭ چېتىدە ئىدى، بۇ يەرگە ئەسكەرگە چۈشكەن 800 دىن ئارتۇق قىزىل ئەسكەرلەر لىق تولغانىدى. كۆزەتچىلەر ئۇلارنى تاشقىرىغا تەرەتكە چىقارمايتتى. بىنانىڭ ئىچىدە تەرەتخانا يوق ئىدى. ئادەم گەنە دىلىرى ئاتخانىنىڭ ئەترايىدا تامدەك دۆۋىلەنگەن بولۇپ، سېسىق چىلىقتا تۇرۇپ بولمايتتى. ئىشكنىڭ ئاستىدىن بەدبۇي سۈيدۈك ئېقىپ چىقاتتى؛ بۇلارنىڭ ئۈستىدە يېشىل چۈنلار غۇڑ ــ غۇڑ ئۇچۇشۇپ يۈرەتتى...

بۇ مەھكۇملار سولانغان تۇرمىدە كېچە ــ كۈندۈز نالە ــ زار، ئىڭراشلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. يۈزلىگەن ئەسىرلەر جۇدەش ــ ئاجىز-

ئىشىشتىن، ئۆز ئارىسىدا كەڭ تارقالغان كېزىك ۋە دىزېنىتېرىيە كېسىلىدىن ئۆلۈپ تۇراتتى. ئۆلگەنلەرنى بەزىدە نەچچە كېچە-كۈندۈزگىچە ئەكىتىشمەيتتى.

گرىگورىي ئات ئېغىلىنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ، ئاتتىن چۈشمەكچى بولۇۋىدى، دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىن يەنە گۈلدۈرلەپ توپ ئېتىلدى. يېقىنلاشسا كەلگەن سىنارەتنىڭ ئۈزۈلدىغان ئاۋازى بارغانسېرى كۈچەيسە، گۈمبۈرلىگەن پارتلاش بىلەن بىرلىشىپ كەتتى.

ئۇچقۇچى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەلگەن بىر ئوفىتسېر كابىنكىدىن چۈشۈشى بىلەنلا، ئۇلارنى كازاكلار ئورىۋېلىشتى. شۇ چاغدا تاغنىڭ ئۈستىدە ھەممە باتارېيىلەر تىلغا كىردى. سىنارەتلەر ئاتخانىنىڭ ئەترايىغا چاقنالىق بىلەن چۈشكىلى تۇردى.

ئۇچقۇچى دەرھال كابىنكىسىغا كىرىۋالدى، ئەمما ماتور ئىشلىمىدى.

ــ قولۇڭلار بىلەن ئىتتىرىڭلار! ــ دەپ ۋارقىراپ كومانداۋ بەردى نېرىقى تەرەپتىن ئۇچۇپ كەلگەن ئوفىتسېر ۋە ئۆزى بىر-رىنچى بولۇپ ئايروپىلانىڭ قانىتىدىن تۇتتى.

ئايروپىلاننىڭ ئىر تەۋرىنىپ، قارىغايلار تەرەپكە يېنىكلا سىلجىدى. باتارېيە ئايروپىلانغا ئارقا ـ ئارقىدىن ئوق ياغدۇردى. سىنارەتنىڭ بىرى ئەسىرلەر لىق تولغان ئاتخانىغا چۈشتى. قويۇق تۈتۈن ۋە پۇرقىراپ ھاۋاغا ئۇچقان ھاكنىڭ چاڭ ـ توزانى ئىچىدە ئات ئېغىلىنىڭ بىر بۇرجىكى ئۆرۈلۈپ چۈشتى. ۋۇجۇدىنى دەھشەت قاپلىغان قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ قىيا ـ چىيا ۋارقىراشلىرىدىن ئاتخانا زىلزىلىگە كەلدى. تامنىڭ ئۆرۈلگەن يېرىدىن ئۇچ ئەسىر ئېتىلىپ چىقىشىدى، كازاكلار تەرەپ ـ تەرەپتىن يۈگۈرۈپ كېلىشىپ، ئۇلارنى يېقىندىن ئوققا تۇتۇپ، ئۆتىتۈشنى قىلىۋەتتى.

گرىگورىي ئېتىنى چاپتۇرۇپ بىر چەتكىرەك باردى.

ــ ئۆلتۈرۈپ تاشلايدۇ! قارىغايلارنىڭ ئىچىگە كىرىۋال! ــ دەپ ۋارقىرىدى چىرايىدا قان قالمىغان ۋە كۆزلىرى ئالچەكمەن بولغان بىركازاك ئۇنىڭ يېنىدىن يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ.

دەرۋەقە، كېلىشمەسلىك بولۇشى مۇمكىن. بۇ ھەرگىز ئويلىشىدىغان ئىش ئەمەس! دەپ ئويلىدى گرىگورىي ۋە ئالدىرىماستىن ئۆيى تەرەپكە بۇرۇلدى.

شۇ كۈنى كودىنوف مېلىخوفنى چاقىرماستىنلا، شتابتا ئىنتايىن مەخپىي بىر كېڭەش يىغىنى ئۆتكۈزدى. ئايروپىلان بىلەن كەلگەن ئوفىتسېر بۇ يەردىكىلەرنى خەۋەردار قىلىپ، كامېنسكايا نىڭ قېشىغا توپلانغان زەربىدار گۇرۇپپىسىنىڭ تىنىملىرى قىزىل لار فرونتىنى بۈگۈن ــ ئەتىلا يېرىپ ئۆتىدىغانلىقىنى، دون ئارمىيىسىنىڭ ئاتلىق دىۋىزىيىسى گېنېرال سېكرېتېۋ قوماندانلىقى ئاستىدا ئالغا ئىلگىرىلەپ، قوزغىلاڭچىلار بىلەن قوشۇلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. ئوفىتسېر، تېز تۇتۇش قىلىپ دەريادىن ئۆتۈش ۋاستىلىرىنى تەييارلاش كېرەك، چۈنكى قوزغىلاڭچىلار سېكرېتېۋ دىۋىزىيىسىگە قوشۇلۇش بىلەنلا دەرھاللا ئاتلىق پولكلىرىنى دوننىڭ ئوڭ تەرىپىگە يۆتكىيەلەيدىغان بولسۇن، دېگەن تەكلىپنى بەردى؛ رېزېرۋ قىسىملارنى دونغا يېقىنراق ئەكىلىشكە مەسلىھەت بەردى ۋە كېڭەش ئاخىرلاشقاندا، دۇشمەننى قوغلىغۇچى قىسىملارنىڭ دەريادىن ئۆتۈپ، ئالغا ئىلگىرىلەش پىلانى تۈزۈلۈپ بولغاندىن كېيىن ئوفىتسېر سوراپ قالدى:

ــ سىزلەرنىڭ ئەسىرلىرىڭلار نېمىشقا ۋېشېنسكايادا تۇرىدۇ؟

ــ ئۇلارنى تۇتۇپ تۇرىدىغان باشقا يەر بولمىسا، يېزىلاردا بىنا يوق، ــ دەپ جاۋاب بەردى شتاب خادىملىرىدىن بىرى.

ئوفتىسىر پاكىز قىرىلغان، تەرگە پىشقان بېشىنى قول ياغلىقى بىلەن ئاۋايلاپ ئېرتتى؛ ماش رەڭ كىتىلىنىڭ ياقىسىنى يەشتى، ئاندىن خۇرسىنىپ سورىدى:

— ئۇلارنى كازانسكايا‌غا ماڭغۇزۇڭلار.

كودىنوف ئەجەبلىنىپ قېشىنى كۆتۈردى.

— ئۇندىن كېيىنچۇ؟

— ئۇ يەردىن يەنە ۋېشېنسكايا‌غا...، — ئوفىتسىر مۇزدەك كۆزلىرىنى قىسىپ، تەكەببۇرلۇق بىلەن چۈشەندۈردى، شۇندىن كېيىن لەۋلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، قاتتىق تەلەپپۇز بىلەن سۆزىنى مۇنداق ئاخىرلاشتۇردى، — مەن بىلمەيۋاتىمەن، جانابلار، سىلەر نېمىشقا ئۇلارغا تەكەللۇپ چاناقلىق قىلىسىلەر؟ ھازىر ئۇنداق قىلىدىغان ۋاقىت ئەمەس، ھەر خىل جىسمانىي ۋە ئىجتىمائىي كېسەللەرنىڭ مەنبەسى بولغان بۇ ئەبلەخلەرنى قىرىپ تاشلاش لازىم، ئۇلارنى باقماق ئۈچۈن ئاۋارە بولۇشنىڭ ھاجىتى يوق! مەن سىلەرنىڭ ئورنۇڭلاردا بولسام خۇددى شۇنداق قىلاتتىم.

ئەتىسى ئەسىرلەرنىڭ 200 كىشىدىن ئىبارەت بىرىنچى تۈركۈمىنى قۇملۇقتا ئاپاردى. دەرمانىدىن كەتكەن، يۈزلىرى كۆكۈش، سولغۇن، پۇتلىرىنى ئاران سۆرەپ ماڭغان قىزىل ئەسكەرلەر خۇددى ئەرۋاھىتەك كېتىشۈاتاتتى. ئۇلارنىڭ تەرتىپسىز چاھداپ كېتىۋاتقان توپىنى ئاتلىق مۇھاپىزەتچىلەر زىچچىدا قورشىغان... ۋېشېنسكايادىن دوبروفكا يېزىسىغىچە بولغان ئون چاقىرىملىق مۇساپىدە 200 كىشى بىرى قالماستىن چېپىپ تاشلاندى. ئىككىنچى تۈركۈمنى كەچكە يېقىن ھەيدەپ چىقتى. مۇھاپىزەتچىلەرگە: ئارقىدا قالغانلار چېپىپ تاشلانسۇن، پەقەت زۆرۈر تېپىلغاندىلا ئېتىلسۇن، دەپ قەتئىي

www.uyghurkitap.com

يۇيرۇق بېرىلگەنىدى. 150 كىشىدىن ئاران 18 ئادەم كا
زانىسكاياغا يېتىپ بارالىدى... ئۇلارنىڭ ئىچىدىن
سىگىان چىراي ياش بىر قىزنى ئەسكەر يولدا ئەقلى-
دىن ئاداشتى. ئۇ يول بويى ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناپ
ماڭدى ۋە بىر تال خۇش پۇراق ئۆسۈملۈكنىڭ چېچىكىنى
مەيدىسىگە يېقىپ ھۆكۈرەپ يىغلايتتى. قىزنىڭ كەتكەن قۇمغا
پات - پات يۇزىچە يىقىلاتتى، ئۇنىڭ كىر، جۇلدۇر - جۇل-
دۇر ماتا كۆڭلىكىنى شامال ئۇچۇراتتى، مانا شۇ چاغدىلا
تېرىسى تارتىلىپ داق سۆڭەك بولۇپ قالغان دۇمبىسى ۋە
كېرىلىپ تۇرغان ئىككى پۇتنىڭ قاپقارا تىلىم - تىلىم يې-
رىلغان تاپانلىرى مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ كۆزىگە چېلىقاتتى.
ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ، سۇداندىن يۇزىگە سۇ پۈركۈيتتى،
شۇندىن كېيىن ئۇ پارقىراپ تۇرغان تەنتەك قارا كۆزلىرىنى
ئېچىپ، ئاستا كۈلەتتى - دە، ئىككى تەرەپكە دەلدەڭشىپ
يەنە مېڭىپ كېتەتتى.

يولدىكى يېزىلارنىڭ بىرىدە رەھىمدىل خوتۇنلار
مۇھاپىزەتچىلەرنى ئورۇنلاشتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سالاپەت-
لىك ۋە بەستىلىك بىر موماي مۇھاپىزەتچىلەر باشلىقىغا
قەتئىيلىك بىلەن دېدى:

— سەن مۇنۇ قارا چاچ بالىنى قويۇۋەتكىن، ئۇ
ئەقلىيدىن ئېزىپتۇ، خۇداغا يېقىنلىشىپ قاپتۇ، مۇنداق جاننى
ھالاك قىلساڭلار گۇناھى كەبىرگە لايىق بولسىلەر.

مۇھاپىزەتچىلەر باشلىقى — سېرىق بۇرۇت جەسۇر
مۇئاۋىن خورۇنجى مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى:

— چوڭ ئانا، كۆڭلىمىزدە ئوشۇقچە گۇماندىن ئەندىشىمىز
يوق. بىزدىن بەربىر تەقۋادارلار چىقمايدۇ!

— ئۇنداق دېمەي، قويۇۋەتكىن ئۇنى، — دەپ قاتتىق

تۇرۇۋالىدى مومای، ــ ھەربىرىڭلارنىڭ ئۇستىدىمۇ ئەجەل قانات قېقىپ تۇرۇپتۇ...

خوتۇنلار مومانىڭ سۆزىنى يەكدىللىك بىلەن قوللاپ-قۇۋۋەتلەشتى ــ دە، مۇئاۋىن خورۇنجى ماقۇل بولدى.

ــ بوپتۇ، ئايال نېمە قىلىمەن، ئەكىتىڭلار. ئۇ ھازىر زىيانلىق ئەمەس، ئەمما بىزنىڭ ياخشىلىقىمىز ئۈچۈن ــ بىزگە يۈزىدىكى قايمىقى ئېلىنمىغان سۈتتىن كىشى بېشىغا بىر ئاپقۇردىن ئەكىلىڭلار.

مومای سارائ ئەسىرنى ئۆيىگە ئەكەتتى، قورسىقىنى تويغۇزۇپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە جاي سېلىپ بەردى. ئۇ بىر كېچە ــ كۈندۈز باش كۆتۈرمەستىن ئۇخلاپ كەتتى، كېيىن ئويغىنىپ، دېرىزىگە ئارقىسىنى قىلىپ، ئاستا ناخشا ئېيتىشقا چۈشتى. مومای بۇ كىچىككىنە ئۆيگە كىرىپ، ساندۇقنىڭ ئۈستىگە ئولتۇردى، ئالقىنى بىلەن مەڭزىنى تىرەپ، ياش يىگىتنىڭ يادائىغۇ يۈزىگە ئۇزاق قىچە قاراپ ئولتۇردى، ئاندىن يوغان ئاۋاز بىلەن دېدى:

ــ ئاڭلىشىمىزچە، سىزلەرنىڭ ئادەملەرمۇ يىراق يەردە ئەمەس ئوخشايدۇ...

سارائ يىگىت بىر سېكۇنتچە سۈكۈتكە چۆمۈپ، يەنە دەرھاللا ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى، ئەمما ئاستىراق ئېيتتى.

بۇ چاغدا مومای قەتئىيلىك بىلەن سۆز باشلىدى:

ــ بالام، سەن ناخشا ئېيتىشنى قوي، مۇغەمبەرلىك قىلما، كاللامنى ئايلاندۇرما. مەن بىر ئۆمۈرنى باشتىن ئۆتكۈزگەنمەن، مېنى ئالدىيالمايسەن، مەن ئەخمەق ئەمەس! بىلىمەن، سېنىڭ ئەقلىڭ ساغلام... چۈشۈڭدە نېمىدېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. يەنە كېلىپ سۆزۈڭ شۇنداق ئوڭلۇق!

قىزىل ئەسكەر ناخشىنى ئېيتىۋەردى، ئەمما

ناخشىسى بارغانسېرى ئاستىلىدى. موماي سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ سەن مەندىن قورقما، مەن ساڭا يامانلىق تىلىمەيمەن. مېنىڭ ئىككى ئوغلۇمنى گېرمان ئۇرۇشىدا ھالاك قىلىشتى، كەنجىسى چېركاسسكىدا ئۇرۇشتا ئۆلدى. مەن شۇ لارنىڭ ھەممىسىنى ئون ئاي قورساقتا كۆتۈرگەن... ئەمگۈزدۇم، باقتىم، ياش چېغىمدا كېچىلىرى ئۇخلىمىدىم... مانا شۇ سەۋەبتىن مېنىڭ ھەربىي خىزمەتتىكى ھەممە ياش ئۆسمۈرلەرگە، سوقۇشتا جەڭ قىلمۇاتقان يىگىتلەرگە ئىچىم ئاغرىيدۇ...، ــ موماي بىرئاز ئۇنچىقمىدى.

قىزدل ئەسكەرمۇ جىمىپ قالدى. ئۇ كۆزىنى يۇمدى، شۇ زامان ئۇنىڭ قارامتۇل ياڭاق سۆڭەكلىرىگە سېزىلەرلىك قىزىللىق يۈگۈردى، ئىنچىكە يادا‌ڭغۇ بويىندا كۆك تومۇرلىرى قاتتىق سوقۇشقا باشلىدى.

ئۇ ئۇنچىتماستىن بىر مىنۇتچە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاندىن قارا كۆزلىرىنى تىما ئاچتى. ئەمدى ئۇنىڭ قاراشلىرى مەنىلىك تۇس ئالدى ۋە شۇئىداق ئىنتىزارلىق ئوتى بىلەن يانديكى، موماي پىسكىكىدە كۈلۈپ قويدى.

ــ شۇمىلىنسكايانىڭ يولىنى بىلەمسەن؟

ــ ياق، چوڭ ئانا، ــ دەپ پىچىرلاپ جاۋاب بەردى قىزدل ئەسكەر.

ــ ئۇنداق بولسا، قانداق كېتىسەن؟

ــ بىلمەيمەن...

ــ مانا خالاس! ئەمدى مەن سېنى قانداق قىلىمەن؟

موماي ئۇزاق ۋاقىت جاۋاب كۈتتى، ئۇندىن كېيىن سورىدى:

ــ ئۆزۈڭ ماڭالامسەن؟

ــ بىر ئىلاج قىلىپ ماڭارمەن.

ـــ ساڭا هازىربىر ئىلاج قىلىپ مېڭىش مۇمكىن ئەمەس. كېچىسى مېڭىش لازىم ۋە گۇس ـ گۇس چامداپ مېڭىش كېرەك! بىر كۈننى ئۆتكۈز، ئاندىن مەن ساڭا ئوزۇق ـ تۈلۈك بېرەي، نەۋرەمنى ئېلىپ ۋال، ئۇ ساڭا يول كۆرسىتىدۇ، ئاقىيول بولسۇن! سىز لەرنىڭ ئادەملىرىگىلار، قىزىللار شۇملىنىسكايانىڭ نېرىسىدا تۇرىدۇ، ئېنىق بىلمەن. شۇنداق قىلىپ سەن ئۇلارغا يېتىۋالسەن. سىلەرگە چوڭ يولدا مېڭىشقا بولمايدۇ، چۆل دالا بىلەن، سايلىق ۋە ئورمانلىقنىڭ ئىچى بىلەن، چىغىر يول بىلەن مېڭىش لازىم، ئۇنداق بولمىغاندا كازاكلارغا ئۇچراپ قېلىپ، بالا ـ قازاغا يولۇقسىلەر. مانا شۇنداق بولسۇن، بالام!

ئەتىسى قاراڭغۇ چۈشۈش بىلەنلا، مومای يولغا چىقىشقا تەييارلانغان 12 ياشلىق نەۋرىسى بىلەن كازاكچە چەكمەن كىيگەن قىزىل ئەسكەرنى چوقۇندۇرغاندىن كېيىن، قاتتىق جېكىلىدى:

ـــ خۇداغا ئامانەت! قاراپ مېڭىڭلار، بىزنىڭ ئەسكەرلىرىمىزنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالماڭلار!... ئامان بولۇڭلار، بالىلىرىم، ئامان بولۇڭلار! ماڭا ئەمەس، مۇقەددەس تەڭرىگە تازىم قىل! مۇنداقلار يالغۇز بىر مەنمۇ، بىز ئانىلارنىڭ هەممىسى ياخشى... بىز سەن شۇمتەكلەرگە ئۆلگۈدەك ئېچ ئاغرىتمىمىز! خوش، قېنى مېڭىڭلار، خۇدا ئۆز پاناهىدا ساقلىسۇن! ـــ شۇنداق كېيىن مومای ئۆينىڭ سېرىق گىل بىلەن سىرلانغان قىڭغىر ئىشىكىنى جالاقلاپ ياپتى.

4

ئىلىنىچىنا هەر كۈنى تاڭ يورۇش بىلەنلا ئويغىناتتى ـ دە، ئىنەكنى سېغىپ، تاماق ئېتىشكە باشلايتتى.

ئۆيدىكى مەشكە ئوت ياقمايتتى، يازلىق ئاشخانىغا ئوت يېقىپ، تاماقنى شۇ يەردە پىشۇراتتى، ئاندىن ئۆيگە قايتىپ كىرىپ، بالىلارغا قارايتتى.

ناتالىيە كېزىكتىن كېيىن ئاستا ـ ئاستا ساقىيىشقا باشلىدى. تروبىتسا بايرىمنىڭ ئىككىنچى كۈنى ئۇ دەسلەپ قىلىپ تۆشەكتىن تۇردى ـ دە، يادىاپ دەرمانى قۇرۇغان ئاياغلىرىنى تەسلىكتە بېسىپ، ئۆيلەرنى ئارىلاپ چىقتى، بالىلىرىنىڭ باشلىرىنى ئۇزاققىچە باقتى ۋە ھەتتا ئورۇن دۇققا ئولتۇرۇپ بالىلىرىنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى يۇيۇپ كۆردى.

ئۇنىڭ يادائىغۇ يۈزىدىن ھەمىشە كۈلكە كەتمەيتتى، ئىچىگە ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن يۈزىگە قىزىللىق يۈگۈرگەن، كېسەللىكتىن چوڭىيىپ قالغان كۆزلىرى گويا تۇيغۇتتىن كېيىن ئىللىق ھاياجاندا شادلىققا چۆمگەندەك چاقناپ تۇراتتى.

ـــ پولىيوشكا، ئوماق قىزىم! مەن ئاغرىق چاغدا، مىشاتكا سېنى بوزەك ئەتتىمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ زەئىپ ئاۋاز بىلەن ھەربىر سۆزنى ئاران ـ ئاراندا تەلەپپۇز قىلىپ، قىزىنىڭ قارا چاچ بېشىنى سىيلاپ.

ـــ ياق، ئاپا! مىشكا ھېنى بىر قېتىملا ئۇردى، ئۇنىڭدىن باشقا بىز ئۇنىڭ بىلەن ئوبدان ئوينىدۇق، ـــ دەپ پىچىرلاپ جاۋاب بەردى قىزى ۋە شۇ زامان يۈزىنى ئانىسىنىڭ تىزىغا قويدى.

ـــ مومائىچۇ، مومائ سىلەرگە كۆيۈنەمدۇ؟ ـــ دەپ ناتالىيە كۈلۈپ تۇرۇپ سوراپ باقتى.

ـــ ئوبدان قارايدۇ!

— يات ئادەملەرچۇ، قىزىل سۇلداتلار سىلەرگە تەگمىدىمۇ؟

— ئۇلار بىزنىڭ موزاينى سويۇپ يېيىشتى، لەنىتىلەر! — دېدى ئاتىسىغا ھەيران قالغۇدەك ئوخشايدىغان مىشاتكا يوغان ئاۋاز بىلەن.

— مىشىنكا ئادەم تىللاشقا بولمايدۇ! قارىغىنا، سەن خوجايىنىدەك بولۇپ قاپسەنغۇ! چوڭلارنى يامان سۆز بىلەن ھاقارەتلەشكە بولمايدۇ! — دېدى ناتالىيە نەسىھەت ئاھاڭىدا، كۆلكىسىنى بېسىپ.

— مومام ئۇلارنى ئاشۇنداق تىللىدى، ئىشەنمىسەڭ، پولكىدىن سورا، — دەپ قاپىقىنى تۈردى كىچىكىنە مىلىخوق ئۆزىنى ئاقلاپ.

— راست، ئاپا، ئۇلار بىزنىڭ ھەممە تىوخۇاسىرىمىزنى پاك - پاكىز سويۇۋەتتى!

پولىيوشكا جانلىنىپ كەتتى: كىچىككىنە قارا كۆزلىرىنى چاقنىتىپ، ھويلىغا قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ كەلگەنلىكىنى، تىوخۇ ۋە ئۆردەكلەرنى تۇتقانلىقىنى، مومىسى ئىلگىنىچىنانىڭ ئۇلاردىن تاجى توڭلاپ كەتكەن قىزىل خورازنى ئۇرۇقلۇققا قالدۇرۇپ كېتىدىغلار، دەپ ئۆتۈنگەنلىكىنى ۋە بىر خۇش چاقچاق قىزىل ئەسكەرنىڭ مومىسىغا خورازنى پۇلاڭشىتىپ تۇرۇپ: «بۇ خوراز، چوڭ ئانا، سۇۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى قىچقاردى، شۇڭا بىز ئۇنى ئۆلتۈرۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلدۇق! مەيلى يېلىنساڭ يېلىن، بىز ئۇنى ئۆگرە ئاشقا توغرايمىز، بۇنىڭ بەدىلىگە ساڭا بىر كىسونا پېيمىنى تاشلاپ كېتىمىز» — دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى.

شۇنىڭ بىلەن پولىيوشكا قوللىرىنى ئىككى تەرەپكە يېيىپ:

— مانا مونداق پېيما قالدۇردى! شۇنداق كومشا، ھەممە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يېرى تۆشۈك! — دېدى.

ناتالىيە بىر كۈلۈپ، بىر يىغلاپ بالىلىرىنى ئەركىلەتتى ۋە زوقلانغان كۆزلىرىنى قىزىدىن ئالماي، خۇشالىق بىلەن پىچىرلىدى:

— ئاھ، مېنىڭ گىرىگورىيېۋنام! ھەقىقىي گىرىگورىيېنىڭ قىزى! سەن قۇيۇپ قويغاندەك داداڭغا ئوخشايسەن.

— مەنچۇ، مەنمۇ ئوخشامدىمەن؟ — دەپ قىزغانچۇقلۇق بىلەن سورىدى مىشاتكا ۋە تارتىنىپراق ئاپىسىغا يۆلەندى.

— سەنمۇ ئوخشايسەن. ماڭا قارا: چوڭ بولغاندا — داداڭغا ئوخشاش ئازغۇن بولما...

— ئۇ ئازغۇنمۇ، ئاپا؟ قانداق ئازغۇن؟ — دېدى پولىيوشكا قىزىقىپ.

ناتالىيىنىڭ يۈزىدە قايغۇ ئالامىتى پەيدا بولدى. ناتالىيە ئۇنچىقماستىن، ئورۇندۇقتىن تەسلىكتە قوپتى.

بۇ گەپ ـ سۆزلەرنىڭ ئۇستىدە بولغان ئىلىنچا نارازى بولۇپ، ئارقىسىغا ئۆرۈلدى. ناتالىيە ئەمدى بالىلىرىنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماستىن، دېرىزىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، ئاستاخوفنىڭ ئۆيىنىڭ يېپىقلىق تورغان دېرىزە قاپاقلىرىغا ئۇزاققىچە كۆز تىكتى، ھەدەپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، كونا، ئۆڭكۈپ كەتكەن كوفتىسىنىڭ بۇرمىلىرىنى بىئارام بولۇپ تىتكىلەيتتى...

ئەتىسى ناتالىيە تاڭ يورۇش بىلەنلا ئويغاندى، بالىلىرىنى ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاستا ئورنىدىن تۇردى، يۈز ـ كۆزىنى يۇيۇپ، ساندۇقتىن پاكىز يوپكىسىنى، كوفتىسىنى ۋە ئاپئاق ياغلىقىنى ئالدى. ئۇ سېزىلەرلىك پەردىشان ھالدا ئىدى، شۇڭا ئۇنىڭ كىيىنگەنلىكىگە، مەيلى ۋە چوڭقۇر سۈكۈتكە چۆمگەنلىكىگە قاراپ، ئىلىنچا كېلىنىنىڭ گىرىشاكا بىۋاڭا قەبرىسىگە بارىدىغانلىقىنى بىلىۋالدى.

— نەگە جابدۇندۇك؟ — دەپ سوربدى ئىلئىنچنا ئۆز پەرەزلىرىنىڭ توغرىلىقىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلىش ئۈچۈن.

— چوڭ دادامنىڭ قەبرىسىنى كۆرۈپ كېلىشكە بارىمەن، — دېدى ناتالىيە، يىغلاپ تاشلىماسلىق ئۈچۈن بېشىنى كۆتۈرمەستىن.

ئۇ گرىشاكا بوۋىسىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى ۋە قورۇ - جايلىرىنى كوشىۋىنىڭ كۆيدۈرۈۋەتكەنلىكىنى ئاللىقاچان بىلگەنىدى.

— تېنىڭ زەئىپلىشىپ كەتكەن، يېتىپ بارالمايسەن.

— يولدا پات - پات دېمىنى ئېلىپ، يېتىپ بارىمەن، بالىلارنىڭ تامىقىنى بېرىپ قويارسىز، بىلكى ئۇ يەردە ئۇزاقراق ھايال بولۇپ قېلىشىم مۇمكىن.

— سېنىڭ ئۇ يەردە نېمىشقا ھايال بولۇپ قالىدىغانلىقىڭنى كىم بىلىدۇ! بۇنداق يامان چاغدا ئاشۇ شەيتانلارغا يولۇققۇپ قالمىساڭ بولاتتى، خۇدايا كەچۈر بەندەڭنى. بارمىساڭچۇ، ناتالىيوشكا!

— ياق، بارىمەن، — ناتالىيە قاپىقىنى تۈرۈپ ئىشىكنىڭ تۈتقۇچىنى تۇتتى.

— ھەي، توختاپ تۇر، ئاچ قورساق يولغا چىقامسەن؟ ئازراق قېتىق قۇيۇپ بېرەيمۇ؟

— ياق، ئاپا، ئېيسامەسىھ رەھمەت قىلسۇن، ھېچ نەرسە ئىچكۈم يوق... قايتىپ كەلگەندە، تاماق يەيمەن.

ئىلئىنچنا كېلىنىنىڭ قەتئىي بېرىش قارارىغا كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، مەسلىھەت بەردى:

— دون بويىنى ياقلاپ، باغچىلارنىڭ ئىچى بىلەن يۈرگىنىڭ ياخشىراق. شۇ يەر بىلەن ماڭساڭ سېنى ھېچكىم كۆرمەيدۇ.

دوننىڭ ئۇستىنى تۇمان قاپلىۋالغانىدى. كۈن تېخى چىقىپ

مىغان بولسىمۇ، ئەمما شەرقتە ئاق تېرەكلەر توسۇپ تۇرغان ئۇيغۇق تاغ شەپقى بىلەن لاۋۇلداپ تۇراتتى. بۇلۇتنىڭ ئاستىدىن سەھەرنىڭ سالقىن شامىلى چىقىشقا باشلىغانىدى.

ناتالىيە، يىقىلىپ چۈشكەن، ھەشقىپىچەك چىرماشقان قاداشىدىن ئارتىلىپ، ئۆزىنىڭ بېغىغا كىردى. قولىنى يۈرىكىگە بېسىپ، يېڭى توپا دۆۋىلەنگەن دۆمبەلچەكنىڭ يېنىدا توختىدى.

باغنىڭ ئىچىنى قويۇق ئۆسكەن قىچىشقاق ئوت بىلەن شۇڭاق بېسىپ كەتكەنىدى، شەبنەمدە ھۆل بولغان بەش قۇلاق ئوت، نەم توپا ۋە تۇمانىنىڭ ھىدى كېلەتتى. يانغىندىن كېيىن قۇرۇپ قالغان قېرى ئالما دەرىخىنىڭ ئۇستىدە ھۇرپىيىپ تۇرغان بىر قاريغۇجا يالغۇز ئولتۇراتتى. قەبرە دۆمبەلچىكى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن. بەزىبىر قۇرۇپ قالغان چالمىلارنىڭ ئارىلىقلىرىدا ئۇستىگە يېرىپ چىققان ئوت ـ چۆپلەرنىڭ ياپيېشىل مايسىلىرى كۆكىرىپ تۇراتتى.

ئۆتكەن خاتىرىلەر ئېسىگە كېلىۋېرىپ، ئىزتىراپقا چۈشكەن ناتالىيە ئۇنچىقماستىن تىزلىنىپ ئولتۇردى ـ دە، چىرىگەن جەسەتنىڭ مەڭگۈ پۈرىقى كېلىپ تۇرىدىغان مېھرىسىز تۇپراققا يۈزىچە يىقىلدى....

بىر سائەتتىن كېيىن ئۇ يوشۇرۇنچە باغدىن چىقتى ـ دە، بىر زامانلار ئۆزىنىڭ ياشلىق باھارى گۈللەپ ياشنىغان ماكانىغا يۈرىكى قىسىلىپ ئاغرىغان ھالدا ئەڭ ئاخىرقى قېتىم قايرىلىپ قارىغانىدى ـــ بوپبوش قالغان ھويلىنىڭ ئىچى مەيۈس ھالەتتە بولۇپ، قاپقارا كۆمۈرگە ئايلانغان ساراي تۆۋرۈكلىرى بىلەن، كۆيۈپ كەتكەن مەش ۋە تاملارنىڭ ئۈل خارابلىرى بىلەن قارىيىپ تۇراتتى، ـــ شۇندىن كېيىن ئۇ ئاستا تار كوچا بىلەن مېڭىپ كەتتى.

× ×

ناتالیه کۈندىن ـ كـۈنگه ئوبدانلا ساقىيىشقـا بـاشلىدى. پۈتلىرىغا جان كىردى، مۈرىلىرى يۇمىلاقلىشىپ. بـەدىنى تواۋپ، سالامەتلـىكى كۈچەيدى. كۆپ ئۆتمەي قەيمن ئانىسىنىڭ ئاش ـ تامىقىغا يارەملىشىدىغان بولدى. بۇ ئىككـىيلەن مەش ئالـدىدا كۆيۈپ ـ پىشىپ، ئۇزاق ـ ئۇزاق پاراڭلىشاتتى.

بىر كۈنى ئەتىگەن ناتالىيە ئاچچىقى بىلەن مۇنداق دېدى:

ـــ قـاچانمۇ تۇگەر بـۇ ئىشلار؟ جەنىم قـاقشاپ كـەتتىغۇ!

ـــ قاراپ تۇر، بىزنىڭكىلەر دوننىڭ نېرىسىدىن پات ئارىدا ئۇزۇپ ئۆتىدۇ، ـــ دېدى ئىلئىنىچنا ئىشەنچ بىلەن.

ـــ سىز بـۇنى نەدىن بىلىسىز، ئاپا؟

ـــ يۈرىكىم تۇيـۇپ تـۇرۇپتۇ.

ـــ ئىگەكىم بىزنىڭ كازاكلىرىمىز ئامان ـ ئېسەن قايتسا ئوبدان بولاتتى. بىرەرىسىنىڭ ئـۆلۈش يـاكى يارىدار بولۇشىنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن. بىزنىڭ گېرىشا نـاھايىتى قـارام، ـــ دەپ ناتالىيە بىر ئۇھ تارتتى.

ـــ بەلـكى، ئۇلارغا ھېچ ئىش بولماس، خۇدا رەھىم ـ شەپقەتتىن خالىي ئەمەس، بىزنىڭ چال بۇيىاققـا يەنە ئـۆتۈپ، بىزنى يـوقلاپ كـەتـمـەكـچـىـدى، قـورقـقـان ئوخشـايدۇ. ئۇ كەلگەن بولسا ـــ سەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆز ئادەملىرىمىزـ نىڭ قېشىغا كەتكەن بولساڭ، باش ئاغرىقىدىن نېرى بولاتتىڭ. بـىزنىڭ يېزىلىقلار نەق يېزىنىڭ ئۇدۇلـىدا يېتىشىپ مۇداپىئەدە تۇرماقتا، ئاۋۇ كۈنى سەن ھوشسىز ياتقان چېغىڭدا مەن سەھەرـ دە دون بويىغا بېرىپ سۇ ئېلىۋاتسام، قۇلـىقىمغا دوننىڭ نېرىقى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئەرىپىدىن ئانىكۈشكىنىڭ: «سالامەتمۇ سەن، مومىا! چالىدىن سالام!» — دېگەن ۋارقىرىشى ئاڭلىنىپ قالدى.

— گرىشا قەيەردىدۇ؟ — دەپ سوردى ناتالىيە ئېھتىيات بىلەن.

— ئۇ يىراقتا تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە قوماندانلىق قىلىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى ئىلئىنىچنا ساددا دىللىق بىلەن.

— ئۇ نەدە تۇرۇپ قوماندانلىق قىلىدىكەن؟

— ۋېشكىدا بولۇشى مۇمكىن، باشقا يەر يوق قوماندانلىق قىلىشقا.

ناتالىيە ئۇزاققىچە جىمىپ كەتتى. ئىلئىنىچنا ئۇنىڭغا لىپىدە قاراپ، چۆچۈپ سوردى:

— ساڭا نېمە بولدى؟ نېمىشقا يىغلايسەن؟

ناتالىيە جاۋاب بەرمەستىن، كىر پەرتۇقنى يۈزىگە تۇتۇپ، ئاستا پىخىلداشقا باشلىدى.

— يىغلىما، ناتالىيوشكا. بۇ ئىشقا كۆز يېشىنىڭ ياردىمى تەگمەيدۇ، خۇدا نېسىپ قىلسا، ئۇلارنى ساق ـ سالامەت كۆرەرمىز. سەن ئۆزۈڭگە پەخەس بولۇپ يۈر، ھويلىغا تولا چىقما، چۈنكى ئاۋۇ دىنسىزلار كۆرۈپ قالسا، ساڭا تىكىلىشىپ قالىدۇ...

ئاشخانىنىڭ ئىچى قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. دېرىزىنىڭ سىرتىدىن بىرىنىڭ كۈلەڭگىسى چۈشتى. ئىلئىنىچنا دېرىزە تەرەپكە قايرىلىپ، ئۇھ ـ ئۇھلاشقا باشلىدى:

— ئاشۇلار! قىزىللار! ناتالىيوشكا! تېزبول، كارىۋاتقا يېتىۋال، كېسەل كىشى بولۇۋال... تاسادىپىي بىر ئىش بولۇپ قالمىسۇن... مۇنۇ كاناپ ئەدىيالنى يېپىنىۋال!

ناتالىيە قورقۇنچىدىن تىترەپ، كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاش بىلەنلا ئىشكىنىڭ لوكا تۆمۈرى جىرىڭلاپ، ئاشخانىغا ئۈزۈن بويلۇق بىر قىزىل ئەسكەر ئېگىشىپ كىرىپ كەلدى. بالىلار چىراي

تاتىرىپ كەتكەن ئىلئىنىچىنانىڭ ئېتىكىگە يېپىشتى. ئىلئىنىچنا مەشـ
نىڭ ئالدىدا تۇرغان پېتى ھودۇقۇپ، بىر ئاپقۇر پـىشۇرۇلـغان
سۈتنى ئۆرۈپ، ئۈزۈن تاختاي ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ قالدى.

قىزىل ئەسكەر ئاشخانىغا تېز كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، ياڭـ
راق ئاۋاز بىلەن دېدى:

— قورقماڭلار، ھېچ نەرسە يېمەيمىز، سالام سىزلەرگە!

ناتالىيە ئانچىكىملا ئىگراپ، بېشىنى كاناپ ئەدىيال بىلەن
پۈركىۋالدى، مىشاتكا مېھمانـغـا سىنچىلاپ قـاراپ، خۇشالـلىق
بىلەن دېدى:

— مـوما، بـىزنىڭ خـورازنى سـويـغـان ئاشـۇ ئادەم!
ئېسىڭـدىمۇ؟

قىزىل ئەسكەر بېشىدىن ماش رەڭ فۇراژكىسىنى ئالدى ـ
دە، تىلىنى چوكۈلدىتىپ، كۈلدى.

— تـونـۇۋالدىڭ، مۇتـەھەم! سېنىڭ ئەس ـ يـادىڭ شۇ
خوراز بىلەن بولۇپ قالدىمۇ؟ ئەمما، چوڭ ئانا، مۇنداق بىر ئىش
بار: سەن بىزگە نان پىشۇرۇپ بېرەلەمسەن؟ ئۇنىمىز بار!

— بولـدۇ... ماقـۇل... پـىشۇرۇپ بـېرەي.... — دېدى
ئىلئىنىچنا دەرھاللا جاۋاب بېرىپ، مېھمانغا قارىماستىن، ئورۇنـ
دۇققا تۆكـۈلگەن سۈتنى ئېرتىپ تۇرۇپ.

قىزىل ئەسكەر ئىشكىنىڭ قېشىغا ئولـتۇردى، يـانچۇقىدىن
تاماكا خالتىسىنى ئېلىپ، قەغەزگە ئوردىغـاچ پـاراڭغـا كىرىشتى:

— كەچ كىرگۈچە پىشۇرۇپ بېرەلەمسەن؟

— ئەگـەر بەك ئالـدىرىساڭلار، كەچ كـىرگۈچە پىشۇرۇپ
بېرىشىم مۇمكـىن.

— ئۇرۇش ۋاقتىدا، چوڭ ئانا، ھەممىمىز ئالـدىراشچىلـىق
بولىدۇ، ئەمما خوراز ئۈچۈن سىز خاپا بولماڭ.

— ياق، خاپـا بـولمايمىز! — دېدى ئىلئىنىچنا قورقۇپ

كېتىپ، — مۇنۇ بالا تەنتەك... لازىمى يوق نەرسىنى ئەسكە ئېلىپ يۈرىدۇ!

— ئەممـا، سـەن يىگىتچـەك، تازا پىخسىق ئىكەنسـەن جۇمۇ...، — سۆزگە ئامراق مېھمان ئاق كۆڭۈلـلۈك بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويدى مشاتكىغا قاراپ، — نېمە بۆرىدەك قارايسەن؟ بېرى كـەلگىنە، سېنىڭ خـورىزىڭ تـوغرۇلـۇق ئوبـدان بىر سۆزلىشۈۋالايلى.

— يۈگۈر، بالام! — دەپ پىچىرلىدى ئىلئىنچىنا نەۋرىسىنى تىزى بىلەن ئىتتىرىپ.

ئەممـا بالا مومىسىنىڭ ئېتىكىدىن ئاجرىلىپلا، ئاشخانىدىن ئاستا چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ، ئىشىك تـەرەپكـە يېنىچـە بىر شۇڭغۇۋىدى، قىزىل ئەسكەر كـاپ قىلىپ تـۇتـۇۋېلىپ، ئۇزۇن قولى بىلەن ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ سورىدى:

— ئاچچىقىڭ كېلىپ قالدىمۇ؟

— ياق، — دېدى مشاتكا پىچىرلاپ.

— ئۇنداق بولسا، ئـاھايىتى يـاخشى. خورازنىڭ كـارى چاغلىق. ئاتاڭ نەدە؟ دوننىڭ نېرىقى تـەرىپىدىمۇ؟

— دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدە.

— دېمەك، بىز بىلەن سوقۇشۇۋېتىپتۇ - دە؟

ئۇنىڭ ئىللىق، يۇمشاق مۇئامىلىسىدىن كـۆڭلى ئېرىگـەن مشاتكا مەنىۋىلۇق بىلەن خەۋەرلەندۇرۇپ قويدى.

— ئۇ هەممە كازاكلارغـا قوماندانلىق قىلمدۇ!

— هەي، يالغان سۆزلەيسەنغۇ دەيمەن، شاكىچىك!

— ئىشەنمىسەڭ، ئەنە مومامدىن سورا.

نەۋرىسىنىڭ گەپدانلىقىدىن قاتتىق تـەشۋىشكـە چۈشكـەن مومىسى قوللىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ، ۋاي - ۋايلاپ كەتتى.

— هەممىگە قوماندانلىق قىلامدۇ؟ — دەپ قايتا سورىدى

هاڭ ـ تاڭ بولۇپ قالغان قىزىل ئەسكەر.

ـــ بەلكى، هەممىگە ئەمەستۇر ....، ـــ ئەمدىلىكتە مومىسىنىڭ ئالىيىپ قارىغانلىقىدىن لاسسىدە بولۇپ قالغان مىشاتكا ئىشەنچسىزلىك بىلەن جاۋاب بەردى.

قىزىل ئەسكەر بىرئاز ئۇنچىقماي ئولتۇردى، ئۇندىن كېيىن ناتالىيىگە كۆز قىرى بىلەن قاراپ، سورىدى:

ـــ كېلىنچەك ئاغرىپ قالدىمۇ، نېمە؟

ـــ كېزىك بولۇپ قالدى، ـــ دەپ خالار ـ خالماستىن جاۋاب بەردى ئىلئىنچنا.

ئاشخانىغا ئىككى قىزىل ئەسكەر بىر قاپ ئۇننى ئەكىرىپ، بوسۇغىنىڭ قېشىدا قويدى.

ـــ مەشكە ئوت ياق، هامما ئاچا! ـــ دېدى ئۇلارنىڭ بىرى، ـــ كەچقۇرۇن ناننى ئالغىلى كېلىمىز. كۆزۈڭگە قارا، نان ئوبدانراق پىشسۇن! ئۇنداق بولمىغاندا ساڭا ياخشى بولمايدۇ!

ـــ قولۇمدىن كېلىشىچە ياخشى پىشۇرۇشقا تىرىشىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ئىلئىنچنا يېڭى كەلگەن ئەسكەرلەرنىڭ بايىقى خەتەرلىك پاراڭنى بۆلۈۋەتكەنلىكىگە ئىنتايىن خۇشال بولۇپ. شۇ ئاردىدا مىشاتكا ئاشخانىدىن قېچىپ چىقىپ كەتتى.

بىرى باش ئىشارىتى بىلەن ناتالىيىنى كۆرسىتىپ سورىدى:

ـــ كېزىك ئاغرىقمۇ؟

ـــ هەئە.

قىزىل ئەسكەرلەر بىرنېمە تۇغرۇلۇق ئاستا سۆزلىشىپ، ئاشخانىدىن چىقىپ كېتىشتى. ئۇلارنىڭ كېيىنكى بىرى تېخى دوقمۇشتىن قايرىلماستىنلا ـــ دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىن مىلتىق تارسىلداپ ئېتىلىشقا باشلىدى.

قىزىل ئەسكەرلەر ئېگىنىشكەن پېتى يېرىم ـ يارتا ئۆرۈلۈپ

چۈشكەن تاش دۋارنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كېلىۋېتىپ، موكىدە يېتىۋېلىشتى ـ دە، ملتقلىرىنىڭ قولۇپلىرىنى شاراقلىتىپ، ئۇ تەرەپكە ئوق چىقىرىشقا باشلىدى.

قورقۇپ كەتكەن ئىلئىنچىنا مشاتكىنى ئىزدەش ئۈچۈن ھويلىغا يۈگۈرۈپ چىقتى. توسۇق دۋارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇنىڭغا ۋارقىراشتى:

— ھەي، ئانىكا! ئۆيگە كىرىپ كەت! ئۇلار ئېتىپ تاشلايدۇ!

— بالىسىز قورۇدا ئىدى! مشىنكا! جېنىم بالام! — موماي يىغلامسىراپ ئۇنى قىچقاردى.

ئۇ ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا يۈگۈرۈپ بېرىشى بىلەنلا دونىڭ نېرىقى تەرىپىدىن ئېتىلىۋاتقان ئوق دەرھالا توختاپ قالدى. دونىڭ نېرىقى تەرىپىدە تۇرغان كازاكلار موماينى كۆرۈپ قالغانلىقى روشەن ئىدى. ئىلئىنچىنا يۈگۈرۈپ كەلگەن مشاتكىنى قولىدىن تۇتۇۋېلىپ، ئاشخانىغا كىرىپ كېتىشى بىلەنلا ئېتىش يەنە باشلىنىپ، تاكى قىزىل ئەسكەرلەر مېلىخوفلارنىڭ ھويلىسىدىن چىقىپ كەتكەنگە قەدەر داۋام قىلدى.

ئىلئىنچىنا ناتالىيە بىلەن پىچىرلىشىپ سۆزلەشكەچ خېمىر تۇتۇپ قويدى، ئەمما ناننى پىشۇرۇشقا توغرا كەلمىدى.

چۈشكە يېقىن يېزىدىكى قىزىل ئەسكەرلەر تۈيۈقسىز پىلەموت قاراۋۇلخانىلىرىنى تاشلاپ، ئالدىراشلىق بىلەن ھويلا ـ ھويلىلاردىن چىقىپ، پىلىموتلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ، يارلىقلار بىلەن تاغنىڭ بېشىغا يامىشىپ چىقىشقا باشلىدى.

تاغنىڭ ئۈستىدىكى ئاكوپلاردا ياتقان روتا سەپكە تىزىلىپ، تېز مارش بىلەن گېتمان يولىغا قاراپ يۈرۈپ كېتىشتى.

نېمىشقىدۇر بىردىنلا پۈتۈن دون بويىنى چوڭقۇر سۈكۈنات قاپلاپ كەتتى. توپ ـ زەمبىرەك ۋە پىلىموتلار جىمىپ قالدى. يېزىلاردىن گېتمان يولىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئوت ـ چۆپ

باسقان يازلىق چىغىر يولىلاردا باش ـ ئايىغى يوق كارۋان ھارۋىلار، باتارپىيلەر سوزۇلۇپ كەتكەنىدى؛ پىيادىلەر بىلەن ئاتلىق ئەسكەرلەر كالونىنا ـ كالونىنا بولۇپ مېڭىشقانىدى.

ئارقىدا قالغان قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ گەج قاپتاللىرى بويلاپ تاغنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ كېتىۋاتقان لەقمنى دېرىزىدىن كۆرۈپ تۇرغان ئىلئىنىچنا قوللىرىنى پەشتامىسىغا ئېرتىپ تۇرۇپ، چىن كۆڭلىدىن چوقۇنۇۋالدى:

ــ خۇدا ئۆزى ئىلاجىنى قىلىدى، ناتالىيوشكا! قىزىللار كېتىشىۋاتىدۇ!

ــ ئۇھ، ئاپا، ئۇلار يېزىدىن تاغنىڭ ئۈستىدىكى ئاكوپلارغا كېتىشىۋاتىدۇ، كەچ بولغاندا يەنە قايتىپ كېلىشىدۇ.

ــ ئونداق بولسا، ئۇلار نېمىشقا شۇنچە ئالدىراشلىق بىلەن يۈگۈرۈشىدۇ؟ بىزنىڭكىلەر ئۇلارنى سۈرۈپ توقاي قىلغان بولسا كېرەك! چېكىنىۋاتىدۇ لەنىتىلەر! قېچىپ كېتىۋاتىدۇ دىنسىزلار... ــ ئىلئىنىچنا خۇرسەن بولدى، ئەمما خېمىرنى يېڭىباشتىن چەيلەشكە كىرىشتى.

ناتالىيە دەھلىزدىن چىقىپ، بوسۇغىنىڭ ئالدىدا توختىدى ـ دە، قولىنى كۆزىگە تۇتۇپ، قۇياش نۇرى ئالتۇن ھەل بەرگەن گەج تاغقا، ئاپتاپتا كۆيۈپ، قارامتۇل تۈسكە كىرگەن تاغ تىزمىلىرىغا ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى.

تاغنىڭ كەينىدىن گۈلدۈرماما ئالدىدىكى جەمجىت سۈكۈنات ئىچىدە پاغا ـ پاغا ئاپئاق بۇلۇتلار تاغ چوققىلىرىدىن كۆتۈرۈلەتتى، چۈش ۋاقتىدىكى تىنىك كۆتۈرۈلگەن قۇياش يەرنى جەزىرىمە ئىسسىق بىلەن كۆيدۈرەتتى، يايلاقتا دالا چاشقانلىرى ئۇشقىرىتاتتى، ئۇلارنىڭ مۈڭلۈق ئۇشقىرتمىشى تورغايلارنىڭ خۇش ناۋا كۈيلىرى بىلەن ئاجايىپ جور بولاتتى. زەمبىرەكلەرنىڭ گۈلدۈرلەشلىرىدىن كېيىن شەكىللەنگەن سۈكۈنات ناتالىيىنىڭ

www.uyghurkitap.com

يۇرىكىگە شۇنداق ياقتىكى، ئۇ، مىدىر قىلماستىن، تورغايلارنىڭ ساددا سايراشلىرىغا، قۇدۇق بېشىدىكى بادرا ياغاچنىڭ غىچىرلىشىغا، شۇاقنىڭ ئاچچىق ھىدىگە تويۇنغان شامالنىڭ شۇرلىشىغا قاتتىق ئىشتىياق بىلەن قۇلاق سالاتتى.

دالادا ئېسىدىغان بۇ ئۇچقۇر شەرق شامىلى — ھەم ئاچچىق، ھەم خۇش بۇي ئىدى. ئۇ، چوغدەك قىزىغان قارا تۇپراقنىڭ لاۋۇلدىغان ئىسسىقىنى ئەكىلەتتى، ئاپتاپتا مۇكچىيىپ كەتكەن پۇتۇن ئوت — چۆپ، گىياھلارنىڭ مەست قىلغۇچ پۇرىقىنى تارقىتاتتى. يامغۇرنىڭ شەپسى بار ئىدى: دوندىن چۇچۇمەل نەملىك كېلىپ تۇراتتى، قارلىغاچلار يەر بېغىرلاپ ئۇچۇپ، ئۇچلۇق ئاچا قاناتلىرى بىلەن ھاۋانى تىلاتتى، يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقان گۈلدۈرمامىدىن قېچىشىپ، كۆك ئاسمانىنىڭ قەرىگە پەرۋاز قىلاتتى.

ناتالىيە ھويلىنى كېسىپ ئۆتتى. تاش دىۋارنىڭ ئارقىسىدا چەيلەنگەن ئوت — چۆپ ئۈستىدە مىلتىق ئوقىنىڭ مىشەكلىرى ئالتۇندەك پارقىراپ چېچىلىپ ياتاتتى. دېرىزە ئەينەكلىرى ۋە ئۆينىڭ ئاقارتىلغان تاملىرى ئوق تېگىپ ئۆتمىتۆشۈك بولۇپ كەتكەنىدى. ساق قالغان توخۇلارنىڭ بىرى ناتالىيىنى يىراقتىن كۆرۈپ، قاقاقلاپ ئامبارنىڭ ئۆگزىسىگە ئۇچۇپ چىقتى.

كۆكۈلگە ياقىدىغان تىنچلىق يېزىنىڭ ئۈستىدە ئۇزاققا بارمىدى. شامال چىقىشقا باشلاپ، تاشلاندۇق ئۆيلەرنىڭ دېرىزە قاپقاقلىرى ۋە ئىشىكلەر تاراقشىشقا باشلىدى. قارەك ئاپئاق مۆلدۈر بۇلۇتى ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن كۈننى توسۇۋېلىپ، غەربكە قاراپ ئۇزەتتى.

ناتالىيە، شامال توزغۇتقان چاچلىرىنى قولى بىلەن تۇتۇۋېلىپ، يازلىق ئاشخانىنىڭ قېشىغا كەلدى، بۇ يەردىن تاغقا يەنە قارىدى. ئۇپۇقتا، خىرە — شىرە ئاچ بىنەپشە رەڭ تۇمان قويە

ئىدا ئىككى چاقلىق يېنىك ھارۋىلارنىڭ گۈلدۈرلەپ تېز كېتىش ۋاقتانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئاتلىقلار يەككە - يەككە ئۇچقان دەك تېز چېپىپ كېتىۋاتاتتى. «كېتىۋاتقانلىقى راست ئىكەن!» — دېگەن پىكىرگە كەلدى ناتالىيە ئەركىن نەپەس ئېلىپ.

ئۇ دەھلىزگە كىرەي دەپ تۇرغاندا تاغنىڭ ئارقىسىدىكى يېڭى راق بىر يەردە زەمبىرەك ئاۋازى گۈلدۈرلەشكە باشلىدى. خۇددى بۇلارغا ئاۋاز قوشقاندەك ۋېشېنىسكايادىكى ئىككى چېركاۋدىن جاراڭلىغان قوڭغۇراقنىڭ خۇش ساداسى دوننىڭ ئۈستىدىن ئۇزۇپ ئۆتتى.

دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدە ئورمانىنىڭ ئىچىدىن كازاكلار زىچچىدە تەقىلىشىپ چېقىشقا باشلىدى. ئۇلار چوڭ قېيىقلارنى سۆرەپ، ھەم قولى بىلەن كۆتۈرۈشۈپ، دونغا ئېلىپ چۈشتى. قولۇاقچىلار قېيىقنىڭ قۇيرۇق تەرىپىدە تۇرۇۋېلىپ، پالاقلارنى چاققانلىق بىلەن ئىشقا سېلىشقا باشلىدى. 30 دەك قېيىق مۇسابىقىگە چۈشكەندەك، ئالدىراش يېزىغا قاراپ ئۇزۇشتى.

— ناتالىيوشكا! مېھرىبانىم! بىزنىڭ ئادەملەر كېلىۋاتىدۇ!...— ئىلئىنىچنا ئاشخانىدىن يۈگۈرۈپ چىققان پېتى ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى.

ناتالىيە مىشاتكىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ دەس كۆتۈردى. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئىسسىق ياش بىلەن يالتىرايتتى. ئۇ ھاسىراپ كەتكەنلىكتىن، ئاۋازى ئۈزۈلۈپ چىقاتتى:

— جىگەر پارەم، سەن قارىغىنا، سېنىڭ كۆزۈڭ ئۆتكۈر... بەلكىم، ئاتاڭمۇ كازاكلار بىلەن كېلىۋاتقاندۇر... تونۇيالمايۋاتامسەن؟ ئالدىنقى قېيىقتا كېلىۋاتقان ئاتاڭ ئەمەسمۇ؟ ۋوي، باشقا ياققا قاراۋاتسەنغۇ!...

پرىستانىدا بۇلار جۈدەپ كەتكەن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنىڭ يالغۇز ئۆزىنىلا كۈتۈۋېلىشتى. چال ھەممىدىن بۇرۇن

www.uyghurkitap.com

ئۆكۈزلەرنىڭ، مال ـ مۈلۈكلەرنىڭ، ئاشلىقلارنىڭ ئامانلىقىنى سوردى، ئاندىن نەۋرىلىرىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ، كۆزىگە ئازراق ياش ئالدى. جانجان هويلىسىغا ئاقساقلاپ ئالدىراش كىرىپ كىرىش بىلەنلا جىرايى ئۆڭدى ـ دە، تىزىچە يىقىلىپ، قولىنى كەڭ يېيىپ چوقۇنۇۋالغاندىن كېيىن شەرقتە قاراپ تازىم قىلدى، ئاق چاچلىق بېشىنى چوغدەك قىزىپ كەتكەن يەردىن ئۈزاققىچە ئالمىدى.

5

دون ئارمىيىسىنىڭ 3000 كىشىدىن ئىبارەت ئاتلىقلار گۇرۇپپىسى ئالتە دانە ئاتلىقلار زەنبىرىكى ۋە 18 ئۇلاغقا ئارتىلغان پاممۇتى بىلەن بىللە گېنېرال سېكرېتېف قوماندانلىقى ئاستىدا 10 ـ ئىيۇن كۈنى ئۈست ـ بېلوكالىتۋېنسكايا يېزا بازىرىنىڭ قېشىدا فرونتنى قاخشاتقۇچ زەربە بىلەن يېرىپ ئۆتۈپ، كازانسكايا ئاغا باردىغان تۆمۈرىيول بويلاپ ئالغا سىلجىدى.

ئۈچىنچى كۈنى سەھەردە 9 ـ دون پولكىنىڭ ئوفىتسېرلار رازۋېتكا ئەترىتى دون بويىدىكى قوزغىلاڭچىلارنىڭ دالا قارارۋۇلىغا دۇچ كېلىپ قالدى. كازاكلار ئاتلىق ئەترەتنى يېراقتىن كۆرۈپ يارىنىڭ ئىچىگە قاچقاندى، ئەمما رازۋېتچىكلارنىڭ باشلىقى كازاك ياساۋۇل قوزغىلاڭچىلارنى كىيىملىرىدىن تونۇپ، دەرهال قول ياغلىقىنى قىلىچىنىڭ ئۇچىغا چىگىپ يۇلاشتى ـ دە، قاتتىق ۋارقىرىدى:

ـ ... ئۆز كىشىلەر!... قاچماڭلار، يۈرتداشلار!...

رازۋېتچىكلار ئەندىشە قىلماستىنلا يارىنىڭ قېشىغا ئات

چاپتۇرۇپلا بەرىشتى. قوزغىلاڭچىلار قاراۋۇلنىڭ باشلىقى — چېچى ئاقارغان قېرى ۋاخمىستر شەبنەمدە شىترلاپ تۇرغان شىنېلنىڭ تۆگىسىنى ئېتىۋېتىپ، ئالدىغا چىقتى. سەككىز ئوفىتسېر ئاتتىن چۈشتى، ياساۋۇل ۋاخمىسترنىڭ قېشىغا كېلىپ ۋېتىپ، ئاق ئوفىتسېرلىق كاكاردىسى تاقالغان ماشىرەڭ فۇراژكىسىنى بېشىدىن ئالدى ـ دە، كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى:

— خۇش، سالامەتمۇ سىلەر، يۈرتداشلار! قېنى، ئەمىسە، كونا كازاك ئادىتى بويىچە سۆيۈشەيلى، — ئۇ يېنىچە تۇرۇپ، ۋاخمىسترنى سۆيگەندىن كېيىن ياغلىقى بىلەن لەۋلىرىنى، بۇرنىنى ئېرتتى، ئاندىن ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتكەن ئۆز يولداشلىرىنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ، مەنىلىك كۈلۈمسىرەپ قويدى ۋە توختاپ ـ توختاپ گەپ سورىدى:

— خۇش، قانداق، هوشۇڭلارغا كەلدىڭلەمۇ؟ بولشېۋىكلاردىن ئۆز كىشىڭلەر ياخشىمىكەن؟

— شۇنداق بولمامدىغان، جانابىي ئالىي! گۇناھىمىزنى يۇدۇق... ئۇچ ئاي جەڭ قىلدۇق، سىزلەرنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتتۇق!

— كېچىككەن بولسىڭلارمۇ ئەقلىڭلارنى تاپقىنىڭلار ياخشى بولدى، ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات، «كونا ئىشنى ئەسكە ئالغانىنىڭ كۆزى چىقسۇن» دېگەن ماقال بار، سىلەر قايسى رايوندىن؟

— كازانىسكايادىن، جانابىي ئالىي!

— سىزلەرنىڭ قىسىملىرىڭىزلار دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىمۇ؟

— خۇددى شۇنداق!

— قىزىللار دوندىن نەگە قاراپ يول ئالدى؟

— دونىنى بويلاپ يۇقىرىغا قاراپ كېتىشتى، ئېھتىمال، دونېتسىس يېزىسىغا چېكىنگەن بولۇشى مۇمكىن.

— سىزلەرنىڭ ئاتلىقلار تېخى دەريادىن ئۆتمىدىمۇ؟

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— ياق.
— نېمىشقا؟
— بىلەلمىدىم، جانابىي ئالىي. ئالدى بىلەن بۇ قىرغاقتا بەزنى ئەۋەتىشتى.
— قىزىللارنىڭ بۇ يەردە ئارتىللىرىيىسى بارمىدى؟
— ئىككى باتارىيىسى بار ئىدى.
— ئۇلار بۇ يەردىن قاچان كېتىشتى؟
— تۈنۈگۈن كەچتە.
— ئارقىسىدىن قوغلاش كېرەك ئىدى! هەي، جۇرئەتسىز ئادەم ئىكەنسىلەر! — ياساۋۇل ئۆپكىلەپ شۇ سۆزنى دېدى — دە، ئېتىنىڭ قېشىغا بېرىپ، دالا سومكىسىدىن خاتىرە دەپتەر بىلەن خەرىتىنى ئالدى.

ۋاخمىستر ئىككى قولىنى تۆۋەن سالغان پېتى، تىك تۇراتتى. ئۇنىڭدىن ئىككى قەدەم ئارقىدا كازاكلار توپلىشىۋالغان بولۇپ، ئۇلار هەم خۇشاللىقتا چۆمگەن، هەم چۈشىنىكسىز بىئارام بولغان ئارىلاش تۈيغۇ بىلەن ئوفىتسېرلارغا ۋە ئۇلارنىڭ ئۇزاق سەپەردە ئورۇقلاپ كەتكەن نەسىلدار ئارغىماقلىرىنىڭ ئىگەر — جابدۇقلىرىغا قاراپ تۇرۇشاتتى.

بەدىنىگە تازا جىپسا كەلگەن، مۇرىسىگە ئالاهىدە پاگون تاقالغان ئىنگلىز فىرەنچى بىلەن كەڭ گەلەپى شىم كىيگەن ئوفىتسېرلار ئاينا قىلاپ مېڭىشىپ، ئاتلىرىنىڭ قېشىدا نېرى — بېرى يۈرۈشەتتى، كازاكلارغا كۆز قىرى بىلەن قارىشاتتى. ئۇلارنىڭ هېچبىرىدە، 1918 — يىلىنىڭ كۈز پەسلىدىكىگە ئوخشاش قېرىنداش بىلەن قولدا سىزىپ قويۇلغان پاگونلار يوق ئىدى. ئايىغ كىيىم، ئىگەر — جابدۇق، ئوقدان، دۇربۈن ۋە ئىگەرگە تاسما بىلەن بېكىتىلگەن كاربىن مىلتىقلارنىڭ هەممىسى يېپىپ يېڭى بولۇپ، رۇسلار ياسىغان قورالالار ئەمەس ئىدى. پەقەت

چىرايىدىن يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان بىر ئوفىتسېرلا يۇپ-
قا كۆك موۋۇتتىن چېركەسچە چەكمەن، ئالتۇندەك سېرىق بۇ-
خارا كاراكولىدىن كۆبانكا ۋە پۇتىغا پاشنىسىز تاغ ئۆتۈكى
كىيگەنىدى. ئۇ بىرىنچى بولۇپ، يېنىك قەدەم تاشلاپ، كازاك-
لارنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، خەرىتە سومكىسىدىن بىلگىيە كارو-
لى ئالېرتنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن ھەشەمەتلىك پاپىروس
قۇتىسىنى ئېلىپ:

ـــ قېنى، چېكىڭلار، بۇرادەرلەر! ـــ دەپ تەكلىپ قىلدى.

كازاكلار پاپىروسقا ئاچكۆزلۈك بىلەن ئۇمتۇلۇشتى. قالغان ئوفىتسېرلارمۇ يېقىن كېلىشتى.

ـــ سوۋېت ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا قانداق تۇرمۇشلار؟ ـــ دەپ سورىدى بېشى يوغان، كەڭ يەلكىلىك خورۇنجى.

ـــ ئۇنچىلىك لەززەتلىك ئەمەس...ـــ دەپ جاۋاب بەردى كونا چەكمەن كىيگەن بىر كازاك مۇلايىملىق بىلەن، ئۇ خو-
رۇنجىنىڭ يوغان پاقالچاقلىرىنى تىزىغچە مەھكەم قىسىپ تۇرغان قونچلۇقىدىن كۆزىنى ئۈزمەي، ھە دەپ پاپىروسنى شورايىتتى.

كازاكنىڭ پۇتىدا جۇلۇقى چىقىپ كەتكەن يىرتىق چو-
رۇق ئاران ـ ئارانلا ئىلىنىپ تۇراتتى. كۆپ قېتىم تورلاپ يا-
مالغان، شالۇۋرنىڭ پاقالچىقى تىقىلىق تۇرغان ئاق يۈڭ پايپە-
قى جۇل ـ جۇل بولۇپ كەتكەنىدى؛ شۇنىڭ ئۈچۈن كازاك پاش-
نىسى ئۇپرىماس، پىستانلىرى پارقىراق، كىشىنىڭ ھەۋىسى كې-
لىدىغان ئىنگلىز بەتەنكىسىدىن كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ قالغانى-
دى. ئۇ چىداپ تۇرالماي، ساددا دىللىق بىلەن ئۆزىنىڭ زوق-
لانغانلىقىنى بىلدۈرۈپ:

ـــ ۋاي ـ ۋۇي، سىزنىڭ ئاياغ كىيىمىڭىز نېمىدېگەن پۈزۈر! ـــ دەۋەتتى.

ئەمما خورۇنجىنىڭ سىلىق سۆزلىشىشكە ئانچە خۇشتي يوق

ئىدى. ئۇ زەھەرخەندىلىك ۋە كىشىنىڭ چىشىغا تېگىدىغان ئاھانىدا مۇنداق دېدى:

— چەت ئەللىنىڭ فورمىلىق ئۇستىباش كىيىم - كېچەك لىرىنى موسكۋانىڭ پاخال كەشلىرىگە تېگىشىشنى خالىغان ئۆز- زۇكلار ئەمەسمۇ، ئەمدىلىكتە بىراۋنىڭ ئۇستىدىكى نەرسىلەرگە ھەسەت قىلمۇاتامسىلەر!

— سەۋەنلىك ئۆتۈلۈپ قاپتۇ. خاتالىقىمىزنى بويىنىمىزغا ئالىمىز... — دەپ خىجىللىق بىلەن جاۋاب بەردى كازاك. مېنى قوللىغۇچىلار بارمىكىن دېگەن نىيەت بىلەن ئۆز يولداشلىرىغا كۆز يۈگۈرتۈپ.

خورۇنجى ھاقارەتلىك سۆز بىلەن تەنبىھ بېرىشنى داۋاملاشتۇردى:

— سىزلەرنىڭ ئەقلىگىلار ئۆكۈزنىڭ ئەقلىچىلىك ئىكەن. ئۆكۈزنىڭ ئادىتى ھەمىشە شۇنداق بولىدۇ: ئاۋۋال چامدايدۇ، كېيىن توختاپ ئويلايدۇ. سەۋەنلىك ئۆتۈلۈپ قالدى! كۆزدە فرونتنى تاشلاپ كەتكەن چاغلىرىگلاردا نېمىنى ئويلىغانىدىگلار! كو- مىسسار بولۇشنى خالىغانىدىگلار! ئېھە، قاراگلار، سىلەرنى، ۋەتەن قوغدىغۇچىلار!...

ياشقىنا بىر يۈزبېشى ھەددىدىن ئاشقان خورۇنجىنىڭ قۇلىقىغا: «بولدى قىل، يېتەر ئەمدى!» — دەپ ئاستا پىچىر- لىدى، شۇنىڭ بىلەن خورۇنجى پاپىروسنى دەسسەپ ئۆچۈردى - دە، يەرگە شارتلا بىرنى تۈكۈرۈپ، دەلدەكشىپ، ئاتنىڭ قې- شىغا ماڭدى.

ياساۋۇل ئونىگىغا كىچىككىنە بىر خەتنى بەردى - دە، ئۇنى- نى ئاستا چىقىرىپ بىر نېمىلەرنى دېدى.

بەستىلىك خورۇنجى كۈتۈلمىگەن چەبدەسلىك بىلەن ئېتىغا

ئىرغىپ مىندى ـ دە، تىزگىننى شارتتىدە بۇراپ، غەرب تەرەپكە چېپىپ كەتتى.

كازاكلار خىجىللىق ئىچىدە ئۇنچىقىشمايتتى، بۇلارغا يېقىنلىشىپ كەلگەن ياساۋۇل يوغان ياڭراق ئاۋازدا پەس چىقىرىپ، خۇرسەنلىك بىلەن سورىدى:

ــ بۇ يەردىن ۋارۋارىنسكىي يېزىسىغىچە قانچە چاقىرىم كېلىدۇ؟

ــ 35، ــ بىرقانچە كازاك بىرلا جاۋاب بەردى.

ــ ياخشى، ئۇنداق بولسا، يۇرتداشلار، مۇنداق بولسۇن، سىلەر بىرىپ باشلىقلارغا ئېيتىڭلار، ئاتلىق قىسىملار بىر مىنۇت مۇ كېچىكمەستىن، بۇ تەرەپتىكى قىرغاققا ئۆتسۇن. بىزنىڭ بىر ئوفىتسېر دەريا كېچىكىگىچە سىلەر بىلەن بىللە باربدۇ. ئاتلىق ئەسكەرگە شۇ قوماندانلىق قىلىدۇ، پىيادىلەر بولسا يۇرۇش تەرتىپى بىلەن كازانسكايا غا قاراپ ئالغا ئىلگىرىلەۋېرىسۇن. چۈشەندىڭلارمۇ؟ خۇش، ئۇنداق بولسا، سولغا بۇرۇلۇپ، قەدەملەپ مارش!

كازاكلار توپ ـ توپ بولۇپ، تاغ ئېتىكىگە قاراپ يۇرۇپ كەتتى. ئۇلار، تىل بىرىكتۈرۈۋالغاندەك، ئۇنچىقماستىن 100 سارجىن يول مېڭىشتى، ئۇندىن كېيىن بايىقى غەيرەتلىك خورۇنجى دەككىسىنى بەرگەن كونا چەكمەن چاپانلىق كۆرۈمسىز كازاك بېشىنى چايقاپ، غەمكىنلىك بىلەن خۇرسىنىدى:

ــ مانا قوشۇلغان بولدۇق، قېرىنداشلار!

يەنە بىرى دەرھاللا قوشۇمچە قىلىپ:

ــ بۇ نېمىلەر بىر ـ بىرىدىن قېلىشمايدۇ! بارى ئوخشاش!ــ دېدى ـ دە، ئاغزىغا كەلگەننى تىللىدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

6

قىزىل ئارمىيە قىسىملىرى ئالدىراش چېكىنىۋېتىۋ دېگەن خەۋەر ۋېشېنسكايا‌غا مەلۇم بولۇش بىلەنلا گرىگورىي مىلېخوف دەرھال ئىككى پولك ئاتلىق ئەسكەر بىلەن دوندىن ئۆزۈپ ئۆتتى ـ دە، ئالدى تەرەپكە كۈچلۈك چارلىغۇچىلار ئەۋەتىپ، جەنۇبقا قاراپ ئىلگىرىلىدى.

دون بويىدىكى تاغلارنىڭ ئارقا تەرىپىدە جەڭ بولۇۋاتاتتى. زەمبىرەك ئوقلىرىنىڭ ياڭىرىغان ئاۋازى گويا يەر ئاستىدا گۈلدۈرلىگەندەك بولاتتى.

ــ كاپىتالار سىنارەتنى ئايماي ئېتىۋاتقاندەك قىلىشىدىغۇ! ئۇستى-ئۇستىگە ئوق ياغدۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈڭمۇ؟ــ دېدى گرىگورىيىنىڭ قېشىغا يېقىنلىشىپ كەلگەن بىر كومانىدىر زوقلانغان هالدا.

گرىگورىي ئۇنچىقمىدى. ئۇ ئەتراپقا دىققەت بىلەن قاراپ. كالوننىنىڭ ئالدىدا كېتىۋاتاتتى. دوندىن بازكى يېزىسىغىچە بولغان ئۇچ چاقىرىملىق مۇسابىدە قوزغىلاڭچىلار قالدۇرۇپ كەتكەن مىڭلىغان بريچكا ۋە هارۋىلار تۇراتتى. ئورمان ئىچىنىڭ هەممە يېرىدە مال ـ مۈلۈكلەر چېچىلىپ ياتاتتى: سۇنغان ساندۇقلار، ئوروندۇقلار، كىيىم ـ كېچەكلەر، هارۋا جابدۇقلىرى، تىكىش ماشىنىلىرى، قاچا ـ قۇچىلار، قاپ ـ قاپ ئاشلىق، ئىش قىلىپ، ئىگىلىرى دونغا قاراپ چېكىنگەن چاغدا تاشلاپ كېتىشكە كۆزى قىيماي ئاچكۆزلۈك قىلىپ، ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئەكەلگەن نەرسىلەرنىڭ هەممىسى مۇشۇ يەردە بار ئىدى. بەزى يەرلەردە يول ئۇستىگە تۆكۈلۈپ قالغان ئالتۇن بۇغدايلار تىزغا چىقاتتى. يەنە شۇ يەرلەردە قورسىقى كۆپۈپ كەتكەن، چىرىپ، سېسىپ كەتكەن

ئۆكۈز ۋە ئاتلارنىڭ خۇنۈك ئۆلۈكلىرى ساي تېشىدەك چېچىلىپ ياتاتتى.

— ئوھوي، ئىگىلىكنى ئەنە شۇنداق باشقۇرۇشۇپتۇ — دە!— دەۋەتتى ئىنتايىن ھاياجانلانغان گرىگورىي، ئاندىن شەپكىسىنى قولىغا ئېلىپ، سېسىقچىلىقتا نەپەس ئالماسلىققا تىرىشىپ، بىر ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ يېنىدىن ئاۋايلاپ ئايلىنىپ ئۆتتى، بۇ ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ ئۈستىدە كازاكچە فۇراژكىسى بار. چەكمىنى قانغا بويالغان بىر چال ئىككى غۇلىچىنى يېيىپ ئۆلۈك ھالەتتە ياتاتتى.

— بوۋاي ئۆز بايلىقىنى قوغداش ئۈچۈن ئاخىرغىچە قاراۋۇلىۋىقى قىلغان ئىكەن — دە! ئەجەللىنى مۇشۇيەردە قىلىشقا ئىملىغانىكەن، — دېدى كازاكلارنىڭ بىرى ئىچ ئاغرىتىپ.

— ئېھتىمال، بۇغداينى تاشلاپ كېتىشكە كۆزى قىيمىغان...

— ھەي، قېنى، يۇرۇڭلار! پۇراپ كېتىپتۇ ئۇ — خۇدا كۆرسەتمىسۇن. قېنى، قوزغىلىڭلار!... — دەپ غەزەپ بىلەن ۋارقىراشقا باشلىدى ئارقا قاتاردىكىلەر.

شۇنىڭ بىلەن بۆلۈنمە ئاتلىرىنى يورغىغا سالدى. پاراڭ بېسىقتى. پەقەت سان — سانىقسىز ئات تۇياقلىرىنىڭ تاراقلىشى ۋە قىستالغان كازاك جابدۇقلىرىنىڭ جاراڭ — جۇرۇڭى ئورمانىدا بىر مۇقامدا سادا بېرەتتى.

...جەڭ لىستىنتىسكىلەر قورغىنىنىڭ يېقىن بىر يېرىدە بۇلۇڭاتاتتى، ياگودنويىنىڭ بىر چېتىدىكى ئويمانلىقتا قىزىل ئەسكەرلەر توپ — توپ بولۇپ قېچىشۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ باش ئۈستىلىرىدە شراپنېل پارتلايتتى، ئارقىسىدىن پىلىموت ئوقى ياغاتتى، دۆڭلۈكتە چېكىنگۈچىلەرنىڭ يولى كېسىلگەن بولۇپ، قالماق پولكىنىڭ چاچما سېپى سەلدەك ئاقاتتى.

جەڭ ئاخىرلىشىپ قالغان چاغدا گرىگورىي ئۆز پولكلىرى بىلەن يېتىپ كەلدى. ۋېشېنسكايانىڭ داۋىنى بويلاپ چېكىنگەن 14-

دۇنزىيىنىڭ تارقاق قىسىملىرى بىلەن ھاروا ـ ئۇلاغلىرىنى قوغـ داپ تۇرغان ئىككى روتا قىزىل ئەسكەرنى 3 ـ قالماق يولكى بىتچىت قىلىپ، پۈتـۈنلـەي قىرىپ تـاشلىدى. گىرىگورىي دۆڭـ ئىڭ ئۈستىدىلا قوماندانلىقنى يېرماكوفقا تاپشۇرۇپ بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ بـۇ يەردە ئىش بىزسىزمۇ جۇندىلىپ بوپتۇ. سەن بېرىپ ئۇلارغا قوشۇلۇۋەر. مەن بىر مىنۇت ئىچىدە قورغانغا بېرىپ كېلەي.

ــ نېمە زۇرۇر بولۇپ قالدى؟ــ دەپ سورىدى يېرماكوف ئەجەبلىنىپ.

ــ نېمە دېسەم بولار، ياش ۋاقتىمدا مەن بۇ يەردە يىللىقچى بولۇپ ئىشلىگەنمەن، مانا شۇ كونا جايلارنى نېمىشقىدۇر، كۆرگۈم كېلىپ قالدى...

گىرىگورىي پروخورنى چاقىرىپ، ياگودنوي تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى، يېرىم چاقىرىم يول يۈرگـەندىن كېيىن، ئۇ ئەڭ ئالدىدا كېتىۋاتقان بۆلۈنمە ئۇستىدە كازاكلاردىن بىرى ئېھتىيـات بىلەن ئېگىز كۆتۈرۈۋالغان بىر پارچە ئاق رەختنىڭ شامالدا يـېلپۇلداپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

گىرىگورىي، كالوننىنىڭ ئىلاجسىزلىقتىن كېتىۋاتقانىدەك، ئويـلىنىلىقا ئاستا چۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ ۋە بۇلارنىڭ ئالدى تەرىپىدىن سېكرېتېف قوماندانلىقى ئاستىدىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر گۇرۇپپىسىنىڭ ئۈدۈل كۆكلەمزار بويلاپ تېز چېپىپ كېلىۋاتقانـلىقىغا نەزەر سېلىپ، تەشۋىش ۋە چۈشىنىپ بولمايدىغان ئـايغۇـھەسرەت بىلـەن: خۇددى ئەسىرلەر تەسلىم بولۇشقا كېتىۋاتقانـدەك بىر ئىش! دەپ ئويلاپ كەتتى.

ئۇ قورغاننىڭ يېقىلىپ چۈشكەن دەرۋازىسىدىن يـاۋا ئوت بېسىپ كەتكەن ھويلىغا كىرگەندە، بۇ تاشلاندۇق، مۇڭغا تولغان جايدىن قاقاسلىقنىڭ ھىدى دىمىقىغا ئۇرۇلدى. ياگودنوي تونۇـ

غملى بولمايدىغان دەرىجىدە ئۆزگىرىدۇ. ھەممە يەردە ئىگىسىز لىكتىك، ۋەيرانچىلىقنىڭ دەھشەتلىك ئىزلىرى كۆزگە چېلىقاتتى. بىر چاغلاردىكى ھەشەمەتلىك ئۆي، كۆركەم سىزلەشكەن ۋە پاكارلىشىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇزاق زاماندىن بۇيان سىرلانمىغان تۇنىكە ئۆگزىنى ساپسېرىق دات باسقانىدى. يامغۇر سۇيى چۈشىدىغان كارنايلار پارچىلانغان بولۇپ، سۇنۇقلىرى پەلەمپەي ئالدىدا چېچىلىپ ياتاتتى، گىرەچىسىدىن يۇلۇنغان دېرىزە قاپقاقلىرى قىيپاش ئېسىلىپ قالغان، ئەينەكلىرى چېقىلغان دېرىزىلەردىن شامال غۇيۇلداپ كىرەتتى ـ دە، ئىنس ـ جىنسدىن ئەسەر بولمىغان ئۆينىڭ ئىچىدىن قاڭسىق، زەي پۇراق چىقاتتى.

ئۆينىڭ شەرق تەرەپتىكى بىر بۇلۇڭى ۋە پەلەمپىيى ئۈچ دېۋىيملىق زەمبىرەك ئوقى بىلەن ۋەيران قىلىنغان. سىناردەت يىقىتىۋەتكەن ئېرەن دەرىخىنىڭ قاق ئوچى مىجىقى چىققان مەرەپ شەكلىدىكى كاردور دېرىزىسىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتكەن. بۇ دەرەخنىڭ غولى ئۆي خارابىسىدىكى دۆۋىلىشىپ تۇرغان خىش لارغا تېقىلىپ قالغان پېتى ياتاتتى. ئۇنىڭ سولاشقان شاخلىرىغا ئاللىقاچان ياۋا قۇلماق بەرق ئۇرۇپ چىرماشقان، ئۇنىڭ پەلەكلىرى ساق قالغان دېرىزە ئەينەكلىرىنى جىمجىمدار تور پەردىدەك ياپقان، ھەتتا دېرىزىدىن ئېشىپ، كارنىزغىچە بوي تارتقان.

ۋاقىت ۋە ھاۋا ـ يېغىن ئۆز ئىشىنى قىلغان. قورۇدىكى ئىمارەتلەر كونىراپ، شۇنداق كۆركەمسز بولۇپ قاپتۇكى، گويا كۆپ يىللاردىن بۇيان ئادەمنىڭ غەمخور قولى تەگمىگەندەك ئىدى. باھار يامغۇرى ئات ئېغىلىنىڭ تاش تېمىنى ئاستىدىن كولاۋەرگەنلىكتىن يىقىلىپ چۈشكەن، كاربىتا ـ فايتون تۇرىدىغان چەللىنى بوران ئېچىۋەتكەن، ئۆلۈكتەك ئاقىرىپ كەتكەن، جەگە ياغاچلار ئارىلىقلى

www.uyghurkitap.com

ربدا پەقەت بېردىم ـ يارتا چىرىگەن پاخال باغلاملىرى ئاندا ـ ساندا قېپقالغان.

خىزمەتكارلار ئۆيىنىڭ پەلەمپىيىدە ياۋايىلىشىپ كەتكەن ئۇچ ئوۋ ئىتى ياتاتتى. ئۇلار ئادەملەرنى كۆرگەندىن كېيىن چاپ-راپ ئورنىدىن تۇرۇشتى ـ دە، غىڭشىپ دەھلىزگە غىپىدا كىرىپ كېتىشتى. گىرىكورىي ھويلىنىڭ چېتىدىكى كىچىك ئۆيىنىڭ داغدام ئوچۇق تۇرغان دېرىزىسىنىڭ ئالدىغا كەلدى ـ دە، ئېگەر-دىن ئېڭىشىپ، ئۇنلۇك ئاۋاز بىلەن:

ـ تىرىك ئادەم بارمۇ بۇ يەردە؟ـ دەپ سورىدى.

ئۆيىنىڭ ئىچىدىن ئۇزاققىچە ئۈن ـ تىنىش چىقمىدى، كېيىن بىر ئايال كىشىنىڭ كارکىرىغان ئاۋنى ئاڭلاندى:

ـ توختاپ تۇرۇڭ، خۇدا ھەققى! مەن ھازىر چىقىمەن.

قېرىپ قالغان لۇكېرىيە يالىڭاياق پۇتلىرىنى شىتىرلىتىپ پەي-شايۋانغا چىقتى؛ كۈنىنىڭ تەپتىدە كۆزلىرى قىسىلىپ، گىرىگورىيە-غا ئۇزاققىچە تىكىلىپ قاراپ قالدى.

ـ تونۇيالمايۋاتامسەن؟ ـ لۇكېرىيە ئاچا؟ ـ دەپ سورىدى گىرىگورىي ئاتتىن چۈشۈۋېتىپ.

مانا شۇ چاغدىلا لۇكېرىيىنىڭ چوقۇر يۈزىدە بىر نەرسە دىرىلـ دىغاندەك بولدى ـ دە، چىرايىدىكى تومپاي بىپەرۋالىقنى كۈچـ لۈك ھاياجان بېسىپ كەتتى. ئۇ يىغلاپ تاشلىدى ـ دە، ئۇزاق-قىچە بىرەر ئېغىز سۆز ئېيتالمىدى.

گىرىگورىي ئېتىنى باغلاۋېتىپ، سەۋرچانلىق بىلەن كېۋتۈپ تۇردى.

ـ نى ـ نى دەھشەت، بالا ـ قازانى باشتىن كەچۈردۈم. بۇنداق ئىشلار بېشىمغا ئىككىنچى كەلمىسۇن، خۇدا كۆرسەتمـ سۇن...ـ لۇكېرىيە كىرلىشىپ كەتكەن ماتا پەشتامىسى بىلەن يۈزىنى ئېرتىپ تۇرۇپ، ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى،ـ ئۇلارنى يەنە

كېلىپ قالدىمىكىن، دەپ ئويلىۋىدىم... ئۇھ، گېرىشىنكا، بۇ يەر-دە نېمە ئىشلار بولمىدى دەيسەن... ئېيتىپ تۈگىتەلمەيسەن!... يالغۇز مەنلا قالدىم...

— ساشكا بوۋا قېنى؟ پان غوجاملار بىلەن چېكىنىشكە بىللە كەتتىمۇ؟

— چېكىنگەن بولسا، بەلكى، تېرىك قالاتتى...

— ئۆلۈپ كەتتىمۇ؟

— ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىشتى... ئۈچ كۈن بولدى گەمىدە يېتىپ تۇ... ئۇنى كۆمۈپ تۇرۇش لازىم ئىدى، ئۆزۈم ئاغرىپ تۇرۇ-مەن... ئورنۇمدىن تۇرالىمايۋاتىمەن... ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆلۈكنىڭ قېشىغا بېرىشقا يۈرىكىم چىدىمايدۇ...

— نېمىشقا ئۆلتۈردى؟ — دەپ سوردى گۈرگورىي بېشىنى كۆتۈرمەستىن غۇۋا ئاۋاز بىلەن.

— بىر بايتالنى دەپ جازاغا لايىق قىلدى... بىزنىڭ پان خوجايىنلىرىمىز ئالدىراش چېكىنىشتى. پەقەت نەقدانە پۇللىرى-نىلا ئېكىتىشتى، مال - مۈلۈكنىڭ ھەممىسىنى دېيەرلىك ماڭا قالدۇرۇپ كەتتى،— لۇكېرىيە ئەمدى پىچىرلاپ سۆزلەشكە باشلا-دى،— بىر تال يېمە - يېگۈنسىگىچە ھەممىسىنى ساقلاپ قالدىم! كۆمگەن نەرسىلەر شۇ پېتى تۇرۇپتۇ. ئاتلارنىڭ ئىچىدىن پەقەت ئۇرلاۋۇ نەسىللىك ئۈچ ئايغىرنى ئېكىتىشتى، قالغانلىرىنى ساشكا بوۋىغا قالدۇرغانىدى. قوزغىلاڭ باشلىنىش بىلەنلا ئاتە-لارنى كازاكلارمۇ ئالدى، قىزىللارمۇ ئالدى. ھېلىقى قارا ئايغىر ۋىخور، بەلكى، ئېسىڭدىدۇر؟ ئۇنى باش باھاردا قىزىللار ئە-كەتتى. مېڭە تەسلىكتە ئېگەرلەشتى. تۇغۇلغاندىن بۇيان ئۇنىڭ ئۇچىسىغا ئېگەر چىقمىغانىدى. ئەيتاۋۇر، ئۇنىڭغا مىنىپ شاد-خۇرام بولۇش ئۇلارغىمۇ نېسىپ بولمىغان. بىر ھەپتىدىن كېيىن كارگىن كازاكلىرى كەلگەنىدى، شۇلار ھېكايە قىلىپ بېرىشتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئۇلار دۆڭنىڭ ئۈستىدە قىزىللار بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، بىر-بىرىگە ئوق چىقىرىشقا باشلاپتۇ. شۇ چاغدا كازاكلارنىڭ ئادەتتىكى بىر بايتىلى كىشىنىگەنىكىەن، ۋىخور قىزىل ئەسكەرنى كازاكلارنىڭ قېشىغا ئېلىپ قاچمىسۇنمۇ؟ ئايىغى يەرگە تەگمەستىن بايتالغا قاراپ تېز چېپىپ كېتىپتۇ، ئۈستىدىكى ھېلىقى قىزىل ئەسكەر ئۇنى توختىتالماپتۇ، ئۇ ئايىغىنى باشقۇرالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن چېپىپ كېتىۋاتقان پېتى ئات ئۈستىدىن سىيرىلىپ چۈشۈشكە تىرىشقان. سىيرىلىپ چۈشۈشنى — سىيرىلىپ چۈشۈپتۇ، ئەمما ئايىغىنى ئۈزەڭگىدىن چىقىرالماپتۇ، شۇنداق قىلىپ، ۋىخور شامالدەك چېپىپ، قىزىل ئەسكەرنى تۇپتوغرا كازاكلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ.

— تازا بابلاپتۇ - دە! — دەۋەتتى پروخور ئىنتايىن قايىل بولۇپ.

— ھازىر بۇ ئايىغىنى كارگىنلىق مۇئاۋىن خورۇنجى مىنىپ يۈرىدۇ، — دېدى لۇكىرىيە سالماقلىق بىلەن سۆزلەپ، — پان قايتىپ كېلىش بىلەنلا ۋىخورنى دەرھاللا ئۆز ئېغىلىغا قايتۇرىمەن دەپ ۋەدە بەردى. شۇنداق قىلىپ، ئاتلارنىڭ ھەممىسىنى ئەكىتىشتى، پەقەت پىرىمېر بىلەن سۈرۈنىدىن تۇغۇلغان چاپقۇر ستىرىلكا قالدى. ئۇ بوغاز ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھېچكىم تەگمىدى. ستىرىلكا يېقىندا قۇلۇنلىدى، ساشكا بوۋا بۇ قۇلۇنغا شۇنداق ئېچ كۆيدۈرۈپ كەتتىكى، بۇنداق ئېچ كۆيدۈرۈشنى سۆزلەپ تۈگىتىش مۇمكىن ئەمەس! دائىم قولىدا كۆتۈرۈپ باقتى، ئېمىزگىدىن سۈت ئىچكۈزدى، تېخى پاقالچاقلىرىنى كۆچلۈك بولسۇن دەپ، قانداقتۇر بىر ئۆسۈملۈكنى قاينىتىپ ئىچكۈزۈپ يۈردى. شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ، ئۆزى ئاخىر بالاغا قالدى... ئۇچىنچى كۈنى كەچكە يېقىن ئۇچ ئاتلىق چېپىپ كەلدى. بوۋاي باغنىڭ ئىچىدە چۆپ چېپىۋاتاتتى. ئۇلار چالغا: «بۇ ياققا كەل، ئاقچى-

كۆكچى!» ــ دەپ ۋارقىراشقا باشلىدى. چال چالغىنى تاشلاپ قوـ يۇپ، يېقىن كەلدى، سالاملاشتى، ئەمما ئۇلار قاراپمۇ قويماسـ تىن، سۆت ئىچىۋېتىپ، چالدىن: «ئات بارمۇ؟» ــ دەپ سوردى. چال: «بىرى بار، ئەمما ئۇ ھەربىي ئىشقا يارىمايدۇ، چۈنكى بايتال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئېمىپ تۇرغان قۇلۇنى بار»ــ دېدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ياۋۇز بىرى: «بۇ سېنىڭ ئەقىلىڭ يېتـ مىغان ئىش ئەمەس! بايتالنى ئەكەل، قېرى شەيتان! ئېتىمـ نىڭ دۇمبىسى يېغىر، ئۇنىڭ ئورنىغا بۇنى مىنىشىم كېرەك!»ــ دەپ چاڭىلداشقا باشلىدى. چال بويسۇنۇشى ۋە شۇ بىر بايتال ئۈچۈن قاتتىق تۇرماسلىقى لازىم ئىدى، ئەمما ئۇ، ئۆزۈك بىلـ سەن، مىجەزى تەتۈر قېرى ئىدى... ھەتتا بەزىدە پانىمۇ گەپ ياندۇراتتى. بەلكى ئېسىڭدىدۇ؟

ــشۇنداق قىلىپ، ئۇ بايتالنى بەرمىدىمۇ؟ــ دەپ گەپكە ئارىلاشتى پروخور، ــ ھەي، ئۇ قانداقمۇ بەرمەيمەن دېيەلىسۇن؟ چال ئۇلارغا پەقـەت: «سـزالـەردىـن بۇرۇن ئاتـالـمىقلار تـالاي كېلىـپ، بار ئاتلارنى ئەكەتكەن بولسىمۇ، مۇنۇ بايتالغا رەھمى كېلىپ تەگـ مىگەنىدى، ئەمما سىلەرنىڭ بۇ ئىشىڭلار...»، ــ دېگـەنىدى، ئۇلار شۇ زامان ئۆرە ــ تۆپە بولۇشۇپ: «ھەي پانىنىڭ غالچىسى، سەن ئۇنى پانىغا ساقلاپ قويماقچىمۇ؟!» ــ دەپ ۋارقىرىشىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن چالنى سۆرەشـتى... بىرى بايتـالـنى ئاچـمىقىپ، ئېگەرلەشكە باشلىدى، ئەمما قۇلۇن ئانىسىنىڭ ئاستىغا كىرىۋېـ لىپ، يېلىنىغا مەھكەم يېپىشتى. بۇۋاي: «رەھىم قىلىڭلار، ئەـ كەتمەڭلار! قۇلۇننى قانداق قىلىمەن؟» ــ دەپ يالۋۇرۇشقا باشلـ دى. «مانا مۇنداق قىلىسەن!» ــ دېدى يەنە بىرى ۋە شۇ زا ـ مان قۇلۇننى ئانىسىدىن ئايرىپ، بىر چەتكە قـوغلىدى، ئاندىن مۇرىسىدىن مىلتىقـنى ئېلىپ، ئۇنى تاس قىلىپ ئېتىۋەتتى، كۆز ـ لىرىمدىن تارام ـ تارام ياش كەتتى... مەن يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇلار ـ

غا يالۇرۇشقا باشلىدىم، بوۋاينى تۇتۇۋېلىپ، خېيىم - خەتەردىن نېرى ئەكىتىشكە تىرىشتىم، ئەمما بوۋاي ئۇلۇنغا بىر قاراپلا — ساقلىلى تىترەپ كەتتى، چىرايى تامدەك ئاقاردى، شۇنداق بىلەن ئۇ: «ئۇنداق بولسا، مېنىمۇ ئات، ئىتنىڭ بالىسى!» — دەپ ئۇلارغا ئېتىلىپ بېرىپ، يېپىشىۋالدى، بايىتالنى ئېگەرلەتكۈزمىدى. شۇندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، قېنى قىزغاندا ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇشتى. چالنى ئاتقاندا مەن ئەقلىمدىن ئازدىم... ھازىرمۇ ئۇنى قانداق قىلىش كېرەككىن، دەپ بېشىم قېتىۋاتىدۇ. ئۇنىڭغا تاۋۇت ياساش كېرەك ئىدى، ئەمما بۇ خوتۇن كىشىنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئىشمۇ؟

— ئىككى گۈرجەك بىلەن بىر بۆلۈك ماتا ئاچىق، — دېدى گرىگورىي.

— ئۇنى دەپنە قىلاي دەمسەن؟— دەپ سورىدى پروخور.

— ھەئە.

— سەن جاپاكەشلىككە بەك خۇمار جۇمۇ، گرىگورىي پاتېلىپ بۆسچ! مەن ھازىرلا بىرنەچچە كازاكنى چاقىرىپ كېلەي. ئۇلار تاۋۇتىمۇ ياسايدۇ، مۇۋاپىق گۆرمۇ قازىدۇ...

پروخورنىڭ نەدىكى بىر قېرىنى دەپنە قىلىشقا ئاۋارە بولغۇسى كەلمىگەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئەمما گرىگورىي ئۇنىڭ تەكلىپىنى قەتئىي رەت قىلدى.

— ئۆزىمىز گۆر كولاپ، ئۆزىمىز يەرلىكىگە قويىمىز. بۇ چال ياخشى ئادەم ئىدى. سەن باغقا كىرىپ، كۆلنىڭ يېنىدا تۇرۇپ تۇر، مەن مەرھۇمنى كۆرۈپ كېلەي.

بىر چاغدا ساشكا بوۋا لەش قاپلىغان كۆلنىڭ بويىدىكى شاخلىرى باراقسان قېرى تېرەكنىڭ ئاستىغا ئاكسىنىيىنىڭ گردىگورىيدىن بولغان قىزىنى كۆمگەنىدى، بوۋاي نەق شۇ يەردىن ئۆزىگىمۇ ئاخىرقى باشپاناھ تاپتى. ئۇنىڭ قاتمال جەستى

نى قۇلماق هىدى ئاڭقىپ تۇرغان پاكىز كىيىنگە ئوراپ، لەھەتـ كە قويۇشتى ـ دە، ئۈستىنى توپا بىلەن ياپتى. كىچىككىنە قەبرىـ نىـڭ يېنىدا ئۆتۈڭ بىلەن ئوبدان چىڭدالغـان، يېڭى. نەم سىـ مىز توپىسى پارقىراپ تۇرغان يەنە بىر دۆمبەلچەك مازار پەيدا بولدى.

بۇ يەردە ئۆتكۈزگەن كۈنلەرنى ئەسكە چۈشۈرۈپ، قايغۇغـا چۆمگەن گرىگورىي يۈرىكىگە ئەڭ يېقىن ۋە قەدىرلىك بولغـان ئاشۇ كىچىككىنە قەبرىنىڭ چېتىدىكى مايسـا ئوتنىڭ ئۈستىگـە يانپاشلىدى ـ دە، بېشى ئۈستىدە ئۇلۇغۋار كەڭ قۇچاق يايغان مـاـ ۋىي ئاسمانغا ئۇزاققىچە كۆز تىكتى. چەكسىز كەتكەن ئېگىز ھاۋا بوشـ لۇقىنىڭ نەدىدۇر بىر يېرىدە شامال سەيرە قىلاتتى، كۈن نۇرىدا پارقىراپ تۇرغان سوغۇق بۇلۇتلار ئۆزۈپ يۈرەتتى، ئەمما خۇش چاقچاق ئات باقار ۋە ئىچەرمەنساشكا بوۋىنى يېڭىلا قوينىغا ئالـغان تۇپراقنىڭ ئۈستىدە هايات بۇرۇنقىدەكلا قايناپ ـ تاشقىنلىق ئىدى: باغقىچـە ياپيېشىـل دولقۇنسىمـان سوزۇلۇپ ياتقـان كەڭ دالادا، كونا خامان چەللە بارىگىنىڭ يېنىدىكى ياۋا كەندىرزارـ لىقىنىڭ ئىچىدە ـــ بۆدۈنىلەرنىڭ تېنىمسىز قىيا ـ چىيا، جەڭگو ـ جىدەللىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، دالا چاشقانلىرى ئۇشقۇرتـاتتى، قاپاق مەرىلەر غۇڭۇلدايتتى، شامال ئەركىلىتىپ تۇرغان مايسـ لار شۇۋىرلايتتى، بوز تورغايلار خىرە ـ شىرە چىمىرلاپ تۇرغان سەرلاپ ئىچىدە سايرىشاتتى، يىراق ئويمانلىقتا بىر پىلىموت تەـ بىئەت دۇنياسىدا ئادەمنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ئىسپاتلاپ، ماتانەت بىلەن، شىددەتلىك ۋە غۇۋا ئاۋاز بىلەن تاتاتلاپ تۇراتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

7

گېنېرال سېكرېتېنى شتاب ئوفىتسېرلىرىنى ۋە شەخسىي كاناۋوي سۈپىتىدە 100كازاكنى ئەگەشتۈرۈپ، ۋېشېنسكايا‌غا كەلگەندە، ئۇنى يۇرت ـ جامائەت نان ـ تۇز بىلەن قوكۇراق ساداسى ئاستىدا قارشى ئالدى. ھەر ئىككى چېركاۋدا كۇن بويى خۇددى پاسىخا بايرىمىدىكىدەك قوڭغۇراقلار ياڭراپ تۇردى. تۆۋەنكى دون كازاكلىرى ئۇزۇن يول يۈرۈپ ئورۇقلىغان، قورسىقى ئېچىگە كىرىشىپ كەتكەن دون نەسىلىك ئاتلارغا مىنىپ كېچىلاردا چېپىشىپ يۈرەتتى. ئۇلارنىڭ مۇرىسىدىكى كۆك پاگونلار جۇلا چېچىپ تۇراتتى. گېنېرال سېكرېتېنى چۈشكەن سودىگەر ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى مەيداندا نۆۋكەرلەر توپلىشىۋالغانىدى. ئۇلار شىمشىكا چاققاچ، يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كىيىملىرى ئېسىل بازار قىزلىرىغا گەپ تاشلايتتى.

چۈش ۋاقتىدا، ئۇچ ئاتلىق قالماق ئەسكىرگە چۈشكەن 15 قىزىل ئەسكەرنى گېنېرال چېرىشكەن ئۆيىنىڭ قېشىغا ھەيدەپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن دوخوۋوي مۇزدىكا ئەسۋابلىرى بېسىلغان قوش ئات قوشۇلغان بىر ھارۋا كېلىۋاتاتتى. قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ كىيىملىرى ئالمىتە ئىدى؛ ئۇلار سۇر موۋۇتتىن شۇم كىيگەن بولۇپ، يېڭىنىڭ قايرىلمىسىغا قىزىل جىيەك تۇتۇلغان، كۇرتكىسىمۇ سۇر موۋۇتتىن تىكىلگەنىدى. ياشانغان بىر قالماق دەرۋازىنىڭ ئالدىدا بىكار تۇرۇشقان نۆۋكەرلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشتى ـ دە، ساپال تاماكا تۇرۇپكىسىنى يانچۇقىغا نىقتاپ سالدى.

— بىزنىڭكىلەر قىزىللارنىڭ گىنايىچىلىرىنى ھەيدەپ كەلدى. بىلمۇاتامسەن؟

— بۇنىڭ بىلمەيدىغان نېمىسى بار؟ — كومشا بۇرۇن بىر نۆۋەتكەر ئاپتاپپەرەس شاكىلىنى قالماقنىڭ چاڭ باسقان ئۆتۈكىگە تۈكۈرۈپ تۇرۇپ خۇش ياقماسلىق بىلەن جاۋاب بەردى:

— مەيلى قانداق بولمىسۇن، ئەسىرلەرنى قوبۇل قىلىش ئال. راسا تويۇنۇپسەن سېمىز تۇمشۇق، بىكار گەپنىڭ پايدىسى يوق.

— بولدى ـ بولدى! سەن تېخى ئالدىمدا سۆزلەشكە پېتىنمۇاتامسەن، سېسىق قۇيرۇق! — دېدى نۆكەرنىڭ جۇدۇنى تۇتۇپ، ئەمما ئەسىرلەرنى مەلۇم قىلىشقا كەتتى.

دەرۋازىدىن بىلى مەھكەم باغلانغان جىگەر رەڭ پەشمەت گىيگەن دىققاقتىنا بىر ياساۋۇل چىقتى. ئۇ يوغان پاقالچاقلىرىنى كېرىپ، قوللىرىنى ئىككى بېقىنغا تىرەپ، توپلىشىپ تۇرغان قىزىل ئەسكەرلەرنى كۆزدىن كەچۈرگەندىن كېيىن، بوم ئاۋاز بىلەن دېدى:

— ھە، مۇزىكا بىلەن كومىسسارلارنىڭ كۆڭلىنى ئېچىپ كەلدىڭلەرمۇ، تامبوفنىڭ يالاڭتۆشلىرى! سۈر مۇندىرلەرنى نەدىن ئالدىڭلار؟ نېمىسلاردىن سالدۇرۇۋالدىڭلارمۇ؟

— ياق، ھەرگىز، — دەپ جاۋاب بەردى ھەممىنىڭ ئالدىدا تۇرغان بىر قىزىل ئەسكەر كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ ۋە شۇ زامان چۈشەندۈرۈپ كەتتى، — بىزنىڭ مىزگانچىلار كوماندىسى كېرىنىسكى ھۆكۈمىتى ۋاقتىدىلا بۇ خىل كىيىم فورمىسىنى مەخسۇس تىكتۈرگەندى، ئېيۇن ھۇجۇمى ئالدىدا... شۇ چاغدىن تارتىپ مانا شۇ كىيىمنى كىيىپ كېلىۋاتىمىز...

— كىيىسەن قاراپ تۇر! كىيىسەن! ھەممەڭ كىيىشىسەن! — ياساۋۇل ئۇستىرا بىلەن قىرىلغان تاقىر بېشىدىكى يارىسى پۈتمە-

گەن قىزىل تارتۇقىنى ئېچىپ، مويى پەس قىرقىلغان گۇبانگسىنى گەجگىسىگە سۈرۈپ قويدى ـ دە، ئۇپراپ كەتكەن ئېگىز پاشنىسى بىلەن قالماقتا شارتتىدە بۇرۇلدى،ـــ ئۇلارنى نېمىدەپ ھەيدەپ كەلدىڭ، دىنسىز مەخلۇق؟ بېشىڭغا تاج قىلىش ئۈچۈن ئەكەلدىڭمۇ؟ ئۇلارنى يولدا يىغىشتۇرۇپ، كۈلىنى كۆككە سورۇش قولۇڭدىن كەلمىدىمۇ؟

قالماق سەزدۈرمەستىن ئاستا يېقىنلىشىپ كېلىپ، مايماق پۇتلىرىنى چاققانلىق بىلەن ئالغا سىلجىتتى ـ دە، قولىنى ماش رەڭ فۇراژكىسىنىڭ كوزىركىسىدىن ئالماستىن جاۋاب بەردى:

ـــ بۆلۈنمەكومانديرى مۇشۇيەرگە ھەيدەپ كەل دەپ بۇيرۇدى.

ـــ «مۇشۇيەرگە ھەيدەپكەل» مەش! ـــ ئالىپتە ياساۋۇل يۈپۈقا لەۋلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ئىستىھزا بىلەن دوردى ـ دە، ئىشىشغان ئاياغلىرى بىلەن ئېغىر چامداپ، يوغان سوڭنى لاغايلىتىپ، قىزىل ئەسكەرلەرنى ئايلىنىپ چىقتى: بىدىك ئات تاللىغاندەك، ئۇلارغا ئۇزاققىچە سىنچىلاپ قاردى.

نۆۋكەرلەر ئاستا كۈلۈشتى. ئەسىرلەرنى ئەكەلگەن قالماقلار چىرايلىرىدىكى دائىمىي بىپەرۋالىق ئىپادىسىنى ئۆزگەرتمەي تۇرۇۋەردى.

ـــ دەرۋازىنى ئېچىڭلار! مۇنۇلارنى ھويلىغا ھەيدەپ كىرىڭلار! ـــ دەپ بۇيرۇق قىلدى ياساۋۇل.

قىزىل ئەسكەرلەر بىلەن دوخوۋوي مۇزىكا ئەسۋابلىرى قالايمىقان بېسىلغان ھارۋا پەلەمپەي ئالدىدا توختىدى.

ـــ دىرىژور كىم؟ ـــ دەپ سوردى ياساۋۇل تاماكا تۈتاشتۇرۇۋېتىپ.

ـــ دىرىژور يوق، ـــ دەپ جاۋاب بەردى بىرنەچچە ئاۋاز بىردىنلا.

ـــ قېنى ئۇ؟ قېچىپ كەتتىمۇ؟

— ياق، ئۆلتۈرۈلدى.

— ئۇنىڭ يولى بولسۇن. ئۇ بولمىسىمۇ بىر نېمە قىلار-سىزلەر. قېنى، ئەسۋابلىرىڭلارنى قولغا ئېلىڭلار!

قىزىل ئەسكەرلەر ھارۋىنىڭ قېشىغا كېلىشتى. ھويلىنىڭ ئىچىدە يۈرەكسىزلىك بىلەن قولاشماستىن چېلىنغان مىس كاناپىلارنىڭ جارقىراق ئاۋازى چېركاۋ قوڭغۇرىقىنىڭ يېقىمسىز داڭ-دۇڭلىرىغا قوشۇلۇپ ياڭراشقا باشلىدى.

— تەييار بولۇڭلار! «خۇدايا، پادىشاھنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلا!» غا چېلىڭلار!

مىزگانچىلار ئۈنچىقماستىن بىر - بىرىگە قاراپ قېلىشتى. ھېچقايسىسى باشلىمىدى. ئېغىر سۈكۈنات بىر مىنۇتچە سوزۇلدى، ئۇندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى پۈتى يالىڭاياق بولسىمۇ، پاقالچىقىغا ئەپچىل ئوبمۇتكا ئورىۋالغان بىرىيەرگە قاراپ تۈرۈپ دېدى:

— كونا گىمنىنى بىزنىڭ ئىچىمىزدە ھېچكىم بىلمەيدۇ...

— ھېچكىم؟ قىزىق گەپ... ھەي، قايسىڭ بار ئۇ يەردە! يېرىم ۋىنزۋوت نۆكەر مىلتىقلىرى بىلەن بۇ يەرگە كەلسۇن!

ياساۋۇل ئۈتۈكىنىڭ تۈمشۇقى بىلەن يەرنى بىر مۇقامدا ئاستا تاقىلدىتاتتى. كارىدوردا نۆكەرلەر كارابىن مىلتىقلىرىنى جالاقلىتىپ سەپكە تىزىلىۋاتاتتى. باغچىنىڭ ئارقىسىدىكى باراقسان ئاكاتسىيىزارلىقتا قۇشقاچلار چۇرۇقلىشاتتى. سارايلار-نىڭ ئاپتاپتا قىزىغان قاڭالىتىر ئۆگزىلىرى ۋە ئاددىمىنىڭ ئاچچىق تەر پۇراقلىرى ھويلا ئىچىدە دىماقنى ئۇرۇلاتتى. ياساۋۇل جەزىرىمە ئاپتاپتىن سايىگە بېرىپ تۇردى، شۇ چاغدا يالىڭاياق مىزگانچى يولداشلىرىغا ھەسرەت بىلەن بىر قارىۋېلىپ، ئاستا دېدى:

— جانابىي ئالىيلىرى! بىز بۇ يەردىكىلەر — ھەممىمىز ياش مىزگانچى، كونا كۆيلەرنى تېخى چېلىپ باقمىغان...

كۆپىنچە ئىنقىلابىي مارشلارغا چېلىپ كەلدۇق... ئالمي ھەزرەت!

ياساۋۇل پەرىشان ھالدا بىزەكلىك كەمبرىنىك ئۇچىنى ئايلاندۇرغان پېتى ئۇنچىقماي تۇرۇۋەردى.

نۆكەرلەر پەلەمپەي ئالدىدا سەپكە تىزىلىپ، بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرۇشتى. بۇ چاغدا يېشى چوڭراق كۆزىدە ئېقى بار بىر مىزگانچى قىزىل ئەسكەرلەرنى ئىككى ياققا ئىتتىرىپ، ئارقا قاتاردىن ئالدىغا چىقتى؛ ئۇ يۆتىلىپ قويۇپ:

— رۇخسەت تىلامسىز؟ مەن ئورۇندىيالايمەن...، — دېدى ـ دە، ياساۋۇلنىك ماقۇللۇقىنى كۈتمەستىنلا ئاپتاپتا قىزىغان فاگوتنى* تىترەپ تۇرغان لەۋلىرىگە مەھكەم تاقىدى.

مۇڭ ـ زار بىلەن جىغىلداپ چىققان نەي ئاۋازى يەككە ھالدا سوزىدىغەرنىك كەڭ ھويلىسى ئۈستىدە پەرۋاز قىلىش بىلەن ياساۋۇلنىڭ جەھلى چىقىپ، چىرايلىرىنى سەت پۇرۇشتۇرۇشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ قول شىلتىپ ۋارقىرىدى:

— توختات! تىلەمچى خەيىر سورىغاندەك... نېمە ئىڭايلايسەن! مۇشۇمۇ مۇزىكا بولدىمۇ؟

دېرىزىلەردىن شتاب ئوفىتسېرلىرى بىلەن ئادىيۇتانتلار-نىڭ كۈلگەن چېھرىلىرى كۆرۈندى.

— سىز ئۇلارغا دەپنە مۇراسىمىدا چالىدىغان مارشنى ئورۇنداشقا بۇيرۇڭ! — دەپ ۋارقىرىدى ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن ياشقىنا بىر بۆلۈنمە كومانىدىرى دېرىزىدىن بوينىنى سوزۇپ.

قوڭغۇراقلارنىڭ ئېغىر داڭ ـ دۇڭى بىر مىنۇت جىمىپ قالدى ـ دە، ياساۋۇل قاشلىرىنى يىمىرىپ، مۇغەمبەرلىك بىلەن سورىدى:

---

* فاگوت — دوخوۋوي ئورکېستىردا نەيسىمان چالغۇ ئەسۋابى.

ــ مەن ئىشىنىمەنكى، «ئىنتېرناتسىئونال» نىغۇ ئورۇندىيالايدىغانسىلەر؟ قېنى، چېلىڭلار! قورقماڭلار! مەن بۇيرۇغاندىن كېيىن ئورۇنداۋېرىڭلار.

شۇنىڭ بىلەن بۇ يەردىكى جەمئىيەت سۇكۇناتىنى ئىچىدە چۈشىنىڭ پىژغىرىم ئىسسىقىدا «ئىنتېرناتسىئونال» نىڭ كانايدىن چىققان نارازى ساداسى گويا جەڭگە چاقىرغاندەك تۇيۇقسىز ئۇلۇغۋارلىق ۋە ئۈيغۇنلۇق بىلەن ياڭراشقا باشلىدى.

ياساۋۇل گويا توسۇققا دۇچ كېلىپ قالغان ئۆكۈزدەك بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، پۇتلىرىنى كېرىپ، قىمىرلىماي تۇراتتى. شۇ تۇرغىنىچە قۇلاق سالدى. سېھىز بويىنىغا ۋە قىسىلغان كۆزلىرىنىڭ كۆكۈچ ئېقىغا قان تەپتى.

ــ توخ ــ تا ــ ت!

ئورکېستىر بىردىنلا جىمىقتى. پەقەت ۋالتورنا* كېچىكىپ قالدى ــ دە، ئۇنىڭ تېخى تامام بولمىغان ئىھتىراسلىق ئىداسى تونۇردەك لاۋۇلداپ تۇرغان ھاۋادا ئۇزاققىچە لەيلەپ تۇردى.

مىزگانچىلار قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى يالاشتى، ئاغزىنى يەڭلىرى ۋە كىر قوللىرى بىلەن سۈرتتى. ئۇلارنىڭ چىرايى ھارغىن ۋە ھەپسىلىسىز ئىدى. پەقەت بىرىنىڭ كۆزىدىن بىر تامچە ياش خائىنلىق قىلىپ، ئىششىغان يۈزىدىن يۇمىلاپ، ھۆل ئىز قالدۇرغانىدى...

دەل شۇ چاغدا گېنېرال سېكرېتېف رۇس ــ ياپون ئۇرۇشى ۋاقتىدىكى بىر خىزمەتدىشىنىڭ ئۇرۇق ــ تۇغقانلىرى ئۆيىدە مېھمان بولۇپ، ئۇ يەردىن بىر مەست ئادىيۇتانتنىڭ قولىتۇقلاپ يۆلىشى بىلەن چوڭ مەيدانغا چىقىپ كەلگەنىدى. پىژغىرىم

---

* ۋالتورنا ــ پوۋلەپ چالىدىغان بىر خىل مۇزىكا ئەسۋابى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئىسسىقتا ساموگون ئۇنىڭ مېڭىسىنى گاراڭ قىلىپ قويغان. خىشتىن ياسالغان گىمنازىيە بىناسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى بۇرجەكتە هالىدىن كەتكەن گېنېرال بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ كېتىپ، قىزىغان قۇمنىڭ ئۈستىگە دۈم چۈشتى. گاڭگىراپ قالغان ئادىيوتانت ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزمەن دەپ بىكار ئاۋارە بولدى. شۇ چاغدا يېقىن يەردە تۇرغان توپنىڭ ئىچىدىن بەزى ئادەملەر ئالدىراش ياردەم بېرىشكە يۈگۈرۈپ كېلىشتى. بىر - ئىككى قېرى كازاك ئېھتىرام بىلەن گېنېرالنىڭ قولتۇقىدىن يۆلەپ تۇرغۇزۇشتى، ئەمما گېنېرال شۇئاندىلا كۆڭلى ئاينىپ، خالايىقنىڭ ئالدىدا قۇسۇۋەتتى، لېكىن قۇسۇش ئارىلىقلىرىدا قېقىلىپ تۇرسىمۇ، بىر نېمىلەرنى دەپ ۋارقىراپ، ھۇشتى بىلەن تەھدىت سېلىپ، ھۆكۈمرانلىقنى كۆرسىتىشكە ئۇرۇندى. قېشىدىكىلەر ئۇنى ئاران كۆندۈرۈپ، ئۆيىگە ئېلىپ ماڭدى.

نېرىراقتا تۇرغان كازاكلار ئۇزاققىچە ئارقىسىدىن قارىشىپ، ئۆزئارا ئاستا گەپكە چۈشتى:

— ۋاي تۇۋا، بۇ ئاغرىق بىچارىنى هاراق خېلى بىر يەرگە ئاپىرىپ قويۇپىتۇ! ئۆزىنى تۇتالمىغان ئادەم گېنېرال بولۇپ نېمە قىلىدۇ.

— هاراق دېگەن نامۇ مەنسەپ، ئوردىن - پوردىنغا قارىمايدۇ.

— ئالدىغا قويغانىنىڭ هەممىسىنى خولۇپلىتىپ ئىچمەسلىكى كېرەك ئىدى...

— ئېھ، جېنىم قۇدام، هەرقانداق ئادەم چىداشلىق بېرىۋەرمەيدۇ! بەزى ئادەم مەست ۋاقتىدا ئۇياتسىز ئىشلارنى تۇغدۇرۇپ قويۇپ، مەستلىكى يېشىلگەندىن كېيىن مەڭگۈ ئىچمەيمەن دەپ قەسەم ئىچىدۇ. بۇ هال خۇددى

«بارمايمەن دېگەن يەرگە مىڭ قېتىم بېرىپتۇ» دېگەن تەمسىل گە ئوخشايدۇ...

— ھى - ھى، شۇنداق! ئاۋۇ ئۇششاق بالىلارغا ۋارقىراپ قوي، نېرى كەتسۇن، بالا دېگەن دۇشمەن جۇمۇ، ئۆمرىدە مەست ئادەمنى كۆرمىگەندەك ئۇنىڭ ئارقىسىغا كىرىۋېلىپ، قاتارلىشىپ كېلىۋاتقىنىنى قارىمامدىغان.

... قوڭغۇراق چىلىنىپ تۇردى، بۇ يېزا بازىرىدا ئادەم لەر قاراڭغۇ چۈشكىچە ساموگون ئىچىشتى. كەچ كىرگەندە، ئوفىتسېرلارنىڭ جەلىسى ئۈچۈن ئاجرىتىلغان چوڭ زالدا قوزغىلاڭچىلار قوماندانلىقى قايتىپ كەلگەنلەر شەرىپىگە زىياپەت ئۇيۇشتۇردى.

ئېگىز بوي، قامەتلىك سېكرېتېبى كراسنوكۇتسكايا بازىرىنىڭ بىر يېزىسىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن تېگى - تەكتىدىن كازاك بولۇپ، ئاتقا ئىنتايىن ئىشقۇاز، ماھىر چەۋەندىز ئىدى، قەيسەر ئاتلىق قىسىملار گېنېرالى ئىدى. ئەمما ناتىق ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ زىياپەتتە سۆزلىگەن نۇتقى پۈتۈنلەي مەست ئادەمنىڭ ماختانچاقلىقىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئاخىرىغا كەلگەندە ئۇ يۇقىرىقى دون قوزغىلاڭچىلىرىغا قارىتا ئوچۇقلا تەنە ۋە دوق - پوپوزىلارنى ئىشلەتتى.

زىياپەتكە قاتناشقان گىرىگورىي سېكرېتېبىنىڭ سۆزىگە قاتتىق دىققەت قىلىپ، غەزەپ بىلەن قۇلاق سالدى. مەستلىكى تېخى يېشىلمىگەن گېنېرال بارماقلىرىنى شىرەگە تىرەپ، ئىستاكاندىكى پۇراقلىق ساموگوننى شالداقلىتىپ چېچىپ، دەلدەڭشىپ تۇراتتى؛ ھەر بىر سۆزىنى تولىمۇ قاتتىق، قوپال تەلەپپۇزدا سۆزلىدى:

— ... ياق، ياردەم بېرىش مەسىلىسىگە كەلگەندە، بىز سىلەرگە ئەمەس، سىلەر بىزگە تەشەككۈر بىلدۈرۈشۈڭلار

كېرەك! بولۇپمۇ سىلەر تەشەككۇر ئېيتىشىڭلار كېرەك، بۇنى قاتتىقراق تەكىتلەپ قويايلى. بىز بولمىساق، قىزىللار سىلەرنى يوقتىپ تاشلىغان بولاتتى. بۇنى ئۆزۈڭلارمۇ ياخشى بىلىسىلەر. ئەمما بىز بۇ ئەبلەخلىرىنى سىلەرسىزمۇ بىتچىت قىلىپ تاشلىغان بولاتتۇق. شۇنىسى ئېسىڭلاردا بولسۇنكى، بىز ئۇلارنى پۈتۈن روسىيىنى پاك - پاكىز تازىلاپ بولغانغا قەدەر بىتچىت قىلمىز ۋە بىتچىت قىلىپ بارىمىز. سىلەر بۇلتۇر كۈزدە فرونتنى تاشلاپ كەتتىڭلار، كازاك تۈپرىقىغا بولشېۋىكلارنى كىرگۈزدۈڭلار... سىلەر ئۇلار بىلەن تىنچ بىللە ئۆتمەكچى بولدۇڭلار، ئەمما ئىش مۇنداق بولمىدى! شۇڭا سىلەر ئۆز مۇلكۈڭلارنى، ئۆز هاياتىڭلارنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن قوزغىلاڭ كۆتۈردۈڭلار. ئاددىيراق تىلىپ ئېيتقاندا، ئۆزۈڭلارنىڭ تېرىسىنى ۋە ئۆكۈزلىرىڭلارنىڭ تېرىسىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن قوزغىلاڭ كۆتۈردۈڭلار. مېنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسكە ئالغانلىقىم سىلەرنىڭ گۇناھلىرىڭلارنى يۇزگە سېلىش ئۈچۈن ئەمەس... بۇ سۆزنى سىلەرنى رەنجىتىش ئۈچۈن ئېيتىۋاتقىنىم يوق، لېكىن هەقىقەتنى ئوچۇق ئېيتىش هېچقاچان زىيانلىق ئەمەس. سىلەرنىڭ خائىنلىقىڭلارنى بىز ئەپۇ قىلدۇق. بېشىڭلارغا ئەڭ ئېغىر كۈن كەلگەن پەيتتە بىز ئاكا - ئۇكا ئورنىدا سىلەرگە يارىدەم قولىمىزنى سوزۇش ئۈچۈن قېشىڭلارغا كەلدۇق. ئەمما سىلەر ئۆتكەنكى شەرمەندىچىلىكنى كەلگۈسىدە ئاقلىشىڭلار لازىم. چۈشىنىشىلىكمۇ، ئوفىتسېر جانابلار؟ سىلەر ئۇنىسى ئۆز قەهرىمانلىقىڭلار بىلەن ۋە تىنچ دۇنيا راۋۇرۇس خىزمەت كۆرسىتىش ئارقىلىق يۈيۈشىڭلار لازىم، چۈشەندىڭلارمۇ؟

— خۇشە، گۇناھىمىزنى يۇيۇش ئۈچۈن! — گرىگورىيىنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇرغان قوشۇن ستارشىناسى هېچكىمگە

مۇراجىئەت قىلىپ ئولتۇرماستىن، سەل كۆلۈمسىرىگەن ھالدا شۇ سۆزنى دېدى ـ دە، باشقىلارنى كۆتمەستىنلا قەدەمنى بىرىنچى بولۇپ كۆتۈرۈۋەتتى.

ئۇنىڭ سەل ـ پەل چېچەك ئىزى بار يۈزىدىن قەھرىمانلىق چىقىپ تۇراتتى، قوي كۆزلىرى ئىستىھزالىق باقاتتى. سېكرېتېنى نۇتۇق سۆزلەۋاتقان پەيتتە ئۇنىڭ كالپۇكلىرى نەچچە قېتىم نائېنىق جىلمىيىش بىلەن پۈرۈشتى ھەمدە ھەر قېتىم كۆلگەن چاغدا كۆزلىرى قوڭۇرلىشىپ، پۈتۈنلەي قارا كۆزدەك تۇسكە كىردى. قوشۇن ستارشىناسىنى كۆزىتىپ ئولتۇرغان گرىگورىي يەنە شۇنىڭغا دىققەت قىلدىكى، بۇ ئادەم سېكرېتېنى بىلەن «سەن» لەپ سۆزلەشتى، ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئۆزىنى تولىمۇ بىمالال تۇتتى، باشقا ئوفىتسېرلارغا بولسا ۋەزمىن ۋە سالقىن مۇئامىلىدە بولدى. زىياپەتكە قاتناشقانلارنىڭ ئىچىدە يالغۇز مۇشۇ ئادەملا ماش رەڭ كەمزۇل كىيگەن بولۇپ، مۇرىسىدىكى پاگونىمۇ ماش رەڭ ئىدى ۋە يېڭىنىڭ ئۇستىدە كورنىلوف ئارمىيىسى ئوفىتسېرلىرىغا خاس ئىككى بالداقلىق بەلگە بار ئىدى. قانداقتۇر بىر ئىدىيە ساھىبى بولسا كېرەك. پىدائىي بولۇپ چىققانلاردىن بولۇشى مۇمكىن، دەپ ئويلىدى گرىگورىي. قوشۇن ستارشىناسى ھاراقنى ئات سۇ ئىچكەندەك ئىچتى. زاكۇسكىمۇ يېمىدى، مەستىمۇ بولمىدى، پەقەت كەڭ ئىنگىلىز كەمىرىنى پات ـ پات بوشىتىپ قويدى.

ـــ مېنىڭ ئۇدۇلۇمدا ئولتۇرغان بۇ چوقۇر ئادەم كىم دۇر؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي پىچىرلاپ، يېنىدا ئولتۇرغان بوگاتىرېۋغا.

ـــ كىم بىلىدۇ ئۇنى، ـــ دېدى شىركەيىپ بولغان بوگاتىرېۋ قولىنى شىلتىپ.

www.uyghurkitap.com

كودىنوف ساموگوننى مېھمانلارغا تايياستىن قۇيۇپ تۇردى. داستىخان ئۈستىگە نەدىندۇر ئىسپىرت پەيدا بولۇپ قالدى، سېكرېتېفمۇ سۆزىنى تەسلىكتە ئاياغلاشتۇرۇپ، ماش رەڭ سيۇرتۇكنىڭ ئالدىنى لەڭ ئېچىۋېتىپ، ئورۇندۇقىغا لاسسىدە ئولتۇردى. چىراي شەكلى موڭغۇلغا ئوخشايدىغان ياشقىنا يىگىت يۆزبېشى كوماندىر گىنېرالغا ئېگىشىپ بىرنېمىدەپ پىچىرلىدى.

— يوقال! — دېدى سېكرېتېف قىزىرىپ كېتىپ، ئاندىن كودىنوف خۇشامەت بىلەن قويغان بىر قەدەھ ئىسپىرتنى بىر يولىلا ئىچىۋەتتى.

— ئاۋۇ ئالغاي كۆز كىم؟ ئادىيۇتانتمۇ؟ — دەپ سوردى گرىگورىي بوگاتىرېفتىن.

ئۇ ئاغزىنى قولى بىلەن توسۇپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

— ياق، بۇ ئۇنىڭ ئاسراندىسى. ئۇنى كىچىك چېغىدا ياپون ئۇرۇشى ۋاقتىدا مانجۇرىيىدىن ئەكەلگەن. ئۇنى تەربىيىلەپ ئۆستۈردى، ئوفىتسېرلار مەكتىپىگە بەردى. خەنزۇ بالىسىدىن خېلى تۆزۈك ئادەم يېتىشىپ چىقتى. قەيسەر نېمە ئۇ! تۇنۇگۈن ماكايېفكا قېشىدا قىزىللاردىن بىر ساندۇق پۇلنى قولغا چۈشۈرۈپتۇ. ئىككى مىليون ئاقچىنى بىراقلا سوققان. قارىغىنا، ئۇنىڭ ھەممە يانچۇقلىرىدىن باغلام - باغلام پۇل چوقچىيىپ چىقىپ تۇرۇپتۇ! لەنىتىنىڭ ئامىتى كەلگەن! تۇڭگە مەس خەزىنە! ۋوي، سەن ئىچىسەڭچۇ، ئۇلارغا نېمانچە قاراپ قالدىڭ؟

كودىنوف جاۋاب نۇتقى سۆزلىدى، ئەمما ئۇنىڭ سۆزىنى دېيەرلىك ھېچكىم ئاڭلىمىدى. ئىچىش بارغانسېرى ئەۋج ئالدى. سېكرېتېف سيۇرتوكىنى سېلىپ تاشلاپ، يالاڭ كۆكسىلەڭ بىلەن ئولتۇردى. ئۇنىڭ پاكىز قىرىلغان بېشى تەردىن پارقە

راپ كەتتى ـ دە، كىر قونمىغان پاكىز ئاق سۇرۇپ كۆڭلىكى قىپقىزىل يۈزى بىلەن ئاپتاپتا كۆيگەن بوينىنى تېخىمۇ بەكرەك زەيتۇن رەڭ تۈسكە كىرگۈزدى. كېيىنكى ئۇنىڭغا ئاستا بىر نېمە دېۋىدى، ئەمما سېكرېتېق ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماستىن، ئۆز گېپىدە قاتتىق تۇرۇپ تەكرارلاۋەردى:

ــ ياشاق! ئەپۇ قىل! بۇنى سەن ئەپۇ قىل! بىز سىلەرگە ئىشىنىمىز، ئەمما لايىقىدا... سىلەرنىڭ خائىنلىقىڭلار تېز ئۇنتۇلمايدۇ، كۈزدە قىزىللار تەرەپكە ئۆتۈپ كەتكەنلەرنىڭ ھەممىسى بۇنى ئېسىدە مەھكەم تۇتسۇن...

ھە، شۇنداق، بىزمۇ سىلەرگە لايىقىدا خىزمەت قىلارمىز! دەپ ئويلىدى كەيپى ئاشقان گېرىگورىي ئىچ ـ ئىچىدىن جىلە بولۇپ، شۇنىڭ بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ئۇ ۋۇراڭكىسىنى كىيمەستىن پېشايۋانغا چىقتى، پۈتۈن كۆكرىكى بىلەن يېنىك نەپەس ئېلىپ، كېچىنىڭ ساپ ھاۋاسىنى سۈمۈردى.

دون بويىدا يامغۇر ئالدىدىكىدەك ياغمىلار كورکىرىشاتتى، سۇ قوڭغۇزلىرى غەمكىن غوڭۇلدايتتى. قۇملۇق ساھىلدا غورىلايلار بىر ـ بىرىنىڭ مۇڭ ـ زارىغا جور بولۇشاتتى، يىراق بىر يەردە قىرغاق بويىدىكى ئوتلاقتا ئانىسىنى يوقلىتىپ قويغان قۇلۇن ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن كىشنەيتتى. بىز قاتتىق بىر زۆرۈرىيەت سەۋەبى بىلەن سەنلەر بىلەن ھەمكارلىشىشقا مەجبۇر بولغانىدۇق، ئۇنداق بولمىغاندا، سەنلەرنىڭ بىزگە بىر چېكىم تاماكىچىلىكمۇ لازىمىڭلار يوق ئىدى. ھۇ، ئەنىتى ئەبلەخلەر! بىر تېمىنلىك پىرەنىكتەك مەجەزى چۈرۈك، تېخى تەنە قىلىپ گۈركىرەيدۇ. بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن نەق كىكىرتەكتىن ئېلىشقا باشلايدۇ... بولغۇلۇق بولدى! نەگە

قارىمىغىن ــ قوزۇق قاققۇدەك يەر قالمىغان. شۇنداق بولسۇ دەپ ئويلىغانىدىم... ئۆزىمۇ شۇنداق بولماقچىدى. ئەمدى كازاكلارنىڭ ئاۋارىچىلىك تارتقىنى تارتقان. جانابلارنىڭ ئالدىدا قولىنى شەپكىسىنىڭ كوزىركىسىغا تەگكۈزۈپ، تىك تۇرۇش ئادىتىنى ئاران تاشلىغانىدۇق، دەپ ئويلىدى گرىگورىي پەلەمپەيدىن چۈشۈپ، قاراڭغۇدا يان ئىشىك تەرەپكە پاپپاسلاپ كېتىۋېتىپ.

ئىسپىرت ئۇنىڭغىمۇ كۆچىنى كۆرسەتكەنىدى: بەشى ئايلىنىپ، مېڭىشى ئېغىرلىشىپ، ئىشەنچسىزلىك بىلەن چاماداپتتى. يان ئىشىكتىن چىقىۋېتىپ دەلدەڭشىپ كەتتى ــ دە، فۇراڭكىسىنى بەشىغا چۆكۈرۈپ كىيىۋالدى، پۇتىنى سۆرىگەندەك دەسسەپ، كوچا بويلاپ يۈرۈپ كەتتى.

ئاكسىنىيىنىڭ ھاممىسىنىڭ ئۆيى ئالدىدا خىيال سۈرۈپ، بىر مىنۇتچە توختاپ تۇردى، ئاندىن دادىل قەدەم تاشلاپ، پەلەمپەي تەرەپكە قاراپ ماڭدى. دەھلىزنىڭ ئىشكى ئوچۇق ئىكەن. گرىگورىي ئىشكىنى چەكمەستىلا مېھمانخانا ئۆيگە كىردى ــ دە، ئۇدۇلدىكى شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان ستېپان ئاستاخوفقا يۈزمۇ يۈز دۇچ كەلدى. ئاكسىنىيىنىڭ ھاممىسى مەشىنىڭ يېنىدا پاپپاسلاپ يۈرەتتى. ئاپئاق داستىخان سېلىنغان شىرەنىڭ ئۈستىدە يېرىم شىشە ساموگون، بىر تەخسە دە قۇرۇتۇلغان بېلىق توغرامچىلىرى قىزىرىپ تۇراتتى.

ستېپان ئىستاكاننى يېڭىلا بوشاتقان بولۇپ، قارىغاندا، زاكۇسكا يېمەكچى بولۇپ تۇرغانسىكەن، ئەمما گرىگورىينى كۆرۈش بىلەنلا تەخسىنى چەتكە سۈرۈپ قويۇپ، تامغا يۆلىنىپ ئولتۇردى. گرىگورىي قانچىلىك دەست بولمىسۇن، ھەرھالدا ستېپاننىڭ بەت ــ چىرايىنىڭ ئۆلۈكتەك تاتىرىپ كەتكەنلىكىنى ۋە كۆزلىرىنىڭ بۇرىدەك ئۇچقۇنداۋاتقانلىقىنى بايقىدى. بۇنداق تۇيۇقسىز ئۇچرىشىپ قېلىشتىن

گاڭگىراپ قالغان گرىگورىي خىرىلداپ بولسىمۇ سۆزلەشنىڭ ئېپىنى تاپتى.

— كۆنىگىز ئوبدان ئۆتتىمۇ!

— خۇداغا شۈكۈر، — دەپ چۆچۈپ جاۋاب بەردى ئۆي ئىگىسى كەمپىر، ئۇ گرىگورىينىڭ ئۆز جىيەنىسى بىلەن بولغان ئالاقىسىنى سۆزسىز بىلەتتى، شۈڭا قانۇنىي ئەر بىلەن خۇشتار يىگىتنىڭ بۇنداق تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قېلىشىدىن ھېچقانداق ياخشىلىق كۈتمەيتتى.

ستېپان سول قولى بىلەن بۇرۇتىنى سىلاپ، ئوتتەك يېنىپ تۇرغان كۆزلىرىنى گرىگورىيدىن ئۈزمىدى.

گرىگورىي بولسا پۇتلىرىنىى كېرىپ، بوسۇغىنىڭ ئالدىدا تۇرغان پېتى مىيىقىدا كۈلۈپ دېدى:

— يوقلاپ ئۆتۈپ كېتەي دەپ كىرىۋىدىم، ئەپۇقىلىڭلار.

ستېپان ئۇنچىقمىدى. ئوڭايسىزلاشقىتا ئۆينىڭ ئىچى خېلى ۋاقىتقىچە جىمجىت بولۇپ كەتتى، ئاخىر ئۆي ئىگىسى كەمپىر گرىگورىينى ئۆيگە تەكلىپ قىلىشقا جۈرئەت قىلدى.

— كىرىڭ، ئولتۇرۇڭ.

ئەدەبلىكتە گرىگورىينىڭ يوشۇرىدىغان ھېچنېمىسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئاكسىنىيە تۇرغان ئۆيگە كېلىشى ھەممىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى، شۇڭا گرىگورىي تارتىنىپ تۇرماستىن كىرىۋەردى:

— ئايالىڭ قېنى؟

— سەن... ئۇنى يوقلاپ كەلگەنمىدىڭ؟ — دەپ ئايتا، ئەمما ئېسىق قىلىپ سورىدى ستېپان، ئاندىن تىترەپ تۇرغان كىرپىكلىرى بىلەن كۆزىنى ياپتى.

— ھەئە، — دەپ راستىنى ئېيتتى گرىگورىي خۇرسىنىپ. شۇ تاپتا ئۇ ستېپاندىن ھەر بالا كېلىشىنى كۈتەتتى، شۇڭا سەگەكلىشىپ،

ئۆزىنى قوغداشقا تەييارلىنىپ تۇردى. ئەمما ستېپان كۆزلىرىنى سەل ئېچىپ (ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى بايىقى لاۋۇلداپ تۇرغان ئوت ئۆچكەنىدى)، دېدى:

— مەن ئۇنى ھاراقتا ئەۋەتتىم، ھازىر كېلىدۇ، ئولتۇر، كۇتۇپ تۇر.

ئېگىز بويلۇق، قامەتلى كېلىشكەن ستېپان ھەتتا ئورنىدىن تۇرۇپ گرىگورىيغا ئورۇندۇقنى سۇرۇپ قويدى؛ ئاندىن ئۆي ئىگىسى كەمپىرگە قارىمايلا:

— ھاممام ئاچا، پاكىز ئىستاكان بېرىڭا، — دەپ ئىلتىماس قىلدى ـ دە، گرىگورىيدىن، — ھاراق ئىچەمسەن؟ — دەپ سورىدى.

— ئازراق ئىچىشىم مۇمكىن.

— خۇش، ئولتۇر.

گرىگورىي شىرەنىڭ يېنىغا ئولتۇردى... ستېپان شېشىدە قېپقالغان ھاراقنى ئىككى ئىستاكانغا تەڭ بۆلدى ـ دە، خىرەلەشكەن كۆزلىرىنى گرىگورىيغا تىكتى.

— ئىشلىرىمىزنىڭ ياخشى بولۇشى ئۈچۈن!

— سالامەت بولۇشىمىز ئۈچۈن!

ئىستاكان سوقۇشتۇرۇلدى، گۈپۈلدىتىپ ئىچۈپتىشتى. بىرئاز ئۈندىمەي ئولتۇرۇشتى، چاشقاندەك چاققان كەمپىر مېھمانغا دەرھال تەخسە ۋە سېپى قاشىنىپ كەتكەن ئەگىرى ـ بۈگرى ۋىلكا قويدى.

— قېنى، بېلىق يەڭ! بۇ بەك تۇزلانغان ئەمەس.

— تەشەككۇر بىلدۈرىمەن.

— تەخسىگە سېلىپ يېسىگىزچۇ، بېقىڭ، تارتىنماڭ! — خۇشال لانغان ساھىبخانا كەمپىر جان كۆيدۈرۈپ كەتتى.

مومساي ئىشىنىڭ دۇنياق ئۇرۇش - جاڭجالسىز، قاچا - قۇچىلار چېقىلماستىن، ۋارقىراش - جارقىراش يۇز بەرمەستىن ياخشىلىقتا تارتقانلىقىدىن بەك مەمنۇن ئىدى. يامان گەپ - سۆزلەر بولۇپ قالارمىكىن دېگەن ئەندىشىمۇ ئۆتۈپ كەتتى. ئەر بولغان ئادەم ئۆز خوتۇنىنىڭ خۇشتار يىگىتى بىلەن بىر داستىخاندا تەنچ ئولتۇرۇپتۇ. ھەر ئىككىسى ئۇنچىقماستىن، بىر - بىرىگە قارىماستىن تاماق يېيىشەتتى. ھەر ئىشقا ئېپى بار كەمپىر ساندۇقتىن پاكىز لۆڭگە ئالدى - دە، گويا گرىگورىي بىلەن ستېپانىنى بىر - بىرىگە چاتقانداەك، لۆڭگىنىڭ ئىككى ئۇچىنى ئۇلارنىڭ تىزىغا قويۇپ قويدى.

— سەن نېمىشقا بۆلۈنمىنى تاشلاپ، سىرتتا يۈرىسەن؟ — دەپ سوردى گرىگورىي قولىدىكى بىلىقنى يەپ تۇرۇپ.

— مەنمۇ بۇلارنى يوقلاپ كەلدىم، — دەپ جاۋاب بەردى ستېپان بىر ئاز ئۇنچىقماي تۇرغاندىن كېيىن. ئەمما ئۇ بۇ سۆزنى راستىنلا ئېيتىۋاتامدۇ ياكى مازاق قىلىپ دەۋاتامدۇ، بۇنى ئۇنىڭ سۆز ئاھاڭىدىن ھېچ بىلىپ بولمايتتى.

— بەلكى، بۆلۈنمىدىكىلەر ئۆيلىرىگە كەلگەندۇر؟

— ھەممىسى يېزىدا مېھمان بولۇشۇۋاتىدۇ. قېنى، ئىچىپ تۇرغىتەمدۇق؟

— كەل قېنى.

— سالامەتلىك ئۈچۈن!

— ھەممە ئىشنىڭ خەيرلىك بولۇشى ئۈچۈن!

دەھلىزدىن ئىشىكنىڭ ھالقىسى جىرىڭلىدى. مەستلىكتىن پۈتۈنلەي ھوشىغا كەلگەن گرىگورىي ئىپىدە ستېپانغا قاراپ ئۇنىڭ يۈزى يېڭىباشتىن ئاپئاق تاتىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بايقىدى.

بېشىغا گىلەم تۇسخا رومال چىگىكەن ئاكسىنىيە گرىگورىينى تونۇماستىن شىرەگە يېقىنلىشىپ كەلدى، يان تەرەپتىن ئۇنىڭغا نەزەرى چۈشۈش بىلەنلا قارا كۆزلىرى يوغان ئېچىلىپ، دەھشەتتىن چاقناپ كەتتى. دېمى قىسىلىپ ئاران - ئاراندا:

— سالامەتمۇسىز، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! — دېگەن سۆزنى دېيەلمدى.

ستېپاننىڭ شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇۋالغان يوغان قاداق قوللىرى تۇيۇقسىز دىر - دىر تىترەشكە باشلىدى - دە، بۇنى كۆرگەن گرىگورىي لام - جىم دېمەستىن، ئاكسىنىيگە بېشىنى ئەگدى.

ئاكسىنىيە ئىككى شېشە سامۇگۇننى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇۋېتىپ، يېڭىباشتىن گرىگورىيغا لىپىدە قارىدى، ئۇنىڭ قارىشىدا ھەم تەشۋىش، ھەم يوشۇرۇن شادلىق بار ئىدى، ئۇ بۇرۇلۇپ، مېھمانخانا ئۆينىڭ قاراڭغۇ بۇلۇڭى تەرەپكە كەتتى. ساندۇقنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرۇپ، تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن چېچىنى تۈزىدى. ستېپان ھايا‌جېنىنى بېسىپ، گېلىنى بوغۇپ تۇرغان كۆڭلەك يېقىسىنى ئېچىۋەتتى، ئىستاكانغا لىق ھاراق توشقۇزۇپ، ئايالىغا قايرىلدى:

— ئىستاكاننى ئال، شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇر.

— ئېچكۈم يوق.

— ئولتۇر!

— مەن ئۇنى ئېچمەيمەن، ستېپان!

— نەچچە قېتىم ئېيتمەن، سالما؟ — ستېپاننىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى.

— ئولتۇر، قوشنام! — گرىگورىي مەدەت بېرىش يۈزىسىدىن كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ئاكسىنىيە گرىگورىيغا يېلىنىش نەزەرى بىلەن قاراپ، دەرھال كېچىك جاۋەننىڭ قېشىغا كېلىۋالدى. تەكچىدىن بىر

تەخسە چۈشۈپ كېتىپ، جاراڭلاپ سۇندى.

— ھەي، نېمە بالا - قازا بولدى! — ساھىبخانا موماي ئېچىنىپ، قوللىرىنى ئۇرۇپ كەتتى.

ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن سۇنۇقلارنى يىغىشقا كىرىشتى.

ستېپان ئايالىغا لىق بىر ئىستاكان ھاراق تۇشقۇزدى، ئۇنىڭ كۆزلىرى مۇڭ - ھەسرەت ۋە ئۆچمەنلىكتىن چاقنايتتى. ئۇ:

— قېنى، ئىچەيلى...، — دەپ سۆز باشلاپ، جىم بولۇپ قالدى.

شىرەگە كېلىپ ئولتۇرغان ئاكسىنىيىنىڭ ئۈزۈپ - ئۈزۈپ قاتتىق نەپەس ئېلىشى ئۆينى قاپلىغان سۈكۈنات ئىچىدە ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— ئىچەيلى، خوتۇن، ئۇزاق ۋاقىت ئايرىلىپ كەتكەنلىكىمىز ئۈچۈن. نېمە، ئىچكۈڭ كەلمەيۋاتامدۇ؟ ئىچمەمسەن؟

— ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ...

— مەن ھازىر ھەممىنى بىلىمەن... خوپ، ئايرىلىش ئۈچۈن ئەمەس! قەدىرلىك مېھمان گرىگورىي پانتېلېيېۋىچنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن.

— مەن ئۇنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن ئىچمەن! — دېدى ئاكسىنىيە چاڭىلداپ ۋە ئىستاكاننى بىر يولىلا كۆتۈرۈۋەتتى.

— ھەي، سېنىڭ بۇ تەلەيسىز بېشىڭنى، — دەپ پىچىرلىدى ساھىبخانا كەمپىر ئاشخانىغا يۈگۈرۈپ چىقىپ كېتىۋېتىپ.

موماي بىر بۇلۇڭغا بېكىنىپ، قوللىرىنى مەيدىسىگە بېسىپ، مانا ھازىر شىرە گۈلدۈرلەپ ئۆرۈلىدۇ، قۇلاقنى يارغۇدەك ئوق ئاۋازى قارىسلايدۇ، دەپ كۈتۈپ تۇردى... ئەمما مېھمانخانىدا جىمجىتچىلىق ھۆكۈم سۈرەتتى. پەقەت تورۇستا يورۇقتىن تەشۈشلەنگەن چۈنلارنىڭ غىڭشىدىشى ۋە دېرىزىنىڭ تېشىدا پۈتۈن بازار ئىچىدە خورازلارنىڭ يېرىم كېچىنى قۇتلۇقلاپ قىچقىرىشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

8

دوندا ئىيۇن كېچىلىرى قاراڭغۇ كېلىدۇ. قاپقارا تاش تاختا بىلەن يېپىلغاندەك تۇرغان ئاسماندا ئادەمنى بىزار قىلىدىغان سۇكۇنات ئىچىدە لاپ قىلىپ ئالتۇن شولا پەيدا بولۇپ، يۇلتۇزلار ئاقىدۇ، ئۇنىڭ يورۇقى دوننىڭ تېز ئېقىنىدا ئەكس ئېتىدۇ. قۇرغاق، ئىللىق شامال دالادىن چېچەك ئاتقان گۈل - گىياھلارنىڭ ھەسىلدەك پۇرىقىنى تۇرار جايلارغا ئەكىلىدۇ، قىرغاق بويىدىكى ئوتلاقتا بولسا ھۆل ئوت - چۆپنىڭ، پاتقاقلىقنىڭ، زەيكەشنىڭ چۈچۈمەل ھىدى ئاڭقىلىدۇ، قىزىل پاقالچاق سۇ قۇشلىرى تىنىمسىز قىچقىرىشىدۇ، قىرغاقتىكى ئورمان، بەتەينى چۆچەكتىكىدەك، يالپىسىغا كۆمۈش تۇمان پەردىسىگە پۈركىنىدۇ.

پروخور يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ كەتتى. ئۆي ئىگىسىدىن:

— بىزنىڭ كومانىدىر تېخى كەلمىدىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ياق، گېنېرالىلار بىلەن سەيرە - تاماشا قىلىۋاتىدۇ.

— توغرا، ئۇ يەردە، ئېھتىمال، ھاراق ئىچىۋاتقاندۇر، — پروخور قىزغانغاندەك بىر ئۇھ تارتتى - دە، ئەسنەپ قويۇپ، كىيىنىشكە باشلىدى.

— سەن نەگە باراي دەيسەن؟

— بېرىپ ئاتنى سۇغىرىمەن، ئاندىن بىرەر ئوغۇز بېرىمەن. پانتىلىيېۋچ تاڭ ئېتىش بىلەنلا تاتارىسكىغا يولغا چىقمىز دېگەنىدى. شۇ يەردە بىر كۈن تۇرۇپ، ئاندىن ئۆز قىسىملىرىمىزغا يېتىۋېلىشىمىز كېرەك.

— تاڭ ئېتىشقا خېلى بار، بىر ئاز ئۇخلىۋالساڭمۇ بولىدۇ.

پروخور ئانچە قوشۇلمىغاندەك جاۋاب بەردى:

— بوۋا، تۇرقۇڭغا بىرلا قارىغاندا، ياشلىقىڭدىن تارتىپ ھەربىي سەپتە بولمىغاندەك كۆرۈنسەن! بىز ھەربىي خىزمەتتىكى لەرنىڭ نىزامىدا، ئەگەر ئاتقا يەم - خەشەك بەرمىسەڭ، ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئالمىساق، بەلكى، ھايات كەچۈرۈپ تۇرالمايمىز. ئورۇق ئات بىلەن كۆڭۈلدىكىدەك چاپالامسەن؟ ئاستىڭدىكى ئات قانچە ياخشى بولسا، دۈشمەنلەردىن شۇنچە تېز قېچىپ قۇتۇلالايسەن. مەن مۇنداق ئادەم! ماڭا دۈشمەننى قوغلاشنىڭ ھاجىتى يوق، ئەگەر جىددىي پەيت كېلىپ، دۈشمەن قىستاپ كېلىپ قالسا، ئۇ چاغدا مەن بىرىنچى بولۇپ ئۆزۈمنى ئېلىپ قاچىمەن! پېشانەمنى ئوققا قالقان قىلغىلى نەچچە يىللار بولۇپ قالدى، بۇ ئىشتىن تويدۇم! قېنى، چىراغ ياقساڭچۇ بوۋا، ئۇنداق بولمىغاندا پايتىمامنى تاپالمايمەن. ۋاي رەھمەت! خۇش، مۇنۇ بىزنىڭ گىرىگورىي پانتىلېيۇچ ئۇرۇشنىڭ تونۇرىغا بېشىنى تىقىپ، كىرىست ئوردىنلىرى بىلەن يۇقىرى مەنسەپ ئېلىشنىڭلا كويىدا بولدى، ئەمما مەن ئۇنداق ئەخمەق ئەمەس. ماڭا بۇنىڭ لازىمى يوق. ھەي، ئۇ كېلىۋاتقان بولمىسۇن جۇمۇ، بەلكى، ئۇ مەستۇر.

ئىشكنى بىرى ئاستا قاقتى.

— كىرىڭ!— دەپ توۋلىدى پروخور.

ماشىرەڭ گىمناستۇركىسىدا توڭۇن دەرىجىلىك ئوفىتسېر پالەگونى بار، كاكاردىلىق فۇراژكا كىيگەن ناتونۇش بىر كازاك كىرىپ كەلدى.

— مەن گېنېرال سېكرېتېنى گۇرۇپپىسىنىڭ شتاب نۆكىرى بولىمەن. مېلىخوف جانابلىرىنى كۆرۈشۈمگە بولارمىكىن؟— دەپ سورىدى ئۇ، قولىنى كوزىركىسىغا تۇتۇپ، بوسۇغا ئالدىدا تىك تۇرۇپ.

— ئۇ كىشى يوق،— دەپ جاۋاب بەردى پروخور خۇددى تەرتىپ - ئىنتىزامغا ئۆگىتىۋاتقاندەك قەددىنى تىك تۇتقان نۆكەرگە

نىمك مۇئاملىسىگە ھاك - تاك بولۇپ،ـــ ۋايجان، سەن تولىمۇ سوزۇلۇپ تۇرمىساڭچۇ، مەنمۇ ياش چېغىمدا ساڭا ئوخشاش ئەخمەق بولغانىدىم. مەن ئۇنىمك چاپارمىنى بولىمەن. سەن نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭ؟

ـــ گېنېرال سېكرېتېنىڭ بۇيرۇقى بويىچە مېلېخوف جانابلىرى ئۈچۈن كەلگەنىدىم. بۇ كىشىنى ھازىرلا ئوفىتسېرلارنىڭ مەجلىسخانىسىغا كەلسۇن دەپ تاپىلىدى.

ـــ ئۇ كەچ كىرىش بىلەنلا شۇ يەرگە كەتكەن.

ـــ ئۇ يەرگەبارغانىدى،ئەمما كېيىن ئۇ يەردىن ئۆيىگە كەتكەن.

پروخور بىر ئىسقىرتىپ قويۇپ، كارىۋاتتا ئولتۇرغان ئۆي ئىگىسىگە كۆزىنى قىسىپ قويدى:

ـــ چۈشەندىڭمۇ، بوۋا؟ ئۇنداق بولسا، دېمەك، ئۆزىنىڭ مەھبۇبىسى قېشىغا كەتكەنىكەن - دە... خوش، سەن ئەسكەر كىشىسى، مېڭىپ تۇر، مەن ئۇنى تېپىپ، ئىسىتىدا شۇ يەرگە ئۇدۇللا ئاپىرىمەن!

پروخور چالغا ئاتىنى سۈغىرىپ، بوغۇز بېرىپ قوي، دەپ تاپشۇرغاندىن كېيىن ئاكسىنىيىنىڭ ھاممىسىنىڭ ئۆيىگە راۋانبولدى.

بازار ھېچنېمىنى كۆرۈپ بولمايدىغان قاراڭغۇ قويىندا ئۇيقۇغا غەرق بولغانىدى. دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى ئورمان ئىچىدە بۇلبۇللار بەس - بەستە سايرىشاتتى. پروخور ئالدىرىماس تىن تونۇش ئۆيگە يېقىنلىشىپ كەلدى، دەھلىزگە كىرىپ، ئەمدىلا ئىشكىنىڭ تۇتقۇچىنى تۇتقانىدى، ئۆينىڭ ئىچىدىن ستېپانىڭ بوم ئاۋازى ئاڭلاندى. «ئوھوي، تازا ئوچرىشىپ قاپتىمەنغۇ!ـــ دەپ ئويلىدى پروخور،ـــ نېمىشقا كەلدىڭ؟ دەپ سورايدۇ. ئۇ چاغدا دەيدىغان ھېچنېمەم يوق. مەيلى، نېمە بولسا بولسۇنـــ كۆرگۈلۈكنى كۆردۇم! ساموگون سېتىۋالغىلى كەلگەنتىم، قوشنىلار مۇشۇ ئۆيدە بار، دەپ ئەۋەتتى،ـــ دەرمەن.»

شۇنىڭ بىلەن جۇرئەت پەيدا قىلىپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرگەنىدى ــ ھەيرانلىقتىن ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ، ئاغزى ئېچىلىپ لا قالدى: گرىگورىي ئاستاخوي بىلەن بىر شىرەدە ئولتۇرۇپتۇ ــ بۇ ئۆيدە ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئىدى ــ ئۇنىڭ ئۈستىگە دۇغلانغان يېشىل ساموگوننىي ئىستاكاندىن سۈمۈرۈپ تۇرۇپتۇ.

ستېپان پروخورغا يالت قىلىپ قاراپ. زورمۇزور كۈلۈمسىرەپ دېدى:

ــ نېمىشقا سالاملاشماي، ئاغزىڭنى ئېچىپ ئەسنەپ تۇرىسەن؟ غەلىتە بىر نەرسە كۆرۈپ قالدىڭمۇيە؟

ــ خۇددى شۇنداقراق...ــ دەپ جاۋاب بەردى ھەيرانلىقتىن ئېسىگە كېلەلمىگەن پروخور ئېغىرلىقىنى بىر ئۇ پۇتىغا، بىر بۇ پۇتىغا يۆتكەپ.

ــ خۇش، قورقما، يۈقىرى ئۆت، ئولتۇر،ــ دېدى ستېپان تەكلىپ قىلىپ.

ــ مېنىڭ ئولتۇرۇشۇمغا ۋاقىت يار بەرمەيدۇ. مەن سېنى دەپ كەلگەنىدىم، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ. ھازىرلا گېنېرال سېكرېتىڭنىڭ ھۇزۇرىغا بېرىشىڭغا بۇيرۇق كەلدى.

گرىگورىي پروخور كېلىشتىن بۇرۇن نەچچە قېتىم كېتىشكە تەمشەلگەنىدى، ئۇ ئىستاكاننى نەچچە قېتىم نېرى سۈرۈپ قويۇپ، ئورنىدىن تۇردى، ئەمما بۇ يەردىن كېتىشىمنى ستېپان قورقاقلىقىنىڭ ئوچۇق بەلگىسى دەپ بىلىدۇ، دەپ، يەنە شۇ زامانلا ئولتۇرغانىدى. ئاكسىنىيىنى بۇ يەردە قالدۇرۇپ، ستېپانغا ئۆتۈنۈپ بېرىشكە ئۇنىڭ غۇرۇرى يول قويمىغانىدى. ئۇ ساموگوننى ئېچىۋەرگەن بولسىمۇ، ئانچىلىك تەسىر قىلمىدى. شۇنداق قىلىپ، گرىگورىي ئۆز ھالىنىڭ پۈتۈنلەي تۇراقسىزلىقىنى سەگەكلىك بىلەن دەڭسەپ، ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى كۈتتى، ئاكسىنىيە ئۆزىنىڭ ــ گرىگورىينىڭ ــ سالامەتلىكى ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈرگەنده، ستېپان

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى

دەرھال خوتۇنىنى ئۇرىدىغاندەك كۆرۈنۈپ گەتتى. ئەمما ئۇ خاتالاشقانىدى: ستېپان قولىنى كۆتۈرۈپ، قاپارتۇق ئالقىنى بىلەن ئاپتاپتا كۆيگەن پېشانىسىنى ئېرتتى ـ دە، بىرئاز ئۇنچىقماي تۇرغاندىن كېيىن ئاكسىنىيگە زوقلىنىپ قاراپ: «يارايسەن، خوتۇن! باتۇرلۇقۇڭ ئۇچۇن سېنى ياخشى كۆرىمەن!» ــ دېگەنىدى.

شۇندىن كېيىنلا پروخور كىرىپ كەلدى.

گرىگورىي بىرئاز ئويلانغاندىن كېيىن ستېپاننىڭ ئۆز كۆڭلىدىكىنى ئېيتىۋېلىشى ئۇچۇن كەتمەسلىككە قارار قىلدى.

ــ سەن ئۇ يەرگە بېرىپ، مېنى تاپالمىدىم دەپ ئېيت. چۈشەندىڭمۇ؟ ــ دېدى ئۇ پروخورغا.

ــ چۈشىنىشنى چۈشەندىم، ئەمما ئۇ يەرگە بارغىنىڭ ياخشىراق بولارمىكىن، پانتېلېيېۋىچ.

ــ سېنىڭ كارىڭ بولمىسۇن! بار، يۈگۈر.

پروخور ئىشىك تەرەپكە ماڭغاي دەپ تۇرۇۋېدى، ئەمما كۈتۈلمىگەندە ئاكسىنىيە گەپكە ئارىلاشتى، ئۇ گرىگورىيغا قارىماستىن قۇرۇقلا مۇنداق دېدى:

ــ ياق، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، نېمىسى بار، سىزمۇ بىلە بېرىڭ! كىرىپ ئۆتكىنىڭىزگە، مېھمان بولۇپ، بىز بىللەن بىللە ۋاقىت ئۆتكۈزگىنىڭىزگە رەھمەت... ئەمما ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالدى، خورازلار ئىككىنچى قېتىم چىللىدى. تاڭ ئېتىشقا ئاز قالدى. سۇبھى يورۇش بىلەنلا بىز ستېپان بىلەن ئۆيگە قايتىشىمىز كېرەك... ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاراقنى يېتەرلىك دەرىجىدە ئىچتىڭلار، شۇمۇ يېتەر!

ستېپان ئۇنى تۇتۇپ قېلىشقا ھەرىكەت قىلمىدى، گرىگورىي ئورنىدىن تۇردى. ستېپان خوشلىشۇېتىپ، گويا ئاخىرقى قېتىم بىرنەرسە دېمەكچى بولغاندەك گرىگورىينىڭ قولىنى ئۆزىنىڭ سوغۇق، يېرىك قولى بىلەن تۇتۇپ تۇرۇپ، بىردەم ماڭغۇزماي

تۇردى، ـ ئەمما ھېچ نەرسە ئېيتالمىدى، ئاخىر گرىگورىي ئىشىككە يېتىپ بارغۇچە ئارقىسىدىن ئۇنچىقماستىن قاراپ تۇردى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئالدىرىماستىن، ئىچىپ تۇگىتەلمىگەن ھاراق شىشىسىگە قولىنى ئۇزاتتى...

گرىگورىي كوچىغا چىقار ـ چىقماستىنلا ئۇنى دەھشەتلىك ھارغىنلىق ئۆز ئىلكىگە ئالدى. ئۇ پۇتلىرىنى ئاران يۆتكەپ، دەسلەپكى تۆت كوچا ئاغزىغا يېتىۋالدى ـ دە، ئارقىسىدىن زىچ ئەگىشىپ ماڭغان پروخورغا ئۆتۈنۈش قىلدى:

ـــ سەن ئاتىنى ئېگەرلەپ، مۇشۇ يەرگە ئەكەلسەڭچۇ. مېنىڭ يېتىپ بارغۇدەك ھالىم يوق...

ـــ باردىغانلىقىڭنى مەلۇم قىلمامدىمەن؟

ـــ ياق.

ـــ ئۇنداق بولسا توختاپ تۇر، مېنىڭ ئايىغىم چاققان!

ھەمشەم ئاستا ماڭىدىغان پروخور بۇ قېتىم تۇرار جايىغا قاراپ تېز چېپىپ كەتتى.

گرىگورىي قاشانىڭ تۆۋىدە ئولتۇرۇپ تاماكا چېكىشكە باشلىدى. ستېپان بىلەن بولغان ئۇچرىشىشنى قايتا خىيالىغا كەلتۈرۈپ، بىپەرۋالىق بىلەن: مەيلى، بولغۇلۇق بولدى، ئەمدى ھەممە نەرسە ئۇنىڭغا ئايان. پەقەت ئاكسىنىيىنى ئۇرمىسلا بولاتتىغۇ، دەپ ئويلىدى. ئۇندىن كېيىن ھارغىنلىق ۋە باشتىن كەچۈرگەن ھاياجان بىلەن ياپاشلاپ يېتىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ ئۇخلىدىكەن باشلىدى.

كۆپ ئۆتمەي پروخور ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلدى.

سال بىلەن دوننىڭ نېرىقى تەرىپىگە ئۆتۈۋالغاندىن كېيىن ئاتنى چوڭ چېپىشقا قويۇۋەتتى.

تاڭ يورۇش بىلەنلا تاتارىسكىغا كىرىپ كېلىشتى. ئۆز ھويلىسىنىڭ دەرۋازىسى يېنىغا كەلگەندە گرىگورىي ئاتتىن چۈشتى ـ دە، تىزگىننى پروخورغا تاشلاپ بېرىپ، يۈرىكى

پوكۇلدىغان هالدا ئالدىراش ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

چالا كېسىنگەن ناتاشا نېمىشقىدۇر دەھەلىزگە چىقىپ نىدى. گىرىگورىينى كۆرۈش بىلەنلا ئۈيقۇلۇق كۆزلىرى خۇشال لىقتىن شۇنداق چاقناپ كەتتىكى. گىرىگورىينىڭ يۈرىكى سېلىپ، كۆتۈلمىگەندە كۆزلىرى ياشلاندى. ناتالىيە ئۇن چىقارماستىن ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ياخشى كۆرگەن كىشىسىنى قۇچاقلاپ، پۈتۈن تېنى بىلەن ئۇنىڭغا چاپلىشىپلا كەتتى، گىرىگورىي ئۇنىڭ مۇرىلىرى دىر - دىر تىترەۋاتقانلىقىغا قاراپ، ئايالىنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى چۈشەندى.

ئۇ ئۆيگە كىرىپ، قېرىلارنى ۋە ئىچكىرىكى ئۆيدە ئۇخلاۋاتقان بالىلىرىنى بىر - بىرلەپ سۆيگەندىن كېيىن ئاشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختاپ قالدى.

— خۇش، كۈنۈڭلار قانداق ئۆتتى؟ ھەممە ئېسەن - ئامانمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ هاياجاندىن هاسىراپ.

— خۇداغا شۈكۈر، ئوغلۇم. قورقۇنچ، دەھشەتنىمۇ كۆرۈپ ئۆتتۇق. بىزنى بەك خاپا قىلارمىكىن دەپ قورقىدۇق، ئۇنداق بولمىدى، — ئىلىنىچنا ئالدىراپ جاۋاب بەردى - دە، كۆز يېشى قىلغان ناتالىيىگە قىيا قاراپ، كايىپ قويدى، — خۇشال بولۇشنىڭ ئورنىغا مېيقىراۋاتسەنغۇ، ئەخمەق! نېمە تۈرسەن! مەشنى يېقىشقا ئوتۇن ئەكەل...

موماي ناتالىيە بىلەن ئالدىراش ئەتىگەنلىك تاماق تەييارلىغۇچە، پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ئوغلىنىغا ئاپئاق اۆكىگە ئەكىلىپ جېكىلىدى:

— يۇيۇنۇۋال، قولۇڭغا سۇ قويۇپ بېرەي، يۈيۈنسەڭ، كاللاڭمۇ سەگەپ قالىدۇ... سەندىن هاراق پۇراپ تۇرۇپتۇ. تايىن، تۈنۈگۈن خۇشالچىلىقتا ئىچىپ قويغانسەن؟

— شۇنداق ئىش بولدى. بۈمما خۇشاللىقتىمۇ ياكى غەم -

قايغۇدىمۇ ــ بۇ ھازىرچە مەلۇم ئەمەس...

ــ نېمىشقا ئۇنداق؟ ــ چال ئىنتايىن ھەيران بولدى.

ــ سېكرېتىق بىزگە قەھىر ــ غەزىپىنى چېچىۋاتىدۇ.

ــ ھەي، بۇنىڭ ھېچ ۋەقەسى يوق، ئۇ سەن بىلەن قەدەھ سوقۇشتۇرۇپ ئىچتىمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە.

ــ ئەجەب ئىش بولۇپتىغۇ. بۇ ساقا نېمىدېگەن شەرەپ، گرىشكا! سەن ھەقىقىي بىر گېنېرال بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپسەنغۇ! ئويلاپ باققىنا! ــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئوغلىغا مېھىر بىلەن قاراپ، شادلىقتىن تىلىنى چوكۇلدىتىپ كەتتى.

گرىنگورىي كۈلۈپ قويدى. ئۇ چالىنىڭ بۇنداق گۆدەكلەرچە خۇشال بولۇپ كېتىشىگە ئەلۋەتتە ئورتاقلاشمايتتى.

گرىنگورىي مال ــ مۈلۈكنىڭ ئامانلىقىنى ۋە قانچىلىك ئاشلىقنىڭ نابۇت بولغانلىقىنى ۋەزمىنلىك بىلەن سوراش جەريانىدا ئاتىسىنىڭ ئىگىلىك توغرىسىدىكى گەپكە بۇرۇنقىدەك قىزىقمايدىغانلىقىنى بايقاپ قالدى. چالىنىڭ ئوي ــ خىيالىدا ئىگىلىكىمۇ مۇھىمراق بىر نەرسە بارلىقى، بۇ نەرسە ئۇنىڭغا ئارام بەرمەيۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى.

ــ گرىشىنكا، ئەمدى قانداق بولار؟ ھەربىي خىزمەتكە يەنە بېرىشقا توغرا كېلەرمۇ؟

ــ سەن كىم توغرۇلۇق سۆزلەۋاتىسەن؟

ــ قېرىلار توغرۇلۇق. مەسىلەن، مېنى ئالايلى.

ــ ھازىر تېخى مەلۇم ئەمەس.

ــ دېمەك، ئاتىلىنىش كېرەك ئىكەن ــ دە؟

ــ سەن قالساڭمۇ بولىدۇ.

ــ نېمە دەۋاتىسەن! ــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ خۇشاللىقمدا ۋارقىرىۋەتتى ــ دە، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، ئاشخانا ئىچىدە

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىككائلاشقا باشلىدى.

— جايىڭدا ئولتۇرساڭچۇ، توكۇر شەيتان! ئۆيىنىڭ ئىچىنى خاماندەك سوروۋۇۋەتتىڭغۇ! خۇشاللىقىدىن قوتۇر كۆچۈكتەك تايتاڭلاپ كەتتى! — دەپ ئىلئىنىچنا قاتتىق ۋارقىراپ قويدى.

ئەمما چال ئۇنىڭ ۋارقىرىشىغا پىسەنت قىلىپمۇ قويمىدى. شىرەدىن مەشىنىڭ قېشىغا نەچچە قېتىم غىلدىرلاپ بېرىپ، كۆزۈپ تۇرۇپ قوللىرىنى ھە دەپ سۈرتەتتى. شۇ چاغدا كۆڭلىگە گۈمان چۈشتى:

— مېنى ئازاد قىلىۋېتىش قولۇڭدىن كېلەمدۇ؟

— ئەلۋەتتە، كېلىدۇ.

— قەغەز يېزىپ بېرەمسەن؟

— يېزىپ بەرمەيچۇ!

چال جەزم قىلالماي گاڭگىراپ قالدى ـ دە، شۇنداق بولسىمۇ سورىدى:

— قەغەز يېزىپ بەرگىنىڭ بىلەن، تامغا بېسىلمىسا قانداق بولىدۇ ياكى سەندە تامغا بارمۇ؟

— تامغىسىزمۇ بولۇۋېرىدۇ! — دەپ كۈلۈپ قويدى گېرىگورىي.

— خۇش، ئۇنداق بولسا، سۆزلىمەي قويايلى! — چال قايتىدىن شادلاندى، — خۇدا سېنى سالامەت قىلسۇن! ئەمدى سەن قاچان كېتىشنى ئويلاۋاتىسەن؟

— ئەتە.

— سېنىڭ قىسمىلىرىڭ ئالدىدا ماڭىدىمۇ؟ ئۈست ـ مېدۋېدىتساغىمۇ؟

— ھەئە. دادا، سەن مەندىن ئەندىشە قىلما، بەرىبىر، تېز ئارىدا ساڭا ئوخشاش قېرىلار ئۆيلىرىگە قويۇۋېتىلىدۇ. سەلەر ئۆزۈڭلارنىڭ ھەربىي خىزمەت ئۆتەش ۋەزىپەڭلەرنى ئادا قىلىپ بولغانسىلەر.

ـــ خۇدا شۇنداق بولۇشنى نەسىپ قىلسۇن! ـــ پانتىلېي پروكوفېيېۋىچ چوقۇنۇۋالدى. قارىغاندا پۈتۈنلەي خاتىرجەم بولغاندەك قىلاتتى.

بالىلار ئويغاندى. گرىگورىي ئۇلارنى دەس كۆتۈرۈپ تىزىغا ئولتۇرغۇزدى ـ دە، نۆۋەت بىلەن سۆيۈپ قويۇپ، ئۇلارنىڭ شادىمان ۋىچىرلاشلىرىنى ئۇزاقتىچە كۈلۈمسىرەپ ئاڭلاپ ئولتۇردى.

بۇ پەرزەنتلەرنىڭ چاچلىرى نەمدېگەن پۇراق چاچىدۇ! ئاپىتاپنىڭ ھىدى، مايسا ئوتلارنىڭ ھىدى، ئىللىق ياستۇقنىڭ ھىدى ۋە يەنە قانداقتۇر چەكسىز جانجان بىر پۇراق ئاڭقىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ـــ ئۇنىڭ بۇ جىگەر پارىلىرى ـــ گويا كىچىك كىنە دالا قۇشلىرىنىڭ ئۆزى. ئۇلارنى قۇچاقلاپ تۇرغان ئاتىسىنىڭ يۈگان قاپقارا قوللىرى قوپال، كېلەڭسىز كۆرۈنەتتى. ئۇ ـــ ئاتنىڭ يېنىدىن پەقەت بىر سوتكىلا ئايرىلغان ئاتلىق جەڭچى بۇ ئۆينىڭ تىنچ شارائىتىدا شۇ قەدەر يات كۆرۈنەتتى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا ھەربىي يۇرۇشلەر جەريانىدا سولداتلىقنىڭ ۋە ئات تەرلىرىنىڭ قاڭسىق ھىدى، تاسما جابدۇقلارنىڭ قاڭسىق پۇرىقى سىڭىپ كەتكەنىدى.

گرىگورىينىڭ كۆزلىرىنى ياش پەردىسى قاپلىۋالدى، لەۋلىرى بۇرۇتى ئاستىدا تىترەيتتى... ئۇ ئاتىسىنىڭ سوئاللىرىغا ئۈچ قېتىم جاۋاب بەرمىدى، پەقەت ناتالىيە ئۇنىڭ گىمناستىكىسىنىڭ يېڭىدىن تارتقاندىلا شىرەنىڭ يېنىغا كەلدى.

ياق، ياق، گرىگورىي ئەسلا بۇرۇنقى گرىگورىي ئەمەس. ئۇ ھېچقاچان مۇنداق نازۇك تەبىئەت ئەمەس ئىدى. ئۇ ھەتتا بالىلىق چاغلىرىدىمۇ كەم يىغلايتتى. ئەمدى بولسا ـــ بۇ كۆز ياشلىرى، يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ سوقۇشى ۋە مۇنداق ھېسسىياتقا بېرىلىش ـــ گويا كىكىرتىكىدە ئۇنسىز قوڭغۇراق سوقۇپ تۇر-

غاندەكلا ئىدى... ئەمما بۇنىڭ بارى مۇشۇ ئاخشام كۆپ ئىچىپ قويغانلىقى ۋە بۇ كېچىنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگەنلىكى نەتىجىسىدە يۈز بەرگەن بولۇشى مۇمكىن...

ئوتلاقتا ئىنەكلەرنى ھەيدەپ كەتكەن داريە تايىتىپ كەلدى. داريە كۈلۈمسىرىگەن لەۋلىرىنى گىرىگورىيغا تۇتقاز نىدى، گىرىگورىي چاقچاق، ئىما ـ ئىشارە بىلەن بۇرۇتىنى سىيلاپ، يۈزىنى داريەگە يېقىن ئەكەلدى، بۇ چاغدا داريە كۆزىنى يۇمدى. گىرىگورىي بۇ ئايالنىڭ كىرپىكلىرى گويا شامال سوقۇۋاتقاندەك دىرىلداۋاتقانلىقىنى كۆردى ۋە شۇ ئاندا ئۇنىڭ سولىمايدىغان ئىككى دەكىزىدىن خۇش بۇي پەداز پۇراقلىرى كېلىۋاتقانلىقىنى سەزدى.

مانا داريە بۇرۇنقىدەك ئۆز پېتىچە تۇرۇپتۇ. قاريغاندا، ئۇنى ھېچقانداق قايغۇ ـ ھەسرەت مۇكچەيتەلمىگەندەك قىلاتتى، مۇكچەيتىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ھەتتا قىلچە قەددىنى پۈكەلمەپتۇ، ئۇ يورۇق ئالەمدە قىزىل تال چۈشتەك ياشاپ كەلگەن: ھەم ئەپچىل، ھەم چىرايلىق، ھەم ساددا ئىدى.

ـــ ياشناۋاتامسەن؟ ـــ دەپ سورىدى گىرىگورىي.

ـــ يول بويىدا ئۆسكەن مىنگدېۋانىدەك*! ـــ دەپ كۆزىنى قىسىپ قويدى داريە تۆت چىشلىق كېۋەزدەك ھېجىيىپ شۇنىڭ بىلەن دەرھاللا رومىلىنىڭ ئاستىدىن ھۆرپىيىپ چىقىپ تۇرغان چاچلىرىنى جۆنىدەپ، قاش ـ كىرپىكلىرىنى تۈزەش ئۈچۈن ئەينەكنىڭ ئالدىغا باردى.

داريە ھېلىمۇ شۇ داريە ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ئىشىغا ھېچقانداق چارىمۇ يوق. پېترونىڭ ئۆلۈمى ئۇنى بىرئاز ئازابلىغان دەكمۇ بولدى، ئەمما باشقا چۈشكەن قايغۇ ـ ھەسرەتتىن كېيىن كۆڭلىدىكى جاراھىتى ساقىيىشى بىلەنلا ھاياتقا تېخىمۇ ھېرىس

* مىنگدېۋانە ـــ دورا ياسىلىدىغان بىر تورلۇك زەھەرلىك گىياھ.

بولۇپ قالدى، ئۆزىنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىگە تېخىمۇ كۆڭۈل بۆلمەيدىغان بولدى...

ئۇلار ئامباردا ئۇخلاۋاتقان دۇناشكىنى ئويغىتمىشتى. پۈتۈن ئائىلە چوقۇنۇۋېلىشقاندىن كېيىن داستىخانغا ئولتۇرۇشتى.

— ئۇھ، ئاكا، قېرىپ قاپسەنغۇ! — دېدى دۇناشكا ئېچىنىپ، — بۆرىدەك بوز رەڭگە كىرىپ قاپسەن.

گرىگورىي شىرەنىڭ نېرىقى تەرىپىدىن ئۇنچىقماستىن ۋە كۆلۈمسىرىمەستىن دۇناشكىغا بىر قاراپ قويدى ـ دە، ئاندىن دېدى:

— مېنىڭ مۇنداق بولۇشۇم تەبىئىي. مېنىڭ قېرىيدىغان ۋاقتىم، سېنىڭ زېھىن قويۇپ كۆيە ئىزدەيدىغان ۋاقتىڭ بولۇپ قالدى ... مەن ساڭا پەقەت شۇنى ئېيتىپ قويماي: بۇگۈندىن باشلاپ مىشكا كوشۇۋينى خىيالىڭدىن چىقىرىۋەت. ئەگەر بۇگۈندىن كېيىن ئۇنىڭ دەردى بىراقىدا قۇرۇپ، سارغىيىپ يۈرىدىغانلىقىڭنى ئاڭلاپ قالسام — بىر ئايىغىڭنى دەسسەپ تۇرۇپ، يەنە بىر پۇتۇڭدىن تارتىپ، چېتىڭنى چار پاقىدەك يېرىپ تاشلايمەن! چۈشەندىڭمۇ؟

دۇناشكا ئانارگۈلدەك قىزىرىپ كەتتى، كۆز يېشىنى مۆلدۈرلىتىپ گرىگورىيغا قارىدى.

ئۇ دۇناشكىدىن قەھرلىك نەزەرنى ئۈزمەيتتى، ئۇنىڭ رەھىمسىزلىك قاپلىغان يۈزىدە — بۇرۇتىنىڭ ئاستىدىن ھېجىيىپ كۆرۈنگەن چىشلىرىدا، قىسىلىپ كەتكەن كۆزلىرىدە مېلىخوفلارنىڭ نەسلى ـ زاتىدىن كېلىۋاتقان ياۋايى ئەسەبىيلىك تېخىمۇ روشەن ئەكس ئېتەتتى.

ئەمما دۇناشكىمۇ ئاشۇ نەسلىدىن ئىدى: ئىزا ـ ئەلەمنى بېسىلغاندىن كېيىن ئۇ ئاستا، ئەمما دادىللىق بىلەن دېدى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ ئاكا، سىز بىلەمسىز؟ يۈرەككە بۇيرۇق بېرىشكە بولمايدۇ.

ـــ سۆزۈڭگە كىرمەيدىغان يۈرەكنى يۇلۇپ تاشلاش كېرەك، ـــ دېدى گرىگورىي سوغۇققىنا.

سەن بۇ توغرۇلۇق سۆز ئاچمىساڭمۇ بولاتتى، ئوغلۇم... دەپ ئويلىدى ئىلئىنىچنا.

ئەمما شۇ ئەسنادا پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ گەپكە ئارىلاشتى، ئۇ شىرەنى مۇشتلاپ، ۋارقىرىدى:

ـــ سەن قانچۇق ئاغزىڭنى يۇم! بولمىسا مەن ساڭا يۈرەكمۇ قاندا-قىلمىقنى كۆرسىتىپ قويىمەن، ئۇ چاغدا سەن بېشىڭدىكى چېچىڭنىمۇ يىغىۋالالماي قالىسەن! ھۇ، پەس! مەن ھازىرلا بېرىپ تىزگىننى ئەكىلىمەن...

ـــ ئاتا بىزدە بىرەۋ تىزگىن قالمىدى. ھەممىسىنى ئەكەتتىڭ! ـــ دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى داريە يۇۋاش قىلىپ.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۇنىڭغا جەھلى بىلەن كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، ئاۋازىنى پەسەيتىمەستىن قورساق كۆپۈكىنى چىقىرىشىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ شوتىنىڭ تاسما بېغىنى ئەكىلىپ، ـــ سەن شەيتانلارنى...

ـــ تاسما باغنىمۇ قىزىللار ئاللىقاچان ئەكەتكەن! ـــ دەپ سۆز قىستۇردى داريە تېخىمۇ قاتتىقراق سۆزلەپ، قېيىن ئاتىسىغا ھامان مۇلايىم كۆزلىرى بىلەن قاراپ.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بۇ سۆزگە ئەمدى تاقەت قىلالمىدى. ئۇ كېلىنىگە بىر دەققە تىكىلىپ، قەھىر بىلەن زۇۋانىنى گەپكە كەلمەي قىزىرىپ كەتتى، ئۇنچىقماستىن ئاغزىنى كېرىپ ئەسنىدى (بۇ چاغدا ئۇ سۇدىن تارتىپ چىقىرىلغان ئىسلىق بېلىق

شىل بىلەققا ئوخشاپ قالغاندى)، ئاندىن خىرىلداپ ۋارقىرىدى:

— ئاغزىڭنى يۇم، لەنىتى، ئىچىگە يۇز شەيتان كىرىۋالغان ئەبلەخ! ئادەمگە سۆز بەرمەيدۇ! بۇ نېمىدېگەن گەپ؟ دۇنيا، سەن بىلىپ قوي: بۇ ئىشقا مەن ھەرگىز يول قويمايمەن! مەن ساڭا ئاتىلىق نەسىھىتىنى قىلمۇاتىمەن! گىرىگورىي توغرا ئېيتتى: ئۇ رەزىلنى خىيالىڭغا كەلتۈرىدىغان بولساڭ سېنى ئۆلتۈرۈۋەتسىمۇ ئازلىق قىلىدۇ! تازا بىر سېھىرگەر ھارامزادىنى تېپىپسەن! يۈرىكىڭنى كۆيدۈرگەنسىكەن ئاشۇ جاللات! شۇمۇ ئادەمسۇ؟ مەسىھلىكتىن بەزگەن مۇرتەد ماڭا كۆيئوغۇل بولماقچىمۇ؟! ئۇ ھازىر مېنىڭ قولۇمغا چۈشۈپ قالسا ئۆز قولى بىلەنلا ئەجەلىگە تاپشۇرىمەن! يەنە ئى ـ مى دەيدىغان بولساڭ: چۈشۈق ئىلىپ، سېنى شۇنداق...

— ھەي، ھويلىنى كۈندۈزدە چىراغ يېقىپ ئىزدىسەڭمۇ بىرتال چۈشۈق تاپالمايسەن، — دېدى ئىلئىنىچنا خۇرسىنىپ، — ھويلىدا توپتەك يۇمىلاپ ئايلانساڭ بىرتال تۈتۈرۈق تاپالمايسەن. قانداق كۈنگە قالدۇق ـ ھە!

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بۇ تۈزلا ئېيتىلغان سۆزدىمۇ يامان غەرەز بار دەپ بىلدى. ئۇ قېتىم قالغان كۆزلىرى بىلەن مۇمايغا تىكىلىپ قاراپ، ساراڭ ئادەمدەك ئورنىدىن چاچراپ تۇرىدى ـ دە، ھويلىغا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

گىرىگورىي قوشۇقنى تاشلاپ قويۇپ، لۆكگە بىلەن يۈزىنى ئېتىۋېلىپ، ئۈنسىز پىخىلداپ تېلىقىشقا باشلىدى. غەزىپى تارقاپ كەتتى، كۆلكىسىنى باسالمىدى، ئۇ ئۇزاقتىن بۇيان بۇنچىلىك كۈلمىگەنىدى. دۇناشكىدىن باشقا ھەممەيلەن كۈلۈشتى. شىرىنىڭ قېشىدا كۆڭۈللۈك بىر جانلىنىش ھۆكۈم سۈردى. ئەمما پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ پەلەمپەيدىن ھاسىراپ چىقىش بىلەنلا ھەممەيلەنىڭ چىرايى جىددىي تۈس ئالدى، چال بىر تۇپ

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئولغا دەرىخىنىڭ ئۈزۈن غولىنى سۆرەپ بوراندەك كىرىپ كەلدى.

ــ مانا! مانا! سەن ئېيتقاندەك ھەممىسىگە، تىلى ئۈزۈن لەنىتلەرگە يېتىدۇ! ئۈزۈن قۇيرۇق جادۇگەرلەر!... چۈشۈق يوقمىكەن؟ مۇنۇ چۈشۈق بولماي نېمە؟ قېرى ئالۋاستى، ساڭمۇ يېتىدۇ! زەربىمنى تېتىپ كۆرىسىلەر!...

دەرەخنىڭ غولى ئاشخانىغا پاتمىغانلىقتىن، چال قازانىنى ئۆرۈۋېتىپ، ئۈنى دەھلىزگە گۈلدۈرلىتىپ تاشلىدى، ئاندىن ئېغىر نەپەس ئېلىپ، شىرەنىڭ قېشىغا ئولتۇردى.

ئۇنىڭ كەيپى بۇزۇلغانلىقى ئۈچۈقلا بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ بۇرنىنى شىلىپلىتىپ، ئۇنچىقماستىن تاماق يېيىشكە كىرىشتى. قالغانلارمۇ شۇك بولۇشۇپ قالدى. دارىيە كۈلۈپ تاشلاشتىن قورقۇپ، شىرەدىن بېشىنى كۆتۈرمەيتتى. ئىلىئىنچىنا ئۇلۇغ ــ كىچىك تىنىپ، ئاڭلىنار ــ ئاڭلانماس پىچىرلاپ: «ھەي، پەرۋەردىگارا، جانابىي ھەق! بىزنىڭ گۇناھىمىز ئېغىر!» ــ دەيتتى. پەقەت دۇناشكىنىڭلا كۈلگۈدەك ھالى يوق ئىدى، چال سىرتقا چىقىپ كەتكەن چاغدا قانداقتۇر ئازابلىنىپ كۈلۈمسىرىگەن ناتالىيمۇ قايتىدىن ئېسىنى يېغىپ، غەمكىن بولۇپ قالدى.

ــ تۇز ئەكەل! نان قوي! ــ دەپ پانتېلىيې پىروكوفىيېۋىچ ئاندا ــ ساندا ۋارقىراپ، تەھدىت سالاتتى ئۆي ئىچىدىكىلەرگە كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ.

ئۆي ئىچىدىكى مۇشكۈل ئەھۋال تاسادىپىي ئاياغلاشتى. ھەمەيلەن ئۇنچىقماي ئولتۇرغاندا مىشاتكا بوۋىسىغا يېڭى بىر ئازار ــ ئەلەمنى يەتكۈزۈپ ھاڭ ــ تاڭ قىلىپ قويىدى. مومىسى ئۇرۇش ــ تالاشتا چوڭ دادىسىنى ھەر خىل تىل بىلەن تىللىغانلىقىنى مىشاتكا تالاي قېتىم ئاڭلىغانىدى، شۇڭا ھازىر بوۋاي ھەممەيلەننى تاياق بىلەن ساۋلايمەن دەپ ۋارقىراپ، پۈ

تۇن ئۆينى بېشىغا كۆتۈرگەنده، ئۇنى گۆده‌كله‌رچه ۋه‌همه باسـ تى ـ ده، بۇرۇن تۆشۈكلىرى تىتره‌پ، تۈيۈقسىز چـۈڭـۈلـداپ سۆزله‌پ:

ـــ نېمه غوۋغا كۆتۈرىسه‌ن، توكۇر شه‌يتان! بېشىڭغا تاـ ياق بىله‌ن سالساق، چوڭ ئانام بىلـه‌ن بىزنى قـورقـۇتـماس ئىدىڭ!... ـــ دېدى.

ـــ سه‌ن مېنى... يه‌نى چوڭ داداڭنى... شۇنداق دېدىڭمۇ؟

ـــ سېنى! ـــ ده‌پ ته‌كىتلىدى مشاتكا جه‌سۇراۋق بىله‌ن.

ـــ ئۆزۈڭنىڭ چوڭ داداڭغا... ئاشـۇنـداق سـۆزلـه‌رنـى دېسه‌ڭ بولامدۇ؟!

ـــ سه‌ن نېمه غوۋغا كۆتۈرىسه‌ن؟

ـــ بۇ قانداق شۇمته‌ك؟ ـــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ساقلـ نى سىلاپ، هاڭ ـ تاڭ بولغان هالدا هه‌مه‌يلەنگه كۆز يۈگۈرـ تۈپ چىقتى، ـــ هه‌مىسىنى سه‌ندىن، سه‌ن قېرى قاغىدىن ئاڭـ لاپ، قۇلىقىغا سىڭدۈرۈۋالغان! سه‌ن ئۆگىتمىسه‌ن!

ـــ ئۇنىڭغا كىم ئۆگىتىپتۇ؟ بۇ يۈگه‌نسىز بـباش ساڭا ۋه مۇنۇ دادىسىغا تارتقان! ـــ ده‌پ ئاچچىقى بىله‌ن ئۆزىنى ئاقلىدى ئىلگىنىچىلىك.

ئاتالىيه ئورنىدىن قوپۇپ، مشاتكىنى بىرنه‌چچه شاپىلاق سالدى ـ ده، زه‌رده بىله‌ن دېدى:

ـــ چوڭ داداڭغا مۇنداق سۆزله‌رنى قىلمىشنى ئۆگـه‌نـمـه، ئۆگه‌نمه!

مشاتكا يۈزىنى گرىگورىينىڭ تىزىغا تىقىۋېلىپ، ئېسه‌ده‌پ يىغلاشقا باشلىدى. نه‌ۋرىلىرىگه بەك كۆيۈمچان بولغان پانتېـ لېي پروكوفېيېۋىچ شىره‌نىڭ يېنىدىن چاچـراپ تـۇردى ـ ده، كۆزىگه لىققىده ياش ئېلىپ، ساقلىغا ئېقىپ چۈشكه‌ن ياشـنـى سۈرتمه‌ستىن، شادلىق ئىچىده ۋارقىراپ كه‌تتى:

www.uyghurkitap.com

— گـرىشكا! ئوغلۇم! ئاناڭغا مىڭ رەھمەت! موماي راست سۆزنى قىلدى! ئۆزىمىزنىڭ مېلىخوفلارنىڭ قېنىدىن تـۆرەلـگـەن!... مانا تاپ ئۆز ئىپادىسىنى كۆرسەتتى!... بۇ ھېچكىمگە تىل قىسىنچىلىق قىلمايدۇ!... نەۋرىچىكىم!... جىگەر پارەم!... مە، ئال، ئۇر مەن قېرى ئەخمەقنى، نېمە بىلەن ئۇرساڭ ئۇرا!... ساقلىمىدىن تارت!...، — چال شۇ سۆزدىن كېيىنلا مىشاتكىنى گرىگورىينىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ، ئۇنى بېشى ئۇستىدە ئېگىز كۆتۈردى.

ئۇلار ئەتىگەنلىك تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن شىرەنىڭ يېنىدىن قوپۇشتى. ئايـاللار قاچا ـ قۇچىلارنى يۇيۇشقا كىرىشتى، پـانتېلېي پروكوفىيېۋىچ تاماكا تۇتاشتۇرغاندىن كېيىن گـرىـگورىيغا قاراپ دېدى:

— ساڭا ئىش قىلىشىپ بەر دەپ تەلەپ قويۇش ئوڭـايـسىز، چۈنكى سەن بىزگە مېھمان ئورنىدىكى كىشى، ئەمما ئىلاج يوق... قاشانى تىكلەشكە، خامانلىنىڭ چۆرىسىنى توسۇشقا ياردەملەشسەڭچۇ، ئۇنداق بولمىغاندا، ھەممىسى ئاستىدىن يـىقىلغىلى تۇردى، ھازىر يات ئادەملەرگە يـاردەملەشكـىن دېـيىش تەس، چۈنكى ھەممە ئادەملەرنىڭ تاملىرى ئوخشاشلا غۇلاپ چۈشكەن.

گرىگورىي جان ـ دىلى بـىلەن ماقۇل بـولدى، شـۇنـىڭ بىلەن بۇ ئىككىيلەن ھويلىدا چۈشكىچە ئىشلەپ، ئىھاتـە توسۇقـلارنى تەرتىپكە سالدى.

چال باغچىدا موما ياغاچلارنى يەرگە كۆمۈۋېتىپ سورىدى:

— پىچان ئورۇش باشلاندى، نېمە قىلىشنى بـىلمەيۋاتـمەن — قوشۇمچە ئوت ـ چۆپ سېتىۋېلىش كېرەكمۇ يـاكـى ئالماسلىق كېرەكمۇ؟ ئىگىلىك ئىشلىـرى تـوغرىسىدا سېنىڭ پىكرىڭ قانداق؟ ئانچە ـ مۇنچە ھەرىكەت قىلىـشقا ئەرزىـمـىدۇ ياكى بىر ئايدىن كېيىن قىزىللار كېلىپ قالسا، ئۇ چاغدا ھەمـە

مه نەرسه يېگىباشتىن جىنلارنىڭ ئوردىكام ئوينىشىغا چۈشۈپ قالارمۇ؟

— مەن بىلمەيمەن، دادا، — دەپ ئوچۇقىنى ئېيتتى گىرىگورىي، — ئىشنىڭ قايسى تەرەپىكە تارتىلىدىغانلىقىنى ۋە كىمنى كىم يېگىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. خامپىدا ئارتۇقچە ئاشلىق ساقلىماي، قورۇدا ئوشۇقچە مال ـ چارۋا تۇتماي كۈنۈكىنى ئۆتكۈزۈپ تۇر. ھازىرقى چاغدا مۇنداق نەرسىلەرنىڭ كېرىكى يوق. مانا قېيىن ئاتامنى مىسالغا ئالايلى: ئۆمۈر بويى جاپا چېكىپ، مال توپلىدى، بېيىدى، ئۆزىنىگىمۇ، باشقىلارنىگىمۇ قان تەرىنى سەرپ قىلىپ، ماداردىنى قۇرۇتتى، ئاقىۋىتىتە نېمىسى قالدى؟ قورۇسىدا پەقەت كۆيۈپ كۈل بولغان ئۆيىنىڭ خارابە ئىزلىرى!

— يىگىتتىم، مەنمۇ شۇنداق ئويلايمەن، — چال ئىغىر نەپەس ئېلىپ بۇ سۆزگە قوشۇلدى.

شۇنىڭ بىلەن ئائىلە ئىشلىرى توغرۇلۇق قايتا گەپ ـ سۆز بولمىدى. پەقەت چۈشتىن كېيىن گىرىگورىينىڭ خامان ئىشىكىنى كۆكۈل قويۇپ ئوكلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چال ئوچۇقلا رەنجىدى:

— مۇنداقلا ياساپ قويساڭ بولمىدىمۇ، نېمانچە تىرىشىپ كېتىسەن؟ مەگگۈ تۇراتتىمۇ بۇ نەرسەڭ!

قارىغاندا، چال تۇرمۇشنى كونىچە تەرتىپكە سېلىشقا كۈچ چىقىرىشنىڭ بىھۇدە ئىكەنلىكىنى ئەمدىلا چۈشەنگەندەك قىلاتتى...

كۈنپېتىش ئالدىدا گىرىگورىي ئىشىنى تاشلاپ قويۇپ ئۆيگە ماڭدى. ناتالىيە ئېچىكىرىكى ئۆيدە يالغۇز ئولتۇراتتى. ئۇ بايرامدەكسىدەك ياسىنىۋالغان. كۆك يۈك رەختتىن تىكىلگەن يوپكىسى ۋە يېگىغا تور جىيەك مانجىت تۇتۇلغان، كۆكسىگە گۈل كەشتە قىلىنغان پوپلىن ھاۋارەڭ كوفتىسى بەدىنىگە چىپسىدە

كەلگەن بولۇپ، بەكمۇ ياراشقانىدى. يۈزىگە يۇپقا قىزىللىق يۈگۈرگەن ھەمدە يېڭىلا سوپۇنلاپ يۇغانلىقتىن سەل - پەل يالتىراپ تۇراتتى. ئۇ ساندۇقتىن بىرنەرسە ئاختۇرۇۋاتاتتى، ئەمما گرىگورىينى كۆرۈش بىلەنلا ساندۇقنىڭ ئاغزىنى يېپىپ، كۈلۈمسىرىگەن ھالدا قەددىنى رۇسلىدى.

گرىگورىي ساندۇقنىڭ ئۈستىگە ئولتۇردى - دە، دېدى:

— كەل، بىردەم ئولتۇر، ئەگەر ئەتە كېتىپ قالسام، سۆزلىشىۋالالمايلى.

ناتالىيە ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، سەل - پەل چۆچۈگەن كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا يان تەرەپتىن قارىدى. ئەمما گرىگورىي كۈتمىگەن يەردىن چىقىپ، قولىدىن تۇتتى - دە، مېھرىبانلىق بىلەن دېدى:

— سەن ھېچبىر ئاغرىمىغانسەنغۇ بىر ئوبدان بولۇپ قاپسەنغۇ.

— ساقىيىپ قالدىم... بىز خوتۇن خەقلەر، مۇشۇككە ئوخشاش جېنى مەھكەم كېلىدۇ، — دېدى ئۇ يۈرەكسىزلىك بىلەن كۈلۈمسىرەپ ۋە بېشىنى پەسكە ئېگىپ.

گرىگورىي ئۇنىڭ يۇمران تۈك قاپلىغان قۇلاق مونچىقىنىڭ سەل - پەل قىزىرىپ قالغانلىقىنى ۋە گەجگىسى ئۈستىدە چاچ تۇتاملىرى ئارىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان سارغۇچ تېرىنى كۆرۈپ قالدى - دە، سورىدى:

— چېچىڭ چۈشۈۋاتامدۇ؟

— ھەممىسى چۈشۈپ بولاي دېدى. پات ئارىدا تاقىر باش بولۇپ قالىمەن.

— چېچىڭنى ھازىرلا ئۈستىرا بىلەن چۈشۈرۈۋېتەيمۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى گرىگورىي.

— ۋۇي نېمىدېگىنىڭ! — دەۋەتتى ناتالىيە چۆچۈپ، —

ئۇ چاغدا نېمىگە ئوخشاپ قالىمەن؟

— قىزىش كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا چاچ چىقماي قالىدۇ.

— ئاپام قايچا بىلەن قىرقىپ قويماي دېگەنىدى، — دېدى ناتالىيە خىجىللىق بىلەن كۈلۈپ، ئاندىن شارت - شۇرتلا بېشىنى تېگى كۆك ئاق رومال بىلەن پۈركىدى.

ئۇ ھازىر گىرىگورىينىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپتۇ، ئۆزى ماما مۇشۇ ئادەمنىڭ ئايالى ھەم مشاتكا بىلەن پولىيوشكىنىڭ ئانىسى. ئۇ ئاشۇ ئېرىنى دەپ ياسانغان ھەم يۈزىنى ئەتىر سۈيۈن بىلەن يۇغانىدى. كېسەلمىكتىن كېيىن سەتلىشىپ قالغان شالاڭ چاچلىرىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن، ئۇ ئالدىراش بېشىغا رومال ئوراپ، يان تەرەپكە سەل قىيسىيىپ، كۆرۈمسىز، بىچارە ھالەتتە ئولتۇرسىمۇ، ئەمما يەنىلا چىرايلىق بولۇپ، ئىچكى دۇنياسىنىڭ بىغۇبار گۈزەللىكى بىلەن نۇر چېچىپ تۇراتتى. بىر زامانىدا بويىنىنى سەتلەشتۇرۇپ قويغان تارتۇقىنى ئېرىدىن يوشۇرۇش ئۈچۈن، ئۇ ھەمىشەم ئېگىز ياقلىق كىيىم كىيەتتى، بۇ ئىشلار-نىڭ ھەممىسى ئاشۇ ئېرى ئۈچۈن ئىدى... گىرىگورىينىڭ يۈرە-كىنى مېھرىبانلىقنىڭ قۇدرەتلىك دولقۇنى كەلكۈندەك بېسىپ كەتتى. ئۇ ئايالىغا بىرنەچچە ئېغىز ئىللىق، شېرىن سۆز ئېيتقۇ-سى كەلگەنىدى، ئەمما سۆز تاپالماي قالدى - دە، ئۇنچىقماس-تىن ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ، ئاپئاق يايپا پېشانىسىدىن ۋە غەم-غۇسسىگە تولغان كۆزلىرىدىن سۆيدى.

ياق، ئۇئىلگىرى ئايالىنى ھېچقاچان مۇنچىلىك ئەركىلەتمىگەنىدى. ئاكسىنىيە ئۆمۈر بويى ئۇنى گىرىگورىينىڭ خىيالىدىن چىقارتىۋەتە-كەنىدى. ئېرىنىڭ كۆرسەتكەن بۇ مېھرىبانلىقىدىن تەسىرلەنگەن ناتالىيە ئىزا تارتقانلىقتىن پۈتۈن ئەزايى قىزىرىپ كەتتى - دە، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ، لەۋلىرىگە ئاپاردى.

ئۇلار ئۇنچىقماستىن بىر لەھزە ئولتۇرۇشتى، پېتىپ كېتىش ۋاقتىغان كۈن ئىچكىرىكى ئۆيگە قىزغۇچ شولا تۆكەتتى. پەشايۋاندا بالىلار شاۋقۇن ـ سۈرەن كۆتۈرۈشەتتى. داڭدېمىنىڭ مەشتىن قىزىپ كەتكەن خۇمرىلارنى ئالغانلىقى، قېيىن ئانىسىغا نارازى ھالدا: «سىز، ئىنەكلەرنى ھەر كۈنى ساغمايدىغان ئوخشايسىز، نېمىشقىدۇر قېرى ئىنەكنىڭ سۈتىنى ئازىيىپ كېتىۋاتىدۇ...» ـ دېگەنلىكى ئاڭلىنىپ تۇردى.

ئوتلاقتىن پادىمۇ قايتىپ كەلدى. كالىلار مۆرىشەتتى، بالىلار قىل چۈچىلىق قامچىلىرىنى قارسىلدىتاتتى. يېزىنىڭ بۇرقىسى خىرىلداپ، ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ ھۆركىرەپ قوياتتى. ئۇنىڭ يېپەكتەك بويۇن سۆكسىنى ۋە سېپىسىلىق، ياپىلاق دۇمبىسىنى كۆكۈيۈن چېقىپ قانىتىۋەتكەن. بۇقا ئاچچىقى بىلەن بېشىنى سىلكىيىتتى؛ مېڭىپ كېلىۋېتىپ قىسقا، ئارىلىقىكەڭ مۇڭگۈزلىرى بىلەن ئاستاخوپىنىڭ قاشاسىنى ئىلىۋېلىپ، يىقىتىپ تاشلايتتى ـ دە، يەنە كېتىۋېرەتتى. ناتالىيە دېرىزىدىن قاراپ دېدى:

ـ بۇقىمۇ دوننىڭ نېرىقى تەرىپىگە چېكىنگەنىدى، ئاپامنىڭ ئېيتىشىچە، يېزىدا مىلتىق ئېتىلىشقا باشلاش بىلەنلا بۇقا توپىتوغرا ئېغىلدىن چىقىقان پېتى دوندىن ئۆزۈپ ئۆتۈپتۇ ـ دە، دەريانىڭ ئايلانمىسىدا يۈرۈپ جان ساقلاپتۇ.

گرىگورىي ئويغا چۆمۈپ، ھېچ ئۇنچىقمايتتى، ناتالىيىنىڭ كۆزلىرى نېمىشقا مۇنداق غەمكىن؟ يەنە كېلىپ بۇ كۆزلەردە بىلىنەر ـ بىلىنمەس يوشۇرۇن بىر سىر گاھ پەيدا بولۇپ، گاھ يوقىلىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ خۇشال بولۇپ تۇرۇۋقلۇقمۇ غەم ـ غۇسسە، نادامەتتە، ئۇنىڭ قانداق جان ئىكەنلىكىنى ھېچ چۈشەنگىلى بولمايدۇ... بەلكىم، ئۇ، مېنىڭ ۋېشېنىسكايادا ئاكسىنىيە بىلەن ئۇچرىشىپ يۈرگەنلىكىمنى ئاڭلاپ قالغانمۇ

كىمن؟ ئاخىر گرىگورىي سورىدى:

— بۇگۈن نېمە سەۋەبتىن چىرايىڭ مۇنداق تۇتۇق؟ كۆڭلۈڭدە نېمە بار، ناتاشا؟ ئېيتساڭ بولامدۇ؟

ئۇ ئايالىنى كۆزىدىن ياش تۆكۈپ، تەنە سۆزلەرنى ياغدۇرۇشقا باشلايدۇ، دەپ ئويلىغانىدى... ئەمما ناتالىيە چۆچۈپ جاۋاب بەردى:

— ياق، ياق، ساڭا شۇنداق كۆرۈنگەن ئوخشايمەن، مەندە ھېچ ئىش يوق... دۇرۇس، مەن تېخى ساقىيىپ كەتكىنىم يوق. بېشىم ئايلىنىپ تۇرىدۇ، ئېڭىشىم ياكى بىرنەرسىنى كۆتۈرسەم كۆزۈم قاراڭغۇلىشىدۇ.

گرىگورىي ئۇنىڭغا سىناق نەزەرى بىلەن قاراپ قويۇپ، يەنە سورىدى:

— مەنسىز بۇ يەردە ساڭا بىر ئىش بولمىغاندۇ؟... بىرەرى ساڭا تەگمىگەندۇ؟

— ياقەي، نېمە دەۋاتىسەن! مەن ھەر دائىم ئاغرىپ تۆشەكتە ئۇزاق يېتىپ قالىدىم، — شۇ سۆزنى دېدى - دە، لىپىدە گرىگورىينىڭ كۆزلىرىگە قارىدى، ھەتتا سەل - پەل كۈلۈمسىرەپ قويدى. ئاندىن بىر ئاز ئۇنچىقماي ئولتۇرغاندىن كېيىن سورىدى:

— ئەتە ئەتىگەندە يولغا چىقامسەن؟

— تاڭ ئېتىش بىلەنلا.

— يەنە بىر كۈن تۇرساڭ بولامدۇ؟ — ناتالىيىنىڭ ئاۋازىدا قورقۇش ئارىلاش ئىشەنچسىز بىر ئۈمىد سېزىلەتتى.

ئەمما گرىگورىي ياق دەپ باش چايقىغاندىن كېيىن ناتالىيە خۇرسىنىدى:

— قانداق، ھازىرلا پاگوننى تاقىۋېلىشىڭ كېرەكمۇ؟

— شۇنداق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ـــ ئۇنداق بولسا، كۆڭلىكىڭنى سال، يوروق چاغدا ئۇنى قاداپ بېرەي.

گرىگورىي تامىقىنى قىرىپ قويۇپ، گىمناستىكا سالدى. گىمناستىكىسىنىڭ تېرى تېخى قۇرۇمىغانىدى. ئۇچىسىدا ۋە ئىككى مۈرىسىدە، تاسما باغلارنىڭ ئىزى قالغان يەردە ھۆل داغلار قارىيىپ تۇراتتى، ناتالىيە ساندۇقتىن ئاپتاپتا ئۆكۈپ كەتكەن ماش رەڭ پاگونلارنى ئالدى ـ دە، سورىدى:

ـــ مۇشۇما؟

ـــ خۇددى ئۆزى. ساقلاپ قويغانمىدىڭ؟

ـــ بىز ساندۇقنى كۆمۈپ قويغانىدۇق، ـــ دەپ غۇدۇراپ قويدى ناتالىيە يىگىتنىڭ قولىقىغا يېپ ئۆتكۈزۈۋېتىپ، ئۆزى ئىرىگە سەزدۈرمەستىن، چاڭ باسقان گىمناستىكىنى يۇزىگە ياقتى ـ دە، شورتاڭ تەر پۇرىقىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن سۈمۈرۈپ كەتتى...

ـــ نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي ھەيران بولۇپ.

ـــ بۇنىڭدىن سېنىڭ بويۇڭ كېلىدۇ...ـــ ناتالىيە كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، شۇ سۆزنى دېدى ـ دە، يۇزىنىڭ قىزىرىپ كەتكەنلىكىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن بېشىنى ئېگىشتۈرۈپ، يىگىنىنى شىرت ـ شىرت ئىشقا سېلىشقا باشلىدى.

گرىگورىي گىمناستىكىسىنى كىيگەندىن كېيىن قاپىقىنى تۇرۇپ، مۈرىسىنى ئۇچۇرۇپ قويدى.

ـــ ساڭا پاگون يارىشىدۇ! ـــ دېدى ناتالىيە خۇشاللىقىنى يوشۇرماستىن ئېرىگە قاراپ.

ئەمما گرىگورىي سول مۈرىسىگە كۆز قىرى بىلەن قاراپ، بىر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى:

ـــ مۇشۇ پاگون دېگەن نەرسىنى ئۆمۈر بويى كۆرمىسەم

بولاتتى. سەن ھېچنېمنى چۈشەنمەيسەن.

ئۇلار ئىچكىرىكى ئۆيدە ساندۇقنىڭ ئۈستىدە قول تۇتۇشقان پېتى ئۆزلىرىنىڭ غېمىنى ئويلاپ، ئۇنىڭچىقماستىن يەنە ئۇزاق ئولتۇرۇشتى.

كېيىن گۈگۈم چۈشۈپ، ئۆي ـ ئىمارەتلەرنىڭ قويۇق بىنەپشە رەڭ سايىسى سوۋۇغان يەرگە چۈشكەندە، ئۇلار ئاشخانىغا گەچلىك تاماققا كىرىشتى.

ماما كېچىمۇ ئۆتتى. تاڭغا قەدەر ئاسماندا يۇلتۇزلار چاراقلاپ تۇردى. سۇبھى يورۇغىچە گىلاسلىق باغدا بۇلبۇللار سايراشقا باشلىدى. گرىگورىي ئويغاندى، ئەمما كۆزىنى يۇمۇپ، بۇلبۇلنىڭ يېقىملىق كۈيلىرىگە ئۇزاققىچە قۇلاق سېلىپ ياتتى. كېيىن ناتالىينى ئويغىتىۋەتمەسلىككە تىرىشىپ، ئاستا ئورنىدىن تۇردى، ئاندىن كىيىم ـ كېچەكلىرىنى كىيىپ ھويلىغا چىقتى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ جەڭ ئېتىنى بوغۇز بىلەن تويدۇرغاندىن كېيىن ئىلتىپات كۆرسەتىپ:

ـــ قانداق، مەن بۇنى يۈرۈش ئالدىدا دەريىغا ئاپىرىپ چۆمۈلدۈرۈپ كېلەيمۇ؟ ـــ دېدى.

ـــ چۆمۈلدۈرمىسەكمۇ بولار، ـــ دېدى گرىگورىي سەھەر سالقىنىدىن دولىسىنى قورۇپ.

ـــ ئۇيقۇڭغا قاندىڭمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى چال.

ـــ ئوبدان ئۇخلىدىم! پەقەت مۇنۇ بۇلبۇللار ئويغىتىۋەتتى. بىر بالا بولىدى، ئۇلار كېچىچە سايراپ، ھالى قالمىدى دېگىنە!

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئاتنىڭ بېشىدىن توربىنى ئېلىپ، كۈلۈپ قويدى.

ـــ ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشى شۇ، يىگىتچەك. بەزى چاغدا، بۇ ئىلاھىي قۇشلارغا ھەۋىسەڭ كېلىدۇ... ئۇلار نە

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇرۇشنى، نه خانۇەيىرانچىلىقنى بىلمەيدۇ...

دەرۋازىنىڭ قېشىغا پروخور ئاتلىق كەلدى. ئۇ ساقال-بۇرۇتىنى يېگىلا قىرغان بولۇپ، ھەرقاچانقىدەك خۇش‌چاقچاق ۋە سۆزچان ئىدى. چۇلۇۋرنى موما يېغاچقا باغلاپ قويۇپ، گىرىگورىينىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇنىڭ كاناپ رەختتىن تىكىلگەن گىمناستىركىسى سىلىق دەزمالانغان، ئىككى مۇرىسىگە يېپىيېگى پاگون تاقالغانىدى.

— سەنمۇ پاگونلارنى قادىۋالدىڭمۇ، گىرىگورىي پانتېلېيېۋىچ؟ — دەپ تۇۋلىدى ئۇ يېقىنلىشىپ كېلىپ، — بۇ لەنىتىلەر ساقلىنىپ قاپتىكەن! ئەمدى ئۇلارنى بىز تاقاپ ئەسكىتەلمەيمىز! ھالاك بولۇپ تۇگەشكىنىمىزچە يېتىدۇ! مەن ئايالىمغا: «ئەخمەق، ئۇنى سەن جېنىڭنىڭ باربىچە مەھكەم قادىما! مۇنداقلا ئىلىندۇ-رۇپ قوي، شامال ئۇچۇرۇپ كەتمىسىلا بولدى!»— دېدىم. ئۇنداق بولمىغاندا بىزنىڭ ئىشىمىز زادى قانداق؟ ئەسىرگە چۈشۈپ قالساڭ، پاگوننىڭ بالداقچىسىغا قاراپ جازا بېرىدۇ، مەن ئوفىتسىر مەنسىپىدە بولمىسامۇ، چوڭ ئورەدىنىڭ دېگەن دەرىجەم بار. «ھەي، ئاقچى - كۆكچى، سەن ھەربىي خىزمەتنى بىلمىسەڭ-غۇ، ئۇنداق بولغاندىن كېيىن كاللاڭنى نەگە قويۇشنىمۇ بىل!»— دېيىشىدۇ. پاگونلىرىنىڭ نەگە ئېسىلىق تۇرغانلىقىنى كۆردۈڭمۇ؟ قىزىق ئىشلار!

پروخورنىڭ پاگونلىرى راستىتىلا بىر قات يېپ بىلەن تىكىلگەن بولۇپ، ئارانلا ئىلىنىپ تۇراتتى.

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ چار ساقلىنىڭ ئارىسىدىن ۋاقىت چاڭ سالمىغان ئاپئاق چىشلىرى پارقىراپ تۇراتتى.

— ئاپىرىن، سەندەك جەڭچىگە! ئېھتىمال، كىچىككىنە بىر

ئىش بولۇپ قالسا، ــ دەرھال پاگوننى يۇلۇپ تاشلايمەن دەپسەن ــ دە؟

ــ خۇش، سەن قانداق ئويلىغانىدىڭ؟ ــ دەپ كۈلۈپ قويدى پروخور.

گرىگورىي كۈلۈمسىرەپ، ئاتىسىغا دېدى:

ــ كۆردۈڭمۇ، دادا، ئۆزۈمگە قانداق چاپارەمەن تېپىۋالغانلىقىمنى؟ مۇنداق ئادەم بىلەن بالاغا يولۇققىلى بولمايسەن!

ــ گېپىڭدىن چىقتىكى، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ... سەن بۇگۈن ئۆل، مەن ئەتە ئۆلەي دېمەكچى ئىكەنسەن ــ دە، ــ دېدى پروخور ئۆزىنى ئاقلاپ، شۇنىڭ بىلەن پاگونىنى ئاسانلا يۇلۇۋېلىپ، ئۇنى شارت ــ شۇرتلا يانچۇقىغا تىقتى، ــ فرونتقا يېقىنراق بارغاندا، ئۇنى مۇرىمىزگە تىكىۋالساقمۇ بولىدۇ.

گرىگورىي پاتلا ناشتا قىلىۋالدى؛ ئۇرۇق ــ تۇغقانلىرى بىلەن خەيرلەشتى.

ــ كۆكىمىڭ مەلىكىسى مەرىيەم ئانا سېنى ئۆز پاناھىدا ساقلىسۇن! ــ دەپ پىچىرلىدى ئېسىنى يوقاتقان ئىلىئىنىچنا ئوغلىنى سۆيۈپ تۇرۇپ، ــ بىزدە يالغۇز سەنلا قالدىڭ...

ــ بولدىلا، يىراقتا ئۇزاتقاندا كۆز يېشى قىلمىش ئارتۇقچە. خەير ــ خوش، سالامەت بولۇڭلار! ــ دېدى گرىگورىي تىترىگەن ئاۋاز بىلەن، ئاندىن ئېتىنىڭ قېشىغا كەلدى.

ناتالىيە بېشىغا قېيىن ئانىسىنىڭ قارا كەسنىكا روھىنى ئارتىپ، دەرۋازىنىڭ تېشىغا چىقتى. باللىرى ئۇنىڭ يوپكىسىنىڭ ئېتىكىدىن تۇتۇۋېلىشقاندى، پولىيوشكا پەسلىمەستىن ۋارقىراپ يىغلاپ، كۆز يېشىدىن تېلىقىپ، ئاپىسىدىن ئۆتۈنۈپ سورايتتى:

ــ دادامنى قويۇۋەتمە! قويۇۋەتمىگىن، ئاپا! قويۇۋەتمىگىن، ئۇرۇشتا ئۆلۈپ كېتىدۇ! دادا، ئۇياققا بارمىغىن!

مشاتكىنىڭ لەۋلىرى تىترەيتتى، ئەسما ئۇ يىغلىمىدى، ئۇ مەردانىلىك بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، سىگىلىسىغا كايىپ:

— يوق گەپنى قىلما، ئەخمەق! ئۇ يەردە ھەممە ئادەم ئۆلۈۋەرمەيدۇ! — دېدى.

مشاتكا چوڭ دادىسىنىڭ كازاكلار ھېچقاچاندا يىغلىمايدۇ، يىغلاش — كازاكلارغا تولىمۇ ئۇيات دېگەن سۆزلىرىنى ئېسىدە مەھكەم ساقلىغانىدى. ئەمما ئاتىسى ئاتىنىڭ ئۈستىدە راۋۇرۇس ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇنى ئېگەرنىڭ ئۈستىگە دەس كۆتۈرۈپ ئېلىپ، يۈزىگە سۆيگەن چاغدا، دادىسىنىڭ كىرپىكلىرى نەملەنگەنلىكىنى بايقاپ ھەيران قالدى. دەل شۇ چاغدا مشاتكىمۇ بەرداشلىق بېرەلمىدى. كۆزلىرىدىن مۆلدۈردەك ياش تامچىلىرى يۈمۈلاشقا باشلىدى! ئۇ ئاتىسىنىڭ يەلكە تاسمىلىرى ئېسىلغان كۆكسىگە بېشىنى تىقىپ، ۋارقىرىدى:

— سوقۇشقا چوڭ دادام بارسۇن! ئۇ بۇ يەردە بىزگە نېمە ئىش قىلىپ بېرىدىكەن!... سېنىڭ بېرىشىڭنى خالىمايمەن!...

گرىگورىي ئوغلىنى ئاستا پەسكە چۈشۈرۈپ قويىدى ـ دە، قولىنىڭ ئارقىسى بىلەن كۆزىنى ئېرتىپ، ئۇنچىقماستىن ئېتىنى يۈرگۈزۈپ كەتتى. جەڭگىۋار ئات تالاي قېتىم بېشىنى بۇراپ، جانىجان پەلەمپەي ئالدىدا توپا چىڭىتىپ، چوڭ يولدار بىلەن ۋە يولسىز دالا ئىچى بىلەن ئۇنى فرونتقا، كازاكلارنى شىكار قىلىپ يۈرگەن قارا ئەجەلنىڭ ئاغزىغا، كازاكلارنىڭ قوشىقىدا ئېيتىلغاندەك: «ھەركۈن، ھەر سائەت مۇسىبەت ـ بالا ھۆكۈم سۈرگەن» يەرگە ئېلىپ ماڭغانىدى، — مانا گرىگورىي ھېچقاچان يېزىدىن بۇگۈنكى يېقىملىق سەھەردىكىدەك يۇرىكى ئازابلىنىپ، ئېغىر ئەھۋالدا كەتمىگەنىدى.

ئۇ ئېغىر، غۇۋا خىياللار بىلەن كۆڭلى غەش بولۇپ، تەشۋىش ۋە قايغۇ ـ ھەسرەتكە غەرق بولۇپ، تاكى ئېدىرغا

يەتكۈچە ئارقىسىغا قاراپ قويماستىن، تىزگىننى ئېگەرنىڭ قېشىغا ئىلىپ قويۇپ كېلىۋاتاتتى. توپا ـ تۇمانلىق يول شامال تۆگە مىنى تەرەپكە قايرىلىدىغان بۇرۇلۇشقا كەلگەندە ئۇ ئارقىسىغا قارىدى. دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ناتالىيە يالغۇز تۇراتتى، سەھەرنىڭ سالقىن شامىلى ئۇنىڭ قولىدىن قارا ماتەم رومىلىنى ئۇچۇراتتى.

× ×

شامال توزغاتقان ئاپئاق كۆپۈكتەك بۇلۇتلار كۆك ئاسمانىنىڭ قەرىدە تىنىمسىز ئۆزۈپ يۈرەتتى، ئۆپۈڭنىڭ دولقۇنلىنىپ تۇرغان جىيىكى ئۈستىدە سەررايى ئېقىمى چىمىرلاپ تۇراتتى، ئاتلار قەدەملەپ ماڭاتتى. پروخور ئېگەردە تەڭرىنىپ، ئۆگدەيىتتى. گرىگورىي چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، پات ـ پات ئارقىسىغا قاراپ قويۇاتتى، باشتا ئۇ توپ ـ توپ يېشىل سۆگەتلەرنى، دون دەرياسىنىڭ جىمجىمدار تولغىنىپ ئاققان كۈمۈش بەلبېغىنى، شامال تۈگمىنىنىڭ ئاستا قانات قېقىپ تۇرغان پەررەكلىرىنى كۆردى. كېيىن چوڭ يول جەنۇبقا بۇرۇلۇپ، چەيلەنگەن زىرائەتلەرنىڭ نېرىسىغا ئۆتۈش بىلەنلا قىرغاق بويىدىكى ئوتلاق، دون دەرياسى، شامال تۈگمىنى كۆرۈنمەي قالدى... گرىگورىي بىر ئاھاڭنى ئىسقىرتىپ، ئېتىنىڭ ئۇششاق تەر تامچىلىرى قاپلىغان ئالتۇنسىمان جىرەن بوينىغا تىكىلىپ قاراپ، ئەمدىلىكتە ئېگەر ئۈستىدە ئارقىسىغا قايرىلىپمۇ قويمىدى... ئۇرۇش دېگەن قۇرۇپ كەتسۇن! چىر دەريا سى بويىدا جەڭلەر بولدى، دون يېقىن سىدىمۇ سوقۇش بولۇپ ئۆتتى، بۇندىن كېيىن خوپپر دەريا سى بويىدا، مېدۋېدىتسادا، بۇزۇلۇكتا گۈمبۇرلەشكە باشلايدۇ. ئاقسۇيتتە، دۇشمەن ئوقى ئۇنى نەدە يەرگە يىقىتسا بەرىبىر ئەمەسمۇ؟ ـ دېگەن خىيال كۆڭلىدىن كەچتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

9

جەڭ ئۈست ـ مېدۋېدىتسا بازىرىنىڭ بوسۇغىلىرىدا بولۇۋاتاتـ
تى. گرىگورىي يازلىق چېخىر يولىدىن گېتمان يولىغا چىقىۋالغانـ
دىن كېيىن زەمبىرەكنىڭ غۇۋا گۈلدۈرلىشىنى ئاڭلاپ قالدى.

چوڭ يولنىڭ ھەممە يېرىدە قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىنىڭ ئالدىراش چېكىنىۋاتقانلىقىنىڭ ئىزلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تاشلاپ كېتىلگەن ئىككى چاقلىق ھارۋا ۋە بىرچىكىلەر كۆپ ئۇچرايىتتى، ماتۇبېيق يېيىلىسىنىڭ نېرىسىدىكى سايدا سىناردەت بىلەن چاق ئوقى سۇنغان، ليولكىسى بۇزۇلغان بىر زەمبىرەك تۇراتتى، بۇ زەمبىرەك ھارۋىسىنىڭ ۋالەكلىرىدىكى تاسما قېيىشلار قىيىپاش كېسىۋېتىلگەن. سايدىن يېرىم چاقىرىم نېرىدا، شورلۇقتا، ئاپتاپـ تا كۆيگەن پاكار ئوتلارنىڭ ئۈستىدە ماش رەڭ كۆڭلەك، ماش رەڭ ئىشتان كىيگەن، پاقالچاقلىرىغا ئوبموتكا ئورىغان، تۆمۈر نال قېقىلغان ئېغىر بەتنكە كىيگەن جەڭچىلەرنىڭ جەسەتلىرى زىچچىدە يېتىشاتتى. بۇلار كازاكلارنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرى قوغلاپ بېرىپ، چېپىپ تاشلىغان قىزىل ئەسكەرلەر ئىدى.

گرىگورىي بۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئىجىم ـ ئىجىم تۇرۇلگەن كۆڭلەكلەردىكى قېتىپ قالغان لەختە ـ لەختە قانغا ۋە ئۆلۈكلەرنىڭ ھالىتىگە قاراپ ئۇلارنى ئاسانلا تونۇدى. ئۇلار گويا چېپىلغان ئوت ـ چۆپتەك يېتىشاتتى. كازاكلار ئۇلارـ نىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋېلىشقا ئۇلگۈرەلمەپتۇ، بۇنىڭ سەۋەبى، پەقەت ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاشنى توختاتمىغانلىقتىن بولسا كېرەك.

دولانا كۆچىتىنىڭ يېنىدا ئۆلتۈرۈلگەن بىر كازاك ئوڭدىـ

سىغا ياتاتتى. كېرىلگەن پۇتلىرىنىڭ يانباشلىرىدا شىمىنىڭ جى-يەكلىرى لانىدەك قىزىرىپ كۆرۈنەتتى. يېقىن يەردە قىزىل سىرلىق كونا ئېگەر تۇ ۋلغان تورۇق ئاتنىڭ ئۆلۈكى سوزۇلۇپ ياتاتتى.

گرىگورىي بىلەن پروخورنىڭ ئاتلىرى ھېرىپ قالغانىدى، ئۇلارنى ئازراق ئوتلىتىش كېرەك ئىدى، ئەمما گرىگورىي يېڭىلا جەڭ بولۇپ ئۆتكەن يەردە توختاشنى خالىمىدى. ئۇ يەنە بىر چاقىرىم يول يۈرگەندىن كېيىن سايىنىڭ ئېچىگە چۈشتى - دە، ئېتىنى توختاتتى. يېقىنلا بىر يەردە تۈغانىنىڭ ياقىسىغچە سۇ ئېلىپ كەتكەن كۆل كۆرۈنەتتى. پروخور چەتلىرىدىكى تۆپە-سى قېتىپ، يېرىلىپ كەتكەن كۆلنىڭ قېشىغا يېقىنلىشىپ كەلـ دى - دە، ئەمما دەرھاللا ئارقىسىغا قايتتى.

— ھە، نېمە بولدى؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي.

— ئۆزۈڭ يېقىن بېرىپ، قاراپ باققىنا.

گرىگورىي ئېتىنى تۈغانغا قاراپ ماڭغۇزدى. سۇ كولاپ كەتكەن چوڭقۇراۋقتا ئۆلتۈرۈلگەن بىر ئايال ياتاتتى. يۈزى كۆك يوپكىسىنىڭ ئېتىكى بىلەن يېپىپ قويۇلغانىدى. پاقالچاقلىرى ئاپتاپتا قارايغان، تىزلىرىدا چوڭقۇرچىقى بار سېمىز ئاپئاق پۇتلىرى ئۇياتسىزلارچە ۋە دەھشەتلىك ئىككى ياققا يېرىپ تاش-لانغان، سول قولى دۇمبىسىنىڭ ئاستىغا قايرىلغان.

گرىگورىي دەرھال ئاتتىن چۈشتى، ۋۇراڭكىسىنى تۇلغا ئېلىپ، ئۆلگەن ئايالنىڭ يوپكىسىنى تۈزەپ قويىدى. قارامتۇق نەۋجۇۋان سىما ئۆلگەندىن كېيىنمۇ چىرايلىق ئىدى. چەكسىز جاپادىن ئېگىلگەن قارا كامان قاشلىرىنىڭ ئاستىدا چالا يۇمۇلغان كۆزلىرى خىرە پارقىراپ تۇراتتى. خۇش پېچىم يۇمىلاق ئاغزى-نىڭ ئېچىدە مەھكەم قىسىلغان تەكشى چىشلىرى سەدەپتەك پار-قىرايتتى. مايسا ئوتقا يېقىنلىق تۇرغان مەگزىنى بىر تۇتام

مەيىن چېچى يېپىپ تۇرۇپتۇ. ئەجەل ئاللىقاچان زەپىرانىدەك سارىيىرىق ئۇرسۇز سايىسىنى تاشلىغان ئاشۇ يۈزىنىڭ ئۈستىدە چۈمۈلىلەر ئۆمىلىشىپ يۈرەتتى.

— ئىتنىڭ باللىرى نېمىدېگەن بىر ساھىبجامالنى ھالاك قىلىشقان! — دېدى پروخور ئۇنىمنى ئاستا چىقىرىپ.

ئۇ بىر مىنۇتچە ئۇنچىقماي تۇردى، ئۇندىن كېيىن دەرغەزەپ بولۇپ يەرگە تۈكۈردى.

— مەن مۇنداقلارنى... مۇنداق مەمەدانلارنى ئېتىپ تاشلىغان بولاتتىم! خۇدا ھەققى، ھۇ يەردىن كېتەيلى! بۇ ئايالغا ئەمدى قارىيالمايمەن، يۈرىكىم ئاغرىغىنا تارتىشىپ كېتىۋاتىدۇ!

— بەلكىم، ئۇنى دەپنە قىلىپ قويارمىز؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي.

— بىزگە نېمە كەپتۇ، ھەممە ئۆلۈكلەرنى كۆمۈش بىزنىڭ زىممىمىزگە يۈكلەنگەنمىكەن؟ — دەپ تېرىكتى پروخور، — ياكود نويدا بىر بوۋاينى كۆمۈپ قويدۇق، بۇ يەردە بۇ خوتۇنى... ئەگەر ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆمۈۋېرىدىغان بولساق، قولىمىزغا قاپىرىق يېتىشمەي قالار! گۆرنى نېمە بىلەن قازىمىز؟ جەزىرىمە ئىسسىقتا يەر قاغجىراپ، بىر گەزچە تاشتەك قېتىپ كېتىپتۇ، ئۇنى قىلىچ بىلەن كولىيالمايسەن، ئەزىزىم.

پروخور شۇنداق ئالدىرىدىكى، ئۆتۈكسىنىڭ تۈمشۇقىنى ئۇزەكگىگە ئارانلا سالتى.

ئۇلار يەنە دۆڭگە چىقىشتى، بىر نەرسە توغرۇلۇق قاتتىق خىيال سۈرۈپ كېلىۋاتقان پروخور دەرھاللا سوراپ قالدى:

— بۇ قانداق گەپ، پانتىلىيېۋىچ، يەرگە شۇنچىلىك تان تۆككەنلىكىمىز كۈپايە قىلمامدىكەن؟

— شۇنداقتەك تۇرىدۇ.

— سېنمڭ پىكرىڭ قانداق؟ بۇ ئۇرۇش تېز تامام بولارمۇ؟

— بىزنى قىرىپ تاشلاش بىلەنلا تامام بولمىدۇ...

— شۇنداق قىلىپ، كۆكۈللۈك هايات باشلانىدى دېگىنە، بۇنىڭدىن شەيتان خۇشال بولىدۇ! بىزنى قىرىپ تۈگەتسە، تېزرەك قىرىپ تۈگەتسە بولاتتى. گېرمان ئۇرۇشىدا بىرى ئۆز بارمىقىنى قەستەن يارىدار قىلىپ، ئۇزۇلدۈرسە، ئۇنى بىر يوللا ئۆيىگە قايتۇراتتى، هازىر قولۇڭنى مۇرەڭدىن ئۈزۈۋەتكىنىڭ بىلەنمۇ بەربىر ئەسكەرلىككە سالىدۇ. هەربىي سەپكە سىڭا قول چولاقنىمۇ ئالىدۇ، توكۇرلارنىمۇ ئالىدۇ، ئالىغايلارنىمۇ ئالىدۇ، بوۋاسىرنىمۇ ئالىدۇ، رەزىل، ئەبلەخلەرنىڭ بارىنى ئالىدۇ، پۈت تىرەپ تۇرالمىسلا بولدى. بۇ ئۇرۇش ئاشۇنداق شارائىتتا تامام بولامدۇ؟ ئۇلارنىڭ بارىنى جەن قىرىپ تاشلىسۇن! — پروخور ئۇمىدسىزلىك بىلەن شۇ سۆزنى دېدى ـ دە، چوڭ يولدىن چىقىپ، ئاتتىن چۈشتى، بىر نېمىلەرنى دەپ غودۇكشىپ، ئاتنىڭ تۆشىنى بوشىتىشقا كىرىشتى.

× ×

گېرىگورىي ئۈست ـ مېدۋېدىتسكايانىڭ قېشىغا جايلاشقان خوۋانسكى يېزىسىغا كېچىدە يېتىپ كەلدى. يېزىنىڭ چېتىگە قويۇلغان 3 ـ پولك قاراۋۇللىرى ئۇنى توسۇغان بولسىمۇ، ئەمما كازاكلار ئۆزلىرىنىڭ دۈشمىنىيە كۈچلىرىنى ئاۋازىدىن تونۇغاندىن كېيىن گېرىگورىينىڭ سوئالىغا: دۈشمىنىيە شتابى مۇشۇ يېزىدا، شتاب باشلىقى يۈزبېشى كوپىلوف سىزنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈۋ تۇرۇپتۇ، دەپ خەۋەر قىلىشتى. قاراۋۇللارنىڭ گەپكە ئامراق باشلىقى بىر كازاكنى ئاجرىتىپ، گېرىگورىينى

دادامنى قويۇۋەتمە! قويۇۋەتسەڭ، ئاپا! ئولوپ كېتىدۇ! دادا ئو ياقتا بارمىغىن!

(124 — بەتكە)

شتابقا باشلاپ بېرىشنى تاپشۇردى؛ ئاندىن مۇنداق دېدى:

— گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، دۇشمەن قىسىملىرى مۇستەھكەم ئورۇنلىشىۋاپتۇ، شۇڭا بىز ئۇست ـ مېدۋېدىتسانى تېز ئالالمايـدىغان ئوخشايمىز، ئەمما كىم بىلىدۇ... بىزنىڭ كۆچلىرىمىزمۇ يېتەرلىك. ئېيتمىشلىرىچە، ئىنگلىز ئەسكەرلىرى موروزوۋنىسكايادىن كېلىۋاتقانمىش. سىز بۇنى ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟

— ياق،— دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي ئېتنى قوزغىتىۋېتىپ.

شتاب جايلاشقان ئۆينىڭ دېرىزە قاپقاقلىرى مەھكەم يېپىقلىق ئىدى. گرىگورىي بۆلۈملەردە ھېچكىم يوق ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىۋىدى، ئەمما كاردىورغا كىرگەندىن كېيىن گۇدۇكلىغان قىزغىن پاراك ئاۋازىنى ئاڭلىدى. مېھمانخانا ئۆينىڭ تورۇسىغا ئېسىقلىق تۇرغان چوڭ لامپىنىڭ يورۇقى تاشقىرىدىكى قاراڭغۇچىلىقتىن كىرگەن گرىگورىينىڭ كۆزىنى چاقايتىۋەتتى، بۇرنىغا موخۇركا تۈتۈنىنىڭ قويۇق ۋە ئاچچىق ئىسى ئۇرۇلدى.

— خەيرىيەت سەنمۇ كەلدىڭ! — دەپ سۆيۈنۈپ كەتتى كوپىلوف شىرەنىڭ ئۈستىنى قاپلىۋالغان سۇر تاماكا بۇلۇتىنىڭ ئارىسىدىن پەيدا بولۇپ، — سېنى تولا كۈتۈپ تاقىتىمىز تاق بولدى، بۇرادەر!

گرىگورىي ئۆيدىكىلەر بىلەن سالاملاشقاندىن كېيىن شىنىلىنى سېلىپ، فۇراژكىسىنى بېشىدىن ئالدى ـ دە، شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى.

— ئوھوي، تاماكىنى تازا چېكىپسىلەر! قانداقمۇ نەپەس ئالالىسۇن كىشى! مەھكەم بىكىنىۋاپسىلەر، دېرىزىنىڭ بىرەرىنى بولسىمۇ ئېچىۋېتىڭلار! — دېدى ئۇ چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ.

كوپىلوف بىلەن يانمۇ يان ئولتۇرغان خارلامپىي يېرماكوف كۈلۈپ:

بۇرنىمىز تاماكا ئىسىغا ئۆگىنىپ قالغان تۇرسا، بۇنى بىز

سەزمەيمىز - دە، — دېدى ۋە شۇئاندىلا جەينىكى بىلەن دېرىزىنىڭ بىر كۆزىنىكىنى تۇرتۈپ، قاپقاقنى جالدىراققىدە ئېچىۋەتتى.

ئۆيگە كېچىنىڭ ساپ ھاۋاسى غۇيۇلداپ كىردى. لامپىنىڭ يورۇقى لاپ قىلىپ ئۆچۈپ قالدى.

— خوجايىنلىق دېگەن ماناشۇ! نېمىشقا ئەينەكنى سۇندۇرۇدۇڭ؟ — دېدى كوپىلوف نارازى بولۇپ، قولى بىلەن شىرەنىڭ ئۈستىنى ئاختۇرۇپ، — كىمدە سەرەڭگە بار؟ بايقاڭلار، مۇنۇ يەردىكى خەرىتىنىڭ قېشىدا سىيا بار.

لامپىنى يېقىشتى، دېرىزىنىڭ بىر قانىتى يېپىپ قويۇلدى، شۇندىن كېيىن كوپىلوف ئالدىراش سۆز باشلىدى:

— يولداش مېلېخوف، فرونتتىكى ئەھۋال بۈگۈن مانا مۇنداق: قىزىللار تەخمىنەن 4000 مىلتىقلىق ئەسكەر بىلەن ئۈست - مېدۋېدىتسكايانىي ئۇچ تەرەپتىن قوغداپ، قولدا تۇتۇپ تۇرماقتا. ئۇلارنىڭ ئارتىللېرىيىسى بىلەن پىلىموتلىرىنىڭ سانى يېتەرلىك دەرىجىدە. ئىبادەتخانىنىڭ قېشىدا ۋە باشقا بىرقاتار جايلاردا خەندەك كولىغان. دون بويىدىكى ئېگىزلىكلەر شۇلارنىڭ قولىدا. خۇش، ئۇلارنىڭ پوزىتسىيىلىرىگە يېقىنلىشىپ بېرىشقا بولمايدۇ، دېيىش مۇمكىن بولمىسىمۇ، ھەرھالدا ئۇلارنى ئىگىلەش ئۈچۈن بىر تالاي قىيىنچىلىقلار بار. بىز تەرەپتىن، بۇ يەرگە گېنېرال فىتسخالائوروفنىڭ دىۋىزىيەسى بىلەن ئىككى ھۇجۇمچى ئوفىتسېرلار ئەترىتىدىن باشقا، بوگاتىرېنىڭ پۈتۈن 6 - بىرىگادىسى ۋە بىزنىڭ 1 - دىۋىزىيىمىز يېتىپ كەلدى. ئەمما بىزنىڭ دىۋىزىيىمىزنىڭ تەركىبى تولۇق ئەمەس، پىيادىلەر پولكى يوق، بۇ پولنىڭ تېخىچە ئۈست - خوپېرسكايانىڭ بىر يېرىدە ئىكەن، ئاتلىقلارنىڭ ھەممىسى كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما پۈزلۈك پۈلۈڭ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

سىلەرنىڭ ئادەملىرى ئولۇق كېلىپ بولدى دېيىشكە بولمايدۇ.

— مەسىلەن، مېنىڭ پولكىمىنىڭ 3 - بۆلۈنمىسىدە پەقەت 38 كىشىلىك بار، — دېدى 4 - پولكنىڭ كوماندىرى مۇئاۋىن خورۇنجى دۇدارېۋ،

— بۇرۇن قانچە ئىدى؟ — دەپ سورىدى يېرماكوف،

— بۇرۇن 91 ئىدى.

— سەن بۆلۈنمىنىڭ تارىلىپ كېتىشىگە قانداقسىگە يول قويدۇڭ؟ سەن قانداق كوماندىرسەن؟ — دېدى گرىگورىي قاپىقىنى تۇرۇپ، بارماقلىرى بىلەن شىرەنى تاكىلدىتىپ.

— ئۇلارنى كىم تۇتۇۋالالايدۇ؟ بالا - چاقىلىرىنى كۆرۈش ئۈچۈن يېزا - يېزىلارغا تاراپ كەتتى. ئەمما ھازىر بىر - بىرلەپ يىغىلىۋاتىدۇ. بۇگۈن ئۈچى كەلدى.

كوپىلوف خەرىتىنى گرىگورىي تەرەپكە سۈرۈپ قويدى، — قىسىملار جايلاشقان يەرنى چىمچىلىقى بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— بىز تېخى ھۇجۇمغا كىرىشكىنىمىز يوق. پەقەت بىزنىڭ 2 - پولكىمىز تۇنۇگۈن پىيادە سەپ بولۇپ مۇنۇ ئۇچاستىكىغا ھۇجۇم قىلغانىدى، ئەمما مۇڭۇپپەقىيەتسىز بولۇپ چىقتى.

— چىقىم كۆپمۇ؟

— پولك كوماندىرىنىڭ مەلۇماتىغا قارىغاندا، تۇنۇگۈن بۇ پولكتا ئۆلگەن ۋە يارىدار بولغانلار بولۇپ 26 كىشى سەپتىن چىققان. كۈچىلەرنىڭ نىسبىتى مانا مۇنداق: سان جەھەتتە بىز ئۈستۈن ئورۇندا تۇرىمىز، ئەمما پىيادىلەرنىڭ ھۇجۇمىغا مەدەت بېرىش ئۈچۈن پىلىموت يېتىشمەيدۇ، سىنارەتلەرمۇ ئاز. ئۇلارنىڭ تەمىنات باشلىقى ئوق - دورا ئەكىلىش بىلەنلا بىزگە 400 سىنارەت ۋە 150 مىڭ پاترون بەرمەكچى بولدى. ئەمما بۇ نەرسىلەر بىزگە قاچان يېتىپ

كېلدۇ! ئەمما ھۇجۇملى ئەتىلا باشلاش كېرەك. گېنېرال فىتسخالائوروفنىڭ بۇيرۇقى ئەنە شۇنداق. ئۇ بىزگە ھۇجۇمچىلارنى قوللاش ئۈچۈن بىر پولك ئاجرىتىشنى تەكلىپ قىلدۇ، ھۇجۇمچىلار ئۈنۈگۈن تۆت قېتىم ئاتاكىغا ئۆتۈپ، زور تالاپەتكە ئۇچرىدى. ئۇلار ئىنتايىن ماتانەت بىلەن ئېلىشتى! خۇش، شۇنداق قىلىپ، فىتسخالائوروف ئوك قاناتىنى كۈچەيتىپ، زەربە بېرىشنىڭ مەركىزىنى مۇشۇ يەرگە يۆتكەكچىلار، دەيدۇ، قارىمامسەن؟ بۇ يەردە يەر شارائىتى دۇشمەن ئاكوپلىرىغا 100 - 150 سارجىن يېقىنلىشىش ئىمكانىيىتىنى بېرىدۇ. ئېيتماقچى، ئۇنىڭ ئادىيۇتانتى تېخى يېڭىلا كەتتى. ئۇ ئىككىمىزنى ئەتە ئەتىگەن سائەت ئالتىدە ئېچىلىدىغان ھەربىكەتلەرنى ماسلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى مەسلىھەت يىغىنىغا كەلسۇن، دېگەن ئاغزاكى بۇيرۇقنى ئەكەلگەنىكەن. گېنېرال فىتسخالائوروف ۋە ئۇنىڭ دىۋىزىيە شتابى ھازىر چوڭ سېپىن يېزىسىدا. ئومۇمىي ۋەزىپە ھازىر شۇنىڭدىن ئىبارەتكى ،دۇشمەنگە ئىسىبرەكوۋ ئىستانىسىسىدىن قوشۇمچە كۈچلەر يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇن ئۇنى دەرھال چېكىندۈرۈپ تاشلاش. دوننىڭ ئوك تەرىپىدىكى بىرنىڭ ئەسكەرلەر ئىشقا ئۇنچىلىك پائال كىرىشىپ كېتەلمەيۋاتىدۇ... 4 - دىۋىزىيە خوپىردىن كېچىپ ئۆتكەن بولسىمۇ، ئەمما قىزىللار كۈچلۈك قاراۋۇللارنى قويۇپ، تۆمۈرىيولغا بارىدىغان يولنى قاتتىق تۇرۇپ قوغدىماقتا. ھازىر ئۇلار دوننىڭ ئۇستىگە لەيلىمە كۆۋرۈك سالغان بولۇپ، ئۇست - مېدۋېتسكايادىن ئالدىراشلىق بىلەن ھەربىي ئەسلىھە ۋە ئوق - دورىلارنى توشۇپ ئەكەلمەكتە.

— كازاكلارنىڭ ۋالاقلاشلىرىغا قارىغاندا، ئىتتىپاقداشلار كېلىۋاتقانمىش، راستمۇ شۇ گەپ؟

— چېرنېشېۋىسكايادىن ئىنگلىزلەرنىڭ بىرنەچچە باتارىيىسى ۋە تانكىلىرى كېلىۋېتىپتۇ، دېگەن مىش - مىشلەر بار. ئەمما

گەپ مانا مۇنۇڭدا: ئۇلار بۇ تاتكىلارنىڭ دوستدىن قانداق ئۆتكۈزىدۇ. مېنىڭچە، تاتكا توغرىسىدىكى گەپ پۇتۇنلەي ياڭان! بۇ گەپلەر ئۇزۇندىن بۇيان بولۇپ كېلىۋاتىدۇ...

مېھمانخانىنىڭ ئىچىنى ئۇزاققىچە جىمجىتلىق قاپلىدى.

كوپىلوق جىگەر رەڭ ئوغتىسىرلىق كەمزۇلنىڭ تۇغمىلىرىنى يېشۈۋېتىپ، قوڭۇر ساقلى تۈكچىدەك ئۆسكەن ئىككىنچى ئالقىنى بىلەن تىرەپ، ئۆچۈپ قالغان پاپىروسىنى خېلى ۋاقىتقىچە چايناپ ئويغا چۆمدى. كەڭ قاڭشالىق يۇمىلاق قارا كۆزلىرى ھارغىنلىقتىن قىسىلغان، چىرايلىق يۈزى ئۇيقۇسىز كېچىلەر بىلەن قورۇلۇپ كەتكەنىدى.

بىر چاغلاردا ئۇ چېركاۋغا قاراشلىق مەھەللە مەكتىپىدە مۇئەللىملىك قىلغانىدى، يەكشەنبە كۈنلىرى بازار سودىگەرلىرىنىڭ ئۆيىگە مېھمانغا باراتتى، ئايال ساھىبخانىلار بىلەن قارتا سوقاتتى، سودىگەرلەرنىڭ ئۆزلىرى بىلەنمۇ ئاز - تولا پۇل تىكىشىپ پرېفېرانىس* ئوينايتتى، گىتارنى ماھىرلىق بىلەن چالاتتى، ئۆزى خۇشخۇي، چىقىشقاق، بەرنا يىگىت ئىدى؛ كېيىن ياشقىنا بىر مۇئەللىمەگە ئۆيلەنىدى، ئۇ يېزا بازىرىدا شۇ پېتى ھايات كەچۈرۈپ، پېنسىيىگە چىققانغا قەدەر خىزمەت قىلغانمۇ بولاتتى، ئەمما جاھان ئۇرۇشى باشلانغاندا ئۇ ھەربىي خىزمەتكە چاقىرىلدى. ئۇ يۇنكېرلار مەكتىپىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن غەربىي فرونتقا، كازاك پولكلىرىنىڭ بىرىگە ئەۋەتىلدى، ئۇرۇش كوپىلوفنىڭ مىجەز - خاراكتېرىنى ۋە قىياپىتىنى ئۆزگەرتمىدى. ئۇنىڭ تولۇشقان پاكار بوي - تۇرقىدا، مۇلايىم چېھرىسىدە، قىلىچ تاقاش ئۇسۇلىدا، ئۆزىدىن تۆۋەن دەرىجىلىكلەر بىلەن بولغان سۆز - مۇئامىلىلەردە سىلىقلىق ۋە ئاددىي پۇقرالارغا خاس بولغان كەمتەرلىك ئىپادىلىنىپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئاۋازىدا

* پرېفېرانىس — پۇل تىكىشىپ ئوينايدىغان قارتا ئويۇنى.

كومانداا بېرىش ئاھاڭى جاراڭلمايتتى، گەپ - سۆزلىرىدە ھەر- بىلەرگە خاس بولغان سوغۇق قىسقا - قىسقا ئىبارىلەر يوق ئىدى. ئوفىتسېرلىق كىيىمى ئۇنىڭغا تازا يېپىشىپ تۇرمايتتى، ئۇ فرونتتا ئۆتكەن ئۈچ يىللىق ھاياتىدا سەپكە تۇرغانىدا يىغنىچاق بولۇش، قەددىنى رۇسلاپ تۇرۇشنى ئانچە ئۆگىنىپ كېتەلمىدى؛ بۇ سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئۇرۇشتا كەم ئۇچرايدىغان ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. ئۇ ھەقىقىي ئوفىتسېردىن كۆرە، ئوفىتسېر كىيىمىنى كىيىۋالغان سەھرايى ئادەمگە كۆپرەك ئوخشايتتى، ئەمما شۇنىڭغا قارىماستىن، كازاكلار ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى، شتابتا ئۆتكۈزۈلگەن كېڭەش يىغىنلىرىدا ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالاتتى ۋە قوزغە- لاڭچىلار كوماندىرلىرى ئۇنىڭ ئەقلىي - پاراسىتىگە، كۆڭلى يۇمشاقلىقىغا، ئۇرۇشتا تالاي قېتىم كۆرسەتكەن ھەقىقىي باتۇر- لۇقىغا يۇقىرى باھا بېرەتتى.

كوپىلوفتسىن بۇرۇن گرىگورىيېنىڭ شتاب باشلىقى ساۋاتسىز ۋە كالتە پەم خورۇنجى كرۇزىلىن ئىدى. ئۇ چىر دەريالىق بويىدا بولغان بىر جەڭدە ئۆلگەندىن كېيىن كوپىلوف شتاب باشلىقلىقىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ، ئىشنى ماھىرلىق بىلەن، پەم - پاراسەت ۋە ئىنچىكە ھېساب بىلەن يۈرگۈزدى. ئۇ بىر زامانلاردا ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەشق دەپتەرلىرىنى تۈزەت- كەنىدەك، ئۇرۇش ئوپېراتسىيە پىلانلىرىنى تۈزۈش ئىشىنى شتابتا ئەستايىدىللىق بىلەن ئولتۇرۇپ ئىشلەيتتى، ئەمما زۆرۈر تېپىلغاندا، گرىگورىيېنىڭ بۇيرۇق سۆزى ئاغزىدىن چىقىشى بىلەنلا شتابتىكى خىزمەتنى تاشلاپ، ئاتقا مىنەتتى - دە، پولك كوماندىرلىقىنى ئۈستىگە ئېلىپ، ئەسكەرلەرنى جەڭگە ئاپىراتتى.

گرىگورىي باشتا بۇ يېڭى شتاب باشلىقى توغرىسىدا خاتا

پىكىرده بولغانىدى، ئەمما ئىككى ئاي جەريانىدا ئۇنى خىلىلا ئوبدان بىلىۋالىدى، بىر كۈن جەڭدىن كېيىن ئۇنىڭغا تۇپ-تۇغرىلا مۇنداق دېدى: «كوپىلوق، مەن سېنىڭ ھەققىڭدە يامان ئويدا بولغانىدىم، ئەمدى قارايمەنكى، خاتالاشقان ئىكەنمەن، سەن مۇنداق ئىكەنسەن ئەمەسمۇ، سەن ھېنى كەچۈر.» كوپىلوق كۈلۈپ قويۇپ ئۇنىچىقمىدى، ئەمما قوپالراق بولسىمۇ بۇ ئىقرار-ىغا كۆڭلىدە مەمنۇن بولدى.

شۇھرەتپەرەسلىك ۋە مۇستەھكەم سىياسىي كۆز قاراشلاردىن خالى بولغان كوپىلوق ئۇرۇشقا قۇتۇلغىلى بولمايدىغان بىر ئاپەت دەپ قارايتتى ۋە ئۇنىڭ تۇغقىنى خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى. ئۇ مانا ھازىرمۇ ئۇست ـ مېدۋېدىتسكايانى ئىشغال قىلىش يۈزى-سىدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان ئۇرۇش ئوپېراتسىيىلىرىنىڭ قانداق قانات يايىدىغانلىقى توغرۇلۇق ھېچبىر ئويلاپ كۆرگىنى يوق، پەقەت ئۆي ئىچىنى، جانجان يۈرتىنى ئېسىگە ئېلىپ، قانداق بولمىسۇن ئۆيۈمگە بىر ئايلىق ياكى بىر يېرىم ئايلىق دەم ئېلىشقا بارسام يامان بولماس ئىدى، دېگەننى ئويلايتتى...

گرىگورىي كوپىلوفقا ئۇزاققىچە قاراپ ئولتۇردى، ئاندىن ئورنىدىن تۇردى.

ـ خۇش، ئاتامانچى بۇرادەرلەر، ئەمدى تارقىلىپ، ئۇخلاڭلار. بىزگە ئۇست ـ مېدۋېدىتسكايانى قانداق ئېلىش توغ-رۇلۇق باش قاتۇرۇشنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوق. ھازىر بىز ئۇچۇن بۇ مەسىلىنى گېنېرالىلار ئويلاپ، ھەل قىلىدۇ. ئەتە فىتسخالائوروفنىڭ قېشىغا بارىمىز، بىز بېچارىلەرگە ئاشۇ ئادەم ئەقىل ئۆگىتىپ قويار... 2 ـ پولك توغرىسىدا مۇنداق پىكىردىمەن: ھازىرچە ھاكىمىيەت بىزنىڭ قولىمىزدا ـ پولك كومانداىرى دۇدارېفنىڭ دەرىجىسىنى ھازىردىنلا تۆۋەنلىتىپ، بارلىق مەنسەپ ـ ئوردېنلىرىدىن مەھرۇم قىلىش كېرەك...

ـــ يەپ كېلىۋاتقان بىر كىشىلىك شويلىسىدىنمۇ، ـــ دەپ سۆز قىستۇردى يېرماكوف.

ـــ هاي، چاقچاقنى قويۇپ تۇر، ـــ دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى گرىگورىي، ـــ بۈگۈندىن باشلاپلا ئۇنى يۇزبېشى دەرىجىسىگە چۈشۈرۈپ، خارلامپىنىسى پولىك كوماندىرى قىلىپ ئەۋەتىش كېرەك. يېرماكوف، سەن دەرهاللا شۇياققا بار، پولكنى قوبۇل قىلىۋال، ئەتە ئەتىگەن بىزنىك بۈيرۇقلىرىنى كۈتۈپ تۇر. دۇدارېفنى ئالماشتۇرۇش توغرىسىدىكى بۈيرۇقنى كوپىلوف هازىرلا يېزىپ بېرىدۇ، ئۇنى ئالغاچ بارىسەن. مېنىڭ قارىشىمچە، دۇدارېف باشقۇرالمايدۇ. ئۇ هېچنېمىنى چۈشەنمەيدۇ، شۇڭا كازاكلارنى يەنە بىر قېتىم زەربە ئاستىدا قويمىسۇن دەيمەن. پىيادىلەر ئۇرۇشى ـــ بۇ شۇنداق ئىشكى، بۇنىڭدا كوماندىر لاياقەتسىز بولسا ـــ ئادەملەرنى ئاسانلا چىقىمغا ئۇچرىتىدۇ.

ـــ توغرا، مەن دۇدارېفنىڭ ئالماشتۇرۇلۇشىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيمەن، ـــ دېدى كوپىلوف.

ـــ سەن قانداق، يېرماكوف، قارىشى ئەمەستۇرسەن؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي، يېرماكوفنىڭ چىرايىدا نارازىلىق ئالامىتى بارلىقىنى سېزىپ.

ـــ ياق، مەنده گەپ يوق. مېنىڭ قېشىمنى مىدىرلىتىشىمغىمۇ بولىمايدىكەن؟

ـــ ئۇنداق بولسا ياخشى. يېرماكوف قارىشى ئەمەسكەن. ئۇنىڭ ئاتلىق پولكىنى هازىرچە رەبچىكوف ئېلىپ تۇرسۇن. مىخايلو گرىگورىچ، بۈيرۇقنى يېز، ئاندىن يېتىپ ئۇخلا. سائەت ئالتىدە ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، تەييار بولۇپ تۇر. ئاشۇ گېنېرالنىڭ قېشىغا بارىمىز. ئۆزۈم بىلەن تۆت نۆكەر ئېلىۋالىمەن.

كوپىلوف ئەجەبلىنىپ، قېشىنى كۆتۈردى:

www.uyghurkitap.com

ـــ نېمە ئۇچۇن شۇنچە ئادەملەرنى ئېلىۋالسەن؟

ـــ ھەيۋەتلىك بولسۇن ئۇچۇن! بىزمۇ ئۇنداق ـ مۇنداق كىشى ئەمەسقۇ، دېۋىزىيىگە قوماندانلىق قىلىۋاتىمىز، ـــ گىرىگورىي كۆلۈپ مۇرىسىنى ئۇچۇرۇپ قويدى ـ دە، شىنېلىنى يەلكىسىگە تاشلاپ، ئىشىك تەرەپكە ماڭدى.

ئۇ ئاستىغا ئاتنىڭ يوپۇقىنى سېلىپ، ئايىغ كىيىمىنى ۋە شىنېلىنى سالماستىن، سارايىنىڭ پېشايۋىنىدا ياتتى. ھويلىدا نۆۋەكەرلەر ئۇزاققىچە گۈدۈكلاشتى، يېقىن بىر يەردە ئاتلار پىشقىرىپ، بىر ئۆلچەمدە بېدە چاينىشاتتى. قۇرۇتۇلغان تېزەك ـ لەرنىڭ ۋە كۈندۈزكى ئىسسىقتىن سوۋۇمىغان يەرنىڭ ھىدى دىماققا ئۇرۇلاتتى. گىرىگورىي ئۇگدەپ يېتىپ، نۆكەرلەرنىڭ ئاۋازىنى ۋە كۈلكىسىنى ئاڭلاپ تۇردى. ئۇلارنىڭ بىرى ـــ ئاۋازىدىن قارىغاندا ـــ ياش يىگىت بولسا كېرەك ـــ ئېتىنى ئېگەرلەۋېتىپ، خۇرسىنىش بىلەن دېدى:

ـــ ھەي، بۇرادەرلىرىم، تازا تويدۇرۇۋەتتىغۇ! كېچىنى كېچە دېمەي، ھۇججەت خالتىسىنى ئېلىپ، يولغا چىقىسەن، نە ئۇيقۇ، نە ئاراملىق يوق... مۇنداق تۇرساڭچۇ ئىبلىس، پۇتۇڭنى تارت! پۇتۇڭنى تارت دەۋاتىمەن ساڭا!...

يەنە بىرى شامال تەگكەن غاراڭ ـ غۇرۇڭ بوم ئاۋاز بىلەن خرىگايى ناخشا ئېيتاتتى:

ـــ «ھەي ئەسكەرلىك، بىزار قىلدىڭ، زېرىكىشنى جانغا پاتقۇزدۇڭ، سەرخىل ئاتلىقلىرىمزنى ئازابلىدىڭ، مولالاق ئاتقۇزدۇڭ...»ـــ ئۇ شۇندىن كېيىن سۆزىنى ئېيچىللىك بىلەن يالۇۋرۇشقا ئۆزگەرتىپ، تېز ـ تېز سۆزلەپ كەتتى، ـــ بىر چېكىم تاماكا بەرسەڭچۇ، پروشكا! تازا يېخسىقكەنسەنغۇ! مەن ساڭا بىلاۋىن بوسۇغىسىدا قىزىل ئەسكەر بەتىنكىسىنى بەرگەنلىكىم ئېسىڭدىن چىقتىمۇ؟ ئوسال ئادەم ئىكەنسەن! مۇنداق ئاياغنى

باشقا بىرىگە بەرگەن بولسام، ئۆمۈرۋايەت ئۇنتۇماس ئىدى، سەندىن بىر چېكىم تاماكا سورىۋېلىشمۇ مۇشكۈل گەپ!

ئات ئېغىزدۇرۇقىنى چاينap، جىرىڭشىتاتتى، ئۇ كۆكرىكىنى تولدۇرۇپ بىر نەپەس ئالدى ـ دە، تاشتەك قېتىپ كەتكەن قۇرغاق يەرنى تاقىسى بىلەن تاراقشىتىپ يۇرۇپ كەتتى. «ھەممىسىنىڭ ئاغزىدا شۇ گەپ... ھەي، ئەسكەرلىك، بىزار قىلدىڭ، زېرىكىشنى جانغا پاتقۇزدۇڭ» ـ گرىگورىي كۈلۈمسىرەپ، بۇ سۆزنى ئېچىدە تەكرارلىدى ـ دە، شۇئانلا ئۇيقۇغا كەتتى. كۆزى ئىلىنمش بىلەنلا بۇرۇنقى بىر چۈشنى يەنە كۆردى: قىزىل ئەسكەرلەر بوز دالادا، ھوسۇلى يىغىۋېلىنغان ئېدىر بويلاپ سەپ ـ سەپ بولۇپ كېلىۋاتقانمش. ئالدىنقى سەپ كۆز يەتكۈدەك يەرگىچە سوزۇلغان. بۇ سەپنىڭ كەينىدە يەنە ئالتە ياكى يەتتە سەپ بار. ھۇجۇم قىلغۇچىلار ئېغىر سۈكۈنات ئېچىدە يېقىنلىشىپ كېلىۋاتىدۇ، ئادەمنىڭ ئۇششاق قارىلىرى بارغانسېرى ئۆسۈپ، بارغانسېرى چوڭىيىۋاتىدۇ، ئەمدى شۇنداق ئېنىق كۆرۈندىكى، ئۇلار قېقىلىپ ـ سوقۇلۇپ، تېز قەدەم تاشلاپ كېلىۋاتىدۇ، ئوق يامغۇرىغا پىسەنت قىلماي ئالغا ئىلگىرىلەپ كېلىۋاتىدۇ، قۇلاقچىلىق شەپكە كىيگەن ئادەملەر ئىلتىقىلىرىنى ئالدىغا تۇتۇپ، ئۇنچىقماستىن ئېغىزلىرىنى كالىچايتىپ يۈگۈرۈپ كېلىشىۋاتىدۇ. گرىگورىي تېيىز بىر ئاكوپتا ياتقۇدەكمىش، ملتىقنىڭ تەپكىسىنى جان ـ جەھلى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈپ، پات ـ پات ئوق چىقىرىدۇ؛ ئۇ ئاتقان ئوقتا قىزىل ئەسكەرلەر ئوڭدىسىغا غۇلاپ چۈشىدۇ. ئۇ يەنە بىر تىزىق ئوقنى بەتلەپ، بىر سېكۇنت ئەتراپىغا كۆز يۈگۈرتىدۇ، شۇنداق قارىسا، يانىدىكى ئاكوپلاردىن كازاكلار سەكرەپ چىقىشىۋاتىدۇ. ئۇلار ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، قېچىشىۋاتىدۇ؛ قورقۇنچىلىقتا ئۇلارنىڭ چىرايلىرى پۈرۈشكەن. گرىگورىي يۈرىكىنىڭ قاتتىق سوقۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلايدۇ ھەمدە

www.uyghurkitap.com

ۋارقىرايدۇ: «ئوق ئېتىڭلار! ئەبلەخلەر! نەگە قاچسىلەر؟ توختا، قاچما!»... ئۇ جېنىنىڭ باريچە ۋارقىرايدۇ، ئەمما ئاۋازى ناھايىتى زەئىپ، ئاران-ئاران ئاڭلىنىدۇ. ئۇنىڭ ۋەھىمە باسىدۇ! ئۇمۇ چاچراپ تۇرۇپ كېتىدۇ، ئەمدى ئۆزە تۇرۇپ، ئۆز ئۈستىگە ئونچىقماستىن ئۇدۇل يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان چوڭ ياشلىق، چىرايى قارىراق قىزىل ئەسكەرنى ئاخىرقى قېتىم ئاتىدۇ، ئەمما ئوقنى تەگكۈزەلمىگەنلىكىنى ئېنىق بايقايدۇ. قىزىل ئەسكەرنىڭ چىرايى قورقۇمسىز، ئىنتايىن جىددىي. ئۇنىڭ ئايىغى يەرگە تەگمەستىن، پەيدەك ئۇچۇپ كېلىۋاتىدۇ، قاشلىرى تۇرۇلگەن، شەپكىسى گەجگىسىدە، شىنېلىنىڭ ئىككى پېشىنى بېلىگە قىسىتۇرۇۋالغان. گرىگورىي يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان دۈشمەنگە بىر لەھزە ئىچىدە سەپسېلىپ قاراپ، ئۇنىڭ چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىنى، يۈمران جىنگىلەك ساقال باسقان ئاق مومدەك مەڭزلىرىنى كۆرىدۇ، ئۆتۈكىنىڭ كەڭ، كالتا قونچلىرىنى، مىلتىقىنىڭ قارىيىپ تۇرغان ئاغزىنى ۋە يۈگۈرگەندە بېشى ئۈستىدە بىر رېتىمدا تەۋرىنىپ تۇرغان نەيزە ئۇچىنى كۆرىدۇ. گرىگورىيېنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئەقلىغە سىغمايدىغان بىر قورقۇنچ قاپلايدۇ. ئۇ مىلتىقىنىڭ تەپكىسىنى تارتىدۇ، ئەمما تەپكە بىر نەرسىگە ئىلىشىپ قالغانلىقتىن، ئەيۈشكە كەلمەيدۇ. گرىگورىي نېمە قىلىشىنى بىلمەي، مىلتىقىنىڭ قۇلۇپىنى تىزىغا ئۇرىدۇ، ئەمما ھېچقانداق نەتىجە چىقمايدۇ! بۇ چاغدا قىزىل ئەسكەر بەش قەدەمچە يەرگە كېلىپ قالغانىدى. گرىگورىي ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، قېچىشقا يۈز تۇتىدۇ. ئالدىدىكى تاقىر بوز دالا قېچىپ كېتىۋاتقان كازاكلار بىلەن ئالىچىپار تۈسكە كىرگەن. گرىگورىي ئارقا تەرىپىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقان دۈشمەننىڭ ھاسىرغىنىنى ئاڭلايدۇ، ئۆز ئايىغىنىڭ گۈرسىلدىگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئەمما قەدىمىنى تېزلىتىشكە قۇربى يەتمەيدۇ. ئۆزىچە پۈكۈلۈپ كېتىۋاتقان

ئاياغلىرىنى تېزرەك يۈگۈرۈشكە مەجبۇر قىلىش ئۈچۈن قاتتىق كۈچىنىش كېرەك ئىدى. ئاخىر، ئۇ يېرىم ۋەيرانە قاراڭغۇ مازارلىققا يېتىۋېلىپ، ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئەسكى تامدىن ئاتلاپ ئۆتىدۇ، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن قەبرىلەرنىڭ، قىيسىيىپ قالغان كرېستلەرنىڭ ۋە كىچىك مېھرابلارنىڭ ئارىسى بىلەن قاچىدۇ. ئۇ يەنە بىر كۈچمەن بولسا، قۇتۇلۇپ كېتەتتى. ئەمما بۇ چاغدا ئارقىسىدىكى دۈرۈكلىغان ئاۋاز قاتتىقراق ئاڭلىنىشقا باشلايدۇ. قوغلىغۇچىنىڭ ئىسىق تىنىقى گرىگورىينىڭ بوينىنى كۆيدۈرگەندەك بولىدۇ ۋە شۇئانلا شىنىلىنىڭ بەلبېغى بىلەن پېشىدىن تۇتۇۋالغانلىقىنى سېزىدۇ. گرىگورې قاتتىق بىر ۋارقىرايدۇ ـ دە، ئويغىنىپ كېتىدۇ. ئۇ ئوڭدا ياتقانىكەن. تار ئۆتۈكتە قىستالغان پۇتلىرى ئۈيۈشۈپ قالغان، پېشانىسىنى مۈزدەك تەر باسقان، پۇتۇن ئەزاسى كالتەك يېگەندەك ئاغرىپ تۇراتتى. «فۇ، مۇنۇ پالاكەتنى!...» ــ دېۋەتتى خىرىلداپ چىققان ئاۋازىغا مەمنۇنلۇق بىلەن قۇلاق سېلىپ، ئۆزىنىڭ بايا ياشتىن كەچۈرگەنلىرىنىڭ ھەممىسى ــ چۈش ئىكەنلىكىگە تېخىچە ئىشەنمەي. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ يانغا ئۆرۈلۈپ يېتىپ، بېشىنى شىنىلى بىلەن پۈركىدى ـ دە، ئىچىدە: ئۇنى يېقىن كەلتۈرۈپ، ئەدەبىنى بېرىش، مىلتىقىنىڭ قوندىقى بىلەن بېشىغا سېلىش، شۇنىڭدىن كېيىنلا قېچىش لازىم ئىدى... دەپ ئويلىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىككىنچى قېتىم تەكرار كۆرگەن چۈشىنى مۇلاھىزە قىلىپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى يامان چۈش ئىكەنلىكىگە، ھەقىقەتتە بولسا ئۇنىڭغا ھېچقانداق خەۋپ ـ خەتەر يۈزلىنىپ تۇرمىغانلىقىغا خۇرسەن بولۇپ، بىر مىنۇتچە ھۇزۇرلاندى. ئاجايىپ ھال، چۈشىدە كۆرگەن نەرسە، ئوڭدا كۆرگىنىدىن نېمىشقا ئون ھەسسە قورقۇنچلۇق بولىدىغاندۇ؟ ئۆمرىدە تالاي قېتىم مۇشكۈل ئەھۋالغا چۈشكەن بولسىمۇ، ئەزەلدىن مۇنداق قورقۇنچنى

باشتىن كەچۈرمىگەنسىدىم! دەپ ئويلىدى ئۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۈيۈشۈپ قالغان پۇتلىرىنى راھەتلىنىپ سوزۇپ، ئۇيقۇغا كەتتى.

10

تاڭ سەھەردە ئۇنى كوپىلوق ئويغاتتى.

ــ قوپ، يولغا چىقىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى! سائەت ئالتىدە يېتىپ كەلسۇن دېگەن بۇيرۇق بارغۇ.

شتاب باشلىقى يېڭىلا ساقال ـ بۇرۇتىنى قىرىپ، ئۆتۈكىنى تازىلاپ، غىجىملانغان پاكىز كەمزۇلىنى كىيىۋالغانىدى. قارىغاندا، ئۇ تازا ئالدىرىغان: «ئىشىشغان يۈزىنىڭ ئىككى يېرىنى ئۇستىرا بىلەن كېسىۋاپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ پۈتۈن تەقى ـ تۇرقىدا بۇرۇن ئۇنىڭغا خاس بولمىغان ئالىپتە چاققانلىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

گرىگورىي ئۇنىڭغا باشتىن ـ ئاياغ سىنچىلاپ قاراپ چىقىقاندىن كېيىن، ئىچىدە ئويلىدى: ئالىپتە ياسىنۋالغىنىنى قارىمامدىغان! گېنېرالنىڭ قېشىغا ئۇچىسىدا نېمە بولسا، شۇنىڭ بىلەن بارغۇسى كەلمەپتۇ!...

كوپىلوق گويا ئۇنىڭ ئوي ـ پىكرىنى بىلىپ تۇرغاندەك دېدى:

ــ ئۇنىڭ ئالدىغا جالدۇر ـ جۇلدۇر بېرىش ياخشى بولماس، ساڭىمۇ ئۆزۈڭنى بىر قۇر تۈزەپ بېرىشقا مەسلىھەت بېرىمەن.

ــ مېنىڭ ياسانغان بىلەنمۇ، تالاپ ۋەتۈەرىكىمىزنى چىقىرىدۇ، ــ دەپ غودۇكشىپ قويدى گرىگورىي كېرىلىپ تۇرۇپ، ــ سائەت ئالتىدە كەلسۇن دېگەن بۇيرۇق بار دېدىڭمۇ؟ مانا سەن

بىلەن بىزگە بۇيرۇق بېرىشكە باشلاپتىغۇ؟

كوپىلوق كۆلۈپ قويۇپ، مۇرىسىنى قىستى:

ــ يېڭى زامانىدا يېڭى ناخشا توۋلاش لازىم. دەرىجىسىنىڭ چوڭلۇقىغا قاراپ، بىز ئۇنىڭغا بويسۇنۇشقا مەجبۇرمىز. فىتىسىغا-لائوروق بىر گېنېرال، ئۇ بىزنىڭ قېشىمىزغا كەلمەيدىغۇ.

ــ ئۇغۇ شۇنداق. تېرىسىڭ ئورارسەن، تىلىسەڭ يېتەرسەن،ــ گرىگورىي شۇ سۆزنى دەپ، قۇدۇقنىڭ قېشىغا يۇيۇنۇشقا ماڭدى.

شۇ ئاردا ئۆي ئىگىسى ئايال ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ كېتىپ، كەشتىلىك پاكىز لۆڭگە ئاچقىچى ــ دە، ئۇنى گرىگورىيغا تازىم بىلەن سۇندى. گرىگورىي سوغۇق سۇ بىلەن خىشتەك قىزىرىپ كەتكەن يۈزىنى لۆڭگىنىڭ ئۇچى بىلەن قەھر بىلەن سۈرتۈپ تۇرۇپ، قېشىغا كەلگەن كوپىلوقا دېدى:

ــ ئۇغۇ شۇنداق، ئەمما جاناب گېنېراللار مۇنۇنى ئويلاپ كۆرۈشى لازىم ئىدى: ئىنقىلاب باشلانغانىدىن بۇيان خەلىق باشقىچە بولۇپ قالدى، يېڭىباشتىن تۆرەلدى دېسەمۇ بولىدۇ! ئۇلار بولسا ھامان كونا گەز بىلەن گەزلەيدۇ. قاراپ تۇر، ئۇلارنىڭ گېزى سۇنۇپ كېتىدۇ... ئۇلارنىڭ ئۆزگىرىشى بەك تەس. ئۇلار مېڭىسىنى غىچىرلىماسلىق ئۈچۈن ھارۋا مېيى بىلەن مايلاپ قويۇشى كېرەك ئىدى!

ــ سەن بۇ سۆزنى نېمە توغرۇلۇق ئېيتىۋاتىسەن؟ــ دەپ پەرىشانلىق بىلەن سوردى كوپىلوق يېڭىگە قونغان چاڭنى پۈدەپ تۇرۇپ.

ــ شۇ توغرۇلۇقكى، ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشى كونا پەددىدە ماڭىدۇ. مەسىلەن، مەن گېرمان ئۇرۇشىدىن تارتىپ ئوفىتسېرلىق ئۇنۋانىغا ئېگىمەن: ئۇنى مەن قانىنىڭ بەدىلىگە ئالغان! ئەمما مەن ئوفىتسېرلار ئارىسىغا بېرىپ قالسام، ئۆيدىن يالاڭ ئىشتان بىلەن سوغۇق يەرگە چىقىپ قالغاندەك بولىمەن. ماڭا ئۇلاردىن

www.uyghurkitap.com

شۇنداق سوغۇق ئۇرۇپ ئۇردۇگى، دۇمبەمنىڭ ھەممە يېرى چىملداپ كېتىدۇ! ــ گرىگورىي كۆزلىرىنى غەزەپ بىلەن پارقىرىتىپ، ئۆزىمۇ سەزمەستىن ئۇنسىنى قاتتىق چىقىرىۋەتتى.

كوپلوق نارازى ھالدا تۆت ئەترايغا قاراپ قويۇپ پىچىرلىدى:

ــ ئاستىراق سۆزلە، نۆكەرلەر ئاڭلاپ قالىدۇ.

ــ ئېيتقىنا، بۇ نېمە ئۇچۇن شۇنداق؟ ــ گرىگورىي ئاۋاز زىنى بېسىپراق سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، ــ شۇنىڭ ئۇچۇنكى، مەن ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئاق قاغىمەن. ئۇلاردا ئىككى قول بولسا، مەندە قول ئورنىدا كونا قاداقلاردىن ھاسىل بولغان تۇياق بار! ئۇلار پۇتلىرىنى تاراقشىتىپ ماڭالايدۇ، مەن بىر ياقتا بۇرۇلاي دېسەم، ئۇچرىغانلا نەرسىلەرگە ئىلىنىپ قالىمەن. ئۇلاردىن ئەتىر سوپۇن بىلەن تۇرلۇك ئايالىلار پەداز مېيىنىڭ پۇرىقى كېلىپ تۇرسا، مەندىن ئاتنىڭ سۆيدۈكى بىلەن تەرنىڭ ھىدى پۇرايدۇ. ئۇلار ھەممىنى بىلىدىغان ئالىم، مەن بولسام چېركاۋ مەكتىپىنى ئاران تۈگەتكەنمەن. مەن ئۇلارغا بېشىمدىن تاپىنىمغىچە يات ئادەممەن. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى شۇنىڭ ئۈچۈن! مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن چىقسام، يۈزۈمگە ئۆمۈچۈكنىڭ تورى ئىلىنىشىپ قالغاندەك بولىدۇ: ئۆزۈمنى شۇنداق بىمەززە، شۇنداق يېقىمسىز ھېس قىلىمەن، پۈتۈنلەي تازىلانغۇم كېلىدۇ، ــ گرىگورىي لۆڭگىنى قۇدۇقنىڭ ياغاچ جازىسىغا تاشلاپ قويۇپ، چېچىنى سۆگەك تاغاقنىڭ سۇنۇقى بىلەن تارىدى. قارىقۇمچاق چىرايىدا ئاپتاپ تەگمىگەن پېشانىسى بۆلەكچە ئاقىرىپ كۆرۈنەتتى، ــ ئۇلار كونا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى چوڭ ئانىسىنىڭ قېشىغا غۇلاپ چۈشكەنلىكىنى چۈشەنگۈسى كەلمەيدۇ! ــ دېدى گرىگورىي ئەمدى ئاستا سۆزلەپ، ــ ئۇلار بىزنى زۇۋۇلىسى باشقا خېمىردىن ئۇزۇلگەن، قارىتۇرۇك ئاددىي ئادەملەرنىڭ ئارىسىدىن چىققان، ئوقۇمىغان ئادەم، ھايۋانغا ئوخشاش ئادەم

دەپ ئويلىشىدۇ. مېنى ياكى ماڭا ئوخشاشلارنى ھەربىي ئىشنى بىزدەك ياخشى ئۇقمايدۇ، دەپ ئويلىشىدۇ. خۇش، قىزىللارنىڭ كومانداىرلىرى كىم؟ بۇدىيونىنى ئوفىتسېرمۇ؟ ئۇ كونا ئەسكەرلەرنىڭ ۋاخمىستىرى، باش شتابنىڭ گېنېرالىرىنىڭ جېنىغا تەگكەن شۇ ئەمەسمۇ؟ ئوفىتسېر پولكلىرىنىڭ ئالغا سىلجىيالمايدىغان، بىر جايىدا پۇتى كۆيگەن توخۇدەك تۇرۇپ قېلىشى شۇ ئادەمنىڭ سەۋەبىدىن ئەمەسمۇ؟ گۇسېلىشچىكوف كازاك گېنېرالىرىنىڭ ئىچىدىن چىققان ئەڭ جەڭگىۋار، شۆھرەتلىك گېنېرال؛ ئۇ مۇشۇ قىشتا ئۇست ـ خوپېرسكايادىن يالاڭ ئىچ كىيىم بىلەن قېچىپ كەتمىدىمۇ؟ بىلەمسەن، ئۇنى كىم قوغلاپ، رەسۋاسىنى چىقارغان؟ موسكۋالىق بىر سېلىسار ئىشچى ــ قىزىل ئارمىيىنىڭ پولك كومانداىرى. ئەسىرگە چۈشكەنلەر كېيىنرەك ئۇنىڭ ھەققىدە سۆزلەپ بەرگەن. بۇنىڭ چۈشىنىش كېرەك! بىز ئوقۇمىغان ئوفىتسېرلار قوزغىلاڭ كۆتۈرگەندە كازاكلارغا ياخشى باشچىلىق قىلالمىدۇقمۇ؟ گېنېرالىرنىڭ بىزگە ياردىمى كۆپ بولدىمۇ؟

ــ قىلغان يارىدىمى ئاز ئەمەس، ــ دەپ مەنىلىك جاۋاب بەردى كوپىلوف.

ــ بەلكى، كودىنوفقا ياردەم بەرگەنىدۇ، مەن ھېچكىمنىڭ ياردىمىگە ئېگە بولماي، قىزىللارغا زەربە بېرىپ كەلدىم، باشقا قىلارنىڭ مەسلىھىتىگە قۇلاق سالغىنىمۇ يوق.

ــ ئۇنداق بولسا، سەن ھەربىي ئىشلار ئىلمىنى ئىنكار قىلامسەن؟

ــ ياق، مەن پەننى ئىنكار قىلمايمەن. ئەمما، بۇرادەر، بۇ دېگەن ئۇرۇشتا ئەڭ مۇھىم نەرسە ئەمەس.

ــ خۇش، قايسى مۇھىم، پانتىلىيېۋىچ؟

ــ گەپ نېمە ئۈچۈن ئۇرۇشقا باردىغانلىقىدا...

ــ ھەي، بۇ باشقا گەپقۇ...ــ دېدى كوپىلوف ئېھتىيات

بىلەن كۆلۈپ، ــ ئەلۋەتتە، ئۆز ـ ئۆزىدىن چۈشىنىشلىككى،... بۇ ئىشتا غايە ــ ئاساسىي ئورۇندا. پەقەت نېمە ئۈچۈن جەڭ قىلىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىدىغان ئادەملا ۋە ئۆز ئىشىغا ئىشىنىدىغان ئادەملا غەلبە قازىنالايدۇ. دۇنيا قانچىلىك قەدىمكى نەرسە بولغىنىدەك، بۇمۇ ئۇزاقتىن بۇيان كېلىۋاتقان ھەقىقەت. بۇ ھەقىقەتنى مەن كەشپ قىلدىم دېگىنىمىڭ يوق. مەن كونا زامان تەرەپتارىمەن، مەن ئەزگۈ كونا زامانىنى ياقلايمەن. ئۇنداق بولمىغاندا، مەن نەلەرگىدۇر سوقۇشقا بېرىش ئۈچۈن بىر تال بارمىقىمنى مەدىرلاتمىغان بولاتتىم. بىز بىلەن بىللە ماڭغانلارنىڭ ھەممىسى ــ ئۆزلىرىنىڭ كونا ئىمتىيازىنى قوراللىق كۈچى بىلەن ساقلاپ قالىدىغان، توپىلاڭ چىقارغان خەلقنى باسىدىغان ئادەملەر، مانا شۇ بېسىقتۇرغۇچىلارنىڭ قاتارىغا سەن بىلەن ئىككىمىزمۇ كىرىمىز، ئەمما مەن سېنى، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئۇزاقتىن بۇيان سىناپ، كۆز سېلىپ يۈرسەممۇ، ھېچ چۈشىنەلمەيۋاتىمەن...

ــ كېيىن چۈشىنىسەن. قېنى، يولغا چىقايلى، ــ گرىگورىي سۆزىنى توختاتتى ـ دە، لاپاس تەرەپكە ماڭدى.

گرىگورىينىڭ ھەربىر ھەرىكىتىنى كۆزىتىپ تۇرغان ئۆي ئىگىسى ئايال ئۇنىڭغا مۇلازىمەت كۆرسەتمەكچى بولۇپ:

ــ بەلكىم، ئازراق سۈت ئىچىۋالارسىز؟ ــ دېدى.

ــ رەھمەت، ئانىكا، سۈت ئىچمىگە ۋاقتىم يوق، كېيىن ئىچەرمىز.

× ×

پروخور زىكوف لاپاسنىڭ ئالدىدا خولۇپلىتىپ كاسىدىن قېتىق ئىچىۋاتاتتى. ئۇ ئېتىنى يېشىۋاتقان گرىگورىيغا كىرپىك

قاقماستىن قاراپ تۇردى. كۆڭلىكىنىڭ يېڭى بىلەن ئاغزىنى سۈرتۈپ سورىدى:

— يىراقتا بارامسەن؟ مەنمۇ بارامدىمەن سەن بىلەن؟

گىرىگورىينىڭ زەردىسى قاينىپ، قەھر بىلەن دېدى:

— ۋوي، مەرەز، سەن ئۆز خىزمىتىڭنى بىلمەمسەن؟ ئات نېمىشقا باغلاقلىق تۇرىدۇ؟ ئاتنى ماڭا كىم تەييارلاپ بېرىدۇ؟ نان قېپى! يەيسەن - يەيسەن، تويمايسەن! قېنى، قوشۇقنى تاشلا! ئىنتىزامنى بىلمەمسەن!... لەنىتى!

— سەن نېمە چېچىلىسەن؟ — دەپ غودۇكشىدى پروخور كۆڭلى رەنجىپ، ئېگەرگە جايلىشىۋالغاندىن كېيىن، — ۋاقىرىمىغىنىڭ ھەممىسى بىكار. سېنىڭ قانات قېقىشىڭمۇ چاغلىق! يولغا چىقىش ئالدىدا ئازراق نەرسە يېۋېلىشىمغا بولمامدىكەن؟ نېمانچە غوۋغا كۆتۈرىسەن؟

— غوۋغا كۆتۈرگەن بولسام، كاللامنى ئېلىۋېتەتتىمۇ، پوق قورساق؟ سەن مەن بىلەن قانداقسىغا سۆزلىشىۋاتسەن؟ ھازىر گېنېرالنىڭ قېشىغا كېتىۋاتىمىز، ئۆزۈڭگە پەخەس بول، جۇمۇ!... ئۇنداق بولمىغاندا سەن بۇرادەرچىلىككە تولىمۇ ئۆگىنىپ قالغانسەنغۇ!... مەن سېنىڭ كىمىڭ بولىمەن؟ بەش قەدەم كەينىمدە ماڭ! — دەپ بۇيرۇق قىلدى گىرىگورىي دەرۋاز زىدىن چىقىۋېتىپ.

ئۇ پروخور ۋە قالغان ئۈچ نۆكەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، كوپىلوق بىلەن يانداشىپ ماڭدى - دە، بايىقى گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئىستىھزا بىلەن سورىدى:

— خۇش، سەن نېمىشقا چۈشەنمەيسەن ياكى مەن ساڭا چۈشەندۈرۈپ قويايمۇ؟

كوپىلوق گىرىگورىينىڭ تەلەپپۇزىدىكى ئىستىھزانى سەزمەي، جاۋاب قايتۇردى:

— مەن سېنىڭ بۇ ئىشتىكى مەيدانىڭنى چۈشەنمەيمەن،

گەپ مانا شۇ! بىر تەرەپتىن، سەن كونسلىقنى ياقلايدىغان كۆرەشچىسەن، يەنە بىر تەرەپتىن، قانداقتۇر، سۆزۈم قوپال بولسا كەچۈر، قانداقتۇر بولشېۋىكتەك كۆرۈنسەن.

ــ مېنىڭ بولشېۋىكلىقىم قېنى قەيەردە؟ ــ گرىگورىي قاپىقىنى تۈرۈپ، ئېگەردىن ساپچىپ كەتتى.

ــ مەن سېنى بولشېۋىك دەۋاتمايمەن، بولشېۋىكقا ئوخشاپ كېتىدىكەنسەن دېدىم.

ــ بەربىر، ئوخشاشلىقىم نەدە؟ ئېيتقىنا.

ــ سېنىڭ ئوفىتسېرلار جامائەتچىلىكى توغرىسىدىكى ۋە ئۇلارنىڭ ساڭا بولغان مۇناسىۋىتى توغرىسىدىكى گەپ ــ سۆزلىرىڭدە ئىپادىلىنىدۇ. سەن بۇ كىشىلەرنىڭ زادى نېمە قىلىشنى خالايسەن؟ ئومۇمەن ئۆزۈڭ نېمە قىلىشنى خالايسەن؟ ــ كوپىلوف ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن كۈلۈپ قويۇپ، قامچىسىنى ئوينىتىپ سوردى. ئۇ ئارقىسىدا بىرنەرسە توغرۇلۇق قىزغىن پىكىرلىشىۋاتقان نۆكەرلەرگە قاراپ قويۇپ، قاتتىقراق سۆزلەشكە باشلىدى، ــ ئۇلارنىڭ سېنى تەڭ ھوقۇقلۇق ئادەم سۈپىتىدە ئۆز ئارىلىرىغا ئالمىغانلىقى، ساڭا تەكەببۇرلۇق بىلەن قارايدىغانلىقى ساڭا ئەلەم قىلىدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشى ئۆز نۇقتىسىنەزەرى بويىچە توغرا، بۇنى چۈشىنىش لازىم. دۇرۇس، سەن ئوفىتسېرسەن، ئەمما ئوفىتسېرلار ئارىسىدا ئىنتايىن تاسادىپىي ئۈچرايدىغان ئوفىتسېرسەن. ھەتتا ئوفىتسېرلىق پاگونىنى تاقاپ يۈرگىنىڭ بىلەنمۇ، مېنى كەچۈر، سەھرايى كازاكسەن. ئەدەبلىك مۇئامىلىلەرنى بىلمەيسەن، سۆزلەرنى توغرا ئىشلىتەلمەيسەن ھەم قوپال سۆزلەيسەن، تەربىيە كۆرگەن ئادەملەرگە خاس بولغان زۆرۈر سۈپەتلەرنىڭ ھېچقايسىسى سەندە يوق. مەسىلەن، مەدەنىي ئادەملەرنىڭ ھەممىسى قول ياغلىق تۇتۇشنى ئادەت قىلغان بولسا، سەن بۇنىڭ ئورنىغا ئىككى بارمىقىڭ بىر

لەن بۇرنۇڭنى قاقسەن، تاماق يەۋاتقان چاغدا قولۇڭنى گاھ ئۆتۈكۈڭنىڭ قونچىغا سۈرتسەن، گاھ چېچىڭنى سىلايسەن، يۈيۈنغاندىن كېيىن يۈزۈڭنى ئاتنىڭ يوپۇقىغا ئېرتىشتىن يىرگەنمەيسەن. تىرنىقىڭنى چىشلەپ ئالسەن ياكى قىلچىنىڭ ئۇچى بىلەن قىرقىپ چۈشۈرسەن. ياكى يەنىمۇ ياخشىراقى: ئېسىڭدىمۇ، قىش ۋاقتى سەن كارگىنىسكايادا ئېرىنى كازاكلار قولغا ئالغان بىر ئوقۇغان مەدەنىي ئايال بىلەن سۆزلىشۈۋېتىپ، ئىشتىنىڭنىڭ تۈگمىسىنى ئەتتىڭ، شۇ چاغدا مەنمۇ بار ئىدىم...

— دېمەك، ئىشتىنىمنىڭ تۈگمىسى ئېتىلمەي تۇرۇۋەرگەن بولسا ياخشى بولاتتىمۇ؟ — دەپ سوردى گېرىگورىي ئىزا تارتقان ھالدا كۈلۈمسىرەپ.

ئۇلارنىڭ ئاتلىرى يانمۇ يان قەدەم تاشلاپ كېلىۋاتاتتى، گېرىگورىي كوپىلوفنىڭ سەممىي چىرايىغا كۆز قىرى بىلەن نەزەر تاشلاپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئاغرىنسىمۇ، قۇلاق سېلىپ باراتتى.

— گەپ بۇنىڭدا ئەمەس! — دېدى كوپىلوف ئەپسۇسلانغان ھالدا چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، — ئومۇمەن سەن ئىشتاچاق، يالىڭاياق ھالدا شۇ ئايالنى قانداقمۇ قوبۇل قىلغانسەن؟ سەن ھەتتا كەمزۇلۇڭنى يەلكەڭگە تاشلاپ قويمىدىڭ، بۇ ئېسىدە ياخشى تۇرۇپتۇ! بۇلارنىڭ ھەممىسى، ئەلۋەتتە، ئۇششاق-چۈششەك ئىشلار، لېكىن سېنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىڭنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ... ساڭا نېمە دېسەم بولار...

— ئاددىيراق قىلىپ سۆزلىسەڭچۇ!

— خۇش، بۇ سېنىڭ تولىمۇ نادان ئادەم ئىكەنلىكىڭنى كۆرسىتىدۇ. قانداق سۆزلەيدىغانلىقىڭنى بىلەمسەن؟ دەھشەت! «كۇارتسرا» سۆزىنى «فاتېرا» دەيسەن، «ئېۋاكۇئىروۋاتسە» سۆ-

زىنى «ئېكۇرىۋاتسە» دەپ تەلەپپۇز قىلسەن، «ئارتىلىرىيە» دېيىشنىڭ ئورنىغا «ئانتىلىرىيە» دەيسەن. ھەممە ساۋاتسىز كىشىلەرگە ئوخشاش، چەت ئەلنىڭ جاراڭلىق سۆزلىرىگە سەن تولۇمۇ خۇشتار، ئۇلارنى سەن كەلسە ـ كەلمەس ئىشلىتىۋېرىسەن، بۇزۇپ رەسۋا سۆزلەيسەن، شتابنىڭ كېڭەشمىلىرىدە بىرى مەخسۇس ھەربىي ئاتالغۇلاردىن «دىسلوكاتسىيە»، «فورسىروۋانىيە»، «دىسپوزىتسىيە»، «كونسېنتراتسىيە» ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش سۆزلەرنى ئىشلەتسە، سۆزلىگۈچىگە زوق بىلەن قاراپ قالسەن، ھەتتا ھەسەت بىلەن قارايسەن دېسەمۇ بولىدۇ.

ــ ئەمدى بۇ سۆزۈڭ يالغان بولۇپ قالدى!ــ دەپ ۋارقىرىۋەتتى گرىگورىي، شۇنىڭ بىلەن چىرايىدىن غەل ـ پالla بىر جان لىنىش ئىپادىسى جىلۋىلىنىپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئېتىنىڭ قۇلاق لىرى ئاربىسىنى سېلاپ، يايلى ئاستىدىكى يىمپەكتەك يۇمشاق ئىلىق تېرىنى قاشلاپ تۇرۇپ، ــ قېنى، سۆزلەۋەر، كوماندىرىنىڭ ئەدەبىنى بەر! ــ دېدى.

ــ قۇلاق سال، ھېمىشقا ئەدەبىڭنى بېرىدىكەنمەن؟ ساڭا شۇ نەرسە روشەن بولسۇنكى، سەن بۇ تەرەپتىن بەك بىچارىسەن. ئاندىن كېيىن سەن ئوفىتسېرلار ماڭا باراۋەر مۇئامىلە قىلمايدۇ، دەپ رەنجىيسەن، ئەدەبلىك ۋە ساۋاتلىق مەسىلىلىرىدە سەن ئاددىيسى بىر ھاماقەت! ــ كوپلوق كۆتۈلمىگەندە ئاغزىغا كېلىپ قالغان قوپال سۆزنى ئېيتىپ سالدى ـ دە، قورقۇپ كەتتى، ئۇ گرىگورىينىڭ غەزىپى كەلگەندە ئۆزىنى تۇتۇۋالالمايدىغانلىقىنى بىلەتتى، شۇڭا ئۇنى سەكرەپ كېتەرمىكىن دەپ ئەندىشە قىلدى، ئەمما گرىگورىيغا لىپپىدە قاراپ، كۆڭلى جايىغا چۈشتى: چۈنكى، گرىگورىي ئېگەرنىڭ ئۈستىدە ئارقىسىغا قاتىپ، بۇرۇتى ئاستىدىن چىشلىرىنى پارقىرىتىپ، خىخىلداپ كۈلۈۋاتاتتى. شۇنداق قىلىپ، كوپىلوفقا ئۆزىنىڭ قىلىپ قويغان

سۆزى كۆتۈلمىگەن نەتىجىنى بەرگىنىدەك، گىرىگورىيىنىڭ كۈلكە سىمۇ شۇنداق زوق بېغىشلىدىكى، ئۇ ئۆزىمۇ كۈلۈپ كەتتى، — مانا قارا، سېنىڭ ئورنىڭدا باشقا بىر ئەقىللىق ئادەم بولغان بولسا، بۇنداق قاتتىق سۆزدىن يىغلىغان بولاتتى، ئەمىسە سەن كىشنەپ قويدۇڭ... ھەي، سېنى كىمۇ تەنتەك دېمەس؟

— خۇش، سەن مېنى ھاماقەت دېدىڭمۇ؟ مەيلى، سىلەرمۇ ئۆز يولۇڭلار بىلەن مېڭىۋېرىڭلار! — دېدى گىرىگورىي كۈلكىسى توختىغاندىن كېيىن، — سىلەرنىڭ سىلىق مۇئامىلىلىرىڭلارنى ۋە ئەدەبلىنىڭلارنى ئۆگىنىشنى خالىمايمەن. ماڭا ئوخشاش ئۆكۈزنىڭ يېنىدا يۈرىدىغان ئادەمگە ئەدەبلىك بولۇش، نازاكەتلىك بولۇشنىڭ كېرىكى يوق. خۇدا نېسىپ قىلسا — تىرىكلا بولسام — ئۆكۈزلەر بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرەرمەن، ئۇلارنىڭ ئالدىدا پۈتۈمنى جۈپلەپ تازىم قىلىپ: «ھەي، يېقىنراق تۇرسىڭىزكەن، سىز قاشقا باش! ئەپۇ قىلىڭ مېنى، سىز ئالىچىپارا!① بويۇنتۇرۇقىڭىزنى تۈزەپ قويۇشۇمغا رۇخسەت قىلىڭ! مەرھەمەتلىك تەخسىر، ئۆكۈز جانابلىرى، تاپنى بۇزماسلىقىڭىزنى تۆۋەنچىلىك بىلەن ئىلتىماس قىلىمەن!» — دېيىشكە تىلىغرا كەلمەس. ئۇلارغا قىسقىراق قىلىپ: «ھوش ـ كە، ھوش تاپ!» — دەپ ئېيتارمەن.» مانا بۇ ئۆكۈزلەر دىسكلوكاتسىيىسى.

— دىسكلوكاتسىيە ئەمەس، دىساوكاتسىيە!② — دەپ تۈزىتىپ قويدى كوپىلوف.

— خوپ، دىسلوكاتسىيە بولسۇن، ئەمما مەن بىر مەسىلىدە سەن بىلەن كېلىشەلمەيمەن.

— قايسى مەسىلىدە؟

---

① قاشقاباش، ئالىچىپار — كالىنىڭ لەقىمى.

② دىسلوكاتسىيە — ئەسكەرلەرنىڭ مەلۇم جايغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ مېنى هاماقەت دېگىنىڭگە قوشۇلالمايمەن. سىلەر مېنى هاماقەت كۆرسىلەر، توختاپ تۇر، ئازراق تەخىر قىل، مەن قىزىلارنى تەرەپكە ئۆتسەم، ئۇ يەردە ئەقىللىق بىرلۈپ قالىمەن. ئۇ چاغدا ئەدەبلىك، بىلىملىك هارام تاماقلار مېنىڭ قولۇمغا چۈشۈپ قالماڭلار، جۇمۇ! يۈرىكىڭنى ئۇچەي ـ باغرىڭ بىلەن قوشۇپ سۇغۇرۇۋالىمەن! ـــ دېدى گىرىگورىي چاقچاق ئارىلاش جىددىيلىك بىلەن، ئاندىن ئېتىنى تۇرتكىلەپ، بىردىنلا چوڭ يۇرۇشكە سالدى.

دون بويىدىكى سەھەر شۇنداق نەپىس سۈكۈنات پەردىسىگە ئورالغانكى، هەتتا تىرىك قىلغان تاۋۇش شۇ سۈكۈناتنى بۇزۇپ، ئەكىس سادا بېرەتتى. دالادا يالغۇز سوپىي تۇرغاي بىلەن بۆدۈنىلەرلا هۆكۈم سۈرەتتى، ئەمما چېگىرىداش يېزىلاردا ئۇزلۇكسىز غۇۋا بىر شاۋقۇن ئاڭلىناتتى، بۇنداق شاۋقۇن ئادەتتە يىرىك هەربىي قىسىملار بىر جايدىن ئىككىنچى بىر جايغا يۆتكەلگەندە بولاتتى. كاتتاك يولىلاردا زەمبىرەكلەر بىلەن ئوق ـ دورا ساندۇقلىرى بېسىلغان هارۋىلارنىڭ چاقلىرى گۈلدۈرلەيتتى، قۇدۇقلارنىڭ بېشىدا ئاتلار كىشنەيتتى، يېزىلاردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان پىيادىلەر بۆلۈنمىلىرىنىڭ بىر تەكتىس، يۇمشاق، شىپىر ـ شىپىر قەدەم تاشلىغىنى ئىشتىلەتتى، ئالدىنقى سەپكە قورال ـ ياراغ، ئوق ـ دورا توشۇۋاتقان پۇقرالارنىڭ يېنىك بىرىچكا ۋە ئېغىر يۈك هارۋىلىرى تاراقلايتتى؛ دالا ئاشخانىسىنىڭ يېنىدىن تازا كۆپۈپ پىشقان سۆڭىنىڭ، لاۋۇر دەرىخى ياپىرىقى بىلەن پىشۇرۇلغان گۆشلۈك بوتقىنىڭ ۋە ئىسسىق داننىڭ مەززىلىك پۇرىقى تارىلاتتى.

ئۇست ـ مېدۋېدىتسكايانىڭ نەق بېشىدا ئات ـ پىيادە ئوقلىرى تاراسلايتتى. ئاندا ـ ساندا توپ ئوقلىرى ئېرىنىپ

چەكلىك بىلەن بوم - بوم ئېتىلىپمۇ قالاتتى. جەڭ يېڭىلا باشلانغان.

گېنېرال فىتسخالائوروف ئەتىگەنلىك تامىقىنى يەۋاتقاندا يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان ئازغۇن چىراي بىر مۇھاپىزەتچى كىردى:

— قوزغىلاڭچىلار 1 - دىۋىزىيەسىنىڭ كوماندىرى مېلېخوف بىلەن دىۋىزىيە شتاب باشلىقى كوپىلوف كەلدى، — دەپ مەلۇم قىلدى.

— مېنىڭ خانامغا كىرسۇن، — فىتسخالائوروف تۇخۇم شاكىلىغا تولغان تەخسىسىنى تومۇرلىرى پولتىيىپ تۇرغان يوغان قولى بىلەن نېرى ئىتتىرىپ، ئالدىرىماستىن بىر ئىستاكان يېڭى سۈتنى ئىچتى - دە، سالفېتكىنى ئەپچىللىك بىلەن قاتلاپ، شەرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ كەتتى. بويى بىر سارجىن كېلىدىغان، قېرىلىقتىن ئۆزىنى ئاران كۆتۈرۈپ يۈرىدىغان خام سېمىز بۇ گېنېرال ئىشىكنىڭ ماڭلايلىرى قىيسايغان، دېرىزىلىرى گۈڭگا بۇ كىچىككىنە كازاك ئۆيىدە ئىنتايىن يوغان كېلىپ قالغانىدى. گېنېرال سۈپەتلىك تىكىلگەن مۇندىرىنىڭ تىك ياقىسىنى مېڭىپ كېتىۋېتىپ تۈزەپ، كاك - كاك يۆتىلىپ، ياندىكى ئۆيگە چىقتى، ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشقان كوپىلوف بىلەن گرىگورىيغا سەللا بېشىنى ئېگىپ قويدى - دە، قولىنى بەرمەستىن، ئىما - ئىشارە بىلەن ئولارنى شەرەنىڭ يېنىغا تەكلىپ قىلدى.

گرىگورىي، قىلىچىنى تۇتقان پېتى ئورۇندۇقنىڭ چېتىگە ئولتۇردى - دە، كوپىلوفقا كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويدى.

فىتسخالائوروف ئۆزىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن ۋېنا ئورۇندۇقىنى غىچىرلىتىپ گۈسسىدە ئولتۇردى، ئاندىن شادىپاچاقلىرىنى پۈكتى - دە، يوغان قوللىرىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، پەس يوغان ئاۋاز بىلەن سۆز باشلىدى:

www.uyghurkitap.com

— جانابىي ئوفىتسېرلار، مەن سىزلەرنى بەزىبىر مەسىلىلەرنى كېلىشتۈرۈش ئۈچۈن چاقىرغانىدىم... قوزغىلاڭچىلارنىڭ پارتىزانلىق ئۇرۇشى ئاياغلاشتى! سىلەرنىڭ قىسىملىرىڭلار مۇستەقىل بىر پۈتۈن قوشۇن سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشتىن توختايدۇ، ئەسلىدە ئۇلار بىر پۈتۈن قوشۇنمۇ ئەمەس ئىدى، ساختا نەرسە ئىدى. ئۇلار دون ئارمىيىسىگە قوشۇلىدۇ. بىز پىلانلىق ھۇجۇم قىلىشقا كۆچتۇق، بۇنىڭ ھەممىسىنى چۈشىنىدىغان ۋە ئالىي قوماندانلىقنىڭ بۇيرۇقلىرىغا شەرتسىز بويسۇنىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى. جاۋاب بېرىڭچۇ، تۈنۈگۈن سىزنىڭ پىيادىلەر پولكى ھۇجۇمچى باتالىئونىنىڭ ھۇجۇمىغا نېمشقا يار - يۆلەكتە بولمىدى. پولك نېمشقا ھېنىڭ بۇيرۇقۇمغا پىسەنت قىلماستىن، ئاتاكىغا چىقىشتىن باش تارتتى؟ سىلەرنىڭ ئاتالمىش دىۋىزىيىڭلارنىڭ كوماندىرى كىم؟

— مەن، — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي پەس ئاۋاز بىلەن.

— مالال كەلمىسە، ھېنىڭ سوئالىمغا جاۋاب بېرىپ باقسىڭىزچۇ!

— مەن دىۋىزىيىگە تېخى تۈنۈگۈن كەلدىم.

— سىز نەگە بارغانىدىڭىز؟

— ئۆيىنى يوقلاپ كېلىشكە بارغانىدىم.

— دىۋىزىيە كوماندىرى ئۇرۇش ئوپېراتسىيىلىرى ۋاقتىدا ئۆيىدە مېھمان بولۇپ يۈرەمدۇ؟ دىۋىزىيىنىڭ ئىچى پاتا - قوچۇم بولۇپ كەتكەن! باشباشتاقلىق! ئىنتىزامسىزلىق! — گېنېرالنىڭ بوم ئاۋازى كىچىككىنە تار ئۆيدە بارغانسېرى قاتتىقراق گۈلدۈرلەپ چىقىشقا باشلىدى؛ ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا ئادىيۈتانتلار پىچىرلىشىپ، كۈلۈشۈپ، پۈتۈنىڭ ئۈچىدا مېڭىپ يۈرۈشەتتى؛ كوپىلوفنىڭ ئىككى مەڭزى بارغانسېرى ئاقىرىپ، چىرا-

يىدا قان قالمىدى، ئەمما گرىگورىي گېنېرالنىڭ شەلپەردەك قىزمۇچ كەتكەن چىرايىغا، ئۇنىڭ قاتتىق تۇگۇلگەن مۇشتىغا قاراپ، ئۆزىنى توتۇۋالالمايدىغان بىر قەھر ـ غەزەپ ۋۇجۇدىنى قاپلاپ ۋالغانلىقىنى ھېس قىلدى.

فىتسخالائوروف تۇيۇقسىز لىككىدە ئورنىدىن تۇردى، ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىدىن توتۇپ تۇرۇپ، ۋارقىرىدى:

ـــ سىلەر مۇنتىزىم ھەربىي قىسىم ئەمەس، قىزىل گۋاردىيىنىڭ قالدۇق قۇيرۇقلىرى!... كازاك ئەمەس، ئەسكى ـ تۈسكى چۈپرەندىلەر! جانابىي مېلىخوف، سىزنىڭ دۈشمىنىڭگە قوماندانلىق قىلىش لاياقىتىڭىز يوق، مالاي سولدات بولسىڭىز مۇۋاپىق!... ئۆتۈك تازىلاڭ! ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ بۇيرۇق نېمىشقا ئورۇندالمىدى؟! ئەسكەرلەرنىڭ ئاممىۋى يىغىنى ئۆتكۈزۈلمىگەنلىكتىنمۇ؟ مۇھاكىمە قىلىنغانلىقتىنمۇ؟ ئېسىڭىزدە بولسۇن: بۇ يەردە سىز-لەرنىڭ يولداش دەيدىغىنىڭىزلار يوق، بىز بولشېۋىكلارنىڭ تۈزۈمىنى يولغا قويۇشقا يول قويمايمىز!... يول قويمايمىز!...

ـــ مەن سىزنىڭ ماڭا ۋارقىرىماسلىقىڭىزنى ئۆتۈنۈپ سورايمەن! ـــ دېدى گرىگورىي بوغۇق ئاۋاز بىلەن ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئورۇندۇقنى پۈتى بىلەن نېرى ئىتتەردى.

ـــ نېمە دېدىڭىز؟ ـــ فىتسخالائوروف شىرەنىڭ ئۈستىدىن بوينىنى سوزۇپ، غەزەپتىن ھاسىراپ، خىرىلداپ قالدى.

ـــ ماڭا ۋارقىرىماسلىقىڭىزنى سورايمەن! ـــ دەپ تەكرارلىدى گرىگورىي ئۇنىنى قاتتىقراق چىقىرىپ، ـــ سىز بىزنى بۇ يەرگە مەسىلە ھەل قىلىش ئۈچۈن چاقىردىڭىز...، ـــ بىر سېكۇنت ئۇنچىقماي، پەسكە قارىدى ـ دە، فىتسخالائوروفنىڭ قولىدىن كۆزىنى ئۈزمەستىن، ئاۋازىنى پەسلىتىپ، دېيەرلىك پىچىرلاپ سۆزلىدى، ـــ ئەگەر سىز، جانابىي ئالىيلىرى، ماڭا چىمچىلىقىڭىزنى تەگكۈزۈشكە ئورۇنۇپ كۆرسىڭىز، ئۇ چاغدا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

مەن جايىڭمزدىلا چېچىپ تاشلايمەن!

ئۆيىنىڭ ئىچى شۇنچىلىك جىمجىت بولۇپ قالىدىكى، فىتىسخالائوروفنىڭ هاسىراپ نەپەس ئالغانلىقى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. سۈكۈنات بىر مىنۇتچە داۋام قىلدى. ئىشىك سەل - پەل غىچىرلىدى، قورقۇپ كەتكەن ئادىۋانت ئۇنىڭ يوچۇقىدىن قاراپ قويدى. ئىشىك يەنە ئېهتىيات بىلەن يېپىلدى. گرىگورىي قىلىچىنىڭ سېپىدىن قولىنى ئاجراتمىغان پېتى تۇراتتى، كوپىلوفنىڭ تىزلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس دىر - دىر تىترەيتتى، كۆز-لىرى تامنىڭ بىر يېرىگە ئالچەكمەن بولۇپ قاراپ قالغانىدى. فىتىسخالائوروف ئورۇندۇققا لاسسىدە ئولتۇردى، قېرىلارچە ئۇھ - ئۇھ-لاپ، ۋايسىشقا باشلىدى:

— تولىمۇ ياخشى گەپ! — ئەمدى ئۇ پۈتۈنلەي ئۆزىنى بېسىۋالغانىدى، ئەمما گرىگورىيغا قارىماستىن، — ئولتۇرۇڭ، خېلى قىزىدىڭمز، شۇمۇ يېتەر. ئەمدى مەرھەمەت قىلىپ قۇلاق سېلىڭ: سىزگە پۈتۈن ئاتىلىق قىسىملارنى دەرھال يۆتكەشكە بۇيرۇق بېرىمەن... قېنى، ئولتۇرسىڭمزچۇ!...

گرىگورىي ئولتۇردى، يۈزىدە توساتتىن پەيدا بولغان هۆل تەرنى يېڭى بىلەن ئېرتتى.

— ... خۇش، پۈتۈن ئاتىلىق قىسىملارنى دەرھال شەرقىي - جەنۇبىي ئۇچاستكىغا يۆتكەڭ - دە، شۇئانلا هۇجۇمغا ئۆتۈڭ. سىزنىڭ ئوڭ قانىتىڭمز قوشۇن ستارشىنا-سى چۇماكوفنىڭ 2 - باتالىئونى بىلەن بىر - بىرىگە تۇتاشقان هالدا هەرىكەت قىلسىز...

— دۇنيزىينى مەن ئۇ يەرگە ئاپارمايمەن، — دېدى گرىگورىي هارغىنلىق بىلەن ۋە ياغلىقنى ئېلىش ئۈچۈن شالۋارنىڭ يانچۇقىغا قولىنى سالدى. ناتالىيىنىڭ كەشتىلىك ياغلىقى بىلەن پېشانىسىدىكى تەرنى يەنە بىر قېتىم ئېرتتى -

ده، ته‌كرارلىدى، ــ دۇنزىينى ئۇ يەرگە ئاپارمايمەن،

ــ نېمىشقا؟

ــ قىسىملارنى يېڭىباشتىن گۇرۇپپىلارغا ئايرىش كېرەك ۋاقتىنى ئالىدۇ...

ــ بۇنىڭ بىلەن سىزنىڭ كارىڭىز بولمىسۇن، ئۇرۇش ئوپېراتسىيىسىنىڭ ئاقىۋىتىگە مەن جاۋاب قىلىمەن.

ــ ياق، كارىم بار، يالغۇز سىزلا جاۋاب قىلمايسىز...

ــ سىز مېنىڭ بۇيرۇقۇمنى بېجىرىشتىن باش تارتامسىز؟ ــ دەپ سوردى فىتسىخالائوروف خىرىلداپ، ئۆزىنى ئاران ــ ئاراندا بېسىپ.

ــ ھەئە.

ــ ئۇنداق بولسا، مالال كەلمىسە، دەرھال دۇنزىينىگە قوماندانلىق قىلىشنى تاپشۇرۇپ بېرىڭ! مېنىڭ تۇنۇگۈنكى بۇيرۇقۇمنىڭ نېمىشقا ئورۇندالمىغانلىقىنى ئەمدى چۈشەندىم...

ــ بۇنى قانداق چۈشەنسىڭىز چۈشىنىڭ، ئەمما مەن دۇنزىينى تاپشۇرمايمەن.

ــ سىزنىڭ سۆزىڭىزنى نېمىدەپ چۈشەنسەم بولار؟

ــ مەن نېمىدېگەن بولسام، شۇنداق چۈشىنىڭ، ــ گرىگورىي بىلىنەر ــ بىلىنمەس كۈلۈپ قويدى.

ــ مەن سىزنى دۇنزىيە قوماندانلىقىدىن بوشاتتىم! ــ فىتسىخالائوروف ئۇنىنى بەكرەك چىقىرىۋىدى، گرىگورىي شۇ زامان ئورنىدىن تۇردى.

ــ مەن سىزگە بويسۇنمايمەن، جاناببي ئالىيلىرى!

ــ خۇش، ئۇمۇمەن سىز بىرەرىگە بويسۇنامسىز؟

ــ ھە، بويسۇنمەن، قوزغىلاڭچىلار قوراللىق كۈچلىرىنىڭ باش قوماندانى كودىنوفقا بويسۇنمەن. سىزدىن بايىقى گەپلەرنى ئاڭلاش ھەتتا ئەجەبلىنەرلىك... ھازىرچە مەن

سىز بىلەن ھوقۇقتا باراۋەر. سىز دېۋىزىيىگە قوماندانلىق قىلىسىز، مەنمۇ شۇنداق. شۇنىڭ ئۈچۈن سىز ماڭا ھازىرچە گۇڭكىرىك مەيدانغا تۈرۈڭ... مېنى بۆلۈنمە كوماندىرلىقىغا چۈشۈرۈپ تەيىنلىگەن چاغدىلا — مەرھەمەت. ئەمما ۋارقىراش - جارقىراش...، — گىرىگورىي كىر كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى تىك تۇتۇپ تۇرۇپ، ھەم كۈلۈمسىرەپ، ھەم كۆزلىرىنى قەھىر بىلەن ئالايتىپ، سۆزىنى تۈگەتتى، — ... شۇ چاغدىمۇ ۋارقىراش - جارقىراشقا يول قويمايمەن!

فىتسخالائوروف ئورنىدىن تۇرۇپ، گېلىنى بوغۇپ تۇرغان ياقىسىنى تۈزىدى، ئاندىن بېشىنى سەل ئېگىپ دېدى:

— ئەمدى بىزگە سۆزلىشىدىغان گەپ قالمىدى. خالىغىنىڭىزچە ئىش قىلىڭ. سىزنىڭ قىلمىشلىرىڭىزنى دەرھال ئارمىيە شتابىغا مەلۇم قىلىمەن، سىزنى ئىشەنچۈرۈشكە جۈرئەت قىلىمەنكى، نەتىجىسى پاتلا مەلۇم بولىدۇ. بىزنىڭ ھەربىي دالا سوتىمىز تېخى ئۆز ئىشىنى توختاتقىنى يوق.

گىرىگورىي كوپىلوفنىڭ غەمكىن قاراشلىرىغا ئېتىبار بەرمەستىن، فۇراژكىسىنى چۆكۈرۈپ كىيىپ، ئىشىككە ماڭدى، ئۇ بوسۇغىدا توختاپ دېدى:

— نەگە مەلۇم قىلىسىڭىز قىلىڭ، ئەمما مېنى قورقۇتماڭ، مەن ئۇنىداق تۇخۇ يۈرەكلەردىن ئەمەسمەن... يەنە بىر گەپ ماڭا ھازىرچە تەگكۈچى بولماڭ، — كىچىككىنە ئويلىنىۋېلىپ قوشۇپ قويدى، — چۈنكى مېنىڭ كازاكلىرىم سىزنىڭ ئۇچەي - باغرىڭىزنى چۈۋۈپ تاشلىمىسۇن دەپ قورقمەن...، — ئۇ ئىشكىنى بىر تېپىپ ئاچتى دە، قىلىچىنى جىرىڭلىتىپ، چوڭ - چوڭ قەدەم تاشلاپ دەھلىزگە قاراپ ماڭدى.

ھولۇقۇپ قالغان كوپىلوف پەلەمپەينىڭ بېشىدا ئۇنى قوغلاپ يەتتى.

ـــ سەن سارالاڭ بولۇپ قالدىڭمۇ، پانتىلىيىۋېچ! ـــ ئۇ يەنە چىرلاپ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي قوللىرىنى مىجىپ كەتتى.

ـــ ئاتىنى ئەكەل! ـــ دەپ ۋارقىرىدى گىرىگورىي قامچىسىنى پوملاپ.

پروخور يەلەمپەينىڭ قېشىغا ئالۋاستىدەك تېز يېتىپ كەلدى.

دەرۋازىنىڭ تېشىغا چىققاندىن كېيىن گىرىگورىي ئارقىسىغا قايرىلىپ قارىدى: ئۇچ ئۆكەر پايپېستەك بولۇشۇپ، گېنېرال فىتسخالائوروفنىڭ ھەشەمەتلىك ئېگەر توقۇلغان ئېگىز ئارغىماقتا مېنىشىگكە ياردەملىشىۋاتاتتى...

ئۇلار ئۇنىچىقماستىن يېرىم چاقىرىمچە ئات چاپتۇرۇپ مېڭىشتى. كوپىلوف گىرىگورىينىڭ گەپ ـ سۆزگە رايى يوقلۇقىنى، ئۇنىڭ بىلەن سۆز تالىشىش ھازىر خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ لام ـ جىم دېمەي ماڭدى. ئاخىر، گىرىگورىي چىداپ تۇرالمىدى:

ـــ نېمىشقا لام ـ جىم دېمىدىڭ؟ ـــ دەپ چورتلا سورىدى ئۇ، ـــ سەن نېمىگە كەلگەنتىڭ؟ گۇۋاھچى بولۇشقىمۇ؟ جىمجىت تاماشا كۆرۈشكىمۇ؟

ـــ ھەي، بۇرادەر، سەنمۇ ھۈنەر چىقاردىڭ!

ـــ ئۇ چىقارمىدىمۇ؟

ـــ پەرەز قىلساق، ئۇنىڭمۇ توغرا ئەمەس. ئۇنىڭ بىز بىلەن سۆزلەشكەندىكى ئاھاڭى ھەققەتەن كىشىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرىدۇ!

ـــ ئۇ بىز بىلەن نۆۋزى گەپلەشتىغۇ؟ گەپنىڭ بېشىدىلا ۋارقىراشقا باشلىدى، گويا قۇيرۇقىغا بىگىز سانجىغاندەك.

ـــ ئەمما سەنمۇ قالتىس، نۆۋزدىن يۇقىرى دەرىجىلىكلەرگە بويسۇنماسلىق... ئۇرۇش شارائىتىدا، بۇ ئىش، بۇرادەر...

— بۇ ئىش دېگىنىڭ ھېچ نەرسە ئەمەس! شۇنىسى ئەپسۇسكى، ئۇ ماڭا قول كۆتۈرمىدى! مەن قىلىچ بىلەن پىشانىسىدىن تاسما تىلىپ، باش سۆڭىكىنى غىجىرلىتىۋەتكەن بولاتتىم!

— بۇنىڭسىزمۇ ساڭا ياخشىلىق يوق، — دېدى كوپىلوف نارازى ئاھاڭدا ۋە ئېتىنى قەدەملەپ ماڭغۇزدى، — ھەممە ئالامەتلەردىن قارىغاندا، ئەمدى ئۇلار ئىنتىزامنى كۈچەيتىشكە باشلايدۇ، ئامان بولساڭ كۆرىسەن!

ئۇلارنىڭ ئاتلىرى پۇشقۇرۇپ، قۇيرۇقى بىلەن كۆكۈيۇنلەرنى قورۇپ، يانمۇ يان كېلىشاتاتتى. گرىگورىي كوپىلوفقا ئىستېھزا بىلەن قاراپ قويۇپ، سورىدى:

— سەن نېمىشقا مۇنچىلىك ياسىنىپ كەلدىڭ؟ ئېھتىمال، مېنى چاي بىلەن مېھمان قىلارمىكىن دەپ ئويلىغان بولۇشۇڭ مۇمكىن؟ شەرەنىڭ يېنىغا ئاپىئاق قولى بىلەن قولىتۇقلاپ ئەكىلىدۇ دېگەنمىدىڭ؟ ساقال ـ بۇرۇتۇڭنى قىرىدىڭ، كەمزۇلۇڭنى تازىلىدىڭ، ئۆتۈكۈڭنى پارقىراتتىڭ، ياغلىقىڭنى تۈكۈرۈكۈڭ بىلەن ھۆل قىلىپ، تىزىڭدىكى داغلارنى قانداق سۈرتكەنلىكىڭنى كۆرۈپ تۇردۇم!

— بولدىلا، قويساڭچۇ مەرھەمەت قىلىپ! — كوپىلوف قىزىرىپ ئۆزىنى ھىمايە قىلىشقا باشلىدى.

— ئەمگىكىڭ بىكار زايا بولۇپ كەتتى! — دەپ مەسخىرە قىلدى گرىگورىي، — باشقىسىنى قويۇپ تۇرىلى، ساڭا قولىنىمۇ ئۆزىتىپ قويمىدى.

— سەن بىلەن بىللە ماڭغاندا بۇنىڭدىن باشقىنىمۇ كۈتۈش مۇمكىن، — كوپىلوف ئالمان ـ تالمان غودۇكشىدى ـ دە، كۆزلىرىنى قىسىپ، ئەجەبلەنگەن ھەم خۇشال بولغان ئاھاڭدا توۋلىۋەتتى، — ئەنە قارا! بۇ بىزنىڭكىلەر ئەمەس، ئىتتىپاقداشلار!

ئۇلارنىڭ ئۇدۇلىدىكى تار كوچىدىن ئالتە خېچىر قوشۇلغان

بىر ھارۋا بىلەن ئىنگلىز زەمبىرىكىنى ئەگىلىشۋاتاتتى. قۇيرۇقى كېسىك جەرەن ئاتقا مىنگەن بىر ئىنگلىز ئوفىتسېر ياندا ماڭغان. ئالدىدا ئولتۇرغان ھارۋىكەشمۇ ئىنگلىزچە كىيىم كىيگەن، ئەمما قۇراڭكىسىغا رۇس ئوفىتسېرىنىڭ كاكاردىسى قادالغان بولۇپ، مۇرىسىدە پورۇچىك پاگونى بار ئىدى.

ئىنگلىز ئوفىتسېر گرىگورىينىڭ قېشىغىچە بىرنەچچە سار-جىن يېقىن كېلەر ـ كەلمەستىلا مس قالىپقىنىڭ كوزىركىسىغا ئىككى بارمىقىنى جۈپلەپ، باش ئىشارىسى بىلەن يول بېرىشنى ئۆتۈندى. كوچا شۇنداق تار ئىدىكى، ئاتلارنى تاش تامغا يېقىن تاقاپ تۇرغاندىلا ئاندىن ئالدى تەرەپتىن كەلگەنلەر بىر ـ بىرى بىلەن سۆزلىشىماي ئۆتۈپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى.

گرىگورىينىڭ ئىككى يېڭىمقىدىكى مۇدۇرچاقلار غىلدىراپ كەتتى. ئۇ چىشىنى چىشلەپ، ئۇدۇل ئوفىتسېرنىڭ ئۈستىگە بېسىپ كەلدى. ئوفىتسېر ئەجەبلەنگەن ھالدا قاشلىرىنى كۆتۈرۈپ، سەل ـ پەل چەتكە سۈرۈلدى. ئىنگلىز قونچاۇق تارتىلغان ئوك پۇتىنى پارقىراپ تۇرغان نەسىللىك ئارغىماق بايتالىنىڭ سىپ-سىلىق ساغرىسىغا قويغاندىلا، ئۇلار تەسلىكتە يانداشىپ ئۆتۈپ كەتتى.

ئارتىللېرىيە خىزمەتچىلىرىدىن بىرى، تۇرقىدىن رۇس ئوفىتسېرىدەك قىلاتتى، ـــ گرىگورىيغا ھومىيىپ قاراپ قويدى.

ـــ سىزنىڭ بىر چەتكە سۈرۈلۈپ تۇرۇشىڭىزغا مۇمكىن بولاتتىغۇ! بۇ يەردىمۇ ئۆزىڭىزنىڭ مەدەنىيەتسىزلىكىڭىزنى كۆرسىتىش لازىممىدى؟

ـــ ھەي، قانچۇقنىڭ ئەمچىكى، ئۇنۇڭنى چىقارماستىن ئۆتۈپ كېتىۋەر، بولمىسا، چەتئەلنىپ تۇرۇشنى مەن ساڭا كۆرسىتىپ قويىمەن!... ـــ دېدى گرىگورىي پەس ئاۋاز بىلەن.

ئوفىتسېر زەمبىرەك ھارۋىسىنىڭ ئالدىنقى تۆمۈرىدىن سەل

كۆتارۋلۇپ، ئارقىسىغا قايرىلدى ـ دە، ۋارقىرىدى:

ـ جانابلار! ئاۋۇ ئۇياتسىزنى توسۇڭلار!

گرىگورىي قامچىسىنى ھەيۋەت بىلەن سىلكىتىپ، تىار كوچىغا قەدەممۇ قەدەم يېرىپ كىردى. ھارغىن، چاك ـ توزان باسقان توپچىلار، ياپپىسىغا بۇرۇتسىز ياش ئوفىتسېرلار، گرىگورىيغا يامان نەزەر بىلەن قارىشىپ قالدى، ئەمما ھېچقايسى توسۇشقا ھەرىكەت قىلمىدى. ئالتە زەمبىرەكلىك باتارىيىە دوقمۇشتىن قايرىلىپ، كۆزدىن غايىپ بولغاندا، كوپىلوف لەۋلىرىنى چىشلەپ، گرىگورىينىڭ يېنىغا ئېتىنى يانداپ كەلدى.

ـ ئەخمەقلىق قىلما، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! كىچىك بالىدەك قىلىقلارنى قىلمۇاتسەن!

ـ نېمە، سەن مېنىڭ تەربىيىچىمۇ؟ ـ دېدى گرىگورىي قوپاللىق بىلەن.

ـ سېنىڭ فىتسىخالائوروفقا ئاچچىقىڭ كەلگەنلىكىنى مەن چۈشىنىمەن، ـ دېدى كوپىلوف مۇرىسىنى قىسىپ، ـ ئەمما مۇنۇ ئىنگلىزنىڭ بۇ ئىشتا نېمە ئالاقىسى بار يەكسى ساڭا ئۇنىڭ تۆھۈر قالپىقى ياقمىدىمۇ؟

ـ ئۇنىڭ نەق مۇشۇ يەردە، ئۇست ـ مېدۋېدىتسا بوسۇغىسىدا تۆھۈر قالپاق بىلەن پەيدا بولۇشى دەرۋەقە ماڭا ياقماي قالدى، ئۇنى باشقا يەردە كىيىمۇ بولاتتى... ئىككى ئىت تالاشقاندا ـ ئۇچىنچىسى ئارىلاشمىسۇن، بىلەمسەن؟

ـ شۇنداقمۇ؟ سەن چەت ئەلنىڭ ئارىلىشىشىغا قارشى ئىكەنسەن ـ دە؟ ئەمىسە، مېنىڭچە، كېكىردەكتىن ئېلىۋاتقان پەيتتە، ھەرقانداق يارەمگە خۇشال بولساڭ بولمدۇ.

ـ ھەي، سەنلا خۇشال بولغىن، مەن بولسام بىزنىڭ تۇپرىقىمىزغا ئۇلارنىڭ بىر قەدەم ئىچكىرىلەپ كىرىشىگە يول قويمىغان بولاتتىم!

— سەن قىزىللارنىڭ ئىچىدىكى خەنزۇلارنى كۆرگەنمۇ سەن؟

— خۇش؟

— بۇنىڭ بارى ئوخشاش ئەمەسمۇ؟ بۇمۇ چەت ئەللىكنىڭ يارىدىمى ئەمەسمۇ؟

— بۇ گېپىڭ ئورۇنسىز! خەنزۇلار قىزىللارغا ئۆز ئىختىيارىي بىلەن پىدائىي بولۇپ كېلىشكەن.

— سېنىڭچە، ئىنگلىزلەرنى بۇ يەرگە مەجبۇرەن ئەكىلىشتىمۇ؟

گىرىگورىي جاۋاب بېرىشكە سۆز تاپالماي قالدى، كۆچەپ ئويلىنىپ، ئۇزاق ۋاقىت ئۇنچىقمىاي ماڭدى، كېيىن ئەلىمنى يوشۇرالماي، بىردىنلا سۆزلەپ كەتتى:

— مانا سىزلەر، ئوقۇغان ئادەملەر، ھەممىسە شۇنداق... قار ئۈستىدىكى توشقان ئىزىدەك زىخزىق چىقىرىسىلەر! مەن، بۇ-رادەر، سېنىڭ ناتوغرا سۆزلەۋاتقانلىقىڭنى سېزىپ تۇرۇپتۇمەن، ئەمما ئاغزىڭنى تۇۋاقلاپ قويالمايۋاتىمەن... ئەمدى بۇ گەپنى قويايلى. مېنى تولا ئاداشتۇرما، سەنسىزمۇ كاللام جايىدا ئەمەس!

كوپىلوف رەنجىپ ئۇنچىقمىاي قويدى — دە، ئۇلار تاكى ئۆيگە يېتىپ بارغۇچە سۆزلەشمىدى. پەقەت بىر ھەۋەس بىلەن ئازاپ چەككەن پروخور ئۇلارنى قوغلاپ يېتىپ سورىدى:

— گىرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، جانابىي ئالىي، ئېيتقىنا، خۇدا ھەققى، ھېلىقى كادېتلارنىڭ زەمبىرەكىكە قوشقىنى قانداق ھايۋان؟ قۇلاقلىرى ئېشەكتىكىدەك تۇرىدۇ، قالىغان يېرى ئاتقا ئوخشايدۇ. مۇنداق ھايۋانغا قاراشمۇ ئوڭايسىز... بۇ قانداق نەرسە، ئەسلى زاتى قانداق، چۇشەندۈرسەڭچۇ، ئۇنداق بولمىغاندا، بىز پۈل تىكىشكەنمىدۇق...

ئۇ بەش مىنۇتچە ئارقىدا پۈرۈپ، جاۋاپ ئالالىمغانىدىن

گېيىن كەينىدە قالدى ـ دە، قالغان نۆكەرلەر ئۇنىڭ جەسىدىنى تەكشىپ ماڭغاندا، پىچىرلاپ مۇنداق دېدى:

ـ يىگىتلەر، ئۇلار ئۇنچىقىشماي كېلىۋاتىدۇ، قارىغاندا، ئۆزلىرىمۇ ھەيران بولۇشۇپ، يورۇق دۇنيادا مۇنداق مەخلۇقنىڭ نەدىن پەيدا بولىدىغانلىقىنى ھېچ بىلەلمەيۋاتقان بولسا كېرەك...

11

كازاك بۆلۈنمىلىرى تېيىز ئاكوپىلاردىن تۆتىنچى قېتىم ئورنىدىن تۇرۇشۇپ باقتى، ئەمما قىزىللارنىڭ پىلىموتلاردىن شىددەتلىك ياغدۇرغان ئوقلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي قايتىدىن يېتىۋېلىشتى، سول قىرغاقتىكى ئورمانغا يوشۇرۇنغان قىزىل ئارمىيە باتارېيىلىرى كازاكلارنىڭ ئىستېھكاملىرىنى ۋە يارلىقلارنىڭ ئېچىگە توپىلانغان زاپاس كۆچلەرنى تاڭ سەھەردىن باشلاپ توختاۋسىز ئوققا تۇتۇۋاتاتتى.

شىراپنېلنىڭ تېز ئېرىيدىغان سۈتتەك ئاپئاق بۆلۈتلىرى دون بويىدىكى ئېگىزلىكلەر ئۈستىدە پارتلايتتى. كازاك ئاكوپىلىرىنىڭ بۆزۈلغان ئەگرى ـ بۈگرى سىزىقلىرىنىڭ ئالدى ۋە ئارقىسىدا ئوقلار كۈل رەڭ چاڭ پەيدا قىلاتتى.

چۈشكە يېقىن جەڭ قىزىپ كەتتى، غەرب شامىلى توپ ـ زەمبىرەكلەرنىڭ گۈلدۈرلىگەن ئاۋازىنى دون بويلاپ يىراقلارغا ئۇچۇرۇپ كېتەتتى.

گرىگورىي قوزغىلاڭچىلار باتارېيىسىنىڭ كۆزىتىش پونكىتىدا تۇرۇپ دۇربۇن بىلەن جەڭنىڭ بېرىشىنى كۆزدىن كەچۈرۈۋاتاتتى. ئوفىتسېرلار روتىلىرى چېقىم تارتىشقا قارىماستىن، ئۇ جاي ـ بۇ جايغا يۈگۈرۈشۈپ ئۆتۈپ، ماتانەت بىلەن ھۇجۇمغا ئۆتكەنلى-

گىتى گرىگورىي كۆرۈپ تۇردى. ئوت كۈچى كۈچەيگەن چاغدا ئۇلار ئاكوپقا چۈشۈپ يېتىۋالاتتى ـ دە، يەنە سەكرەپ چىقىشىپ، يېڭى پەللىگە يۆتكىلىۋالاتتى؛ سولراقتا، موناستىر تەرەپتە قوزغىلاڭچىلارنىڭ پىيادە قىسىملىرى زادىلا ئورۇنلىرىدىن تۇرالمىدى. گرىگورىي يېرماكوفقا كېچىككىنە خەت يېزىپ، ئۇنى ئالاقىچىدىن ئەۋەتتى.

يېرىم سائەتتىن كېيىن يېرماكوف كۆپۈپ ـ پىشىپ ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلدى. ئۇ باتارېيىنىڭ ئات باغلايدىغان يېرىنىڭ قېشىدا ئاتتىن چۈشتى ـ دە، ئېغىر نەپەس ئېلىپ، كۆزەينەكچىنىڭ ئاكوپىغا چىقتى.

ـــ كازاكلارنى ئورنىدىن تۇرغۇزالمايۋاتىمەن! ئۇلار تۇرمايۋاتىدۇ! ـــ ئۇ يىراقتىنلا قوللىرىنى شىلتىپ ۋارقىراپ كەلدى، ـــ بىزدە 23 كىشى نابۇت بولدى! قىزىللارنىڭ پىلىموت بىلەن قانداق قىرىۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتامسەن؟

ـــ ئوفىتسېرلار ئالغا ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتىدۇ، سەن بولۇڭ ئۆز ئادەملىرىڭنى تۇرغۇزالمايۋاتامسەن؟ ـــ دېدى گرىگورىي سۆزىنى چىشلىرىنىڭ ئارىسىدىن سوزۇپ چىقىرىپ.

ـــ ئۇلارنىڭ قارىمامسەن، ئۇلارنىڭ ھەربىر ۋىزۋوتىدا بىردىن قول پىلىموتى بار، ئوقلىرى بۇرنىدىن ئاشىدۇ، بىزدە نېمە بار؟!

ـــ بولدى ـ بولدى، سەن ماڭا چۈشەندۈرمە! ئادەملىرىڭنى ھازىرلا ئېلىپ ماڭ، بولمىسا كاللاڭنى ئالىمىز!

يېرماكوف ئاغزىنى بۇزۇپ قورغاندىن يۈگۈرۈپ چۈشتى. گرىگورىيېۋ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئۇ ئىككى پىيادىلەر پولكىنى ئاتاكىغا ئۆزى باشلاپ بارماقچى بولدى.

دولانا شاخلىرى بىلەن تازا ئەپچىل نىقابلانغان چەتتىكى زەمبىرەكنىڭ يېنىدا ئۇنى باتارېيە كوماندىرى توختاتتى.

ـــ گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئىنگلىزلەرنىڭ ئىشىغا بىر قا-

www.uyghurkitap.com

رىغنا. ئۇلار ھازىر كۆۋرۈكنى ئوققا تۇتۇشقا باشلايدۇ. قورۇغانىمىڭ ئۇستىگە چىقساق قانداق؟

قىزىل ئارمىيە قۇرۇلۇش قىسىملىرى دونغا سالغان لەيلىمە كۆۋرۈك دۇربۇندىن ئىنچىكە تاسمىدەك كۆرۈنەتتى. شۇ كۆۋرۈكتىن ھارۋىلار ئۇزلۇكسىز ئېقىن بولۇپ غىلدىرلاپ ئۆتۈۋاتاتتى.

ئون مىنۇتتىن كېيىن ئويماندىكى تاش قىرغاقنىڭ كەيىنىگە ئورۇنلاشقان ئىنگلىز باتارىيەسى ئوت ئېچىشقا باشلىدى. تۆتىنچى سنارەت ئېتىلغاندىن كېيىن كۆۋرۈك دېيەرلىك قاپ بەلدىن بۇزۇپ تاشلاندى. ھارۋىلار ئېقىمى توختىدى. قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ نېرى ـ بېرى يۈگۈرۈشۈپ، پاچاقلانغان ھارۋىلار بىلەن ئاتنىڭ ئۆلۈكلىرىنى دونغا ئىرغىتىپ تاشلاۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

شۇئاندىلا ئوق قىرغاقتىن تۆت چوڭ قېيىقتا قۇرۇلۇش قىسىملىرى ئۈزۈپ كېلىشتى. ئەمما ئۇلار كۆۋرۈكنىڭ بۇزۇلغان يېرىنى ياساپ بولماستىنلا ئىنگلىز باتارىيەسى يېڭىباشتىن بىرقاتار سنارەت ئاتتى. سنارەتنىڭ بىرى سول قىرغاقتىكى دامبا ئېغىزىنى ئوقتەي ـ توقتەي قىلىۋەتتى، ئىككىنچىسى كۆرۈكنىڭ يېنىدىلا سۇنى يېشىل تۈۋرۈكتەك ئاسمانغا ساپچىتتى ـ دە، كۆۋرۈكتە يېڭىباشتىن باشلانغان ھەربىكەت يەنە توختىدى.

ـــ ئىتنىڭ بالىلىرى نېمىدېگەن دەل تەگكۈزىدۇ ـ ھە!ـــ دېدى باتارىيە كوماندىرى زوقلانغان ھالدا، ـــ ئۇلار ئەمدى قىزىللارنىڭ كەچ كىرگۈچە بۇ تەرەپكە ئۆتۈشىگە ئىمكان بەرمەيدۇ. بۇ كۆۋرۈكنى ساق قويمايدۇ!

گىرىگورىي دۇربۇندىن كۆزىنى ئالماستىن سوردى:

ـــ خۇش، سەن نېمىشقا جىم تۇرىسەن! ئۆزۈڭنىڭ پىيادىلىرىگە مەدەت بەرسەڭ بولمامدۇ. ئەنە ئۇلار، پىلىموتنىڭ ئۇۋىلىرى.

— مەن جان دەپ ئاتقان بولاتتىم، ئەمما بىرمۇ سىناپتىم يوق! يېرىم سائەت بۇرۇن ئاخىرقى بىر سىناپەتنى ئۆتىپ بولۇپ، روزا تۇتۇشقا باشلىدىم.

— ئۇنداق بولسا بۇ يەردە نېمە تۇرىسەن؟ زەھىرىكىڭنى ئېلىپ ماڭ، كۆزۈمدىن يوقال!

— كاداپتلارىدىن سىناپەت ئەكىلىشكە ئادەم ئەۋەتتىم.

— بەرمەيدۇ، — دېدى گرىگورىي قەتئىي تۇرده.

— بىر قېتىم بەرمىگەنىدى، ئىككىنچى قېتىم يەنە ئەۋەتتىم، بەلكى، ئىلتىپات قىلىپ قالار. ئەگەر بىزگە 20 دانە بەرگەن بولسا، ئاۋۇ پىلىموتلارنى بىنچىسى قىلىپ تاشلىغان بولاتتۇق. 23 ئادەمنىڭ يوق قىلىۋەتتى، بۇ ئويۇن گەپ ئەمەس. بۇندىن كېيىن نەچچىنى نابۇت قىلارسەن؟ قارا، ئۇلارنىڭ قانداق تاتاتلىتىپ تۇرغانلىقىنى!...

گرىگورىي نەزەرىنى كازاك ئاكوپلىرى تەرەپكە يۆتكىدى — شۇ ئاكوپلارنىڭ پىنىدىكى تاغ باغرىدا ئۇرقىلار ئاۋۇالقىدەكلا قۇرۇق يەرنى پۈركەپتىپ قېزىۋاتاتتى. ئارقىمۇ ئارقا پىلىموت ئوقلىرى ياغدۇرۇلغان يەردە چاڭ ـ تۇزاندىن تاسما سىزىق پەيدا بولدىكى، گويا بىر غايىپ ئادەم ئاستا ـ ئاستا سىكىپ تۆگەيدىغان سۇر بىر سىزىقنى ئاكوپ بويلاپ چاقماق تېزلىكىدە تارتقاندەك كۆرۈنەتتى. پۈتۈن كازاك ئاكوپلىرى ياقلاپ ئىنچىكە چاڭ ـ توزان سىزىقچىلىرى تۆتەپ تۇراتتى.

گرىگورىي ئىنگلىز باتارىيەسىنىڭ ئوقلىرى چۈشكەن يەرنى ئەمدى كۆزەتمەي قويدى. ئۇ ئارتىللېرىيە بىلەن پىلىموتلارنىڭ تىنىمسىز ئېتىلىۋاتقانلىقىغا بىر مىنۇتچە قۇلاق سالغاندىن كېيىن قورغاندىن چۈشۈپ، يېرماكوفنى قوغلاپ يەتتى.

— مەندىن بۇيرۇق تاپشۇرۇۋالماي تۇرۇپ ئاتاكىغا ئۆتمە. ئارتىللېرىيىنىڭ ياردىمىسىز بىز ئۇلارنى كەينىگە چېكىندۈرەلمەيمىز.

www.uyghurkitap.com

— مەن بۇنى ساڭا دېمىدىممۇ؟ — دېدى يېرماكوف تەنە ئاھاڭدا ئۆزىنىڭ تولا چېپىپ تىزىپ كەتكەن ۋە ئوق ئاۋازلىرىدىن ساپچىپ تۇرغان ئېتىغا مىنۋېتىپ.

گرىگورىي يامغۇردەك يېغىۋاتقان ئوققا پىسەنت قىلماستىن، چېپىپ كېتىۋاتقان يېرماكوفنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ، تەشۋىش بىلەن ئويلىدى: جىن قوغلىغاندەك نېمىشقا ئوچۇق مەيدانىدا چېپىپ بارىدىغاندۇ؟ پىلىموت يېقىتىپ تاشلايدىغۇ! ئويمانغا چۈشۈپ، ساي بىلەن يۇقىرىغا چىقىپ، ئاندىن ئېدىرنىڭ ئارقىسى بىلەن ماڭغان بولسا خەتەرسىز ھالدا ئۆز ئادەملىرىنىڭ قېشىغا يېتىۋالغان بولاتتى. يېرماكوف ئېتىنى جان-جەھلى بىلەن تېز چاپتۇرۇپ، ئويمانغىچە يېتىپ بېرىۋالدى-دە، ئۇنىڭغا شۇڭغۇپ كىرىپ كۆزدىن غايىپ بولدى. دېمەك، چۈشىنىدىكەن - دە! ئەمدى يېتىپ بارالايدۇ، گرىگورىي كۆڭلىدە جەزم قىلىپ، يېنىكلىشىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن قورغاننىڭ تۈۋىدە پانپاشلاپ يېتىپ، ئالدىرىماي تاماكا ئورىدى.

ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئاجايىپ بىر بېسەرۋالىق قاپلىۋالدى. ياق، ئۇ كازاكلارنى پىلىموتلارنىڭ ئوتى ئاستىغا ئاپارمايدۇ. ھاجىتى يوق. ئاتاكىغا ھۇجۇمچى ئوفىتسېرلار روتىلىرى ئۆزى بارسۇن. ئۇست - مىدۋېدىتسكايانى ئاشۇلار ئىگىلىسۇن. گرىگورىي قورغاننىڭ تۈۋىدە يېتىپ تۇرۇپ بىرنەچچە قېتىم مۇشۇ يەردە توغرىدىن - توغرا جەڭگە كىرىشتىن باش تارتتى. شۇتاپتا ئۇنى بۇ يولغا توخۇ يۇرەكلىك، ئۆلۈمدىن قورقۇش ياكى مەقسەتسىز چىقىمغا ئۇچراش قورقۇنچى باشلاۋاتقىنى يوق. تېخى يېقىندىلا ئۇ ئۆز ھاياتىنى ۋە ئۆزىنىڭ قوماندانلىقىغا ئىشەنگەن كازاكلارنىڭ ھاياتىنى ئايىمىغانىدى. ئەمدى بولسا كۆڭلىدىكى نەرسە سۇنغاندەك بولدى... يۈز بەرگەن ۋەقەنىڭ پۈتۈنلەي بەھۇدىلىكىنى شۇكەمگىچە ھېچقاچان ھازىرقىدەك روشەن سەزمىگەنىدى.

ئۇنىڭدا كۆتۈلمىگەندە مۇنداق كەيپىياتنىڭ بولۇشىغا كويلۇق بىلەن قىلىشقان پارتىگى سەۋەب بولىدىمۇ ياكى فىتسىخالائوروف بىلەن بىر قەپەس ئېلىشقانلىقى سەۋەب بولىدىمۇ، ئېھتىمال، بۇ ئىككى ئىش بىللە قوشۇلۇپ سەۋەب بولغانىدۇر، ئەيتاۋۇر، ئۇ بۇنداق كەيپىن ئوت ئىچىگە بارماسلىققا قارار قىلدى. ئۇ كازاكلارنى بولشېۋىكلار بىلەن ياراشتۇرالمايدىغانلىقىنى، يارىشىشقا ئۆزىنىڭمۇ كۆڭلى ئۇنىمايدىغانلىقىنى غۇۋا خىيالىدىن كەچۈردى، ئەمما ئۇ ئۆزىگە روھىي جەھەتتىن يات بولغان دۇشمەنلىك كەيپىياتىدىكى ئادەملەرنى، ئۆزىنى ئۆچ كۆرىدىغان، ئۆزىمۇ يامان كۆرىدىغان بارلىق فىتسىخالائوروفقا ئوخشاش ئادەملەرنى ئەمدى قوغداشنى خالىمايتتى ۋە قوغداشمۇ قولىدىن كەلمەيتتى. شۇنداق قىلىپ، بۇرۇنقى قارىمۇ قارشىلىقلار ئۇنىڭ ئالدىدا يېڭىباشتىن رەھىمسىزلىك بىلەن باش كۆتۈردى. مەيلى، ئۇلار ئۇرۇشۇۋەرسۇن. بىر چەتتە تۇرۇپ كۆز تىكەمەن. دۇنيانىڭ مەندىن تارتىۋېلىش بىلەنلا — ھەربىي سەپتىن بوشىنىپ، ئارقا سەپكە كېتىشكە سورىنىمەن. شۇنچىلىك خىزمەت قىلغانلىقىمۇ يېتەرلا! دەپ ئويلىدى ـ دە، كويلۇق بىلەن قىلىشقان تالاش ـ تارتىشنى يەنە خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۆزىنىڭ قىزىللارنى ئاقلاش تەرىپىدە ئىكەنلىكىنى ئېنىق سەزدى. «خەنزۇلار قىزىل ئارمىيىگە قۇرۇق قول بىلەن كېلىپ قاتنىشىۋاتىدۇ ۋە ئازغىنا سولداتلىق مائاشى ئۈچۈن ھەر كۈنى ئۆز ھاياتىنى خەۋپ ئاستىغا قويۇۋاتىدۇ. يەنە كېلىپ بۇنىڭدا مائاش قانچىلىك گەپ؟ ئۇنىڭغا قانچىلىك نەرسە سېتىۋالغىلى بولىدۇ؟ پەقەت قارتا ئويىنغاندا ئۇتتۇرۇپ قويۇشقا يارايدۇ... دېمەك، بۇنىڭدا پايدا ـ مەنپەئەت يوق، بۇ باشقا بىر نەرسە... ئەمما ئىتتىپاقداشلار ئۆز ئوفىتسېرلىرىنى، تانكىلىرىنى، توپ ـ زەمبىرەكلىرىنى ئەۋەتىۋاتىدۇ، ھەتتا خېچىرلىرىغىچە ئەۋەتكەن! كېيىن بۇنىڭ بەدىلىگە يۇقىرى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەق سورايدۇ. بۇنىڭدا مانا مۇشۇنداق چوڭ پەرق بار! خۇش، بۇ توغرۇلۇق كەچقۇرۇن يەنە مۇنازىرە قىلىشىمىز. شتابقا قايتىشىم بىلەنلا ئۇنى بىر چەتكە چاقىرىپ: «پەرقى بار ئىكەن، كوپىلىق، سەن ئەمدى مېنى تولا كولدۇرلاتما!» — دەيمەن.

ئەمما مۇنازىرىلىشىشكە توغرا كەلمىدى. كوپىلوق چۈشتىن كېيىن زاپاستىكى 4 ـ پولكنىڭ تۇرغىنى يېرىگە كەتكەنىدى، يولدا ياۋا ئوق تېگىپ ئۆلدى. گرىگورىي بۇ ئىشنى ئىككى سائەت ئۆتكەندىن كېيىن بىلدى...

ئەتىسى ئەتىگەن ئۈست ـ مېدۋېدىتسكايانى گېنېرال فىتسخالائوروفنىڭ 5 ـ دىۋىزىيە قىسمىلىرى جەڭ بىلەن ئىشغال قىلدى.

12

گرىگورىي كېتىپ ئۇچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن تاتارىسكى يېزىسىغا مىتكا كورشونوف كەلدى. ئۇ يالغۇز كەلمىگەنىدى، جازالاش ئەترىتىدە بىللە خىزمەت قىلغانلاردىن ئىككى كىشى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولغانىدى. بۇلارنىڭ بىرى، مانچ دېگەن يەردە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېشى چوڭ قالماق؛ يەنە بىرى، راسپوپىنسكايا بازىرىدىن بولغان كۆرۈمسىز بىر كازاك ئىدى. مىتكا قالماقنى كەمستېپ «خوديە» دەپ ئاتايتتى، راسپوپىنسكايالىق ھاراقكەش مۇغەمبەرنى بولسا سىلانتى پېتروۋىچ دەپ ھۆرمەتلەيتتى.

قارىغاندا، مىتكا جازا ئەترىتىدە ئىشلىگەنىدە دون ھەربىي ھۆكۈمىتىگە نۇرغۇن خىزمەت كۆرسەتكەنىدەك قىلاتتى: بىر قىشنىڭ ئىچىدە ئۇ ۋاخمىسترلىققا، ئاندىن كېيىن مۇئاۋىن خورۇنجىلىققا كۆتۈرۈلگەن بولۇپ، يېزىغا يېڭى ئوفىتسېرلىق كېيىم

مىنىڭ پۈتۈن گۈزەللىكى بىلەن كەلدى. ئۇ دوننىڭ نېرىقى تەرىپىگە چىكىنگەن مەزگىلدە يامان ئەمەس تۇرمۇش كەچۈرگەن دەپ ئويلاشقا بولاتتى: مىتكىنىڭ كەڭ يەلكىلىرى يېنىك ماش رەڭ كەمزۇلىنى پومپايتىپ تۇراتتى، بوينىنىڭ قات ـ قات تۇرۇلۇپ كەتكەن مايلىق تېرىسى تىك ياقىسىنى ئۇستىدىن بېسىپ كەتكەن، كۆڭ دىگىنال رەختتىن چاكلىرى باسۇرۇپ تىكىلگەن شىمىنىڭ ئارقىسى سۆكۈلۈپ كېتەي دەپ قاپتۇ... ئەگەر بۇ لەنىتى ئىنقىلاب بولمىغاندا، مىتكا ئۆزىنىڭ تاشقى پەزىلەتلىرىگە ياردىشا لەيلە ـ گۈاردىيە ئاتامان پولۇ ـ ڭ جەڭچىسى بولاتتى ـ دە، ئوردىدا خىزمەت تىلەپ، مۇقەددەس زات ئىمپېراتور ئالىي ھەزرەتلىرى قوغدىغان بولاتتى. ئەمما مىتكا بۇنىڭسىزمۇ تۇرمۇشىدىن زارلانمايدۇ. ئۇمۇ ئوفىتسېرلىق مەنسەپكە ئېرىشتى، ئەمما ئۇ بۇ مەنسەپنى گىزىگورىي مىلىخوفقا ئوخشاش تەۋەككۈلچىلىك بىلەن بېشىنى خەۋپ ئاستىغا قويۇپ، تەنتەكلەرچە قەھرىمانلىق بىلەن قولغا كەلتۈرگىنى يوق. جازا ئەترىتىدە خىزمەت قىلغان ئادەمدە باشقىچە ئارتۇقچىلىق بولۇش كېرەك... مىتكىدا بولسا بۇ ئارتۇقچىلىق ئېشىپ ـ تېشىپ تۇراتتى دېسەمۇ بولىدۇ: ئۇ كازاكلارغا ئۇنچىلىك ئىشەنمەي، بولشېۋىزمدا گۇمانلانغان ئادەملەرنى ئېتىشقا ئۆزى ئاپىراتتى، قاچقۇن سولداتلارنى قامچا ياكى مىلتىقنىڭ سۈمبىسى بىلەن جازالاشنى ئۆز قولى بىلەن بېجىرىشتىن يېرگەنمەيتتى، قاماقتا ئېلىنغانلارنى سوراق قىلىش ئىشىدا پۈتۈن ئەترەتتە ئۇنىڭغا ھېچكىم تەڭداش بولالمايتتى، قوشۇن ستاتىستىكا پەرىنسىپى كوفىنىڭ ئۆزىمۇ ئىككى مۇددىسىنى چىقىرىپ: «ياق، جانابلار، نېمە دېسەڭلار دەڭلار، كورشوتوفتىن ئېشىپ چۈشۈش مۇمكىن ئەمەس! ئۇ ئىنسان ئەمەس، بىر ئەجدىھا!» دېگەنىدى. مىتكىنىڭ باشقىلاردا يوق ئاجايىپ بىر خۇسۇسىيىتى بار ئىدى:

جازالىغۇچىلار قولغا ئېلىنغان ئادەمنى ئاتالمايدىغان، ئەمما تىنىرىك قويۇپ بېرىشنىمۇ خالىمىغان چاغلاردا ئاشۇ مەھبۇسقا تاياق بىلەن تەن جازاسى بېرىشكە ھۆكۈم قىلاتتى ـ دە، بۇ ئىشنى ئىجرا قىلىشنى مىتكىغا تاپشۇراتتى، مىتكىمۇ جان دەپ ئۇرۇندايتتى. شۇنداق ئۇرۇندايتتىكى، 50 تاياق ئۇرغاندىن كېيىن جازالانغۇچى توختاۋسىز قان قۇسۇشقا باشلايتتى، 100 تاياقتىن كېيىن ئۇ ئادەمنى، يۈرەك سوقۇشىغا قۇلاق سالماس تىنىلا گەپ ـ سۆزسىز چىپتىغا يۆگەپ قويىاتتى... جازالانغۇچىلار ـ نىڭ ھېچبىرى مىتكىنىڭ قولىدىن تىرىك ئۇزۇنىدىن تۇرۇپ كەتكەن ئەمەس. ئۇ ئۆزىمۇ كۆلۈپ تۇرۇپ تالاي قېتىم مۇنداق دېگەنىدى: «مەن ئۆلتۈرگەن ئەر ـ ئايال قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ ئىشتىتان ۋە يوپكىلىرىنى سالدۇرۇۋېلىشقا توغرا كەلگەن بولسا، پۈتۈن تاتارىسكى يېزىسىدىكى ئادەملەر كىيىشكە يەتكەن بولاتتى!»

مىتكىنىڭ تەبىئىتىگە بالىلىق چاغلىرىدىن تارتىپ خاس بولغان بۇ رەھىمسىزلىك جازا ئەترىتىدە ئىشلىتىشكە باب كېلىپلا قالماستىن، بەلكى ئۇ ھېچقانداق تىرگىنىلەشكە ئۇچرىمىغانلىقتىن، دەھشەتلىك رەۋىشتە ئۆسۈپ بارىدى. مىتكا كەسپداشلىق بويىچە، ھەر يەر ھەر يەردىن ئەترەتكە يىغىلىپ قالغان ئوفىتسېرلارنىڭ ساقىنىدىلىرى بىلەن ـ كوكايىنكەش، زوراۋان، بۇلاڭچىلار ۋە باشقا زىيالىيلار قاتلىمىدىن چىققان مۇتەھەملەر بىلەن ئارىلىشىپ يۈرۈپ، ئاشۇ ئەبلەخلەر ئۆگەتكەن قىزىللارغا ئۆچمەنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىشنىڭ ھەممە ئۇسۇللىرىنى جان ـ دىلى بىلەن، دېھقانلارغا خاس تىرىشقاقلىق بىلەن ئۆزلەشتۈرۈۋالدى ۋە ھەتتا ئۆز ئۇستازلىرىدىن بىمالال ئېشىپ چۈشتى. بەزىبىر نېرۇسى ئاجىز ئوفىتسېرلار بەرداشلىق بېرەلمەي قان تۆكۈشتىن ۋە باشقىلارنىڭ ئازاب چېكىشىدىن بەزگەن چاغدا، مىتكا ئوت ئۇچقۇنداپ تۇرىدىغان سېرىق كۆزلىرىنى قىسىپ

تۇرۇپ، ئىشنى ئاخىرغا يەتكۈزەتتى.

كازاك قىسىملىرىدىن ئايرىلىپ، ئاسان نان تاپىدىغان يەرگە ــ قوشۇن ستاتىستىكا پەرەنتسىنكوفنىڭ جازا ئەترىتىگە كىرگەن مىتكا ئاشۇنداق ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقتى.

ئۇ يېزىدا پەيدا بولغاندىن كېيىن، گېدىيىپ، يولدا ئۇچرىغان خوتۇنلارنىڭ تازىم ـ سالاملىرىغا بېشىنى سەل ـ پەل لىڭشىتىپ قويۇپ، ئېتىنى ئاستا ماڭدۇرغان پېتى ئۆز ئۆيىگە تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتى. پۇچىلىنىپ، قارا قۇرۇم باسقان دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدا ئاتتىن چۈشتى ـ دە، تىزگىنىنى قالماقچا بېرىپ، چوڭ ـ چوڭ چامداپ هويلىسىغا كىردى. سلانىتىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۇنچىقماستىن، ئۆينىڭ ئۇلىنى ئايلىنىپ چىقتى، يانغىن ۋاقتىدا ئېرىپ، پارچە ـ پارچە بولۇپ كەتكەن ياقۇتتەك پارقىراق ئەينەك سۇنۇقلىرىنى قامچىنىڭ سېپى بىلەن تىتكىلىدى، ئاندىن سەپرايى ئۆرلەپ خىرقىراق ئاۋاز بىلەن دېدى:

ــ كۆيدۇرۇۋېتىشتى... ھەشەمەتلىك چوڭ ئۆي ئىدى! پۈتۈن يېزىدا ئەڭ ئالدىنقى ئورۇندا تۇراتتى. بىر يېزىلىقمىز مىشكا كوشۇۋي كۆيدۇرۇۋېتىپتۇ. ئۇ چوڭ دادامنىمۇ ئۆلتۈرگەن. مانا، سلانىتى پېتروف، تۇغۇلغان جايىمنىڭ كۈلگە ئايلانغان خارابىسىنى كۆرۈشكە توغرا كەلدى...

ــ ئاشۇ كوشۇۋيلارنىڭ ئۆيىدە ھايات قالغان بىرەر كىشىسى بارمۇ؟ ــ دەپ سورىدى سلانىتى قىزىقىپ.

ــ بار بولۇشى كېرەك، بېرىپ قاراپ بېقىشىمىز مۇمكىن... ھازىر بىزنىڭ قۇدىمىزنىڭكىگە بارايلى.

مىتكا مىلىخوفلارنىڭ ئۆيىگە كېتىۋېتىپ، يولدا ئۇچرىشىپ قالغان بوگاتىرىپفنىڭ كىلىنىدىن سورىدى:

ــ ئانام دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىن قايتىپ كەلدىمۇ؟

ــ تېخى قايتىپ كەلمىگەنىدەك قىلىدۇ، مىتېرى مىرونىچ.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— قۇدىمىز مېلىخوي ئۆيىدىمۇ؟
— چالمۇ؟
— ھەئە.
— چال ئۆيىدە، قىسقىسى، گىرىگورىينى ھېسابقا ئالمىغاندا پۈتون ئائىلىسى ئۆيىدە. پېترونى قىشتا ئۆلتۈرۈشكەنىدى، ئاڭلىغانمىدىڭ؟

مىتكا بېشىنى لىكشىتىپ قويۇپ، ئېتىنى بىر ساپچىتىپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇ ئادەمسىز چۆلىمىزەپ قالغان كوچا بىلەن ماڭغانىدى، ئۇنىڭ سوغۇق، بىسىقىرىڭا، مۇشۇكنىڭكىدەك سېرىق كۆزلىرىدە بايىقى ئىزتىراپتىن ئەسەر قالمىغانىدى. مېلىخوفنىڭ ھويلىسىغا يېقىن كەلگەندە ھەمراھلىرىنىڭ ھېچقايسىسىغا ئايرىم-قاراپ قويماستىن، پەس ئاۋاز بىلەن دېدى:

— تۇغۇلغان يېزام بىزنى مۇشۇنداق قارشى ئالىدىكەن! بىر ئاز تاماق يېۋېلىپ، ئاندىن ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭكىگە بېرىشقا توغرا كېلىدۇ... توختاپ تۇر، بىز تېخى كۆچ سىناپ كۆرىمىز!...

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ لاپاسنىڭ ئاستىدا ئورۇش ماشىنىسىنى ئوڭلاۋاتاتتى. ئاتلىقلارنى كۆرگەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كۆرشونوفنى تونۇپ، دەرۋازا تەرەپكە ماڭدى.

— مەرھەمەت، خۇش كېلىپسىلەر، — دېدى ئۇ ئوچۇق چىراي بىلەن يان ئىشىكنى ئېچىۋېتىپ، — بىز مېھمانلاردىن خۇرسەن بولىمىز، قەدىمكىلار مۇبارەك بولسۇن!

— سالام، قۇدا! ئېسەن - ئامانمۇ سەن؟

— خۇداغا شۈكۈر، ھازىرچە يامان ئەمەس. خۇش، ئۆزۈڭ قانداق تۇردۇڭ، ئوفىتسىر بولۇپ قالدىڭمۇ؟

— ئاق پاگون تاقاش يالغۇز مېنىڭ ئۇغۇللىرىمنىڭ پېشا-

نىسكە پۈتۈلگەن دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ ــ دېدى مىتكا مەغرۇرلۇق بىلەن، تومۇرلىرى چىقىپ قالغان ئۇزۇن قولىنى چالغا ئۇزىتىۋېتىپ.

ــ مېنىڭ ئوغۇللىرىم پاگونغا ئۇنچىلىك خۇشتار ئەمەس ئىدى، ــ پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ كۈلۈمسىرەپ جاۋاب بەردى ــ دە، ئات باغلايدىغان جايىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئالدىنراق ماڭدى.

مېھماندوست ئىلئىنىچنا مېھمانلارغا چوشلۇك غىزا تارتقاندىن كېيىن پاراڭ باشلىنىپ كەتتى. مىتكا ئۆز ئائىلىسىگە تەئەللۇق بولغان ھەممە ئىشلارنى تەپسىلىي سوراشتۇردى، ئەمما كۆپ گەپ قىلمىدى، نە غەزەپ، نە قايغۇ ــ ھەسرىتىنى بىلدۈرمىدى. گەپ ئاردىسىدا يېزىدا مىشكا كوشۇۋىنىڭ ئائىلىسىدىن كىم قالغانلىقىنى مۇنداقلا سوراپ قويغان بولدى ــ دە، مىشكىنىڭ ئانىسى ئۆيىدە بالىلىرى بىلەن قالغانلىقىنى بىلمۇالغانلىقىدىن كېيىن باشقىلارغا سەزدۈرمەي لىپ قىلىپ سلانتىغا كۆزىنى قىسىپ قويدى.

مېھمانلار كۆپ ئۆتمەي كېتىشكە ھازىرلاندى. پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ ئۇلارنى ئۇزىتىپ تۇرۇپ سورىدى:

ــ يېزىدا خېلى ئۇزاق مېھمان بولامسەن؟

ــ ئىككى ــ ئۈچ كۈنلا تۇرماقچىمەن.

ــ ئاناڭ بىلەن كۆرۈشەمسەن؟

ــ كۆرۈشۈشكە توغرا كېلەرمىكىن.

ــ خۇش، ھازىر يېراق يەرگە بارامسەن؟

ــ ھەە... يېزىداشلاردىن ئۇ ــ بۇ لارنى يوقلاشقا بارىمەن. بىز تېزلا قايتىپ كېلىمىز.

مىتكا ئۆز ھەمراھلىرى بىلەن مېلېخوفلارنىڭ ئۆيىگە قايتىپ كېلىشكە ئۇلگۈرمەستىلا يېزىدا: «كورشونوف قالماقلار بىلەن كېلىپ، كوشۇۋىنىڭ پۈتۈن ئائىلىسىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ!» ــ دېگەن

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

ھمش ـ ھمش خەۋەر تاردىلىپ كەتتى.

ھېچ نەرسىنى ئاڭلىمىغان پانتىلېيې پروكوفىيېۋىچ ئورغاق بىلەن تۆمۈرچىنىڭ قېشىدىن يېڭىلا قايتىپ كېلىپ، ئورۇش ماشىنىسىنى ئوڭلاشقا قايتىدىن كىرىشمەكچى بولۇۋىدى، ئەمما ئۇنى ئىلئىنىچنا چاقىرىپ قالدى:

ـــ بۇياققا كەلگىنە، پروكوفىچ! تېزرەك!

مومايىنىڭ ئاۋازىدىن ئوچۇقلا تەشۋىشلىنىش ئاھاڭى بار ئىدى، شۇڭا ئەجەبلەنگەن پانتىلېيې پروكوفىيېۋىچ دەرھاللا ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

يىغا ـ زارە قىلغان، رەڭگى ئۆڭگەن ناتالىيە دەشنىڭ ئالدىدا تۇراتتى. ئىلئىنىچنا ئانىكۇشكىنىڭ ئايالىنى كۆزى بىلەن كۆرسىتىپ، بوغۇق ئاۋاز بىلەن سورىدى:

ـــ يېڭىلىقنى ئاڭلىدىڭمۇ، چال؟

«ھەي، گرىگورىيغا بىر نەرسە بولغانمىدۇ، خۇدايا ئۆزۈڭ ساقلا، كەرەم قىل!» ـــ پانتىلېيې پروكوفىيېۋىچنىڭ ئىچىدىن بىر گۇمان كۆيدۈرەتتى، ئۇ تامدەك ئاقىرىپ كەتتى ـ دە، قورقۇپ ۋە ھېچكىم گەپ قىلمىغانلىقتىن جەھلى چىقىپ ۋارقىرىدى:

ـــ تېزرەك ئېيتساڭلارچۇ، لەنىتىلەر!... خۇش، نېمە ۋەقە بولدى؟ گرىگورىيغا بىر نەرسە بولۇپتۇمۇ؟ ـــ شۇنىدىن كېيىن چال، ۋارقىراشتىن دەرمانى كەتكەندەك، بەندىگگە لاسسىدە ئولتۇرۇپ، دىر ـ دىر تىترەۋاتقان پۇتلىرىنى سىيلاشقا باشلىدى.

دۇناشكا ئاتىسىنىڭ گرىگورىي توغرۇلۇق قارا خەۋەر بارمىكىن دەپ قورقۇۋاتقانلىقىنى بىرىنچى بولۇپ سەزدى ـ دە، ئالدىرىماستىن گەپنى ئاچتى:

ـــ ياق، دادا. بۇ خەۋەر گرىشا توغرۇلۇق ئەمەس. كوشۇويلارنى مىترىي ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.

— نېمە، ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ دېدىڭمۇ؟ — پانتىلېي پروە كوفېيېۋىچنىڭ يۈرىكى بىردىنلا ئورنىغا چۈشتى - دە، دۈناشكا دېگەن گەپلەرنى تېخىچە چۈشەنمەستىن، — كوشۇويلارنى؟ مىترېيمۇ؟ — دەپ قايتا سورىدى.

بۇ ئۆيگە يېڭىلىق يەتكۈزىمەن دەپ يۈگۈرۈپ كەلگەن ئانىسكۇشكىنىڭ ئايالى ئولۇ - تەتۈر سۆزلەپ، ۋەقەنى ھېكايە قىلىشقا باشلىدى:

— تاغا، مەن موزاي ئىزدەپ، شۇ تەرەپكە بارغانىدىم، كوشۇويلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتسام، مىترې ۋە يەنە ئىككى ئەسكەر ھويلىغا ئاتلىق كىرىپ كەلدى - دە، ئۇدۇل ئۆيگە تەرەپكە ماڭدى. مەن ئويلىدىمكى، موزاي شامال تۇغمىنىڭ نېرىسىغا ئۆتمەيدۇ، ھازىر ئوتلاۋاتقان يېرىدە ئوخشايدۇ...

— سېنىڭ موزىيىڭنىڭ ماڭا نېمە كېرىكى بار! — پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئاچچىقى بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى.

— ... ھە، ئۇلار ئۆيگە كىرىپ كەتتى، — ئايال ھودۇقۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن نېمە بولۇركىن دەپ كۆتۈپ تۇردۇم. ئۇلار بۇ يەرگە كەلگەنسىكەن، ياخشىلىق يوق، دەپ ئويلىدىم. شۇنىڭ بىلەن ئۆيدە ۋارقىراش باشلاندى، ئۇرۇۋاتقانلىقى ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. مەن ئۆلگۈدەك قورقتۇم، قاچاي دەپ، قاشادىن نېرى كېتىشىم بىلەنلا، ئارقامدىن گۈسۈلدىگەن ئاياغ تاۋۇشى ئاڭلانىدى؛ قايرىلىپ قارىسام، ھېلىقى سىلەرنىڭ مىترې موماينىڭ بوينىغا ئارغامچا بىلەن سىرتماق ساپتۇ، خۇددى ئىتنى سۆرىگەندەك سۆرەپ كېلىۋاتىدۇ، توۋا قىلدىم خۇدايىم، ئۆزۈڭ كەچۈرگەيسەن! ئۇنى سۆرەپ سارايىنىڭ قېشىغا ئەكەلدى، موماينىڭ يۈرىكى ئاجىز ئىدى، پەقەت ئۇن سېلىپ ۋارقىرىغىنى يوق، ھوشىدىن كەتكەن بولۇشى مۇمكىن؛

ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەلگەن قالماق لىم ياغاچنىڭ ئۈستىگە سەكرەپ چىقتى... قارىسام، مىترىي سىرتماقنىڭ بىر ئۇچىنى ئۇنىڭغا تاشلاپ بېرىپ: «تارت، تۇگۈن قىلىپ چىگ!» — دەپ ۋارقىرىدى. ۋاي ـ ۋۇي، قورقۇپ، تېنىمدە جان قالمىدى! كۆز ئالدىمدا بىچارە مومايىنى بوغۇپ ئۆلتۈردى، ئاندىن ئاتلىرىغا ئىرغىپ مىنىپ، تار كوچا بىلەن كېتىشتى، ئىداربىگە قاراپ ھاڭغان بولۇشى مۇمكىن. مەن ئۆيگە كىرىشتىن قورقتۇم... ئەمما دەھلىزدىن، ئىشىكنىڭ بوسۇغىسى ئاستىدىن تاكى پەلەمپەيگىچە قان ئاققانلىقىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ئالاتائالا مۇنداق دەھشەتنى ئىككىنچى باشتا سالمىسۇن ۋە كۆرسەتمىسۇن!

— خۇدايىم بىزگە ئوبدان مېھمانلارنى ئەۋەتكەنىكەن! — دېدى ئىلىنىچنا، نېمە دەرىكىن دەپ چالغا كۆز تىكىپ.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ قاتتىق ھاياجان ئىچىدە ھېكايىگە قۇلاق سالدى ـ دە، بىر ئېغىز سۆز قىلماستىن، دەرھال دەھلىزگە چىقتى.

كۆپ ئۆتمەستىن مىتكا ئۆز ھەمراھلىرى بىلەن دەرۋازىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ تېز ـ تېز دىككاڭلاپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا باردى.

— توختاپ تۇرا! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ يىراقتىنلا، — ئاتلىرىڭنى قورۇغا كىرگۈزمەي تۇرا!

نېمە بولدى، قۇدا؟ — دەپ سورىدى مىتكا ھەيران بولۇپ.

— ئېتىڭنىڭ بېشىنى ئارقىغا بۇرا! — پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ يېقىن كەلدى ـ دە، مىتكىنىڭ پېرىلداپ تۇرغان سېرىق كۆزلىرىگە تىكىلىپ، قەتئىيلىك بىلەن دېدى، — قۇدا، ئاچچىقلانما، مەن سېنىڭ ئۆيۈڭگە كىرىشىڭنى خالىمايمەن. ياخشىلىقچە كەت، نەگە بارساڭ بار.

ـــ ھ ـ ھ ـ ھ ـ ھ...ـــ دەپ ئاۋازىنى سوزدى مىتكا ۋە شۇ ئاندىلا چىرايى تامدەك ئاقىرىپ كەتتى، ـــ دېمەك، ئۆيۈڭدىن قوغلامسەن؟...

ـــ ئۆيۈمنى بۇلغاپ ناپاك قىلمىشىڭنى خالىمايمەن! ـــ دەپ قەتئىيلىك بىلەن تەكرارلىدى چال، ـــ ئىككىنچى ئۆيۈمگە ئاياغ باسقۇچى بولما. بىز، مېلىخوفلار جاللاتلارنىڭ خىلى ئەمەس!

ـــ ئەمدى چۈشەندىم!ئەمما سەن، قۇدام، بەكمۇ رەھىمدىل بولۇپ قاپسەن!

ـــ خۇش، سېنىڭ خوتۇن كىشى بىلەن ئۇششاق بالىلارنى ئۆلتۈرگىنىڭگە قارىغاندا، رەھىم ـ شەپقەت دېگەن سەندە يوق ئوخشايدۇ! ھەي، مىترىي، سېنىڭ بۇ كەسپىڭ يارىماس كەسىپ... دەرھوم ئاتاڭ بۇ قىلمىشىڭنى كۆرگەن بولسا، سەندىن رازى بولماس ئىدى!

ـــ سەن قېرى ئەخمەق، ئۇلار بىلەن ئاپاق ـ چاپاق بولۇشۇمنى خالايتتىڭمۇ؟ دادامنى ئۆلتۈردى بۇۋامنى ئۆلتۈردى، ئەمدى مەن ئۇلار بىلەن خرىستىئانلارچە سۆيۈشمەكچىمۇ؟ ماڭ، يوقال، نەگە بارىدىغىنىڭنى بىلەمسەن؟... ـــ مىتكا قەھر بىلەن تىزگىننى تارتىپ، ئېتىنى دەرۋازىنىڭ يان ئىشىكىدىن تاشقىرىغا چىقاردى.

ـــ تىللىما، مىترىي، سەن مېنىڭ بالام دەمەتلىكسەن. سەن بىلەن ئارىمىزدا بۆلۈشىدىغان مىراس يوق. يولۇڭغا ماڭ، خۇدا يار بولسۇن!

مىتكا بارغانسېرى تاتىرىپ، قامچىسى بىلەن پوپوزا قىلىپ، بوغۇق ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىدى:

ـــ سەن مېنى گۇناھقا ئىتتەرمە. ئىتتەرمە! ناتالىيەنگە ئېچىم ئاغرىيدۇ، بولمىسا مەن سەندەك شەپقەتچىنى ... مەن سەنلەرنى بىلىمەن!

سەنلەرنىڭ قانداق نەپەس ئېلىۋاتقىنىڭلار ماڭا بەش قولدەك مەلۇم! دونيەتسىنىڭ نېرىقى تەرىپىگە چىكىنگەندە سىلەر بارمىدىڭلارغۇ؟ قىزىللارغا تەسلىم بولدۇڭلارغۇ؟ گەپ مانا شۇنىڭدا!... سەن ئىتنىڭ بالىلىرىنى تامامەن كوشۇويلارغا ئوخشاش دارغا ئېسىش كېرەك! كەتتۇق يىگىتلەر! ھە، توكۇر ئىت، ئۆزۈڭگە ھېزى بول، قولۇمغا چۈشۈپ قالغۇچى بولما! كۆلپەتلىرىمدىن قۇتۇلالمايسەن! سېنىڭ ئاش ـ تۇزۇڭنى قايتۇرىمەن! سەندەك تۇغقانىنىڭ كېرىكى يوق!...

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ تىترىگەن قوللىرى بىلەن يان ئىشىكنى ئېتىپ، تاقىقىنى سالدى ـ دە، ئۆيگە دىككاڭلاپ ماڭدى.

ـــ ئاكاڭنى قوغلىۋەتتىم، ـــ دېدى ئۇ ناتالىيىگە قارىمايلا.

ناتالىيە كۆڭلىدە قېيىن ئاتىسىنىڭ بۇ قىلمىشىنى ماقۇللىغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنچىقمىدى، ئىلئىنىچنا تېز ـ تېز چوقۇنۇۋېلىپ، خۇشاللانغان ھالدا دېدى:

ـــ خۇداغا يۈز قەتلى شۈكرى: بېشىمىزدىن پالاكەت كەتتى! ناتالىيوشكا، يامان سۆز قىلىپ قويسام، كەچۈر، ئەمما سەلەرنىڭ مىتكا ئىنتايىن ياۋۇز ئادەم چىقىپ قالدى! ئۆزىگە ئالشۇنداق خىزمەت تاپقان: باشقا كازاكلاردەك ھالال خىزمەتتە ئەمەس، كۆردۈكمۇ، جاللاتلار ئەترىتىگە كىرگەن! جاللاتلىق قىلىش، موماياڭلارنى دارغا ئېسىش، مەسۇم بالىلارنى قىلىچ بىلەن چېپىش ـــ بۇ كازاكلارنىڭ ئىشمۇ؟! موماي بىلەن بالىلار مىشكا ئۈچۈن جاۋابكار مىكەن؟ ئۇنداق بولغاندا قىزىللار گېرىشا ئۈچۈن سەن بىلەن بىزنى، مىشاتكا بىلەن پولىيوشكىنى چېپىپ تاشلىسا بولاتتى، ھالبۇكى، چېپىپ تاشلىمىدى، بۇلار رەھىمدىل ئىكەن! ياق، خۇدا ساقلىسۇن، مەن مۇنداق قىلىشقا رازى ئەمەس!

ـــ مەن ئاكامنى ياقلاۋاتقىنىم يوققۇ، ئاتا...، ـــ ناتالىيە

يەقەت شۇ گەپنىلا دېيەلمدى، ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز يېـ شىنى ئېرتىپ تۇرۇپ.

«بۇ كىشى يېزىدىن شۇ كۈنىلا كەتتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، ئۇ كارگىنىسكايا‌غا يېقىن بىر يەردە ئۆزىنىڭ جازا ئەتىرىتىگە قوشۇلغانمىش، شۇ ئەترەت بىلەن بىللە دون ئوكروگىنىڭ ئوك رايىن يېزىلىرىدا تەرتىپ ئورنىتىش ئۈچۈن بارغانمىش، چۈنكى بۇ يېزىلارنىڭ ئاھالىسى يۇقىرىقى دون قوزغىلىڭىنى باستۇرۇشقا قاتناشقانلىقى ئۈچۈن ئەيىبلىك ئىكەن.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن بىر ھەپتىگىچە يېزىدا تۇرلۇك مىش‌ـ مىش پاراڭ بولۇپ تۇردى. كۆپچىلىك مىتىكىنىڭ ئۆز بېشىمـ چىلىق بىلەن سوت يۈرگۈزۈپ، كوشئوۋي ئائىلىسى ئۈستىدە جازا يۈرگۈزگەنلىكىنى قاتتىق ئەيىبلىدى. ئۆلگەنلەرنى جامائەت مەيـ لىغى خىراجىتى بىلەن دەپنە قىلىشتى؛ كوشئوۋىلارنىڭ ئۆيىنىـ ساتماقچى بولۇشقانىدى، ئەمما سېتىۋېلىشقا ئادەم چىقمىدى. يېزا ئاتامانىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە دېرىزە قاپقاقلىرىنى تاختـاي بىلەن مىخلاپ تاشلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزاق ۋاقىت بالىلار بۇ قورقۇنچلۇق جاينىڭ ئەتراپىدا ئويناشتىن قورقـۇپ يۈرۈشتى، چالالار بىلەن مومايلار بولسا ۋاربىلىرى قالمىغان بۇ ئۆينىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە چوقۇنۇپ، مەرھۇملارنىڭ روھىنى دۇئا بىلەن ياد قىلىشاتتى.

كېيىن دالادا پىچان ئورۇش باشلاندى ـ دە، يېقىندا بۇـ لۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەر ئۇنتۇلۇپ قالدى.

يېزىدىكى ھايات ئاۋۋالقىدەكلا ئىش ـ ئەمگەك ۋە فرونت توغرىسىدىكى مىش ـ مىشلەرنى ئاڭلاش بىلەن ئۆتەتتى. ئىـش ھايۋانلىرى ئامان قالغان ئۆيلەر ئات ـ ئۇلاغلىرى سەيىسىگە تۇتۇلغاندا ئاھ ـ ۋاھ قىلىشاتتى، تىل ـ قارغىش ياغدۇراتتى. ھەر كۈنى دېگۈدەك ئات ۋە ئۆكۈزلىرىنى ئىشتىن ئايرىپ، يېزا

www.uyghurkitap.com

بازىرىغا ئەۋەتىشكە تۇغرا كېلەتتى. چاللار ئاتلىرىنى ئورۇش ما-
شىنىلىرىدىن چىقىرىۋاتقاندا، ئۇزاققا سوزۇلغان ئۇرۇشنى يا-
سۆز بىلەن ئەسلەيدىغان بولدى، ئەمما سىناردەت، ئوق - دورا،
دۇگىلەك ئوراللغان تىكەنلىك سىملارنى ۋە ئوزۇق - تۆلۈكلەرنى
فرونتقا توشۇش لازىم ئىدى، شۇڭا توشۇپ تۇرۇشتى. شۇ كۈن-
لەردە پىشىپ يېتىلگەن ئوت - چۆپلەرنى، بولۇپمۇ يەم - خە-
شەك قىلىدىغان ئوتلارنى ۋاقتىدا ئورۇپ يىغىۋال دېگەندەك،
ھاۋارايى ئوبدان بولۇپ بەردى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئوت ئورۇشقا تەييارلىنىۋېتىپ، دا-
رىيىگە ئىنتايىن غەزەپلەندى. چۈنكى ئۇ بىر جۈپ ئۆكۈز قوشۇل-
غان ھارۋىدا ئوق - دورا ئەكەتكەن بولۇپ، داۋان ئاشقان-
دىن كېيىنكى دەسلەپكى پونكتتىنلا قايتىپ كېلىشى كېرەك ئىدى،
ئەمما بىر ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى، ھېچقانداق خەۋەر بولمىدى؛
بۇ بىر جۈپ بۇرۇندىن ئىشقا كۆنگەن ئىشەنچلىك ئۆكۈز بول-
مىغاندا دالادا ھېچبىر ئىشنى پۈتتۈرگىلى بولمايتتى.

ئەسلىدە دارىيىنى ئەۋەتمەسلىك كېرەك ئىدى... پانتېلېي
پروكوفېيېۋىچ كېلىنىنىڭ ئويۇن - تاماشا بىلەن ۋاقىت ئۆتكۈزۈشكە
ئامراقلىقىنى، چارۋا مالىغا تۇزۇك كۆيۈنمەيدىغانلىقىنى بىلىپ
تۇرسىمۇ، كۆڭلى غەش بولغان ھالدا ئۆكۈزلەرنى ئۇنىڭغا ئە-
شىنىپ تاپشۇردى، چۈنكى ئۇنىڭدىن باشقا ھېچكىم تېپىلمىغانىدى.
دۇناشكىنى ئەۋەتىشكە ھەرگىز بولمايتتى، بۇنىڭ سەۋەبى — يات
كازاكلار بىلەن ئۇزاق يولغا سەپەر قىلىش قىزلارنىڭ ئىشى
ئەمەس؛ ناتالىيىنىڭ ئۇششاق باللىرى بار؛ بۇ لەنىتى ئوقلارنى
چالىنىڭ ئۆزى ئاپارسۇنمۇ؟ دارىيىنىڭ بەك بارغۇسى كېلىپ
كەتتى. ئۇ بۇرۇنمۇ بىر يەرگە بېرىشقا تولىمۇ زوقمەن ئىدى: تۇغ-
مەنگە، سۆك ئاقلاشقا ياكى باشقا ئېھتىياجلىق ئىشلارغا جان
دەپ باراتتى، بۇنداق ئىشلارغا تەلەپكار بولۇشنىڭ سەۋەبى پە-

قەت شۇ ئىدىكى، ئۆيدىن ئايرىلىپ سىرتقا چىقسا، ئۆزىنى چەكسىز ئەركىن ھېس قىلاتتى. ئۇنىڭ ھەر قېتىمقى سەپىرى راھەت، ھۇزۇر بېغىشلايتتى. قېيىن ئانىسىنىڭ كۆز - قۇلاق بولۇپ تۇرۇشىدىن قۇتۇلغانىدا، ئۇ خوتۇنلار بىلەن قانغۇچە غەيۋەت پاراڭلارنى توقۇپ چىقىرالايتتى ۋە ئۆزى ئېيتقاندەك، كۆڭلىگە يېقىپ قالغان بىرەر ئەپچىل كازاك بىلەن «ئات ئۈستى مۇھەببەت باغلاشقا» ئىمكانىيەت تاپالايتتى. ئۆيدە بولسا پېترو ئۆلگەندىن كېيىن قاتتىق قول ئىلىنىچنا ئۇنىڭغا ئەرك بەرمەگەنىدى، ئېھتىمال، ئېرى ھايات ۋاقتىدا بىۋاپالىق قىلىپ يۈرگەن دارىيە ئېرى ئۆلگەندىن كېيىن بولسىمۇ ساداقەتلىكلىكىنى ساقلاش بۇرچى بار دېگەن بولۇشى مۇمكىن.

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ چوڭ كېلىنىنىڭ ئۆكۈزلەرگە ئۆز ئىگىسىدەك جان كۆيدۈرۈپ قارىمايدىغانلىقىنى ياخشى بىلەتتى، ئەمما ئىلاجسىزلىقتىن يەنە شۇ كېلىنىنى يولغا سالدى. يولغا سېلىشنى يولغا سېلىپ قويدى، بىراق بىر ھەپتىدىن بۇيان قاتتىق تەشۋىشتە قېلىپ، كۆڭلى زادىلا ئارام تاپمىدى. ئۇ يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ، ئېغىر ئۇھ تارتىپ: ئۆكۈزلىرىم تۈگىشىدىغان بولدى! دەپ تالاي قېتىم ئويلىدى.

دارىيە 11 - كۈنى ئەتىگەندە قايتىپ كەلدى. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ يېڭىلا ئېتىزدىن قايتىپ كەلگەنىدى. ئۇ چۆپنى ئانىكۆشكىنىڭ ئايالى بىلەن شېرىكلىشىپ ئورغانىدى. دۇناشكا بىلەن ئاشۇ ئايالنى دالادا قويۇپ، ئۆزى يېزىغا سۇ بىلەن تاماق ئالغىلى كەلگەنىدى. قېرىلار بىلەن ناتالىيە ئەتىگەنلىك تامىقىنى يەۋاتقاندا يىراقتىن قۇلاققا تونۇش تورۇكلىغان ئاۋاز ئاڭلاندى - دە، كۆپ ئۆتمەي بريچكىنىڭ چاقلىرى دېرىزىنىڭ يېنىدا گۈلدۈرلەشكە باشلىدى. ناتالىيە چاققانلىق بىلەن دېرىزىنىڭ قېشىغا پۈگۈرۈپ بېرىپ، ھېرىپ - چارچىغان، ئورۇقلاپ

www.uyghurkitap.com

كەتكەن ئۆكۈزلەرنى ھويلىغا ھەيدەپ كىرىۋاتقان دارىيەنى كۆرۈپ دى، دارىيە يۈزىنى رومال بىلەن كۆزىگىچە ئورىۋالغاندى.

— شۇمىكەن؟ — دەپ سوردى چال، چالا چاينىغان لوقمىنى تەسلىكتە يۇتۇپ.

— دارىيە!

— ئۆكۈزلەرنى كۆرۈشتىن ئۈمىد ئۈزگەنىدىم! خۇدايا، ساڭا شۈكرى! ھۇ، لەنىتى بەتبەختكە! قايتىپ كەلمىكى ئەجەب تەس بولدى!... — دەپ كوتۇكشىپ قويدى چال چوقۇنۇپ تۇرۇپ ۋە راسا بىر كېكىرىپ.

دارىيە ئۆكۈزلەرنى ھارۋىدىن چىقىرىپ، ئاشخانىغا كىردى — دە، تۆت قاتلاقلىق چىتنى بوسوغىنىڭ تۈۋىگە تاشلاپ قويۇپ، ئۆيدىكىلەر بىلەن تىنچلىق سوراشتى.

— نېمانچە يوقاپ كېتىسەن، سۆيۈملۈكۈم! ئۆز مەيلىڭچە بولغاندا، يەنە بىر ھەپتە يۈرەتتىڭ! — دېدى پانتىلەي پروكوفېيېۋنچ ئاچچىقى بىلەن، دارىيەگە كۆزىنىڭ ئاستىدىن قاراپ، ئۇنىڭ سالىمىغا جاۋاب بەرمەستىن.

— ئۆزىگىز بارسىگىز بوپتىكەن! — دەپ غوڭشىدى دارىيە چاڭ باسقان روملىنى بېشىدىن ئېلىۋېتىپ.

— نېمانچە ئۇزاق يۈردۈڭ؟ — دەپ سۆزگە ئارىلاشتى ئىلئىنىچنا كۆرۈشەر — كۆررۈشمەستىلا ئاردا پەيدا بولغان سوغۇقچىلىقنى يوقتىش ئۈچۈن.

— قويۇۋەتمىدى، شۇڭا ئۇزاق يۈردۈم.

پانتىلەي پروكوفېيېۋنچ بۇ گەپكە ئىشەنمەستىن بېشىنى چايقاپ:

— خرىستونەڭ خوتۇنىنى دەسلەپكى مال چۈشۈرىدىغان پونكىتتىن يانداۋۇرۇپتۇيۇ، ئەجەب سېنى يانداۋرماپتۇغۇ؟ — دەپ سوردى.

ـــ مېنى قويۇۋەتمىدى! ـــ دارىيە كۆزىنى ئالايتۇردى ـ دە، قوشۇپ قويدى، ـــ ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز، بېرىپ كارۋان باشلىرىدىن سوراڭ.

ـــ سېنىڭ ئىشىڭنى سۈرۈشتۈرۈشنىڭ ماڭا كېرىكى يوق، ئەمما كېيىنكى قېتىمدا بارماي، ئۆيدە ئولتۇر. سېنىسى پەقەت ئەجەل ئۈچۈنلا ئەۋەتىش مۇمكىن.

ـــ مېنى تولا قورقۇتماڭ! ۋايجانەي، قورقۇتۇۋاتقىنىڭى! مەن ئۆزۈمنۇ بارمايمەن! ئەۋەتسىڭىزمۇ بارمايمەن!

ـــ ئۆكۈزلەر ساقمۇ؟ ـــ چال ئەمدى مۇلايىمسىراق سورىدى.

ـــ ساق. ئۆكۈزلىرىڭىز ھېچنېمە بولمىدى...، ـــ دارىيە خالار ـ خالىماستىن جاۋاب قايتۇردى، چىرايى قاراڭغۇ كېچىدەك تۇتۇلغانىدى.

يولدا سۆيگەن كىشىسىدىن ئايرىلىپ قالغان ئوخشايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ياۋۇزلىشىپ قالغان، دەپ ئويلىدى ناتالىيە.

ئۇ ھەمىشە دارىيىگە ۋە ئۇنىڭ ناپاك ئىشق ـ مۇھەببەت ماجىرالىرىغا ئېچىنىش ھەم يىرگىنىش بىلەن قارايدىغانىدى.

ئەتىگەنلىك تاماقتىن كېيىن پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ مېـ ئىشقا تەييارلانغانىدى، ئەمما شۇ چاغدا يېزا ئاتامانى كېلىپ قالدى.

ـــ ساڭا ئاق يول تىلەيمەن دېسەم بولاتتى، ئەمما توخـ تاپ تۇر، پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ، كەتمەي تۇرغىن.

ـــ يەنە ھارۋا ئېلىشقا پالاقلاپ كەلمىگەنسەن؟ ـــ دەپ سورىدى چال ياسىما ئىتائەتمەنلىك بىلەن، ئەمما قەھـ ـ غەزەپتىن دېمىنى ئالالماي قالدى.

ـــ ياقەي، باشقا بىر ئىش بىلەن. بۇگۈن بىزنىڭ ۋە يەرگە پۈتۈن دون ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى، گېنېرال سىدورىن

كەلمەكچى، چۈشەندىڭمۇ؟ بايا چاپارمەن ئارقىلىق بازارئاتامانـ
دىن جەددىي ئۇقتۇرۇش قەغىزى ئالدىم، ئۇقتۇرۇشتا قەرىلار بـ
لەن خوتۇنـلارنىڭ ھەممىسى بىر يەرگە جەم بولـسۇن دەپ
بۇيرۇق قىپتۇ.

ـــ ئۇلارنىڭ ئەقـلىي جـايىدىمـۇ؟ ـــ دەپ ۋارقىرىـدى
پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ، ـــ مۇشۇنداق ئىشنىڭ قىزىغان قاتىلاڭـ
چىلىق ۋاقتىدا يىغىن ئۆيۈشتۇرۇۋاتقان كىم؟ ماڭا قىشلىق ئوت-
چۆپنى سېنىڭ گېنېرال سىدورىنىڭ يىغىپ بېرەمدۇ؟

ـــ ئۇ ھەر ئىككىمىزگە ئوخشاش، ساڭا قانـداق گېنېرال
بولسا، ماڭىمۇ شۇنداق، ـــ دېدى ئاتامـان ئېفىر ـ بېسقـىلىق
بىلەن، ـــ ماڭا نېمىنى قىل دەپ بۇيرۇسا، مەن شۇنى قىلىمەن.
ئۆكۈزلەرنى ھارۋىدىن چىقار! نان ـ تـۇز بىلەن قارشى ئېلىش
كېرەك. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىتتىپـاقداش-
لارنىڭ گېنېرالىلىرىمۇ كېلەرمىش.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۇنچىقمـاستىن ھـارۋىنىڭ قېشىدا
بىردەم تۇردى ـ دە، بىرئاز ئويلانغاندىن كـېيىن ئۆكـۈزلەرنـى
چىقىرىشقا باشلىدى. ئاتامان ئۆز گېپىنىڭ تەسىر قىلـغانلىقىنـى
كۆرۈپ، شادىمان بولغان ھالدا سورىدى:

ـــ سېنىڭ بايىقىلىڭدىن پايدىلانغىلى بولماسمۇ؟

ـــ نېمە قىلماقچىدىڭ؟

ـــ كىرپە تىكىنى سانجىلغۇرلارنى قارشى ئېلىش ئۈچۈن يا-
مان سايغا ئىككى ترويكا* ئەۋەتىلسۇن دەپ بۇيـرۇق قىلىنىپـتۇ.
ئۇلارغا تارانـتاس** نەدە تۇرۇپتۇ، ئاتـلارنـى نەدىن ئالىسەن،
ئەقىلغا سىغمايدىغان گەپ! تاڭ ئېتىش بىلەنلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ،

* ترويكا ـــ ئۈچ ئات قوشۇلىدىغان رېسورلىق ئىزۇاش.

** تارانتاس ـــ تـۆت چاقلىق ئوستى يېپىق سىلىق ھارۋا.

يۈگۈرۈۋاتىمەن، كۆڭلىكىمنى بەش قېتىم سىقتىم، ئاران تۆت ئات تاپتىم. خەلقنىڭ ھەممىسى ئىشتا، ۋاراقىراش - جاراقىراشتىنمۇ ئىش چىقمىدى.

كۆڭلى ئېرىپ قالغان پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بايتىلىنى بېرىشكە ماقۇل كېلىپ قالدى، ھەتتا ئۆزىنىڭ رېسورلىق كىچىك تارانتاسىنى بېرەيمۇ دېدى. قانداق بولمىسۇن، ئارمىيىنىڭ باش قوماندانى چۈشىدىكەن، يەنە كېلىپ چەتئەل گېنېرالىرىمۇ بىرگە ئىكەن، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ گېنېرالارغا ھەممىنى ھۈرمەت تۈيغۇسى بىلەن قارايدىغانىدى...

ئاتامانىنىڭ تىرىشچانلىقى بىلەن ئاران بالالىقتا ئىككى تروپكا تەييارلىنىپ، ھۈرمەتلىك مېھمانلارنى قارشى ئېلىش ئۈچۈن يامانىيارغا ئەۋەتىلدى. مەيدانغا خەلق توپلىنىۋاتاتتى. نۇرغۇن ئادەملەر ئوت ئورۇشنى تاشلاپ،دالادىن يېزىغا ئالدىراش كەلگىلى تۇردى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئىشقا قول سىلكىپ، ياسىنىشقا كىرىشتى، ئۇستىگە پاكىز كۆڭلەك، لامپاسلىق موۋۇت شىم، بېشىغا بىر چاغدا گرىگورىي سوۋغاتقا ئەكەلگەن فۇراژكىسىنى كىيدى - دە، دۇناشكىغا سۇ بىلەن تاماقنى داريىددىن ئەۋەت، دەپ مومايغا بۇيرۇپ قويۇپ، ئۆزى مەيدانغا سىپايىلىك بىلەن ئاقساقلاپ مېڭىپ كەتتى.

كۆپ ئۆتمەي چوڭ يول ئۇستىدە قويۇق چاڭ - توزان قۇيۇندەك پىرقىراپ كۆتۈرۈلدى - دە، دەرھال ئېقىم بولۇپ يېزىغا ئاقتى، چاڭ - توزان ئارىسىدىن مېتالدەك بىر نەرسە پارقىراپ كۆرۈندى. يىراقتىن ئاپتوموبىل گۈدۈكىنىڭ خۇش ئاھاڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. مېھمانلار قارامتۇل كۆك سىرلانغان يېپىق ئىككى ئاپتوموبىل بىلەن كېلىۋاتاتتى؛ ئۇلارنىڭ كەينىدە خېلى يىراقتا ئىككى تروپكا بوپبوش تاراقلاپ چېپىپ كې

www.uyghurkitap.com

لمۇاتاتتى، ئۇلار ئوت ئوروشتىن قايتقان ئوراقچىلاردىن ئۈزۈپ ئۆتۈپ كەتتى. ئاتامان تەنتەنىلىك ۋەقە ئۈچۈن تاپقان پوچتا قوڭغۇراقلىرى دوگا ئاستىدا دۈڭلۈق جاراڭلايتتى. مەيدان-دىكى خەلق توپى ئىچىدە سەزىلەرلىك بىر جانلىنىش پەيدا بولدى، گۈدۈك - گۈدۈك پاراك باشلاندى، بالىلارنىڭ خۇشال چۇرقىراشلىرى ئاڭلىناتتى. گاڭگىراپ قالغان ئاتامان توپ ئىچىدە ئۇيان - بۇيان يۈرۈپ، مۆتىۋەر قېرىلارنى يىغىش بىلەن ئاۋارە ئىدى، بۇ قېرىلار دېگەن بىلەن نان - تۇز تۇتۇشقا تېگىشلىك ئىدى. ئۇنىڭ كۆزى پانتىلىيې پروكوفىيېۋىچقا چۈشكەچ، خۇشاللىقدىن بۇ چالغا مەھكەم يېپىشتى.

— خۇدا ھەققى، بۇ ئىشتىن مېنى قۇتقۇز! كۆپنى كۆرگەن ئادەمسەن، مۇئامىلە قىلىشنىڭ يولىنى بىلىسەن... ئۇلار بىلەن قانداق كۆرۈشۈشنى، قانداق تىنچلىق سوراشنى ياخشى بىلىسەن... يەنە كېلىپ سەن ھەربىي كىرۇگنىڭ ئەزاسىغۇ. ئوغلۇڭمۇ ئۇنداق - مۇنداق ئادەم ئەمەس... قېنى، مەرھەمەت قىل، نان - تۇزنى ئال، چۈنكى مۇنداق ئىش مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ، قورقۇپ تۇرىمەن، تىزلىرىمۇ تىترەۋاتىدۇ.

بۇ شەرەپكە ئىنتايىن مەمنۇن بولغان پانتىلىيې پروكوفىيېۋىچ دەسلەپتە ئەدەب ساقلاپ، ئۇنىمىدى، كېيىن بىردىنلا بېشىنى ئىچىكە تىقىپ، چاقچاقلىق بىلەن چوقۇندى - دە، ئۇستىگە كەشتىلىك لۆڭگە يېپىلغان نان - تۇز قويۇلغان لېگەننى قولىغا ئالدى؛ ئىككى جەينىكى بىلەن توپنى يېرىپ، ئالدى تەرەپكە چىقتى.

ئاپتونومىيىلار مەيدانغا ئۇچقاندەك تېز يېقىنلىشىپ كەلدى، بىر توپ ھەر خىل ئىتلار كاڭشىپ، ماشىنىغا ئەگىشىپ كېلىۋاتاتتى.

— سەن... قانداق؟ يۈرىكىڭ پوكۇلدىمىغاندۇ؟ — دەپ ئاستا پىچىرلاپ سورىدى چىرايى ئۆڭگەن ئاتامان پانتىلىيې پروكوفىيېۋىچتىن. مۇنداق چوڭ باشلىقلارنى ئۇ بىرىنچى قېتىم

كۆرۈشى ئىدى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ كۆزىنىڭ كۆگۈش ئېقىنى پارقىرىتىپ، ئۇنىڭغا قىيا باقتى ـ ده، هاياجاندىن خىرىلداپ سۆزلەپ:

ـــ مه، تۈتۈپ تۇر، مەن ساقلىمسى تارتۇالاي، قولۇڭغا ئېلىپ تۇرغىن! ـــ دېدى.

ئاتامان لېگەننى مەنۇنىيەت بىلەن قولىغا ئالدى، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ساقال ـ بۇرۇتىنى سىيلاپ ـ سىيپىلاپ، ياشلارغا خاس قەددىنى رۇسلىدى ـ ده، ئاقساقلىقنى بىلدۈرمەسلىك ئۈچۈن مېيىپ ئايىغىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ، لېگەننى قايتىدىن قولىغا ئالدى. ئەمما لېگەن قولىدا شۇنداق سىلكىنىپ كەتتىكى، ئاتامان چۆچۈپ كېتىپ:

ـــ قولۇڭدىن چۈشۈپ كەتمىسۇن يەنە؟ ئۇھ، كۆزۈڭگە قارا! ـــ دېدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ پىسەنت قىلمىغاندەك مۇرىسىنى چىمىرىپ قويدى. بۇ نەرسىنى ئۇ قولىدىن چۈشۈرۈپ تاشلارمىش! ئادەم دېگەن مۇنداقمۇ ئەخمىقانە گەپنى قىلىدىكەن! ئۇ ھەربىي كرۇگنىڭ ئەزاسى تۇرۇقلۇق ۋە ناكازنوي ئاتامانىنىڭ قەسرىدە هەممە گېنېرالىلار بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشىدىغان ئادەم تۇرسا، نەدىكى بىر گېنېرالدىن توساتتىن قورقۇپ كېتەرمۇ؟ مۇنۇ بىچارە يېزا ئاتامانى ئۈزۈل ـ كېسىل ئەقىلدىن ئازغان ئوخشايدۇ!

ـــ مەن، بۇرادەر ئەزىز، ھەربىي كرۇگدىكى چىنىمدا ناكازنوي ئاتامانىنىڭ ئۆزى بىلەن چايغا قەدەت سېلىپ ئىچكەن ئادەم تۇرسام...، ـــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ سۆز باشلىدىيۇ، شۇئاندىلا جىم بولۇپ قالدى.

ئالدىدا ماڭغان ئاپتوموبىل ئۇنىڭدىن ئون قەدەم يەردىلا توختىغانىدى. كەڭ كىۋزىسىركىلىق فۇراژكا كىيگەن، مۇرىسىگە

www.uyghurkitap.com

رؤسلارنىڭكىگەئوخشاشمايدىغان تارغىنا پاگون تاقىغان، ساقال ـ بۇرۇتى قىرىلغان شوپۇر دىكىكىدە سەكرەپ چۈشۈپ، ئىشىكنى ئاچتى. ئاپتوموبىلدىن ماش رەڭ كىيىم كىيگەن ئىككى ھەربىي ئادەم ئۆزىنى سىپايى تۇتقان ھالدا چۈشۈپ، خالايىق تەرەپكە يول ئالدى. ئۇلار توغرىلا پانتېلېي پىروكوفىيېۋنىچقا قاراپ ھېڭىشتى، پانتېلېي پىروكوفىيېۋنچ بولسا قەددىنى رۇسلىغان پېتى تىك قېتىپ تۇردى. ئۇ ئۆز كۆڭلىدە مۇنۇ ئاددىي كىيىنگەن ئادەملەر نەق گېنېرالىلارنىڭ ئۆزى، ئاۋۇ ئارقىدا كېلىۋاتقان ۋە كۆرۈنۈشتە چىرايلىق كىيىنگەنلەر بولسا ـــ ئاشۇ گېنېرال لارغا ھەمراھ بولۇپ كەلگەن تۆۋەن دەرىجىلىك مۇلازىملار دەپ جەزم قىلدى. چال يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقان مېھمانلارغا كىرپىك قاقماستىن قاراپ كەتتى، ئۇنىڭ قارىشىدا بارغانسېرى يوشۇرۇپ بولمايدىغان بىر ھەيرەت ئەكس ئېتەتتى. ئۇنىڭ گېنېرالىلىق زەربىاپ پاگونلىرى قېنىدۇ؟ كالۇۋتۇن باغلىرى بىلەن ئوردىنلىرى قېنىكسىن؟ ئۇلارنىڭ تۇرقىغا قارىغاندا، ئادەتتىكى سولدات كاتتىلاردىن ھېچقانداق پەرقى يوق تۇرسا، ئۇلارنى قانداقمۇ گېنېرال دەيسەن؟ پانتېلېي پىروكوفىيېۋنچنىڭ بىردەمدىلا ھەپسىلىسى پۈر بولدى. ھەتتا ئۆزىنىڭ شۇنچىلىك تەنتەنە بىلەن قارشى ئېلىشقا تەييارلانغانلىقى ئۇنىڭغا بەكمۇ ئەلەم قىلدى ۋە گېنېرال دېگەن نامنى بۇلغايدىغان بۇ گېنېرالىلارغا غەزەپلەندى. ئاپلا، ئەگەر ئۇ بۇنىڭدەك گېنېرالىلارنىڭ كېلىدىغانلىقىنى بىلگەن بولسا، مۇنچىلىك كۆڭۈل قويۇپ كىيىنمىگەن بولاتتى، ئۇلارنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتمىگەن بولاتتى، ھەر ھالدا قايسىبىر ماكىتا خوتۇن چالا پىشۇرغان نانىنى لېگەن بىلەن خونچىلاپ تۇتۇپ، ئەخمەق ئادەمدەك بۇ يەردە تۇرمىغان بولاتتى. ياق، پانتېلېي پىروكوفىيېۋنچ ھېچقاچان كىشىلەرگە مەسخىرە بولىغان ئەمەس، مانا ھازىر كۆلكىگە قېلىۋاتىدۇ: ئۇ بىر مىنۇت ئىلگىرى

ئارقىسىدا تۇرغان بالىلارنىڭ پىخىلداپ كۈلۈشىگەنلىكىنى ئۆز قۇلىقى بىلەن ئاڭلاپ قالىدى، ھەتتا بىر ھارامزادە: «بالىلار! قاراڭلار، توكۇر مىلىخوفنىڭ قانداق ئېگىلىشىگەنلىكىنى! خۇددى قىلتىرىقلىق بىلىقنى يۇتۇۋالغاندەك!» — دەپ گېلى يىرتىلغىچە ۋارقىرىدى. كاشكى بۇنداق مەسخىرىگە چىداشلىق بېرىشكە ۋە تارىدەك سوزۇلۇپ، ئاغرىق پۇتۇكنى قىيناشقا ئەرزىگۈدەك بىر ئىش بولسىغۇ مەيلى ئىدى. پانتىلېي پروكوفىيېۋىچنىڭ غەزەپتىن ئىچى تىت — تىت بولۇپ كەتتى. ھەممە نەرسىگە ئاشۇ لەنىتى توخۇ يۈرەك بېزا ئاتامانى سەۋدب بولغان! ئۇ كەلدى — دە، ئالدامچىلىق بىلەن ۋالاقلاپ، بايىتالنى ۋە تارانتاسنى ئالدى، تىلىنى ساڭگىلىتىپ پۈتۈن بېزا ئىچىدە يۈگۈرۈپ يۈردى، تىرىكىلار ئۈچۈن كولدۇرما — قوڭغۇراق ئىزدىدى. دەر ھەقىقەت ياخشىراق بىر نەرسە كۆرمىگەن ئادەم ئەسكى — تۈسكى نەرسىگىمۇ خۇشال بولۇپ كېتىدىكەن. ئۆز ئۆمرىدە پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ مۇنداق گېنېرالنى تالاي كۆرگەنغۇ! مەسىلەن، ئۆز ۋاقتىدا ئىمپېراتور قاتناشقان ھەربىي كۆرەكتە بەزىبىر گېنېرال ئۆتەتتى — مەيدىسى تامامەن كرېست، مېدالىلار بىلەن تولغان، كىيىملىرىگە زەر ئۇقا تۇتۇلغان: قارىسىاڭ كۆڭلۈڭ سۆيۈلىدۇ. گېنېرال ئەمەس، چىرايلىق بۇرت سەنەم! مۇنۇ گېنېرالارچۇ — خۇددى كۆك قاغىغا ئوخشاش يېشىل چاپان كىيگەن بىرنېمىلەر: ھەتتا بېشىدا ھەربىي فورمىغا لايىق فۇراژكىسىمۇ يوق، قانداقتۇر داكىدىن سەللىگە ئوخشاش بىرنېمىنى ئورىۋالغان، ئەپت — بەشرىسى پاكىز قىرىلغان، چىراغ يېقىپ ئىزدىسەڭمۇ، بىرتال تۈك تاپالمايسەن... پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ قاپىقىنى تۈردى ۋە نەپرەتلىنىپ يەرگە بىرنى تۈكۈرمەكچىدى، ئەمما بىرى دۇمبىسىدىن قاتتىق ئىتتەردى — دە، ئۇنىسى چىقىرىپ پىچىرلىدى:

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ــ قېنى، ماڭغىن، ئاپار!

پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ ئالغا قاراپ قەدەم تاشلىدى. گېنېرال سىدورىن ئۇنىڭ بېشى ئۈستىدىن خالايىققا نەزىدىن بېرى بىر قاراپ چىقتى-دە، جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن:

ــ سالام، جانابىي ئاتىلار! ــ دېدى.

ــ سىزگە سالامەتلىك تىلەيمىز، جانابىي ئالىيلىرى! ــ دەپ گۈدۈكلاشتى يېنا ئادەملىرى مۇقەددەم-ئاخىر.

گېنېرال نان-تۇزنى پانتىلىي پروكوفىيېۋىچنىڭ قولىدىن ئېلىپ بىلەن ئېلىپ: «رەھمەت!» ــ دېدى-دە، لېگەننى ئادىيۇتانتقا بەردى.

سىدورىنىڭ يېنىدا تۇرغان ئۇزۇنتۇرا ۋىجىك ئىنگلىز پولكوۋنىكى كۆزىگىچە چۆكۈرۈپ كىيىۋالغان تۆمۈر قالپىقىنىڭ ئاستىدىن كازاكلارغا سوغۇق بىر قىزىقىش بىلەن قاراپ قويياتتى. بۇ ئادەم كاۋكازدىكى بىرىتانىيە ھەربىي ئۆمىكىنىڭ باشلىقى گېنېرال بىرنىسنىڭ بۇيرۇقى بويىچە يولغا چىقىقان بولۇپ، بولشېۋىكلاردىن تازىلانغان دون ھەربىي رايونى تۈپرىقى بويلاپ تەپتىش سەپىرىگە چىققان گېنېرال سىدورىنغا ھەمرا بولۇپ كەلگەن ۋە شۇ جەريانداً تەرجىمان ئارقىلىق كازاكلارنىڭ كەيپىياتىنى تەپسىلىي ئۆگىنىۋاتاتتى ھەم فرونتتىكى ئەھۋال بىلەن تونۇشۇۋاتاتتى.

يولنىڭ جاپاسى، بىر خىلدىكى دالا مەنزىرىسى، زېرىكىشلىك پاراڭلار ۋە بۇلارغا قوشۇلۇپ بېيىك دۆلەتنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە ئۆز ئۈستىگە ئالغان بىر قاتار مۇرەككەپ ۋەزىپە پولكوۋنىكنى تازا چارچاتقانىدى، ئەمما كارول خىزمىتىنىڭ دەسلەپكىلىرى ھەممىدىن مۇھىم تۇرىدۇغۇ! شۇڭلاشقا ئۇ بازار مەركىزىي ناتىقىنىڭ سۆزىگە دىققەت

بىلەن قۇلاق سېلىپ، دېيەرلىك پۈتۈن مەنىسىنى چۈشەندى، چۈنكى ئۇ رۇس تىلىنى بىلەتتى، بۇنى باشقىلاردىن يوشۇرۇپ يۈرەتتى، ئۇ بۇ يەرگە يىغىلغان ئاشۇ جەڭگىۋار دالا ئوغۇللىرىنىڭ خىلمۇ خىل قاراقاچىلىرىغا ھەقىقىي بىرتانىيىچە تەكەببۇرلۇق بىلەن نەزەر سېلىپ، ھەر دائىم كازاكلار توپىغا بىر قارىسىلا كۆزگە چېلىقىدىغان بۇندىق ئىرقى ئارىلاشمىغا ھەيرەتتە قالدى؛ ئەنە مەللەرەڭ چاچ كازاك ـ سلاۋيانىنىڭ يېنىدا تېپىك موڭغۇل تۇرۇپتۇ، بەسلىشىشكە تامامەن مۇمكىنكى، ئاشۇ ھاسا تايىنىۋالغان، كونا مودىدىكى كازاك چەكمىنى كىيگەن روھانىينىڭ تومۇرلىرىدا كاۋكاز تاغلىقلىرىنىڭ ساپ قېنى ئاقىدىغانلىقىدا گەپ يوق ...

پولكوۋنىك تارىخنى تازا تولا بىلەتتى؛ ئۇ كازاكلارنى كۆزدىن كەچۈرۈۋېتىپ، ئېچىدە: يالغۇز ماڭا شۇ ۋارۋارلارلا ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ نەۋرىلىرىمۇ قانداق بولمىسۇن يېڭى بىر پلاتوفنىك* قوماندانلىقى ئاستىدا ھىندىستانغا قەدەم باسالماس، دەپ ئويلىدى. بولشېۋىكلار ئۇستىدىن غەلىبە قازانغاندىن كېيىن ئېچكى ئۇرۇشتا قانسىراپ ھالىدىن كەتكەن روسىيە ئۇزاق ۋاقىت چوڭ دۆلەتلەر قاتارىدىن چىقىدۇ ـ دە، يېقىنقى ئون يىل مابەينىدە بىرتانىيىنىڭ شەرقتىكى ئىگىلەپ تۇرغان يەرلىرىگە ھېچقانداق تەھدىت تۇغدۇرمايدۇ. بولشېۋىكلارنى يېڭىدىغانلىقىغا پولكوۋنىكنىڭ ئىمانى كامىل. ئۇ پاراسەتلىك ئادەم بولۇپ، ئۇرۇشتىن ئىلگىرى روسىيىدە ئۇزاق تۇرغان، شۇڭا تەبىئىيكى، يەرلىم

---

* پلاتوف (1818 — 1751) — دون كازاكلىرى قوشۇنىنىڭ ئاتامانى. ئاتلىق ئەسكەرلەر گېنېرالى. سۇۋوروفنىڭ سەپدىشى. 1812 - يىلدىكى ۋەتەن ئۇرۇشىدا دون كازاكلىرى كورپۇسىغا قوماندانلىق قىلغان — ت.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

ياۋايى مەملىكەتتە كوممۇنىزمنىڭ خىيالىي غايىسىنىڭ تەنتەنە قىلىشىغا ئۇ ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ...

گۇدۇك ـ گۈدۈك پىچىرلىشىۋاتقان خوتۇنلار پولكوۋنىكنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى. ئۇ بېشىنى بۇرىماستىلا ئۇلارنىڭ شامالدىن يېرىلغان، ياڭاق سۆڭىكى چىققان يۈزلىرىگە كۆز يۈگۈرتتى ـ دە، مەھكەم قىسىلغان لەۋلىرىدە بىلىنەر ـ بىلىنمەس مەنىستىمەيدىغان ئىستېھزا پەيدا بولدى.

پانتېلېي پىروكوفېيېۋىچ نان ـ تۇزنى تاپشۇرغاندىن كېيىن خالايىقنىڭ ئىچىگە ئارىلىشىپ كەتتى. ئۇ ۋېشېنىسكايا ـ لىق بىر ئاتىمىنىڭ بۇ يەرگە كەلگەن مېھمانلارنى ۋېشېنىسكايا خەلقى ئامىدىن تەبرىكلىگەنلىكىنى ئاڭلاپ تۇرماستىن، توپنى ئايلىنىپ، يىراقراقتا تۇرغان ترويكىلارغا قاراپ يول ئالدى.

ئاتلار كۆپۈكتەك تەرگە چۆمگەن بولۇپ، ئىككى بېقىنى لوكۇلداپ تۇراتتى. چال ئوتتۇرىغا قوشۇلغان بايتىلىنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، يېڭى بىلەن تۇمشۇقىنى ئېرتىپ، خۇرسىنىپ قويدى. ئۇ تازا بىر تىللىۋېلىپ، دەرھال بايتىلىنى ھارۋىدىن چىقىرىپ ئۆيىگە ئەكەتمەكچى بولدى ــ ئۇنىڭ شۇنداق كۆڭلى قالغانىدى.

بۇ چاغدا گېنېرال سىدورىن تاتارىسكىلىقلارغا نۇتۇق سۆزلەۋاتاتتى. ئۇ كازاكلارنىڭ قىزىللار ئارقا سەپىدىكى جەڭگىۋار ھەرىكەتلىرىنى تەقدىرلىگەن ھالدا يۇقىرى باھا بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ سىلەر بىزنىڭ ئورتاق دۈشمەنلىرىمىزگە قارشى باتۇرانە جەڭ قىلدىڭلار. بولشېۋىكلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ دەھشەتلىك بويۇنتۇرۇقىدىن ئاستا ـ ئاستا ئازاد بولۇۋاتقان ۋەتىنىمىز سىلەرنىڭ خىزمىتىڭلارنى ئۇنتۇمايدۇ. بىزگە ئالىلىقاچان مەلۇم بولغىنىدەك، قىزىللارغا قارشى قوراللىق

كۆوەشتە ئالايىتەن خەزمەت كۆرسەتكەن سىلەرنىڭ يېزىدىكى بەزى ئايالارنى مۇكاپاتلىماقچىدىم. ھازىر فامىلىلىرى ئوقۇپ ئاڭلىتىلىدىغان قەھرىمان كازاك ئايالىرىمىزنىڭ ئالدىغا چىقىشىنى سورايمەن!

ئوفىتسېرلارنىڭ بىرى قىسقا بىر تەزىملىكنى ئوقۇپ ئۆتتى. دارىيە مىلىخوۋانىڭ نامى تەزىملىكتە بىرىنچى بولۇپ چىقتى، قالغانلىرى بولسا دارىيەگە ئوخشاش سېردوق پولكى تەسلىم بولغاندىن كېيىن تاتارىستانغا ھەيدەپ كېلىنگەن ئەسىر كوممۇنىستلارنى قەتل قىلىشقا قاتناشقان، ئەڭ ئىرى قوزغىلاڭنىڭ دەسلەپكى ۋاقتىدا ئۆلگەن تۆل خوتۇنلار ئىدى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دارىيەنى ئېتىزغا بۇيرۇغان بولسىمۇ، بارمىغانىدى. ئۇ مۇشۇ يەردە ــ يېزا ئايالىرىنىڭ توپى ئىچىدە بولۇپ چىقتى، بايرامدىكىدەك تازا ياسىنىۋالغانىدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ فامىلىسىنى ئاڭلاش بىلەنلا، ئايالارنى ئىككى تەرەپكە ئىتتىرىپ، دادىلىق بىلەن ئالغا قاراپ ماڭدى ــ دە، مېڭىپ كېتىۋېتىپ تورجىيەك تۇتۇلغان ئاق روملىنى تۇزەپ، كۆزلىرىنى قىسىپ بىرئاز ئىزا تارتقاندەك كۈلۈمسىرەپ قويدى. گەرچە ئۇزاق يول يۈرۈپ ھارغان ۋە ئىشتىق ــ مۇھەببەت ماجىرالىرىدىن ئازاب چەككەن بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا چىرايلىق ئىدى! ئاپتاپ تەگمىگەن ئېقىش مەڭزلىرى سەل قىسىلغان خۇمار كۆزلىرىنىڭ ئوتلۇق جىلۋىلىرىنى ياققال كۆرسىتىپ تۇراتتى، قاشلىق ئېتىلگەن شوخ كامان قاشلىرىدا ۋە تەبەسسۇم بىلەن پۈرۈلگەن لەۋلىرىدە ھاياسىزلىق بىلەن مەككارلىق يوشۇرۇنغانىدى.

خالايىقا ئارقىسىنى قىلىپ تۇرغان بىر ئوفىتسېر ئۇنىڭ يولىنى توستى. ئۇ ئوفىتسېرنى ئاستا ئىتتىرىپ:

ــ تۇغقان كۆيئوغۇلنىڭ قېشىغا قويۇۋېتىڭ! ــ دېدى ــ دە،

سدورىنىڭ ئالدىغا باردى.

سىدورىن ئادىۋىتانتنىڭ قولىدىن گېئورگى ابنتسى چىگىلىگەن مىدالىنى ئېلىپ، بارماقلىرىنى تەمتىرىتىپ، دارىيىنىڭ سول مەيدىسىگە، كوفتىنىڭ ئوستىدىن قادىدى-دە، كۆلۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭ كۆزىگە قارىدى.

سىز ھارت ئېيىدا ئۇلتۇرۇلگەن خورۇنجى مېلېخوفنىڭ تۇل قالغان ئايالىمۇ؟

— ھەئە.

— ھازىر پۇلىمۇ ئالمىسىز، 500 سوم. پۇلىنى سىزگە مۇنۇ ئوفىتسېر بېرىدۇ. قوشۇن ئاتامانى ئافرىقان پېتروۋىچ بوگايېۋسكى ۋە دون ھۆكۈمىتى سىزنىڭ كۆرسەتكەن يۇكسەك باتۇرلۇقىڭىزغا تەشەككۈر بىلدۈرىدۇ ۋە خەيرخاھلىق ئىزھار قىلىشىنى قوبۇل قىلىشىڭىزنى سورايدۇ... ئۇلار سىزنىڭ قايغۇڭىزغا ھەمدەردلىك بىلدۈرىدۇ.

دارىيە گېنېرالنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى تەلتۆكۈس چۈشىنىپ كېتەلمىدى. ئۇ بېنىنى ئېگىپ، رەھمەت ئېيتتى-دە، ئادىۋىتانتنىڭ قولىدىن پۇلنى ئالدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنچىقماستىن كۈلۈمسىرەپ، يېشى ئانچە چوڭ ئەمەس گېنېرالنىڭ كۆزىگە ئۇدۇللا قارىدى. بۇ ئىككىيلەننىڭ بوي-تۇرقى دېيەرلىك ئوخشاش ئىدى، شۇڭا دارىيە گېنېرالنىڭ يادائغۇراق يۈزىگە ئۇنچىلىك تارتىنىپ تۇرماستىنلا بىمالال سىنچىلاپ قارىدى. مېنىڭ پېترومنى ئەرزان باھالاشقانىدى، خۇنى بىر جۈپ ئۆكۈزنىڭكىدىن قىممەت ئەمەس... ئەمما مۇنۇ گېنېرالچاق دۇرۇس ئادەم ئىكەن، يارايدۇ، دەپ ئويلىدى ئۇ شۇ تاپتا، ئۆزىگە خاس ئۇيىاتسىزلىق بىلەن. سىدورىن ئۇنى ھازىرلا كېتىدۇ، دەپ كۈتكەنىدى، ئەمما دارىيە نېمىشقىدۇر ھەدىگەندىلا كەتمىدى. سىدورىنىڭ ئارقىسىدا

تۇرغان ئادىۋۇتانت بىلەن ئوفىتسېرلار قاشلىرىنى قېقىشىپ، بۇ ئەپچىل تۇل ئايالنى بىر-بىرىگە كۆرسىتىشتى؛ بۇلارنىڭ كۆزلىرىدە شادلىق ئۇچقۇنلىرى چاقناپ كەتتى، ھەتتا ئىنگلىز پولكوۋنىكىمۇ جانلىنىپ، كەمبرىنى تۆزەپ قويدى، بىر ئورۇندا تۇرالماي، پىتىرلاپ كەتتى، ئۇنىڭ شەۋقسىز يۈزىدە كۈلۈمسىرەشكە ئوخشاش بىر نەرسە پەيدا بولدى.

— كەتسەم بولامدۇ؟ — دەپ سوردى دارىيە.

— ھە، ئەلۋەتتە! — سىدورىن دەرھاللا رۇخسەت قىلدى.

دارىيە پۈلنى ئوڭايسىزلىق بىلەن كوفتىسىنىڭ يان چىكىگە سالىدى-دە، خالايىق تەرەپكە قاراپ ماڭدى. نۇتۇق ۋە مەرىكە-مۇراسىمىدىن چارچىغان ئوفىتسېرلار دارىيىنىڭ بەخىرامان غىرىلداپ يۈرۈشىگە دىققەت بىلەن قارىۋاپ قېلىشتى.

سىدورىننىڭ قېشىغا مەرھۇم مارتىن شامىلنىڭ ئايالى ئىككىلەنگەن ھالدا بىر بېسىپ-ئىككى بېسىپ كەلدى. ئۇنىڭ كونا كوفىتسىغا مېدال قادىلىپ بولغاندا، بۇ ئايال توساتتىن يىغلىۋەتتى، ئۇنىڭ ئايالىلارغا خاس ئاجىزانە ھەسرەتلىك يىغىسى ئوفىتسېرلارغىمۇ تەسىر قىلدىكى، بۇلارنىڭ چىرايىدىكى شادلىق ئىپادىسى بىردىنلا يوقىلىپ، جىددىي ۋە ئىچ ئاغرىتىش تۇيغۇسىگە ئۆزگەردى.

— سىزنىڭ ئېرىڭىزمۇ ئۆلتۈرۈلگەنمۇ؟ — دەپ سوردى سىدورىن قاپىقىنى تۈرۈپ.

يىغلاۋاتقان ئايال ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى ئېتىپ، ئۇنچىقماستىن بېشىنى ئەگدى.

— ئۇنىڭ باللىرى بىر ھارۋىغا پاتمايدۇ! — دېدى كازاكلاردىن بىرى يوغان ئاۋاز بىلەن.

سىدورىن ئىنگلىزگە قايرىلىپ قاتتىق ئاۋاز بىلەن دېدى:

www.uyghurkitap.com

— بىز بولشېۋىكلارغا قارشى جەڭلەردە ئالايىتەن باتۇرلۇق كۆرسەتكەن ئايالالارنى مۇكاپاتلاۋاتىمىز. بۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ ئەرلىرى بولشېۋىكلارغا قارشى قوزغىلاڭنىڭ دەسلەپكى چېغىدا ئۆلتۈرۈلگەن بولۇپ، بۇ تۇل قالغان ئايالالار ئۆز ئەرلىرىنىڭ خۇنى ئۈچۈن ئىنتىقام ئېلىپ، يەرلىك كوممۇنىستلارنىڭ چوڭ بىر ئەترىتىنى يۇتۇلمەي يوقاتقان. مەن مۇكاپاتلىغانلارنىڭ دەسلەپكى بىرى — ئوفىتسېرنىڭ ئايالى بولۇپ، شەپقەتسىزلىك بىلەن نامى چىققان كوممۇنىست كومىسسارنى ئۆز قولى بىلەن ئۆلتۈرگەن.

تەرجىمان راۋان سۆزلەپ، گەپنى ئىنگلىزچىگە ئۆرىدى. پولكوۋنىك ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن بېشىنى ئېگىپ مۇنداق دېدى:

— مەن بۇ ئايالالارنىڭ جەسۇرلۇقىغا قايىلمەن. گېنېرال، ئېيتىڭچۇ، ئۇلار ئەرلىرى بىلەن تەڭمۇ تەڭ جەڭگە قاتناشقانمۇ؟

— ھەئە، — سىدورېن قىسقىلا جاۋاب بەردى-دە، سەۋرسىزلىك بىلەن قول ئىشارىسى قىلىپ، ئۇچىنچى تۇل ئايالنى يېقىنراق كېلىشكە چاقىردى.

مۇكاپات تاپشۇرۇلغاندىن كېيىن كۆپ ئۆتمەي مېھمانلار بازار مەركىزىگە قايتىپ كېتىشتى. خەلق ئوت ئۆرۈشقا ئالدىرىشىپ، مەيداندىن تېز تارقىلىشقا باشلىدى، شۇنداق قىلىپ ئاپتوموبىللار ئىتتىرىلىشكە قاۋۇشى ئاستىدا كۆزدىن غايىپ بولۇپ، بىر نەچچە مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن چېركاۋ تېمىنىڭ يېنىدا پەقەت ئۇچ قېرى ئادەم قالغانىدى.

— توۋا، قىزىق زامان كېلىۋاتىدۇ! — دېدى بىرى غۇلىچىنى ئىككى ياقىغا كېرىپ، — بۇرۇنقى چاغدا ئۆرۈشتا يېگور كرېستنى ياكى مېدالىنى زور ئىشلار ئۈچۈن، قەھرىمان-

لىق ئۇچۇن بېرىدىغانىدى، يەنە كېلىپ كىمگە بېرەتتى دەپ سەن؟ ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان جەسۇر ئادەملەرگە بېرەتتى! كېرىست ئېلىش ئۇچۇن ھاياتىنى خەۋپ ئاستىغا قويغۇچىلارمۇ كۆپ تېپىلمايتتى. «يا، كېرىست ئېلىپ ئۆيگە قايت، ياكى جەڭدە ئۆلۈپ، چارپاقىدەك يات!» دېگەن ماقال بىكار چىقىقان ئەمەس ئىدى. ھازىر بولسا مېدالىلارنى خوتۇنلارغىمۇ قاداپ قويۇشىدىغان بولدى. كاشكى ئۇنى ھېچ بولمىغاندا بىرەر خىزمەت كۆرسەتكىنى ئۇچۇن بەرسە مەيلىتىغۇ... ئەسىرلەرنى يېزىغا كازاكلار ھەيدەپ كېلىشتى، خوتۇنلار بولسا ئۇلارنى، قورالسىز ئادەملەرنى تاش ـ توقماق بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈشتى. بۇنىڭدا قەھرىمانلىق نېمە قىلسۇن؟ خۇدا ھەققى، زادىلا چۈشەنمەيمەن!

كۆزى خىرە، تېنى ئاجىز يەنە بىر چال بىر پۇتىنى تېرە-راق سوزۇپ، يۇمىلاق قاتلانغان تاماكا خالتىسىنى يانچۇقىدىن ئالدىرىماي ئالدى ـ دە، دېدى:

ـــ قارىغاندا، بۇ باشلىقلار چېركاسسكىدىن كەلگەندەك قىلىدۇ، دېمەك، ئۇلار ئاشۇ يەردە مۇنداق قارار قىلغان بولۇشى مۇمكىن: كۆپچىلىكنىڭ روھىنى كۆتۈرۈش ئۇچۇن ۋە ئۇلارنىڭ جەڭگە ئوبدان قاتنىششى ئۇچۇن ئايالىلارغىمۇ كۆز ـ كۆز بەلەن قارىماق يېپى تاشلاپ بېرىش كېرەك. ھەم مېدال، ھەم 500 سوم پۇل ـــ مۇنداق شان ـ شەرەپ ئالىدىدا قايسى خوتۇن چىداپ تۇرالايدۇ؟ كازاكلارنىڭ بەزىسى فرونتقا بېرىشنى خالىمىغان بولاتتى، ئۇرۇشتىن ساقلىنىپ قېلىشنى ئويلىغان بولاتتى. ئەمما ئۇ ھازىر قانداقمۇ ئۆيدە چىداپ ئولتۇرالمىسۇن؟ خوتۇن كىشى ئۇنىڭ قولىغىنى ئاغرىتىپ، ئارام بەرمەيدۇ! كېچىنىڭ كاككۇكىغا ئوخشاش تىنىمسىز كوكولداپ تۇرىدۇ! شۇنداق قىلىپ، ھەربىر ئايال: بالىكى، ماڭىمۇ مېدال ئېسىپ قويارمىكىن؟ دەپ ئويلايدۇ.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ــ بۇنى سەن بىكار ئېيتىۋاتىسەن، قېرىندىشىم فېدور! ــ دەپ ئېتىراز بىلدۈردى ئۇچىنچىسى، ــ مۇكاپاتلاش كېرەك ئىدى ۋە مۇكاپاتلاشتى. خوتۇنلار تۇل بولۇپ قېلىشتى، ئىگىسىلىكتە ئۇلارغا پۇلنىڭ چوڭ ياردىمى تېگمىدى، ئەمما مېدال ئۇلارغا مەردانىلىكى ئۈچۈن بېرىلگەن. مىلىخوفنىڭ داشكىسى كوتىلەروفنى بىرىنچى بولۇپ سوت قىلغان، بۇ توغرا بولغان! بۇلارنىڭ هەممىسىگە تەڭرىنىڭ ئۆزى قازى، ئەمما ئايالالارنىمۇ ئەيىبلەشكە بولمايدۇ: ئۇلارنىڭ قەھىر ــ غەزىپى ئاشۇنداق قىلدۇرغان...

قېرىلار كەچكى ئىبادەتكە قوڭغۇراق چېلىنغانغا قەدەر تالاش ــ تارتىش قىلىشتى ۋە بىر ــ بىرىنى تىللاشتى. چېركاۋ قوڭغۇراقچىسى قوڭغۇراق سوقۇش بىلەنلا ــ ئۇچىلىسى ئورنىدىن تۇرۇشتى. شەپكىلىرىنى قولىغا ئېلىپ، چوقۇنۇشتى، ئاندىن تەرتىپ بىلەن بىر ــ بىرلەپ هويلىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىشتى.

13

ئاجايىپ ئىش، مىلىخوفلارنىڭ ئائىلىسىدىكى تۇرمۇش نېمانچە ئۆزگىرىپ كەتكەن ــ هە! پانتېلىي پروكوفېيېۋىچ تېخى يېقىندىلا ئۆزىنى بۇ ئۆيىنىڭ تولۇق هوقۇقلۇق خوجايىنى، پۈتۈن ئۆي ئىچىدىكىلەر ماڭا سۆزسىز بويسۇنىدۇ، دەپ هېس قىلاتتى، ئىش ئۆز تەرتىپى بىلەن كېتىۋاتاتتى، شاڭلىقىشمۇ، قايغۇدىمۇ هەممە ئورتاق ئىدى ۋە پۈتۈن تۇرمۇشىدا ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان شەكىللەنگەن ئىناقلىق ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. مەهكەم جېپسىلاشقان ئائىلە ئىدى، ئەمما ئەتىيازدىن بۇيان

هەممە ئۆزگىرىپ كەتتى. دۇناشكا بىرىنچى بولۇپ بۆلەك بولۇۋالدى. ئۇ ئاتىسىغا ئوچۇقتىن - ئوچۇق ئىتائەتسىزلىك كۆرسەتمىگەن بولسىمۇ، ئەمما ئورۇنداشقا تېگىشلىك ھەر- قانداق ئىشنى كۆرۈنۈشكىلا، خۇشياقماسلىق بىلەن قىلاتتى، گويا ئۆزى ئۈچۈن ئەمەس، يالالانما ئىش ئىشلەۋاتقاندەك ئىش- لەيتتى؛ تاشقى كۆرۈنۈشتىمۇ يات ئادەمدەك ھېچكىمگە ئارىلاش- مايدىغان بولۇۋالدى؛ ئەمدىلىكتە دۇناشكىنىڭ بىغەم كۈلكىسى ئاندا - ساندىلا ئاڭلىناتتى.

گرىگورىي فرونتقا كەتكەندىن كېيىن ناتالىيەمۇ قېرىلاردىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىشقا باشلىدى؛ دېيەرلىك پۇتۇن ۋاقتىنى بالىلىرى بىلەن ئۆتكۈزەتتى، پەقەت بالىلىرى بىلەن كۆڭۈللۈك سۆزلىشەتتى، شۇلار بىلەن بەند ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ناتالىيە بىر نەرسىگە يوشۇرۇنچە قاتتىق ھەسرەت چېكىۋاتقاندەك قىلاتتى، ئەمما ئۆز قايغۇسى توغرۇلۇق ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ ھېچقايسىسىغا بىرەر قېتىمۇ لام - جىم دېمەي كەلدى. ھېچكىم- گىمۇ نالىمىدى، بېشىغا چۈشكەن ئېغىرچىلىقنى تۇرالۇك يول بىلەن يوشۇردى.

داريە توغرۇلۇق سۆز ئېچىشمۇ ھاجەتسىز: ئۇ يەرلىكلەر بىلەن بىر قاتاردا ھارۋا ھەيدەپ سەپەرگە چىقىپ قايتقاندىن كېيىن پۇتۇنلەي بۇرۇنقى داريە بولماي قالدى. قېيىن ئاتى- سىغا بارغانسېرى قارشىلىق كۆرسىتىشكە باشلىدى، ئىلىنىچنىغا پەرۋامۇ قىلمايتتى، ھېچبىر سەۋەبسىز ھەممىگە زەھىرىنى سا- چىيتتى، ساقسىز بولۇپ قالدىم دېگەن باھانە بىلەن ئوت چېپىش- قا بارماي قويدى، گويا ئۆزىنى مېلىخوفلارنىڭ ئۆيىدە ئاخىرقى كۈنلىرىنى ئۆتكۈزۈۋاتقىمەن دېگەندەك تۇتاتتى.

ئائىلە پانتېلىي پروكوفىيېۋىچنىڭ كۆز ئالدىدا ۋەيران بولۇۋاتاتتى. پەقەت چال بىلەن مومای ئىككىسى قالدى.

ئۇرۇق ـ تۇغقانلىق رىشتىلىرى كۈتۈلمىگەندە ناھايىتى تېز ئۈزۈلدى، ئۆزئارا ئىللىق مۇئامىلە يوقالدى، گەپ ـ سۆزلەردە زەردە قىلىش، ياتسىراش ئاھاڭلىرى بارغانسېرى كۈپرەك بايقىلىدىغان بولۇپ قالدى... بىر داستىخان ئۈستىدە، بىر ئۇرۇنقىدەك بىر پۇتۇن، ئىناق ئائىلىدەك ئەمەس، تاسادىپىي توپلىشىپ قالغان ئادەملەردەك ئولتۇرۇشاتتى.

بۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئۇرۇش سەۋەب بولغان. پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ بۇنى ياخشى چۈشىنەتتى. دۇناشكا ئاتا ـ ئانىسىغا ئاچچىقلىنىپ يۈرەتتى، چۈنكى ئۇلار بۇ قېتىم قاچاندا بولمىسۇن مىشكا كوشۇۋويغا ـ چىن دىلى بىلەن سۆيگەن، قېرىلارغا خاس ئېھتىراس بىلەن ياخشى كۆرگەن بىردىنبىر كىشىسىگە تۇرمۇشقا چىقىش ئۈمىددىن مەھرۇم قىلغانىدى. گىرىگورىي ئاكسىنىيېسىنىڭ قېشىغا يەنە بېرىۋالغاچقا، ناتالىيە بۇرۇنقىدەكلا كىشىگە تىنماي، ئۆز دەردىنى ئېچىدە بىلىپ، ئېغىر كۈلپەتنى باشتىن كەچۈرۈۋاتاتتى، پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ بۇ ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈپ تۇراتتى، ئەمما ئائىلىدە بۇرۇنقى تەرتىپنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن ھېچقانداق چارە قىلالمايتتى. دەرۋەقە، بىر قاتار يۇز بەرگەن ئىشلاردىن كېيىن ئۆز قىزىنىڭ ئەشەددىي بىر بولشېۋىك بىلەن توي قىلىشىغا ئۇ تاماقمۇ رازىلىق بېرەلمىسۇن، يەنە كېلىپ بۇ كاساپەت كۈيئوغۇل فرونتتا، ئۇنىڭ ئۈستىگە قىزىل ئارمىيە سېپىدە لاغايلاپ يۈرسە، ئۇنىڭ رازىلىق بېرىشىدىن نېمە پايدا؟ گىرىگورىي توغرىسىدىمۇ ئىش خۇددى شۇنداق: ئەگەر ئۇ ئوفىتسېر بولمىغىنىدا، پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ ئۇنىڭ ھۆددىسىدىن ئوبدانلا چىققان بولاتتى. شۇنداق ئەدەبىنى بەرگەن بولاتتىكى، گىرىگورىي ئاستاخوفنىڭ ھويلىسىغا ئىككىنچى كۆز قىرىنى سالمىغان بولاتتى. ئەمما ئۇرۇش ھەممىنى ئوڭتەي ـ توڭتەي قىلمۇەتتى ـ دە، چالنى كۆڭۈلدە

گىدەك ھايات كەچۈرۈش ۋە ئۆز ئائىلىسىنى باشقۇرۇش ئىمكا-
نىيىتىدىن مەھرۇم قىلدى. ئۇرۇش ئۇنى خانىۋەيران قىلدى،
ئىشقا بولغان بۇرۇنقى غەيرىتىنى يوقاتتى، چوڭ ئوغلىدىن ئاي-
رىدى، ئائىلىسىنى بىسەرەمجان قىلىۋەتتى. ئۇرۇش گويا بىر ئې-
تىز بۇغداي ئۈستىدىن غۇۋۇلدىغان قارا بورانىدەك، ئۇنىڭ
ھاياتى ئۈستىدىن گۈركىرەپ ئۆتۈپ كەتتى، ئەمما بۇغداي بو-
رانىدىن كېيىن باش كۆتۈرىدۇ ۋە ئاپتاپتا قەد كۆتۈرۈپ تۇرە-
دۇ، چالنىڭ بولسا ئورنىدىن تۇرۇشقا ئەمدى ھالى قالمىدى.
ئۇ خىيالىدا شۇلارنى ئويلاپ كېلىپ، نېمە بولسا بولمامدۇ! —
دەپ ھەممىگە قول شىلتىدى.

داريىە گېنېرال سىدورىننىڭ قولىدىن مۇكاپاتنى ئالغاندىن
كېيىن شادلىقى ئىچىگە سىغماي كەتتى. شۇ كۈنى ئۇ مەيداندىن
روھىي كۆتۈرۈلۈپ بەختلىك ھالدا قايتىپ كەلدى. كۆزلىرىنى
چاقنىتىپ مېدالنى ناتالىيىگە كۆرسەتتى.

— بۇنى ساڭا نېمە ئۈچۈن بەردى؟ — دەپ ھەيران
قالدى ناتالىيە.

— بۇنى قېرىندىشىمىز ئىۋان ئالېكسىيېۋىچ ئۈچۈن، جايى
جەننەتتە بولسۇن، ئىننىڭ بالىسى! مۇنۇنى پېتە ئۈچۈن ئالدىم...—
ئۇ ماختانغان ھالدا بىر بولاق تاراقلىما دون ئاقچىسىنى ئې-
چىپ كۆرسەتتى.

شۇنداق قىلىپ داريىە ئېتىزغا بارمىدى. پانتېلېي پروكو-
فىيېۋىچ ئۇنى تاماق ئاپىرىپ بېرىشكە ئەۋەتمەكچى بولغانىدى،
ئەمما داريىە قەتئىي ئۇنىمىدى.

— نېرىراق تۇرۇڭا، دادا، سەپەردىن ئۆلگۈدەك بولۇپ
قايتتىم!

چال قاپىقىنى تۇردى. بۇ چاغدا داريىە ئۇنىڭ سۆزىنى
قوپاللىق بىلەن رەت قىلغانلىقىنى سىلكايتىش ئۈچۈن گەپنى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

چاقچاققا ئايلاندۇرۇپ:

— مۇنداق كۆنده مېنى ئېتىزغا بېرىشقا مەجبۇر قىلسىز گۇناھ بولىدۇ. بۇگۈن ماڭا بايرام! — دېدى.

— ئۇنداق بولسا ئۆزۈم ئاپىراي، — دېدى چال ماقۇل بولۇپ، — خۇش، پۇلنى نېمە قىلماقچىسەن؟

— نېمە پۇل؟ — دارىيە ئەجەبلىنىپ، قېشىنى ئۇچۇردى.

— پۇلنى نەدە قويىسەن، دەپ سوراۋاتىمەن؟

— ھە، بۇ مېنىڭ ئۆز ئىشىم. قەيەرنى خالىسام، شۇ يەرگە قويىمەن!

— يەنى بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ پۇلنى ساڭا پېترو ئۇچۇن بەرمىدىمۇ؟

— پۇلنى ماڭا بەردى، شۇڭا ئۇنى سەرپ قىلىش سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزدىكى ئىش ئەمەس.

— سەن مۇشۇ ئائىلىنىڭ كىشىسىمۇ ياكى ئەمەسمۇ؟

— بۇ ئائىلىنىڭ كىشىسى بولسام نېمە بوپتۇ، دادا؟ بۇ پۇلنى سىز ئالماقچىمۇ؟

— ھەممىسىنى ئالمەن دەۋاتقىنىم يوق، ئەمما پېترو بىزنىڭ ئوغلىمىزمۇ يوق؟ سېنىڭچە كىم؟ موماي بىلەن ئىككىمىزنىڭمۇ ئۇلۇشى بار ئەمەسمۇ؟

قېيىن ئاتىسىنىڭ دەۋاسى ئوچۇقلا پۇت تىرەپ تۇرالمىدى ـ دە، دارىيە ھەل قىلغۇچ ئۇستۇنلۇككە ئېگە بولدى. ئۇ تەھقىرلەش ئاھاڭىدا خاتىرجەملىك بىلەن دېدى:

— مەن سىزگە ھېچنېمە بەرمەيمەن، ھەتتا بىر سومىمۇ بەرمەيمەن! بۇنىڭدا سىزنىڭ ھەققىڭىز يوق، بولغان بولسا قولىڭىزغا بەرگەن بولاتتى. بۇنىڭدا مېنىڭمۇ ھەققىم بار دېگەندىن نەدىن تاپتىڭىز؟ بۇ توغرۇلۇق ھېچبىر گەپ ـ سۆز بولغان ئەمەس. شۇڭا ماڭا تولا يېپىشىۋالماڭ، ھېچنەرسە ئالالمايسىز!

ئەمدى پانتىلىي پروكوفىيېۋنچ ئاخىرقى قېتىم ئۇرۇنۇپ باقتى:

ــ سەن مۇشۇ ئائىلىدە تۇرۇۋاتسەن، ئاش ـ تامىقىمىز-نى يەۋاتمسەن، دېمەك ــ بىزنىڭ ھەممە نەرسىمىز ئورتاق بولۇشى لازىم. ھەركىم يەككە بولۇۋېلىپ، ئۆز ئىگىلىكىمنى ئۆزۈم ئېلىپ بارىمەن دېسە، بۇ قانداق تەرتىپ؟ بۇنداق قىلمىشقا يول قويمايمەن!ــ دېدى ئۇ.

ئەمما دارىيە تەنھا ئۆزىگە تېگىشلىك پۇلغا چالىنىڭ ئىگە بولۇۋېلىش يولىدىكى بۇ ئۇرۇنۇشىنىمۇ ئاغدۇرۇپ تاشلىدى. ئۇ ھاياسىزلىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ دېدى:

ــ دادا، مەن سىز بىلەن نىكاھلىق ئەر ـ خوتۇن ئەمەسمەن، بۇگۈن سىزنىڭكىدە تۇرغان بولسام، ئەتە تۇرمۇشقا چىقمەن، ئۇ چاغدا سىز مېنى نەدە كۆرىسىز؟ يېگەن تامىقىم ئۈچۈن سىزگە پۇل تۆلەشكە قەرزدار ئەمەسمەن. سىزنىڭ ئائىلىڭىزگە ئون يىل ئىشلەپ بەردىم، ھېچبىر تىنىم تاپقىنىم يوق.

ــ ئۆزۈڭگە ئىشلىدىڭ، يولدىن چىققان قانچۇق!ــ دەپ ۋارقىرىدى پانتىلىي پروكوفىيېۋنچ غەزەپلىنىپ. ئۇ يەنە بىرنېمە دەپ ۋارقىرىغانىدى، ئەمما دارىيە قۇلاق سالماستىن، ئۇنىڭ تۇمشۇقى ئالدىدا شارتلا بۇرۇلۇپ ئېتىكىنى قاقتى ـ دە، ئۆزىنىڭ ئىچكىرىكى ئۆيىگە قاراپ كەتتى. «مەن ئۇنداق دوق ـ پوپوزىدىن قورقۇپ قالمىدىغان ئايال ئەمەسمەن!»ــ دەپ پىچىرلىدى ئۇ ئىستېھزا بىلەن كۈلۈپ.

گەپ ـ سۆز شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى. ھەقىقەتەنمۇ، دارىيە چالىنىڭ غەزىپىدىن قورقۇپ كېتىپ، ئۆزىنىڭ نەرسىسىنى باشقا ئۆتۈنۈپ بېرىدىغان ئايال ئەمەس ـ دە.

پانتىلىي پروكوفىيېۋنچ ئېتىزلىققا بېرىشقا تەييارلاندى ـ دە، كېتىش ئالدىدا ئىلىنچنا بىلەن قىسقىچە سۆزلىشىۋالدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ سەن داريمگە كۆز قۇلاق بولۇپ يۈر...ـــ دەپ تا-پىلدى ئۇ.

ـــ ئۇنىڭغا نېمىشقا قاراپ يۈرىمەن؟ـــ دەپ ئەجەبلەندى ئىلئىنچنا.

ـــ شۇنداق ئۇچۇنكى، ئۇ ئۆيدىن چىقىپ كېتىشى مۇمكىن، ئۇ چاغدا بىزنىڭ مال ـ مۈلكىمىزنى ئەكىتىدۇ. مەن شۇنـ داق قارايمەنكى، ئۇ قانىتىنى بىكارلا كېرىپ يۈرگىنى يوق... ئۆزىگە جۈپ تاپقاندەك كۆرۈنمىدۇ، بۇگۈن بولمىسا، ئەتە ئەر-گە چىقىپ كېتىدۇ.

ـــ شۇنداق بولۇشى ئېھتىمال،ـــ ئىلئىنچنا ئۇلۇغ ـ كـ چمك تىنىپ بۇ پىكىرگە قوشۇلدى،ـــ ئۇ خىلۋەتتە ئۆمرىنى ئۆتكۈزۈۋاتقان خوخولدەك ئۆز ـ ئۆزى بىلەن بولۇپ كەتتى، ھېچنېمىدىن خۇرسەن ئەمەس، ھېچ نەرسە دېتىغا ياقمايدۇ... ئۇ ھازىر ـــ كېسىلگەن نان پارچىسىغا ئوخشاش، كېسىلگەن ناننى ھەرقانچە قىلغىنىڭ بىلەن يەملىيەلمەيسەن.

ـــ ئۇنى ئۆزىمىزگە يېپىشتۇرۇشنىڭمۇ كېرىكى يوق! كۆ-زۈڭگە قارا، ئەخمەق قېرى، ئەگەر گەپ ئېچىپ قالسا، ئۇنى تۇتۇۋالىمەن دېگۈچى بولما. مەيلى بۇ ھويلىنىدىن كەتسۇن، ئۇنى تىزگىنلىيەلمەي، ئاخىر تويدۇم،ـــ پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ ھارۋىغا يامىشىپ چىقتى ـ دە، ئۆكۈزلەرنى ھەيدەپ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇردى،ـــ ئۇ خۇددى ئىت ئۆزىنى چۈندىن ساقلىغان-دەك، ئىشتىن قاچىدۇ، ئەمما ئۇنىڭ دائىم ئويلايدىغىنى شېرىن لوقما بىلەن ئويۇن ـ تاماشا. پېترو ئۆلگەندىن كېيىن، جايى جەننەتتە بولسۇن، بىزگە مۇنداق نېمىنى ئائىلىدە تۇتۇپ تۇرۇشـ نىڭ كېرىكى يوق. بۇ خوتۇن كىشى ئەمەس، نەق يۇقۇملۇق مەرەز!

چال بىلەن مومايىنىڭ پەرزى چاتا ئىدى. داريىنىڭ

تۇرمۇشقا چىقىدىغان خىيالى يوق ئىدى، ئۇ ئەرگە تېگىشنى ئويلىمايتتى، ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى غېمى باشقا ئىدى...

شۇ كۈنى دارىيە كۈن بويى خۇش مۇئامىلە، خۇشخۇي بولۇپ يۈردى. ھەتتا پۇل جېدىلىمۇ ئۇنىڭ كەيپىياتىغا تەسىر قىلمىدى. ئۇ مېدالنىڭ بىر ئۇندىق قاراپ، بىر بۇندىق قاراپ، ئۇزاققىچە ئەينەك ئالدىدا پىرقىرىدى، گېئورگى كىرىست مېدالىنىڭ يول - يول گۈللۈك لېنتىسى قايسى كوفتىسىغا ئوبدانراق پاريشىدىغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن بەش قېتىم كىيىم يەڭگۈشلىدى. «مەن ئەمدى يەنە بىرنەچچە كىرىستنى قولغا كىرگۈزۈشۈنىڭ كويىدا بولۇشۇم كېرەك!» — دەپ چاقچاق قىلىپ قويدى، شۇندىن كېيىن ئىلئىنىچنانى خانىسىغا چاقىرىپ، 20 سومىلۇقتىن ئىككى قەغەزنى ئۇنىڭ يېڭىگە قىستۇرۇپ قويدى - دە، مومايىنىڭ قاداق قولىنى ئۆزىنىڭ ئىسسىق قولى بىلەن مەيدىسىگە بېسىپ، ئاستا پىچىرلىدى: «بۇ پۇل — پېتەنىڭ نەزىرىسى ئۈچۈن، ئانا، چېركاۋغا جىنازا ئالدىدا ماتەم ئۆتكۈزۈشكە بۇيرۇق، چەلىپەك پىشۇرۇڭ...» — سۆزى شۇ يەرگە كەلگەندە ئۇ يىغلاپ تاشلىدى... ئەما بىر مىنۇتتىن كېيىن ياش يۇقى كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، مىشاتكا بىلەن ئويناپ كەتتى، ئۇنى بايرامىلىق يېيەك رومىلى بىلەن پۈركەپ، ئۆمرىدە يىغلاپ باقمىغان ۋە ئاچچىق كۆز يېشىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمىگەن ئادەمدەك كۈلۈپ كەتتى.

دۇناشكا ئېتىزدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن دارىيە پۈخادىن چىققۇدەك يايرىدى. دۇناشكىغا مېدالنى قانداق تاپشۇرۇۋالغانلىقىنى، گېنېرالنىڭ قانداق تەنتەنىلىك سۆز قىلغانلىقىنى، قارانچۇقتەك گېدىيىپ تۇرغان ئىنگلىزنىڭ ئۆزىگە قانداق قارىغانلىقىنى كۈلكە قىلىپ سۆزلەپ بەردى، شۇندىن كېيىن ناتالىيىگە مۇغەمبەرلىك بىلەن يوشۇرۇنچە كۆز قىسىپ

قويۇپ، جىددىي قىياپەتتە: مەن بىر ئوفىتسېرنىڭ گېنېرالى بىلەن مۇكاپاتلانغان تۇل ئايالى بولغانلىقىمدىن، تېز ئارىدا ماڭمۇ ئوفىتسېرلىق مەنسەپ بەرمەكچى، قېرى كازاك لاردىن تەركىب تاپقان بىر بۆلۈنمىگە مېنى كوماندىر قىلماقچى، دەپ دۇناشكىنى ئىشەندۈرۈشكە باشلىدى.

ناتالىيە باللىرىنىڭ كۆڭلىكىنى ياماپ ئولتۇراتتى، ئۇ كۆلكىسىنى بېسىپ، دارىيېنىڭ سۆزىگە قۇلاق سېلىشۋەردى. بۇ پاراڭدىن ئېسىنى يوقاتقان دۇناشكا بولسا يېلىنغاندەك قوللىرىنى قوشتۇرۇپ، يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

— دارىيوشكا! جانىم، خۇدا ھەققى، يالغان سۆزلىمىگىنە! ئۇنداق بولمىغاندا، سۆزۈڭنىڭ قايسى يالغان، قايسى راست ئېكەنلىكىنى چۈشىنەلمەي قالىمەن. سەن راستىنى ئېيت!

— ئىشەنمەمسەن؟ ئۇنداق بولسا سەن ئەخمەق قىز ئېكەنسەن! مەن ساڭا چىن ھەقىقەتنى سۆزلەۋاتىمەن. ئوفىتسېرلارنىڭ ھەممىسى فرونتتا تۇرسا، قېرىلارنى كىم مەشكە ئۆگىتىدۇ ۋە باشقا ھەربىي ئىشنى كىم تەلىم بېرىدۇ؟ مانا شۇلارنى مېنىڭ قوماندام ئاستىغا ئۆتكۈزۈپ بەرمەكچى، مەن ئاشۇ قېرى شەيتانلارنى باشقۇرىمەن! ئۇلارغا مانا مۇنداق كوماندا بېرىمەن! — دارىيە قېيىن ئانىسىنى كۆرۈپ قالمىسۇن دەپ، ئاشخانىنىڭ ئېشىكىنى يېپىپ قويدى ۋە چاپسانلىق بىلەن يوپكىسىنىڭ ئېتىكىنى چاتىرىقىدىن ئۆتكۈزدى — دە، ئۇنى ئارقا تەرەپتىن تۇتۇپ تۇرۇپ، يالىڭاچ پاقالچاقلىرىنى يالتىرىتىپ، ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇياق — بۇياققا مەشكە دەسسەپ ماڭدى، دۇناشكىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە توختاپ يوغان ئاۋاز بىلەن كوماندا بەردى:« قېرىلار، دىققەت! ساقاللىرىڭلارنى يۇقىرىراق كۆتۈرۈڭلار! سولغا بۇرۇلۇپ قەدەملەپ مارش!»

دۇناشكا چىداپ تۇرالماي، قولى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋېلىپ،

پىخىلداپ كۈلۈۋەتتى. ناتالىيە كۈلكە ئارىسىدا دېدى:

ــ ھەي، ساڭا بۇ ئىشمۇ بولار! سەن مۇنداق ھەددىڭدىن ئېشىپ يايراپ كەتسەڭ، ياخشىلىققا ئاپارماسمىكىن!

ــ ياخشىلىققا ئاپارمىسا، مەيلى! شۇ ياخشىلىقنى سىلەر كۆرۈۋاتامسىلەر؟ ئەگەر كۆڭلۈڭلارنى ئېچىپ قويمىغاندا، بۇ يەردە مۇڭ ــ قايغۇدىن چىرىپ تۈگەيسىلەر!

دارىيىنىڭ بۇ شادلىق ھاياجىنى توساتتىن پەيدا بولغىنىدەك، يەنە توساتتىنلا ئايالاشتى. يېرىم سائەت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئۆزىنىڭ يان ئۆيىگە كىرىپ كەتتى، شورلۇق مېدالنى مەيدىسىدىن ئەلەم بىلەن يۇلۇۋېلىپ، ساندۇققا تاشلىدى؛ دېرىزىنىڭ ئالدىدا ئېڭىكىنى يۆلەپ، ئۈزاق ئولتۇردى؛ كېچە بولغاندا ئەگدۇر كۆزدىن يوقىلىپ، باش خوراز چىللىغاندىن كېيىنلا قايتىپ كەلدى.

شۇ ئىشتىن كېيىن دارىيە ئېتىزدا تۆت كۈن تىرىشىپ ئىشلىدى.

ئوت ئورۇش ئىشى كۆڭۈللۈك بولمايۋاتاتتى. ئادەم كۈچى يېتىشمەيتتى. كۈن بويى ئاران ئىككى دىسەتىنا يەرنىڭ ئوتى ئورۇلاتتى. ئوت دۆۋىلىرى يامغۇردا ھۆل بولۇپ، ئىش كۆپەيدى: ئوت ــ چۆپلەرنى ئاغدۇرۇپ، ئاپتاپتا قۇرۇتۇشقا توغرا كەلدى. ئوت دۆۋىلىرىنى تېخى دۆۋىلەپ بولماستىنلا كۈزنىڭ بۇدۇشقاق قارا يامغۇرى سەلدەك قۇيۇلۇپ، ئاخشامدىن تاڭ ئاتقۇچە بېسىلمىدى، كېيىن ھاۋا ئېچىلىپ، شەرق شامىلى سوقتى، دالادا يەنە ئورما ماشىنىلىرى تاراقشىدى، قارىيىپ كەتكەن ئوت دۆۋىلىرىدىن ئاچچىق ــ چۆچۈك پۇراق تارقىلاتتى، دالانى ھور قاپلىدى ــ دە، كۆكۈش تۈتۈن ئارىسىدىن قارا-ۋۇلخانا قورغانلىرىنىڭ خىرە ــ شىرە قارىسى، سايلاردىكى كۆكسىرىپ تۇرغان سۇ يولىرى ۋە يىراقتىكى كۆللەرنىڭ بويىدا

تال ـ سۆگەتلەرنىڭ يېشىل دوپپىلىرى غۇۋا كۆرۈنۈشكە باشلىدى.

تـۆت كۈن بولغاندا دارىيە ئېتىزدىن ئۇدۇللا بازار مەركىزىگە بېرىشقا تەييارلاندى. بۇ گەپنى كەپىدە چۈشلۈك تاماقـقا ئولتۇرۇشقاندا ئۇقتۇرۇپ قويدى.

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ نارازى بولۇپ، زەھەرخەندە بىلەن سورىدى:

ـــ ئۇ يەرگە بېرىش ساڭا نېمە زۆرۈر بولـۇپ قـالدى؟ يەكشەنبىگىچە تۇرۇپ تۇرساڭ بولمامدۇ؟

ـــ دېمەك، ئىشىم بار، كۈتۈپ تۇرۇشقا ۋاقتىم يـوق.

ـــ ئۇنىڭ گېپىنى قاراڭلار، بىر كۈن كۈتۈشكىمۇ بولمامدۇ؟

دارىيە سۆزنى ھەجلەپ:

ـــ ياق!ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

ـــ خۇش، شۇنداق ئالدىراش بولسـا، ئازغىنـا تـەخىر قىلىشقا چىداشلىق بېرەلمىسەڭ، بوپتۇ، بارغىن. ئەمما نېمانچە زۆرۈر ئىشىڭ چىقىپ قالغاندۇ؟ بىلىشكە مۇمكىن بولماسمۇ؟

ـــ ھەممىنى بىلمەكچى بولسىڭىز ـــ ۋاقتىتىـن بـۇرۇن ئۆلۈپ كېتىسىز.

دارىيە ھەر دائىم ھازىر جاۋاب ئىدى. بۇ قېتىممۇ سـۆز تاپىمەن دەپ ئاۋارە بولمىدى، شۇڭا پانتېلېي پروكـوفىيېـۋىچ ئەلەم بىلەن يەرگە بىرنى تۈكۈردى ـ دە، سوئال سـوراشـنى توختاتتى.

ئەتىسى دارىيە بازار مەركىزىدىن قايتىپ كېـلىـۋېتـىپ، يول ئۈستىدە يېزىدا كىرىپ ئۆتتى. ئۆيدە ئىلئىنىچنا نەۋرىلىرى بىلەن يالغۇز ئولتۇرغانـكـەن. مـىشاتكا ھاممىسىنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كەلگەنىدى، ئەمما دارىيە سوغۇق مۇئامىلە بـىـلـەن ئۇنى نېرى ئىتتىرىپ، قېيىن ئانىسىدىن:

ـــ ئانىكا، ناتالىيە قېنى؟ـــ دەپ سورىدى.

— ئۇ باغچىدا، ياكىيۇ ئوتاۋاتىدۇ. ئۇ ساڭا ئېسىگە لازىم بولۇپ قالدى ياكى چال ئۇنى چاقىرىپ كېل دەپ ئەۋەتتىمۇ؟ چال ئەقلىدىن ئازمىسۇن! ئۆزىگە شۇنداق دەپ ئېيت!

— ھېچكىم مېنى ناتالىيىنى چاقىر دەپ ئەۋەتكىنى يوق. ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭغا ئازراق گېپىم بار ئىدى.

— سەن پىيادە كەلدىڭمۇ؟

— پىيادە.

— بىزنىڭكىلەر ئوت ئورۇشنى تۇڭگىتىشكە ئاز قالدىمۇ؟

— ئەتە تۇڭگىتەرمىكىن.

— توختاپ تۇر، نەگە ئۇچۇپ كېتەي دەيسەن؟ پىچاننى يامغۇر بەك بۇزۇپ تاشلىمىغاندۇ؟— دەپ ئىنجىقلىق بىلەن گەپ سوراۋەردى مومای پەلەمپەيدىن چۈشۈۋاتقان دارىيىنىڭ ئارقىسىدىن قالماي.

— ياق، ئانچىلىك ئەمەس، خوش، مەن كەتتىم، توختاپ تۇرۇشقا ۋاقتىم يوق...

— باغچىدىن قايتقىنىڭدا بۇ يەرگە كىرىپ چالنىڭ كۆڭلىكىنى ئالغاچ كەت، ئاڭلىدىڭمۇ؟

دارىيە ئاڭلىماسقا سېلىپ، ئالدىراش مال قورۇسىغا راۋان بولدى. پىرىستاننىڭ قېشىدا توختىدى ـ دە، كۆزلىرىنى قىسىپ، دوننىڭ چۆچۈمەل نەملىك بىلەن تولغان يېشىل بوشلۇقىغا بىر قارىۋېلىپ، ئاستا باغچىغا يول ئالدى.

دوننىڭ ئۈستىدە شامال سەيرە قىلاتتى. بېلىقئالغۇچىلارنىڭ قاناتلىرى پارقىرايتتى. قىيا قىرغاقتا دولقۇن ئېرىنچەك لىك بىلەن يامىشاتتى. سۈپسۈزۈك بىنەپشە رەڭ تۇمان قاپلىغان گەج تاغلار كۈن نۇرىدا خىرە ۋالىداپ تۇراتتى، يامغۇر يۇيۇپ كەتكەن ساھىل ئورمىنى نەۋ باھاردىكىدەك ياپيېشىل لىققا چۆمگەنىدى.

داریه ئەمگەكتىن چارچىغان پۈتىدىن چورۇقىنى سېلىپ تاشلاپ، ئايغىنى يۇدى، ئاندىن قىرغاقتىكى ئاپتاپتا قىزىغان شېغىل ـ تاشلارنىڭ ئۈستىدە ئۇزاققىچە ئولتۇرۇپ، كۆزىنى ئالقىنى بىلەن ئاپتاپتىن توسۇپ، بېلىقئالغۇچىلارنىڭ مۇڭلۇق سايراشلىرىغا قۇلاق سالدى، دەريا دولقۇنلىرى بىر رىتىمدا شاۋۇلدايتتى. داريە بۇ سۈكۈناتتىن، بېلىقئالغۇچىلارنىڭ يۈرەكنى مەپتۇن قىلىدىغان سايراشلىرىدىن يىغلىغۇدەك مۇڭغا چۆمگەنىدى، ئۇنىڭ بېشىغا توساتتىن كەلگەن بەختسىزلىك ھەممىدىن ئېغىر ۋە ھەممىدىن ئاچچىق ئىدى.

ناتالىيە بىلىنى تەسلىكتە رۇسلاپ، ئوتۇغۇچىنى قاشاغا يۆلەپ قويدى ـ دە، داريىگە كۆزى چۈشۈپ شۇ تەرەپكە ماڭدى.

ـــ داشا، ماڭا كەلگەنمىدىڭ؟

ـــ ساڭا دەردىمنى ئېيتىشقا...

ئۇلار يانمۇ يان ئولتۇرۇشتى. ناتالىيە بېشىدىن رومىلىنى ئېلىپ، چېچىنى تۈزىدى، گەپ كۆتۈپ داريىگە قارىدى. شۇ كۈنلەردە داريىنىڭ چىرايىدا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىش ناتالىينى ھەيران قالدۇردى: ئىككى مەڭزى ئولتۇرۇشۇپ، قارىيىپ كەتكەن، پېشانىسىگە قىيپاش چوڭقۇر قورۇق چۈشكەن، كۆزلىرىدە ئىسسىق ۋە تەشۋىشلىك بىر يالتىراش پەيدا بولغان.

ـــ نېمە بولدۇڭ؟ چىرايىڭ قارىيىپ كېتىپتۇغۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ناتالىيە ھېسداشلىق بىلەن.

ـــ ئەلۋەتتە شۇنداق قارىيىپ كېتىدىكەنسەن...ـــ داريە زورمۇ زور كۈلۈمسىرەپ قويۇپ، بىردەم ئۇنچىقمىدى، ـــ ئوتايدىغان يېرىڭ كۆپمۇ؟

ـــ كەچ كىرگۈچە تۈگىتىمەن. خۇش، سەن بىر پالاكەتكە

يولۇقتۇڭمۇ؟

داريه تېلىمقىپ تۇكۇرۇكىنى يۇتتى ـ ده، خىرىداپ، تېز سۆزلەپ كەتتى:

ـــ ئىش مانا مۇنداق: مەن ئاغرىپ قالدىم... يامان كېسەلگە دۇچار بولدۇم. بۇ كېسەل مۇشۇ قېتىمقى سەپىرىمدە يۇقتى... بىر لەنتى ئوفىتسېر سوۋغا قىلدى.

ـــ تاماشا بېشىڭغا چىقىپتۇ ـ ده!...ـــ ناتالىيە قورقۇمسىراپ، غەمكىن هالدا قوللىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ قويدى.

ـــ تاماشا بېشىمغا چىقتى... ئېيتىدىغان گېپىمۇ يوق، زارلىنىدىغان كىشىمۇ يوق... مېنىڭ ئاجىزلىقىم... لەنتى خۇشامەت قىلىپ يۈرۈپ، مېنى يولدىن ئازدۇردى. چىشلىرى مەرۋايىتتەك ئاپئاق، ئەمما ئۆزى مەرەز ئىكەن... مانا، ئەمدى مەن تۇڭەشتىم.

ـــ ۋاي، شور پېشانە! بۇنى قانداق قىلارسەن؟ ئەمدى قانداق بولار؟ـــ ناتالىيە داريېنگە چەكچىيىپ قارىدى، داريە ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ـ ده، پۇتىنىڭ ئۇچىغا قاراپ، سالماق لىق بىلەن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ مانا كۆردۇڭمۇ، بۇ كېسەلنى مەن يولدىلا سېزىشكە باشلىغانىدىم... باشتا مۇنداق ئويلاپتىمەن: ئېھتىمال، بۇ هېلىقى بىر تۇرلۇك... ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ، بىز ئايالالاردا بۇنداق كېسەلنىڭ هەر خىلى بولىدۇ... مەن ئاۋۇ ئەتىيازدا بىر تاغار بۇغدايىنى يەردىن دەس كۆتۈرۈپ قويۇپ، ئۈچ هەپتە ئاي كۆرگەنىدىم. ئەمما بۇ قېتىم قارىسام هەرگىز ئۇنداق ئەمەس... كېسەلنىڭ بەلگىلىرى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. تۇنۇگۈن يېزا بالىرىغا دوختۇرنىڭ قېشىغا باردىم. ئىزا تارتىپ، يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم... هازىر پۈتۈن ئىش تامام بولدى... مەن كېلىنچەك ئويۇننى باشقا ئاچقىپ بولدۇم!

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— داۋالىنىش لازىم، بۇ تولىمۇ ئەيىب سانىلىدىكەن! گىشىلەرنىڭ دېيىشىچە، بۇنداق كېسەلنى ساقايتقىلى بولمىدىكەن.

— ياق، ئايىم قىز، مېنىڭ كېسىلىمنى داۋالاپ ساقايتالمايسەن!— دارىيە مىيقىدا يالغان كۈلۈمسىرەپ، بۇ پاراڭ ئۈستىدە بىرىنچى قېتىم چوغدەك يانغان كۆزلىرىنى يۇقىرى كۆتۈردى، — مېنىڭ كېسىلىم — سىفىلىس. بۇ كېسەلنى داۋالاپ ساقايتقىلى بولمايدۇ. بۇ ئاغرىقتىن ئادەمنىڭ بۇرنى قوۋۇرۇلۇپ چۈشىدۇ... ئاۋۇ ئاندىرونىخا دېگەن خوتۇنىنىڭكىدەك، ئۇنى كۆرگەنمىدىڭ؟

— ئەمدى سەن قانداقمۇ قىلارسەن؟ — دەپ سورىدى ناتالىيە يىغلامسىراپ. ئۇنىڭ كۆزلىرى لىقىدە ياشقا تولدى.

دارىيە ئۇزاققىچە ئۇنچىقمىدى. كۆممىقۇناق غولىغا چىرماشقان ھەشقىپىچەكنى ئۈزۈپ، كۆزىگە يېقىن ئەكەلدى. بۇ تىنىق، يېپىيېشىل، ھەچقانچە ئېغىرلىقى يوق كىچىككىنە گۈلنىڭ ئىنتايىن نازۇك، جىمەكلىرى ئاچ قىزىل كانايچىسىدىن ئاپتاپتا قىزىغان يېرىنىڭ ئۆتكۈر ھىدى كېلەتتى. دارىيە بۇ ئاددىي، كۆرۈمسىز گۈلنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقىنىدەك، ئۇنىڭغا زور ئىشتىياق ۋە ھەيرانلىق بىلەن قارايتتى؛ تىترەپ تۇرغان بۇرۇن تۆشۈكلىرىنى كېرىپ، ئۇنى تازا بىر پۇرۇۋالدى. ئاندىن كېيىن ئۇنى شامالدا كۆپكەن قۇرۇق توپىنىڭ ئۈستىگە ئاۋايلاپ قويدى ـ ده، دېدى:

— مېنىڭ نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىمنى سورىدىڭمۇ؟ مەن بازار مەركىزىدىن كېلىۋېتىپ ئويلاندىم، كۆڭۈلدە چامىلاپ كۆردۈم... ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالسەمۇ، مېنىڭ چارەم مانا شۇ! بۇ چارە ئەلۋەتتە ئېچىنىشلىق. ئەمما قارىسام، باشقا چارىمۇ قالمىغاندەك تۇرىدۇ. بەرىبىر، ئەگەر داۋالىنىدىغان بولسام، يېزىدىكى كېلەرنىڭ ھەممىسى بىلىپ كېتىدۇ، قولى بىلەن مېنى كۆرسەت

شدۇ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ كۈلۈشىدۇ... ئۇ چاغدا مەن كىمگە كېرەك بولىمەن؟ گۈزەللىكىم نابۇت بولىدۇ، بىر تېرە، بىر ئۈسۈ شىخان بولۇپ قالىمەن، تىرىكلا چىرىپ تۈگەيمەن... ياق، بۇنداق بولۇشىنى خالىمايمەن! — ئۇ ئۆز - ئۆزى بىلەن پىكىرلىشۋاتقان ئادەمدەك سۆزلەپ، ناتالىينىڭ نارازىلىق ھەرىكىتىگىمۇ دىققەت - نەزەرىنى سالمىدى، — يېزا بازىرىغا بېرىشتىن بۇرۇن مەن، ئەگەر يامان كېسەل بولسا داۋالىناي دەپ ئويلىغانىدىم، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتامغا پۇل بەرمىگەن. بۇ پۇللار دوختۇرلارغا بېرىشكە لازىم بولۇپ قالمىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم... ئەمما ھازىر باشقىچە قارارغا كەلدىم. ھەممىدىن بىزار بولدۇم، ھايات كەچۈرۈشنى خالىمايمەن!

دارىيە ئەر كىشىدەك دەھشەتلىك يامان تىللار بىلەن ئاغزىنى بۇزۇپ، يەرگە بىرنى تۈكۈردى - دە، تال - تال كىر-پىكلىرىدە توختاپ قالغان ياش تامچىلىرىنى قولىنىڭ ئارقىسى بىلەن سۈرتتى.

— نېمىدەپ جۆيلۈپ يۈرىسەن... خۇدادىن قورقساڭ بولاتتى! — دېدى ناتالىيە ئاستا سۆزلەپ.

— ھازىر ماڭا خۇدانىڭ ھېچقانداق كېرىكى يوق. ئۇ ماڭا ئۆمۈر بويى توسالغۇ بولۇپ كەلدى، — دارىيە كۈلۈمسىرەپ قويدى، ئۇنىڭ بۇ مەشئۇم، مۇغەمبەر كۈلكىسىدە ناتالىيە بىر سېكۇنتلا بۇرۇنقى دارىينى كۆرگەندەك بولدى، — ئۇنى قىلىشقا بولمايدۇ، بۇنى قىلىشقا بولمايدۇ، گۇناھ بولىدۇ دەپ، قىيامەت سورىقى بىلەن قورقۇتۇشتى... مەن ئۆز ئۈستۈمدىن قىلمۇاتقان سوراق قىيامەتنىڭ سورىقىدىنمۇ قاتتىقراق، بۇنى سەن ئويلاپ تاپالمايسەن. ناتاشكا، ھەممىدىن تويدۇم! كىشىلەر جېنىمغا تەگدى... ئۆزۈم بىلەن ئۆزۈم ھېساب - كىتاب قىلمۇاتقانسام، ماڭا ئاسان چۈشىدۇ. ئارقامدىمۇ كىشىم يوق، ئالدىمدىمۇ

گىشىم يوق، قەھـر ـ زەھـرىمنى چـاچمدىغان كىشىمۇ يوق... مانا شۇنداق!

ناتالىيە ئۇنىڭغا بۇ نىيىتـىڭدىن يان، ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالـمەن دېگەننى خىيالىڭغا كـەلتۈرگـۈچـى بولـما. دەپ قىزغىن نەسىھەت قىلىشقا باشلىۋىدى، ئەمما دارىيە باشتا پەرىشان ھالدا گەپكە قۇلاق سالغاندەك بولسىمۇ، لېكىن، ئەس ـ ھوشىنى يىغـۋالغاندىن كېيىن ئاچچىقى بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى:

ـــ ناتاشكا، بۇ گېپىڭنى قوي! مەن قېشـىڭغا مېنى مۇشۇ نىيىتىمدىن ياندۇرسۇن دەپ يـالۋۇرغىلى كەلـمىدىم! مەن ساڭا ئۆز قايغۇمنى بايان قىلىشقا ۋە بۇگۈندىن باشلاپ بالـىلىرىڭنى قېشىمغا يېقـىن يولاتىما دەپ ئاگـاھلاندۇرۇپ قويۇشقا كـەلدىم. مېنىڭ كېسىلـىم يۇقۇمـلۇق كـېسـەل، دوختۇر شـۇنداق دېدى، ئۆزۈمۇ بۇ كېسەل توغرۇلـۇق جـىق نەرسە ئاڭلىغانىمەن، ئىش قىلىپ، بالىلىرىڭ مەندىن كېسەل يۇقتۇرۇۋالمىسۇن، چۈشەندىڭمۇ ئەخمەق ئايـال؟ مومايغىمۇ سەن ئېيتىپ قوي، ئۆزۈم ئېيتـىشقا يۈزۈم چىدىمايدۇ. ئەمما مەن... مەن دەرھاللا سىرتماقتا ئېسىلـمايمەن، سەن ئۇنداق دەپ ئويلىما، بۇنىڭغا تېخى ۋاقىت بار... ھازىرچە بۇ يورۇق ئالەمدە كۆڭلۈمنى خۇش قىلىپ، كۈن ئۆتـكۈزۈپ تۇرارمەن، دۇنيا بىلەن ۋىدالىشارمەن. ھەقىقەتتە بولسا، بىزنىڭ قانداقلىقىمىزنى بىلـەمسەن؟ نەق يۈرەكتىن سانجىغانغا قـەدەر يـۈرۈۋېـرىمـز، ئەتراپىمـزدا نېمە بولـۇۋاتقانلىقىنى كۆرمەيمـز... مانا مېنىڭ باشتىن كەچۈرگەن ھـايـاتىم خۇددى قارىغۇنىڭ ھاياتىدەكلا ئۆتـتى، بۇ قېتىم مـەن يېزا بازىرىدىن چىقىپ، دون بويىدا كېلىۋېتىپ، تېز ئاردا ھەممە بىلەن خوشـلىشىدىغانلىقىمنى ئويلىغاندا كۆزلىرىم يوغان ئېچىلغاندەك بولـدى! دونغا قارايمەن، ئۇنىڭ يۈزى مەۋجلىنىپ تۇرۇپتۇ، ئاپتاپتا خۇددى ساپ كۈمۈشتەك كـۆرۈنىدۇ، رەڭـگارەڭ جـىلۋىلـىنىدۇ،

ئۇنىڭغا قاراپ ـ قاراپ كۆزۈڭ تالمىدۇ. ئەتراپىمغا قارىسام، سۇبھاناللا، نەمىدىگەن گۈزەل مەنزىرە! مەن ئۇنى شۇكەمگىچە بايقىمىغانبىكەنمەن... ـــ دارىيە ئۇيالىغاندەك كۈلۈمسىرەپ جىمىپ قالدى، قوللىرىنى مەھكەم قىسىپ، كېكىردىكىگە قاپساپ كەلگەن ھۆكۈمشىنى تەسلىكتە توختاتتى ـ دە، يەنە سۆزلەشكە باشلىدى، ئۇنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ قاتتىق ۋە كەسكىن چىقتى، ـــ يول ئۈستىدە مەن نەچچە قېتىم ھۆكۈمەپ يىغلىدىم... يېزىغا يېقىنلاشمىپ كەلگەندە قارىسام ـــ ئۇششاق بالىلار دوندا سۇغا چۆمۈلۈۋېتىپتۇ... ئۇلارغا بىر قاراپ، يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كەتكۈدەك بولدى، شۇنىڭ بىلەن ئەخمەق ئايالدەك ھۆكۈمەپ يىغلاشقا باشلىدىم. ئىككى سائەت قۇمنىڭ ئۈستىدە ياتتىم. ئويلايدىغان بولسام، ئۆلۈۋېلىشىمۇ ئانچە ئاسان ئەمەس ئىكەن... ـــ دارىيە يەردىن دەس تۇرۇپ، يوپكىسىنى قاقتى، ئادەتتىكى ھەرىكىتى بىلەن بېشىدىكى رومالنى تۈزىدى، ـــ ئۆلۈمنى ئويلىغىنىمدا، ئۇ دۇنيادا پېترو بىلەن كۆرۈشمەنغۇ دەپ، پەقەت شۇنىڭدىن خۇشال بولمەن... «ھەي، دوستۇم، پېترو پانتېلېيېۋىچ ئۆزۈڭنىڭ بۇزۇق خوتۇنۇڭنى قوبۇل قىل! دەيمەن» ـــ شۇندىن كېيىن دارىيە ئۆزىنىڭ ئادەتتىكى ئۇياتسىز چاقچىقى بىلەن قوشۇپ قويدى، ـــ ئۇ دۇنيادا پېترو ئۇرۇشالمايدۇ، چۈنكى جاڭجالچىلارنى جەننەتكە كىرگۈزمەيدۇ، توغرىمۇ؟ خەير ـ خوش، ئاتاشكا! مېنىڭ بەختسىزلىكىمنى قېيىن ئانامغا ئېيتىپ قويۇشنى ئۇنتۇپ قالما

ئاتالىيە كىر، ئۇزۇنچاق قوللىرى بىلەن يۈزىنى ئېتىپ ھامان ئولتۇراتتى. قارىغاينىڭ قوۋزىقى ئارىسىدىن چېپىلداپ چىققان قاراسىولادەك بارماقلىرى ئارىسىدىن كۆز يېشى يالتىرايتتى. دارىيە چۈشقىتىن توقۇلغان ئىشىككە يېتىپ باردى ـ دە، يەنە ئارقىسىغا قايتتى، ئاندىن جەددىي قىياپەتتە ئۇقتۇرۇپ

قويدى:

— مەن بۇگۈندىن باشلاپ ئايرىم قاچىدا تاماق يەيمەن. بۇنى ئانامغا ئېيتىپ قوي. يەنە مۇنۇنى تاپىلاپ قوي: بۇ توغ رۇلۇق ئاتامغا بىر نەرسە دېمەي تۇرسۇن، بولمىسا، قېرىنىڭ جەھلى چىقىپ، مېنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىدۇ. شۇ ئىش ماڭا يەتمەي تۇراتتى. مەن بۇ يەردىن ئۇدۇللا ئېتىزغا بارىمەن. خەير - خوش!

14

ئەتىسى ئوت ئورغۇچىلار قىردىن قايتىشتى. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ چۈشتىن كېيىن پىچاننى توشۇش قارارىغا كەلدى. دۇناشكا ئۆكۈزلەرنى دونغا ھەيدەپ كەتتى. ئىلئىنىچنا بىلەن ناتالىيە ئالدىراش داستىخان تەييارلاشقا كىرىشتى.

دارىيە داستىخان بېشىغا ھەممىدىن كېيىن كېلىپ بىر چەتتە ئولتۇردى. ئىلئىنىچنا ئۇنىڭ ئالدىغا كىچىكرەك بىر كاسا شور پا قويدى ۋە قوشۇق بىلەن بىر كېسىم نان بەردى، قالغانلارغا بولسا ھەرقاچانقىدەك بىرلا چوڭ مىسكىدا شورپا ئەكەلدى.

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ئەجەبلىنىپ، ئايالىغا قارىدى - دە، دارىيىنىڭ قاچىسىنى كۆزى بىلەن ئىملاپ كۆرىستىپ، سورىدى:

— بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ نېمىشقا ئۇنىڭغا ئايرىم تاماق قويىسەن؟ ئۇ بىزنىڭ دىندىن چىقىپ كەتتىمۇ؟

— سېنىڭ نېمە كارىڭ بار؟ يەۋەرمەمسەن!

چال دارىيىگە ئىستېھزا بىلەن قاراپ قويۇپ، كۈلدى:

— ھەئە، چۈشىنىمەن! ئۇ ھېلىقى مېدالنى ئالغان چاغدىن

بۇيان بىر قاچىدىن تاماق يېمەيدىغان بولغان ئىكەن ـ دە. قانداق، داشكا، بىز بىلەن بىر قاچىدا تاماق يېيىشتىن نومۇس قىلامسەن؟

ـــ نېمىشقا نومۇس قىلاتتىم، ئەمما بىللە تاماق يېيىشمەگە بولمايدۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى داريە خىرىلداپ.

ـــ نېمىشقا بولمايدۇ؟

ـــ تامىقىم ئاغرىق.

ـــ ھە، شۇنداقمۇ؟

ـــ بازارغا باردىم، دوختۇر ئايرىم قاچىدا تاماق يېگىن دېدى.

ـــ مېنىڭمۇ كېكىردىكىم ئاغرىغان، ئەمما مەن تاماقنى ئايرىم يېگىنىم يوق، خۇداغا شۈكۈر، مېنىڭ كېسىلىم باشقىلارغا يۇقمىدى. سەن قانداق زۇكام بولۇپ قالغانسەن؟

داريە تامدەك تاتىرىپ كەتتى، لەۋلىرىنى ئالقىنى بىلەن سۈرتۈپ، قوشۇقنى قويۇپ قويدى. چالنىڭ گەپ سۇراۋەرگەنلىكىدىن ئاچچىقى كەلگەن ئىلئىنچنا ئۇنىڭغا ۋارقىرىدى:

ـــ سەن نېمە ئايالالارنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىۋالسەن؟ تاماق ئۈستىدە كىشىگە ئارامىق بەرمەيسەن! سەن قېرىقمۇ ئۆسۈملۈكدەك يېيىشىۋالسەن ـ دە، بۇنىڭدىن ئۆمۈر بويى ئايرىلالمايسەن!

ـــ ماڭا نېمىتى؟ـــ دەپ كوتۈكشىدى پانتىلىپى پروكوفېيېۋنچ ئاچچىقى كېلىپ، ـــ مېنىڭچە بولغاندا، ئىدىشىنى بېشىڭلارغا كىيىپ تاماق يەڭلار!

ئۇ خاپىچىلىقتا لىق بىر قوشۇق قىزىق شورپىنى بىرلا ئوتلىغانىدى، ئاغزى كۆيۈپ، پۈپ قىلىپ ساقىلىغا تۆكۈرۈۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن سەت ئاۋاز بىلەن ۋارقىراپ كەتتى:

ـــ لەنىتىلەر، تاماقنى قانداق بېرىشنىمۇ بىلمەيسىلەر!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قاينا‌ۋاتقان شورپىنى شۇ پېتى قازاندىن ئەكىلىپ بەرمەيدىغان ئىش قەيەردە بار ئىكەن؟!

ــ تاماق ئۈستىدە ئازراق سۆزلىگەن بولساك، ئاغزىمىزنى كۆيدۈرۈۋالماس ئىدىك، ــ دېدى ئىلئىنىچنا يوپۇتۇپ.

دۇناشكا چىرايى قىزىرىپ كەتكەن ئاتىسىنىڭ ئالدىراپ ساقلىق ئارىسىدىن كاپوستا بىلەن ياكىيو ئۇۋاقلىرىنى تېرىۋاتقانلىقىغا قاراپ، پىخ، قىلىپ كۈلۈۋېتىشكە ئاز ـ ئاز قالغانىدى، ئەمما باشقىلارنىڭ چىرايى جىددىي تۇس ئالغانلىقتىن، ئۇمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ۋە ئورۇنسىز كۈلۈۋېتىشتىن قورقۇپ، ئاتىسىدىن نەزەرىنى باشقىغا يۆتكىدى.

چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن چال ئىككىسى كىلىنىنى ئېلىپ، ئىككى ھارۋا بىلەن پىچان توشۇشقا ماكىدى. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ئۆزۈن ساپلىق ئارا بىلەن پىچاننى ھارۋىغا تاشلاپ بېرىپ تۇردى، ناتالىيە چۈچۈمەل پۇراق چىقىپ تۇرغان پىچان باغلىرىنى قوچاقلاۋېلىپ، ھارۋىغا بېسىپ بەردى. ئۇ ئېتىزدىن دارىيە بىلەن بىللە قايتتى. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ چوڭ ـ چوڭ چامداپ ماكىدىغان قېرى ئۆكۈزلەر بىلەن خېلىلا ئىلگىرىلەپ كېتتى.

قورغاننىڭ ئارقىسىدا كۈن ئولتۇرۇۋاتاتتى. چۆپى چېپىلغان دالادا ئاچچىق شۇۋاقنىڭ پۇرىقى كەچكە يېقىن كۈچەيىشكە باشلىدى، ئەمما چۈش ۋاقتىدىكى تىنچىق ھاۋا ئۆتكۈرلۈكىنى يوقتىپ، يۇمشاقراق، يېقىملىقراق بولۇپ قالدى. ئىسسىق قايتقانىدى. ئۆكۈزلەر مەمنۇنلۇق بىلەن مېڭىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ تۈيمىقى توزۇتقان چۈچۈمەل چاڭ يازلىق يولدا پۇرقىراپ كۆتۈرۈلۈپ، يول بويىدىكى ئازغانلارنىڭ ئۈستىگە قونۇاتتى. ئازغاننىڭ ئۇچى توق قىزىل چېچەك ئاچقان بولۇپ، چوغدەك يېنىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئۈستىدە تۆكلۈك ھەرىلەر پىرقىراپ

ئۇچۇپ يۈرەتتى. قىزغىشلار بىر - بىرىگە جور بولۇپ چىرىلدىشىپ، يىراقتىكى دالا كۆلى تەرەپكە ئۇچۇپ كېتىۋاتاتتى.

داريە تەۋرىنىپ بېرىۋاتقان ھارۋىنىڭ ئۈستىدە يۈزىنى تۆۋەن قىلىپ، جەينىكىگە يۆلىنىپ ياتاتتى، ئاندا - ساندا ناتالىيگە قاراپ قويياتتى. ناتالىيە بولسا نېمە قىلغۇلۇقتۇر ئويغا چۆمۈپ، پېتىپ كېتىۋاتقان قۇياشقا قارايتتى؛ ئۇنىڭ خاتىرجەم يۈزىدە مىستەك قىزغۇچ شولا جىلۋىلىنەتتى. مانا ناتاشكا بەختلىك ئايال، ئۇنىڭ ئېرىمۇ بار، بالىلىرىمۇ بار، ئۇنىڭغا ھېچنېمە كېرەك ئەمەس، ئائىلىدىكىلەر ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ، ھەۋىچۇ — مەن تۇغقىشكەن ئادەممەن. ئۆلۈپ قالسام، ھېچكىم ۋاي بىچارە دەپ قويمايدۇ، دەپ ئويلىدى داريە، ئاندىن ئۇنىڭدا: ناتالىينى بىر خاپا قىلىپ قويايمۇ، يۈرىكىنى جاراھەتلەندۈرەيمۇ دېگەن بىر خاھىش تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ قالدى. نېمىشقا يالغۇز داريىلا ئۆمىدسىزلىك گىردابىغا غەرق بولۇپ، نابۇت بولغان ئۆمرى توغرۇلۇق تىنىمسىز ئويلاپ، قايغۇ - ھەسرەت چېكمىشى كېرەك؟ ئۇ ناتالىيگە يەنە بىر قېتىم كۆز يۈگۈرتىۋالدى - دە، سەممىي ئاھاڭدا سۆزلەشكە تىرىشىپ:

— ناتالىيە، سېنىڭ ئالدىڭدا كەچۈرۈم سورىماقچىمەن...، — دېدى.

ناتالىيە بىردىنلا جاۋاب قايتۇرمىدى. ئۇ كۈننىڭ پېتىشىغا قاراپ، بىر زامانداۋ، گىرىگورىيغا ياتلىق قىلىنمىش ئالدىدا، ئۆزىنى كۆرۈشكە كەلگەن گىرىگورىينى دەرۋازىنىڭ سىرتىغا ئۇزىتىپ چىققاندا، قۇياش خۇددى ھازىرقىدەك لاۋۇلداپ تۇرغانلىقىنى، غەربتە ئۇپۇقنى قىپقىزىل شەپەق قاپلىغانلىقىنى، سۆگەتلەرنىڭ ئارىسىدا قارا قاغىلار قاقىلدىشىپ تۇرغانلىقىنى ئەسكە چۈشۈرۈۋاتاتتى... شۇ چاغدا گىرىگورىي ئېگەرنىڭ ئۈستى-

www.uyghurkitap.com

ده يېنچه ئارقىسىغا ئايرىلىپ يۈرۈپ كەتتى. ناتالىيە بولسا شادلىقتا كۆزىگە ئىقتىدە ياش ئېلىپ ئارقىسىدىن قاراپ قالغانىدى، بويىغا يەتكەن قىزلارغا خاس تەككە كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كۆكسىگە قولىنى قويغاندا، يۈرىكىنىڭ شىددەت بىلەن سوققانلىقىنى سەزگەندى... دارىيىنىڭ تۇيۇقسىز بۇ جىمجىتلىقنى بۇزغانلىقى ئۈنىڭغا ياقمىدى ـ دە، خالار ـ خالىماس سوراپ قويدى:

ـــ نېمىشقا كەچۈرۈم سورىماقچىسەن؟

ـــ مەندىن مۇنداق بىر گۇناھ ئۆتتى ... ئەتىيازدا گرىگورىي فرونتتىن دەم ئېلىشقا كەلگەنلىكى ئېسىڭدىمۇ؟ يادىڭدا قېلىشچە، شۇ كۈنى كەچقۇرۇن كالا ساغقانىدىم. ئۆيگە كىرىپ كېتىۋېتىپ، تالاغا قۇلاق سالسام ـــ ئاكسىنىيە مېنى قىچقىرىۋېتىپتۇ. ئۇ مېنى قېشىغا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئۇنىڭغىنىغا ئۇنىماي، مۇنۇ ئۆزۈكنى ماڭا بەردى، ـــ دارىيە نامسىز بارمىقىدىكى ئالتۇن ئۆزۈكنى ئايلاندۇرۇپ قويدى، ـــ شۇنىڭ بىلەن گرىگورىنى چاقىرىپ بېرىشىمنى يالۋۇرۇپ سورىدى... مەن ئۇچۇن بۇ قانچىلىك ئىش... گرىگورىيغا ئېيتتىم. شۇ چاغدا ئۇ پۈتۈن كېچە... كودۇنوق كەلگەنىكەن، شۇنىڭ بىلەن ئولتۇرۇپ قالدىم دېگەنلىكى ئېسىڭدە باردۇر؟ ئۇنىڭ سۆزى يالغانىدى! ئۇ ئاكسىنىيە بىلەن بولغان!

چىرايى ئۆڭۈپ ھەيرەتتە قالغان ناتالىيە ئۇنچىقماستىن، قۇرۇپ قالغان ئازغانىنىڭ پۈتاقلىرىنى قولىدا سۈندۇرۇپ ئولتۇردى.

ـــ ناتاشا، ماڭا ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن، بۇ نەرسىنى ساڭا ئىقرار قىلغانلىقىمغا ئۆزۈمۇ شاد ئەمەس...، ـــ دېدى دارىيە گەپ ئېلىش ئۈچۇن ناتالىيىنىڭ كۆزىگە قاراشقا تىرىشىپ.

ناتالىيە ئۇنچىقماستىن كۆز يېشىنى ئىچىگە يۇتاتتى. بۇ قېتىم كۈتۈلمىگەندە ئۇنىڭ بېشىغا چۈشكەن قايغۇ شۇنداق ئېغىر ئىدىكى، دارىيىگە ھېممەپ جاۋاب بېرىشكە قۇربى يەتمەي

قالدى ۋە قاتتىق ئازابتىن پۈرۈشكەن چىرايىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن باشقا تەرەپكە قارىۋالدى.

داريە يېزىغا كېرىپ كەلگەندە، ئۆزىگە ئۆزى خاپا بولۇپ: مەن قۇرغۇر نېمە بالا بولۇپ، ئۇنىڭ يارىسىغا تۈز سېپىشكە قىزىقىپ قالدىم. ئەمدى ئۇ بىر ئايغىچە كۆز يېشى قىلىدۇ! ھېچنەرسىنى بىلمەي كۆن ئۆتكۈزۈۋەرسە بولاتتى. ناتالىيىدەك مۆڭ كالىلارغا ھېچنېمىنى كۆرمەي ھايات كەچۈرۈش ياخشى، دەپ ئويلىدى. ئۇ قىلغان سۆزىنىڭ تەسىرىنى ناتالىيىنىڭ كۆڭلىدىن يۇيۇش ئۈچۈن مۇنداق دېدى:

— سەن مۇنچىلىك قاتتىق قايغۇغا چۈشمە. بۇ قانچىلىك گەپ! مېنىڭ قايغۇم سېنىڭكىدىن ئېغىرراق، شۇنداق تۇرۇقلۇق بىرگەپ بولار دەپ كېتىۋاتىمەنغۇ. يەنە كېلىپ كىم بىلىدۇ، ئۇ، بەلكى ھەقىقەتتە ئاكسىنىيە بىلەن كۆرۈشمەي، كودىنوفنىڭ قېشىغا بارغاندۇر. مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭلاپ ماڭغىنىم يوق. قولغا چۈشمىگەن — ئوغرى ئەمەس.

— مەن ئۆزۈممۇ پەملەپ قالغانىدىم...، — دېدى ناتالىيە ئاستا ئۇنىنى چىقىرىپ، روھىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆزىنى ئېرتىپ.

پەملىگەن بولساڭ، نېمىشقا ئۇنىڭ ئۆزىدىن سوراپ ئېنىقلىمىدىڭ؟ ھەي، سەن ھېچنېمىگە يارىمايدىغان نېمىكەنسەن. ئۇ مېنىڭ بولۇپ قالغان بولسا، غىدىڭ - پىدىڭ قىلغۇزماي ھېساب ئالاتتىم! مەن ئۇنى شۇنداق ئىسكەنجىگە ئالاتتىمكى، قورسىقىدىكىنىڭ ھەممىسىنى قۇسقان بولاتتى!

— ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىشتىن قورقتۇم... بۇنى سەن ئاسان دەپ ئويلامسەن؟ — دېدى ناتالىيە كۆزلىرى پارقىرىغان ھالدا ھاياجاندىن گاچىلىشىپ، — سەن پېترو بىلەن... شۇنداق ئۆتىۋەردىڭلار... ئېسىمگە ئالسام... باشتىن كەچۈر-

گەنلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېسىمگە ئالسام... دەرھال قورقۇپ كېتىمەن!

— خوپ، ئۇنداق بولسا، بۇ ئىشنى ئۇنتۇل، — دېدى داريە ساددا دىللىق بىلەن.

— بۇنى قانداقمۇ ئۇنتۇلغىلى بولسۇن! — دېدى ناتالىيە خىرىلداپ يات بىر ئاۋاز بىلەن.

— مەن ئۇنتۇلغان بولاتتىم. بۇ قانچىلىك بىر چوڭ ئىش ئىدى!

— سەن ئۆزۈڭنىڭ كېسىلىنى ئۇنتۇلغىنا!

داريە كۈلۈپ كەتتى.

— ئۇنتۇلسامغۇ، بەك خۇشال بولاتتىم، بۇ لەنىتى كېسەل ئۆزى ئېسىمگە كېلىۋالمىدۇ! ماڭا قارا، ناتاشكا ئەگەر خالىساڭ، مەن ئاكسىنىيىدىن ھەممىنى سوراپ بىلىۋالىمەن. ماقۇلمۇ؟ ئۇ ماڭا ئېيتىپ بېرىدۇ. خۇدا ئۇرسۇن! ئۆزىنى كىم ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ۋە قانداق ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى سەۋر - تاقەت بىلەن ئىچىدە ساقلايدىغان، ئېيتىپ بەرمەيدىغان ئايال دۇنيادا يوق. بۇنى مەن ئۆز تەجرىبەمدىن بىلىمەن!

— ماڭا خىزمەت كۆرسىتىشىڭنىڭ كېرىكى يوق! كۆرسەتكەن خىزمىتىڭمۇ يېتىپ ئاشىدۇ، — دېدى ناتالىيە سوغۇققىنا، — مەن قارىغۇ ئەمەس، بۇنى ماڭا نېمە ئۈچۈن ئېيتقانلىقىڭنى كۆرۈپ تۇرىمەن. سەن قانداق دەللالىق قىلغانلىقىڭنى ماڭا ئىچ ئاغرىتقانلىقىڭدىن ئىقرار قىلىۋاتقىنىڭ يوق، مېنىڭ دەردىمنى ئېغىرلاتىش ئۈچۈن ئېيتىۋاتىسەن...

— ھەق گەپ، — دەپ قوشۇلدى داريە بىر ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، — ئۆزۈڭ ئويلاپ باق، ئازاب چېكىش بىر ماڭىلا خاس ئىشمۇ؟

داريە ھارۋىدىن چۈشۈپ، باشباغنى قولىغا ئالدى - دە،

چارچىغانلىقتىن ئارانلا چامداپ كېتىۋاتقان ئۆكۈزلەرنى دۆڭنىڭ ئېتىكىگە قاراپ يېتىلەپ ماڭدى، تار كوچا ئېغىزىدا ئۇ هارۋىنىڭ قېشىغا كېلىپ دېدى:

— هەي، ناتاشكا! مەن سەندىن سوربماقچىمەن... سەن ئۇ بىرنېمەڭنى ياخشى كۆرەمسەن؟

— قولۇمدىن كېلىشىچە، — دەپ مۇجمەللا جاۋاب بەردى ناتالىيە.

— دېمەك، بەك ياخشى كۆرىدىكەنسەن - دە، — دادىيە بىر ئۇھ، تارتتى، — ماڭا هېچبىر ئادەمنى ياخشى كۆرۈشكە توغرا كەلمىدى. مەن ئىنتقا ئوخشاش چالا - چۈلپا، ئىختىيارىمچە ياخشى كۆردۈم... مەن هازىر تۇرمۇشنى يېڭىباشتىن باشلىغان بولسام — بەلكى، مەنمۇ باشقا ئادەمگە ئايلانغان بولاتتىممۇ؟

يازنىڭ قىسقىلا گۈگۈمى ئۆتۈپ، قاپقاراڭغۇ كەچە باشلاندى. قاراڭغۇچىلىقتا پىچاننى هەمەيلەن هويلىغا قولىمۇ قول تاشلاشتى. ئايالىلار ئۇنچىقماستىن ئىشلەيتتى، هەتتا دادىيەمۇ پانتېلىپي پروكوفېيېۋنچنىڭ ۋارقىرىشىغا جاۋاب قايتۇرمىدى.

15

دون ئارمىيىسى بىلەن يۇقىرىقى دون قوزغىلاڭچىلىرىنىڭ بىرلەشكەن قىسىملىرى ئۇست - مېدۋېدىتسكايادىن چېكىنگەن دۇشمەننى شىددەت بىلەن قوغلاپ شىمالغا كېتىپ باراتتى. مېدۋېدىتسادىكى شاشكىن يېزىسىنىڭ بوسۇغىسىدا 9 - ئارمىيە نىڭ تارمار كەلتۈرۈلگەن پولكلىرى كازاكلارنى توختىتىپ

تۇرۇشقا تۇرۇنغان بولسىمۇ، ئەمما يېڭىباشتىن زەربىگە تۇچراپ كەسكىن قارشىلىق كۆرسىتەلمەستىن، دېيەرلىك گەرەزى — تارتىنىسكايا تۆمۈرىيولىنىڭ تارمىقىچە چېكىندى.

گېرىگورىي شاشكىن بوسۇغىسىدا ئۆزىنىڭ دۈشمىنى بىلەن جەڭگە قاتنىشىپ، يان تەرەپتىن بېرىلگەن زەربىگە تۇچراپ قالغان گېنېرال سۇتۇلوفنىڭ پىيادىلەر بىرىگادىسىغا چوڭ يارىدەم قىلدى. گېرىگورىينىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئاتاكىغا ئۆتكەن يېرماكوفنىڭ ئاتلىق پولكى 200گە يېقىن قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرىنى ئەسىرگە ئالدى، تۆت ستانوكلۇق پىلىموتنى ۋە ئوق ـ دورا بېسىلغان 11 ھارۋىنى قولغا چۈشۈردى.

گېرىگورىي كەچكە يېقىن بىرىنچى پولكنىڭ بىر گۇرۇپپا كازاكلىرى بىلەن شاشكىن يېزىسىغا كىردى. دۈشمىنىيە شتابى جايلاشقان ئۆينىڭ ئالدىدا يەرىم بۆلۈنمە كازاكلارنىڭ قاراۋۇللۇقى ئاستىدا زىچچىدە بىر توپ ئەسىرلەر بوز كۆڭلەك ۋە تامبالليرى بىلەن ئاقىرىشىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى ئۇستىدىكى كىيىملىرى ۋە ئاياغ كىيىملىرى سالدۇرۇۋېلىنغان بولۇپ، يالىڭاياق، كۆڭلەكچان قالغانىدى، پەقەت ئاشۇ ئاق كۆڭلەكلىكلەر ئارىسىدا ئاندا ـ ساندا كىر ماش رەڭ گىمناس تۇركا كۆزگە چېلىقاتتى.

— غازغا ئوخشاش ئاپئاق ئاقىرىشىپ كېتىپتۇغۇ! — دېدى پروخور زىكوف ئەسىرلەرنى كۆرسىتىپ.

گېرىگورىي تىزگىننى تارتىپ ئېشىنى يېنىچە بۇرىدى؛ كازاكلار توپى ئىچىدىن يېرماكوفنى ئىزدەپ تاپقاندىن كېيىن ئۇنى بارمىقى بىلەن ئىملەپ چاقىردى:

— بۇ ياققا كەل، نېمىشقا يات ئادەملەرنىڭ ئارقىسىغا بېكىنىۋالدىڭ؟

يېرماكوف قولى بىلەن ئاغزىنى توسۇپ يۆتىلۈۋىلىپ، ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇنىڭ شالاڭ قارا بۇرۇتى ئاستىدا ماجاقلانغان چىشلىرى ئۇستىدە قان ئۇيۇپ قالغان، ئوڭ مەڭزى ئىششىغان ۋە يېڭى يارىسىڭ كۆكۈش ئىزى قالغانىدى. ئاتاكا ۋاقتىدا ئاستىدىكى ئات تېز چېپىپ كېلىۋېتىپ، بىر نەرسىگە پۈتلىشىپ موللاق ئېتىپ چۈشىدۇ - دە، يېرماكوف ئېگەرنىڭ ئۇستىدىن تاشتەك ئۇچۇپ چۈشۈپ، ئىككى سارجىندەك يەرگىچە ئوڭغۇل - دوڭغۇل ئوتلاق ئۇستىدە قورسىقى بىلەن يۇمىلاپ كەتكەنىدى. شۇنىدىن كېيىن ئۇ ئېتى بىلەن بىر ۋاقىتتىلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەن. بىر مىنۇتتىن كېيىن ئۇ ئات ئۇستىدە فۇراژكىسىز، يۇز - كۆزى قان، يالىڭاچلاڭ غان قىلىچنى ئۇشلىغان پېتى ئات قويۇپ، قىيانىڭ باغرىدا چاچما سەپ بىلەن ھۇجۇم قىلىۋاتقان كازاكلارغا يېتىۋالغانىدى...

— مەن نېمىشقىمۇ بېكىنىۋالاتتىم؟ — ئۇ گرىگورىيىنىڭ قېشىغا كېلىپ تەڭلىشىۋالغاندىن كېيىن ئەجەبىلەنگەن كىشىگە بولۇۋېلىپ سورىدى، ئۆزى خىجىل بولۇپ، جەڭدىن كېيىن تېخىچە چېپىلداپ قان ئېقىۋاتقان غەزەپلىك كۆزلىرىنى چەتكە ئېلىپ قاچتى.

— كىمنىڭ گۆشىنى يەۋالغانلىقىنى مۇشۇك ئۆزى سېزىدۇ! نېمىشقا كەينىدە قالدىڭ؟ — دەپ ئاچچىقى بىلەن سورىدى گرىگورىي.

يېرماكوف ئىششىغان كالپۇكلىرىنى تەسلىكتە جىلمايتىپ، ئەسىرلەرگە كۆز قىرى بىلەن قارىدى.

— سەن قايسى گۆش توغرۇلۇق سۆزلەۋاتىسەن؟ سەن ھازىر مەندىن تېپىشماق سورىما، بەربىر تاپالمايمەن، مەن بۇگۈن ئاتتىن موللاق ئېتىپ چۈشتۈم...

www.uyghurkitap.com

— مۇنۇ سېنىڭ ئىشىڭمۇ؟ — گرىگورىي قامچىسى بىلەن قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرىنى كۆرسەتتى.

يېرماكوف ئەسىرلەرنى بىرىنچى قېتىم كۆرگەن بولۇۋېلىپ، قاتتىق ھەيران بولغان كىشى قىياپىتىگە كىرىۋالدى:

— ۋاي، ئىتنىڭ بالىلىرى! ھەي، لەنىتىلەر! ئۇلارنىڭ كىيىمىنى سالدۇرۇۋاپتۇغۇ! بۇنى قاچاندا قىلىپ ئۇلگۈرگەندۇ؟... خۇدا ھەققى، ئېيتقىنا! مەن بايا ئۇلارغا تەگمەكچىلار دەپ قەتئىي بۇيرۇق بېرىپ كەتكەنىدىمغۇ، مانا قاراڭ، بىچارىلەرنىڭ ھېچنېمىسىنى قويماي شۇلۇۋاپتۇغۇ!...

— سەن ماڭا ئۇقماس بولۇۋالما! مۇغەمبەرلىك قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ سەن مۇنۇلارنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋېلىپشقا بۇيرۇق قىلدىڭمۇ؟

— ئەستاغپۇرۇللا! ئەقلىڭ جايىدىمۇ، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ؟

— بۇيرۇق ئېسىڭدىمۇ؟

— مېنىڭ دېگىنىم ئاۋۇ توغرۇلۇق...

— ھە، نەق ئاشۇ توغرۇلۇق!...

— ئەلۋەتتە، ئېسىمدە. مەن ئۇنى يادقا بىلىمەن! خۇددى ئۆتمۈشتە مەكتەپتە يادلاپ ئۆگەنگەن شېئىرىدەك.

گرىگورىي ئىختىيارسىز كۈلۈمسىرىدى ـ دە، ئېگەرنىڭ ئۈستىدىن ئېڭىشىپ، يېرماكوفنىڭ قىلىچ بىغىدىن تۇتۇۋالدى. بۇ قەيسەر، ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان باتۇر كوماندىرنى گرىگورىي ياخشى كۆرەتتى.

— خارلامپي! چاقچىقىڭنى قوي، نېمىشقا بۇنداق قىلىشقا يول قويدۇڭ؟ ئاۋۇ شتابتىكى كوپىلوفنىڭ ئورنىغا ئولتۇرغان يېڭى پولكوۋنىك ئۈستۈڭدىن چاقىدۇ ـ دە، جاۋاب بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. سوراق ـ تېرگاۋ بىلەن ئاۋارىچىلىك

باشلىنىپ كەتسە، ساڭا ھەرگىز خۇشاللىق يوق.

— چىداپ تۇرالمىدىم، پانتىلىيۇنچ! — يېرماكوف گەپ-نىڭ ئوچۇقىنى ئېيتتى، — ئۇلارنىڭ ئۇستىدىكى ھەممە نەرسە يىپ - يىڭنىسىدىن تارتىپ يېڭى، تېخى يېقىندىلا ئۈست - مېدۋېدىتسادا تارقىتىپ بېرىلگەن، ئەمما بىزنىڭ يىگىتلىرىمىز-نىڭ كىيىمى بولسا كونىراپ جۇل -جۇل بولۇپ كەتكەن، ئۆيلىرىدىمۇ كىيىملىرى دۆۋىلىشىپ تۇرغىنى يوق. ئارقا سەپكە بارغاندا ئاۋۇلارنىڭ كىيىملىرىنى بەرىبىر تارتىۋالىدۇ! ئۇلارنى بىز قولغا چۈشۈرەيلىچۇ، سالدۇرۇۋالغۇچىلار ئارقا سەپتىكى ئەبلەخلەر بولامدۇ؟ ياق، ئۇنىڭدىن كۆرە بىزنىڭكىلەر پايدىلانغىنى ياخشى! مەن ئۆزۈم جاۋاب قىلىمەن، مەندىن ھېچنېمە ئالالمايدۇ! خۇدا رەھىم قىلسۇن، سەن ماڭا تولا يېپىشىۋالمىغىن. مەن ھېچنېمىنى ئۇقمايمەن ۋە بۇ ئىشلار توغرۇلۇق ئىللا - بىللا خەۋەردار ئەمەسمەن!

ئۇلار ئەسىرلەر توپى قېشىغا يېتىپ كېلىشتى. توپنىڭ ئىچىدە ۋەزمىن پاراڭ بىرىدىنلا جىمىپ قالدى. چەتتە تۇرغانلار ئاتلىقلارغا يول ئېچىپ بېرىپ، كازاكلارغا ئەيمىنىپ قاراشتى ۋە نېمە بولاركىن دەپ ئېھتىيات بىلەن كۆتۈپ تۇرۇشتى. بىر قەزىل ئەسكەر گىرىگورىيىنىڭ كوماندىر ئىكەنلىكىنى بىلىپ، يېقىنلا كەلدى - دە، قولىنى ئۇزەڭگىگە تەگكۈزدى:

— يولداش باشلىق! كازاكلارغا ئېيتىڭىز، شىنېلنى بولسىمۇ بىزگە قايتۇرۇپ بەرسە. بىر رەھىم - شەپقىتىڭىزنى كۆرسىتىپ قويۇڭ! كېچىسى سوغۇق، بىز مانا يالىڭاچ دېگۈدەكلا قالدۇق، ئۆزىڭىز كۆرۈپ تۇرۇپسىز.

— يازنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا، بەلكى، سوغۇقتىن ئۆلمەس-سەن، سەرىق چاشقان! — دېدى يېرماكوف ئاچچىقى بىلەن، شۇنىدىن كېيىن قىزىل ئەسكەرنى ئېيتى بىلەن تۈرتۈپ،

گرىگورىيغا بۇرۇلدى: ــ سەن بىزاۋتا بولما، ئۇلارغا ئەسكى كىيىملەرنى بېرىڭلار، دەپ ئېيتىپ قويياي. خۇش، بىر چەتكە تۇرۇڭلار، جەڭچى پالۋانلار! سىلەر كازاكلار بىلەن جەڭ قىلىمەن دېگۈچە، ئىشتاندىكى پىتىكلارنى باقساڭلارچۇ!

شىتابتا ئەسىرگە چۈشكەن روتا كومانىدىرى سوراق قىلىنۇاتاتتى. كونىراپ كەتكەن كىلىونكا يېپىلغان شىرەنىڭ يېنىدا يېڭى شىتاب باشلىقى پولكوۋنىك ئاندىرىيېۋ ئولتۇراتتى ــ بۇ ئادەم ياشىنىپ قالغان بۇرنى پاناق ئوفىتسېر بولۇپ، چېكە چاچلىرىغا قويۇق ئاق كىرگەن، قۇلاقلىرى كىچىك بالىنىكىدەك دىك ئىدى. ئۇنىڭ ئالدىدا ئىككى قەدەم يەردە قىزىل كوماندىر ئۈرە تۇراتتى. دېۋىزىيىگە ئاندىرىيانوف بىلەن بىللە كەلگەن شىتاب ئوفىتسېرلىرىدىن بىرى يۈزىبېشى كوماندىر سۇلىن سوراق قىلىنۇچىنىڭ ئېيتقانلىرىنى يېزىۋېلىۋاتاتتى.

قىزىل كوماندىر ــ ئېگىز بوي، سېرىق بۇرۇت، بوز رەڭ چاچلىرى كىرپە تىكىنسىمەك قىرقىلغان بۇ ئادەم ــ ئاندا ــ ساندا پولكوۋنىكقا قاراپ قويۇپ، قىزىل سىرلانغان پولنىڭ ئۈستىدە يالىڭاياق پۇتلىرى بىلەن ئوڭايسىز دەپسىنىپ تۇراتتى. كازاكلار بۇ ئەسىرنىڭ ئۈستىدە پەقەت سېرىق ماتادىن تىكىلگەن سوۋىدات كۆڭلىكىنى قالدۇرغان، تارتىۋېلىنغان شىمىنىڭ ئورنىغا لاەپاسىلرى ئۆڭۈپ كەتكەن، قوپال ياماق سېلىنغان جۇل ــ جۇل كازاك شالۋارنى بەرگەن. گرىگورىي شىرەنىڭ قېشىغا ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بۇ ئەسىرنىڭ خىجىلچىلىقتا ئالدىراپ ــ تېنەپ ساغرىسى يىرتىق شالۋارنى تۇزەپ يالىڭاچ بەدىنىنى يېپىشقا تىرىشىۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدى.

ــ سىز، ئورلوف ئۆلكىلىك ھەربىي كومىسسارىياتى ئەسكەرلىكىگە ئالىدى دېسىڭىزمۇ؟ ــ دەپ قىسقىلا سورىدى پولكوۋنىك كۆزەينىكىنىڭ ئۈستىدىن ئەسىرگە قاراپ، شۇندىن

كېيىن يەنە بېشىنى تۆۋەن سالدى ـ دە، كۆزلىرىنى قىسىپ، قولىدىكى بىر قەغەزگە سىنچىلاپ قاراپ ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى.

— ھە.

— بۇلتۇر كۆزدىمۇ؟

— كۆزنىك ئاخىردا.

— يالغان ئېيتىسىز!

— راستىنى دەۋاتىمەن.

— يالغان سۆزلىگەنلىكىڭىزنى ئىسپاتلايمەن!...

ئەسىر ئۇنچىقماستىن مۇرىسىنى قىستى. پولكوۋنىك گرىگورىيغا بىر قارىۋالغاندىن كېيىن سوراق قىلىنغۇچى تەرەپكە مەنسىتمىگەندەك باش ئىشارىتى قىلىپ، دېدى:

— مانا تاماشىنى قاراڭ: ئىمپېراتور ئارمىيىسىنىڭ سابىق ئوفىتسېرى، ئەمدىلىكتە، كۆرۈپ تۇرۇپسىز، بولشېۋىك. ئۇ بىزنىڭ قولىمىزغا چۈشكەندىن كېيىن گەپ ئويدۇرۇپ: قىزىللارنىڭ سېپىگە تاساددىپىي كىرىپ قالدىم، مېنى مەجبۇرىي ئەسكەرلىككە ئالدى، دەيدۇ. خۇددى گىمنازىيە ئوقۇغۇچىسىدەك ساددىلىق بىلەن قاملاشمىغان يالغاننى سوقۇۋېرىدۇ، يەنە تېخى بۇ گېپىمگە خەق ئىشىنىدۇ دەپ ئويلايدۇ، ھالبۇكى، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلغانلىقىنى ئىقرار قىلىشقا مەردانىلىكى يەتمەيدۇ، بۇنداق قىلىشتىن قورقىدۇ، ئەبلەخ!

ئەسىر كېكىردىكىنى تەسلىكتە مىدىرلىتىپ زۇۋانغا كىردى:

— جانابىي پولكوۋنىك، بىر ئەسىرنى ھاقارەتلەشكە سىزدە مەردانىلىك ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپتۇمەن!...

— مەن ئەبلەخلەر بىلەن سۆزلەشمەيمەن!

— ماڭا ھازىر سۆزلىشىشكە توغرا كېلىۋاتىدۇ.

— ئېھتىيات بولۇڭ! مېنى مەجبۇر قىلىماڭ، ھەرىكەت

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

قوللىنىپ ھاقارەتلەش مېنىڭ قولۇمدىن كېلىدۇ!

ــ سىزنىڭ مەۋقەيىڭىزدە بۇنداق قىلىش ئانچە تەس ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى ــ سىز ئۇچۇن خەۋپلىك ئىش ئەمەس!

گرىگورىي لام ــ جىم دېمەستىن، شىرەنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى ــ دە، غەزەپتىن تاتىرىپ قورقۇمسىز غودۇڭشىپ تۇرغان ئەسىرگە خەيرخاھلىق كۆلۈمسىرەش بىلەن قاراپ تۇراتتى. يولكوۋنىكچاقنى راسا بابلىدى! دەپ ئويلىدى گرىگورىي مەمنۇنلۇق بىلەن ۋە ئاندرىيانوفنىڭ ئەسەبىيلىك بىلەن تىترەپ تۇرغان قېپقىرمل گۆشلۈك يۈزىگە بىرئاز كۆرەلمەسلىك بىلەن نەزەر تاشلىدى.

گرىگورىي ئۆزىنىڭ شتاب باشلىقىنى بىرىنچى ئۇچرىشىشتىلا ياخشى كۆرمىگەنىدى. ئاندرىيانوف مۇنداق بىر ئوفىتسېرلار جۇملىسىگە كىرەتتىكى، ئۇلار جاھان ئۇرۇشى يىللىرىدا فرونتقا بارمىغان، بەلكى ئابرويلۇق خىرمەتداشلىرىنىڭ، ئۇرۇق ــ تۇغقانلىرىنىڭ ۋە تونۇش ــ بىلىشلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتتىن پايدىلىنىپ، بار كۈچى بىلەن خەۋپسىز خىزمەتكە يېپىشىپ، ئارقا سەپتە پەم ــ پاراسەت بىلەن بېكىنىپ ئولتۇرغان. پولكوۋنىك ئاندرىيانوف ئىچكى ئۇرۇش ۋاقتىدىمۇ نوۋوچېركاسسكىدا ئولتۇرۇۋېلىپ، ھىيلىگەرلىك بىلەن مۇداپىئە خىزمىتىدە بولىدى، پەقەت ئاتامان كراسنوف ھاكىمىيەت بېشىدىن چەتلىتىلگەندىن كېيىنلا ئالدىنقى سەپكە بېرىشقا مەجبۇر بولغانىدى.

گرىگورىي ئىككى كېچە بىر ئۆيدە بولۇش جەريانىدا ئاندرىيانوفنىڭ گەپ ــ سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ ئىنتايىن تەقۋادار ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى، بۇ ئادەم چېركاۋدىكى تەنتەنىلىك تائەت ــ ئىبادەت ۋاقتىدا دۇئالارنى كۆزگە ياش ئالماي زىكرى قىلالمايدىكەن، ئۇنىڭ ئايالى ــ ئۇنداق ــ مۇنداق

ئايالالا ردىن ئەمەس ئىكەن، ئېتى سوفىيە ئالېكساندروفنا ئىكەن، بۇ ئايالغا بىر زاماندا ناكازنوي ئاتامان فون گرابېنىك ئۆزى قانات سۆرەپ باققان بولسىمۇ، ھېچ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالماپتۇ. بۇنىڭدىن باشقا، پولكوۋنىك ئىلتىسپات كۆرسىتىپ: مەرھۇم ئاتىسىنىڭ چوڭ مۇلۈكدار ئىكەنلىكىنى، ئاندىرىيانوفنىڭ ئۆزى پولكوۋنىك دەرىجىسىگە قانداق ئېرىشكەنلىكىنى، 1916 - يىلى يۇقىرى مەرتىۋىلىك شەخسلەر بىلەن قانداق ئۇۋغا چىققانلىقىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى: ئۇ يەنە شۇنى سۆزلەپ بەردىكى، ئۇنىڭ ھېسابلىشىچە، قارتا ئويۇنىنىڭ ئەڭ ياخشىسى ۋىست ئويۇنى ئىكەن، ئەڭ پايدىلىق ئېچىملىك — زىرە يوپۇرمىقى سېلىنغان كونياك، كىرىمى ئەڭ كۆپ خىزمەت — ھەربىي تەمىنات بۆلۈمى خىزمىتى ئىكەن.

يېقىن بىر يەردە توپ ئاۋازى ئاڭلىنىش بىلەنلا پولكوۋنىك ئاندىرىيانوف چۆچۈپ كېتەتتى، جىگەر كېسىلىم بار دەپ ئاتلىق يۈرۈشنى ئانچە خالىمايتتى؛ شتاب يېنىدا قاراۋۇللارنى كۆپەيتىش تۇغرۇلۇق ھارماي - تالماي غەمخورلۇق كۆرسىتەتتى، كازاكلارغا بولسا ئاشكارا ئۆچمەنلىك بىلەن يامان مۇناسىۋەتتە بولاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ سۆزىگە قارىغاندا، 1917 - يىلى ئۇلارنىڭ ھەممىسى خائىنلىق قىلغانمىش، شۇڭا ئاشۇ يىلدىن باشلاپ ئۇ «تۆۋەن دەرىجىلىكلەر» نىڭ ھەممىسىنى قارا - قويۇق يامان كۆرۈشكە باشلىغان. «روسىيىنى بەقەت دۈررىيانلا قۇتقۇزىدۇ!» — دەيتتى پولكوۋنىك، ئۆزىنىڭ دۈررىيان نەسلىدىن ئىكەنلىكىنى، ئاندىرىيانوفلار ئۇرۇقى دونىدا ئەڭ كونا ۋە نۇرغۇن ئەمگەك سىڭدۈرگەن ئاقسۆڭەكلەر ئىكەنلىكىنى گەپ ئارىسىدا ئەسلىتىپ.

شەكسىزكى، ئاندىرىيانوفنىڭ ئاساسىي كەمچىلىكى ۋالاقتەككۇرلۇك ئىدى، ئۇنىڭ ۋالاقتەككۇرلۇكى قېرىلارغا خاس،

ئاغزى بېسىلماس، دەھشەتلىك ۋالاقتەككۈرلۈك ئىدى، بۇنداق ۋالاقتەكەككۈرلۈك كېسىلىگە كۆپىنچە ياش ۋاقتىدىن تارتىپ ھەممە نەرسە توغرۇلۇق مەمەدانىلىق ۋە ئەدەبسىزلىك بىلەن ھۆكۈم قىلىشقا ئۆگىنىپ قالغان، يېشى ئۇلغايغان چاغدا بولسا تېخىمۇ كۆپ گەپ قىلىدىغان ئەقىلسىز ئادەملەرگىرىپتار بولاتتى.

گرىگورىي ئۆز ئۆمرىدە مۇنداق قۇش نەسىللىك ئادەملەر بىلەن تالاي قېتىم ئۇچراشقان ۋە ھەردائىم ئۇلارغا چوڭقۇر نەپرەت بىلەن قارايدىغانىدى. گرىگورىي ئاندرىيانوف بىلەن تونۇشقان كۈنىنىڭ ئەتىسى بۇ ئادەم بىلەن ئۇچرىشىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇشقا باشلىدى ۋە كۈندۈزى شۇنداق قىلىشقا مۇۋەپپەق بولالمىدى، ئەمما تۈنەشكە توختاش بىلەنلا ئاندرىيانوف ئۈنى ئىزدەپ تاپاتتى ـ دە، ھولۇقۇپ: «بىللە قونايلى مۇ؟ ـ دەپ سورايتتى ۋە جاۋاب كۈتمەستىنلا گەپ باشلايتى، ـ مانا، سىز، ئەزىزىم كازاكلار پىيادە جەڭدە چىڭ ئەمەس دەيسىز، مەن ئالىي ھەزرەتلىرىڭ ھۇزۇرىدا تاپشۇرۇق ئورۇنداپتىمەن ئوفىتسېر بولۇپ تۇرغان چاغلىرىمدا... ھەي تاشقىرىدا كىم بار، مېنىڭ چامادانىم بىلەن تۆشەكلىرىمنى بۇيىقىغا ئەكىلىڭلار!» گرىگورىي ئۆگىنىشكە بېتىپ، كۆزلىرىنى يۇمۇۋالاتتى ۋە چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ سۆزگە قۇلاق سالاتتى، ئاندىن بۇ كاس ـ كاس ھېكايىچىگە ئەدەبسىزلىك بىلەن ئارقىسىنى قىلىپ، باشقا ياققا ئۆرۈلەتتى، بېشىنى شىنىلى بىلەن پۈركەپ، قەھر ـ غەزەپنى ئىچىگە يۇتقان ھالدا: باشقا يەرگە يۆتكىلىش توغرۇلۇق بۇيرۇق تاپشۇرۇۋېلىشىم بىلەنلا ئېغىر بىر نەرسە بىلەن ئۇنىڭ كاللىسىغا سالىمەن، بەلكى بۇ زەربىدىن كېيىن ئۇ بىر ھەپتىگىچە بولسىمۇ تىلسىز يۈرەر! دەپ ئويلايتتى. «يۈز-بېشى، سىز ئۇخلاۋاتامسىز؟» ـ دەپ سورايتتى ئاندرىيانوف.

«ئۇخلاۋاتامەن، ــ دەپ غۇۋا ئاۋاز بىلەن جاۋاب بېرەتتى»، ــ گرىگورىي. «رۇخسەت قىلىڭ، تېخى سۆزۈمنى تۈگەتمىدىم!» ــ دەيتتى ــ دە، ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇراتتى. گرىگورىي ئۈيقۇ ئارىلاش ئويلايتتى: بۇ ۋالاقتەككۈرنى قەستەن مېنىڭ قېشىمغا تەقسىپ قويۇشتى، ئېھتىمال، فىتسىخالائوروفنىڭ قىلغان ئىشىدۇر بۇ. ھەي، بۇنىڭ بىلەن، مۇنداق مەتۇ بىلەن قانداقمۇ خىزمەت قىلارمەن؟ شۇندىن كېيىن ئۈيقۇغا كېتىۋېتىپ پولكوۋنىكنىڭ گويا قاڭقىلتىر ئۆگزىگە تاراسلاپ چۈشكەن يامغۇر ئاۋازىدەك قۇلاقنى زىڭىلدىتىدىغان ياڭراق ئاۋازغا قۇلاق سالاتتى.

مانا شۇ سەۋەبتىن بايا ئەسىر كومانىدىر ۋات ــ ۋات شتاب باشلىقىنىڭ ئەدەبسىنى بەرگەندە گرىگورىي ئىچىدە تازا خۇشال بولغانىدى.

بىر مىنۇتتىن كېيىن ئاندىرىيانوف ئۈنچىقماي قويىدى، كۆزلىرى قىسىلدى؛ دىڭگىيىپ تۇرغان قۇلاقلىرىنىڭ ئۇزۇن مونچاقلىرى لالىدەك قىزاردى. كۆرسەتكۈچ بارمىقىغا يوغان ئالتۇن ئۈزۈك سېلىۋالغان سېمىز ئاپئاق قولى شىرە ئۈستىدە تەترەپ تۇراتتى.

ــ قۇلاق سېلىڭ، رەزىل ئادەم! ــ دېدى پولكوۋنىك غەزەپتىن خىرىلداپ، ــ مەن سىزنى بۇ يەرگە گەپ تاكاللىشىشقا ئەكەلدۈرگىنىم يوق، بۇنى سىز ئېسىڭىزدىن چىقارماڭ! سىزگە بويۇن تولغاشقا بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنەمسىز؟

ــ ناھايىتى ياخشى بىلىمەن.

ــ چۈشەنگىنىڭىز ئۈزىڭىز ئۈچۈن ياخشى. قىسقىسى، سىز قىزىللارغا ئۆز ئىختىيارىڭىز بىلەن بارىدىڭىزمۇ ياكى سىزنى مەجبۇرىي ئەسكەرلىككە ئالدىمۇ، بۇنىڭ بىلەن ھېچ ئىشىم يوق. مۇھىمى بۇ ئەمەس، مۇھىمى شۇكى، سىز ئار ــ نومۇسىنى

ساختا چۈشەنگەنلىكىڭىز تۈپەيلى جاۋاب بېرىشتىن باش تارتـ
ۋاتىسىز...

ـــ مەلۇم بولدىكى، ئار ـ نومۇس مەسىلىلىرىنى سىز بىلەن بىز ھەر خىل چۈشىنىدىغان ئوخشايمىز.

ـــ بۇنىڭ سەۋەبى: ئار ـ نومۇستىن سىزدە قىلچە ئەسەر قالمىغانلىقىدا!

ـــ سىزگە كەلسەك، جانابىي پولكوۋنىك، ماڭا قىلغان مۇئامىلىڭىزدىن قارىغاندا، قاچاندا بولمىسۇن سىزدە ئار ـ نومۇس بولغانلىقىغا شۈبھىلىنىمەن!

ـــ مېنىڭ قارىشىمچە، سىز مەسىلىنى تېز ھەل قىلىشنى خالايسىزغۇ؟

ـــ سىز مەسىلە تېز ھەل قىلىنماي، ئۇزاقىقا سوزۇلۇپ كەتسە، مېنى پايدا تېپىپ كېتىدۇ دەپ ئويلامسىز؟ مېنى قورقۇتماڭ، ھېچ ئىش چىقمايدۇ!

ئاندىرىيانوف تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن تاماكا قۇتىسىنى ئېچىپ، تاماكا تۇتاشتۇردى، ئۇنىڭ ئىككى قېتىم قاتتىق شورىغاندىن كېيىن ئەسىرگە يەنە سۆز ئاچتى:

ـــ شۇنداق قىلىپ، سىز سوئالغا جاۋاب بېرىشتىن باش تارتامسىز؟

ـــ مەن ئۆزۈم توغرۇلۇق سۆزلەپ بولدۇم.

ـــ كۆزۈمدىن يوقىلىڭ! سىزنىڭ قوتۇر شەخسىيىتىڭىز مېنى ئانچە قىزىقتۇرمايدۇ. سىز مۇنۇ بىر سوئالغا جاۋاب بېرىپ بېقىڭ: سىبىرەكوۋ ئىستانىسىدىن سىزلەرگە قايسى قىسىملار كەلدى؟

ـــ مەن جاۋاب بەرمەيمەن، مەن بىلمەيمەن.

ـــ سىز بىلىسىز!

ـــ خوپ، سىزنىڭ كۆڭلىڭىز تىنسۇن: ھە، مەن بىلىمەن،

ئەمما جاۋاب بەرمەيمەن.

ــ مەن سىزنى مىلتىقىنىڭ سۈمبىسى بىلەن دەررە ئۇرۇۋەتقا بۇيرۇق بېرىمەن، شۇ چاغدا ئېيتىشقا باشلايسىز!

ــ شۇ چاغدىمۇ ئېيتىشىم دەرگۇمان! ــ ئەسىر سول قولى بىلەن بۇرۇتىنى سىيلاپ قويۇپ، ئىشەنچ بىلەن كۈلۈپ قويدى.

ــ بۇ جەڭگە كامىنشىن پولكى قاتناشتىمۇ؟

ــ ياق.

ــ ئەمما سىزلەرنىڭ سول قانىتىڭىزلارنىڭ ئاتلىق قىسىم قوغداپ تۇرۇپتىكەن، بۇ قايسى قىسىم ئىدى؟

ــ بۇ گەپنى قويۇڭ! مەن سىزگە يەنە بىر قېتىم تەكرارلاپ ئېيتىپ قويايى، بۇنداق سوئاللارغا مەن جاۋاب بەرمەيمەن.

ــ ئۇزۇڭ تاللىۋال: سەن ئىت، ياكى دەرھاللا زۇۋانغا كىرىسەن، ياكى ئون مىنۇتتىن كېيىن ئېتىلىسەن! خۇش، قايسىغا تۇردۇڭ؟!

بۇ چاغدا ئەسىر كۈتۈلمىگەندە ياش بالىنىڭ ئۇنىدەك ياڭراق ئاۋاز بىلەن دېدى:

ــ مېنى بىزار قىلمۇەتتىڭىزغۇ، قېرى ئەخمەق! قاپاقباش! سىز مېنىڭ قولۇمغا چۈشۈپ قالغان بولسىڭىز، مەن سىزنى مۇنداق سوراق قىلمىغان بولاتتىم!...

ئاندىرىيانوف تامدەك ئاقىرىپ كەتتى ــ دە، تاپانچىسىنىڭ قېپىغا قولىنى ئاپاردى. بۇ چاغدا گېنگورىي ئالدىرىماي ئورنىدىن تۇردى ــ دە، ئاگاھلاندۇرۇش يۈزىسىدىن قولىنى كۆتۈردى.

ــ ھاي! بولدى ئەمدى! شۇنچىلىك سۆزلەشكىنىڭلارمۇ يېتەر، قارىشىمچە، ھەر ئىككىڭلار قىزىقتان ئىكەنسىلەر... گەپتە بىر يەرگە كېلەلمىگەندىن كېيىن، ئەزۇەيلەۋېرىشنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ ئۇ ئۆز ئادەملىرىنى تۈتۈپ بەرمەي توغرا قىلدى. سۇبھانالللا، بۇ قاتتىق نەرسە ئىكەن! مەن بۇنى كۈتمىگەنىدىم!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بايلىقى
www.uyghurkitap.com

— ياق، رۇخسەت قىلمايمەن! — ئاندىرىيانوفنىڭ زەردىسى قاينىپ، تاپانچىسىنىڭ قېپىنى ئېچىشقا بەھۈدە ئۇرۇنۇپ كۆردى.

— رۇخسەت قىلمايمەن! — دېدى گرىگورىي خۇش خۇيلۇق بىلەن شىرەنىڭ قېشىغا يېقىن بېرىپ، گەۋدىسى بىلەن ئەسىرنى توسۇپ، — ئەسىرنى ئۆلتۈرۈش — مەنمىز ئىش، مۇنداق ئادەمنى ئۆلتۈرۈشكە ۋىجدانىڭىز قانداقمۇ چىداپدىغاندۇ؟ قورالسىز، تۇتقۇن ئادەم، ئەنە ئۇچىسىدا بىر تال كىيىمىنمۇ قالدۇرماپتۇ، سىز تېخى قول كۆتۈرىسىز...

— يوقالسۇن! بۇ مۇتەھەم مېنى ھاقارەتلىدى! — ئاندىرىيانوف گرىگورىينى قاتتىق ئىتتىرىپ، تاپانچىنى سۇغۇرۇۋالدى.

ئەسىر دەرھاللا يۈزىنى دېرىزە تەرەپكە بۇرىدى، — سوغۇققا تۇڭلىغاندەك مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى. گرىگورىي كۈلۈمسىرىگەن ھالدا ئاندىرىيانوفنى كۆزىتىپ تۇراتتى، ئاندىرىيانوف تاپانچىنىڭ ئىكەكتەك يىرىك سېپى قولىغا چىققانلىقىنى ھېس قىلغاندىن كېيىن نېمىشقىدۇر قولىنى بەھۈدە شىلتىپ قويدى، ئاندىن تاپانچىنىڭ ئاغزىنى يەرگە قارىتىپ، ئارقىسىغا ئۆرۈلدى.

— قولۇمنى ئېپلاس قىلىشنى خالمايمەن ...— دېدى ئۇ دېمىنى راسلىۋالغاندىن كېيىن، قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى يالاپ تۇرۇپ خىرىلدىغان ئاۋاز بىلەن.

گرىگورىي كۈلكىسىنى باسالماي، بۇرۇتىنىڭ ئاستىدىن ئاپئاق چىشلىرىنى پارقىرىتىپ دېدى:

— بۇنداق قىلىشىڭىزغا زادىلا بولماس ئىدى! قاراڭ، تاپانچىڭىزمۇ ئوقلانمىغان. مەن قونغان يېرىمىزدە سەھەر ئويغىنىشىدىن بۇرۇنقى ئورۇندۇقنىڭ ئاستىدىن ئېلىپ قاراپ باققانمەن... ئىچىدە بىرمۇ ئوق يوق ئىكەن، يەنە تېخى تازىلانمىغىنا بىر ئاي بولغان بولۇشى مۇمكىن! سىز شەخسىي قورالىڭىزنى ياخشى تۇتمايدىكەنسىز!

ئاندىرىيانوف پەسكە قارىدى، تاپانچىنىڭ بارابانىنى باش مالتىقى بىلەن ئايلاندۇرۇپ كۆلدى:

ــ ۋاي شەيتانەي، راست ئىكەن ...

بايا تىدىن بولغان ئىشلارنى ئۇندىمەستىن مەسخىرە ئارىلاش كۆزىتىپ تۇرغان يۇزبېشى سۆلىن سوراق خاتىرىسىنى يىغىشتۇردى ــ دە، چۆچۈك تىل بىلەن دېدى:

ــ مەن سىزگە نەچچە قېتىم ئېيتقانىدىم، سېمېن پولىمكار بېۋۇيچ، سىز قورالنى قالايمىقان تۇتىسىز. مانا بۇگۈنكى ۋەقە ــ بۇنىڭ يەنە بىر دەلىلى.

ئاندىرىيانوف چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ ۋارقىرىدى:

ــ ھەي، تۆۋەن دەرىجىلىكلەردىن قايسىڭ بار؟ بۇ يەرگە كىرا!ــ دالان ئۆيىدىن ئىككى نۆكەر ۋە قاراۋۇل باشلىقى كىردى.

ــ بۇنى ئەكىتىڭلار! ــ ئاندىرىيانوف باش ئىماسى بىلەن ئەسىرنى كۆرسەتتى.

ئەسىر گىرىگورىيغا قايرىلىپ، ئۇنچىقماستىن تازىم قىلدى ــ دە، ئىشىك تەرەپكە قاراپ ماڭدى. گىرىگورىيغا گويا ئەسىر سارغۇچ بۇرۇتى ئاستىدىن سەل كۈلۈمسىرەپ، لەۋلىرىنى مىدىرلىتىپ تەشەككۈر بىلدۈرۈۋاتقاندەك تۇيۇلدى ...

قەدەم ئاۋازى بېسىققاندىن كېيىن ئاندىرىيانوف ھارغىنلىق بىلەن كۆزەينىكىنى ئېلىپ، ئۇنى بىر پارچە بۇغا تېرىسى بىلەن كۆكۈل قويۇپ سۈرتتى ــ دە، زەردە بىلەن دېدى:

ــ سىز بۇ ئەبلەخنى ئاجايىپ ھېمايە قىلدىڭىز، ــ بۇ ئەلۋەتتە، سىزنىڭ ئېتىقادىڭىزدىكى ئىش، ئەمما ئۇنىڭ ئالدىدا تاپانچا توغرۇلۇق سۆز ئېچىپ، مېنى ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويۇش ــ بۇ قانداق گەپ، ئېيتىپ بېقىڭا؟

ــ بۇنىڭدىن كېلىدىغان زەرەر چوڭ ئەمەس، ــ دەپ جاۋاب بەردى گىرىگورىي سۆلھى ئاھاڭدا.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ــ ياق، ھەر ھالدا ئورۇنسىز ئىش بولدى. بىلەمسىز، مەن ئۇنى ئېتىپ تاشلىشىم مۇمكىن ئىدى. بۇ كىشىنى غەزەپلەندۈرىدىغان ياڭىماس تىپ! سىز كېلىشتىن بۇرۇن مەن ئۇنىڭ بىلەن يېرىم سائەت ئېلىشتىم. ئۇ بۇ يەردە بىرمۇنچە يالغان سۆزلىدى، ئاق ــ قارىنى ئارىلاشتۇردى، ئۇستىلىق ئىشلەتتى، قەستەن ساختا مەلۇماتلارنى بەردى ــ دەھشەت! مەن ئۇنىڭ يالغانچىلىقىنى پاش قىلغاندىن كېيىن ــ سۆزلەشتىن ئۆزۈل ــ كېسىل باش تارتتى. كۆرۈڭلىتامسىز، ھەربىي مەخپىيەتنى دۈشمەنگە بىلدۈرۈپ قويۇشقا ئوخشىتىسىرلىق ۋىجدانى يول قويمايدۇ. بۇ ئىتنىڭ بالىسى بولشۇبكىلارغا يالالانغان چاغدا ئوخشىتىسىرلىق ئار ــ نومۇسىنى ئويلىمغان... ئۇنى ۋە كومانداا تەركىبىدىن يەنە ئىككى كىشىنى ئۇن ــ تەۋىشسىزلا ئېتىپ تاشلاش كېرەكمىكىن دەپ ئويلايمەن. بىزنى قىزىقتۇرىدىغان مەلۇماتلارنى ئېلىش جەھەتتە ــ بۇلارنىڭ ھېچقايسىدىن ئۈمىد يوق: بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەشەددىي جاھىل، تۆزەلمەس ئىپلاسلار، شۇنداق ئىكەن، بۇلارغا رەھىم ــ شەپقەت قىلىشنىڭ كېرىكى يوق. سىزنىڭچە قانداق؟

ــ ئۇنىڭ روتا كوماندىرى ئىكەنلىكىنى قانداق قىلىپ بىلىۋالدىڭىز؟ ــ دەپ سورىدى گرىگورىي جاۋاب بېرىش ئورنىغا.

ــ ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى بىر قىزىل ئەسكەر بىلدۈرۈپ قويدى.

ــ ھېنىڭچە، ئاشۇ قىزىل ئەسكەرنى ئېتىپ تاشلاش كېرەك، كوماندىرلارنى بولسا قالدۇرۇش لازىم! ــ گرىگورىي نېمە دەركىن دەپ ئاندىرىيانوفقا قارىدى.

ئاندىرىيانوف مۇرىسىنى قىسىپ كۆلۈمسىرەپ قويدى، مۇنداق كۆلۈمسىرەش ئادەتتە سۆزلىشىپ تۇرغان كىشىسى چاقچاقنى قاملاشتۇرالمىغاندىلا يۈز بېرەتتى.

ــ ياق، راستىنى دەڭ، سىز قانداق قارايسىز؟

ـــ مەن سىزگە قانداق دېگەن بولسام، شۇنداق قارايمەن.
ـــ ئۇنداق بولسا، رۇخسەت قىلىڭ، بۇ قارىشىڭىز قانداق مۇلاھىزىلەرگە ئاساسلانغان؟

ـــ قانداق مۇلاھىزىلەرگە ئاساسلانغان دەمسىز؟ بۇ رۇس ئارمىيىسىنىڭ تەرتىپ ـ ئىنتىزامىنى ساقلاپ قېلىش مۇلاھىزىسىگە ئاساسلانغان. تۇنۇگۈن بىز ياتىدىغان چاغدا، جانابىي پولكوۋنىك، تەپسىلىي سۆزلىگەن ئىدىڭىزغۇ، بولشېۋىكلارنى تارمار قىلغاندىن كېيىن ياشلار ئارىسىغا قىزىل كېسەللىسى يوقىتىش ئۈچۈن ئارمىيىدە قانداق تەرتىپ ئورنىتىلىدىغانلىقىنى ئېيتتىڭىز. مەن سىزنىڭ پىكرىڭىزگە پۈتۈنلەي قوشۇلغان، ئېسىڭىزدىمۇ؟ ـــ گرىگورىي بۇرۇتىنى سىيلىغاچ، پولكوۋنىكنىڭ چىرايى ئۆزگىرىۋاتقانلىقىغا دىققەت قىلىپ، ئاقىلانىلىك بىلەن دېدى، ـــ سىز ھازىر نېمىنى تەكلىپ قىلىسىز؟ سىز مۇنداق ئۇسۇل بىلەن پىتنە ـ پاساتنى تېرىماقچىمۇ! سولداتلار ئۆز كوماندىرلىرىنى تۇتۇپ بەرسە مەيلى دېمەكچىمۇ؟ سىز بۇنىڭ بىلەن سولداتلارغا نېمىنى تەلىم بەرمەكچى؟ ئەگەر سىز بىلەن بىز شۇنداق ئەھۋالغا چۈشۈپ قالساق، ئۇ چاغدا قانداق بولىدۇ؟ ياق، ئەپۇ قىلىسىز، مەن بۇ مەسىلىدە ئۆز پىكرىمدە قاتتىق تۇرىمەن، مەن بۇنداق قىلىشقا قارشى.

ـــ قانداق قىلىسىڭىز مەيلى، ـــ دېدى ئاندىرىيانوف سوغۇققىنا، گرىگورىيغا دىققەت بىلەن قاراپ، ئاندىرىيانوف بۇ قوزغىلاڭچىلار دۈشمىنىنىڭ كوماندىرىنىڭ تەرسا ۋە غەلىتە ئادەم ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدى، ئەمما ئۇنىڭدىن مۇنداق ھەددىدىن ئېشىشىنى كۈتمىگەنىدى، ئۇ پەقەت شۇنىلا قوشۇپ قويدى، ـــ بىز ئادەتتە ئەسىرگە ئېلىنغان قىزىل كوماندىرلارغا، بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بۇرۇنقى ئوفىتسېرلارغا نىسبەتەن ئاشۇنداق مۇئامىلە قىلىپ كەلگەنىدۇق. سىزنىڭ بايىقى پىكرىڭىز بىر

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

تۆرلۈك يېڭىلىق ئىكەن ... ھەممە سىزنىڭ مۇنداق تالاشسىز مەسلىگە كۆز قاراشىڭىز ماڭا ئۇنچىلىك چۈشىنىشلىك ئەمەس.

— بىز ئادەتتە ئۇلارنى، ئىلاجىكى بار، جەڭدە ئۆلتۈرىمىز، زۆرۈرىيەت بولمىغاندا ئەسىرلەرنى ئاتىمايمىز! — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي قىزىرىپ.

— خوپ، ماقۇل، ئۇلارنى ئارقا سەپكە ئەۋەتەيلى، — ئاندىرىيانوف قوشۇلدى، — ئەمدى مۇنداق بىر مەسىلە بار: ئەسىرلەرنىڭ بىر قىسمى — مەجبۇرىي ئەسكەرلىككە ئېلىنغان ساراتوف ئۆلكىسىنىڭ دېھقانلىرى بولۇپ، ئۇلار بىزنىڭ سېپىمىزدە جەڭگە قاتنىشىش خاھىشىنى بىلدۈرمەكتە، بىزنىڭ 3 - پولىدىكى يادىلەر پولكىمىز 300 كىشىگىمۇ يەتمەيدۇ. ئەسىرلەرنىڭ ئىچىدىن ئوبدان تاللاپ، ئاشۇ ئىختىيار قىلغۇچىلارنىڭ بىر قىسمىنى 3 - پولكقا كىرگۈزسەك، سىزنىڭچە مۇمكىن بولۇرمۇ؟ بۇ توغرۇلۇق ئارمىيە شتابىدىن كەلگەن ئېنىق يوليورۇق بار.

— مەن ئۆز دىۋىزىيەمگە بىرمۇ مۇڭكىنى ئالمايمەن. مېنىڭ ئادىمى كەم پولكلىرىمنى كازاكلار بىلەن تولدۇرۇپ بەرسۇن، — دېدى گرىگورىي قەتئىي قىلىپ.

ئاندىرىيانوف ئۇنى كۆندۈرۈشكە تىرىشتى.

— ماڭا قاراڭ، تالاشمايلى. سىزنىڭ دىۋىزىيىدە بىر خىل كازاكلار بولسۇن دېگەن خاھىشىڭىز ماڭا چۈشىنىشلىك، ئەمما زۆرۈرىيەت بىزنى ئەسىرلەردىن يىرگەنمەسلىككە مەجبۇر قىلماقتا، ھەتتا پىدائىيلار ئارمىيىسىدىمۇ بەزى پولكلار ئەسىرلەر بىلەن تولۇقلانماقتا.

— ئۇلار نېمىنى خالىسا، شۇنى قىلسۇن، ئەمما مەن مۇڭكىلارنى قوبۇل قىلىشنى رەت قىلىمەن. بۇ توغرۇلۇق ئەمدى سۆزلەشمەيلى، — دېدى گرىگورىي گەپنى كېسىپ.

بىر ئازدىن كېيىن ئۇ ئەسىرلەرنى يولغا سېلىش توغرۇلۇق

بۇيرۇق بېرىش ئۈچۈن تاشقىرىغا چىقىپ كەتتى. ئەمما ئاندىرىيا- نوف چۈشلۈك تاماق ئۈستىدە ھاياجان بىلەن:

— بىز سىز بىلەن بىللە ئىشلىيەلمەيدىغان ئوخشايمىز...، — دېدى.

— مەنمۇ خۇددى شۇنداق ئويلايمەن، — دەپ جاۋاب قايتۇردى گرىگورىي پەرۋاسىزلىق بىلەن. ئۇ سۇلتاننىڭ كۈلگەنلىكىنى بايقىماستىن، تەخسىدىن بىر پارچە پىشۇرۇلغان گۆشنى قولى بىلەن ئېلىپ، قاتتىق كىمىرچەكنى چىشلىرى بىلەن بۆرىدەك قاراسلىتىپ غاجىلاشقا باشلىغانىدى، سۇلتاننىڭ بىر يېرى ئاغرىغاندەك چىرايى تاتىرىپ، ھەتتا بىر سېكۇنتچە كۆزىنى ئاچالماي قالدى.

× ×

ئىككى كۈندىن كېيىن چېكىنگەن قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىنى قوغلاش ئىشىنى گېنېرال سالىنكوفنىڭ گۇرۇپپىسى ئېلىپ بارىدى، گرىگورىينى بولسا ئالدىراش گۇرۇپپا شتابىغا چاقىرىشتى، بۇ يەردە شتاب باشلىقى — ياشىنىپ قالغان خۇش‌پېچىم گېنېرال دون ئارمىيىسى قوماندانلىقىنىڭ قوزغىلاڭچىلار ئارمىيىسىنى تار- قىتىۋېتىش تېوغرىسىدىكى بۇيرۇقىنى گرىگورىيغا ئوقۇپ ئۆتە- كەندىن كېيىن، گەپنىڭ ئوچۇقىنىلا ئېيتتى:

— سىز قىزىللارغا قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇش ئېلىپ بار- غاندا دېۋىزىيىگە ئۈتۈقلۇق قوماندانلىق قىلدىڭىز، ئەمدىلىكتە بىز سىزگە دېۋىزىيە تۈگۈل پولكنىمۇ ئىشىنىپ تاپشۇرالمايمىز. سىزدە ھەربىي بىلىم يوق، شۇڭا ئۇرۇش سەپىي كېڭەيگەن شارائىتتا، جەڭنى زامانىۋى ئۇسۇل بويىچە ئېلىپ بېرىشتا

سىز يىرىك ھەربىي قىسمىغا قوماندانلىق قىلالمايسىز. سىز بۇ قاراشقا قوشۇلامسىز؟

— ھەئە، — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي، — مەن ئۆزۈممۇ دىۋىزىيىگە قوماندانلىق قىلىشتىن ۋاز كەچمەكچىدىم.

— ناھايىتى ياخشى، سىز ئۆز قابىلىيىتىڭىزنى ئارتۇقچە باھالىمىدىڭىز. بۈگۈنكى ياش ئوفىتسېرلاردا بۇنداق سۈپەت بەك كەم ئۇچرايدۇ. گەپ مۇنداق: ئالدىنقى سەپ قوماندانلىقىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن سىز 19 - پولكنىڭ 4 - بۆلۈمىسىگە كوماندىر بولۇپ تەيىنلەندىڭىز. پولك ھازىر ھەربىي يۈرۈشتە، بۇ يەردىن 20 چاقىرىم نېرىدا، ۋەزىنكوۋ يېزىسىنىڭ يېقىن بىر يېرىدە. بۈگۈنلا يولغا چىقىڭ، ھېچ بولمىغاندا ئەتە يۈرۈپ كېتىڭ. سىزنىڭ ئېيتىدىغان گەپ - سۆزلىرىڭىز بارمۇ؟

— مېنى خۇجۇلۇق باشقۇرۇش قىسمىغا چىقىرىشنى خالايتتىم.

— بۇ مۇمكىن ئەمەس. سىز ئالدىنقى سەپكە كېرەكسىز.

— مەن ئىككى ئۈرۈشتا 14 قېتىم ياردار بولغان ۋە شىكەستلەنگەن.

— بۇنىڭ كارايىتى يوق. سىز ياش، تەقى - تۇرقىڭىزمۇ كېلىشكەن، تېخى جەڭ قىلىشقا ياراقلىقسىز. ياردىلانغىنىڭىزغا كەلسەك، ئۇ ھالدا ئوفىتسېرلاردىن كىم ياردىلانمىغان؟ كېتىشىڭىز- گە رۇخسەت. يولىڭىز بولسۇن!

ئېھتىمال، قوزغىلاڭچىلار ئارمىيىسىنى تارقىتىش ۋاقتىدا يۇقىرىقى دونلۇقلار ئارىسىدا مۇقەررەر يوسۇندا پەيدا بولىدىغان نارازىلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈنمىكىن، ھەر ھالدا ئۈست - مېدۋېدىتسكايا ئىشغال قىلىنغاندىن كېيىن دەرھاللا قوزغىلاڭ ۋاقتىدا جەڭگىۋارلىقى بايقالغان نۇرغۇنلىغان ئادەتتىكى جەڭچى كازاكلارنىڭ پاگونلىرىدىكى بالداق كۆپەيتىلدى، دېيەرلىك

ھەممە ۋاخمسترلار مۇئاۋىن خورونجىلىققا كۆتۈرۈلدى، قوزغىـ لاڭقا قاتناشقان ئوفىتسېرلار يۇقىرى ئۇنۋانغا ۋە مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

گرىگورىيەۋ قۇرۇق قالمىدى: ئۇ يۇزلۈك بۆلۈنمە كوماندىرـ لىققا ئۆستۈرۈلدى، پۈتۈن ئارمىيە بويىچە تارقىتىلغان بۇيرۇقتا ئۇنىڭ قىزىللارغا قارشى كۈرەشتە كۆرسەتكەن ئالاھىدە چوڭ خىزمەتلىرى قەيت قىلىنىپ، تەشەككۈر بىلدۈرۈلدى.

قوزغىلاڭچىلار ئارمىيىسىنى تارقىتىش ئىشى بىرنەچچە كۈن داۋام قىلدى. دۈشزىيە پولكلارنىڭ ساۋاتسىز كوماندىرـ لىرىنىڭ ئورنىغا گېنېرال ۋە پولكوۋنىكلار قويۇلدى، يۇزلۈك بۆلۈنمىلەر كوماندىرلىققا تەجرىبىلىك ئوفىتسېرلار تەيىنلەندى؛ باتارىيە بىلەن شتابلارنىڭ كوماندىرلىرى پۈتۈنلەي ئالماشتۇرۇلدى، ئاددىي كازاكلار دونېتسكدىكى جەڭلەردە بىتچىتى چەقان نومۇرلۇق پولكلارنى تولدۇرۇشقا ئەۋەتىپ بېرىلدى.

گرىگورىي كەچكە يېقىن كازاكلارنى يىغىپ، دۈشزىيىنىڭ تارقىتىلغانلىقىنى ئېلان قىلدى، ئۇلار بىلەن خوشلاشقاندا مۇنداق دېدى:

يۇرتداشلار، مېنى يامانلاپ ياد ئەتمەڭلار! بىللە خىزمەت قىلغانىدۇق، ئەركىنلىك بىزنى ئايرىلىشقا مەجبۇر قىلدى، بۇگۈندىن باشلاپ قايغۇ ـ ھەسرەتنى ئۆز بېشىمىزغا يەككە ـ يەككە چەكمەكچىمىز. ئەڭ مۇھىم نەرسە ـ ئۆز بېشىڭلارنى ساقـ لاڭلار، قىزىللار كاللاڭلاردىن تۆشۈك تەشمەسۇن. بىزنىڭ بېشـ مىز گەرچە يامان باشلار بولسىمۇ، ئۇلارنى بىكاردىن ـ بىكار ئوققا تۇتۇپ بېرىش كېرەك ئەمەس. كەلگۈسىدە نېمە ئىش بو‌ـ لىدىغانلىقىنى يەنە شۇ باش بىلەن ئويلاشقا توغرا كېلىدۇ، پۈختا ئويلاشقا توغرا كېلىدۇ.

كازاكلارنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ، بىردەم ئۇنچىقىشمىدى،

كېيىن بىرىدىلا ھەممە گۈدۈك - گۈدۈك سۆزگە كىرىشىپ، ھەر خىل ئاۋازدا چۇقان - سۈرەن كۆتۈرۈشتى:

— كونا پەدە يەنە باشلىنىپتۇمۇ؟

— بىزنى ئەمدى نەگە ئەۋەتمەكچى؟

— خەلققە ئۆزى خالىغانچە زورلۇق ئىشلەتمەكتە، ئەبلەخلەر!

— تارقىتىۋېتىشنى خالىمايمىز! بۇ قانداق يېڭى تەرتىپ ئىكەن؟!

— ئىسىت، يىگىتلەر، بىز بىرلىشىپ ياماق قىلغانىكەنمىز!...

— جانابلار بىزنى يېڭىباشتىن پارچىلايدىغان بولۇشتى!

— ئەمدى چىداپ كۆرگىنە! بوغۇنلىرىمىزنى تۈپىتىز قىلىشقا باشلايدۇ...

گىرىگورىي كۆپچىلىك تىنچلانغۇچە كۈتۈپ تۇرۇپ، ئاندىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ئاغزىكىلارنى بىكار ئۇپرىتىسىلەر. بۇيرۇقلار ئۇستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيغان ۋە باشلىقلارغا قارشىلىق كۆرسەتمەيغان ئەركىن زامان ئۆتۈپ كەتتى. ئۆيلىرىڭلارغا تارقىلىڭلار ۋە تىلىڭلارنى ئازراق ئىشقا سېلىڭلار، چۈنكى ھازىرقى ۋاقىتتا سىزلەرنىڭ گەپ - سۆزلىرىڭلارنى كىمىڭغا يەتكۈزمەيدۇ، بۇ خىل ئىش ئۈچۈن سىلەرنى تۇپىتوغرا دالا سودىلىرىغا ياكى جىنايەتچىلەر بۆلۈنمىسىگە تاپشۇرۇپ بېرىدۇ.

كازاكلار ۋىزۋۇت - ۋىزۋۇت بويىچە كېلىشىپ، گىرىگورىي بىلەن قول ئېلىشىپ خوشلاشتى:

— خەير - خوش، پانتېلېيېۋىچ! سەنمۇ بىزنى ناچار سۆز بىلەن ئەسكە ئالما.

— يات ئادەملەر بىلەن ھەربىي خىزمەت ئۆتەش، ئۇھ، بىزگىمۇ ئوڭاي بولماس!

— سەن بىزلەرنى بىكار قولدىن بېرىپ قويدۇڭ. دىۋىزىيىنى

تاپشۇرۇشقا ئۇنىمىسالىق بولاتتى!

— ساڭا كۆزىمىز قىمايدۇ، مىلىخوق. يىات كوماندىرلار، بەلكى، سەندىن بىلىملىكرەكتۇر، ئەمما بۇنىڭدىن بىزگە ھېچ قانداق يېنىكلىك كەلمەيدۇ، تېخىمۇ ئېغىرراق بولىدۇ، پالاكەت مانا شۇنىڭدا!

پەقەت ناپولوۋتسكىيېزىسىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر كازاك — بۆلۈنمىنىڭ قىزىقچىسى ۋە چاقچاقچىسى مۇنداق دېدى:

— گرىگورىي پانتېلىيېۋىچ، سەن بۇلارنىڭ سۆزىگە ئىشەنمە. ئەگەر ۋىجدانىڭ كۆتۈرمەيدىغان ئىش بولسا — ئۆز كىشىلىرىڭ بىلەن ئىشلىسەڭمۇ ياكى يات ئادەملەر بىلەن ئىشلىسەڭمۇ، بەربىر ئېغىر كېلىدۇ!

× ×

گرىگورىي كېچىچە يېرماكوۋ ۋە باشقا كوماندىرلار بىلەن ساموگون ئىچتى، ئەتىسى ئەتىگەن پروخور زىكوۋنى ئېلىپ، 19 - پولكقا يېتىۋېلىش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتى.

ئۇ يۈزلۈكنى تاپشۇرۇۋېلىشقا ئۇلگۈرمەستىن ۋە كىشىلەر بىلەن تېخى تۈزۈك تونۇشۇپ بولماستىنلا، بولۇك كوماندىرىنىڭ ھۇزۇرىغا چاقىرتىلدى. تاڭ سەھەر ۋاقتى ئىدى. گرىگورىي ئاتلارنى بىر قۇر كۆزدىن كەچۈرۈپ ۋە باشقا ئىش بىلەن ھايال بولۇپ، پەقەت يېرىم سائەتتىن كېيىن باردى. ئۇ ئوفىتسېرلارغا قاتتىق قول ۋە تەلەپچان بولغان پولۇك كوماندىرىنى كايىپ كېتەرمىكىن دەپ ئويلىغانىدى، ئەمما كوماندىر ئوچۇق چىراي بىلەن كۆرۈشۈپ: «خۇش، سىزنىڭچە، بۇ بۆلۈنمە قانداقراق ئىكەن؟ ئادەملىرى سىزگە مۇناسىپ كەلدىمۇ؟» — دەپ سورىدى - دە،

جاۋاب كۆتمەستىنلا، گرىگورىينىڭ يېنىدىكى بىر يەرگە قارىپ دېدى:

ــ گەپ مۇنداق، قەدىردانىم، سىزگە ئىنتايىن قايغۇلۇق بىر خەۋەرنى يەتكۈزمەكچىمەن ... سىزنىڭ ئۆيىڭىزدە چوڭ بىر بەختسىزلىك بولغان ئوخشايدۇ. بۈگۈن كېچە ۋېشىنسكايادىن تېلېگراممىا كەلدى. ئائىلە ئىشلىرىڭىزنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن سىزگە بىر ئايلىق دەم ئېلىش بېرىمەن. يولغا چىقىڭ.

ــ تېلېگراممىنى بەرسىڭىز ئىكەن، ــ دېدى گرىگورىي چىرايى ئۆڭۈپ.

ئۇ تۆت پۈكلەنگەن قەغەزنى ئېلىپ، ئۇنى ئېچىپ ئوقۇدى، قەغەزنى شۇئاندىلا تەرلىگەن قولى بىلەن مىجىقلىدى. ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا ئانچە كۆپ كۈچمۇ كېرەك بولمىدى، ئۇ ئارانلا دۇدۇقلاپ:

ــ توغرا، مەن مۇنداق بولار دەپ ئويلىمىغانىدىم. شۇنداق ئىكەن، مەن باراي. خەير ــ خوش.

ــ دەم ئېلىش گۇۋاھنامىسى ئېلىشنى ئۇنتۇپ قالماڭ.

ــ بولىدۇ. رەھمەت، ئۇنتۇمايمەن.

ئۇ ئۆز ئادىتى بويىچە قىلىچىنىڭ غىلاپىنى تۈتۈپ، ئىشەنچىلىك ۋە مەزمۇت قەدەم بىلەن دەھلىزگە چىقتى، ئەمما ئېگىز پەلەمپەيدىن چۈشۈشكە باشلىغاندا ــ توساتتىن ئۆز قەدىمىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىماي قويدى ــ دە، شۇ زامان يۈرىكىگە نەيزىدەك ئۆتكۈر بىر ئاغرىق سانجىلغانلىقىنى ھېس قىلدى.

تۆۋەنكى پەلەمپەيدە ئۇ دەلدەڭشىپ كەتتى ــ دە، ئىڭشىپ قالغان پەنجىرىنى سول قولى بىلەن تۇتۇۋالدى. ئوڭ قولى بىلەن دەرھال گىمناستىركىسىنىڭ ياقىسىنى يەشتى. چوڭقۇر ۋە تېز ــ تېز نەپەس ئېلىپ بىر مىنۇتچە تۇردى، ئەمما شۇ دەقىقە ئىچىدە دەرد ــ ئەلەمدىن بېشى قايغاندەك بولدى، پەنجىرىدىن قولىنى ئېلىپ، يان ئىشىك قېشىدا باغلاقلىق تۇرغان ئېتى

تەرەپكە يول ئالغاندا سەل ـ پەل چايقىلىپ، ئايغىنى تەسلىكتە كۆتۈرۈپ، ئاران ـ ئاران ماڭدى.

16

ناتالىيە دادىسە بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن بىرنەچچە كۈنگىچە شۇنداق بىر ھېسسىياتنى باشتىن كەچۈرۈپ يۈردىكى، بۇنداق ھېسسىيات گويا يامان چۈش كۆرۈپ، ئىغىر ۋەھىمە ئىچىدە ئويغىنىشقا كۈچ ـ مادار تاپالمىغان ئادەمدەك بولاتتى. ئۇ پروخور زىكوفنىڭ ئايالىنىڭ قېشىغا بېرىشقا ئەپسىز بىر باھانە ئىزدەيتتى، بۇنىڭدىن مەقسىدى: بۇ ئايالدىن چېكىنىش مەزگىلىدە گرىگورىي ۋېشېنسكايادا قانداق تۇردى، ئاكسىنيە بىلەن كۆرۈشۈپ تۇردىمۇ ـــ يوق، شۇنى سوراپ بىلمەكچى بولغانىدى. ئۇ ئىرىنىڭ ئەيىبلىك ئىكەنلىكىگە راست ئىشەنچ ھاسىل قىلىشنى خالايتتى، چۈنكى دادىسىنىڭ سۆزلىرىگە بىر تۈرۈپ ئىشىنەتتى، بىر تۈرۈپ ئىشەنمەيتتى.

ئۇ كەچ كىرگەندە بېغىم ھالدا بىر تال چۆپنى قولىدا ئويناپ زىكوفلارنىڭ قورۇسىغا كەلدى. پروخورنىڭ ئايالى ئىشلىرىنى تۈگىتىپ بولۇپ، دەرۋازىنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى.

ـــ سالامەتمۇ سەن، ژالمېركا!* بىزنىڭ موزايىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ناتالىيە.

ـــ خۇداغا شۈكۈر، سۆيۈملۈكۈم، ياق، كۆرمىدىم.

ـــ ئاشۇنداق بەكمۇ، بۇ لەنىتى، ـــ ئۆيدە زادىلا تىنچ-مايدۇ! ئۇنى نەدىن تاپارمەن، ھېچ ئەقلىم يەتمەيۋاتىدۇ.

---

* ژالمېركا ـــ ئېرى ئورۇشقا كەتكەن تۇلئايال ـــ ت.

www.uyghurkitap.com

— توختاپ بىر دەم دېمىگىنى ئال، تېپىلىدۇ. شىمشكا بىلەن مېھمان قىلايمۇ؟

ناتالىيە قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇششاق — چۈششەك خوتۇنلار پاراڭغا چۈشۈشتى.

— جەڭچىگدىن خەۋەر يوقمۇ؟ — دەپ سورىدى ناتالىيە.

— ھېچ خەۋەر يوققۇ، خۇددى سۇغا غەرق بولۇپ كەتكەنـ دەك، مۇرتەد! سېنىڭكى خەت — پەت ئەۋەتكەندۇر؟

— ياق. گرىشا خەت يازمەن دەپ ۋەدە قىلغانىدى، نېمىشقىدۇر خەت كەلمەيۋاتىدۇغۇ، كىشىلەر بىزنىڭكىلەرنى ئۇست — مىدۋىدىتسانىڭ نېرىسىغا كېتىپتۇ دېيىشىدۇغۇ، بۇنىڭدىن بۆلەك ھېچ نەرسە ئاڭلىمىدىم، — ناتالىيە گەپنى يېقىندا بولغان دوننىڭ نېرىقى تەرىپىگە چېكىنىشكە يۆتكىدى، ئەسكەرلەر ۋېشېنسكايادا قانداق تۇرغانلىقىنى، يېزىلىقلاردىن ئەسكەرلىككە كىم بارغانلىـ قىنى ئېھتىيات بىلەن سوراشقا باشلىدى. پروخورنىڭ قۇۋ ئايالى ناتالىيىنىڭ بۇ يەرگە نېمىشقا كەلگەنلىكىنى چۈشەنىدى — دە، تىلىنى يىغىپ، سىر بەرمەي، سوغۇقلا جاۋاب بەردى.

بۇ ئايال ئېرىنىڭ گەپ — سۆزلىرىدىن گرىگورىي تـوغرىـ سىدىكى ھەممە ئىشنى بىلىۋالغانىدى، ئەمما تىلى قىچىشىپ تۇرسىمۇ، سۆزلەپ بېرىشتىن قورقاتتى، چۈنكى ئېرىنىڭ مـۇنـۇ گەپلىرى ئېسىدە ئىدى: «بىلىپ قوي، بۇ توغرۇلۇق بىرىگە بىرەر ئېغىز گەپ ئاچىدىغان بولساڭ — بېشىڭنى كۆتـەكنىڭ ئۈستىگـە بېسىپ، ئېپلاس تىلىڭنى بىر گەز سۇغۇرۇپ چىقىرىپ، كـېـسـىپ تاشلايمەن. ئەگەر بۇ گەپ گرىگورىينىڭ قـولىقىغـا يېتـىدىغـان بولسا — ئۇ ئىشنى توختىتىپ، ئاۋۋال مـېنـى ئۆلتۈرىدۇ! مـەن سەندىن بىزار بولدۇم، ئەمما ھاياتىمدىن بەزگىنىم يوق، چـۈـ شەندىگمۇ؟ خۇش، ئۇنۇڭنى چىقارما، ئۆلۈكتەك بولۇۋال!»

— ئېرىڭ پروخور ۋېشكىدا ئاكسىنىيە ئاستـاخـوۋانى كـۆر-

مەپتۇمۇ؟ ــ دەپ چورتلا سوردى تاقتى تۇگىگەن ناتالىيە.

ــ ئۇنى كۆرىدىغانغا نەدە چولىسى تېگمدۇ! ئۇلار ئۇ يەر-دە كۆرۈشۈشكە بۇتۇشۇپ قويۇپتىكەنمۇ؟ خۇدا بەرھەق، مىرونوف-نا، ھېچنېمنى بىلمەيمەن، سەن بۇ ئىشنى مەندىن سوردىما، مېنىڭ ئاق سېرىق شەيتىنىمدىن بىر ئېغىز دۇرۇس گەپ ئاڭلىيالمايسەن. پەقەت ئال ــ بەر دېگەنىلا بىلىدۇ.

شۇنداق قىلىپ، ناتالىيە ھېچقانداق نەتىجە چىقىرالماي، تېخىمۇ ئىچى تىت ــ تىت بولۇپ، تېخىمۇ دىلخەستە بولۇپ قايتىپ كەتتى. ئەمما ئۇ، بۇ ئىشتىن خەۋەرسىز قېلىۋېرىشكە تاقەت قىلالمايتتى، شۇڭا بۇ ئىش ئۇنى ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا كىرىشكە ئىتتەرگەنىدى.

ئۇلار تام قوشنا بولغانلىقتىن، كېيىنكى يىللاردا پات ــ پات ئۇچرىشىپ تۇراتتى، ئۇنچىقماستىن بىر ــ بىرىگە باش ئېگىشىپ قويىاتتى، بەزىدە بىرنەچچە ئېغىز سۆزلەشكەن چاغلىرى-مۇ بولغان. ئۇچرىشىپ قالغاندا، سالاملاشماي، ئۆچمەنلىك بىلەن ھومىيىپ قويىدىغان چاغلار ئۆتۈپ كەتكەنىدى، ئۆزئارا ئاداۋەتنىڭ بۇرۇنقى كەسكىنلىكى بوشاشقانىدى، شۇڭا ناتا-لىيە ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا كېتىۋېتىپ، ئۇ مېنى قوغلاپ چىقارماس، باشقىلار توغرۇلۇق گەپ قىلمىسمۇ، گرىگورىي توغرۇلۇق سۆز ئاچار دېگەنگە ئۇمىد باغلىغانىدى. دەرۋەقە، ئۇنىڭ پەرىزى خاتا بولمىغانىدى.

ئاكسىنىيە ھەيران بولغانلىقىنى يوشۇرماستىنلا ناتالىيىنى ئىچكىرى ئۆيگە تەكلىپ قىلدى، دېرىزىلەرنىڭ پەردىسىنى چۈ-شۈردى، چىراغ ياقتى، ئاندىن سوردى:

ــ نېمە خۇش خەۋەر بىلەن كىردىڭ؟

ــ مەن ساڭا خۇش خەۋەر بىلەن كىرمەيمەنغۇ...

ــ ئۇنداق بولسا شۇم خەۋىرىڭنى ئېيت. گرىگورىي پان-

تېلېپېۋىچقا بىرەر ئىش بوپتۇمۇ؟

ئاكسىنىيىنىڭ بۇ سوئالىدىن چوڭقۇر، يوشۇرۇپ بولمايدىغان بىر تەشۋىشنىڭ پۇرىقى كېلەتتى، شۇڭا ناتالىيە ھەممىنى چۈشەندى. بىر جۈملە سۆزدىن ئاكسىنىيىنىڭ پۈتۈن ئىچكى دۇنياسى مەلۇم بولدى. ئۇنىڭ نېمە بىلەن كۈن ئۆتكۈزۈپ كەلگەنلىكى ۋە نېمىدىن قورقىدىغانلىقى ئاشكارىلاندى. بۇنىڭدىن كېيىن، ئەسلىنى ئالغاندا ئاكسىنىيىنىڭ گىرىگورىي بىلەن قانداق ئالاقىسى بارلىقىنى سوراپ ئولتۇرۇشنىڭمۇ ھاجىتى يوق ئىدى، لېكىن ناتالىيە قايتىپ چىقمىدى، ئالدىرىماي جاۋاب قايتۇردى:

— ياق، ئېرىم ھايات ھەم ساق ـ سالامەت، قورقما!

— قورقۇۋاتقىنىم يوق، بۇ گەپنى نەدىن تاپتىڭ؟ ئۇنىڭ سالامەتلىكى توغرۇلۇق سەن ئويلاپ، سەن ئازاب چېكمىشىڭ كېرەك، مېنىڭ ئۆز غېمىمنىمۇ يېتىپ ئاشىدۇ، — ئاكسىنىيە ئەركىن سۆزلىدى، ئەمما يۈزىگە قان يۈگۈرگەنلىكىنى ھېس قىلىپ، دەرھاللا شىرەنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، مېھمانغا ئارقىسىنى قىلىپ تۇرۇپ، بىر ئوبدان كۆيۈۋاتقان چىراغنىڭ پىلىكىنى بىر ئازانغىچە تۆۋىدى.

— سېنىڭ ستېپانىڭ ھەققىدە بىر نەرسە ئاڭلىمىدىڭمۇ؟

— يېقىندا سالام يوللاپتۇ.

— ئۇ ساق ـ سالامەتمىكەن؟

— شۇنداق بولۇشى كېرەك، — ئاكسىنىيە مۇرىسىنى قىسىپ قويدى.

ئۇ بۇ يەردىمۇ يالغان سۆزلەشكە، ئۆزىنىڭ ئىچكى ھېسسىياتىنى يوشۇرۇشقا قادىر بولالمىدى: ئېرىنىڭ تەقدىرىگە بېپەرۋا قاراش ئۇنىڭ جاۋابىدىن ئوچۇقلا كۆرۈنۈپ قالدى ـ دە، ناتالىيە ئىختىيارسىز كۈلۈپ قويدى.

— قارىغاندا، سەن ئۇنىڭ تەقدىرى توغرىسىدا ئانچىلىك

قايغۇرمايدىكەنسەن... بۇ، ئەلۋەتتە، سېنىڭ ئۆز ئىشىڭ. مەن مۇنۇ ئىش ئۈچۈن كىرگەنسەدىم: پۈتۈن يېزىدا گېرىگورىي يەنىلا ئاكسىنىيىگە پەرۋانە بولۇپ يۈرىدىكەن، ھەر قېتىم ئۆيىگە قايتىپ كەلگەن چاغدا بۇ ئىككىسى كۆرۈشۈپ تۇرىدىكەن، دېگەن يالغان - ياۋداق سۆزلەر ئېقىپ يۈرىدۇ. بۇگەپ راستمۇ؟

— سورايدىغان ئادىمىڭنى تاپتىڭ! — دېدى ئاكسىنىيە مەسخىرە ئارىلاش، — مەن سەندىن سوراپ باقاي، بۇ گەپ راستمۇ - يالغانمۇ؟

— سەن ھەق گەپنى ئېيتىشتىن قورقامسەن؟

— ياق، قورقمايمەن.

— ئۇنداق بولسا ئېيتىپ باققىنا، مەن بىلەي، ئازابلانماي مېنى بىكاردىن قىيناشنىڭ نېمە ھاجىتى بار؟

ئاكسىنىيە كۆزلىرىنى قىسىپ، قارا قاشلىرىنى مىدىرلىتىپ قويدى.

— مەن بەربىر ساڭا ئېچ ئاغرىتمايمەن، — دېدى ئۇ كەسكىنلىك بىلەن، — ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا مۇنداق ئەھۋال مەۋجۇت: مەن ئازاب چەكسەم — سەن ھۇزۇرلىنىسەن، سەن ئازاب چەكسەڭ — مەن ھۇزۇرلىنىمەن. بىز بىر ئادەمنى شېرىكلىشۋاتىمىزغۇ؟ خۇش، مەن ساڭا راستىنى ئېيتاي، ئالدىن بىلىۋال. بۇنىڭ ھەممىسى راست، خەق بىكاردىن ۋالاقلىمايدۇ. مەن گېرىگورىدىنى يەنە ئۆزۈمگە قارىتىۋالدىم، ئەمدى ئۇنى قوللىدىن بەرمەسلىككە تىرىشىمەن. خۇش، مۇندىن كېيىن سەن نېمە قىلماقچىسەن؟ ئۆيۈمنىڭ دېرىزىسىنى چاقامسەن ياكى مېنى پىچاق بىلەن ئۆلتۈرەمسەن؟

ناتالىيە ئورنىدىن تۇردى، قولىدىكى كۆڭ چۈۋقنى پوملاپ مەشكە سالدى - دە، ئۆزىگە خاس بولمىغان ماتانەت بىلەن جاۋاب قايتۇردى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ هازىر مەن ساڭا ھېچقانداق يامانلىق قىلمايمەن، كۆتۈپ تۇرىمەن، گىرىگورىي كەلگەندە ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىمەن، كېيىن ئىككىلارغا نېمە قىلىدىغانلىقىم مەلۇم بولىدۇ. مېنىڭ ئىككى بالام بار، شۇنداق ئىكەن، بۇ ئىككىسى بالىنىمۇ، ئۆزۈمنىمۇ قوغداش قولۇمدىن كېلىدۇ!

ئاكسىنىيە كۈلۈپ قويدى.

ـــ دېمەك، هازىرچە مەن بىخەتەر كۈن ئۆتكۈزۈپ تۇرالايدىكەنمەن ـ دە؟

ناتالىيە بۇ سۆزنىڭ زەھەرخەندە بىلەن ئېيتىلغانلىقىنى بايقىماي، ئاكسىنىيىگە يېقىنلىشىپ كېلىپ يېڭىدىن تارتتى.

ـــ ئاكسىنىيە! سەن ئۆمۈر بويى تۇرمۇشۇمغا توسقۇنلۇق قىلىپ كەلدىڭ، ئەمما ئەمدى مەن بۇرۇنقىدەك يالۇۋرۇپ ئولتۇرمايمەن، ئېسىڭدە بارمۇ؟ ئۇ چاغدا مەن ياش ئىدىم، نادان ئىدىم، يېلىنسام ـــ ئىچى ئاغرىپ، رەھىمى كېلىپ، گىرىشادىن ۋاز كېچەر دەپ ئويلايتتىم، ئەمدى ئۇنداق قىلمايمەن! ماڭا پەقەت شۇ نەرسە ئايانكى، سەن ئۇنى ياخشى كۆرمەيسەن، پەقەت ئۆگىنىپ قالغان كۆڭلۈڭ بويىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تارتىشىپ يۈرىسەن. ئۇنى ماڭا ئوخشاش ياخشى كۆرگەن چاغلىرىڭ بولغانمۇ؟ ئەلۋەتتە ياق. سەن لىستنىتسكى بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىپ يۈردۈڭ، سەن ئويۇنچى كىم بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلمىدىڭ؟ ئىشق ـ مۇھەببەت قويغان كىشىلەر بۇنداق قىلمايدۇ.

ئاكسىنىيىنىڭ چىرايى ئاپئاق ئۆڭدى، ـــ ناتالىيىنى قولى بىلەن ئىتتىرىپ، ساندۇقنىڭ ئۈستىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ـــ ئۇ مۇنداق سۆزنى يۈزۈمگە سالغىنى يوق، سەن يۈزۈمگە سالامسەن؟ بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ نېمە كارىڭ بار؟ خوپ، ماقۇل! مەن ئەسكى ئايال، سەن ياخشى، خۇش، مۇندىن كېيىن نېمە قىلماقچىسەن؟

ـــ گەپ تامام. ئاچچىقلانما. ھازىر گېپىمەن. ئىشنىڭ ھەممىتىنى ئېچىپ ئېيتقانلىقىڭغا رەھمەت.

ـــ رەھمەت ئېيتىشقا ئەرزىمەيدۇ، تەشەككۇر بىلدۈرمە. بۇ ئىشنى مەنسىزمۇ بىلگەن بولاتتىڭ. كىچىككىنە تۇرۇپ تۇر، دېرىزە قاپقىنىنى يېپىشقا سەن بىلەن بىللە چىقمەن، ـــ ئاكسىنىيە پەلەمپەينىڭ بېشىدا توختاپ، دېدى. ـــ مەن شۇنىڭغا خۇشالكى، بىز سەن بىلەن ئۇرۇش ـ جاڭجالسىز ياخشىلىقچە ئايرىلىشتۇق، ئەمما سۆيۈملۈك قوشنام، ساڭا ئاخىرقى سۆزۈمنى ئېيتىپ قويماي! كۆچۈك يەتسە ئۇنى مەندىن تارتىۋال، كۆچۈك يەتمىسە مەندىن خاپا بولما. مەنمۇ ئۇنىڭدىن ياخشىلىق بىلەن ۋازكېچەلمەيمەن. مېنىڭ ياشلىق يىللىرىم ئۆتتى، سەن مېنىي ئويۇنچى دەپ ئاتىساڭمۇ، سىلەرنىڭ داشكا ئەمەسمەن، مۇنداق ئىشلار بىلەن مەن ئەزەلدىن شۇغۇللانمىغان... سېنىڭ گەرچە بالىلىرىڭ بولسىمۇ، ـــ ئاكسىنىيىنىڭ ئاۋازى تىترەپ، تېخىمۇ غۇۋا، تېخىمۇ پەسىيىپ چىقتى، ـــ ئۇ مېنىڭ ئون سەككىزىمىڭ ئالەمدە يەككە ـ يېگانە بىر كىشىم! بىرىنچىسى ھەم ئاخىرقىسى! بىلمۇاتامسەن؟ بۇ توغرۇلۇق ئەمدى سۆزلەشمەي قويايلى، ئۇ تىرىكلا بولسا، مەلىكەم مەريەم ئانا ئۇنى ئۆلۈمدىن ئۆز پانالىمىدا ساقلىسۇن، قايتىپ كەلگەندە، ئۆزى تاللار...

بۇ كېچە ناتالىيە ئۇخلىمىدى. ئەتىسى ئەتىگەن ئىلىنىچنا بىلەن بىللە باغچىغا ئوت ئوتاشقا چىقتى. ئىش ـ ئەمگەك بىلەن بولغاندا كۆڭلى قايغۇ ـ ھەسرەتتىن خالىي بولاتتى. ئۇ كەتمىنى بىلەن ئاپتاپتا قۇرۇپ، چېچىلىپ تۇرغان قۇمساز سېغىز توپىنى بىر يېتىمدا چاپاتتى، ئاندا ـ ساندا بىلىنىي رۇسلاپ، دېمىنى ئالاتتى، يۈزىدىكى تەرنى سۈرتەتتى، سۇ ئىچىۋالاتتى، ئۇي ـ خىيالغا كەمرەك بېرىلەتتى.

شامال توزغىتىۋەتكەن ئاق بۇلۇتلار كۆك ئاسماندا ئەر-

زان ئۇزۇپ، ئېردىپ تۇگەيتتى. تاۋلانغان يەرنى ئاپتاپ كۆيدۈرەتتى. شەرقتىن يامغۇر بېسىپ كېلىۋاتاتتى. چېپىپ ئۆتكەن قارا بۇلۇت كۈننى توسۇۋالغاندا، ناتالىيە ئۇنى بېشىنى كۆتۈرەمەستىن، دۈمبىسى بىلەن سەزدى؛ بىردەمدىلا ھاۋا سالقىنلىشىپ قالدى، ئىسسىقتىن نەپەس ئېلىۋاتقان قارامتۇل يەرنىڭ ئۈستىگە، شاخلاپ كەتكەن تاۋۇز پەلەكلىرىنىڭ ئۈستىگە، ئاپتاپپەرەسنىڭ ئېگىز شادىلىرىغا شىددەت بىلەن كۈل رەڭ سايە چۈشتى. بۇ سايە قىيالىقتىكى باغچىلارنى، جەزىرىمە ئىسسىقتىن سالپىيىپ قالغان ئوت ـ چۆپلەرنى، ياپراقلىرى قۇشلارنىڭ مايىقى بىلەن ئىپلاسلانغان، مەيۈسلۈك بىلەن بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرغان دولانا ۋە تاغالچىلار كۆچەتلىرىنى يېپىپ كەتتى. بۆدۈنىلەر چاكىلداپ سايرىشاتتى، سوپىستىرغايلارنىڭ يېقىملىق ناۋاسى ئوچۇق ئاكىلىناتتى، ھەتتا ئىللىق مايسىلارنى يەلپۈپ تۇرغان شامالمۇ ئانچىلىك ئىسسىق تۇيۇلمايتتى. شۇنىدىن كېيىن غەربكە قاراپ ئۇزۇپ كېتىۋاتقان قارا بۇلۇتنىڭ كۆزنى چاقايتىدىغان ئاپئاق جىيەكلىرىنى قۇياش قىيپاش يېرىپ ئۆتتى ـ دە، ئازادىلىككە چىقىپ، ئالتۇندەك پارقىراپ تۇرغان نۇر ئېقىمىنى زېمىنىنىڭ ئۈستىگە يېگىمباشتىن تۆكۈشكە باشلىدى. يىراق ـ يىراقلاردا، دون بويى تاغلىرىنىڭ زەڭگەر تىزمىلىرىدا قارا بۇلۇتنى قوغلىشىپ ماكىغان قوڭۇر سايە تېخىچە تىمىسقىلاپ، زېمىنىنى ئالىچىپار تۈسكە كىرگۈزەتتى، باغچىلاردا بولسا كەھرىۋادەك سېرىق چاشگاھ ۋاقتى ھۆكۈمرانلىق قىلىشقا باشلىغان، ئۇپۇقتا دەريا ئېقىنىدەك پارقىراپ تۇرغان سەراپ ۋىل ـ ۋىل تىترەپ تۇراتتى، يەرنىڭ ۋە ئۇنىڭدىن ئۇزۇقلانغان ئوت ـ گىياھلارنىڭ تىنچىق ھىدى ئاكىقىپ تۇراتتى.

چۆش ۋاقتىدا ناتالىيە يارنىڭ ئىچىدە قېزىلغان قۇدۇقنىڭ قېشىغا بېرىپ بىر كۈزا مۇزدەك بۇلاق سۈيى ئەكەل-

دى. ئىلئىنچنا بىلەن ئىككىسى ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرۇپ، قوللىرىنى يۇدى ـ دە، تونۇردەك ئاپتاپتا تاماقتا ئولتۇرۇشتى، ئىلئىنچنا پەشتامىسنى يەرگە سىلىپ، ئۇستىگە نانىنى قاتار قىلىپ توغرىدى، خالتىدىن بىر جۈپ قوشۇق ۋە پىيالە ئالدى، ئاپتاپ تەگمىسۇن دەپ چۆمكەپ قويغان بىر خۇمرا قېتىقنى كوفتىنىڭ ئاستىدىن چىقاردى.

ناتالىيە تاماقنى تازا ئىشتەي بىلەن يېمىگەچكە، قېيىن ئانىسى ئۇنىڭدىن سورىدى:

ــ ئۇزاقتىن بۇيان ساڭا قاراپ يۈرىمەن، نېمىشقىدۇر سەن بۇرۇنقىدەك ئەمەسسەن... ياكى گرىشكا بىلەن ئىككىلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىرەر ئىش بولدىمۇ؟

ناتالىينىڭ شامالدا يىرىلغان لەۋلىرى ئېچىنىشلىق تىترەشكە باشلىدى:

ــ ئاپا، ئۇ يەنە ئاكسىنىيە بىلەن ئۇچرىشىپ يۈرۈپتۇ.

ــ بۇنى... نەدىن ئۇقتۇڭ؟

ــ تۇنۇگۈن مەن ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا كىرگەنىدىم.

ــ بۇ پەسكەش ئۆزى ئىقرار قىلدىمۇ؟

ــ ھەئە.

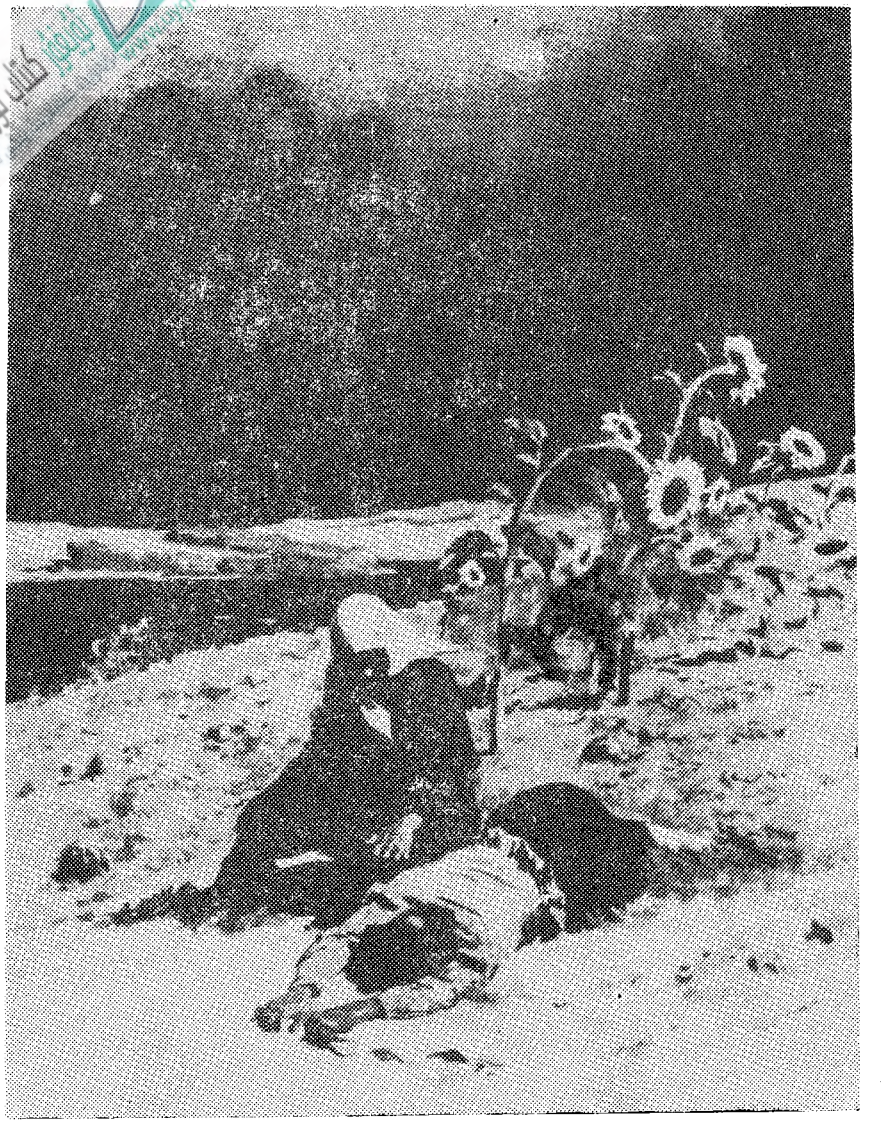
ئىلئىنچنا بىردەم ئۇنچىقماي، ئويغا چۆمدى. قورۇق چۈشكەن يۈزىدە ۋە لەۋلىرىنىڭ بۇرجىكىدە جىددىي سىزىقچىلار پەيدا بولدى.

ــ بەلكىي، بۇ لەنىتى ماختىنىپ شۇنداق دېگەندۇ؟

ــ ياق، ئاپا، بۇ ئىش راست، بۇنىڭدا شۈبھە يوق...

ــ سەن ئۇنىڭغا كۆز ـ قۇلاق بولۇپ تۇرمىدىڭ...ــ دېدى موماي ئېھتىيات بىلەن، ــ بۇنداق ئەردىن نەزەرنى ئۈزۈپ قويماسلىق كېرەك.

ــ قانداق قاراپ تۇرالايمەن؟ مەن ئۇنىڭ ۋىجدانىغا

تۇ يېقىمسىز قۇرغاق يەرگە يوزىچە يېقىلدى - دە، كۆكرىكىنى يەرگە يېقىپ، ياش تۆكمەستىن ناله - زار قىلىشقا باشلىدى.(258 — بەتكە)

ئىشەنگەنىدىم... مەن ئۇنى يوپكامنىڭ بىر يېرىگە چېگىپ قويۇشۇم كېرەكمىدى؟ — ناتالىيە ئاچچىق كۈلۈپ قويدى — ده، سەللا ئاكلىغۇدەك قىلىپ قوشۇپ قويدى، — ئۇ مىشاتكا ئەمەسقۇ، بىر يەردە تۇتۇپ تۇرۇشقا بولىدىغان. چېچىنىڭ يېرىمى ئاقاردى، ئەمما كونا ئادىتىنى تاشلىماي كېلىۋاتىدۇ...

ئىلئىنىچنا قوشۇقلارنى يۇيۇپ، ئېرتتى، چىنىنى چايقىدى، نەرسە — كېرەكنى يىغىشتۇرۇپ خالتىغا سالدى، شۇندىن كېيىنلا سورىدى:

— هەممە دەرد — ئەسەر شۇمۇ؟

— نېمە دېگىنىڭىز بۇ، ئاپا... يورۇق ئالەمدە كۆڭۈلسىز بولۇشقا مۇشۇ دەرد — ئەسەرنىڭ ئۆزىمۇ يېتىدۇ!

— ئەمدى سەن نېمە قىلماقچى؟

— باشقا نېمىمۇ قىلاي؟ بالىلىرىمنى ئېلىپ ئۆزىمىزنىڭ ئۆيىگە كېتىمەن. ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرمايمەن. ئاكا سىنىيىسىنى ئۆيگە ئەكېلىپ، شۇنىڭ بىلەن تۇرسۇن. مېنىڭ شۇ چەككەن ئازابىمىمۇ يېتەر.

— ياش ۋاقتىمدا مەنمۇ شۇنداق ئويلايتتىم، — دېدى ئىلئىنىچنا ئۇلۇغ — كىچىك تىنىپ، — بىزنىڭ چالمۇ ئۇنداق — مۇنداق ئىت ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭدىن تارتقان دەرد — ئەلىمىم ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز. پەقەت ئۆزۈڭنىڭ قەدىناس ئېرىڭدىن كېتىپ قېلىش ئوڭاي ئىش ئەمەس، بۇنداق قىلىشنىڭ كېرىكىمۇ يوق. ئەقلىي — هوشۇڭ بىلەن ئويلاپ باق، — ئۆزۈڭمۇ چۈشىنىپ قالىسەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بالىلارنى ئاتىسىدىن ئايرىۋېلىپ كېتىمەن دېگىنىڭ، بۇ قانداقچە گەپ؟ ياق، بۇنى بىكار ئېيتىسەن. بۇنداق دەپ ئويلىغۇچى بولما، ماقۇل بولمايمەن!

— ياق، ئاپا، ئۇنىڭ بىلەن تۇرمايمەن، ئاغزىڭنى ئۇپراتماڭ.

— بۇ قانداقچە ئېغىزنى ئۇپرىتىش بولمىدىكەن؟ — دېدى ئىلئىنىچنا زەردىسى قايناپ، — سەن مېنىڭ نېمەم؟ ئۆز كېلىنىم ئەمەسمۇ؟ سەن قاغىنىش تەگكۈرلەرگە مېنىڭ ئىچىم ئاغرىمىدۇ؟ مەن ئاناڭغا، قېرى مومايغا ئاشۇنداق سۆزلەرنى قىلامسەن؟ گەپ بىر: مۇنداق خىيالنى كاللاڭدىن چىقىرىۋەت. گەپنى مۇشۇ يەردە تۈگىتەيلى. ئويلىغان نېمىسنى قاراڭ: «ئۆيدىن كېتىمەن!» نەگە كەتمەكچىدىڭ؟ تۇغقانلىرىڭدىن كىم سېنى كېرەك قىلىدۇ؟ ئا-تاڭ يوق، ئۆيۈڭلار كۆيۈپ كەتكەن، ئاپاڭ بولسا بىراۋنىڭ بو-سۇغىسىدا خۇدا يولىدا سەدىقە تىلەپ كۈن كەچۈرمەكچى بولۇ-ۋاتىدۇ، سەن ئۇ يەرگە تېقىلماقچى بولساڭ، نەۋرىلىرىمنىمۇ ئە-گەشتۈرۈپ كېتەمسەن؟ ياق، سۆيۈملۈكۈم، بۇ ئىشىڭ بولمايدۇ! گېرىشكا كەلسۇن، ئۇنىڭ بىلەن نېمە دېيىشىدىغانلىقىمىزنى شۇ چاغدا كۆرەرمىز، ھازىر سەن ماڭا بۇ توغرۇلۇق سۆز ئاچما، رۇخسەتمۇ قىلمايمەن ھەم ئاڭلىمايمەن!

ناتالىينىڭ كۆڭلىدە ئۇزاقتىن بۇيان يىغىلىپ قالغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى تۇتقاقلىق كېسەلدەك تىترەك ئىچىدە بىر ھۆكۈمدەك بىلەن توساتتىن سىرتقا پارتلاپ چىقتى. ئۇ ئاھ — ئۇھ قىلىپ، بېشىدىن رومالنى يۇلۇپ تاشلىدى، يېقىمسىز قۇر-غاق يەرگە يۈزىچە يېقىلدى — دە، كۆكرىكىنى يەرگە يېقىپ، ياش تۆكمەستىن ناله — زار قىلىشقا باشلىدى.

ئىلئىنىچنا — بۇ دانىشمەن، جەسۇر موماي — جايىدىن مىدىرلاپمۇ قويمىدى. ئۇ قېيقالغان قېتىقنى خۇمرا بىلەن كوف-تىسىغا پۈختا ئوراپ، ئۇنى سالقىن يەرگە قويدى، شۇندىن كې-يىنلا چىنىگە سۇ قۇيۇپ، ناتاشانىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ مۇنداق قايغۇ — ئەلەمگە نەسىھەت كار قىلمايدىغانلىقىنى بىلەتتى؛ شۇنىڭدەك كۆزلىرى قۇرۇق بولغاندىن ۋە ئاغزىنى مەھ-كەم يۇمۇۋالغاندىن كۆرە، كۆز يېشى قىلىشىنىڭمۇ ياخشى ئىكەن-

لىكىنىمۇ بىلەتتى. ئىلئىنسچىنا ناتالىينى يىغلىۋالسۇن دەپ كۆڭ تۆپ تۇردى. ئاندىن ئەمگەكتە پىشقان قاداق قولىنى كېلىنىنىڭ بېشىغا قويدى، ئۇنىڭ سىلىق قارا چاچلىرىنى سىيلاپ تۇرۇپ، قاتتىقلىق بىلەن:

— بولدى قىل! ھەممە ياشنى بىر يولى يىغلاپ تۈگىتەلمەيسەن، يەنە بىر قېتىمغىمۇ قالسۇن. مە، مۇنۇ سۇنى ئىچ،— دېدى.

ناتالىيە يىغىدىن توختىدى. پەقەت ئاندا ـ ساندىلا ئىكىكى مۇرىسى كۆتۈرۈلۈپ، بەدىنىگە ئۇشاق تىترەك ئولاشتى. ئۇ تۇيۇقسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، چىنە بىلەن سۇ تەڭلەپ تۇرغان ئىلئىنسچىنانى ئىتتىرىۋەتتى ـ دە، يۈزىنى شەرققە قىلىپ، كۆز يېشى بىلەن ھۆل بولغان قوللىرىنى خۇددى نامازغا تۇرغاندەك قوشتۇرۇپ، ئۆكسۈگەن ھالدا جاۋىلداپ كەتتى:

— ئەي، پەرۋەردىگار! مېنىڭ قۇشقاچتەك جېنىمغا ئۇ زالىمن بولدى! مۇنداق ھايات كەچۈرۈشكە ئەمدى كۈچ ـ مادارىم قالمىدى! ئىلاھا! ئۇ لەنىتىنىڭ جازاسىنى بەر! ئاشۇ يەردە ئۇنىڭغا ئەجەل يوللىغايسەن! مۇندىن كېيىن كۆرمىسۇن، مېنى ئازابلىمىسۇن!...

شەرقتىن پاغا ـ پاغا قارا بۇلۇت بېسىپ كەلمەكتە ئىدى. پەس ئاۋاز بىلەن ھاۋا گۈلدۈرلىدى. ئاپئاق چاقماق يۇلاق بۇلۇت چوققىلىرىنى يېرىپ كۆتۈرۈپ، ئەگرى ـ بۈگرى ھالدا ئاسمانغا يېيىلدى. شامال زارلانغان مايسا ئوتلارنى غەربكە ئېگەتتى، چوڭ يولدىن ئاچچىق چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈپ ئۇچۇرۇپ كېتەتتى. ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ ئېغىر قالپاقلىرىنى يەرگىچە پۈكلەيتتى.

شامال ناتالىينىڭ پاخپايغان چاچلىرىنى توزغىتاتتى، ھۆل بولۇپ كەتكەن يۈزىنى قۇرۇتاتتى، ئەمگەكتە كېيىدىغان كەڭ سۇر يوپكىسىنىڭ ئېتىكىنى پۈتىغا ئورايتتى.

ئىلئىنچنا بىر نەچچە سېكۇنت خۇراپىي ۋەھىمە بىلەن كېلىنىگە قاراپ تۇردى. كېلىنى ئاسمانىنىڭ يېرىمىنى قاپلىۋالغان قاپقارا بۇلۇت مەنزىرىسىدە ئىلئىنچىناغا ناتونۇش ۋە قورقۇنچلۇق بولۇپ كۆرۈندى.

يامغۇر شىددەتلىك بېسىپ كەلدى. گۈلدۈرماما ئالدىدىكى سۇكۈنات ئۈزۈنغا بارمىدى. قىيپاش پەسلەپ ئۈچۈۋاتقان قۇرغۇيلار تەشۋىش بىلەن چىرىلداشقا باشلىدى. ئاغمىخان كامىرىنىڭ ئاغزىدا ئاخىرقى قېتىم ئىسقىرتتى، شىددەتلىك شامال ئۇششاق قۇم ئاردىلاش چاڭنى ئىلئىنچىنانىڭ يۈزىگە ئۇرۇپ، غۇيۇلداپ دالاغا ئۇچۇراتتى. موماي‌ئورنىدىن تەسلىكتە تۇردى. ئۇنىڭ يۈزى ئۆلۈكتەك تاتىرىپ كەتتى، بۇ چاغدا ئۇ بېسىپ كەلگەن بوراننىڭ ھۆركىرىشى ئاستىدا غۇۋا ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىدى:

ــ ئېسىڭنى يىغ! خۇدا سەن بىلەن بىرلىشۇن! كىمگە ئۆلۈم تىلەيسەن؟!

ــ خۇدايا، ئۇنى جازالا! خۇدايا ئۇنىڭ ئەدەبىنى بەر!ــ ناتالىيە مۇدھىش قارا بۇلۇتلار ھەيۋەت بىلەن ئۈستى ـ ئۈستىگە توپلىشىپ، قۇيۇندا تىك كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان، ۋال ـ ۋۇل چاقماق چېقىپ ئاپئاق يورۇپ كەتكەن يەرگە ئازغىن كۆزلىرىنى تىكىپ، ھەدەپ قارغايتتى.

دالا ئۈستىدە قۇرۇقتىن ـ قۇرۇق تاراق ـ تۇرۇق ھاۋا گۈلدۈرلىدى. پۈتۈن ئەزايىنى قورقۇنچ باسقان ئىلئىنچنا دەرھال چىۋىقۇندى، ئاندىن تەسلىكتە قەدەم تاشلاپ، ناتالىيىنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، ئۇنىڭ مۈرىسىدىن تۇتتى.

ــ تىزلىنىپ ئولتۇر، تۆۋە قىل! ئاڭلىدىڭمۇ، ناتاشكا!

ناتالىيە خىرە كۆزلىرى بىلەن قېيىن ئانىسىغا مەنىسىز قاراپ قويۇپ، ئىختىيارسىز تىزلاندى.

ــ خۇداغا ئىستىغپار ئېيت، كەچۈرۈم سورا! ــ ئىلـ

www.uyghurkitap.com

ئەنسىچىنا قەتئىي بۇيرۇق قىلدى، ــ سېنىڭ دۇئايىڭنى قوبۇل قىلماسلىقنى ئىلتىجا قىل. سەن كىمنىڭ ئۆلۈمىنى تىلەيدىڭ؟ ئۆز بالىلىرىڭنىڭ جانىجان ئاتىسىغا ئۆلۈم تىلەيدىغۇ. ئۇ، بۇ قانداق چوڭ گۇناھ... چوقۇن! يەرگە باش ئەگ. «خۇدايا مېنى كەچۈر، مەن مەلئۇننىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈ» ــ دېگىن.

ناتالىيە چوقۇندى، ئاقىرىپ كەتكەن لەۋلىرى بىلەن بىر نېمىلەرنى پىچىرلىدى ــ دە، چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، قولىنى شالماي، يېنىچە يەرگە يىقىلدى.

× ×

سەلدەك ياغقان يامغۇر بىلەن يۇيۇنغان دالا ئاجايىپ يېڭىلىققا چۆمدى. يىراقتىكى كۆلدىن نەق دونىڭ قىرغىقىچە روشەن ھەسەن ــ ھۈسەن تارتىلدى. غەربتە غۇۋا ھاۋا گۈلدۈرلىدى. يارنىڭ ئىچىگە لاي تاغ سۈيى بۇركۈت قىقىرلىغاندەك بۇلدۇقلاپ ئېقىپ چۈشۈشكە باشلىدى. كۆپۈكلىنىپ ئاققان جىلغا سۈلىرى تاغ باغرى بىلەن باغچىلارنى ئارىلاپ، تۆۋەنگە دونغا قاراپ چاپتى. ئۇلار يامغۇر قىرقىپ تاشلىغان ياپراقلارنى، يەردىن كولاپ تاشلانغان ئوت ــ گىياھلارنىڭ يىلتىزلىرىنى، ئۈزۈلگەن قارا بۇغداي باشاقلىرىنى ئاققۇزۇپ كېتەتتى. باغچا بويلىرىدا قېلىن قوم قاتلاملىرى چېچىلىپ ياتقان بولۇپ، قوغۇن ــ تاۋۇزلارنىڭ پەلەكلىرىنى كۆمۈپ تاشلىغانىدى؛ يازلىق يوللاردا، جۇشقۇن سۈلار ھارۋا چاقىنىڭ ئىزلىرىنى چوڭقۇر كولاپ، ئوخچۇپ ئاقاتتى. يىراقتىكى ساينىڭ ئېتىكىدە چاقماق چېقىپ كۆيدۈرگەن پىچان دۆڭىسى يېنىپ تۈگەي دەپ قالغانىدى. بىنەپشە رەڭ تۈتۈن خادىدەك كۆككە بوي سوزغان

بولۇپ، ئاسماندا غۇلاچ يېيىپ تۇرغان ھەسەن ـ ھۈسەنىنىڭ گەردىشىگە تاقاشقانىدى.

ئىلئىنچنا بىلەن ناتالىيە پاتقاق، تېيىلغاق يولدا يوپكىلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، يالىڭاياق پۇتلىرى بىلەن ئاۋايلاپ دەسسەپ، يېزىغا قاراپ پەسكە چۈشۈۋاتاتتى. ئىلئىنچنا سۆز ئاچتى:

ــ ھەقتائالا كۆرۈپ تۇرۇپتۇ، سىلەر ياشلار تولىمۇ بەخىباش كېلىسىلەر! كىچىككىنە ئىشقا جەھلىگىلار چىقمىدۇ. مەن ياشلىقىمدا ئۆتكۈزگەن كۈن سېنىڭ بېشىڭغا كەلگەن بولسا، ئۇ چاغدا قانداق قىلغان بولاتتىڭ ۋايىتاڭ؟ سېنى گرىشكا پۈتۈن ئۆمرىدە بارمىقى بىلەن تاك قىلىپ چەككىنى يوق. شۇنداق تۇرۇقلۇق يەنىلا رازى ئەمەسسەن، يەنە تېخى غەلىتە قىلىق چىقارىدىڭ: ئېرىڭنى تاشلاپ كەتمەكچى بولدۇڭ، ئۆزۈڭنى خاپىچىلىققىمۇ سالدىڭ، سەن نېمىلەرنى قىلمىدىڭ، سىلەر يامان ئىشلىرىڭلارغا خۇدانىمۇ ئارىلاشتۇردۇڭلار... خۇش، ئېيتقىنا قوزام، مۇشۇ ئىشىڭ ياخشىمۇ؟ مېنىڭ توكۇر بۇتۇم ياش ۋاقتىمدا مېنى ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق ئۆلگۈدەك دۇمبالايتتى؛ ئۇنىڭ ئالدىدا مەن ھېچبىر گۇناھ ئۆتكۈزگەن ئەمەس. ئۆزى بايى ـ ئاپەت تېرىپ، ئاچچىقىنى مەندىن ئالاتتى. تاڭ ئاتقاندا قايتىپ كېلەتتى، تەنە قىلىپ ۋارقىراپ يىغلىسام، مۇشت يېغدۇراتتى... بىر ئايغىچە پۇتۈن ئەزايىم تۈمۈردەك كۆكىرىپ يۇرەتتىم، ئەمما شۇ ئەھۋالدىمۇ تىرىك قالدىم، بالىلىرىمنى بېقىپ چوڭ قىلدىم، بىر قېتىممۇ ئۈيدىن كېتىشنى نىيەت قىلمىغنىم يوق. مەن گرىشكىنى ماختىمايمەن، ئەمما مۇنداق ئادەملەر بىلەن يەنىلا بىللە ئۆتۈشكە بولىدۇ. مۇبادا مۇنۇ ياۋۇز خوتۇن بولمىغاندا ــ گرىشكا يېزىدىكى كازاكلارنىڭ ئەڭ ئال

www.uyghurkitap.com

دىنقىسى بولاتتى. ئاشۇ جادۇگەر ئۇنى سېھىرلەپ قويغان، باشقا ئىش ئەمەس.

ناتالىيە ئۇزاققىچە بىر نەرسىنى ئويلاپ، ئۇنچىقماستىن ماڭدى، كېيىن دېدى:

— ئاپا، ئەمدى بۇ توغرۇلۇق سۆزلەشنى خالىمايمەن. گرىگورىي كەلسۇن، شۇ چاغدا مېنىڭ نەگە باريدىغانلىقىم مەلۇم بولىدۇ... بەلكى، ئۆزۈم كېتەرمەن ياكى ئۇ مېنى قوغلىۋېتەر، ئەمما ھازىر سىلەرنىڭ ئۆيىدىن ھېچ يەرگە بارمايمەن.

— بۇرۇنراق شۇنداق دېسەڭ بولماميدۇ!— ئىلئىنىچنا خۇشال بولدى،— خۇدايىم بۇيرۇسا، ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇپ كېتىدۇ، ئۇ سېنى ھەرگىز قوغلاپ چىقارمايدۇ، بۇنى خىيالىڭغا كەلتۈرمە! ئۇ سېنى ۋە بالىلارنى ياخشى كۆرىدىغان تۇرسا، مۇنداق پىكىردە بولاتتىمۇ؟ ياق — ياق! ئۇ سېنى ئاكسىنىيگە تېگىشمەيدۇ، مۇنداق ئىشنى قىلمايدۇ! ئائىلىدە ئۆزئارا نېمىلەر بولمايدۇ؟ تىرىكلا بولسا، ئۇ قايتىپ كەلگەندە...

— مەن ئۇنىڭ ئۆلۈمىنى تىلىمەيمەن... قېنىم قىزىپ، بايىقى گەپلەرنى ئويلىماي ئېيتىپ قويدۇم... سىز بۇ ئىش ئۈچۈن مەندىن خاپا بولماڭ... ئۇنى كۆڭلۈمدىن چىقىرىۋەتمەيمەن، ئەمما بۇنداق كۈن ئۆتكۈزۈۋېرىش ئېغىر!...

— قەدىردانىم، جىگەر پارەم! مەن بۇنى بىلمەمدىمەن؟ ئەمما قارام ئىش قىلماسلىق كېرەك. راست گەپنى قىلاي، بۇ توغرۇلۇق سۆزلىشىڭنى قويايلىچۇ! سەن چالغا، خۇدا ھەققى، ھازىر ھېچ نەرسە دېمە. بۇ ئۇنىڭ ئىشى ئەمەس.

— مەن سىزگە بىر ئىشنى ئېيتماقچىمەن... مەن گرىگورىي بىلەن بىللە ئۆتەمدىمەن — يوق، ھازىرچە مەلۇم ئەمەس. ئەمما مۇندىن كېيىن ئۇنىڭدىن پەرزەنت كۆرۈشنى خالىمايمەن. مۇنۇ ئىككى بالا بىلەن نەگىمۇ بارارمەن، كېيىن بىر گەپ بو-

لار... مەن هازىر ھامىلدارمەن، ئاپا...

— ئۇزاق بولدىمۇ؟

— ئۈچ ئاي بولاي دېدى.

— ئەمدى قانداق قىلماقچىسەن؟ مەيلى خالىغىن، مەيلى خالىمىغىن، تۇغۇشقا توغرا كېلىدۇ.

— تۇغمايمەن، — دېدى ناتالىيە قەتئىي رەۋىشتە. بۇ- گۈنلا كاپىتونوفنا ئانىنىڭ ئۆيىگە بارىمەن. ئۇ مېنى بۇنىڭدىن قۇتقۇزىدۇ. ئۇ بىرنەچچە ئايالارنىڭ بالىسىنى چۈشۈرگەن.

— بۇ نېمىدېگەن دەھشەت — بالىنى زەھەرلەپ ئۆلتۈر- مەكچىمۇ؟ بۇ سۆزنى قىلىشقا قانداق تىلىڭ بارىدى، ۋىجدا- نىڭ سىزمۇ؟ — غەزەپلەنگەن ئىلئىنىچنا يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختاپ، قوللىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ كەتتى. ئۇ يەنە بىر نەرسە دېمەكچىدى، ئەمما ئارقا تەرەپتىن چاقنىڭ تاراقلىشى، پاتقاق كەچكەن ئات تۇياقلىرىنىڭ شالاقلىشى ۋە بىرىنىڭ چۇ، چۇ دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئىلئىنىچنا بىلەن ناتالىيە يولدىن چەتكە چىقىشتى، كېتە- ۋاتقان يوپكىلىرىنىڭ ئېتەكلىرىنى پەسكە چۈشۈردى. ئېتىزدىن كەلگەن ئادەم بېسىقىلىپنوف فىلىپ ئاگىيېۋىچ دېگەن چال بولۇپ، بۇلارنىڭ يېنىغا كەلگەندە، چاپقۇر بايتىلىنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ توختاتتى.

— چۈشۈۋېلىڭلار، يەڭگىلەر، ئۆيلىرىڭلارغا ئاپىرىپ قوياي، پاتقاق كېچىپ نېمە قىلىسىلەر.

— ۋاي، رەھمەت، ئاگىۋىچ، ئۇنداق بولمىغاندا، بۇ تېيىل- غاق يولدا چارچاپ ھالىمىز قالمىغاندى، — دېدى ئىلئىنىچنا مەمنۇن بولۇپ، شۇنىڭ بىلەن كەڭ، ئازادە ھارۋىغا بىرىنچى بولۇپ چىقىۋالدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

× ×

چۈشتىن كېيىن ئىلئىنىچنا ناتالىيە بىلەن سۆزلىشىپ، ئۇ-نىڭغا ئېغىر ئاياغلىقتىن قۇتۇلۇشقا ھاجەت يوقلۇقىنى ئىسپاتلا-ماقچى بولدى؛ ئۇ قاچا ـ قۇچا يۈيۈۋېتىپ، ئۆز خىيالىدا ئەك ئىشەنچلىك دەپ ھېسابلىغان دەلىللەرنى ئىزدەپ تاپتى، ھەتتا ناتالىينىڭ قارارىنى چالنىڭ سەمىگە سېلىپ، بۇ ئادەتنىڭ ياردىمى بىلەن دەرد ـ ئەلەمدىن دەرغەزەپ بولغانكېلىنىنى ئالايىق ئىشتىن ياندۇرۇشنى ئويلىغانىدى، ئەمما ئىلئىنىچنا ئىش ـ پىش-لىرىنى تۈگىتىۋالغۇچە، ناتالىيە ئاستا ئەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇپ، ئۆيدىن كېتىپ قالدى.

ـ ناتالىيە قېنى؟ ـ دەپ سورىدى ئىلئىنىچنا دۇناشكىدىن.

ـ كىچىككىنە بىر بوغچىنى يىغىشتۇرۇپ، چىقىپ كەتتى.

ـ نەگە؟ نېمە دېدى؟ قانداق بوغچىما؟

ـ مەن قانداق بىلىمەن، ئاپا؟ رومىلغا پاكىز يوپكا-سىنى ۋە باشقا بىرنېمىلەرنى چىگدى ـ دە، چىقىپ كەتتى، ھېچنېمە دېمىدى.

ـ ۋاي، ھەسرەتكە پاتقان بىچارە بالام! ـ ئىلئىنىچنا دۇناشكىنى ھەيران قالدۇرۇپ، دەرمانسىزلىق بىلەن يىغلاشقا باشلىدى ـ دە، ئۆزۈن بەندىگە ئولتۇردى.

ـ نېمە بولدىڭىز، ئاپا؟ سىزگە خۇدا يار بولسۇن، نېمىشقا يىغلايسىز؟

ـ نېرى تۇرغىنا، پەستۇەت! سېنىڭ ئىشىڭ بولمىسۇن! ئۇ ساڭا نېمە دېدى؟ ئۇنىڭ جابدۇنۇۋاتقانلىقىنى نېمىشقا ماڭا

دېمسدىڭ؟ دۇناشكا جىلە بولۇپ جاۋاب بەردى:

ـــ تازا گەپ قىلمىدىكەنسىز! بۇنى سىزگە ئېيتىپ قويۇش لازىملىقىنى مەن نەدىن بىلەي؟ ئۇ پۈتۈنلەي كەتمىگەندۇر؟ ئانىسىنى كۆرۈپ كېلىشكە كەتكەن بولۇشى مۇمكىن، شۇنىڭغىمۇ يىغلامسىز ـــ مەن ھېچ چۈشىنەلمىدىم!

ئىلئىنچنا ناتالىيىنىڭ قايتىپ كېلىشىنى تولىمۇ تەشۋىش بىلەن كۈتتى. چالىنىڭ تەنە ـ كايىشلىرىدىن قورقۇپ، ئۇنىڭغا ئېيتماسلىققا قارار قىلدى.

كۈن پاتاردا دالادىن قوي ـ كالا پادىسى قايتىپ كەلدى. يازنىڭ قىسقىلا گۈگۈمى چۈشتى. يېزىنىڭ ئۇيغۇر ـ بۈيىرىدە چىراغ يېقىلىشقا باشلىدى، ناتالىيە تېخىچە كەلمىدى. مىلىخوفنىڭ ئۆيىدىكىلەر كەچكى تاماققا ئولتۇرۇشتى، دەككە ـ دۈككە ئىچىدە چىرايى ئۆڭگەن ئىلئىنچنا پىياز بىلەن قورۇپ ئېتىلگەن سۈيۇقئاشنى شىرەگە ئەكىلىپ قويدى. چال قوشۇق بىلەن قېتىپ كەتكەن نانىنىڭ ئۈۋاقلىرىنى ساقال باسقان ئاغزىغا سالدى ـ دە، شىرە يېنىدا ئولتۇرغانلارغا پەرىشان ھالدا كۆز يۈگۈرتۈپ:

ـــ ناتالىيە قېنى؟ ئۇنى نېمىشقا چاقىرمىدىڭلار؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ئۈئۆيدەيوق، ـــ ئىلئىنچنا پەس ئاۋازبىلەن جاۋاب بەردى.

ـــ نەگە كەتتى ئۇ؟

ـــ ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتكەن بولۇشى مۇمكىن، شۇ يەردە مېھمان بولۇپ ھايال قالغاندۇر.

ـــ شۇنچە ئۇزۇن مېھمان بولىدىكەن ـ دە، قائىدە ـ يوسۇنىنى بىلمىدىغان مەزگىلى بولۇپ قالغان ئىدىغۇ...، ـــ پىانىتىلىي پروكوفىيېۋىچ نارازى ھالدا غودۇكشىپ قويدى.

ئۇ تاماقنى ھەرقاچانقىدەك تازا ئىشتىھا بىلەن يېدى؛ ئاندا ـ ساندا قوشۇقىنى شىرەنىڭ ئۈستىگە دۈم كۆمتۈرۈپ قويۇپ،

يېنىدا ئولتۇرغان مشاتكىغا كۆز قىرى بىلەن زوقلىنىپ قاراپ: «تايچىقىم، مەن تەرەپكە ئازراق قايرىلغىنا، ئاغزى - بۇرنىڭنى ئېرتىپ قويياي. ئاپاڭ ھەر يەردە قاڭقىپ يۈرىدۇ، سىلەرگە قاراپ قويياي دېمەيدۇ...» — دېدى ئۇ قوپاللا سۆزلەپ. شۇنداق كېيىن يوغان قاپقارا قاداق قولى بىلەن نەۋرىسىنىڭ يۈپقا ئاچ قىزىل لەۋلىرىنى پاكىز ئېرتتى.

ھەممەيلەن ئۇنچىقماستىن تامىقىنى يەپ بولۇپ، شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇشتى. پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ:

— چىراغنى ئۆچۈرۈڭلار، يەر يېغى ئاز، ئۇنى بىكار ئىسراپ قىلمىشنىڭ ھاجىتى يوق، — دېدى.

— ئىشكىنى ئېتەمدۇق؟ — دەپ سورىدى ئىلئىنىچنا.

— ئەت.

— ناتالىيىنى قانداق قىلىمىز؟

— كەلسە — ئىشكىنى قاقار. بەلكى، تاڭ ئاتقۇچە لاغايلاپ يۈرەرمىكىن؟ بۇمۇ قىلىق چىقاردى... سەن قېرى جادۇگەر، ئۇنىڭغا گەپ قىلماي قويۇۋەتكىنە قېنى! تېخى كېچىلىرى مېھمانغا بېرىشنى ئويلاپ تاپقىنىنى قارىمامدىغان... مەن ئەتە ئۇنىڭغا كۆرگۈلۈكنى كۆرسىتىپ قويىمەن. ئۇ داشكىدىن ئۇلاقە ئالغانغۇ...

ئىلئىنىچنا كىيىمىنى سالماستىنلا ياتتى. يېرىم سائەتچە ئۇنچىقماستىن، ئۇيانغا ئۆرۈلۈپ، بۇيانغا ئۆرۈلۈپ، ئۇھ - ئۇھلاپ ياتتى - دە،كاپتونوفنانىڭ قېشىغا بېرىپ باقايمىكىن دەپ ئەمدىلا ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇۋىدى، ئاڭغىچە دېرىزە تۈۋىدە بىرىنىڭ بوشاڭ دەسسەپ، شىپىرلاپ ماڭغان ئەدەم ئاۋازى ئاڭلاندى. ئىلئىنىچنا ئۆزىگە خاس بولمىغان چەبدەسلىك بىلەن ئورنىدىن چاچراپ تۇردى- دە، ئالدىراپ دالانغا يۈگۈرۈپ چىقىپ ئىشكىنى ئاچتى.

ئۆلۈكتەك ئاقىرىپ كەتكەن ناتالىيە يەنجىرىنى تۇتۇپ، پەلەمپەيدىن تەسلىكتە چىقىۋاتاتتى. تولۇن ئاي ئۇنىڭ جۇدەڭگۈ يۈزىنى، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرىنى، ئازابتىن ئېگىلىپ كەتكەن قاشلىرىنى سۈتتەك يورۇتۇپ تۇراتتى. ئۇ يارىلانغان ياۋايى ھايۋاندەك دەلدەڭشىپ ماڭاتتى، قەدەم ئىزلىرىدا قاپقارا قانىنىڭ داغلىرى قالاتتى.

ئىلئىنچنا گەپ قىلماستىن ئۇنى قۇچاقلاپ، دالان ئۆيىگە ئەكىردى. ناتالىيە ئىشىككە ئارقىسچە يۆلىنىپ، خىرىلدىغان ئاۋاز بىلەن پىچىرلىدى:

— ئۆيدىكىلەر ئۇخلاۋاتامدۇ؟ ئاپا، ئارقامدىكى قانىنى تازىلاڭ... كۆرۈۋاتامسىز، ماڭغان يولۇمدا قان ئىزلىرى قالدى...

— ئۆزۈڭنى نېمىمۇ قىلغانسەن؟! — ئىلئىنچنا پەس ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىۋەتتى يىغىسىنى بېسىپ.

ناتالىيە كۈلۈشكە كۈچەپ باقتى، ئەمما كۈلۈمسىرەشنىڭ ئورنىغا يۈز - چىرايى ئېچىنىشلىق تاتىرىپ كەتتى.

— ئاپا، شاۋقۇن سالماڭ... ئۆيدىكىلەر ئويغىنىپ كەتمىسۇن. مەن ئەمدى قۇتۇلۇۋالدىم. ھازىر كۆڭلۈم خاتىرجەم بولۇپ قالدى... ئەمما كۆپ قان كەتتى... خۇددى پىچاق كەسكەندەك شىرىلداپ ئېقىۋاتىدۇ... قولىڭىزنى ئەكىلىڭا، ئاپا بېشىم ئايلىنىۋاتىدۇ.

ئىلئىنچنا ئىشكىنىڭ لۈكسىنى ئەتتى، خۇددى يات ئۆيدىكىدەك، ئۇزاق ۋاقىت تىترىگەن قوللىرى بىلەن ئۇيەر - بۇيەرنى سىيپىلاپ، ئىشكىنىڭ تۇتقۇچىنى قاراڭغۇدا تاپالمىدى. ئۇ ئاستا پۈتىنىڭ ئۇچىدا مېڭىپ، ناتالىيىنى ئىچكىرىكى چوڭ ئۆيگە ئەكىردى. دۇناشكىنى ئويغىتىپ، ئۆيدىن چىقىرىۋەتتى، دارىيىنى چاقىرغۇزۇپ كىردى، چىراغنى ياقتى.

ئاشخانىنىڭ ئىشكى ئوچۇق بولۇپ، شۇ تەرەپتىن پانتېلىي پروكوفىيېۋنىڭ بىر رېتىمدا تارتقان دەھشەتلىك خورىكى ئاڭلىناتتى؛ كىچىككىنە پولىيوشكا ئۇيقۇلۇقتا لەۋلىرىنى تاتلىققىنا چوكۇلدىتىپ، بىرنېمىلەرنى پىچىرلايتتى. ھېچنېمىدىن غەم ـ ئەنـ دىشىسى بولمىغان كىچىك بالىنىڭ ئۇيقۇسى ئاشۇنداق قاتتىق بولىدۇ!

ئىلئىنىچنا ياستۇقنى قىرلاپ، تۆشەك راسلىغىچە، ناتالىيە بەندىكىدە ئولتۇرۇپ تۇردى، دەرمانسىزلىقتىن بېشىنى شىرەنىڭ چېتىگە قويدى. دۇناشكا چوڭ ئۆيگە كىرمەكچى بولۇۋىدى، ئەمـ ما ئىلئىنىچنا قاتتىق كايىدى:

ـــ يوقال، ئۇياتسىز، بۇ يەرگە كىرگۈچى بولما! بۇ يەردە ساڭا ھېچقانداق ئىش يوق.

قاپىقى سېلىنغان دارىيە ھۆل لاتىنى ئېلىپ، دالانغا چىقىپ كەتتى. ناتالىيە تەسلىكتە بېشىنى كۆتۈرۈپ:

ـــ كارىۋاتتىن پاكىز تۆشەكنى يىغىشتۇرۇۋېتىڭ... ماڭا ماتا كۆرپە سېلىپ بېرىڭ... بەربىر بۇلغىۋېتىمەن...، ـــ دېدى.

ـــ ئۇنۇڭنى چىقارما! ـــ دەپ بۇيرۇق قىلدى ئىلئىنىچنا، ـــ كىيىم ـ كېچەكلىرىڭنى سال، ياتقىن، كەيپىڭ يامان بولۇۋاتامـ دۇ؟ سۇ ئەكىلەيلىمۇ؟

ـــ مەن ئاجىزلاپ كەتتىم... ماڭا پاكىز كۆڭلەك بىلەن سۇ ئەكىلىپ بېرىڭلار.

ناتالىيە بەك تەسلىكتە توپۇپ، دەلدەڭشىپ مېڭىپ كارىۋاتـ نىڭ قېشىغا ئاران بېرىۋالدى. ناتالىيىنىڭ تانغا مىلەنگەن يوپكىسىنىڭ ساڭگىلاپ چۈشۈپ، پۇتلىرىغا يېپىشىپ قالغانلىقىنى ئىلئىنىچنا پەقەت شۇ چاغدىلا بايقىدى. ئۇ ناتالىيىنىڭ يامغۇردا قالغان ئادەمدەك مۈكچىيىپ، ئېتىكىنى سىقىپ، يېشىنىشكە باشـ لىغانلىقىنى كۆرۈپ، ۋەھىمە ئىچىدە قالدى.

ـــ سەن قانسىراپ كېتىپسەنغۇ!ـــ دەپ ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى ئىلئىسنىچنا.

ناتالىيە كۆزلىرىنى يۇمۇپ، تىز ـ تىز ئەندىكىپ نەپەس ئېلىپ، كېيىملىرىنى سالدى. ئىلئىسنىچنا ئۇنىڭغا بىر قاراپ قويۇپ دادىللىق بىلەن ئاشخانىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنى تەسلىكتە ئويغىتىپ دېدى:

ـــ ناتالىيە ئاغرىپ قالدى... ئەھۋالى بەك يامان... ئۆلۈپ قالمىسا بولاتتى... سەن دەرھال ھارۋىنى قوشۇپ، يېزا بازىرىدىن دوختۇرنى چاقىرىپ كەل.

ـــ يوق گەپنى ئويلاپ چىقىرىۋاتىسەن! نېمە بولۇپ قاپتۇ؟ ئاغرىپ قالدى دېدىڭمۇ؟ كېچىدە ئازراق لاغايلاپ يۈرسە بولمامدۇ...

موماي ئىشىنىك نېمە ئىكەنلىكىنى قىسقىچە چۈشەندۈردى. غەزەپلەنگەن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئورنىدىن چاچراپ تۇرىدى ـ دە، شالۋۇرىنىك تۈگمىسىنى مېڭىپ تۇرۇپ ئېيتىپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

ـــ ھەي، رەسۋا! ھەي ئېتىنىك قىزى! نېمە قىلغان قىلىق ئىكەن؟ ئۇنى مۇنداق قىلىشقا كىم مەجبۇر قىلىپتۇ؟... مەن ھازىرلا ئۇنىك ئەدەبىنى بېرىمەن!...

ـــ ئەقلىڭدىن ئازدىڭمۇ، لەنتى؟ نەگە كىرمەكچىسەن؟... ئۇياقتا بارما، ئۇنىك ساڭا قارىغۇدەك ھالى يوق!... باللارنى ئويغىتىۋېتىسەن! ھويلىغا چىقىپ، تېزرەك ھارۋىنى قوش!...ـــ ئىلئىسنىچنا چالنى تۇتۇۋالاي دېگەندى، ئەمما چال قۇلاق سالماستىن، مېھمانخانا ئۆينىك قېشىغا كېلىپ، بىرلا تېپىپ ئېچىۋەتتى.

ـــ مۇرادىڭغا يەتتىڭمۇ، شەيتانىنىك قىزى! ـــ ئۇ بوسۇغىدا تۇرۇپ ۋارقىراشقا باشلىدى.

ـــ كىرىشكە بولمايدۇ، دادا، كىرمە! ئېيسا مەسىھ ھەققى،

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

گەرمىگىن! ــ ناتالىيە سېلىۋەتكەن كۆڭلىكىنى كۆكسىگە بېسىپ قاتتىق ۋارقىرىدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ چورت ـ پورت دەپ تىللاپ تۇرۇپ، چەكمىنىنى، فۇراژكىسىنى، ھارۋا جابدۇقلىرىنى ئىزدەشكە كىرىشتى. ئۇ شۇنچىلىك ئۇزاق مەسىلداپ يۈردىكى، دۇنياشكا ئاشخانىغا بېسىپ كىرىپ، كۆز يېشى بىلەن ئاتىسىغا دوق قىلدى:

ــ بارمامسەن تېزرەك! قىغنىڭ ئاريسىدىكى قوڭغۇزدەك نېمىنى ئاختۇرۇۋاتىسەن؟! ناتاشكا ئۆلەي دەپ قالدى، ئۇ بولسا بۇ يەردە يېرىم كۈن جابدۇنىدۇ! شۇنىڭ ئېتىمۇ ئاتا بولۇپ قاپتۇ! بارغۇڭ كەلمىسە ــ گېپىڭنى ئېيت، ھارۋىنى قوشۇپ ئۆزۈم بارىمەن!

ــ تېيۇ، مۇنۇ ئەخمەق قىزنى! باغلاقنى ئۈزۈپ چىققاندەك نەدىن پەيدا بولۇپ قالدىڭ؟ ئەمدى سەن قالدىكمۇ سۆزلىمىگەن، يېپىشقاق قوتۇر! بۇمۇ ئاتىسىغا ۋارقىرايدۇ، شەرمەندە! ــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ قىزغا چەكمىنىنى شىلتىپ، غودۇڭشىپ قاغاپ، ھويلىدىن چىقتى.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرىنى ئەركىنلىككە چىقىپ قالغاندەك ھېس قىلىشتى. دارىيە ئورۇندۇقلارنى تاراق ـ تۇرۇق يۆتكەپ پولنى يۇيۇشقا باشلىدى، چال كەتكەندىن كېيىن ئىلئىنچنا دۇناشكىنىڭ ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىشىگە رۇخسەت قىلغانىدى، ئۇ ناتالىينىڭ باش تەرىپىدە ئولتۇرىدى، ياستۇقنى تۈزەپ، سۇ ئىچكۈزۈپ تۇردى؛ ئىلئىنچنا ئاندا ـ ساندا يان ئۆيدە ئۇخلاۋاتقان بالىلارنىڭ قېشىغا كىرىپ، يوقلاپ تۇردى، ئىچكىرىكى ئۆيگە قايتىپ كىرگەندىن كېيىن قولى بىلەن ئۇزاققىچە ئىڭىكىنى يۆلەپ، قايغۇ ئىچىدە بېشىنى چايقاپ ناتالىيىگە قاراپ ئولتۇردى.

ناتالیینىڭ چۈۋۈق چاچلىرى تەرلەپ سۇ بولۇپ كەتكەن بولۇپ، بېشىنى ياستۇققا يۇمۇلتىپ، ئۇنچىقماي ياتاتتى. ئۇ بەك قانسىراپ كەتتى. ئىلئىنچنا ھەر يېرىم سائەتتە بىر قېتىم ئۇنى ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ تۇرۇپ، ئاستىدىكى چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتكەن كۆرپىنى سۇغۇرۇۋېلىپ ئورنىغا يېڭىسىنى سېلىپ بېرىپ تۇردى.

ناتالىيە سائەتمۇ سائەت ئاجىزلىشىپ كەتتى. يېرىم كېچە بولغاندا كۆزىنى ئېچىپ سورىدى:

ــ تاڭ ئېتىشقا ئاز قالدىمۇ؟

ــ تېخى تاڭ سۈزۈلمەي‌تۇرىدۇغۇ، ــ مومای ئۇنى بەزلەپ، ئۆز ئىچىدە ئويلاپ كەتتى: دېمەك، تىرىك قالمايدىكەن ـ دە! ھوشۇمدىن كېتىپ قالسام، بالىلىرىمنى كۆرەلمەي قالارمەنمىكىن دەپ قورقۇۋاتىدۇ...

خۇددى ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك، ناتالىيە ئاستا يالۇۋرۇپ سورىدى:

ــ ئاپا، مىشاتكا بىلەن پولیوشكىنى ئويغىتىڭا...

ــ ساڭا نېمە بولدى، قوزام! ئۇلارنى يېرىم كېچىدە ئويغىتىپ نېمە قىلىمىز؟ ئۇلار قورقۇپ كېتىدۇ... سېنى كۆرۈپلا يىغا ـ زارە كۆتۈرىدۇ... نېمىشقا ئويغىتىمىز ئۇلارنى؟

ــ ئۇلارنى كۆرگۈم كېلىۋاتىدۇ... ھالىم يامان.

ــ خۇدا سېنى ئامان قىلسۇن، نېمە دەۋاتسەن؟ مانا ھازىرلا ئاتاڭ دوختۇر ئەكىلىدۇ، ئۇ سېنى داۋالاپ ساقايتىدۇ. سەن بىردەم ئۇخلىساڭ بولاتتى، جېنىم بالام!

ــ كۆزۈمگە قانداقمۇ ئۇيقۇ كەلسۇن! ــ دەپ جاۋاب بەردى ناتالىيە سەل ئېچىنغان ئاھاڭدا، ــ شۇندىن كېيىن ئۇزاق قىمىرلىمىي كەتتى، نەپەس ئېلىشى‌ئوڭۇشلىشىغا باشلىدى.

ئىلئىنچنا ئاستىلا پېشايۋانغا چىقىپ،بولۇشىغاكۆز يېشى قىلدى. ئۇ شەرقتە سۇبھى يورۇشقا باشلىغان چاغدا، يۈز ـ كۆزى قىپ-

قمزىل ئىششىغان هالدا ئۆيگە قايتىپ كىردى. ئىشىك ئالدىدا لاش بىلەنلا ناتالىيە كۆزىنى ئېچىپ، يەنە بىر قېتىم سورىدى:

— تاڭ ئېتىشقا ئاز قالدىمۇ؟

— تاڭ يورۇۋاتىدۇ.

— پۇتۇمغا جۇۋا يېپىپ قويۇڭا!...

دۇناشكا قولى تېرىسىدىن تىكىلگەن جۇۋىنى ئايىغىنىڭ ئۈستىگە يېپىپ، يوتقىنىنىڭ يان تەرىپىنى تۆۋەپ قويدى. ناتالىيە كۆزى بىلەن تەشەككۈر ئېيتتى، كېيىن ئىلئىنىچنانى قېشىغا چاقىرىپ دېدى:

— ئاپا، مېنىڭ قېشىمدا ئولتۇرۇڭ، سەن دۇناشكا ھەممىدە دارىيە سەنمۇ بىر سائەت تاشقىرىغا چىقىپ تۇرۇڭلار، ئاپامنىڭ ئۆزىگە ئېيتىدىغان سۆزۈم بار... ئۇلار چىقىپ كەتتىمۇ؟ — دەپ سورىدى ناتالىيە كۆزىنى ئاچماستىن.

— چىقىپ كەتتى.

— دادا تېخى قايتىپ كەلمىگەندۇ؟

— ھازىرلا كېلىدۇ. ئەھۋالىڭ بەك يامانلىشىۋاتامدۇ؟

— ياق، بىر قېلىپتا... مېنىڭ ئېيتماقچى بولغىنىم مۇنۇ... ئاپا، مەن تېزلا ئۆلۈپ كېتىمەن... كۆڭلۈم سىزىپ تۇرۇپتۇ. مەندىن نۇرغۇن قان چىقىپ كەتتى — ئادەم چۆچۈگىدەك! سىز داشكىغا ئېيتىپ قويۇڭ، مەشكە ئوت ياققاندا، سۇنى كۆپرەك قۇيۇپ قويسۇن... مېنى سىز ئۆزىڭىز يۇيۇڭ، باشقا ئادەملەرنىڭ يۇيۇشىنى خالىمايمەن...

— ناتالىيە! توۋا دېگىنە، كۆزۈمنىڭ قارىچۇقى! نېمىشقا ئۆلۈم توغرۇلۇق سۆزلەپ قالدىڭ؟ خۇدا كەرەملىك، ياخشىلىنىپ قالىسەن.

ناتالىيە كۈچسىز قول ھەرىكىتى بىلەن قېيىن ئانىسىنىڭ سۆزلىمەي تۇرۇشىنى ئۆتۈندى — دە، دېدى:

ـــ مېنىڭ سۆزۈمنى بۆلمەي تۇرۇڭ... ماڭا ئەمدى سۆزـ
لەش بەك ئېغىر، ئەمما ئېيتىشنى خالايمەن... بېشىم يەنە
ئايلىنىۋاتىدۇ... مەن سىزگە سۇ تەييارلاپ قويۇشنى ئېيتتىمغۇ؟
خۇش، مەن ھېلىمۇ چىداملىق ئىكەنمەن... كاپىتونوفنا ئالمقا-
چان بۇ ئىشنى قىلدى، مەن چۈشلۈك تاماقتىن كېيىنلا ئۇ يەرگە
بارغانىدىم... ئۇ، بىچارە، ئۆزىمۇ قورقۇپ كەتتى... ۋاي-
ۋاي مەندىن نۇرغۇن قان كەتتى... پەقەت سەھەرگىچە ئۆمۈر
سۈرەلىگەن بولسام، سۈنى كۆپرەك ئىستىكلار... ئۆلگەندە
پاكىز بولۇشنى خالايمەن... ئاپا، سىز ماڭا يېشىل يوپكامنى
كىيگۈزۈپ قويۇڭ، ھېلىقى بۇرمىسىمگە چىلتەڭ تۇتۇلغان يوپكام-
نى... شۇ يوپكىنى كىيمىشىمنى گېرشا ياخشى كۆرەتتى... يە-
نە شايى كوفتامنى... ئۇ ساندۇقنىڭ ئىچىدە، ئۈستىدىلا تۇرۇپ-
تۇ، ئۇڭ بۇرجەكتە، رومالنىڭ ئاستىدا... مەن جان ئۆزۈش بە-
لەنلا بالىلارنى بىزنىڭكىگە ئەكەتسۇن... ئانامغا كىشى
ئەۋەتكەن بولسىڭىز بولاتتى، ھازىر كەلسۇن... ۋىدالىشىشىم
لازىمغۇ... ئاستىمدىكى نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىڭ. ھەممىسى
چىلىپلاپ كەتتى...

ئىلئىنىچنا ناتالىينىڭ بېلىدىن يۆلەپ، كۆرپىنى سۈغۇرۇ-
ۋالدى، يېڭىسىنى تەسلىكتە ئاستىغا تىقىشتۇردى. ناتالىيە
پىچىرلاپ:

ـــ مېنى يان تەرەپكە... ئۆرۈپ قويۇڭ! ـــ دېدى ـــ دە،
دەرھاللا ھوشىدىن كەتتى.

دېرىزىگە كۆكۈچ تاڭ يورۇقى چۈشتى. دۇناشكا چىلەكنى
يۇيۇپ، قورۇغا كالا ساغقىلى ماڭدى. ئىلئىنىچنا دېرىزىنى ئېچىش
بىلەنلا ـــ بېڭى قانىنىڭ پۇرىقى ۋە كىرسىنىڭ ھىدى سىڭىپ قال-
غان ئىچكىرىكى ئۆيگە يازنىڭ سەھەردىكى سالقىن شامىلى ھاياتـ
بەخش، ساپ ھاۋا ئەكىردى. شامالنىڭ سىلكىشى بىلەن

گىلاس ياپراقلىرىدىن دېرىزە تەكچىسىگە شەبنەم چۈشەتتى؛ قۇشـ
لارنىڭ سەھەردىكى سايراشلىرى، ئىنەكىلەرنىڭ مۆرىشى، پادىچـ
لار قامچىسىنىڭ ئارقا ـ ئارقىدىن قاسلىدىشى ئاڭلىناتتى.

ناتالىيە ھوشىغا كەلدى، كۆزىنى ئاچتى، تىلىنىڭ ئۇچـى
بىلەن قۇرۇپ كەتكەن، قانسىز، سارغۇچ لەۋلىرىنى، يالمدى، سۇ
ئىچكۈزۈپ قويۇشنى ئۆتۈندى. ئۇ ئەمدى نە بالىلىرىنى، نە ئانـ
سىنى سورىمىدى. ئۇنىڭدىن ھەممە يېراقلىشىپ كېتىۋاتقاندەك،
قاردىغاندا، مەڭگۈ يېراقلىشىۋاتقاندەك ئىدى...

ئىلئىنچنا دېرىزىنى يېپىپ، كارىۋاتنىڭ قېشىغا كەلدى. نا ـ
تالىيە بىر كېچىدىلا نېمىدېگەن دەھشەتلىك ئۆزگىرىپ كەتكەن!
بىر كۈن بۇرۇن ئۇ گۈللەپ ياشناۋاتقان ياش ئالما كۆچىتىدەك
گۈزەل، ساغلام، كۈچلۈك ئىدى، ھازىر ئىككى مەڭزى دون بو ـ
يىدىكى گەج تاغنىڭ بورلىرىدىنمۇ ئاقىراق كۆرۈنەتتى، بۇرنى
ئۇچلىنىپ قالغان، تېخى تۈنۈگۈنكى پارقىرىقىنى يوقىتىپ يۈپەق ـ
لىشىپ قالغان، لەۋلىرى سەل ئېچىلىپ قالغان بولۇپ، چىش
تىزىقلىرىنى ئاران يېپىپ تۇراتتى. ناتالىيىنىڭ كۆزلىرى ئاۋۋالـ
قى پارقىراقلىقىنى ساقلاپ قالغان بولسىمۇ، ئەمما بۇ كۆزلەرنىڭ
ئىپادىسى ئەمدى باشقىچە ئىدى. ئۇ ئاندا ـ ساندا، چۈشىنىپ
بولمايدىغان بىر ئېھتىياج تۈپەيلى، كۆكەرگەن قاپاقلىرىنى يۇ ـ
قىرى كۆتۈرۈپ، ئۆينىڭ ھەممە يېرىگە كۆز يۈگۈرتۈپ كېلىپ،
نەزەرى بىرلەھزە ئىلئىنچناغا توختىغاندا، ئۇنىڭ بېقىشلىرىدا
قانداقتۇر يېڭى، كىشى چۆچۈگىدەك يات بىرنەرسە غىل ـ پال
بايقىلىپ قالدى...

كۈن چىقاندا پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ كەلدى. ئۇيقۇسىز
كېچىلەردىن، كېزىك كېسىلى بىلەن ئاغرىغان ۋە جاراھىتى بار
كىشىلەرنىڭ پۈتمەس ـ تۈگىمەس ئاۋارىچىلىكلىرىدىن دەرمانى
قالمىغان چالا ئۇيقۇلۇق دوختۇر، بىر كېرىلىپ، ھارۇدىن چۈشـ

تى، هارۋا ئورۇندۇقىدىن بىر تۇگۈنچەكنى ئېلىپ، ئۆيگە ماڭدى. ئۇ پىشايۋاندا بىرپەزىنت يادىغۇرلۇقىنى سىلىپ تاشلىدى ـ دە، پەنجىرىنىڭ ئۈستىدىن ئېگىلىپ تۇرۇپ، يۈڭ باسقان قولىنى ئۇزۇنغىچە سوپۇنلاپ يۇدى، قولىغا ئابى دەستە بىلەن سۇ قۇيۇپ بەرگەن دۇناشكىغا ماڭلاي ئاستىدىن قاراۋەردى،ھەتتا بىر ـ ئىككى قېتىم ئۇنىڭغا كۆز قىسىپ قويدى. شۇندىن كېيىن مېھمانخانىغا كىردى ـ دە، ئالدى بىلەن ھەممەيلەننى ئۆيدىن چىقىرىۋېتىپ، ناتالىيىنىڭ قېشىدا ئون مىنۇتچە بولدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بىلەن ئىلىنچىنا ئاشخانىدا ئولتۇراتتى.

ـــ قېنى، قانداق؟ ـــ دەپ سورىدى چال پىچىرلاپ، ئۇلار مېھمانخانىدىن چىقىش بىلەنلا.

ـــ ئەھۋالى يامان...

ـــ بۇنى ئۇ ئۆز ئىختىيارىي بىلەن قىلدىمۇ؟

ـــ ئۆزى بىر پىكىرگە كېلىپ قىلغان ئىش...، ـــ دېدى ئىلىنچىنا تونۇرا جاۋاب بېرىشتىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ.

ـــ ئىسسىق سۇ ئەكىلىڭلار، تېزرەك! ـــ دەپ بۇيرۇدى دوختۇر پاخماقلاشقان بېشىنى ئىشكىتىن چىقىرىپ.

سۇ قاينىغۇچە دوختۇر ئاشخانىغا چىقتى. چالنىڭ ئۇنسىز سوئالىغا قولىنى ئۇمىدسىزلىك بىلەن بىرلا سىلكىدى.

ـــ چۈشكىچە كېتىپ قالىدۇ، قان بەك كۆپ كېتىپتۇ. ھېچ قانداق ئىلاج قىلغىلى بولمايدۇ! گېرىگورىي پانتېلېيېۋىچقا خەۋەر قىلمىدىڭلارمۇ؟

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ جاۋاب بەرمەستىنلا، ئالدىراش دەھلىزگە قاراپ ئاقساقلاپ كەتتى. دارىيە چالنىڭ لاپاس ئاستىدىكى ئورما ماشىنىسىنىڭ نېرىسىغا بېرىپ، بېشىنى بۇلتۇرقى تېزەك دۆۋىسىگە قويۇپ، ھۆكۈرەپ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇردى.

دوختۇر يەنە يېرىم سائەت ۋاقتىنى ئۆتكۈزدى، پىشايۋاندا ئولتۇرۇپ، شەرقتىن چىقمۇاتقان كۈننىڭ شولىسى ئاستىدا ئۇگدەشكە باشلىدى، كېيىن ساماۋار قاينىغاندا، مېھمانخانىغا يەنە كىردى، ناتالىيىگە كامفارا ئوكۇلى بېرىپ، قايتىپ چىقتى ـ دە، سۆت سوردى. ئەسىنكىنى تەسلىكتە بېسىپ، ئىككى ئىستاكان سۆت ئىچكەندىن كېيىن دېدى:

ـــ سىز مېنى ھازىر ئاپىرىپ قويۇڭ، مېنىڭ يېزا بازىرىدا ئاغرىق كىشىلىرىم ۋە جاراھەتلىك ئادەملىرىم كۆپ، يەنە كېلىپ، بۇ يەردە ماڭا ھېچقانداق ئىش يوق. قىلغان ئىشلىرىمنىڭ ھەممىسى پايدا بەرمەيدۇ. مەن گىرىگورىي پانتېلېيېۋىچقا جان ـ دىلىم بىلەن خىزمەت قىلغانمۇ بولاتتىم، ئەمما راستىنى ئېيتسام، ياردەم بېرىش قولۇمدىن كەلمەيدۇ. بىزنىڭ ئىشىمىز چاغلىق ـــ بىزپەقەت بىمارنىلا داۋالايمىز، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشنى تېخى ئۆگەنگىنىمىز يوق. سىزنىڭ كېلىنىڭىزنى شۇنداق ھالغا كەلتۈرۈپ قويۇپتۇكى، ياشىغۇدەك ھېچنېمىسى قالماپتۇ... بالىياتقۇسى پارە ـ پارە بولۇپ كەتكەن، ساق يېرى قالماپتۇ. ئاشۇ قېرى كەمپىر تۆمۈر ئىلگەكنى ئىشقا سالغانلىقى مەلۇم. بۇ بىزدىكى جاھالەت، ئەمدى ھېچقانداق ئىلاج يوق!

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ھارۋىغا ئوت تاشلاپ، داريىگە دېدى:

ـــ سەن ئاپىرىپ قوي، دونغا چۈشۈش بىلەنلا بايىتالنى سۇغىرىشنى ئۇنتۇما.

ئۇ دوختۇرغا پۈل بەرمەكچى بولۇۋىدى، ئەمما ئۇ قەتئىي ئۇنىمىدى ـ دە، چالنى ئۇيالدۇرۇپ قويدى:

ـــ ساڭا ئۇيات ئەمەسمۇ، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ، بۇ توغرۇلۇق قانداقمۇ سۆز ئاچقانسەن. بىز ئۆز ئادەملەرغۇ، سەن ھەدىسىلا پۇلۇڭنى چىقىرىدىكەنسەن. ياق ـ ياق، پۇلۇڭنى يېقىن

ئەكەلمە! مىنەتدار بولغۇدەك نېمە ئىش بار؟ بۇ توغرۇلۇق سۆز ئېچىشنىڭمۇ ھاجىتى يوق! مۇبادا كېلىنىڭلارنى ئاياقتا تۇرغۇزغان بولسام — ئۇ چاغدا گەپ باشقىچە ئىدى.

ئەتىسىگەن سائەت ئالتە مەھەلدە ناتالىيە ئۆزىنى خېلىلا ياخشى ھېس قىلدى. ئۇ يۈز-كۆزىنى يۇيۇپ قويۇشنى سۈرىدى، ئەينەكنى دۇناشكىغا تۇتقۇزۇپ، چېچىنى تارىدى ۋە ئورۇق-تۇغقانلىرىغا يېڭىچە چاقنىغان كۆزلىرى بىلەن قاراپ چىقتى-دە، تەسلىكتە كۈلۈمسىرەپ دېدى:

— خوپ، مەن ھازىر ساقىيىشقا يۈز تۇتتۇم! ئۆزۈممۇ بەك قورقىتىۋەتتىم... ئۆمرۈم ئاخىرلاشتى، دەپ ئويلىغانىدىم... بالىلار نېمانچە ئۇزاق ئۇخلىشىدىغاندۇ؟ دۇناشكا، بېرىپ قارىغىنا، ئۇلار ئويغىنامايتۇمۇ؟

لۇكىنىچنا گرېباشكا بىلەن كەلدى. مومای قىزىغا قاراپلا يىغلاشقا باشلىدى، ئەمما ناتالىيە ھاياجان بىلەن تېز-تېز سۆزلەپ كەتتى:

— ئاپا، نېمىشقا يىغلايسىز؟ مېنىڭ ئەھۋالىم ئۇنچىلىك يامان ئەمەس... سىز مېنى دەپنە قىلىشقا كەلگىنىڭىز يوققۇ؟ ھەي، سىز زادى نېمىشقا يىغلايدىغانسىز؟

گرېباشكا سەزدۈرمەستىن ئانىسىنى نوقۇپ قويدى، مومای بۇنى چۈشىنىپ، ئىلدام كۆزىنى ئېرىتتى-دە، قىزىنى بەزلەشكە باشلىدى:

— نېمە دېگىنىڭ بۇ، قىزىم، مەن ئۆزۈمچىلا، ئەخمەقلىق-تىن كۆز يېشى قىلدىم. ساڭا بىر قاراپلا يۈرىكىم سىقىلىپ كەتتى... سەن كۆپ ئۆزگىرىپ كېتىپسەن...

ناتالىيە مىشاتكىنىڭ ئاۋازىنى ۋە پولىيوشكىنىڭ كۈلكىسىنى ئاڭلاش بىلەنلا ئىككى مەڭزىدە بىلىنەر-بىلىنمەس قىزىللىق جىلۋىلەندى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

— ئۇلارنى بۇ يەرگە چاقىرىڭلار! تېزرەك چاقىرىڭلار!..— دېدى ئۇ، — كېيىملىرىنى كېيىن كېيىڭ!..

پولىيوشكا ئالدىدا كىردى، ئۇ بوسۇغىدا تىزىختاپ، مۇشتى بىلەن ئۆيقۇلۇق كۆزلىرىنى بىر قۇر سۈرتتى.

— ئاپاڭ ئاغرىپ قالدى...— دېدى ناتالىيە كۆلۈمسىرەپ، — قېشىمغا كەل، بىچارە قىزىم!

پولىيوشكا ئۇزۇن ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان چوڭلارغا بىر-بىرلەپ قاراپ چىققاندىن كېيىن ئانىسىنىڭ قېشىغا كېلىپ، رەنجىگەن هالدا سورىدى:

— سەن مېنى نېمىشقا ئويغاتمىدىڭ؟ ئۇلارنىڭ هەممىسى بۇ يەرگە يىغىلىپتۇغۇ؟

— ئۇلار مېنى كۆرگىلى كەپتۇ... مەن سېنى نېمىشقا ئويغىتاتتىم؟

— مەن ساڭا سۇ ئەكىلىپ بېرەتتىم، يېنىڭدا ئولتۇراتتىم...

— خوپ، بېرىپ يۈز - كۆزۈڭنى يۇغىن، تارىنۇال، حۇداغا ئىبادەت قىل، ئاندىن قېشىمغا كېلىپ ئولتۇرارسەن.

— سەن ئەتىگەنلىك تاماققا تۇرامسەن؟

— قانداق قىلسام بولىدىكىن، بەلكى تۇرالماسمەن.

— ئۇنداق بولسا، مەن ساڭا مۇشۇ يەرگە ئەكىلىپ بېرەي، ماقۇلمۇ، ئاپا؟

— نەق دادىسىغا ئوخشايدۇ، ئەمما يۈرىكى ئۇنىڭغا تارتمىغان، بىر ئاز يۇمشاقراق...— دېدى ناتالىيە زەئىپ تەبەسسۇم بىلەن، بېشىنى ئارقىغا تاشلاپ، تىترىگەن هالدا يوتقانىنى پۇتىغا تارتىپ.

بىر سائەتتىن كېيىن ناتالىيىنىڭ ئەهۋالى يامانلىشىپ باشلىدى. ئۇ بالىلىرىنى بارمىقى بىلەن ئىملاپ چاقىرىپ،

ئۇلارنى قۇچاقلىدى، چوقۇندۇردى، يۈز - كۆزىنى سۆيدى، ئاندىن ئانىسىدىن ئۇلارنى ئۆز ئۆيىگە ئەكىتىشىنى سورىدى. لۇكىنچنا بالىلارنى ئەكىتىشنى گىرىپاشكىغا تاپشۇرۇپ، ئۆزى قىزىنىڭ يېنىدا قالدى.

ناتالىيە كۆزىنى يۇمدى، ئۇ خۇددى ئۈيقۇلۇقتا جۆيلۈگەندەك:

— شۇنداق قىلىپ، مەن ئۇنى كۆرەلمەيدىغان بولدۇم...، — دېدى. شۇندىن كېيىن بىر نەچىنى ئېسىگە ئالغاندەك، كارىۋاتتىن دەس كۆتۈرۈلدى، — مىشاتكىنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار!

كۆزى ياشقا تولغان گىرىپاشكا بالىنى ئۆيگە ئىتتىرىپ كىرگۈزۈپ قويۇپ، ئۆزى ئاشخانىدا قالدى - دە، ئاكىلىنار - ئاكىلانماس ھۆكۈرەپ يىغلاشقا باشلىدى.

مېلېخوف ئۇرۇقنىغا خاس بولغان كۆز قاراشلىرى سوغۇق، قاپىقى سېلىق مىشاتكا ئەيمىنىپ كارىۋاتنىڭ قېشىغا كەلدى. ئانىسىنىڭ يۈزىدىكى كەسكىن ئۆزگىرىش ئۇنى تونۇغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە يات قىلىپ قويغانىدى. ناتالىيە ئوغلىنى ئۆزىگە تارتتى. گويا تۇتۇۋالغان قۇشقاچنىڭ يۈرىكىدەك مىشاتكىنىڭ كىچىككىنە يۈرىكى تېز - تېز سوقۇۋاتقانلىقىنى سەزدى.

— ماڭا ئېگىش، ئوغلۇم! يېقىنراق! — دېدى ناتالىيە. ئۇ مىشاتكىنىڭ قۇلىقىغا بىر نېمىدەپ پىچىرلاشقا باشلىدى، كېيىن ئۆزىدىن نېرىراق قىلىپ، كۆزلىرىگە سىنچىلاپ قارىدى، تىترەۋاتقان لەۋلىرىنى مەھكەم يۇمۇپ، ئېچىنىشلىق، دەردلىك كۈلكە بىلەن كۈچەپ كۈلۈمسىرەپ:

— مېنى ئۇنتۇمامسەن؟ دەپ باقە؟ — دېدى.

— ئۇنتۇمايمەن...، — مىشاتكا ئانىسىنىڭ كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى تۇتۇۋېلىپ. ئۇنى كىچىككىنە ئىسسىق قولى بىلەن

سقىتى، ئۇنى بىر مىنۇت تۇتۇپ تۇرۇپ، ئاندىن قويۇۋەتتى. ئۇ نېمىشقىدۇر پۈتمىنىڭ ئۈچىدا مېڭىپ، ئىكىكى قولى بىلەن مۇۋازىنەتنى ساقلاپ كارىۋاتنىڭ قېشىدىن كەتتى...

ئۇ ئىشىككە بارغۇچە ناتالىيە ئارقىسىدىن قاراپ تۇردى ـ دە، ئۇنچىقماستىن تام تەرەپكە ئۆرۈلدى.

چۈش بولغاندا ئۇ جان ئۈزدى.

17

فرونتتىن ئۆز يېزىسىغىچە ئىكىكى كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈش جەريانىدا گرىگورىي نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئويلاش ۋە ئەسكە ئېلىش بىلەن بولدى... ئۇ، دالادا ئۆز دەردى ـ ھەسرىتى بىلەن، ناتالىيە توغرىسىدىكى ئەستىن چىقماس ئوي ـ پىكىرلىرى بىلەن يالغۇزلۇق تارتىپ قالماسلىقى ئۈچۈن پروخور زىكوفنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىۋالغانىدى. ئۆز بۆلۈنمىسى تۇرغان جايدىن يولغا چىقىش بىلەنلا گرىگورىي ئۇرۇش تۇغرۇلۇق سۆز باشلاپ، ئاۋستىرىيە فرونتىدا 12 ـ پولكتا قانداق خىزمەت قىلغانلىقىنى، رۇمىنىيىگە قانداق بارغانلىقىنى، نېمىسلار بىلەن قانداق جەڭ قىلغانلىقىنى ئەسلەپ ئۆتتى. ئۇ ئاغزى تىنماستىن سۆزلىدى، پولكداشلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ھەرخىل قىزىق ۋەقەلەرنى ئەسكە ئېلىپ كۈلدى.

ساددا دىل پروخور ئۇنىڭ ئادەتتىن تاشقىرى گەپدانلىقىغا ھەيران قېلىپ، باشتا ئانچە چۈشىنەلمەي، گرىگورىيغا كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويدى، كېيىن بولسا ئۇنىڭ ئۇزاقتىكى ئىشلارنى ئەسكە ئېلىشى ئارقىلىق ئېغىر ئوي ـ پىكىرلەردىن

ئۆزىنى چەتكە ئالماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندى - دە، پاراڭغا ئىخلاس بىلەن قوشۇلدى، ھەتتا گەپنى ئۆزۈپ قويماسلىق ئۈچۈن قاتتىق تىرىشتى. پروخور بىر زامانىدا ئۆزىنىڭ چېرىنگسوف ھەربىي دوختۇرخانىسىدا يېتىشقا توغرا كەلگەنلىكىنى پۈتۈن تەپسىلاتى بىلەن سۆزلەپ كېلىپ، گرىگورىيغا تاسادىپىي بىر نەرسە ئاشلىدى - دە، ئۇنىڭ قارامتۇل مەڭىزىدىن تارام - تارام ياش ئېقىۋاتقانلىقىنى كۆردى... پروخور كەمتەرلىك قىلىپ بىر نەچچە سارجىن كېيىن قېلىپ، يېرىم سائەتچە ئارقىدا ماڭدى، ئۇندىن كېيىن يەنە تەڭلىشىۋېلىپ، باشقا بىر ئەھمىيەتى يوق ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەر توغرۇلۇق سۆز باشلاپ باققانىدى، ئەمما گرىگورىي پاراڭغا كىرىشمەي قويدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار چۈشكىچە ئۇنچىقماستىن، ئۆزەڭگىلىرىنى سۇۋاشتۇرۇپ قاتارلىشىپ ماڭدى.

گرىگورىي ھەددىدىن تاشقىرى ئالدىرايتتى. ئۇ ئىسسىققا قارىماستىن، ئېتىنى بىردەم چوڭ - چوڭ يورغىلىتىپ، بىردەم سوكۇلدىتىپ، بولۇشىغا قويۇۋەتتى، پەقەت ئاندا - ساندىلا قەدەملەپ يۈرۈشكە سالدى. قاق چۈش بولغاندا، قۇيىاشنىڭ تىك نەيزىدەك سانجىغان نۇرى قاتتىق كۆيدۈرۈشكە باشلىغاندا گرىگورىي سايغا كېلىپ توختىدى، ئېتىنىڭ ئېگىرىنى ئېلىپ، ئوتلاشقا قويۇۋەتتى، ئۆزى سايە - سالقىنغا بېرىپ، موككىدە چۈشتى - دە، شۇ پېتى ئىسسىق بېسىلغانغا قەدەر ياتتى. ئۇلار ئاتلىرىغا بىر قېتىم سۇلۇ بەردى، ئەمما گرىگورىي ئېتىغا ۋاقتى - قارارىدا بوغۇز يېدۈرۈپ ماڭمىدى، ھەتتا يىراق سەپەرگە ئۆگىنىپ قالغان ئاتلىرىنىڭ ئۆزىمۇ دەسلەپكى بىر سوتكىنىڭ ئاخىرىغا بارغاندا قاتتىق يادىپ كەتتى. باشتىكىدەك چارچىماس شوخ يۈرۈشلىرى قېپقېلىپ، ئاران - ئاراندا مېڭىپ كېلەتتى. «مۇشۇنداق ماڭساق ئاتلارنى ئاسانلا نابۇت قىلىمىز.

گىم مۇشۇنداق يۈرىدىكەن؟ بۇ ئادەمگە ھېچ ئىش ئەمەس، ئۇ ئۆز ئېتىنىڭ مادارىنى قۇرۇتىدۇ، خالىغان چاغدا ئۆزىگە باشقا ئات تېپىپ مىنەلەيدۇ، ئەمما مەن نەدىن تاپىدىكەنمەن؟ چاپا - چاپا ئاتلارنى ھالىدىن كەتكۈزدىغۇ مۇنۇ شەيتان، شۇنچە يىراق يەردىن تاتارىستىكىنچە پىيادە مېڭىشقا ياكى ئات يالىلاشقا توغرا كېلىپ قالسا نېمە قىلارىكىن!» — دەپ ئويلايتتى پروخور جىلە بىلەن.

ئەتىسى ئەتىگەن فېدوسېۋىسكايا بازىرىنىڭ بىر يېزىسىغا يېقىن كەلگەندە پروخور چىداپ تۇرالماي، گرىگورىيغا دېدى:

— ئۆزۈڭنى ئېيتقىنا، ئەزەلدىن خوجايىن بولمىغان ئادەم دەك قىلىۋاتىسەنغۇ... قېنى، كىم ئېتىنى دۇشۇنداق كېچە - كۈندۈز دەم ئالدۇرماستىن چاپتۇرۇپ ماڭىدۇ؟ ئۆزۈڭ قاراپ باقمىدىڭ، ئاتلارنىڭ قورسىقى كىرىشىپ كەتتى. ھېچ بولمىغاندا كەچكى يورۇقتا ئۇلارنى ئوبدانراق بېقىۋالايلى.

— يۈرۈۋەر، ئارقىدا قالما، — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي پەرىشان ھالدا.

— مەن ساڭا يېتىشىپ ماڭالمايدىغان ئوخشايمەن، مېنىڭ ئېتىم ئىشتىن چىقتى، دەم ئالساق بولارمىكىن؟

گرىگورىي ئۇندىمىدى. يېرىم سائەت ئۆزئارا لام - جىم دېمەستىن، ئاتلارنى يورغىغا سېلىپ مېڭىشتى. كېيىن پروخور ئۆزۈل - كېسىل دېدى:

— ئاتلارنى ئازراق بولسىمۇ دەم ئالدۇرايلى! مەن بۇنداق كېيىن مۇنداق تېز يۈرەلمەيمەن! ئاڭلىدىڭمۇ؟

— تېزلەت، تېزلەت!

— قاچانغىچە تېزلىتىدىكەنمەن؟ تۆت پۇتى ئاسمانغا بولۇپ قالغىچمۇ؟

— گەپنى قىسقارت!

— رەھىم قىل، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! مەن ئۆز ئېتىمنىڭ تېرىسىنى شۇلۇشنى خالىمايمەن، گەپ شۇنىڭغا بېرىپ تاقالدى...

— خوپ، ئەمىسە توختا، شەيتان يار بولسۇن ساڭا! قەيەرنىڭ ئوتى ياخشىراق، قاراپ باق.

× ×

خوپىر ئوكروكىنىڭ ھەر قايسى يېرى — كەنتلىرىدە ئىگىسىنى ئىزدە — ئىزدە ئۇزاق يۈرۈپ كەتكەن تېلېگرامما گرىگورىينىڭ قولىغا بەك كېچىكىپ تەگكەندى... گرىگورىي ئۆيگە ناتالىيىنىڭ دەپنە قىلىنغانلىقىغا ئۈچ كۈن بولغاندا ئاندىن يېتىپ كەلدى. ئۇ يان ئىشىكنىڭ ئالدىدا ئاتتىن چۈشتى. ئۆيدىن ئۆكسۈپ يىغلاپ يۈگۈرۈپ چىقىقان دۇناشكىنى مېڭىپ كېتىۋېتىپ قۇچاقلىدى — دە، قاپىقىنى تۈرۈپ:

— ئاتىنى ئوبدانراق سۇۋۇتقىن... ئۇن سەلىپ يىغلىما، — دېدى — دە، ئاندىن پروخورغا بۇرۇلدى، — سەن ئۆيۈڭگە بار، لازىم بولغاندا چاقىرتارمەن.

ئىلئىنىچنا مىشاتكا بىلەن پولىيوشكىنىڭ قولىدىن يېتىلەپ، ئوغلىنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن پېشايۋانغا چىقتى.

گرىگورىي باللىرىنى ئىككى يانىدىن قۇچاقلاپ، تىترىگەن ئاۋاز بىلەن دېدى:

— پەقەت يىغلىماڭلار! ياش تۆكمەڭلار! جىگەر پارەلىرىم! شۇنداق قىلىپ، يېتىم بولۇپ قالىدىڭلارمۇ؟ ھەي، دەردىڭا... ئاپاڭلار بىزنى قىيىن ئەھۋالغا قويۇپ كەتتى.

ئۆزى بولسا قاپساپ كەلگەن يىغىسىنى زور ئەيىزدت بىلەن بېسىپ، ئۆيگە كىردى، ئاتىسى بىلەن ئەھۋال سوراشتى.

— ساقلاپ قالالمىدۇق...، — دېدى پانتېلېي پروكوفېيېۋچ ۋە شۇ زامانلا دەھلىزگە قاراپ ئاقساقلاپ ماڭدى.

ئىلئىنىچنا گرىگورىينى مېھمانخانىغا ئېلىپ ماڭدى. ناتالىيە توغرۇلۇق ئۇزاق سۆزلەپ بەردى. مومای ھەممىنى ئېيتىپ بېرىشنى خالىمىغانىدى. ئەمما گرىگورىي سورىدى:

— نېمىشقا ئۇ تۇغماسلىققا ئەھمىيەت قىلغانىدۇ؟ سەن بىلەمسەن؟

— بىلىمەن.

— خۇش؟

— ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئالدىدا ھېلىقى سېنىڭ، ئاۋۇ نېمەگىنىڭ قېشىغا بارغانلىكەن... ئاكسىنىيە ئۇنىڭغا ھەممە ئىشنى سۆزلەپ بەرگەن...

— ھە، شۇنداقمۇ؟ — گرىگورىي ئانىردەك قىزىرىپ كەتتى - دە، يەرگە قارىدى.

ئۇ مېھمانخانىدىن قېرى چىرای ۋە رەڭگى ئۆڭگەن ھالدا چىقتى؛ تىترەپ تۇرغان كۆكۈش لەۋلىرىنى ئۇنسىز مىدىرلىتىپ، شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى؛ بالىلىرىنى ئىككى تىزىغا ئولتۇرغۇزۇپ، ئۇزاقىچە ئەركىلەتتى، كېيىن دالا سومكىسىدىن چاڭ قونۇپ كۆكىرىپ قالغان بىر پارچە قەغەزنى ئالدى. ئۇنى ئالقىنىغا قويۇپ پىچاق بىلەن ئىككى پارچە قىلىپ، ئەيىبكارلارچە كۈلۈمسىرىدى:

— سىلەرگە ئەكەلگەن نەرسەمنىڭ ھەممىسى مانا مۇشۇ... ئاتاڭلار مانا مۇشۇنداق ئادەم... خوپ، ھويلىغا چىقىپ، چوڭ داداڭلارنى چاقىرىڭلار.

— قەبرە بېشىغا بارامسەن؟ — دەپ سورىدى ئىلئىنىچنا.

— كېيىنرەك بارسامۇ بولىدۇ... ئۆلۈكلەر رەنجىپ كەتمەس... مىشاتكا بىلەن پوليوشكا قانداق تۇردى؟ تىنچ كېتىۋاتامدۇ؟

— دەسلەپكى كۈنى قاتتىق يىغلىدى، بولۇپمۇ پوليوشكا... هازىر مەسلىھەتلىشىۋالغاندەك، بىزنىڭ ئالدىمىزدا ئاپىسىنى ئەسكە ئالمايدۇ، مانا بۈگۈن كېچە مىشاتكىنىڭ ئاستا يىغلىغانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم... ھېچكىم ئاڭلىمىسۇن دەپ بېشىنى ياستۇقىنىڭ ئاستىغا تىقىۋاپتۇ... مەن قېشىغا بېرىپ: «نېمە بولدۇڭ جېنىم بالام؟ مېنىڭ يېنىمدا ياتامسەن؟» — دەپ سورىسام، ئۇ: «ھېچنېمە بولمىدى. چوڭ ئانا، چۈشۈمدە شۇنداق بولغان ئوخشايدۇ...» — دېدى. ئۇلار بىلەن سۆزلەش، ئەركىلىتىپ قوي... تۇنۈگۈن ئەتىگەن مۇنداق قۇلاق سالسام، دەھلىزدە ئىككىسى ئۆزئارا سۆزلىشىۋېتىپتۇ. پوليوشكا مۇنداق دەيدۇ: «ئۇ بىزنىڭكىگە قايتىپ كېلىدۇ. ئۇ ياش، ياشلار بىر يولىلا ئۆلمەيدۇ.» ئۇلارنىڭ تېخى ئەقلىي تولمىغان، ئەمما چوڭ ئادەملەرگە ئوخشاش، ئۇلارنىڭمۇ كىچىككىنە يۈرىكى سانجىپ ئاغرىسا كېرەك... قورسىقىڭ ئاچتۇر، بەلكى؟ مەن ساڭا دەرھال بىر نەرسە تەييارلاپ بېرەي، نېمىشقا ئۇنچىقمايسەن؟ گرىگورىي مېھمانخانىغا كىردى. بۇ يەرگە بىرىنچى قېتىم كىرىپ قالغاندەك، تاملارغا دىققەت بىلەن كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن ئەزەرى ياستۇقلار كۆپتۈرۈلۈپ يىغىقلىق تۇرغان كارىۋاتتا توختىدى. ناتالىيە مۇشۇ كارىۋاتنىڭ ئۈستىدە جان ئۈزگەن، ئاخىرقى قېتىم ئۇنىڭ ئاۋازى شۇ يەردىن ئاڭلانغان... گرىگورىي بالىلار بىلەن قانداق خوشلاشقانلىقىنى، ئۇلارنى قانداق سۆيگەنلىكىنى ۋە بەلكى چوقۇندۇرغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى، شۇندىن كېيىن ناتالىيىنىڭ ۋاپاتى توغرىسىدىكى تېلېگراممىنى ئوقۇغان چاغدىكىدەك، يۈرىكىنىڭ

قاتتىق سانجىلىپ ئاغرىۋاتقانلىقىنى، قۇلىقىنىڭ غۇۋۇلداۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدى.

ئۆيدىكى ھەربىر ئۇششاق ـ چۈششەك نەرسىلەر ناتالىيىنى ئەسكە چۈشۈرەتتى. ناتالىيە توغرىسىدىكى خاتىرىلەر ئۆچمەس ھەم ئازابلىق ئىدى. گرىگورىي نېمىشقىدۇر ھەممە ئۆيلەرنى ئارىلاپ چىقىپ، ئالدىراش پېشايۋانغا يۆگۈرۈپ چىقتى. يۈرەك ئاغرىقى بارغانسېرى كۈچەيدۈرۈشكە باشلىدى. پېشانىسىدە تەر پەيدا بولدى. ئۇ ۋەھىمە بىلەن كۆكسىنىڭ سول تەرىپىنى قولى بىلەن بېسىپ پەلەمپەيدىن چۈشتى. بۇ يەردىكى ئېگىز دۆڭلەر، تايىن، ئاتىنىڭ مادارىنى قۇرۇتتىغۇ... دەپ ئويلىدى.

دۇناشكا ھويلىدا ئاتنى سۇۋۇتۇۋاتاتتى. ئامبارنىڭ قېشىدا ئات تىزگىنىگە بويۇن بەرمەي توختىۋالدى، يەرنى پۇرىدى، بوينىنى سوزۇپ، ئۇستىدىكى كالپۇكنى پۇقىرى كۆتۈرۈپ، ساپسېرىق چىشلىرىنى ھىجايتتى، كېيىن بىر پۇشقۇردى ـ دە، ئالدىنقى پۇتلىرىنى قوپالىق بىلەن پۈكۈشكە باشلىدى. دۇناشكا تىزگىندىن تارتسىمۇ، ئات گەپكە كىرمەي، ياتقىلى تۇردى.

ـ ياتقۇزما! ـ دەپ ۋارقىرىدى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئېغىلنىڭ ئىچىدىن، ـ كۆرمىدىڭمۇ، ئۇ ئېگەرلەكلىك. نېمىشقا ئېگەرنى ئېلىۋەتمىدىڭ، ئەخمەق قىز؟!

گرىگورىي ئالدىرىماي، كۆكسىدە نېمە بولۇۋاتقانلىقىغا تېخىچە قۇلاق سېلىپ، ئاتنىڭ قېشىغا كەلدى، ئېگەرنى ئالدى، ئاندىن ئاغرىقىنى يېڭىپ، دۇناشكىغا زورمۇزور كۈلۈپ قويدى:

ـ ئاتام شاۋقۇن كۆتۈرۈۋاتامدۇ؟

ـ قاچاندا بولمىسۇن شۇنداققۇ، ـ دەپ كۈلۈمسىرەپ قويدى دۇناشكا ئاكىسىغا جاۋابەن.

ـ يەنە ئازراق يېتىلە. سىڭلىم.

— ئۇنىڭ تەرى ئاللىقاچان قۇرۇپ كەتتى، شۇنداق بولسىمۇ، ماقۇل، يېتىلەي.

— ئۇ ئېغىنسۇالاي دېسە مەيلى، يول قوي.

— خۇش، ئاكا... قايغۇرۇۋاتامسەن؟

— سەن قانداق ئويلىغانىدىڭ؟ — دەپ ھاسراپ جاۋاب بەردى گرىگورىي.

ئاكسىنىڭ قايغۇسىغا ئورتاق بولۇش ھېسسىياتى بىلەن دۇناشكا ئۇنىڭ مۇرىسىگە يان تەرەپتىن بىرنى سۆيۈپ قويدى - دە، نېمىشقىدۇر كۆزىدىن ياش چىققۇچە خىجىل بولۇپ، ئىلدام ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئاتىنى مال قورۇسىغا يېتىلەپ كەتتى.

گرىگورىي ئاتىسىنىڭ قېشىغا باردى. چال تىرىشچانلىق بىلەن ئېغىلدىن قمغ چىقىرىۋاتاتتى.

— سېنىڭ ھەربىي ئېتىڭغا جاي راسلاۋاتىمەن.

— نېمىشقا دېمەيدىڭ؟ مەن ئۆزۈم تازىلايتتىم.

— شۇمۇ گەپ بولدىمۇ! نېمە. مەن نىمجان ئادەممىدىم! مەن، بۇرادەر، چاقماق مىلتىقىتىڭ ئادەممەن. مەن كاردىن چىقمايمەن! چامامنىڭ يېتىشىچە تېخى سەكرەپ تۇرىمەن، ئەتە قارا بۇغداي ئورۇشقا بارايمىكىن دەپ ئويلاپ تۇرىمەن. سەن خېلى ئۇزاق تۇرۇشقا كەلدىڭمۇ؟

— بىر ئاي تۇرىمەن.

— مانا بۇ ياخشى ئىش! ئېتىزغا بارامدۇق؟ ئىش بىلەن بولساڭ قايغۇڭ يېنىكلىشىپ قالىدۇ...

— مەنمۇ شۇنى ئويلاپ تۇرۇۋىدىم.

چال ئارىنى تاشلاپ قويۇپ، يېڭى بىلەن يۇزىدىكى تەرنى ئېرتتى - دە، دەردلىك ئاھاڭدا مۇنداق دېدى:

— ئۆيگە كىرەيلى، چۈشلۈك تاماق يەرسەن. بۇنىڭدىن، بۇ قايغۇدىن ھېچ يەرگە قېچىپ قۇتۇلالمايسەن، ساقلىنىشىمۇ مۇمـ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

كىن ئەمەس. بۇ مۇقەررەر شۇنداق...

ئىلئىنچنا شىرەگە تاماق راسلىدى، پاكىز لۆڭگە قويدى. گرىگورىي يەنە ئويلاپ كەتتى: «ئىلگىرى، ناتالىيە مۇشۇنداق كۆتىدىغانىدى...» ئۇ ھاياجىنىنى بىلدۈرمەسلىك ئۈچۈن تېز - تېز تاماق يېيىشكە باشلىدى. ئاتىسى ئامباردىن بىر باغلام پىچانغا ئورالغان بىر خۇمرا ساموگوننى ئەكەلگەندە، ئۇنىڭغا مىننەتدارلىق بىلەن قاراپ قويدى.

— مەرھۇمەنى خاتىرىلەيلى، جايى جەننەتتە بولسۇن، — دېدى پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ قەتئىيلىك بىلەن.

ئىككىيلەن بىر ئىستاكاندىن ئىچىشتى. چال ھايال قىلماي، يەنە قۇيدى - دە، خۇرسىنىپ قويدى:

— بىر يىلنىڭ ئىچىدە بىزنىڭ ئائىلىدە ئىككى كىشى ئارتىمىزدىن كەتتى... ئەجەل بىزنىڭ ئۆيىگە ئامراق بولۇپ قالدى.

— بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلمايلى، دادا! — دېدى گرىگورىي ئۆتۈنۈپ.

ئۇ ئىككىنچى ئىستاكاننى بىر يولى ئىچىۋېتىپ، بىر پارچە سۇرلەڭگەن بېلىقنى ئۇزاققىچە چاينىدى. ساموگوننىڭ كۆچى قاچان كاللىسى تەڭىتاركىن، ھېكىنى قاپلىۋالغان ئوي - خىيالىلارنى قاچان باسارىكىن دەپ كۆتەتتى.

— بۇ يىل قارا بۇغداي ئوبدان بولدى. بىزنىڭ ئېكىن باشقىلارنىڭكىدىن ئالايىتەن ياخشى! — دېدى پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ماختىنىپ. بۇ ماختىنىشتا، ئۇنىڭ سۆز ئاھاڭىدا قانداق تۇر ئەتەي ئىيتىلغان سۆزنىمي پۇراق بارلىقىنى بايقاپ قالدى گرىگورىي.

— بۇغدايچۇ؟

— بۇغدايمۇ؟ ئازراق ئۇششۇڭ تەگكەن، شۇنداقتىمۇ

يامـان ئەمەس، هـەر موسىدىن 35 ــ 40 يۈت هوسۇل ئېلىش مۇمكىن. باشقىلار تېرىغان گارنوفكا سورتلۇق بۇغداي ــ ئوهوي، كارامەت ياخشـى چىقتى، بىزنىڭ سـەۋەنلىكىمىز تۈپەيلى، ئۇنى بىز تېرىيالمىدۇق، ئەمما مەن ئانچە پۇشايمان قىلمايمەن! مۇنـداق ۋەيرانچىلىق زامانىدا ئاشلىقنـى نەگە قويىسەن؟ پارامونوفقا ئاپىرىپ ساتالمايسەن، خامپىدا سـاقلىيالمايسـەن. ئۇرۇش سەپى سىلجىپ بۇ يەرگە كېلىـپ قالـسا، يولداشلار هەممىنـى پاك ــ پاكىز سۈپۈرۈپ كېتىدۇ. ئەمما سەن باشقىچە ئويلاپ قالمىغىن، بۇ يىلقى هوسۇلىمىزنى هېسابقا ئالمىغاندىمۇ، ئاشلىقىمىز ئىككى يىل يېتىدۇ. بۇ نەرسە، خۇداغا شۈكۈر، خامپىلىرىمىزدا بۇرنى ــ قۇلىقىغىچە تولۇپ يېتىپتۇ، يەنە باشقا يەردىمۇ بار ...، ــ چال مۇغەمبەرلىك بىلەن كۆزىنى قىسىپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، ــ داشكىـدىن سورا، بىز قارا كـۈنـگە ئاتاپ، قانچىلىك ئاشلىقنى كۆمدۇق ــ هە! چوڭقۇرلۇقى سەنىڭ بويۇڭدەك كېلىدىغان، كەڭ لىكى بىر يېرىم غۇلاچ ئوردىنى تولدۇرۇۋالدۇق! بۇ لەنىتى تۇر-مۇش بىزنى بىـرئاز كەمبەغەللەشتۈرۈپ قويىدى، ئۇنداق بولمىغان-دا، بىزمۇ هاللىق خوجايىنلاردىن بولۇپ قالاتتۇق ...، ــ چال مەستچىلىكتە ئۆزىنىڭ چاقـچىقىغا كۈلۈۋەتتى، ئەمما بـىرئازدىن كېيىن ئۆز ئابرويىنى ساقلاپ، ساقلىنـى سىيلاپ قويىدى ــ دە، ئەمدى جىددىي تۇستە سۆزلىدى، ــ بەلكى، سەن قېيىن ئاناڭ توغرۇلۇق بىر نەرسە ئويلايدىغانسەن، ئۇ هالدا مەن ساڭا مۇن-داق دەيمەن: مەن ئۇنى ئۇنتۇپ قالغىنىم يوق، هاجىتى چۈشكەن-دە يارىدەم قىلىمەن. ئۇ بىرەر ئېغىز سۆز ئېيتىشقا ئۈلگۈرمەس-تىنلا، ئەتىسى ئۆلچىمەستىنلا بىر هارۋا ئاشلىق بېسىپ ئاپىرىپ بەردىم. مەرهۇمە ئاتالىيە تولىمۇ مەمنۇن بولـدى، بۇنى ئاغلاش بىلەنـلا تەسىرلىنـىپ كۆزىـگە ياش ئالـدى... كەل، ئوغـلۇم،

ئۇچىنچىسىنى كۆتۈرۈۋېتەمدۇق؟ مەندە قالغان خۇشاللىق پەقەت سەن ـ سەن!

ـ ئۇنداق بولسا، كەل، ـ گرىگورىي ماقۇل بولۇپ، ئىستاكاننى تەڭلىدى.

بۇ چاغدا مشاتكا تازا پېتىنالماي، يېنىچە مېڭىپ، ئاستا شىرەنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ ئاتىسىنىڭ تىزىغا يامىشىپ چىقتى ـ دە، سول قولى بىلەن ئەپسىز ھالدا بوينىدىن قۇچاقلاپ، لەۋلىرىگە مەھكەم سۆيدى.

ـ بۇ نېمە قىلغىنىڭ، ئوغلۇم؟ ـ دەپ سورىدى گرىگورىي تەسىرلەنگەن ھالدا، ساموگوننىڭ پۇرىقىنى ئوغلىغا پۇراتماسلىق ئۈچۈن ئۆزىنى سەل تارتىپ، بالىنىڭ ياش يۈزىگە كۆزلىرىگە قاراپ.

مشاتكا پەس ئاۋاز بىلەن جاۋاب بەردى:

ـ ئاپام، مېھمانخانىدا ياتقانىدا... تېخى ھايات چېغىدا مېنى قېشىغا ئەمىلاپ چاقىرىپ: «ئاتاڭ كەلگەن چاغدا ئۇنى مەن ئۈچۈن سۆيۈپ قوي، ئۇنىڭغا ئېيت، سىلەرگە مېھرىبانلىق بىلەن قارىسۇن» ـ دەپ، بۇ سۆزنى ساڭا ئېيتىشىمنى تاپىلىغانىدى. ئۇ يەنە باشقا بىرنېمە دېگەنىدى، ئۇنتۇپ قاپتۇمەن...

گرىگورىي ئىستاكاننى قويۇپ، دېرىزە تەرەپكە بۇرۇلۇپ ئولتۇردى. ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇزاققىچە ئېغىر سۈكۈنات ھۆكۈم سۈردى.

ـ يەنە ئىچەيلىمۇ؟ ـ دەپ ئاستا سورىدى پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ.

ـ ئىچكۈم يوق، ـ گرىگورىي ئوغلىنى تىزىدىن چۈشۈرۈپ، ئورنىدىن تۇردى ـ دە، ئالدىراش دەھلىزگە قاراپ ماڭدى.

ـ بالام، توختاپ تۇر، گۆش بار ئەمەسمۇ؟ قورۇلغان توخۇ گۆشى، يەنە قۇيماق! ـ ئىلگىنىچىلا مەشكە ئۇمتۇالىدى،

ئەما گرىگورىي ئىشىكنى شارتلا يېپىپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ ھويلا ئىچىدە مەقسەتسىز يۈرۈپ، مال قوروسىنى، ئات نىڭ ئېغىلىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ چىقتى؛ ئاتقا قاراپ: ئۇنى چۆمۈلدۈرۈش كېرەك، دەپ ئويلىدى، ئاندىن لاپاسنىڭ ئاستىغا كىردى. ئاشلىق ئورۇشقا تەييارلاپ قويغان ئورما ماشىنىسىنىڭ يېنىدا يەردە چېچىلىپ ياتقان قارىغاي ياغىچىنىڭ تارىشا ـ قىرىندىلىرىنى ۋە قىيغاچ تاختاي پارچىلىرىنى كۆردى. ئاتىسى ناتالىيەگە تاۋۇت ياسىغانىكەن ـ دە، دەپ ئويلىدى گرىگورىي. شۇندىن كېيىن ئالدىراش پەلەمپەي تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

پانتېلېي پروكوروفېيېۋىچ ئوغلىنىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولۇپ، تېزدىن تەييارلىققا كىرىشتى، ئورما ماشىنىسىغا ئاتلارنى قوشتى، بىر ياغاچ سوغىدا سۇ ئالدى؛ ئۇ گرىگورىي بىلەن بىللە كېچىدە ئېتىزغا يۈرۈپ كەتتى.

18

گرىگورىينىڭ ئازاب چەككەنلىكىگە يالغۇز ئۇنىڭ ناتالىيىنى ئۆز ئۈسۈلى بويىچە ياخشى كۆرگەنلىكى ۋە بىرلىكتە ئۆتكەن ئالتە يىل مابەينىدە ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قالغانلىقى سەۋەب بولۇپلا قالماستىن، بەلكى شۇ نەرسىمۇ سەۋەب بولغانىدىكى، ئۇ ناتالىيىنىڭ ئۆلۈمىگە مەن زامىن بولدۇم دەپ، ئۆزىنى گۇناھكار ھېس قىلاتتى. ئەگەر ناتالىيە ھايات ۋاقتىدا ئۆزىنىڭ بالىلىرىنى ئانىسىنىڭ ئۆيىگە ئەكىتىشنى دوق قىلىپ، يېتىلەپ ماڭغان بولسا، ئەگەر ئۇ ۋاپاسىز ئېرىنى قاتتىق ئۆچ كۆرگەن

www.uyghurkitap.com

پېتى ياراشماستىن ئۆلۈپ كەتكەن بولسا، ئۇ چاغدا، ئېھتىمال، گرىگورىي بۇ مۇسىبەتنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۇنچىلىك ھېس قىلمىغان بولاتتى، بەلكى ئۇنى مۇنچىلىك ھەسرەت ـ نادامەت قىينىمىغان بولاتتى. ئەمما ئۇ ئىلگىنىچىنانىڭ سۆزلىرىدىن ناتالىيە ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلىكىنى، ئۇنى ياخشى كۆرگەنلىكىنى ۋە ئاخىرقى مىنۇتقىچە ئېسىدىن چىقارمىغانلىقىنى بىلدى. بۇ ھال ئۇنىڭ دەرد ـ ھەسرىتىنى يەنمۇ ئاشۇردى، قاتتىق ۋىجدان ئازابىغا سالدى، ئۆتكەن ئىشلارنى ۋە ئۆتكەنده ئۆزىنى قانداق تۇتقانلىقىنى ئويلاپ كۆرۈشكە مەجبۇر قىلدى.

گرىگورىيىنىڭ ئۆز ئايالىغا ئىنتايىن سالقىن، ئېتىبارسىز قاراپ، ھەتتا ئۆچ كۆرۈپ، ھېچقانداق مېھىر ـ مۇھەببەت كۆرسەتمىگەن چاغلىرى بولغان، ئەمما كېيىنكى يىللاردا ئۇنىڭغا باشقىچە قاراشقا باشلىدى، ناتالىيىگە بولغان مۇئامىلىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىكى ئاساسىي سەۋەب، ئۇنىڭدا ئىككى بالا بولغانلىقى ئىدى.

باشتا بالىلىرىغىمۇ گرىگورىي كېيىنكى يىللاردا پەيدا بولغان چوڭقۇر ئاتىلىق مېھىر ـ مۇھەببىتى بىلەن قارىمىغان ئىدى. فرونتتىن ئۆيگە قىسقا مۇددەت بىلەن كېلىپ ـ كېتىپ يۈرگەن چاغلاردا ئۇ ئانىسىنىڭ كۆڭلىنى ئاياش ئۈچۈن مەجبۇرىيەت يۈزىسىدىنلا بالىلىرىنى ئەركىلىتىپ، تەربىيە بېرىپ كەلگەنىدى، ئەمما بۇ ئىشتا ھېچقانداق زۆرۈرىيەت ھېس قىلمايدىغانلىقى ئۈياقتا تۇرسۇن، بەلكى ناتالىيىگە ۋە بۇ ئايالنىڭ جۇشقۇن ئانىلىق مېھىر ـ مۇھەببەت كۆرسىتۈاتقانلىقىغا شۈبھىلىك ئەجەبلىنىش بىلەن قارايدىغانىدى. ئۇ ئاشۇ كىچىككىنە ۋاقىرىغاق جان ئىگىلىرىنى ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ياخشى كۆرۈش مۇمكىنلىكىنى چۈشەنمەيتتى، شۇڭا كېچىلىرى ناتالىيە بالىلىرىنى ئەمگۈزگەنده: «سەن نېمانچە سارائىدەك چاچراپ تۇرۇپ كېتىسەن؟ ئاغزىنى

ئۇچىسىپ مىرقىرا ـ مىرقىرىماستىنلا تۇرغىنىڭ تۇرغىنى، مەيلى ئۆمچەيسە ئۆمچەيسۇن، يىغلىسا يىغلىسۇن، كۆزىدىكى ئالتۇن تامچىلار تۇگەپ قالماس!» ـــ دەپ تالاي قېتىم ئېيتقانىدى. بالىلىرىمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاشلا سالقىن قارايدىغانىدى، ئەمما ئۇلار ئۆسۈپ چوڭ بولغانسېرى ئاتىسىغا بولغان مېھىر ـ مۇھەببىتىمۇ ئۆستى. بالىلارنىڭ مۇھەببىتىگە جاۋابەن گرىگورىيېدىمۇ ھېسسىيات ئويغىنىغانىدى، بۇ ھېسسىيات ئوت يالقۇنىدەك ناتالىيىگە كۆچتى.

گرىگورىي ناتالىيە بىلەن ئارىسى بۇزۇلغاندىن كېيىن ھېچقاچان ئايالى بىلەن قەتئىي ئاجرىشىشنى خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى؛ ھەتتا ئاكسىنىيە بىلەن يېڭىباشتىن تېپىشقاندىن كېيىنمۇ، ئاكسىنىيىنى بىر كۈن بولمىسا بىر كۈن باالىرىمنىڭ ئانىسىنىڭ ئورنىغا ئانا بولىدۇ، دەپ ھېچقاچاندا ئويلىمىغانىدى. ئۇ بۇ ئىككى ئايالنىڭ ھەربىرىنى باشقا ـ باشقا ياخشى كۆرىدىغان بولۇپ، ھەر ئىككىسى بىلەن بىللە ئۆتۈشكە رازى ئىدى، ئەمما خوتۇنى ئۆلگەندىن كېيىن تۇيۇقسىز ئاكسىنىيەدىن ياتسىراشقا باشلىغانلىقىنى ھېس قىلدى، كېيىن بۇ ئايال گرىگورىي بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى پاش قىلىپ، شۇ ئارقىلىق ناتالىيىنى ئۆلۈمگە ئىتتەرگەنلىكى ئۈچۈن يۈرىكىدە غەزەپ ئوتى يانىدى.

گرىگورىي ئېتىزغا كەلگەندىن كېيىن قايغۇسىنى ئۇنتۇشقا قانچىلىك تىرىشقان بولسىمۇ، پىكىر ـ خىيالىغا شۇ ئىشلار ئىختىيارسىز يەنە كىرىۋالاتتى، ئۇ نەچچە سائەتلەپ ئورما ماشىنىسىدىن چۈشمەي، ئىش بىلەن ئۆزىنى چارچاتماقچى بولغان بولسىمۇ، ئەمما ناتالىيە يادىغا كېلىپ تۇرۇۋالاتتى؛ ئۇنىڭ خاتىرىسىدە ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن ئىشلار، بىللە ئۆتكۈزگەن ھاياتنىڭ ھەر تۇرلۈك، كۆپىنچە ئۇششاق ـ چۈششەك كۆرۈنۈش

لىرى ۋە گەپ ـ سۆزلەر جانلىناتتى. ئۇ ئىتائەتچان خاتىرىسىنىڭ تەزگىنىنى بىر مىنۇتلا قويۇۋەتسە، كۆز ئالدىدا تىرىك كۆلۈپ تۇرغان ناتالىيە نامايان بولاتتى. گرىگورىي ئايالىنىڭ قەددى ـ قامىتىنى، يۈرۈش ـ تۇرۇشىنى، چېچىنى تۈزەش ئۇسۇلىنى، كۆلـ كىسىنى، سۆز ـ ئاھاڭلىرىنى ئېسىگە چۈشۈرەتتى...

ئۇچىنچى كۈنى بۇلار ئارپا ئورۇشقا كىرىشتى. چۈش بولـ غاندا، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئاتلارنى توختاتقاندا، گرىگورىي ئورما ماشىنىسىنىڭ ئارقا ئورۇندۇقىدىن چۈشۈپ، قىسقا ساپلىق ئارىنى تاختا ئۈستىگە قويۇپلا دېدى:

ـــ دادا، مېنىڭ بىر سائەتلىك ئۆيگە بارغۇم كېلىپ قالدى.

ـــ نېمىشقا؟

ـــ نېمىشقىدۇر بالىلارنى سېغىنىپ كەتتىم...

ـــ ئۇنداق بولسا، بارغىن، ـــ دەپ جان دەپ قوشۇلدى چال، ـــ سەن بېرىپ كەلگۈچە ئۇنچە سېلىپ تۇرايلى.

گرىگورىي دەرھال ئورما ماشىنىسىدىن ئېتىنىپ چىقىرىپ، ئۈستىگە مىندى ـ دە، ساپسېرىق ئېگىزلىق بىلەن مېڭىپ، چوڭ يولغا قاراپ يول ئالدى. «ئۇنىڭغا ئېيت، سىلەرگە ئىچى ئاغرىسۇن!» ـــ دېگەن ناتالىيىنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلىقىدا جاـ راڭلىدى. گرىگورىي كۆزىنى يۇمۇپ، تەزگىنىنى قويۇۋەتتى ـ دە، پىكىر ـ خىيالغا غەرق بولۇپ، ئېتىنىڭ قەيەردە مېڭىشى بىلەن كارى بولمىدى.

كۈپۈكۈك ئاسمانىدا شامال ھەر تەرەپكە تارىتىۋەتكەن شالاڭ بۇلۇتلار دېيەرلىك جايىدىن قوزغالماي ئەيلەپ تۇرۇشاتتى. ئېگىزلىقتا قارا قاغىلار لەپكىلەپ يۈرۈشەتتى. ئۇلار ئائىلە ـ ئائىلە بويىچە ئۇنچىلەرنىڭ ئۈستىگە قونۇشاتتى؛ قېرىلىرى تېخى يېقىندىلا ئۇچۇرما بولغان، ئەمما تازا قانات قېقىپ

ئۇچالمايدىغان بالىلىرىنىڭ ئاغزىغا تۇمشۇقى بىلەن دان سېلىپ قويياتتى. ئورۇلۇپ بولغان ئېتىزلارنىڭ ئۇستىدە قاغىلارنىڭ قىيا - چىيا، ناله - پەريادلىرى ھاۋانى قاپلىغانىدى.

گرېگورىينىڭ ئېتى يولنىڭ چېتى بىلەن مېڭىشقا تىرىشتى، ئاندا - ساندا كېتىۋېتىپ قاشقا بېدىنىڭ شېخىنى ئۈزۈۋالاتتى - دە، ئۇنى سۇلىقىنى جىرىڭلاتقان ھالدا چاينايتتى. ئۇ ئىككىسى قېتىم يىراقتىكى ئاتلارنى كۆرۈش بىلەنلا مېڭىشتىن توختاپ، كىشىندى، شۇ چاغدىلا گرېگورىي ئېسىنى يېغىپ، چۇ - چۇ دەپ ئۇنى تېزلىتىپ قويدى. ئۇنىڭ پىكىر - خىيالى باشقا نەرسىدە بولغانلىقتىن، ھېچنېمىنى ئىلغا قىلالمايدىغان نەزەر بىلەن دالاغا، چاڭ باسقان يولغا، ھەر يەر - ھەر يەردە چېچىلىپ ياتقان ئۇنچىلەرگە، پىشىپ قالغان تېرىقنىڭ يېشىلسىمان قارامتۇل ئېتىزلىرىغا كۆز يۈگۈرتەتتى.

گرېگورىي ئۆيگە كېلىش بىلەنلا — خېرىستونە كېلىپ قالدى، ئۇ جەزىرىمە ئىسسىقتا قارىماستىن، ئۇستىگە ئېنگىلىز سوكناسىدىن تىكىلگەن ھەربىي كۇرتكا، كەڭ شىم كىيگەن بولۇپ، چىرايى تۇتۇق ئىدى. ئۇ يېڭى رەندىلەنگەن يوغان ھاسا تاياق بىلەن كەلدى، تىنچلىق سوراشتى.

— كۆرۈشكىلى كەلدىم، سىلەرنىڭ قايغۇ - مۇسىبەتلىرىنى ئاڭلىغانىدۇق، دېمەك، ناتالىيە مىرونوفنانىڭ يەرلىكىگە قويىدۇكلارغۇ؟

— سەن فرونتتىن قايسى يول بىلەن قايتىپ كەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى گرېگورىي ئۇنىڭ سوئالىنى ئاڭلىمىغان كىشى بولۇپ، خېرىستونەنىڭ كېلەكسىز، بىر ئاز مۇكچىيىپ قالغان قامىتىگە مەمنۇنىيەت بىلەن قاراپ.

— ياريلانغاندىن كېيىن، ساقايغۇچە دەم ئال دەپ قويۇۋەتتى. قورسىقىمغا بىر يولا ئىككى ئوق كۆندىلەكڭ تېگىپ، قىر-

قىپ ئۆتۈپ كەتتى. دېمەك، بۇ لەنىتى ئوقلار ئۇچىيمىنىڭ قېتىشىدىكى بىر يەردە توپلۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. شۇ سەۋەبتىن ھاسىغا تايىنىپ يۈرىمەن. كۆرۈۋاتقانسەن؟

— سېنى قەيەردە شۇنداق ئىشتىن چىقاردى؟

— بالاشوق بوسۇغىسىدا.

— بالاشوقنى ئالدىڭلىمۇ؟ ئوق ساڭا قانداق تەگدى؟

— ئاتاكىغا ئۆتكەنسىدۇق. بالاشوقنى، بەلكى، پوقوربنو-نىمۇ ئالدۇق. بۇ جەڭگە مەنمۇ قاتناشتىم.

— خۇش، ئېيتقىنا، قايسى قىسىمدا، كىملەر بىلەن بىللە خىزمەت قىلىسەن؟ بىزنىڭ يېزىلىقلاردىن كىم بار؟ ئولتۇر، ما-نا تاماكا.

گرىگورىي يېڭى مېھماننىڭ كەلگەنلىكىگە بەك خۇشال بولدى، چۈنكى بېشىدىن كەچۈرۈۋاتقان قايغۇسىغا تەئەللۇق بولمىغان باشقا بىر ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلىشىش ئىمكانىيىتى تۇغۇلغانىدى. خىرىستونە گرىگورىيغا كۆكۈل ئېيتىپ ھېسداشلىق قىلىشقا ھاجەت يوقلۇقىنى بايقاپ، خېلىلا تېز كاللىسىنى ئىشلەتتى ھەمدە بالاشوفنىڭ قانداق ئېلىنغانلىقىغا ۋە ئۆزىنىڭ يارىدار بولغانلىقى توغرۇلۇق جان ـ دىلى بىلەن، ئەمما بىرئاز ئەزمىلىك بىلەن سۆزلەپ بەردى. ئۇ يوغان يۆگىۋالغان تاماكىسىنى شوراپ ئاۋازىنى بوك ـ بوك چىقىرىپ سۆزلەشكە باشلىدى:

— ئاپتاپپەرەس بويلاپ پىيادە سەپ بولۇپ كېتىۋاتاتتۇق، ئۇلار، بەلكى، بىزگە پىلىموت ۋە زەمبىرەكلەردىن ئوق ئاتقىلى تۇردى، ئەمما مىلتىقتىن ئوق چىقىرىشى تۇرغان گەپقۇ، مەن گەۋدىلىك ئېگىز ئادەم بولغانلىقىمدىن، سەپنىڭ ئىچىدە گويا توخۇلار ئارىسىدا غاز ماڭغاندەك كېلىۋاتىمەن، قانچە ئېگىشكىنىم بىلەن بەرىبىر كۆرۈنۈپ تۇرىمەن، شۇڭا ئۇلارنىڭ ئوقلىرى

مېنى بىردىنلا تېپىۋالغان. ياخشىمۇ ئېگىز بولۇپ قالغىنىم، ئەگەر بويۇم پاكار بولغان بولسا — ئوق نەق كاللامغا تېگەتتى! بەلكى، ماڭا ھېرىپ قالغان ئوق تەگكەن بولسىمۇ، شۇنداق قاتتىق تەگدىكى، قورسىقىمنىڭ ئىچى كولدۇرلاپ كەتتى، ئۇ شەيتانىنىڭ قىزىقىنى دېمەمسەن، خۇددى مەشتىن ئېتىلىپ چىققاندەك... ئوق تەگكەن يەرنى قولۇم بىلەن كاپ قىلىپ تۇتۇۋالدىم، سېزىپ تۇرىمەن، ئوقلار ئىچىمدە تۇرۇپتۇ، تېرىنىڭ ئاستىدا بەزگە ئوخشاش غىرىلدايدۇ، ئىككىسىنىڭ ئارىلىقى بىر سوياملاشقا كېلىدۇ. خۇش، مەن ئۇلارنى بارمىقىم بىلەن ئەيلەگەنىدىم، ئەنۇەتتە، يىقىلىپ چۈشتۈم. قۇرۇپ كەتسۇن، مۇنداق چاقچاقنى تاشلاش كېرەك ئىكەن، دەپ ئويلىدىم! يېتىۋالغىنىم تۈزۈك، ئۇنداق بولمىغاندا، باشقا بىرى ئۇچۇپ كېلىپ، قورسىقىمنى تېشىپ ئۆتۈپ كەتمىسۇن دېدىم. خۇش، شۇنداق قىلىپ، ياتتىم، ئەلۋەتتە. ياق - ياق، ھېلىقى ئوقلارنىڭ پات - پات تۇتۇپ باقمەن. ئۇلار تېخىچە شۇ يەردە تۇرۇپتۇ. بىر - بىرىگە يېقىن. خۇش، ئۆزۈمگە بەك قورقتۇم، بۇ ھارامزادىلەر قورسىقىمنىڭ ئىچىدە ئېغناپ يۈرسە، قانداقمۇ قىلارمەن، ئەھۋالنى سىم نېمە بولار؟ دەپ ئويلايمەن. ئۇچەينىڭ ئاردىسىدا غىدىرلاپ يۈرگەن نەرسىنى دوختۇرلار قانداق تاپىدۇ؟ ئەمدى ماڭا خۇشالىق دېگەن نەرسە ئاز. ئادەمنىڭ تېنى، مەيلى مېنىڭ تېنىم بولسۇن، بوشاڭ نەرسىغۇ، ئوق تېشىپ ئۆتۈپ چوڭ ئۇچەيگە يېتىپ بارسا — ئۇ چاغدا پوچتىكەشنىڭ قوڭغۇرىقىدەك جىرىڭلاپ يۈرىدۇ. ئۇ چاغدا بەدەن پۈتۈنلەي خاراب بولدى دېگەن سۆز. خۇش، ئاپتاپپەرەسنىڭ قالپىقىنى قايرىپ، شىمشكا چېقىپ ياتىمەن، ئەمما ئەزايىمنى قورقۇنچ قاپلىدى. بىزنىڭ سەپ ئالمىقاچان كېتىپ قالغان. خۇش، بالاشوف ئېلىنىش بىلەنلا مەن ئۇياقتا كېتىپ قالدىم. تىشانىسكايادا ئارقا سەپ دوختۇرخانە

سىدا ياتتىم. ئۇ يەرنىڭ دوختۇرى، ئەلۋەتتە، قۇشقاچتەك شوخ. ھە دېسە: «قورسىقىڭنى يېرىپ، ئوقلارنى چىقىرىپ تاشلايمىزغۇ؟»ـ دەپ تۇرۇۋالدى. ئەقلىم جايىدا تۇرۇپتۇ... بۇ ئىش ئۇنچىلىك ئاسان ئەمەس. «جانابىي ئالىي، بۇ ئوقلار قېرىن ئارقىلىق چۈشۈپ كېتەلمەسمۇ؟» ـ دەپ سورىدىم. «ياق، چۈشۈپ كېتەلمەيدۇ» ـ دەيدۇ. بۇ چاغدا مەن، ئۇلارنى يېرىپ چىقىرىشقا ھەرگىز ئۇنىمايدەپ ئويلىدىم. چۈنكى بۇنداق چاقچاقلارنى بىلمەن ـ دە! چىقىرىپ تاشلايدۇ، ئەمما يارىسى پۈتمەستىنلا يەنە قىسمىغا قايتىش كېرەك. مەن دېدىم: «ياق، جانابىي ئالىي، بۇنىڭغا ئۇنىمايمەن. شۇ ئوقلارنىڭ ئىچىمدە بولغىنى قىزىقراق بولىدۇ. مەن ئۇلارنى ئۆيگە ئالغاچ كېتىپ، ئايالىمغا كۆرسىتىشنى خالايمەن. ئۇلار ماڭا ئېغىر يۈك ئەمەس، كاشىلا بولمىدىغان يېرىمۇ يوق.» دوختۇر مېنى قاتتىق تىللىدى، ئەمما ئۆيگە قايتىشقا بىر ھەپتىلىك رۇخسەت بەردى.

گرىگورىي كۈلۈمسىرەپ، سىددا سەممىي ھېكايىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن سورىدى:

ـ سەن قەيەرگە، قايسى پولكقا بارغانىدىڭ؟

ـ 4 ـ تەرمە پولكقا.

ـ سەن بىلەن بىللە يېزىلىقلاردىن يەنە كىم بار؟

ـ ئۇ يەردە بىزنىڭكىلەر كۆپ: ئانىكۇشكا ـ سكوپېتىس، بېسخەلىنوف، كولوۋېيدىن ئاكىم، مىروشنىكوف سېمكا، گورباچېف تېخون.

ـ خۇش، كازاكلار قانداق؟ نارازى ئەمەسمۇ؟

ـ ئوفىتسېرلاردىن خاپا، ئەلۋەتتە. بۇنداق ئەبلەخلەر قاپلاپ كەتتى، كىشىگە كۈن بەرمەيدۇ. يەنە كېلىپ دېيەرلىك ھەممىسى ئورۇس، كازاكلار يوق.

خرىستونە سۆزلەۋېتىپ، كۈرتكىسىنىڭ كالتا يەڭلىرىنى تارتىپ ـ تارتىپ قويياتتى ـ دە، گويا ئۆز كۆزىگە ئىشەنمىگەنـ

دەك. تەۋەتلىق، ئېسىل ئىنگىلىز مۇۋۇتىدىن تىكىلگەن شىمىغا ئەجەبلىنىپ قاراپ، تىزلىرىنى سىيلاپ قويياتتى.

— مېنىڭ پۇتۇمغا لايىق كېلىدىغان بەتىنكە، ئەلۋەتتە تېپىلمىدى، — دېدى ئۇ ئويچانلىق بىلەن، — ئىنگىلىز دۆلىتىدە، ماكا ئوخشاش مۇنداق يوغان پاقالچاق ئادەملەر يوق... بىز بۇغداي تېرىپ، ئاق نان يەيمىز، ئۇلار بولسا، ئېھتىمال، روسىيەدىكىگە ئوخشاش، يالغۇز قارا بۇغداي نېنىنى يېسە كېرەك. ئۇلاردا مۇنداق چوڭ پۇت نەدە بولسۇن؟ پۇتۇن بۆلۈنمىنى يېگى كىيىم، يېگى ئاياغ بىلەن كىيىندۈرۈپ بولدى، پۇراقلىق پاپىروسلارنىمۇ ئەۋەتىپتۇ، شۇنداقتىمۇ بەربىر — يامان...

— نېمىسى يامان؟ — دېدى گىرىگورىي قىزىقىپ.

خىرىستونە كۈلۈمسىرەپ دېدى:

— كۆرۈنۈشتە ياخشى، ئىچكى جەھىتى يامان. بىلەمسەن، كازاكلار يەنىلا ئۇرۇش قىلىشنى خالىمايدۇ. ئەلۋەتتە، بۇ ئۇرۇشتىن ھېچنېمە چىقمايدۇ. ئەمدى، خوپپىر ئوكرۇكىغا بارمايمىز، دېيىشىۋاتىدۇ...

گىرىگورىي خىرىستونەنى ئۈزىتىپ قويۇپ، قىسقىلا ئويلانغاندىن كېيىن مۇنۇ قارارغا كەلدى: «ئۆيدە بىر ھەپتىلا تۇرۇپ، فرونتقا قايتىپ كېتىمەن. بۇ يەردە تۇرسام قايغۇ ـ ھەسرەتتىن تۇگىشىپلا كېتىمەن.» ئۇ كەچكىچە ئۆيدە بولدى. بالىلىق چاغلىرىنى ئەسلەپ، مىشاتكىغا قومۇشتىن شامال تۇگمىنى ياساپ بەردى، ئات قىلىدىن قۇشقاچ تۇتىدىغان تۇزاق ئېشىشنى ئۆگەتتى، قىزىغا ماھىرلىق بىلەن چاقلىرى ئايلىنىدىغان، شوتىلىرى كارامەت چىرايلىق بىر ھارۋىچاق ياساپ بەردى، ھەتتا پۇرۇچ لاتىلاردىن بىر قورچاق قۇراشتۇرماقچى بولۇۋىدى، ئەمما بۇ ئىش قولىدىن كەلمىدى؛ قورچاق دۇناشكىسىنىڭ يارىمىي بىلەن ياسالدى.

گرىگورىي ئىلگىرى بالىلىرىغا مۇنچىلىك كۆڭۈل بۆلمەگەنىدى، شۇڭا ئۇلار باشتا ئاتىسىنىڭ نېمە قىلماقچى بولغانلىقىغا شۇبھە بىلەن قاراشقانىدى، ئەمما كېيىن قېشىدىن بىر مىنۇت نېرى كەتمىدى، كەچكە يېقىن گرىگورىي ئېتىزغا بېرىشقا ھازىرلانغان چاغدا، مىشاتكا كۆزىگە ياش ئېلىپ:

— سەن ئەزەلدىن مۇشۇنداق! بىر سائەتلىكلا كېلىسەن — دە، بىزنى يەنە تاشلاپ كېتىسەن... تۇزاقلارنىمۇ، تۇزگمەننىمۇ، شاقىلداقنىمۇ ئالغاچ كەت، ھەممىسىنى ئۆزۈڭ بىلەن بىللە ئەكەت! ماڭا بۇلارنىڭ لازىمى يوق! — دېدى.

گرىگورىي ئوغلىنىڭ كىچىككىنە قوللىرىنى ئۆزىنىڭ يوغان قوللىرىغا ئېلىپ، دېدى:

— ئۇنداق بولسا — مۇنداق كېلىشەيلى: سەن — كازاك سەن، ئىككىمىز ئېتىزغا بىللە بارايلى: ئارپا ئورىمىز، ئۇنچە سالىمىز، چوڭ داداڭ بىلەن ئورما ماشىنىسىغا ئولتۇرۇۋالسەن، ئاتىنى ھەيدەپ بېرىسەن. ئۇ يەردە ئوت — چۆپىنىڭ ئارىسىدا چېكەتكە نۇرغۇن! سايىنىڭ ئىچىدە تۇرلۇك — تۇرلۇك قۇشلار تولا! پولىيوشكا ئاچىسى بىلەن ئۆيدە قالسۇن. ئۇ بىزدىن رەنجىمەيدۇ، قىزنىڭ ئىشى — ئۆي سۈپۈرۈش، ئاپىسىغا كىچىك چېلەك بىلەن دوندىن سۇ ئەكىلىپ بېرىشقۇ، بۇنىڭدىن باشقا ئۇلاردا ئاياللار قىلىدىغان ئىش ئازمۇ؟ ماقۇل بولامسەن؟

— ماقۇل بولمايچۇ! — مىشاتكا خۇشاللىقتىن ۋارقىرىۋەتتى. ھەتتا ئالدىنئالا بۇ راھەتلىك ئىشنىڭ ئەززىتىنى ھېس قىلغاندەك كۆزلىرى چاقناپ كەتتى.

ئىلىنىچنا قارشىلىق قىلدى:

— ئۇنى نەگە ئاپىرىسەن؟ نەدىكى ئىشنى ئويلاپ چىقىرىۋاتىسەن! ئۇ نەدە يېتىپ، نەدە ئۇخلايدۇ؟ ئۇ يەردە ئۇنىڭغا كىم قارايدۇ؟ خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلىغىن، ئاتقا يېقىن بېرىپ

قالسا ــ تېپىپ تاشلىسا قانداق بولىدۇ ياكى يىلان چېقىۋالـ سىچۇ. داداڭ بىلەن بىللە بارما، قوزام، ئۆيـدە قال! ــ دېدى مومای نـەۋرىسىگە.

ئەمما بالىنىڭ قىسىلغان كۆزلىرى بىردىنلا غەزەپـلىك تـۇس ئالـدى (چـوڭ دادىسى پانتىلىينىڭ ئاچچىقى كەلگەنـدە، خـۇددى شـۇنـداق بولاتتى)، ئىككى مۇشتى تۈگۈلدى، ئۇ يىغلامسىرىغان ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىدى:

ــ چوڭ ئانا، سەن گەپ قىلماي تۇر! بەربىر بـارىمەن! جېنىم دادا، ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمـا!...

گرىگورىي كۆلۈپ، ئوغلىنى قولىغا ئالدى، ئانىسىغا تەسەل لـى بـەردى:

ــ ئۇ مەن بىلەن ئۇخلايدۇ. بۇ يەردىن ئاتـقا مىنمىز ـ دە، ئاستا ماڭمىز، مەن ئۇنى قولۇمدىن چۈشۈرۈۋېتەتتىمۇ؟ ئانا، ئۇنىڭ كىيىمىنى تەييارلا، قورقمىغىن، ئەتە كەچكە يېقىن ساق ـ سالامەت ئەكىلىمەن.

گرىگورىي بىلەن مىشاتكىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكـى ئىنـاقـلىق ئاشۇنداق باشلاندى.

گرىگورىي تاتارىسكـدا بولغان ئىككى ھەپتە ئىچىدە ئاكـسىنىسى چالا ـ پۇچۇق ئۆچ قېتىملا كۆردى. ئاكسىنىيە ئۆزىگە خاس ئەقىل ـ پاراسەت بىلەن، ئەدەب بىلـەن گرىگـورىيىنىڭ كۆزىگە چىلىقمىغان ياخشى دەپ بىلىپ، ئىلاجىكـى بـار ئۇچرـ شـىشتىن ئۆزىنى قاچۇردى. ئۇ گرىگورىيىنىڭ كەيپىيـاتىنى ئايال لارغا خاس سەزگۈرلۈك بىلەن پەملىۋالغانىدى، ئۇنىڭغا ئېھتىياتـ سىزلىق بىلەن ياكى بىمـەزگىل مۇھەببەت ئىزھار قىلىش گرـ گورىينى ئۆزىگە قارشى قىلىپ قويىدىغانلىقىنى، ئۆز ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتكە داغ چۈشۈرۈپ قويىدىغانلىقىنى چـۈشـىنـەتـتى. ئۇ گرىگورىيىنىڭ ئۆزى گەپ ئېچىشىنى كۈتەتتى. بۇ ئىش گرىگورىـي

فرونتىقا يۈرۈپ كېتىشتىن بىر كۈن بۇرۇن بولدى. ئۇ ئېتىزدىن ئاشلىق بېسىلغان هارۋا بىلەن كېلىۋاتاتتى، كەچ قالغاندى، گۈگۈمدا دالاغا باردىغان ئەڭ چەتتىكى تار كوچىدا ئاكسىنىيە بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئايال يىراقتىنلا تازىم قىلىپ، بىلىنەر - بىلىنمەس كۈلۈمسىرەپ قويدى. ئۇنىڭ تەبەسسۇمى، پەيت كۈتكەن، تەشۋىشلىك تەبەسسۇم ئىدى. گرىگورىي سالىمغا جاۋاب بەردى، ئەمما ئۇنچىقماستىن ئۆتۈپ كېتەلمىدى.

— قانداق تۇرۇۋاتسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ، سەزدۈرمەستىن تىزگىننى تارتىپ، ئېتىنى ئۇششاق مېڭىشقا سېلىپ.

— يامان ئەمەس، رەھمەت، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ.

— كۆرۈنمەي كەتتىڭغۇ؟

— ئېتىزدا بولدۇم... ئىگىلىك ئىشلىرى بىلەن يالغۇز ئۆزۈم شۇغۇللىنىۋاتىمەن.

مشاتكا گرىگورىي بىلەن بىللە هارۋىدا ئولتۇرغانىدى، شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، گرىگورىي ئاتلارنى توختاتمىدى، ئەمدى ئاكسىنىيە بىلەن ئارتۇق سۆزلەشمەي قويدى. ئۇ بىرنەچچە سارجىن يىراقلىشىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئارقىسىغا قايرىلدى. ئاكسىنىيە قاشانىڭ يېنىدا تۇراتتى.

— يېزىدا ئۇزاق تۇرامسەن؟ — دەپ سورىدى ئاكسىنىيە ئۇزۇۋالغان مايچېچەك گۈلىنىڭ بەرگىنى هاياجان بىلەن يۇلۇپ.

— بىر - ئىككى كۈن ئىچىدە كېتىمەن.

ئاكسىنىيىنىڭ بىر سېكۇنت سۆز تاپالماي، خىجىللىقتا قالغىنىغا قارىغاندا، يەنە بىر نەرسە سورىغۇسى بارىدەك كۆرۈنەتتى. ئەمما نېمىشقىدۇر، سورىمىدى. قولىنى بىر شىلتىپ قويۇپ، ئارقىسىغا قارىماستىن، ئالدىراش ئوتلاققا قاراپ كەتتى.

19

ئاسمانىنى بۇلۇت قاپلاشقا باشلىدى. غەلۋىرنىڭ تۆشۈكىدىن دان چېچىلغاندەك، ئۇششاق يامغۇر شىرىلداپ ياغقىلى تۇردى. يېڭى ئۇۋۇپ چىققان ياش مايسىلار، ئوتلار، قورايلار، دالاغا تارىلىپ كەتكەن ياۋايى تاغالچا شاخلىرى پارقىراشقا باشلىدى.

يېزىدىن ۋاقتى توشماي تۇرۇپلا سەپەرگە چىققانلىقىغا ئىنتايىن خاپا بولغان پروخور ئۇنچىقماي كېلىۋاتاتتى. پۇتۇن يول بويى گرىگورىي بىلەن بىر ئېغىزمۇ پاراڭلاشمىدى. سېۋاستىيانىسكى يېزىسىدىن چىققاندا بۇلارغا ئۇچ ئاتلىق كازاك ئۇچراشتى. ئۇلار ئاتلىرىنى پاشنىسى بىلەن تۇرتۇپ قويۇپ قىزغىن پاراڭ بىلەن بولۇپ، يانمۇ يان قاتارلىشىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ياشانغان، سېرىق ساقال، سۇر ماتا چەكمەن كىيگەن بىرى گرىگورىينى يىراقتىن تونۇپ، ھەمراھلىرىغا قاتتىق ئۇن بىلەن: «بۇرادەرلەر، ئاۋۇ مېلېخوفنۇ!» — دېدى - دە، گرىگورىيغا يېتىشىۋالغاندىن كېيىن ئېگىز تورۇق ئېتىنىڭ تىزگىنىدىن تارتتى.

— سالامەت تۇردۇڭمۇ، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ!— دەپ سالاملاشتى ئۇ گرىگورىي بىلەن.

— شۈكۈر، ئۆزۈڭ سالامەتمۇ؟ — دەپ جاۋاب قايتۇردى گرىگورىي، بۇ سېرىق ساقال، چىرايى تۇتۇق كازاك بىلەن ئەدە ئۇچراشقانلىقىنى ئېسىگە ئالالماي قاتتىق قىينالدى.

ئۇنىڭغا تېخى يېقىندىلا مۇئاۋىن خورۇنجى ئۇنۇڭنىڭ بەرگەن بولۇشى كېرەك، ئۇ ئاددىي كازاكلاردىن ئايرىلىپ تۇرۇشى

www.uyghurkitap.com

ئۇچۇن، يېپيېشىگى پاگونلارنى چەكمىنىنىڭ مۇرىسىگىلا قادىۋالغاندى.

— تونۇيالمايۋاتامسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ يېقىنلىشىپ كېلىپ، چوغدەك قىزىل موي باسقان يايپا قولىنى سوزۇپ، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ۋوتكا پۇرايتتى. يېڭىدىن مۇئاۋىن خورۇنجىلىققا كۆتۈرۈلگەنلىكىگە تېتىقسىز مەغرۇرلانغانلىقى چىرايىدىن چىقىپ تۇراتتى، كىچىك زەڭگەر كۆزلىرى ئۇچقۇندايتتى، سېرىق بۇرۇتى ئاستىدا ئاغزى قۇلىقىغىچە ھىجايغان.

چەكمەنلىك ئوفىتسېرنىڭ خۇنۇك كۆرۈنۈشىي گېرىگورىينى زوقلاندۇردى، گېرىگورىي زاڭلىق قىلغانلىقىنى يوشۇرماستىن جاۋاب قايتۇردى:

— تونۇيالمايۋاتىمەن. ئېھتىمال، سەن بىلەن ئاددىي ئەسكەر ۋاقتىڭدا ئۇچراشقان بولۇشۇم مۇمكىن... مۇئاۋىن خورۇنجى ئۇنۋانىنى ساڭا يېقىندا بەردىمۇ؟

— نەق تاپتىڭ! ئۆستۈرۈلگەنلىكىمگە بىر ھەپتە بولدى. بىز سەن بىلەن كودىنوفنىڭ ئالدىدا شتابىتا ئۇچراشقانىدۇق، ئېھتىمال، بلاگوۋېشچېنىيە بايرىمى ھارپىسىدا. شۇ چاغدا سەن مېنى بىر بالادىن قۇتۇلدۇرغانىدىڭ، ئەسلەپ باققىنا! ھەي، تېرەفون! ئاستىراق مېڭىپ تۇرۇڭلار! مەن ئارقاڭلاردىن يېتىمەن! — دەپ ۋارقىرىدى ساقاللىق كازاك نېرىراقتا توختاپ تۇرغان كازاكلارغا.

گېرىگورىي سېرىق ساقال مۇئاۋىن خورۇنجى بىلەن قىناداق شارائىتتا كۆرۈشكەنلىكىنى تەسلىكتە يادىغا كەلتۈردى. ئۇنىڭ سېماك» دېگەن لەقىمى بارلىقىنى ۋە ئۇنىڭ ھەقسىزە كودىنوف: ئاتىقان ئوقىنى خاتا كەتكۈزمەيدۇ، لەنىتى! يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان توشقاننى مىلتىقتىن سوقالايدۇ، جەڭدە قەيسەر، ئۆزى ياخشى رازۋېتچىك، ئەمما ئەقلىي — كىچىك بالىنىڭكىدەك، دەپ تەرىپ

لىگەنلىكىنىمۇ ئېسىگە چۈشۈردى. سېمىك قوزغىلاڭ يېڭى باشلانغاندا بىر بۆلۈنمىنىڭ كومانداسرى بولۇپ، بىر يامان ئىش قىلىپ قويغانلىقى ئۈچۈن كوددىنوف ئۇنى جازالىماقچى بولغانىدى، ئەمما گرىگورىي ئارىغا كىرگەنلىكتىن، سېمىاكىنىڭ گۇناھى كەچۈرۈم قىلىنىپ، يەنىلا بۆلۈنمە كومانداىرلىقى ۋەزىپىسىدە قېپقالغانىدى.

— فرونتتىن كېلىشكىمۇ؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي.

— خۇددى شۇنداق، نوۋوخوپيورىسكى قېشىدىن دەم ئېلىشقا كېلىۋاتىمەن. قىزىق ئىش، 150 چاقىرىم مۇساپىنى بېسىپ ئۆتتۈم، سلاشچېۋىسكايادا تۇغقانلىرىم بار ئىدى، ئۇ يەرگىمۇ كىرىپ ئۆتتۈم. مەن ياخشىلىقنى ئۇنتۇمايمەن، گرىگورىي پانتېلىيېۋىچ! سېنى بىر مېھمان قىلىۋالاي دەيمەن، مەرھەمىتىڭدىن نائۈمىد قىلماسسەن! خۇرجۇنۇمدا ئىككى شىشە سىاپ ئىسپىرت بار، ئۇلپەتلەشسەك قانداق؟

گرىگورىي قەتئىي ئۇنىمىدى، ئەمما بىر شىشە ئىسپىرتنى سوۋغات قىلىپ تۇتقانىدى، ئۇنى ئالدى.

— ئۇ يەردە قىزىق ئىش بولۇۋاتىدۇ! كازاكلار بىلەن ئوفىتسېرلار مال ـ دۇنياغا كۆمۈلۈپ كەتتى! — سېمىك ماختىنىپ سۆزلەشكە باشلىدى، — مەن بالاشوفنىمۇ بولدۇم، بىز بۇ شەھەرنى ئالغاندىن كېيىن ئەڭ ئاۋۋال تۆمۈر يولغا چېپىپ باردۇق، ئۇ يەردە قاتار پويىز تىزىلىشىپ تۇراتتى، يولنى تامامەن ۋاگون قاپلاپ كېتىپتۇ. بىر ۋاگوندا شېكەر، يەنە بىرىدە كىيىم ـ كېچەك، ئۈچىنچىسىدە تۇرلۈك مال ـ مۈلۈك. بەزى كازاكلار كىيىمنى قىرىق يۇرۇشتىن ئالىدى! شۇنىڭدىن كېيىن جوھۇتلارنى بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلىشقا مېڭىشتى، بۇ بىر كۈلكىلىك ئىش! مېنىڭ بۆلۈنمەمدىكى بىر ئالىقاپ، جوھۇتلاردىن 18 دانە يانچۇق سائىتىنى يىغىۋالغان؛ ئون دانىسى

ئالتۇن سائەت؛ بۇ بەچچىغەر، خۇددى باي سودىگەردەك، سائەت-لەرنى مەيدىسىگە قاتار ئېسىۋاپتۇ! ئۇنىڭدىكى ئۇزۇك - بىلەيزۈكلەرنىڭ سانى يوق! ھەربىر بارمىقىدا ئىككىدىن، ئۈچتىن...

گرىگورىي سېماكنىڭ تومپىيىپ تۇرغان خۇرجۇنىنى كۆرستىپ تۇرۇپ، سورىدى:

— ماۋۇ خۇرجۇنىڭدىكى نېمە؟

— پۇمۇ... ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەر.

— سەنمۇ بۇلىدىڭمۇ؟

— ھەي، سەنمۇ بۇلىدىڭمۇ دەيسەنغۇ!... بۇلىمىدىم، قانۇنىي يول بىلەن تاپتىم. بىزنىڭ پولك كوماندىرىمىز: «شەھەرنى ئالساڭلار، ئىككى سوتكا سىلەرنىڭ ئىختىيارىڭلاردا بولىدۇ!» — دېگەنىدى. مەن باشقىلاردىنمۇ يامان ئىكەنمەنمۇ؟ قولۇمغا نېمە چىقسا، خەزىنە ھېسابىدا ئېلىۋەردىم... باشقىلارنىڭ قىلغىنى - ئەتكىنى مەندىنمۇ يامان.

— ياخشى جەڭچىلەر ئىكەنسىلەر! — گرىگورىي مال تېپىشقا ئۇستا مۇئاۋىن خورۇنجىغا نەپرەت بىلەن كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن دېدى، — سەندەك نېمىلەر بىلەن جەڭگە قاتناشقاندىن كۆرە، چوڭ بولدا، كۆۋرۈكنىڭ ئاستىدا يول توسقان ياخشى! ئۇرۇشنى بۇلاڭچىلىققا ئايلاندۇرۇپسىلەر! ھەي، ئەبلەخلەر! يېڭى كەسىپ ئۆگىنىۋاپسىلەر! سېنىڭچە، مۇشۇ ئىش ئۈچۈن بىرەر كۈن كېلىپ سىلەرنىڭ ۋە سىلەرنىڭ كومانىدىرىڭلارنىڭ جازاسىنى بېرىپ، تېرەڭلارنى شۇلۇمەسمۇ؟

— نېمە ئۈچۈن؟

— نەق مۇشۇ ئىش ئۈچۈن!

— كىم تېرىمىزنى شۇلەيدىكەن؟

— يۇقىرى دەرىجىلىكلەر.

سېماك ئىستىھزا بىلەن كۈلۈپ دېدى:

— ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى شۇنداق تۇرسا! بىزغۇ خۇرجۇندا، هارۋىدا ئېلىپ ماڭمىز، ئۇلار بولسا كارۋان هارۋىلاردا يولغا سالماقتا.

— سەن كۆردۈڭمۇ؟

— شۇمۇ گەپ بولدىمۇ، ئەلۋەتتە كۆردۈم! مەن ئۆزۈم ئاشۇنداق كارۋان هارۋا بىلەن يارىشىنسكايا‌غىچە بىللە بارغانمەن. پەقەت كۈمۈش قاچا ـ قۇچا، قوشۇقلار لىق بىر هارۋا كەلدى! ئوفىتسېرلارنىڭ ئېچىدە: «نېمە ئەكىتىۋاتىسىلەر؟ قېنى كۆرسەت!» — دەپ يۈگۈرۈپ كەلگۈچىلەرمۇ بولدى. پالانى گېنېرالنىڭ شەخسىي مۈلكى دېيىشىم بىلەنلا گەپ قىلماي كېتىپ قالدۇ.

— قايسى گېنېرالنىڭ دېدىڭ؟ — دەپ سوردى گرىگورىي كۆزلىرىنى قىسىپ، تىزگىننى ئاچچىقى بىلەن بىر ـ بىرىدىن ئاجرىتىپ.

سېمىك مۇغەمبەرلىك بىلەن كۈلۈپ قويۇپ، جاۋاب بەردى:

— فامىلىسىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن... كىم ئىدى ئۇ، خۇدايىم، ئېسىمگە سالساڭچۇ؟ ياق، ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن، ئېسىمگە كەلتۈرەلمەيۋاتىمەن! سەن بىكاردىن تىللاپ كېتىۋاتىسەن، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ. راستىنى ئېيتسام، هەممىسى شۇنداق قىلىۋاتىدۇ! باشقىلارنىڭ ئارىسىدا مەن بۆرە ئالدىدا تۇرغان ياۋاش قوزىدەك؛ مەن ئەرزىمەس نەرسىلەرنى ئالدىم، ئەمما باشقىلار كوچىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا كىشىلەرنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى سالدۇرۇۋالدى، ئاقمۇتتى نېمە بولار دېمەستىن جوھۇتلارنىڭ ئايالىلىرىغا زورلۇق ئىشلەتتى! مەن مۇنداق ئىشلار بىلەن شۇغۇللانغىنىم يوق، ئۆزۈمنىڭ نىكاھلىق قانۇنىي خوتۇنۇم بار، يەنە كېلىپ شۇنداق خوتۇنكى. بەئەينى ئايغىر، خوتۇن كىشى زاتى

ئەمەس! ياق - ياق، سەن ماڭا بىكارلا زەردە قىلىۋاتىسەن. توختاپ تۇر، نەگە بارىسەن؟

گرىگورىي بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، سېمىك بىلەن سوغۇققىنا خوشلاشقاندىن كېيىن پروخورغا:

— قېنى، ئارقامدىن ماڭ! — دېدى - دە، ئېتىنى يورغىغا سالدى.

دەم ئېلىشقا قايتقان كازاكلار يەككە - يالغۇز، توپ - توپ بولۇشۇپ، يول بويى ئۈزلۈكسىز ئۇچراپ تۇردى. جۇپ ئات قوشۇلغان هارۋىلارمۇ پات - پات يولۇقتى. بۇ هارۋىلارنىڭ ئۈستىدىكى يۈك برېزېنت بىلەن ياكى كاناپ رەخت بىلەن يېپىلغان بولۇپ، پۇختا تېڭىلغانىدى. هارۋىنىڭ ئارقىسىدا يېپىيېڭى يازلىق گىمناستۇركا، قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ ماش رەڭ شىمىنى كىيگەن كازاكلار ئۈزەڭگە ئۈستىدە ئورنىدىن كۆتۈرۈلۈپ، يورغا بىلەن كېلىۋاتاتتى. كازاكلارنىڭ چاك باسقان، ئاپتاپتا كۆيگەن يۈزلىرىدە مەمنۇنلۇق، شادلىق ئەكس ئېتەتتى، ئەمما گرىگورىي بىلەن ئۇچراشقاندا، بۇ جەڭچىلەر تېزرەك ئۆتۈپ كېتىشكە تىرىشاتتى، ئۇنچىقماي ئۆتۈشەتتى، گويا كوماندا بېرىلگەندەك، هەممىسى قوللىرىنى فۇراژكىسىنىڭ كۈزىركىسىغا تۇتۇپ هۇرمەت كۆرسىتەتتى، خېلى يەرگىچە يىراقلاپ كەتكەندىن كېيىن ئاندىن ئۆزئارا قايتا پاراڭلىشا چۈشەتتى.

— سودىگەرلەر كېلىشۋاتىدۇ! — دېدى پروخور مەسخىرە بىلەن، بۇلانغان مال - مۈلۈك بىسىلغان هارۋىلار يېنىدا كېلىۋاتقان ئاتلىقلارنى يىراقتىن كۆرۈپ.

لېكىن شۇنداق بولسىمۇ، دەم ئېلىشقا قايتقانلارنىڭ هەممىسلا ئولجا - غەنىمەتلەرنى يۈكلەپ كېلىۋاتقىنى يوق ئىدى. يېزىلارنىڭ بىرىدە ئات سۇغىرىش ئۈچۈن قۇدۇق بېشىدا توختىغاندا گرىگورىي يانداكى هويلىدىن چىقىۋاتقان ناخشا ئاۋازىنى

ئاڭلاپ قالدى. بالىلارنىڭكىدەك روشەن، ساز چىقىۋاتقان ئاۋازغا قارىغاندا، ناخشا ئېيتقۇچىلار ياش كازاكلاردەك قىلاتتى.

ــ ئۇلار، ئېھتىمال، ئەسكەرنى ئۇزىتىۋاتقان بولۇشى كېرەك، ــ دېدى پروخور چېلەك بىلەن سۇ ئېلىۋېتىپ.

شۇنىڭ ئالدىدىراق پروخور بىر شېشە ئىسپىرتنى ئىچكەن بولۇپ، يەنە بىر ئاز ئىچسەم بولاتتى دەپ تۇراتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئالدىراشلىق بىلەن ئاتنى سۇغاردى ــ دە، كېلىپ تۇرۇپ دېدى:

ــ پانتېلېيېۋىچ، ئۇ يەرگە بىزمۇ كىرسەك بولمامدۇ؟ قانداق دەيسەن؟ ئۇزىتىش زىياپىتىدە، بەلكى، بىزگىمۇ بىرەر ئىستاكاندىن تېگىپ قالار، ئۆگزىسى قومۇشتىن يېپىلغان بولسىمۇ، ئەمما باي ئۆيدەك كۆرۈنىدۇ.

گرىگورىي «ياش مايسا»نى قانداق ئۇزىتىدىغانلىقىنى كۆرۈپ چىقىشقا ماقۇل بولدى. ئاتلارنى قاشاغا باغلاپ قويۇپ، پروخور بىلەن ھويلىغا كىردى. ساراي چەللىسىنىڭ ئاستىدىكى يۇمىلاق ئوقۇرنىڭ ئالدىدا تۆت ئېگەرلىك ئات تۇراتتى. ئامبارنىڭ ئىچىدىن بىر ئۆسمۈر يېگىت ئىق بىر چېلەك سۇلۇ كۆتۈرۈپ چىقتى. ئۇ گرىگورىيغا يالت قىلىپ قارىدى ــ دە، كىشنەۋاتقان ئاتلار تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۆينىڭ بىر بۇرجىكىدىن بۇلبۇلدەك سايرىغان كۈي ــ ناۋا ئاڭلىنىۋاتاتتى. ئىنچىكە تىترەپ چىقتى. ئۇ گرىگورىيغا يالت قىلىپ قارىدى ــ دە، كىشنەۋاتقان ئەر كىشى ئاۋازى ناخشىنى باشلاپ بەردى:

ئاشۇ خىلۋەت چىغىر يولدا
ھېچكىم ماڭمىغان پىيادە...

قويۇق تاماكا تۈتۈنىدىن گاراڭلاپ قالغان يوغان ئاۋاز ئاخىرقى سۆزنى تەكرارلاپ، ئىنچىكە ئاۋازغا جۆر بولدى، شۇنە

دىن گېيىن بىرنەچچە سىلىق يېڭى ئاۋازلار قوشۇلدى ـ دە، ناخشا ھەيۋەتلىك، ئەركىن ۋە مۇڭلۇق تۈس ئالدى. گرىگورىي بۇ يەرگە كىرىش بىلەن ناخشىچىلارنىڭ ناخشىسىنى ئۇزۇپ قويۇشنى خالىمايتتى، ئۇ پروخورنىڭ يېڭىدىن تارتىپ پىچىرلىدى:

ـــ توختا، كۆزگە كۆرۈنمەي تۇر، ناخشىسىنى ئېيتىپ بولسۇن.

ـــ بۇ خوشلىشىش ئولتۇرۇشى ئەمەس. يىلانسىكىلار ئاشۇنداق ئېيتىدۇ، ئۇلارنىڭ ناخشا ئېيتىش ئۇسۇلى ئاشۇنداق. شەيتانلار كارامەت سويىدىكەن! ـــ پروخور ناخشىنى ماقۇللىدى، ئەمما كۆڭلى رەنجىپ، يەرگە بىرنى تۈكۈردى، ئېنىقلا كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى، ئۇنىڭ ھاراق ئىچىش نىيىتى ئەمەلگە ئاشمىغانىدى.

ھىلىقى ئىنچىكە ئاۋاز ئۇرۇشتا بىپەرۋالىق قىلىپ قويغان بىر كازاكنىڭ قىسمىتى توغرىسىدىكى ناخشىنى ئاخىرغىچە ئېيتتى:

باسمىغان ئىز نە ئاتلىق، نە پىيادە،
كازاك پولكى مۇڭغان پەقەت شۇ يولدا.
چېپىپ كېلەر پولك كەينىدە يالغۇز ئات،
بېقىنىغا چۈشكەن چېركەس ئېگىرى.
تاسما يۈگەن ئوڭ قولاققا ئىلىنغلىق،
پۇتلىرىغا چىرماشقاندۇر چۈلۈۋرى.
ياياق قالغان دون كازاكى ياش يىگىت،
قوغلاپ كېلەر شۇ ۋاپادار ئېتىنى:
«توختا ـ توختا، تاشلاپ كەتمە سەن مېنى،
سەن بولمىساڭ، نەدە قېچىپ قۇتۇلۇش،
تارتقۇلۇقتۇر چەچەنلەرنىڭ زۇلمىنى...»

ناخشىغا مەپتۇن بولغان گرىگورىي، نە ئاتىلارنىڭ كىشىنى گىننىي، نە تار كوچىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھارۋىلارنىڭ غەلىچىرلىشىنى ئاڭلىماستىن، ئاقارتىلغان ئۆينىڭ فۇندامېنتىغا يۆلەنگەنچە تۇرۇپ قالدى...

ئۆينىڭ بۇرجىكىنىڭ ئارقىسىدا ناخشىچىلاردىن بىرى ناخشىنى تۈگەتكەندىن كېيىن يۆتىلىپ قويۇپ دېدى:

— كۆكۈلدىكىدەك ئېيتالمىدۇق، چالا قالدۇردۇق! خۇپ، مەيلى، بىلگىنىمىزچە ئېيتتىمىز — دە. ئاچىلار، سىلەر جەڭچىلەرگە يول ئۇزۇقى ئۈچۈن يەنە بىر نېمە بەرسەڭلار بولاتتى. تاماقنى ئوبدان يېدۇق، ئېيسا مەسىھ ئۆزى ساقلىسۇن، بىزدە يولدا يېگۈدەك ھېچقانداق ئۇزۇقىمىز يوق...

گرىگورىي چوڭقۇر ئوي — خىيالدىن ئۆزىگە كەلدى — دە، بۇلۇڭدىن بۇياققا چىقتى. پەلەمپەينىڭ تۆۋەنكى باسقۇچىدا ياش تۆت كازاك ئولتۇراتتى؛ بۇلارنى شۇ ئەتراپتىكى ھويلىلاردىن يۇگۇرۇشۈپ كەلگەن خوتۇنلار، مومايلار، بالىلار زىچچىدە توپ بولۇپ، قورشۇالغانىدى. تىڭشىغۇچى ئاياللار پىخ — پىخ يىغلىشىپ، كۆز يېشىنى رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتۈپ تۇراتتى، گرىگورىي پەلەمپەيگە يېقىن كەلگەندە ئۇزۇن بويلۇق، قارا كۆز، سولغان يۈزدە تېخىچە ساھىبجامالىلىقنىڭ ئىزلىرى قالغان بىر موماي سوزۇپ — سوزۇپ گەپ قىلاتتى:

— قەدىردانلىرىم! سىلەر ناخشىنى نېمانچە ئوبدان ۋە مۇكۈلۈق ئېيتتىڭىزغانسىلەر! ئېھتىمال، ھەرقايسىڭلارنىڭ ئانىسى باردۇر، بەلكى شۇ ئانا ئوغلىنى، ئوغلىنىڭ ئۇرۇشتا ھالاك بولۇشىنى ئېسىگە كەلتۈرۈپ، كۆز يېشىغا غەرق بولىدىغاندۇر...— موماي سالاملاشقان گرىگورىيغا كۆزىنىڭ ئېقىنى چىقىرىپ، بىر-دىنلا قەھر بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى، — سەن، جانابىي ئالىي

www.uyghurkitap.com

مۇشۇنداق گۈل ـ غۇنچىلەرنى ئۆلۈمگە باشلاپ بارامسەن؟ ئۇ- رۇشتا نابۇت قىلامسەن؟

ـ چوڭ ئانا، بىزنىڭ ئۆزىمىزنى نابۇت قىلىشۋاتىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي قاپىقىنى تۈرۈپ.

ناتونۇش ئوفىتسېرنىڭ كېلىپ قالغانلىقى بىلەن خىجىل بولۇپ قالغان كازاكلار پەلەمپەيدە تۇرغان تەخسىدىكى ئېشىپ قالغان تاماقلارنى پۇتلىرى بىلەن نېرى ئىتتىرىپ، ئورۇنلىرىدىن دەس تۇردى، گىمناستۇركىلىرىنى، پاگونلىرىنى، تاسما ـ قىيىش- لىرىنى تۈزىدى. ئۇلار مىلتىقلىرىنى مۇرىسىدىن ئالماستىنلا ناخشا ئېيتىشقانىدى. بۇلارنىڭ ئەڭ چوڭى 25 ياشتىن يۇقىرى ئەمەس ئىدى.

ـ قەيەردىن؟ ـ دەپ سورىدى گىرىگورىي جەڭچىلەرنىڭ ياپياش چىرايلىرىغا كۆز يۈگۈرتۈپ.

ـ قىسمىدىن...، ـ ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بۇرۇنى پاناق، كۆزلىرى كۈلگۈنچەك بىرى مۇجمەل جاۋاب بەردى.

ـ مەن سەندىن قەيەرلىكسەن، قايسى كەنتتىن دەپ سو- راۋاتىمەن. بۇ يەرلىك ئەمەسقۇ؟

ـ بىز يېلانىسكىلىق، دەم ئېلىشقا كېتىۋاتىمىز، جانابىي ئالىي.

گرىگورىي ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ناخشا باشلىغۇچى ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى ـ دە، كۈلۈپ تۇرۇپ سورىدى:

ـ ناخشىنى سەن باشلىدىڭمۇ؟

ـ مەن.

ـ ئاۋازىڭ ياخشى ئىكەن! سىلەر قانداق بولۇپ ناخشا ئېيتىدىغان بولۇپ قالدىڭلار؟ خۇشاللىقىڭلاردىنمۇ؟ تۇرقىڭلار- دىن قارىغاندا، ھاراقمۇ ئىچمىگەندەك قىلىسىلەر.

چاچلىرى سىلىق تارالغان، كۆكۈلىسى چاڭ ـ توزانىدىن

ئاقارغان، قارا قۇمچاق يۈزىگە قىزىللىق يۈگۈرگەن ئۇزۇن بويلۇق ئاق سېرىق يىگىت مومايلارغا كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، ئىزا تارتقاندەك كۈلۈمسىرىدى ـ دە، خالار ـ خالماس جاۋاب بەردى:

ـ ئۇ يەردە شادلىق نېمە قىلسۇن؟... بىز موھتاجلىق تىن ناخشا توۋلاۋاتىمىز! كۈنىمىز ئوبدانراق ئۆتەرمىكىن دەپ ئېيتىۋاتىمىز. بۇ تەرەپلەردە قورساق ئوبدان تويمايدىكەن، بىر كېسىملا نان بېرىدۇ، خالاس. شۇ سەۋەبتىن ناخشا ئېيتىش كەسپىنى ئۆگىنىۋالدۇق. ناخشا باشلىشىمىز بىلەنلا، ئايالالار ئاڭلايمىز دەپ يۈگۈرۈشۈپ كېلىدۇ، شۇڭا بىز مۇڭلۇق ناخشىنى كۈيلەيمىز ـ دە، ئۇلارنىڭ كۆڭلى ئېرىپ، بەزىسى بىرەر پارچە ياغ، بەزىسى بىرەر ئاپقۇر سۈت ياكى باشقا يەيدىغان نەرسىلەرنى ئەكىلىشىدۇ...

ـ جانابىي يۈزبېشى، بىز خۇددى پوپقا ئوخشاپ قالدۇق، ناخشا ئېيتىپ سەدىقە يىغمىز! ـ دېدى باش ناخشىچى يولداشلىرىغا كۆز قىسىپ.

كازاكلاردىن بىرى مەيدە يانچۇقىدىن مايلىشىپ كەتكەن بىر قەغەزنى چىقىرىپ، گرىگورىيغا سۇندى.

ـ بىزنىڭ دەم ئېلىش قەغىزىمىز مانا.

ـ ماڭا كۆرسىتىپ نېمە قىلىسىلەر؟

ـ گۇمانلىنىۋاتامسىزكىن دەيمەن، بىز قاچقۇن ئەمەس...

ـ بۇنى سەن جازالاش ئەترىتى ئۈچرىشىپ قالغان چاغدا كۆرسەت، ـ دېدى گرىگورىي زەردە بىلەن، ئەمما شۇنداق بولسىمۇ كېتىش ئالدىدا مەسلىھەت كۆرسەتتى، ـ كېچىسى مېڭىڭلار، كۈندۈزنى قەيەردە بولمىسۇن بىر ئامال قىلىپ ئۆتكۈزگىلى بولىدۇ. قەغىزىڭلار ئىشەنچلىك ئەمەس، بۇ قەغەز

بىلەن قولغا چۈشۈپ قالمىغىنىڭلار ياخشى... تامغىسى يوقمۇ ئۇنىڭ؟

— بىزنىڭ بۆلۈنمىدە تامغا يوق.

— ئەگەر قالماقلارنىڭ مىلتىق سۈمبىسى ئاستىدا يېتىشنى خالىمىساڭلار، مېنىڭ مەسلىھىتىمنى ئاڭلاڭلار!

يېزىدىن ئۈچ چاقىرىم يىراقلىقتا، ئاشۇ چوڭ يول يېقىسىدىكى كىچىككىنە ئورمانغا 150 سارجىن قالغاندا، گرىگورىي يەنە ئالدى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ئىككى ئاتلىقنى كۆرۈپ قالدى. ئۇلار بىر مىنۇت توختاپ، تازا قارىۋالغاندىن كېيىن شارتلا بۇرۇلۇپ، ئورمانىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى.

— بۇلار قەغەزسىز ماڭغانلار، — دېدى پروخور، — ئۇلارنىڭ ئورمان ئىچىگە غىپپىدە تىكىۋەتكەنلىكىنى كۆردۈڭمۇ؟ كۆندۈزى مېڭىشقا جىن قوغلىدىمىكىن ئۇلارنى!

يەنە بىر نەچچە ئادەم گرىگورىي بىلەن پروخورنى كۆرۈپ قېلىپ، يولدىن چەتكە بۇرالدى - دە، يوشۇرۇنۇشقا ئالدىراشتى. ياشىنىپ قالغان بىر كازاك پىيادە ئەسكەر، ئۆيىگە ئوغرىلىقچە قايتىپ كېتىۋاتسا كېرەك، قىرىدىكى توشقاندەك غىپلا قىلىپ ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. پروخور ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا ئۇزەڭگىسىدىن تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— ھەي، يۇرتداش، تۇزۇك يوشۇرۇنمامسەن؟ بېشىڭنى تىقمىۋالغىنىڭ بىلەن... قالغان يېرىڭ كۆرۈنۈپ قالدى! — كېيىن ھەيۋە قىلغان كىشى بولۇۋېلىپ، بىردىن ۋارقىراپ قويدى، — قېنى، بۇياققا چىق، ئىسپات قەغىزىڭنى كۆرسەت!

كازاك ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ ئارىسى بىلەن ئېگىشىپ قېچىشقا باشلىغاندا، پروخور قاقاقلاپ كۈلۈپ، كازاكنى قوغلاشقا تەمشىلىۋىدى، ئەمما گرىگورىي ئۇنى توختىتىۋالدى:

ـــ ئەخمەقلىق قىلما! كۆزدىن يوقالسۇن، ئۆپكىسى تىقىلىپ قالغۇچە يۈگۈرسۇن. بۇنى ئاز دەپ يەنە قوغلىساڭ قورقۇنچتىن ئۆلۈپ كېتىدۇ...

ـــ نېمە دېگىنىڭ بۇ! ئۇنى تايغان ئىت بىلەن قوغلىساڭمۇ يېتەلمەيسەن! ئۇ شۇ تاپتا ئون چاقىرىم يەرگىچە سۆزسىز چاپالايدۇ. كۆردۈڭمۇ، ئاپتاپپەرەسلەر ئارىسىدىن غۇلاچلاپ يول ئاچقانلىقىنى! بۇنداق چاغدا ئادەمگە چاقماقلىق نەدىن پەيدا بولىدىغاندۇ، بۇنىڭغا مەن ھەيران.

پروخور ئومۇمەن قاچقۇنلارنىڭ قىلىقىنى ياراتماي، مۇنداق دېدى:

ـــ بۇ خەق توپ ـ توپ بولۇپ كېتىشىۋاتىدۇ، خۇددى تاغاردىن سىلكىنىپ تۆككەندەك! ماڭا قارا، پانتىلىيېۋىچ، كۆپ ئۆتمەي، فرونتقا بارىدىغان پەقەت سەن بىلەن بىز ئىككىمىز-لا قالمايلى....

گرىگورىي فرونتقا يېقىنلاشقانسېرى، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا دون ئارمىيىسىنىڭ بۇزۇلغانلىقىنىڭ يىرگىنىشلىك مەنزىرىسى شۇنچە كەڭ ناماياں بولۇشقا باشلىدى، بۇ بۇزۇلۇش تېخى ئۆز سېپىنى قوزغىلاڭچىلار بىلەن تولۇقلىۋالغان ئارمىيىنىڭ شىمالىي فرونتتا ناھايىتى زور مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشكەن بىر مەزگىلدە باشلانغان بۇزۇلۇش ئىدى. بۇ ئارمىيە قىسىملىرى مۇشۇ پەيتتە ھەل قىلغۇچ ھۇجۇمغا ئۆتۈشكە ۋە دۈشمەنىنىڭ قارشىلىقىنى يېڭىشكە قادىر ئەمەسلىكى ئۈياقتا تۇرسۇن، بەلكى قارشى تەرەپنىڭ قاتتىق قىستاپ كېلىشىگە ئۆزى بەرداشلىق بېرەلمەيدىغانلىقى تۇرغان گەپ ئىدى.

زاپاس قىسىملار جايلاشقان يېزا ـ كەنتلەردە ئوفىتسېرلار كېچە ـ كۈندۈز ئىچكىلۈككە بېرىلگەنىدى؛ ھەممە قىسىملار-نىڭ كارۋان ھارۋىلىرى بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلىنغان مال ـ مۈلۈك-

www.uyghurkitap.com

لەر بىلەن تولغان بولۇپ، تېخى ئارقا سەپكە ئەۋەتىلمىگەنلىرى قىسىملاردا ئادەملەر تەركىبىدىكى 60 پىرسەنتتىلا قالغانلىرى كازاكلار دەم ئېلىشقا ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن كېتىشىۋاتاتتى، دالالاردا پىتىراپ يۈرگەن قالماقلاردىن تەركىب تاپقان جازا ئەترەتلىرىنىڭ ئاممىۋى قاچقۇنچىلىق دولقۇنىنى توختىتىپ قېلىشقا كۈچى يەتمەي قالغانىدى. ساراتوف ئۆلكىسىنىڭ ئىشغال قىلىنغان يېزىلىرىدا كازاكلار ئۆزلىرىنى باشقىلارنىڭ تۈپرىقىنى بويسۇندۇرغۇچىلار دەپ ھېسابلىشاتتى: ئاھالىنى بۇلايتتى، ئايالىلارغا زوراۋۇق قىلاتتى، ئاشلىق زاپاسلىرىنى يوقىتاتتى، چارۋىلارنى سويۇپ تۈگىتەتتى، ئارمىيىدە قىسىملار تەركىبىنى تولۇقلاش ئۈچۈن بوز يىگىتلەر بىلەن 50 ياش ئۆپچۆرىسىدىكى قېرىلار ئەسكەرلىككە ئېلىنىۋاتاتتى. ھەربىي يۈرۈش ئۈستىدىكى قىسىملاردا ئۇرۇش قىلىشنى خالىماسلىق پىكرىنى ئوچۇقلا ئېيتىشىدىغان بولدى، ژوروناېژ تەرەپكە يۆتكەپ ئاپىرىلغان قىسىملاردا كازاكلار ئوفىتسېرلارغا بويسۇنماي قويدى. ئاكىلاشلارغا تاردىغاندا، ئالدىنقى سەپلەردە ئوفىتسېرلارنى ئۆلتۈرۈش ھادىسىلىرى تېز - تېز كۆرۈلۈپ تۇرغان.

گۇگۇم چۈشكەن چاغدا گرىگورىي بالاشوف قېشىدىكى كىچىكرەك بىر يېزىدا قونۇشقا توختىدى. چوڭ ياشلىق كازاكلاردىن تەركىب تاپقان 4 - مۇستەقىل زاپاس بۆلۈنمە ۋە تاگانروك پولكىنىڭ قۇرۇلۇش روتىسى يېزىدا ھەممە تۇرار جايلارنى ئىگىلىگەنىدى. گرىگورىيغا خىلى ئۇزاق قونالغۇ جاي ئىزدەشكە توغرا كەلدى. ئۇلار ھەر كۈنىدىكىدەك كېچىنى ئېتىز بېشىدا ئۆتكۈزسىمۇ بولاتتى، ئەمما كەچكە يېقىن يامغۇر يېغىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە پروخورنىڭ بەزگىكى تۇتۇپ قالدى؛ شۇنىڭ ئۈچۈن قانداق بولمىسۇن كېچىنى ئۆيدە ئۆتكۈزمەي مۇمكىن بولمىدى. يېزىدىن چىقىدىغان يەردە، ئەتراپى

تېرەكلىك چوڭ ئۆينىڭ قېشىدا توپ ئوقى ئىشتىن چىقارغان بىر برونېۋىك ئاپتوموبىل تۇراتتى. گىرىگورىي ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، يېشىل سىرلانغان يان تېمىدا ئۆچۈرۈۋېتىلمىگەن مۇنۇ خەتنى ئوقۇدى: «ئاق ئىپلاسلارغا ئۆلۈم!» تۆۋەندە يەنە «رەھىمسىز» دېگەن خەت بار ئىدى. ھويلىدا ئۇلاغ باغلايدىغان يەردە ئاتلار پۇشقۇراتتى، ئادەملەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىناتتى: ئۆينىڭ ئارقىسىدىكى باغدا گۈلخان يېقىلغان، دەرەخلەرنىڭ يالپىيىشىل ئۇچلىرىنى تۈتۈن قاپلىغان: گۈلخانىڭ ئەتراپىدا ئوت يورۇقىدا كازاكلارنىڭ ئىگۈرلىرى مىدىرلىشىپ تۇراتتى. شامال ئوتتا كۆيۈۋاتقان پاخال ۋە چۆشقا قىللىرىنىڭ پۇرىقىنى يىراقلارغا ئۇچۇرۇپ كېتەتتى.

گىرىگورىي ئاتتىن چۈشۈپ ئۆيگە كىردى.

— بۇ ئۆينىڭ خوجايىنى كىم؟ — دەپ سورىدى ئۇ، ئادەمگە لىق تولغان پاكار ئۆيگە كىرىپ.

— مەن. نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟ — مەشكە يۆلىنىپ تۇرغان بويى ئانچە ئېگىز ئەمەس بىر مۇژىك، تۇرقىنى ئۆزگەرتمەستىلا گىرىگورىيغا قايرىلدى.

— ئۆيىڭىزدە قونۇشقا رۇخسەت قىلامسىز؟ بىز ئىككى كىشى.

— بىز بۇ يەردە تاۋۇزنىڭ ئۇرۇقىدەك زىچچىدە تۇرۇپ تىمىز، — دەپ كوتۇكشىدى ئۇزۇن بەندىكىدە ياتقان ياشانغان بىر كازاك نارازى ھالدا.

— ماڭا ھېچ گەپ ئەمەس ئىدى، ئەمما ئۆيدە ئادەم بەك زىچ، — دېدى ئۆي ئىگىسى ئۆزىنى ئاقلاپ.

— بىر ئىلاج قىلىپ جايلىشارمىز. ياغۇر يېغىۋاتسا تالادا قونامدۇق؟ — گىرىگورىي قاتتىق تۇردى، — مېنىڭ نۆكىرىم ئاغرىق.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

بەندىكدە ياتقان كازاك تامىقىنى قىرىپ قويۇپ، پۇتىنى تۆۋەنگە چۈشۈردى ـ دە، گرىگورىيغا تىكىلىپ قاراپ، ئەمدى باشقا ئاھاڭدا دېدى:

ـــ جانابىي ئالىي، بىز ئۆي ئىگىسى بىلەن 14 جان ئىككى كىچىك ئۆيدە تۇرۇپتىمىز. يەنە بىر ئۆينى بىر ئىنگىلىز ئوفىتسېرى ئىككى خىزمەتچىسى بىلەن ئىگىلەپ تۇرۇپتۇ، بۇلاردىن باشقا بىزنىڭ بىر ئوفىتسېرىمىزمۇ بار.

ـــ بەلكى، شۇلارنىڭ قېشىدا ئورۇنلىشارسىز، ـــ دېدى چارساقال، باش ئوردىنىڭ پاگونى تاقىغان يەنە بىر كازاك ئاق كۆڭۈلۈك بىلەن.

ـــ ياق، مېنىڭ مۇشۇيەردە بولغىنىم تۈزۈك. ماڭا كىچىككىنە جاي بولسا كۇپايە، پولنىڭ ئۈستىدە يېتىۋېرىمەن، سىلەرنى قىستاپ قويمايمەن، ـــ گرىگورىي شىنىلىنى سالدى، ئالقىنى بىلەن چېچىنى سىيلاپ قويۇپ، شىرەنىڭ يېنىغا ئولتۇردى.

پروخور ئاتلارنىڭ قېشىغا چىقىپ كەتتى.

يان ئۆيدىكىلەر پاراڭنى ئاڭلىغان بولۇشى مۇمكىن. بەش مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن ئالىپىتە كىيىنگەن جۇغى كىچىك بىر پورۇچىك كىرىپ كەلدى.

ـــ سىز قوننىدىغان يەر ئىزدەۋاتامسىز؟ ـــ دېدى ئۇ گرىگورىيغا مۇراجىئەت قىلىپ، ئاندىن پاگونىغا يالت قىلىپ كۆز يۈگۈرتتى ـ دە، ئىللىق چىراي بىلەن كۇلۇمسىرەپ مۇنۇ تەكلىپنى قويدى، ـــ بىزنىڭ قېشىمىزغا چىقىڭ، يۇزبېشى، ئۆيىنىڭ يېرىمى بوش. مەن ۋە ئەنگىلىيە ئارمىيىسىنىڭ لېيتېنانتى كېمپبېل جانابلىرى سىزدىن ئۆتۈنۈپ سورايمىز، شۇ يەرگە چىقسىڭىز ئەپلىكرەك بولىدۇ. مېنىڭ فامىلەم ـــ شېگلوف. سىزنىڭچۇ؟ ـــ ئۇ گرىگورىينىڭ قولىنى سىقىپ سورىدى، ـــ سىز فرونتتىن كەلدىڭىزمۇ؟ ھە، دەم ئېلىشتىن كېلىشىم دەڭ! يۈرۈڭ،

يۇرۇك! سىزنى كۆتۈۋالساق خۇرسەن بولمىمىز. قورسىقىڭىز ئاچتۇر، سىزنى مېھمان قىلغۇدەك نەرسىمىز بار.

پوروچىكنىڭ ئۇستىدىكى ئاچ يېشىل ئېسىل مۇۋۇتتىن تىكىلگەن ھەربىي كۇرتكىسىنىڭ مەيدىسىدە ئوفىتسېرلىق گېئورگى كرېست مېدالى تەۋرىنىپ تۇراتتى، كىچىككىنە بېشىدا چاچلىرى كەم - كۆتىسىز ئىككى ياققا سىلىق ئايرىلغان، ئۆتۈك لىرى ئوبدان پارقىرىتىلغان، ساقال - بۇرۇتى قىرىلغان قارا قۇمچاق يۈزىدىن، كېلىشكەن قەددى - قامىتىدىن مۇسەپپا، ئۆتكۈر گۈل ئەترىسىنىڭ پۇرىقى گۈپۈلدەپ ئاڭقىپ تۇراتتى. دەھلىزدە ئۇ ئاۋايلاپ مېڭىشنى ئەسكەرتىپ، گرىگورىينى ئالدىغا ئۆتكۈزدى - دە، دېدى:

— ئىشىك سول تەرەپتە، بايقاپ مېڭىڭ، مۇنۇ يەردە يەشىك بار، سوقۇلۇپ كەتمەڭ.

ئېگىز بوي، گەۋدىلىك ياش لېيتېنانت گرىگورىينى قارشى ئېلىش يۈزىسىدىن ئورنىدىن تۇردى، يۇمران قارا بۇرۇتى قىيپاش قىلىنغان يۇقىرىقى كالپۇكىنى يېپىپ تۇراتتى، قوي كۆزلىرى بىر - بىرىگە يېقىن ئىدى. پوروچىك گرىگورىينى ئۇنىڭغا تونۇشتۇرۇپ، ئىنگلىزچە بىرنېمىلەرنى دېدى. لېيتېنانت مېھمانىنىڭ قولىنى سىقىپ، بىر ئۇنىڭغا، بىر پوروچىكقا قاراپ ئىنگلىزچە بىر نەچچە ئېغىز سۆز ئېيتتى - دە، ئىما بىلەن ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا قاتارىسىغا تۆت سەپەر كارىۋىتى قويۇلغان، بىر بۇلۇڭدا نەرسە - كېرەك قاچىلانغان يەشىكلەر، سەپەر مىشكاپلىرى، چامادانلار دۆۋىلىشىپ تۇراتتى. ساندۇقنىڭ ئۈستىدە: گرىگورىي كۆرۈپ باقمىغان يېڭى مارکىلىق قول يېمىلمىوتى، دۇربۇنىڭ قېپى، پاترون شازىلىرى، قوندىقى قارا،

ستوۋوللىرى جىجىلمىغان يېپىيېڭى كارابىن مىلتىق خىسىرە پارقىراپ تۇراتتى.

لېيتېنانت گرىگورىيغا ئىللىق چىراي بىلەن قاراپ قويۇپ، يېقىملىق يوغان ئاۋاز بىلەن بىر نېمە دېدى. گرىگورىي قۇلىقىغا غەلىتە ئاڭلىنىدىغان يات تىلنى چۈشەنمىگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۆزى توغرۇلۇق سۆزلەۋاتقانلىقىنى بايقاپ، بىرئاز ئوڭايسىزلىق ھېس قىلدى. چامادانىدىن نەرسە ئاختۇرۇۋاتقان پوروچىك بۇ گەپنى كۆڭۈلسىرەپ ئاڭلاپ تۇردى ـ دە، كېيىن دېدى:

ـ مىستېر* كېمپىبىل كازاكلارنى ئىنتايىن ھۆرمەت قىلىمەن، دەيدۇ، ئۇنىڭ پىكرىچە، كازاكلار ئەڭ ياخشى ئاتلىق ئەسكەر ۋە ياراملىق جەڭچىلەر ئىكەن. سىزنىڭ، يەلكى، بىر نەرسە يېگۈڭىز باردۇر؟ ھاراق ئىچەمسىز؟ ئادەمنى خەۋپ ـ خەتەر يېقىنلاشتۇرىدۇ، دەيدۇ ئۇ... ھەي، بۇ بىر نېمە ئاغزىغا كەلگەننى دەۋېرىدۇ! ـ پوروچىك چامادانىدىن بىر نەچچە كونـ سېرۋا قۇتىسى ۋە ئىككى شىشە كونياك ئالدى ـ دە، گەپنى تەرجىمە قىلۇېتىپ، چامادانغا يەنە ئېگىشتى، ـ ئۇنىڭ سۆزدـ گە قارىغاندا، ئۇست ـ مېدۋېدىتسادا كازاك ئوفىتسېرلار ئۇنى ئوچۇق چىراي بىلەن كۈتۈۋاپتۇ. ئوفىتسېرلار يوغان بىر بوچـ كا دون شارابىنى ئىچىپ بولۇپ، ھەممىسى ئۆزلىگۈدەك مەست بولۇشۇپتۇ، ئۇلار گىمنازىيىدە ئوقۇغان قىزلار بىلەن ۋاقىتنى خۇشال ـ خۇرام ئۆتكۈزسە كېرەك. بۇ ئادەتتىكى ئىشقۇ! ئۇ ئۆزىگە كۆرسىتىلگەن مېھماندوستلۇقنى يەنە شۇنداق مېھمانـ دوستلۇق بىلەن قايتۇرۇشنى كۆڭۈلۈك بۇرچ دەپ ھېسابلايدىكەن، شۇڭا بۇنىڭ ئېغىرچىلىقىنى كۆتۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. سىزگە ئىچىم ئاغرىيدۇ... سىز ھاراق ئىچەمسىز؟

---

* مىستېر ـــ ئىنگلىزچە «ئەپەندى»، «جانابىي» دېگەن مەنىدە ـــ ت.

— رەھمەت، ئىچىمەن، — گرىگورىي تىزگىن تۇتۇپ ۋە يولنىڭ چاڭ - توزانلىرىدىن كىر بولۇپ كەتكەن قوللىرىغا سەزدۈرمەستىن قاراپ قويدى.

پورۇچىك قۇتىلارنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، ئۇلارنىڭ ئاغزىنى پىچاق بىلەن ئەپچىللىك بىلەن ئاچقاندىن كېيىن خۇرسىنىپ دېدى:

— يۈزبېشى، قارىماملىرىڭ، مۇنۇ ئىنگلىز چوشقىسى مېنى بىزار قىلمۇەتتى! ئەتىگەندىن كەچكىچە ئىچكەن. ھاراقنى سۈدەك سۈمۈرىدۇ، بۇندىقىنى مەن كۆرمىگەن! بىلەمسىز، مەن ئۆزۈمۇ ئانچە - مۇنچە ئىچىپ تۇرىمەن، ئەمما مۇنۇ ئادەمدەك ھەددىدىن زىيادە ئىچەلمەيمەن. يەنە كېلىپ بۇ، — پورۇچىك ئېيتىنانتقا ھىجىيىپ قاراپ قويدى - دە، گرىگورىي كۆتىمگەن بىر ئەھۋالدا ئاناڭنى دەپ تىللىمۇەتتى، — ئاچ قورساقلىرىمۇ ئىچىدۇ ۋە باشقا قانداق توغرا كەلسە شۇنداق ئىچىۋېرىدۇ.

ئېيتىنانت ھىجىيىپ بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى، رۇس تىلىنى بۇزۇپ:

— سونداق - سونداق!... ياقسى، سىزتىڭ سالامەتلىڭ ئىچمەك كەرەك! — دېدى.

گرىگورىي كۆلۈپ، چاچلىرىنى تىترىتىپ كەتتى. بۇ ئىككى يىگىت ئۇنىڭ دىتىغا پۈتۈنلەي ياققانىدى، بولۇپمۇ ئېيتىنانتنىڭ مەنسىز ھىجىيىشى، رۇسچىنى كۆلكىلىك سۆزلىشى گرىگورىي ئۈچۈن زوقلىنارلىق ئىدى.

پورۇچىك ئىستاكانىنى سۈرتۈپ دېدى:

— ئىككى ھەپتىدىن بۇيان مەن بۇنىڭ بىلەن ئەپلەپ - سەپلەپ ئۆتۈۋاتىمەن. بۇ قانداق نېمىكەن دېمەمسىز؟ ئۇ بىزنىڭ 2 - كورپۇسقا بېرىلگەن تانكىلارنى ھەيدەش توغ-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

رۇلۇق يولبورۇق بېرىدىغان مۇتەخەسسىس سۈپىتىدە ئىشلەيدۇ. مېنى بۇنىڭغا تەرجىمان قىلىپ قويىدى. مەن ئىنگلىز-چىنى راۋان سۆزلەيمەن، بۇ ئىش بېشىمغا چىقتى... بىزنىڭكى لەرمۇ ئىچىدۇ، ئەمما بۇ دەرىجىدە ئەمەس. بۇنىڭ قانداق نېمە ئىكەنلىكىنى كىم بىلىدۇ! بۇنىڭ قانچىلىك ئىچەلەيدىغانلىقىنى تېخى كۆرىسىز! ئۇنىڭ تەنها ئۆزىگە بىر سوتكىدا كەم دېگەندە تۆت - بەش شىشە كونياك كېرەك. ئارىلاپ دەم ئېلىپ، ھەممىنى ئىچىۋېتىدۇ، ئەمما مەست بولمايدۇ، ھەتتا شۇنچىلىك ئىچىپ تۇرۇقلۇقمۇ خىزمىتىنى قىلىۋېرىدۇ. ئۇ مېنىڭ ھالىمنى قويمىدى. ئاشقازىنىم تۇرۇپ - تۇرۇپ ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدى، شۇ كۈنلەردە كەيپىم ياخشى ئەمەس، پۈتۈن ئەزايىم ئىسپىرت بىلەن زەھەرلىنىپ بولدى، ھەتتا كۆيۈۋاتقان چىراغنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇشتىن قورقمەن... ئاقمۇتى قانداق بولۇركىن! — ئۇ سۆزلەۋېتىپ، كونياكنى ئىككى ئىستاكانغا لىق توشقۇزدى، ئۆزىگە ئازلا قۇيدى.

لېيتېنانت ئىستاكاننى كۆزى بىلەن كۆرسىتىپ، كۈلۈپ تۇرۇپ، بىرنېمىلەرنى دەپ قىزغىن سۆزلەشكە كىرىشتى. پورۇچمك يېلىنغاندەك، قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، سالماقلىق بىلەن كۈلۈپ جاۋاب بەردى، پەقەت ئاندا - ساندىلا مۇلايىم قارا كۆزلىرىدە غەل - پال غەزەپ ئوتى ئۇچقۇنلىدى. گرىگورىي ئىستاكاننى قولىغا ئېلىپ، ئوچۇق چىراي ئۈلپەتلەر بىلەن سوقۇشتۇردى - دە، بىر يولى ئىچىۋەتتى.

— ئوھوي! — دېدى ئىنگلىز ماقۇللاپ، ئۆز ئىستاكانىنى ئوتلاپ - ئوتلاپ ئىچىۋېتىپ، پورۇچىكقا يامان كۆز بىلەن قاراپ قويدى.

لېيتېنانتنىڭ شىرە ئۈستىدە تۇرغان قارامتۇل يوغان ئىشچى قولىنى ئىرىنىڭ دۈمبىسى ۋاقىتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ماشىنا مېيىدىن

قارىيىپ كەتكەن، ئۇنىڭغا ھەردائىم بېنىزىن تېگىپ تۇرغانلىقتىن بارماقلىرىنىڭ تېرىسى سويۇلۇپ، ئالىچىپار يارا بولۇپ قالغان، ئەمما يۈزى تولۇشقان، سېمىز، قىزىل. قوللىرى بىلەن يۈزى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق شۇنچىلىك چوڭ ئىدىكى، گىرىگورىيغا گويا لېيتېنانت يۈزىگە نىقاب تارتىپ ئولتۇرغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

— سىز مېنى قۇتقۇزۇپ قېلىڭ، — دېدى پوروچىك ئىككى ئىستاكاننى لېۋىگىچە تەڭ توشقۇزۇپ.

— ئۇ نېمىشقا ھاراقنى يالغۇز ئىچمەيدۇ؟

— گەپ مانا شۇنىڭدا! ئەتىگەندە يالغۇز ئىچمىدۇ، كەچقۇرۇندا يالغۇز ئىچەلمەيدۇ. خۇش ئەمىسە، ئىچەيلى.

— ئەجەب كۆچلۈك ھاراقتۇ... — گىرىگورىي بىرئاز ئىچىپ، ئۇندىن كېيىن لېيتېنانتنى ھەيران قالدۇرۇپ، قالغىنىنى ئاغزىغا بىرلا قۇيىدى.

— ئۇ سىزنى ئەزىمەت ئىكەن دەيدۇ. سىزنىڭ ئىچىشىڭىز ئۇنىڭغا يېقىپتۇ.

— بىز ئىككىمىز ۋەزىپىمىزنى ئالماشتۇرساقمۇ بوپتىكەن،— دېدى گىرىگورىي كۈلۈپ.

— ئەمىنەمەنكى، ئىككى ھەپتىدىن كېيىن سىزمۇ قېچىپ كېتىسىز!

— مۇشۇنداق ناز - نېمەتتىن قېچىپ كېتەمدىمەن؟

— مەن ھەر ھالدا مۇنداق ناز - نېمەتتىن ئاللىقاچان قاچقان بولاتتىم.

— فرونتتا ئەھۋال بۇنىڭدىن يامان.

— بۇ يەرنىڭ ئۆزىمۇ ئالدىنقى سەپ، ئۇ يەردە مىلتىق ئوقى ياكى سنارەت سۇنۇقلىرىدىن ئۆلۈپ كېتىش مۇمكىن، لېكىن مۇقەررەر ئەمەس، بۇ يەردە بولسا بەزگەك كېسىلىگە ئۇچرىشىم

www.uyghurkitap.com

تۇرغان گەپ. مۇنۇ مېۋە كونسېرۋاسىنى يەپ باقامسىز. سۇرلەنگەن گۆش يېگۈڭىز بارمۇ؟

— رەھمەت. يەۋېرىمەن.

— ئىنگلىزلەر بۇنداق ئىشلارغا ماھىر. ئۇلار ئۆز ئارمىسىنى يىسىنى بىزگە ئوخشاش باقمايدۇ.

— بىزدە زادى ئوزۇقلاندۇرۇش بارمۇ؟ بىزنىڭ ئارمىيىنىڭ يەيدىغىنى يايلاقتىكى ئوت.

— ئەپسۇسكى، بۇ دېگىنىڭىز توغرا، لېكىن جەڭچىلەرنى بۇنداق ئۇسۇل بىلەن بېقىپ، يىراقنى ئاپارغىلى بولمايدۇ، بولۇپمۇ، ئاشۇ جەڭچىلەرگە ئاھالىنى بىمالال بۇلاڭ - تالاڭ قىلىشقا قويۇپ بېرىدىغان بولسا...

گرىگورىي پورۇچىكقا دىققەت بىلەن قاراپ، سورىدى:

— سىز يىراق يەرگە بېرىشقا تەييارلىنىۋاتامسىز؟

— بىزمۇ يول ئۈستىدىكى ئادەملەر، سىز نېمە توغرۇلۇق سوراۋاتىسىز؟ — پورۇچىك لېيتېنانتنىڭ شېشىنى ئېگىلەپ، ئۇنىڭغا ئىستاكاننى لىق توشقۇزغانلىقىنى سەزمەي قالدى.

— ئەمدى سىزگە تۈگەل كۆتۈرۈۋېتىشكە توغرا كەلدى، — دېدى گرىگورىي كۈلۈپ.

— مانا باشلانىدى! — پورۇچىك ئىستاكانغا قاراپ قويۇپ، ئەھ - ئىھلاشقا باشلىدى. ئىككى مەڭزىگە يۇپقا قىزىل لىق يۈگۈردى.

ئۇچەيلەن ئۇنچىقماستىن سوقۇشتۇرۇپ، بىر يولى ئىچىۋەتتى.

— يولىمىز بىر، ئەمما ئۇزۇن - قىسقىلىقى ئوخشاشمايدۇ..... — گرىگورىي يەنە سۆز باشلىدى، تەخسىدىكى غىلتاڭلاپ تۇرغان ئۆرۈكنى ۋىلكا بىلەن سانجىيالماي چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، — خۇددى بىر پويىزدا كېتىۋاتقانىدەك، بىرىمىز يېقىن

يەردە چۈشۈپ قالمىز، يەنە بىرىمىز يىراقتا بارىمىز..

— سىز ئاخىرقى ئىستانسىغىچە بارمايسىزغۇ؟

گرىگورىي ئۆزىنىڭ كەيپ بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى، ئەمما مەستلىكى تېخى قاتتىق ئەمەس ئىدى، ئۇ كۈلۈپ جاۋاب بەردى:

— ئاخىرقى ئىستانسىغا بېرىش ئۈچۈن بېلەت ئېلىشقا دەسمايەم يېتىشمەيدۇ. سىزچۇ؟

— مېنىڭ ئەھۋالىم باشقا: مېنى چۈشۈرۈۋەتكەن تەقدىر- دىمۇ، شىپال بويلاپ پىيادە يۈرۈپ، ئاخىرقى ئىستانسىغىچە بارىمەن!

— ئۇنداق بولسا يولىڭىز بولسۇن! قېنى، ئىچىۋېتەيلى!

— ئىچىشكە توغرا كېلىدۇ. مەن ئۈچۈن ياخشى بولمىدى...

لېيتېنانت ئىستاكانىنى گرىگورىي ۋە پورۇچىك بىلەن سوقۇشتۇرۇپ، ئۈنچىقماي ئىچتى، دېگۈدەك زاكوسكىمۇ يېمىدى. يۇزى خىشتەك قىزىرىپ كەتتى، كۆزلىرى ۋالىلدىدى، ھەربىكەتلىرىدە ئالدىن مۆلچەرلەنگەن سۈسلۇق پەيدا بولدى، ئىككىنچى شېشىنى ئىچىپ بولماي تۇرۇپ، ئورنىدىن تەسلىكتە تۇردى - دە، چامادانلىرىنىڭ قېشىغا چىقىپ - چىقىپ دەسسەپ بېرىپ، ئۈچ شېشە كونياك ئەكەلدى. ئۇلارنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇۋېتىپ، مىيىقىدا كۈلۈپ، يوغان ئاۋاز بىلەن بىر نېمە دېدى.

— مىستېر كېمپبېل كۆڭۈل ئېچىشنى ئۇزارتساق دەيدۇ. ئاپلا، بۇ مىستېرنىڭ ئىشىنى! سىزنىڭچە قانداق؟

— ئۇنداق بولسا، ئۇزارتىش مۇمكىن، — گرىگورىي ماقۇل بولدى.

— ياپىرىدىم، نېمىدېگەن ئېچىش! بۇ ئىنگلىزنىڭ بەدىنىدە رۇس سودىگىرىنىڭ روھى بارغۇ دەيمەن. ئەمدى مەن تەييار بولۇپ قالدىم...

— چىرايىڭىزدىن مەستەك كۆرۈنمەيسىز، — دېدى

گرىگورىي ھىيلىگەرلىك بىلەن.

— نېمىشقا ھەست ئەھمەسكەنمەن! ھازىر مەن خوددى قىز بالىدەك ئاجىزمەن... ئەمما ئۇلپەتلىشەلەيمەن، شۇنداق، شۇنداق، ئۇلپەتلىشەلەيمەن، ھەتتا پۈتۈنلەي قادىر!

پورۇچىك ھېلىقى تولدۇرۇلغان ئىستاكاننى ئىچىۋەتكەندىن كېيىن خېلىلا بوشىشىپ كەتتى: قارا كۆزلىرى خىرەلىشىپ سەل - پەل ئالغايلىنىشقا باشلىدى، يۈزىنىڭ بۇاجۇق گۆشلىرى بوشاشتى، لەۋلىرى ئۆز ئىزىدا تۇرمايدىغان بولدى، ياڭاق سۆڭىكىنىڭ تېرىسى ئاستىدىكى ئەتلىرى دىر - دىر تىترىگىلى تۇردى. كېيىنكى ئىچكەن كونياك بېشىنى گاراڭ قىلىپ قويىدى. پورۇ- چىكنىڭ يۈز - چىرايى گويا سويۇش ئالدىدا يوغان بازغان بىلەن ماڭلىيىغا بىرنى سالغان ئۆكۈزنىڭ سىياقىدەك بولۇپ قالدى.

— سىز تېخى پۈتۈنلەي ئۆز پېتىڭىزدا تۇرۇپسىز. سىز ئىچىپ ئادەتلەنگەن تۇرسىڭىز، بۇ سىزگە ھېچ نەرسە ئەمەس، — دەپ تەكىتلەپ قويدى گرىگورىي. بۇمۇ خېلىلا كەيپ بولغانىدى، ئەمما شۇنداقتىمۇ يەنە كۆپ ئىچەلەيدىغانلىقىنى ھېس قىلاتتى.

— بۇ گېپىڭىز راستىمۇ؟ — پورۇچىك خۇش بولۇپ كەتتى، — ياق - ياق، باشتا مەن بىرقەدەر لەقۇالاشقانىدىم، ئەمما ھازىر — مەرھەمەت قىلىڭ، قانچە ئىچسەم ئىچىۋېرىمەن! خوددى شۇنداق: قانچە ئىچسەم ئىچىۋېرىمەن! سىز ماڭا يېقىپ قالدىڭىز، يۈزبېشى. راستىنى ئېيتسام، سىزدە كۈچ ۋە سەمىمىيەت بارلىقى سېزىلىپ تۇرۇپتۇ. ماڭا مۇشۇ ياقىدۇ. كېلىڭ، مۇنۇ ئەخمەق ھاراقكەشنىڭ ۋەتىنى ئۈچۈن ئىچەيلى. دۇرۇس، ئۇ ھايۋاندەك بىر نەرسە، ئەمما ئۇنىڭ ۋەتىنى ياخشى. «دېڭىز ھۆكۈمرانى، بېرىتانىيە!» ئىچەمدۇق؟ ئەمما ھەممىنى ئىچمەيلى! سىزنىڭ ۋەتىنىڭىز ئۈچۈن، مىستېر كېمپبېل! — پورۇچىك

كۆزىنى يۇمۇپ تۇرۇپ جان - جەھلى بىلەن ئىچىۋەتتى - دە، سۇرلەنگەن گۆشتىن يېدى، — بۇ مەملىكەت نېمىدېگەن گۈزەل، يۇزېيشى! سىز ئۇنى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرەلمەيسىز، مەن ئۇ يەردە تۇرغان... خۇش، ئىچەيلى!

— ئۇ ئاناڭدەك بولسىمۇ، بەربىر ياتنىڭ ئانىسى.

— تالاشمايلى، ئىچەيلى!

— ئىچەيلى.

— تۆمۈر ۋە ئوتنىڭ كۈچى بىلەن ۋەتىنىمىزدىن چىرىكلىكنى سۇرۇپ چىقىرىش كېرەك، ئەمما بىز كۈچسىز. بىزدە ئومۇمەن ۋەتەن يوق بولۇپ چىقتى. مەيلى يوق بولسا بولسۇن! بىزنىڭ قىزىللارنى يېڭىدىغانلىقىمىزغا كىمىپبىل ئىشەنمەيدۇ.

— ئىشەنمەمدۇ؟

— ھەئە، ئىشەنمەيدۇ. ئۇ بىزنىڭ ئارمىيە توغرىسىدا ياخشى پىكىرده ئەمەس، ئەمما قىزىللارنى ماختاش بىلەن تەرىپلەيدۇ.

— ئۇ جەڭگە قاتناشتىمۇ؟

— قاتناشمايچۇ! ئۇنى قىزىللار تۇتۇۋالغىلى ئاز قالدى، لەنتى كونياكنىڭ كاساپىتى!

— كۈچلۈك ئىكەن! ئۇ ئىسپىرتتەك يامانمۇ نېمە؟

— سەل بوشراق. كىمىپبىلنى ئاتلىق ئەسكەرلەر بالادىن قۇتقۇزۇۋالدى، ئۇنداق بولمىغاندا قولغا چۈشۈپ قالاتتى. بۇ — ژۇكوف يېزىسىنىڭ قېشىدا بولغان ئىش. ئۇ چاغدا قىزىللار بىزنىڭ بىر تانكىمىزنى قولغا چۈشۈردى... سىز غەمكىن كۆرۈنىسىزغۇ. بىر ئىش بولدىمۇ؟

— يېقىندا ئايالىم قازا تاپتى.

— بۇ دەھشەت ئىش ئىكەن! بالىلار قالدىمۇ؟

— ھەئە.

www.uyghurkitap.com

— باللىرىڭىزنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن! مېنىڭ بالىلىرىم يوق، بەلكى بار بولۇشىمۇ مۇمكىن، ئەگەر بار بولسا، ئۇلار ئېھتىمال، بىر يەردە گېزىتېپۇرۇشلۇق بىلەن يۈگۈرۈپ يۈرگەندۇر... كېمپىبېلنىڭ ئەنگلىيىدە قاللىقى بار. ئۇ ۋاقتى ـ قارارىنى ئۆتكۈزمەستىن قاللىقىغا ھەپتىدە ئىككى قېتىم خەت يېزىپ تۇرىدۇ. يازغاندىمۇ، ئېھتىمال، بىمەنە گەپلەرنى يازىدىغاندۇر. مەن ئۇنى دېيەرلىك ياماڭ كۆرمەن. نېمە دېدىڭىز؟

— مەن ھېچنېمە دېگىنىم يوق. ئەمما ئۇ نېمىشقا قىزىللارنى ھۈرمەتلەيدۇ؟

— كىم دېدى، ھۈرمەتلەيدۇ دەپ؟

— سىز دېدىڭىز.

— مۇمكىن ئەمەس! ئۇ قىزىللارنى ھۈرمەتلىمەيدۇ، ھۈرمەت قىلمىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس، سىز خاتا ئېيتىۋاتىسىز! شۇنداق بولسىمۇ، مەن ئۇنىڭدىن سوراپ باقاي.

كېمپىبېل چىرايى ئۆڭگەن مەست پوروچىكنىڭ سۆزىگە دىققەت بىلەن قۇلاق سالغاندىن كېيىن، ئۇزاققىچە بىر نېمىلەرنى دېدى. گرىگورىي سۆزنىڭ ئاخىرىنى كۈتمەستىنلا:

— ئۇ نېمىدەپ بىلجىرلاۋاتىدۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئۇ چىغ چوروق كىيگەن قىزىللارنىڭ پىيادە سەپ بولۇپ، تانكىغا قارشى ئاتاكىغا ئۆتكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. بۇ كۆپايە قىلامدۇ؟ ئۇ، خەلقنى يېڭىش مۇمكىن ئەمەس دەيدۇ. ئەخمەق! سىز ئۇنىڭغا ئىشەنمەڭ.

— قانداقچە ئىشەنمەيمەن؟

— ئۇمۇمەن.

— خۇش، قانداقچە؟

— ئۇ مەست، شۇڭا ئاغزىغا كەلگەننى بىلىجىرلاۋېرىدۇ. خەلقنى يېڭىش مۇمكىن ئەمەس، دېگىنى قانداق گەپ؟ خەلقنىڭ

بىر قىسمىنى يوقىتمىش مۇمكىن، قالغانلىرىنى ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك... مەن نېمە دېدىم؟ ياق، ئىجرا قىلدۇرۇش ئەمەس، ئىتائەت قىلدۇرۇش كېرەك. بىز نەچچە شېشىنى ئېچىپ تۈگەتتۇق؟ — پوروچىكنىڭ بېشى ئىككى قولىنىڭ ئۈستىگە موكىلا چۈشتى، جەينىكى بىلەن كونىبروۋا قۇتىسىنى ئۆرۈۋەتتى - دە، شىرەنىڭ ئۈستىگە مەيدىسىنى قويغان پېتى، تېز - تېز نەپەس ئېلىپ، ئون مىنۇتچە ئولتۇردى.

دېرىزىنىڭ تېشى قاپقاراڭغۇ كېچە ئىدى. دېرىزە قاپقىغا تورۇكلاپ يامغۇر ئۇرۇپ تۇراتتى. يىراق بىر يەردە گۈلدۇرلىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى، بۇنىڭ گۈلدۇرماما ياكى توپ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى گرىگورىي ئۇقالمىدى. تاماكا تۈتۈنىنىڭ كۆكۈچ بۇلۇتىغا پۈركەنگەن كېمپېبىل چىشلىرى ئارىسىدىن كونياكنى سۈزۈلدۈرۈپ ئىچىپ ئولتۇراتتى. گرىگورىي پوروچىكنى مۇرىسىدىن تۈرتۈپ، دەلدەڭشىپ تۇرمىدىن تۇردى - دە، دېدى:

— ماڭا قارا، ئۇنىڭدىن سوراپ باققىن، قىزىللار نېمىشقا بىزنى يېڭىشكە تېگىشلىك ئىكەن؟

— ماڭغىنا! — دېدى پوروچىك غودۇڭشىپ.

— ياق، سوراپ باق.

— يوقال! كۆزۈمدىن يوقال!

— سورا، مەن ساڭا گەپ قىلمۇاتىمەن!

پوروچىك بىر مىنۇتچە گرىگورىيغا ھاڭ - تاڭ بولۇپ قاراپ قالدى - دە، كېيىن گەپكە دىققەت بىلەن قۇلاق سېلىپ تۇرغان كېمپېبىلگە كېكەچىلەپ بىر نېمىلەرنى دېدى، ئاندىن جۈپلەشكەن ئىككى مۇشتنىڭ ئۈستىگە يەنە بېشى چۈشۈپ كەتتى. كېمپېبىل پوروچىكقا مەستىمەسلىك بىلەن كۈلۈپ قاراپ، گرىگورىينىڭ يېڭىدىن تارتىپ قويۇپ، گەپ - سۆزسىز چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى: ئۆرۈكنىڭ ئۇچكىسىنى شىرەنىڭ ئوتتۇرىسىغا

سۈرۈپ قويدى، گويا بىر - بىرىگە سېلىشتۇرغاندەك ئۇچكىنىڭ يېنىغا يوغان ئالقىنىنى يانتۇ قىلىپ قويدى - دە، تىلىنى چوكۈلدىتىپ، ئالقىنى بىلەن ئۇچكىنى ياپتى.

— سەنمۇ شۇنى ئويلاپ تاپتىڭمۇ! سەن چۈشەندۈرمىسەڭمۇ، بۇنى بىلەتتىم... — دەپ غودۇڭشىدى گرىگورىي ئويغا چۆمۈپ. ئۇ دەلدەڭشىپ تۇرۇپ، مېھمانىدوست لېيتېنانتنى قۇچاقلىدى، ھەربىكەت ئىشارىسى بىلەن داستىخاننى كۆرسەتتى - دە، بېشىنى ئېگىپ تازىم قىلدى، — مېھمان قىلغىنىڭغا رەھمەت! خەير - خوش. ساڭا نېمە دېمەكچى بولۇۋاتقانلىقىمنى بىلەمسەن؟ سەن بۇ يەردە كاللاڭنى ئۆزۈپ تاشلاشتىن بۇرۇنراق ئۆيۈڭگە تېزرەك كەت. مەن بۇ سۆزنى ساڭا چىن كۆڭلۈمدىن ئېيتىۋاتىمەن. چۈشەندىڭمۇ؟ بىزنىڭ ئىشىمىزغا سەنلەرنىڭ ئارىلىشىشىڭلارنىڭ كېرىكى يوق. ئۇقتۇڭمۇ؟ مەرھەمەت قىلىپ يولۇڭغا ماڭ، بولمىسا، بۇ يەردە تاياق يەپ كېتىسەن!

لېيتېنانت ئورنىدىن تۇرۇپ، تازىم قىلدى، ئاندىن قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن پورۇچىكقا بىردەم - بىردەم زەئىپ نەزەر بىلەن قاراپ، گرىگورىينىڭ يەلكىسىنى دوستانە قېقىپ قويۇپ قىزغىن سۆزلەپ كەتتى.

گرىگورىي ئىشىكنىڭ لوكىدانىنى تەسلىكتە تاپتى - دە، دەلدەڭشىپ، پېشايۋانغا چىقتى. ئۇنىڭ يۈزىگە قىيپاش ياغقان ئۇششاق يامغۇر ئۇرۇلدى. چاقماق چېقىپ، كەڭ ھويلىنى، ھۆل پەنجىرىنى، باغدىكى دەرەخلەرنىڭ پارقىراپ تۇرغان ياپراقلىرىنى يورۇتۇۋەتتى. گرىگورىي پەلەمپەيدىن چۈشۈۋاتقاندا تېيىلىپ يىقىلىپ چۈشتى - دە، ئورنىدىن تۇرغاندا مۇنۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ قالدى:

— ئوفىتسېرچاقلار تېخىچە ئىچىشۋاتامدۇ نېمە؟ — دەپ سورىدى بىرى دالاندا سەرەڭگە يېقىۋېتىپ.

غۇۋا، غاراڭ - غۇرۇڭ چىققان بىر ئاۋاز سالماقلىق بىلەن تەھدىت ئاھاڭدا جاۋاب بەردى:

— ھاراق ئىچىش ئۇلارنىڭ بېشىغا چىقىدۇ... ئۇلار ئىچە - ئىچە، ئاخىر بېشىغا بالا تاپىدۇ!

20

دون ئارمىيىسى خوپيور ئوكرۇگىنىڭ چېگرىسىدىن چىقىش بىلەنلا، 1918 - يىلىدىكىگە ئوخشاش، ئۆز ھەربىيتى داۋامىدا ھۇجۇمكار كۆچلىرىدىن يەنە ئايرىلىپ قالدى. يۇقىرىقى دوننىڭ قوزغىلاڭچى كازاكلىرى ۋە قىسمەن خوپيورلىقلار بۇرۇنقىدەكلا دون ئوبلاستى چېگرىسىنىڭ تېشىدا ئۇرۇش قىلىشنى خالىمىدى؛ ئۆز سەپلىرىنى يېڭى كۆچلەر بىلەن تولۇقلاندۇرۇشقا مۇۋاپىق بولغان قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىنىڭ قارشىلىق كۆرسىتىشىنى كۆچەيدى، ئەمدىلىكتە بۇلار ئاھالە ھېسداشلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان تېررىتورىيىدە ھەربىكەت ئېلىپ بېرىۋاتاتتى، كازاكلار يەنە مۇداپىئە ئۇرۇشىغا كۆچۈشكە قارشى ئەمەس ئىدى، دون ئارمىيىسى قوماندانلىقى ھېچقانداق ھىيلە - نەيرەڭ بىلەن ئۇلارنى تېخى يېقىندىلا ئۆز ئوبلاستى دائىرىسى ئىچىدە جەڭ قىلغاندەك قەيسەرلىك بىلەن جەڭ قىلىشقا مەجبۇر قىلالمىدى، ھالبۇكى، بۇ ئۇچاستىكىدىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا ئۈستۈنلۈك كازاكلار تەرەپتە ئىدى: جەڭلەردە جۇلغى چىقىقان 9 - قىزىل ئارمىيىدە 11 مىڭ پىيادە ئەسكەر، 5000 ئاتلىق ئەسكەر، 52 زەمبىرەك بولغان بولسا، بۇلارغا قارشى جەڭگە تاشلانغان كازاك كورپۇسلىرىدا 14 مىڭ 400 پىيادە ئەسكەر، 10 مىڭ 600

ئاتلىق ئەسكەر، 53 زەمبىرەك بار ئىدى.

ئەڭ قاتتىق ئۇرۇش ئوپېراتسىيىلىرى يان قانات تەرەپ-لەردە، يەنى جەنۇبىي كۆبان پىدائىي ئارمىيىسىنىڭ قىسىملىرى ھەربىرى ئېلىپ بارغان يەرلەردە بولدى. گېنېرال ۋرانگېلنىڭ قوماندانلىقى ئاستىدىكى پىدائىيلار ئارمىيىسىنىڭ بىر قىسمى ئوكرايىنانىڭ ئىچكىرىسىگە ئۇتۇقلۇق ئالغا ئىلگىرىلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا 10 - قەزىل ئارمىيىگە كۆچلۈك بېسىم كۆرسىتىپ، ئۇنى قاتتىق قىستاپ، ساراتوۋ تەرەپتە قاتتىق جەڭلەر بىلەن ئالغا سىلجىماقتا ئىدى. 28 - ئىيۇلدا كۆبان ئاتلىقلىرى كا-مىشىنغا يېقىنلا بېسىپ كېلىپ، بۇ شەھەرنى قوغداپ تۇرغان ئەسكەرلەرنىڭ كۆپ قىسمىنى ئەسىرگە ئالدى. 10 - ئارمىيىنىڭ قىسىملىرى ئېلىپ بارغان قايتۇرما ھۇجۇم تارمار كەلتۈرۈلدى. دادىل مانېۋرلىق ئۇرۇش ئېلىپ بارغان كۆبان - تېرسىك تەرمە ئاتلىقلار دىۋىزىيىسى سول قانىتنى قورشىۋېلىش خەۋپىنى تۇغدۇردى، بۇنىڭ نەتىجىسىدە 10 - ئارمىيە قوماندانلىقى قىسىملارنى بورزىنكوۋو - لاتىشېۋو - كراسنى يار - كامېنكا - بانىويى فرونتىغا ئەكەتتى. شۇ ۋاقىتقا كەلگەندە 10 - ئارمىيىنىڭ سەپلىرىدە 18 مىڭ پىيادە ئەسكەر، 8000 ئاتلىق ئەسكەر ۋە 132 زەمبىرەك بار ئىدى؛ ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇۋاتقان كۆبان پىدائىيلار ئارمىيىسىدە 7600 پىيادە ئەسكەر، 10 مىڭ 750 ئاتلىق ئەسكەر، 68 زەمبىرەك بار ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا ئاقلار تانكا ئەترەتلىرىگە ئىگە ئىدى، شۇنىڭ-دەك ئۆز ئىختىيارىيدا رازۋېتكا خىزمىتى ئۆتەۋاتقان ۋە ئۇرۇش ئوپېراتسىيىلىرىگە قاتنىشىۋاتقان خېلى كۆپ ئايروپىلانلىرى بار ئىدى. لېكىن ۋرانگېلغا نە فرانسۇز ئايروپىلانلىرى، نە ئىنگلىز تانكىلىرى بىلەن توپ - زەمبىرەكلىرى ئانچە ياردەم بېرەلمىدى؛ ئۇ كامىشىنىڭ نېرىسىغا ئىلگىرىلەشكە مۇۋەپپەق بولالمىدى.

بۇ ئۇچاستىكىدا ئۇزاققا سوزۇلمىدىغان، قاتتىق جەڭلەر باشلانغان بولۇپ، پەقەت فرونت لىنىيىسىدە ئازغىنا ئۆزگىرىش يۈز بېرىشكە سەۋەب بولغانىدى.

ئىيۇلنىڭ ئاخىرىدا قىزىل ئارمىيىلەرنىڭ جەنۇبىي فرونتىنىڭ پۈتۈن مەركىزىي ئۇچاستىكىسى بويىچە كەڭ ھۇجۇمغا ئۆتۈش تەييارلىقى باشلاندى. شۇ مەقسەت بىلەن 9 - ۋە 10 - ئارمىيە شورىن قوماندانلىقى ئاستىدا زەربىدار گۇرۇپپىغا بىرلەشتۈرۈلدى. زەربىدار گۇرۇپپىنىڭ زاپاستىكى كۆچلىرىگە شەرقىي فرونتتىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان 28 - دىۋىزىيە ۋە ئىلگىرىكى قازان مۇستەھكەملەنگەن رايونىنىڭ بىر بىرىگادىسى ھەمدە 25 - دىۋىزىيە بىلەن ساراتوۋ مۇستەھكەملەنگەن رايونىنىڭ بىر بىرىگادىسى كېلىشكە تېگىشلىك ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا جەنۇبىي فرونتىنىڭ قوماندانلىقى زەربىدار گۇرۇپپىنى فرونت زاپاس كۆچلىرى ھېسابىدا تۇرغان ئەسكەرلەر بىلەن ۋە 56 - ئوقچى دىۋىزىيىسى بىلەن كۈچەيتتى. 8 - ئارمىيە ۋە بۇ ئارمىيە ئىختىيارىغا بېرىلگەن شەرقىي فرونتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن 31 - پىيادە دىۋىزىيە كۆچلىرى ھەمدە 7 - پىيادە دىۋىزىيە كۆچلىرى ئوروننېژ تەرەپتە كۆمەكچى زەربە بېرىشنى ئۇستىگە ئېلىش بەلگىلەندى.

ئومۇمى ھۇجۇمغا ئۆتۈش ئاۋغۇستنىڭ 1 - كۈنىدىن 10 - كۈنىگىچە بولغان ئارىلىقتا يۈرگۈزۈلۈشكە بەلگىلەندى. قىزىللار-نىڭ باش قوماندانلىقىنىڭ پىلانى بويىچە، 8 - ۋە 9 - ئارمىيىلەرنىڭ زەربىسى يان قاناتتىكى ئارمىيىلەرنىڭ مۇھاسىرىگە ئېلىش ھەرىكەتلىرى بىلەن بىر ۋاقىتتا بېرىلىشكە تېگىشلىك ئىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئەڭ مەسئۇلىيەتلىك ۋە مۇرەككەپ ۋەزىپە 10 - ئارمىيىنىڭ زىممىسىگە چۈشكەن بولۇپ، بۇ ئارمىيە دونىنىڭ سول قىرغىقى بويلاپ ئۇرۇش قىلىپ، دۈشمەننىڭ ئاساسىي كۆچلىرىنى شىمالىي كاۋكازدىن بۆلۈپ

تاشلاشقا تېگىشلىك ئىدى. غەربتە 14 - ئارمىيىنىڭ بىر بۆلۈم كۈچلىرى بىلەن چاپلىنو - لوزوۋايا لىنىيىسىگە قاراپ شىددەتلىك نامايىشكارانە ھۇجۇم بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەش نىيەت قىلىندى.

9 - ۋە 10 - ئارمىيىنىڭ ئۇچاستكىلىرىدا زۆرۈر تەڭشەش، قايتىدىن توپلارغا ئايرىش ئىشلىرى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مەزگىلدە، ئاقلار قوماندانلىقى دۈشمەن ھازىرلىق كۆرۈۋاتقان ھۇجۇمنى بۇزۇش مەقسىتىدە، فرونتنى يېرىپ ئۆتۈپ، قىزىل ئارمىيىنىڭ يىراق ئارقا سەپلىرىگە ئېچكىرىلەپ ھۇجۇم قىلىپ كىرىشنى ئۈچۈن مامونتوف كورپۇسىنى قۇراشتۇرۇپ تەشكىللەش ئىشىنى پۈتتۈردى. ژرانگېل ئارمىيىسىنىڭ تىلارتىسىن تەرەپتىكى مۇۋەپپەقىيىتى بۇ ئارمىيىنىڭ فرونتىنى سولغا كېڭەيتىپ، دون ئارمىيىسىنىڭ فرونتىنى قىسقارتىپ، ئۇنىڭ تەركىبىدىن بىرنەچچە ئاتلىق دىۋىزىيىلىرىنى ئاجرىتىۋېلىشقا ئىمكان بەردى. 7 - ئاۋغۇستتا ئۇرىوپىنىسكايا بازىرىدا 6000 ئاتلىق ئەسكەر، 2800 پىيادە ئەسكەر ۋە تۆتتىن زەمبىرەكى بار ئۇچ باتارىيە توپلاندى.

10 - ئاۋغۇستتا بولسا يېڭىدىن تەشكىللەنگەن كورپۇسىس گېنېرال مامونتوفنىڭ قوماندانلىقى ئاستىدا 8 - ۋە 9 - ئارمىيە لەرنىڭ قوشۇلۇشۇپ تۇرغان يېرىدە فرونتىنى بۇزۇپ ئۆتۈپ، نوۋوخوپېرىسكىدىن تامبوفقا قاراپ يول ئالدى.

ئاقلار قوماندانلىقىنىڭ دەسلەپكى نىيىتى بويىچە قىزىللار-نىڭ ئارقا سەپلىرىگە ئېچكىرىلەپ ھۇجۇم قىلىشقا مامونتوفنىڭ كورپۇسىدىن باشقا، يەنە گېنېرال كونوۋالوفنىڭ ئاتلىق كورپۇسىنىمۇ ئەۋەتىش بەلگىلەنگەنىدى، ئەمما كونوۋالوفنىڭ قىسىملىرى ئىگىلەپ تۇرغان ئۇچاستكىدا جەڭ باشلىنىپ كەتە-كەنلىكتىن، بۇ كورپۇسنى فرونتتىن ئاجرىتىپ ئەكىتىش مۇمكىن بولمىدى. بۇ ئەھۋالنىڭ بولۇشىغا مامونتوفنىڭ زىممە-

سىگە يۈكلەنگەن ۋەزىپىنىڭ چەكلىك ئىكەنلىكى سەۋەب بولدى، ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن ۋەزىپە چەكتىن ئاشماي، موسكۋاغا يۈرۈش قىلىشنىمۇ خيال قىلماي، پەقەت دۈشمەننىڭ ئارقا سەپلىرىنى ۋە قاتناش يوللىرىنى بىتچەت قىلىپ تاشلىغاندىن كېيىنلا، يېڭىباشتىن دۈزىمىگە قوشۇلۇش ئىدى، ھالبۇكى، دەسلەپتە ئۇنىڭغا ۋە كونوۋالوفقا بارلىق ئاتلىق ئەسكەرلەرنى ئىشقا سېلىپ، مەركىزىي رايوندىكى ئارمىيىلەرنىڭ يان قانىتىغا ۋە ئارقا سەپلىرىگە قاقشاتقۇچ زەربە بېرىپ، ئۇنىڭدىن كېيىن ناھايىتى تېز يۈرۈش بىلەن روسىيىنىڭ ئىچكىرىسىگە ئىلگىرىلەپ، بۇ يەردىكى سوۋېتكە قارشى كەيپىياتتىكى ئاھالە قاتلامىلىرى ھېسابىغا كۆچلەرنى تولۇقلاندۇرۇپ، موسكۋاغىچە ئىلگىرىلەپ بېرىش توغرۇلۇق بۇيرۇق بېرىلگەنىدى.

8 - ئارمىيە زاپاستىكى كۈچلەرنى ئىشقا سېلىش بىلەن ئۆزىنىڭ سول قاناتتىكى ئەھۋالىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈۋالدى.

9 - ئارمىيىنىڭ ئوڭ قانىتى كۈچلۈك ۋەيران قىلىنغان بواۋپ چىقتى. باش زەربىدار گۇرۇپپىنىڭ قوماندانى شورىن تېز تەدبىر قوللىنىپ، ھەر ئىككى ئارمىيىنىڭ ئىچكى قاناتلىرىنى تۇتاشتۇرۇۋالدى، ئەمما ماموتوفنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرىنى توختىتىشقا مۇۋەپپەق بولالمىدى. شورىننىڭ بۇيرۇقى بويىچە، كىرسانوف رايونىدىن زاپاستىكى 56 - دۈزىمە ماموتوفقا قارشى چىقىپ ئىلغارىدى. بۇ دۈزىمىنىڭ ھارۋىلاردا ئولتۇرغۇزۇلۇپ، سامپۇر ئىستانسىسىغا ئەۋەتىلگەن بىر باتالىئونى دەسلەپكى ئۇچرىشىش جېڭىدىلا ماموتوف كورپۇسىنىڭ يان قاناتىكى ئەترەتلىرىنىڭ بىرى تەرىپىدىن بىتچەت قىلىپ تاشلاندى. تامبوۋ - بالاشوۋ تۆمۈرىيول ئۇچاستىكىسىنى قوغداشقا ئەۋەتىلگەن 36 - پىيادە دۈزىمىسىنىڭ ئاتلىقلار بىرىگادىسىمۇ خۇددى شۇنداق قىسمەتكە ئۇچرىدى. بۇ بىرىگادا ماموتوفنىڭ

بارلىق ئاتلىق ئەسكەرلىرىگە تەڭگا - تەڭ تاقابىل تۇرۇپ، قىسقا جەڭدىن كېيىن پىتىراپ كەتتى.

18 - ئاۋغۇستتا مامونتوف تېز ھۇجۇم قىلىپ كېلىپ تامبوفنى ئىشغال قىلدى. ئەمما بۇ ئەھۋال شورىن قوماندانلىقى ئاستىدىكى زەربىدار گۇرۇپپىنىڭ ئاساسىي كۈچلىرىنىڭ ھۇجۇم باشلىشىغا توسقۇن بولالمىدى، گەرچە مامونتوف بىلەن جەڭ قىلىپ تۇرۇش ئۈچۈن بۇ زەربىدار گۇرۇپپا تەركىبىدىن ئىككى دىۋىزىيە چاممىسىدا پىيادە ئەسكەر ئاجرىتىشقا تۇغرا كەلگەن بولسىمۇ، ھۇجۇم باشلىنىۋەردى. ئەينى زاماندا جەنۇبىي فرونتنىڭ ئوكرايىنا ئۇچاستىكىسىدىمۇ ھۇجۇم باشلاندى.

شىمالدا ۋە شەرقىي - شىمالدا ستارى ئوسكولدىن توپ تۇغرا بالاشوفقىچە سوزۇلغان ۋە شۇنىدىن كېيىن بالداقىمۇ بالداق تىزىلمىسىدا يېتىپ بارغان ئۇرۇش سەپى تۈزۈلۈشكە باشلىدى. كازاك پولكلىرى دۇشمەننىڭ ئۇستۈن كۈچلىرىنىڭ بېسىمى ئاستىدا، پات - پات قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈپ ھەربىر چېگرىدا توختاپ تۇرۇۋېلىپ، جەنۇبقا چېكىندى. دون تۈپرىقىغا كىرگەندىن كېيىن ئۇلار يوقىتىپ قويغان جەڭگىۋارلىق قابىلىيىتىنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈردى؛ قاچقۇنلۇق جىددىي رەۋىشتە ئازايدى؛ ئوتتۇرا دون يېزا - كەنتلىرىدىن تولۇقلاندۇرغۇچى كۈچلەر كېلىشكە باشلىدى. شورىنىڭ زەربىدار گۇرۇپپىسىنىڭ قىسىملىرى دون ھەربىي رايونى تۈپرىقىغا ھۇجۇم قىلىپ كىرگەنسېرى، بۇلارغا كۆرسىتىلگەن قارشىلىقمۇ شۇنچە كۈچلۈك، شۇنچە قاتتىق بولۇشقا باشلىدى. يۇقىرىقى دون ئوكرۇگىدىكى قوزغىلاڭچى يېزا - كەنتلىرىنىڭ كازاكلىرى يىغىلىشلاردا ئۆز تەشەببۇسى بىلەن ئومۇمىي سەپەرۋەرلىككە كېلىشنى ئىلان قىلدى. چېركاۋدا قىسقا ئىبادەت، دۇئا - تىلاۋەت ئۆتكۈزگەندىن كېيىن دەرھال فرونتقا ئاتلىنىشتى.

تروتسكى تۈزگەن مەغلۇبىيەتلىك پىلان ئىنتايىن ياماق ئاقىۋەتلەرگە ئەكەلدى: شورىنىڭ زەربىدار گۇرۇپپىسى ئۈزلۈكسىز جەڭلەر بىلەن خوپىرغا ۋە دون تەرەپكە ئىلگىرىلەپ، ئاقلارنىڭ قاتتىق قارشىلىقىنى يېڭىپ ۋە ئاھالىنىڭ كۆپچىلىكى قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىغا ئوچۇقتىن - ئوچۇق دۈشمەنلىك بىلەن قارايدىغان تېررىتورىيىدە ئۇرۇش ئېلىپ بېرىپ، شىددەتلىك ھۇجۇم داۋامىدا ئاستا - ئاستا كۈچىنى خورىتىپ قويدى. ھالبۇكى، بۇ ۋاقىت ئىچىدە كاچالىنسكايا ۋە كوتلۇبان رايونىدا ئاقلار قوماندانلىقى ئۈچ كۈبان كورپۇسى ۋە 6 - پىيادە دىۋىزىيىدىن تەركىب تاپقان كۈچلۈك بىر مانېۋرلىق گۇرۇپپىنى قۇرۇۋالغان بولۇپ، بۇنىڭدىن مەقسىتى ئىنتايىن زور مۇۋەپپەقىيەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەۋاتقان 10 - قىزىل ئارمىيىگە زەربە بېرىش ئىدى.

21

مېلىخوفلار ئائىلىسىدە بىر يىل ئىچىدىلا جان سانىنىڭ يېرىمى ئازىيىپ كەتتى. بىر زامانىدا پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ بىزنىڭ ئۆيىنى ئەجەل ياخشى كۆرۈپ قالدى، دەپ توغرا ئېيتقانىكەن. ناتالىيىنى يەرلىكىگە قويۇپ ئۇلىگۈرمەستىنلا مېلىخوفلارنىڭ كەڭ - ئازادە مېھمانخانىسىدا ئادراسمان بىلەن بوتاكۆزنىڭ پۈرىقى قايتىدىن ئاڭقىدى. گرىگورىي فرونتقا كېتىپ، بىر يېرىم ھەپتىدىن كېيىن دارىيە دون دەرياسىدا سۇغا غەرق بولۇپ ئۆلدى.

ئۇ، شەنبە كۈنلۈكتە ئېتىزدىن قايتىپ كېلىپ، دۇناشكا بىلەن سۇغا چۆمۈلۈشكە بارغانىدى. ئۇلار باغچا يېنىدا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

يېشىنىپ، ئاياغ ئاستىدا دەسسەلگەن يۇمشاق ئوتنىڭ ئۇستىدە ئۇزاق ۋاقىت ئولتۇرۇشتى. دارىمىنىڭ ئەتىگەندىن باشلاپلا كەيپى يوق ئىدى، بېشى ئاغرىغانلىقىنى، مىجەزى يوقلۇقىنى ئېيتىپ، زارلىنىپ تۇراتتى، بىرنەچچە قېتىم يوشۇرۇنچە يىغلىۋالغانىدى... سۇغا كىرىشتىن بۇرۇن دۇناشكا چېچىنى بىر تۈگۈن قىلىپ، كەسىنكە ياغلىق بىلەن چىگىۋالدى - دە، دارىمىگە كۆز قىرى بىلەن قاراپ، ئېچىنغان ئاھاڭدا:

— داشكا، سەن نېمانچە يادىپ كەتتىڭ، قۇرۇق ئۇستىخانلا بولۇپ قاپسەنغۇ! — دېدى.

— پات ئارىدا ساقىيىپ كېتىمەن؟

— بېشىڭنىڭ ئاغرىقى توختىدىمۇ؟

— توختىدى. قېنى، چۆمۈلەيلى. ۋاقتىمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالدى، — ئۇ ئالدى بىلەن يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئۆزىنى سۇغا ئاتتى، بېشى بىلەن بىر شۇڭغۇپ، يەنە چىقتى، ئاندىن سۇنى پۈشقۇرۇپ تۇرۇپ، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۈزۈپ باردى. تېز ئېقىن ئۇنى ئۆز گىردابىغا ئالدى - دە، بوي بەرمەي ئاققۇزۇپ كېتىۋەردى.

دۇناشكا، ئەركىشىلەرچە كەڭ غۇلاچ ئېتىپ، سۇ ئۈزگەن دارىمىگە مەسلىكى كېلىپ، سۇغا بىلىنگىچە كىردى، ئاۋۇال كۆكرىكىنى، ئاندىن ئاپتاپتا قىزىغان كۆچلۈك، ئايال كىشىگە خاس يۇمىلاق بۇدرۇق قوللىرىنى سۇغا پاتۇرۇپ، يۇيۇنۇشقا باشلىدى. ياندىكى قوشنىسىنىڭ باغچىسىدا ئۆزبىنزوفلارنىڭ ئىككى كېلىنى كاپۇستا سۇغىرىۋاتاتتى. ئۇلار دۇناشكىنىڭ كۈلۈپ:

— داشكا، ئارقاڭغا قايت! بولمىسا لاقىما بىلىق سۆرەپ كېتىدۇ! — دەپ توۋلىغانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرغانىدى.

دارىيە ئارقىسىغا بۇرۇلدى، ئۇچ سارجىن يەرگىچە ئۆزۈپ كەلدى، ئاندىن بىر دەقىقە ساپچىپ، بىلىنگىچە سۇدىن چىقتى -

ده، ئىككى قولىنى بېشىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ: «كېلىنچەكلەر، ئەلۋىدا، خەير - خوش!» — دەپ ۋارقىرىدى - ده، تاشتەك چۆكۈپ سۇنىڭ ئاستىغا كەتتى.

چارەك سائەتتىن كېيىن چىرايىي سۈپسۈر ئاقىرىپ كەتكەن دۇناشكا يالاڭ كۆكلەك بىلەن ئۆيگە يۈگۈرۈپ كەلدى.

— ئاپا، دارىيە سۇغا چۆكۈپ كەتتى!... — ئۇ ھاسىراپ تۇرۇپ ئارانلا شۇ سۆزنى دېيەلىدى.

پەقەت ئەتىسى ئەتىگەندىلا قارماقلىق تور ئارقان بىلەن تېپىۋېلىشتى. تاتارىسكىدا ئەڭ كونا، ئەڭ تەجرىبىلىك بېلىقچى بوۋاي ئارخىپ پىسكوۋاتسكوي‌تاڭ سەھەردە دارىيە سۇغا غەرق بولغان يەرنىڭ تۆۋەنرەكىدە سۇ ئېقىنىغا ئالتە قارماقلىق ئارقان بېكىتىلگەن بېلىق تورىنى قويغانىدى، چال تورنى تەكشۈرۈشكە پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بىلەن بىللە كەتتى. قىرغاقتا ئايالار بىلەن بالىلار ئالىمانەك توپلاشقان، بۇلارنىڭ ئىچىدە دۇناشكىمۇ بار ئىدى. ئارخىپ پالاقنىڭ سېپىغا تۆتىنچى شوينىنى ئىلىندۇرۇپ، قىرغاقتىن ئون سارجىن نېرى كەتكەن چاغدا، دۇناشكا ئۇنىڭ پەس ئاۋازدا: «قارماققا ئىلىنغانىدەك قىلىدۇ...» — دېگىنىنى ئېنىق ئاڭلىدى. شۇندىن كېيىن بۇۋاي سۇنىڭ تېگىگە تىك ئېسىلىپ چۈشكەن چۆكتۈرگۈچ ئارقانىنى بار كۈچى بىلەن تارتىپ، تورنى ئاۋايلاپ يىغىۋېلىشقا باشلىدى. كېيىن ئوڭ قىرغاق تەرەپتە بىر نەرسە ئاقىرىپ كۆرۈنۈپ قالدى، ھەر ئىككى چال سۇ يۈزىگە ئېگىشتى، قېيىقنىڭ بىر چېتىدىن سۇ قۇيۇلۇپ كىرىشكە باشلىدى - ده، جىمجىت بولۇپ كەتكەن خالايىقىنىڭ قۇلىقىغا قېيىققا ئاغدۇرۇلۇپ چۈشكەن جەسەتنىڭ غۇۋا تاراقلىغىنى ئاڭلاندى. خالايىقنىڭ ھەممىسى ئۇلۇغ - كىچىك تىنىشتى. ئايالارنىڭ بىرى ئاستا پىخىلداپ يىغلىۋەتتى. يېقىن يەردە تۇرغان خرىستونە بالىلارغا قوپال ئاۋاز بىلەن: «كېتىڭلار بۇ يەردىن!»

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

دەپ توۋلاپ قويدى. دۇناشكا كۆز يەتمى ئارىسىدا، ئارخىپ بوۋاينىڭ قەيىقىنىڭ قۇيرۇقىدا تۇرۇپ، پالاقنى سۇغا چاقىغانلىق بىلەن سىلىق پاتۇرۇپ، قەيىقنى قىرغاققا قاراپ ھەيدەپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇردى. قەيىق دەريا بويىدىكى گەج ئۇۋاقلىرى ئارىلاش لاي ـ لاتقىنى غاراچلىتىپ يېرىپ كېلىپ، يەرگە تېگىپ توختىدى. دارىيە پۇتلىرىنى جانسىز ھالدا پۇكۈپ، قەيىقنىڭ ھۆل تېگى تەرىپىگە مەڭزىنى يېقىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ سەل ـ پەل كۆكەرگەن ئاق بەدىنىدە چوڭقۇر تۆشۈكلەر ـــ قارماق ئىزلىرى كۆرۈندى، قارا قۇمچاق يادا ئىغۇ پاقالچىقىدا، تىزىدىن تۆۋەنرەكتە، دارىيە سۇغا چۈشۈش ئالدىدا يېشىپ تاشلاشنى ئۇنتۇپ قالغان پايپاق بېغىنىڭ قېشىدا يېڭىلا تاتىلانغان يارا قىزىرىپ، قېنى چىقىپ تۇراتتى. تىللىق قارماقنىڭ ئۆتكۈر ئۇچى پاقالچىقىنى بويلاپ سىيرىلىپ چۈشۈپ، تاسما تىلغاندەك ئۇزۇنسىغا چوڭقۇر ئويۇپ تاشلاپتۇ. دۇناشكا پەشتامىسىنى تەلۈلەرچە پوملىغان پېتى ئەڭ ئالدىدا دارىيىنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى ـ دە، چېكى سۆكۈلگەن قاپنى ئۇنىڭ ئۈستىگە ياپتى. پانتىلىپى پروكوفىيېۋچ چاقىغانلىق بىلەن شالۋۇرنىڭ پۇچقىقىنى تۈرۈپ تاشلاپ، قەيىقنى يېقىن ئەكىلىشكە باشلىدى. كۆپ ئۆتمەي ھارۋىمۇ كەلدى. دارىيىنى مىلىخوفلارنىڭ ئۆيىگە ئەكىلىشتى. دۇناشكا قورقۇنچىسىنى بېسىپ ۋە يىرگىنىشنى تاشلاپ، چوڭقۇر دون ئېقىنىنىڭ سۈيىدە مۇزلاپ كەتكەن مەرھۇمەنىڭ سوغۇق جەسىتىنى يۇيۇشقا ئانىسىغا ياردەملەشتى. دارىيىنىڭ سەل ـ پەل ئىشىغان يۈزىدە، سۇدا ئۆڭۈپ خىرەلەشكەن كۆز قارىچۇقىدا قانداقتۇر بىر ناتونۇشلۇق ۋە جىددىيلىك بار ئىدى. چاچلىرىنىڭ ئارىسىدا دەريا قۇمى كۈمۈشتەك پارقىرايتتى، ئىككى مەڭزىگە يېپەكسىمان لەشمەڭ يېشىل يىپلىرى يېپىشقانىدى، كەڭ كېرىلگەن قوللىرى تاختىراۋاندىن بىئىختىيار ساڭگىلاپ قالغان بولۇپ، شۇنداق

ئارامىدا ئىدىكى، دۇناشكا بىر قاراش بىلەنلا دەرھال ئارقىسىغا داجىپ، ئۇنىڭدىن چەتلەندى، مۇنۇ ياتقان ئۆلۈك دارىيىنىڭ تېخى تۇنۇگۈنلا ئويناپ يۈرگەن، ھاياتنى شۇنداق ياخشى كۆرىدىغان دارىيىگە ئوخشاشمايدىغانلىقىغا ھەيران بولدى ۋە ئەزاسىنى قورقۇنچ باستى. شۇندىن كېيىن دۇناشكا كۆپ ۋاقىت قىمچە دارىيىنىڭ تاشتەك سوغۇق كۆكرەكلىرى ۋە قورسىقى، مۇزلاپ قېتىپ قالغان ئەزالىرىنىڭ ئىگىلۇچانلىقى ئېسىگە كېلىپ قالسا، ئەزاسى شۇركۈنۈپ، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تېزرەك ئۇنتۇشقا تىرىشاتتى. ئۇ كېچىلىرى ئۆلۈك دارىيە چۈشۈمگە كىرىپ قالىدۇ، دەپ قورقۇپ، بىر ھەپتىگىچە ئانىسى بىلەن بىر كارىۋاتتا ياتتى ۋە ئۇخلاش‌ئالدىدا ئۆز ئىچىدە دۇئا ئوقۇپ: «خۇدايا! ئۇنى چۈشۈمگە كىرگۈزمە! ئۆز پاناھىڭدا ساقلا، جانابىي ئاللا!» ــ دەپ ئىلتىجاقىلاتتى.

ئەگەردە ئوبنىزوفنىڭ كېلىنلىرى دارىيىنىڭ: «ئەلۋىدا، خەيرخوش، چوكانلار!» ــ دەپ ۋارقىرىغانلىقىنى ئۆز قۇلىقىمىز بىلەن ئاڭلىمىدۇق دەپ گەپ تاراتمىغان بولسا، ئۇ چاغدا سۇغا غەرق بولغان ئايالنى ئۇن ــ تىۋىشسىز جىمجىتلا يەرلىكىگە قويغان بولاتتى، ئەمما دارىيىنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش نىيىتىدە بولغانلىقىنى ئىسپاتلايدىغان ئۆلۈش ئالدىدىكى ۋارقىراپ ئېيتقان سۆزلىرىنى پوپ ۋىسسارىئون بىلگەندىن كېيىن ئۇ: ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان ئايالنىڭ جىنازا نامىزىنى ئوقۇمايمەن، دەپ كېسىپلا ئېيتتى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ غەزەپلىنىپ:

ــ ئۇنىڭ جىنازا نامىزىنى ئوقۇمايمەن، دېگىنىڭ قانداق گەپ؟ ئۇ چوقۇندۇرۇلمىغان ئايالمىكەن؟ ــ دەپ قايناپ كەتتى.

ــ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان ئادەمنى دەپنە قىلالمايمەن، شەرىئەتكە توغرا كەلمەيدۇ.

ــ سېنىڭچە قانداق قىلىش كېرەك، ئىتنى ئوخشاش، يەرنى كولاپ كۆمۈۋېتىش كېرەكمۇ؟

ــ مېنىڭچە، قانداق كۆممەن دېسەڭ، شۇنداق كۆم، نەگە

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

كۆمسەك كۆم، ئەمما پاك خرىستىئانلار ياتىدىغان قەبرىستانلىققا قويما.

ــ ياق، ئۇنداق دېمە، لۇتپ ـ مەرھەمەت قىل! ــ پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ئەمدى يالۋۇرۇشقا ئۆتتى، ــ بىزنىڭ ئائىلىمىزدە ئۇنداق شەرمەندىچىلىك بولۇپ باققان ئەمەس.

ــ ياق، ئۇنداق قىلالمايمەن. مەن سېنى، پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ، چېركاۋ جامائىتى ئىچىدە مۆتىۋەر بىر كىشى دەپ ھۆرمەت قىلىمەن، ئەمما دەپنە قىلالمايمەن. روھانىي ھەزرەتكە چېقىپ قويسا بالاغا قالىمەن، ــ پوپ تەرسالىق قىلىپ تۇرۇۋالدى.

بۇ سەتچىلىك ئىدى. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ بۇ جاھىل پوپنى كۆندۈرۈشكە بار ئامال بىلەن تىرىشىپ باقتى، پۈتۈنى ئايلىمايمەن، ئالدىڭغا ئىشەنچىلىك نىكولاي سوممىسى قويىمەن. دەپ ۋەدە قىلدى، ئىككى ياشلىق بىر قويمۇ بەرمەكچى بولدى، ئەمما، ئاخىردا، يېلىنىشنىڭ كار قىلمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، پوپوزا قىلدى:

ــ مەن ئۇنى قەبرىستانلىقنىڭ تېشىغا كۆمىمەيمەن. ئۇ ماڭا زۇۋۇلىسى يات ئادەم ئەمەس، مېنىڭ ئۆز كېلىنىم. ئۇنىڭ ئېرى قىزىللار بىلەن بولغان جەڭدە ھالاك بولدى، يەنە كېلىپ ئوفىتسېر ئۇنۇڭا ئىدى، ئۇ ئۆزى يېگور مېدالى* بىلەن مۇكاپاتلانغان، شۇنداق تۇرۇقلۇق سەن ماڭا نېمىلەرنى بىلجىرلاۋاتىسەن؟! ياق، تەقسىر، سېنىڭ بۇ گېپىڭ ئاقمايدۇ، مېنىڭ ھۆرمىتىم ئۈچۈن ئۇنى دەپنە قىلىشىڭ كېرەك! جەمئىيەت ھازىرچە مېھمانخانا ئۆيىدە يېتىپ تۇرسۇن، مەن ھازىرلا بازار ئاتامانىغا بۇ ئىشنى خەۋەر قىلىمەن. ئۇ سەن بىلەن سۆزلىشىدۇ!

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ خوشلاشماستىنلا پوپنىڭ

* يېگور مېدالى ــ گېئورگى مېدالى دېمەكچى ــ ت.

ئۆيىدىن چىقتى، ھەتتا ئاچچىقىدا ئىشىكنى جالاقشىتىپ ياپتى، لېكىن ئۇنىڭ تەھدىتى پوپقا ئۆز تەسىرىنى ئۆتكۈزگەنىدى: يېرىم سائەتتىن كېيىن پوپنىڭ چاپارمىنى يېتىپ كېلىپ، ۋەسسالېرىئون ھەزرەتنىڭ بىر روھانىي بىلەن ھازىرلا كېلىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى.

دارىيىنى كۆڭۈلدىكىدەك قەبرىستانلىققا ئاپىرىپ، پېترونىڭ يېنىغا دەپنە قىلىشتى. گۆرنى قېزىۋاتقان پەيتتە، پانتېلېي پروكوفىيېۋىچمۇ ئۆزى ياتىدىغان لەھەت ئۈچۈن بىر جاينى بەلگە قىلىپ قويدى. ئۇ گۈرجەك بىلەن يەر قېزىۋېتىپ، ئەتراپقا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، بۇنىڭدىن ياخشىراق جاي تاپالمايسەن ۋە ئىزدەشنىڭمۇ ھاجىتى يوق، دېگەننى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى. پېترونىڭ قەبرىسى بېشىدا يېقىندا تىكىلگەن تېرەكنىڭ يېڭى كۆكلىگەن شاخلىرى غۇيۇلداپ تۇراتتى؛ يېتىپ كېلىۋاتقان كۆز پەسلى تېرەكنىڭ ئۈچىدىكى ياپراقلارنى ساپسېرىق خازاڭ رەڭگىگە بويىغانىدى. ۋەيران بولغان تۇسۇق تاملار بويلاپ، قەبرە ئارىلىقلىرىدىن موزايلار چىغىرىسول پەيدا قىلغانىدى؛ تۇسۇق تام يېنىدىن شامال تۈگمىسىنگىچە چوڭ يول ئۆتەتتى. ۋاپات تاپقان كىشىلەرنىڭ ئۇرۇق ـ ئەۋلادلىرى ئالايىتەن كۆڭۈل بۆلۈپ تىككەن كۆچەتلەر: ئېرەن، تېرەك، ئاكاتسىيە ھەمدە ياۋايى تاغالچە دەرەخلىرى ھېلىمۇ يۇمران پېتى كۆكىرىپ تۇراتتى؛ بۇلارنىڭ يېنىدا يۆگۈمەچلەر جىڭگىلەكلەشكەن، كەنجە ياۋا قىچا سارغىيىپ تۇراتتى. قارا سۇلۇ بىلەن ئاپسىخانلار باشاقلىرىنى ئېگىپ تۇراتتى. تىككە تۇرغان كىرىستلارغا باشتىنئاياغ يۇمران ھەشقىپىچەكلەر چىرماشقان. بۇ جاي ھەقىقەتەن كۆڭۈللۈك، قۇرغاق، ياخشى جاي ئىكەن ...

چال گۆر قېزىۋېتىپ، پات ـ پات گۈرجىكىنى تاشلاپ قويۇپ، نەم توپىنىڭ ئۈستىگە ئولتۇراتتى ـ دە، تاماكا چەككەچ ئۆلۈمنى

ئويلايتتى. ئەمما قارىغاندا، قېرىلار ئۆز ئۆيلىرىدە ئاستا جان ئۈزۈپ، ئاتا ـ بوۋىلىرىنىڭ ئاخىرقى ئارامگاھىدا ئۆزىگە ماكان تېپىش ۋاقتى تېخى يېتىپ كەلمىگەن ئوخشايدۇ...

دارىيىنى يەرلىكىگە قويغاندىن كېيىن مېلىخوفلارنىڭ ئۆيى بۇرۇنقىدىنمۇ تىنچراق بولۇپ قالدى. ئاشلىقلار يىغىۋېلىندى، خامانداً ئىش باشلاندى. باغچىدىكى كۆكتاتلاردىن مول ھوسۇل ئېلىندى. گرىگورىيدىن خەۋەر كۈتۈشەتتى، ئەمما ئۇ فرونتتىقا كەتكەندىن كېيىن ھېچبىر گەپ ـ سۆز ئاڭلانمىدى. ئىلئىنىچنا تالاي قېتىم: «ئۆز بالىلىرىغىمۇ دۇئايى سالام يوللىمايدۇ، قارـ غىش تەگكۇر! خوتۇنى ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا بىرنىمىكى كېرەـ كىمىز بولماي قالدى...» ــ دېگەنىدى. شۇندىن كېيىن تاتاـ رىسكىغا ئەسكەرلىكتىكى كازاكلار ئۈزلۈكسىز كېلىپ تۇردى. بالاـ شوق فرونتىدا كازاكلار تارمار قىلىنىپتۇ، ئۇلار دەريا سۈيـ نىڭ توسقۇنلۇقلىرىدىن پايدىلىنىپ، قىشقىچە مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن دوڭغا قاراپ چېكىنۈېتىپتۇ، دېگەن مىشـ مىشلەر تارالدى. قىش كەلگەندە نېمە بولار دەپ گەپ ئېچىلغاندا، بارلىق فرونتـ چىلار يوشۇرماستىن: «دوندا مۇز قېتىش بىلەنلا قىزىللار بىزنى دېگىزغىچە ھەيدەپ بارىدۇ!» ــ دېيىشەتتى.

خامانداً غەيرەت بىلەن ئىشقا كىرىشىپ كەتكەن پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ دون قىرغاقلىرى بويلاپ كېزىپ يۈرگەن مىش ـ مىش گەپلەرگە ئانچىلىك ئېتىبار بەرمىگەندەك قىلسىمۇ، ئەمما بولۇۋاتقان ھادىسىلەرکە بىپەرۋالىق بىلەن قاراپ تۇرالمىدى. ئۇ ئىلئىنىچنا بىلەن دۇناشكىغا تېخىمۇ كۆپ ۋاقىرايدىغان بولۇپ قالدى، فرونتنىڭ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېـ يىن تېخىمۇ جىلىخور بولۇپ قالدى. ئۇ كۆپىنچە ئىگىلىكتىكى جابدۇق ـ سايمانلارنى ئۆزى ياسايتتى، ئەمما ئىشنىڭ بىر يېرـ نى ئەپلەشتۈرەلمىسە، جان ـ پېنى چىقىپ، دەرھال ئىشنى تاشـ

لايتتى ـ ده، يەرگە تۆكۈرۈپ، تىللىغان پەتتى خامانغا يۆگۈرۈپ پېرىپ، شۇ يەردە ئاچچىقىنى باساتتى. دۇناشكا مۇنداق قۇتراش لارنىڭ قانچە ـ قانچىسىنىڭ شاھىتى بولغانىدى. بىر كۈنى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بويۇنتۇرۇق ئوڭلاشقا كىرىشكەنىدى، ئىش تازا يېپىشىمغانلىقتىن، بىردىنلا جەھلى چىققان چال پالتا بىلەن بويۇنتۇرۇقنى يېرىپ ـ يېرىپ تاشلىدى. خوجۇتنى يامىغاندىمۇ خۇددى شۇنداق ئەھۋال يۈز بەردى. كەچقۇرۇن چىراغنىڭ يورۇقىدا پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ مولانغان يېپنى قولى بىلەن سىيرىپ، يىرتىلغان خوجۇتنى تىكىشكە كىرىشكەنىدى؛ يېپ چىرىپ قالغانمىدىكىن ياكى چالنىڭ ئەسەبىيلىكى تۇتتىمۇ، يېپ ئۈدا ئىككى قېتىم ئۈزۈلۈپ كەتتى ــ مانا شۇنىڭ ئۈزىلا كۇپايە ئىدى، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دەھشەتلىك ئاغزىنى بۇزۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ئورۇندۇقنى ئۆرۈپ، ئۇنى پۈتى بىلەن مەش تەرەپكە تېپىپ تاشلىدى ـ ده، ئىتقا ئوخشاش غىڭشىپ، خوجۇتنىڭ كۆن قېپىنى چىشى بىلەن يىرتىشقا باشلىدى، ئاندىن خوجۇتنى يەرگە تاشلاپ، خورازدەك سەكرەپ، ئۇنى ئايىغى بىلەن دەسسەشكە كىرىشتى. ئىلئىنچنا بالدۇرلا يېتىۋالغانىدى، بۇ تاراق-تۇرۇقنى ئاڭلاپ، چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئەمما نېمە ئىش بولغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن موماي چىداپ تۇرالماي، چالغا كايىدى:

ــ لەنەتى، قېرىغان چاغدا ساراڭ بولۇپ قالدىڭمۇ؟ خوجۇت ساڭا نېمە گۇناھ قىلدى؟

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ تەلۈلەشكەن كۆزلىرى بىلەن ئايالىغا قاراپ:

ــ ئۇنۇڭنى ئۆچۈر، ئۇنداقچى ـ مۇنداقچى!!! ــ دەپ ۋارقىرىدى ـ ده، خوجۇتنىڭ بىر پارچىسىنى موماينىڭ بېشىغا ئاتتى.

كۈلكىدىن بوغۇلۇپ قالغان دۇناشكا دالانغا ئوقتەك ئۇچۇپ

چىقتى. چال بىر ئاز قۇتۇرغاندىن كېيىن، ئۆپكىسىنى بېسىۋېلىپ، ئاچچىقىدا ئېيتىپ تاشلىغان يامان سۆزلەر ئۇچۇن ئەپۇ سورىدى ۋە بۇزۇلغان خومۇتنىڭ پارچىلىرىغا قاراپ قويۇپ، بۇنى ئەمدى نېمىگە ئىشلىتىشكە بولار؟ دەپ كۆڭلىدە چامىلاپ كۆرۈپ، ئۇزاققىچە ئۇھ ـ ئۇھلاپ، گەجگىسىنى قاشلىدى. مۇنداق غەزەپ-تىن پەيدا بولغان تۇتاقلىق ئۇنىڭدا نەچچە قېتىم تەكرارلاندى، ئەمما ئاچچىق تەجرىبىگە ئىگە بولغان ئىلئىنچنا بۇنىڭغا ئارد-لىشىشقا باشقا ئۇسۇل تاپتى: پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ ئاغزىنى بۇزۇپ، ئۆينىڭ نەرسە ـ كېرەكلىرىدىن بىرەرىنى سۇندۇرۇشقا باشلاش بىلەنلا، ئىلئىنچنا مۇلايىملىق بىلەن، ئەمما ئۇنىنى چىقىرىپ:

ـــ چاق، پروكوفېچ، سۇندۇر! سەن بىلەن ئامان بولساق يەنە پۇل تېپىپ، ئالىمىز! ـــ دەيتتى، ھەتتا موماي ئۇرۇش ـ چې-قىشقا ئۆزىمۇ ياردەملىشىپ كۆردى. بۇ چاغدا پانتېلېيې پروكو-فېيېۋىچ لاسسىدە بولۇپ قالاتتى ـ دە، مەنسىز كۆزلىرى بىلەن ئايالىغا بىر مىنۇتچە تىكىلىپ قاراپ قالاتتى، شۇندىن كېيىن تىترىگەن قوللىرى بىلەن يانچۇقىنى ئاختۇراتتى، تاماكا خالتە-سىنى تاپقاندىن كېيىن خجالەتچىلىكتە بىر بۇلۇڭغا تىقىلىپ، تاماكا چېكەتتى، چېچىلغان نېرۋىسى تىنچلانغاندىن كېيىن ئۇ چىدە ئۆزىنىڭ ئەسەبىيلىكىگە لەنەت ئوقۇپ، بولغان زىيانىنى ھې-سابلاپ كۆرەتتى. باغچىغا كىرىپ قالغان ئۇچ ئايلىق بىر چوشـ قا بالىسى چالنىڭ يۈگەنسىز غەزىپىنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتتى. پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ ئۇنى كالتەك بىلەن ئۇرۇپ، بېلىنى ئۇ-زۇپ تاشلىدى، بەش مىنۇتتىن كېيىن ئۇ پىچاق بىلەن بۇغۇز-لانغان چوشقا بالىسىنىڭ قىللىرىنى مىخ بىلەن يۇڭداۋېتىپ، چىرايى تۇتۇلغان ئىلئىنچناغا كۈچۈكلىنىپ، ئەيىبكارلارچە قا-راپ مۇنداق دېدى:

— هېچ ۋەقەسى يوق، ئۇ هېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان بىر چوشقا بالىسى ئىدى ... ئۇ بەرىبىر ئۆلۈپ قالاتتى. هازىرقى ۋاقىتتا چوشقا بالىلىرىغا ۋابا تېگىۋاتىدۇ؛ ئۇنى سويۇپ يېسەك بولدى ئەمەسمۇ، ئۇنداق بولمىغاندا بىكاردىن ئۆلۈپ تۇگەيتتى. دېگىنىم توغرىمۇ، كەمپىر؟ خۇش، نېمىشقا قاپىقىڭدىن قار يا-غىدۇ؟ يەر يۈتسۇن بۇ لەنىتى چوشقا بالىسىنى! كاشكى ئۇنىڭ-دا بىر چوشقا سىياقى بولسىچۇ، نەق ئۆلۈمتۇك بىر نەرسە ئىدى! ئۇنى كالتەك بىلەن ئۇرماي، قاتتىق بىر مىشقىرساڭمۇ يۇمىلاپ چۈشەتتى! يەنە كېلىپ قانداق ياۋۇز نەرسە ئىدى! 40 تۇپ كارتوشكىنى قېزىپ تاشلاپتۇ!

— باغچىدىكى كارتوشكىنىڭ بار - يوقى 30 تۇپتىن ئوشۇق ئەمەس ئىدى، — دەپ ئاستا گەپنى تۇزەتتى ئىلئىنىچنا.

— ئەگەر 40 تۇپ بولۇپ قالغان بولسا، 40 تۇپ-نىڭ هەممىسىنى نابۇت قىلغان بولاتتى، بۇ هارامزادە! خۇداغا شۈكۈر، بۇ زىياندىن دۈشمەندىن قۇتۇلدۇق!— دەپ ئويلاپ تۇر-ماستىنلا جاۋاب بەردى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ.

نەۋرىلەر ئاتىسىنى ئۆزىتىپ قويغاندىن كېيىن، ئۇنى ئىنتايىن سېغىنىشتى. ئىلئىنىچنا ئۆي ئىشلىرى بىلەن بەند بولۇپ كەتكەنلىكتىن، ئۇلارغا يېتەر-لىك دەرىجىدە كۆڭۈل بۆلەلمىدى، شۇڭا بالىلار ئۆزلىرىگە ئۆزى قارانچۇق بولۇپ، كۈن بويى باغدا ياكى خامانىدا ئويناشاتتى. بىر كۈنى مىشاتكا چۈشتىن كېيىن يوقاپ كېتىپ، كۈن پاتقىغان چاغدىلا پەيدا بولدى. ئىلئىنىچنا نەگە بارىدىگ، دەپ سورىغانىدى، مىشاتكا: دون ياقىسىدا بالىلار بىلەن ئويناندىم دەپ جاۋاب بەردى، ئەمما پولىيوشكا ئۇنى پاش قىلدى:

— ئۇ يالغان سۆزلەۋاتىدۇ، چوڭ ئانا! ئۇ ئاكسىنىيە ئاچىنىڭ ئۆيىدە بولدى!

www.uyghurkitap.com

— بۇنى سەن نەدىن بىلىسەن؟ — دەپ سورىدى بۇ يېڭى گەپنى ياقتۇرماستىن ئەجەبلەنگەن ئىلئىنىچنا.

— مەن ئۇنىڭ قاشادىن ئارتىلىپ، ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا چۈشكەنلىكىنى كۆردۈم.

— شۇ يەرگە كىردىڭمۇ؟ قېنى، ئېيتقىنا، قوزام، نېمىشقا قىزىرىسەن؟

مىشاتكا چوڭ ئانىسىنىڭ ئۇدۇل كۆزىگىلا قاراپ:

— مەن يالغانسۆزلىدىم، چوڭ ئانا... مەن دون بويىغا بارغىنىم يوق، راستىنلا ئاكسىنىيە ئاچىنىڭ ئۆيىگە كىرگەنىدىم.

— سەن ئۇ يەرگە نېمىشقا كىردىڭ؟

— ئۇ مېنى چاقىرغانىدى، شۇڭا كىرگەنىدىم.

— ئۇنداق بولسا، بالىلار بىلەن ئويناندىم دەپ، نېمىشقا مېنى ئالدايسەن؟

مىشاتكا بىردەم يەرگە قاراپ، ئاندىن بېشىنى كۆتۈردى — دە، راستچىل كۆزلىرى بىلەن قاراپ:

— سېنى تىللارمىكىن دەپ قورققانىدىم...

— مەن سېنى نېمە ئۈچۈن تىلايتتىم؟ ياق... ئۇ سېنى نېمىشقا چاقىرغانىكەن؟ سەن ئۇ يەردە نېمە ئىش قىلدىڭ؟

— ھېچنېمە. ئۇ مېنى كۆرۈپ قېلىپ، «بۇياقتا كەل!» — دەپ توۋلىدى، قېشىغا بارسام، مېنى ئۆيىگە ئەكىرىپ، ئورۇندۇقتا ئولتۇرغۇزدى...

— ھە، شۇنداقمۇ؟ — ئىلئىنىچنا ھاياجىنىنى ئەپچىللىك بىلەن يوشۇرۇپ، سەۋرسىزلىك بىلەن گەپ سوراشقا باشلىدى.

— ... سوۋۇپ قالغان قۇيماقلارنى يېگۈزدى، ئاندىن مۇنۇنى بەردى، — مىشاتكا يانچۇقىدىن بىر چاقماق قەنتنى ئالدى، ئۇنى پەخىرلىنىش بىلەن كۆرسەتتى — دە، يەنە يانچۇقىغا سېلىپ قويدى.

— ئۇ ساڭا نېمە دېدى؟ بەلكى، بىر نەرسىنى سورىغاندۇر؟

— قېشىمغا كىرىپ تۇرغىن، يالغۇزلۇقتا زېرىكسەڭ قالىدىگەنىمەن دېدى، بازارلىق نەرسە بېرىشنى ۋەدە قىلدى... بىز-نىڭكىگە كىرگەنلىكىنى ھېچكىمگە ئېيتما، بولمىسا چوڭ ئانىڭ تىللايدۇ، — دېدى.

— گەپ مۇنداق ئىكەن — دە، — دېۋەتتى ئىلئىنىچنا ئىچىگە يۇتقان غەزەپتىن بوغۇنسىپ، — خۇش، شۇنداق كېيىن ئۇ سەن-دىن بىر نەرسە سورىمىدىمۇ؟

— سورىدى.

— نېمىنى سورىدى؟ ئېيتىۋەر، جىگەر پارەم، قورقما!

— داداڭنى سېغىنىدىكەمۇ؟ — دەپ سورىدى. سېغىنىدىم، دېدىم. ئۇ يەنە: داداڭ قاچان كېلىدۇ، خەت — خەۋەر ئاڭلىدىڭلىمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن ئۇنىڭغا بىلمەيمەن، ئۇ جەڭ مەيدانىدا ئۇرۇش قىلىۋاتىدۇ، دېدىم. شۇنداق كېيىن ئۇ مېنى تىزىغا ئولتۇرغۇزۇپ چۆچەك ئېيتىپ بەردى، — مىشاتكا جانلىنىپ سۆزلەپ، كۆزلىرى-نى چاقنىتىپ، كۈلۈپ قويدى، — قىزىق چۆچەك ئىكەن! ۋاي-يۇشكا دېگەن بىر بالا توغرۇلۇق ئىكەن، ئۇنى غازلار — ئاققۇلار قانىتىغا مىنگۈزۈپ ئۇچۇرۇپ كەتكەنلىكى توغرۇلۇق ۋە يالمۇڭگۈز — قېرى جادۇ توغرۇلۇق.

ئىلئىنىچنا لەۋلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، مىشاتكىنىڭ ئىقرا-رىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن جىددىي قىلىپ:

— نەۋرەم، بۇندىن كېيىن ئۇنىڭ قېشىغا كىرمە، كېرىكى يوق، ئۇنىڭ ھېچقانداق نەرسىلىرىنى ئالما، كېرىكى يوق، چۈنكى چوڭ داداڭ بىلىپ قالسا، سېنى تاياق بىلەن ئۇرىدۇ! چوڭ دا-داڭ بىلىپ قېلىشىنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن — ئۇ تېرەڭنى شۇلا-دۇ. كىرمە جۇمۇ، قوزام!

ئەمما موماينىڭ قاتتىق بۇيرۇق قىلغىنىغا قارىماستىن،

www.uyghurkitap.com

مشاتكا ئىككى كۈن ئۆتەر ـ ئۆتمەستىن ئاستاخوفلارنىڭ ئۆيىگە يەنە كىردى. ئىلئىنچنا بۇنى مشاتكىنىڭ كۆڭلىگە بىر قاراپلا بىلدى: ئەتىگەن ئۆزى ياماپ بېرىشكە چولىسى تەگمىگەن يىرتىق يېڭى ئەچپىل يامالغان، تېخى ياقىسىدا يېپىيېڭى سەدەپ تۇگمە پارقىرايتتى. خامان ئىشى بىلەن بەند بولغان دۇناشكىنىڭ كۈندۈزى بالىلارنىڭ كىيىمىنى تىكىپ بېرىشكە ۋاقتي يوقلۇقىنى ئىلئىنچنا بىلەتتى، شۇڭا ئۇ تەنە بىلەن:

ــ قوشنىمىزنىكىگە يەنە كىرىدىكىمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ يەنە ....، ــ دېۋەتتى مشاتكا گاڭگىراپ قېلىپ ۋە دەرھاللا قوشۇپ قويدى، ــ مەن ئىككىنچى كىرمەيمەن، چوڭ ئانا، مېنى تىللىمىغىن...

ئىلئىنچنا شۇ كۈنىلا ئاكسىنىيە بىلەن سۆزلىشىپ، مشاتكىنى ئۆز ئارامىدا قوي، نە نەرسە بېرىش، نە چۆچەك ئېيتىپ بېرىش يولى بىلەن ئۇنى قىزىقتۇرۇپ، ئۆزۈمگە تارتىمەن دېمە دەپ قاتتىق گەپ قىلماقچى بولدى. ناتالىينىڭ ئالەمدىن كېتىشىگە زامىن بولدى، ئەمدىلىكتە بالىلارغا يېقىنچىلىق قىلىپ يۈرىدۇ، لەنتى، شۇلار ئارقىلىق گرىشكىنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرماقچى. قارىمامدىغان بۇ زەھەرلىك يىلانىنى! ئېرى هايات تۇرۇقلۇق، بىزگە كېلىن بولماقچى... ئۇنىڭ بۇ ئىشىدىن نەتىجە چىقمايدۇ! گرىشكا ئاشۇنداق گۇناھىدىن كېيىن ئۇنى ئەمرىگە ئالامدۇ؟ دەپ ئويلىدى موماي.

گرىگورىي ئۆيدە بولغان چاغلاردا ئاكسىنىيە بىلەن ئۇچرىشىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگەنلىكى ئىلئىنچنانىڭ ئۆتكۈر، رەشكچى ئانىلىق نەزەرىدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغانىدى. گرىگورىيىنىڭ بۇنداق قىلىشى كىشىلەرنىڭ تەنە ـ مالامىتىدىن قورقانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى ئايالىنىڭ ئۆلۈشىگە ئاكسىنىيە ئەيىبلىك دەپ هېسابلىغانلىقىدىن ئىكەنلىكىنى ئىلئىنچنا ياخشى چۈشىنەتتى.

ئىلئىنچنا ئۆز ئىچىدە ناتالىيىنىڭ ۋاپاتىگىرىگورىينى ئاكسىنىيىدىن مەڭگۈ ئايرىۋېتىدۇ، ئاكسىنىيە بىزنىڭ ئائىلىگە ھەرگىز كىرەلمەيدۇ، دەپ يوشۇرۇن ئۈمىد قىلىپ يۈرەتتى.

شۇ كۈنى كەچقۇرۇن ئىلئىنچنا ئاكسىنىينى دون بويىدىكى پرىستاندا كۆرۈپ، ئالدىغا چاقىردى:

— ھوي، قېشىمغا كەلگىنە، بىردەملىك، سەن بىلەن سۆزلەشمەكچىدىم...

ئاكسىنىيە چېلەكلىرىنى يەرگە قويۇپ، خاتىرجەملىك بىلەن يېقىن كەلدى ـ دە، تىنچلىق سوراشتى.

— مۇنداق گەپ، سۆيۈملۈكۈم، — ئىلئىنچنا قوشنىسىنىڭ چىرايلىق، ئەمما نەپرەتلىك يۈزىگە سىناق نەزىرى بىلەن قاراپ گەپ باشلىدى، — سەن نېمىشقا بىراۋنىڭ بالىسىنى ئالداپ قېشىڭغا چاقىرىسەن؟ نېمە ئۈچۈن بالىنى ئۆيۈڭگە كىرگۈزۈپ، ئۇنىڭدىن گەپ ئالىسەن؟ كىم سېنى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياماپ بەرسۇن دەپتۇ، كىم ساڭا ئۇنىڭغا ھەر خىل نەرسىلەرنى بەر دېدى؟ ئۇنىڭ ئانىسى بولمىغانلىقتىن، قارايدىغان كىشىسى يوق دەپ ئويلامسەن؟ سەنسىز كۈننى ئالالمامدىكەن؟ سەندە ۋىجدان بارمۇ، ئۇياتسىز قارايۇز!

— مەن نېمە يامان ئىش قىلىپتىمەن؟ نېمىشقا تىللايسىز، ئانا؟ — دەپ سوردى ئاكسىنىيە ئاچچىقى بىلەن.

— بۇ قانداقچە يامان ئىش ئەمەسكەن؟ سەن ناتالىينى گۆرگە يوللىغان تۇرۇقلۇق، ئۇنىڭ بالىسىغا قول سىلىشقا نېمە ھەققىڭ بار؟

— سىزگە نېمە بولدى، ئانا! توۋا دەڭا! ئۇنى كىم گۆرگە يوللاپتۇ؟ ئۆزىگە ـ ئۆزى قىلدى.

— سېنىڭ كاساپىتىڭ بىلەن ئەمەسمۇ؟

— قويۇڭا، مۇنداق ئىشنى مەن بىلمەيمەن.

www.uyghurkitap.com

— سەن بىلمىسەڭ، مەن بىلىمەن! — دەپ ۋارقىردى ئىلـ ئىنىچنا ئۆزىنى باسالماي.

— چالۋاقىماڭ، ئانا، مەن سىزنىڭ كېلىنىڭىز ئەمەس، چالۋاقسا بولمۇيدىغان. مۇنداق قىلىشقا مېنىڭ ئېرىم بار.

— مەن ھەممە ئىشنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن! قانداق تىنـ غانلىقىمۇ ماڭا مەلۇملۇق! كېلىنغۇ ئەمەس، ئەمما كېلىن بو- لۇشنى نىيەت قىلىۋاتسەن! ئاۋۋال بالىلارنى ئىندەككە كەلتۈ- رۈپ، ئاندىن كېيىن گىرىشكىغا يېپىشماقچىسەنغۇ؟

— مەن سىزگە كېلىن بولۇش كويىدا بولۇۋاتقىنىم يوققۇ، سىز ئەقلىڭىزدىن ئادىشىۋاتىسىز، ئانا! مېنىڭ ئېرىم تىرىك.

— خۇددى شۇنداق، ئېرىڭ ھايات تۇرۇقلۇق، سەن ئۇ- نىڭدىن ئاجرىشىپ، باشقىغا تەگمەكچى بولۇۋاتسەن!

ئاكسىنىيە خىلىلا ئاقىرىپ كەتتى ـ دە، دېدى:

— سىزنىڭ ماڭا نېمە سەۋەبتىن دوق قىلىپ، مېنى ھاقا- رەتلەۋاتقىنىڭىزنى بىلەلمىدىم... مەن ھېچكىمگە ھېچقاچان يې- پىشقىنىم يوق، يېپىشماقچىمۇ ئەمەسمەن، سىزنىڭ ئەۋرىڭىزنى ئۆيۈمگە چاقىرغان بولسام، بۇنىڭ نېمە يامىنى بار؟ ئۆزىڭىز بىلىسىز، مېنىڭ بالام يوق، شۇڭا كىشىلەرنىڭ بالىسىغا زوقۇم كېلىدۇ، كۆڭلۈم ئارام تاپىدۇ، شۇڭا ئۇنى قېشىمغا چاقىرغانىدىم... ئۇنى ئانچە ـ مۇنچە ئەرسە بېرىپ سېتىۋاپتىمىشمەن! بىر چاقماق قەنت بەرسە ئالداپ سېتىۋالغانلىق بولامدۇ! ئۇنى مەن ئالداپ نېمە قىلاتىتىم؟ خۇدا بىلەر، ئاغزىڭىزغا كەلگەنىنى ۋايساپ تۇرۇۋاتىسىز! ...

— بۇ بالىنىڭ ئانىسى ھايات ۋاقتىدا ئۇنى قېشىڭغا چا- قىرمىغان ئىدىڭغۇ! ناتالىيە ئۆلۈپ كېتىش بىلەنلا — سەن شۇنـ چىلىك مېھرىبان بولۇپ قاپسەن ـ دە!

— بۇ بالا ناتالىيە ھايات ۋاقتىدىمۇ تالاي قېتىم ئۆيۈمدە

مهمان بولغان، ــ دېدى ئاكسىنىيە سەل كۈلۈمسىرەپ.

ــ يالغان سۆزلىمە، ئۇياتسىز!

ــ ئاۋۋال بالىنىڭ ئۆزىدىن سوراپ بېقىپ، ئۇندىن كېيىن يالغان ـ يالغان ئەمەسلىكى توغرۇلۇق گەپ ئاچارسىز.

ــ مەيلى قانداق بولسا بولسۇن، بالىنى ئىككىنچى ئۆيۈگە چاقىرغۇچى بولما. سەن بۇنىڭ بىلەن گىرىگورىيغا ياخشى كۆرۈنمەن دەپ ئويلىما. ئۇ سېنى خوتۇن قىلمايدۇ، بۇنى بىلىپ قوي!

غەزەپتىن چىرايى تاتىرىپ كەتكەن ئاكسىنىيە خىرىلداپ:

ــ ئاغزىڭنى يۇم! ئۇ سەندىن سوراپ ئولتۇرمايدۇ! سەن بىراۋنىڭ ئىشىغا ئارىلاشما! ــ دېدى.

ئىلىنىچنا يەنە بىر نەرسە دېمەكچىدى، ئەمما ئاكسىنىيە ئۇنىڭغا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، چىلىكىنىڭ قېشىغا ماڭدى، ئېكەشىنى غاچىدە كۆتۈرۈپ، سۇنى شالاقشىتىپ، سوقماق يول بىلەن تېز يۈرۈپ كەتتى.

شۇ چاغدىن تارتىپ ئاكسىنىيە مىلىخوفلار ئائىلىسىدىكىلەر-دىن بىرەرى ئۇچراپ قالسا سالاملاشمايدىغان بولدى، ئىبلىس لارچە تەكەببۇرلۇق بىلەن بۇرۇنلىرىنى مىشىلدىتىپ، يېنىدىن گەپ ـ سۆزسىز ئۆتۈپ كېتىدىغان بولدى، ئەمما مىشاتكىنى بىر يەردە كۆرۈپ قالسا، قورقۇمسىراپ ئەتراپىغا قارىۋالاتتى ـ دە، بالىنىڭ قېشىدا ھېچكىم بولمىسا، ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئېگىشىپ تۇرۇپ ئۇنى باغرىغا باساتتى، ئۇنىڭ ئاپىتاپتا كۆيگەن پېشانىسىنى، مىلىخوفلارغا تارتقان بادام قاپاق قارا كۆزلىرىنى سۆيەتتى، بىر كۈلۈپ، بىر يىغلاپ ھېچبىر ئالاقىسى بولمىغان سۆزلەرنى پىچىرلايتتى: «جان ـ جىگىرىم گىرىگورىيۇچ، سۆيۈمـلۈكۈم! مەن سېنى قانداق سېغىنىدىم ـ ھە! ھامماڭ ئاكسىنىيە ئەخمەق... ئاھ، نېمىدېگەن ئەخمەق!» شۇندىن كېيىن ئۇنىڭ

www.uyghurkitap.com

لەۋلىرىدىن دىرىلداپ تۇرغان تەبەسسۇم ئۇزاققىچە چۈشمەيتتى، نەملەنگەن كۆزلىرى ياش قىزلارنىڭكىدەك بەختىيارلىق بىلەن چاقنايتتى.

ئاۋغۇستىنىڭ ئاخىرىدا پانتىلېي پروكوفېيېۋىچ ھەربىي سەپكە سەپەرۋەر قىلىندى. يەنە ئۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىت ئىچىدە تاتارىستاندىن قورال تۇتالايدىغان كازاكلارنىڭ ھەممىسى فرونتقا كەتتى. يېزىدا ئەركىشىلەردىن پەقەت مەجرۇھلار، ئۆسمۈر بالىلار ۋە قېرى چاللار قالدى. سەپەرۋەرلىك ياپپىسىغا ھەممە ئادەمنىڭ بېشىغا كەلدى، دوختۇرلارنىڭ تەكشۈرۈش كومىسسىيىسىدىن ئۆچۈق مەجرۇھ ـ مېيىپلەردىن باشقا ھېچكىم قويۇۋېتىلمىدى.

پانتىلېي پروكوفېيېۋىچ يىغىلىدىغان پونكىتقا كېلىش توغرۇلۇق يېزا ئاتامانىدىن بۇيرۇق تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئالدىراپ تېنەپ خوتۇنى بىلەن، نەۋرىلىرى ۋە دۇناشكا بىلەن خوشلاشتى، ئۇھ ـ ئۇھلاپ، تىزىغچە ئېگىلدى ـ دە، يەرگە بېشىنى تەگكۈزۈپ ئىككى قېتىم تازىم قىلدى، ئۇندىن كېيىن بۇت ـ سەنەملەر رەسىمگە چوقۇنۇۋېلىپ، مۇنداق دېدى:

ـ خەير ـ خوش، قەدىردانلىرىم! بىز ئەمدى قايتا دىدار كۆرۈشەلمەيدىغان ئوخشايمىز، بۇ ـ ئاخىرقى سائەت بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. سىلەرگە جېكىلىيدىغىنىم مۇنداق: خاماندىكى ئاشلىقنى كېچە ـ كۈندۈز تېپىڭلار، يامغۇر يېغمىچە قىلىشتىن بۇرۇن تۆگىتىشكە تىرىشىڭلار. لازىم تېپىلغاندا ئادەم يالىلاڭلار. ئەگەر كۆزگىچە قايتىپ كەلمىسەم ـ مەنسىز ئىشنى يولغا قويۇۋېرىڭلار: كۆچلىرىڭلارنىڭ يېتىشىچە يەرنى شۇدىگەر قىلىڭلار، بىر دېسەتىنا بولسىمۇ قارا بۇغداي تېرىڭلار. ئېسىڭدە بولسۇن، كەمپىر، ئىشنى پەم ـ پاراسەت بىلەن ئېلىپ بار، قول قوشتۇرۇپ تۇرما! بىز گۈنگورىي بىلەن مەيلى قايتىپ كېلەيلى، مەيلى

قايتىپ كەلمەيلى، سىلەرگە ئەڭ كېرەك بولغىنى ئاشلىق. ئۇرۇش دېگەن ئۆز يولىدا كېتىۋېرىدۇ، ئەمما ئاشلىقسىز ھايات كەچۈرۈشمۇ تەس ئىش. خۇش، جاناب ئاللا سىلەرنى ئۆز پاناھىدا ساقلىسۇن!

ئىلئىنىچنا چالنى مەيدانغىچە ئۇزىتىپ باردى، ئۇنىڭ خىرىستونە بىلەن بىرقاتاردا ئاقساقلاپ،ھارۇننىڭ ئارقىسىدىن تېز-تېز يېتىشىپ ماڭغانلىقىغا ئاخىرقى قېتىم قاراپ قويدى، ئاندىن كېيىن ئىششىغان كۆزلىرىنى پەشتامىسى بىلەن سۈرتىتى - دە، ئارقىسىغا قايماستىن ئۆيگە قاراپ يول ئالدى. ئۇنى خاماندا تېپىپ بولۇنمىغان بۇغداي دۆۋىلىرى كۆتۈپ تۇراتتى، مەشىنىڭ ئىچىدە سۇتى قالغان بولۇپ، ئەتىگەندىن بۇيان باللارنىڭ قورسىقىغا بىر نەرسە بەرمىگەنىدى، مومايىنىڭ يۈگۈر - يېتىم ئىشلىرى چېچىدىن تولا ئىدى، شۇڭا ئۇ ئۆيگە ناھايىتى ئالدىراش ماڭدى، ھېچ يەردە توختىمىدى، ئاندا - ساندا ئۇچراشقان ئايالالارغا ئۇنچىقماستىن بېشىنى ئېگىپلا قويدى، پاراڭغا كەرىشمىدى، تونۇشلاردىن بىرەرى كۆڭۈل سوراپ: «ئەسكەرنى ئۇزىتىپ قويدۇڭمۇ، نېمە؟» دېگەندە بېشىنى لىڭشىتىپلا قويدى.

بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئىلئىنىچنا سەھەردە ئىنەكلەرنى سېغىپ بولۇپ، ئۇلارنى تار كوچىغا ھەيدەپ، ئەمدىلا ھويلىغا كىرەي دەپ تۇراتتى، قۇلىقىغا غۇۋا گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. ئەتراپقا قاردىسا، ئاسماندا بىر پارچىمۇ بۇلۇت يوق. بىرئازدىن كېيىن گۈلدۈرلەش تەكرارلاندى.

— يەڭگە، مۇزىكىنى ئاڭلاۋاتامسەن؟ — دەپ سوردى ماللارنى يىغىۋاتقان قېرى پادىچى.

— قايسى مۇزىكىنى دەيسەن؟

— ئاشۇ يوغان ئاۋازدىلا چېلىنىۋاتقان مۇزىكىنى دەيمەن

www.uyghurkitap.com

ـ ئاڭلاشىنىغۇ ئاڭلىدىم، ئەمما نېمە ئىكەنلىكىنى ئۇقالمايۋاتىمەن.

ـ تېز ئاردا ئۇقۇپ قالارسەن، ئەنە ئاۋۇ تەرەپتىن يېزىغا قاراپتىپ ئېتىشقا باشلاش بىلەنلا چۈشىنىپ قالىسەن! بۇ زەمبىرەكلەردىن ئېتىلىۋاتقان ئوق ئاۋازى، بىزنىڭ چاللىرىمىزنىڭ ئۈچەي ـ باغرىنى چۈۋۈماقچى...

ئىلئىنچنا چوقۇنۇپ قويۇپ، ئۇنچىقماستىن يان ئىشىككە كىرىپ كەتتى.

شۇ كۈندىن تارتىپ توپ ئاۋازى تۆت كېچە ـ كۈندۈز-گىچە توختىماستىن گۈلدۈرلەپ تۇردى. بولۇپمۇ سەھەر پەيتىدە ئېنىق ئاڭلىناتتى. ئەمما شەرقىي ـ شىمال شامىلى چىققاندا، يىراقتىكى جەڭلەرنىڭ گۈلدۈر ـ تاراقلىرى چۈش ۋاقتىدىمۇ ئاڭلىناتتى. خامانلاردا ئىش بىر مىنۇت توختاپ قالاتتى، چوقۇنۇشقا باشلايتتى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلارنى ئەسلەپ ئېغىر خۇرسىناتتى، پىچىرلاپ دۇئا ئوقۇشاتتى، ئۇندىن كېيىن خاماندا تاش تولۇقلار يېڭىباشتىن گۈرسۈلدەشكە باشلايتتى، ھەيدىگۈچى بالىلار ئات ـ ئۆكۈزلەرنى چۇ ـ چۇلاپ تېزلىتەتتى، دان سوروۋىدىغان ۋېيالكىلار جىرىڭشيتتى، شۇنداق قىلىپ، ئەمگەك ئادەتتىكىدەك قاينام ـ تاشقىنلىق تۈسكە كىرەتتى. ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرىدا ھاۋارايى ھەيران قالغۇدەك ھۆل ـ يېغىنسىز، كۈن ئوچۇق بولۇپ تۇردى. يېزىدا شامال توپانىنى تۇزۇتۇپ، چاڭ ـ توزان پەيدا قىلاتتى، تېپىلگەن قارا بۇغداي سامىنىنىڭ ھىدى دىماققا يېقىملىق ئۇرۇلاتتى، كۈن رەھىمسىز ئىسسىقى بىلەن لاۋۇلداپ تۇراتتى، ئەمما كۈزنىڭ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقانلىقى ھەممە نەرسىدە سېزىلەتتى. يايلاقتا سولغان كۈل رەڭ شۇاق خىرە ئاقىرىپ تۇراتتى، دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى تېرەكلەرنىڭ ئۇچى سارغايغان، ئالما باغلىرىدا كۈزگى ئالمىلارنىڭ ھىدى كۈچەيمەكتە

باشلىغان، يىراقتىكى ئۇيۇقلار كۆز يەتكۈسىز ئېچىلىپ گەت-
تى، زىرائەت يېتىۋېلىنغان بوش ئېتىزلاردا ئۆتكۈنچى تۇرنىلار-
نىڭ دەسلەپكى توپلىرى كۆرۈنۈشكە باشلىدى.

دون دەرياسى كېچىكىندىن ئۆتكۈزۈش ئۇچۇن، بۇ يەرگە ئوق - دورا توشۇۋاتقان ھارۋىلار ھەر كۈنى گېتمان يېزىسىدا غەربتىن شەرققە قاراپ قاتار سوزۇلۇپ ماڭاتتى، دون بويى يېزىلىرىدا قاچقۇن مۇساپىرلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئۇلار كازاكلارنىڭ جەڭ بىلەن چېكىنىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بېرىشتى؛ بەزىلەر بۇ چېكىنىشنىڭ ئەتەي ئېلىپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى، قىزىللارنى ئالداپ ئەكېلىپ، كېيىن ئۇلارنى مۇھاسىرىگە ئېلىپ يوقىتىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئىشەنچ-
مەكچى بولۇشتى. تاتارسكىدىمۇ بەزى كىشىلەر بۇ يەردىن كېتىشكە يۇشۇرۇن تەييارلىنىۋاتاتتى. ئۆكۈز ۋە ئاتلارنى بوغۇز بىلەن بېقىۋاتاتتى، كېچىلىرى گەمىلەرگە ئاشلىق ۋە قىمەت باھا نەرسىلەر قاچىلانغان ساندۇقلارنى كۆتۈرۈشەتتى. جىمغىپ قالغان توپ ئاۋازى 5 - سېنتەبىردە يېڭىباشتىن تېخىمۇ شىدەتلىك باشلىنىپ، ئەمدىلىكتە ئېنىق ۋە ۋەھىمىلىك ئاكلانغىلى تۇردى. جەڭ دوندىن 40 چاقىرىم يىراقلىقتا، تاتارسكىنىڭ شەرقىي - شىمالىي تەرىپىدە كېتىۋاتاتتى. بىر كۈندىن كېيىن غەربتە دەريانىڭ يۇقىرى ئېقىنى بويلاپ گۈمبۈرلەش باشلاندى. فرونت قايغۇرۇپ بولماس دەرىجىدە دونغا قاراپ يېقىنلاشماقتا ئىدى.

ئىلگىنچا يېزىدىكى ئادەملەرنىڭ كۆپچىلىكى چېكىنىشكە تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن دۇناشكىغا بىزمۇ كېتەيلى دېگەن پىكىرنى ئېيتتى. ئۇ پەردىشان ھالغا چۈشۈپ گاڭگىراپ قالغاندى، ئىگىلىكنى، ئۆيىنى قانداق قىلىشنى بىلمەيتتى، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تاشلاپ، كىشىلەر بىلەن بىللە كېتىش

كېرەكمۇ ياكى ئۆيدە قېلىش كېرەكمۇ دېگەن مەسىلىدە بىر قارارغا كېلەلمەيتتى. فرونتقا كېتىش ئالدىدا پانتېلېي پروكوفېيېۋچ ئاشلىقنى تېپىش، يەرنى شۇدىگەر قىلىش، مال چارۋىلارنى بېقىش توغرۇلۇق سۆز قىلغان بولسىمۇ، ئەمما فرونت تاتارىسكىغا يېقىنلىشىپ قالغان تەقدىردە ئۇلارنىڭ نېمە قىلىش كېرەكلىكى توغرۇلۇق لام - جىم دېمىگەنىدى. ھەر ھالدا ئىلىمنىچا مۇناسىق قارارغا: دۇناشكىنى يېزىلىقلاردىن بىرىگە قوشۇپ، بالىلارنى ۋە ئەڭ قىممەتلىك نەرسە - كېرەكلەرنى يولغا سېلىۋېتىش، قىزىللار يېزىنى ئالغان تەقدىردىمۇ ئۆزى ئۆيدە قېپقېلىش قارارىغا كەلدى.

17 - سېنتەبىرگە ئۆتەر كېچىسى تۇيۇقسىز پانتېلېي پروكوفېيېۋچ ئۆيگە كېلىپ قالدى. ئۇ كازانسكايا بازىرىنىڭ قېشىدىن پىيادە كېلىتۇ، ئازاب چېكىپ، سەپرايى ئۆرلەپ قايتقان. يېرىم سائەت دېمىنى ئالغاندىن كېيىن شەرەنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇپ، شۇنداق تاماق يېيىشكە باشلىدىكى، ئىلئىنىچنا ئۆز ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغانىدى: يېرىم چېلەك سۇ سىغدىغان قازاندىكى گۆشسىز شورپىنى ھە دېمەيلا سوقۇۋەتتى، ئاندىن سۆك بوتقىسىغا تۇتۇش قىلدى. ئىلئىنىچنا ھاڭ - تاڭ بولۇپ، قوللىرى بىلەن چاۋاك چالدى:

— ياھەببىم، نېمانچە يەيسەن، پروكوفېيېۋچ؟ ئۇچ كۈن تاماق يېمىگەن ئادەمدەك قىلمىغىنى قىلمۇاتسەنغۇ!

— سەن مېنى تاماق يەپ كەلدى دەپ ئويلىغانمىدىڭ، قېرى ئەخمەق؟ ئۇچ كېچە - كۈندۈزدىن بۇيان زىغىردەك نان ئۈۈتقىنى ئاغزىمغا سالغىنىم يوق!

— ئۇنداق بولسا، ئۇ يەردە سىلەرگە تاماق بەرمەيدىكەن - دە؟

— ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورسىقىنى باقسۇنا، ئەبلەخلەر! — دەپ جاۋاب بەردى پانتېلېي پروكوفېيېۋچ مۇشۇكتەك مىرقىراپ،

ئاغزىنى لىق تاماققا توشقۇزغان پېتى، ــ نېمىنى قاقتى ـ سوقتى قىلساڭ، شۇنى يەيسەن، مەن تېخى ئوغرىلىق قىلىشنى ئۆگەنگىنىم يوق. بۇ كەسىپ ياشلارغىلا لايىق، ئۇلاردا بىر ياماقچىلىك ئار ـ نومۇس يوق... مۇشۇ لەنىتى سوقۇش جەريانىدا ياشلارنىڭ قولى ئوغرىلىققا شۇنداق ئۆگىنىپ كەتكەنكى، مەن ھەيران بولا ـ بولا، ئاخىر كارىم بولمىدى. كۆزى چۈشكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالىدۇ، تارتىشىدۇ، سۆرەيدۇ... بۇ بىر ئۇرۇش ئەمەس، خۇدانىڭ قەھرى ـ غەزىپى!

ــ سەن بىر يولىلا بەك كۆپ يېسەڭمۇ بولماس. ساڭا بىر ئىش بولۇپ قالمىسۇن يەنە. قارىغىنا، قورسىقىڭ پومپىيىپ كەتتى، بەئەينى ئۆمۈچۈك!

ــ تولا گەپ قىلما. سۈت ئەكەل، چوڭراق قاچا بىلەن!

ئىلئىنىچنا ئۆلگۈدەك ئېچىرقاپ كەتكەن بوۋىيىغا قاراپ، ھەتتا يىغلاپ تاشلىدى.

ــ قانداق، پۈتۈنلەي قايتىپ كەلدىڭمۇ؟ ــ دەپ سوردى ئۇ، پانتىلىپى پروكوفىيېۋنچ بوتقىدىن ئۆزىنى تارتقاندىن كېيىن.

ــ كېيىن بىر گەپ بولۇر...، ــ دېدى ئۇ مۇجمەل جاۋاب بېرىپ.

ــ سىلەرگە ئوخشاش قېرىلارنى ئۆيلىرىگە قويۇپ بېرىۋاتقاندەك قىلىشىدىغۇ؟

ــ ھېچكىمنى قويۇپ بەرگىنى يوق. قىزىللار دون ياقىسىغا كېلىپ قالغان تۇرسا، قويۇپ بېرىش دېگەن نەدىكى گەپ؟ مەن ئۆزۈم قېچىپ كەلدىم.

ــ بۇ ئىش ئۇچۇن جاۋابكارلىققا تارتىلىپ قالماسسەنمۇ؟ــ دەپ سوردى ئىلئىنىچنا ئەنسىرەپ.

ــ تۈتۈۋالسا، بەلكى، جاۋاب بېرىشكىمۇ توغرا كېلەر.

ــ ئۇ چاغدا قانداق قىلىسەن، نەگە يوشۇرۇنىسەن؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ سەن مېنى مۆكۈ ـ مۆكۈلەك ئويناپدۇ ياكى مېھماندار ـ چىلمقتا يۈرىدۇ، دەپ ئويلىغاندىڭمىدىڭ؟ تۇفى، قاپاقباش بۇت!ـــ پانتىلىي پروكوفىيېۋنچ ئاچچىقى بىلەن يەرگە بىرنى تۈكۈرۈۋەتتى، ئەمما موماي جىمجىتپ قالمىدى:

ـــ ۋاي ئانام، قانداق گۇناھغا پاتتۇق! سېنى تۇتۇپ كەتسە، يەنە شور پېشانە بولۇپ قالمىز...

ـــ مەيلى، چۆل ـ دەشتلەردە مىلتىق كۆتۈرۈپ، سۆرۈلۈپ يۈرگەندىن كۆرە، مۇشۇيەردە تۇتۇۋېلىپ، تۈرمىگە سولىغان ياخشى،ـــ دېدى پانتىلىي پروكوفىيېۋنچ ھارغىنلىق بىلەن، ـــ مەن كۈنىگە 40 چاقىرىم يول باسىدىغان، ئاكۇپ قازىدىغان، ئاتاكىغا چاپىدىغان، تېخى يەر بېغىرلاپ ئۆمىلەيدىغان ھەم ئوقتىن يوشۇرۇنىدىغان ياش بالىمىدىم. ئۇ ئوقلاردىن شەيتانمۇ ساقلىنالمايدۇ! مېنىڭ ئەگرى دەريادىن كەلگەن بىر سەپداشىمنىڭ سول تاغىقىغا تاس قىلىپ ئوق تەگكەنىدى، ئايىغىنىمۇ مىدىرلاتماستىن جان بەردى. مۇنداق ئىشنىڭ نېمە سۆيۈنىدىغان يېرى بولسۇن!

چال مىلتىق بىلەن ئوقدانىنى تىوپان خامپىسىغا ئاپىرىپ يوشۇردى، ئىلئىنىچنا چەكمىنىڭ قېنى دەپ سورىغاندا، ئۇ قاپقىنى تۈرۈپ، خالار ـ خالماس جاۋاب بەردى:

ـــ چۈشۈرۈپ قويدۇم. راستىنى ئېيتسام، تاشلىۋەتتىم. شۇ مىلتىنسكايا بازىرىنىڭ نېرىسىدا بىزنى دۈشمەن شۇنداق قىستاپ كەلدىكى، ھەممە نەرسىنى تاشلاپ، تەلۈلەرچە قاچتۇق. ئۇ يەردە چەكمەن كۆزگە كۆرۈنەمدۇ... بەزى ئادەملەرنىڭ كالتا جۇۋىسى بار ئىدى، ئۇنىمۇ تاشلاپ كېتىشتى... چەكمەن ئەجەب ئېسىڭگە چۈشۈپ قاپتۇغۇ، ساڭا ئۇنىڭ نېمە كېرىكى بار ئىدى؟ كاشكى ئېسىل چەكمەن بولۇپ قالسىچۇ، نەق تىلەمچىنىڭ جەندىسى...

ھەقىقەتتە بولسا چەكمەن ئېسىل. يېپىيېڭى چەكمەن

ئىدى، ئەمما چالنىڭ يوقىتىپ قويغان نەرسىسىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ سۆزىدە يارامسىز نەرسە بولۇپ چىقاتتى. ئۇنىڭدا ئۆزىگە - ئۆزى تەسەللى بېرىدىغان ئاشۇنداق ئادەت بارئىدى. ئىلئىنىچنا بۇنى بىلەتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن چەكمەنىڭ سۈپىتى توغرۇلۇق تالىشىپ ئولتۇرمىدى.

كېچىدە ئائىلىسى توغرۇلۇق مەسلىھەت ئۆتكۈزۈپ ھۇنداق قارارغا كېلىشتى: ئىلئىنىچنا بىلەن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ نەۋرىلىرى بىلەن بىللە ئاخىرقى مىنۇتقىچە ئۆيدە قېلىپ، مال - مۈلۈكلىرىنى ساقلىماقچى، چەچىلەڭگەن ئاشلىقىنى يەرگە كۆمەكچى، دۇناشكىنى بوياپ، ئىككى چوڭ ئۆكۈزگە ساندۇقلىرىنى يۈكلەپ، چىر بويىدىكى لاتىشېۋ يېزىسىدا تۇرىدىغان بىر تۇغقىنىنىڭ ئۆيىگە يولغا سالماقچى بولۇشتى.

بۇ پىلانىنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىنى تەقدىر نېسىپ قىلمىغانىكەن. ئەتىسى ئەتىگەن دۇناشكىنى ئۈزىتىپ قويۇشقانىدى، چۈش بولغاندا تاتارىسكىغا سالىسكىنىڭ كازاك - قالماقلىرىدىن تەركىب تاپقان جازا ئەترىتى كىرىپ كەلدى. ئۆيگە يوشۇرۇن قايتىپ كەلگەن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنى يېزىلىقلاردىن بىرى كۆرۈپ قالغان بولۇشى مۇمكىن؛ يېزىغا جازا ئەترىتى كىرىپ بىر سائەت ئۆتكەندىن كېيىن تارتىپ قالماق مېلىخوفلارنىڭ ھويلىسىغا ئات چاپتۇرۇپ كېلىشتى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئاتلىقلارنى كۆرۈپ قېلىپ، ھەيران قالارلىق تېز ۋە ئىنتايىن چاققانلىق بىلەن يامىشىپ، ئۆگزىگە چىقىۋالدى: مېھمانلارنى قارشى ئېلىشقا ئىلئىنىچنا چىقتى.

— بوۋىيىڭ قېنى؟ — دەپ سوردى ياشىنىپ قالغان قامەتلىك، ستارشىي ئۇرەدنىك پاگونى تاقىغان بىر قالماق ئاتتىن چۈشۈپلا، ئىلئىنىچنانى يانداپ ئۆتۈپ، يان ئىشىكتىن كىرىۋېتىپ.

www.uyghurkitap.com

— فرونتا، نەدە بولماقچىدى؟ — ئىلئىنىچنا قوپاللىق بىلەن جاۋاب بەردى.

— ئۆيۈڭگە باشلا، تىنىتىش قىلىمەن.

— نېمىنى ئىزدەيسەن؟

— بوۋىيىڭنى ئىزدەيمىز. ھەي، ئۇيات! سەن قەيرى ھوماي تۇرۇقلۇق يالغان سۆزلەمسەن! — دېدى تەنە بىلەن ياشراق بىر ئۇرەدنىڭ بېشىنى چايقاپ، ئاپئاق چىشلىرىنى ھېجايتىپ.

— سەن ھۆرپەيمە، توڭرىلىق! يوق دېگەندىن كېيىن، دېمەك، يوق!

— ۋالاقلاشنى قوي، ئۆيۈڭگە باشلا! باشلىمىساڭ، ئۆزۈمىز كىرىمىز، — دېدى زەردىسى قاينىغان قالماق جەددىي سۆزلەپ، ئاندىن مايماق پۇتلىرى بىلەن چوڭ - چوڭ چامداپ، پەلەمپەيگە قاراپ ماڭدى.

ئۇلار ئۆيلەرنى دىققەت بىلەن قاراپ چىقىشتى، ئۆزئارا قالماقچە بىر نەرسە دېيىشتى. ئاندىن ئىككىسى ھويلىدىكى مەنزىرە ئۆينى تەكشۈرۈشكە مېڭىشتى، بىرى — پاكار، چوقۇر، بۇرنى پاناق، چىرايى قارا قالماق — لامپاس تىكىلگەن كەڭ شالۋار بىنى كۆتۈرگەن پېتى دالانغا چىقتى. ئىلئىنىچنا كەڭ ئېچىلغان ئىشكىنىڭ يورۇقىدا ھېلىقى قالماقنىڭ بىر سەكرەپ، قولى بىلەن ياغاچنىڭ ئۇچىغا ئېسىلىپ، چاقماللىق بىلەن يۇقىرىغا يامىشىپ چىققانلىقىنى كۆرۈپ تۇردى. بەش مىنۇتتىن كېيىن ئۇ يەنە چاققانلىق بىلەن ئۇ يەردىن سەكرەپ چۈشتى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن پۇتۇن ئەزاسى توپىغا مىلەنگەن، ساقىلىغا ئۆمۈچۈك توری يېپىشقان پانتىلىپى پروكوفىيېۋىچ ئۇھ - ئۇھلاپ، ئاستا پەسكە چۈشتى. ئۇ لېۋىنى مەھكەم چىشلەپ تۇرغان مومىيغا قاراپ:

— بۇ لەنىتىلەر تېپىۋالدى! دېمەك، بىرى كۆرسىتىپ قويغانىكەن — دە...، — دېدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنى ساقچى نازارىتى ئاستىدا كارگىنىسكايغا ئاپىرىشتى، ھەربىي دالا سوتى شۇ يەردە ئىدى، ئىلمىنىچنا بىرئاز يىغلىغاندىن كېيىن يېگىباشتىن گۈلدۈرلەشكە باشلىغان زەمبىرەك ئاۋازىغا ۋە دوننىڭ نېرىسىدا تاتاتلاپ ئېنىق ئېتىلىۋاتقان پىلىموت ئوقلىرىغا قۇلاق سېلىپ، ئاز بولسىمۇ ئاشلىقنى يوشۇرۇپ قويۇش ئۈچۈن ئامبارغا كىردى.

22

قولغا چۈشكەن 14 قاچقۇن سوت قىلىنىشنى كۈتەتتى. سوت قىسقا ۋە رەھىمسىز ئۆتتى. سوت ھەيئىتىنىڭ رەئىسى قېرى ياساۋۇل سوتلانغۇچىنىڭ فامىلىسىنى، ئىسمىنى، ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى، دەرىجىسىنى ۋە قىسىم نومۇرىنى سورىدى. سوت قىلىنغۇچىنىڭ قانچە ۋاقىت قېچىپ يۈرگەنلىكىنى ئېنىقلىدى، ئۇندىن كېيىن سوت ئەزالىرى بىلەن — بىر قولى چولاق خورۇنجى ھەم بىكار تاماق يەپ سەمرىگەن شاپ بۇرۇت، داپ يۈز ۋاخمىستر بىلەن پىچىرلىشىپ، بىرنەچچە ئېغىز سۆزلىشىۋال ئاندىن كېيىن ھۆكۈم ئېلان قىلدى. ئەسكەرلىكتىن قاچقانلارنىڭ كۆپچىلىكى كۆك تاياق بىلەن دەررە ئۇرۇش جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى، جازانى مۇشۇ مەقسەت بىلەن مەخسۇس ئاجرىتىلغان بوش ئۆيدە قالماقلار ئىجرا قىلدى. جازالاش ئىشىنى، 1918 — يىلىدىكىدەك خەلق ئالدىدا ئاشكارا سورۇندا ئېلىپ بېرىش مۇمكىن بولمىسا كېرەك، چۈنكى جەڭگىۋار دون ئارمىيە

سەدە ھەربىي خىزمەتتىن قېچىش ناھايىتى ئەۋج ئالغاندى...

ئىسملىك بويىچە پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئالتىنچى بولۇپ چاقىرىلدى. ئۇ سوت شىرەسىنىڭ ئالدىدا دەككە - دۈككە ئىچىدە، چىرايى ئۆڭگەن ھالدا قوللىرىنى پەسكە چۈشۈرۈپ تۇردى.

— فامىلەڭ نېمە؟ — دەپ سورىدى ياساۋۇل جاۋابكارغا قارىماستىن.

— ھېلېخوف، جانابىي ئالىي.

— ئۆزۈڭنىڭ ئىسمى ۋە ئاتاڭنىڭ ئىسمى؟

— پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ، جانابىي ئالىي.

ياساۋۇل قەغەزدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، چالغا تىكىلىپ قارىدى.

— سىز قەيەرلىك؟

— ۋېشېنسكايادىكى تاتارسكى يېزىسىدىن بولىمەن، جانابىي ئالىي.

— سىز يۈزبېشى ھېلېخوف گرىگورېيىنىڭ ئاتىسى ئەمەسمۇ؟

— نەق شۇنداق، ئۇنىڭ ئاتىسىمەن، جانابىي ئالىي، — پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ گويا ئاجىز بەدىنىدىن دەررە ئۇرىدىغان تاياقنىڭ يىراقلىشىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ بىردىنلا تېتىكلەشتى.

— ماڭا قاراڭ، بۇ ئىش سىزگە ئۇيات ئەمەسمۇ؟ — دەپ سورىدى ياساۋۇل پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنىڭ جۇدىگەن يۈزىدىن ئۆتكۈر كۆزلىرىنى ئالماستىن.

شۇ چاغدا پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ نىزامنامىنى بۇزۇپ، سول قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، يېغلامسىرىغان ئاۋاز بىلەن:

— جاناب ئالىي، ياساۋۇل جانابلىرى! سىزگە ئۆمۈر بويى دۇئا قىلاي، تەڭرى مۇرادىڭىزغا يەتكۈزسۇن. ماڭا تاياق جازاسى بۇيرۇماڭ! ئۆيلۈك - ئۆچاقلىق بولغان ئىككى ئوغلۇم بارئىدى... چوڭىنى قىزىللار ئۆلتۈرۈۋەتتى... نەۋرىلىرىم بار، ماڭا ئوخشاش ئۇۋالەرمەن قېرىلارنى تاياق بىلەن ئۇرۇش كېرەكمۇ؟ — دېدى.

— ھەربىي خىزمەتنى قانداق ئۆتەش كېرەكلىكىنى قېرىلارغىمۇ ئۆگىتىپ قويىمىز. سەن تېخى ھەربىي سەپتىن قاچقانلىقىڭ ئۈچۈن كرىبست مېدالى بېرىدۇ دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ — دېدى قولىدىكى چولاق خورۇنجىنى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، خورۇنجىنىڭ ئىككى جاۋغىيى ئەسەبىيلەرچە تىترەيتتى.

— ماڭا كرىبستىنىڭ نېمە كېرىكى بار... مېنى قىسمىغا ئەۋەتىپ بېرىڭلار، سەممىي - ساداقەت بىلەن خىزمەت قىلىمەن... قانداق قاچقانلىقىمنى ئۆزۈمۈ بىلمەيمەن، مېنى شەيتان ئازدۇرغان ئوخشايدۇ...، — پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ يەنە سوقۇلۇپ بولمىغان ئاشلىق تۇغرۇلۇق، ئۆزىنىڭ ئاقساقلىقى ۋە ئىگىلىك ئىشلىرىنىڭ تاشلىنىپ قالغانلىقى تۇغرۇلۇق باغلاشمايدىغان سۆزلەرنى قىلمۇندى، ياساۋۇل قول ئىشارىتى بىلەن ئۇنى سۆزلەتمىدى - دە، خورۇنجىغا ئېگىشىپ، قۇلىقىغا ئۇزاق ۋاقىت بىر نېمىلەرنى پىچىرلىدى، خورۇنجى بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللۇق بىلدۈردى، شۇندىن كېيىن ياساۋۇل پانتېلېي پروكوفېيېۋىچقا بۇرۇلدى.

— خوپ. گېپىڭىز تۈگىدىمۇ؟ مەن ئوغلىڭىزنى بىلەتتىم، ئۇنىڭ مۇنداق ئاتىسى بارلىقىغا ھەيران بولۇۋاتىمەن. سىز قىسمىدىن قاچان قاچتىڭىز؟ بىر ھەپتە بۇرۇنمۇ؟ سىز قىزىللار كېلىپ يېزىمىزنى بېسىۋالسۇن، تېرىمىزنى شۇلىسۇن دېگەنمىدىڭىز؟ ياش كازاكلارغا مۇشۇنداق ئۇلگە كۆرسەتمەكچىمىدىڭىز؟

سىزنى بىر قانۇن بويىچە سوتقا تارتىپ، تەن جازاسى بەرمەكچى دۇق، ئەمما ئوغلىڭىزنىڭ ئوقۇتىشىرلىق مەرتىۋىسىگە ھۆرمەت قىلىش يۈزىسىدىن سىزنى بۇ جازادىن قۇتقۇزدىمەن. سىز ئاددىي جەڭچىمىدىڭىز؟

— دەل شۇنداق، جانابىي ئالىي.

— دەرىجىڭىز نېمە؟

— مىلادىشىي ئۇرەدنىك ئىدىم، جانابىي ئالىي.

— پاگونىڭنى ئېلىپ تاشلا! — دېدى ياساۋۇل «سەن»-لەپ سۆزلەشكە ئۆتۈپ، قوپال، قاتتىق ئاۋاز بىلەن بۇيرۇق قىلىپ: — دەرھال قىسمىغا جۆنە! بۆلۈنمە كوماندىرىغا ھەربىي دالا سوتىنىڭ قارارى بىلەن ئۇرەدنىكلىك ئۇنۋانىدىن مەھرۇم قىلىنغانلىقىڭنى مەلۇم قىل. مۇشۇ سوقۇشتا ياكى ئۆتكەنكى ئۇرۇشلاردا مېدال بىلەن مۇكاپاتلانغانسىدىڭ؟... قېنى، ماڭ!

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچنىڭ شادلىقى ئىچىگە سىغماي، تاشقىرىغا چىقتى - دە، چېركاۋ گۇمبىزىگە قاراپ چوقۇنۇۋاتقاندىن كېيىن... ئىدىرنىڭ ئۈستى بىلەن مېڭىپ، يولنى چەتلەپ ئۆيىگە راۋان بولدى. خۇش، ئەمدىغۇ ئۇنداق يوشۇرۇنۇپ يۈرمەسمەن! ئەمدى تېپىپ كۆرسۇنچۇ، ئۇچ بۆلۈنمە قالماق ئەۋەتكەن بىلەنمۇ تاپالمايدۇ! — دەپ ئويلىدى ئۇ، ئوت ئۆسۈپ كەتكەن ئېگىزلىق بىلەن ئاقساقلاپ كېتىۋېتىپ.

ئۇ دالادا كېتىۋېتىپ، ئەمدى ئۆتكەن - كەچكەنلەرنىڭ دىققىتىنى تارتماسلىق ئۈچۈن يول بىلەن ماڭغان ياخشى دېگەن قارارغا كەلدى. «يولدىن چەتلەپ ماڭسام، قاچقۇن دەپ ئويلىشى تۇرغان گەپ. بىرەر سوئالتەك ئەسكەرگە ئۇچراپ قالسام، سوت قىلماستىنلا ئۇستۈڭگە قامچا ياغدۇرۇشقا باشلايدۇ» — دېدى ئۇ ئۇنىنى چىقىرىپ پىكىر يۈرگۈزۈپ. ئۇ ئېتىزلىقتىن ياۋا گىياھلار قاپلىغان تاشلاندۇق يازلىق يولغا

بۇرۇلدى، ئەمدى ئۇ ئۆزىنى نېمىشقىدۇر قاچقۇن ھېسابلىمايتتى.

ئۇ دونغا يېقىنلاشقانسېرى ئۆي ـ ماكانىنى تاشلاپ قاچقان ئادەملەرنىڭ ئۇلاغ ـ ھارۋىلىرى شۇنچە كۆپ ئۇچرىغىلى تۇردى. بۇ يىل باھاردا قوزغىلاڭچىلار دونىنىڭ سول تەرىپىگە كۆچكەن چاغدىكى ئىشلار قايتا تەكرارلانغاندى: ئۆي سەرەمجانلىرى بېسىلغان بىرىچكا ۋە ھارۋىلار دالا بويلاپ ھەممە تەرەپلەردە ئايىغى ئۆزۈلمەستىن قاتار سوزۇلۇپ كەتكەن، توپ ـ توپ مۆرىشىپ ماڭغان قارا ماللار، قوي پادىلىرى خۇددى ھەربىي يۇرۇشتىكى ئاتلىق ئەسكەرلەردەك چاڭ ـ توزان تۇزىتىپ باراتتى... ھارۋا چاقلىرىنىڭ غىچىرلىشى، ئاتلارنىڭ كىشنىشى، ئادەملەرنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭى، قويلارنىڭ مەرىشى، سان ـ ساناقسىز تۇياقلارنىڭ دۇپۇرلىشى، بالىلارنىڭ يىغىسى ـ ھەممىسى بىرگە قوشۇلۇپ تىنچ ئارامىدا ياتقان كەڭ دالانى تىنىمسىز ۋە تەشۋىشلىك شاۋقۇن ـ سۈرەن بىلەن تولدۇرغانىدى.

ـ نەگە كېتىۋاتسەن، بوۋا؟ ئارقاڭغا قايت، كەينىمىزدىن قىزىللار كېلىۋاتىدۇ! ـ دەپ توۋلىدى بېشىنى تېڭىۋالغان ناتونۇش بىر كازاك ھارۋا بىلەن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ.

ـ يالغان سۆزلىمە! قېنى ئۇ قىزىللار دېگىنىڭ؟ ـ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ گاڭگىراپ توختاپ قالدى.

ـ دونىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە. ۋېشىكىغا كىرىپ قالدى. سەن شۇ تەرەپكە كېتىۋاتامسەن؟

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ كۆڭلى تىنچىغاندىن كېيىن يولىنى داۋاملاشتۇردى ـ دە، كەچقۇرۇن تاتارسكىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ، دۆڭدىن چۈشۈۋېتىپ، ئەتراپقا دىققەت بىلەن قارىدى. يېزىدا ئادەم قالمىغانلىقى ئۇنى ھەيران قالدۇردى. كوچىلاردا

ئىنس - جىن يوق ئىدى. دېرىزە قاپقاقلىرى يېپىق ئېگىسىز قالغان ئۆيلەر تىمتاس ئىدى. نە ئادەملەرنىڭ ئاۋازى، نە ئۇي ھايۋانلىرىنىڭ تاۋۇشى ئاڭلانمايتتى. پەقەت دون بويىدىلا ئادەملەر مىڭ - مىڭ يۈگۈرۈشۈپ يۈرەتتى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بۇ يەرگە يېقىنلاشقىچە كەلگەندىن كېيىن سۇدىن قېيىقلارنى سۆرەپ چىقىرىپ، يېزىغا تۇشۇۋاتقان قورالسىق كازاكلارنى ئاسانلا تونۇدى. تاتارسكى ئاھالىسى بۇ يېزىنى تاشلاپ كەتكەنىدى، بۇ ھال پانتېلېي پروكوفېيېۋىچقا ئايدىڭ بولدى. ئۇ ئېھتىياتسىزلىق بىلەن تار كوچىغا كىردى - دە، ئۆز ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. ئىلئىنىچنا بىلەن نەۋرىلىرى ئاشخانىدا ئولتۇرغانىكەن.

— مانا چوڭ دادامۇ كەلدى! — دەپ ۋارقىرىۋەتتى مىشاتكا خۇشاللىق بىلەن بوۋىسىنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ.

ئىلئىنىچنا خۇشاللىقتىن يىغلىۋەتتى، ياش تۆكۈپ تۇرۇپ جاۋابلىدىپلا كەتتى:

— سېنى كۆرۈشتىن ئۈمىد ئۈزگەنىدىم! خۇش، پروكوفىچ، سەن قانداق قىلىمەن دېسەڭ مەيلى، ئەمما مەن بۇ يەردە قېلىشقا ئەمدى ئۇنىمايمەن! ھەممە نەرسە كۆيۈپ كەتسە كەتسۇن، ئەمدى مەن بوشاپ قالغان ئۆيگە قاراۋۇلۇق قىلىپ ئولتۇرالمايمەن. يېزىدىكى ئەلەرنىڭ دېگۈدەك ھەممىسى كېتىشىپ بولدى، مەن بولسام، ئەخمەقتەك بالىلار بىلەن ئولتۇرۇپتىمەن! بايىتالنى ھازىرلا ھارۋىغا قوش، كۆزىمىز كۆرگەن بىر ياققا كېتەيلى! سېنى قويۇپ بەرەمدۇ؟

— قويۇپ بەردى.

— پۈتۈنلەيمۇ؟

— ھازىرچە پۈتۈنلەي قويۇۋەتتى دەپ تۇرای، تۈتۈۋالغاندا بىر گەپ بولۇر...

— ئەمدى ساڭا يوشۇرۇنۇۋېلىشقا بولمايدۇ! بۇگۈن ئەتىگەن قىزىللار بىرىقى قىرغاقتىن شۇنداق ئوق ئېتىشقا باشلىدىكى، دەھشەت! مەن ئوق بېسىلغانغا قەدەر بالىلار بىلەن گەپمىدە ئولتۇردۇم. ھازىر ئۇلارنى قوغلىۋەتتى. كازاكلار كېلىپ كەتتى، سۆت سوراپ ئىچىشتى. بۇ يەردىن كېتىڭلار، دەپ مەسلىھەت بەردى.

— بىزنىڭ يېزىلىق كازاكلار ئەمەسمىكەن؟ — دېدى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دېرىزە چەسۋىرىدىكى يېگى تېشىلگەن ئوق ئىزىغا سىنچىلاپ قاراپ.

— ياق، يات كازاكلار، خوپيور تەرەپتىن كەلگەن كازاكلار بولسا كېرەك.

— ئۇنداق بولسا كېتىش كېرەك، — دېدى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ.

كەچ كىرىش ئالدىدا ئۇ تېزەكخانىغا ئورا قېزىپ، ئىچىگە يەتتە قاپ بۇغداي تۆكتى - دە، ئورنىنى پۇختا كۆمۈپ، ئۈستىگە تېزەك دۆۋىلىدى، ئاندىن گۈگۈم چۈشۈش بىلەنلا كىچىك هارۋىغا بايتالنى قوشتى، ئۈستىگە ئىككى جۇۋىنى سالدى، بىر قاپ ئۇن، بىر قاپ سۆك، پۈتۈن باغلانغان بىر قويىنى باستى، ئارقا شوتىسىغا ئىككىلا ئىنەكنى باغلىدى، ئاندىن ئىلئىنچنا بىلەن ئەۋرىلىرىنى هارۋىنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ:

— خوپ، ئەمدى خۇدا يار بولسۇن! — دېدى. هويلىدىن چىققاندىن كېيىن چۈلۈۋرنى مومايغا بېرىپ دەرۋازىنى ئەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئېدىرغىچە بۇرنىنى مىچىلىدىتىپ، كۆز يېشىنى چەكمىنىڭ يېڭى بىلەن ئېرتىپ، هارۋىنىڭ يېنىدا پىيادە ماڭدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

23

17 - سېنتەبر كۈنى شورىنىڭ زەربىدار گۇرۇپپىسىنىڭ قىسىملىرى 30 چاقىرىملىق موساپىنى بېسىپ ئۆتۈپ، دونغا يېقىنلا كېلىپ قالدى. 18 - كۈنى ئەتىگەندىن تارتىپ قىزىللارنىڭ باتارىيەلىرى ئۈست - مېدۋېدىتسادىن تاكى كازانسكايا بازىرىغىچە گۈمبۇرلەشكە باشلىدى. دۇشمەن پوزىتسىيىسىنى قىسقىلا توپقا تۇتقاندىن كېيىن پىيادە قىسىملار دون بويىدىكى يېزىلارنى، ئاندىن بوكانوۋسكايا، يېلانسكايا ۋە ۋېشېنسكايا بازارلىرىنى ئىشغال قىلدى. بىر كۈن ئىچىدە دونىنىڭ سول قىرغىقىدىكى 150 چاقىرىمدىن ئوشۇقراق يەر ئاقلاردىن تازىلاندى. كازاك بۆلۈنمىلىرى دوندىن تەرتىپ بىلەن ئۆتۈپ، ئالدىن تەييارلانغان پوزىتسىيىلەرگە چېكىندى. دەريادىن ئۆتۈش ۋاستىلىرىنىڭ ھەممىسى كازاكلارنىڭ قولىدا ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ، ۋېشېنسكايانىڭ كۆۋرۈكى قىزىللارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىشكە تاس قالدى. كازاكلار چېكىنىش ۋاقتىدا ئوت قويۇش ئۈچۈن كۆۋرۈكنىڭ بېشىغا ئالدىنئالا پاختا دۆۋىلەپ، تاختايلىرىغا كېرەسىن چاچقانىدى، لېكىن ئەمدىلا ئوت قويايلى دەپ تۇرغان چاغدا بىر ئالاقچى ئات چاپتۇرۇپ كېلىپ: 37 - پولكنىڭ بىر بۆلۈنمىسى پېرېۋوزنى يېزىسىدىن ۋېشېنسكايانىڭ ئۆتۈش ئۈچۈن دەريا بويىغا كېلىۋاتىدۇ، دېگەن خەۋەرنى يەتكۈزدى. بۇ ئارقىدا قالغان بۆلۈنمە قىزىللارنىڭ پىيادە ئەسكەرلىرى يېزا بازىرىغا كىرگەن چاغدىلا كۆۋرۈكنىڭ بېشىغا ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلدى. كازاكلار پىلىموتلارنىڭ ئوت ئېچىشىغا قارىماستىن، ھەر ھالدا كۆۋرۈك

تىن چېپىپ ئۆتۈۋالدى ۋە ئارقىدىنلا ئوت قويۇپ ئۇلاۋلاپ كۆردى، ئەمما ئۆلگەن ۋە يارىدار بولغان بولۇپ ئوندىن ئارتۇقراق ئادەم ۋە شۇنچىلىك ساندا ئاتلىرىنى چىقىمغا ئۇچراتتى.

9 - قىزىل ئارمىيە تەركىبىدىكى 22 - ۋە 23 - دىۋىزىيىلەرنىڭ پولكلىرى دوڭنىڭ سول قىرغىقىدىكى ئۆزلىرى ئىشغال قىلغان يېرىدىن - كەنتلەرنى سېنىتەبىرنىڭ ئاخىرىغىچە تۇتۇپ تۇرالىدى. دۇشمەنلەشكۈچى ئىككى تەرەپنى دەريا ئايرىپ تۇراتتى، دەريانىڭ ئەڭ كەڭ يېرى شۇ چاغدا 80 سارجىندىن ئاشمايتتى، بەزى جايلىرى ئاران 30 سارجىنغا يېتەتتى. قىزىللار دەريادىن ئۆتۈشكە پائال كىرىشىپ ياقمىدى: بەزىبىر تېمىز كېچىكلەردىن كېچىپ ئۆتۈشكە ئۇرۇنۇپ كۆرگەن بولسىمۇ، ئەمما دۇشمەن ئۇلارنى زەربە بىلەن قايتۇردى. مۇشۇ ئۇچاستىكىدىكى فرونتنىڭ ھەممە يېردە ئىككى ھەپتە مابەينىدە ئارتىللېرىيە ۋە مىلتىق ئېتىشمىلىرى شىددەتلىك داۋام قىلدى. كازاكلار جاي ئۈستۈنلۈكى جەھەتتە مۇھىم بولغان دەريا ياقىسىدىكى ئېگىزلىكلەرنى ئىگىلەپ تۇرغانلىقتىن، دوڭغا چۈشۈشكە يىغىلىپ تۇرغان دۇشمەن ئەسكەرلىرىنى ئوققا تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ كۈندۈزى قىرغاققا يېقىنلىشىپ كېلىشىگە ئىمكان بەرمىدى: ئەمما بۇ ئۇچاستىكىدىكى كازاك بۆلۈنمىلىرى جەڭ قىلىش ئىقتىدارى ئاجىز بولغان ئەسكەرلەر (قېرىلار ۋە 17 — 19 ياش ئارىسىدىكى ياشلار) دىن تەركىب تاپقانلىقتىن، بۇلارنىڭ ئۆزلىرىمۇ دوندىن ئۆتۈپ، قىزىللارنى قوغلاشقا ياكى سول قىرغاققا ھۇجۇم قىلىشقا ئۇرۇنمىدى.

كازاكلار ئوڭ قىرغاققا چېكىنگەندىن كېيىن دەسلەپكى كۈنلا قىزىللار ئىشغال قىلغان يېزىلاردىكى ئۆيلەر ماناھازىرلا لاۋۇلداپ كۆيۈشكە باشلايدۇ دەپ كۈتكەنىدى، ئەمما ئۇلارنى ئىنتايىن تەئەججۈپلەندۈرگىنى شۇ بولدىكى، دەريانىڭ سول

قىرغىقى تەرىپىدە ھېچبىر يەردە ئىس - تۈتۈن كۆرۈنمىدى. بۇلا ئەمەس — كېچىسى ئۇ تەرەپتىن قېچىپ كەلگەن ئاھالە قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرى ھېچكىمنىڭ مال - مۈلكىگە تەگمىدى، ئالغان نەرسىلىرىگە، ئەقەللىيسى تاۋۇز، سۈت قاتارلىق نەرسىلەرگە يۇقىرى باھادا سودىت ئاقچىسى تۆلىدى، دېگەن خەۋەرنى ئەكەلدى. بۇ گەپ كازاكلار ئارىسىدا ئىسەنكىرەش ۋە ئىنتايىن قاتتىق ھەيرەت قوزغىدى. ئۇلار قوزغىلاڭغا قاتناشقان يېزا - كەنتلەرنى قىزىللار پۈتۈنلەي كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ، دەپ قارىخانىدى؛ بۇ يەردە قېپىتالغان ئاھالىنىڭ بىر قىسمىنى، ھېچ بولمىغاندا ئەر كىشىلەرنىڭ يېرىمىنى رەھىمسىزلەرچە قىرىپ تاشلايدۇ، دەپ كۈتەكەنىدى، ئەمما ئىشەنچلىك مەلۇماتلارغا قارىغاندا — قىزىللار تىنچ پۇقرالارنىڭ ھېچبىرىگە تەگمىگەن، روشەن كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى، ئۇلار ھەتتا ئۆچ ئىلىش دېگەن نەرسىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەن.

19 - سېنتەبىرگە ئۆتەر كېچىسى ۋېشېنىسكايانىڭ ئۇدۇللىدىكى قاراۋۇلخانىدا تۇرغان خوپېرلىق كازاكلار دۇشمەنىنىڭ ئاشۇ ھەيران قالارلىق قىلمىشلىرىنى رازۋېتكا قىلىش ئارقىلىق بىلمەكچى بولۇشتى؛ ئاۋازى كۆچلۈك بىر كازاك قولىنى كاناي قىلىپ:

— ھەي، قىزىل قورساقلار! نېمىشقا ئۆيىمىزنى كۆيدۈرمەيسىلەر؟ سەرەڭگەكلار يوقمۇ؟ بۇ ياققا ئۈزۈپ كېلىڭلار، سەرەڭگە بېرەيلى! — دەپ توۋلىدى.

ئاۋازى ئۆتكۈر بىرى قاراڭغۇ ئىچىدىن جاۋاب قايتۇردى:

— ئەپسۇسكى، سەنلەرنى تۇرغان يېرىڭلاردا قولغا چۈشۈرۈۋالالمىدۇق، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۆي - ماكانىڭلار بىلەن قوشۇپ كۆيدۈرۈۋەتكەن بولاتتۇق.

— سىلەر تىلەمچىلىككە قالدىڭلارمۇ؟ ئوت تۇتاشتۇرۇشقا

هېچنېمەگىلار يوق ئوخشايدۇ؟ ــ دەپ جۇشقۇنلۇق بىلەن ۋارقىرا-
دى خوپپرلىق.

ئۇنىڭغا سالماقلىق بىلەن ئوچۇق - يورۇق جاۋاب قايتۇرۇشتى:

ــ بۇياقتا ئۇزۇپ كەل، ئاق ساتقىن، ئىشتىنىڭنىڭ ئىچىگە چوغ تولدۇرايلى. ئۆمۈر بويى چىچاڭشىپ يۈرىسەن!

قاراڭغۇلىغانلاردا ھەر ئىككى تەرەپ بىر-بىرىنى ئۇزاققىچە تىللاپ، زەھەرلىك سۆزلەرنى قىلىشتى، كېيىن ئاز - تولا ئوق چىقىرىپ، جىمىقىپ قېلىشتى.

ئۆكتەبىرنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرىدە كازانسكايا ــ پاۋ-لوۋنسكى ئوچاستىكىسىغا توپلانغان ئىككى كورپۇس جامىسىدىكى ئاساسىي كۈچلەر ھۇجۇمغا ئۆتتى، 8000 پىيادە ئەسكەر ۋە 6000 ئاتلىق ئەسكەردىن ئىبارەت 3 - دون كورپۇسى پاۋلوۋنسكىغا يېقىن يەردە جەڭ بىلەن دوندىن ئۆتۈپ، قىزىللارنىڭ 56 - دىۋىزىيىسىنى ئولاقتۇرۇپ تاشلىدى - دە، شەرققە قاراپ ئۇتۇق-لۇق رەۋىشتە ئالغا ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. كۆپ ئۆتمەي، كونو-ۋالوفنىڭ 2 - كورپۇسىمۇ دوندىن كېچىپ ئۆتتى. بۇ كورپۇسنىڭ تەركىبىدە ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ ئۈستۈنلۈكىنى ئىگىلىشى ئۇنىڭغا دۈشمەن جايلاشقان يەرگە چوڭقۇر بۆسۈپ كىرىپ، بىرنەچچە قېتىم قاقشاتقۇچ زەربە بېرىشكە ئىمكان بەردى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى فرونتنىڭ بىر يېرىدە زاپاستا تۇرغان قىزىل-لارنىڭ 21 - ئوقچى دىۋىزىيىسى ئىشقا چۈشۈپ، 3 - دون كورپۇسنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىشىنى بىرقەدەر توختاتقان بولسىمۇ، ئەمما بىرلەشكەن كازاك كورپۇسلىرىنىڭ بېسىمى ئاستىدا چېكە-نىشكە مەجبۇر بولدى. 14 - ئۆكتەبىردە 2 - كازاك كورپۇسى دەھشەتلىك جەڭدە قىزىللارنىڭ 14 - پىيادىلەر دىۋىزىيىسىنى بىتەچىت قىلىپ، ئادەمنىڭ دېگۈدەك ھەممىسىنى يوقاتتى.

بىر ھەپتە ئىچىدە قىزىللار دونىنىڭ سول قىرغىقىدىن تاكى ۋېشېنسكايا غىچە سوروپ چىقىرىلدى. كازاك كورپۇسلىرى كەڭ ستراتېگىيىلىك جەڭ مەيدانلىرىنى ئىگىلىگەندىن كېيىن، 9 ـ قىزىل ئارمىيە ئەسكەرلىرىنى ئوزېروو ـ شىرىنكىن ـ ۋوروبيېفكا فرونتىغا قىستاپ قويدى، بۇ ھال 9 ـ ئارمىيىنىڭ 23 ـ دىۋىزىيىسىنى ۋېشېنسكايادىن كېرۇگلوۋىسكى يېزىسىغىچە بولغان غەرب تەرەپتىكى ئۇرۇش سېپىنى دەرھال قايتا قۇرۇشقا مەجبۇر قىلدى.

دېيەرلىك بىرلا ۋاقىت ئىچىدە گېنېرال كونوۋالوفنىڭ 2 ـ كورپۇسى دوندىن ئۆتكەن چاغدا كلېتسكايا رايونىدىكى 1 ـ دون كورپۇسىمۇ ئۆز ئۇچاستىكىسى تەرەپتە جەڭ بىلەن دوندىن ئۆتتى.

قىزىللارنىڭ سول قاناتتىكى 22 ـ ۋە 23 ـ دىۋىزىيىلىرىگە مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قېلىش خەۋپى تۇغۇلدى. شەرقىي ـ جەنۇبىي فرونتىنىڭ قوماندانلىقى بۇنى كۆزدە تۇتۇپ، 9 ـ ئارمىيىگە ئىكورېتىس دەرياسى ئېغىزى ـ بۇتۇرلىنوفكا ـ ئۇسپېنسكايا ـ تىشانسكايا ـ كۇملۇژىنسكايا فرونتىغا چېكىنىشكە بۇيرۇق قىلدى. ئەمما ئارمىيە بۇ ئىنىيىنى قولدا تۇتۇپ تۇرۇشقا مۇۋەپپەق بولالمىدى. ئومۇمىي سەپەرۋەرلىك بويىچە توپلانغان سان ـ ساناقسىز يەككە ـ يەككە كازاك بۆلۈنمىلىرى دونىنىڭ ئوڭ قىرغىقىدىن كېچىپ ئۆتكەندىن كېيىن 2 ـ كازاك كورپۇسىنىڭ مۇنتىزىم قىسىملىرى بىلەن بىرلىشىپ، 9 ـ ئارمىيىنى شىمالغا قاراپ شىددەتلىك قوغلاشنى داۋام ئەتتۈردى. 24 ـ ئۆكتەبىر دىن 29 ـ ئۆكتەبىرگىچە ئاقلار فىلونوۋو، پوۋورىنو ئىستانسىلىرىنى ۋە نوۋوخوپېرسىك شەھرىنى ئىشغال قىلدى، لېكىن دون ئارمىيىسىنىڭ ئۆكتەبىردىكى جەڭ نەتىجىلىرى قانچىلىك چوڭ بولسىمۇ، ئەمما كازاكلارنىڭ روھىي كەيپىياتىدا بۇ يىل باھار

پەسلىدە ئوبلاستنىڭ شىمالىي چېگرىلىرىغا غەلىبىلىك ئىلگىرىلە-گەن چاغدا ئۇلارنى غەيرەتلەندۈرگەن ئىشەنچ يوق ئىدى. فرونت-چىلارنىڭ كۆپچىلىكى بۇ مۇڭەپپەقىيەتنىڭ ۋاقتىلىق ئىكەنلىكىنى ۋە قىش كەلگۈچە ئۆزلىرىنىڭ بەرداشلىق بېرەلمەيدىغانلىقىنى چۈشىنەتتى.

كۆپ ئۆتمەي جەنۇبىي فرونتتىكى ئەھۋال كەسكىن رەۋىشتە ئۆزگەردى، پىدائىيلار ئارمىيىسىنىڭ ئورلۇۋ - كرومىسكى تەرەپتە-كى ھەل قىلغۇچ ئاساسىي جەڭدە مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىشى ۋە بۇدیونىينىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرىنىڭ ۋوروناژ ئۇچاستىكىسىدىكى پارلاق ئۇرۇش نەتىجىلىرى كۆرەش تەقدىرىنى ھەل قىلدى: نويابردا پىدائىيلار ئارمىيىسى جەنۇبقا قاراپ چېكىندى، دون ئارمىيىسىنىڭ سول قانىتى يالىڭاچلىنىپ قالدى، نەتىجىدە بۇ ئارمىيىنىڭمۇ چېكىنمەي ئىلاجى بولمىدى.

24

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۆز ئائىلىسى بىلەن بىللە لاتىشېف يېزىسىدا تىنىچ - ئامان ئىككى يېرىم ھەپتە تۇردى - دە، قىز-زىللار دوندىن چېكىنىپتۇ دېگەن خەۋەرنى ئاڭلاش بىلەنلا ئۆيىگە قايتىشقا تەييارلاندى.

يېزىغا بەش چاقىرىم قالغاندا ئۇ ھارۋىدىن دادىلىق بىلەن چۈشۈپ، مۇنداق دېدى:

ــ مۇنداق بىر قەدەم - بىر قەدەم سۆرۈلۈپ مېڭىشقا سەۋر - تاقىتىم قالمىدى! مۇنۇ لەنىتى ئىنەكلەر بىلەن تېزرەك ماڭالمايسەن. بۇ نېمىلەرنى نېمىشقا ئۆزىمىز بىلەن بىللە ھەيدەپ ماڭدۇقكىنا؟ دۇناشكا! ئۆكۈزلىرىڭنى توختات! ئىنەكلەرنى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

هارۋاڭنىڭ ئارقىسىغا باغلا، مەن ئۆيگە تېزرەك يېتىپ باراي. بەلكى، هازىر قورۇ ـ جاينىڭ نەق كۆلىلا قالغاندۇر...

ۋۇجۇدىنى چەكسىز بىتاقەتلىك قاپلىۋالغان بۇ چال نەۋرىلىرىنى ئۆز هارۋىسىدىن چۈشۈرۈپ، دۇناشكىنىڭ كەڭ هارۋىسىغا ئولتۇرغۇزدى، ئارتۇق يۈكلەرنىمۇ مۇشۇ هارۋىغا باستى، شۇنىڭ بىلەن هارۋىسى يېنىكلىشىپ قالغانلىقتىن، ئۆكۈزگۈل ـ دوڭگۈل يولدا گۈلدۈر ـ گۈلدۈر تېز يۈرۈپ كەتتى. بايتال بىر چاقىرىم يول مېڭىپلا قارا تەرگە پاتتى، ئىگىسى بۇنى هېچقاچان مۇنداق رەهىمسىزلىك بىلەن هەيدىمىگەنىدى: چال قامچىسىنى قولىدىن چۈشۈرمەي، بايتالنى توختاۋسىز قامچىلايتتى.

ـــ بايتالنىڭ مادارىنى قۇرۇتسەنغۇ! نېمانچە چاپتۇرىسەن، تەلۈە ئادەمدەك؟ ـــ دېدى ئىلئىنچنا هارۋىنىڭ يان ياغىچىغا يېپىشۋېلىپ، قاتتىق سىلكىنىشتىن چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ.

ـــ ئۇ بەربىر مەن ئۆلگەندە قەبرەمنىڭ بېشىغا يىغلاش ئۈچۈن كەلمەيدۇ... چۇ ـ ۇ ـ ۇ، لەنىتى! تەرلىگىنىنى قارىمامدىغان! ... ئۇ يەردە، بەلكى، ئۆينىڭ ئورنىدا چۈچۈلا كۆتەك قالغاندۇر ...ـــ دېدى پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ.

ئۇنىڭ ئەندىشىسى بىكار بولۇپ چىقتى: ئۆيى ئۆز پېتى تۇرۇپتۇ، ئەمما هەممە دېرىزىلىرى دېگۈدەك سۇندۇرۇلغان، ئىشىك هەشەق ـ مەشقىدىن چىقىرىۋېتىلگەن، تاملارغا ئوق تېگىپ، ئۆتمەستۈشۈك بولۇپ كېتىپتۇ. هويلىدىكى نەرسىلەرنىڭ هەممىسى ئېگىسىز چۆلسىرەپ قالغان بىر هالەتتە ئىدى. ئات ئېغىلىنىڭ بىر بۇرجىكىنى سنارەت پۈتۈنلەي ئۇچۇرۇپ كېتىپتۇ، ئىككىنچى توپ ئوقى قۇدۇقنىڭ يېنىدا تېيىز گوداڭ هاسىل قىلغان، قۇدۇقنىڭ چىغىرىقىنى غۇلىتىپ، بادرا ياغاچنى قاپ ئوتتۇرىسىدىن ئۈزۈپ تاشلاپتۇ. پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ

قېچىپ قۇتۇلغان بۇ قېتىمقى ئۇرۇش ئۇنىڭ ھەۋىلىسىغا ئۆزى كېلىپ، ھەممە يەرنى ۋەيران قىلىپ، كۆزۈمىز ئېز قالدۇرۇپتۇ. ئەمما يېزىغا ئورۇنلاشقان خوپېرلىق كازاكلار ئىگىلىككە تېخىمۇ چوڭ زىيان سالغان: ئۇلار مال قورۇسىنىڭ قاشالىرىنى ئۆرۈپ، ئادەم بويى چوڭقۇرلۇقتا خەندەك قازغان؛ ئوشۇقچە ئەمگەك بىلەن جاپا تارتماسلىق ئۈچۈن ئامبارنىڭ تامىلىرىنى بۇزۇپ، ياغاچ ـ تاشلىرى بىلەن خەندەكنى ياپقان؛ تاش توشۇقلارنى بۇزۇپ، پىلىموت ئۈچۈن كامار ياسىغان؛ رەتتىلىك بېسىلغان پىچان باغلىرىنى ئاتلىرىغا دەسسىتىپ، نابۇت قىلىۋەتكەن؛ قاشانىڭ چۆۋىقلىرى بىلەن ئوت قالاپ، يازلىق ئاشخانىنى ئېپلاس قىلىۋەتكەن...

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۆيى ۋە ھويلا ـ ئاراملارنى كۆزدىن كەچۈرگەندىن كېيىن بېشىنى ئىككى چاڭگالىلاپ تۇتتى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ بۇرۇندىن تارتىپ زىيان تارتقان نەرسىلىرىنى كەلىم باھالايدىغان ئادىتى ئۆزگەرگەنىدى. ئۇ، تەر تۆكۈپ تاپقان نەرسىلىرىنى بىر پۇلغا يارىمايتتى، پەقەت بۇزۇشقىلا يارايتتى دەپ ئېيتىشقا قانداقمۇ تىللى بارسۇن؟ ئامبار ــ چەكمەن ئەمەس ـ دە، ئۇنىڭ قۇرۇلۇشى ئەرزانغا چۈشمىگەن.

ــ ئامباردىن ئېز قالماپتۇغۇ، بۇرۇن ئۇنداق نەرسە بولمىغاندەك! ــ دەۋەتتى ئىلىنىچنا خوزىسىنىپ.

ــ ئامبار بولغاندىمۇ، يەككە ـ يېگانە ...، ــ پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دەرھالا ئون قاتتى، ئەمما سۆزىنىڭ ئاخىرىنى تۆگەتمەستىنلا قولىنى سىلكىپ، خامانغا قاراپ كەتتى.

سىمارەت سۇنۇقلىرى بىلەن مىلتىق ئوقلىرى چوقۇر قىلىۋەتكەن ئۆينىڭ تاملىرى يېقىمسىز ۋەيرانە كۆرۈنەتتى. بۆلمىلەردىن شامال ئۇچاتتى، شىرە ـ ئورۇندۇقلارنى قېلىن چاڭ باسقان... بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تەرتىپكە سېلىپ، ئاۋۇالقى ھالىغا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

كەلتۈرۈش ئۇچۇن نۇرغۇن ۋاقىت كېرەك.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئەتىسىلا ئېتىغا مىنىپ بازارغا بېرىپ كەلدى ۋە تونۇش دوختۇرغا يالۇۋۇرۇپ، مىك تەسلىكتە كارۋاك مېلىخوف پانتېلېي پۇتى ئاغرىق بولغانلىقتىن، پىيادە يۈرۈشكە يارىمايدۇ ۋە داۋالىنىشقا مۇھتاج، دېگەن مەزمۇندا ئىسپىراپكا قەغەز ئالدى. بۇ گۇۋاھنامە پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنىڭ فرونتقا ئەۋەتىلىشىدىن قۇتۇلۇپ قېلىشقا يارىدىم بەردى. بۇ قەغەزنى ئۇ ئاتامانغا كۆرسەتتى ـ دە، يېزا باشقارمىسىغا بارغاندا كىشىلەرنى ئوبدان ئىشەندۈرۈش ئۇچۇن ھاسىغا تايىنىپ، نۆۋەت بىلەن ھەر ئىككى پۇتىدا ئاقسايدىغان بولۇۋالدى.

بۇ قېتىمقى قاچ ـ قاچتىن قايتىپ كەلگەن خەلق تاتارىسى كىدا ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان قالايمىقانچىلىق. مەنىسىز ھاياتقا دۇچ كەلدى. كىشىلەر ھويلىمۇ ھويلا يۈرۈپ، خوپىرىلىق كازاكلار ھەر يەر ـ ھەر يەرگە چېچىۋەتكەن مال ـ مۈلۈكلىرىنى تونۇۋالاتتى، پادىدىن بۆلۈنۈپ كەتكەن ئىنەكلەرنى ئىزدەش مەقسىتىدە دالا ۋە سايلارنى كېزەتتى. تاتارىسكى توپقا تۇتۇلۇش بىلەنلا بىرىنچىكۈنى يېزىنىڭ يۇقىرىقى بېشىدىن 300 چە كېلىدىغان بىر پادا قوي غايىب بولۇپ كەتكەن. پادىچى نىڭ سۆزىگە قارىغاندا، ئوتلاۋاتقان قويلارنىڭ ئالدىغا سىنارەت چۈشۈپ، پارتلاپ تۇ ـ دە، ئۇركۈگەن قويلار قۇيرۇقلىرىنى شالداقلىتىپ، دالا تەرەپكە قېچىپ، كۆزدىن يوقالغان. بۇ قويلارنى يېزا ئاھالىسى تاشلاپ كەتكەن ماكانلىرىغا قايتىپ كېلىپ بىر ھەپتىدىن كېيىن يېزىدىن 40 چاقىرىم نېرىدىكى يىلانلىك كايا بازىرىدىن تاپقان، بۇ قويلارنى ھەيدەپ كېلىپ، ھەر كىم ئۆز قويلىرىنى ئايرىشقا باشلىغاندا، پادىدىكى قويلارنىڭ يېرىمى قۇلاقتىكى ئېتى باشقا، يات قوي بولۇپ چىقىپتۇ، يېزىلىقلارنىڭ قويلىرىدىن 50 تەن ئارتۇقراقى كەم چىققان. مېلىم

خوفلارنىڭ باغچىسىغا بوگاتىر بىغلارنىڭ كىيىم تىكىش ماشىنىسى كېلىپ قاپتۇ، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۆز ئامبىرىنىڭ تۇنىكىسىنى ئانىكۇشكىنىڭ خامىنىدىن تاپتى. قوشنا يېزىلاردىمۇ خۇددى شۇنداق ئەھۋال يۈز بەرگەن. دون بويىدىكى يىراق - يېقىن يېزىلارنىڭ ئاھالىسى تاتارىسكىغا ئۇزاقچە كېلىپ تۇردى؛ كۆپ ۋاقىتقىچە كىشىلەر ئۇچراشقان يەردە! «سول مۇگىزى سۇنغان، جەرەن قاشقا ئىنەك كۆردۈڭلارمۇ؟» «سىلەرنىڭ قېشىڭلارغا بىر ياشلىق قوڭۇر بۇقا ئېزىپ كېلىپ قالمىدىمۇ؟» دېگەن سوئاللار ئاڭلىنىپ تۇردى.

ئەلۋەتتە، كازاك بۆلۈنمىلىرىنىڭ قازانلىرىدا ۋە كۆچمە ئاشخانىلاردا تالاي بۇقا گۆشى پىشۇرۇلغانلىقى شۇبھىسىز، ئەمما چىقىپ قالار دېگەن ئۈمىد بىلەن يۈرگەن مال ئىگىلىرى، يۈتە كەن مالنىڭ ھەممىسى تېپىلىۋەرمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنىگە قەدەر چۆل - دالانى چامدىمى بىلەن ئۆلچەش بىلەن بولدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ھەربىي خىزمەتتىن بوشىنىۋالغاندىن كېيىن ئۆيى - جايلىرىنى غەيرەت بىلەن تەرتىپكە سېلىپ، توسۇق تاملارنى ياساشقا كىرىشتى. خاماندا سوقۇلمىغان ئاشلىق دۆۋىلىرى تۇراتتى، ئاچكۆز چاشقانلار ئۇۋا قۇرۇپ، ئودىكام ئويىنغان بولسىمۇ، ئەمما چال ئاشلىق يانجىشقا كىرىشمىدى. ھويلا توسۇق تامسىز ئوچۇق تۇرسا، ئامباردىن ئەسەر بولمىسا ۋە يۇتۇن ئىگىلىك ۋەيرانچىلىقتا تۇرسا، بىرىدىن خامان تېپىشكە كىرىشىشكە بولاتتىمۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يىل كۈز ھاۋا ئوچۇق بولۇپ تۇرغانلىقتىن، خامان تېپىشكە ئالدىراشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى.

دۇناشكا بىلەن ئىلىنىچنا ئۆيىنىڭ تامىلىرىنى سۈۋاپ، ئاقارتىپ چىقتى، پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنىڭ ۋاقىتلىق توسۇق تام ياسىشىغا ۋە باشقا ئىگىلىك ئىشلىرىغا ھەر تەرەپلىمە يار-

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

دەملەشتى. ئۆيەر ـ بۇيەردىن ئەينەك تېپىپ، دېرىزىلەرگە سالدى، ئاشخانىنى پاكىزلىدى، قۇدۇقنى تازىلىدى. قۇدۇقتا چالىنىڭ ئۆزى چۈشكەنىدى، بۇ يەردە سوغۇق تەگكۈزۈۋالغان بولسا كېرەك بىر ھەپتىگىچە يۆتەلدى، چۈشكۈردى. تەردىن كۆڭلىكى چىلىق ـ چىلىق سۇ بولۇپ يۈردى. ئەمما بىر ئولتۇزۇشتا ئىككى شېشە ساموگون ئىچىپ، ئىسسىق مەشنىڭ ئۈستىدە ياتقانىدى. ئاغرىقمۇ ئۇنىڭدىن قولىنى تارتتى.

گرىگورىيەدىن ئاۋۋالقىدەكلا خەت ـ خەۋەر يوق ئىدى، پەقەت ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرىدىلا پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ تاسادىپىي گرىگورىينىڭ ۋورونېژ ئۆلكىسىنىڭبىر يېزىدە ساق ـ سالامەت ئۆز پولكى بىلەن بىللە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى. بۇ خەۋەرنى يېزىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان گرىگورىينىڭ يارىدار بولغان بىر پولكدىشى يەتكۈزدى. چال خۇرسەن بولدى، خۇشاللىقىدا دورىلىق ئۇچۇن قىزىلمۇچىنا ئېچىتقان شىپا بەخش بىر شېشە ساموگونىنى ئىچىۋالدى ـ دە، كېيىن كۈن بويى سۆزچان، ياش خورازدەك نوچى بولۇپ يۈردى، كۆرگەنلا ئادەمنى توختىتىپ سۆزلەيتتى:

ـ ئاڭلىدىڭمۇ؟ بىزنىڭ گرىگورىي ۋورونېژنى ئاپتۇ! ئاڭلىشىمىزچە، ئورنى يەنە كۆتۈرۈلۈپ، ھازىر قايتىدىن دېۋىزىيىگە قوماندانلىق قىلىۋاتقان ئوخشايدۇ، بەلكى. كورپۇسقا قوماندانلىق قىلىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭغا ئوخشاش باتۇر جەڭچىنى ئىزدەپ تاپالمايسەن! بەلكى ئۆزۈڭمۇ بىلىدىغانسەن...، ـ چال خۇشاللىقىنى باشقىلار بىلەن ئورتاقلاشقۇسى، ماختىنىۋالغۇسى كېلىپ، ئاشۇنداق گەپنى توقۇپ چىقىراتتى.

ـ ئوغلۇڭ بىر قەھرىمان، ـ دېيىشەتتى ئۇنىڭغا بىر يېزىلىقلار.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بەختسىيارلىق بىلەن كۆزىنى قىسىاتتى:

— ئۇ كىمگە تارتقان، قانداقمۇ قەھرىسمان بولمىسۇن؟ ماختىنىشسىز ئېيتىپ قويايكى، ياشلىقىمدا مەنمۇ ئۇنىڭدىن كەم ئەمەس ئىدىم! ماڭا ئايىغىم توسقۇنلۇق قىلمۇاتىدۇ، بولمىسا ھازىر جەسۇر بولماسمىدىم! دۈشمىنىمگە قوماندانلىق قىلالمىسامۇ، بۆلۈنمىگە بۇيرۇق چۈشۈرۈشنى بىلەتتىم! بىزگە ئوخشاش قەھرىلارنى كۆپرەك فرونتقا ئەۋەتكەن بولسا، ئاللىقاچان موسكۋانى ئالغان بولاتتۇق، ھالبۇكى، ئۇلار بىر ئورۇندا تىپىرچىلاپ، مۇزكلار بىلەن كۈچ ئىشلىمايۋاتىدۇ...

شۇ كۈنى پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ سۆزلەشكەن ئەڭ ئاخىرقى ئادەم بېسخلەبنوف دېگەن چال ئىدى. بۇ چال مېلىخوۋنىڭ ھويلىسى يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي ئۇنى توختاتتى!

— ھەي، فىلىپ ئاگېيۋىچ، كىچىككىنە توختىساڭچۇ! سالامەت تۇرۇۋاتامسەن! كىرىپ بىردەم ئولتۇرۇپ كەتكىن، پاراڭلىشىمىز.

بېسخلەبنوف يېقىن كېلىپ تىنچلىق سوراشتى.

— مېنىڭ گرېشكامنىڭ قانداق ماھارەت كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ.

— خۇش، قانداق ماھارەت؟

— ئۇنىڭغا يەنە دۈشمىنىنى تاپشۇرۇپتۇ! ئۇ ھەيۋەتلىك قوشۇنغا قوماندانلىق قىلمۇاتىدۇ!

— دۈشمىنىنى دېدىڭمۇ؟

— ھە، دۈشمىنىنى!

— شۇنداقمۇ!

— شۇنداق بولمايچۇ! ئۇنىڭغا تاپشۇرمىغاندا ئەمدى كىمگە تاپشۇرماقچى، سەن قانداق ئويلايسەن؟

— ئەلۋەتتە شۇنداق.

پانتىلېي پروكوفىيېۋىچ سۆھبەتچىسىگە تەنتەنىلىك بىر قاريۇپلىپ، كۆكلىدىكى شېرىن گەپلەرنى داۋاملاشتۇردى:

— مېنىڭ ئوغلۇم ھەقمقەتەن پۈتۈن ئەل - يۇرتنى ھەيران قالدۇردى. كۆكرىكىنى قاتار كرېست مېدالارنىڭ لېنىنىسى قاپلاپ تۇرۇپتۇ، بۇ سېنىڭچە قانداق؟ قانچە قېتىم يارىدار بولدى، قانچە قېتىم مېيىپ بولدى؟ باشقا ئادەم بولسا ئاللىقاچان ھارام ئۆلگەن بولاتتى، ئۇ ھېچنېمە بولمىدى، خۇددى قانىتىغا سۇ يۇقمايدىغان غازنىڭ ئۆزى. ياق، تىنچ دونىدا ھەقمقىي كازاكلار تېخى ئۇزۇلۇپ قالغىنى يوق!

— ئۇزۇلۇپ قېلىشنىغۇ ئۇزۇلۇپ قالمىدى، ئەمما ئىشنىڭ ئانچە مەززىسى بولماي تۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى ئويچانلىق بىلەن بېسىقلىنىپ بوۋاي بۇ سۆزگە ئانچە قىزىقمىغاندەك.

— ھە، خۇش، قانداقچە مەنىسى بولمايدىكەن؟ قارىمامسەن، ئۇلار قىزىللارنى سۈرۈپ - توقاي قىلغان پېتى ژورونېژنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، موسكۋانىڭ بوسۇغىسىغچە يېتىپ باردىغۇ!

— ئۇلار نېمانچە ئۇزاقتا يېتىپ بارىدۇ!...

— تېزدىن يېتىپ بېرىشى مۇمكىن ئەمەس، فىلىپ ئاگېۋىچ. ئېسىڭدە بولسۇنكى، ئۇرۇشتا ھېچ ئىش ئالدىراش ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ، «ئالدىرىغاننىڭ ئىشى چالا، ھەر قەدەمدە تۇغۇلىدۇ سوقۇر خاتا.» بۇنىڭدا ھەممە ئىشنى خەرىتە بويىچە، ھەرخىل خەرىتە بويىچە ئاستا ئىشلەش كېرەك... روسىيىدە مۇزىكىلار قارا قاغىدەك كۆپ تۇرسا، بىزنىڭ كازاكلار قانچىلىك؟ بىر ئوچۇم!

— دېگەنلىرىڭنىڭ ھەممىسى توغرا، ئەمما بىزنىڭكىلەر ئۇزاققىچە پۇت تىرەپ تۇرالمايدۇ. قىش كىرگۈچە يەنە مېھمانلارنى كۈتۈش كېرەك، خەلق ئارىسىدا شۇنداق گەپ بار.

— ئەگەر ئۇلار ھە دېگەندىلا موسكۋانى ئالالمىسا ئۇلار

ئەلۋەتتە، مۇشۇ يەرگە كېلىدۇ، بۇنى سەن توغرا ئېيتتىڭ.

— سېنىڭچە، ئۇلار موسكۋانى ئالارمۇ؟

— ئالارمىكىن، دەيمەن، شۇنداق بولۇشىنى خۇدا نېسىپ قىلسۇن. بىزنىڭكىلەر ئۇلارغا تەڭ كېلەلمەسمۇ؟ 12 كازاك ھەربىي رايونى تۆگەل ئاتلاندىغۇ. شۇنداق تۇرۇقلۇق تەڭ كېلەلمەسمۇ؟

— كىم بىلىدۇ. سەن ئەمدى ئۇرۇش قىلىپ بولدۇڭمۇ؟

— شۇ ھالىم بىلەن يەنە جەڭچىلىككە يارامدىمەن! ئەگەر پۈتۈمنىڭ ئاغرىقى بولمىسا، مەن ئۇلارغا دۇشمەن بىلەن جەڭ قىلىش لازىملىقىنى كۆرسىتىپ قويااتتىم! بىز قېرىلار — چىدام-لىق خەلق.

— ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ئاشۇ چىداملىق دېگەن قېرىلار دوننىڭ بۇ تەرەپتىكى قىرغىقىدا قىزىللاردىن شۇنداق قاچقانكى، بىر-نىڭ ئۇچىسىدىمۇ كالتا جۇۋا قالماپتۇ، قېچىپ كېلىۋېتىپ، كۆڭلىكىگىچە سېلىپ تاشلاپ، قۇرۇق جېنىنلا قۇتۇلدۇرۇۋاپتۇغۇ. گويا پۈتۈن يەرنى كالتا جۇۋا قاپلاپ، زەڭگەر گۈللۈك سېرىق دالاغا ئايلىنىپتۇ دەپ كۈلۈشۈپ يۈرىدۇ خەلق!

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بېسخلىبنوفقا كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، سوغۇققىنا مۇنداق دېدى:

— مېنىڭچە، بۇ يالغان! بەلكى، بىرەرى يۈكىنى يېنىك لىتىش ئۈچۈن كىيىمىنى تاشلىۋەتكەندۇر، ئەمما كىشىلەر يۈز ھەسسە ئاشۇرۇپ، يالغاننى سۆزلەۋېرىدۇ. چەكمەن بولسىغۇ— بۇ چوڭ گەپ، ئەمما كالتە جۇۋىنىڭ كارى چاغلىق! كىشىگە جان قىممەتلىكمۇ — يوق، ئېيتىپ باققىنا؟ قېرىلارنىڭ ھەممىسى كىيىمى بىلەن يۈگۈرۈپ كېتىۋېرىدۇ، دېيىشكە بولمايدۇ. بۇ لەنىتى ئۇرۇشتا ئۇ ئىتنىڭ پۈتىدەك چاققان پۇت بولۇش كېرەك، مەسىلەن، مەن ئۇنداق پۇتنى نەدىن تاپمەن؟ فىلىپ

ئاگېۋىچ، نېمىدىن قايغۇرۇپ قالدىڭ؟ خۇدايا تۇۋا قىلدىم، ساڭا ئاشۇ كالته ـ سوكال جۇۋىلار نېمىگه لازىم بولۇپ قالدى؟ گەپ كالته جۇۋىدا ياكى ئېيتايلى، چەكمەندە ئەمەس، بەلكى دۇشمەنگه قاقشاتقۇچ زەربه بېرىشته. گېپىم توغرىمۇ؟ خوپ، هازىرچه خەير ـ خوش، ئۇنداق بولمىغاندا، سەن بىلەن سۆزلىشۈۋېرەي دېسەم، ئۇيەردە بىر تالاي ئىشىم تۇرۇپتۇ. قانداق، موزدىيكنى تاپتىڭمۇ؟ تېخىچه ئىزدەۋاتامسەن؟ هېچ دېرەك يوقمۇ؟ هەي، ئېھتىمال، ئۇنى خوپبرلىق كازاكلار سوۋيۇپ يېگەن بولۇشى مۇمكىن، يېگىنى گېپىغا تىقىلىپ ئۆلسۇن! سەن بۇ ئۇرۇشتىن شۇبھىلەنمە! بىزنىڭكىلەر مۇزدىكلارنى يېڭىدۇ! ـ شۇ سۆزدىن كېيىن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ پەلەمپەيگه قاراپ گىدەيگەن پېتى دىككاڭلاپ مېڭىپ كەتتى.

ئەمما، قارىغاندا، «مۇزدىكلارنى» يېڭىش ئۇنچىلىك ئاسان ئەمەس ئىدى... كازاكلارنىڭ كېينكى چېكىنىشىمۇ تالاپەتسىز ئۆتمىگەن. بىر سائەتتىن كېيىن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنىڭ خۇش كەيپىنى كۆڭۈلسىز خەۋەر بۇزۇپ قويدى. چال قۇدۇق بېشىغا جازا ياساش ئۈچۈن ياغاچ تاراشلاۋاتقان ئايال كىشىنىڭ قوشاق قېتىپ ئۆلۈككه يىغلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى. يىغا ئاۋازى بارغانسېرى يېقىنلاشتى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دۇناشكىنى بىلىپ كېلىشكه ئەۋەتتى.

ـ يۈگۈر، كىم ئۆلگەنلىكىنى بىلىپ كەل، ـ دېدى ئۇ پالتىنى كۆتەككه قادىپ.

ئۇزاققا قالماي دۇناشكا بىر خەۋەر بىلەن قايتىپ كەلدى، ئۇنىڭ ئېيتىشىغا قارىغاندا، فىلوندوۋو فرونتىدىن ئوق يەپ ئۆلگەن ئۇچ كازاكنىڭ ـ ئانىكۇشكا، خرىستونه ۋه يېزىنىڭ نېرىقى چېتىدىن بولغان يەنه بىر 17 ياشلىق يىگىتنىڭ جەستىنى ئەكىلىشكەن. بۇ خەۋەردىن هاڭ ـ تاڭ قالغان پانتېلېي

پروكوفييۇچ شەپكىسىنى بېشىدىن ئېلىپ، چوقۇنۇشقا باشلىدى.

— جايى جەننەتتە بولسۇن! ئېسىل كازاكلار ئىدى...— دېدى ئۇ خرىستونەنى قايغۇ بىلەن ئەسكە ئېلىپ. يېقىندا تاتار رىسكىدىن يىغىلىش پونكىتىغا ئۇنىڭ بىلەن بىللە بارغانىدى.

پانتېلېي پروكوفييۇچنىڭ ئەمدى قولى ئىشقا بارمىدى. ئانىكۇشكىنىڭ ئايالى ھۆكۈرەپ يىغلاپ، شۇنداق مەرسىيە قوشقى ئېيتتىكى، پانتېلېي پروكوفييۇچنىڭ يۈرىكى ئېزىلدى. ئايالالارنىڭ يىغا - زارىسىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئىشىكنى مەھكەم يېپىپ قويدى. مېھمانخانا ئۆيىدە دۇناشكا پىخىلداپ سۆزلەپ، كۆرگەنلىرىنى ئىلئىنىچنا‌غا سۆزلەپ بېرىۋاتاتتى:

— ... جېنىم ئانا، شۇنداق قارىسام، ئانىكۇشكىدا باش دېگەن نەرسە دېگۈدەك قالماپتۇ، باش ئورنىدا ئۇماچتەك بىر نەرسە قالغان. ياھەزرەت، شۇنداق دەھشەت! ئۇنىڭدىن چىققان سېسىق پۇراق بىر چاقىرىم يەردىن پۇرايدۇ... ئۇلارنى نېمىشقا ئەكەلگەنلىكىنى بىلمەيمەن! خرىستونە بولسا ھارۋىنى بىر ئېلىپ ئۆگىدىسىغا ياتقان، پۇتلىرى شىنىلىدىن چىقىپ، ھارۋىنىڭ ئارقا شوتىسىدىن ساڭگىلاپ قاپتۇ... خرىستونە پاكىز ۋە كۆپۈكتەك ئاپئاق! پەقەت ئوڭ كۆزىنىڭ ئاستىدا ئون تىيىنلىك تەڭگە پۇلدەك كىچىككىنە تۆشۈك بار، قۇلىقىنىڭ ئارقىسىدا قان ئۇيۇپ قاپتۇ.

پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ ئاچچىقى بىلەن يەرگە بىرنى تۆكۈردى - دە، ھويلىغا چىقتى، پالتا بىلەن يالاقنى قولىغا ئېلىپ، دونغا قاراپ ئاقساقلاپ مېڭىپ كەتتى.

— چوڭ ئاناڭغا ئېيت، مەن دوننىڭ نېرىقى تەرىپىگە چۈشۈپ كېسىشكە كەتتىم. ئاڭلىدىڭمۇ، بالام؟ — دېدى ئۇ مېڭىپ كېتىۋېتىپ، يازلىق ئاشخانا يېنىدا ئويناۋاتقان مىشاتكىغا.

دونىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى ئورمانىنىڭ ئىچى تىنىچ بولۇپ، يېقىملىق كۆز مەنزىرىسى قاپلىغانىدى. تېرەكلەردىن خاراڭلار شالدىرلاپ چۈشۈپ تۇراتتى. ئازغان شاخلىرىنى خۇددى يالقۇن قۇچاقلىۋالغاندەك، شالاڭ ياپراقلار ئارىسىدا قىپقىزىل جىگدىلىرى ئوت ئۇچقۇنلىرىدەك لاۋۇلداپ تۇراتتى. چىرىگەن ئەمەن فۇزۇلقىنىڭ ئاچچىق، ئۆتكۈر ھىدى ئورمانغا لىق تولغان. قارا بۆلجۇرگەنىنىڭ قويۇق ۋە تىكەنلىك ساپاقلىرى يەرنى چىرمىۋالغان؛ ئۇنىڭ يەر بېغىرلاپ توقۇلما بولۇپ كەتكەن شاخلىرىنىڭ ئاستىدا قارا بۆلجۇرگەنىنىڭ پىشقان كۆكىش مېۋىلىرى ئاپتاپتىن ماھىرلىق بىلەن يوشۇرۇنغان. سايە يەردىكى ئۆلۈك چۆپنىڭ ئۈستىگە چۈشكەن شەبنەم چۈش ۋاقتىغچە قۇرۇمىغان، ئۇنىڭ ئۆمۈچۈك تورلىرى كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرىدۇ. ئورمانىدىكى سۈكۈناتنى پەقەت تۆمۈر تۇمشۇقنىڭ تاقىلدىغان ئاۋازى بىلەن سېرىق قۇشقاچلارنىڭ چىرىلداشلىرى بۇزۇپ تۇراتتى.

ئورمانىنىڭ جىمجىت سۈرلۈك مەنزىرىسى پانتېلىي پروكوفېيېۋىچقا ئارامبەخش تەسىر قىلدى. ئۇ تۆكۈلگەن ھۆل ياپراقلارنى پۇتى بىلەن كۆرەپ، چاتقاللارنىڭ ئارىسىدا ئاستا چامداپ مېڭىپ ئويلايتتى: ھايات دېگەن مانا شۇ: ئۇلار تېخى يېقىنىدىلا تىرىك ئىدى، بۈگۈن ئۇلارنى خەلق يۇيۇپ، يەرلىكىكە قويۇۋاتىدۇ. قانداق كازاكنى يېقىتقان ـ ھە! تېخى يېقىنىدىلا بىزنى يوقلاپ كەلگەنىدى، دارىيىنى دەريادىن سۈزۈپ چىققاندا دونىڭ قىرغىقىدا تۇرغانىدى. ئېھ، خرستان، خرستان! دۈشمەننىڭ ئوقى ساڭىمۇ تەگدى... ھەم ئانىكۇشكىغا... ئۇ قانداق خۇش خۇي كازاك ئىدى، ھاراق ـ شاراب ئىچمىشنى، ئويناپ ـ كۈلۈشنى ياخشى كۆرەتتى، مانا ھازىر مەرھۇم بولۇپ كەتتى... پانتېلىي پروكوفېيېۋىچ دۈناشكىنىڭ سۆزلىرىنى ئەسلەپ، ئانىكۇشكىنىڭ كۈلۈمسىرىگەن، بۇرۇتسىز، ھەرەم كىشىسىگە ئوخشاش چىرايىنى

تۇيۇقسىز ئوپئوچۇق ئېسىگە ئالدى ـ ده، هازىرقى لەپەستىن توختىغان، بېشى يانجىلغان ئانىكۇشكىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمىدى. «گرىگورىي بىلەن ماختىنىپ، بىكاردىن خۇدانىڭ غەزىپىگە قالدىم، ــ دەپ ئۆزىگە ئۆزىگە كايىدى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بېشىنى بىسخلېبنوف بىلەن قىلىشقان گەپ ـ سۆزلىرىنى يادىغا چۈشۈرۈپ، ــ بەلكى، ئوق چوقۇلىغان بولسا، گرىگورىيمۇ ھازىر بىر يەردە ياتمىغاندۇر؟ خۇدايا، مۇنداق مۇسىبەتنى بېشىمىزغا سالما! ئۇ چاغدا بىز قېرىلارغا كىم يانتايىاق بولىدۇ؟»

چاتقال تېگىدىن پىر قىلىپ ئۇچقان خورما زەڭ غورىلاي پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇ قۇشنىڭ قىيپاش، شىددەتلىك ئۇچۇشىغا مەقسەتسىز قاراپ تۇردى ـ ده، يەنە مېڭىشىنى داۋاملاشتۇردى. كىچىك كۆلچەكنىڭ يېنىدىكى چاتقالـلىقتا بىرنەچچە تال چۈشقا قىزىقسىپ، ئۇنى كېسىشكە كىرىشتى. ئىش بىلەن بولۇپ، ھېچنېمىنى ئويلىماسلىققا تىرىشتى. بىر يىل ئىچىدە ئەجەل شۇنچىلىك كۆپ ئۇرۇق ـ تۇغقان، تونۇش ـ بىلىشلىرىنى يوق قىلدىكى، ئۇلار لىپىدە يادىغا چۈشۈپ، يۈرىكى ئازابلىنىشقا باشلىدى، گويا پۈتۈن جاھان قاراڭغۇلىشىپ قالغا پەردە يېپىنغاندەك بولدى.

ــ مۇنۇ شاخنى كېسىش كېرەك. ياخشى چۈشەن ئىكەن! قاشا توقۇشقا دەل كېرىكى مۇشۇ، ــ دېدى ئۇ ئۆز ـ ئۆزى بىلەن ئۇنلۈك سۆزلىشىپ، قايغۇلۇق پىكىرلەردىن خالى بولۇش مەقسىتىدە.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ بىردەم ئىشلىگەندىن كېيىن ئۈست كىيىمىنى سېلىپ تاشلاپ، كەسكەن چۈشەلىرىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇردى ـ ده، سولغان ياپراقلارنىڭ چۆچۈمەل پۈرىقىنى تەشنالىق بىلەن يۇتۇپ، غۇۋا تۈتەك باسقان ئۇپۇقىغا، ئالتۇن كۆز قويىندا ئاخىرقى گۈزەللىك بىلەن جۇلالىنىپ تۇرغان يىراقتىكى

ئۇششاق ئورمانلارغا ئۇزاققىچە كۆز تىكتى. يېقىنلا بىر يەردە قارا ئېرەنىك چاتقاللىرى كۆزگە چېلىقتى. بۇ دەرەخنىك ئاجايىپ چىرايلىق غوللىرى سالقىن كۆزنىك ئاپتىپىدا باشقىچە يالتىرايتتى. ئۇنىك قىپقىزىل ياپراقلار بىلەن ئېگىلىپ تۇرغان باراقسان شاخلىرى گويا چۆچەكتە تەسۋىرلىنىدىغان يەردىن كۆتۈرۈلۈپ ئۇچقان سۈمۈرغ قۇشنىك قانىتىدەك كەڭ يېيىلغانىدى. پانتېلىي پروكوفىيېۋنىچ ئۇنىڭغا ئۇزاققىچە زوقلىنىپ قاريدى، ئاندىن تۇيۇقسىز كۆلچەككە كۆزى چۈشتى - دە، سۈپسۈزۈك توختاق سۇدا دۈمبىسى قارا چوڭ - چوڭ سازاڭ بېلىقلارنى كۆرۈپ قالدى، بۇلار سۇنىڭ يۈزىگە چىقىپ شۇنداق ئۇزەتتىكى، قانات-لىرى ۋە پىلتىڭلاپ تۇرغان قىزىل قۇيرۇقلىرى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلار سەككىز ئىدى. ئۇلار بەزىدە نېلۇپەرنىڭ يېشىل قالقانلىرىنىڭ ئاستىغا كىرىپ يوشۇرۇنۇۋالاتتى - دە، سۈزۈك يەرگە ئۇزۇپ چىقىپ، چۆكۈپ كېتىۋاتقان سۆگەت ياپراقلىرىنى تۇتۇپ ئەكىتەتتى، كۆلچەكنىڭ سۈيى كۈزگە يېقىن تۇگەي دەپ قالغانلىقتىن، سازاڭلارنى تۇتۇش ئانچە قىيىن ئەمەس ئىدى. پانتېلىي پروكوفىيېۋنىچ كۆپ ئاۋارىچىلىك تارتمايلا ياندىكى كۆلنىڭ يېنىدىن تېگى يوق تاشلاندۇق بىر سېۋەتنى تېپىپ، كۆلچەككە قايتىپ كەلدى، شالۋۇرىنى سېلىپ تاشلاپ سۇغا كىردى - دە، سوغۇقتىن چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ئۇھ - ئۇھلاپ، بېلىق تۇتۇشقا كىرىشتى. ئۇ تىزىغىچە لاي كېچىپ، سۇنى لېيىتىپ، كۆلچەك بويلاپ ئاران - ئاران سەنتىرەكلەپ ماڭاتتى، سېۋەتنى سۇغا تاشلاپ، گىرۋەكلىرىنى سۈنىڭ تېگىگىچە پاتۇردى، ئاندىن سېۋەتنىڭ ئىچىگە قولىنى تىقىپ، ئىنتىزارلىقتا كۈچلۈك بېلىق ماڭا پىلتىڭلايدۇ، ماڭا سۈنى بۇلدۇقلىتىدۇ دەپ كۈتۈپ تۇردى. ئۇنىڭ تىرىشچانلىقى ئۇتۇقلۇق بولۇپ چىقتى: ھەربىرى ئون قاداقتىن كېلىدىغان ئۈچ سا-

زاك بىلىقنى سېۋەت يېپىپ تۇتۇۋالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن بىلىق تۇتۇشقا ماداري يەتمىدى، چۈنكى سوغۇقتا مېيىپ پۇتىنىڭ يېيى تارتىشىپ، تىترەشكە باشلىغانىدى. ئۇ تاپقان ئولجىسىغا قانائەت قىلىپ، كۆلچەكتىن چىقتى، پۇتلىرىنى يىكەن بىلەن سۈرتەتى، كىيىمىنى كىيدى، ئاندىن ئىسسىنىۋېلىش ئۈچۈن يەنە چېۋىق كېسىشكە باشلىدى. ھەر نېمىدېگەندە بىلەن بۇ قېتىمقى ئىش ئوڭىدىن كەلگەنىدى. كۈتۈلمىگەندە بىر پۇتقا يېقىن بېلىق تۇتۇش ھەركىمگە نېسىپ بولمايدىغۇ! بېلىق تۇتۇش ئۇنىڭغا ئەرمەك بولدى، قايغۇلۇق پىكىرلەرنى كۆڭلىدىن چىقاردى. ئۇ قالغان بېلىقلارنىمۇ تۇتىمەن دېگەن نىيەت بىلەن سېۋەتنى ئىشەنچىلىك بىر يەرگە يوشۇرۇپ قويدى. ئۇ چوڭ - چوڭ، سېمىز، ئالتۇنسىمان سازاك بېلىقلارنى قىرغاقتا ئىرغىتىپ تاشلىغانلىقىنى بىرەر ئادەم كۆرۈپ قالمىغاندۇر دەپ، ئەتراپىغا ئېھتىيات بىلەن قاراپ چىقتى، — پەقەت شۇندىن كېيىنلا بىر باغلام چېۋىقنى ۋە بىر تال چېۋىققا ئوتكۈزۈلگەن بېلىقلارنى كۆتۈرۈپ، ئالدىرىماي دون تەرەپكە يول ئالدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ تەلىيى ئوڭىدىن كېلىپ قېلىپ، تۇتقان بېلىقلىرى توغرۇلۇق ئىلگىنىچىغا مەسئۇلۇق بىلەن كۈلۈمسىرەپ سۆزلەپ بەردى، قېيقىزىل مىستەك تاۋلىنىپ تۇرغان سازاكلارغا يەنە بىر قېتىم زوقلىنىپ قاراپ قويدى، ئەمما ئىلگىنىچا ئۇنىڭ شادلىقىغا خالار - خالماي ئورتاقلاشقان بولدى. ئىلگىنىچا ئۆلگەنلەرنى كۆرۈشكە كېتىپ، ئۇ يەردىن كۆزلىرى ياشلانغان، قايغۇغا چۆمگەن ھالدا قايتىپ كەلگەنىدى.

— ئانىكەينى كۆرۈشكە بارامسەن؟ — دەپ سورىدى ئىلگىنىچا.

— بارمايمەن. نېمە، مەن ئۆلگەن ئادەملەرنى كۆرمەگەنمىدىمۇ؟ ئۆلۈكلەرنى مەن تولا كۆرگەنمەن، شۇمۇ يېتەر!

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— بەرىپ كەلسەك بولاتتى. بارمىساق ياخشى ئەمەس، كىشىلەر سېنى ۋىدالىشىشقا كەلمىدى، دېيىشىۋاتىدۇ!

— نېرى كەتسەكچۇ، خۇدا ھەققى! مەن ئۇنىڭغا بالامنى چوقۇندۇرغۇزغان ئەمەس، ئۇنىڭ بىلەن ۋىدالىشىشقا قىزىقىم يوق! — دەپ چىشىنى غۇچۇرلاتتى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ.

ئۇ دەپىنە قىلىشقىمۇ بارمىدى. ئەتىگەندىلا دوختۇرخانىدىن نېرىقى تەرەپىگە كېتىپ، كۈن بويى شۇ يەردە بولدى. چېركاۋنىڭ دەپىنە مۇراسىمى قوڭغۇرىقى ئۈنى ئورماندا شەپكىسىنى قولىغا ئېلىپ، چوقۇنۇشقا مەجبۇر قىلدى، شۇنىدىن كېيىن ئۇ ھەتتا پوپقا خاپا بولدى: قوڭغۇراقنى شۇنچە ئۇزاق سوقتۇرۇش ئەقىلغە سىغىدىغان ئىشمۇ؟ بىر قېتىملا سوقسا بولدى ئەمەسمۇ، پۈتۈن بىر سائەت دوڭگۇرلىتىپ نېمە قىلىدۇ؟ قوڭغۇراق سوقۇشتىن نېمە پايدا؟ پەقەت كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى جىغىلدىتىپ، ئۆلۈمنى تولا ئويلايدىغان قىلىپ قويىدۇ. بۇنىڭسىزمۇ كۈز كۈنلىرى جاھاندىكى ھەممە نەرسە: تۆكۈلگەن ياپراقلارمۇ، كۆك ئاسماندا قاقىلداپ ئۇچۇپ ئۆتكەن غازلارمۇ، يەردە ئۆلۈكتەك جىمجىت ياتقان گىياھلارمۇ ئۆلۈمنى ئەسكە چۈشۈرىدۇ...

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ھەرقانداق غەم ـ قايغۇدىن ئۆزىنى ساقلىماقچى بولغان بولسىمۇ، ئەمما كۆپ ئۆتمەي ئۇنىڭغا يېڭىدىن قاتتىق بىر چۆچۈشنى باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كەلدى. بىر كۈنى چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدا دۇناشكا دېرىزىگە قاراپ مۇنداق دېدى:

— ھوي، فرونتتىن يەنە بىر ئۆلۈكنى ئەكىلىشىۋاتىدۇ! ھارۋىنىڭ ئارقىسىغا چۈلۈۋىدىن باغلاپ قويۇلغان بىر ھەربىي ئات ئاستا مېڭىپ كېلىۋاتىدۇ... بىرى ھارۋىنى ھەيدەپتۇ، ئۆلۈك شىنېلنىڭ ئاستىدا ياتىدۇ. ھېلىقى ھارۋىنى ھەيدىگىنى بىزگە ئارقىسىنى قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ، بىزنىڭ يېزىلىقمۇ ياكى

ئەھەسمۇتو نۇيالمايۇاتسەن...» ــ دۇناشكا تازا سەنچىلاپ قاپتى ــ ده، چىرايى خەسىدەك ئاقىرىپ كەتتى، ــ بۇ... بۇ...، ــ دەپ دۇدۇقۇپ قالدى ــ ده، بىردىنلا قاتتىق ۋارقىرىۋەتتى، ــ گىرىشكىنى ئەكىلىۋاتسۇ!... ئات شۇنىڭ! ــ دۇناشكا ھۆكۈرەپ يىغلاپ دالانغا يۈگۈرۈپ چىقتى.

ئىلگىنىچىلا شەرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇشقا مادارى يەتمەي، كۆزلىرىنى قولى بىلەن يېپىۋالدى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئۇ-رۇندۇقتىن تەسلىكتە تۇرۇپ، قارىغۇ ئادەمدەك ئىككى قولىنى ئالدىغا سوزۇپ، ئىشىككە قاراپ ماڭدى.

پروخور زىكوف دەرۋازىنى ئاچتى، پەلەمپەيدىن يۈگۈرۈپ چۈشكەن دۇناشكىغا يالت قىلىپ قاپتى ــ ده، كۆكۈلسىزلىك بىلەن:

ــ مېھمانىنى قوبۇل قىلىڭلار... ئويلىمىغان بولۇشۇڭلار كېرەك؟

ــ جىگەر پارىمىز ئىدىڭ! جېنىم ئاكا! ــ دەپ نالە ــ زارە قىلىشقا باشلىدى دۇناشكا ئىككى قولى بىلەن بويىنىغا ئېسىلىپ.

پروخور قىزنىڭ كۆز يېشى بىلەن يۇيۇلغان يۈزىگە، ئاندىن پېشايۋاندا ئۇنىنى چىقارماستىن تۇرغان پانتېلېي پروكوفېيېۋىچقا قارىغاندىن كېيىنلا ئەھۋالنى ئېيتىش ئېسىگە كەلدى:

ــ قورقماڭلار، قورقماڭلار! ئۇ تىرىك. كىزىك ئاغرىقى بىلەن يېتىپ قالدى.

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ دەرمانسىزلىق بىلەن ئىشىكنىڭ يانىدا ياغىچىغا يۆلىنىپ قالدى.

ــ تىرىك!!! ــ دەپ ۋارقىرىۋەتتى دۇناشكا. بىر كۈلۈپ، بىر يىغلاپ، ــ گىرىشكا تىرىك ئىكەن! ئاڭلاۋاتامسەن؟! ئۇ ئاغرىپ قالغانلىقتىن، بۇ يەرگە ئەكىلىشىپتۇ! كىرىپ ئاپامغا ئېيت، نېمە قاراپ تۇرىسەن؟!

— قورقما، پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ! مەن تىرىك ئادەمنى ئەكەلدىم، تەن سالامەتلىكنى سورىمايلا قوي، — پروخور ئالدىراشلا شۇ سۆزنى تەكىتلىدى - دە، ئاتنىك يۈگىنىدىن يېتىلەپ ھويلىغا كىردى.

پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ دەلدەكشىپ بىرنەچچە قەدەم چاماداپ، پەلەمپەيدىن بىر بالداق پەسكە چۈشتى. دۈناشكا ئاپىسىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ يېنىدىن قۇيۇندەك چېپىپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى. پروخور ئاتلارنى پەلەمپەينىڭ قېشىدىلا توختىتىپ پانتىلىي پروكوفىيېۋىچقا قارىدى.

— نېمە ئولتۇرىسەن؟ تېرە ياپقۇچنى ئەكەل، ئۇنىسى ئۆيگە ئەكىرىمىز.

چال ئۇنچىقماي ئولتۇراتتى، كۆزلىرىدىن مونچاقتەك ياش تۆكۈلەتتى. يۈزى ھەرىكەتسىز ئىدى، بىرمۇ مۇسكۇلى مىدىرلىماپتتى. ئۇ چوقۇناي دەپ ئىككى قېتىم قولىنى كۆتۈرگەنىدى، ئەمما قولىنى پىشانىسىگە ئاپىرىشقا قۇربى يەتمەي، يەنە پەسكە چۈشۈردى. بوغۇزىغا بىرنېمە تىقىلىپ قالغاندەك، خىرىلداپ قالدى.

— سەن بەك قورقانلىقتىن، ئەس - ھوشۇڭنى يوقىتىپ قويغاندەك تۇرىسەن، — دېدى پروخور ئۆكۈنگەن ھالدا، — بىرىنى ئالدىنئالا سىلەرگە ئەۋەتسەم، ئۇقتۇرۇپ قويۇش ئېسىمگە كەلمەپتۇ! مەن ئەخمەق ئىكەنمەن، راستىنلا ئەخمەق! خۇش، ئورنۇڭدىن تۇر، پروكوفىيچ. بىمارنى ئۆيگە ئەكىرىش كېرەك. سىلەرنىڭ تېرە ياپقۇچىلار قېنىسى ياكى قولدا كۆتۈرەمدۇق؟

— كىچىككىنە توختاپ تۇر...، — دېدى پانتىلىي پروكوفىيېۋىچ خىرىلداپ، — پۈتۈم ئۈيۈشۈپ، ھېچ دەسسەلمەيۋاتىمەن. مەن ئۇنى ئۆلگەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپتۇمەن... خۇدايغا شۈكۈر... بۇنى زادىلا كۈتمىگەنىدىم...، — ئۇ كونا

راپ كەتكەن كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىدىكى تۈگمىلەرنى يۇلۇپ تاشلاپ، ياقىسىنى كەڭ ئاچتى ـ دە، ئاغزىنى يوغان ئېچىپ، تەشنالىق بىلەن ھاۋانى سۈمۈرۈشكە باشلىدى.

ـ قوپ، قوپ، پروكوفېيچ! ـ دەپ ئالدىراتتى پروخور، ـ بىزدىن باشقا ئۇنى كۆتۈرۈپ كىرگۈزىدىغان ئادەم يوققۇ؟

پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ خېلى تەسلىكتە ئورنىدىن تۇرۇپ، پەلەمپەيدىن چۈشتى، شىنىلىنى قايرىپ تاشلاپ، ھوشسىز ياتقان گرىگورىيغا ئېگىشتى. ئۇنىڭ بوغۇزىدا يەنە بىر نەرسە غۇرتلىدىغاندەك بولدى، ئەمما ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، پروخورغا قايرىلدى.

ـ سەن پۇتىدىن تۇت، كۆتۈرۈپ ئەكىرەيلى.

گرىگورىينى مېھمانخانا ئۆيىگە ئەكىرىشتى، ئۇنى تاڭدىكى سالدۇردى، كىيىمىنى يېشىپ، كارىۋاتقا ياتقۇزدى. دۇناشكا ئاشخاندىن تەشۋىش بىلەن ۋارقىرىدى:

ـ دادا، ئانامنىڭ ئەھۋالى ياخشى ئەمەس... بۇ ياققا كىر!

ئىلىنچىنا ئاشخانىدا پولنىڭ ئۈستىدە ياتاتتى. دۇناشكا تىزلىنىپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ كۆكسىگە كەتكەن يۇزىگە سۇ پۈركۈۋاتاتتى.

ـ يۈگۈر، كاپىتونوفنا مومايىنى چاقىر، چاققان بول! ئۇ قان ئېلىشنى بىلىدۇ. ئاپامدىن قان ئېلىش لازىم بولۇپ قالدى دەپ ئېيت، ئەسۋابىنى ئالغاچ كەلسۇن! ـ دەپ بۈيرۇدى پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ.

دۇناشكا بويىغا يېتىپ قالغان قىز بولغانلىقتىن، يېڭا ئىچى بىلەن يالاڭباش يۈگۈرۈشنى ئەپ كۆرمىدى؛ ئۇ رومىلنى قولىغا ئېلىپ، ئالدىراش بېشىغا ئارتتى ـ دە، دېدى:

ـ بالىلارنى قورقۇتۇۋەتتىڭلار! يېڭالالا، بىز قانداق بالا

لاغا يولۇقتۇق... دادا، باللارغا قاراپ قوي، مەن تېزلا قايتىپ كېلىمەن!

بەلكىي، دۇناشكىنىڭمۇ ئەينەككە بىر قارىۋالغۇسى بار ئىدى، ئەمما تېتىكلىشىپ قالغان پانتىلىي پروكوفېيېۋنىچ ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىغانلىقتىن، قىز ئاشخانىدىن قۇيۇندەك يۈگۈرۈپ چىقتى.

دۇناشكا يان ئىشىكتىن چىقىپلا ئاكسىنىيىنى كۆردى. ئاكسىنىيىنىڭ ئاپئاق يۈزىدە قاندىن ئەسەر يوق ئىدى. ئۇ جانسىز قوللىرىنى پەسكە چۈشۈرۈپ قاشاغا يۆلىنىپ تۇراتتى. خىرەلەشكەن قارا كۆزلىرىدە بىر تامچىمۇ ياش كۆرۈنمەيتتى، ئەمما بۇ كۆزلەردە شۇنچىلىك ئازاب چەككەنلىك ۋە يالۇۋۇرۇش ئالامەتلىرى بار ئىدىكى، دۇناشكا بىر سېكۇنت توختاپ، بىئىختىيار ۋە ئۆزىمۇ كۈتمىگەن هالدا:

— تىرىك، تىرىك، كىزىك بولۇپ قاپتۇ، — دېدى — ده، گىلدىڭلاپ تۇرغان ئېگىز كۆكسىنى ئىككى قولى بىلەن چاڭگالىغان پېتى تار كوچا بويلاپ تېز يۈگۈرۈپ كەتتى.

مېلىخوفلارنىڭ هويلىسىغا گەپ ئاڭلاشقا قىزىققان ئايالالار تەرەپ - تەرەپتىن كەلگىلى تۇردى. ئۇلار ئاكسىنىيىنىڭ مېلىخوفلارنىڭ يان ئىشىكىدىن ئالدىرىماي چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭ كېيىن تۇيۇقسىز قەدىمىنى تېزلىتىپ، ئالدىغا ئېگىلىشكەن پېتى قولى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋالغانلىقىنى كۆردى.

25

بىر ئايدىن كېيىن گرىگورىي ساقىيىپ كەتتى. نوياбر ئېيىنىڭ 20 - كۈنلىرىدە ئۇ بىرىنچى قېتىم ئورۇنىدىن تۇردى ۋە بويى ئېگىز، ياداپ قۇرۇق سۆڭەك بولۇپ قالغان

هالدا ئۆينىڭ ئىچىده ده‌لده‌كشىپ مېڭىپ، دېرىزىنىڭ ئالدىدا توختىدى.

يەرده، سارايلارنىڭ پاخال بىلەن يېپىلغان ئۆگزىلىرىده يېڭى ياغقان قار ئالماستەك چاقنايتتى. تار كوچىدا چانىنىڭ ئىزلىرى كۆرۈنەتتى، قاشا تام ۋە دەرەخلەرنىڭ ئۈستىگە جۇشكەن كۆكۈش قىرو پېتىپ كېتىۋاتقان قۇياشنىڭ نۇرىدا ھەسەن-ھۈسەندەك پارقىرايتتى.

گرىگورىي ئويچان كۈلۈمسىرەپ، ئورۇق قولى بىلەن بۇرۇتىنى سىيلاپ، ئۇزاققىچە دېرىزىدىن قاراپ تۇردى. بۇنداق يېقىملىق قىشنى تېخى ھېچقاچان كۆرمىگەنىدەك ئىدى. ھەممە نەرسە ئۇنىڭغا غەلىتە، يېڭىلىققا تولغان، مەنىلىك كۆرۈنىدى. ئۇ ئاغرىقتىن قوپقاندىن كېيىن كۆزلىرى روشەنلىشىپ قالغانىدەك بولۇپ، ئەتراپ مۇھىتنا يېڭى نەرسىلەرنى بايقاشقا باشلىدى ۋە ئۆزىگە بۇرۇندىن تارتىپ تونۇش نەرسىلەرنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى ھېس قىلدى.

گرىگورىينىڭ مىجەزىدە بۇرۇن بولۇپ باقمىغان ھەر نەرسىگە قىزىقىدىغان ئادەت پەيدا بولۇپ، ئۇ يېزىدا ۋە ئائىلىسىدە يۈز بېرىۋاتقان ھادىسىلەرگە دىققەت بىلەن قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى. تۇرمۇشتىكى ھەممە نەرسە ئۇنىڭغا قانداقتۇر يېڭى، سىرلىق بولۇپ قالغانىدى، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتاتتى. كۆز ئالدىدا يېڭىدىن پەيدا بولغان دۇنياغا ئۇ سەل ئەجەبلىنىش بىلەن قارايتتى - ده، لەۋلىرىدىن بالىلارچە ساددا تەبەسسۇم ئېرىمەيتتى، بۇ تەبەسسۇم ئۇنىڭ سۈرلۈك قىياپىتىنى، رەھىمسىز كۆزلىرىنىڭ ئىپادىسىنى ئاجايىپ ئۆزگەرتىۋەتكەن، ئاغزىنىڭ ئىككى بۇرجىكىدىكى قوپال قورۇقلارنى يۇمشاتقانىدى. بەزىدە ئۇ بالىلىق ۋاقتىدىن تارتىپ ئۆزىگە تونۇش بولغان ئۆي ئىچى بۇيۇملىرىغا قاشلىرىنى تۇرۇپ، گويا يىراق بىر چەت

ئەلدىن يېقىندىلا كەلگەن ئادەمدەك، بۇ نەرسىلەرنى بىردىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك تازا سىنچىلاپ قاراپ كېتەتتى، بىر كۈنى ئىلئىسنىچنا ئۇنىڭ يېپ ئىگىرىدىغان چاقنى ئايلاندۇرۇپ، ھەممە تەرەپتىن قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەيران قالدى. ئانىسى ئۆيگە كىرىپ كېتىش بىلەن گىرىگورىي بىرئاز ئىزا تارتىپ، چاقنىڭ يېنىدىن كەتتى.

دۇناشكا ئۇنىڭ ياغاق ئۇزۇنتۇرا گەۋدىسىگە كۆلمەي قارىيالمايتتى. گىرىگورىي پەسكە سىيرىلىپ چۈشۈۋاتقان تامبىلىنى قولى بىلەن تۇتۇۋېلىپ، جۇدىگەن شادىياقلىرىنى ئاران - ئاران يۆتكەپ، ئۆي ئىچىدە كۆڭلەكچان مېڭىپ يۈرەتتى. ئولتۇرماقچى بولسا، يىقىلىپ چۈشۈشتىن قورقۇپ، دەرھال قولى بىلەن بىر نەرسىنى تۇتۇۋالاتتى. ئۇنىڭ كېسەل مەزگىلىدە ئۆسۈپ قالغان قارا چاچلىرى چۈشۈشكە باشلىغان، قويۇق ئاق سانجىلغان جىگىگىلەك كوكۈلىسى پەسكە يېتىپ قالغانىدى.

ئۇ دۇناشكىنىڭ يارىدىمى بىلەن چېچىنى ئۆزى قىردى، بېشىنى چۈشۈرۈپ بولۇپ، سىگىلىسىغا يۇزىنى بۇرىغانىدى، بۇ قىز قولىدىكى ئۇستىرىنى يەرگە چۈشۈرۈۋېتىپ، قورسىقىنى تۇتقان پېتى ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلاپ، كۈلكىدىن تىلىقىپ كەتتى.

گىرىگورىي ئۇ كۈلكىدىن توختىغىچە سەۋر - تاقەت بىلەن كۈتۈپ تۇردى، ئەمما كېيىن چىداپ تۇرالماي، تىترىگەن زەئىپ ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىۋەتتى:

— كۆزۈڭگە قارا، بۇنداق كۈلۈۋەرسەڭ، ئاخىر گۇناھىغا قالىسەن، كېيىن ئۇيات بولىدۇ، سەن بويىغا يەتكەن قىزغۇ، — ئۇنىڭ ئاۋازىدا بىر ئاز رەنجىش بار ئىدى.

— ۋاي - ۋۇي، ئاكا! جان ئاكا! ياخشىسى مەن چىقىپ كېتەي... كۇچ - ماداردىم قالمىدى! ۋاي - ۋۇي، سەن نېمىگە ئوخشاپ قالدىڭ - ھە! نەق باغچىدىكى قارانچۇق! —

دۇناشكا قىستاپ كېلىۋاتقان كۆلكە ئارىسىدا ئاران شۇ سۆزنى دېيەلىدى.

— مۇبادا سەن كېزىك بولۇپ ساقايساڭ، قانداق بولۇپ قالىدىغانلىقىڭنى شۇ چاغدا كۆرەتتىم. يەردىن ئۈستۈرنى ئال، بول!

ئىلئىنىچنا گرىگورىينى ياقلاپ، ئاچچىقى بىلەن:

— راستتىنلا، سەن نېمىشقا يىخىلداپ كۆلۈۋېرىسەن؟ سەن تازا ئەخمەق قىز ـ دە، دونكا! — دېدى.

— قارىغىنا، ئاپا، ئۇ نېمىگە ئوخشاپ قالغان! — دېدى دۇناشكا يېشىنى سۈرتۈپ، — بېشىنىڭ ھەممە يېرى ھۆررەك ـ ھۆررەك، تاۋۇزدەك يۇمىلاق، يەنە شۇنداق قاپقارىكى... ۋاي ـ ۋاي، چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى!

— ئەينەكنى بەرگىنە! — دېدى گرىگورىي.

ئۇ كىچىككىنە ئەينەكنىڭ سۇنۇقىغا قاراپ، ئۆزىمۇ ئۆزاققىچە ئاۋازىنى چىقارماستىن ئاستا كۈلدى.

— ئوغلۇم، نېمىشقا چېچىڭنى چۈشۈردۇڭ، شۇنداق يۇرگىنىڭ ياخشى ئىدىغۇ، — دېدى ئىلئىنىچنا نارازى بولۇپ.

— سېنىڭچە، تاقىرباش بولغان ياخشىراقمۇ؟

— بۇنداق بولسىغۇ ئىنتايىن ئۇياتلىق ئىش بولىدۇ.

— ئۇنداق بولغاندىن كېيىن گەپنى قويۇڭلا! — دېدى گرىگورىي ئاچچىقى بىلەن سوپۇن مازغىپىنى چوتكا بىلەن كۆپۈرۈۋېتىپ.

ئۇ ئۆيدىن چىقمىشقا ئىمكانىيىتى بولمىغانلىقتىن، كۆپ ۋاقىت بالىلىرى بىلەن بەند ئىدى. بالىلىرى بىلەن ئۇ ـ بۇ توغرۇلۇق سۆزلىشىپ، ناتالىيىنى ئەسكە چۈشۈرمەسلىككە تىرىشاتتى. ئەمما بىر كۈنى پولىيوشكا دادىسىغا ئەركىلەپ تۇرۇپ:

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـ دادا، ئاپام قېشىمىزغا قايتىپ كەلمەمدۇ؟ ـ دەپ سوراپ قالدى.

ـ ياق، قىزىم، ئۇ يەردىن ھېچكىم قايتىپ كەلمەيدۇ...

ـ نەدىن؟ قەبرىستانلىقتىنمۇ؟

ـ قىسقىسى، ئۆلگەنلەر قايتىپ كەلمەيدۇ...

ـ ئۇ پۈتۈنلەي ئۆلگەنمۇ؟

ـ شۇنداق بولمايچۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۆلگەن.

ـ مەن تېخى ئۇنى بىزنى سېغىنغاندا قايتىپ كېلەمدىكىن دەپ ئويلاپتۇمەن...، ـ دەپ پىچىرلىدى پولىيوشكا.

ـ سەن ئۇنى ئويلىما، جىگەر پارەم، كېرىكى يوق، ـ دېدى گرىگورىي ئاستا ئۇنىنى چىقىرىپ.

ـ مەن ئاپامنى نېمىشقا ئويلىمايدىكەنمەن؟ ئۆلگەنلەر ھال ـ ئەھۋال سوراپ كەلمەمدۇ؟ ئاز ۋاقىتقا بولسىمۇ كەلمەمدۇ؟

ـ ياق. خوپ، ئەمدى بېرىپ مىشاتكا بىلەن ئوينا، ـ دېدى گرىگورىي ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، ئاغرىق ئۇنىڭ ئىرادىسىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قويغاندەك كۆزلىرىگە جىققىدە ياش كەلدى ـ دە، ئۇنى بالىلىرىغا كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن يۈزىنى ئەينەككە يېقىپ دېرىزىنىڭ ئالدىدا ئۇزاق تۇردى.

ئۇ بالىلىرى بىلەن ئۇرۇش توغرۇلۇق سۆزلىشىشنى ياخشى كۆرمەيتتى. مىشاتكىنىڭ دۇنيادا ئەڭ قىزىقىدىغىنى ئۇرۇش ئىدى. ئۇ پات ـ پات ئاتىسىغا سوئال قويۇپ، ئۇرۇشنى قانداق قىلىدۇ، قىزىللار قانداق ئادەم، نېمە ئۈچۈن قىزىللارنى ئۆلتۈرىدۇ، زادى نېمە ئۈچۈن؟ دەپ سوراپ تۇرۇۋالاتتى. گرىگورىي قاپىقىنى تۈرۈپ، زەردە بىلەن مۇنداق دەيتتى:

ـ ماڭا، سېغىزخان يەنە شاقىلدىغىنى تۇردى! بۇ ئۇرۇش ساڭا نېمە لازىم بولۇپ قالدى؟ قوي، ئەڭ ياخشىسى، ياز كەلگەندە قارماق بىلەن بېلىقنى قانداق تۇتىدىغانلىقىمىز

توغرۇلۇق سۆزلىشەيلى. مەن ساڭا قارماق تەييارلاپ بېرەيمۇ؟ مەن هويلىغا چىقالايدىغان بولغاندا ئاتىنىڭ قىلىدىن قارماق بىغى ئېشىپ بېرىمەن.

مشاتكا سوقۇش توغرۇلۇق سۆز ئاچقاندا گرىگورىي ئىچىدە ئۇيا تلىق هېس قىلاتتى: بالىنىڭ ئاددىي، سەممىي سوئاللىرىغا نېمىدەپ جاۋاب بېرىشنى بىلمەيتتى. نېمە ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى كىم بىلسۇن ياكى مۇنداق سوئاللارغا قانداق جاۋاب بېرىشنى بۇرۇن ئۆزى ئويلاپ كۆرمىگەنلىكىنىمۇ؟ ئەمما مشاتكىنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرمەي قۇتۇلۇپ كېتىش ئانچە ئاسان ئەمەس ئىدى: ئۇ دادىسىنىڭ بىلىق تۇتۇش توغرىسىدىكى گېپىگە دىققەت بىلەن قۇلاق سالغان بولۇپ، ئارقىدىنلا يەنە سورايتتى:

— دادا، سەن ئۇرۇشتا ئادەم ئۆلتۈرگەنمۇ؟

— قوي دەيمەن، ئادەمنىڭ كۆزىگە كىرىۋالما!

— ئادەم ئۆلتۈرۈش قورقۇنچلۇقمۇ؟ ئادەمنى ئۆلتۈرگەندە قان چىقامدۇ؟ قان كۆپ چىقامدۇ؟ توخۇدىن ياكى قويدىن چىققانغا قارىغاندا كۆپمۇ؟

— مەن ساڭا ئېيتتىمغۇ بۇ توغرىدىكى پاراڭنى قوي دەپ! مشاتكا بىر دەم ئۇنچىقمايتتى — دە، كېيىن ئويچانلىق بىلەن گەپ ئاچاتتى:

— مەن يېقىندا چوڭ دادامنىڭ قوي بوغۇزلىغانلىقىنى كۆردۈم. مەن هېچبىر قورقمىدىم... ئازراق سەسكەنگەن بولۇشۇم مۇمكىن، ئانچە قورقۇدەك ئەمەسكەنغۇ!

— ئۇنى قېشىمىدىن هەيدەپ چىقارساڭچۇ! — دېدى ئىلىنىچنا ئەلىمگە چىدىماي. — مانا يەنە بىر قاتىل پېتىلىپ كېلىۋاتىدۇ! نەق مەھبۇس! بۇنىڭدىن پەقەت ئۇرۇش توغرۇلۇقلا گەپ ئاڭلايسەن، ئۇ ئۇرۇشتىن باشقا گەپنى بىلمەيدۇ. خۇدايا

www.uyghurkitap.com

تۇۋا، بالام، شۇ لەنەتى ئۇرۇش نېمىشقا خىيالىڭغا كىرىۋالغاندۇ، باشقا گەپ تۇڭەپ قاپتىمۇ؟ ماۋۇ يەرگە كەل، مە. مۇنۇ قۇيماقنى ئال، بىردەم جىم ئولتۇرغىن.

ئەمما ئۇرۇش ھەركۈنى ئۆزىنى كىشىلەرگە ئەسلىتىپ تۇراتتى. فرونتتىن قايتىپ كەلگەن كازاكلار گرىگورىينى يوقلاپ كېلەتتى. ئۇلار بۇدىيونىنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرى شىكورو بىلەن مامونتوفنى تارمار قىلغانلىقىنى، ئوريول بوسۇغىسىدىكى مەغلۇبىيەتلىك جەڭلەرنى، ھەممە فرونتلاردا چېكىنىش باشلانغانلىقىنى سۆزلەپ بېرەتتى. گرىبانوفكا بىلەن كاردائىل بوسۇغىسىدا بولغان جەڭلەردە تاتارسكىلىق كازاكلاردىن يەنە ئىككىسى ئۆلۈپتۇ؛ ياردار بولغان گېراسىم ئاخۇاتكىنى ئەكىلىشىپتۇ؛ دىمترى گولوشچېكوف كېسىلى بىلەن ئۆلۈپتۇ. گرىگورىي ئىككى قېتىمقى ئۇرۇش جەريانىدا ئۆلگەن بىر يېزىلىق كازاكلارنى بىر - بىرلەپ خىيالىدىن ئۆتكۈزگەنىدى، تاتارسكىدا ئادەم ئۆلمىگەن بىرمۇ ھويلا يوق بولۇپ چىقتى.

گرىگورىي تېخىچە ئۆيدىن تالاغا چىقمىغان تۇرۇقلۇق، يېزا ئاتامانى ئۇنىڭغا بازار ئاتامانىنىڭ بىر بۇيرۇقىنى ئەكەلدى. بۇ بۇيرۇقتا: يۇزلۇك بۆلۈنمە كۇماندىرى مىلېخوف دوختۇرلارنىڭ قايتا تەكشۈرۈشىدىن ئۆتۈش ئۈچۈن دەرھال دوختۇرلار كومىسسىيىسى ئالدىغا كەلسۇن دېيىلگەن.

— ئۇنىڭغا جاۋاب ياز، ماڭالايدىغان بولسام، ئۇلار ئەسكەرتمىسمۇ، ئۆزۈم بېرىپ كۆرۈنۈش قىلاتتىم، — دېدى گرىگورىي جىلە بولۇپ.

ئۇرۇش سېپى بارغانسېرى دونغا يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئىدى. يېزىدا چېكىنىش توغرۇلۇق گەپ - سۆز باشلىنىپ كەتتى. ئۇزاققا قالماي مەيداندا ئوكروك ئاتامانىنىڭ چوڭ

ياشلىق كازاكلارنىڭ هەممىسى چىكىنىشۈن دېگەن بۇيرۇقنى جاكالاندى.

پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ مەيداندىن قايتىپ كېلىپ، گرىگورىيغا بۇيرۇق توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن:

— قانداق قىلىمىز؟ — دەپ سورىدى.

گرىگورىي مۆرىسىنى قىستى:

— قانداق قىلاتتۇق؟ چېكىنىش كېرەك. بۇيرۇقنىمۇ هەممە ئادەم ماڭغىلى تۇرۇپتۇغۇ.

— مەن ئۆزىمىز توغرۇلۇق سوراۋاتىمەن، بىللە ماڭامدۇق، قانداق؟

— بىللە مېڭىشقا توغرا كەلمەس. ئىككى كۈندىن كېيىن مەن ئاتلىق يېزا بازىرىغا بېرىپ، قايسى قىسىملار ژېشكىدىن ئۆتىدىغانلىقىنى بىلىپ كېلىمەن، شۇ ئۆتىدىغان قىسىملارغا قوشۇلۇۋالىمەن. سېنىڭ ئىشىڭ — قاچقۇنلار بىلەن بىللە كېتىش... ياكى سەن هەربىي قىسىمغا كىرىشنى خالامسەن؟

— ياق قۇرۇپ كەتسۇن! — دېدى پانتېلېيې پروكوفېيېۋىچ چۆچۈگەن هالدا. — ئۇنداق بولسا مەن بېسخلىبنوف بوۋا بىلەن بىللە كېتەي، ئۇ قايسى كۈنى بىللە هەمراه بولۇپ ماڭايلى دېگەندى. ئۇ ياۋاش ئادەم، ئۇنىڭ ئېتىمۇ ياخشى، شۇنداق قىلىپ بىز هارۋىغا بىر جۈپ ئاتنى قوشۇپ، بىللە يۈرۈپ كېتىمىز. سېنىڭ بايتىلىمۇ سېمىزلىكتىن بوي بەرمەيدىغان بولۇپ قالدى. لەنتى سەمرىپ تىقىلىپ كەتتى، شۇنداق پىشقىرىدۇكى، دەهشەت!

— خوپ، ئۇنداق بولسا ئۇنىڭ بىلەن بىللە ماڭ، — دەپ جان ـ دىلى بىلەن قوشۇلدى گرىگورىي، — بىز هازىرچە ماڭىدىغان يولىمىز توغرۇلۇق كېلىشۈالايلى، چۈنكى، بەلكى، ماڭىمۇ شۇ يول بىلەن مېڭىشقا توغرا كېلەر.

گرىگورىي پلانشېتكىدىن جەنۇبىي روسىيىنىڭ خەرىتىسىنى ئالدى، قايسى يېزىلار بىلەن ماڭمىدىغانلىقىنى ئاتىسىغا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى، ئاندىن يېزىلارنىڭ ئىسمىنى قەغەزگە يېزىشقا كىرىشكەندى، ئەمما خەرىتىگە هۇرمەت بىلەن قاراپ تۇرغان چال مۇنداق دېدى:

— توختا، يازماي تۇر. سەن، ئەلۋەتتە، بۇ ئىشلارنى مەندىن كۆپرەك چۈشىنىسەن، خەرىتە دېگەن مۇهىم نەرسە، ئۇ يالغانىنى كۆرسەتمەيدۇ، ئادەمگە توغرا يولىنى كۆرسىتىدۇ، ئەمما ئۇ ماڭا باب كەلمىسە، ئۇنى مەن قانداق دەستۇر قىلىمەن؟ سەن ئاۋۋال كارگىنسكايا بىلەن مېڭىش كېرەك دەيسەن، بۇنى مەن چۈشىنىمەن: بۇ يول ئۇدۇلراق، ئەمما بەربىر بۇ يەردىن ئايلىنىپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ.

— نېمىشقا ساڭا ئايلىنىپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ؟

— چۈنكى لاتىشېۋودا بىر نەۋرە سىڭلىم بار، ئۇ يەردە مەن ئۆزۈمگىمۇ، ئېتىمغىمۇ ئوزۇق تاپىمەن، يات ئادەملەرنىڭكىدە بولسا، ئۆزۈمنىڭ ئوزۇقۇمنى سەرپ قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇندىن كېيىن سەن خەرىتە بويىچە ئاستاخوۋو يېزىسىغا قاراپ مېڭىشىڭ كېرەك، ئۇ يەردە يول ئۇدۇلراق دەيسەن، ئەمما مەن مالاخوۋكىغا بارىمەن، ئۇ يەردىمۇ ماڭا تۇغقان كېلىدىغان بىر كىشىم بار، ئۇ يەردىمۇ ئۆزۈمنىڭ ئوت — چۆپىنى سەرپ قىلماي، باشقىلارنىڭكىدىن پايدىلىنىش مۇمكىن. شۇ نەرسە ئېسىڭدە بولسۇنكى، بىر دۆۋە پىچاننى ئۆزۈڭ بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭالمايسەن. يات يۇرتتا سورىۋېلىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، بەلكى پۇلغىمۇ سېتىۋالالمايسەن.

— دۇنيانىڭ نېرىقى تەرىپىدە سېنىڭ تۇغقىنىڭ يوقمۇ؟ — دەپ زەھەرخەندە بىلەن سورىدى گرىگورىي.

— ئۇ يەردىمۇ بار.

بەلكى، ئۇ يەرگىمۇ بارارسەن؟

ــ سەن ماڭا كىنايە سۆزنى قىلما! ــ دەپ ئاچچىقلاندى پانتىلەيي پروكوفييېۋىچ، ــ سەن ئەمەلىي ئىشنى سۆزلە، چاقچاق قىلىشنى قوي. بۇ چاقچاق قىلىدىغان ۋاقتىمۇ. بەك ئەقىللىق كىشى ئىكەنسەن!

ــ ساڭا تۇغقان توپلاشنىڭ ھاجىتى يوق! چېكىنمىشكە توغرا كەلگەنسەن ــ چېكىنىش كېرەك. تۇغقان قوغلىشىپ يۈرۈشنىڭ نېمە كېرىكى بار، بۇ ساڭا پوشكال بايرىمى ئەمەس!

ــ خوپ، سەن ماڭا يول كۆرسەتمەيلا قوي. نەگە بارىدىغانلىقىمنى ئۆزۈم بىلىمەن!

ــ بىلسەڭ، خالىغان يېرىڭگە بار!

ــ سېنىڭ پىلانىڭ بويىچە ماڭسام بولاتتىمۇ؟ پەقەت سېغىزخان ئۇدۇل ئۇچىدۇ، بۇنى ئاڭلىغانمىدىڭ؟ نەگە بارىپ قالىدىغانلىقىمنى كىم بىلىدۇ، بەلكى، قىشتا ئەزەلدىن يول يوق بىر يەرگە دۇچ كېلەرمەن. سەن ئاشۇنداق بىمەنە سەپسەتىنى ئۆز ئەقلىڭ بىلەن سۆزلەۋاتامسەن؟ سەن تېخى دۇنيانى كەزمىگە قوماندانلىق قىلغانسىدىڭمۇ؟!

گىرىگورىي بىلەن چال ئۇزاق سۆز تالاشتى، ئەمما گىرىگورىي ھەمىنى ئەتراپلىق ئويلاپ كۆرگەندىن كېيىن ئاتىسىنىڭ سۆزلىرىدە ئادىللىق كۆپ ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇر بولدى ــ دە، ياردىشىش ئاھاڭىدا دېدى:

ــ دادا، ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن. مەن ئۆزۈمنىڭ يول پىلانىنى ساڭا تاڭمايمەن. قەيەر بىلەن مېڭىشنى خالىساڭ، شۇنداق ماڭ. دونبىتسىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە سېنى ئىزدەشكە تىرىشمەن.

ــ بالدۇرراق شۇنداق دېسەڭ بولماميدۇ! ــ دەپ خۇشال

بولدى پانتىلىپ پروكوفىيېۋچ، — سەن ھامان ئۆزۈڭنىڭ پىلان، مارشلوتلىرىڭنى يورغىلىتىسەن - دە، پىلاننىڭ پىلان ئىكەنلىكىنى، يەنىز ئاتنىڭ ھېچ يەرگە بارالمايدىغانلىقىنى چۈشەنمەيسەن.

گرىگورىي ئاغرىق چاغدىلا چال ئاستا - ئاستا يول ھالىزىرلىقىنى كۆرۈشكە باشلىغانىدى: بايتالنى ئالايىتەن كۆكۈل بۆلۈپ باقتى، چانىنى رېمونت قىلدى، يېڭى پىيما بۇيرۇتۇپ، ھۆل - يېغىندا سۇ ئۆتمەيدىغان قىلىپ، چەم بىلەن ئۆزى ئۇلتاقلىدى؛ بالدۇرلا قاپلارغا خىل سۇلۇ قاچىلاپ قويدى. ئۇ چېكىنىشكە ھەقىقىي خوجايىنلارچە دىت بىلەن تەييارلانغانىدى: سەپەرگە لازىملىق نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالدىنئالا تەييارلاپ قويغانىدى. پالتا، قول ھەرىسى، ئىسكىنە، موزدوز-لۇق ئەسۋابى، يىپ، زاپاس چەم، مىخ، بولقا، بىر باغلام تاسما، پىشىق كەندىر يىپ، بىر پارچە قەتران — مانا شۇلارنىڭ ھەممىسى، ھەتتا تاقا - مىخلارغىچە بربزىنتقا ئوراقلىق بولۇپ، بىر مىنۇت ئىچىدىلا چانىغا جايلاشتۇرۇشقا بولاتتى. پانتىلىپ پروكوفىيېۋچ ھەتتا پۇرژىنىلىق تارازىنى ئېلىۋالغان بولۇپ، ئىلئىنىچنانىڭ ساڭا تارازىنىڭ يولدا نېمە كېرىكى بار دەپ سورىغان سوئالىغا تەنە بىلەن دېدى:

— سەن، كەمبىر، قېرىغانسېرى دۆتلىشىپ كېتىۋاتىسەن. شۇنچىلىك ئاددىي نەرسىگىمۇ پەمىڭ يەتمەمدۇ سېنىڭ؟ چېكىنگەن چاغدا پىچان ياكى توپان سېتىۋالسام ئېغىرلىقىنى نېمە بىلەن ئۆلچەيمەن؟ ئۇ يەردە ئوت - چۆپىنى گەز بىلەن گەزلەمدىكەن؟

— ئۇ تەرەپتە تارازا يوقمىكەن؟ — دەپ ئەجەبلەندى ئىلئىنىچنا.

— ئۇ تەرەپنىڭ تارازىسىنىڭ قانداقلىقىنى سەن نەدىن

بىلسەن؟ ــ دېدى پانتېلېي پروكوفېيېۋېچنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، ــ ئۇلارنىڭ تارازىسىنىڭ* ھەممىسى ساختا بولۇپ، بىزدەك ئادەملەرگە نەرسىلەرنى كەم تارتىپ بېرىشى مۇمكىن. گەپ مانا شۇنىڭدا! ئۇ يەردىكى ئادەملەرنىڭ قانداقلىقىنى بىز بىلىمىز! 30 قاداق نەرسە سېتىۋالماقچى بولساڭ، بىر پۇتقا تاراقلىما ئاقچا سانايسەن، ھەر بىر توختىغان يەردە مۇندىق زىيان تارتقۇچە ئۆزۈمنىڭ تارازىسىنى ئېلىۋالسام ياخشى ئەمەسمۇ؟ سىلەر بۇ يەردە تارازىسىز ئۆتۈۋېرسەڭلەرمۇ بولۇۋېرىدۇ، تارازىنىڭ سىلەرگە نېمە كېرىكى بار؟ ھەربىي قىسىملار بۇ يەردىن ئۆتسە، پىچانىنى جىڭدا تارتماستىن ئېلىۋېرىدۇ... ئۇلارغا يەم ــ خەشەكنى باغلاپ ئۇلاغۇرسەڭ چوڭ گەپ. مەن ئۇلارنى تالاي كۆرگەنمەن، مۇڭگۈزى يوق شەيتانلارنى ياخشى بىلىمەن!

باشتا پانتېلېي پروكوفېيېۋېچ ھەتتا ھارۋىسىنى چانىغا سېلىپ يۈرمەكچى بولغانىدى، چۈنكى باھاردا ھارۋا سېتىۋېلىشقا پۇل چىقىم قىلماي، ئۆز ھارۋامدا كېلەرمەن دەپ ئويلىغانىدى، ئەمما كېيىن ئويلاپ كۆرۈپ، بۇ زىيانلىق بىكىرىدىن ۋاز كەچتى.

گېرىگورىيېۋ تەييارلىنىشقا باشلىدى. ئۇ ماۋزۇرىنى، مىلتىقىنى تازىلىدى، ئۆزىگە ئوبدان ئەسقېتىۋاتقان شەمشېرىنى جايلاشتۇردى؛ ساقىيىپ بىر ھەپتىدىن كېيىن ئېتىنى كۆر-گىلى باردى ــ دە، پارقىراپ تۇرغان ساغرىسىغا قاراپ، چالىنىڭ يالغۇز ئۆز بايتىلىنىلا باقمىغانلىقىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلدى. ئويناقشىپ تۇرغان ئېتىغا تەسلىكتە مىندى ــ دە، ئۇنى قاتتىق بىر چاپتۇرۇپ كۆرۈپ ئۆيگە قايتىپ كەلدى، بۇ چاغدا ئۇ ئاستا-خوفىنىڭ ئۆيىنىڭ دېرىزىسىنىڭ ئىچىدە بىرى ئۇنىڭغا ئاپئاق ياغلىقىنى سىلكىتكەنىدەك بولدى، بەلكى كۆزىگە شۇنداق كۆرۈنۈپ كەتكەندۇ...

چوڭ يەمەندا تاتارىستاندىكى قازاقلار پۈتۈن يېزا بويىچە كېتىشنى قارار قىلىشتى. ئىككى كۈنگىچە ئايالار كازاكلارنىڭ سەپىرىگە نان يېقىشتى ۋە ھەر خىل تاماقلارنى پىشۇرۇشتى. يولغا چىقىش 12 - دېكابىرغا بەلگىلەندى. پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ پىچان بىلەن سۇلۇنى ئاخشامدىن تارتىپلا چانىغا باسقاندى، ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ يورۇش بىلەنلا جۇۋىسىنى كىيىپ، بېلىنى باغلىدى، تېرە پەلىيىنى بېلىگە قىستۇردى، ئاندىن خۇداغا تېپىنىپ، ئۆي ئىچى بىلەن خوشلاشتى.

كۆپ ئۆتمەي زور كارۋان يېزىدىن ئېدىرغىچە سوزۇلۇپ ماڭدى. ئۇزاتقىلى چىققان ئايالار سەپەرگە ماڭغانلارغا رومال-لارنى ئۇزاققىچە پۇلاڭشىتتى. شۇندىن كېيىن دالادا شۇرغان بوران كۆتۈرۈلدى - دە، پىرقىراپ ئۇچۇۋاتقان قار قۇيۇنى تۆپەيلى نە ئېدىرغا قاراپ ئاستا ئۆرلەۋاتقان ھارۋىلار، نە ھارۋا يېنىدا پىيادە كېتىۋاتقان كازاكلار كۆرۈنمەي قالدى.

ۋېشېنسكايا-غا يولغا چىقىشتىن بۇرۇن گرىگورىي ئاكسىنىيە بىلەن كۆرۈشتى. ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ ئۆيىگە كەچتە، يېزىدا ئاللىقاچان چىراغ يېقىلغان مەزگىلدە كىردى. ئاكسىنىيە چاق ئىگىرىۋاتاتتى. قېشىدا ئانىكۇشكىنىڭ تۇل ئايالى پايپاق توقۇغاچ، بىر ئىشنى سۆزلەپ ئولتۇراتتى. گرىگورىي بىگانە ئايالنى كۆرۈپ، ئاكسىنىيىگە قىسقىلا:

— بىر مىنۇت بۇ ياققا چىقىڭنا، بىر ئىش بار ئىدى، — دېدى.

دەھلىزدە ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ مۈرىسىگە قول سېلىپ:

— مەن بىلەن چېكىنىشكە بىللە كېتەمسەن؟ — دەپ سورىدى.

ئاكسىنىيە ئۇزاققىچە ئۇنچىقماي، نېمىدەپ جاۋاب بېرىشنى ئويلىغاندىن كېيىن پەس ئاۋاز بىلەن:

— ئىگىلىكنى قانداق قىلىمەن؟ ئۆيىنىچۇ؟ — دېدى.

— بىرىگە تاپشۇرارسەن، كېتىش كېرەك.

— قاچان؟

— ئەتە ئۆزۈم كىرىپ ئەكىتىمەن.

ئاكسىنىيە قاراڭغۇدا كۈلۈمسىرەپ، مۇنداق دېدى:

— ئېسىڭدىمۇ، بۇرۇنلا ساڭا دۇنيانىڭ بىر چېتىگە بولسىمۇ سەن بىلەن بىللە كېتەي دېگەنىدىم. مەن ھازىرمۇ شۇنداق. ساڭا بولغان مۇھەببىتىم ئاينىمايدىغان چىن مۇھەببەت. كېتىمەن، ھېچ نەرسىگە قارىمايمەن! سېنى قاچاندا كۈتىمەن؟

— كەچتە، كېچە نەرسە ئالما. كىيىم - كېچەك بىلەن ئوزۇق - تۈلۈكنى كۆپرەك ئالساڭ بولدى. خوپ، ھازىرچە خەير - خوش.

— خوش. ئۆيگە كىرىپ كەتسەڭمۇ بولاتتى؟... ئۇ ئايال ھازىر كېتىدۇ. سېنى مەن بىر ئەسىر كۆرمىگەندەك بولدۇم... جېنىم گۈلشىنكا! مىنگچە، سەن.... ياق ئېيتمايمەن!

— ياق، كىرىشكە ۋاقتىم يوق. مەن ھازىر ۋېشكىغا بارىمەن، خەير - خوش، ئەتە كۈتۈپ تۇر.

گۈلگورىي دەھلىزدىن چىقىپ، يان ئىشىككە يېتىپ باردى، ھالبۇكى، ئاكسىنىيە ھامان دەھلىزدە كۈلۈمسىرەپ، لاۋۇلداپ ئوت ئالغان يۈزىنى قولى بىلەن سىيلىغان پېتى تۇراتتى.

× ×

ۋېشىنسكايادا يەرلىك ئىدارىلەرنى ۋە ھەربىي خوجۇ-لۇق ئىسكىلاتلىرىنى كۆچۈرۈپ كېتىش باشلانغانىدى. گۈلگو-رىي ئوكروك ئاتامانىنىڭ باشقارمىسىدا فرونتتىكى ئەھۋالنى سوراپ بىلدى. ئادېۋتانت ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان ياشتىنا بىر خورۇنجى ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:

— قىزىللار ھازىر ئالېكسىيېۋسكايا بازىرىنىڭ قېشىدا.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ۋېشېنسكايادىن ھەربىي قىسىملار ئۆتەمدۇ ـ يوق، ئۆتسە، قايسى قىسىملار ئۆتىدۇ، بۇ بىزگە مەلۇم ئەمەس. ئۆزىڭىز كۆرۈپ تۇرۇپسىز ـ ھېچكىم ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ، ھەممەيلەن قۇيرۇقىنى تىكىشكە ئالدىراۋاتىدۇ... مېنىڭ مەسلىھىتىم شۇكى، سىز ھازىر ئۆز قىسمىڭىزنى ئىزدەيمەن دېمەي، توغرا مىللېروۋوغا بېرىڭ، چۈنكى ئۇ يەرگە بارغاندا قىسمىڭىزنىڭ تۇرغان يېرىنى تېزلا بىلىۋالىسىز. ھەر ھالدا سىزنىڭ پولكىڭىز تۆمۈرىيول بويى بىلەن ماڭىدۇ. دۇشمەن دون قېشىدا توختىتالارمۇ؟ ھەي، ئۇنداق بولماس دەپ ئويلايمەن. ۋېشېنسكايانى جەڭسىز بېرىپ قويۇشىدۇ، بۇ شۇبھىسىز.

گرىگورىي ئۆيىگە بەك كەچ قايتتى. ئىلئىنچنا كەچلىك تاماق تەييارلاۋېتىپ:

ـ سېنىڭ پروخورۇڭ كېلىپ كەتتى. سەن كېتىپ، بىر سائەتتىن كېيىن كېلىپ، يەنە كىرىمەن دەپ ۋەدە قىلغانىدى، نېمىشقىدۇر كەلمەيۋاتىدۇ، ـ دېدى.

گرىگورىي خۇشاللىقتا تامىقىنى تېز ـ تېز يەپ، پروخورنىڭ قېشىغا كەتتى. پروخور ئۇنى كۆڭۈلسىز كۈلۈمسىرەپ قارشى ئالدى ـ دە:

ـ مەن سېنى ۋېشكىدىن بىراقلا چېكىنىشكە يۇرۇپ كېتىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم، ـ دېدى.

ـ سېنى شامال نەدىن ئۇچۇرۇپ كەلدى؟ ـ دەپ سورىدى گرىگورىي كۈلۈپ، سادىق نۆكىرىنىڭ يەلكىسىنى قېقىپ.

ـ ئىش ئايدىڭغۇ ـ ئەلۋەتتە فرونتتىن.

ـ قېچىپ كەلدىڭمۇ؟

ـ خۇدايا تۇۋا، نېمە دەۋاتىدىغانسەن! شۇنداق قەيسەر جەڭچى، قېچىپ كېلەمدۇ؟ قانۇن بويىچە كەلدىم. سەنسىز ئىلىنىڭ يەرلەرگە بېرىشىنى خالىمىدىم. گۇناھىنى بىلله ئۆتكۈزدۇق،

قىيامەت كۈنىدىكى سوراقتا بىللە بېرىشىمىز كېرەك. بىزنىڭ ئىشىمىز چاتاق، بىلەمسەن؟

— بىلمەن. سېنى قىسمدىن قانداق قويۇپ بەردى؟ شۇ-نى سۆزلەپ بەرگىنە.

— بۇ ئۇزۇن گەپ، كېيىن ئېيتىپ بېرىمەن، — پروخور گەپنى چالغىتىپ جاۋاب بەردى ـ دە، چىرايى تېخىمۇ تۇتۇلدى.

— پولك نەدە؟

— ئۇنىڭ ھازىر نەدىلىكىنى كىم بىلىدۇ.

— ئۇنداق بولسا سەن ئۇنىڭدىن قاچان كەتتىڭ؟

— ئىككى ھەپتە بۇرۇن.

— شۇ ۋاقىت ئىچىدە نەدە يۈردۈڭ؟

— سەن قانداق بولۇپ قالدىڭ، خۇدايا...، — دېدى پروخور نارازى ھالدا، ئاندىن ئايالىغا كۆز قىرى بىلەن قا-راپ قويدى، — نەدە يۈردۈڭ، قانداق ۋە نېمە ئۈچۈن دەي-سەن... قەيەردە بولسام بولىدۇم، ئەمما ھازىر ئۇ يەردە مەن يوق. ساڭا ئېيتىپ بېرىمەن دېدىمۇ، دېمەك، ئېيتىپ بېرىمەن، ھەي، خوتۇن! ئاچچىق نەرسەڭ بارمۇ؟ كومانىدىر بىلەن ئۇچ-راشقاندا بۇنىڭ شەرىپى ئۈچۈن بىرەر يۇتۇم ئىچىش كېرەك. بىر نەرسەڭ بارمۇ؟ يوقمىدى؟ ئۇنداق بولسا، يۈگۈر، تېپىپ كەل، بىر پۇتۇك بىلەن تاق قىلىپ. ئارقاڭغا ئۆرۈل! مارش! ئېرىڭ يوق چاغدا ھەربىي ئىنتىزامدىن چىقىپ قالدىڭمۇ! تەر-تىپنى بوشاشتۇرۇپ قويۇپسەنغۇ!

— نېمانداق قىتىغۇرلۇق قىلىسەن؟ — دېدى پروخورنىڭ ئايالى كۈلۈپ، — سەن ماڭا تولا ۋارقىرىما، سېنىڭ بۇ يەر-دىكى خوجايىنلىقىڭ چاغلىق گەپ، بىر يىلدا بىر كېلىپ، ئىك-كى كۈنلا تۇرىسەن.

— خەقنىڭ ھەممىسى ماڭا ۋارقىرىشىدۇغۇ، ئۇ چاغدا

مەن سەندىن باشقا كىمگە ۋارقىرايمەن؟ تىز توختاپ تۇر، مەن گېنېرالنىڭ مەنسەپكە چىقىۋالاي، شۇ چاغدا باشقىلارغا ۋارقىرايدىغان بولىمەن، ھازىرچە سەۋر قىلىپ تۇر، تېزرەك كىيىم-كېچەكنى كىي، يۈگۈر!

ئايالى كىيىمنى كىيىپ، چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، پروخور گرىگورىيغا ئالىيىپ قارىدى - دە، گەپ ئاچتى:

— سېنىڭ ھېچقانداق پەيمىڭ يوق ئىكەن، پانتۇلىيېۋېچ... خوتۇن كىشىنىڭ ئالدىدا مەن ھەممىنى سۆزلەپ بېرەلمەيمەنغۇ، سەن بولساڭ قانداق، نېمىدەپ ئادەمنى قىستاۋېرىسەن. خۇش، ئۆزۈڭ قانداق تۇرۇۋاتىسەن، كېزىكتىن كېيىن ياخشى بولۇپ قالدىڭمۇ؟

— مەن ساقىيىپ قالدىم. ئۆزۈڭ توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگىنە، سەن ئەبلەخ، نېمىشقىدۇر سىر ساقلايدىغان بولۇپ كەتتىڭ... بار گەپنى ئوچۇق ئېيتمامسەن، نېمە يامان ئىشلارنى قىلدىڭ؟ قانداق قاچتىڭ؟

— قىلغان ئىشىم قاچقاندىنمۇ يامان... سېنى ئاغرىق ھالدا ئەكىلىپ قويغاندىن كېيىن قىسىمغا قايتىپ كەلدىم. مېنى بۆلۈنمىگە، 3 - ۋىزۋوتقا ئەۋەتتى. مەن ئۆزۈم ئۇرۇش قىلىشقا بەك خۇمار ئىدىمغۇ! ئىككى قېتىم ئاتاكىغا قاتناشتىم، ئەمما كېيىن ئويلاپ قالدىم: بۇ يەردىنمۇ تۇيۇقسىز شاقىلداپ جۆنەشكە توغرا كېلىدۇ! قانداق بولمىسۇن كىرىۋالدىغان بىر تۈشۈك تېپىش كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا، پروشا، سەن، شەك - شۈبھىسىز ھالاك بولىسەن! شۇ چاغدا، دېگەندەك، جەڭ باشلىنىپ كەتسە بولامدۇ، بىزنى شۇنداق قىسىپ، نەپەس ئېلىشقىمۇ قويمىدى! قەيەردىن يېرىپ ئۆتمەكچى بولسا — بىزنى شۇ يەرگە ئاپىرىپ سالدى؛ قەيەردە جەڭ قىلىش كۆچى ئاجىز بولسا — يەنىلا بىزنىڭ پولكنى شۇ يەرگە ھەيدىدى.

بىر ھەپتە ئىچىدە بۆلۈنمىدە 11 كازاك ئىنەك يەر يالە غاندەك يوقاپ كەتتى! شۇنداق قىلىپ، مەنمۇ زېرىكمىشكە باشلىدىم. ھەتتا سېغىنىشتىن بېشىمغا پىت چۈشتى، — پروخور تاماكا تۈتاشتۇرۇپ، خالتىسىنى گرىگورىيغا سۇندى ـ دە، ئالدىرىماستىن گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — شۇنىڭ بىلەن ماڭا نەق ئىسكىنىڭ يېنىدا رازۋېتكىغا چىقىشقا توغرا كېلىپ قالدى. بىز ئۇچ كىشى ئىدۇق. ئىدىرنىڭ ئۈستى بىلەن چېپىپ كېلىۋاتىمىز، تۆت ئەترەپىمىزغا كۆز سېلىپ بارىمىز، قارىساق، بىر قىزىل ئەسكەر يارنىڭ ئىچىدىن چىقىپ كېلىۋاتىدۇ، ئىككى قولىنى يۇقىرى كۆتۈرۈۋالغان، قېشىغا ئات چاپتۇرۇپ كەلدۇق، ئۇ بىزگە: «يۇرتداشلار! مەن — ئۆز ئادەم! مېنى چاپماڭلار! مەن سىلەر تەرەپكە ئۆتىمەن!» — دەپ ۋارقىرىدى. شۇ پەيتتە مېنى شەيتان ئازدۇردىمۇ، نېمە بولدى، نېمىشقىدۇر ئاچچىقىم كېلىپ، ئۇنىڭ قېشىغا بىردىن باستۇرۇپ كەلدىم ـ دە: «سەن ئىتنىڭ بالىسى ئۇرۇشقا ئاتلانغانىكەنسەن، ئۇ ھالدا تەسلىم بولماسلىقىڭ كېرەك! سەن ئۇچىغا چىققان پەسكەش ئىكەنسەن. بىزنىڭ ئارانلا پۈت تىرەپ تۇرۇۋاتقانلىقىمىزنى كۆرمىدىڭمۇ؟ سەن تەسلىم بولۇپ، بىزنىڭ سېپىمىزنى كۆچەيتمەكچى بولدۇڭمۇ؟!» — دېدىم. شۇنىڭ بىلەن قىلىچنىڭ غىلىپىدىن تۆتۈپ، ئۇنى ئاتنىڭ ئۈستىدىن تارتتىم. قېشىمدىكى كازاكلارمۇ ئۇنىڭغا گەپ قىلىشقا باشلىدى: «بىر ئۇيىاققا يۈگۈرۈپ، بىر بۇياققا يۈگۈرۈپ، بىر ئۇياقنى ئايلىنىپ، بىر بۇياقنى ئايلىنىپ — شۇمۇ ئۇرۇش قىلىش بولدىمۇ؟ ئۇنىڭدىن كۆرە بىرلىكتە ئىشقا كىرىشسەڭلار، ئۇرۇشمۇ تۈگىگەن بولاتتى!» ئۇنىڭ قاچقۇن ئوفىتسېر ئىكەنلىكىنى كىم بىلسۇن؟ دەل شۇنداق بولۇپ چىقتى! ئاچچىقىمدا ئۇنى غىلاپ بىلەن بىرنى سالغانىدىم، ئۇنىڭ چىرايى تامدەك ئاقىرىپ، ئاستا مۇنداق دېدى:

«مەن — ئوقۇتقۇچىمەن، سىلەر مېنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىم! مەن ئۆز زوقۇم كونا زامانىدا گۈسار بولۇپ خىزمەت قىلغانىدىم، ھازىر بولسا ھەربىي سەپەرۋەرلىك بويىچە قىزىللارنىڭ تولىغا چۈشۈپ قالدىم، شۇڭا مېنى كومانداىرىڭلارنىڭ قېشىغا ئاپىرىڭلار، مەن ئۇنىڭغا ھەممىنى ئېيتىپ بېرىمەن.» بىز ئۇنىڭغا: «ھۇججىتىڭنى كۆرسەت»، — دېدۇق. ئۇ مەغرۇرلۇق بىلەن: «مەن سىلەر بىلەن سۆزلىشىشنى خالىمايمەن. مېنى كومانداىرىڭلارنىڭ قېشىغا ئاپىرىڭلار!» — دەپ جاۋاب بەردى.

— سەن بۇ سۆزلەرنى نېمىشقا خوتۇنۇڭنىڭ ئالدىدا ئېيتمىشنى خالىمىدىڭ؟ — دەپ ئەجەبلەندى گرىگورىي ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

— گېپىمنىڭ ئېيتالمايدىغان يېرىگە تېخى يېتىپ كەلمىدۇق، سەن مەرھەمەت قىلىپ سۆزۈمنى بۆلمەي تۇر. بىز ئۇنى بۆلۈنمىگە ئاپىرىش قارارىغا كەلدۇق، بىكار قىلىغانىكەنمىز... بىز ئۇنى شۇ يەردىلا ئېتىپ تاشلىغان بولساق، ئىشمۇ تۈگىگەن بولاتتى. ئەمما بىز ئۇنى قائىدە بويىچە بۆلۈنمىگە ھەيدەپ كەلدۇق، بىر كۈندىن كېيىن قارىساق — ئۇنىڭ بىزنىڭ بۆلۈنمىمىزگە كومانداىر قىلىپ تەينىلەپتۇ. بۇ قانداق ئىش؟ ئىش مانا شۇ يەردىن باشلانىدى! بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ مېنى ئالدىغا چاقىرىپ: «سەن، ئىتنىڭ بالىسى، روسىيىنىڭ بىر پۈتۈنلۈكى ۋە ئاجرالماسلىقى ئۈچۈن ئاشۇنداق جەڭ قىلامسەن؟ سەن مېنى ئەسىرگە ئالغاندا، ماڭا نېمە دېدىڭ، ئېسىڭدىمۇ؟» — دەپ سوردى. مەن ئۇنى دېدىم، بۇنى دېدىم، ئۇ ماڭا ھېچقانداق رەھىم - شەپقەت قىلار ئەمەس — مېنىڭ غىلاپ بىلەن ئۇرغانلىقىم ئېسىگە چۈشۈش بىلەنلا، ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزاسى تىترەشكە باشلىدى! «سەن مېنىڭ گۈسار پولكىنىڭ بىر ئوقۇتقۇچى ئىكەنلىكىمنى بىلەمسەن؟

ئۇنىڭ ئۇستىگە مەن ئاقسۆڭەك، سەن يۈزسىز مېنى ئۇرۇشقا قانداق پېتىنالمدىڭ - ھە؟» ئۇ مېنى بىر قېتىم چاقىردى، ئىككى قېتىم چاقىردى، ئۇنىڭدىن ماڭا ھېچقانداق رەھىم - شەپقەت بولمىدى. ۋىزۋوت باشلىقىغا مېنى نۆۋەتسىز ساقچىلىق-قا، قاراۋۇللۇققا ئەۋەت دەپ بۇيرۇق قىلدى. بېجىرىدىغان ۋەزىپە خۇددى چېلەكتىن تۆكۈلگەن نوقۇتتەك ئۇستۈمگە يېغىشقا باشلىدى، خۇش، قىسقىسى، بۇ قۇزغۇن مېنى چوقۇلاپ يەم قىلغىلى تۇردى! ئۇنى ئەسىرگە ئالغاندا مەن بىللە چار-لاشقا چىققان ھېلىقى ئىككى كازاكنىمۇ ئاشۇنداق قىستاڭچىلىق-قا ئالدى. بۇ يىگىتلەر چىدىدى - چىدىدى، ئاخىر بىر كۈنى مېنى قېشىغا چاقىرىپ: «ئۇنى ئۆلتۈرۈڭ، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۇ بىزگە كۈن بەرمەيدىغان ئوخشايدۇ!» — دېيىشتى. مەن بىرئاز ئويلاپ كۆرۈپ، بۇ ئىشنىڭ ھەممىسىنى پولك كوماندىرىغا ئېيتىش قارارىغا كەلدىم، ئۆلتۈرۈڭ دېگىنىم يول قويىمدى. ئۇنى ئەسىرگە ئالغان پەيتتە ئۆلتۈرۈڭ دېگىنىمۇ بو-لاتتى، ئەمدىلىكتە بولسا نېمىشقىدۇر قولۇم بارماي قويدى... ئايالىم توخۇ بوغۇزلىغاندىمۇ — كۆزلىرىم يۇمۇلۇپ كېتىدى-غانىدى، ئادەم ئۆلتۈرگەندە قانداق بولۇپ كېتەرمەن...

— دېگەنىسىلەن ئۆلتۈردۈڭلارغۇ؟ — گرىگورىي يەنە سۆزىنى بۆلدى.

— كىچىككىنە تۇرۇپ تۇر، ھەممىنى بىلمۇۋالمىسەن. خۇش، مەن پولك كوماندىرىغا ۋەقەنى سۆزلەپ بەردىم، ئىش قىلىپ دەيدىغىنىمنى دەۋالدىم، ئۇ كۈلۈپ كەتتى - دە، مۇنداق دېدى: «ساڭا خاپا بولۇشنىڭ كېرىكى يوق، زىكوف، سەن ئۆزۈڭ ئۇنى ئۇرغانىكەنسەن، ئۇ ئىنتىزامنى توغرا ئىجرا قىلغان. ئۇ ئىش-نىڭ كۆزىنى بىلىدىغان ياخشى ئوفىتسېر.» شۇ گەپ بىلەن ئۇنىڭ قېشىدىن كېتىپ قالدىم - دە، ئۆز ئىچىمدە: سەن بۇ

www.uyghurkitap.com

ياخشى ئوفتىسېرىڭنى كرېست مېدالى ئورنىدا كۆكسۈڭگە تاقىـ
ۋال، ئەمما مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر بۆلۈنمىدە خىزمەت قىلىشـ
نى ماقۇل كۆرمەيمەن! دەپ ئويلىدىم. مېنى باشقا بۆلۈنـ
مىگە يۆتكەپ قويۇشنى ئىلتىماس قىلغانىدىم، ئەمما بۇنىڭدىنـ
مۇ ئىش چىقمىدى، يۆتكەشمىدى. مانا شۇ چاغدىلا قىسمىدىن
ئايرىلىش ئويۇمغا كەلدى. خۇش، قايسى يول بىلەن ئايرىلىسەن؟
بىزنىڭ بۆلۈنمىنى يېقىن بىر يەردىكى ئارقا سەپكە بىر ھەپتـ
لىك دەم ئېلىشقا يۆتكەپ كەلگەنىدى، مېنى بۇ يەردە يەنە
شەيتان ئازدۇردى... خىيالىمغا مۇنۇلار كەلدى: باشقا ئىلاج
يوق، قانداقلا بولمىسۇن سۆزنەك كېسىلىگە گىرىپتار بولغان
بولۇۋالاي، شۇ چاغدىلا ھەربىي دوختۇرخانىنىڭ تەكشۈرۈش
پونكىتىغا بېرىۋالىمەن، شۇ يەردە چېكىنىشكە خەت يېزىپ بېرىـ
دۇ، ئىش شۇنىڭغا تاقىلىپ قالدى. شۇنداق قىلىپ، مەن ئۆمـ
رۈمدە قىلىپ كۆرمىگەن بىر ئىشقا كىرىشتىم — ئايالارنىڭ
ئارقىسىدىن سوكۇلدايدىغان ۋە تاشقى كۆرۈنۈشتە قايسى گۈـ
مانلىق ئىكەن دەپ، سىنچىلاپ قارايدىغان بولدۇم. مۇندىقىنى
بىلىۋېلىش مۇمكىنمۇ ئاخىر؟ بۇ ئايال ئاغرىق دەپ پېشانىسىگە
يېزىلمايدىغۇ، مانا بۇ باش قاتۇرىدىغان مەسىلە! — پروخور
يەرگە قاتتىق بىرنى تۇكۈردى - دە، ئايالىم كېلىۋاتقان بولـ
مىسۇن، دەپ سىرتقا قۇلاق سالدى.

گىرىگورىي كۇلكىسىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن قولى بىلەن ئاغـ
زىنى يېپىۋالدى، كۇلكىدىن قىسىلغان كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ:

— تاپتىڭمۇ ئاشۇنداق ئايالنى؟ — دەپ سورىدى.

پروخور ياشلانغان كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ قويدى.
ئۇنىڭ قارىشى بىر ئەسىر ئۆمۈر كەچۈرگەن قېرى ئىتنىڭ قارىشىدەك
غەمكىن، خاتىرجەم قاراش ئىدى. ئۇ بىردەم ئۇنچىقماي ئولـ
تۇرغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

— ئۇنى تېپىش ئاسان دەپ ئويلامسەن؟ كېرىكى يوق چاغدا ئۇنى شامال ئۇچۇرۇپ كېلىدۇ، كېرەك ۋاقتىدا يەر يۇتقاندەك، ۋارقىرىساڭمۇ تاپالمايسەن!

گرىگورىي يان تەرەپكە قاراپ، ئۇنىنى چىقارماي كۈلدى، ئاندىن يۈزىدىن قولىنى چۈشۈرۈپ، ئۇزۇك ـ ئۇزۇك تاۋۇش بىلەن:

— خۇدا ھەققى، ئادەمنى زارىقتۇرمىساڭچۇ! زادى تاپشۇرۇمۇ - يوق؟ — دەپ سورىدى.

— ئەلۋەتتە، بۇ ئىش ساڭا كۈلكە...، — دېدى پروخور رەنجىپ، — بىراۋنىڭ بەختسىزلىكىگە كۈلۈش ئەخمەقنىڭ ئىشى، مەن شۇنداق دەپ چۈشىنىمەن.

— ياقەي، كەچۈرۈڭ، ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلدىم. ئۇندىن كېيىن نېمە بولدى؟

— ئۇندىن كېيىن ئۆي ئىگىسىنىڭ قىزىنىڭ ئارقىسىغا كىرىۋېلىشقا باشلىدىم. بۇ 40 ياشلىق قىز ئىدى، بەلكى بۇنىڭدىن ياشراق بولۇشى مۇمكىن. يۈزىنىڭ ھەممە يېرىنى دانىخورەك باسقان، ئەپسەت ـ بەشىرىسى شۇنداقكى، قىسقىسى، بۇندىقىنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن! قوشنىلىرىنىڭ ئاستا پىچىرلىشىچە، ئۇ يېقىندا پات ـ پات دوختۇرغا كۆرۈنۈپ يۈرگەن. بۇنىڭدىنمۇ چوقۇم ئاغرىق يوقتۇرۇۋالارمەن! دەپ ئويلىدىم. شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ياش خورازدەك بازلاپ يۈردۇم ۋە شېرىن سۆزلەر بىلەن ئۇنى ئالداشقا كىرىشتىم... بۇ سۆزلەرنىڭ ماڭا نەدىن پەيدا بولغانلىقىنى ئۆزۈممۇ چۈشەنمەيمەن! — پروخور ئەيىبكارلارچە كۈلۈپ قويدى. ھەتتا ئاشۇ ئىشلارنى ئەسلەپ، سەل ـ پەل ھۇزۇرلانغاندەك بولدى، — ئۆيلىنىشكىمۇ ۋەدە بەردىم، باشقا ھەر خىل قەبىھ سۆزلەرنىمۇ قىلدىم... ئۇنداق دەپ ـ بۇنداق دەپ ئاخىر ئۇنى قولغا چۈشۈردۇم. شۇنداق قىلىپ، ئىش گۇناھ ئۆتكۈزۈش دەرىجىسىگە

ئۇ كىرپىكلىرىگە قونغان قىراۋنىڭ يېقىملىق سوغۇقىدىن ھۇزۇرلىنىپ، ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنى مەپتۇن قىلىپ كېلىۋاتقان بىر ئارزۇسىنىڭ كوتۇلمىگەندە ئەجەب ئەمەلگە ئېشىپ قالغانلىقىغا كۇلۇمسىرەيتتى...(422 — بەتكە)

www.uyghurkitap.com

بىرىپ قالدى، ئەمما شۇ چاغدا ئۇ بىردىن ياش تۆكۈشكە باشلىدى! مەن ئۇ ياقتىن - بۇ ياقتىن گەپ سوراشقا باشلىدىم: «بەلكى، ئاغرىق بولۇشۇڭ مۇمكىن، بۇنداق بولسىمۇ مەيلى، بىر ھېسابتا ئاغرىق بولغىنىڭنىڭ ئۆزى ياخشى.» بىر تەرەپتىن ئۆزۈم قورقۇپ تۇرىمەن، چۈنكى بۇ كېچىدىكى ئىش بولغانلىقتىن، بىرەرى ئاۋازىمىزنى ئاڭلاپ، سامانلىققا كېلىپ قالسا ئىش چاتاق - دە. «ۋاقىرىما، خۇدا ھەققى! سەن ئەگەر ئاغرىق بولساڭ — قورقما، ساڭا مۇھەببىتىم كۈچلۈك بولغانلىقتىن، ھەممىگە رازىمەن!» — دېدىم. ئۇ ماڭا: «جېنىم پروشېنكا! مېنىڭ قىلچىمۇ ئاغرىقىم يوق، مەن پاك قىزمەن، شۇڭا بۇنداق ئىشتىن قورقۇپ ۋاقىراۋاتمەن» — دېدى. سەن ئىشەنمەيسەنغۇ، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئۇ ماڭا ئاشۇ گەپنى قىلغاندا بەدىنىمدىن مۇزدەك تەر چىقىپ كەتتى. يا ئىگەم ئېيسا مەسىھ، ئەمدى مەن بۇ بالاغا يولۇقتۇممۇ، ماڭا شۇ نەرسە يەتمەي تۇراتتى!... دەپ ئويلىدىم. ئاۋازىم ئۆزگىرىپ كەتتى، مەن ئۇنىڭدىن: «ئۇنداق بولسا، سەن لەنەتى، نېمىشقا دوختۇرغا چېپىپ يۈردۈڭ؟ نېمىشقا سەن خەقنى ئالدايسەن؟» — دەپ سوردىم. «ئۇنىڭ قېشىغا چېپىپ يۈرگىنىم، ئۇنىڭدىن يۈزگە سۈرتىدىغان ماي ئېلىش ئۈچۈن ئىدى»،— دېدى. مەن شۇ چاغدا بېشىمنى چاڭگاللاپ، ئۇنىڭغا: «قوپ، ھازىرلا كۆزۈمدىن يوقال، ئېيسادىن بەزگەن مەلئۇن! سەندەك پاك قىزنىڭ ماڭا كېرىكى يوق، مەن ساڭا ئۆيلەنمەيمەن!» — دېدىم. پروخور يەرگە تېخىمۇ قاتتىق بىر تۈكۈردى - دە، سۆزىنى خالاڭ - خالىماس داۋاملاشتۇردى، — شۇنداق قىلىپ، ھەممە ئەمگىكىم بىكارغا كەتتى. ھۇجرامغا قايتىپ كېلىپ، كۈدە - كۆرپەمنى يىغىشتۇردۇم - دە، شۇ كېچىسىلا باشقا بىرىنىڭ ئۆيىگە كۆچۈپ كەتتىم. كېيىن بالىلار قۇلىقىمغا پە-

چىرلاشتى، شۇنداق بىلەن مۇراددىمنى بىر تۇل ئايالدىن ھاسىل قىلدىم. ئەمما مەن بۇ يەردە چورتلا ئىش كۆردۈم: «ئاغرىق-مۇ سەن؟» — دەپ سورىدىم. «ئازراق كېسىلىم بار» — دېدى. «خوپ، ماڭمۇ بىر پۇت كېسەلنىڭ كېرىكى يوق» — دېدىم. ئايالنىڭ ماڭا كۆرسەتكەن ياردىمى ئۈچۈن ئۇنىڭغا 20 سوم كېرىنىسكى ئاقچىسى تۆلىدىم. ئەتىسى قازانغان ئۇ-تۇقىمدىن كېرىلىپ، ھەربىي داۋالاش پونكىتىغا باردىم - دە، ئۇ يەردىن ئۇدۇل ئۆيگە قايتتىم.

— سەن ئېتىكنى ئالماستىنلا قايتىپ كەلدىڭمۇ؟

— ئاتسىز قانداق كېلىەلەيمەن؟ ئېتىم بىلەن ۋە پۈتۈن قورال - ياراغلىرىم بىلەن كەلدىم. ئېتىمنى يىگىتلەر داۋالاش پونكىتىغا ئەۋەتكەنىكەن. گەپ بۇنىڭدا ئەمەس؛ ئەمدى سەن ماڭا مەسلىھەت كۆرسەتكىنە: خوتۇنۇمغا نېمە دەيمەن ياكى بالادىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن سېنىڭ ئۆيۈڭگە بېرىپ قونۇپ كەل-سەم بولۇرمىكىن؟

— لازىمى يوق، يوقال نېرى! ئۆز ئۆيۈڭدە قون. يار-دار بولدۇم، دېگىن. داكا بارمۇ؟

— تىببىي لازىمەتلىكلىرىم بار.

— ئۇنداق بولسا، ئىشقا كىرىشۈەر.

— ئىشەنمەسمىكىن، — دېدى پروخور مەيۈسلۇك بىلەن، ئەمما شۇنداق بولسىمۇ ئورنىدىن تۇردى. خۇرجۇنىنى ئاختۇ-رۇپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ئۇ يەردىن پەس ئا-ۋازدا مۇنداق دېدى، — ئايالىم كەلسە، ئۇنى گەپكە تۇتۇپ تۇر، مەن ھازىر بىر پۇتۇمنى دەسسەپ تۇرۇۋاتىمەن!

گرىگورىي تاماكا ئوراۋېتىپ، سەپەر پىلانىنى ئويلاپ كۆر-دى. «بىز بىر جۇپ ئاتنى چانىغا قوشۇپ ماڭساقمىكىن، — دېگەن قارارغا كەلدى ئۇ، — ئاكسىيوتكىنى بىللە ئېلىپ ماڭ-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى

غانلىقىمنى بىزنىڭ ئۆيدىكىلەر كۆرۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن گەچە تە يولغا چىقىش كېرەك. شۇنداقتىمۇ بەربىر بىلمۇالمدۇ...»

— بۆلۈنمە توغرىسىدىكى گەپنى مەن ساڭا ئېيتىپ تۇرگەتكىنىم يوق، — پروخور ئاقساقلاپ ئىچكىرىكى ئۆيدىن چىقىپ، شىرەنىڭ يېنىغا ئولتۇردى، — مەن داۋالاش پونكىتىغا كېتىپ، ئۆچمەنچى كۈنى بىزنىڭكىلەر ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.

— راستمۇ؟

— خۇدا تۇرۇپتۇ! جەڭ بولۇۋاتقاندا ئۇنى ئارقا تەرەپتىن ئېتىپتۇ، ئىش شۇنىڭ بىلەن تۈگەپتۇ. مەن بىكار ئازاب چېكىپ يۈرۈپتىمەن، مانا شۇنىسى ئەلەم قىلىدۇ!

— ئاتقان ئادەمنى تاپالماپتۇمۇ؟ — دەپ سوردى پۈتۈن پىكىر ـ خىيالى كۆز ئالدىدىكى سەپەر بىلەن بەند بولغان گرىگورىي پەرىشان هالدا.

— ئۇنى نەدىن ئىزدەپ تاپسۇن! چوڭ يۆتكىلىش باشلانىدى ـ دە، ئۇنىڭ بىلەن هېچكىمنىڭ ئىشى بولمىدى. مېنىڭ ئايالىم نەگە يوقاپ كەتكەنىدۇ؟ مۇنداق يوقاپ كەتسە، ئىچىشكە كۆڭلۈڭ تارتمايدۇ. سەن قاچان مېڭىشنى ئويلاۋاتسەن؟

— ئەتە.

— بەرەر كۈن كېچىكتۈرمەيسىزمۇ؟

— نېمىشقا؟

— هېچ بولمىغاندا پىتىلاردىن ئېرىغدىنۇالسام دەيمەن، پىتلار بىلەن سەپەرگە چىقىش كۆڭۈللۈك ئەمەس.

— يول ئۈستىدە ئېرىغدىنارسەن. كۆتۈشكە ۋاقىت يوق. قىزىللار ۋىشكىدىن ئىككى مەنزىل يەردە تۇرۇپتۇ.

— ئەتىگەندىلا ماڭامدۇق؟

— ياق، كەچ كىرگەندە. بىز پەقەت كارگىنىسكايا‌غىچە بېرىۋالساق، شۇ يەردە قونىمىز.

— قىزىللار بىزنى تۇتۇۋالمامدۇ؟

— بۇنىڭغا ھازىر تۇرۇش كېرەك. مەن مانا... مەن ئاكسىنىيە ئاستاخوۋانى بىللە ئەكىتىشنى ئويلاۋاتىمەن. بۇنىڭغا سەن قارشى ئەمەسمۇ؟

— مېنىڭ نېمە كارىم؟ بىر ئەمەس، ئىككى ئاكسىنىيە بولسىمۇ ئېلىۋالمامسەن... ئەمما ئاتقا ئېغىرلىقى چۈشىدۇ.

— ئېغىرلىقى چاغلىق.

— ئاياللار بىلەن يول يۈرۈش بىئەپ... ئۇنسى ئېلىپ مېڭىش ساڭا شۇنچە زۆرۈر بولۇپ قالدىمۇ؟ ئۆزىمىزلا ماڭغان بولساق، يولدا قىيىنچىلىق تارتماس ئىدۇق! — پروخور خۇرسىنىپ قويدى - دە، باشقا تەرەپكە قاراپ مۇندىق دېدى، — ئاشۇ ئايالنى ئارقاڭدىن ئەگەشتۈرۈپ ماڭىدىغانلىقىڭنى ئۆزۈمۇ بىلەتتىم. سەن ھامان يېگىتچىلىكتىن قالماپسەن... ئېھ، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئۇستۇڭدە قامچا بۇرۇنلا ئاچچىق ياش بىلەن چىرقىراپ تۇرۇشى لازىم ئىدى!

— بۇ ئىشنىڭ ساڭا ھېچ ئالاقىسى يوق، — دېدى گرىگورىي سوغۇقلا، — خوتۇنۇڭغا بۇ تۇغرۇلۇق ۋالاقشىپ يۈرمە.

— بۇرۇن ۋالاقشىغان يېرىم بولدىمۇ؟ سەندە ۋىجداندىن ئەسەر بولسىچۇ كاشكى. ئاكسىنىيە ئۆيىنى كىمگە تاشلاپ كېتىدۇ؟

دالاندا قەدەم تەۋرىشى ئاڭلاندى. پروخورنىڭ ئايالى كىرىدى. ئۇنىڭ بېشىدىكى كۈل رەڭ تۈت رومالدا قار ئۇچقۇنى دايىتتى.

— قار بورىنى چىقىۋاتامدۇ؟ — پروخور ئىشكاپتىن كىچىك ئىستاكانلارنى ئالدى - دە، ئاندىن سورىدى، — سەن بىر نەرسە ئەكەلگەنسەن؟

ئۇنىڭ ئانار يۈزلۈك ئايالى قوينىمدىن ئەرلىگەن ئىگىنى شېشىنى ئېلىپ، شىرەنىڭ ئۈستىگە قويدى.

— مانا سەپىرىمىزنى ئاق يوللۇق قىلىدىغان بولدۇق! — دېدى پروخور كەيپى چاغ بولۇپ. ساماگوننى يۇراپ بېقىپ، پۇرىقىغا قاراپ باها بەردى، — بىرىنچىكەن! نېمىدېگەن كۆچلۈك، كاساپەت!

گرىگورىي كىچىك ئىستاكاندا ئىككىنسى ئىچكەندىن كېيىن، چارچىغانلىقىنى باھانە قىلىپ، ئۆيىگە كەتتى.

26

— خۇش، ئۇرۇشمۇ تۈگىدى! قىزىللار بىزنى شۇنداق قىستاپ كەلدىكى، ئەمدى بىز دېگىز بويىغىچە سۈرۈلۈپ، تۈزلۇق سۇغا تىرەلگۈچە چېكىنۈپىرىمىز، — دېدى پروخور تاغنىڭ ئۈستىگە چىققاندا.

تۆۋەندە تاتارىسكى يېزىسى كۆكۈچ ئىسقا چۆمكىلىپ ياتاتتى. ئۇپۇقنىڭ قىزغۇچ قارلىق جىيىكىنىڭ ئارقىسىغا قۇياش پېتىپ كېتىۋاتاتتى. چانا تاپىنىنىڭ ئاستىدا قار غاچىلدايتتى. ئاتلار قەدەملەپ مېڭىپ كېلىۋاتاتتى. قوش ئات قوشۇلغان چانىنىڭ ئارقا تەرىپىدە گرىگورىي ئاتنىڭ ئېگەر - جابدۇقلىرىغا يۆلىنىپ، يانپاشلاپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ يېنىدا ئاكسىنىيە قۇندۇز سېلىپ تىكىلگەن دونچە جۇۋىغا يۆگىنىپ ئولتۇراتتى. ئاق تېۋىت رومىلىنىڭ ئاستىدىن قارا كۆزلىرى يالتىراپ، خۇشال ئۇچقۇنداياتتى. گرىگورىي ئۇنىڭغا كۆز قىرى بىلەن قىيا بېقىپ، سوغۇقتا سەل - پەل قىزارغان مەڭزىگە، قاپقارا قويۇق قېشىغا ۋە قىراۋ باسقان ئېگىك كىرپىكلىرى ئاستىدا كۆ-

كۆستۆل پارقىراپ تۇرغان كۆۋرۈنۈك ئېقىنغا ئەزەر سالدى. ئاكسىنىيە ئىنتايىن زوقلانغان ھالدا قار ئۈيۈملىرى قاپلىغان دالاغا، جۇلالىنىپ تۇرغان يولغا، خىرە - شىرە تۇمان قاپلىغان يىراقتىكى ئۇپۇقتا كۆز تىكەتتى. ئۆيدىن يىراق يەرگە بارماي ئۆگىنىپ قالغان ئاكسىنىيگە ھەممە نەرسە يېڭى ۋە ئۆزگىچە كۆرۈنەتتى، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى. ئەمما ئاندا - ساندا كۆزىنى تۆۋەن چۈشۈرۈپ، كىرپىكلىرىگە قونغان قىراۋنىڭ يېقىملىق سوغۇقىدىن ھۇزۇرلىنىپ، ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنى مەپتۇن قىلىپ كېلىۋاتقان بىر ئارزۇسىنىڭ كۈتۈلمىگەندە ئەجەب ئەمەلگە ئېشىپ قالغانلىقىغا كۈلۈمسىرەيتتى، ئۇنىڭ ئارزۇسى گىرىگورىي بىلەن بىللە تاتارىستاندىن ــ ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، ئەمما شۇنچە كۆپ ئازاب چەككەن يۇرتتىن، ئۆمرىنىڭ يېرىمىنى ئۆزى ياخشى كۆرمەيدىغان ئېرى بىلەن زايا قىلمۇەتكەن ئەنىتى يۇرتتىن، ھايات ئۈنتۈلماس ئېغىر خاتىرىلەر بىلەن تولغان يۇرتتىن يىراق بىر يەرگە كېتىش ئىدى. ئۇ گىرىگورىينىڭ يېنىدا بارلىقىنى پۈتۈن ئەزاسى بىلەن ھېس قىلىپ، كۈلۈمسىرەيتتى - دە، بۇ بەختنىڭ قانداق مۇشەققەت بەدىلىگە قولغا كەلگەنلىكىنى ئەمدى ئويلىمايتتى، شۇنىڭدەك ئاشۇ يىراق - يىراقتىكى تۇمان قوينىدا ياتقان كۆز يەتمەس كەڭ دالا، بىپايان ئۇپۇقلا ئوخشاش، كەلگۈسى ئىستىقبالىنىڭمۇ قاپقارا تۇمان بىلەن ئورالغانلىقىنىمۇ ئويلىغۇسى كەلمەيتتى.

پروخور تاسادىپىي ئارقىسىغا قاراپ، ئاكسىنىيىنىڭ سوغۇقتىن قىپقىزىل گىلاستەك ئىششىغان كالپۇكلىرىدا ھاياجانلىق تەبەسسۇمنى كۆرۈپ، ئەلىمگە چىددىماي سورىدى:

ــ خۇش، نېمە تۆت چىشلىق كېۋەزدەك ھەجىيىسەن؟ ناھايەت يېڭى كېلىنچەك بولغانسەن شۇ! ئۆيۈڭدىن قېچىپ چىقـ

قانلىقىڭغا خۇشمۇ سەن؟

— ھە، سەن خۇش ئەمەس دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ — دەپ جاۋاب بەردى ئاكسىنىيە ياكراق ئاۋاز بىلەن.

— خۇشاللىقنى تېپىپسەن... سەن ئەخمەق ئايال! بۇ سەيرە - تاماشانىڭ نېمە بىلەن ئاياغلىشىدىغانلىقى تېخى نامەلۇم، شۇڭا بالدۇرلا ھەجىيىپ كەتمە، چۈشلىرىڭنى ياپ.

— بۇنىڭدىن بەتتەر كۈنگە قالماسمەن.

— سەنىلەرگە قارىسام، قۇسقۇم كېلىدۇ... — پروخور قەھر بىلەن ئاتلارغا قامچا شىلتىدى.

— ئۇنداق بولسا، ئالدىڭغا قارا، ئاغزىڭغا بارمىقىڭنى تىق، — دېدى ئاكسىنىيە كۈلۈپ.

— سېنىڭ يەنە ئەخمەقلىقىڭ ئاشكارا بولدى! مەن دېگىز-غىچە بارمىقىمنى ئاغزىمغا تىقىپ بارامدىمەن؟ ئويلاپ تاپقان گېپىنى قارا!

— نېمە سەۋەبتىن سېنىڭ قۇسقۇڭ كېلىپ قالدى؟

— ئاغزىڭنى يۇمساڭ بولارمىكىن! ئىرىڭ نەدە؟ سەن بىگانە ئەركەك بىلەن قول تۇتىشىپ، نەكە كېتىۋاتقانلىقىڭنى كىم بىلمەيدۇ! ئەگەر ستېپان شۇتاپتا يېزىغا قايتىپ كەلگەن بولسا، ئۇچاغدا قانداق بولىدۇ؟

— بىلىپ قويكى، پروشا، سەن بىزنىڭ ئىشىمىزغا ئارىلاشما، — دېدى ئاكسىنىيە، — ھەقىقەتتە، ساڭا بۇنىڭدىن بەخت - ئامەت يوق.

— سىلەرنىڭ ئىشلىرىڭلار بىلەن مېنىڭ نېمە كارىم، ئىشلىرىڭغا ئارىلىشىش نېمىگە لازىم بولۇپ قاپتۇ! ئەمما ئۆز پىكرىمنى ئېيتىشقا ھەققىم بارغۇ ياكى سىلەرگە ھارۋىكەش بولۇپ، پەقەت ئاتلار بىلەن سۆزلىشىپ مېڭىشىم كېرەكمۇ؟ يەنە شۇ گەپنى تاپتىڭمۇ! ياق، ئاكسىنىيە، مەيلى ئاچچىقىڭ

كەلسۇن، مەيلى كەلمىسۇن، سېنى كۆك چۈنۇق بىلەن ساۋاش كېرەك ئىدى، ساۋىغاندىمۇ، ئۇنۇڭنى چىقارغۇزماي ساۋاش كېرەك! سەن مېنى بەخت بىلەن قورقۇتما، ئۇنى ئۆزۈم بىلەن بىللە ئەكىلىۋاتىمەن. مېنىڭ بەختىم ئالاھىدە بەخت، شۇنداق بەختكى، ناخشا دېسە، ناخشا ئېيتمايدۇ، ئۇيقۇ دېسە، ئۇيقۇ بەرمەيدۇ... چۇ، مەلئۇنلار! قەدىمكىلارنى تېزلىتىپ ماڭساڭلار بولمامدۇ، سالپاك قۇلاقلار!

گرىگورىي بۇلارنىڭ سۆزىگە كۈلۈمسىرەپ قۇلاق سېلىپ، ئۇندىن كېيىن ئۇلارنى ياراشتۇرماقچى بولدى:

ــ ھەدىگەندىلا سۆز تاكاللاشماڭلار. ئالدىمىزدا يول ئۇزۇن، تېخى تاكاللىشىشقا ئۇلگۈرسىلەر. پروخور، سەن نېمىشقا گەپ تەگمىسەن؟

ــ شۇنداق گەپ تەگمىمەن، ــ دېدى پروخور، قاتتىق تەلەپپۇز بىلەن، ــ ياخشىسى ئۇ مەن بىلەن تاكاللاشمىسۇن. مەن شۇنداق ئويلايمەنكى، دۇنيادا خوتۇن كىشىدىن يامانراق نەرسە يوق! بۇلار قىچىشقاق ئوتنىڭ ئۇرۇقى، ئۇكام، مەن ساڭا ئېيتسام خۇدانىڭ ئويلاپ چىقارغان نەرسىسىنىڭ ئەڭ يامىنى ــ خوتۇن كىشى! ئۇلارنىڭ دۇنيادا كۆزگە چىقىقان سۆگەلدەك سەت كۆرۈنۈپ تۇرماسلىقى ئۇچۇن، بۇ زىيانداش ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسىنى قۇرۇتۇۋەتكەن بولاتتىم! مەن ھازىر ئۇلارغا شۇنداق ئۆچكى! نېمە كۈلىسەن؟ بىراۋنىڭ بەختسىز لىكىگە كۈلۈش ــ ئەخمەقنىڭ ئىشى! مە، تىزگىننى تۇت، مەن بىردەم پەسكە چۈشەي.

پروخور ئۇزاق ۋاقىت پىيادە يۈردى، ئۇندىن كېيىن چانىغا ئورۇنلىشىۋالدى ــ دە، ئېكىنچى سۆزمۇ قىلمىدى. بۇلار كارگىنىسكايادا قوندى. ئەتىسى ئەتىگەنلىك تاماقنى

يەپ، يەنە يولغا چۈشتى ـ دە، كەچ كىرگۈچە 60 چاقىرىم يول يۈردى.

قاچقۇنلارنىڭ زور بىر تۈركۈم كارۋان ھارۋىلىرى جەنۇبقا قاراپ تىزىلىپ ماڭغانىدى. گرىگورىي ۋېشنىنسكايا ئايمىقىدىن يىراقلاشقانسېرى، ئۇنىڭغا قونالغۇ جاي تېپىش بارغانسېرى قىيىن بولۇپ قالدى. موروزوۋسكايانىڭ قېشىدا دەسلەپكى كازاك ھەربىي قىسملىرى ئۇچراشقا باشلىدى، بار ـ يوقى 30 ـــ 40 ئاتلىق ئەسكەر بىلەن سان ـ ساناقسىز ھارۋىلار ئايىغى ئۈزۈلمەي كېتىشىۋاتاتتى. كەچكە يېقىن يېزىلار-دا ھەممە ئۆي ـ جايلار باس ـ باس بولۇپ كەتتى، ئادەم قونىدىغاق جاي تۇگۈل، ئاتلارنى قويۇشقىمۇ ئورۇن تېپىلمايتتى. تاۋرىچانلار ئۇچاستىكىلىرىنىڭ بىرىدە گرىگورىي قونۇش ئۈچۈن يەر ئىزدەپ، ئۆيمۇ ئۆي يۈرۈپ بىكار ئاۋارىچىلىك تارتقاندىن كېيىن كېچىنى لاپاستا ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇر بولدى. شۇنىڭدىن ھۆل بولۇپ كەتكەن كىيىمى تاڭغا يېقىن مۇزلاشقا باشلاپ، ھەر قېتىم مىدىرلىغاندا شىرىقلايتتى. گرىگورىي، ئاكسىنىيە ۋە پروخور تۆن بويى دېگۈدەك ئۇخلىماي چىقتى، پەقەت تاڭ يورۇش ئالدىدىلا ھويلىنىڭ ئارقىسىدا پاخالدىن گۈلخان يېقىپ، ئىسسىنىۋېلىشتى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ئاكسىنىيە تازا پېتىنالماي، مۇنداق تەكلىپنى بەردى:

ـــ گرىشا، كۈندۈزنى مۆشۈيەردە ئۆتكۈزسەك قانداق بولار؟ پۈتۈن كېچە سوغۇقتا ئازاپ چېكىپ، تۈزۈك ئۇخلىمىدۇق، ئازراق ھاردۇق ئېلىۋالمايلىمۇ؟

گرىگورىي ماقۇل بولدى. ئۇ تەسلىكتە بىر بوش بۇلۇڭنى تاپتى، كارۋان ھارۋىلار تاڭ ئېتىش بىلەنلا يەنە ئۆز يولىغا يۈرۈپ كېتىشتى، ئەمما 100 دىن ئوشۇق ياردار ۋە كېزىك كېسىلى

بولغان ئادەملەرنى توشۇپ ماڭغان كۆچمە ھەربىي دېھقانلار نەمۇ كۆندۈزى دەم ئېلىشقا قېيقالدى.

كىچىككىنە بىر ئۆيدە لاي بىلەن سۇۋالغان پولنىڭ ئۈستىدە توققۇز كازاك ئۇخلاۋاتاتتى. پروخور تېرە ياپقۇچ بىلەن ئوزۇق - تۈلۈك سېلىنغان قاپنى ئەكىردى، ئىشىكنىڭ تۈۋىگىلا پاخال سالدى، ئۆلۈكتەك ئۇخلاۋاتقان بىر چالنىڭ پۇتىدىن سۆرەپ بىر چەتكە سۈرۈپ قويدى - دە، قوپالراق كۆيۈنۈش ئاھاڭىدا:

— يات، ئاكسىنىيە، ئۇنداق بولمىغاندا، ئەبجىقىڭ چىقىپ تونۇغۇسىز بولۇپ كېتىسەن، — دېدى.

كەچكە يېقىن ئۇچاستىكىغا يەنە ئادەم لىق تولدى. تار كوچىلاردا تاڭ ئاتقۇچە گۈلخانلار يېنىپ تۇردى، كىشىلەرنىڭ ئاۋازى، ئاتلارنىڭ كىشنىشى، چانىلارنىڭ غىچىرلىشى ئاڭلىنىپ تۇردى. تاڭ يورۇش ئالدىدىلا گىرىگورىي پروخورنى ئويغىتىپ پىچىرلىدى:

— چانىنى قوش، يولغا چىقىش كېرەك.

— نېمانچە بالدۇر؟ — دەپ سوردى پروخور ئەسنەپ.

— قۇلاق سال.

پروخور ئېگەرنىڭ يۆلەنچۈكىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، يىراقتىن غۇۋا ئاڭلىنىۋاتقان زەمبىرەك ئاۋازىنى ئاڭلىدى.

بۇلار يۈيۈنۈپ، چوشقا ھېيىنى يېيىشتى - دە، ئادەم قاينىغان ئۇچاستىكىدىن چىقىپ كېتىشتى. تار كوچىلاردا چانىلار قاتار تۇرۇشۇپ كەتكەنىدى، ئادەملەر يۈگۈرۈشۈپ يۈرەتتى، تاڭ قاراڭغۇسىدا كىمدۇر بىرى خىرىلداپ ۋارقىرايتتى:

— ياق، بولمايدۇ، ئۇلارنى ئۆزلىرىگىلار كۆمۈڭلار! بىز ئالتە ئادەمگە گۆر قېزىپ بولغۇچە چۈش بولىدۇ!

— گۆر كولاش بىزنىڭ بۇرچىمىزمىكەن؟ — دەپ سوردى ئىككىنچى ئادەم خاتىرجەملىك بىلەن.

www.uyghurkitap.com
ئويغۇر كتاب نۇر بېكتى

ــ ئەلۋەتتە، سىلەر كۆمۈسىلەر! ــ دەپ ژارقىرىدى بايىقى خىرىلدىغان ئاۋاز، ــ كۆمۈشنى خالىمىساڭلار مەيلى، قېشىڭلاردا سېسىپ ياتسۇن، مېنىڭ نېمە كارىم!

ــ نېمە دېگىنىڭىز بۇ، دوختۇر جانابلىرى! ئۆتكۈنچىلەردىن ئۆلگەن ئادەملەرنىڭ هەممىسىنى بىز كۆمىدىغان بولساق، ئۇ چاغدا ئۆلۈك كۆمۈش بىلەن كۈنىمىز كەتمەمدۇ، بەلكى، ئۆزۈڭلار يېغىشتۇرارسىلەر؟

ــ بار، يوقال، خۇدادىن بەزگەن مەخلۇق! سېنى دەپ مەن دوختۇرخانىنى قىزىللارنىڭ قولىغا تاپشۇرامدىمەن؟

گرىگورىي كوچىنى توسۇپ تۇرغان ئات ــ هارۋىلارنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

ــ ياۋاللا، ئۆلۈكلەرنىڭ هېچكىمگە كېرىكىيوق ئىكەن...، ــ دېدى.

ــ بۇ يەردە تىرىكلەر بىلەن هېچكىمنىڭ ئىشى بولمايۋاتقاندا، ئۆلۈكلەرگە كۆڭۈل بۆلۈش نەدە تۇرۇپتۇ، ــ دېدى پروخور.

دوننىڭ شىمالىدىكىيېزا ــ كەنتلەرنىڭ پۈتۈن ئاھالىسى جەنۇبقا قاراپ سىلجىشقا باشلىدى، قاچقۇنلارنىڭ سان ــ سانىقسىز كارۋان هارۋىلىرى تىرتىسىن ــ لىخايا تۆمۈرىيولىدىن ئۆتۈپ، مانىچقا يېقىنلىشىپ كەلگەنىدى. گرىگورىي بىر هەپتىدىن بۇيان يول ئۈستىدە تاتارىسكىلىقلارنى سوراشتۇرۇپ كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ بېسىپ ئۆتكەن يېزىلاردا تاتارىسكىلىقلاردىن هېچكىم چىقمىدى؛ ئېهتىمال، ئۇلار سولغا قاراپ هېڭىپ، ئوكرايىنلىقلارنىڭ يېزىلىرىدىن چەتلەپ ئۆتۈپ، كازاك يېزىلىرى ئارقىلىق ئوبىلىۋىسكايا‌غا كەتكەن ئوخشايدۇ. پەقەت 13 كۈندىن كېيىنلا گرىگورىي يېزىداشلىرىنىڭ ماڭغان يولىنى تېپىۋالدى. ئۇ تۆمۈرىيولىنى كېسىپ ئۆتكەندىن كېيىن، يېزىلارنىڭ بىرىدە، ياندىكى ئۆيدە ژېشېنىسكايالىق بىر كازاك

كېزىك كېسىلى بىلەن ئاغرىپ ياتقانلىقىنى تاسادىپىي ئاڭلاپ قالدى. گرىگورىي بىمارنىڭ قەيەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بېرىپ پاكار بىر ئۆيگە كىردى ـ دە، پولنىڭ ئۈستىدە ياتقان ئوبىنزوف بوۋاينى كۆردى. گرىگورىي بوۋايدىن تاتار رىسكىلىقلارنىڭ بۇ يېزىدىن ئۇلۇشكۈن كەتكەنلىكىنى، بۇلارنىڭ ئاردىسىدا كېزىك كېسىلى بىلەن ئاغرىغانلارنىڭ كۆپ ئىكەنلىكىنى، يولدا ئىككىسى ئۆلگەنلىكىنى ۋە بۇ ئوبىنزوف بوۋاينى ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە بۇ يەردە قالدۇرۇپ كەتكەنلىكىنى بىلدى.

ــ ئەگەر ياخشىراق بولۇپ قالسام، قىزىل يولداشلار ماڭا رەھىم قىلار، ئۆلتۈرمەس، بىر ئىلاج قىلىپ ئۆيگە بېرىۋالارمەن، ئۇنداق بولمايدىكەن مۇشۇ يەردە ئۆلىمەن. ئۆلۈشكە توغرا كەلسە نەدە ئۆلسەڭ ئوخشاش، ئەجەلنىڭ زەھىرى نەدە بولسىمۇ ئاچچىق...ــ دېدى چال گرىگورىي بىلەن خوشلاشقاندا.

گرىگورىي ئاتىسىنىڭ سالامەتلىكىنى سوراشقانىدى، ئەما ئوبىنزوف بۇ توغرۇلۇق ھېچنېمە دېيەلمەيمەن، چۈنكى مەن ئاخىرقى ھارۋىلارنىڭ بىرىدە كەلدىم، مالاخوف يېزىسىدىن تارتىپ مەن پانتېلېي پروكوفېيېۋىچنى كۆرگىنىم يوق، دەپ جاۋاب بەردى.

كېيىنكى بىر قونالغۇدا گرىگورىينىڭ ئىشى ئوڭىدىن كەلدى: ئۇ بىر كېچە قونۇپ ئۆتۈشنى ئىلتىماس قىلىپ كىرگەن بىرىنچى ئۆيدىلا يۇقىرىقى چىرىسكى يېزىسىدىن بولغان تونۇش كازاكلار بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇلار قىسلىپ قالغانلىقتىن گرىگورىي مەشنىڭ يېنىغا ئورۇنلاشتى. ئۆينىڭ ئىچىدە 15 قاچقۇن كازاك قاتار تىزىلىشىپ ياتاتتى، ئۇلارنىڭ ئۇچى كېزىك كېسىلى بولغان، يەنە بىرى سوغۇق تەگكەن ئادەم ئىكەن. كازاكلار كەچلىك تاماقتا چوشقا مېيى سېلىپ، سۆكتىن بوتقا پىشۇرۇشتى ـ دە، گرىگورىينى ۋە

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى ئوچۇق چىراي بىلەن تاماقتا تەكلىپ قىلدى. پروخور بىلەن گرىگورىي ئىشتەي بىلەن يېدى، ئاكسىنىيە ئۇنىمىدى.

— قورسىقىڭ ئاچمىدىمۇ؟ — دەپ سورىدى كېيىنكى كۈنلەردە ھېچ سەۋەبسىز ئاكسىنىيگە بولغان كۆز قارىشىنى ئۆزگەرتىپ، قوپال مۇئامىلىدە بولۇپ كەلگەن پروخور ھېسداشلىق بىلەن.

— نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم ئاينىپ تۇرىدۇ...، — ئاكسىنىيە روھىنى يەلكىسىگە تاشلاپ، ھويلىغا چىقىپ كەتتى.

— ئۇ ئاغرىپ قالمىغاندۇ؟ — دەپ سورىدى پروخور گرىگورىيغا قاراپ.

— كىم بىلىدۇ؟ — گرىگورىيمۇ تەخسىدىكى بوتقىنى نېرى سۈرۈپ قويۇپ، ھويلىغا چىقىپ كەتتى.

ئاكسىنىيە كۆكسىگە قولىنى بېسىپ، پەلەمپەينىڭ يېنىدا تۇراتتى، گرىگورىي ئۇنى قۇچاقلاپ تەشۋىش بىلەن سورىدى:

— نېمە بولدۇڭ، كىسيوشا؟

— كۆڭلۈم ئاينىپ، بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ.

— ئۆيگە كىرەيلى، شۇ يەردە يېتىپ دەم ئالارسەن.

— سەن مېڭىپ تۇر، مەن ھازىر كىرىمەن.

ئاكسىنىيىنىڭ ئاۋازى جارانسىز، زەئىپ ئىدى، ھەرىكىتى سۈس كۆرۈنەتتى. ئۇ ئىسسىق ئۆيگە كىرگەندە گرىگورىي ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قاراپ، ئىككى مەڭزىنىڭ ئوتتەك قىزىرىپ كەتكەنلىكىنى، كۆزلىرىنىڭ شۇبھىلىك پارقىراپ تۇرغانلىقىنى بايقاپ قالدى. گرىگورىينىڭ يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلىپ، دەككە-دۈككە ئىچىدە قالدى: ئاكسىنىيىنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقى روشەن ئىدى. تۇنۈگۈن ئاكسىنىيىنىڭ توڭلاپ تۇرىمەن، بېشىم ئايلىنىۋاتىدۇ، دېگىنى گرىگورىينىڭ ئېسىگە چۈشتى، تاڭ ئېتىش

ئالدىدا ئاكسىنىيە شۇنداق تەرلىگەنسىدىكى، گەجگىسىدىكى بىر تۇتام جىگگىسلىك چاچلىرى خۇددى باش يۇغاندىكىدەك هۆل بولغانىدى؛ گرىگورىي بۇنى تاڭ سەھەردە ئۇيقۇدىن تۇرغاندىلا بايقىغانىدى، شۇندىن كېيىن ئۇخلاۋاتقان ئاكسىنىيىدىن ئۇزاققىچە كۆزىنى ئالمىدى ۋە ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى بۇزماسلىق ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇشنى خالىمىدى.

ئاكسىنىيە يول ئازابىغا مەردانە چىدىغانىدى، هەتتا پروخور كۆپ قېتىم زارلىنىپ: «سوقۇش دېگەن بىر بالا بولدۇ، ئۇنى كىم ئويلاپ چىقارغان بولغىدى؟ پۈتۈن‌كۈن يۈرسەن، كەلسەڭ قونىدىغان جاي يوق، قاچانغىچە سەرگەردان بولۇپ يۈرىدىغانلىقىمىز نامەلۇم» دېگەنده ئۇنى تېتىكلەشتۇرگەنىدى. ئەمما بۇگۈن ئاكسىنىيەمۇ چىدىيالمىدى. كېچىسى ئۇخلاشقا ياتقان چاغدا ئۇ گرىگورىيغا يىغلاۋاتقاندەك كۆرۈندى.

— نېمىشقا يىغلايسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ پىچىرلاپ، — بىر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟

— مەن ئاغرىپ قالدىم... ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ مېنى تاشلاپ كېتەمسەن؟

— مانا، تەنتەك دېگەن شۇ! قانداقمۇ تاشلاپ كېتەرمەن سېنى؟ يىغلىما، بەلكى، يولدا ساڭا سوغۇق تەگكەندۇر، شۇنىڭ ئەمۇ قورقتۇڭمۇ.

— گرىشىنكا، بۇ — كېزىك!

— بىكار گەپ قىلما! هېچقانداق ئالامىتى كۆرۈنمەيدۇ؟ پېشانەڭ سوغۇق تۇرىدۇ، كېزىك بولماسلىقىمۇ مۇمكىن، — گرىگورىي تەسەللى بەرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئاكسىنىيىنىڭ تاشما كېزىك كېسىلى بولغانلىقىغا كۆڭلى ئەمىن ئىدى، شۇنىڭ بىلەن ئەگەر ئۇ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالسا، ئۇنى قانداقمۇ قىلارمەن، دەپ بەشى قېتىم ئويلىنىپ كەتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئۇھ، بۇ ئەھۋالدا يۈرسەم ماڭا قىيىن! — دەپ پەت چىرلىدى ئاكسىنىيە گرىگورىيغا مەھكەم سۈركىلىپ، — قارىغىنا، قونالغۇ جايلاردا خەلق شۇنداق كۆپ! بىز پىتلارغا يەم بولمىمىز، گرىشا! ئىچ كىيىملىرىمنى باقىدىغانغا جايىيوق، ئەتراپىمدا تامامەن ئەر كىشى... تۇنۇگۈن مەن سارايغا چىقىپ، كىيىملىرىمنى يەشتىم، كۆڭلەكتىكى پىتلارنىڭ كۆپلۈكى... يارەبىم، مەن مۇنداق دەھشەتلىك ئىشنى ئەزەلدىن كۆرگەن ئەمەسمەن! ئۇلار ئېسىمگە كەلسىلا قۇسقۇم كېلىدۇ، ھېچ نەرسە يېگۈم كەلمەيدۇ... تۇنۇگۈن سەن ھېلىقى ئۇزۇن ئورۇندۇقتا ئۇخلىغان چالنى پىت بېسىپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈڭمۇ؟ چەكمىنىڭ تېشىدا ئۆمىلەپ يۈرىدۇ.

— سەن ئۇنى ئويلىما! ئۇنى سۆزلەشنىڭ نېمە ھاجىتى بار! پىت بولسا — بولسۇمەرمەمدۇ، ھەربىي خىزمەتتىكىلەر ئۇنى ساناپ تۇرمايدۇ، — دەپ پىچىرلىدى گرىگورىي زەردە بىلەن.

— مېنىڭ پۇتۇن ئەزايىم قىچىشۇاتىدۇ.

— ھەممە ئادەمنىڭ قىچىشىدۇ، ھازىر بۇنىڭغا نېمە چارە؟ چىداپ تۇر. يېكاتېرىنودارغا بارغاندا، مۇنچىغا چۈشەرمىز.

— ھازىر پاكىز كىيىم كىيەلمەيسەن، — دېدى ئاكسىنىيە خۇرسىنىپ، — بىزنى پىت تۇغقاشتۇرۇۋېتىدىغان بولدى، گرىشا!

— ئۇخلا، ئەتە ئەتىگەن يولغا چىقىمىزغۇ.

گرىگورىي ئۇزاققىچە ئۇخلىيالمىدى. ئاكسىنىيىمۇ ئۇخلىمىدى. ئۇ جۇۋىنىڭ ئېتىكى بىلەن بېشىنى پۈركەپ، بىرنەچچە قېتىم پىخىلداپ كۆز يېشى قىلىۋالدى، شۇندىن كېيىن ئۇزاققىچە ئېغىناپ، ئۇھ، تارتىپ چىقتى، پەقەت گرىگورىي ئۇنىڭغا ئالدىنى قىلىپ قۇچاقلىغاندىلا، ئاندىن ئۇيقۇغا كەتتى. يېرىم كېچە بولغاندا گرىگورىي ئىشىكنىڭ قاتتىق تاقىلدىشىدىن ئويغىنىپ كەتتى. بىرى ئىشكىنى ئىتتىرىپ، قاتتىق ۋارقىرىدى:

— قېنى ئېچىڭلار! بولمسا ئىشىكنى سۇندۇرۇۋېتىمىز! لەنىتىلەر، هەممىسى ئۆلۈكتەك ئۇخلاپ كېتىپتۇ!...

ياشىنىپ قالغان يېڭاش ئۆي ئىگىسى كازاك دالانغا چىقىپ سورىدى:

— كىم بۇ؟ سىلەرگە نېمە كېرەك، ئەگەر قونۇشقا كەلگەن بولساڭلار، بىزدە ئورۇن يوق، ئۆيدە لىق ئادەم، قىمىرلىغۇدەك جايمۇ يوق.

— ئاچ دەۋاتىمىز ساڭا! — دەپ ۋارقىراشتى ئىشىكنىڭ تېشىدىكىلەر.

بەش قوراللىق كازاك ئىشىكنى لەڭ ئېچىپ، دالان ئۆيگە بېسىپ كىردى.

— ئۆيۈڭدە قونغانلار كىم؟ — دەپ سورىدى سوغۇقتىن چۆيۈنىدەك قارىيىپ كەتكەن بىرى، ئۇششۇگەن لەۋلىرىنى ئاران مىدىرلىتىپ.

— قاچقۇنلار، خوش، سىلەر كىم؟

ئۇلارنىڭ بىرى سۆزگە جاۋاب بەرمەستىنلا ئىچكىرىكى ئۆيگە گۈس - گۈس دەسسەپ كىرىپ توۋلىدى:

— هەي، سەنلەرنى! قاتار يېتىشىپ كەتكىنىنى قاراڭ! بۇ يەردىن دەرھاللا كېتىڭلار! بۇ يەرگە ئەسكەر چۈشىدۇ. تۇرۇڭلار، تېز تۇرۇڭلار! چاپسان بولۇڭلار، بولمسا هازىرلا هەيدەپ چىقىرىمىز!

— سەن كىم، نېمىگە ۋارقىرايسەن؟ — دەپ سورىدى گىرىگورىي چالا ئويقۇلۇق خىرىلدىغان ئاۋاز بىلەن، شۇنىڭ بىلەن دەرھال ئورنىدىن تۇردى.

— كىملىكىمنى ساڭا هازىرلا كۆرسىتىپ قويىمەن! — كازاك گىرىگورىي تەرەپكە بىر بېسىپ - ئىككى بېسىپ كەلدى.

كىرسىن چىراقنىڭ خىرە يورۇقىدا قولىدىكى تاپانچىنىڭ ئاغزى غۇۋا پارقىرىدى.

— ئۆزۈڭ چاققان يىگىت ئىكەنسەن ...، — دېدى گرېگورىي مۇغەمبەرلىك بىلەن كۈلۈمسىرەپ، — قېنى، ھۇنىرىڭنى كۆرسەتكىنە! — ئۇ كازاكنىڭ بېغىشىدىن كاپ قىلىپ تۇتۇۋېلىپ، قولىنى شۇنداق قاتتىق سقتىكى، كازاك ۋاي ـ ۋايلاپ قولىنى قويۇۋەتتى. تاپانچا تېرە تۆشەكنىڭ ئۈستىگە پاقىدە چۈشتى. گرېگورىي كازاكنى ئىتتىرىۋېتىپ، چاققانلىق بىلەن ئېگىشىپ، تاپانچىنى ئالدى ـ دە، ئۇنى يانچۇقىغا سېلىپ قويۇپ، خاتىرجەملىك بىلەن مۇنداق دېدى:

— خۇش، ئەمدى بىز سۆزلىشەيلى. سەن قايسى قىسىمدىن؟ ساڭا ئوخشاش زەبەردەس يىگىتلەردىن نەچچەيلەن كەلدىڭلار؟

كازاك بۇ ئۇشتۇمتۇتلۇقتىن ئۆزىنى ئوڭشاپ ۋارقىرىدى:

— ھەي يىگىتلەر، بۇ ياققا كېلىڭلار!

گرېگورىي ئىشىك تەرەپكە يېقىنلىشىپ كېلىپ، بوسۇغىدا توختاپ ئىشكنىڭ يانياغىچىغا يۆلىنىپ تۇرۇپ دېدى:

— مەن 19 ـ دون پولكىنىڭ بۆلۈنمە كوماندىرىمەن. ئاستىراق گەپ قىل! چۇقان كۆتۈرمە! كىم ئۇ، ھۆر كىرەپ گەپ قىلغان؟ نېمە قىلىنىڭلار بۇ، سۆيۈملۈك يۇرتداشلار؟ جاڭجال چىقارىساقچىمۇسىلەر؟ كىمنى ھەيدەپ چىقارماقچىسىلەر؟ سىلەرگە مۇنداق ھوقۇقنى كىم بەرگەن؟ قېنى، ئارقاڭلارغا قاراپ مارش!

— سەن نېمە ۋارقىرايسەن؟ — دېدى بىر كازاك ياڭراق ئاۋاز بىلەن، — بىز تالاي يۈزبېشىنى كۆرگەن! بىز قورۇدا قونساق بولامتى؟ بىنانى بوشىتىڭلار! بىزگە بارلىق قاچقۇنلارنى ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىرىڭلار دەپ بۇيرۇق بېرىلگەن، چۈشەندىڭلارمۇ؟

بۇنى قارا، چۇقان كۆتۈرگىنىنى! بىز سىلەردەكلەرنى كۆپ كۆرگەن!

گرىگورىي سۆزلىگۈچىنىڭ قېشىغا تاقىلىپ كېلىپ، چىش لىرىنى غۇچۇرلىتىپ دېدى:

— سەن مۇنداقلارنى تېخى كۆرگىنىڭ يوق. يالغۇز بىر ئۆزۈڭدىن ئىككى ئەخمەق ياساپ بېرەيمۇ؟ ئاشۇنداق قىلىش قولۇمدىن كېلىدۇ. سەن ئارقاڭغا چېكىنمەي تۇر. بۇ مېنىڭ ناگىنىم ئەمەس، سىلەردىن تارتىۋالغان تاپانچا. مە، ئال، يولدىشىڭغا بەر، مەندىن تاياق يېمەس چاغدا، بۇ يەردىن تېزرەك كېتىڭلار، ئۇنداق بولمىغاندا سىلەرنى يۇڭدەك تىتىپ تاشلايمەن! — گرىگورىي كازاكنى مۇنداقلا ئايلاندۇرۇپ، ئىشىك تەرەپكە ئىتتىرىۋەتتى.

— بۇنىڭ ئەدەبىنى بېرەيمۇ؟ — دەپ سوردى تۆگە يۈكىدىن تۇقۇلغان يالاڭ قۇلاقچى بىلەن يۈزىنى ئورىۋالغان زەبەردەست كازاك ئويغا چۆمۈپ. ئۇ گرىگورىينىڭ ئارقىسىدا ئاستى چەملەنگەن يوغان پىيىمىنى غىچىرلاتقان هالدا تىپىر-چىلاپ، دىققەت بىلەن قاراپ تۇراتتى.

گرىگورىي ئۇنىڭغا قايرىلدى ـ دە، ئۆزىنىڭ تۇتۇۋالالماي مۇشتىنى تۆگدى، ئەمما كازاك قولىنى كۆتۈرۈپ، مۇلايىملىق بىلەن مۇنداق دېدى:

— ماڭا قارا، جانابىي ئالىي، بەلكى، سېنى شۇنداق دەپ ئاتايدىغاندۇر؛ توختاپ تۇر، مۇشت كۆتۈرمە! بىز جاڭجاللاشمايمىز، كېتىمىز. ئەمما سەن هازىرقى چاغدا كازاكلارغا ئۇنچىلىك تەھدىت سالما. 1917 ـ يىلىدىكىدەك جىددىي پەيت يەنە كېلىپ قالىدى. ئەگەر سەن بىرەر قارام ئادەملەرگە دۇچ كېلىپ قالساڭ، ئۇلار يالغۇز بىر ئۆزۈڭدىن ئىككى ئەخمەقنى ئەمەس، بەش ئەخمەقنى ياسايدۇ! بىز سېنىڭ قەيسەر ئوفىتسېر

ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز، گەپ ـ سۆزۈڭگە قارىغانسىدا، ئۆز بۇرادىرىمىزدەكسەن، شۇڭا سەن ئۆزۈڭنى پۈختىراق تۇت، ئۇنداق بولمىغاندا، بېشىڭغا بالا تېپىۋالسەن...

ھېلىقى گرىگورىي تاپانچىسىنى تارتىۋالغان كازاك ئاچچىقى بىلەن مۇنداق دېدى:

ـ ئۇنىڭغا ئوقۇغان مەدھىيەڭمۇ يېتەرلا! يۈر، يانداكى ئۆيگە بارايلى، ـ ئۇ ئالدىدا ئۆزى ئىشىككە قاراپ ماڭدى ـ ده، گرىگورىينىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، ئۆكۈنۈش بىلەن دېدى:

ـ جانابىي ئوفىتسېر، بىز سەن بىلەن ياقىلىشىشنى خالىمايمىز، ئۇنداق بولمىغاندا سېنى چوقۇندۇرغان بولاتتۇق.

گرىگورىي نەپرەت بىلەن ئاغزىنى قىيسايتۇردى:

ـ سەنمۇ تېخى، چوقۇندۇرىدىغان؟ ماڭ، يۈگۈر، مەن ئىشتىنىڭنى سالدۇرۇۋېلىشتىن بۇرۇنراق ئاستا كېتىۋال! چوقۇندۇرىدىغان كىشى چىقمپ قالدى! ئىسىت، تاپانچىنى بىكار قايتۇرۇپ بېرىپتىمەن، ساڭا ئوخشاش ئۆكتەملەرگە تاپانچا ئىسىشنى نېمە قويۇپتۇ، قوينىڭ تاغىقىنى ئىسىش كېرەك!

ـ يۈرۈڭلار، يىگىتلەر، ئۇزۇنغا چىقسۇنا، ئاشۇ نەرسە!

ـ ئۇنىڭغا تەگمەيلى، ـ سېسىقى چىقمىسۇن! ـ دېدى سۆزگە ئارىلاشماي تۇرغان بىر كازاك ئوچۇق كۆكۈلدۈق بىلەن كۈلۈپ.

كازاكلار تىللىغان پېتى مۇزلىغان ئۆتۈكلىرىنى تورۇك ـ تورۇك دەسسەپ، دەھلىزگە چىقىپ كېتىشتى. گرىگورىي ئۆي ئىگىسىگە جىددىي بۇيرۇق قىلدى:

ـ بۇندىن كېيىن ئىشىكنى ئاچقۇچسى بولما! ئىشكىنى قېقىپ ـ قېقىپ كېتىشىدۇ، ئەگەر كەتمىسە مېنى ئويغات.

ۋاراك ـ چۇرۇكىدىن ئويغىنىپ كەتكەن يۇقىرىقى چىرامىقـ

لار ئاستا بىر - بىرى بىلەن سۆزلىشىشكە باشلىدى:

— ئىنتىزامنىڭ بۇزۇلغىنىنى قارىمامسەن! — دېدى قېرىلارنىڭ بىرى غەمكىن ئۈھ تارتىپ، — ئىتنىڭ بالىلىرى، ئوفىتسېر بىلەن تەڭ تۇرۇپ سۆزلىشىۋاتىدۇ... بۇرۇنقى چاغدا نەدە بۇنداق ئىش بولسۇن! ئۇنداقلار كاتورگا ئەمگىكىگە سۈرگۈن قىلىنغان بولاتتى!

— سۆزلەشسىغۇ ھېچ گەپ ئەمەس! قاراپ تۇرسام، مۇشت كۆتۈرمەكچى بولۇشتىغۇ! «بۇنىڭ ئەدەبىنى بېرەيمۇ؟» — دېدى بىرى، ھېلىقى يالاڭ قۇلاقچا كىيگەن تومپاي كۆتەك. ئەبلەخلەر ئاشۇنداق قارام بولۇپ قېلىشقان!

— سەن ئۇلارنىڭ ئاشۇ قىلمىشلىرىنى كەچۈردەمسەن، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ؟ — دەپ سورىدى كازاكلارنىڭ بىرى.

گرىگورىي شىنېلنىغا پۈركۈنۈپ، بۇلارنىڭ گەپ - سۆزلىرىگە ئوچۇق چىراي كۈلۈمسىرەش بىلەن قۇلاق سالغانىدىن كېيىن مۇنداق جاۋاب بەردى:

— ئۇلاردىن نېمىنى كۈتۈش مۇمكىن؟ ئۇلار ھازىر ھەممە نەرسىدىن قول ئۈزگەن، ھېچكىمگىمۇ بويسۇنمايدۇ؛ ئۇلار شايكا بولۇۋالغان، كوماندىرلىرى يوق، ئۇلارنىڭ كىم سورايدۇ، كىم باشلىق؟ كىم كۈچلۈكرەك بولسا، شۇ باشلىق. ئېھتىمال، ئۇلارنىڭ قىسىملىرىدا بىرمۇ ئوفىتسېر قالمىغان بولۇشى مۇمكىن. مەن شۇنداق بۆلۈنمىلەرنى كۆرگەنمەن، باشسىز، ئۈستىدە ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان كىشىسى يوق! خوپ، ئەمدى ئۇخلايلى.

ئاكسىنىيە ئاستا پىچىرلىدى:

— گرىشا، سەن ئۇلار بىلەن نېمىشقا گەپ تەگمىسەن؟ بۇنداق ئادەملەر بىلەن تەڭ بولما، خۇدا ھەققى! بۇنداق تەلۈلەر ئادەم ئۆلتۈرۈشى مۇمكىن.

— ئۇخلا، ئۇخلا، ئەتە ئەتىگەن تۇرىسىز. خوش، ئۆزۈڭ

قانداقراق تۇرۇۋاتسەن؟ ياخشىلانغاندەك تۇرامسەن؟

— بۇرۇنقىدەك.

— بېشىڭ ئاغرىمدۇ؟

— ئاغرىيدۇ. ئەمدى ئورنۇمدىن تۇرالمايدىغان ئوخشايمەن...

گرىگورىي ئاكسىنىيىنىڭ پېشانىسىنى تۇتۇپ بېقىپ خۇرسىندى:

— بەدىنىڭ تونۇردەك قىزىپ كېتىپتۇ. ھېچ ۋەقەسى يوق، قورقما! سەن ساغلام ئايال، ساقىيىپ كېتىسەن.

ئاكسىنىيە ئۇنچىقمىدى. ئۇ ئۇسساپ تۇراتتى. بىر نەچچە قېتىم ئاشخانىغا كىرىپ، ئىلمان بولۇپ قالغان بىمەززە سۇنى ئىچكەنلىكتىن كۆڭلى ئاينىپ، بېشى ئايلاندى ـ دە، يەنە جايىغا كېلىپ ياتتى.

كېچىچە يەنە تۆت تۇركۈم ئادەم ياتاق ئىزدەپ كەلدى. ئۇلار مىلتىقنىڭ قوندىقى بىلەن ئىشىكنى تاقىلدىتىشتى، دېرىزە قاپقاقلىرىنى ئېچىپ، ئەينەكنى چېكىشتى، پەقەت ئۆيى ئىگىسى گرىگورىينىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە دەھلىزدە تۇرۇپ تىللاپ، «بۇ يەردىن كېتىش! بۇ ئۆيگە بىرىگادا شتابى جايلاشقان!» — دەپ ۋارقىرىغاندىن كېيىنلا كېتىشتى.

تاڭ ئاتقاندا پروخور بىلەن گرىگورىي ئاتلارنى چانىغا قوشتى. ئاكسىنىيە تەسلىكتە كىيىنىپ تالاغا چىقتى. كۈن چىقىۋاتاتتى. تۇرخۇنلاردىن زەڭگەر تۇتۇن كۆك ئاسمانغا كۆتۈرۈلەتتى. ئاستى تەرىپى قۇياش نۇرىدا يورۇغان بىر پارچە بۇلۇت ئاسمانىنىڭ قەرىدە قىزىرىپ تۇراتتى. قاشا تاملارغا، سارايىنىڭ ئۆگزىلىرىگە قېلىن قىراۋ چۈشكەن، ئاتلارنىڭ دۇمبىسىدىن هور كۆتۈرۈلەتتى.

گرىگورىي ئاكسىنىيىنى چانىغا ئولتۇرغۇزۇۋېتىپ سورىدى:

— يانپاشلاپ ياتساڭ بولارمىكىن؟ شۇنداق قىلساڭ ئەپلىكرەك بولىدۇ.

ئاكسىنىيە ماقۇللاپ بېشىنى لىڭشىتتى. گىرىگورىي ئۇنىڭ پۇتلىرىنى غەمخورلۇق بىلەن چۆمكەۋاتقاندا ئاكسىنىيە گىرىگورىيغا ئۇنچىقماستىن مىننەتدارلىق بىلەن قاراپ قويۇپ، كۆزىنى يۇمدى.

چۈشتە، چوڭ بولدىن ئىككى چاقىرىم نېرىغا جايلاشقان نوۋومىخايلوۋسكى يېزىسىدا ئاتقا يەم بېرىشكە توختىغاندا ئاكسىنىيە چانىدىن تۇرالماي قالغانىدى، گىرىگورىي ئۇنى قولتۇقىدىن يۆلەپ ئۆيگە ئەكىردى — دە، ساھىبخان ئايال مېھماندوستلۇق بىلەن تەكلىپ قىلغان كارىۋاتنىڭ ئۈستىگە ياتقۇزدى.

— تازا ياخشى بولالمايۋاتامسەن، مېھرىبانىم؟ — دەپ سورىدى گىرىگورىي چىرايى ئۆڭگەن ئاكسىنىيگە ئېگىلىپ قاراپ.

ئاكسىنىيە كۆزىنى تەسلىكتە ئاچتى، خىرە بېقىش بىلەن بىر قاراپ قويۇپ، يەنە يېرىم ھوشسىزلىققا چۈشۈپ قالدى. گىرىگورىي تىترىگەن قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ بېشىدىن رومىلىنى ئالدى. ئاكسىنىيىنىڭ ئىككى مەڭىزى مۇزدەك سوغۇق ئىدى. پېشانىسى ئوتتەك لاۋۇلداپ تۇراتتى، چېكە چاچلىرىدىكى تەر تامچىلىرى مۇزلىغانىدى. كەچ كىرىش ئالدىدا ئاكسىنىيە ھوشىدىن كەتتى. شۇنىڭ ئالدىدا سۇ سوراپ، پىچىرلىدى:

— ماڭا پەقەت سوغۇق قار سۈيى بېرىڭلار، — بىردەم ئۇنچىقمىدى، ئاندىن يەنە ئېنىق سۆزلىدى، — گىرىشانى چاقىرىڭلار.

— مەن مۇشۇيەردە، نېمىنى خالايسەن، كىسيوشا؟ — گىرىگورىي ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ، تارتىنچاقلىق بىلەن چالا - چۈلپا سىيلاپ قويدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ مېنى تاشلاپ كەتمە، گۈلشەنگا!

ـــ تاشلىمايمەن. نېمىشقا بۇنداق بولمىغۇر گەپنى قىلىسەن؟

ـــ مېنى يات يۇرتقا تاشلاپ كەتمە... مەن مۇشۇ يەردە ئۆلىمەن.

پروخور سۇ ئەكىلىپ بەردى. ئاكسىنيە قۇرۇپ كەتكەن كالپۇكلىرىنى مىس كۇرۇشكىنىڭ لېۋىگە چاقاناللىق بىلەن يېپىشتۇرۇپ، بىرنەچچە يۇتۇم سۇ ئىچتى ـ دە، ئۇھ ـ ئۇھلاپ بېشىنى موككىدە ياستۇققا قويدى. بەش مىنۇتتىن كېيىن ئۇ جۆيلۈپ بىرنېمىلەرنى دېدى، بېشىدا ئولتۇرغان گرىگورىي، «كىر يۇيۇش كېرەك... كۆك سىنكا تاپ... تېخى بالدۇر...» ـــ دېگەن بىرنەچچە سۆزنى ئۇقتى. ئەمدى چۈشىنىكسىز پىچىرلىغىلى تۇردى. پروخور بېشىنى چايقاپ، تەنە بىلەن دېدى:

ـــ مەن ساڭا ئۇنى يوغا ئېلىۋالمايلى، دېمىدىممۇ! خۇش، ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ ئەمدى جازاسىنى تارتىۋاتىمىز، خۇدا بەرگەن! مۇشۇ يەردە قونامدۇق؟ سەن گاسمۇ؟ مۇشۇ يەردە قونامدۇق ياكى يولىمىزغا مېڭىۋېرەمدۇق؟ دەپ سوراۋاتىمەن.

گرىگورىي ئۇنچىقمىدى. ئۇ مۈكچىيىپ، ئاكسىنىيىنىڭ ئاقىرىپ كەتكەن يۈزىدىن كۆزىنى ئالمايتتى. مۇئامىلىسى ياخشى ئوچۇق چىراي ساھىبخان ئايال ئاكسىنىيىنى كۆزى بىلەن كۆرستىپ، پروخوردىن ئاستا سورىدى:

ـــ مۇنۇ كىشىنىڭ ئايالىمۇ؟ بالىلىرىمۇ بارمۇ؟

ـــ بالىلىرىمۇ بار، ھەممىسى بار، پەقەت ئامىتىمىز يوق، ـــ دەپ غودۇكشىپ قويدى پروخور.

گرىگورىي ھويلىغا چىقىپ، چانىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئۇزاققىچە تاماكا چەكتى. ئاكسىنىيىنى يېزىدا قالدۇرۇپ كېتىش لازىم بولۇپ قالدى، چۈنكى بۇندىن كېيىن سەپەردە يۈرسە،

هاياتي ئاخىرلىشىشى مۇمكىن ئىدى. بۇ نەرسە گرىگورىيغا روشەن ئىدى. ئۇ ئۆيگە كىرىپ، يەنە كارىۋاتنىڭ قېشىدا ئولتۇردى.

— قونامدۇق، قانداق قىلىمىز؟ — دەپ سورىدى پروخور.

— ھە، بەلكى، ئەتىمۇ توختاپ تۇرىدىغاندەك قىلىمىز.

كۆپ ئۆتمەي ئۆي ئىگىسى كەلدى، بۇ پاكار، نىمجان مۇژىك بولۇپ، كۆزلىرى ئويناپ تۇرىدىغان مۇغەمبەر ئادەم ئىدى. ئۇ ياغاچ ئايغىنى (بىر پۇتى تىزىدىنلا يوق ئىدى) توكۇلدىتىپ، شىرەنىڭ يېنى بىلەن بىردەم ئاقساقلاپ ئۆتۈپ، كىيىمىنى يەشتى، پروخورغا كۆز قىرى بىلەن ھومىيىپ قاراپ:

— ئاللاتائالا يەنە مېھمان بەرگەن ئوخشىمامدۇ؟ — دەپ سورىدى ـ دە، جاۋاب كۈتمەستىنلا خوتۇنىغا بۇيرۇق قىلدى، — تېزرەك يەيدىغان نەرسە بەرسەكچۇ، ئىنتىەك ئاچ قالدىم!

ئۇ ئاچكۆزلۈك بىلەن ئۇزاق تاماق يېدى. چاشقان كۆزلىرى بىلەن پات ـ پات پروخورغا ۋە مىدىرلىماي ياتقان ئاكسىنىيگە قاراپ قوياتتى. ئىچكىرىكى ئۆيدىن گرىگورىي چىقىپ، خوجايىن بىلەن تىنچلىق سوراشتى. خوجايىن ئۇنىڭ چىقماي بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، سورىدى:

— چېكىنىۋاتامسىلەر؟

— چېكىنىۋاتىمىز.

— ئۇرۇش قىلىپ بولدۇڭلارمۇ، جانابىي ئالىي؟

— شۇنداقراق.

— مۇنۇ ياتقان ئايالىڭىزمۇ؟ — خوجايىن باش ئىشارىتى بىلەن ئاكسىنىيىنى كۆرسەتتى.

— ئايالىم.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
ئۇيغۇر كتابلىرى بىلەن تەمىنلەش بىلەن شۇغۇللىنىدۇ

ــ نېمىشقا ئۇنىڭ كارىۋاتقا ياتقۇزدۇڭ؟ ئۆزىمىز نەدە ئۇخلايمىز؟ ــ دېدى ئۇ خوتۇنغا نارازىلىق بىلەن قاراپ.

ــ ئۇ ئاغرىق ئىكەن، ۋانە، ئېچىم ئاغرىدى.

ــ ئېچىم ئاغرىدى! ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئېچ ئاغرىتىپ تۇغىتەلمەيسەن، كۆرمىدىڭمۇ بۇنداق ئادەمنىڭ كۆپىلۈكىنى! بىزنى قىسىپ قويدىڭىز، جانابىي ئالىي...

گىرىگورىي شۇ ئەھۋالغا چۈشتىكى، ئۆي ئىگىسىنى بىلەن سۆزلەشكەندە سۆز ئاھاڭىدىن شۇ كەمگىچە كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر يالۋۇرۇش، يېلىنىش چىقىپ تۇراتتى، ئۇ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ ئۆتۈنۈش قىلدى:

ــ ھەي، ياخشى كىشىلەر! ئېيسا مەسىھ ھەققى، مېنى غەم ــ غۇسسىدىن خالاس قىلىڭلار! ئەمدىكى سەپىرىمىزدە بۇ ئايالىنى ئەكىتەلمەيمىز، ئۆلۈپ كېتىدۇ، رۇخسەت قىلىڭلار، ئۇ سىزلەرنىڭكىدە قالسۇن. بېقىش ھەققى ئۈچۈن قانچە دېسەڭلار تۆلەيمىز ۋە ياخشىلىقىڭلارنى ئۆمۈر بويى ئۇنتۇمايمىز... ياق دېمەڭلار، رەھىم قىلىڭلار!

ئۆي ئىگىسى باشتا بىمارغا قاراشقا ۋاقتىمىز يوق، ئۆيىمىز تار دېگەننى باھانە قىلىپ ھەرگىز ئۇنىمىدى، كېيىن چۈشلۈك تامىقىنى يەپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

ــ ئەلۋەتتە، بىمارنى ھېچكىم بىكارغا كۈتمەيدۇ. سىز كۈتۈش ھەققى ئۈچۈن قانچە بېرىسىز؟ بىزنىڭ ئەجرىمىزگە قانچە بەرسەم مۇۋاپىق بولىدۇ، دەپ ئويلايسىز؟

گىرىگورىي يانچۇقىدىن بار پۇلىنى ئېلىپ، خوجايىنغا سۇندى. خوجايىن بىر باغلام دون ئاقچىسىنى ئىككىلەنگەن ھالدا قولىغا ئېلىپ، بارماقلىرىنى تۆكۈرۈكى بىلەن نەمدەپ ساناپ چىققاندىن كېيىن سورىدى:

ــ سىزدە نىكولاي ئاقچىسى يوقمۇ؟

— يوق.

— بەلكى، كېرىنسكى ئاقچىسى باردۇر؟ بۇ پۇلىڭىز تو-لمۇ ئىشەنچسىز...

— كېرىنسكى ئاقچىسىمۇ يوق. خالىسىڭىز ئېتىمنى قو-يۇپ كېتەي.

ئۆي ئىگىسى ئۇزاق ئويلاپ كۆرۈپ، كېيىن بوشىشىپ جاۋاب بەردى:

— ياق. مەن ئاتنى، ئەلۋەتتە، ئالغان بولاتتىم، دېھقان چىلىقتا ئات بىزگە تازا لازىم بولاتتى، ئەمما ھازىرقى چاغدا بۇ نەرسە توغرا كەلمەيدۇ، ئاقلار ئالمىسىمۇ، قىزىللار بەربىر ئەكېتىدۇ، شۇڭا پايدىلىنالماي قالمەن. مېنىڭ بىر چولاق بايتىلىم بار، شۇنىمۇ قايسى كۈنى يېتىلەپ كېتەركىن دەپ، يۈرىكىم قالمىدى، — خوجايىن بىرئاز ئويلىنىپ ئولتۇردى - دە، ئۆزىنى ئاقلىغاندەك قوشۇپ قويدى، — سىز مېنى يۇلغا كۆزى تويمايدىغان ئادەم ئىكەن دەپ ئويلاپ قالماڭ، خۇدا ساقلىسۇن! ئەمما ئۆزىڭىز ئويلاپ كۆرۈڭ، جانابىي ئالىي! ئايا-لىڭىز بىر ئاي ياتىدۇ ياكى كۆپرەك يېتىشى مۇمكىن، شۇ جەريانىدا ئۇنىڭغا تىنىمسىز ئۇنى ئەكىلىپ بېرىش، بۇنى ئە-كىتىش كېرەك بولىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قورسىقىنى بېقىش لازىم، نان، سۈت، تۇخۇم، گۆش قاتارلىق نەرسە كېرەك، بۇ-لارنىڭ ھەممىسى پۇلغا كېلىدۇ ئەمەسمۇ، ئېيتقىنىم توغرىمۇ؟ تېخى ئۇنىڭ كىر - قاتلىرىنى يۇيۇش ۋە ئۆزىنى يۇيۇندۇرۇش كېرەك ۋە باشقا شۇنداق ئىشلار بار... مېنىڭ ئايالىمنىڭ ئائىلىدە قىلىدىغان ئىشلىرى كۆپ، شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇنى يېنىمدا تۇرۇپ كۈتۈش كېرەكقۇ. بۇ ئاسان ئىش ئەمەس! ياق، سىز پىششىقلىق قىلماڭ، يەنە بىرنەرسە قوشۇپ بېرىڭ. مەن مەجرۇھ ئادەممەن، كۆرۈپ تۇرۇپسىز — بىر پۈتۈم يوق، مەن-

دىن قانداق ئوقەتچى، ئىشلەمچى چىقسۇن؟ خۇدانىڭ بەرگىنىڭە شۈكرى قىلىپ، بىر ئامال قىلىپ كۈن ئۆتكۈزۈۋاتىمىز...

گرىگورىينىڭ زەردىسى قاينىاپ مۇنداق دېدى:

— مەن پىخسىقلىق قىلمۇاتقىنىم يوق، مەن كۆڭۈلچەك ئادەم. ھەممە پۇلۇمنى ساڭا بەردىم. مېنىڭ پۇلسىزمۇ كۈنۈم ئۆتمىدۇ. مەن ساڭا يەنە نېمە بەرسەم بولار؟

— شۇنداق قىلىپ، سىز ھەممە پۇلىڭىزنى بەردىڭىزمۇ؟— دېدى ئۆيي ئىگىسى ئىشەنمەسلىك بىلەن كۈلۈمسىرەپ، — سىز- نىڭ مائاشىڭىزغا قارىغاندا پۇل دېگەن سومكا - سومكا بو- لۇشقا تېگىش.

— سەن گەپنى ئوچۇقلا قىلساڭچۇ، — دېدى گرىگورىي چىرايى ئۆڭۈپ، — بىمارنى ئۆيۈڭلاردا ئېلىپ قالامسىلەر— يوق؟

— ياق، سىز بۇنداق ھېسابلىشىپ ئولتۇرسىڭىز، ئۇنى ئېلىپ قېلىشىمىزغا ھېچقانداق ئاساس يوق، — ئۆيي ئىگىسىنىڭ ئاۋازىدىن رەنجىگەنلىكى چىقىپ تۇراتتى، — بۇرۇنۇ ئاددىي ئىش ئەمەس... ئوفىتسېرنىڭ ئايالى، ئۇنداق بوپتۇ، مۇنداق بوپتۇ دەپ قوشنىلار ئاڭلايدۇ، سىلەرنىڭ كەينىڭلاردىن يولدە- شىڭلار كېلىدۇ، بۇلارمۇ ئاڭلاپ سۈرۈشتە قىلىدۇ... ياق، بۇنداق ئەھۋالدا ئەكىتىڭلار، بەلكى، قوشنىلارنىڭ بىرەرى ماقۇل بولۇپ ئېلىپ قالار، — ئۇ كۆزى قىيمىغان چىراي بىلەن پۇلنى گرىگورىيغا قايتۇرۇپ بەردى، يانچۇقىدىن خالتە- سىنى ئېلىپ، تاماكا ئوراشقا باشلىدى.

گرىگورىي شىنىلىنى كىيىپ، پروخورغا:

— ئاكسىنىيىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ تۇر، مەن چىقىپ ئۆي ئىزدەيمەن، — دېدى.

ئۇ ئاللىقاچان ئىشىكنىڭ تۈتقۇچىنى تۇتقاندا، ئۆي ئىگە- سى ئۇنى توختاتتى:

ـــ توختاپ تۇرۇڭ، جاناپىي ئالمي، نېمە ئالدىرايسىز؟ سىز مېنى بىمار ئايالغا كۆيۈنمەيدۇ دەپ ئويلامسىز؟ بەك كۆيۈنىمەن، ئۆزۈممۇ ئەسكەرلىكتە بولغان، سىزنىڭ ئۇنۇۋانىڭىز ۋە ئورنىڭىزغا ھۆرمەت قىلمەن، مۇنۇ ئاقچىغا بىرنەرسە قوشۇپ بېرەلمەمسىز؟

بۇ چاغدا پروخور چىداپ تۇرالمىدى. ئاچچىقىدىن شەلـ پەردەك قىزىرىپ ۋارقىراپ كەتتى:

ـــ ساڭا نېمە قوشۇپ بېرىمىز، ئاياغسىز زەھەرلىك يىلان؟! ساق قالغان مۇنۇ پۇتۇڭنىمۇ سۇندۇرۇپ تاشلاش كېرەك، قوشىدىغىنىمىز مانا شۇ! گرىگورىي پانتېلىيېۋىچ! رۇخسەت قىلغىن، ئۇنى مەن ئىتنى دۇمبالىغاندەك بىر دۇمبالاي، ئاندىن ئاكسىنىيىنى چاڭغا ئولتۇرغۇزۇپ ئەكىتىمىز، پەدىرىگە مىڭ لەنەت، مەلئۇن ھارامزادە!...

ئۆي ئىگىسى پروخورنىڭ خىرىلداپ سۆزلىگەن سۆزىدىن ئۇنچىقماستىن تەڭشىدى ـ دە، ئاخىردا مۇنداق دېدى:

ـــ سىلەر ماڭا بىكار ئازار بېرىۋاتىسىلەر، جەڭچى خادىملار! بۇ ئەسلىدە دوستانىلىك بىلەن پۇتىدىغان ئىش ئىدى، بىزگە تىللىشىش، ۋارقىرىشىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. خۇش، سەن مۇشتەك كازاك نېمىشقا ماڭا دېۋەيلەپ كېلىسەن؟ مەن پۇلنىڭ گېپىنى قىلدىممۇ؟ مېنىڭ بىر نەرسە قوشۇپ بېرىڭلار دېگىنىم ھەرگىز پۇل ئەمەس ئىدى! مەن سىزلەردە بىرەر ئوشۇق قورال، ئېيتايلۇق، مىلتىق ياكى تاپانچا بارمىكىن، دېـ گەنىدىم... سىزلەرگە بۇنداق نەرسىنىڭ بار بولۇشى ياكى يوق بولۇشى ئوخشاش بىر گەپ، ئەمما ھازىرقى چاغدا بۇ نەرسە بىزگە چوڭ دۆلەت. ئۆينى قوغداش ئۈچۈن ئەلۋەتتە قورال بولۇش لازىم! بايىقى گېپىمنى مانا مۇشۇنىڭغا قارىتا ئېيتـ قانىدىم! قېنى، بېرىدىغان پۇلۇڭلارنى بېرىڭلار، بۇنىڭغا بىر

مىلتىق قوشۇقلار، شۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشايلى، بىمار تاياللىـ
ىمىزنى قويۇپ كېتىڭ، ئۇنىڭغا ئۆزىمىزنىڭ بىر تۇغقان كىشىسىـ
دەك قارايمىز، بۇنىڭغا مۇنۇ بوينۇمدىكى كرېست گۇۋاھ!

گرىگورىي پروخورغا قاراپ قويۇپ ئاستا دېدى:

— مېنىڭ مىلتىقىم بىلەن ئوقلىرىمنى ئۇنىڭغا بەر، ئۇنـ
دىن كېيىن چىقىپ چانىنى قوش. ئاكسىنىيە قالسۇن... خۇدا
ئۆزى قازى، مەن ئۇنى ئۆلۈمگە ئېلىپ بارالمايمەن!

27

كۆكۈلسىز، ھاۋا تۇتۇق كۈنلەر سوزۇلىۋەردى. گرىگورىي
ئاكسىنىيىنى قالدۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ئەتراپ — مۇھىتتىكى
ھەممە نەرسىگە قىزىقىشىنى بىردىنلا يوقاتتى. ئەتىگەندىن
تارتىپلا چاينىغا ئولتۇرۇپ، چەكسىز كەتكەن قارلىق دالا بىلەن
يول يۈرەتتى، كەچقۇرۇن قونۇش ئۆچۈن بىر يەردىن باشپاناھ
تېپىپ، يېتىپ ئۇخلايتتى. كۈنلەر مانا شۇنداق ئۆتەتتى. جە-
نۇبقا قاراپ سۈرۈلۈۋاتقان ئۇرۇش سېپىدە نېمە ئەھۋال بولۇ-
ۋاتقانلىقى ئۇنى قىزىقتۇرمايتتى. ئۇ ھەقىقىي، جىددىي قارشىلىق
كۆرسىتىشنىڭ ئاياغلاشقانلىقىنى، كازاكلارنىڭ كۆپچىلىكىدە جا-
نىجان يېزا ـ كەنتلىرىنى قوغداشقا بولغان ئىنتىلىش تۈگىگەنـ
لىكىنى، ئومۇمىي ئەھۋالدىن قارىغانىدا، ئاقلار ئارمىيىلىرى
ئاخىرقى يۇرۇشلىرىنى ئاياغلاشتۇرۇۋاتقانلىقىنى ۋە دوندا پۈت
تىرەپ تۇرالمىغاندىن كېيىن كۈبانىدىمۇ تۇرالمايدىغانلىقىنى
چۈشىنەتتى...

ئۇرۇش ئاخىرلىشاي دەپ قالغانىدى. ئۇرۇشنىڭ خاتىمە-
سى شىددەتلىك ۋە مۇقەررەر رەۋىشتە يېتىپ كەلگەنىدى. مىڭـ

لىغان ـ ئونىمىگىلىغان كۇبانلىقلار فرونتنى تاشلاپ، ئۆي ـ ئۆيلىرىگە تارقىلىۋاتاتتى. دونلۇقلار تارمار كەلتۈرۈلگەن. ئۇزلۇكسىز جەڭلەر بىلەن ۋە كېيىنكى كېسىلى نەتىجىسىدە ھالسىراپ قالغان، ئۆز تەركىبىنىڭ تۆتتىن ئۈچ تىممىنى يوقاتقان ئاقلارنىڭ پىدائىيلار ئارمىيىسى ئەددىلىكتە ئۇستى ـ ئۇستىگە غەلىبە قازىنىپ غەيرىتى جۇش ئۇرغان قىزىل ئارمىيىنىڭ بېسىمىغا يالغۇز بىر ئۆزى قارشىلىق كۆرسىتەلمەي قالدى.

قاچقۇنلار ئارىسىدا شۇنداق گەپ ـ سۆزلەر ئېقىپ يۈرەتتىكى، گېنېرال دىنىكىننىڭ كۇبان راداسى ئەزالىرى ئۇستىدىن ۋەھشىيانە جازا ھەرىكىتى ئېلىپ بارغانلىقى كۇبانداغى غەزەپ، نارازىلىقنىڭ كۈندىن ـ كۈنگە كۈچەيمىشىگە سەۋەب بولغان. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، كۇبان ئاقلارنىڭ پىدائىيلار ئارمىيىسىگە قارشى قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە تەييارلىنىۋېتىپتۇ، ھازىر سوۋېت ئەسكەرلىرىنى كاۋكازغا توسقۇنسىز ئۆتكۈزۈش توغرۇلۇق قىزىل ئارمىيە ۋەكىللىرى بىلەن مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىلىۋاتقانلىقىش. كۇبان ۋە تېرىك يېزا بازارلىرىدا خەلق دون كازاكلىرىغا خۇددى پىدائىيلار ئارمىيىسىگە قارىغاندەك ئىنتايىن ئۆچمەنلىك بىلەن قارايدىكەن، كودېنسوۋىسكايا يېتىن بىر يەردە دون دېۋىزىيىسى بىلەن كۇبان پىيادە قىسىملىرى ئوتتۇرىسىدا بىرىنچى قېتىم چوڭ جەڭ بولۇپ ئۆتۈپتۇ، دېگەن گەپنى كىشىلەر ئىشەنچ بىلەن ئېيتىشاتتى.

گرىگورىي ئۆزى چۈشكەن ھەر بىر مەنزىلدە گەپ ـ سۆزلەرگە دىققەت بىلەن قۇلاق سېلىپ، ئاقلارنىڭ ئۇزۇل ـ كېسىل ۋە مۇقەررەر مەغلۇپ بولىدىغانلىقىغا كۈندىن ـ كۈنگە زور ئىشەنچ ھاسىل قىلىغانىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىدە يەنىلا ھازىرقى خەۋپ: پارچىلىنىپ كەتكەن، روھىي جەھەتتىن

چۈشكۈنلىشكەن ۋە ئۆزئارا بىر - بىرلىرىگە دۈشمەن بولغان ئاقلار كۈچلىرىنى بىرلىشىشكە مەجبۇر قىلىدۇ، ئۇ چاغدا غالىبانە ھۇجۇم قىلىۋاتقان قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىغا زەربە بېرىپ، ئۇلارنى ئارقىسىغا ئۇلاقتۇرۇپ تاشلاش مۇمكىن، دېگەن بىر ئۇمىد تۇتەپ تۇراتتى. ئەمما روستوۋ قولىدىن كەتكەندىن كېيىن ئۇ بۇ ئۇمىدنى يوقاتتى، باتايىسكى بوسۇغىسىدا بولغان قاتتىق جەڭلەردىن كېيىن قىزىللار چېكىنىشكە باشلاپتۇ، دېگەن مىش - مىش گەپلەرگە ئىشەنمەي قويدى. ئۇ بىكارچىلىقتىن كۆڭلى غەش بولۇپ، بىرەر ھەربىي قىسىمغا قوشۇلۇۋېلىشنى خالىغاندى، ئەمما بۇ پىكرىنى پروخورغا ئېيتقاندا، پروخور قەتئىي قارشى تۇردى.

— گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، قارىغاندا، سەن ئۆزۈل - كېسل ئەقلىڭدىن ئازغان ئوخشايسەن! — دېدى غەزەپلىنىپ، — بىز ھەربىي قىسىمغا، ئوت كۆيۈۋاتقان تونۇرنىڭ ئىچىگە نېمە ئۈچۈن بېشىمىزنى تىقىدىكەندىمىز؟ ئىش تامام بولغان، بۇنى ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرىسەن، شۇنداق تۇرۇقلۇق نېمىشقا ئۆزىمىزنى بىكاردىن - بىكار ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىدىكەنمىز؟ ياكى سەن بىز ئىككىمىز ئۇلارنىڭ جېنىنى قوتۇلدۇرۇپ قالىمىز دەپ ئويلامسەن؟ ھازىرچە بىز بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولماي تۇرغاندا ۋە بىزنى قىسىمغا ئېلىشقا مەجبۇرلىمىغاندا، ئىمكان قەدەر تېزرەك بۇ پالاكەتتىن يىراقراق كېتىشىمىز كېرەك، ئەمما سەن قانداقتۇر غەلىتە گەپلەرنى قىلىۋاتىسەن! ياق، مەرھەمەت قىل، قېرىلارغا خاس تىنچقىنا چېكىنەيلى. بىز سەن بىلەن بەش يىل جەريانىدا پۇختادىن چىققۇچە جەڭ قىلدۇق، ئەمدى باشقىلار ئۇرۇشۇپ باقسۇن! مەن فرونتتا يەنە سەيلە قىلىپ يۈرەي دەپ سۆزنەك كېسىلنى تېپىۋاپتىمەنمۇ؟ رەھمەت! مېنى ھۆرمەت قىلدىڭ! مەن بۇ ئۇرۇشـ

تىن شۇنچىلىك تويدۇمكى، ئۇنى ئويلىساملا قۇسقۇم كېلىدۇ! خالىساڭ ئۆزۈڭ بار، ئەمما مەن قوشۇلمايمەن. مەن دوختۇرخانىدا ياتىمەن، شۇ ئۇرۇشقىنىمۇ يېتەر!

گرىگورىي ئۇزاق ئويلىغاندىن كېيىن:

— سېنىڭ دېگىنىڭ بويىچە بولسۇن. كۈبانغا بارايلى، شۇ يەرگە بارغاندا بىر گەپ بولار، — دېدى.

پروخور ئۆز بىلگىنىنى قىلدى: ھەر بىر چوڭ ئاھالە پونكىتىغا كەلگەندە، دوختۇر تېپىپ، پاراشوك ياكى سۇيۇق دورا ئەكىلەتتى، ئەمما داۋالىنىشقا تازا كۆڭۈل بۆلمەيتتى، گرىگورىي ئۇنىڭدىن: «نېمىشقا بىر بولاق پاراشوكنى ئېچىپ، قالغىنىنى قارغا تاشلاپ، ئايىغىڭ بىلەن دەسسەپ يوقىتىۋېتىسەن؟» — دەپ سورىغاندا، ئۇ:«بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەن پۈتۈنلەي ساقىيىپ كېتىشنى خالىمايمەن، پەقەت كېسەلنى پەسەيتىۋېتىسەم بولدى، چۈنكى مۇشۇ ئەھۋالدا تۇرسام، دوختۇرلار مېنى قايتا تەكشۈرۈپ قالسا، ھەربىي قىسىمغا بېرىشتىن باش تارتىشقا ئوڭاي بولىدۇ»، — دەپ جاۋاب بەرگەنىدى. ۋېلىكوكىنەژىسكايا بازىرىدا بىر تەجرىبىلىك كازاك ئۇنىڭغا ئۆردەك تاپىنىنى قاينىتىپ، شۇنىڭ بىلەن داۋالان دەپ مەسلىھەت بەردى. شۇ چاغدىن تارتىپ پروخور يېزا ياكى كەنتكە كىرىش بىلەنلا دەسلەپكى ئالدىغا ئۇچرىغان ئادەمدىن: «مەرھەمەت قىلىپ ئېيتىڭا، سىلەرنىڭ بۇ يەردە ئۆردەك باقامدۇ؟» — دەپ سوراپدىغان بولدى. بۇ سوئالدىن گاڭگىراپ قالغان يەرلىك ئادەم: «بۇ يېقىن ئارىدا سۇ يوق، شۇڭا ئۆردەك بېقىشنىڭ پايدىسى يوق»، — دەپ بېشىنى چايقاپ جاۋاب بەرگەندە، پروخور قاتتىق نەپرەت بىلەن چىشىنى غۇچۇرلىتىپ: «سىلەر بۇ يەردە ئادەمدەك ھايات كەچۈرمەيدىكەنسىلەر! سىلەر، ئېھتىمال، ئەزەلدىن ئۆردەكنىڭ غاقىلدىشىنى ئاڭلاپ باقمىغان ئوخشايسىلەر!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

دالانىڭ قاۋاتلىرى!» ــ دەيتتى. ئاندىن گرىگورىيغا قاراپ، تاتـ
چمق ئەلەم بىلەن قوشۇپ قويىاتتى: «ئاللىمزدىكى يولنى پوپ
كېسىپ ئۆتكەن ئوخشايدۇ! ھېچ ئىشىمىز ئوڭدىن كېلمەيۋاتـ
دۇ! ھەي، بۇ يەردىكى خەقلەردە ئۆردەك بولغان بولسا، ھەر-
گىز پۇلنى ئايىماستىن بىرنى سېتىۋالغان بولاتتىم ياكى ئوغـ
رىلىغان بولاتتىم، ئۇ چاغدا ئىشىم ئوڭغا تارتاتتى، ئاغرىقىم
ئەمدى كۆچمەپ كېتىۋاتىدۇ! دەسلەپتە ئويۇنچۇقتەكلا ئىدى،
پەقەت يولدا ئۈگدەتمەيتتى، ئەمدى بۇ لەنىتى كېسەل جازاغا
ئايلاندى! چاندىمۇ ئولتۇرالمايدىغان بولدۇم!»

پروخور گرىگورىينىڭ ھېسداشلىقىغا ئېرىشەلمىگەندىن كېـ
يىن ئۇزاق ۋاقىت شۈك بولۇپ كېتەتتى- دە، بەزىدە سائەتلەپ
بىر ئېغىز سۆز قىلماي، قاپقىنى سېلىپ شۆمشەيىپ ئولتۇراتتى.

سەپەردە ئۆتكەن كۈنلەر گرىگورىيغا تولىمۇ ئۇزۇن بىلـ
نەتتى، تۈگمەس قىش كېچىلىرى تېخىمۇ ئۇزۇن ئىدى. ھا-
زىرقى ئىشلارنى ئويلاش ۋە ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسكە چۈشۈ-
رۈش ئۈچۈن ئۇنىڭ ۋاقتى ئېشىپ - تېشىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆ-
زىنىڭ ئاجايىپ ۋە ناچار تەۋزۇلگەن ھاياتىنىڭ ئۇچقانىدەك
ئۆتۈپ كەتكەن يىللىرىنى ئۇزاققىچە بىر - بىرلەپ خىيالىدىن
ئۆتكۈزەتتى. ئۇ چانا ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، جىمجىت سۈكۈنات
قوينىدا ياتقان چەكسىز قارلىق دالاغا تاراڭغۇلاشقان كۆزلـ
رىنى تىكەتتى ياكى كېچىسى ئادەم لىق تولغان تىنچىق بىر
ئۆيدە ئۇخلاشقا ياتقاندا كۆزلىرىنى يۇمۇپ، چىشىنى مەھكەم
چىشلەپ ھامان شۇ بىرلا نەرسىنى: يات يۇرتتا ھوشسىز تاش-
لاپ قويۇلغان ئاغرىق ئاكسىنىنى، تاتارىسكىدا قېپقالغان ئۇ-
رۇغ - تۇغقانلىرىنى ئويلايتتى... ئۇ يەردە، دون ئوكروكىدا
سوۋېت ھاكىمىيىتى ئورنىتىلغاچقا، گرىگورىي دائىم غەم - ئەن-
دىشە ئىچىدە: «ئەمدى مېنىڭ سەۋەبىم بىلەن ئاتامنى ياكى

دۇناشكىنى ئازابلارمۇ؟» دەپ ئۆزىگە-ئۆزى سوئال بېرەتتى. ئەمما يولدا كۆپ قېتىم ئاڭلىغان قىزىل ئەسكەرلەر جايلاردىن تىنچ ئۆتىدىكەن، ئىشغال قىلغان يېزا - كەنتلەردىكى ئاھالىگە ئوبدان مۇئامىلە قىلىدىكەن دېگەن گەپ - سۆزلەرنى ئەسلەپ، دەرھاللا ئۆزىگە تەسەللى بېرىشكە باشلايتتى. ئۇنىڭ ئەندىشىسى ئاستا - ئاستا يوقالدى، مەن ئۇچۇن قېرى ئانام جاۋابكار بولىدۇ، دېگەن پىكرى ئەمدىلىكتە ئۇنىڭغا ئەقىلغە سىغمايدىغان، غەلىتە، ھېچقانداق ئاساسىي يوقتەك تۇيۇلدى. بالىلىرىنى ئەسلىگەندە گرىگورىينىڭ يۈرىكىنى بىر سېكۇنت غەم - قايغۇ چىرمىۋالاتتى؛ ئۇلارنى ئۆيىدىكىلەر كېزىك كېسىلىدىن ساقلاپ قالالمىسا قانداق بولىدۇ، دەپ قورقاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە بالىلىرىغا قارىتا مۇھەببىتى شۇ قەدەر تولۇپ تاشتىكى، ناتالىيە ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا ھېچقانداق قايغۇ تەسىر قىلالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلاتتى...

سالىسكى قىشلاقلىرىدىن بىرىدە گرىگورىي بىلەن پروخور ئاتلىرىنى ھاردۇق ئالدۇرۇش مەقسىتىدە تۆت كۈن تۇرۇپ قېلىشتى: بۇ جەريانىدا ئۇلار بۇندىن كېيىن نېمە قىلىش توغرۇلۇق نەچچە قېتىم پاراڭلاشتى. قىشلاقتا كېلىش بىلەنلا بىرىنچى كۈنى پروخور گرىگورىيدىن سورىدى:

— بىزنىڭ قىسىملار كۈبانىدا ئۇرۇش سېپىنى ساقلاپ قالارمۇ ياكى كاۋكازغا قاراپ چېكىنەرمۇ؟ سېنىڭچە قانداق؟

— بىلمەيمەن. ساڭا بەرىبىر ئەمەسمۇ؟

— شۇمۇ گەپ بولدىمۇ! ماڭا قانداقچە بەرىبىر ئىكەن؟ شۇ پېتى بىزنى مۇسۇلمانلار تۇپرىقىغا تۇرکلەرنىڭ قوىل ئاستىدىكى بىر يەرگە ھەيدەپ ئاپارسا، ئۇندىن كېيىن ئۇ يەردە تۇرۇپ چامغۇر ئېتىزىنى سۇغىرامسەن؟

— مەن دىنىكىن ئەمەس، شۇڭا سەن مەندىن بىزنى

نەگە ھەيدەپ باردىغانلىقىنى سورىما، ــ دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي نارازى ھالدا.

ــ مەن مۇنداق بىر مىش ـ مىش گەپنى ــ گويا كۆبان دەريا‌سى بويىدا يەنە مۇداپىئەلىنىشكە باشلايدىكەنمىز، باھار كېلىش بىلەنلا ئۆي ـ ئۆيلىرىمىزگە قايتىدىكەنمىز، دېگەن گەپنى ئاڭلىغانلىقىم ئۈچۈن بۇنى سوراۋاتىمەن.

ــ كىم مۇداپىئەلىنىدىكەن؟ ــ دېدى گرىگورىي مىيىقىدا كۈلۈپ.

ــ كازاكلار بىلەن كادېتلارچۇ، باشقا كىم بولماقچى؟

ــ ئەخمىقانە سۆزنى قىلمۇاتسەن! كۆزۈك يوقمۇ، ئەتە راپتا نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرمەيۋاتامسەن؟ ھەممە ئادەم تېزرەك قېچىشقا ئىنتىلىۋاتسا، كىم مۇداپىئەلىنىدىكەن؟

ــ ۋاي، بىگىت، ئىشىمىزنىڭ چاتاق ئىكەنلىكىنى ئۆزۈممۇ كۆرۈپ تۇرۇپتۇمەن، ئەممما نېمىشقىدۇر ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ...ــ پروخور بىر ئۇھ تارتتى، ــ خۇش، ئەگەر يات يەرگە راۋان بولۇشقا ياكى قىسقۇچپاقسىدەك ئۆمىلەشكە توغرا كەلسە، سەن قانداق قىلسەن؟ كېتەمسەن؟

ــ سەنچۇ؟

ــ مېنىڭ ئىشىم مۇنداق: سەن نەگە بارساڭ، مەنمۇ شۇ يەرگە باردىمەن. خەلق كېتىۋاتسا، مەن يالغۇز قالمايمەن ـ دە.

ــ مەنمۇ شۇنداق دەپ ئويلايمەن. بىز قوينىڭ ئەھۋالىغا چۈشۈپ قالغانىكەنمىز، سەركىلەرنىڭ ئارقىسىدىن بىللە يۈرۈشىمىز كېرەك...

ــ شۇ سەركىلەرمۇ بەزىدە ئەخمەقلىشىپ جىن ئۇرغاندەك ھەرقايساقا كېتىپ قالىدۇ... ياق، سەن بۇنداق چۆچەك ئېيتمىشنى قوي! سەن ئەمەلىي ئىشنى سۆزلە.

ــ قۇلىقىمنى ئاغرىتمىساڭچۇ، مەرھەمەت قىلىپ! كېيىن

بىر گەپ بولار. بىز سەن بىلەن نېمىشقا ۋاقتى كەلمەي تۇرۇپ پال ئاچمىز!

— خوپ، ئامىن! بۇندىن كېيىن سەندىن بىر نەرسە سوراشقا ئۇرۇنمايمەن، — دېدى پروخور ماقۇل بولۇپ.

ئەمما ئەتىسى ئاتلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشقا چىققاندا ئۇلار يەنە كونا مۇقامغا چۈشتى.

— سەن يېشىللار① توغرۇلۇق گەپ ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپ سوردى پروخور ئېھتىيات بىلەن ئۇچ چىشلىق ئارىنىڭ سېپىنى كۆزدىن كەچۈرگەن بولۇپ.

— ئاڭلىدىم. خۇش، نېمە دېمەكچىسەن؟

— يەنە بۇ يېشىللار دېگەن نەدىن پەيدا بولغاندۇر؟ ئۇلار كىمنى ياقلايدىكەن؟

— قىزىللارنى.

— ئۇلار نېمە ئۈچۈن يېشىللار دەپ نام ئالغان؟

— كىم بىلىدۇ، ئۇلار ئورمان ئىچىدە يوشۇرۇنۇپ يۈرگەنلىكتىن ئاشۇنداق ئاتالغان بولۇشى كېرەك.

— بەلكى، بىزمۇ يېشىللىشارمىز؟ — دېدى پروخور ئۇزاق ئويلانغاندىن كېيىن تارتىنىپراق.

— نېمىشقىدۇر خاھىشىم يوقراق تۇرىدۇ.

— يېشىللاردىن باشقا، بىزنى ئۆيگە تېزرەك قويۇپ بېرىدىغانلىرى يوقمىدۇ؟ يېشىلى بولامدۇ، كۆكى بولامدۇ ياكى تۇخۇم سېرىقى بولامدۇ — ماڭا بەربىر ئوخشاش. قايسى رەڭ بولسا مەيلى، ئىچىگە جان ـ دىلىم بىلەن شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىۋېرىمەن، پەقەت بۇ خەقلەر ئۇرۇشقا قارشى بولسا ۋە ئەسكەرلەرنى ئۆيلىرىگە قويۇپ بەرسە بولدى...

---

① يېشىللار — ئاقلار جەنۇبتىكى قىزىل پارتىزانلارنى «يېشىللار» ياكى «قىزىل يېشىللار» دەپ ئاتىشاتتى — ت.

www.uyghurkitap.com

ـــ سەۋر قىلىپ تۇر، بەلگى شۇنداقلىرى پەيدا بولۇپ قالار، ـــ دېدى گرىگورىي مەسلىھەت بېرىپ.

يانۋارنىڭ ئاخىرىدا، ھاۋا ئىللىق بىر كۈنى تۇمانلىق چۈش پەيتىدە گرىگورىي بىلەن پروخور بىلايا گلىنا يېزىسىغا كەلدى. يېزىغا 15 مىڭ قاچقۇن مۇساپىر توپلانغانىدى. بۇلار-نىڭ تەڭ يېرىمى كېزىك كېسىلى بولغانلار ئىكەن، ئۇستىگە ئىنگلىزچە كالتە شىنپل، كالتە جۇۋا، پەشمەت كىيگەن كازاكلار كوچىلاردا چۈشىدىغان ئۆيى، ئاتلىرىغا يەم ـ خەشەك ئىزدىشىپ يۈرەتتى، ئاتلىقلار ۋە ھارۋا ـ ئۇلاغلار ئۇياق ـ بۇياققا چېپىشىپ يۈرەتتى. ھويلىلاردا ئوقۇرلارنىڭ ئالدىدا ئونلىغان ئورۇق ئاتلار مەيۈس ھالدا سامان چاينىشىپ تۇراتتى؛ چوڭ كوچا ۋە تار كوچىلاردا تاشلاپ كېتىلگەن چانىلار، تۆت چاقلىق ھارۋىلار، ئوق ـ دورا يەشكىلىرى كۆزگە چېلىقاتتى. پروخور كوچىلارنىڭ بىرىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، توسۇق تامغا باغلاقلىق ئېگىز تورۇق ئاتقا تىكىلىپ قاراپ:

ـــ مۇنۇ بىزنىڭ تۇغقىنىمىز ئاندىرىيۇشكىنىڭ ئېتىغۇ! ئېھتىمال، بىزنىڭ يېزىلىقلار مۇشۇ يەردە ئوخشىمامدۇ! ـــ دېدى ـ دە، چانىدىن چاققانلىق بىلەن سەكرەپ چۈشۈپ، ئۆيگە ئۇقتەلى كىرىپ كەتتى.

بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن پروخورنىڭ تۇغقىنى ۋە قوشنىسى ئاندىرىي توپولىسكوي شىنپلىنى يېپىنىپ ئۆيدىن چىقتى. ئۇ پروخور بىلەن بىللە ۋەزمىن قەدىم تاشلاپ چانىنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، ئاتنىڭ تەرى پۇراپ تۇرغان قاپقارا قولىنى گرىگورىيغا سۇندى.

ـــ سەن يېزا ھارۋىلىرى بىلەن بىللە كەلدىڭمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي.

ـــ موھتاجلىقنى بىللە تارتىپ كېلىۋاتىمىز.

ـــ خۇش، يولدا قانداق ماڭدىڭلار؟

ـــ مېڭىش ھەممىگە مەلۇم‌ۇقۇ... ھەربىر قونالغۇدىن كېيىن ئادەملەرنىمۇ، ئاتلارنىمۇ قالدۇرۇپ كېلىۋاتىمىز...

ـــ بىزنىڭ بوۋاي ساق ـ سالامەتمۇ؟

توپولىسكوي باشقا يەرگە قاراپ تۇرۇپ خۇرسىنىپ قويدى:

ـــ يامان بولدى، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئىشلار چاتاق... ئاتاڭغا تەزىيە بىلدۇر، تۇنۇگۈن كەچقۇرۇن خۇداغا جان تەسلىم قىلدى، ۋاپات بولدى...

دەپنە قىلدىڭلارمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي چىرايى تامدەك ئاقىرىپ.

ـــ بىر نەرسە دېيەلمەيمەن، بۇگۈن ئۇ يەرگە بارغىنىم يوق. بىللە بارايلى، ئۆيىنى كۆرسىتىپ قويايلى... ئاغىنە، ئوڭغا بۇرۇل، بۇرجەكتىن سانىغاندا ئوك قولدىكى تۆتىنچى ئۆي.

پروخور چانىنى ھەيدەپ، ئۇستى تۇنىكە بىلەن يېپىلغان كەك ـ ئازادە ئۆينىڭ قېشىغا كەلگەندە، ئاتلارنى ھويلا تېمىنىڭ ئالدىدا توختاتقاندى، ئەمما توپولىسكوي ھويلىنىڭ ئىچىگە كىرىۋېرەيلى، دېدى.

ـــ بۇ يەرمۇ قىسىنچىلىق، بىر ئۆيدە 20 ئادەم بار، شۇنداق بولسىمۇ بىر ئىلاج قىلىپ ئورۇنلىشارسىزلەر، ـــ ئۇ شۇ سۆزدىن كېيىنلا دەرۋازىنى ئېچىش ئۈچۈن چانىدىن سەكرەپ چۈشتى.

گرىگورىي ئىسسىق ئوت يېقىلغان ئۆيگە بىرىنچى بولۇپ كىردى. تونۇش يېزىلىقلار پولنىڭ ئۈستىدە قاتار تىزىلىشىپ ياتقانىكەن، بەزىلىرى ئولتۇرۇشقان. قايسىبىرى ئۆتۈك ۋە ھارۋا جابدۇقلىرىنى ياماۋاتاتتى، ئۇچ ئادەم شىرەنىڭ يېنىدا سۆيۈق ـ سەلەڭ تاماق ئىچىۋاتاتتى، بۇلارنىڭ ئىچىدە پانتېلېي پروكوفىيېۋىچ بىلەن بىر ھارۋىدا ئولتۇرۇپ يولغا چىققان

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بېسخلېبنوف چالمۇ بار ئىدى. كازاكلار گرىگورىينى كۆرۈش بىلەنلا ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ، ئۇنىڭ سالىمىغا بىر ئاۋاز بىلەن جاۋاب بېرىشتى.

— ئاتام قېنى؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي بېشىدىن پاپاخنى ئېلىپ، ئۆيىنىڭ تۆت تەرىپىگە كۆز يۈگۈرتۈپ.

— بېشىمىزغا مۇسىبەت كەلدى... پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ئالەمدىن ئۆتتى،— دەپ ئاستا جاۋاب بەردى بېسخلېبنوف، ئاندىن دەرھاللا چەكمىنىسىگە يېڭى بىلەن ئاغزىنى سۈرتۈپ. قوشۇقنى داستىخانغا قويۇپ، ئالدىراش چوقۇندى،— تۇنۇگۈن كېچىدە جان ئۈزدى، جايى جەننەتتە بولسۇن.

— بىلمەن. يەرلىكىگە قويدۇڭلارمۇ؟

— ياق تېخى. بىز ئۇنى بۈگۈن دەپنە قىلماقچىدۇق، ئۇنى ئاۋۇ ئېچىكىرىكى سوغۇق ئۆيگە ئەكىرىپ قويدۇق. بۈيىقتا ئۆت، — بېسخلېبنوف يانداقى ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، ئۆزىنىڭ خالىغىنى ئېيتتى، — كازاكلار جەسەت بىلەن بىر ئۆيدە قونۇشنى خالىمىدى، بەك تىنچىق، بۇ يەر ئۆزىگىمۇ ياخشىراق... خوجايىنلار بۇ ئۆيگە ئوت ياقمايدۇ.

چوڭ مېھمانخانا ئۆيدە كەندىر ئۇرۇقى بىلەن چاشقانىنىڭ ھىدى دىماغقا ئۇرۇلاتتى، ھەممە بۇلۇڭلارغا تېرىق بىلەن كەندىر چېچىلىپ قالغان، ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىدە يېغ ۋە ئۇن چىلانغان ئىدىشلار تۇرۇپتۇ. ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا تېرە پوستەك ئۈستىدە پانتېلېي پروكوفېيېۋىچ ياتاتتى. گرىگورىي بېسخلېبنوفنى بىر چەتكە تۇرتۇپ ئېچكىرى كىردى ـ دە، ئاتىسىنىڭ ئالدىدا توختىدى.

— ئىككى ھەپتە كېسەل بولدى، — دېدى بېسخلېبنوف پەس ئاۋاز بىلەن، — ئۇنى كېزىك كېسىلى مېچىتكا قېشىدىلا يىقىتقاندى. ئاتاڭغا ئالەمدىن ئۆتۈش مانا مۇشۇ يەردە نېسىپ

بولغانىكەن... بىزنىڭ ئۆمرىمىز مانا شۇنداق...

گرىگورىي ئالدىغا ئېگىلىپ، ئاتىسىغا قارىدى. ئاغرىق-دەرد جانىجان كىشىسىنىڭ يۈز-چىرايىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن، ئۇنىڭ سىماسىنى غەلىتە تونۇغۇلى بولمايدىغان يات ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويغان. پانتېلېي پروكوفىيېۋىچنىڭ شامدەك ئاقارغان، يادىغان مەڭزلىرىنى ئاپئاق موي قاپلىغانىدى، بۇرۇتى شۇمشەيگەن ئاغزى ئۇستىدە سالپىيىپ تۇراتتى، كۆزلىرى چالا يۇمۇلغان، كۆزلىرىنىڭ ئېقى سەل كۆكەرگەن، پارقىرىقىنى ئاللىقاچان يوقاتقانىدى، چالىنىڭ ساڭگىلاپ قالغان تۆۋەنكى ئېگىكى قىزىل بويۇن ياغلىقى بىلەن قوشۇقلۇق ئىدى، ئاقارغان چاڭگا ساقىلى قىزىل رەخت ئۈستىدە تېخىمۇ ئاقىرىپ، كۈمۈش رەڭگە كىرگەنىدى.

گرىگورىي جانجان ئاتىسىنىڭ دىدارىنى ئاخىرقى قېتىم تويغۇدەك قارىۋېلىش ۋە ئەسته قالدۇرۇش ئۈچۈن تىزلىنىپ ئولتۇردى-دە، بىردىن ۋۇجۇدىنى قورقۇنچ ۋە سەسكىنىش قاپلاپ، ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى: پانتېلېي پروكوفىيېۋىچنىڭ مومدەك كۆرۈمسىز يۈزىدە پىتلار ئۆمىلىشىپ يۈرەتتى، كۆز چاناقلىرىغا، مەڭزىدىكى قورۇقلارغا پىت تولۇپ كېتىپتۇ. پىتلار مىدىرلاپ تۇرىدىغان جانلىق پەردىگە ئوخشاش يۈزىنى قاپلىۋالغان، ساقىلىنىڭ ئارىسىدا پىت ئۆۋىلىغان، قاشلىرىنىڭ ئارىسىدىمۇ پىتلار لۆمشىپ يۈرەتتى، كۆك چەكمىنىنىڭ تىك ياقىسىدا قاتار تىزىلىشىپ، بوز رەڭ قاتلام ھاسىل قىلغان...

× ×

گرىگورىي ۋە يەنە ئىككى كازاك توڭلاپ، چۆيۈندەك قېتىپ كەتكەن سېغىز توپا يەرنى لوم تۆمۈر بىلەن ئويۇپ گۆر كولىدى.

پروخور تاختای کېسىندىلىرىدىن ئەپلەپ ـ سەپلەپ تاۋۇت ياسىدى، كەچكە يېقىن پانتىلېپ پروكوفىيېۋىچنى كۆتۈرۈپ ئەكىلىشىپ يات ستاۋروپول تۈپرىقىغا كۆمۈشتى. بىر سائەت ئۆتۈپ، يېزىدا چىراغ يېقىلغان پەيتتە گىرىگورىي بېلايېاگىلىنادىن چىقىپ، نوۋوپوكروۋىسكايا تەرەپكە قاراپ يول ئالدى.

ئۇ كودىنوۋىسكايا بازىرىغا كەلگەندە سالامەتلىكىنىڭ ناچارلاشقانلىقىنى ھېس قىلدى. پروخور دوختۇر ئىزدەشكە يېرىم كۈن سەرپ قىلىپ، ھەر ھالدا چالا مەست بىر ھەربىي دوختۇرىنى تاپتى، ئۇنى تەسلىكىتە كۆندۈرۈپ، چۈشكەن ئورۇنغا ئەكەلدى. دوختۇر شىنېلىنى يەشمەستىن، گىرىگورىينىڭ كېسىلىنى ئەتراپلىق تەكشۈرۈپ، تومۇرىنى تۇتۇپ كۆرگەندىن كېيىن ئىشەنچ بىلەن ھۆكۈم قىلدى:

ــ قايتۇرما كېزىك. جانابىي يۈزبېشى، سىزگە يول يۈرمەسلىككە مەسلىھەت بېرىمەن، ئۇنداق بولمىغاندا يولدا ئۆلۈپ كېتىسىز.

ــ قىزىللارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرامدىمەن؟ ــ گىرىگورىي مىيىقىدا كۈلدى.

ــ ياق، قىزىللار تېخى يىراقتا.

ــ ئاستا ـ ئاستا يېقىنلىشىدۇ...

ــ بۇنىڭغا مېنىڭ شۈبھەم يوق. ئەمما سىزنىڭ قالغىنىڭىز ياخشىراق. ئىككى پالاكەتنىڭ مۇشۇ بىرىنى ئەۋزەل كۆرىمەن. بۇنىڭ خەتىرى ئازراق.

ــ ياق، مەن قانداق بولمىسۇن ماڭىمەن، ــ دېدى گىرىگورىي قەتئىي تۇرده ۋە شۇ ھامان گىمناستۇركىسىنى كىيىشكە باشلىدى، ــ سىز ماڭا دورا بېرەمسىز؟

ــ كەتسىڭىز كېتىۋېرىڭ، ئىختىيار ئۆزىڭىزده. مېنىڭ سىزگە مەسلىھەت بېرىش مەجبۇرىيىتىم بار. نېرىقى تەرەپى

ئۆزىگىزگە باغلىق؛ دورىغا كەلسەك، ئەگ ياخشىسى ــ تىنچ ئارام ئېلىپ كۆتۈنۈش؛ سىزگە بەزى دورىلارنى يېزىپ بېرىشكە مۇ بولاتتى، لېكىن ئاپتېكا چېكىنىشكە بىللە كۆچۈرۈپ كېتىلگەن، مەندە خلوروفورم، يود ۋە ئىسپىرتتىن باشقا ھېچنېمە يوق.

ــ مەيلى ئىسپىرت بولسىمۇ بېرىڭ!

ــ بۇنى مەنۇنىيەت بىلەن بېرىمەن. بەرىبىر سىز يولدا ئۆلۈپ كېتىسىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسپىرتنىڭ ھېچقانداق پايدىسى تەگمەيدۇ. خىزمەتچىمىز مەن بىلەن بىللە بارسۇن، مەن سىزگە 1000 گرام بېرەي، مەن كۆڭلى ياخشى ئادەممەن... ــ دوختۇر قولىنى چېكىسىگە تۇتۇپ چىست بەردى ــ دە، دەلدەڭشىپ چىقىپ كەتتى.

پروخور ئىسپىرتنى ئەكەلدى، بىر يەردىن كونا بىر قوش ئاتلىق ھارۋا تېپىپ كېلىپ، ئاتلارنى قوشتى، ئۆيگە كىرىپ، چىرايىنى ئاچماستىن كىنايە بىلەن:

ــ كولەسكا ھارۋا تەييار، جانابىي ئالىي! ــ دەپ مەلۇم قىلدى.

غەمكىن ئىغىر كۈنلەر يەنە سوزۇلۇشقا باشلىدى. كۈبانغا تاغ ئېتەكلىرىدىن ئالدىراڭغۇ جەنۇب باھارى يېتىپ كەلگەندى. دالا ــ تۈزلەردە قار ۋىشىلداپ تېز ئېرىۋاتاتتى، قار ئېرىپ، يالىڭاچلىنىپ قالغان يەرلەرنىڭ مۇنبەت قارا تۇپراقلىرى پارقىراپ تۇراتتى، باھار جىلغىلىرى كۈمۈشتەك جىرىڭلاپ ژالگ-چۈك كۆتۈرگەنىدى، يوللارنىڭ تېگى ئېچىلىپ، چېپىرلاشقان، يىراقتىن كۆپكۆك بولۇپ كۆرۈنۈپ تۇرغان ئۇپۇقتا باھار تۈسى ئەكس ئەتكەنىدى، كۈبانىنىڭ بىپايان ئاسمىنى تېخىمۇ ئېگىز، تېخىمۇ كۆك، تېخىمۇ ئىللىق بولۇپ قالغان.

ئىككى كۈندىن كېيىن كۈزگى بۇغداي قۇياشقا باغرىنى ئاچتى، ئېتىزلىقلار ئۈستىنى ئاپئاق تۈمان قاپلىدى. ئاتلار

ئەدىلىكتە قاردىن يالىڭاچلىنىپ قالغان يولدا ئوشۇقىچە لاي كېچىپ، شالاپلاپ ماڭاتتى، ئۇششاق جىرالاردا پاتقاقتا پاتاتتى ـ دە، بەللىرىنى كۆچىنىپ ئېگىپ، تەردە هورلىنىپ، ئاران ـ ئاران قەدەم باساتتى. پروخور جان كۆيدۈرۈپ ئاتلارنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇپ قويغاندى، ئۇ، پات ـ پات هارۋىدىن چۈشۈپ، يان تەرەپكە مېڭىپ، ئۇلارنىڭ پۇتلىرىنى تەسلىكتە تارتىپ چىقىرىۋېتىپ غودۇكشىپ قوياتتى:

ـــ بۇ پاتقاق ئەمەس، يېپىشقاق يىلىمنىڭ نەق ئۆزى، خۇدا هەققى! بىر مەنزىلدىن يەنە بىر مەنزىلگىچە ئاتلارنىڭ بەدىنىدىن تەر قۇرۇيدىغاندەك ئەمەس!

گرىگورىي هارۋىنىڭ ئۈستىدە جاقىلداپ تىترەپ، جۇۋىغا مەھكەم پۈركىنىپ، ئۇنچىقماي ياتاتتى، لېكىن پروخورغا پاراڭلىشىدىغان ئادەم يوق يىراقتىن بىر ئازاب ئىدى؛ ئۇ گرىگورىينىڭ ئايىغىدىن ياكى يېڭىدىن تۇرتۇپ سۆز ئاچاتتى:

ـــ ۋاي ـ ۋۇي مۇنۇ جاي نېمانچە پاتقاقتۇ! هارۋىدىن چۈشۈپ، ئۆزۈڭ كۆرۈپ باققىنا! ئاغرىقىڭ قويۇپ بەرمەيۋاتامدۇ؟

ـــ يوقال نېرى! ـــ دەيتتى گرىگورىي ئاڭلىنار ـ ئاڭلانماس پىچىرلاپ.

پروخور بىرى ئۇچراپ قالسا سورايتتى:

ـــ ئالدىمىزدا يول بۇنىڭدىنمۇ پاتقاقمۇ ياكى مۇشۇيەردىكى بىلەن ئوخشاشمۇ؟

يولۇچىلار كۈلۈپ، پروخورغا چاقچاق بىلەن جاۋاب بەرسە، ئۇ تىرىك جان بىلەن سۆزلەشكىنىگە ئىنتايىن خۇشال بولاتتى؛ ئاندىن خېلى ۋاقىتقىچە ئۇنچىقماي ماڭاتتى، پات ـ پات ئاتلارنى توختىتىپ، جىگىر رەڭ ماڭلىيىدىكى مونچاقتەك تەرنى سۈرتۈپ قوياتتى. ئارقىدىن ئاتلىقلار كېلىپ، بۇلاردىن ئۆزۈپ كېتەتتى ـ دە، بۇ چاغدا پروخور چىدىيالماي، ئۆتۈپ كېتىۋاتـ

قانلارنى توختتىپ، تىنچلىق سورىشاتتى، نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۆزى قەيەرلىك ئىكەنلىكىنى سورايتتى، ئاخىردا مۇنداق دەيتتى:

— بىكار كېتىۋاتىسىلەر. بۇنىڭ نېرىسىدا مېڭىش مۇمكىن ئەمەس. نېمە ئۈچۈن؟ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇ يەرلەردە پاتقاق ئاتنىڭ قۇرسىقىغا چىقىدۇ، ھارۋىنىڭ چاقى چۆرگىلىمەيدۇ، بويى پاكار پىيادىلەر يولدا يىقىلىپ، لايغا غەرق بولىدۇ. مەن يالغان سۆزلەيتتىمۇ؟ چولاق ئىت يالغان سۆزلەيدۇ، مەن يالغان سۆزلىمەيمەن! بىز نېمىشقا كېتىۋاتىمىز؟ بىزگە باشقا چارە يوق، مەن مۇنۇ بىمار پوپ ھەزرەتنى ئەكىتىۋاتىمەن، ئۇنىڭغا قىزىللار بىلەن بىللە ھايات كەچۈرۈش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس....

ئاتلىقلارنىڭ كۆپچىلىكى پروخورنى ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا تىللاپ قويۇپ، ئۆز يولىغا كېتىۋېرەتتى، بەزىلىرى كېتىش ئالدىدا ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قاراپ:

— سىلەر دوندىن چىكىنىۋاتقان ئەخمەقلەرمۇ؟ يۇرتۇڭلار-دىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى سىلەرگە ئوخشاشمۇ؟ — دېيىشەتتى ياكى شۇ تەرىقىدە بۇنىڭدىنمۇ قاتتىقراق سۆزلەرنى قىلىشاتتى. پەقەت ئۆز يۇرتلۇقلىرىنىڭ توپىدىن ئايرىلىپ قالغان بىر كوبانلىق ئۆزىنى ئەخمىقانە گەپكە تۇتۇپ يولىدىن قالدۇرغانلىقى ئۈچۈن پروخورغا قاتتىق ئاچچىقى كەلدى — دە، ئۇنىڭ پىشانىسىگە قامچا بىلەن بىرنى سالماقچى بولۇۋىدى، ئاڭسىچە پروخور ئاجايىپ چاققانلىق بىلەن ھارۋىنىڭ ئۈستىگە سەكرەپ چىقىپ، تېرە كۆرپىنىڭ ئاستىدىن كارابىن مىلتىقىنى ئېلىپ تىزىغا قويىدى. كۇبانلىق تىللاپ — تىللاپ يولىغا ماڭدى، پروخور گېلى يىرتىلغۇدەك قاقاقلاپ كۈلۈپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ۋارقىرىدى:

— ھەي، بۇ يەر ساڭا تىسارتسىن قېشىدىكى قوناقلىق

ئەمەس، ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋالمىدىغان؟ يەڭ تۇرۇپ يۇنىدا يالاڭ دىغان غالچا! ھەي، نان قېپى، ئارقاڭغا قايت! ئۇچۇپ كېلىپ، قامچا بىلەن ئۇرماقچى بولغانمىدىڭىز؟ پەرىجەڭىزنى ئېتىكىنى كۆتۈرۈۋال، بولمىسا پاتقاققا پېتىپ قالىسەن! تانىتىنى لەپەڭ شتىپ كېتىۋاتقانلىقىنى قاراڭ، بۇ يۇندىخورنىڭ! ئاپلا، بىر پاي ئوق يوق بولۇپ قالدى، بولمىسا سېنى ئوبدان ئۇزىتىپ قويىاتتىم! قامچاڭنى تاشلا! ئاڭلاۋاتامسەن؟!

زېرىكىش، ئىشسىزلىقتىن ساراڭلىقى تۇتقان پروخور ئىمكان قەدەر ئويۇن ـ كۈلكە بىلەن ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈشكە تىرىشاتتى.

گرىگورىي كېسەلگە گىرىپتار بولغان كۈندىن تارتىپ چۈشتىكىدەك كۈن ئۆتكۈزدى. پات ـ پات ھوشىدىن كېتىپ، يەنە ئۆزىگە كېلەتتى. بىر قېتىم ئۇزاق ۋاقىت ھوشسىز يېتىپ، ئوڭىغا كەلگەن بىر پەيتتە پروخور ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېگىشتى.

ـــ سەن تېخى تىرىكمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ گرىگورىيـ نىڭ خىرەلەشكەن كۆزلىرىگە ھېسداشلىق بىلەن قاراپ.

بۇلارنىڭ ئۇستىدە قۇياش نۇر تۆكۈپ تۇراتتى. نىلىدەك كۆپكۆك ئاسمانىنىڭ قەرىدە قارا قانات ياۋا غازلار بىردەم دائىرە شەكلىدە ئۇچۇپ، بىردەم سوزۇلۇپ، قارا مەخمەل سىزىق شەكىللەندۈرۈپ قېقىرلاپ ئۇچۇپ كېتىۋاتاتتى، ئاپتاپتا قىزىغان يەر بىلەن ياش مايسىلارنىڭ پۇرىقى مەست قىلغۇدەك دەرىجىدە دىماغقا ئۇرۇلاتتى. گرىگورىي تېز ـ تېز نەپەس ئېلىپ، ھاياتـ بەخش باھار ھاۋاسىنى ئىچىگە تەشنالىق بىلەن سۈمۈرەتتى. پروخورنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئارانلا ئاڭلىناتتى. ئەتراپـ تىكى ھەممە نەرسە رېئال ئەمەستەك، ئەقىلغە سىغمايدىغان دەرىجىدە كىچىك، بەك يېراقتا تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى. ئارقا تەرەپتە، زەمبىرەك ئوقلىرى بىلەك يېراق مۇسابىدىن غۇۋا

گۈمبۇرلەيتتى. يېقىن بىر يەردە تۆمۈر چىلىق ھارۋىلار بىر ئۆلچەمدە تاراقلايتتى. ئاتلار پىشقىراتتى، كىشنەيتتى؛ كىشىلەر- نىڭ ئاۋازى ئاڭلىناتتى؛ پىشقان ناننىڭ، ئوت - چۆپنىڭ، ئاتنىڭ ئاچچىق تەرىنىڭ ھىدى دىماغقا ئۇرۇلاتتى. بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى گرىگورىينىڭ قارىغۇلاشقان ئېڭىغا باشقا بىر دۇنيا- دىن يېتىپ كەلگەندەك تۇيۇلاتتى، ئۇ پروخورنىڭ ئاۋازىغا بەك كۆچەپ قۇلاق سېلىپ، گېپىنى ئاران - ئاران چۈشىنەتتى. پروخور ئۇنىڭدىن:

— سۈت ئىچەمسەن؟ — دەپ سورايتتى.

گرىگورىي تىلىنى ئاران مىدىرلىتىپ، قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى يالاپ، ئاغزىغا قويۇق، ئۆزىگە تونۇش ئاچچىق - چۈچۈك، سوغۇق سۈيۇقلۇقنىڭ قۇيۇلۇۋاتقانلىقىنى سېزەتتى، ئۇ بىر نەچچە يۇتۇم ئىچكەندىن كېيىن چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، ئاغزىنى يۇمۇۋالاتتى. پروخور سۈدانىنىڭ ئاغزىنى تىقىپ تۇرۇپ، گرىگورىينىڭ ئۈستىگە يەنە ئېگىشەتتى - دە، گرىگورىي پروخورنىڭ شامالدا يېرىلغان لەۋلىرىنىڭ مىدىرلىشىدىن ئۆزىگە تۆۋەندىكىچە سوئال بېرىلىدىغانلىقىنى ئالدىن بىلىۋالاتتى:

— سېنى بازاردا قويۇپ كېتىش كېرەكمىكەن؟ ئەھۋالىڭ ئېغىرمۇ؟

گرىگورىينىڭ يۈزىدە ئازاب بىلەن تەشۋىش ئەكس ئېتەتتى؛ ئۇ يەنە بىر قېتىم كۈچ - غەيرىتىنى يىغىپ:

— ئەكىتىۋەر... جان ئۇزمەس ۋاقتىمدا...

ئۇ، پروخورنىڭ يۈز ئېپادىسىدىن ئۆز گېپىنى ئاڭلىغانلى- قىنى بىلەتتى - دە، خاتىرجەملىك بىلەن كۆزىنى يۇماتتى، بىھوشلۇقنى ئەۋزەل كۆرۈپ، قاپقاراڭغۇ غەپلەتكە غەرق بولۇپ، ۋاراڭ - چۇرۇكلۇق بۇ دۇنيادىن خىيالەن ئايرىلاتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

28

ئابدىسكايا بازىرىغا يېتىپ بارغۇچە پۈتۈن يول بويى گرىگورىيېنىڭ ئېسىدە بىرلا نەرسە قالدى: قاپقاراڭغۇ بىر كېچىدە ئۇ جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كەتكەن قاتتىق سوغۇق تىن ئويغىنىپ كەتتى. چوڭ يولدا ھارۋىلار قاتار - قاتار تىزىلىپ كېتىۋاتاتتى. ۋاراڭ - چۇرۇڭ ئاۋازلاردىن، چاقلارنىڭ تىنىمسىز غۇۋا گۈلدۈرلىشىدىن قارىغاندا، بۇ بىر ئۇزۇنغا سوزۇلغان زور كارۋاندەك قىلاتتى. گرىگورىي چۈشكەن ھارۋا ئاشۇ كارۋاننىڭ ئوتتۇرىسىدا كېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئاتلار ئاستا قەدەم تاشلاپ ماڭاتتى. پروخور ئاغزىنى چوكىلدىتىپ قويۇپ، ئاندا - ساندا شامال تەگكەن غاراڭ - غۇرۇڭ ئاۋاز بىلەن: «قېنى چاپسانراق، ئاغىنىلەر!» — دەپ خىرىلداپ، قامچىسىنى شىلتىيتتى. گرىگورىي قېيىش قامچىدىن ئىنچىكە قارس چىققانلىقىنى ئاڭلايتتى، ھارۋا ئوقىنىڭ غىچىرلىغىنىنى، ئاتلارنىڭ تاسما تارتقۇچىلارنى دۈتارنىڭ تارىسىدەك كۆچەپ تارتقانلىقىنى، شۇنىڭ بىلەن ھارۋىنىڭ تېخىمۇ تېز ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقانلىقىنى، بەزىدە شوتىسىنىڭ ئۇچى ئالدىدا كېتىۋاتقان خادىمنىڭ ھارۋىسىغا تارتىسىغا دوقۇسلاپ تەگكەنلىكىنى سېزىپ تۇراتتى. گرىگورىي جۇۋىسىنىڭ ئېتىكىنى ئۇستىگە تەسلىكتە تارتىپ، ئوڭدىسىغا ياتتى. قاراڭغۇ ئاسماندا يالپىسىغا چېچىپ يۈرگەن قارا بۇلۇتلارنى شامال جەنۇبقا قوغلايتتى. ئاندا - ساندا بۇلۇت ئارىلىقىدىكى كىچىككىنە يورۇقتا يەككە يۇلتۇز سارغۇچ ئۇچقۇن چېچىپ، يالت قىلىپ كۆرۈنۈپ قالاتتى - دە، دالانى يەنە قاپقاراڭغۇچىلىق باساتتى. تېلېگراف سىملىرىدا شامال

قايغۇلۇق ئۇشقۇرتاتتى، شالاڭ هەم ئۇششاق يامغۇر خۇددى موڭە چاقتەك يەرگە تورۇكلاپ چۈشەتتى.

يولنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن هەربىي يۈرۈشتە ماڭغان ئاتلىقلار كالونناسى كېلىپ قالدى. گرىگورىي ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنگە تونۇش بولغان كازاك قورال - ياراغلىرىنىڭ بىر ئۆلچەمدىكى جاراڭ - جۇرۇڭىنى، نۇرغۇن ئات تۇياقلىرىنىڭ پاتقاقتا غۇڭۇا ۋە بىر رىتمدا شالاقلىغانلىقىنى ئاڭلىدى. 200 دەك ئەسكەر ئۆتتى، ئەمما ئاتلارنىڭ دۈپۈرلىشى تېخى توختىمىدى؛ ئېھتىمال، بىر پولك ئەسكەر يولنىڭ چېتى بىلەن كېلىۋاتسا كېرەك. توساتتىن ئالدىنقى تەرەپتىن، جەمئىيەت دالانىڭ ئۈستىدىن، ناخشا باشلىغۇچىنىڭ قوپالراق مەردانە ئاۋازى قۇشتەك كۆككە پەرۋاز قىلدى:

بۇرادەرلەر، قانداق ئىدى كامىشىنكا دەريا سىدا،
ساراتوفنىڭ چەكسىز كەتكەن شۇ شانلىق دالاسىدا...

شۇنىڭ بىلەن بىرنەچچە يۈز ئاۋاز قەدىمكى كازاك قوشىقىنى قۇدرەت بىلەن يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈردى، بولۇپمۇ يارەمچى ناخشىچىنىڭ ئاجايىپ زىل، كۈچلۈك، گۈزەل ئاۋازى هەممىدىن ياڭراق چىقتى. يۈرەك تارتىنى تىترىتىدىغان بۇ ياڭراق ئىنچىكە ئاۋاز، پەسىيىپ بېرىۋاتقان باشقا بوم ئاۋازلارنى بېسىپ چۈشۈپ، قاراڭغۇلۇق ئىچىنى چاڭ كەلتۈرۈۋاتقان چاغدا، ناخشا باشلىغۇچى ئاخىرىنى باشلىۋەتتى:

ئۆمۈر سۈرگەن شۇ يەردە ئەركىن دالا خەلقلىرى،
دون، گرىبېن①، يايىقنىڭ② كازاكلىرىدۇر بەرى...

---

① گرىبېن — گرىبېن كازاكلىرى XVI ئەسىردە شىمالى كاۋكازغا كۆچكەن قاچقۇن دېھقانلار بىلەن دون كازاكلىرىنىڭ ئەۋلادى — ت.

② يايىق — ئۇرال دەريا سىنىڭ قەدىمكى ئىسمى. يايىق كازاكلىرى — XV ئەسىرنىڭ ئاخىرى، XVI ئەسىرنىڭ باشلىرىدا يايىق دەريا سى بويىدا قاچقۇن دېھقانلاردىن شەكىللەنگەن كازاكلار — ت.

گرىگۇزىنىڭ ئىچكى ئەزاسىدا بىر نەرسە ئۇزۇلۈپ كەتكەندەك بولدى... تۇيۇقسىز يىغا تۇتۇپ، پۈتۈن ئەزايىنى لەرزىگە سالدى، بوغۇزىغا تىترەك قاپلىشىپ قالدى. ئۇ ياش تۆكمەسلىككە تىرىشىپ، ناخشىنىڭ ئاخىرىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتتى ـ دە، ناخشا باشلىغۇچى كۈينى باشلاش بىلەنلا، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ، ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىن تونۇش بولغان مۇنۇ بەيتنى ئاستا پىچىرلىدى:

ئاتامانى ئۇلارنىڭ ـــ يىرماك تىموفەيېۋىچ،
ياساۋۇلى ئۇلارنىڭ ـــ ئاستاشكا لاۋرېنتېۋىچ...

ناخشا باشلىنىش بىلەنلا هارۋا ئۈستىدە پاراڭلىشىۋاتقان كازاكلارنىڭ ئاۋازى چىپچىدە توختىدى، ئاتلارنى «چۇ ـ چۇ» ـ لاش بېسىلدى، شۇنىڭ بىلەن مىڭلىغان هارۋا، ئات ـ ئۇلاغلار چوڭقۇر سۈكۈنات ئىچىدە بىر تەكسىس ئىلگىرىلەپ ماڭدى؛ پەقەت ناخشا باشلىغۇچى باش سۆزلەرنى كۈچەپ تەلەپپۇز قىلىپ، قايتۇرمىسىنى باشلىغان چاغدىلا چاقلارنىڭ تاراقلىشى ۋە لاي كەچكەن ئات تۇياقلىرىنىڭ شىلپىلشى ئاڭلىنىپ قالاتتى. قاراڭغۇ دالادا تالاي ئەسرنى باشتىن كەچۈرگەن بىرلا قەدىمكى ناخشا هۆكۈمران ئىدى. بۇ ناخشا ئاددىي ـ ساددا سۆزلەر بىلەن بىر زامانلا پادىشاھ لەشكەرلىرىنى باتۇرانە تارمار قىلغان ئەركىن كازاك ئەجدادلىرىنى؛ بۇلارنىڭ دون ۋە ئىدىل دەريالىرى بويلاپ يېنىك ئوغرى كېمىلەردە يۈرگەنلىكىنى؛ پادىشاھنىڭ بۈركۈت تۇمشۇق كېمىلىرىگە هۇجۇم قىلىپ، تالىغانلىقىنى؛ سودىگەرلەرنىڭ، ئاقسۆڭەكلەرنىڭ ۋە لەشكەر باشلىقلىرىنىڭ «تومۇرىنى تۇتۇپ كۆرگەنلىكىنى»؛ يىراق سىبىر يەرلىرىنى بويسۇندۇرغانلىقىنى تەسۋىرلەيتتى... شۇنداق قىلىپ، قاپىتاراڭغۇ سۈكۈنات ئىچىدە بۇ قۇدرەتلىك ناخشىنى ئاڭ-

لاۋاتقانلار ئەركىن كازاكلارنىڭ ئەۋلادى بولۇپ، بۇلار رۇس خەلقىغە قارشى شەرەپسىز ئۇرۇشتا مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپ، شەرمەندىلەرچە چېكىنىۋاتقانلار ئىدى...

پولك ئۆتۈپ بولدى. ناخشىچىلار كارۋانلاردىن ئوزۇپ ئۆتۈپ، يىراقلاپ كەتتى. ئەمما كارۋان شۇ ناخشىغا ئۇزاقىچە مەھلىيا بولۇپ، سۈكۈنات ئىچىدە ئىلگىرىلەپ باراتتى، ھارۋىلارنىڭ ئۈستىدە نە بىرەر ئېغىز پاراڭ، نە چارچىغان ئاتلارغا ۋارقىراش ئاڭلانمايتتى. ئەمما ناخشا بولسا يىراقتىكى قاراڭغۇلۇق ئىچىدە تاشقىنلاپ ئاققان دون دەرياسىدەك دولقۇن ئۇرۇپ، كەڭ قانات يېيىپ پەرۋاز قىلاتتى:

ئۇلارنىڭ ئوي - غېمى بىرلا ھامان:
يازغۇ ئۆتۈۋاتمدۇ ئىللىق، ئوبدان.
يېتىپ كەلسە، دوستلىرىم، زىمىستان،
بىزگە قىشلاشقا نەدە ماكان؟
يايىقتا بارايلى دېسەك، يول يىراق،
ئوغرى دەيدۇ بىزنى ئىدىلغا بارساق.
قازانغا بارساق — ئۇ يەردە بار پادىشاھ،
ئىۋان ۋاسىلېۋىچتۇر، بۇ زالىم شاھ ...

ناخشىچىلارنىڭ ئاۋازى ئەمدى ئاڭلانماي تالدى، بىراق يارەمچى ئاۋاز بىر پەسەيىپ، بىر يۇقىرى ئۆرلەپ، ھامان جارانلايتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى تىنغاندىن كېيىن يەنىلا جىددىي چوقۇر سۈكۈنات باشلاندى.

... يەنە بىر ئىش، خۇددى چۈشىدە كۆرگەندەك. گرىگورىينىڭ ئېسىدە قالغاندى: ئۇ ئىللىق بىر ئۆيدە ھوشىغا كەلدى، — كۆزىنى ئاچماستىن، پۇتۇن بەدىنى يېيىپ-ئېچىلىپ، پاكىز، جانغا راھەت ئاپئاق كۆرپە - ياستۇقلارنى ھېس قىلدى.

www.uyghurkitap.com

دىمىقىغا چۈچۈمەل دورا پۈرىقى ئۇرۇلدى. دەسلەپكى پەيتتە ئۇ ھەربىي دوختۇرخانىدا ياتسام كېرەك دەپ ئويلىدى، ئەمما يانـ دىكى ئۆيدىن ئەركىشىنىڭ توختاۋسىز قاقاقلاپ كۈلگىنى، قاچا ـ قۇچىنىڭ جاراڭلىشى، مەست ئادەملەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇـ راتتى. تونۇش بىرى يوغان ئاۋاز بىلەن مۇنداق دېدى:

... مانا بىلەرمەنمۇ چىقىپ قالدى! بىزنىڭ قىسمىلىرـ مىزنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمىش كېرەك ئىدى، بىز ئۇلارغا يارەدىلەشكەن بولاتتۇق. قېنى، ئىچىۋەت، نېمە ئاغزىڭنى ئېچىپ ھاڭۋېقىپ تۇرىسەن؟!

پروخور يىغلامسىرىغان مەست ئاۋاز بىلەن جاۋاب بەردى:

ـــ توۋا قىلدىم خۇدايىم، مەن ئۇنى نەدىن بىلىمەن؟ ئۇنى بېقىش ماڭا ئاسانغا چۈشكەن دەپ ئويلامسىلەر؟ كىچىك بالىغا نان چاپىناپ بەرگەندەك تاماق يېگۈزدۈم، سۈت ئىچكۈزدۈم. ئېيـ سا مەسىھ گۇۋاھ، نانىنى چاپىناپ ئاغزىغا سىلىپ تۇردۇم، خۇدا ھەققى! چىشلىرى كىرىشىپ قالغاندا قىلىچنىڭ ئۇچى بىلەن ئاچتىم... بىر قېتىم ئاغزىغا سۈت قۇيۇۋاتقىنىمدا گېلىغا تىقـ لىپ قېلىپ، ئۆلۈپ كەتكىلى تاس قالدى... بۇنى ئۆزۈڭلار بىر ئويلاپ كۆرۈڭلارچۇ!

ـــ تۇنۇگۈن ئۇنى يۇيۇندۇردۇڭمۇ؟

ـــ يۇيۇندۇردۇم ھەم ماشىنا بىلەن چىچىنى ئالدىم، پۇلۇمنىڭ ھەممىسىنى سۈتكە خەجلەپ بولدۇم... پۇلۇمغا ئانـ چىلىك ئىچىممۇ ئاغرىپ كەتمەيدۇ، پۇل دېگەننى ئۇ يەردە قويسا، بۇ يەردە تۇرمايدۇ! لېكىن ھەممىدىنمۇ نان چاپىناپ بەـ رىش، تاماقنى قول بىلەن يېگۈزۈشنى ئالايلى. سېنىڭچە، بۇ ئوڭاي ئىشمۇ؟ بۇنى ئوڭاي دېگۈچى بولما، ئۇنداق بولمىغاندا، مۇشتۇم بىلەن سالىمەن، مەنسەپ، دەرىجەڭگە قارىمايمەن!

گېرىگورىي ياتقان ئۈيگە پروخور، خىرلامپى يېرماكوف،

سۈر كاراكول پاپاخنى گەجگىسگە كىيىۋالغان، يۈزى قىزىلچە دەك قىزىرىپ كەتكەن پېترو بوگاتىرىپ، پىلاتون رەبچىكوف ۋە يەنە ناتونۇش ئىككى كاۋاك كىرىپ كەلدى.

— ۋوي، ئۇ كۆزىنى ئېچىپ قاراۋاتىدۇ!!! — يېرماكوف قاتتىق ۋارقىرىۋەتتى - دە، دەلدەكشىپ مېڭىپ گرىگورىيىنىڭ قېشىغا كەلدى.

قارنى - كۆكسى كەك، خۇش خۇي پلاتون رەبچىكوف قولىدىكى شېشىنى شالداقلىتىپ، يىغلاپ تۇرۇپ، ۋارقىراپ سۆزلەپ كەتتى:

— گرىشا! قېرىندىشىم! چىردا قانداق تاماشا قىلغانلىقىمىزنى بىر ئېسىڭگە كەلتۈرگىنە! بىز قانداق جەك قىلدۇق - ھە! بىزنىڭ جەكگىۋارلىق شان - شۆھرىتىمىز نەگە كەتتى؟! مۇنۇ گېنېرالالار بىزگە قانداق نەيرەكۇازلىقنى ئىشلىتىۋاتىدۇ ۋە ئارىمىزنى نېمە قىلىپ قويۇشتى؟! ئۇلارنىڭ يەتمىش پۇشتى، ئۇرۇق - ئەۋلادىنىڭ بېشىغا تېپەي! ساڭا قايتا جان كىردىمۇ؟ مە، مۇنۇنى ئىچ، بىردىن ساقىيىپ كېتىسەن! بۇ — ساپ ئىسپىرت!

— سېنى ئاران تاپتۇق! — دېدى يېرماكوف خۇمار كۆزلىرىنى خۇشال چاقنىتىپ. شۇنىڭ بىلەن گرىگورىينىڭ كارىۋىتىغا لاسسىدە ئولتۇردى - دە، ئۇنىڭ ئېغىر گەۋدىسى بىلەن كارىۋات پەسكە ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.

— بىز قەيەردە؟ — دەپ سوردى گرىگورىي ئۇنىسى ئاران - ئاران چىقىرىپ، كازاكلارنىڭ تونۇش يۈزلىرىگە تەسلىكتە كۆز يۈگۈرتۈپ.

— يېكاتېرىنودارنى ئىشغال قىلدۇق! تېز ئاردا يەنە ئالغا ئىلگىرىلەيمىز! ئىچ! گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! سەن بىزنىڭ قەدىردانىمىز! ئورنۇڭدىن قوپ، خۇدا ھەققى، بۇنداق ياتساڭ،

مەن سېنى ياخشىلاپ كۆرەلمەيمەن! — رەبچىكوف گرىگورىنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى، ئەمما ئۇندىمەي كۈلۈپ، باشقىلاردىن سەگەك رەك تۇرغان بوگاتىرنى ئۇنىڭ كەمىردىن تۇتقان پېتى، دەس كۆتۈرۈپ، ئاۋايلاپ پولغا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى.

— قولىدىن شېشىنى ئال! تۆكۈلۈپ كېتىدۇ! — دېدى يېرماكوف ئەنسىرەپ، ئاندىن مەست كۈلكە بىلەن ھىجىيىپ، گرىگورىيغا دېدى، — بىزنىڭ نېمە سەۋەبتىن تاماشا قىلىۋاتقانلىقىمىزنى بىلەمسەن؟ بۇنىڭ سەۋەبى، كۆڭۈلدە نارازىلىقىمىز بار، بۇ يەردە كازاكلارغا بىراۋنىڭ شىپالىق زەمزىمىگە ئېغىز تېگمىش نېسىپ بولۇپ قالدى... شاراب ئىسكىلاتىنى بۇلىدۇق، قىزىللارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالمىسۇن دەپ، شۇنداق قىلدۇق ... ئۇ يەردە كارامەت بىر ئىش بولدى. بۇنداق كارامەتنى چۈشۈگە دىمۇكۆرمەيسەن! كۆپچىلىك سىستېرنىغا① ئوق ئېتىشقا باشلىدى: تۆشۈك تېشىلىپ، ئۇنىڭدىن ئىسپىرت جوغاپ چىققىلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن سىستېرنا ئەتراپىدىن غەلۋىردەك تۆشۈك تېشىشتى ـ دە، ھەركىم بىر تۆشۈك تاۋۇدە تۇرۇۋېلىپ، ئۇدۇل كەلگەن نەرسىنى تۆشۈكتىن جوغاپ چىققان ئىسپىرتقا تۇتتى. بەزىسى شەپكىسىنى، بەزىسى چېلەك، بەزىسى سۇدان تۇتۇشتى، گايىمبرلىرى چاڭگىلىنى تۇتۇپ، ئۆز جايىمدىلا ئوچۇملاپ ئىچىشتى... ئىسكىلاتنى ساقلاپ تۇرغان پىدائىيلار ئارمىيىسىنىڭ ئىككى ئەسكىرىنى چېپىپ تاشلاپ، ھەش ـ پەش دېگۈچە ئاچكۆزلۈك بىلەن ئۆزىنى ئۇرۇپ، تاماشىنى باشلىۋەتتى. بىر كاززاك مېنىڭ كۆز ئالدىمدا سىستېرنانىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ، ئات سۇغىرىدىغان چېلەكنى پاتۇرماقچى بولۇپ، شۇنداق ئېگىشكەنىدى، غىرت قىلىپ ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى ـ دە، ئىسپىرتقا غەرق بولۇپ ئۆلدى. سىمونت پولدا ئىسپىرت دەريالاپ

① سىستېرنا — سۇيۇقلۇق قاچىلايدىغان چوڭ مېتال ئىدىش — ت.

ئېقىپ، تەزغا چىقتى، ئادەملەر خۇددى دەريادىكى ئاتتەك كېچىپ يۈرۈپ، ئېگىشىپ، ئايىغى ئاستىدىنلا ئۇچىشتى ـ دە، تۇرغان يېرىدە يېقىلىپ يېتىپ قېلىشتى... بۇ ئىش ھەم كۈلكىلىك، ھەم ئېچىنىشلىق ئىدى! شۇ يەردە تۇرغۇنى مەست بولۇپ ئۆلەر. بىزمۇ شۇ يەردىن ئۆز ئېسىمىزنى تاپتۇق. بىز- گە كۆپىنىمۇ كېرىكى يوق ئىدى، بەش چېلەكلىك بىر بوچكىنى يۇمىلىتىپ ئەكەلدۇق، بىزگە شۇمۇ يېتىپ ئاشىدۇ. قېنى، ئىچىپ كۆڭۈل ئاچايلى! بەربىر ــ تىنچ دون ھالاكەتكە ئۇچرايدۇ! ئۇ يەردە ئادەملەر پىلاتوننى ئىسپىرتقا غەرق قىلىۋېتىشكە ئاز قالدى. ئۇنى پولنىڭ ئۈستىگە يىقىتىپ، پۇتى بىلەن يانجىشقا باشلىدى، ئۇ ئىككى قېتىم ئېچىپلا تەييار بولۇپ قالدى. مەن ئۇنى تەسلىكتە ئۇ يەردىن تارتىپ چىقاردىم...

بۇلارنىڭ ھەممىسىدىن ئىسپىرتنىڭ، پىيازنىڭ، تاماكىنىڭ پۇرىقى گۇپۇلدەپ پۇراپ تۇراتتى. گرىگورىينىڭ سەل ـ پەل كۆڭلى ئېلىشىپ، بېشى ئايلاندى ـ دە، قەينىلىپ كۈلۈمسىرەپ كۆزىنى يۇمدى.

ئۇ يېكاتېرىنودارداا، بوگاتىرىپقا تونۇش بولغان بىر دوخ- تۇرنىڭ ئۆيىدە بىر ھەپتە يېتىپ، ئاستا ـ ئاستا ساقىيىپ قالدى، شۇندىن كېيىن پروخور ئېيتقاندەك: «تۇزلىشكە قاراپ يول ئالدى.» شۇنداق قىلىپ، ئابىنسكايا بازىرىدا پۇتۇن چېكىنىش مەزگىلىدە بىرىنچى قېتىم ئاتقا مىندى.

× ×

نوۋوروسسىكىدا ئېۋاكوئاتسىيە① كېتىۋاتاتتى. پارا‌خوتلار

① ئېۋاكوئاتسىيە ــ ياردارلارنى، ئاھالىنى ۋە مۇھىم زاۋۇت ـ كارخانىلارنى دۈشمەن ھۇجۇمى ئاستىدىكى جايلاردىن كۆچۈرۈپ كېتىش ــ ت.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

زوسيېنىڭ يانچۇقى توم بايلىرىنى، پومېشچىكلىرىنى، گېنېرال-لىرىنىڭ ئائىلىلىرىنى ۋە نوپۇزلۇق سىياسىي ئەربابلارنى تۇر-كىيىگە ئەكىتىۋاتاتتى. پرىستانلاردا كېچە - كۈندۈز يۇڭ قاچىلاش داۋام قىلدۇراتاتتى. يۇنكېرلار يۇكچىلەر ئارىسىدا ئىشلەپ، پاراخوتلارنىڭ ئامبارلىرىغا ھەربىي مال - مۇلۇكلەرنى، مۇتەۋەر قاچاقلارنىڭ چامادانلىرىنى ۋە يەشىكلىرىنى بېسىپ لىق تولدۇراتتى.

پىدائىيلار ئارمىيىسىنىڭ قىسىملىرى قېچىشتا دونلۇقلار بىلەن كوبانلىقلارنىڭ ئالدىغا كىرىۋېلىپ، نوۋوروسسىكنى ئەڭ بۇرۇن يېتىپ باردى - دە، يۇڭ كېمىلىرىگە چۈشۈشكە باشلىدى. پىدائىيلار ئارمىيىسىنىڭ شتابى پورتقا كەلگەن «ھىندىستان ئىمپېراتورى» ناملىق ئىنگلىز ھەربىي كېمىسىگە تەدبىرچانلىق بىلەن يۆتكىلىۋالدى. جەڭ تونىلىنايانىڭ قېشىدا كېتىۋاتاتتى. نەچچە ئون مىڭلىغان قاچاقلار شەھەر كوچىلىرىغا پاتماي تالغانىدى. ھەربىي قىسىملار داۋاملىق كېلىۋاتاتتى. پرىستان ئەتراپى ھەد-دىدىن تاشقىرى تىقىنچىلىق ئىدى. ئىگىسى تاشلاپ كەتكەن نەچچە مىڭلىغان ئاتلار توپ - توپ بولۇپ، نوۋوروسسىك ئەتراپىدىكى ھاك تاشلىق تاغنىڭ يان باغرىدا گاڭگىراپ يۈرۈ-شەتتى. پرىستان بويىدىكى كوچىلاردا كازاك ئېگەرلىرى، قورال - جابدۇقلىرى، ھەربىي مال - مۇلۇكلەر دۆۋۈلىشىپ ياتاتتى. ئەم-دىلكىتە بۇلارنىڭ ھېچكىمگە كېرىكى يوق ئىدى. كېمىگە پە-قەت پىدائىيلار ئارمىيىسى چۈشىدىكەن، دونلۇقلار بىلەن كوبان-لىقلار ھەربىي يۈرۈش تەرتىپى بىلەن گرۇزىيىگە بارىدىكەن دېگەن مىش . مىش گەپ پۈتۈن شەھەر بويلاپ تارالغانىدى.

25 - مارت كۈنى ئەتىگەندە گرىگورىي بىلەن پلاتون رەبچىكوف 2 - دون كورپۇسىنىڭ قىسىملىرى كېمىگە چىقىقان - چىقمىغانلىقىنى بىلىپ كېلىش ئۈچۈن پرىستانغا مېڭىشتى،

چۈنكى بىر كۈن بۇرۇن كازاكلار ئارىسىدا: گېنېرال دىنىكىن قورال ـ ياراغ، ئات ـ ئۇلاغلىرىنى ساقلاپ قالغان بارلىق دونلۇقلارنى قىرىمغا توشۇش توغرۇلۇق بۇيرۇق بېرىپتۇ، دېگەن خەۋەر تارالغانىدى.

پرىستان سالىسكى ئوكروكىنىڭ قالماقلىرى بىلەن تولغانىدى. ئۇلار مانىچ بىلەن سالىسكىدىن توپ ـ توپ ئات، تۆگە گىلەرنى ھەيدەپ كەلگەن، ئۆزلىرىنىڭ تۇرار جاي ياغاچ بوتكىلىرىنى دېگىز ياقىسىغا توشۇپ ئەكىلىشكەن. گرىگورىي بىلەن رەبچىكوف خەلق توپى ئارىسىدا قوي يېغىنىڭ چۈچۈمەل ھىدىنى پۇراپ، كېمە باغلايدىغان جاي ئالدىدا تۇرغان چوڭ ترانسپورت پاراخوتىنىڭ كۆچمە كۆۋرۈكىگە يېقىنلا كېلىشتى. كۆۋرۈكنى ماركوف دېڭىزىيىسىنىڭ ئوفىتسېرلىرىدىن تەشكىل قىلىنغان كۈچلۈك قاراۋۇللار ساقلاپ تۇرۇشاتتى. ئۇلارنىڭ قېشىدا دونلۇقلاردىن تەركىب تاپقان زەمبىرەكچىلەر كېمىگە چىقىشنى كۈتۈپ توپلىشىپ تۇرۇپتۇ. پاراخوتنىڭ قويرۇق تەرىپىدە ماش رەڭ بىرىزىنت يېپىلغان زەمبىرەكلەر بار ئىدى. گرىگورىي قىسىلىپ يۈرۈپ تەسلىكتە ئالدىغا ئۆتتى ـ دە، قارا بۇرۇتلۇق ياشقىنا ۋاخمىستردىن:

ـ يۈرتداش، بۇ قايسى باتارىيە؟ ـ دەپ سورىدى.

ـ ئوتتۇز ئالتىنچى.

ـ كارگىنسكايا باتارىيىسىمۇ؟

ـ دەل شۇنداق.

ـ بۇ يەردە كېمىگە چىقىش ئىشنى كىم باشقۇرۇۋاتىدۇ؟

ـ ئەنە ئاۋۇ سالاسۇن ئالدىدا تۇرغان پولكوۋنىك.

رەبچىكوف گرىگورىينىڭ يېڭىدىن تارتىپ ئاچچىقى بىلەن دېدى:

ـ كېتەيلىچۇ بۇ يەردىن، كۆزىمىز كۆرمىسۇن بۇ ئەبلەخلەرنى! بۇ يەردە ئۇلاردىن نېمە پايدا تاپارسەن؟ ئۇرۇش قىلىش

www.uyghurkitap.com
ئويغۇر كتاب نۇر بېكتى

ۋاتقان چېغىمىزدا ئۇلارغا كىرەك ئىدۇق. ئەمدى ئۇلار بىزنى ھېچنېمىگە كىرەك قىلمايدۇ...

ۋاخىمستر كۈلۈمسىرەپ، سەپكە تىزىلىپ ئۆۋەتچىلىكتە تۇرغان توپچىلارغا كۆزىنى قىسىپ قويدى:

— توپچىلار، سىلەر بەختىيارسىزلەر! ئۇلار ئوفىتسېر جابىلارنىمۇ ئالمايۋاتىدۇ.

كېمىگە چىقىش ئىشلىرىنى كۆزىتىپ تۇرغان پولكوۋنىك ئىلدام كۆۋرۈك بىلەن ماڭغانىدى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قىمەت باھا جۇۋا كىيگەن تاقىرباش بىر ئەمەلدار ئالدىراپ - تېنەپ ئەگىشىپ ماڭدى، بۇ ئادەم دېڭىز مۇشۇكىنى تېرىسىدىن تىكىلگەن تۇمىقىنى كۆكسىگە بېسىپ، بىر نېمە دەپ يالۋۇراتتى، ئۇنىڭ تەرلىگەن يۈزىدە ۋە خىرە كۆزلىرىدە شۇنچىلىك ئۆتۈنۈش ئىپادىسى ئەكس ئېتەتتىكى، پولكوۋنىك رەھىمسىزلىك بىلەن ئارقىسىغا قايرىلىپ، قوپاللىق بىلەن ۋارقىرىدى:

— مەن سىزگە بىر قېتىم ئېيتتىمغۇ! ماڭا يېپىشمۇۋالماڭ، بولمىسا قىرغاقتا ئاپارغۇزۇۋېتىمەن! سىز ئەقلىڭىزدىن ئادىشىپ سىز! سىزنىڭ ئەسكى - تۈسكىلىرىڭىزنى نەگە قويىدىكەنمىز؟ سىز قارىغۇ بولۇپ قالدىڭىزمۇ؟ نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرمەيۋاتامسىز؟ ھەي، سىز پۈتۈنلەي قاملاشمايدىغان ئادەم ئىكەنسىز! مەيلى سىز، خۇدا ھەققى، گېنېرال دىنىكىننىڭ ئۆزىگە بېرىپ ئەرز قىلىڭ! مەن بولمايدۇ، دېدىمۇ، بولمايدۇ، سىز رۇس تىلىنى چۈشىنەمسىز؟!

پولكوۋنىك ئىنجىق ئەمەلدارىدىن قۇتۇلۇپ، گرىگورىيېنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە، گرىگورىي ئۇنىڭ يولىنى توستى - دە، قولىنى ئوراڭكىسىنىڭ كوزىركىسىغا تۇتۇپ، ھاياجانلانغان ھالدا سۆزىدى:

— ئوفتسىرلارنىڭ پاراخوتقا چىقىشىدىن ئۈمىد كۈتسە بولامدۇ؟

— بۇ پاراخوتقا بولمايدۇ. ئورۇن يوق.

— ئۇ چاغدا قايسىغا چىقىشقا بولمدۇ؟

— ئېۋاكوئاتسىيە پونكتىغا بېرىپ ئۇقۇشۇپ بېقىڭ.

— بىز ئۇ يەرگە باردۇق، ھېچكىم ھېچنېمىنى بىلمەيدىكەن.

— مەنمۇ بىلمەيمەن، مېنى قويۇۋېتىڭ!

— سىز 36 - باتارېيىنى كېمىگە چىقىرىۋاتىسىزغۇ! بىزگە نېمىشقا ئورۇن يوق؟

— مەن سىزگە قويۇۋېتىڭ دەۋاتىمەن! مەن مەلۇمات بېرىدىغان بيۇرو ئەمەسمەن! — پولكوۋنىك گرىگورىيىنى ئاسانلا ئىتتىرىپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇۋىدى، ئەمما گرىگورىي جايىدا مەھكەم تورۇۋالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە زەڭگەر ئۇچقۇن بىر يېنىپ، بىر ئۆچۈپ تۇراتتى.

— ئەمدى بىز سىلەرگە كېرەك بولماي قالدۇقمۇ؟ بۇرۇن كېرەك ئىدۇق، شۇنداقمۇ؟ قوماندانىزنى تارتىڭ، سىز مېنى ئىتتىرەلمەيسىز

پولكوۋنىك گرىگورىينىڭ كۆزىگە قاراپ قويۇپ، ئەترا-پىغا كۆز يۈگۈرتتى؛ كۆۋرۈكتە تۇرغان ماركوفلىقلار مىلتىقلىرىنى ئالدىغا قارىتىپ تۇتۇپ، يۇپۇرۇلۇپ كەلگەن خالايىقنى ئارانلا توختىتىپ تۇراتتى. پولكوۋنىك گرىگورىينىڭ يۈزىگە قارىماي تۇرۇپ، ھارغىنلىق بىلەن سورىدى:

— سىز قايسى قىسمدىن؟

— مەن — 19 - دون پولكىدىن، قالغانلار باشقا پولكلاردىن.

— ھەممەڭلار قانچە كىشى؟

— ئون ئادەم.

www.uyghurkitap.com

ـــ قولۇمدىن كەلمەيدۇ، ئورۇن يوق.

رەبچىكوف گرىگورىينىڭ بۇرۇن تۆشۈكلىرى تىترەۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدى، گرىگورىي ئۇنىنى ئاستا چىقىرىپ:

ـــ نېمانچە مەمەدانلىق قىلمىسەن، ئەبلەخ؟! ئارقا سەپتە جان بېقىپ كەلگەن پىت! بىزنى ھازىرلا پاراخوتقا قويۇۋەت، بولمىسا...، ـــ دېدى.

گىرىشا ئۇنى ھازىرلا چېپىپ تاشلايدىغان بوالدى! دەپ ئويلىدى رەبچىكوف غەزەپ ئارىلاش كۆڭلى يايراپ، ئەمما مارىكوف دۆنزىيىسىنىڭ ئىككى ئوفىتسېرى مىلتىقىنىڭ قوندۇقى بىلەن توپ ئارىسىدىن يول ئېچىپ، پولكوۋنىكقا ئالدىراش يارەمگە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن گرىگورىينىڭ يېڭىدىن تارتىپ، ئاگاھلاندۇردى:

ـــ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ بولما، پانتېلىيېۋىچ! كېتەيلى...

ـــ سىز ـــ تەنتەك ئادەمسىز! بۇ قىلىقلىرىڭىز ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتىلىسىز! ـــ چىرايى ئۆڭگەن پولكوۋنىك شۇ سۆزنى دېدى ـ دە، ئالدىراش يېتىپ كەلگەن ماركوفلىقلارغا گرىگورىينى كۆرسەتتى:

ـــ جانابلار! مۇنۇ سودايىنى تىنچىتىپ قويۇڭلار! بۇ يەردە تەرتىپ ئورنىتىش كېرەكقۇ! مېنىڭ كومېندانت قېشىغا باردىغان مۇھىم ئىشىم بار، مانا بۇ يەردە ھەركىمدىن ھەر خىل يېقىملىق سۆزلەرنى ئاڭلايسىز...ـــدېدى ـ دە، گرىگورىينىڭ يېنىدىن ئالدىراپ ـ تېنەپ ئۆتۈپ كەتتى.

كۆك پەشمىتىنىڭ مۇرىسىگە پوروچىك پاگونى قادالغان، ئىخچام ئىنگلىزچە بۇرۇت قويغان ئۇزۇنتۇرا ماركوفلىق گرىگورىينىڭ قېشىغا تاقىلىپلا كەلدى.

ـــ سىزگە نېمە كېرەك؟ نېمىشقا تەرتىپنى بۇزىسىز؟

ـــ پاراخوتتىن ئورۇن. ماڭا مانا شۇ كېرەك!

— سىزنىڭ قىسمىڭىز نەدە؟

— بىلمەيمەن.

— ھۆججىتىڭىز قېنى؟

قاراۋۇلنىڭ ئىككىنچىسى، بۇرۇن كۆزەينەك تاقىغان قېلىن كالپۇك ياش يىگىت بوم ئاۋاز بىلەن:

— ئۇنى قاراۋۇلخانىغا ئاپىرىش كېرەك. ۋاقىتنى زايا قىلمايلى، ۋىسۋىتسكى! — دېدى.

گىرىگورىيىنىڭ گۇۋاھنامىسىنى پورۇچىك دىققەت بىلەن ئو-قۇپ چىققاندىن كېيىن قولىغا قايتۇرۇپ بەردى.

— سىز ئۆز قىسمىڭىزنى ئىزدەپ تېپىپسىز. مەن سىزگە بۇ يەردىن كېتىشكە، يۈك قاچىلاشقا تۇسالغۇ بولماسلىقىڭىزغا مەسئۇلىيەت بېرىمەن. ئىنتىزامسىزلىق قىلىپ يۈك قاچىلاشقا تۇسقۇنلۇق قىلغۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى، دەرىجىسىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر قاماقتا ئېلىش تۇغرۇلۇق بىزدە بۇيرۇق بار، — پورۇچىك لەۋلىرىنى مەھكەم قىسىپ، بىردەم كۈتۈپ تۇردى - دە، رەبچىكوۋقا كۆز قىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، گىرىگورىيغا ئېگىشىپ، پىچىرلىدى، — سىزگە مۇنۇ مەسئۇلىيەتنى بېرىمەن: 36 - باتارېيىنىڭ كوماندىرى بىلەن سۆزلىشىپ، شۇ-لارنىڭ قاتارىدا ئۆچىرەتتە تۇرۇڭ، بەلكى، پاراخوتقا ئولتۇ-رۇپ قالارسىز.

رەبچىكوف پورۇچىكنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، خۇشال بولۇپ كەتتى - دە، دېدى:

— كارگىنىڭ قېشىغا بار، مەن دەرھال ھەمراھلىرىمىزنى ئەكېلەي، سېنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىڭ قاچىلانغان قاپتىن باشقا، يەنە ئالىدىغان نەرسىلىرىڭ بار؟

www.uyghurkitap.com

— بىللە بارىمىز، — دېدى گرىگورىي سوغۇقسانلىق بىلەن.

ئۇلار يولدا سېمېنوۋنىڭ يېزىسىدىن بولغان تونۇش بىر كازاكقا ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇ چوڭ فۇرمانكا هارۋىغا قاپ ـ قاپ نان قاچىلاپ، ئۇستىنى بىرېزېنت بىلەن يېپىپ، پىرىستانغا ئەكىلىۋاتاتتى. رەبىچىكوف ئۇنى چاقىرىپ توختاتتى:

— فىدور، سالامەتمۇسەن! نەگە ئەكىتىۋاتىسەن؟

— ئە ـ ە ـ ە، پىلاتون، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، سالامەت تۇرىدۇكلارمۇ؟ ئۆز پولكىمىزنىڭ سەپەردىكى يېمىكى ئۈچۈن نان يەتكۈزۈپ بېرىۋاتىمىز. بۇنى تەسلىكتە پىشۇردۇق، ئۇنداق بولمىغاندا يولدا پەقەت سۇيۇق ئۇماچ ئىچىشكە توغرا كېلەتتى...

گرىگورىي توختىغان هارۋىنىڭ قېشىغا كېلىپ سورىدى:

— نېمىنىڭ تارازىدا تارتىلغانمۇ ياكى سانىقلىقمۇ؟

— ئۇنىسى كىم سانىپ يۈرىدۇ؟ خۇش، سىلەرگە نان لازىممۇ؟

— لازىم.

— ئال.

— قانچىلىك ئالسام بولار؟

— ئەكىتەلىگىنىڭچە ئال، نان بىزگە يېتىدۇ!

رەبىچىكوف گرىگورىينىڭ نانىنى قولى ـ قولىغا تەگمەي، بىر ـ بىرلەپ ئېلىۋاتقانلىقىغا ئەجەبلىنىش بىلەن قاراپ، ئاخىر چىداپ تۇرالماي سورىدى:

— ئۇنى شۇنچىلىك كۆپ ئېلىپ نېمە قىلىسەن؟

— لازىم، — دەپ قىسقىلا جاۋاب بەردى گرىگورىي.

ئۇ هارۋىكەشتىن ئىككى مىشكاپ سورۇپېلىپ، نانىنى مىش-

كاپقا قاچىلىدى، ئاندىن ھارۋىگەشىنىڭ بۇ يارىدىمىگە تەشەككۈر بىلدۈرۈپ، خوشلاشتى ـ دە، رەبچىكوفقا بۇيرۇق قىلدى:

ـــ كۆتۈر قېنى، ئەكىتىمىز.

ـــ سەن بۇ يەردە قىشلاپ قالماقچىمۇسەن؟ ـــ دەپ سورىدى رەبچىكوف ئىستىھزا بىلەن، قاپنى مۈرىسىگە يۈدۈۋېتىپ.

ـــ بۇنى ئۆزۈمگە ئالغىنىم يوق.

ـــ ئۇنداق بولسا كىمگە ئالدىڭ؟

ـــ ئاتقا.

رەبچىكوف دەرھاللا قاپنى يەرگە قويۇپ، ھەيرانلىق بىلەن سورىدى:

ـــ چاقچاق قىلمۇاتامسەن؟

ـــ ياق، راست گەپ.

ـــ دېمەك، سەن... پانتېلېيېۋىچ، نېمىنى ئويلاۋاتىسەن؟ سەن قېيىقىلىشنى خالاۋاتىسەنغۇ، شۇنداق چۈشەنسەم بولامدۇ؟

ـــ توغرا چۈشىنىسەن. قاپنى كۆتۈر، كەتتۇق. ئاتقا يەم بېرىش كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا ئوقۇرنى غاجىلاپ بىر يەرگە ئاپىرىدۇ. ئات تېخى لازىم بولىدۇ، ھەربىي خىزمەتنى پىيادە يۈرۈپ قىلالمايسەن...

رەبچىكوف تاكى ئۆيگە يېتىپ بارغۇچە ئۇنچىقمىدى، قاپنى پات ـ پات ئۇ مۈرىسىدىن بۇ مۈرىسىگە يۆتكەپ، ئۇھ ـ ئۇھلاپ ماڭدى؛ يان ئىشىككە يېقىن كەلگەندە:

ـــ بالىلارغا ئېيتامسەن؟ ـــ دەپ سورىدى ـ دە، جاۋاب كۈتمەستىنلا، سەل رەنجىگەن ئاھاڭدا مۇنداق دېدى، ـــ سەن بۇنى قالتىس ئويلاپسەن... ئەمدى بىز قانداق قىلارمىز؟

ـــ نېمە قىلماقچى بولساڭلار مەيلى، ـــ دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي ياسىما بىسەرۇالىق بىلەن، ـــ بىزنى پاراخوت

قا ئالمايدۇ، هەممىزگە ئورۇن چىقمايدۇ، ئورۇنىنىڭ كىرىكىمۇ يوق. نېمە قىلىمىز شۇ خەقنى، ئۇلارغا نېمانچە يېپىشۇالغۇلۇق! قالمىز، بەختىمىزنى سىنايمىز. كىرمەمسەن، نېمە كەپلىشىپ تۇرىسەن ئىشكىتە؟

— سېنىڭ گېپىڭگە قۇلاق سالمەن دەپ تۇرۇپ قاپتىمەن... ھەتتا ئىشكىنىمۇ كۆرمەي تۇرىمەن. ھەي، شۇمۇ ئىش بولدىمۇ! گېرىشا، سەن پالتىنىڭ ئارقىسى بىلەن كاللامغا بىرنى سالغاندەك بولىدۇڭ جۇمۇ، دەر ھەقىقەت مېڭەم قاچتى. مەن بايا: بۇ نانىنى ئۇ نېمىشقا سورىۋالمىدىغاندۇ؟ دەپ ئويلاپ كېتىپتۇمەن. ئەمدى بىزنىڭ يىگىتلەر بۇ ئىشنى بىلىش بىلەنلا دەككە ـ دۈككىگە چۈشىدۇ.

— خۇش، سەن ئۆزۈڭ قانداق قىلىسەن؟ قالمامسەن؟ — دەپ سورىدى گېرىگورىي قىزىقسىپ.

— نېمە دەۋاتىسەن! — دەپ توۋلىۋەتتى رەبىچىكوف چۆچۈپ.

— ئويلاپ كۆر.

— ئويلايدىغان نېمىسى بار! ھازىرچە پاراخوتقا ئولتۇرۇش ئىمكانىيىتى بولۇپ تۇرغاندا سۆزسىز كېتىمەن. كارگىن باتارېيىسىگە قوشۇلۇۋالمەن ـ دە، كېتىمەن.

— بەھۇدە ئاۋارىگەرچىلىك بولىدۇ.

— شۇمۇ گەپمۇ! بۇرادەر، ماڭا ئۆزۈمنىڭ بېشى قىممەتلىك. قىزىلارنىڭ جاللاتلىق قىلىچىنى بېشىمدا ئويىنىتىشىغا خۇشتۇم يوق.

— ئۇھ، يەنە ئويلان، پلاتون! ئىش شۇنداق...

— بولدى، گەپنى توختات! ھازىرلا كېتىمەن.

— مەيلى، خالىغىنىڭنى قىل، نەسىھەت قىلىپ ئولتۇرمايمەن، — دېدى گرېگورىي رەنجىپ. شۇنىڭ بىلەن تاش پەلەمـ

پەيگە ئالدى بىلەن ئۆزى قەدەم قويدى.

ئۆيدە نەيىرماكوف، نەپروخور، نەبوگاتىرىپ يوق ئىدى. ياشىنىپ قالغان ئۆي ئىگىسى ئەرمەن ئايالىنىڭ ئىيتىشىچە، كازاكلار ھازىرلا قايتىپ كېلىمىز دەپ سىرتقا چىقىپ كېتىشىپتۇ. گرىگورىي يېشىنمەستىنلا بولكا ناننى چوڭ - چوڭ تىلىملاپ توغرىدى - دە، دەرھال سارايدىكى ئاتلارنىڭ قېشىغا كەتتى. گرىگورىي نانىنى ئۆزىنىڭ ئىتى بىلەن پروخورنىڭ ئىتىغا تەڭ تەقسىم قىلىپ بېرىپ، سۇ ئەكىلىش ئۈچۈن چېلەكنى قولىغا ئېلىپ، ماڭماقچى بولۇۋىدى، رەبچىكوفمۇ ئىشىكتە پەيدا بولدى. چوڭ - چوڭ سۇندۇرۇلغان نانىنى ئۇ شىنىلىنىڭ ئىتكىكىدە ئاۋايلاپ تۇتۇپ تۇراتتى، رەبچىكوفنىڭ ئىتى ئىگىسىنىڭ كەلگەنلىكىنى سېزىپ قىسقىلا كىشنەپ قويدى. رەبچىكوف ۋەزمن كۇلۇمسىرەپ تۇرغان گرىگورىينىڭ يېنىدىن ئۇنچىقماستىن ئۆتۈپ، ئۇۋاقلانغان نانىنى ئوقۇرغا تۆكتى - دە، گرىگورىيغا قارىماستىن دېدى:

— ھەجايىمساڭچۇ، مەرھەمەت قىلىپ! ئىشىنىڭ يولى شۇنداق بولغاندىن كېيىن ماڭمۇ ئېتىمنى بېقىشقا توغرا كەلدى... سەن مېنى كېتىشكە بەك قىزغىن دەپ ئويلامسەن؟ مەن ئاشۇ لەنىتى پاراخوتقا ئۆزۈمنى ئىلاجسىزلىقتا ياقامدىن سۆرىگەندەك ئاپارمىسام، باشقا چاغدا بارارمىدىم! مېنى كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان خەۋپ - خەتەر ھەيدەپ كەلدى... باش دېگەن ئادەمدە بىرلا بولىدۇغۇ؟ ئۇنىڭ چېپىپ تاشلىنىشىنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن — پوكروۋ بايىرىمىغىچە ئىككىنچى باش ئۆسۈپ چىقمايدۇ.

پروخور ۋە باشقا كازاكلار پەقەت كەچكە يېقىن قايتىپ كېلىشتى. يېرماكوف چوڭ بىر بوتۇلكا ئىسپىرت ئەكەلدى، پروخور بولسا بىر قاپتا ئاغزى مەھكەم بېكىتىلگەن، سارغۇچ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

سۈيۈقلۇق قاچىلانغان شىشە قۇتىلارنى ئەكەلدى.

— مانا بۇ قوشۇمچە تاپاۋەت قىلىپ تاپشان نەرسىمىز! بىر كىچە ئىچىشكە تامامەن يېتىدۇ، — دەپ ماختاندى يېرماكوف بوتۇلكىنى كۆرسىتىپ، ئاندىن چۈشەندۈردى، — بىزگە بىر ھەربىي دوختۇر ئۇچراپ قالغانىدى، ئۇ ئىسكىلاتتىن پرىستانغا دورا ـ دەرمان ئاپىرىشىپ بېرىكلار، دەپ يالۋۇرۇپ تۇرۇۋالدى. پرىستان ئىشچىلىرى ئىشلەشتىن باش تارتقان، ئىسكىلاتتىن دورىلارنى پەقەت يۇنكېرلارلا توشۇغان، بىزمۇ ئۇلارغا قوشۇلۇپ تىرىشىپ بەردۇق. دوختۇر بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئىسپىرت بىلەن ھەق تۆلىدى. مونۇ شىشە قۇتىلارنى پروخور ئوغرىلاپ ئەكەلدى. يالغان سۆزلىسەم، خۇدا جازامنى بەرسۇن!

— ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى نېمە؟ — دەپ سورىدى رەبىچكوف.

— بۇرادەر، بۇ ئىسپىرتتىنمۇ ياخشىراق ئىچىملىك! — پروخور قۇتىنى سىلكىتتى ـ دە، قارامتۇل شىشە ئىچىدە قويۇق سۈيۇقلۇقنىڭ كۆپۈكلەشكەنلىكىگە قاراپ، ئۆز ـ ئۆزىدىن مەغرۇرلىنىپ سۆزىنى تۇگەتتى، — بۇ چەت ئەللىنىڭ ئەڭ قىممەتلىك شارابى. بۇنى پەقەت بىمارلارغا بېرىدىكەن، ئىنگلىز تىللىنى بىلمىدىغان بىر يۇنكېرچاق ماڭا شۇنداق دېدى. پاراخوتقا ئولتۇرىمىز، دەردۇ غەمنى ئۇنتۇش ئۈچۈن ئىچىپ تۇگىتىمىز. «مېنىڭ جانىجان يۇرتۇم» ناخشىسىنى ئېيتىپ، تاكى قىرىمغا يېتىپ بارغۇچە ئىچىمىز، قۇتىسىنى دېڭىزغا چۆرۈۋېتىمىز.

— تېزرەك بېرىپ ئولتۇر، چۈنكى پاراخوت سېنى دەپ ماڭماي تۇرۇۋاتىدۇ. «ھېلىقى قەھرىمانلارنىڭ قەھرىمانى پروخور زىكوف قەيەردىدۇ، ئۇنىڭسىز ماڭالمايمىز!» — دېيىشىۋا-

تەدۇ، — دېدى رەبچىكوۋى ئىستىھزا بىلەن. ئاندىن بىردەم ئۇنچىقماي تۇردى - دە، تاماكىدىن سارغايغان بارمىقى بىلەن گرىسگورىينى كۆرسەتتى: ئەنە ئاۋۇ مېگىشتىن قايتۇالدى. مەنمۇ شۇنداق.

— ئۇنداق ئەمەستۇر؟ — پروخور ھەيرانلىقتىن قولىدىكى قۇتىنى يەرگە چۈشۈرۈۋېتىشكە تاس قالدى.

— بۇ قانداق ئىش؟ سىلەر يەنە قانداق نىيەتكە كەلدىڭلار؟ — دەپ سوردى يېرماكوۋ قاپىقىنى تۇرۇپ، گرىگورىيغا قادىلىپ قاراپ.

— ماڭماسلىققا قارار قىلدۇق.

— نېمە ئۈچۈن؟

— شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بىزگە ئورۇن يوق ئىكەن.

— بۇگۈن ئورۇن چىقمىسا، ئەتە چىقىدۇ، — دېدى بوگاتىرىق ئىشەنچ بىلەن.

— سەن ئۆزۈڭ پرىستانغا بېرىپ باقتىڭمۇ؟

— خۇش، ئۇندىن كېيىن؟

— ئۇ يەردە نېمە ئەھۋال بولۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈڭمۇ؟

— ھە، كۆردۇم.

— ھە، خۇش دەۋەرمە! كۆرگەنىكەنسەن، گەپ قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى. پەقەت رەبچىكوۋى بىلەن ئىككىمىزنىلا ئالىدىغان بولدى، شۇنداقتىمۇ بىر پىدائىي ئەسكەر بىزنى كارگىن باتارېيىسى قاتارىغا قوشۇلۇۋېلىڭلار، باشقىچە مۇمكىن ئەمەس، دېدى.

— بۇ باتارېيە تېخى پاراخوتقا چىقماپتۇمۇ؟ — دەپ سورىدى بوگاتىرىق ئىلدامىلا.

ئۇ زەھىرەكچىلەرنىڭ پاراخوتقا ئۆچىرەت كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى ئاڭلاپ، دەرھال تەييارلىق كۆرۈشكە باشلىدى: كىيىم-

www.uyghurkitap.com

كېچەك سالىدىغان قاپقا ئىچكى كىيىملىرىنى، زاپاس شالۋۇرلىرىنى، گىمناستۇركىسىنى قاتلاپ سالدى، ناننى قاچىلىدى ـ دە، خوشلاشتى.

ـ پېترو، قېپقال! ـ دەپ مەسلىھەت بەردى يېرماكوف، ـ بىزگە ئايرىلىپ كېتىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

بوگاتىرىق جاۋاب بەرمەستىن، تەرلىگەن قولىنى ئۇنىڭغا سوزدى، بوسۇغا ئۈستىدە يەنە بىر قېتىم تازىم قىلىپ:

ـ سالامەت بولۇڭلار! خۇدا نېسىپ قىلسا يەنە كۆرۈشەرمىز! ـ دېدى ـ دە، ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇزاققىچە كۆڭۈلسىز جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. يېرماكوف ئاشخانىغا چىقىپ ئۆي ئىگىسىدىن تۆت دانە ئىستاكان ئەكىردى ـ دە، ئۇنچىقماستىن بۇ ئىستاكانلارغا ئىسپىرت قۇيدى، چوڭ بىر مىس چەينەكتە سوغۇق سۇ ئەكىلىپ شىرەنىڭ ئۈستىگە قويدى، چوشقا مېيىنى توغرىدى، شۇنىدىن كېيىن يەنىلا ئۇنچىقماغان پېتى شىرە يېنىغا ئولتۇردى، ئۇنىڭغا جەينىكىنى قويۇپ، بىر-نەچچە مىنۇت ئايىغى ئاستىغا مەسسىز قارىدى، ئاندىن چەينەكنىڭ جوغىسىدىن سۇ ئىچىپ، خىرىلدىغان ئاۋاز بىلەن:

ـ كۇبانىنىڭ ھەممە يېرىدە سۇ كىرسىن پۇرايدۇ، ـ دېدى.

ئۇنىڭغا ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. رەبىچكوف بىر پارچە پاكىز لاتا بىلەن قىلىچنىڭ تەرلىگەن بىسىنى سۈرتۈشكە باشلىدى، گرىگورىي ساندۇقچىسىنى ئاختۇرۇشقا كىرىشتى، پروخور پەرىشان ھالدا دېرىزىدىن تاقىر تاغنىڭ باغرىدا ئاتلارنىڭ توپ ـ توپ يۇرگەنلىكىگە كۆز تىكەتتى.

— شەرەنىڭ قېشىغا كېلىڭلار، ئىچىمىز، — يېرماكوف باشقىلارنى كۈتۈپ تۇرماستىنلا يېرىم ئىستاكان ئىسپىرتنى ئاغزىغا تۆكمىرىپلا قۇيۇپ، ئارقىدىن سۇ ئىچتى - دە، بىر پارچە قىزغۇچ چوشقا مېيىنى چاينىپ، خۇش كەيپ بىلەن گرىگورىيغا قاراپ، سورىدى:

— قىزىل يولداشلار بىزنى قاماقتا ئالارمۇ؟

— ھەممەيلەننى قىسرىپ تۇتقەتمەس. بۇ يەردە مىڭ-مىڭلىغان خەلق قالىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي.

— مەن ھەممە ئادەملەر توغرۇلۇق قايغۇرۇۋاتقىنىم يوق، — دېدى يېرماكوف كۈلۈپ، — مەن ئۆز بېشىمنىڭ غېمىنى يەيمەن.

ئۇلار خېلىلا ئىچىشكەندىن كېيىن پاراڭ جانلىنىپ كەتتى. بىرئازدىن كېيىن كۈتۈلمىگەندە سوغۇقتىن كۆكسرىپ كەتكەن، چىرايى تۈتۈلغان بوگاتىرېنى كىرىپ كەلدى. ئۇ بوسۇغىدىلا بىر تاي يېپىيىڭى ئىنگىلىز شىنېلىنى يەرگە تاشلىدى - دە، ئۇنچىقماستىن يېشىنىشكە باشلىدى.

— خۇش كېلىپسىز! — دەپ زەھەرخەندە بىلەن تەبرىكلىدى پروخور بېشىنى ئېگىپ.

بوگاتىرېنى ئۇنىڭغا قەھىر بىلەن قاراپ قويۇپ بىر ئۇھ تارتتى:

— دىنىكىن دېگەنلەرنىڭ بارى كېلىپ، كېتەيلى دەپ يالۋۇرسىمۇ كەتمەيمەن! سوغۇقتا ئۆچىرەتتە تۇرۇپ، ئىتتەك توڭلاپ كەتتىم، شۇنداقتىمۇ ھېچ پايدىسى بولمىدى. ماڭا كەلگەندە ئۆچىرەتنى شارتلا توختاتتى. ئالدىمدا ئىككى ئادەم بار ئىدى، بىرىنى قويۇۋەتتى، بىرىنى ئۆتكۈزمىدى. باتارېيىنىڭ يېرىمى قېپقالدى. بۇ قانداق ئىش - ھە؟

— ئاكىڭىزنى ئاشۇنداق يۇيۇندۇرىدۇ! — دەپ قاقاقلاپ

www.uyghurkitap.com

كۆلدى يېرماكوف، ئاندىن چوڭ بوتۇلكىدىن بۇلدۇقلاتىپ، بوگاتىرىپقا لىق بىر ئىستاكان ئىسپىرت توشقۇزدى، — مە، ئىچ، ئۆزۈڭنىڭ ئاچچىق ئەلىمىڭ بىلەن قوشۇپ ئىچىۋەت! ياكى ئۇلارنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ، ساڭا يالۋۇرۇشىنى كۈتەمسەن؟ ئەنە دېرىزىگە قارىغىنا: گېنېرال ژرانىگېل سېنى چاقىرغىلى كېلىۋاتامدۇ، نېمە؟

بوگاتىرىپ ئۇنچىقماستىن، ئىسپىرتنى چىشى ئارىلىقىدىن سۈزۈپ ئىچىۋەتتى. ئۇنىڭ چاقچاققا پەقەتلا ھەپسىلىسى يوق ئىدى. ئەمما يېرماكوف بىلەن رەبىچكوف ئۆزلىرى چالا مەست ھالدا ئۆي ئىگىسى كەمپىرگە مەست بولۇپ قالغۇچە ئىچكۈزۈپ، بىر يەردىن گارمۇنچى تېپىپ كېلىش توغرۇلۇق سۆزلىشىپ قويغانىدى.

— سىلەر ئەڭ ياخشىسى پويىز ئىستانسىسىغا بېرىڭلار، — دەپ مەسىلىھەت بەردى بوگاتىرىپ، — ئۇ يەردە ژاگونلارنى بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلىۋاتىدۇ. ھەممە ژاگونلار كىيىم ـ كېچەكلەر بىلەن تولۇپ كەتكەن.

— سېنىڭ ئۆ كىيىم ـ كېچەكلىرىڭنىڭ كىمگە كېرەكى بار! — دەپ ژارقىرىدى يېرماكوف، — سەن سۆزەپ ئەكەلگەن شىنېللارمۇ بىزگە يېتىدۇ. ئارتۇقىنى بەربىر ئېلىۋالىدۇ. پېترو! ئىتنىڭ بالىسى! بىز بۇ يەردە قىزىللارنىڭ سېپىگە كەتمەكچى بولۇۋاتىمىز، چۈشەنىدىڭمۇ؟ بىز كازاكمۇ ياكى باشقا خەلقمۇ؟ ئەگەر قىزىللار بىزنى تىرىك قالدۇرسا، ئۇ لارنىڭ قېشىغا بېرىپ خىزمەت قىلىمىز! بىز دون كازاكلىرى! بىزنىڭ قېنىمىز ساپ، باشقا ھېچقانداق قان ئارىلاشمىغان! بىزنىڭ ئىشىمىز — قىلىچ چېپىش! مېنىڭ قانداق چاپىدىغان لىقىمنى بىلەمسەن؟ كاپۇستا چاپقاندەك چاپىمەن! تۇرغىنا، سېنى چېپىپ باقاي! ھە، قورقۇپ قالدىڭمۇ؟ كىمنى چاپمايلى،

بىزگە بارى ئوخشاش، پەقەت چاپساقلا بولدى. مېنىڭ دېگىنىم توغرىمۇ، مېلىخوف.

— نېسرى تۇرا! — گرىگورىي ھارغىنلىق بىلەن ئۇنى قېشىدىن قوغلىدى.

يېرماكوف قان تولغان كۆزلىرى بىلەن قىيا بېقىپ، سانـدۇق ئۈستىدە تۇرغان قىلىچىنى ئېلىشقا ئۇرۇنـدى. بوگاتىرىق ئۇنى مۇلايىملىق بىلەن ئىتتىرىپ قويۇپ، ئۆتۈنۈپ سورىدى:

— قەھرىمان جەڭچى، سەن تولىمۇ چەكـتىن چىقىپ كەتـمە، ئۇندىاق بولمىغاندا. مەن سېنى بىر يولىلا ياۋاشـلىتىپ قويىمەن. ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن ئېچ، سەن ئوفىتسېر دەرىجـىلىك ئادەمسەنغۇ.

— مەن بۇ ئۇنۇاننى قورال ـ جابدۇقـلار بىلەن قوشۇپ چۆرۈپ تاشلايمەن! ماكا ھازىر بۇ دەرىجە — ئۇنـۇان چوشقا كىشىنىگە ئوخشاش. بۇنى تىلغا ئالماي قوي! سەنمۇ شۇنداقسەن. پاگونىڭنى كېيىپ تاشلايمۇ؟ پېتە، ھەي، بىچارە، توختا، توختا، مەن ئۇلارنى ھازىرلا...

— تېخى ۋاقتى كەلمىدى، بۇنىڭغا تېخى ئۇلگۈرىسەن، — دەپ كۈلـدى بوگاتىـرىق، ھېكمىسى قىـزىپ كەتـكەن دوسـتىنى ئىتـتىرىپ.

ئۇلار تاڭ ئاتقۇچە ئېچىشتى. ئاۋۇال ئاخشامدىلا نەدىندۇر ناتونۇش كازاكـلار پەيدا بولغانـدى. بىـرى گارمون ئالـغاچ كەلگەنـدى. يېرماكوف «كازاچوك» ئۇسسۇلـىنى ئويناـ ئويناـ ئاخىر يېقىلىپ چۈشتى. ئۇنى ساندۇقنىڭ قېشىغا سۆرەپ ئاپـىرىپ قويغانىدى، داق يەردە ئىككى پۇتىنى چار پاقدەك كېرىپ، بېشىنى كېلەڭسىز ئارقـىغا تـاشلاپ، دەرھال ئۇيـقۇغا كەتتى. ئانچە قىزىمىغان بۇ كۆكۈل ئېچىش تاڭ ئاتقۇچە داۋام قىلدى. «مـەن كومىشاتىسـكايالىق ئادەم!... نـەق بازارنىڭ ئۆزىـدىن!

ئۆكۈزلىرىمىز بار ئىدى ــ مۇڭگۈزىگە قولۇڭ يەتمەيدىغان! شىردەك ئاتلىرىمىز بار ئىدى! ھازىر ئىگىلىكىمىزدە نېمە قالدى؟ پەقەت قوتۇر قانچۇق قالدى! پات ئارىدا ئۇمۇ ئۆلىدۇ، يەيدىغان ھېچنېمە يوق...»، ــ دېدى ئولتۇرۇشقا كەلگەن تاسادىپىي تونۇشلارنىڭ بىرى يېشى چوڭراق كازاك مەست ھالدا ھۆكۈرەپ يىغلاپ. يىرتىق چېركەسچە چەكمەن كىيگەن بىر كۇبانلىق گارمونچىغا «نائۇرىسكايا» غا چال دەپ بۇيرۇدى ــ دە، قوللىرىنى ئىككى ياققا كېپىنەكتەك كېرىپ، ئۆيىنىڭ ئىچىدە ھەيران قالغۇدەك شۇنداق سىلىق پىرقىراپ ئويناشقا، گرىگورىيغا گويا ئۇنىڭ ئۆتۈكىنىڭ پاشنىلىرى يەرگە تەگمەيۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

يېرىم كېچىدە كازاكلارنىڭ بىرى بىر يەردىن ئىككى دانە غاز بويۇن كوزا ئەكەلدى؛ قورسىقىغا چاپلانغان مارىكىسى سەل چىرىگەن بولۇپ، قارىيىپ قالغان، پۈرۈپكىسى سۇرغۇچ بىلەن پېچەتلەنگەن، گىلاستەك قىپقىزىل سۇرگۈچ پېچەتنىڭ ئاستىدىن ئېغىر قوغۇشۇن تامغىلىرى ئېسىلىپ تۇراتتى. پروخور چېلەكتەك يوغان كوزىنى قولىغا ئېلىپ، ماركىسىدىكى چەت ئەل يېزىقىنى ئوقۇماقچى بولۇپ، كالپۇكلىرىنى كۆچەپ پىچىرلاتتى. ئۇيقۇدىن يېڭىلا تۇرغان يېرماكوف ئۇنىڭ قولىدىن كوزىنى ئېلىپ، يەرگە قويدى ــ دە، قىلچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇۋالدى. پروخور ئاھ ــ ۋاھ، دېگۈچە يېرماكوف كوزىنى يانتۇ قىلىپ، بويىنىنى بىر سويام يەردىن كېسىپ تاشلىدى ــ دە، «قېنى، قاچىلىرىڭنى تۇت!» ــ دەپ ۋارقىرىدى.

ئاجايىپ خۇش بۇي قويۇق شارابنى كۆچىلىك بىر دەمدىلا ئىچىپ بولۇشتى، شۇنداق كېيىن رەبچىكوف ئۇزاققىچە زوقلانغان ھالدا تىلىنى چوكۇلەپتىپ ماختاپ كەتتى: «بۇ شاراب ئەمەس، مۇقەددەس ئابى زەمزەم ئىكەن! بۇنداق شارابنى پەقەت ئۆلۈم

ئالدىدىلا ئىچىش كېرەك، يەنە كېلىپ ھەممە ئادەملەرگە ئەمەس، ئۆمرىدە قارتا ئويىنىمىغانلارغا، تاماكا چەكمىگەنلەرگە، خوتۇن كىشىگە چاقچاق قىلمىغانلارغا ئىچكۈزۈش كېرەك... قىسقىسى، بۇ — باش روھانىيلار ئىچىملىكى!» شۇ چاغدا پروخور ئۆزىنىڭ شېشە ـ قۇتىلاردىكى شىپالىق شارابى قاپتا تۇرغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى.

— توختا، پلاتون، ئانچىلىك ماختاپ كەتمە! مېنىڭ شارابىم بۇنىڭدىن ياخشى! مۇنۇ بىر تېزەكىتەك نەرسىغۇ، مېنىڭ ئەكەلگىنىم ئىسكىلاتنىڭ ئۆزىدىن ئالغان ھەقىقىي شاراب! ھەسەل قوشۇلغان گۈلاپ، بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ ياخشىراق! بۇرادەر، بۇ روھانىيلار ئىچىدىغان شاراب ئەمەس، بەلكى توغرىسىنى ئېيتقاندا، پادىشاھلار شارابى! بۇرۇن پادىشاھلار مۇشۇنداق شارابنى ئىچەتتى، ھازىر بىزگە ئىچىشكە نېسىپ بولدى...— دەپ ماختىنىشقا باشلىدى. ئۇ، بىر قۇتىنىڭ ئاغزىنى ئېچىۋېتىپ.

ھاراقنىڭ ئامىراق رەيھىكوق دۇغلىنىپ تۇرغان ساپ سىرىق قويۇق سۇيۇقلۇقتىن يېرىم ئىستاكانىنى گۈپ قىلىپ ئىچكەندى، شۇئان چىرايى ئۆڭۈپ، كۆزلىرىنى ئالايتۇرۇپ كەتتى.

— بۇ پەقەت شاراب ئەمەس، كاربون كىسلاتاسى! — دەپ خىرىلدىدى ـ ده، ئىستاكاندىكى قالغان يېرىمىنى پروخورنىڭ كۆڭلىگە قەھر بىلەن چېچىپ، كارىدورغا دەلەڭمشىپ چىقىپ كەتتى.

— يالغان سۆزلەيدۇ ئۇ، ئەبلەخ! بۇ ئىنگلىز شارابى! بىرىنچى سورتلۇق! ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەڭلار، بۇرادەرلەر! — پروخور مەستلەرنىڭ ئاۋازىنى بېسىپ چۈشۈشكە تىرىشىپ، تېخىمۇ قاتتىقراق ۋارقىرىدى. ئۇ بىر ئىستاكانىنى بىر يولى ئىچكەندى، رەيھىكوفتىنمۇ بەتتەر ئاقىرىپ كەتتى.

— هه، قانداق ئىكەن؟ — دەپ سوردى يېرماكوف بۇرنىنى مشىلدىتىپ، پروخورنىڭ ياشاڭسىرىغان كۆزلىرىگە قاراپ، — پادىشاھ شارابى قانداق ئىكەن؟ كۇچلۇكمىكەن؟ تاتلىقمىكەن؟ ئېيتساڭچۇ، ئىبلىس، ئۇنداق بولمىغاندا، مەن مۇنۇ قۇتىنى بېشىڭغا ئۇرۇپ، چېقىپ تاشلايمەن!

پروخور بېشىنى چايقاپ، ئۇندىمەستىن ئازاب چەكتى، كېيىن ھېقىلدى ـ دە، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، رەبچىكوفنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى. يېرماكوف تولا كۈلۈپ تېلىقىپ قالدى، ئاندىن گرىگورىيغا تۇلۇمنىڭ بىلەن كۆزىنى قىسىپ، ھويلىغا چىقتى. بەش مىنۇتتىن كېيىن ئۇ ئۆيگە قايتىپ كىردى. ئۇنىڭ قاقاقلىغان كۈلكىسى ھەممە ئادەمنى بېسىپ كەتتى.

— نېمە بولدۇڭ؟ — دەپ سوردى گرىگورىي ھارغىنلىق بىلەن، — نېمە خىخىلدايسەن، ئەخمەق؟ بىر نەرسە تېپىۋالدىڭمۇ؟

— ئۇھ، يىگىت، چىقىپ قاراپ باقىمسىنا، ئۇ ئىتكىسى تولا قۇسۇپ، ئۆچەي ـ باغرى تەتۇر ئۆرۈلۈپ كەتتى! ئۇلارنىڭ نېمە ئىچكەنلىكىنى بىلەمسەن؟

— نېمە ئىچىپتۇ؟

— ئىنگلىزنىڭ پىت يوقتىمىدىغان دورىسى.

— يالغان سۆزلەيسەن!

— خۇدا تۇرۇپتۇ، راست ئېيتىۋاتىمەن! ئىسكىلاتقا مەنمۇ بارغان، باشتا مەن بۇنى شاراپ دەپ ئويلىغانىدىم، كېيىن دوختۇردىن: «بۇ قانداق نېمە، دوختۇر جانابلىرى؟» — دەپ سورىسام، ئۇ: «دورا» — دېدى. مەن: «ئۇ، بەلكى، بارلىق غەم ـ غۇسسىنى يوقتىمىدىغان دورا ئەمەسمىكىن؟ ئىسپىرتقا ئوخشاش نەرسە ئەمەسمىدۇ؟» — دەپ سورىدىم. «خۇدا ساقلىسۇن، — دېدى ئۇ، — بۇنى ئىتتىپاقداشلار بىزگە پىتنى

يوقىتىش ئۇچۇن ئەۋەتكەن ماي. بۇ ــ ئىچىدىغان دورا ئەمەس، سىرتقى دورا، ئېغىزدىن ئىستېمال قىلىشقا زادى بولمايدۇ!»

ــ ھەي ياۋۇز، بۇنى سەن نېمىشقا ئۇلارغا ئېيتمىدىڭ؟ ــ دەپ كايىدى گىرىگورىي خاپا بولۇپ.

ــ دۇشمەنگە تەسلىم بولۇشتىن بۇرۇن، ئىچىنى تازىلاپ گۇناھتىن پاك بولۇۋالسۇن دېدىم شەيتانلارنى، بۇنى ئىچكەنگە ئۆلۈپ قالماس! ــ يېرماكوف كۈلكىدىن چىققان كۆز يېشىنى سۈرتۈپ، ئىچ قارىلىق بىلەن قوشۇپ قويدى، ــ بۇندىن كېيىن ئازراق ئىچىدىغان بولمىدۇ، ئۇنداق بولمىغاندا ئۇلارنىڭ رومكىسىغا ھاراق قۇيۇپ ئۇلگۈرتەلمەيسەن. ئاچكۆزلەرنى ئاشۇنداق ئۆگىتىش لازىم! خۇش، بىز ئىككىيلەن قانداق قىلىمىز، ئىچەمدۇق ياكى تۇرۇپ تۇرامدۇق؟ كەل، بىزنىڭ ھالاكىتىمىز ئۈچۈن ئىچەيلى!

تاڭ يورۇش ئالدىدا گىرىگورىي پېشايۋانغا چىقىپ، تىترىگەن قوللىرى بىلەن تاماكا يۆگەپ، تۇمانىدىن نەم تارتقان تامغا يۆلىنىپ، ئۇزاققىچە تاماكا چېكىپ تۇردى.

ئۆينىڭ ئىچىدە مەستلەرنىڭ ھايقىرىق ئاۋازلىرى، گارموننىڭ بارماق بىلەن داتلىدىتىشقا باشلىغان تاۋۇشى، مەردانە ئىسقىرتىلار تىنىمسىز ئاڭلىنىپ تۇراتتى؛ ئىشقىۋاز ئۇسسۇلچىلارنىڭ پاشنىلىرى ھارماستىن دۈپۈر ــ دۈپۈر يەر تېپەتتى... شامال پرىستان جايلاشقان كورپەزدىن پاراخوت گۈدۈكىنىڭ يوغان، پەس ھۆركىرىگەن ئاۋازىنى ئۇچۇرۇپ كېلەتتى؛ پرىستانلاردا ئادەملەرنىڭ ۋاراڭ ــ چۇرۇكى، قۇلاقنى يارغۇدەك كوماندا ئاۋازلىرى، ئاتلارنىڭ كىشنىشى، پاراۋۇزلارنىڭ گۈدۈكلىرى بىلەن قوشۇلۇپ، بىر تۇتاش غاۋۇر ــ غۇۋۇرغا ئايلانغانىدى. تونىل ئىستانسىسى تەرەپتە جەڭ بولۇۋاتاتتى. توپ ــ زەمبىرەكلەرنىڭ گۈلدۇرلىگەن ئاۋازى غۇۋا ئاڭلىناتتى، ئېتىشمىلار ئارىلىقلىرىدا پىلىموتلارنىڭ

قىزىق تاتىلدىغىنى ئاڭلىنىپ قالاتتى. مارخوتسكى داۋنىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە بىر دانە راكېتا ئۇشلىدىغان پېتى يورۇق چىقىرىپ، ئاسمانغا ئېتىلىپ چىقتى. بىرنەچچە سېكۇنت تىنىق، يېشىل نۇر بىلەن يورۇپ كەتكەن دوڭغاق تاغ چوققىلىرى ئېنىق كۆرۈندى ـ دە، ئارقىدىنلا مارت كېچىسىنىڭ قويۇق قاراڭغۇسى تاغ چوققىلىرىنى يەنە قاپلىۋالدى، بىر يولى ئارقا ـ ئارقىدىن ئېتىلغان توپ ئوقلىرى تېخىمۇ ئېنىق، تېخىمۇ زىچ گۈمبۈرلەشكە باشلىدى.

29

دېڭىزدىن ئاچچىق، قويۇق سوغۇق شامال سوقۇپ تۇراتتى. ئۇ قىرغاققا يات يەرلەرنىڭ بىر تۇرلۇك پۇرىقىنى ئېكىلەتتى. ئەمما دونلۇقلارغا يالغۇز شامالللا ئەمەس، بەلكى مانا شۇ شامال غۇرۇلداپ ئۆتۈپ تۇرغان زېرىكىشلىك دېڭىز ياقىسى شەھىرىدىكى ھەممە نەرسە يات، ھەممە نەرسە ئۆز ئەمەس ئىدى. ئۇلار پرىستاندا سۇ بويىدىكى توسمىلار ئالدىدا توپلاشقان بولۇپ، پاراخوتقا چىقمىشنى كۈتۈشەتتى... قىرغاقتا يېشىل كۆپۈكلۈك دولقۇنلار جۇش ئۇرۇپ قاينايتتى. ئىسسىق يوق قۇياش بۇلۇت ئارىسىدىن مارىلايتتى. پرىستاندىكى كىمە توختايدىغان جايلاردا ئىنگلىزلەر بىلەن فرانسۇزلارنىڭ سۇ مىناسى پاراخوتلىرى پۇرقىرىتىپ تۈتۈن چىقىرىپ تۇراتتى؛ سۇ ئۈستىدە سۈزۈرەكلىك تۆمۈر قاپلانغان ھەيۋەتلىك بىر ھەربىي كېمە تاغدەك قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىنى قاپقارا تۈتۈنلەر بۇلۇتتەك قاپلىۋالغان. پرىستاندا مۇدھىش سۈكۈنات ھۆكۈم سۈرەتتى.

بۇنىڭدىن سەل يۇرۇن ئاخىرقى ترانسپورت كېمىسى چايقىلىپ تۇرغان يەردە ئوفىتسېرلارنىڭ ئېگەر ـ جابدۇقلىرى، چامادانلار، يوتقان ـ كۆرپىلەر، جۇۋىلار، قىزىل مەخمەل بىلەن قاپلانغان ئورۇندۇقلار، يەنە ئالدىراشچىلىقتا پەلەمپەيدىن تاشلىۋېتىلگەن ئەسكى ـ تۈسكى نەرسىلەر سۇدا لەيلەپ يۈرەتتى.

گرىگورىي پرىستانغا ئەتىگەندىلا كەلدى؛ ئۇ ئېتىنى پروخورغا تاپشۇرۇپ بېرىپ، خەلق توپى ئارىسىدا ئۇزاق يۈردى، تونۇش ئادەملەر چىقىپ قالارمىكىن دەپ سىنچىلاپ قارىدى، كىشىلەرنىڭ ئۇزۇك ـ ئۇزۇك تەشۋىشلىك پاراڭلىرىغا قۇلاق سالدى. «سۈەتوسلاۋ» پەلەمپىينىڭ ئالدىدا پاراخوتتىن ئورۇن ئالالمىغان دەم ئېلىشقا چىققان بىر قېرى پولكوۋنىك گرىگورىنىڭ كۆز ئالدىدا ئۆزىنى ئېتىپ ئۆلۈۋالدى.

بۇنىڭدىن بىرنەچچە مىنۇت ئىلگىرى بۇ بويى پاكار تىنىم تاپمايدىغان، ئىككى مەكزىنى ئاق تۈكچەدەك ساقال قاپلىغان، يىغلاپ قاپاقلىرى ئىششىغان، تۆۋەنكى قاپىقى خالتەدەك ساڭگىلىغان پولكوۋنىك قاراۋۇل باشلىقىنىڭ كەمىرىدىن تۇتۇۋېلىپ، بىچارە ھالەتتە بىرنېمىلەرنى دەپ يالۋۇردى. بۇرنىنى قېقىپ، كىر ياغلىقى بىلەن تاماكىدىن سارغايغان بۇرۇتىنى، كۆزلىرىنى ۋە تىترەپ تۇرغان لەۋلىرىنى سۈرتتى، كېيىن تۈيۇقسىز ئۆز ئىشىنى ھەل قىلىپ قويدى... شۇ چاغدا چاققان بىر كازاك ئۆلۈكنىڭ ئىللىق قولىدىن نىكىلى كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرغان تاپانچىنى سۇغۇرۇۋالدى، پاختەك تۈكى رەڭ ئوفىتسېرلىق شىنىلىدا سوزۇلۇپ ياتقان جەسەتنى ئايلىغىدىن تۇتۇپ، خادا ياغاچتەك يۇمىلىتىپ، يەشىكلەر تىزىلغان يەرگە ئەكىلىپ قويۇشتى، شۇنىڭ بىلەن پەلەمپەي يېنىدا خەلق تېخىمۇ كۆپىيىپ مىڭ ـ مىڭ قاينىدى، ئۆچىرەتتە تۇرغانلار ئارىسىدا ئۇرۇش ـ تالاڭ

www.uyghurkitap.com

لاش تېخىمۇ قەھرلىك تۈس ئالدى، قاچاقلارنىڭ ئەسەبىيلەشكەن خىرقىراق ئاۋازلىرى تېخىمۇ قاتتىق چىقىشقا باشلىدى.

ئاخىرقى پاراخوت چايقىلىپ، جايىدىن قوزغىلىپ مېڭىشقا باشلىغان چاغدا خەلق توپى ئىچىدە ئايالالارنىڭ ھۆكۈرەپ يىغلىغىنى، ئەسەبىي ۋارقىراشلار، تىللاشلار ئاڭلاندى... پاراخوت گۈدۈكىنىڭ قىسقا ـ قىسقا ھەيۋەتلىك ھۆركىرىشى تېخى بېسىلماستىنلا تۈلكە قۇلاقچا كىيگەن بىر ياش قالماق سۇغا سەكرەپ، پاراخوتنىڭ ئارقىسىدىن ئۈزۈپ كەتتى.

ـ تاقەت قىلالمىدى! ـ دېدى بىر كازاك ئۇھ، تارتىپ.

ـ دېمەك، ئۇنىڭ ھۇ يەردە قېلىشىغا ھېچقانداق ئىمكان يوق ئىكەن ـ دە، ـ دېدى گرىگورىينىڭ قېشىدا تۇرغان بىر كازاك، ـ دېمەك، قىزىللارغا بەك ئۆچ ئىكەن ـ دە...

گرىگورىي چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، ئۈزۈپ كېتىۋاتقان قالماققا قاراپ تۇردى. ئۇزۇنچىسىنىڭ غۇلاچ ئېتىشى بارغانسېرى ئازىيىپ، ئىككى مۇرىسى تۆۋەن چۆكۈشكە باشلىدى. سۇدا ئېغىزلاشقان چەكمىنى تۆۋەنگە تارتتى. دولقۇن قالماقنىڭ بېشىدىن سېرىق تۈلكە قۇلاقچىنى شارتلا كۆتۈرۈپ، ئارقىغا ئىرغىتىپ تاشلىدى.

ـ ئەمدى غەرق بولمىدۇ، لەنىتى دىنسىز! ـ دېدى پەشمەت كىيگەن بىر چال ئەپسۇسلىنىپ.

گرىگورىي شارتلا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئېتىنىڭ قېشىغا ماڭدى. پروخور قېشىغا ئات چاپتۇرۇپ كەلگەن رەبچىكوف ھەم بوگاتىرىنى بىلەن قىزغىن پاراڭلىشىۋاتاتتى. رەبچىكوف گرىگورىينى كۆرۈش بىلەنلا ئېگەر ئۈستىدە تىپىرچىلاشقا باشلىدى، پىتاقەت بولۇپ، ئېتىنى پاشنىسى بىلەن نەقتاپ توۋلىدى:

ـ تېزرەك بول، پانتېلېيېۋىچ! ـ ئۇ گرىگورىينىڭ يېقىنلاپ كېلىشىنى كۈتمەستىنلا يىراقتىن ۋارقىراشقا باشلىدى، ـ

هازىرمۇ كېچىكمەيمىز، كېتەيلى! بۇ يەردە 50 چە كىلومېتىر يىغىلىپ قالدۇق، گېلىنجىككە بېرىپ، ئۇ يەردىن گىروزىيىگە ئۆتۈپ كېتىشنى ئويلاۋاتىمىز. سەن قانداق قىلىسەن؟

گىرىگورىي ئىككى قولىنى شىنىلىنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ، مەقسەتسىز پىرىستانغا تۇپلىشىۋالغان كازاكلارنى ئىككى مۇرىسى بىلەن ئىككى ياققا ئىتتىرىپ، ئۇنچىقماستىن يېتىپ كەلدى.

— كېتەمسەن ياكى كەتمەمسەن؟ — دەپ قەتئىي قىلىپ سورىدى رەبچىكوف ئات بىلەن يېقىنلا كېلىپ.

— ياق، كەتمەيمەن.

— بىر قوشۇن ستارشىناسى بىزگە قوشۇلدى. ئۇ يولنى بەش قولدەك بىلمەيدىكەن، «تىفلىسكىچە كۆزۈمنى يۇمۇپ ئاپىرىمەن!» — دەيدۇ. كېتەيلى گىرىشا! ئۇ يەردىن تۈركلەر تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىمىز، ماقۇلمۇ؟ قانداق بولمىسۇن جاننى قۇتقۇزۇش كېرەكقۇ! ئاخىرقى سائەت يېتىپ كەلدى، سەن بولساڭ ئۇگىدەپ قالغان بىلىقتا ئوخشايسەن...

— ياق، كەتمەيمەن، — گىرىگورىي پىروخورنىڭ قولىدىن تىزگىننى ئېلىپ، ئېتىغا قېرى ئادەمدەك تەسلىكتە مىندى، — كەتمەيمەن، كېتىشنىڭ كېرىكىمۇ يوق. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئازراق كېچىكسەڭ قالدۇق... ئەنە قارا!

رەبچىكوف ئارقىسىغا قايرىلىپ قارىدى، ئۇممىدسىزلىكتە قەھىر بىلەن قىلىچ بىغىنى قولىغا يۆگەپ ئۇزۇپ تاشلىدى: تاغدىن قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ چاچما سېپى سەلدەك ئېقىپ چۈشۈۋاتاتتى. سېمونت زاۋۇتلىرىنىڭ قېشىدا پىلىموتلا بەزگەك تۇتقاندەك تاتاتلايتتى. برونىپويېزلاردىن زەمبىرەكلەر تىزىللار سېپىگە قارىتا ئوق ئېتىشقا باشلىدى. بىرىنچىسىنارەت ئاسلانىدى تۈگمىنىڭ قېشىدا پارتلىدى.

www.uyghurkitap.com

ـــ جايىمزغا كېتەيلى، يىگىتلەر، ئارقامدىن ئەگىشىڭلار! ـــ دەپ بۇيرۇق بەردى گرىگورىي پۈتۈن گەۋدىسى بىلەن ئالدىغا راسلىنىپ، ئۇنىڭ كەيپى چاغ ئىدى.

ئەمما رەبچىكوف گرىگورىينىڭ ئېتىنىڭ تىزگىنىدىن تۇتۇۋالدى ـ دە، قورقۇپ ۋارقىرىۋەتتى:

ـــ ياق، ماڭمايلى! مۇشۇ يەردە قالايلى... بىلەمسەن، يارۇ بۇرادەرلەر ئارىسىدا ئۆلۈم قورقۇنچلۇق ئەمەس...

ـــ ھەي، شەيتان، ماڭغىن دەيمەن! نەدىكى ئۆلۈم ئۇ؟ نېمە ۋالاقلايسەن؟ـــ گرىگورىي ئاچچىقىدىن يەنە بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولۇۋىدى، لېكىن دېگۈز تەرەپتىن يېتىپ كەلگەن گۈلدۇرماما‌دەك ياڭرىغان ئاۋاز ئۇنىڭ سۆزىنى كۆمۈپ تاشلىدى. ئەنگلىيىنىڭ «ھىندىستان ئىمپېراتورى» ناملىق چوڭ ھەربىي كېمىسى ئىنتىپاقداش روسىيىنىڭ قىرغىقىدىن ئايرىلىپ كېتىۋېتىپ بوينىنى سوزدى ـ دە، ئون ئىككى دېۋىيىملىق زەمبىرەكلىرىدىن بىر تۈركۈم سنارەتلەرنى يوللىدى. ئۇ كۆرپەزدىن چىقىۋاتقان پاراخوتلارنى قوغداپ، شەھەرنىڭ چەتلىرىگە قاراپ غىرىلداپ كېلىۋاتقان قىزىل ـ يېشىل سەپلەرنى ئوقتا تۇتتى، ئاندىن ئوت ئېچىشنى قىرلىق داۋان تەرەپكە يۆتكىدى، چۈنكى بۇ يەردە قىزىللارنىڭ باتارېيىلىرى كۆرۈنگەنىدى. ئىنگلىزلەرنىڭ سنارەتلىرى پرىستاندا قىستىلىشىپ تۇرغان كازاكلارنىڭ بېشى ئۈستىدىن سۈرلۈك چىرقىراپ ئۇچۇپ ئۆتەتتى.

بوگاتىرىق تىزگىننى قاتتىق تارتىپ، زوڭ ئولتۇرۇپ قالاي دېگەن ئېتىنى توختىتىۋېلىپ، گۈلدۇرلىگەن توپ ئاۋازىنىڭ ئارىسىدىن ۋارقىردى:

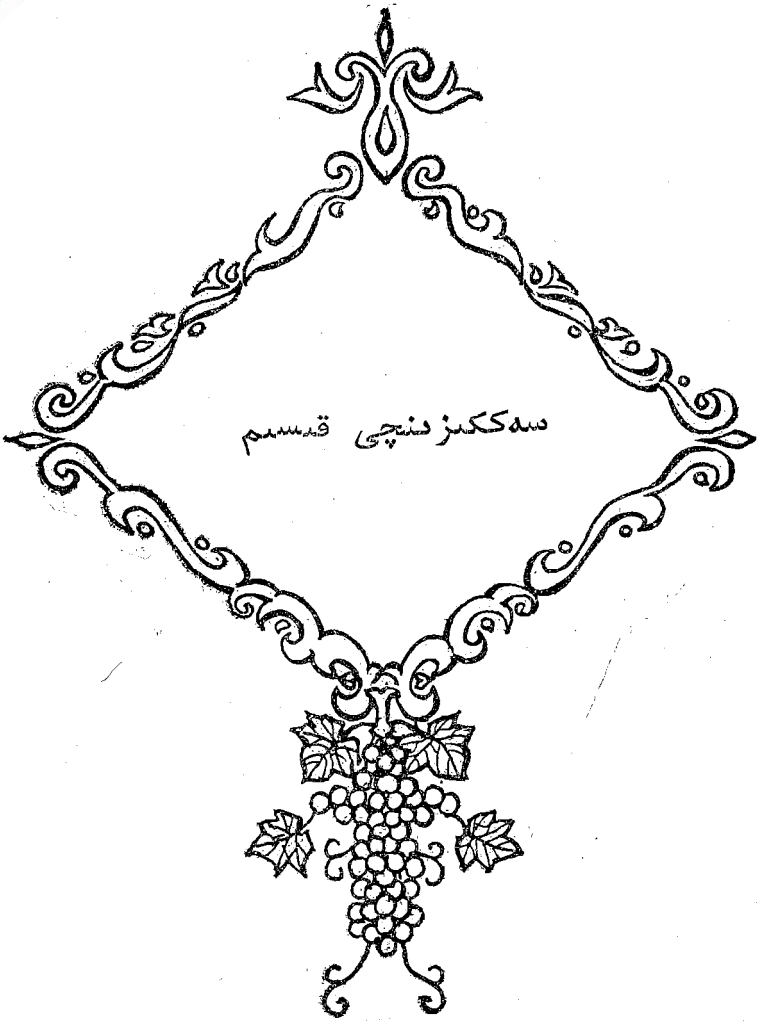
ـــ ھەي، مۇنۇ ئىنگلىز زەمبىرەكلىرى نېمانچە ھەيۋە قىلىدۇ؟ ئۇلار بىكاردىن قىزىللارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈۋاتىدۇ!

ئۇلارنىڭ ئوق چىقىرىشىدىن ھېچقانداق پايدا يوق، قۇرۇق غوۋغا خالاس...

— مەيلى ئاچچىقىنى كەلتۈرۈۋەرسۇن! ھازىر بىزگە بارى ئوخشاش، — گرىگورىي كۈلۈمسىرەپ، ئېتىنى دېۋىتىپ كوچا بويلاپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇنىڭ ئالدىغا بۇرجەكتىن ئالتە ئاتلىق ئادەم قىلىچلىرىنى يالتىڭلاتچلاپ، ئېتىنى بولۇشىغا چاپتۇرۇپ قۇيۇندەك چېپىپ كەلدى. ئالدىدىكى ئاتلىقنىڭ كۆكرىكىدىكى توق قىزىل لېنتا قانغا بويالغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

1

ئىككى كىچە ـ كۈندۈزدىن بۇيان جەڭنۇبىتىن ئىسلىملىق شامال چىقىپ تۇرغانىدى. ئېتىزلاردا ئاخىرقى قار ئېرىپ بولدى. باھار جىلغىلىرى كۆپۈك چېچىپ شىرقىراپ ئاقاتتى، دالادىكى سايلار، ئېرىق ـ ئۆستەڭلەردە سۇ ئۇلغايدى. ئۇچىنچى كۈنى سەھەردە شامال بېسىلىپ قالدى ـ دە، دالا ئۈستىنى قويۇق تۇمان باستى، بۇلتۇرقى دالا ئەمەنلىرىنىڭ ھۆل غولى كۆمۈش رەڭ تۈسكە كىردى، قورغانلار، تاغ جىلغىلىرى، يېزا ـ بازارلار، چېركاۋ قوڭغۇراقخانىسىنىڭ مۇنارلىرى، كۆككە بوي سوزغان سۇۋادان تېرەكلەرنىڭ ئۇچلىرى ئاق تۈتەك پەردە بىلەن قاپلاندى. دوننىڭ بىپايان دالاسى ئۈستىنى باھارنىڭ كۆپكۈك ھاۋاسى قاپلىدى.

بىر كۈنى تۇمانلىق ئەتىگەندە ئاكسىنىيە كېسەلدىن ساقايغاندىن كېيىن بىرىنچى قېتىم پېشايۋانغا چىقىپ، باھارنىڭ كىشىنى مەست قىلىدىغان ساپ ھاۋاسىدىن ھۇزۇر ئېلىپ ئۇزاق تۇردى. ئۇ كۆڭۈل ئايىنىشىنى، باش قېيىشىنى يېڭىپ، باغدىكى قۇدۇققىچە باردى، چېلەكنى يەرگە قويۇپ، قۇدۇقنىڭ يېغىچىغا ئولتۇردى.

دۇنيا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا كىشىنىڭ ھەۋىسىنى بۆلەكچە كەلتۈرىدىغان ۋە كارامەت يېڭى تۈس ئالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئاكسىنىيە كۆڭلىكىنىڭ قاتلاقلىرىنى بالىلارچە ئويناپ، چاقنىغان

كۆزلىرى بىلەن ئەتراپقا ھاياجانلىنىپ قارايتتى. تۇمانغا پۈر-كەنگەن يىراقتىكى ئۈپۈق، باغدىكى قار سۈيى باسقان ئالما دەرەخلىرى، نەم تارتقان توسۇق تام ۋە ئۇنمەك تېشىدىكى بۇلتۇرقى ھارۋا ئىزلىرىدىن پەيدا بولغان كاتاكلارنى سۇ چوڭ-قۇر ئېرىتقەك كولىۋەتكەن چوڭ يول ــ مانا شۇلارنىڭ ھەممىسى ئاكسىنىيگە مىسلىسىز گۈزەل كۆرۈنەتتى، ھەممىسى كۈن نۇرىغا چۆمۈلگەندەك، ھەممىسى قويۇق ۋە نازۇك بويالقلار بىلەن بويالـ-غاندەك كۆرۈنەتتى.

تۇمان ئارىسىدىن يالت قىلىپ كۆرۈنگەن سۈزۈك ئاسـ-مانىنىڭ بىر پارچە ئوچۇق يېرى كۆپكۈك مۇزدەك تېگىپ ئاكسىنىيىنىڭ كۆزلىرىنى چاقايتۇرۇۋەتتى؛ چېرىگەن سامان ۋە توڭى ئېرىگەن قارا تۇپراقنىڭ ھىدى شۇنچىلىك تونۇش، شۇنچىلىك يېقىملىق ئىدىكى، ئاكسىنىيە ئاشۇ ھىد بىلەن چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى؛ تۇمانلىق دالانىڭ بىر يېرىدىن ئاڭلىنىۋاتقان بوز تورغاينىڭ سادا كۈيى ئۇنىڭ كۆڭلىدە چۈشىنىكسىز ھەسرەت پەيدا قىلدى. يات يۇرتتا ئاڭلىغان بۇ كۈي ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ تېز ـ تېز سوقۇشىغا، كۆزلىرىدىن چوڭ ـ چوڭ ئىككى تامچە ياش دومىلاپ چۈشۈشىگە سەۋەبچى بولدى...

ئاكسىنىيە ئۆز ۋۇجۇدىغا قايتىپ كەلگەن يېڭى ھاياتلىققىن ئەندىشسىز ھۇزۇرلىنىپ، دۇنيادىكى ھەممە نەرسىنى قولى بىلەن تۇتۇپ، كۆزى بىلەن كۆرگۈسى كەلگەنلىكىنى قاتتىق ھېس قىلاتتى. زەيدىن قارىيىپ كەتكەن قارىقات كۆچىستىنى قوزغاتـ-قۇسى، سۇر مەخمەلدەك چاڭ باسقان ئالما دەرىخىنىڭ شاخلىرىغا مەكزىنى ياققۇسى كېلەتتى، قاشانىڭ بۇزۇلغان يېرىدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ، يولسىز، پاتقاق كېچىپ، ئاندىن كەڭ جىرانىڭ نېرىسـ-دىكى تۇمانلىق ئۇپۇققا تۇتىشىپ تۇرغان ئاجايىپ كۆكەرگەن

كۆزلۈك زىرائەتنىڭ قېشىغىچە بارغۇسى كېلەتتى...

ئاكسىنىيە گرىگورىينى كېلىپ قالىدۇ، دېگەن ئىنتىزارلىق بىلەن بىرنەچچە كۈننى ئۆتكۈزدى، بىراق كېيىن ئۆزى ئىگىسىنىڭ قېشىغا كەلىپ - چىقىپ تۇرغان قوشنىلىرىدىن ئۇرۇشنىڭ تۈگىمىگەنلىكىنى، ئۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئۆيۈرووسسكىدىن دېگىز ئارقىلىق قېرىنىغا كەتكەنلىكىنى، قالغانلىرى قىزىل ئارمىيىگە قوشۇلۇشقا، بەزىسى كان ئىشچىسى بولۇشقا كەتكەنلىكىنى ئاڭلىدى.

ھەپتىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاكسىنىيە ئۆيگە قايتىشقا قەتئىي نىيەت بېكىتتى، كۆپ ئۆتمەي ئۇنىڭغا ھەمراھىمۇ تېپىلىپ قالدى. بىر كۈنى كەچقۇرۇن ئۆيگە ئىشكىنى قاقىماستىنلا مۈكچەيگەن ۋىجىككىنە بىر قېرى ئادەم كىرىپ كەلدى. ئۇ ئۇنچىقماستىن تازىم قىلىپ، ئۇچىسىدىكى كىيىملەرنى، كىر، چىكى سۆكۈلۈپ كەتكەن ئىنگلىزچە شىنىلىنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىشكە باشلىدى.

— ياخشى كىشى، بۇ نېمە قىلىقىڭ، «سالام» دېمەستىنلا بۇ يەرگە ئورۇنلاشماقچى بولۇۋاتامسەن؟ — دەپ سوردى ئۆي ئىگىسى چاقىرىلمىغان مېھمانغا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ. بۇ ئادەم شىنىلىنى يەشتى، ئۇنى بوسۇغىغا ئاپىرىپ قاقتى. ئاندىن ئاۋايلاپ ئىلگەككە ئېسىپ قويدى - دە، قىسقا قىرقىلغان ئاقارغان ساقلىنى سىيلاپ قويۇپ، كۈلۈپ دېدى:

— ئەزىز كىشى، ئېيىسا مەسىھ ھەققى، مېنى كەچۈر، مەن ھازىرقى زامانىنىڭ يوسۇنىغا ئۆگىنىپ قاپتىمەن. ئاۋۋال كىيىم-كېچەكلىرىڭنى يەش، ئۇندىن كېيىن قونۇشقا رۇخسەت سورا، بولمىسا ئۆيگە كىرگۈزمەيدۇ. خەلق ھازىر قوپاللىشىپ قالدى، مېھمان كەلسە خۇشال بولمايدۇ...

— سېنى نەگە جايلاشتۇرىمىز؟ كۆرۈپ تۇرۇپسەنغۇ ئۆينىڭ تارلىقىنى، — دېدى خوجايىن بىرئاز يۇمشاپ.

— ماڭا ئالقاندەك جاي بولسا كۆپايە. مۇنۇ يەردە، بوسۇغىنىڭ قېشىدا تۆگۈلۈپلا ئۆيقۇغا كېتىمەن.

— ئاتا، سەن ئۆزۈڭ كىم؟ قاچاقمۇ؟ — دەپ سوردى خوجايىننىڭ ئايالى.

— شۇنداق، شۇنداق، دەل قاچاقمەن. قاچا - قاچا، دېگەندەك باردىم، ئەمدى ئۇ يەردىن ئاستا قۇيرۇقۇمنى قىسىپ قايتىپ كېلىۋاتىمەن، قېچىش دېگەنمۇ جېنىمنى بىر يەرگە ئاپىرىپ قويدى...— دەپ جاۋاب بەردى سۆزگە ئامراق چال بوسۇغىنىڭ قېشىغا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋېتىپ.

— سىز نېمە ئادەم؟ قەيەرلىك؟ — دەپ قىزىقىپ سورىدى ئۆي ئىگىسى.

چال يانچۇقىدىن ماشىنچىلىق قايچىسىنى ئېلىپ، ئۇنى قولىدا ئايلاندۇرۇپ ئولتۇردى - دە، يەنىلا شۇ كۆلگۈنچەكلىك بىلەن مۇنداق دېدى:

— مۇنۇ مېنىڭ دەرىجەم بويىچە ئالغان ئىسپات قەغىزىم، بۇ قەغەز بىلەن مەن نوۋوروسسىسكىنىڭ ئۆزىدىن كامانىروپكىدا يۈرۈپ كېلىۋاتىمەن، تۇغۇلغان يۇرتۇم يىراق، ۋېشېنسكايا كەنتىنىڭ نېرىسىدا. دېگىزنىڭ تۆزلۇق سۈيىنى تېتىپ بولۇپ، ئەمدى شۇ ياققا كېتىۋاتىمەن.

— مەنمۇ ۋېشېنسكايالىق، چوڭ دادا، — دېدى ئاكسىنىيە خۇشاللىقىدىن قىزىرىپ.

— شۇنداقمۇ! — دەۋەتتى چال، — مانا شۇنداق يەردە بىر يۇرتداش ئايالغا ئۇچرىشىپ قالغانلىنى قارىمامدىغان! ھازىر- قى چاغدا بۇ ئەجەبلىنەرلىكمۇ ئەمەس، بىز ھازىر يەھۇدىلەرگە ئوخشاش، يەر يۈزىگە تارىلىپ كەتتۇق. كۆپاندا ئەھۋال مۇنداق: ئىتقا تاياق ئاتساڭ — دون كازاكلىرىنىڭ بېشىغا تېگىدۇ. ھەممىلا يەرگە شۇلار تولۇپ كەتكەن، ئارقاڭغا قايرىلالمايسەن،

يەر ئاستىغا كۆمۈلگەنلىرى ــ بۇنىڭدىنمۇ كۆپ بولسا كېرەك. ئەزىر كىشىلەر، مەن مۇشۇ چېكىنىش جەريانىدا تۇرلۇك ــ تۈمەن ئىشلارنى كۆردۈم. خەلق قانداق موھتاجلىق تارتسۇاتقانلىقىنى ئېيتىپ تۈگىتەلمەيسەن! ئۇلۇشكۇن مەن پويىز ئىستانسىسىدا ئولتۇرسام، يېنىمدا كۆزەينەك تاقىغان ئالىيجاناب بىر ئايال پىت بېقىپ ئولتۇرۇپتۇ. پىت جانۋار بۇ ئايالنىڭ ئۈستىدە قىم ــ قىم مېڭىپ يۈرۈشىدۇ. ئۇلارنى بارمىقى بىلەن چىمدىۋالغانداء، ئۇنىڭ چىرايى خۇددى ئاچچىق ئالما يېگەندەك پۈرۈشۈپ كېتىدۇ، پىت جانۋارنى سىقىشقا باشلىغاندا تېخىمۇ بەتتەر پۈرۈشىدۇ، ئېھتىمال، ئايال ئىنتايىن يىرگەنسە كېرەك! بەزىبىر رەھىمسىز كىشىلەر ئادەم ئۆلتۈرسىمۇ چىرايىنى پۈرۈشتۈرمەيدۇ. ئاشۇنداق بىر ياش مېنىڭ كۆز ئالدىمدا ئۇچ قالماقنى چېپىپ تاشلىدى، ئاندىن قىلچىنى ئاتنىڭ يايلىغا ئېرتتى، يانچۇقىدىن تاماكا ئېلىپ چەكتى، ئاندىن قېشىمغا كېلىپ: «بوۋاي، سەن نېمە چەكچىيىپ قارايسەن؟ كاللاڭنى چېپىپ تاشلىشىمنى خالامسەن؟» ــ دەپ سورىدى. «نېمە دېگىنىڭ بۇ، ئوغلۇم، خۇدا سەن بىلەن بولسۇن! بېشىمنى كېسىپ تاشلىساڭ، ئۇ چاغدا ناننى قانداق چاينap يەيمەن؟» ــ دېدىم. ئۇ كۈلۈپ كەتتى ــ دە، ئېتىغا مىنىپ كېتىپ قالدى.

ــ بەزىبىر شۇنداق ئىشقا قولى ئۆگىنىپ قالغان ئىنسانغا ئادەم ئۆلتۈرۈش پىتنى سىقىپ ئۆلتۈرگەندىن يېنىكرەك. ئىنقىلابتا ئادەمنىڭ خۇنى ئەرزانلاپ كەتتى، ــ دەپ سۆز قىستۇردى ئۆي ئىگىسى چوڭقۇر پىكىرلىك بىلەن.

ــ راست گەپ! ــ دەپ قۇۋۇەتلىدى مېھمان، ــ ئادەم ھايۋان ئەمەس، ھەممىگە كۆنۈكۈپ كېتىدۇ. شۇنداق قىلىپ، مەن ئاشۇ ئايالدىن: «سىز كىم بولىسىز؟ تۈرمىگىزدىن قاچقاندا ئاددىي ئايالالاردىن ئەمەستەك قىلىسىز» ــ دەپ سورىدىم. ئايال

ماڭا يالت قىلىپ قاريدى ـ ده، يۇم ـ يۇم يىغلاپ كەتتى. «مەن ـــ گېنېرال مايور گرېچىخىننىڭ ئايالى بولىمەن.» مانا ساڭا گېنېرال، مانا ساڭا مايور دەپ ئويلىدىم، ئۇنىڭدىكى پەت قوتۇر مۇشۇكنىڭ ئۆستىدىكى بۇرگىدەك! ئايالىغا مەن: «جانابىي ئالىيلىرى، مېنى كەچۈرۈڭ، ئەگەر سىز بۇ جانىۋارلىرىڭىزنى مۇنداق يوقتىمەن دېسىڭىز، بۇ ئىش سىزگە پوكروۋ بايرىمىچە يېتىدۇ. تىرناقلىرىڭىزنىڭ هەممىسىنى ئىشتىن چىقىرىسىز. ئۇلارنىڭ هەممىسىنى بىر يولى يانجىڭ!» ـــ دېدىم. «قانداق يانجىغلى بولىدۇ؟» ـــ دەپ سورىدى. مەن ئۇنىڭغا: «كىيىمىڭىزنى سېلىپ قاتتىق يەرگە يېيىڭ، ئاندىن بوتۇلكا بىلەن ئۇلارنى ئېزىپ ئۆلتۈرۈڭ» ـــ دەپ مەسلىھەت بەردىم. قارايمەنكى، مېنىڭ بۇ گېنېرال خانىمىم سۇ چىقىرىدىغان بىنانىڭ ئارقىسىغا قاراپ ماڭدى، يەنە قارىسام، يېشىل بوتۇلكىنى كۆكلىكىنىڭ ئۈستىدە يۇمىلىتىۋاتىدۇ، شۇنداق ئىخلاس بىلەن يۇمىلىتىۋاتىدۇكى، سەن ئۇنى ئۆمۈر بويى شۇ ئىش بىلەن شۇغۇللانغانمىكسەن دەيسەن! مەن بۇ ئايالغا هەۋەس بىلەن قاراپ تۇردۇم ـ ده، ئىچىمدە: خۇدا هەممىنى قىلىشقا قادىر، ئۇ هاشاراتلارنى يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئادەملەرگىمۇ ئەۋەتىپ، بۇلارنىمۇ تاتلىق قېنىنى شوراپ كۆر، يالغۇز ئەمگەكچى خەلقنىڭ قېنىنى شوراۋەرمە، دېگەنىكەن ـ ده، دەپ ئويلىدىم... خۇدا ـــ مىكىشكا ئەمەس![1] ئۇ ئۆز ئىشىنى ياخشى بىلىدۇ. بەزى چاغدا ئۇ بەندىلىرىگە ياخشىلىق قىلىپ، شۇنچە لىك تۇغرا بۇيرۇقلارنى بېرىدۇكى، ئاددىيسى ئويلاپ تاپالمايسەن...

بۇ ماشىنىچى تىنىمسىز ۋايساپ ۋە سۆزىنى خوجايىنلارنىڭ زور ئىخلاس بىلەن ئاڭلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئەپچىللىك بىلەن

[1] مىكىشكا ئەمەس ـــ ئەخمەق ئەمەس دېگەن مەنىدە ـــ ت.

مۇنداق بىر كىنايىنى سەزدۇرۇپ ئۆتتى: مەن سىلەرگە مۇنداق مۇ قىزىقراق كۆپ نەرسىلەرنى سۆزلەپ بېرەتتىم، ئەمما قورسىقىم بەك ئاچ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇيقۇمۇ قىستاۋاتىدۇ.

كەچكى تاماقتىن كېيىن ئۇ ئۇخلاشقا ئورۇن راسلاۋېتىپ، ئاكسىنىيىدىن سورىدى:

— يۇرتداش، سەن بۇ يەردە ئۇزاق ۋاقىت مېھمان بولامسەن؟

— ئۆيگە قايتىشقا تەييارلىنىۋاتىمەن، چوڭ دادا.

— ئۇنداق بولسا، ئىككىمىز بىللە ماڭايلى، كۆڭۈللۈك بولىدۇ.

ئاكسىنىيە جان ـ دىلى بىلەن ماقۇل بولىدۇ ـ دە، ئەتىسى ئەتىگەن ئۇلار خوجايىنلار بىلەن خوشلىشىپ، دالانىڭ قوينىدا ياتقان نوۋۇ مىخايلوۋىسكى يېزىسىدىن چىقىپ كېتىشتى.

× ×

12 ـ كۈنى كەچىسى مىليوتىنسكايا بازىرىغا يېتىپ كېلىشتى. كۆرۈنۈشتە باي، چوڭ بىر ئۆيگە كېلىپ، قونۇپ ئۆتۈشنى ئىلتىماس قىلىشتى. ئەتىسى ئاكسىنىيىنىڭ ھەمراھى بۇ يەردە بىر ھەپتە تۇرۇپ، ھاردۇق ئېلىشقا، قان ئۆيۈشۈپ قالغان پۇتلىرىنى داۋالاشقا قارار قىلدى. بۇۋاي ئۇنىڭ نېرىسىغا ماڭالماي قالغانىدى. بۇ ئۆيدە ئۇنىڭغا ماشىنىچىلىق ئىشىمۇ تېپىلىپ قالدى، ھۈنىرىنى سېغىنىپ قالغان چال دېرىزە ئالدىغا جايلىشۇۋېلىپ، قايچىسىنى ۋە شوينا بىلەن چىگىۋالغان كۆزەينەكنى ئېلىپ، جۇلدۇر چاپانىنى چاققانلىق بىلەن سۆكۈشكە باشلىدى.

قىزىقچى، خۇش‌چاقچاق قەرى ئاكسىنىيە بىلەن خوشلىشۇۋېتىپ، ئۇنى چوقۇندۇردى ـ دە، تۇيۇقسىز كۆزىگە ياش ئالدى، ئەمما دەرھاللا يېشىنى سۈرتۈپ، ئادەتتى بويىچە چاقچاق بىلەن مۇنداق دېدى:

ـــ موھتاجلىق ـــ تۇغقان ئانا ئەمەس، ئەمما كىشىلەرنى بىر ـ بىرىگە يېقىنلاشتۇرىدۇ... مانا ھازىر ساڭا كۆزۈم قىيمايدۇ... ھەي، نېمە چارە، ئۆزۈك يالغۇز كېتىۋەر، قىزىم، يول باشلىغۇچىڭنىڭ ئىككى پۇتى بىراقلا ئاقساپ قالدى، ئۇنى قەيەردە بولمىسۇن كىشىلەر ئارپا نېنى بىلەن باقار... ئېيتىش كېرەككى، سەن بىلەن خېلى ئۆزۈن يول يۈردۇق، مەنزىلىڭ 70 ياشلىق بىر قېرى ئۇچۇن بۇ ناھايىتى كۆپ يول يۈرۈش. پۇرسەت بولسا ـــ مېنىڭ مومىيىمغا ئېيتىپ قويارسەن: كۆك كەپتىرىڭ ساق ـ سالامەت، ئۇھاۋانچىدا سوقۇلغان بولسۇن، ئىسكەنجىدە يانجىلغان بولسۇن، يەنىلا تىرىك، يول ئۈستىدە كىشىلەرگە ئىشتىتان تىكىپ بېرىۋاتىدۇ، ئۆيگە قايسى كۈنى يېتىپ كېلىدىغانلىقى نامەلۇم، دەرسەن ... يەنە شۇنداق دېگىنكى، قېرى ئەخمەق چېكىنىشنى تاماملىدى، ئەمدى ئۆيگە قاراپ قايتىپ كېلىۋاتىدۇ، مەشىنىڭ قېشىغا قاچان يېتىپ بارارـمەنكىن، دەپ كۆزى تۆت...

ئاكسىنىيە يەنە بىرقانچە كۈننى يولدا ئۆتكۈزدى. بوكسۇۋسكايادىن تاتارىسكىغىچە يولدا ئۇچراشقان ھارۇغا چۈشۈپ كەلدى. كەچ كىرىپ قالغان پەيتتە ئۆز ھويلىسىنىڭ داغدام ئوچۇق تۇرغان يان ئىشىكىدىن كىردى، مېلېخوفلارنىڭ ئۆيىگە بىر قاراپ، تۇيۇقسىز بوغۇزىغا كېلىپ تىقىلىپ قالغان يىغىدىن دېمىنى ئالالماي قالدى... ئىگىسىزلىك چىقىپ تۇرغان بوپ بوش ئاشخانىدا ئۇزاقتىن بۇيان يىغىلىپ قالغان ئاچچىق كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ يىغلىۋالدى، ئۇنىڭدىن كېيىن دوندىن سۇ

ئەكەلدى، مەشكە ئوت ياقتى، ئىككى قولىنى تىزىغا قويۇپ، شىرە يېنىغا ئولتۇردى. ئۇ خىيالغا چۆمۈپ، ئىشىكنىڭ غىچىرلىغىنىمۇ ئاڭلىمىدى، ئىلئىنچنا ئۆيگە كىرىپ، پەس ئاۋازدا گەپ قىلغاندىلا بېشىنى كۆتۈردى، ئىلئىنچنا مۇنداق دېدى:

— قانداق قوشنام، سالامەتمۇسەن؟ سەن چەت يەرلەردە ئۇزاق يوقلىپ كەتتىڭغۇ؟...

ئاكسىنىيە ئىلئىنچناغا چۆچۈپ قاريدى ـ دە، ئورنىدىن تۇردى.

— سەن ماڭا نېمانچە قاراپ كەتتىڭ، نېمىشقا گەپ قىلمايسەن ياكى شۇم خەۋەر ئەكەلدىڭمۇ؟ — ئىلئىنچنا ئاكسىنىيىنىڭ يۈزىدىن سىنچى كۆزىنى ئالماستىن، ئاستا شىرەنىڭ قېشىغا يېقىنلاشىپ كېلىپ، ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ چېتىگە ئولتۇردى.

— ياق، مەن نېمە خەۋەر ئەكىلەي...مەن سىزنىڭ كىرىشىڭىزنى كۈتمىگەنىدىم، ئويغا چۆمۈپ، سىزنىڭ كىرگەنلىكىڭىزنى ئاڭلىماي قاپتىمەن... — دېدى ئاكسىنىيە گاڭگىراپ.

— ياداپ قۇرۇپ كېتىپسەنغۇ، جېنىڭ ئارانلا قاپتۇ.

— كېزىك بولۇپ قالدىم...

— بىزنىڭ گىرىگورىيېچۇ ... ئۇنىڭ ئەھۋالى قانداق... ئۇنىڭ بىلەن نەدە ئايرىلدىڭلار؟ ئۇ تىرىكمۇ؟

ئاكسىنىيە قىسقىچە سۆزلەپ بەردى. ئىلئىنچنا بىر سۆزنىمۇ قالدۇرماستىن ئاڭلاپ، ئاخىردا:

— ئۇ سېنى قالدۇرۇپ كەتكەندە، ئاغرىق ئەمەسمىدى؟ — دەپ سورىدى.

— ياق، ئۇ ئاغرىمىغان.

— ئۇندىن كېيىن سەن گىرىگورىي توغرۇلۇق ھېچقانداق خەۋەر ئاڭلىمىدىڭمۇ؟

— ياق.

ئىلئىنچنا يېنىكلىشىپ بىر ئۇھ، تارتتى:

— ئۇنداق بولسا، ياخشى سۆزۈڭگە رەھمەت. ئەمما يېزىدا ئۇنىڭ توغرىسىدا گەپ - سۆز تولا...

— قانداق گەپ - سۆز؟ — ئاكسىنىيە ئاكلىنار - ئاكلانماس سورىدى.

— قۇرۇق سۆز... بۇلارنىڭ قايسىبىرىنى ئاكلايسەن... يېزىلىقلاردىن پەقەت ۋانكا بېسخلىبنوف قايتىپ كەلدى، ئۇ گىرىشانى كاتېرىنودارىدا ئاغرىق هالدا كۆرۈپتۇ، باشقىلارنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەيمەن!

— كىشىلەر نېمە دېيىشۋاتىدۇ، ئاپا؟

— بىزنىڭ ئاكلىشىمىزچە، سىنگىن يېزىسىنىڭ بىر كازاكى گىرىشانى نۇۋوروسسىيسك شەھىرىدە قىزىللار چېپىپ تاشلىدى دېگەنمىش. مەن سىنگىنگە پىيادە بارىدىم — ئانىلىق يۇرىكىم چىدىمىدى — مەن ئاشۇ كازاكنى تاپتىم. ئۇ تېنىۋالدى. كۆرگىنىمۇ يوق، ئاكلىغىنىمۇ يوق، دېدى، ئۇنى تۇرمىگە سالغانىكەن، شۇ يەردە كېزىك كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپتۇ، دېگەن بىر مىش - مىشمۇ بولۇپ ئۆتتى...

ئىلئىنچنا كۆزلىرىنى تۆۋەن چۈشۈرۈپ، كۆك تومۇرلىرى چىرمىشىپ كەتكەن ئېغىر قوللىرىغا سىنچىلاپ قاراپ، ئۇزاق قىنچە ئۇنچىقماي ئولتۇردى. مومايىنىڭ لوپۇلداپ قالغان يۈزى خاتىرجەم ئىدى، لەۋلىرى مەھكەم قىسىلغان، ئەمما تۇيۇقسىز ئۇنىڭ قارامتۇل ياڭاقلىرىغا قىزىللىق يۈگۈردى - دە، قاپاقلىرى سەل - پەل دىرىلدىدى. ئۇ ئاكسىنىيەگە ياشسىز، ئوتتەك قىزىغان كۆزلىرى بىلەن قاراپ، خىرىلدىدى:

— ئەمما مەن ئىشەنمەيمەن! مېنىڭ ئاخىرقى بىر ئوغلۇمدىن ئايرىلىشىم مۇمكىن ئەمەس! خۇدا مېنى جازالاشقا ھېچ

قانداق سەۋەب يوق...مېنىڭ ئازغىنا ئۆمرۈم قالدى. سانا قىلغۇلا كۈنلىرىم قالدى، بۇنىڭسىزمۇ قايغۇ ـ ھەسرىتىم ھەددى ـ ھېسابسىز... گەرچە ھايات! يۈرىكىم ئۇنىڭ ئۆلگەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرمەيدۇ، دېمەك، ئۇ مېنىڭ جىگەر پارەم ھايات!

ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن ئارقىسىغا ئۆرۈلدى.

ئاشخانىنى ئۇزاققىچە سۈكۈنات قاپلىۋالدى، كېيىن شامال دەھلىزنىڭ ئىشىكىنى لەپكە ئېچىۋەتتى ـ دە، دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى تېرەكلەرنىڭ ئارىلىرىدا تاشقىندىن يامرىغان سۇنىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازى ۋە تاشقىندا ياۋا غازلارنىڭ تەشۋىشلىنىك قاقىراشلىرى غۇۋا ئاڭلىنىشقا باشلىدى.

ئاكسىنىيە ئىشىكنى يېپىپ، مەشكە يۆلەندى.

ـــ سىز ئۇنىڭدىن غەم قىلماڭ، ئاپا، ـــ دېدى ئۇ ئاستىلا، ـــ بۇنداق ئادەمنى كېسەل يېگۈلەمدۇ؟ ئۇ تۆمۈردەك مەھكەم ئادەم. بۇنداق ئادەملەر ئاسانلىقچە ئۆلمەيدۇ. ئۇ قەھرىتان سوغۇقتا يول بويى پەلەيسىز ماڭدى...

ـــ بالىلىرىنى ئەسلەپ قويامدۇ؟ ـــ دەپ سوردى ئىلئىنىچنا ھارغىنلىق بىلەن.

ـــ ھەم سىزنى، ھەم بالىلارنى دائىم ياد ئېتىپ تۇرىدۇ. بالىلار ئوبدان تۇرۇۋاتامدۇ؟

ـــ ئۇلارنىڭ سالامەتلىكى ياخشى، ئۇلارغا نېمە بولماقچى. ئەمما بىزنىڭ پانتېلىي پروكوفىيېۋىچ چېكىنىشتە يۈرۈپ ژاپات بولدى. بىز يېتىم بولۇپ قالدۇق...

ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن چوقۇنۇپ قويدى ـ دە، مومانىنىڭ ئۆز ئېرىنىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدىكى خەۋەرنى شۇنچىلىك خاتىرجەملىك بىلەن بىلدۈرگىنىگە ئېچىدە ھەيران قالدى.

ئىلئىنىچنا شىرەگە قولىنى تىرەپ ئورنىدىن تەسلىكتە تۇردى.

ـــ مەن سېنىڭكىدە ئولتۇرۇپ كېتىپتىمەن. تاشقىرىدا ئال لىقاچان قاراڭغۇ چۈشۈپتۇ ئەمەسمۇ.

ـــ ئولتۇرۇڭ، ئانا.

ـــ دۇناشكا ئۆيدە يالغۇز قالدى، مەن چىقاي! ـــ ئىلىنچنا بېشىدىكى رومالنى تۈزەۋېتىپ، ئاشخانىغا لىپىدە قاراپ، چىراغ يېنى پۈرۈشتۈردى، ـــ مەشتىن تۈتۈن چىقمۇاتمدۇ. سەن كېتىدىغان چاغدا ئۆيۈڭگە بىرسىنى ئولاشتۇرغۇزۇپ قويۇپ كېتىشىڭ كېرەك ئىدى. خوپ، خەير ـ خوش! ـــ شۇنىڭ بىلەن موماي ئىشىكنىڭ تۈتقۇسىنى تۈتۈپ تۇرۇپ، ئارقىسىغا قارىماستىن جېكىلەپ قويدى، ـــ جايلىشىۋالغاندىن كېيىن بىزنىڭكىگە كىرىپ تۇر، گرىگورىي توغرۇلۇق خەۋەر ئاڭلىساڭ بىزگە ئېيتارسەن.

شۇ كۈندىن تارتىپ مېلىخوفلار بىلەن ئاكسىنىيە ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە كەسكىن ئۆزگىرىپ كەتتى. گرىگورىينىڭ ھاياتى توغرىسىدىكى ئەندىشە ئۇلارنى بىر ـ بىرىگە يېقىنلاشتۇردى. ئەتىسى ئەتىگەن دۇناشكا ھويلىدا يۈرگەن ئاكسىنىيىنى كۆرۈپ قېلىپ، تۇۋلاپ توختاتتى، قاشانىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئاكسىنىيىنىڭ جۈدىگەن يەلكىسىدىن قۇچاقلىدى ـ دە، ئۇنىڭغا ئەركىلەپ، سەممىي كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ـــ ئوھوي، كىسيوشا، نېمانچە ياداپ كەتكەنسەن! قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قاپسەنغۇ.

ـــ مۇنداق تۇرمۇشتا ياداپ كېتىدىكەنسەن،ـــ ئاكسىنىيمۇ ئۇنىڭغا جاۋابەن كۈلۈمسىرىدى، ئەمما قىزنىڭ تازا يېتىلىپ كەلگەن گۈزەل جامالىغا نەزەر سېلىپ، ئىچىدە ھەسەت قىلماي قالمىدى.

ـــ تۇنۈگۈن ئانام سېنىڭكىگە كىردىمۇ؟ـــ دۇناشكا نېمىشقىدۇر پىچىرلاپ سورىدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ كەردى.

ـــ مەنمۇ ئۇنى سېنىڭكىگە كىرگەن بولۇشى كېرەك دەپ ئويلىغانىدىم. گرىشا توغرۇلۇق گەپ سوردىدىمۇ؟

ـــ ھەئە.

ـــ ئۇن سېلىپ يىغلىمىغاندۇ؟

ـــ ياق، ئۇ چىداملىق كەمپىر ئىكەن.

دۇناشكا ئاكسىنىيگە ئىشەنچلىك كۆز بىلەن قاراپ مۇنداق دېدى:

ـــ ئۇ يىغلاپ، قارنى ـ كۆكسىنى بوشتىۋالغان بولسا، ياخشى بولاتتى... بىلەمسەن، كىسىۋشا، مۇشۇ قىشتىن بۇيان ئۇ غەلىتە بولۇپ قالدى، بۇرۇن ئۇنداق ئەمەس ئىدى. ئاتامنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلىغاندا مەن ئۇنىڭ يۈرىكى يېرىلىپ كېتەر دەپ ئويلاپ، بەك قورققانىدىم، ئەمما ئۇ بىر تامچە ياش تۆكمىدى. پەقەت: «جايى جەننەتتە بولسۇن، ئازابتىن قۇتۇلدى ئەزىزىم...»، ـــ دېدى، خالاس. كەچكىچە ھېچكىم بىلەن سۆزلەشمىدى. مەن ئۇنىڭغا ئۇنداق دەپ باقتىم، مۇنداق دەپ باقتىم، ئەمما ئۇ قولىنى شىلتىپ، گەپ قىلغىلى ئۇنىمىدى. شۇ كۈنى مەن ئىنتايىن قورقتۇم. كەچقۇرۇن ماللارنى جايلاشتۇرۇپ، قورۇدىن كىردىم ـ دە، ئۇ ـ نىڭدىن: «ئاپا، كەچلىك نېمە تاماق قىلمەن؟»ـــ دەپ سورىدىم. شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ يۈرىكى بېسىلغانىكەن، ئۇ شۇندىن كېيىن سۆز قىلدى...ـــ دۇناشكا بىر ئۇھ، قارتىسى ـ دە، ئاكسىنىيىنىڭ مۇرىسى تەرەپكە قاراپ، ئويچانلىق بىلەن سورىدى:

ـــ بىزنىڭ گرىگورىي ئۆلگەنمىدۇ؟ كىشىلەرنىڭ ۋالاق لىغىنى راستمىدۇ؟

ـــ بىلمەيمەن، سۆيۈملۈكۈم.

دۇناشكا ئاكسىنىيگە يان تەرەپتىن سىناق نەزىرى بىلەن

قاراپ، تەبەسسۇم قاتتىق خۇرسەندى.

ــ ئانام ئۇنى تولا ئويلاپ، ئېلىشىپ قالاي دېدى! «مېنىڭ كەنجى ئوغلۇم» دەپ ئاتاشتىن باشقىنى بىلمەيدۇ. ئۇنى تىرىك ئەمەس دېگەنگە ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ. كىسيوشا، سەن بىلەمسەن، ئەگەر ئاپام ئۇنىڭ راستتىنلا ئۆلگەنلىكىنى بىلسە، ئۇ چاغدا قايغۇ ــ ھەسرەتتىن ئۆزىمۇ ئۆلۈپ كېتىدۇ. ھايات ئاپامدىن ئاللىقاچان ئۇزاقلىشىپ كەتكەن، ئۇنىڭدىكى بىرددىنبىر رىشتە ــ گرىگورىي. نەۋرىلىرىگىمۇ ئانچە بېرىلمەيدىغان بولۇپ قالدى، قىلغان ئىشلىرى ئىلگىرى باسمايدۇ... سەن ئويلاپ باق، بىر يىل ئىچىدە بىزنىڭ ئائىلىمىزدە تۆت ئادەم...

ئىچ ئاغرىتىشتىن يۈرىكى سۇ بولۇپ كەتكەن ئاكسىنىيە قاشانىڭ ئۈستىدىن سوزۇلۇپ، دۇناشكىنى قۇچاقلاپ، يۈزىدىن مەھكەم بېسىپ بىرنى سۆيدى.

ــ گۈزىلىم، ئاپاڭغا كۆڭۈل بۆلۈپ، تەسەللى بېرىپ تۇر، قايغۇ ــ ھەسرەت چېكمىشىگە پۈرسەت بەرمە.

ــ نېمە بىلەن تەسەللى بېرەلەيسەن؟ــ دۇناشكا روسىلىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆزلىرىنى ئېرتىپ، ئۇنىڭدىن ئۆتۈندى،ــ بىزنىڭ ئۆيگە كىر، ئاپام بىلەن پاراڭلىشىپ تۇر، كۆڭلىگە ئارام بولىدۇ، بىزدىن ئۆزۈڭنى قاچۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق!

ــ كىرىمەن، ئەلۋەتتە كىرىمەن!

ــ ئەتە مەن ئېتىزغا بارماقچىمەن. ئانىكۇشكىنىڭ ئايالى بىلەن تەڭ ئورتاق بولۇپ، بىر ــ ئىككى دېسەتىنا بولسىمۇ بۇغداي تېرىماقچىمىز. سەن قانداق قىلسەن، ئۇرۇق چېچىش نىيىتىڭ يوقمۇ؟

ــ مەن قانداق تېرىقچى بولالايمەن؟ــ دېدى ئاكسىنىيە غەمكىن كۈلۈمسىرەپ، ــ ئات ــ ئۇلاغ، ئۆكۈزۈممۇ يوق، ئاشلىق تېرىشىمنىڭ زۆرۈرىيىتىمۇ يوق، يالغۇز

جېنىمغا ئازلا نەرسە بولسا كۆپايە، كۈنۈم ئۆتۈپ كېتىۋېرىدۇ.

ــ ستېپانىك توغرۇلۇق خەۋەر ئاڭلىمىدىڭمۇ؟

ــ ھېچ نەرسە ئاڭلىمىغنىم يوق، ــ دەپ جاۋاب بەردى ئاكسىنىيە پەرۋاسىزلىق بىلەن ۋە ئۆزىمۇ بىلمەستىن مۇنداق دەپ تاشلىدى، ــ مەن ئۇنىڭ پىراقىدا ئانچىلىك سارغىيىپمۇ كەتمەيمەن، ــ تاسادىپىي چېقىپ كەتكەن كۆڭلىدىكى بۇ سۆزگە ئىزا تارتىپ كەتتى ــ دە، خجالەتچىلىكىنى يېپىش ئۈچۈن دەرھال مۇنداق دېدى، ــ خوپ، خەير ــ خوش، جانان قىز، مەن كىردىم، ئۆيۈمنى يىغىشتۇراي.

دۇناشكا ئاكسىنىيىنىڭ گاڭگىراپ قالغانلىقىنى بايقىمىغان كىشى بولۇپ، باشقا تەرەپكە قاراپ مۇنداق دېدى:

ــ كىچىككىنە توختاپ تۇر، ساڭا مۇنۇنى ئېيتماقچىدىم، سەن بىزنىڭ ئىشىمىزغا يارىدەملىشەمسەن؟ يەر قۇرۇپ كېتىپ باريدۇ، تېرىپ بولالماسمىزمىكىن دەپ قورقۇۋاتىمەن، پۈتۈن يېزىدا ئىككى كازاك قالدى، يەنە كېلىپ مەجرۇھ.

ئاكسىنىيە مەمنۇنىيەت بىلەن ماقۇل بولدى ــ دە، بۇنىڭ دىن خۇشال بولغان دۇناشكا تەييارلىق كۆرۈشكە ماڭدى.

دۇناشكا ئېتىزغا چىقىشقا كۈن بويى غەيرەت بىلەن تەييارلاندى: ئانكۇشكىنىڭ ئايالىنىڭ ياردىمى بىلەن ئۇرۇق چېچىۋالدى، ئەپلەپ ــ سەپلەپ يەرگە تېرنا سالدى، ھارۋىنىڭ چاقلىرىنى مايلىدى، سىيالكىنى ياسىدى. كەچقۇرۇن تازىلانغان بۇغدايدىن بىرئاز رومىلغا ئېلىۋېلىپ، قەبرىستانلىققا ئاپاردى، ئەتىسى ئەتىگەن قۇشلار كېلىپ قونسۇن دەپ، بۇ بۇغدايىنى پېترونىڭ، ناتالىيىنىڭ ۋە دارىيىنىڭ قەبرىلىرىگە چاچتى، ئۇ بالىلارچە سادىدا كۆڭلى بىلەن: قۇشلار خۇشاللىقىدىن چىرىلداپ سايرىسا، ئۆلۈكلەر بۇنى ئاڭلاپ شادىمان بولىدۇ، دەپ ئىشىنەتتى...

× ×

پەقەت تاڭ ئېتىش ئالدىدىلا دون بويى جىمجىتلىققا چۆكتى. ئورمانلىق بېسىپ كەتكەن تاشقىن سۇ تېرەكلەرنىڭ ئاچ يېشىل غوللىرىنى ئارىلاپ، سۇغا غەرق بولغان ئەمەن كۆچەتلىرى بىلەن ياش تاغ تېرەكلىرىنىڭ ئۇچلىرىنى بىر قېلىپتا تەۋرىتىپ، غۇۋا ۋىشىلداپ تۇراتتى؛ سۇغا تولغان كۆللەردە سۇ ئېقىنى مۇكچەيتىپ قويغان قومۇشنىڭ تاج - پۈپۈكلىرى شىرىلدايتتى، تاشقىن يامرىغان يەرلەردە، يىراقتىكى دەريا قولتۇقلىرىدا، ــ تاشقىندىن كېيىن پەيدا بولغان توختاق سۇ يۇلتۇز-لۇق ئاسمانىنىڭ گۈگۈم يورۇقىنى ئۆزىدە ئەكس ئەتتۈرۈپ، گويا سېھىرلەنگەندەك مىدىر-مىدىر قىلماي تۇرغان يەرلەردە ــ ياۋا غازلارنىڭ بىر - بىرىنى ئۇنلەپ قاقىرلىغىنى ئاڭلىنىپ قالاتتى، كىچىك ئەركەك ئۆردەكلەر ئۇيقۇچان چۈقۇرۇشاتتى، كەڭ ئو-چۇقچىلىقتا قونۇپ قالغان ئۆتكۈنچى ئاققۇلارنىڭ كانايەك چىققان ئاۋازى ئاندا - ساندا كۆمۈشتەك جىرىڭلايتتى. بەزىدە سۇ ئۈس-تىگە ئوزۇق ئىزدەپ چىققان بېلىقلار قاراڭغۇدا شىلىق - شىلىق پىلتىڭلايتتى؛ ئالتۇن شىولا قاپلىۋالغان سۇ بېتىدە چىمىرلاپ تۇرغان ئۇششاق دولقۇن يىراقتا يۇمىلايتتى - دە، ئارقىدىنلا تەشۈىشلەنگەن قۇشلارنىڭ غاقىلدىغىنى ئاڭلىناتتى. دون بويىنى يەنە سۈكۈنات قاپلىۋالاتتى، ئەمما تاڭ يورۇپ، گەج تاغ تىزمىلىرى سەل - پەل قىزىل تۈس ئېلىش بىلەنلا سەھەر شامىلى كۆتۈرۈلەتتى، بۇ قويۇق، كۈچلۈك شامال ئېقىنغا قارشى سوقاتتى. دون ئېقىنىدا دولقۇنلار كەڭ غۇلاچ ئېتىپ ئۆركەشلەيتتى. ئورماندا سۇ ھەددىدىن تاشقىرى گۈرۈلدەيتتى، دەرەخلەر ئىرغاڭلاپ

ناله ـ زار قىلاتتى، شامال كۈن بويى ھۆركىرەپ تۇردى ـ دە، يېرىم كېچىدىن ئۆتكەندە توختىدى. بۇنداق ھاۋا بىرنەچچە كۈن داۋام قىلدى.

دالا ئۈستىنى سىرىن رەڭ تۈتەك قاپلىۋالدى. يەر قاغجىراپ كەتتى، گىياھلار ئۆسۈشتىن توختىدى. كۆزگى شۇدىگەرنى قۇم باستى. تۈپراق شامالنىڭ تەسىرى بىلەن سائەتسېرى سۈپىتىنى ئۆزگەرتتى، تاتارىسكى يېزىسىنىڭ ئېتىزلىرىدا تۈزۈك ئادەم كۆرۈنمەيتتى، پۈتۈن يېزىدا قېرىپ ھالى قالمىغان بىرنەچچىلا چال قالغانىدى، چېكىنىشتىن ئىشقا ياراقسىز مەجرۇھ، پۇت ـ قولى ئۈشۈگەن، ئاغرىق كازاكلار قايتقانىدى، ئېتىزدا پەقەت ئايالالار بىلەن ئۆسمۈرلەرلا ئىشلىدى. ئادەمسىز يېزىدا شامال چاڭ توزىتاتتى، ئۆيلەرنىڭ دېرىزە قاپقاقلىرىنى تاراق لىتاتتى، سارايلارنىڭ چەللىسىدىكى پاخال ـ سامانلارنى ئاغدۇراتتى. «بۇ يىل ئاشلىقسىز قالىدىغان بولدۇق،ـــ دېيىشەتتى قېرىلار، ـــ ئېتىزدا پەقەت ئايالالار ئىشلەۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەر ئۈچ ئائىلىدىن ئاران بىرى ئۇرۇق چاچتى. ئۆلۈك يەر ھوسۇل بەرمەيدۇ...»

ئېتىزغا چىققانىنىڭ ئىككىنچى كۈنى كۈنىپېتىش ئالدىدا ئاكسىنىيە ئۆكۈزلەرنى كۆلگە ھەيدەپ بارغانىدى. قارىسا، تۇغان ئالدىدا ئون ياشلىق ئوبىنزوى دېگەن بالا ئېگەرلەنگەن ئاتنىڭ تىزگىنىنى تۇتۇپ تۇرۇپتۇ. ئات سۇنى كۆشەيتتى ـ دە، سۇر مەخمەلدەك لەۋلىرىدىن سۇ تامچىلايتتى، ئاتنىڭ يېنىدا تۇرغان بالا ئويۇنغا قىزىقىپ: سۇغا چالما تاشلايتتى ـ دە، سۇدا ھاسىل بولغان يۇمىلاق دائىرىنىڭ كېڭىيىۋاتقانلىقىغا قاراپ تۇراتتى.

ـــ ۋانياتكا، سەن نەگە بارماقچىسەن؟ ـــ دەپ سورىدى ئاكسىنىيە.

— ئانامغا تاماق ئەكەلدىم.

— ھە، يېزىدا نېمە گەپ بار؟

— ھېچ ئىش يوق. گىراسىم بوۋا بۈگۈن كېچىدە تور بىلەن ئەزمەت بىر سازاق بىلمىگىنى تۈتۈۋاپتۇ. يەنە چېكىنىش تىن ۋىدور مېلىنكوۋى قايتىپ كەلدى.

بالا پۈتمىگەن ئۈچى بىلەن كۆتۈرۈلۈپ ئاتقا يۈگەن سالماندىن كېيىن بىر تۈتام يايلىدىن سېغىملاپ، ئىنتايىن چاقماقلىق بىلەن ئېگەرنىڭ ئۈستىگە ئىرغىپ مىندى. ئۇ — پۈختا ئىش قىلىدىغان چوڭ ياشلىق ئادەمدەك ئېتىنى ئاستا چاپدىتىپ، تۇغانىنىڭ قېشىدىن كەتتى، ئەمما بىرئازدىن كېيىن ئاكسىنىيگە قايرىلىپ قاراپ قويۇپ، شۇنداق تېز چاپتۇرۇپ كەتتىكى، رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن ھاۋا رەڭ كۆڭلىكى ئۈچىسىدا كۆپۈپ لەپىلەپ كەتتى.

ئۆكۈزلەر سۇ ئىچىپ بولغۇچە ئاكسىنىيە تۇغانىنىڭ ئۈستىدە يانپاشلاپ يېتىپ، بىردەم خىيال سۈرگەندىن كېيىن دەرھال يېزىغا بېرىش قارارىغا كەلدى. مېلىنكوۋى ھەربىي خىزمەتتىكى كازاك بولۇپ، قانداق بولمىسۇن گرىگورىينىڭ تەقدىرىنىڭ قانداقلىقىنى ئەلۋەتتە بىلىسە كېرەك. ئاكسىنىيە ئۆكۈزلىرىنى كەپىگە ھەيدەپ كەلگەندىن كېيىن دۇناشكىغا دېدى:

— مەن يېزىغا بېرىپ كەلسەم دەيمەن، ئەتە ئەتىگەندىلا قايتىپ كېلىمەن.

— ئىشىڭ بارمۇ؟

— ھەئە، ئىشىم بار.

ئەتىسى ئەتىگەن ئاكسىنىيە قايتىپ كەلدى. ئۇ چۈنقىنى پەرۋاسىزلىق بىلەن پۇلاڭشىتىپ، ئۆكۈزلەرنى قوشقا قوشۇۋاتقان دۇناشكىنىڭ قېشىغا كېلىدى، ئەمما قاپقى سېلىنىپ، ئاغزىنىڭ بۇرجەكلىرى تۇرۇلگەنىدى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

ـــ مېلىنكوف ئېدور كېلىپتۇ. گرىگورىي توغرۇلۇق گەپ سوراي دەپ ئۇنىڭ قېشىغا باردىم. ئۇ ھېچنىمە بىلمەيدىكەن، ـــ دېدى ئۇ قىسقىلا، شۇندىن كېيىن پۈلاڭگىدە ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، سېيالكىنىڭ قېشىغا كەتتى.

يەرنى تەرىپ بولغاندىن كېيىن ئاكسىنىيە ئائىلە ئىگىلىك ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەتتى: باغچىغا تاۋۇز تېرىدى، ئۆيلىرىنى سۇۋاپ، ئاقارتىپ چىقتى، ئۇ، قولىدىن كېلىشىچە، قالدۇق پاخال بىلەن ساراينىڭ چەللىسىنى ياپتى. كۈنلەر ئىش ـ ئەمگەك بىلەن ئۆتەتتى. ئەمما گرىگورىينىڭ ھاياتى توغرۇلۇق ئەنسىرەش بىرەر سائەتمۇ ئاكسىنىيىنىڭ يادىدىن چىقمايتتى. ئاكسىنىيە ستېپاننى ئانچە ئويلاپ قويمايتتى، نېمىشقىدۇر ئۇنىڭغا ستېپان قايتىپ كەلمەيدىغاندەك تۇيۇلاتتى، ئەمما يېزىغا بىرەر كىشى قايتىپ كەلسە، ئۇ ئاۋۋال باشلاپ «مېنىڭ ستېپانىمنى كۆرمىدىڭمۇ؟» ـــ دەپ سورايتتى، ئاندىن كېيىن ئېھتىيات بىلەن، بىلىندۈرمەستىن، گرىگورىي توغرۇلۇق گەپ ئېلىشقا تىرىشاتتى. ئۇلارنىڭ ئالاقىسىنى يېزىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى بىلەتتى. ھەتتا گەپ توقۇشقا خۇمار خوتۇنلار بۇلار توغرۇلۇق ئۆسەك گەپلەرنى ئەمدى توختاتقانىدى، ئەمما ئاكسىنىيە ئۆزىنىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتىنى بىلدۈرۈشتىن ئۈيۇلاتتى ـ دە، پەقەت ئاندا ـ ساندا، سۆزگە بېخىللىق قىلغان ئەسكەر كازاك گرىگورىينى تىلغا ئالمىغان چاغدىلا كۆزلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ ۋە خېلى ئاشكارا قىزىرىپ ـ تاتىرىپ: «قوشنىمىز گرىگورىي پانتېلېيېۋىچنى ئۇچراتمىدىڭلارمۇ؟ ئانىسى ئۇنى تولا ئويلاپ تىنچىنى يوقاتتى، يادىڭاپ قۇرۇپ كەتتى...»، ـــ دەپ سوراپ قويىاتتى.

يېزىلىق كازاكلاردىن ھېچقايىسىسى نوۋوروسسىكىدا دون ئارمىيىسى تەسلىم بولغاندىن كېيىن نە گرىگورىينى، نە ستېپانىنى كۆرمىگەنىدى. پەقەت ئىيۇننىڭ ئاخىرىدىلا، ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا

دوننڭ نېرىقى تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەن ستېپان بىلەن خەمىر مەتداش بولغان كولۇندايېۋسكى يېزىسىنڭ كازاكى كەرىپ مۇنۇنى خەۋەر قىلدى:

— ستېپان قەرىمغا كەتتى، مەن ساڭا راست گەپنى قىلمۇاتىمەن. ئۇ پاراخوتقا چۈشكەنلىكىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىشكە ئىمكان بولمىدى. شۇنداق قىستاڭ چىلىق بولۇپ كەتتىكى، ئادەملەر بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە چىقاتتى، — گرىگورىي توغرىسىدىكى سوئالغا ئۇ ئۆزىنى قاچۇرۇپ جاۋاب بەردى، — ئۇنى پرىستاندا كۆردۈم، مۇرىسىدە پاگونلىرى تۇرۇپتۇ، شۇندىن كېيىن كۆرۈشكە تۇغرا كەلمىدى. نۇرغۇن ئوفىتسېرلارنى موسكۋاغا ئەكىتىشتى، ئۇنىڭ ھازىر نەدە ئىكەنلىكىنى كىم بىلىدۇ... ئەمما بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن تاتارىسكىغا ياردار پروخور زىكوف كېلىپ قالدى. ئۇنى مىللېروۋو ئىستانىسىدىن يەرلىك ھارۋا بىلەن ئەكىلىشتى. ئاكسىنىيە بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن كالا سېغىشنى تاشلاپ، موزدىنى ئېمىشكە قويۇۋەتتى - دە، روملىنى مېڭىپ تۇرۇپ چېگىپ، يۈگۈرگەندەك تېز مېڭىپ، زىكوفنىڭ ھويلىسىغا راۋان بولدى. پروخور بىلىدۇ، ئۇ بىلمەي قالمايدۇ! ئەمما گرىشا تىرىك ئەمەس دەپ قالسا، ئىش نېمە بولىدۇ؟ ئۇ چاغدا قانداق قىلارمەن؟ ئۇ يول بويى شۇنى ئويلىدى ۋە قارا خەۋەر ئاڭلاشتىن قورقۇپ، بارغانسېرى قەدىمىنى ئاستىلاتتى.

پروخور ئۇنى ئىچكىرىكى ئۆيدە قارشى ئالدى، ئۇ ھەجەپسىپ، چولاق‌بولۇپ قالغان سول‌قولىنى‌ئارقىسىغا يوشۇرۇپ تۇردى.

— سالامەتمۇسەن، سەپەردىشىم! سالامەت تۇردۇڭمۇ؟ سېنى يەنە تىرىك كۆرىدىكەنمەن! بىز سېنىسى شۇ يېزىدا خۇداغا جان تاپشۇردى دەپ ئويلىغانىدۇق. ۋاي - ۋاي، تولىمۇ ئېغىر ياتتىڭ... خۇش، كېزىك كېسىلى قانداق ئىكەن، ئاياللارغا

www.uyghurkitap.com

ھۆسن قوشامدىكەن؟ مانا كۆردۈڭمۇ، مېنى ئاق پولياكلار قانداق قىلىپ قويۇشتى. ئاغزىغا نىجاسەت تىقىلغۇر مەلئۇنلار! — پروخور ماش رەڭ گىمناستۇركىسىنىڭ تۆگۈپ قويۇلغان بوش يېڭىنى كۆرسەتتى، — ئايالىم كۆرۈپ، يىغا ـ زارە قىلىشقا باشلىدى، مەن ئۇنىڭغا: «ھۆكۈرمە، ئەخمەق، باشقىلارنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ ئەكەتتى، شۇنداقتىمۇ، ئۇلار خاپا بولمايدۇ، بىر قولنىڭ كارى چاغلىق! ھازىر ياغاچتىن قول ياساپ بېرىدۇ. بۇنداق قول ھېچ بولمىغاندا سوغۇقتىن قورقمايدۇ، ئۇنى كەسسەڭ قېنى چىقمايدۇ»، — دېدىم. ھەي قىزچاقەي، پالاكەت شۇنىڭدىكى، بىر قول بىلەن ئىش قىلىشنى ئۆگەنمىگەنىكەنمەن. ئىشتىنىمنىڭ تۈگمىسىنى ئېتەلمەيمەن — بەس، ئىش تامام! كىيىۋتىن تاكى ئۆيگىچە ئىشتانىنىڭ تۈگمىسى ئېتىلمىگەن پېتى كەلدىم. بۇ قانداق شەرمەندىلىك! شۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ بىئەدەبلىك جايلىرىمنى بايقاپ قالساڭ، مېنى كەچۈر...، قېنى، بۇ ياققا ئۆت، ئولتۇر، مېھمان قىلمەن، خوتۇنۇم يوق چاغدا سۆزلىشىۋالايلى. ئۇ، دىنسىز كەمپىرنى ساموگۇن ئەكىلىشكە بۇيرۇدۇم. ئېرىنىڭ قولى چولاق قايتىپ كەلگەندە ئۇنىڭ قۇتلۇقلايدىغان ھېچنېمىسى يوق ئىكەن. سىلەر، ئەرسىز ئاياللارنىڭ ھەممىسى شۇنداق، ھۆل قۇيرۇق شەيتانلار، مەن سىرىڭلارنى ئوبدان بىلىمەن!

— سەن مۇنۇنى سۆزلىسەڭ بولاتتى...

— بىلىمەن، ئېيتمەن. ئۇ مانا مۇنداق ئېگىلىپ تازىم قىلىشنى بۇيرۇدى، — پروخور چاقچاق بىلەن ئېگىلىپ سالام بەردى، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەجەبلەنگەن ھالدا قاشلىرىنى مىدىرلىتىپ قويدى، — مانا ـ مانا، ساڭا نېمە بولدى! نېمە يىغلايسەن، ئەخمەق؟ سىلەر، ئاياللار، ھەممىڭلار ھەم ئېشىلىدىغان، ھەم بۇرىلىدىغان خەق سىلەر. ئۆلتۈرۈۋەتسە يىغلايـ

سىلەر، تىرىك قالسا ــ يەنە يىغلايسىلەر. يۈزۈڭنى ئېرت، سۈرت يۈزۈڭنى، نېمە بۇرنۇڭنى مشىلدىتسەن؟ تىرىك، ساق ــ سالامەت دېدىمغۇ ساڭا، ئەپت ــ بەشىرىسى دۇمباقتەك سەمرىپ كەتتى! بىز نوۋوروسسىكىدا ئۇنىڭ بىلەن بىللە يولداش بوديۇنىنىڭ ئاتلىق ئارمىيىسىنىڭ 14 ــ دىۋىزىيىسىگە كىردۇق. بىزنىڭ گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ بىر بۆلۈنمىنىڭ، يەنى ئىسكادىرونىنىڭ كوماندىرلىقىنى ئۈستىگە ئالىدى، مەن، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭ يېنىدا بولدۇم، بىز ھەربىي يۇرۇش بىلەن كېيىۋنىڭ قېشىغىچە باردۇق. خۇش، قىزچاق، بىز ئاشۇ ئاق پولياك شەيتانلارنىڭ راسا ئەدەبىنى بەردۇق! شۇ ياققا كېتىۋېتىپ، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ ماڭا: «نېمىسلارنى چاپتىم، ئۇ يەردە ھەر قانداق ئاۋستىرەكلەرنى قىلچتىن ئۆتكۈزۈپ، سىناق قىلدىم، پولەكلەرنىڭ باش كاسسىسى چىگىراقمۇ نېمە؟ ئۆزىمىزنىڭ ئادەملىرىنى، رۇسلارنى چاپقاندىن كۆرە، پولياكلارنى چېپىش ماڭا يەڭگىل تۇيۇلۇۋاتىدۇ، سەن قانداق ئويلايسەن؟» ــ دەيتتى ــ دە، چىشىنىڭ ئېقىنى چىقىرىپ، ماڭا كۆز قىسىپ قوياتتى. ئۇ قىزىل ئارمىيىگە كىرگەندىن كېيىن باشقىچە ئۆزگىرىپ كەتتى، بەك ياۋۇشىپ، خۇش‌چاقچاق بولۇپ قالدى. ئارىمىزدا ئائىلە جاڭجالىرىمۇ يۈز بەرمەي قالمىدى... بىر كۈنى ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ چاقچاق قىلدىم: «دەم ئېلىش ۋاقتى بولۇپ قالدى، توختىساقمۇ بولاتتى، جانابىي ئالىي، يولداش مېلېخوف!» ئۇ ماڭا كۆزلىرىنى ئالايتىپ: «سەن ماڭا مۇنداق چاقچاق قىلمىشنى قىلما، ئۇنداق بولمىغاندا يامان بولىدۇ»، ــ دېدى. كەچتۇرۇن بىر ئىش بىلەن ئۇ مېنى قېشىغا چاقىرغانىدى، مېنى شەيتان ئازدۇرىدۇ، ئۇنى يەنە «جانابىي ئالىي» دەپ ئاتاپ تاشلىدىم... ئۇ تاپانچىسىغا قولىنى‌ئاپارماسمۇ! گرىشانىڭ چىرايى ئۆڭۈپ، بۆرىدەك‌چىشلىرىنى ھىجايتىپ كەتتى، ئاغزى لەققىدە چىشقا تولغان بولۇپ،

يۈزدىن كەم ئەمەس. مەن ئاتنىڭ باغرىغا كىرىۋېلىپ، ئۇنىڭدىن نېرىراق تۇردۇم. مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىشكە تاس قالدى. ئاشۇنداق قارام نەرسە ئۇ!

— قانداق، ئۇ، ئەمدى دەم ئېلىشقا كېلەر... — دەپ دۇدۇقلىدى ئاكسىنىيە.

— بۇنى ئويلىغۇچى بولما، — دېدى پروخور ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — ئۇ ئۆتكەنكى گۇناھلىرىمنى يۇغانغا قەدەر خىزمەت قىلمەن دەيدۇ، ئۇ بۇنى ئورۇندايدۇ. ئەخمىقانە ئىشنى ئورۇنداش ئاسان... ئۇ بىر قىشلاقنىڭ يېنىدا بىزنى ئاتاكىغا باشلىدى. مېنىڭ كۆز ئالدىمدا دۇشمەنلىك تۆت ئاتلىق ئەسكىرىنى چېپىپ تاشلىدى. ئۇ، ئەنىتى، بالىلىق چېغىدىن تارتىپ سولاخاي، شۇڭا ھەر ئىككى ياندىن قىلىچ چېپىۋېرىدۇ... جەڭدىن كېيىن بۇدىيۇننىي شەخسەن ئۆزى سەپنىڭ ئالدىدا گىرىگورىي بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ، ھەم ئىسكاندىرونغا، ھەم ئۇنىڭغا تەشەككۈر بىلدۈردى. مانا سېنىڭ پانتېلېيۇچىڭ قىلمەن دېگىنىنى قىلماي قويمايدۇ!

ئاكسىنىيە گەپنى مەستخۇش ئادەمدەك ئاڭلىدى. ئۇ مېلېخوفلارنىڭ يان ئىشىكىگە كەلگەندىلا ھوشىغا كەلدى. دۇناشكا دالاندا سۆت سۈزۈۋاتاتتى؛ ئۇ بېشىنى كۆتۈرمەستىن سورىدى:

— سەن خېمىر تۇرۇچقا كىردىڭمۇ؟ مەن ئەكىرىپ بېرىمەن دەپ، ۋەدە قىلىپ، ئۇنتۇپ قاپتىمەن، — ئەمما ئاكسىنىيىنىڭ بەختىيار چاقناپ تۇرغان ياش يۈزى كۆزلىرىگە يالت قىلىپ قاراپ، ئۇ گەپ ـ سۆزسىز ھەممىنى چۈشەندى.

ئاكسىنىيە ئوتتەك لاۋۇلداپ تۇرغان يۈزىنى ئۇنىڭ مۈرىسىگە يېقىپ تۇرۇپ، شادلىقىدىن دېمىنى ئالالماي پىچىرلىدى:

— ئۇ تىرىك ھەم ساق ـ سالامەت ئىكەن... سالام يوللاپتۇ... يۈگۈر! بېرىپ ئاناڭغا ئېيت!

2

30 یازغا یېقىن، تاتارىسكىغا چېكىنىشكە كەتكەنلەردىن نەچچە كازاك قايتىپ كەلدى. بۇلارنىڭ كۆپچىلىكى قېرىلار بىلەن چوڭ ياشتىكى ھەربىيلەر ئىدى، ئاغرىقلار بىلەن يارىدار-لارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ياش ۋە ئوتتۇرا ياش كازاكلار يوق دېيەرلىك ئىدى. بۇلارنىڭ بىر بۆلىكى قىزىل ئارمىيىگە قاتناش-قان، قالغانلىرى ۋرانگېل پولكلىرىنىڭ تەركىبىدە بولۇپ، دونغا يېڭىدىن يۆرۈش قىلىشقا تەييارلانىپ، قىرىمدا بېكىنىپ تۇرۇشاتتى.

چېكىنگەنلەرنىڭ تەڭ يېرىمى يات يۇرتلاردا مەڭگۈ قالدى: بەزىلىرى كېزىكتىن ئۆلۈپ كەتتى، بەزىبىرلىرى كۇبانىدا قىزىل ئارمىيە بىلەن ئاخىرقى ئېلىشىشتا ئەجەل قۇچتى، بىرنەچچە ئا-دەم كارۋان ھارۋىلاردىن ئايرىلىپ قېلىپ، مانىچىنىڭ نېرىسىدىكى دالادا مۇزلاپ ئۆلدى، ئىككى ئادەم قىزىل - يېشىللارغا ئەسىر-گە چۈشۈپ قېلىپ، نام - دېرەكسىز يوقىلىپ كەتتى... تاتا-رىسكىدا كازاكلارنىڭ سانى ئىنتايىن ئازىيىپ كەتتى. ئاياللار كۆنلىرىنى تەشۋىش ۋە جىددىي ئىنتىزارلىقتا ئۆتكۈزەتتى، ھەر قېتىم ئوتلاقتىن قايتقان كالىلىرىنىڭ ئالدىغا چىققاندا، كەچكى بىنەپشە رەڭ تۇمان قاپلىغان چوڭ يولدا كەچ قالغان يولۇچى كۆرۈنۈپ قالماسمىكىن دەپ، قولىنى كۆزىگە تۇتۇپ، ئۇزاققىچە قاراپ تۇرۇشاتتى.

ئۆيگە بىرەر كىيىمى جۇل - جۇل، پىت باسقان ۋە ياداپ قۇرۇپ كەتكەن ئادەم كىرىپ كېلەتتى، ئەمما بۇ كىرگەن ئادەم زارىقىپ كۈتكەن ئۆي خوجايىنىنىڭ نەق ئۆزى بولۇپ چىقىات-

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تى ـ دە، ئۆيدە خۇشاللىق، بەھۇدە ئۆرنىتۆپە بولۇش باشلىنىپ كېتەتتى: توڭرا باسقان جەڭچى ئۇچۇن سۇ ئىسسىتىلاتتى، بالىلار بەس ـ بەستە ئاتىسىغا خىزمەت قىلىش ئۇچۇن تىرىشاتتى ۋە ئاتىسىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىگە مۆلدۈرلەپ قاراپ تۇرۇشاتتى، بەختىيارلىقتىن گاڭگىراپ قالغان ئۆي ئىگىسى ئايال بىردەم شىرەگە داستىخان سېلىشقا ئالدىرىسا، بىردەم ساندۇقتىن ئېرىنىڭ پاكىز ئىچكى كىيىملىرىنى ئېلىشقا يۇگۇرەيتتى. ئەمما ئىچكى كىيىم، قېرىشقانىدەك، يامالمىغان بولۇپ چىقاتتى. ئايالنىڭ تىترىگەن قوللىرى يىگىنىنىڭ قۇلىقىغا ھېچ يېپ ئۆتكۈزەلمەيتى... شۇ بەختلىك مىنۇتتا ھەتتا ھويلىنىڭ ئىتى ئىگىسىنى يىراقتىن تونۇپ، بوسۇغىغىچە ئارقىسىدىن يۇگۇرۇپ قوللىرىنىيالاپ كېتەتتى: ئۇنىڭغا ئۆيگە كىرىشكە يول قويۇلاتتى: ھەتتا بالىلار قاچا ـ قۇچا سۇندۇرۇپ قويسا ياكى سۇتنى تۆكۈۋەتسە، ئۇلارغا ھېچ ئىش كەلمەيتتى، ئۇلارنىڭ ھەر قانداق قىلىقى جازاسىز تىنچ ئۆتۈپ كېتەتتى... ئۆي ئىگىسى يۇيۇنۇپ بولۇپ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنى يۆتكە ـ يۆتكىمەستىلا ئۆيگە ئايالىلار لىق توشۇپ كېتەتتى. ئۇلار ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ قىسمىتىنى بىلىشكە كېلىشەتتى، جەڭچىنىڭ ھەر بىر سۆزىنى دەككە ـ دۈككە ئېچىدە ئىشتىياق بىلەن ئاڭلايتتى. بىرئازدىن كېيىن بىرەر ئايال كۆز يېشى بىلەن تولغان يۈزىنى قول بىلەن بېكىتىۋېلىپ، ھويلىغا چىقاتتى ـ دە، قارىغۇ ئادەمدەك، يولنىڭ ئوڭ ـ سولىنى پەرق ئەتمەستىن، تار كوچا بىلەن مېڭىپ كېتەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۆيلەرنىڭ بىرىدە يېڭى بىر تۇل ئايال ئۆلگەن ئېرىگە ھازا تۇتۇپ، قوشاق قېتىپ يىغلايتتى، ئۇنىڭغا بالىلىرىنىڭ يىغىسى قوشۇلاتتى. تاتارىسكىدا شۇكۇنلەردە ئەھۋال شۇنداق ئىدى: بىر ئۆيگە شادىمانلىق كىرسە، باشقا بىر ئۆيگە ئۇنتۇلماس قايغۇ ـ ھەسرەت كىرەتتى.

ئەتىسى ئەتىگەن ساقال - بۇرۇتىنى پاكىز قىرىپ، ياـ شىرىپ قالغان ئۆڭ ئىگىسى يوروق چۈشۈش بىلەنلا ئۈيقۇدىن تۇراتتى، ئىگنىلىكىنى كۆزدىن كەچۈرەتتى، دەرھال قايسى ئىشقا كىرىشىشى لازىم ئىكەنلىكىنى نىشانغا ئالاتتى. ناشتىدىن كېيىنلا ئۇ ئىشقا كىرىشەتتى. سارايىنىڭ چەللىسى ئاستىدىكى بىر سالقىن يەردە رەندىنىڭ كۆڭۈللۈك شىرت - شىرت قىلغىنى ياكى پالتىنىڭ توكۇلدىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتىكى، گويا بۇ ئاۋاز بۇ ئۆيدە ئىشچان، قولى چېۋەر ئەركەك بار دەپ، جار سالغاندەك بولاتتى. ئەمما تۇنۇگۈنكى كۈندە ئاتىسىنىڭ ياكى ئېرىنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلىغان ئۆيدە ياكى ھويلىدا جىمجىتلىق ھۆـ كۈم سۈرەتتى. قايغۇ - ھەسرەت ئېزىپ تاشلىغان ئانا ئۇنچىقـ ماستىن يېتىۋالاتتى - دە، ئۇنىڭ ئەتراپىدا بىر كېچىدىلا چوڭ بولۇپ قالغان يېتىم - يېسىرلار بىر توپ بولۇپ تىقىلىشىپ كېتەتتى.

ئىلئىنچنا يېزىلىقلاردىن بىرەرىنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاش بىلەنلا دەيتتى:

— بىزنىڭ گرىگورىي قاچان كېلەركىن! باشقىلار كېـ لىۋاتىدۇ، ئەمما بىزنىڭكىدىن خەۋەرمۇ يوق.

— ياش كازاكلارنى قويۇپ بەرمەيدۇ، سىز بۇنى چۈشەنـ مەمسىز، ئاپا! — دەپ جاۋاب بېرەتتى دۇناشكا رەنجىپ.

— نېمىشقا قويۇپ بەرمەيدىكەن؟ تىخۇن گراسىموفچۇ؟ ئۇ گىرىشادىن بىر ياش كىچىك.

— ئاپا، ئۇ ياردارغۇ!

— ئۇنىڭ قەيىرى ياردار! — دەپ ئېتىراز بىلدۈردى ئىلئىنچنا، — تۇنۇگۈن ئۇنى تۆمۈرچى دۇكىنىنىڭ قېشىدا كۆرـ دۈم، سىم تاردەك قەددىنى كېرىپ يۈرىدۇ. بۇنداق ياردار ئادەمنى مەن كۆرگەن ئەمەس.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئۇ ياردىدار بولغاچ، ئەمما هازىر ساقىيىپ قالغان.

— خۇش، بىزنىڭ گىرىگورىي تاز ياردىدار بولدىمۇ؟ ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزاسى تارتۇق. ئۇنداق بولسا ئۇنىڭغا ساقىيىشنىڭ كىرىكى يوقمۇ، سېنىڭچە؟

دۇناشكا گىرىگورىينىڭ هازىر قايتىپ كېلىشىگە ئۈمىد باغلاشقا بولمايدىغانلىقىنى ئانىسىغا ئېيتىپ بېرىشكە بار ئىلاج بىلەن تىرىشاتتى، ئەمما ئىلئىنىچنانى بىر نەرسىگە ئىشەندۈرۈش ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى.

— جىم بول، ئەخمەق قىز! — دېدى ئىلئىنىچنا بۇيرۇق ئاھاڭىدا، — مەن سەندىن ياخشىراق بىلىمەن، سەن تېخى مۇشتەك تۇرۇپ، ئاناڭغا ئۆگىتىمەكچىمۇ. كېلىدۇ دېدىمۇ، دېمەك، كېلىدۇ. ماڭ نېرى، ساڭا سۆزۈمنى زايا قىلمايمەن!

مومای ئوغلىنى ئىنتايىن تەقەززالىق بىلەن كۈتەتتى ـ ده، هەرقانداق پۇرسەتتە ئۇنى ئەسكە ئالاتتى. مىشاتكا ئۇنىڭ گېپىگە كىرمەي قالسا، دەرهاللا دوق قىلىپ: «توختاپ تۇر سەن پاخما باش ئائەهلىنى، ئاتاڭ قايتىپ كەلسە، ئېيتىمەن، ئۇ ئەدەبىڭنى بېرىدۇ!» — دەيتتى، يېڭىدىن ياسالغان بىرەر هارۋا دېرىزە يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالسا، ئۇ بىر ئۇه، تارتىپ: «بۇ هارۇننىڭ ياسالغانلىقىدىن خوجايىننىڭ ئۆيده ئىكەنلىكى مەلۇم بولۇپ تۇرۇپتۇ، ئەمما بىزنىڭ گىرىشانىمىڭ ئۆيگە كېلىدىغان يولىنى بىرى باغلاپ قويدىمىكىن...»، — دەپ چوقۇم ئېيتاتتى. ئىلئىنىچنا ئۆز ئۆمرىدە تاماكا تۈتۈنىنى هەرگىز ياخشى كۆرمىگەنىدى، تاماكا چەككۈچىلەرنى ئاشخانىدىن دائىم قوغلايتتى، ئەمما كېيىنكى چاغدا ئۇ بۇ جەهەتته پۇتۇنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى: «ماڭ، يۇگۇر، پروخورنى چاقىرىپ كەل، ئولتۇرۇپ تاماكا چېكسىپ كەتسۇن، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۆيىمىزدىن ئۆلۈك پۇراپ تۇرىدۇ. گىرىشا هەربىي خىزمەتتىن

قايتىپ كەلسە، مانا شۇ چاغدىلا ئۆيىمىزدىن ئادەم ياشايدىغان ماكان روھى، كازاك روھى بىلىنىپ تۇرىدۇ...»، — دېگەنىدى كەمپىر دۇناشكىغا نەچچە قېتىم. ھەر كۈنى تاماق ئەتكەندە ئۇ قانداق بولمىسۇن بىر كىشىلىكنى ئارتۇق قىلىپ، تاماقتىن كېيىن ئۇنى قازان بىلەنلا مەشنىڭ ئىچىگە قويۇپ قويياتتى. دۇناشكا نېمىشقا ئۇنداق قىلىدىغانلىقىنى سورىغانىدا، ئىلئىنچنا ئەجەبلىنىپ: «شۇنداق قىلماي، قانداق قىلىمەن؟ بىزنىڭ جەڭچىمىز بۇگۈن كېلىپ قېلىشى مۇمكىن، ئۇ چاغدا دەرھاللا ئىسسىق تاماق يېسۇن دەيمەن، ئۇنداق بولمىغانىدا، تاماق ئىسستىمەن، ئۇنداق قىلمەن، مۇنداق قىلمەن دەپ ئالدىراپ قالمەن، بەلكى، ئۇ ئاچ كېلەر...»، — دەپ جاۋاب بېرەتتى. بىر كۈنى دۇناشكا باغچىدىن قايتىپ كىرىپ، ئاشخانىدا گىرىگورىيىنىڭ كونا كەمزۇلى بىلەن رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن فۇراژكىسىنىڭ قوزۇقىغا ئىلمىقلىق تۇرغىنىنى كۆردى. دۇناشكا سوئال نەزەرى بىلەن ئانىسىغا يالت قىلىپ قارىغانىدى، ئانىسى ئەيىبكارلارچە ۋە ئېچىنىشلىق كۈلۈمسىرەپ: «دۇناشكا، بۇنى ساندۇقتىن مەن ئالدىم. ھويلىدىن كىرگىنىڭدە بۇنىڭغا كۆزۈڭ چۈشىدۇ-دە، يېنىكلىشىپ قالمەن. گويا ئۇ بىز بىلەن بىللە تۇرغانىدەك...»، — دېدى.

گىرىگورىي توغرىسىدىكى تۇڭىمەس گەپ - سۆزلەر دۇناشكىنى تويدۇرۇۋەتكەنىدى. بىر كۈنى ئۇ چىداپ تۇرالماي، ئانىسىغا ئۆپكىلىدى:

— ئاپا، سىز بىرلا گەپنى تەكرارلاۋەرسىڭىز، ئۆزىڭىزگە زېرىكىشلىك ئەمەسمۇ؟ سىز بۇ خىل گەپ - سۆزلىرىڭىز بىلەن ھەممىنى تويدۇرۇۋەتتىڭىزغۇ. سىزدىن ئاڭلايدىغىنىمىز پەقەت بىرلا: گىرىشايو، گىرىشا...

— مەن ئۆز ئوغلۇم توغرۇلۇق گەپ ئاچسام، قانداقمۇ

ماڭا زېرىكمىلىك تۇيۇلمىدىكەن؟ سەن ئۆزۈڭ بىلەن بول، شۇ چاغدىلا بىلىسەن...» — دەپ ئاستا جاۋاب بېرەتتى ئىلئىنچنا.

شۇندىن كېيىن موماي گرىگورىنىڭ كەمزۈلى بىلەن فۇراڭكسىنى ئاشخانىدىن ئۆز بۆلمىسىگە ئاچقىپ قويىدى - دە، بىر نەچچە كۈنگىچە ئوغلى تونۇرۇلۇق ئاۋازىنى چىقىرىپ ھېچنېمە دېمىدى. ئەمما پىچان ئوروش ۋاقتى يېقىنلىشىپ قالغاندا، ئۇ دۇناشكىغا مۇنداق دېدى:

— مەن گرىشانى ئەسكە ئالسام، ئاچچىقىڭ كېلىدۇ، ئەمما بىز ئۇنىڭسىز قانداق كۈن ئۆتكۈزىمىز؟ سەن ئەخمەق قىز، مۇشۇنى ئويلاپ باقتىڭمۇ؟ پىچان ئوروش يېقىنلىشىۋاتىدۇ، بىزدە تىرنىنى ياسايدىغان ھېچكىم يوق... مانا قارا، ھەممە نەرسىلىرىمىز قالايمىقان چېچىلىپ يېتىپتۇ، ئۇلارنى سەرەمجانلاشتۇرۇش سەن بىلەن بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ، ئىگىسىز مال ناله - زارە قىلىدۇ دېگەن مانا شۇ ...

دۇناشكا ئۇنچىقمىدى. ئۇ، ئىگىلىك مەسىلىلىرىنىڭ ئانىسىنى ئانچىلىك تەشۋىشلەندۇرمەيدىغانلىقىنى، بۇ نەرسىنىڭ ھەممىسى پەقەت گرىگورىي توغرۇلۇق سۆز ئېچىپ، قورسىقىنى بوشىتىۋېلىشقا باھانە ئىكەنلىكىنى ياخشى بىلەتتى. ئىلئىنچنا ئوغلىنى تېخىمۇ قاتتىقراق سېغىنىشقا باشلىدى، ئەمما بۇنى ئېچىدە سىر تۇتالمايتتى. بىر كۈنى كەچقۇرۇن ئۇ تاماق يېيىشنى خالىمىغاندى، دۇناشكا ئاغرىپ قالدىڭىزمۇ دەپ سوريغاندا، خالار - خالماس جاۋاب بەردى:

— قېرىپ قالدىم... گرىگورىنىڭ دەردى - پىراقىدا يۈرىكىم ئاغرىيدۇ... شۇنداق ئاغرىيدۇكى، كۆكلىمگە ھېچنېمە ياقمايدۇ، كۆزلىرىم يورۇققا قاراشتىن قورقىدۇ...

ئەمما گرىگورىيغا مېلىخوفلارنىڭ ئائىلىسىگە باشچىلىق

قىلىشقا توغرا كەلمىدى. ئوتلاقتا ئوت ئوروش باشلىنىش ئالدىدا فرونتتىن يېزىغا مىشكا كوشۇۋي كېلىپ قالدى. ئۇ بىر كېچىنى يىراق تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزۈپ، ئەتىسى ئەتىگەن مېلىخوفلارنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئىلئىنىچنا تاماق ئېتىۋاتاتتى، بۇ چاغدا مېھمان ئەدەب بىلەن ئىشىكنى قاقتى ـ دە، جاۋاب بولمىغاندىن كېيىن ئاشخانىغا كىردى، بېشىدىن كونىراپ كەتكەن سولداتچە فۇراژكىنى ئېلىپ، ئىلئىنىچناغا كۈلۈمسىرەپ قارىدى.

ـــ سالامەتمۇسىز ئىلئىنىچنا هامماچا! مېنىڭ كېلىشىمنى كۈتمىگەن بولغىدىڭىز؟

ـــ ئۆزۈڭ سالامەتمۇ. مەن سېنىڭ كېلىشىڭنى كۈتمىدىغان نېمەم ئىدىڭ؟ بىزنىڭ ئائىلىمىزگە سېنىڭ نېمە تۇغقانچىلىقىڭ بار؟ ـــ دەپ قوپال جاۋاب بەردى ئىلئىنىچنا ئۆزىگە ئۆچ كۆرۈنۈپ كەتكەن كوشۇۋينىڭ چىرايىغا يامان كۆز بىلەن قاراپ.

مۇنداق سوغۇق قارشى ئېلىنىشقا مىشكا قىلچە قىسىلماستىن:

ـــ شۇنداق، تۇغقانچىلىقىمىز يوق... ئەمما هەر هالدا تونۇشمىزغۇ، ـــ دېدى.

ـ گەپ تامام، ۋەسسالام.

ـــ مەن باشقا مەقسەت بىلەن كىرگىنىم يوق، كۆرۈشۈپ چىقاي دەپ كىرگەنىدىم. مەن سىزنىڭكىدە تۇرۇشقا كەلمىدىم.

ـــ تېخى شۇنسى يەتمەي تۇراتتى، ـــ دېدى ئىلئىنىچنا، شۇندىن كېيىن مېهمانغا قارىماستىن تامىقىنى ئېتىۋەردى.

مىشكا موماينىڭ سۆزىگە ئېتىبار قىلماستىن، ئاشخانا ئىچىگە دىققەت بىلەن قاراپ چىقتى ـ دە، دېدى:

ـــ كىرىپ كۆرۈشۈپ چىقاي، قانداق تۇرغانلىقىڭىزنى

كۆرەي دەپ كىردىم... كۆرۈشمىگىنىمىزگە بىر يىلدىن ئاشتىغۇ.

— سېنى ئۇنچىلىك سېغىنىپ قالغىنىم يوق، — دەپ غودۇكشىدى ئىلئىنچنا ئوچاقتىكى قازانىنى قەھىر بىلەن نېرى - بېرى تۈزەپ.

دۇناشكا ئىچكىرى ئۆيىنى يىغىشتۇرۇۋاتاتتى، مىشكىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن چىرايى ئۆڭۈپ، ئۇنچىقماستىن شاق قىلىپ ئىككى ئالقىنىنى بىر - بىرىگە ئۇردى. ئۇ ئۇزۇن ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ، ئۇن - تۈشىنى چىقارماستىن، ئاشخانىدا بولغان گەپ-سۆزلەرگە قۇلاق سالاتتى. دۇناشكىنىڭ يۇزىدە بىر-دەم توق قىزىللىق يۈگۈرسە، بىردەم ئىككى مەڭزى شۇنداق ئاقىرىپ كېتەتتىكى، بۇرنىنىڭ ئىنچىكە قىرىدا يول - يول ئاق جۇلا پەيدا بولاتتى. ئۇ مىشكىنىڭ ئاشخانىدا گۈس - گۈس ماڭغانلىقىنى، ئورۇندۇقنى غىچىلدىتىپ ئولتۇرغانلىقىنى، كېيىن گۈڭگۈرت ياققانلىقىنى ئاڭلىدى. ئىچكىرىكى ئۆيگە تاماكا تۈتۈنى كىردى.

— بۇۋاينى ئۆلۈپ كەتتى دېگەن گەپ بارغۇ؟

— ئۆلۈپ كەتتى.

— گرىگورىيچۇ؟

ئىلئىنچنا ئۇزاققىچە ئۇنچىقماي، كېيىن تازا خۇشتى يوقلۇقىنى بىلدۈرۈپ جاۋاب بەردى:

— قىزىللار سېپىدە خىزمەت قىلىۋاتىدۇ. ساكا ئوخشاش شەپكىسىگە يۇلتۇز تاقىۋالغان.

— ئۇنى بۇرۇنراق قاچىشى كېرەك ئىدى...

— بۇ — ئۇنىڭ ئۆز ئىشى.

مىشكا ئوچۇقلا تەشۋىشلەنگەن ئاھاڭدا:

— يېڭىدوكىيە پانتىلېيۇناچۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئۆي يىغىشتۇرۇۋاتمدۇ. سەن مېھمان بەك بالدۇر كېلىپ سەن. ياخشى كىشىلەر مۇنداق ئەتىگەن كەلمەيدۇ.

— مەيلى مەن يامان ئادەم بولۇپ قېلىۋېرەي. مەن ئۇنى سېغىنىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن كەلدىم. بۇنداق چاغدا ۋاقىت تاللاپ ئولتۇرامدۇ كىشى.

— ئاھ، مېخايىل تولا مېنىڭ ئاچچىقىمنى كەلتۈرمە...

— هامماچا، مەن سىزنىڭ ئاچچىقىڭىزنى كەلتۈرۈپ نېمە قىپتىمەن؟

— نېمە قىلساڭ بولاتتى!

— زادى نېمە قىپتىمەن؟

— ئاشۇ گەپلىرىڭىز!

دۇناشكا مىشكىنىڭ چۈشۈر بىر ئۇھ، تارتقانلىقىنى ئاڭلىدى. ئۇ ئەمدى چىداپ تۇرالماي، ئورنىدىن چاچراپ تۇردى ـ ده، يوپكىسىنى تۈزەپ، ئاشخانىغا چىقتى. جۈدەپ تونۇشسىز بولۇپ كەتكەن، چىرايى ساپسېرىق مىشكا دېرىزە تۈۋىدە ئولتۇرغان بولۇپ، قولىدىكى پاپىروسنى چېكىپ بولۇشقا ئاز قالغانىدى. ئۇ دۇناشكىنى كۆرۈش بىلەنلا خىرە كۆزلىرى جانلىنىپ كەتتى، يۈزىگە بىلىنەر ـ بىلىنمەس قىزىللىق يۈگۈردى. ئۇ ئالدىراش ئورنىدىن تۇرۇپ خىرىلداپ:

— هە، سالامەتمۇ سەن؟ — دېدى.

— شۈكۈر، ئۆزۈڭ سالامەتمۇ...، — دەپ جاۋاب بەردى دۇناشكا ئاڭلىنار ـ ئاڭلانماس.

— ماڭ، سۇ ئەكەل، — دەپ دەرھاللا بۈيرۇق قىلدى ئىلئىنچنا قىزىغا يالت قىلىپ قاراپ.

مىشكا دۇناشكىنىڭ قايتىپ كېلىشىنى سەۋرسىزلىك بىلەن كۈتەتتى. ئىلئىنچنا ئۈنچىقمايتتى، مىشكىمۇ ئۈنچىقماي ئولتۇردى، كېيىن قولىدىكى تاماكا ئوتىنى ئۆچۈرۈۋېتىپ سورىدى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— نېمىشقا ماڭا قەھرىڭىزنى چاچىسىز، هاممىاچا؟ مەن سىزنىڭ يولىڭىزنى كېسىپ ئۆتتۈممۇيا؟

ئىلئىنىچنا هەره چېقىۋالغاندەك مەشتىن شارتىلا بۇ ياققا ئۆرۈلدى.

— هەي ئۇياتسىز، بىزنىڭكىگە كېلىشكە ۋىجدانىڭ قانداقمۇ يول قويغاندۇ؟! — دېدى ئۇ، — سەن تېخى مەندىن نېمە تېپىنىمەن دەپ سورايسەنغۇ؟ سەن قاتىل جاللات...

— مەن قانداقچە جاللات ئىكەنمەن؟

— سەن هەقىقىي جاللات! پېترونى كىم ئۆلتۈردى؟ سەن ئەمەسمۇ؟

— مەن.

— هە، مانا! ئۇنداق بولغاندىن كېيىن سەن جاللات بولماي نېمە؟ شۇنداق تۇرۇقلۇق سەن بىزنىڭكىگە كېلىپ... ئولتۇرۇپ، گويا... — ئىلئىنىچنا دېمىنى ئالالماي، جىم بولۇپ قالدى، ئەمما ئۆزىنى ئوڭشاپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن ئۇنىڭ ئانىسىمۇ ياكى ئەمەسمۇ؟ سەن ماڭا قايسى يۈزۈڭ بىلەن قارايسەن؟

مىشكا خېلىلا ئۆڭدى. ئۇ بۇنداق گەپ ـ سۆزنىڭ بولۇشىنى كۈتەتتى. ئۇ هاياجاندىن بىرئاز دۈدۈقلىنىپ دېدى:

— مېنىڭ يەرگە قارايدىغان هېچقانداق يېرىم يوق! ئەگەر پېترو مېنى تۇتۇۋالغان بولسا، نېمە قىلاتتى؟ سېنىڭچە مېنىڭ چوققامدىن سۆيۈپ قويامتى؟ ئۇمۇ مېنى ئۆلتۈرگەن بولاتتى. بىز ئۇ دۆڭلۈكتە بىر ـ بىرىمىزنىڭ پېشانىسىدىن سۆيۈپ قويۇش ئۈچۈن ئۇچراشقىنىمىز يوق! بۇنىڭ ئېتى ئۇرۇش.

— قۇددىمىز كۆرشونوفنىچۇ؟ مۆمىن بىر چالنى ئۆلتۈرۈش — بۇمۇ ئۇرۇشمۇ؟

— شۇنداق بولمايچۇ؟ — دەپ ئەجەبلەندى مىشكا، —

ئەلۋەتتە، ئۇرۇش! مەن بۇ مۇمىن كىشىلەرنىڭ كىملىكىنى بىلمەن! بۇنداق مۇمىن ئادەم ئۆيدە تامبىلنى قولىدا تۇتۇپ ئولتۇرىدۇ، ئەمما ياۋۇزلۇقنى ئالدىنقى سەپتىكىلەردىن كۆرەك ئىشلەيدۇ... كازاكلارنى بىزگە قارشى كۈشكۈرتكەنلەر ئاشۇ گرىشاكا بوۋايغا ئوخشاش ئادەملەر، ئاشۇنداق ئادەملەرنىڭ كاساپىتىدىن بۇ ئۇرۇش باشلىنىپ كەتتى! بىزگە قارشى تەشۋىقات يۈرگۈزگەنلەر كىم؟ ئاشۇ مۇمىن ئادەملەر. سەن مېنى «جاللات» دەيسەن... قالتىس تېپىپسەن جاللاتنى! ئىلگىرى مەن قوزنى ياكى چوشقىنىڭ كۆچۈكىنى بوغۇزلىيالمايدىغانىدىم، ھازىر بىلمەن، ئەمما بوغۇزلىمايمەن. بۇنداق جانلىقنى بوغۇزلاشقا قولۇم بارمايدۇ. بىر زامانلاردا باشقىلار بوغۇزلىسا — چىرقىرىغانلىقىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن، كۆزۈم كۆرمەسلىكى ئۈچۈن قۇلىقىمنى ئېتىۋېلىپ، يىراق يەرگە كېتەتتىم.

— قۇدامنى ئۆلتۈرگەندىچۇ...

— ياۋاللا شۇ قۇدىڭىز ئاغزىڭىزدىن چۈشمەي قويدى! — دەپ سۆزنى بۆلدى مىشكا ئاچچىقى بىلەن، — ئۇ ھايات ۋاقتىدا ئۇنىڭدىن سىزگە ھېچقانداق پايدا - نەپ تەگكەن ئەمەس، ئەمما زىيىنى كۆپ بولغان. مەن ئۇنىڭغا ئۆيدىن چىق دېدىم، ئۇ ماڭماي، جايىدا يېتىۋالدى. مەن ئۇنداق قېرى شەيتانلارغا رەھىمسىزمەن! مەن ھايۋانلارنى ئۆلتۈرەلمىسەممۇ، ئاچچىقىم كەلگەندە، سىز مېنى كەچۈرۈڭ، سىزنىڭ قۇدىڭىزغا ئوخشاش ئەبلەخلەرنى ياكى باشقا دۈشمەنلەرنى — قانچىلىك ئۆلتۈرسەم، ئۆلتۈرۈۋېرىمەن. بۇ يورۇق دۇنيادا بىكاردىن ھايات كەچۈرۈۋاتقان ئۇنداق دۈشمەنلەرگە مېنىڭ قولۇم قاتتىق!

— شۇ قاتتىقلىقىڭ تۈپەيلى ياداپ قۇرۇپ كېتىسپتىكەن - سەن - دە، — دېدى ئىلئىنىچنا زەھەرخەندە بىلەن، — بەلكى، ۋىجدانىڭ يادىتىۋەتكەندۇ...

www.uyghurkitap.com

— هەرگىز ئۇنداق ئەمەس! — دەپ كۈلدى مىشكا ئاق كۆڭۈلۈك بىلەن، — ئاشۇ بوۋايغا ئوخشاش ئەسكى - تۈسكى قالدۇقلار سەۋەبىدىن ۋىجدانىم مېنى يادىتىمۇەتكەندۇ. مېنى بەزگەك قۇرۇتۇۋەتتى، پۈتۈنلەي ھالدىن كەتكۈزۈۋەتتى، ئۇنداق بولمىغاندا، ئاپا، مەن ئۇنداقلارنى...

— مەن ساڭا ئاپا بولغىنىم قانداق؟ — دەپ تېرىكتى ئىلئىنىچنا، — قانچۇقنى ئاپا دە!

— سەن مېنى گەپ بىلەن سانجىۋەرمە! — دېدى مىشكا بوغۇق ئاۋاز بىلەن كۆزلىرىنى قەھىر بىلەن ئالايتىپ، — مەن سېنىڭ ھەممە گېپىڭگە چىداپ تۇرۇۋېرىشىنى كۈتۈرە ئالغان ئەمەسمەن. هاممىچا، مەن ساڭا ئوچۇق ئېيتىپ قوياي، پېتىرو ئۇچۇن كۆڭلۈڭدە ماڭا ئاداۋەت ساقلىما، ئۇ ئۆز تىلىكىگە ئۆزى يەتتى.

— سەن جاللات! جاللات! چىق بۇ يەردىن، سېنى كۆرۈشكە كۆزۈم يوق! — دېدى ئىلئىنىچنا قاتتىق تۇرۇپ.

مىشكا يەنە تاماكا تۈتاشتۇرۇپ سالماقلىق بىلەن سورىدى:

— سىزنىڭ قۇدىڭىز مىتريي كورشونوف جاللات ئەمەسمۇ؟ گرىگورىيېچۇ؟ ئوغلىڭىز توغرۇلۇق ئۇنچىقمايسىزغۇ، ئۇ ھەقسىز جاللات، نەق جاللات!

— يالغان سۆزلىمە!

— مەن ئەزەلدىن يالغان سۆزلىگەن ئەمەسمەن. خۇش، سېنىڭچە، ئۇ قانداق ئادەم؟ ئۇ بىزنىڭ ئادەملەردىن قانچىسىنى هالاك قىلدى، بۇنى سەن بىلەمسەن، گەپ مانا شۇنىڭدا. سەن، هاممىچا، ئۇرۇشقا قاتناشقانلارنىڭ ھەممىسىنى ئاشۇنداق ئاتايدىغان بولساڭ، ئۇ چاغدا بىز ھەممىمىز جاللات بولۇپ چىقىمىز. ھەممە گەپ نېمە ئۈچۈن ئادەم ئۆلتۈرۈشتە ۋە قانداق

ئادەملەرنى ئۆلتۈرۈشتە، ــ دېدى مشكا مەنىلىك قىلىپ.

ئىلئىنچنا ئۇنچىقمىدى، ئەمما مېھماننىڭ كېتىدىغان تۈرى يوقلۇقىنى كۆرۈپ، جىددىيلىك بىلەن دېدى:

ــ بولدى بەس! سەن بىلەن سۆزلىشىشكە ۋاقتىم يوق، ئۆيۈڭگە كېتىۋالساڭ بولۇرمىكىن.

ــ توشقانىنىڭ قانچىلىك قەسرى ــ راۋاقلىرى بولسا، مېنىڭمۇ ئۆيۈم شۇنچىلىك كۆپ، ــ مشكا سىيىقىدا كۈلۈپ، ئورنىدىن تۇردى.

بۇنداق چارە ــ ئۇسۇل بىلەن، گەپ ــ سۆزلەر بىلەن ئۇنى نېيىتىدىن قايتۇرۇش ئۇڭاي ئىش ئەمەس ئىدى! ئۇ، غەزىپى چەكتىن ئاشقان مومانىڭ ھاقارەتلىك سۆزلىرىگە پەرۋا قىلىپ قالمىدىغان ئۇنداق كۆڭلى نازۇك مشكا ئەمەس ئىدى. ئۇزىنى دۇناشكىنىڭ ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلەتتى، قالغان ئىش، جۇملىدىن مومانىڭ تىللاشلىرى ئۇنىڭغا بىر تىيىن ئىدى.

ئەتىسى ئەتىگەن ئۇ يەنە كەلدى، گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك سالاملىشىپ، دېرىزىنىڭ ئالدىدا ئولتۇردى ــ دە، دۇناشكىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىنى كۆزىتىپ تۇردى.

ــ نېمانچە تولا يوقلاپ كېلىسەن، ــ دېدى ئىلئىنچنا مشكىنىڭ سالىمىغا جاۋاب بەرمەستىن.

دۇناشكا قىزىرىپ كەتتى، ئوتتەك يېنىپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ئانىسىغا يالت قىلىپ قارىدى ــ دە، ئەمما بىر ئېغىز سۆز قىلماستىن پەسكە قارىدى. مشكا كۈلۈپ جاۋاب بەردى.

ــ مەن سېنى كۆرگىلى كەلگىنىم يوق، ئىلئىنچنا ھامماڭا، بىكاردىن ئاچچىقىنى كېلىپ يۈرمىسۇن.

ــ ئەڭ ياخشىسى بىزنىڭ ئۆيگە كېلىدىغان يولنى ئۇنتۇساڭ بولاتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ــ ئۇ چاغدا مەن نەگە بارىمەن؟ ــ دەپ سورىدى مىشكا گەپنىڭ راستىنى ئېيتىپ، ــ سىزنىڭ قۇدىڭىز مىتىرىنىڭ مېھىر ــ شەپقىتى تۈپەيلى ئەمانىڭ سىڭار كۆزىدەك يالغۇز بولۇپ قالدىم. مەن بوش ئۆيدە ياۋايى ئادەمدەك ئولتۇرالمايمەن. مەيلى خالىغىن، مەيلى خالىمىغىن، ھامىماچا، سىزلەرنىڭكىگە كېلىۋېرىمەن، ــ دەپ سۆزىنى تۈگەتتى ــ دە، پۈتلىرىنى كەرىپ، ئەركىن ــ ئازادە ئولتۇردى.

ئىلئىنىچنا ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قاراپ قويدى. تۇغرا، مۇنداق ئادەمنى ئاسانلىقچە ھەيدەپ چىقىرالمايسەن. مىشكىنىڭ سەل مۇكچەيگەن قەددىدە، قىيا كەلگەن باش پىچىمىدا، مەھكەم يۇمۇلغان لەۋلىرىدە ئۆكۈزدەك تەرسالىق بار ئىدى...

ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئىلئىنىچنا نەۋرىلىرىنى ھويلىغا چىقىرىۋېتىپ، دۇناشكىغا دېدى:

ــ مۇندىن كېيىن ئۇ بۇ يەرگە ئاياغ باسمىسۇن، چۈشەندىڭمۇ؟

دۇناشكا كىرپىك قاقماستىن ئانىسىغا قاراپ قالدى. ئۇ ھەر بىر سۆزنى ئۇزۇپ ــ ئۇزۇپ ئېيتقان چاغدا ئۇنىڭ غەزەپىتىن قىسىلغان كۆزلىرىدە مېلىخوفلارنىڭ ھەممىسىگە خاس بولغان بىر نەرسە پەيدا بولدى.

ــ ياق! كېلىۋېرىدۇ! ئۇنى توسالمايسىز! كېلىۋېرىدۇ! ــ دېدى ــ دە، چىداپ تۇرالماستىن، پەشتامىسى بىلەن يۈزىنى يېپىپ، دەھلىزگە يۈگۈرۈپ چىقتى.

ئىلئىنىچنا ئېغىر نەپەس ئېلىپ، دېرىزە ئالدىدا ئولتۇردى، ئۇنچىقماستىن بېشىنى چايقاپ، يىراق دالاغا كۆز تىكىپ، كۈن نۇرىدا كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرغان ياش ئەمەن يەرنى ئاسمان دىن ئاجرىتىپ تۇرغان كۆز يەتمەس ئۇپۇققا قاراپ ئۇزاققىچە ئولتۇردى.

گەچكە يېقىن دۇناشكا ئانىسى بىلەن — يارىشمىغان يېـ
تى بىر - بىرىگە سۆز قىلىشماستىن — دون ياقىسىدىكى باغـ
چىنىڭ غۇلاپ چۈشكەن قاشا تېمىنى تىكىلەشكە كىرىشتى. بۇـ
لارنىڭ قېشىغا مىشكا كەلدى. ئۇ ئۇنىڭچىقماستىن دۇناشكىنىڭ
قولىدىن گۈرجەكنى ئېلىپ، دېدى:

— تېيىز قازىدىكەنسەن. شامال چىقسا، قاشا تېمىگىلار
يەنە ئۆرۈلۈپ چۈشىدۇ، — قاشا ياغىچىنى تىكلەش ئۈچۈن ئې
زىلغان ئورىلارنى چوڭقۇرلاشقا باشلىدى. ئاندىن قاشانى تىكـ
لەشكە ياردەملەشتى، تىك ياغاچقا چىتەنكى بېكىتىپ بېرىپ،
قايتىپ كەتتى.

ئەتىسى ئەتىگەن مېلىخوپلارنىڭ پەلەمپىيىنىڭ ئالدىغا
يېڭى رەندىلەنگەن ئىككى دانە تىرنا ۋە بىر تال ئارا سېپىنى
ئەكىلىپ قويدى؛ ئىلئىنىچنىغا سالام بەرگەندىن كېيىن جىددىي
قىياپەتتە سورىدى:

— ئوتلاقتا ئوت ئوروش نىيىتىگىز بارىدۇر؟ كىشىلەر
دوڭنىڭ نېرىقى تەرىپىگە كېتىشىپ بولدى.

ئىلئىنىچنا ئۇنچىقمىدى. ئانىسىنىڭ ئورنىغا دۇناشكا جاۋاب
بەردى:

— دەريادىن ئۆتۈشتە چۈشىدىغان ھېچ نەرسىمىز يوق.
چوڭ قېيىق كۈزدىن بۇيان لاپاسنىڭ ئاستىدا ياتىدۇ، قۇرۇپ
قاغجىراپ كەتكەن.

— ئۇنى ئەتىيازدىلا سۇغا چۈشۈرۈپ قويۇش كېرەك ئى
دىغۇ، — دېدى مىشكا ئۆپكىلەپ، — يېرىقلىرىغا نەرسە تىقسا
ئەيۇەشكە كېلەرمىكىن؟ قېيىق بولمىسا ئىشىكلار ئاقسايدۇ.

دۇناشكا ئىتائەتكارانە ۋە جاۋاب كۈتكەن چىراي بىلەن
ئانىسىغا قارىدى. ئىلئىنىچنا ئۇنچىقماستىن خېمىرىنى يۇغۇرۇۋەرـ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

دى، گويا ئۆزىنى بۇ سۆزلەر بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق تەك كۆرسەتتى.

— سىلەردە كاناپ يېپ بارمۇ؟ — دەپ سوردى مىشكا سەل كۈلۈمسىرەپ.

ـوناشكا ئامبارغا كىرىپ، بىر قۇچاق كاناپ پاختىسى ئەكەلدى.

مىشكا چۈشلۈك تاماقتا يېقىن قېيىقنى جۆندەپ بىراقلا ئاشخانىغا كىردى.

— خۇش، قېيىقنى سۇغا چۈشۈردۇم، سۇدا چىڭىپ تۇرسۇن. ئۇنى دېڭگەك ياغاچقا زەنجىرلەپ قويۇڭلار، بولمىسا بىرى ھەيدەپ كېتىپ قالىدۇ، — شۇندىن كېيىن ئۇ يەنە سۆزىدى، — شۇنداق قىلىپ، ھامماچا، ئوت ئۆرۈشنى قانداق قىلىدىغان بولدۇق؟ بەلكى، سىلەرگە يارەملىشەرمەن؟ بىر مەن ھازىر ئىشسىز، بوش.

— ئەنە ئاۋۇنىڭدىن سوراڭ، — ئىلئىنچنا باش ئىشارىتى بىلەن دۇناشكا تەرەپنى كۆرسەتتى.

— مەن ئۆيۈ خوجايىنىدىن سوراۋاتىمەن.

— قارىغاندا، مەن ھازىر ئۆيۈ خوجايىنى بولماي قالدىم... دۇناشكا يىغلاپ، ئىچكىرى ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

— ئۇنداق بولسا يارەملىشىكە توغرا كېلىدۇ. — دېدى مىشكا تامىقىنى قىرىپ قويۇپ، قەتئىيلىك بىلەن، — سىلەرنىڭ ياغاچچىلىق ئەسۋابىڭلار نەدە؟ سىلەرگە تېرنا ياساپ بېرەمەكچىدىم، ئۇنداق بولمىغاندا، كونا تېرناڭلار ئىشقا يارىمىسا كېرەك.

ئۇ سارايىنىڭ چەللىسى ئاستىغا كەتتى ـ دە، ئىسقىرتىپ قويۇپ، تېرنىغا چىش رەندىلەشكە باشلىدى. كىچىككىنە مىشاتكا ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ، كۆزلىرىگە تەلمۈرۈپ، يالۇۋرانتتى:

— مىخايىل تاغا، ماڭمۇ كىچىككىنە تىرنا يىاساپ بەرە-گىنە، سەن ياساپ بەرمىسەڭ، ياساپ بېرىدىغان باشقا ھېچكىم يوق. چوڭ ئانام ياسىيالمايدۇ، ھاممامۇ ياسىيالمايدۇ... يالغۇز سەنلا ياسىيالايسەن، سەن ياخشى ياسايسەن!

— ماقۇل، ئاداش، ياساپ بېرەي، خۇدا ھەققى ياساپ بېرىمەن، ئەمما كىچىككىنە نېرىراق تۇر، بولمىسا كۆزۈڭگە قە-رىندى كىرىپ كېتىدۇ، — كوشېۋوي ئۇنى كۆندۈرۈپ، كۈلۈپ قويدى - دە، ھەيرانلىق بىلەن ئويلاپ كەتتى: يائاللا، شۇنە-داقمۇ ئوخشامدىغان، شەيتاننىڭ بالىسى... خۇددى قۇيۇپ قوي-غاندەك دادىسىنىڭ نەق ئۆزى! كۆزلىرىمۇ، قاشلىرىمۇ، يۇقىرىقى كالپۇكىنى خۇددى دادىسىغا ئوخشاش كۆتۈرىدۇ... ئەينەن يا-ساپ قويغاندەك — دەپ مانا شۇنى ئېيتىدۇ!

ئۇ بالىلارنىڭ كىچىككىنە تىرنىسىنى ياساشقا كىرىشۈدى، ئەمما پۈتتۈرەلمىدى: لەۋلىرى كۆكىرىپ كەتتى. ساپسېرىق يۈزىدە ئاچچىقلىنىش، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئاجىزانە بىر ئىپادە پەيدا بولدى. ئۇ ئىسقىرتىشنى توختىتىپ، پىچقىنى يەرگە قويدى - دە. ئىككى مۈرىسى لاغىلداپ تىترەشكە باشلىدى.

— مىخايلو گرىگورىچ، ئاداش، ماڭا چېتىدەك بىر نەرسە ئەكىلىپ بەرگىنە، ياتىمەن، — دېدى ئۇ.

— نېمىشقا؟ — دەپ سورىدى مىشاتكا قىزىقىپ.

— ئاغرىيدىغاندەك تۇرىمەن.

— نېمە ئۈچۈن؟

— ۋايجان، تازا يېپىشقاق نېمىكەنسەنغۇ، خۇددى قېرى قىزغا ئوخشاش... ئاغرىيدىغان ۋاقتىم بولۇپ قالدى. گەپ تا-مام! تېزرەك ئەكەل!

— مېنىڭ تىرنامچۇ؟

— كېيىن ياساپ بېرىمەن.

مشكىنىڭ بەدىنىنى قاتتىق تىترەك جاقلىدىتىۋەتتى. ئۇ چىشلىرىنى كاسىلدىتىپ، مشاتكا ئەكىلىپ بەرگەن چىپتىنىڭ ئۈستىگە يانپاشلاپ ياتتى، فۇراژكىسىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن يۈزىنى ياپتى.

— مۇشۇ سېنىڭ ئاغرىغىنىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى مشاتكا دىلخەستە بولۇپ.

— مانا ئاغرىشقا باشلىدىم.

— نېمىشقا تىترەيسەن؟

— مېنى بەزگەك تىتىرىتىۋاتىدۇ.

— نېمىشقا چىشلىرىڭنى كاسىلدىتىسەن؟

مشكا فۇراژكىسىنىڭ ئاستىدىن بىر كۆزىنى ئېچىپ، جاۋدىراق كىچىككىنە ئادىشىغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدى، شۇندىن كېيىن ئۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بەرمەي قويدى. مشاتكا ئۇنىڭغا قورقۇپ قاراپ ئۆيگە چاپتى.

— چوڭ ئانا! مخايىل تاغا چەلىنىڭ ئاستىدا يېتىپ قالدى، دىر — دىر تىترەيدۇ، دىر — دىر تىترەيدۇ، ئارقىدىن جاقىلداپ كەتتى!

ئىلئىنىچنا دېرىزىدىن قاراپ، شىرەنىڭ قېشىغا كەتتى ۋە ئۇزاققىچە لام — جىم دېمەي، نېمە توغرىلىقتۇر ئويغا چۆمدى...

— نېمىشقا بىر نېمە دېمەيسەن، چوڭ ئانا؟ — دەپ سورىدى مشاتكا تاقەتسىزلىك بىلەن موماينىڭ كۆڧتىسىنىڭ يېڭىدىن تارتىپ. ئىلئىنىچنا ئۇنىڭغا قايرىلىپ، قاتتىق تاپىلىدى:

— بالام، ئۇ دىنسىزغا يۇتقان ئاپىرىپ بەر، يېپىنىپ ياتسۇن. ئۇنىڭ بەزگىكى تۈتۈپ قاپتۇ، بۇ ئاشۇنداق ئاغرىق. يوتقان ئاپىرىپ بېرەلەمسەن؟ — موماي يەنە دېرىزىنىڭ ئېشىغا كېلىپ هويلىغا قارىدى — دە، ئالدىراش دېدى، — توختا! ئاپارما! كېرىكى يوق.

دۇناشكا ئۆزىنىڭ قوي تېرىسىدىن تېكىلگەن چۈۋۈسىنى كوشىۋوينىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويۇپ، ئېگىشىپ، ئۇنىڭغا بىرنېمە دەۋاتاتتى...

بەزگىكى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن مىشكا قاش قارايغانغا قەدەر پىچان ئوروش ئىشىغا ھازىرلىق قىلدى. ئۇ خېلىلا مادار-سىزلاندى، ھەربىكەتلىرى سۇسلىشىپ، بوشىشىپ كەتتى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ مىشاتكىغا تىرنا ياساپ بەردى.

كەچقۇرۇن ئىلئىنچنا تاماق تەييارلاپ، بالىلارنى شىرە يېمىغا ئولتۇرغۇزدى - دە، دۇناشكىغا قارىماستىن، دېدى:

— ماڭ، ھېلىقىنى چاقىر، ئېتى نېمىتى... تاماق يېسۇن.

مىشكا چوقۇنۇشقا قولىنى پېشانىسىگە ئاپارماستىنلا، ھارغىنلىق بىلەن مۆكچىيىپ، شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. قۇرۇغان تەرىنىڭ يول - يول ئىزى قالغان ساپسېرىق يۈزىدە ئېغىر چارچاش ئەكس ئېتەتتى، ئۇ ئاغزىغا قوشۇقنى ئاپارغاندا قولى دىرىلدايتتى. ئۇ تاماقنى تازا خالىماي، ئاز يېدى، شىرە يېنىدا ئولتۇرغانلارغا ئاندا - ساندا پەرۋاسىزلىق بىلەن قاراپ قويياتتى. ئەمما ئىلئىنچنا ئۇنىڭغا ئاستىرتىن قاراپ، شۇنىڭغا ھەيران بولاتتىكى، «جاللات» نىڭ نۇرسىز كۆزلىرى كىچىككىنە مىشاتكىغا چۈشكەندە، ئىللىقلىنىپ، جانلىنىپ كېتەتتى، زوقلىنىش ۋە مېھرىبانلىق ئۇچقۇنلىرى بىرلەھزە لاپ قىلىپ يېنىپ، يەنە ئۆچۈپ قالاتتى، ئاغزىنىڭ ئىككى بۇرجىكىدە بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم ئۇزاققىچە ساقلىنىپ تۇراتتى. كېيىن مىشكا نەزەرىنى باشقا ياققا يۆتكىگەندە، ئۇنىڭ يۈزىدە يېگىباشتىن سوغۇققانلىق كۆلەڭگىسى پەيدا بولاتتى.

ئىلئىنچنا كوشىۋوينى بىلدۈرمەستىن كۆزىتىشكە باشلاپ، پەقەت شۇندىن كېيىنلا ئۇنىڭ كېسەل جەريانىدا قاتتىق يادىغانلىقىنى بايقىۋالدى. توپا بېسىپ رەڭگى سۇر بولۇپ كەتكەن

گەمناستۇركىسىنىڭ ئاستىدا ئوموۇرتقا سۆڭەكلىرىنىڭ ئەگمىلىرى تومپىيىپ تۇراتتى، كەڭ مۇرىسىنىڭ بۇرجەكلىرى ئورۇقلۇقتىن تۇرتۇپ چىققان. بالىلارنىڭكىدەك ئىنچىكە بويىندا مەللە رەڭ مويى باسقان كېكىردىكى غەلىتە كۆرۈنەتتى... ئىلئىنچنا «جاللات»نىڭ سەل مۇكچەيگەن قەددىگە، ساپسېرىق يۈزىگە سىنچىلاپ قاراغانسېرى، قانداقتۇر ئىچكى قولايسىزلىق، ئىككىلىنىش تۇيغۇسىنى شۇنچە كۈچلۈك ھېس قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىلئىنچنانىڭ يۈرىكىدە تۇيۇقسىز ئۆزى ئۆچ كۆرگەن بۇ ئادەمگە نىسبەتەن ئۆزىچە بىر ئىچ ئاغرىتىش ھېسسى — يۈرەكنى ئېزىدىغان ئانىلىق ئىچ ئاغرىتىشى، ھەرقانداق كۈچلۈك ئايالنىمۇ بويسۇندۇرىدىغان ئىچ ئاغرىتىش ھېسسى پەيدا بولدى. موماي بۇ يېڭى تۇيغۇنىڭ تەسىرى بىلەن ئۆزىنى تىزگىنلەشكە ئاجىزلىق قىلىپ، لىق سۈت توشقۇزۇلغان تەخسىنى مىشكىغا سۈرۈپ قويدى — دە، دېدى:

— خۇدا ھەققى، سەن تاماقنى كۆپرەك يېسەڭچۇ! شۇنچىلىك ياداپ كېتىپسەنكى، ئادەمنىڭ قارىغۇسى كەلمەيدىغان دەرىجىگە يېتىپ قاپسەن... شۇمۇ كۈيئوغۇل بولۇپ قاپتۇ!

3

يېزىدا كوشېۋوي بىلەن دۇناشكا توغرۇلۇق گەپ — سۆز باشلىنىپ كەتتى. بىر ئايال دۇناشكىنى پىرىستاندا ئۇچرىتىپ، ئۇچۇقتىن — ئۇچۇق مەسخىرە بىلەن سورىدى: «مىخايىلنى خىزمەتكارلىققا يالىلىۋالدىڭلارمۇ؟ ئۇ نېمىشقىدۇر ھويلاڭلاردىن چىقمايدىغان بولۇپ قالدىغۇ...»

ئىلئىنچىنا قىزىنىڭ بارلىق كۆندۈرۈشلىرىگە قاتتىق تۇرۇۋېلىپ: «سەن ھەرقانچە يېلىنىپ - يالۋۇرساڭمۇ، سېنى ئۇ-نىڭغا بەرمەيمەن! مېنىڭ سىلەرگە بېرىدىغان پاتمەيسم يوق!»— دەيتتى. پەقەت دۇناشكا كوشېۋوينىڭ ئۆيىگە كېتىمەن دەپ ئېيتىپ قويۇپ، دەرھال كىيىم - كېچەكلىرىنى يىغىشتۇرۇشقا باشلىغان چاغدىلا ئىلئىنچىنا بۇ قارارىنى ئۆزگەرتتى.

— سەن ھوشۇڭنى تاپ! — دېدى مومای قورقۇپ,— مەن بالىلار بىلەن يالغۇز قېلىپ، قانداق قىلىمەن؟ ھالاك بولۇش كېرەكمۇ بىزگە؟

— ئۆزىڭىز بىلىسىز، ئانا، مەن يېزىدا كۆلكىگە قېلىشنى خالىمايمەن، — دېدى دۇناشكا ئۇنىنى ئاستا چىقىرىپ، ساندۇق-تىن ئۆزىنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىنى چىقىرىۋېتىپ.

ئىلئىنچىنا ئۇزاققىچە لەۋلىرىنى ئۇنسىز پىچىرلاتتى. ئاندىن تەسلىكتە قەدەم بېسىپ، ئۆينىڭ ئالدىنقى بۆلۈكىگا باردى. خۇش، ئۇنداق بولسا، قىزىم...— دەپ پىچىرلىدى ئۇ ئىكو-نانى قولىغا ئېلىپ, — ئەگەر شۇنداق ئويلىغان بولساڭ، خۇدا سەن بىلەن بولسۇن، بارغىن...

دۇناشكا ئىلدام تىزلىنىپ ئولتۇردى. ئىلئىنچىنا ئۇنىڭغا پا-تمە بېرىپ، تىترىگەن ئاۋاز بىلەن مۇنداق دېدى:

— مەرھۇمە ئانام بۇ ئىكونا بىلەن ماڭا پاتمە بەرگەنىدى... ئۇھ، ھازىر سېنى ئاتاڭ كۆرسە... سېنىڭ كۆيەيىڭ توغ-رۇلۇق ئاتاڭنىڭ نېمە دېگەنلىكى ئېسىڭدىمۇ؟ خۇدا كۆرۈپ تۇرۇپتۇ، بۇ ئىش ماڭا قانچىلىك ئېغىر...— شۇندىن كېيىن ئۇنچىقماي قويدى - دە، دەھلىزگە چىقىپ كەتتى.

مىشكا نىكاھ ئوقۇتماسلىققاقانچىلىك تىرىشمىسۇن، رەپىقە بولغۇچىغا قانچە نەسىھەت قىلمىسۇن، تەرسا قىز ئۆز دېگىنىدە تۇردى. مىشكا نائىلاج رازى بولۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ خىيا-

www.uyghurkitap.com

ئىدا دۇنيادىكى هەممە نەرسىگە لەنەت ئوقۇپ، نىكاھ مۇراسىمىغا گويا ئۆلۈم جازاسىغا باردىدىغاندەك تەييارلانىدى. كېچىدە پوپ ۋىسسارىئون بوپسىوش چېركاۋدا هالال جۇپ قىلىپ، ئاستا ئۇلارنىڭ بېشىنى قوشۇپ قويدى. نىكاھ ئوقۇلۇپ بولغاندىن كېيىن ۋىسسارىئون ئىككى ياشنى قۇتلۇقلاپ، ئىبرەتلىك سۆز قىلدى:

— ياش سۇۋېتىسكى يولداش، مانا، تۇرمۇشتا مۇنداق ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ: ئۆتكەن يىل سىز مېنىڭ ئۆيۈمنى ئۆز قولىڭىز بىلەن كۆيدۈرگەنىدىڭىز، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۇ-نىڭغا ئوت قويغانىدىڭىز، خۇش، بۈگۈن ماڭا سىزنىڭ نىكا-ھىڭىزنى ئوقۇشقا توغرا كەلدى... قۇدۇققا تۈكۈرمە، ئۇنىڭغا هاجىتىڭ چۈشىدۇ، دېگەن گەپ بار. ئەمما نېمىلا بولسۇن، مەن سىلەرنىڭ ئەقلىڭلارغا كېلىپ، ئېيىسا مەسىھنىڭ ئىبادەتخانىسىغا كىرىشكە يول تاپقىنىڭلارغا خۇشالمەن، چىن دىلىمدىن خۇشالمەن.

مىشكا بۇ سۆزگە چىداپ تۇرالمىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ-شاڭلىقىغا ئۆيۈلۈپ، ئۆزىگە ئاچچىقلىنىپ، بايىاتىن بېرى ئۇنۇ-چىقمىغانىدى، ئەمما بۇ سۆزنى ئىشىتكەندە، ئۇنىڭ غەزىپى قاينىپ، ئاداۋەتچى پوپقا كۆزىنى ئالايتىپ قاراپ، دۇناشكىنى ئاڭلاپ قالمىسۇن دەپ، پىچىرلاپ جاۋاب قايتۇردى:

— ئىسىت، سەن شۇ چاغدا يېزىدىن قېچىپ كەتتىڭ، ئۇنداق بولمىغاندا، مەن سېنى، چېچى ئاتىنىڭ يايلىمەك ئۆزۈن شەيتاننى ئۆي - پۆيۈڭ بىلەن قوشۇپ كۆيدۈرۈۋەتكەن بولاتتىم! هە، چۈشەندىڭمۇ، خۇش؟

بۇ كۆتۈلمىگەن سۆزدىن ئېسىنى يوقتىپ قويغان پوپ هاڭ - تاڭ بولۇپ، كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ مىشكىغا قاراپ قالدى، ئەمما مىشكا ياش ئايالىنىڭ يېڭىدىن تارتىپ، قەتئىيلىك بىلەن: «كېتەيلى!» — دېدى - دە، ئارمىيە ئۆتۈكى بىلەن

گۈس ـ گۈس دەسسەپ، ئىشكىكە قاراپ ماڭدى.

بۇ كۆڭۈلسىز تويدا ساموگونمۇ ئىچىلمىدى، ناخشا ئاۋازىمۇ ياڭرىمىدى. تويدا قولداش بولغان پروخور زىكوف ئەتىسى ئۇزاققىچە يەرگە تۈكۈرۈپ، ئاكسىنىيگە مىشكىنىڭ شىكايىتىنى قىلىپ بەردى:

ــ ھەي، كېلىنچەك، شۇمۇ توي بولدىمۇ؟ مىخايىل چېركاۋدا پوپقا شۇنداق ئورۇنسىز گەپ قىلىپ قويغانىدى، چالىنىڭ ئاغزى قىيسىيىپ كەتتى! كەچتە توينىڭ ئېشى قانداق بولىدى. دېمەمسەن؟ قورۇغان توخۇ گۆشى بىلەن قېتىق... كاشكى بىر تامچە ساموگون قۇيغان بولسىچۇ، شەيتانلار! گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ ئۆز سىگلىسىنىڭ قانداق ياتلىق قىلىنغانلىقىنى بىر كۆرگەن بولسا، قانداق قىلاتتى!... ياقسىنى تۇتاتتى!... ياق، كېلىنچەك، بولدى، بەس! مەن مۇندىن كېيىن بۇنداق يېگىچە تويغا قەدەم باسمايمەن. ئىتلارنىڭ توي مۇراسىمى بۇنىڭدىن كۆڭۈلسىزكەك... چۈنكى ئۇنىڭدا ئەركەك ئىتلار بىر-بىرىنىڭ تۇكىنى يۇلىدايدۇ، چۇقان ـ سۇرەن كۆپ بولمايدۇ. ئەمما بۇنىڭ تويىدىچۇ؟ نە ئىچىملىك بولسۇن، نە ئۇرۇش-جېدەل. قوي، بۇ دىندىن قايتقان مەلئۇنلارنى! ئىشەنسەك، شۇ تويدىن شۇنچىلىك رەنجىپ قايتتىمكى، كېچىچە بىر ئۇخلىمىدىم، گويا بىرى كۆڭلىكىمنىڭ ئىچىگە بىر چاڭگال بۇرگە سېلىپ قويغاندەك، تولغىنىپ ياتتىم.

كوشئوي مېلېخوفلارنىڭ ئۆيىگە ئورۇنلاشقاندىن كېيىن ئىگىلىكتىكى پۈتۈن ئىش باشقىچە يۈرۈشۈپ كەتتى. قىسقىلا ۋاقىت ئىچىدە ئۇ ھويلىنىڭ تېمىنى ئوكشىدى، ئوتلاقتىكى پىچانىنى خامانغا توشۇپ، باغلاق بويىچە تىزىپ دۆۋىلەۋەتتى، ئەتراپىنى ماھىرلىق بىلەن تاراپ ـ تاراشلىدى؛ ئاشلىق ئورۇشقا تەييارلىق كۆرۈپ، ئورما ماشىنىسىنىڭ تاختا، قاناتلىرىنى

www.uyghurkitap.com

يېڭىباشتىن ياسىدى، خامان سەھنىسىنى ئەينەكتەك پاك ـ پاكىز تازىلىدى، شامالدۇرغۇچنى رېمونت قىلدى، ئاتنىڭ قىيىش جابدۇقلىرىنى ياماپ تۈزەتتى، چۈنكى ئۇ ئۆز ئىچىدە بىر جۈپ ئۆكۈزنى ئاتقا تېگىشىشنى خىيال قىلىپ يۈرەتتى. دۇناشكىغىمۇ نەچچە قېتىم: «ئات بېقىشىمىز كېرەك ئىدى. مۇنۇ ئاچا تۇياق ئەۋلىيالار بىلەن يۈرۈش جايا»، ــ دېگەنىدى. ئامبارىدىن نەرسە ئاختۇرۇۋاتقىنىدا، تاسادىپىي بىر چېلەك ئاق سىر بىلەن بىر چېلەك كۆك سىر تېپىۋالدى ـ دە، دەرھال كونا راپ رەڭگى ئۆڭگەن دېرىزە قاپقاقلىرىنى سىرلاشقا كىرىشتى. مېلىخوفلارنىڭ ئۆيى گويا ياشىرىپ، دېرىزىلىرىنىڭ زەڭگەر كۆزلىرى دۇنياغا يېڭىدىن نەزەر تاشلىدى.

مىشكا غەيرەتلىك خوجايىن بولۇپ چىقتى. ئۇ كېسەللىكىگە قارىماستىن، ئىككى قولىنى ئارام تاپتۇرماي ئىشلىدى. ھەر بىر ئىشتا ئۇنىڭغا دۇناشكا ياردەملەشتى.

تۇرمۇشقا چىققاندىن كېيىن ئاز كۈننىڭ ئىچىدە دۇناشكا خېلىلا چىرايلىقلىشىپ قالدى، مۇرە ۋە سانلىرى تولۇشقاندەك ئىدى. ئۇنىڭ قاراشلىرىدا، يۈرۈش ـ تۇرۇشىدا، ھەتتا چېچىنى تۈزەشلىرىدە بىر يېڭىلىق پەيدا بولدى. ئۇنىڭغا خاس بولغان بۇرۇنقى شاشلىقى، بالىلارچە شوخلۇقى ۋە چاققانلىقى تۈگەپ كەتتى. ئۇ ئېرىگە ئاشقانە كۆزلىرى بىلەن كۈلۈمسىرەپ، مۇلايىملىق بىلەن قارايتتى. ئەتراپىدىكى نەرسىلەرنى كۆرمەيتتى. ياشلىق بەختىنىڭ ھەمىشە كۆزى كۆرمەس بولىدۇ...

ئىلئىنىچنا بېشىغا كەلگەن يالغۇزلۇقنى كۈندىن ـ كۈنگە قاتتىقراق ھېس قىلىشقا باشلىدى. ئۇ دېيەرلىك پۈتۈن ئۆمرىنى ئۆتكۈزگەن بۇ ئۆيدە ئوشۇقچە بىر ئادەمدەك بولۇپ قالدى. دۇناشكا ئېرى بىلەن ئىش قىلغاندا، گويا بوش ئورۇنغا شەخسىي ئۇۋا قۇرغاندەك ئىشلىشەتتى. ئۇلار ھېچ ئىش توغرۇلۇق

موماي بىلەن مەسلىھەتلەشمەيتتى، بىرەر ئىگىلىك ئىشلىرىغا كىرىشمەكچى بولسا، ئۇنىڭ رازىلىقىنى ئالمايتتى؛ ئۇلارنىڭ مومايغا بىرەر ئىللىق سۆزى يوق ئىدى. پەقەت شىرە يېنىدا تاماقتا ئولتۇرغاندىلا ئۇلار كەمپىرگە بىرنەچچە ئېغىز ئەھمىيەتى يوق سۆزلەرنى ئېيتىپ قويۇشاتتى، شۇنىدىن كېيىن ئىلئىنچنا يەنە ئۆزىنىڭ كۆڭۈلسىز پىكىر ـ خىيالىغا غەرق بولۇپ، يالغۇز قالاتتى. قىزنىڭ بەختى ئۈنى خۇشال قىلالمايتتى، ئۆيدە يات ئادەمنىڭ تۇرۇشى ـ كۆيئوغلى بۇرۇنقىدەكلا ئۇنىڭغا يات پېتى قالغانىدى ـ بىر ئېغىرچىلىق بولۇپ قالدى. ھاياتنىڭ ئۆزىمۇ ئۇنىڭغا ئېغىرچىلىقتا ئايلاندى. بىر يىل ئىچىدە يۈرەكىگە يېقىن شۇنچە كىشىلەردىن ئايرىلىپ قالغاندىن كېيىن قايغۇ بىلەن بىللە مۇكچەيدى، قېرىپ، ئېچىنىشلىق ھايات كەچۈرۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭغا كۆپ قايغۇنى، ھەتتا ئىنتايىن كۆپ قايغۇنى باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كەلدى. ئەمدى قايغۇنى يېگىشكە ئۇنىڭدا كۈچ ـ مادار يوق ئىدى، ئۇ شۇنداق بىر خۇراپىي تۈيغۇغا چۆمگەن ھالدا كۈن ئۆتكۈزەتتىكى، ئۇلارنىڭ ئائىلىسىنى پات ـ پات يوقلاشقا ئادەتلىنىپ قالغان ئەجەل بۇندىن كېيىن يەنە قېرى مېلىخوفنىڭ ئۆيىنىڭ بوسۇغىسىدىن نەچچە قېتىم ئاتلاپ ئۆتەرمىش، دۇناشكىنىڭ ئەرگە تېگىشىگە رازى بولغاندىن كېيىن ئىلئىنچنا پەقەت بىرلا نەرسىنى: گرىگورىينىڭ كىلىشىنى كۈتۈپ، نەۋرىلىرىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بېرىپ، ئۇندىن كېيىن مەڭگۈ كۆز يۇمۇشنى خالايتتى. ئۇ مۇشۇ دەم ئىلىش ھوقۇقىنى دەپ ئۈزۈن يىللىق مۇشەققەتلىك ھاياتنى كەچۈرگەنىدى.

يازنىڭ ئۈزۈن كۈنلىرى ھېچ ئايىغى تۈگمەيدىغاندەك سوزۇلۇۋەردى. قۇياش ئىسسىق نۇرىنى تۆكۈپ تۇراتتى. ئەمما بەدەنگە سانجىلىپ تېگىدىغان ئاپتاپمۇ ئىلئىنچنانى ئەمدى ئىس

ستالمايتتى. موماي پىشايۋاندا، كۈننىڭ نەق كۆزىدە مىدىرلىماستىن، ئەتراپتىكى ئىشلار بىلەن كارى بولماستىن ئۈزاق ئولتۇراتتى. بۇ ئەمدى بۇرۇنقى تىنىم تاپمايدىغان، تىرىشقاق ئايال خوجايىن ئەمەس ئىدى. ئۈنىڭ ھېچنېمىسە قىلغۇسى كەلمەيتتى. ئۈنىڭ ھېس قىلىشچە، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەمدى ئەھمىيىتى يوق، كېرەكسىز، ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغاندەك تۇيۇلاتتى، ئۈنىڭ ئۈستىگە بۇرۇنقىدەك ئەمگەك قىلىشقا ئۈنىگىدا كۈچ ـ مادارمۇ يوق ئىدى. ئۇ ئۆزۈن يىللار داۋامىدا ئەمگەك بىلەن قاداق بولۇپ كەتكەن قوللىرىغا پات ـ پات قاراپ قويۇپ، ئىچىدە: «ھەي قوللىرىم، ئەمدى ئىشلەپ بېرىدۇكلار... ئارام ئالىدىغان ۋاقتىكلار بولدى... مەن ئۆزاق ياشىدىم، يەتەر ئەمدى... پەقەت گۈشانكامنى كۆرەلىسەم بولدى...»، ـــ دەيتتى.

پەقەت بىر كۈنى ئىلئىنىچناغا بۇرۇنقى شادىمانلىق بىردەملىكلا قايتىپ كەلدى. پروخور بازاردىن قايتىپ كېلىۋېتىپ يول ئۈستىدە بۇ يەرگە كىرىپ ئۆتتى، ئۇ يىراقتىنلا ۋارقىراپ:

ـــ ئىلئىنىچنا ئاچا، سۆيۈنچە بەر! ئوغلۇڭدىن خەت ئەكەلدىم! ـــ دېدى.

موماينىڭ رەڭگى ئۆڭدى. خەت ئۈنىڭ تەسەۋۋۇرىدا مۇقەررەر يېڭى بەختسىزلىك بىلەن باغلىنىشلىقتەك ئىدى. ئەمما پروخور يېرىمى ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا دۇئايى سالام بىلەن تولغان قىسقا خەتنى ئوقۇپ چىقىپ، ئاخىرىدا گېزىگورىيىنىڭ كۆزگىچە ئۆيگە كېلىپ كېتىمەن دېگەن ئىلاۋىسىنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىنلا ئىلئىنىچنا خۇشاللىقتىن ئۈزاتقىچە گەپ قىلالماي قالدى. موماينىڭ جىگەر رەڭ يۈزىدە. مەڭزىدىكى چوڭقۇر قورۇقلاردا ئۈششاق مارجاندەك ياش تامچىلىرى يۇمىلاشقا باشلىدى. ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، كىرفتسىنىڭ يېڭى بىلەن،

قاداق قوللىرى بىلەن يېشىنى ئېرتتى، ئەمما ياش تامچىلىرى يۈزىدىن توختىماستىن تىرقىراپ پەشتامىسىغا تامچىلاپ، خۇددى ئىللىق يامغۇر چۈشكەندەك، پەرتۇقىنى ئالىچىسىپار قىلىپ قويدى. پروخور ئايالالرنىڭ كۆز يېشىنى ياخشى كۆرمەيلا قالماستىن، ئوچۇقىنى ئېيتقاندا، تاقەت قىلىپ تۇرالمايتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ئاچچىقىنى يوشۇرماي دېدى:

— ئاچا، نېمانچە تۆكۈلسەن! سىلەر ئايالالردا مۇنداق ھۆلچىلىك نېمانچە كۆپتۇر... يىغلىماي، خۇشال بولۇش كېرەك ئەمەسمۇ. ئۇنداق بولسا مەن كەتتىم، خەير — خوش! بۇ ھالدا ساڭا قارىسام، ماڭا مەزە يوق ئوخشايدۇ.

ئىلئىنىچنا ئېسىنى يىغىپ، ئۇنى توختاتتى.

— مۇنداق خۇش خەۋىرىڭ ئۈچۈن، ئەزىزىم، نېمىشقا بۇنداق كۆڭلۈمنى بۇزغاندىمەن... توختا، سېنى مېھمان قىلاي،...— مومای بىرنېمىلەرنى خىڭىلداپ، ئۇزاقتىن بۇيان ساقلاپ قويغان بىر شىشە ساموگوننى ساندۇقتىن ئالدى.

پروخور ئولتۇرۇپ، بۇرۇتىنى سىيلاپ قويدى.

— خۇشاللىق ئۈچۈن سەنمۇ مەن بىلەن ئىچىپ قويارسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ. ئەمما شۇ زامان تەشۋىش بىلەن ئويلىنىپ قالدى: «ئاپلا، تىلسىغا يەنە نېمە بالا بولدى! شېشىدە ئازغىنا ھاراق تۇرسا، ماقۇل دەپ شىبرىك بولسا، قانداق بولار...»

ئىلئىنىچنا ئىچمەيمەن دېدى. ئۇ خەتنى ئاۋايلاپ قاتلاپ، مېھرابنىڭ تەكچىسىگە قويۇپ قويدى، ئەمما قايتا ئويلانغاندەك بولۇپ، قولىغا ئالدى — دە، بىرئاز تۇتۇپ تۇرغاندىن كېيىن قوينىغا سېلىپ، يۈرىكىگە مەھكەم باستى.

دۇناشكا ئېتىزدىن قايتىپ كېلىپ خەتنى ئۇزاق ئوقۇدى، كېيىن كۆلۈمسىرەپ، خۇرسىنىدى:

www.uyghurkitap.com

— ئۇھ، ئۇ تېزرەك كەلسە بولاتتى! ئۇنداق بولمىغاندا، سىز، ئانا، ئۆزىڭىزگە ئوخشىماي قالدىڭىز جۇمۇ.

ئىلئىنىچنا قىزغىنسىپ، خەتنى ئۇنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ، يەنە قويىنىغا سالدى ـ دە، كۆلۈپ تۇرۇپ، پارلاپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن قىزغا قاردى:

— مەن قانداق ئادەمگە ئايلىنىپ قالدىم، ھەتتا مېنى ئىتمۇ ئېسىگە ئالمايدۇ، مانا كىچىك ئوغلۇم ئانىسىنى ياد ئېتىپ تۇ! ئۇ خەتنى قانداق يازغان ـ ھە! ئاتامنىڭ ئىسمى بويىچە مېنى ئىلئىنىچنا دەپ ئاتاپ، ئىززەتلەپتۇ... قەدىردان ئانامغا، سۆيۈملۈك بالىلىرىمغا تۆۋەنچىلىك بىلەن سالام يوللايمەن. دەپ يېزىپتۇ ۋە سېنىمۇ ئۇنتۇپ قالماپتۇ... خۇش، نېمە كۆلىسەن؟ سەن ئەخمەقسەن، دۇناشكا، تازا ئەخمەقسەن!

— ئاپا، مەن كۆلىمەي تۇرالامدىمەن؟ سىز نەگە باراي دەيسىز؟

— باغچىغا بارىمەن، كارتۇشكا قازىمەن.

— ئەتە ئۆزۈم بارىمەن، ئۆيدە ئولتۇرسىڭىزچۇ، سىز دائىم ئاغرىۋاتىمەن، دەپ زارلىنىدىكەنسىز، ئەمدى بۇگۈن سىزگە ئىش تېپىلىپ قالدىمۇ.

— ياق، بارىمەن... شادلىقىم ئىچىمگە سىغمايۋاتىدۇ، ئۆزۈم يالغۇز بۇلۇشنى خالايمەن، — ئىلئىنىچنا گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتتى ـ دە، ياش چوكاندەك چەبدەسلىك بىلەن رومىلىنى بېشىغا چىگدى.

باغچىغا كېتىۋېتىپ، يول ئۈستىدە ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا كىردى، ئاۋۋال ئەدەب ساقلاپ، ئۇ ئىش ـ بۇ ئىش توغرۇلۇق پاراڭلاشتى، كېيىن خەتنى ئالدى.

— بىزنىڭ ئوغۇل خەت ئەۋەتىپتۇ، ئانىسىنى خۇشال قىلدى. كېلىپ كېتىمەن دەپتۇ. مە، قوشنام، ئوقۇپ بەر، مەن

يەنە بىر قېتىم ئاڭلاي.

شۇ چاغدىن تارتىپ، ئاكسىنىيگە بۇ خەتنى پات - پات ئوقۇشقا توغرا كەلدى. ئىلئىنىچنا كەچقۇرۇنلىرى ئۇنىڭ قېشىغا كىرىپ، ياغلىقلا يۆگەلگەن سېرىق لىپاپنى ئېلىپ، بىر ئۇھ، تارتاتتى - دە، ئۆتۈنەتتى:

— ئوقۇغىنا، ئاكسىنيوشكا، بۇگۈن نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم قاراڭغۇ تۇرىدۇ. گىرىشانى چۈشەپ قاپتىمەن، ئۇ خۇددى مەكتەپكە بارىدىغان چاغدىكىدەك كىچىككىنە كۆرۈندى...

ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قارا قېرىنداشتا يېزىلغان ھەرىلەر بىر - بىرىگە قوشۇلۇپ كەتكەنلىكتىن، نۇرغۇن سۆزلەرنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغانىدى، شۇنداق بولسىمۇ ئاكسىنىيە قىينالماي ئوقۇۋېرەتتى، چۈنكى ئۇ خەتنى تولا ئوقۇپ،ياد بولۇپ كەتكەنىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن يۇپقا قەغەز تېتىما - تېتىما بولۇپ كەتكەندىن كېيىنمۇ ئاكسىنىيە خەتنى ئاخىرقى قۇرلىرىغىچە ئېيتىپ بېرەلەيتتى.

ئىككى ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئىلئىنىچنا ساقسىز بولۇشقا باشلىدى. دۇناشكا ئاشلىق يانجىش بىلەن بەند ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئىلئىنىچنا ئۇنى ئىشتىن قالدۇرۇشنى خالىمايتتى. ئەمما ئۆزى تاماق ئېتەلمەيتتى.

— مەن ھازىر ئورنۇمدىن تۇرالمايمەن. ئەمدى ئۆزۈڭ بىرنېمە قىلىپ تۇرارسەن، — دېدى ئۇ قىزىغا.

— ئاپا، قەيىرىڭىز ئاغرىيدۇ؟

ئىلئىنىچنا كونا كوفتىسىنىڭ بۇرمىلىرىنى سىلىقلاپ تۈزلىدى، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرمەستىنلا جاۋاب بەردى:

— ھەممە يېرىم ئاغرىيدۇ، ئۇچەي - باغرىم پۈتۈنلەي ئېزىلىپ كەتكەندەكلا. ياش ۋاقتىمدا ئاتاڭ مەرھۇم غەزەپلەنگەن چاغدا مېنى ئۇرۇشقا باشلايتتى... ئۇنىڭ مۇشتى تۆمۈر-

www.uyghurkitap.com

دەك ئىدى... بىر ھەپتىلەپ ئۆلۈكتەك يېتىپ كېتەتتىم. ھازىرمۇ شۇنداق: خۇددى كالتەكلەنگەندەك پۈتۈن ئەزايىم سىرقىرايدۇ...

— مىخايىلنى دوختۇرغا ئەۋەتمەپ باقايمۇ؟

— نېمە كېرىكى بار، ئۆزۈم بىر نېمە قىلىپ ساقىيارمەن.

ئىلئىنىچنا ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، ھويلىدا بىرئاز يۈردى، ئەمما كەچكە يېقىن يەنە يېتىپ قالدى. يۈزى سەل - پەل ئىششىدى، كۆزلىرىنىڭ ئاستىدا ئىششىق خالتا پەيدا بولدى. كېچىچە ئۇ نەچچە قېتىم قولىنى تىرەپ،ئېگىز ياستۇقتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، پات - پات نەپەس ئالدى، چۈنكى دېمى سىقىلاتتى. كېيىن نەپەس بوغۇلۇش ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئوڭدىسىغا تىنچ ياتمىدىغان، ھەتتا تۆشەكتىن تۇرالايدىغان ئەھۋالغا كېلىپ قالدى. ئۇ بىرنەچچە كۈنىنى تىپتىنچ، دۇنيادىن قول ئۈزگەن، ئارام تېپىپ قالغان ئەھۋالدا ئۆتكۈزدى. ئۇ يالغۇزلۇقنى خالايتتى، شۇڭا ئاكسىنىيە ئۈنى يوقلاپ كىرگەندە، ئۇنىڭ سوغاللىرىغا قىسقا - قىسقا جاۋاب بېرەتتى، ئاكسىنىيە چىقىپ كەتكەندە ئۇھ، دەپ يېنىك، نەپەس ئالاتتى، نەۋرىلەر ۋاقتىنى كۆپىنچە ھويلىدا ئۆتكۈزگەنلىكىگە ۋە دۇناشكىنىڭ ئۆيىگە كەمدىن-كەم كىرىپ، تۇرلۇك سوغاللار بىلەن بىزاۋىتە قىلمايدىغانلىقىغا خۇش ئىدى. ئۇ ئەمدى ھېچكىمنىڭ خەيرخاھلىقى ۋە تەسەللىي بېرىشىگە موھتاج ئەمەس ئىدى. ئۆز ئۆمرىدە ئۆتكەن نۇرغۇن ئىشلارنى ئەسلەش ئۈچۈن يالغۇز قېلىشنى قاتتىق تەلەپ قىلىدىغان چاغلىرى كەلگەندى، شۇنداق قىلىپ، ئۇ كۆزلىرىنى چالا يۇمۇپ، مىدىر قىلماستىن سائەتلەپ يېتىپ كېتەتتى، پەقەت ئىشىشىغان بارماقلىرى يوتقانىنىڭ قاتلاقلىرىنى سىيلايتتى، ئاشۇ ۋاقىت ئىچىدە پۈتۈن ھاياتى كۆز ئالدىدىن ئۆتەتتى.

ئەجەبا، ئۇنىڭ ھاياتى نېمىدېگەن قىسقا، نېمىدېگەن بىچارە ۋە شۇ ھاياتنىڭ ئېغىرچىلىقى، قايغۇ - ھەسرەتلىك تەرىپى نېمىدېگەن

كۆپ، بۇنى كىشىنىڭ ئويلىغۇسى كەلمەيتتى. ئەمىشقەدۇر ئۇ ئۆز ئەسلەشلىرىدە، پىكىر ـ خىيالىدا ھەمىدىن كۆپرەك گرد گۇرىنى يادىغا ئالاتتى. بەلكى، شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇرۇش باشلانغاندىن تارتىپ، پۈتۈن يىللار داۋامىدا ئوغلۇمنىڭ تەقدىرى قانداق بولۇركىن دېگەن تەشۋىش ئۇنىڭ كاللىسىدىن كەتمىگەنىدى، ئەمدىلىكتە ئۇنى ھايات بىلەن باغلاپ تۇرغان نەرسە پەقەت ئوغلىدىنلا ئىبارەت ئىدى. ياكى چوڭ ئوغلى بىلەن ئىرىنى سېغىنىش ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئېڭىدىن چىقىپ كەتمىسكىن، ئەيتاۋۇر كەمپىر ئۇلارنى، ئۆلۈكلەرنى كەم ئويلايتتى، بۇ مەرھۇم بولغانلار ئۇنىڭغا گويا سۈر تۇمان ئىچىدە كۆرۈنگەندەك بولاتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ ياشلىق چاغلىرىنى، تۇرمۇشقا چىققاندىكى ھاياتىنى تازا كۆڭلى تارتماستىن ئەسكە ئالاتتى. چۈنكى بۇلارنى ئەسلەشنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمىغان، ئۇ چاغلار يىراق ـ يىراقتا قالغان، ئەمدى نە شادلىق، نە ئارامبەخش ئەتمەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئەڭ كېيىنكى چاغلىرىنى ئەسلەگەندە ئۆزىنىڭ تەلەيچان، پاك قەلب ئىگىسى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلاتتى. مۇنۇ «كەنجى ئوغلى» بولسا ئېڭىدا كۆز بىلەن كۆرۈپ تۇرغاندەك ناھايىتى ئېنىق پەيدا بولاتتى. ئەمما ئۇنى خىيالىغا كەلتۈرۈش بىلەنلا شۇ زامان ئۇ يۈرىكىنىڭ تېز ـ تېز سوقۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلايتتى. كېيىن دېمى سىقىلىشقا، چىرايى قارىيىشقا باشلايتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزاق ۋاقىت ھوشسىز ياتاتتى. لېكىن دېمىنى راسلىۋالغاندىن كېيىن يەنە ئوغلىنى ئويلايتتى، ئۇ كەنجى ئوغلىنى ھەرگىز يادىدىن چىقىرالمايتتى...

بىر كۈنى ئىلئىنچنا ئىچكىرى ئۆيدە ياتاتتى. چۈشىنىڭ ئايىتىپى دېرىزە سىرتىنى ئالتۈن تۈسكە كىرگۈزگەنىدى. ئاسمانىنىڭ جەنۇبىي چېتىدە شامال توزغۇتقان ئاپئاق بۇلۇتلار كۆزنى چاقايتقۇدەك كۆپكۆك ھاۋادا ئۆزۈپ يۈرەتتى. جىمجىتلىقنى

www.uyghurkitap.com

پەقەت‌چېكەتكىلەرنىڭ بىر خىل كىشىنى ئۈگدىتىدىغان چىرىلدىشى بۇزۇپ تۇراتتى. تاشقىرىدا دېرىزىنىڭ تۈۋىدىلا تامنىڭ ئۇلىغا چاپلىشىۋېلىپ، ئاپتاپتىن ساقلانغان مايسا ئوتلار — ئاپىخان بىلەن ياۋا بۇغداينىڭ ئارىسىدا ئۆسكەن يېرىم سوغۇن ئالا بوتا ئوت بار ئىدى، چېكەتكىلەر شۇ يەردە ماكان تۇتقان بولۇپ، چىرت — چىرت سايرىشاتتى، ئىلئىنچىنا شۇلارنىڭ تىنىمسىز چىرىلدىشىغا قۇلىقىنى تىكىپ، ئاپتاپتا قىزغان گىياھنىڭ ئۆيگە كىرگەن ھىدىنى سېزەتتى — دە، شۇ زامان كۆز ئالدىدا، خۇددى چۈشىدە كۆرگەندەك، ئاپتاپتا تاۋلىنىپ تۇرغان تومۇز دالاسى، ئالتۇن رەڭ بۇغداي ئېگىزى ۋە سۇر رەڭ تۇمان پەردىسىگە ئوراغان كۆپكۈك ئاسمان نامايان بولاتتى...

ئۇ ئەمەن ئارىسىدا ئوتلاپ يۈرگەن ئۆكۈزلەرنى، ئۇستىگە سايمۇەن تارتىلغان ھارۇنى ئېنىق كۆرەتتى، چېكەتكىنىڭ چىرىلدىشىنى ئاڭلايتتى، ئەمەننىڭ چۈچۈمەل ئاچچىق پۇرىقىنى ئىچىگە سۈمۈرەتتى... ئۇ ئۆزىنىمۇ — بويى ئېگىز، گۈزەل ياش جوكانىنى كۆردى... مانا ئۇ كېتىپ بارىدۇ، كەپىگە ئالدىراۋاتىدۇ. ئايىغى ئاستىدا ئېگىز شىلدىرلاۋاتىدۇ، يالىڭاچ‌پاقالچاقلارنىڭ سانجىلىۋاتىدۇ، ئىسسىق شامال يوپكىسىغا تىقىلىق كۆڭلىكىنىڭ دۈمبىسىنى پۈپلەپ، تەرىنى قۇرۇتۇۋاتىدۇ، بوينىنى كۆيدۈرۈۋاتىدۇ، يۈزى قىزىرىپ، ئوتتەك لاۋۇلداۋاتىدۇ، قان تېپىپ تۇرغانلىقتىن ئىككى قۇلىقى زىڭىلداۋاتىدۇ. ئۇ قولىنى ئېگىپ، سۈتىنىڭ كۆپۈك‌لۈكىدىن تاشتەك قېتىپ تۇرغان ئېغىر كۆكسىلىرىنى تۇتۇپ ماڭىدۇ — دە، ئىگىلەپ يىغلاۋاتقان بوۋاقنىڭ يىغىسىنى ئاڭلاپ، قەدىمىنى تېزلىتىدۇ، مېڭىپ كېتىۋېتىپ، كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىنى يېشىدۇ.

ھارۇنغا ئېسىپ قويۇلغان بۆشۈكتىن كىچىككىنە قارا قوماچاق گىرىشاتكىنى تۇنغا ئالغاندا ئىلئىنچىنانىڭ شامالدىن يې-

رىلغان لەۋلىرى تىترەپ كۆلۈمسىرەيدۇ. بوينىدىكى كىرىستىنىك بېغىنى چىشلەپ تۇرۇپ، ئۇ ئالدىراش بالىنى ئېمىتىدۇ، چىشلىرىنىك ئارىسىدىن پىچىرلاپ: «جىگەر پارەم، ئوغلۇم! كۆزلىرىنىك نۇرى! سېنى ئاپاڭ ئاچلىقتىن قىينىدىمۇ...»، — دەيتتى. گېرىشاتكا هامان ئىككىلەپ يىغلاپ، ئېمىشكە باشلايتتى ـ دە، ئەمچەكنىك ئېمىزگىسىگە چىشلىرىنى پاتۇرۇپ، قىسىپ ـ قىسىپ قويىاتتى. يېنىدا بولسا گېرىشاتكىنىك ياش، قارا بۇرۇت ئاتىسى چالغىسىنى بىلەپ تۇراتتى. ئىلئىنچىنا تۆۋەن چۈشكەن كىرپىكلىرىنىك ئاستىدىن ئۇنىك كۆلۈمسىرىشىنى، جىلمايغان كۆزلىرىنىك كۆكۈچ ئېقىنى كۆرۈپ تۇراتتى... ئىلئىنچىنا ئىسسىقتىن ئاران ـ ئاران نەپەس ئالاتتى، پېشانىسىدىن تەر قۇيۇلۇپ، ئىككى مەڭزىنى غىدىقلايتتى، شۇنداق قىلىپ، كۆز ئالدىدا ئالەم ئاستا ـ ئاستا قاراڭغۇلىشاتتى...

ئۇ ئوكۇغا كەلدى، ياش يۈزىنى قولى بىلەن سىيپىلاپ قويدى، شۇندىن كېيىن قاتتىق دېمى سىقىلىشتىن ئازابلىنىپ، دەمبەدەم هوشىدىن كېتىپ ئۇزاق ياتتى.

ئاخشام كىرىپ، دۇناشكا ئېرى بىلەن ئۇيقۇغا كەتكەندە، موماي ئاخىرقى كۆچىنى يىغىپ، ئورنىدىن تۇردى ـ دە، هويلىغا چىقتى. ئاكسىنىيە پادىدىن يوقلىپ كەتكەن ئىنىكىنى ئىزدەپ، ئۆيىگە بەك كەچ قايتقانىدى، شۇ چاغدا ئۇ ئىلئىنچىنانىك ئاستا قەدەم بېسىپ، دەلدەڭشىپ، خامان تەرەپكە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. «نېمىشقا ئۇ ئاغرىق تۇرۇپ ئۇ يەرگە بارىدىغاندۇ؟» — دەپ ئەجەبلەندى ئاكسىنىيە، شۇندىن كېيىن ئۇن ـ تىنۇشىنى چىقارماستىن مېلىخوفلارنىك خامىنىنى توسۇپ تۇرغان قاشاغا كەلدى، خامانىنىك ئىچىگە كۆز يۈگۈرتتى. تولۇن ئاي يەر ـ جاهانىنى يورۇتۇۋەتكەنىدى. دالادىن يۇمشاق شامال سوقاتتى. تۇلۇق تاش ئۇيۇپ تاشلىغان تاقىر خامانغا سامان دۆۋىسىدىن

قاپقارا كۆلەكگە چۈشۈپ تۇراتتى. ئىلئىنچنا قولى بىلەن قاشانى تۈتۈپ، دالاغا كۆز تىكىپ تۇراتتى، ئۇ يىراق - يىراقتىكى ئومىچىلار ياققان گۈلخانىنىڭ يۇلتۇزدەك مىتىلداپ تۇرۇشىغا قارىماقتا. ئاكسىنىيە ئىلئىنچنانىڭ كۆكۈچ ئايدىڭ يورۇتۇپ تۇرغان ئىششىق يۈزىنى، كونىراپ كەتكەن قارا روملىنىڭ ئاستىدىن چىقىپ تۇرغان بىر تۇتام ئاق چېچىنى ئېنىق كۆردى.

ئىلئىنچنا نىل رەڭ گۈگۈم قويىنىدىكى دالاغا ئۇزاق قاراپ تۇردى - دە، ئاندىن پەس ئاۋاز بىلەن، گويا ئۆزلى يېنىدىلا تۇرغاندەك چاقىردى:

— گۈلشىنكا! جانجانىم! — بىردەم ئۇنچىقماي قالدى - دە، ئەمدى باشقىچە تۆۋەن ئاۋاز بىلەن، — «جىگەر پارەم!... » — دېدى.

پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئېيتقۇسىز قايغۇ - ھەسرەت ۋە قورقۇنچ لۇق تۇيغۇ قاپلىۋالغان ئاكسىنىيە تىترەپ كەتتى - دە، قاشادىن دەرھال ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ، ئۆيگە قاراپ كەتتى.

بۇ كېچە ئىلئىنچنا تېز ئاردا ئۆزىنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى، ئەجەل بېشى ئۈستىگىلا كېلىپ قالغانلىقىنى چۈشەندى. تاڭ ئاتقاندا ئۇ ساندۇقتىن گۈلگورىنىڭ كۆڭلەكنى ئالدى، ئۇنى قاتلاپ ياستۇقنىڭ ئاستىغا قويدى؛ ئۆزىنىڭمۇ جان ئۆزگەندىن كېيىن لازىم بولىدىغان كېپەن قاتارلىق ئاخىرەتلىكنى تەييارلاپ قويدى.

ئەتىگىنى دۇناشكا، ھەر قاچانقىدەك، ئانىسىنى يوقلاپ كىردى. ئىلئىنچنا پۈختا قاتلاپ قويۇلغان گۈلگورىنىڭ كۆڭلەكنى ياستۇقنىڭ ئاستىدىن ئېلىپ، ئۇنى ئۇنچىقماستىن دۇناشكىغا ئۇزاتتى.

بۇ نېمە؟ — دەپ سورىدى دۇناشكا ئەجەبلىنىپ.

— گرىشانىڭ كۆڭلىكى... ئېرىڭگە بەر، كىيسۇن، ئۇچە- سىدىكى كونا كۆڭلىكى تەردىن چىرىپ كەتكەندۇ...، — دېدى ئىلئىنىچنا ئاڭلىنار ـ ئاڭلانماس.

دۇناشكا ساندۇقىنىڭ ئۈستىدە تۇرغان ئانىسىنىڭ قارا يوپ- كىسىنى، كۆڭلىكىنى ۋە ماتادىن تىكىلگەن كەشلىرىنى كۆردى، — بۇلارنىڭ ھەممىسى مېيىتكە كىيگۈزۈلۈپ، ئاخىرەتكە يولغا سې- لىنىدىغان كىيىملەر ئىدى — بۇلارنى كۆرددىيۇ تامدەك ئاقىرىپ كەتتى.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭىز، ئاپا؟ ئاخىرەتلىكنى تەييارلاپ قويۇپسىزغۇ؟ ئۇلارنى يىغىشتۇرۇپ قويۇڭ، خۇدا ھەققى! خۇدا- يىمنىڭ ئۆزىگە ئامانەت، سىزگە ئۆلۈمنى ئويلاش تېخى بالدۇر.

— ياق، ۋاقتىم كېلىپ قالدى...، — دەپ پىچىرلىدى ئىل- ئىنىچنا، — ئەمدى نۆۋەت مېنىڭكى... باللارغا ياخشىراق قا- رىغىن، گرىشا قايتىپ كەلگۈچە كۆز ـ قۇلاق بولۇپ تۇر... مەن ئەمدى ئۇنى كۆرەلمەيدىغان ئوخشايمەن، ئۇھ، كۆرەلمەيدىغان ئوخشايمەن!...

كۆز يېشىمنى دۇناشكا كۆرمىسۇن دەپ ئىلئىنىچنا تام تەرەپكە ئۆرۈلۈپ، يۈزىنى ياغلىق بىلەن ئېتىۋالدى.

ئۇچ كۈندىن كېيىن ئۇ جان ئۈزدى. تەڭقۇر ئايالار ئىلئىنىچنانىڭ جەسىتىنى يۇدى، ئاخىرەتلىك كىيىمىنى كىيگۈزۈپ، ئىچكىرى ئۆيدىكى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇشتى. كەچقۇرۇن ئاك- سىنىيە مەرھۇمە بىلەن ۋىدالىشىشقا كىردى، ئۇ، ئۆلۈك ياتقان كىچىككىنە كەمپىرنىڭ نۇرانە سۈپەتكە كىرگەن. جىددىي يۈزىدىن بۇرۇنقى مەغرۇر، مەردانە قىياپىتىنى تەسلىكتە تونۇيالمدى. ئاك- سىنىيە لەۋلىرىنى مەرھۇمەنىڭ ساپسېرىق سوغۇق پېشانىسىگە تەگكۈزۈۋېتىپ، ئاپئاق رومالنىڭ ئاستىدىن چىقىپ تۇرغان ئۆزىگە تونۇش بىر تۇتام قەيسەر ئاق چېچىنى، كىچىككىنە يۈپ-

www.uyghurkitap.com
كتاب نور يېكتى

يۈمىلاق، خۇددى ياش قىزنىڭكىدەك قۇلاق گەجگىسى كۆرۈپ قالدى.

دۇناشكىنىڭ وازىلىقى بىلەن ئاكسىنىيە بالىلارنى ئۆزىنىڭ ئۆيىگە ئاچىقتى. ئۇ، يەنە بىر يېڭى ئۆلۈم - مۇسىبەتتىن قورقۇپ كېتىپ، دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەن بالىلارغا ئاش-تاماق بېرىپ، ئۆز قېشىدا ياتقۇزدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىككى تەرىپىدە مەھكەم چاپلىشىپ ياتقان بالىلارنى — جانىجان كىشىسىنىڭ ياۋىشىپ قالغان بالىلىرىنى قۇچاقلىغاندا ئاجايىپ ھېس - تۇيغۇلارنى باشتىن كەچۈرەتتى. قانداقلا بولمىسۇن بۇ بالىلارنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇتۇپ، ئۆلگەن چوڭ ئانىسىنى خىيالىغا كەلتۈرمەسلىك ئۈچۈن بالىلىق چېغىدا ئاڭلىۋالغان چۆچەكلەرنى ئۇلارغا پەس ئاۋازدا ئېيتىپ بېرىشكە باشلىدى. ئاكسىنىيە شورلۇق يېتىم بالا ۋانيوشكىنىڭ ھېكايىسىنى ئاستا ئېيتىپ، ئاخىرىنى مۇنداق چۈشۈرەتتى:

ئەي، ئاققۇ - غازلىرىم،
مىندۇرۇڭلار مېنى.
ئاق قانىتىڭلار ئۈستىگە،
ئاپىرىڭلار تېز ئۇچۇپ،
مېنى ئۆز ئېلىمگە —
تۇغۇلغان يېرىم كۆكسىگە...

شۇنىڭ بىلەن ئاكسىنىيە چۆچەكنىڭ ئايىغىنى تۈگىتەر - تۈگەتمەستىنلا بالىلارنىڭ تەڭ - باراۋەر، بىرتېكىس نەپەس ئېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلايتتى. مىشاتكا چەت تەرەپتە ئۇنىڭ مۇرىسىگە يۈزىنى مەھكەم يېقىپ ياتاتتى. ئاكسىنىيە مۇرىسى بىلەن مىشاتكىنىڭ ئارقىسىغا ساڭگىلاپ قالغان بېشىنى ئاستا تۆزەپ قوياتتى - دە، تۈيۈقسىز يۈرىكىدە رەھىمسىز قايغۇ - ھەسرەت-

نىڭ نەشتىرى سانجىلىۋاتقانلىقىنى، كېكىرەكنى سېزما بوغۇ-
ۋالغانلىقىنى ھېس قىلاتتى. ئۇ ئاچچىق كۆز يېشىنى تۆكۈپ،
ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلايتتى، ئەزاسى ھۆكۈرەشتىن تىترەپ كې-
تەتتى. ئەمما كۆز يېشىنى سۈرتەلمەيتتى، چۈنكى گىرىگورىينىڭ
بالىلىرى قولىدا ئۇخلاۋاتقانلىقتىن، ئۇلارنى ئويغاتقۇسى
كەلمەيتتى.

4

ئىلگىنچىنانىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئۆيىنىڭ بىردىنبىر ۋە
تىرىك ھوقۇقلۇق خوجايىنى بولۇپ قالغان كوشېۋوي ئىگىلىكنى
قايتا قۇرۇش ۋە يەنمۇ كېڭەيتىش يولىدا تېخىمۇ زور غەيرەت
بىلەن ئىشلەر دېگەن پىكىر يوللۇق بولاتتى، ئەمما ئەمەلىيەتتە
ئۇنداق بولماي چىقتى: مىشكىنىڭ ئىشلەشكە بولغان رىغبىتى
كۈنسېرى كېمەيدى، ئۆيدىن پات - پات چىقىپ كېتىدىغان بو-
لۇپ قالدى، كەچقۇرۇنلىرى پىشايۋاندا بەك ئۇزۇن ئولتۇراتتى،
تاماكا چېكەتتى، ئۆزىنىڭ ئىچكى ئىشى توغرۇلۇق پىكىر - خە-
يالغا چۆمەتتى. دۇناشكا ئېرىدە يۈز بەرگەن بۇ ئۆزگىرىشلەرنى
سەزمەي قالمىدى. بۇرۇن پۈتۈنلەي ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا
ئەمگەك قىلىدىغان مىشكىنىڭ بىردىنلا ھېچ سەۋەبسىز پالتىنى
ياكى رەندىنى تاشلاپ قويۇپ، بىر چەتتە ئارام ئېلىپ ئولتۇر-
غانلىقىنى بىرنەچچە قېتىم كۆزىتىپ ھەيران بولدى. ئېتىزدىمۇ
خۇددى شۇنداق ئەھۋال بولدى، قارا بۇغداي چاچىدىغان چاغ-
دا مىشكا ئۆكۈزلەرنى ئىككى ئايلانەۋرۈپلا توختىتىپ، تاماكا
ئورايتتى، ھەيدەلگەن يەرنىڭ ئوستىدە ئۇزاق ئولتۇرۇپ تاماكا
چېكەتتى، پىشانىسىنى پۈرۈشتۈرەتتى.

ئاتىسىنىڭ تۇرمۇش تەجرىبىسى جەھەتتىكى پەم - پاراسىتىنى مىراس قىلىۋالغان دۇناشكا تەشۋىش بىلەن ئويلايتتى: ئۇنىڭ قىزغىنلىقى ئۇزاققا بارمىدى... ياكى ئاغرىپ قالدى، ياكى بولمىسا ھۆرۈنلۈق قىلىۋاتىدۇ. مۇنداق‌ئەر بىلەن ئۆتسەم، ماڭا ئۇۋال بولىدۇ! مۇنداقچە ئويتقاندا، ئۇ بىگانە ئادەملەرنىڭ ئىشكى ئالدىدا تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقاندەك: يېرىم كۈن تاماكا چېكىدۇ، يېرىم كۈن سۆكۈنگىچىنى قاشلاپ ياتىدۇ، ئەمما ئەمگەك قىلىشقا ۋاقتى يوق... ئاچچىقىنى كەلتۈرمەسلىك ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن ئاستا سۆزلىشىپ بېقىش كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا، مۇنىدىن كېيىن ئۇ ئىگىلىك ئىشلىرىغا مۇشۇنداق سۇسلۇق قىلىۋېرىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئۆيىمىزدىن كەمبەغەلچىلىكنى كۈرجەك بىلەن كۆرەپ تۆگەتكىلى بولمايدۇ...»

بىر كۈنى دۇناشكا ئېھتىيات بىلەن سورىدى:

— مىشا، سەندە بۇرۇنقى ئەھۋال يوقمۇ ياكى ئاغرىپ قالدىڭمۇ؟

— مەندە نېمە ئاغرىق بولماقچى! بۇ يەردە ئاغرىقسىزمۇ يۈرەك سىقىلىدۇ، — دەپ زەردە بىلەن جاۋاب بەردى مىشكا، شۇنىڭ بىلەن ئۆكۈزلەرنى قوزغىتىپ، سېيالكىنىڭ ئارقىسىدىن يۈرۈپ كەتتى.

دۇناشكا گەپ سوراۋېرىشنى ئەپسىز كۆردى؛ ئەرگە ئۆگىتىش — ئەسلىدە ئاياللارنىڭ ئىشى ئەمەسقۇ. گەپ شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى.

دۇناشكا خاتا پەرەزدە بولغانمىدى. مىشكىنىڭ بۇرۇنقى قىزغىنلىقى بىلەن ئىشلىشىگە توسقۇن بولغان بىردىنبىر سەۋەب كۆكلىدە كۆندىن - كۈنگە ئۆسۈپ بېرىۋاتقان بىر ئىشەنچ، يەنى مەن ئۆز يېزامدا ۋاقىتتىن بۇرۇن ئولتۇراقلىشىپ قاپتىمەن دېگەن پىكىر ئىدى. مىشكا ئوكروك گېزىتىدىن فرونت خەۋەرلىرىنى

ئوقۇپ ياكى ھەر كۈنى كەچقۇرۇن ئەسكەرلىكتىن بوشاپ قايتىپ كەلگەن قىزىل ئارمىيە كازاكلىرىنىڭ پاراڭلىرىغا قۇلاق سېلىپ: ئاپىلا، ئىگىلىك ئىشلىرىغا بالدۇر كىرىشىپ قاپتىمەن، ئالدىراڭغۇلۇق قىپتىمەن... دەپ ئويلاپ قالدى ئىچىدە پۇشايمان قىلىپ. بولۇپمۇ يېزىلىقلارنىڭ كەيپىياتى ئۇنى كۆپرەك تەشۋىشلەندۈرەتتى: ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئوچۇقتىن - ئوچۇق سوۋېت ھاكىمىيىتى قىشقا قالماي تۈگەيدىكەن، ژرانگىل تاۋرىيىدىن باش كۆتۈرۈپ چىقىپتۇ، ئۇ ماختىنى بىلەن بىللە يۈرۈش قىلىپ، روستوفنىڭ قېشىغا كېلىپ قاپتۇ، ئىتتىپاقداشلار نوۋوروچكىغا ئىنتايىن كۆپ دېسانت چۈشۈرۈپتۇ...— دېيىشەتتى. بىر مەنە مىش - مىش گەپلەر ئارقا - ئارقىدىن يېزىغا تاراپ كەتتى. ئەسىرلەر لاگېرىدىن ۋە خاڭلاردىن قايتىپ كېلىپ، پۈتۈن بىر ياز ئۆيلىرىدە بېكار تاماق يەپ سەمىرىپ كەتكەن كازاكلار ئۆزلىرىنى ئالاھىدە تۇتۇشۇپ، كېچىلىرى ساموگون ئىچىشەتتى، ئۆز پاراڭلىرىنى قىلىشاتتى، مىشكا بىلەن ئۇچرىشىپ قالغاندا، سوغۇققانلىق قىياپەتكە كىرىۋېلىپ: «سەن گېزىت كۆرۈۋاتامسەن، كوشېۋوي، ئېيتقىنا، ژرانگېلنىڭ ئەھۋالى قانداق. ئۇنى تېز ئارىدا بىر ياقلىق قىلارمۇ؟ ئىتتىپاقداشلار يەنە بىزنىڭ ئۈستىمىزگە بېسىپكىلىۋېتىپتۇ،— دېيىشىدۇ، بۇ گەپ راست مۇ، يالغانمۇ؟» — دەپ سوراپ قويۇشاتتى.

بىر يەكشەنبە كۈنى كەچقۇرۇن پروخور زىكوف كەلدى. مىشكا ئېتىزدىن يېڭىلا قايتىپ كېلىپ، پەلەمپەينىڭ ئالدىدا ئۆرە تۇرۇپ يۇيۇنۇۋاتاتتى. دۇناشكا ئۈزۈك بىلەن ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرىۋاتاتتى، ئېرىنىڭ ياداڭغۇ، ئاپتاپتا كۆيگەن بوينىغا قاراپ، كۈلۈمسىرەيتتى. پروخور سالاملاشقاندىن كېيىن تۆۋەنكى پەلەمپەيدە ئولتۇردى - دە، سورىدى:

— گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ توغرۇلۇق ھېچنىمە ئاڭلىمىدىڭلارمۇ؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— ياق، — دەپ جاۋاب بەردى دۇناشكا، — ئۇ خەت يازمايدۇ.

سەن ئۇنى سېغىنىپ قالدىڭمۇ؟ — مىشكا يۈز - قولىنى ئېرتىپ بولۇپ، كۈلۈمسىرىمەستىلا پروخورنىڭ كۆزىگە قارىدى.

پروخور خۇرسندى - دە، چولاق قولىنىڭ بوش يېڭىنى تۈزەپ قويدى.

— ئەلۋەتتە سېغىندىم. ھەربىي خىزمەتنى باشتىن - ئاياغ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىشلەپ كەلگەنمىز.

— يەنە بىللە بولۇپ ئاخىرىغا يەتكۈزسەك دەپ ئويلامسىلەر؟

— نېمىنى؟

— ئاشۇ ھەربىي خىزمەتنى ئۆتەپ بولدۇق.

— مەن تېخى سېنى ئۇ قايتىپ كەلسە، بىللە خىزمەت قىلساق دەپ زارىقىپ كۈتۈۋاتامدىكىن دەپ ئويلاپتىمەن، — دېدى مىشكا يەنىلا كۈلمەستىن، — يەنە سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى ئۇرۇشۇشقا...

— سەن بۇ سۆزنى بىكار ئېيتىۋاتىسەن، مىخايىل، — دېدى پروخور رەنجىپ.

— نېمىشقا بىكار ئىكەن؟ مەن يېزىدا ئېقىپ يۈرگەن ھەر خىل گەپ - سۆزلەرنى ئاڭلاۋاتىمەن.

— مۇنداق سۆزنى مەن دەپتىمەنمۇ؟ نەدىن ئاڭلىدىڭ بۇ گەپنى؟

— سەن ئەمەس، سەن بىلەن گرىگورىيغا ئوخشاش «ئۆز كىشىلىرى»نىڭ كېلىشىنى كۈتۈۋاتقان ئادەملەر.

— مەن مۇنداق «ئۆز كىشىلەر»نى كۈتمەيمەن، ماڭا ھەممىسى ئوخشاش.

— مانا شۇ ساڭا «بەربىر» بولغىنى يامان. يۈر، ئۆيگە كىرەيلى، خاپا بولما. بۇ سۆزنى چاقچاق قىلىپ ئېيتىپ قويدۇم.

پروخور تازا كۆڭلى تارتماي پەلەمپەي بىلەن يۇقىرىغا چىقتى ـ دە، دالاننىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ تۇرۇپ، دېدى:

— ئىنىم، سېنىڭ چاقچاقلىرىڭ كۆڭۈللۈك ئەمەس... كونا ئىشنى ئۇنتۇش كېرەك. مەن بۇ كونا ئىشتىن ئاقلىنىپ بولغانمەن.

— كونا ئىشنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇۋېرىشكە بولمايدۇ، — دېدى مىشكا سوغۇقلا، شىرەنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇۋېتىپ. — كەل، بىز بىلەن ئولتۇرۇپ تاماق يە.

— رەھمەت، ئەلۋەتتە. ھەممىسى ئۇنتۇلۇۋەرمەيدۇ. مانا مەن قولۇمدىن ئايرىلدىم — بۇنى ئۇنتۇسامغۇ خۇشال بولاتتىم، ئەمما ئۇ ئۇنتۇلمايدۇ. ھەر لەھزە ئېسىڭگە چۈشىدۇ.

دۇناشكا شىرەگە داستىخان سېلىۋېتىپ، ئېرىگە قارىماستىن سورىدى:

— سېنىڭچە، ئاقلار ئارمىيىسىدە خىزمەت قىلغانلار ئۆمۈر بويى كەچۈرۈم قىلىنامدۇ؟

— خۇش، سەن قانداق ئويلىغانسىڭ؟

— مەن كوننىي ئەسكە چۈشۈرگەنىڭ كۆزى كور بولسۇن، دەپ ئويلىغانىدىم.

— بۇ، بەلكى، ئىنجىلنىڭ رىۋايىتى بويىچە شۇنداق تۇر، — دېدى مىشكا سوغۇقلا. — مېنىڭچە، ئادەم ئۆزىنىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن ھەمىشە جاۋابكار بولۇشى كېرەك.

— ھاكىمىيەت بۇ ھەقتە تېخى ھېچنېمە دېگىنى يوق، — دېدى دۇناشكا ئاستاغىنا.

دۇناشكا بىگانە ئادەم ئالدىدا ئېرى بىلەن سۆز تالىشىپ

قېلىشنى خالىمايتتى، ئەمما مىشكىنىڭ پروخورغا ئورۇنسىز چاقچاق قىلغىنى ۋە ئاكىسىغا ئوچۇقتىن - ئوچۇق دۇشمەنلىك بىلەن قاراش نىيىتىنى بىلدۈرگەنلىكى ئۇچۇن مىخايىلغا كۆڭلىدە بەك خاپا بولدى.

— ساڭا ھاكىمىيەت ھېچنېمە دېمەيدۇ، بۇ تۇغرۇلۇق سەن بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرمايدۇ، ئەمما ئاقلاردا خىزمەت قىلغانلىقى ئۇچۇن سوۋېت قانۇنى ئالدىدا جاۋاب بېرىشى كېرەك.

— ماڭىمۇ جاۋاب بېرىش كېرەك بولار؟ — دېدى پروخور قىزىقسىپ.

— سېنىڭ ئىشىڭ موزاينىڭ ئىشىدەك: قورسىقىڭ توپسىلا ئېغىلغا كىرىپ ئۇخلايسەن. خىزمەتكار سولداتتىن ھېچ نەرسە سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ. ئەمما گ ىگورىي ئۆيگە پەيدا بولۇش بىلەنلا ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. بىز ئۇنىڭدىن قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلىك ئىشىنى سۈرۈشتە قىلىمىز.

— سەن سۈرۈشتە قىلامسەن؟ — دۇناشكا كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، قولىدىكى بىر مىسكا سۈتنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويدى.

— مەنمۇ سۈرۈشتە قىلىمەن، — مىشكا سالماقلىق بىلەن جاۋاب بەردى.

— بۇ سېنىڭ ئىشىڭ ئەمەس... سەنسىرمۇ سوراقچىلار تېپىلىپ قالار. ئۇ قىزىل ئارمىيىدە ئۆز گۇناھىنى ئاقلىغۇدەك خىزمەت كۆرسەتتى.

دۇناشكىنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى. ئۇ شىرە يېنىغا ئولتۇرۇپ، پەشتامىسىنىڭ تۈرۈلۈپ قالغان يېرىنى قولى بىلەن سىيلاشقا باشلىدى. مىشكا ئايالىنىڭ ھاياجانلانغانلىقىنى بايقىمىغان كىشى بولۇۋېلىپ، ھامان بايىقى سالماقلىقى بىلەن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— سوراققا ئىلىش ماڭسۇ قىزىقارلىق ئىش، كەچۈرۈم قىلىش ئىشىغا كەلسەك، توختاپ تۇرۇش كېرەك... ئۇ قانچىلىك خىزمەت كۆرسەتتى، ئوبدانراق قاراپ بېقىش لازىم. ئۇ بىزنىڭ قېنىمىزنى ئاز تۆكمىدى. كىمنىڭ قېنى كۆپرەك تۆكۈلىدى، ئۇنى ئۆلچەش لازىم بولمىدۇ...

بۇ مىخايىلنىڭ دۇناشكا بىلەن ئۆي تۇتقانىدىن بۇيان بىرىنچى قېتىمقى جاڭجىلى ئىدى، ئاشخانىدا قولايسىز جىمجىتلىق باشلاندى. مىشكا ئونچىقماستىن سۆتىنى ئىچەتتى، ئاندا-ساندا ياغلىقى بىلەن ئاغزىنى سۈرتەتتى. پروخور تاماكا چەكىپ دۇناشكىغا قاراپ قويياتتى. كېيىن ئۇ ئىگىلىك توغرۇلۇق سۆز ئاچتى. يەنە يېرىم سائەت ئولتۇردى. كېتىش ئالدىدا:

— كرىلل گروموف كەلدى. ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ياق، ئۇ نەدىن كېلىپتۇ؟

— قىزىل ئارمىيىدىن. ئۇمۇ 1 - ئاتلىق دىۋىزىيىدە بولغان.

— ئۇ ھېلىقى مامونتوف قوشۇنىدا خىزمەت قىلغان گرومۇفمۇ؟

— نەق ئۆزى.

— قەيسەر جەڭچى ئىدى، — مىشكا سىيقىدا كۆلۈپ قويدى.

— نەدە ئۇنداق بولسۇن! بۇلاڭچىلىقتا ئۇ بىرىنچى ئىدى. بۇ ئىشقا ئۇنىڭ قولى ئەپلىك.

— ئۇنىڭ ھەققىدە سۆزلەپ بېرىشتى، ئۇ ئەسىرلەرنى رەھىمسىزلىك بىلەن چېپىۋەرگەن، ئاددىي سولدات بەتىنكىسى ئۈچۈن ئادەم ئۆلتۈرگەن، ئاددىمىنى ئۆلتۈرۈپ بەتىنكىسىدىن پايدىلانغان.

www.uyghurkitap.com

— شۇنداق ئىشنى بىزمۇ ئاڭلىغان، — دېدى پروخور بۇ سۆزگە قوشۇلۇپ.

— ئۇنىمۇ ئەپۇ قىلىش كېرەكمۇ؟ — دەپ سوردى مىشكا تۈلكىلىك بىلەن. — ئالاتاغالا دۇشمەنلەرنى ئەپۇ قىلىپ، بىزگىمۇ ئەپۇ قىلىڭلار دەپ ئەمر قىلغانسىكەن - دە، ياكى قانداق؟

— ھەي، نېمە دېيىش كېرەك... سەن ئۇنىڭدىن خۇلاسە چىقىرامسەن؟

ھە، مەن خۇلاسە چىقارغان بولاتتىم...، — مىشكا كۆزىنى قىستى، — مەن ئۇنىڭدىن شۇنداق خۇلاسە چىقارغان بولاتتىمكى، بۇنىڭ ئاقىۋىتىدە پۇسسىدا يېلى چىققان بولاتتى! ئۇ جاۋابكارلىقتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. ۋېشكىدا دونچىكا ① بار، ئۇ پىشانىسىنى سىيلاپ قويىدۇ.

پروخور كۈلۈپ دېدى:

— دوكىنىڭ دۇمبىسىنى گۆر تۇزلەيدۇ، دېگەن راست گەپ، ئۇ قىزىل ئارمىيىدىمۇ بۇلاڭ - تالاڭ قىلغان ئوخشىما بىلەن قايتىپ كەلگەن. ئۇنىڭ ئايالى مېنىڭ خوتۇنۇمغا ماختىنىپ، ئېرىم ماڭا بىر دانە ئايالچە پەلتۇ، نۇرغۇن كۆڭلەك يەنە باشقا ھەرخىل مال-مۇلۇكلەرنى ئەكەلدى، دەپ ئېيتىپ بەرگەن. ئۇ ماشىلاكنىڭ بىرىگادىسىدا بولۇپ، شۇ يەردىن ئۆيىگە قايتقان، ئۇنىڭ قېچىپ كەلگەنلىكى سۆزسىز، قورالىنىمۇ بىللە ئەكەلگەنلىكى مەلۇم.

— قانداق قورال؟ — دەپ سوردى مىشكا قىزىقىپ.

— قانداق قورال ئىكەنلىكى ناھايىتى ئېنىق: كالتە بەش ئاتار، ھە، تاپانچا، يەنە باشقا قورالمۇ بار بولۇشى مۇمكىن.

---

① دونچىكا — دون ئوبلاستلىق ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى تازىلاش پەۋقۇلئادە كومىسسىيسى — ت.

— ئۇ سوۋېتكە بېرىپ تەربىيىگا ئالدۇرىدىمۇ — يوق، بىلمەسمەن؟ پروخور كۈلۈپ، قولىنى شىلتىدى.

— ئۇنى ئۇ يەرگە ئارقان بىلەن سۆرەپمۇ ئاپىرالمايسەن! مېنىڭ قارىشىمچە، ئۇ قېچىپ يۈرسە كېرەك، ئۇ بۈگۈن بولمىسا، ئەتە ئۆيدىن كېتىپ قالمدۇ. ئەھۋالىدىن قارىغاندا، مانا شۇ كىرىلل يەنە ئۇرۇشقا قاتناشسام دەپ ئويلىسا كېرەك. ئەمما سەن مېنىڭ ھەققىمدە خاتا پىكىردە بولىدۇڭ. ياق، بۇرادەر، مەن ئۇرۇشۇپ بولدۇم، يەيدىغىنىمنى يەپ، ئىچىدىغىنىمنى ئىچىپ بولدۇم.

كۆپ ئۆتمەي پروخور كەتتى. بىرئازدىن كېيىن مىشكىمۇ ھويلىغا چىقتى. دۇناشكا بالىلارنىڭ تامىقىنى بېرىپ، ئەمدىلا ياتاي دەپ تۇراتتى. ئاڭغىچە مىشكا كىردى. ئۇنىڭ قولىدا قاپقا ئورالغان بىر نەرسە بارئىدى.

— نەگە يوقاپ كەتتىڭ؟ — دەپ سورىدى دۇناشكا سوغۇقلا.

— مەن ئۆزۈمنىڭ توي جابدۇقىنى ئەكەلدىم، — دېدى مىشكا مۇلايىم كۈلۈمسىرەپ.

ئۇ پۇختا ئورالغان مىلتىقنى، ئوق بىلەن دومبىسىپ تۇرغان ئوقدانىنى، بىر دانە تاپانچا ۋە ئىككى دانە قول گرانىتىنى يەشتى. بۇلارنى ئۆزۈن ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، كىچىككىنە تەخسىگە كىرسىن قۇيىدى.

— بۇنى نەدىن تاپتىڭ؟ — دۇناشكا قېشىنى قېقىپ، قورالنى كۆرسەتتى.

— مېنىڭ قورالىم، فرونتتىن ئەكەلگەنمەن.

— ئۇنى نەگە يوشۇرۇپ قويغانىدىڭ؟

— مەن ئۇنى نەگە يوشۇرماي، ئۆز پېتىچە ساقلاپ قالدىم.

— مانا قارا، سەن ئەسلىدە سىر بەرمەيدىغان ئادەم ئى-

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كەنسەن ـ دە، ھېچ نەرسە دېمىگەنسىڭ. ئايالىڭدىنمۇ سىر يوشۇرامسەن؟ "

مىشكا بىغەملىك قىياپەتتە كۈلۈمسىرىدى ـ دە، ئوچۇقلا خۇشامەتگۈيلۈق بىلەن دېدى:

ـ بۇنى بىلىپ نېمە قىلىسەن، دۇنيوشكا؟ بۇ ئايالالارنىڭ ئىشى ئەمەس. بۇ مۇلۇكقۇ، تۇرىۋەرسۇن، ئاغىچا قىز، بۇ نەرسە ئۆيدە ئوشۇقلۇق قىلمايدۇ.

ـ خۇش، ئۇنى ئۆيگە سۈرەپ كېلىپ نېمە قىلىسەن؟ سەن قانۇنچى ئادەمغۇ، ھەممىنى بىلىسەن... بۇ ئىش ئۈچۈن ساڭا قانۇن بويىچە جاۋاب بېرىشكە توغرا كەلمەسمۇ؟

مىشكا سۈرلۈك قىياپەتكە كىرىپ دېدى:

ـ سەن ئەخمەق! كىريوشكا گروموف قورال ئەكەلگەنىكەن ـ بۇ سوۋېت ھاكىمىيىتىگە زىيانلىق، مەن قورال ئەكەلگەن بولسام ـ بۇنىڭدىن سوۋېت ھاكىمىيىتىگە پايدىدىن باشقا ھېچ ئىش بولمايدۇ. بۇنى چۈشىنەمسەن؟ مەن كىمنىڭ ئالدىدا جاۋاب بېرىدىكەنمەن؟ نېمىدەپ چۈكۈلداۋاتقانلىقىڭنى خۇدا بىلىدۇ، يېتىپ ئۇخلا!

كوشۇوينىڭ پىكرىچە، ئۇنىڭ بۇ خۇلاسىسى بىردىنبىر توغرا ئىدى: ئەگەر ئاقلارنىڭ قالدۇق شايكىلىرى قورالىنى كېلىپ قالسا، ئۇ ھالدا ھوشيار بولۇپ تۇرۇش لازىم ئىدى. ئۇ مىلتىقى بىلەن تاپانچىسىنى كۆڭۈل قويۇپ تازىلىدى، ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ يورۇش ئالدىدا ۋېشېنسكايا‌غا يۈرۈپ كەتتى.

دۇناشكا ئۇنىڭ ھەربىي سومكىسىغا ئوزۇق ـ تۆلۈك قاچىلاۋېتىپ، ئەلىمگە چىدىماي ۋارقىرىدۇەتتى:

ـ سەن ھەممە ئىشنى مەندىن سىر ساقلايسەن! ئېيتقىنا، ئۇزاق يوقاپ كېتەمسەن، قايسى ئىش بىلەن كېتىۋاتىسەن؟ شۇمۇ كۇن بولدىمۇ، شۇمۇ تۇرمۇشمۇ! مېڭىشقا تەييارلىنىۋاتىـ

سەن، سەندىن بىر ئېغىز گەپ چىقمايدۇ!... سەن مېنىڭ ئېرىمۇ ياكى كېلىپ ـ كېتىپ تۇرغان بىگانە ئادەممۇ؟

ـ ۋېشكىغا كېتىۋاتىمەن، كومىسسىيىدە ئىشىم بار، شۇ يەرگە بارىمەن، ساڭا يەنە نېمە دېسەم بولىدۇ؟ مەن قايتىپ كەلگەندە، ھەممىنى بىلىسەن.

مىشكا ھەربىي دالا سومكىسىنى بىر قولىدا تۇتۇپ، دون قىرغىقىدىن پەسكە چۈشتى، قېيىقا ئولتۇرۇپ، ئۇنى نېرىقى قىرغاققا قاراپ تېز ھەيدەپ كەتتى.

× ×

ۋېشېنىسكايادا دوختۇرلۇق كومىسسىيىسىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن كېيىن مىشكىغا دوختۇر قىسقىچە مۇنداق دېدى:

ـ قەدىرلىك يولداش، سىز قىزىل ئارمىيە سېپىدە خىزمەت قىلىشقا يارىمايسىز. بەزگەك مادارىڭىزنى قورۇتۇۋېتىپتۇ. داۋالىنىش كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا، ئەھۋالىڭىز يامانلىشىدۇ. سىزدەكلەرنىڭ قىزىل ئارمىيىگە كېرىكى يوق.

ـ ئۇنىڭغا تاندىق ئادەملەر كېرەك؟ ئىككى يىل خىزمەت قىلدىم، ئەمدى كېرەك بولماي قالدىممۇ؟

ـ ئالدى بىلەن تېنى ساق ئادەملەر كېرەك. ئاۋۋال ساقىيىۋېلىڭ، شۇ چاغدا كېرەك بولىسىز. مۇنۇ رېتسېپنى ئېلىڭ، ئاپتېكىدىن خىنىن بېرىدۇ.

ـ شۇنداق ئىكەن ـ دە، ھەممىنى چۈشەندىم، ـ كوشېۋوي خۇددى قاشاڭ ئاتقا خامۇت كىيگۈزگەندەك، ئۇزاقىچە بېشىنى گىمناستۇركىسىنىڭ ياقىسىدىن ئۆتكۈزەلمەي، ئۇنى تەسلىكتە كىيدى ـ دە، ئىشتىنىنىڭ تۈگمىسىنى كوچىدا ئېتىپ،

توپتوغرا ئوكروك پارتىيە كومىتېتىغا قاراپ ماڭدى.

... مشكا تاتارىسكىغا يېزا ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى بولۇپ قالىتىپ كەلدى. ئۇ ئايالى بىلەن ئالدىراش تىنچلىق سوراشقاندىن كېيىن:

— ھە، ئەمدى قاراپ باقمىز! — دېدى.

— سەن بۇ گەپنى نېمە توغرۇلۇق دەۋاتىسەن؟ — دەپ سورىدى دۇناشكا ئەجەبلىنىپ.

— يەنە شۇ ئىش توغرۇلۇق.

— نېمە توغرۇلۇق؟

— مېنى رەئىسلىككە تەيىنلىدى. چۈشەندىڭمۇ؟

دۇناشكا غەمكىنلىك بىلەن قولىنى قولىغا ئۇرۇپ قويدى. ئۇ بىر نەرسە دېمەكچىدى، ئەمما مشكا ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمىدى، ئۇ ئەينەك ئالدىغا بېرىپ، رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن ماش رەڭ گىمناستۇركىسىنىڭ ئۈستىدىن باغلىغان كەمىرىنى تۈزەپ، يېزا سوۋېتىگە قاراپ يول ئالدى.

قىشتىن بۇيان ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ رەئىسلىكىنى مېخىنىڭ دېگەن چال ئۆز ئۈستىگە ئەكەلگەندى. بۇ ئادەمنىڭ كۆزى ئاجىز ھەم قۇلىقى ئېغىر بولۇپ، ئۆز ۋەزىپىسىنى بېجىرىشتە قىينىلىپ تۇرغانىدى، كوشۇۋىنىڭ ئۆز ئورنىغا كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇرسەن بولدى.

— مانا قەغەزلەر، لاچىنىم، مانا يېزا سوۋېتىنىڭ تامغىسى، ھەممىسىنى ئال، خۇدا ھەققى، — دېدى ئۇ سەممىيشادلىق بىلەن، چوقۇنۇپ قويۇپ، قوللىرىنى بىر - بىرىگە سۈركەپ كەتتى، — 80 گە كىردىم، ئەزەلدىن مەنسەپ ئىگىسى بولغان ئەمەسمەن، ئەمدى قېرىغان ۋاقتىمدا بۇنىمۇ كۆرۈشكە تۇغرا كەلدى... بۇ، ئەلۋەتتە، سىز ياشلارنىڭ ئىشى، بۇنداق ئورۇندا مەن نېمە قىلارمەن! ياكى كۆزۈم تۈزۈك كۆرمىسە، ياكى قۇلىقىم

ئاڭلىمسا... خۇداغا ئىبادەت قىلىدىغان ۋاقىت كەلدى، ئەمما مېنى رەئىس قىلىپ تەيىنلىگەنىدى...

مىشكا بازار ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئەۋەتكەن يولبورۇق ۋە بۇيرۇقلىرىنى كۆز يۈگۈرتۈپ قاراپ چىقىپ، سورىدى:

— كاتىپ قېنى؟

— نېمە؟

— ھەي، مۇنۇ تارتقۇلۇقنى، كاتىپ قېنى دەۋاتىمەن؟

— كاتىپمۇ؟ قارا بۇغداي تېرىشقا كەتكەن، ئۇ، بېشىغا چاقماق چۈشكۈر، بۇ يەرگە ھەپتىدە بىر قېتىم كىرىپ - چىقىپ كېتىدۇ. بەزىدە ۋېشېنسكايادىن ئوقۇشقا تېگىشلىك ھۆججەتلەر كېلىپ قالىدۇ، ئەمما ئۇ كاتىپنى ئىتىلار بىلەن ئىزدىسەڭمۇ تاپالمايسەن. شۇنداق قىلىپ، بەزى مۇھىم ھۆججەت نەچچە كۈندىن بۇيان ئوقۇلماي بېسىلىپ ياتىدۇ. مەن بولسام كەم ساۋات بىر ئادەم، ھەي، ساۋاتىم بەك تۆۋەن! خەتكە ئاران - ئاران قول قويىمەن. خەتنى پۈتۈنلەي ئوقۇيالمايمەن، پەقەت تامغىلا باسالايمەن...

كوشۇوي قاشلىرىنى چىمىرىپ، ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ سۇۋاقلىرى تۆكۈلۈپ چۈشكەن، پەقەت تېمىغا چۈمۈن چىچىپ رەسۋا قىلىۋەتكەن بەكمۇ كونا بىر پارچە پىلاكات چاپلانغان ئىشخانىسىنى سىنچىلاپ قاراپ چىقتى.

چال تۈيۇقسىز ئۆز ۋەزىپىسىدىن ئازاد بولغانلىقىغا شۈنچىلىك خۇشال بولدىكى، ھەتتا چاقچاق قىلىشقا جۈرئەت يەيدا قىلدى، كوشۇويغا لاتىغا ئورالغان تامغىنى بېرىۋېتىپ مۇنداق دېدى:

— مانا بۇ پۈتۈن يېزىنىڭ ئىقتىسادىي بايلىقى، نەقدىنە پۇل يوق، ئەمما سوۋېت ھاكىمىيىتى دەۋرىدە ئاتامانلىق گۇرۇرىسىنى تۇتۇشقا بولمايدۇ، ئەگەر خالىساڭ — ئۆزۈڭنىڭ قېرىلار

ئىشلىتىدىغان هاسا تايىقىمنى ساڭا بېرەي، ــ شۇنىڭ بىلەن چال چىشى يوق ئاغزى بىلەن كۈلۈمسىرەپ، ئۇزاق ۋاقىتتىن بۇيان ئالقىنى بىلەن ئۇپراپ، پارقىراپ كەتكەن ئاق موم دەرەخنىڭ ياسالغان هاسا تايىقىنى ئۇزاتتى.

ئەمما كوشۇوينىڭ چاقچاقلا خۇشتى يوق ئىدى. ئۇ ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ كۆرۈمسىز غېرىپ چىراي ئىشخانىسىغا يەنە بىر قېتىم نەزەر سېلىپ چىقتى ــ دە، قاپىقىنى تۈرۈپ خۇرسىنىدى:

ــ خۇش، بوۋا، سەندىن ئىشنى تاپشۇرۇۋالغانلىقىمغا هېساب قىلايلى. ئەمدى سەن بۇ يەردىن چىقىپ مومىيىڭنىڭ قېشىغا بارغىن، ــ ئۇ مەنىلىك كۆز ئىشارىتى بىلەن ئىشىكنى كۆرسەتتى.

شۇندىن كېيىن شىرە يېنىغا ئولتۇردى ــ دە، ئىككى جەينىكىنى يېيىپ، چىشلىرىنى مەھكەم چىشلەپ، ئېڭىكىنى ئالدىغا چىقىرىپ، ئۇزاققىچە يالغۇز ئولتۇرۇپ كەتتى. ياڭالا، ئۇ قانداق بىر ئىنتىلىك كۆچۈكى ئىدىكى، شۇ چاقىچە يەر كولاپ ۋاقىت ئۆتكۈزگەن، بېشىنى كۆتۈرمىگەن ۋە ئەتراپتا نېمە بولۇۋاتقانلىقىغا تۈزۈك قۇلاق سالمىغان... مۇشۇكا ئۆزىگە ۋە ئەتراپتىكى هەممە نەرسىگە قاتتىق ئاچچىقى كېلىپ، شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ، گىمناستىركىسىنى تۈزەتتى، ئۆينىڭ ئىچىدىكى بوشلۇققا كۆز تىكىپ، چىشلىرىنى قىسىپ تۇرۇپ، دېدى:

ــ كەپتەرچاقلىرىم، مەن سىلەرگە سوۋېت هاكىمىيىتىنىڭ قانداقلىقىنى كۆرسىتىمەن!

ئۇ ئىشىكنى مەھكەم ياپتى، زەنجىرىنى ئىلدى، شۇندىن كېيىن مەيدان ئارقىلىق ئۆيگە قەدەم تاشلىدى. چېركاۋنىڭ قېشىدا ياش يىگىت ئوبنىزوفنى ئۇچراتتى، ئۇنىڭغا مۇنداقلا بېشىنى ئېگىپ قويۇپ، يېنىدىن ئۆتۈپ كەتتى ــ دە، ئەمما تو-

ساتتىن كاللىسىغا بىر پىكىر كېلىپ، ئارقىسىغا بۇرۇلىدى ۋە دەرھال ئۇنى چاقىردى:

— ھەي، ئاندىرىيوشكا! توختاپ تۇرغىنا، بۇ ياققا كەل!

ئاق سېرىق تارتىنچاق يىگىت ئۇنچىقماستىن قېشىغا كەلدى. مىشكا چوڭ ئادەم بىلەن كۆرۈشكەندەك ئۇنىڭغا قولىنى سوزۇپ كۆرۈشتى:

— نەگە كېتىۋاتىسەن؟ دەريا تەرەپكىمۇ؟ خوپ، خوپ، دېمەك، تاماشاغا كېتىۋاتقان ئىكەنسەن ـ دە؟ ئىشىڭ بارمىدى ئۇ ياقتا؟ مەن سەندىن بىر نەرسە سورىماقچىدىم: سەن باشلانغۇچنىڭ يۇقىرى سىنىپىدا ئوقۇغانغۇ دەيمەن؟ شۇنداقمۇ؟ نامايىتى ياخشى، ئىداره خىزمىتىنى قىلالامسەن؟

— قانداق خىزمەت؟

— ھە، ئادەتتىكى خىزمەت. ھەر خىل خەت ـ چەك، ئالاقە قەغەزلىرى. بىلەمسەن؟

— سەن نېمە توغرۇلۇق دەۋاتىسەن، يولداش كوشۇۋوي؟

— ھېلىقى ئادەتتىكى ئالاقە ـ ھۆججەتلەر توغرۇلۇق، بۇنى بىلمىدىغانسەن؟ خۇش، چىقمىدىغان ھۆججەتلەر بولمىدۇ، باشقا ھەر خىل ھۆججەتلەر بولمىدۇ، — مىشكا ئارىسالدى بولۇپ بارماقلىرىنى مىدىرلاتتى ـ دە، جاۋاب كۈتمەستىنلا، قەتئىيلىك بىلەن دېدى، — بىلمەيدىغان بولساڭ، كېيىن ئۆگىنىپ كېتىسەن. مەن ھازىر يېزا ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى. سېنى — ساۋاتلىق بالا بولغانلىقىڭ ئۈچۈن — كاتىپلىققا تەيىنلەيمەن. ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ بىناسىغا بار، ئۇ يەردىكى ئىشلارنى كۆزدىن كەچۈر، ھەممە نەرسە شىرەلىك ئۈستىدە بېتىپتۇ، مەن پاتلا قايتىپ كېلىمەن. چۈشەندىڭمۇ؟

— يولداش كوشۇۋوي!

مىشكا قول شىلتىپ، سەۋرسىزلىك بىلەن دېدى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— بۇ توغرۇلۇق بىز سەن بىلەن كېيىن سۆزلىشىمىز، — رەپ، ئىشىكىگە كىرىش، — شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاستا بىر - بىر قەدەم تاشلاپ، كوچا بويلاپ يۇرۇپ كەتتى.

ئۆيىدە ئۇ يېگى شىم كىيىپ، يانچۇقىغا تاپانچىنى سالدى- دە، ئەينەكنىڭ ئالدىدا فۇراژكىسىنى ئالدىرىماي تۈزەپ كىيىپ، خوتۇنىغا دېدى:

— بىر جايغا ئىش بىلەن بېرىپ كېلىمەن. ئەگەر بىرى كېلىپ، رەئىس نەدە دەپ سوراپ قالسا، ھازىرلا قايتىپ كېلىدۇ، دېگىن.

رەئىسلىك خىزمىتى ئۇنىڭغا بەزىبىر ۋەزىپىنى يۈكلەيتتى... مىشكا ئاستا ۋە سالاپەتلىك قەدەم تاشلاپ كېتىۋاتاتتى؛ ئۇنىڭ يۈرۈشى شۇنچىلىك باشقىچە ئىدىكى، يېزىدىكى ئادەملەردىن بەزىسى يولدا ئۇچراشقاندا ئەتەي توختاپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كۈلۈپ قارايتتى. پروخور زىكوف تار كوچىدا ئۇچرىشىپ قېلىپ، چاقچاق بىلەن ئېھتىرام بىلدۈرۈپ، قاشاغا سۈرۈشىپ، چەتلىنىپ تۇردى - دە، سورىدى:

— نېمە ئىش بولدى ساڭا، مىخايىل؟ ئادەتتىكى كۈندىمۇ شۇنچە ياسىنىپ خۇددى پاراتتىن ئۆتكەندەك كېرىلىپ ماڭىسەن ... ياكى يېگىمباشتىن ئۆيلىنىشىڭ ئۇچۇن كېتىۋاتامسەن؟

— شۇنداقراق، — دەپ جاۋاب بەردى مىشكا لەۋلىرىنى مەنىلىك قىسىپ.

گرومووفنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ئۇ مېگىپ كېتىۋېتىپ تاماكا خالتىسىنى ئېلىش ئۈچۇن يانچۇقىغا قولىنى سالدى، كەڭ ھويلىغا ۋە ھويلا ئىچىدىكى تارقاق سېلىنغان ئۆي - قۇرۇلۇشلارغا، دېرىزىلەرگە سەگەكلىك بىلەن كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى.

كىرىلل گرومووفنىڭ ئانىسى دالاندىن چىقىپ كېلىۋاتاتتى.

قولىدا مالغا بېرىش ئۈچۈن ئۇششاق توغرالغان بىر داس كاۋا بولۇپ، ئارقىسىغا غادىيىپ ئاران كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقانىكەن. مىشكا موماي بىلەن ئېھتىرام بىلەن تەنچلىق سورىشىپ، پەلەمپەي تەرەپكە ماڭدى.

— هاممىچا، كېرىلل ئۆيدىمۇ؟

— ھە، ئۆيدە، كىر، — دېدى موماي چەتلىنىپ.

مىشكا قاراڭغۇ دالانغا كىرىپ، سىيپىلاپ ـ سىيپىلاپ ئىشىكنىڭ تۇتقىسىنى تاپتى.

كېرىلل ئىچكىرى ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئۆزى ئېچىپ، بىر قەدەم چېكىنىپ تۇردى. ساقال ـ بۇرۇتى پاكىز قىرىلغان، خۇش خۇي، ئازراق شىر كەيپ چىراي بىلەن ئۇ مىشكىغا سىنچى نەزەر بىلەن يالت قىلىپ بىر قارىۋالدى ـ دە، ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇپ، مۇنداق دېدى:

— يەنە بىر جەڭچى كەلدى! يۇقىرى ئۆت، كېرىشۈۋي، ئولتۇر، مېھمان بولىسەن، بىز بۇ يەردە ئاز ـ پاز ئىچىشىپ ئولتۇرغانىدۇق...

— داستىخىنىڭلار سېيراپ بولسۇن، قەدەھلەر شېرىن شارابقا تولسۇن، — مىشكا شىرە يېنىدا ئولتۇرغان مېھمانلارغا كۆز يۈگۈرتۈپ، ساھىبخانىنىڭ قولىنى سىقتى.

ئۇنىڭ بىمەزگىل كىرىپ قالغانلىقى ئوچۇقلا ئىدى. شىرەنىڭ ئالدىنقى بۇرجىكىدە قىيسىيىپ ئولتۇرغان، مىخايىل تۇنۇمايدىغان كەڭ يەلكىلىك كازاك سوئال نەزىرى بىلەن كېرىللغا يالت قىلىپ قاراپ، ئىستاكاننى نېرى سۈرۈپ قويدى. شىرەنىڭ نېرى تەرىپىدە ئولتۇرغان كوشۇنوفلارنىڭ يېراق تۇغقىنى سىمىن ئاخۇاتكىن مىخايىلنى كۆرۈپ، چىرايى تۇتۇلدى ـ دە، باشقا تەرەپكە قارىۋالدى.

ساھىبخان مىشكىنى شىرەگە تەكلىپ قىلدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— تەكلىپكىگە رەھمەت.

— ياق، سەن ئولتۇر، قاتاردىن قالما، بىز بىلەن ئولتۇ-رۇپ، هاراق ئىچ.

مىشكا شىرەگە كېلىپ ئولتۇردى. ساھىبخانىنىڭ قولىدىن ساھوگون توشقۇزۇلغان ئىستاكاننى ئېلىپ، بېشىنى ئەگدى:

— ئېسەن - ئامان قايتىپ كەلگەنلىكىڭنى تەبرىكلەيمەن، كىرىلل ئىۋانوۋىچ!

— رەھمەت. ئارمىيىدىن كەلگەنلىكىگە ئۇزاق بولدىمۇ؟

— خېلى بولدى، ئۇيلۇك - ئوچاقلىق بولۇپمۇ قالدىم.

— هە، سېنى ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولۇۋالدى، ئۆيلەندى دەپ ئاڭلىغانىدىم، شۇنداق تېز - هە؟ نېمە تارتىنىپ ئول-تۇرىسەن؟ هەممىنى ئىچىۋەت!

— ئىچكۈم يوق، ساڭا بىر ئىشىم بار ئىدى.

— ياق، هەرگىز! بۇ گېپىڭنى قوي! بۈگۈن مەن ئىش توغرۇلۇق سۆزلەشمەيمەن. بۈگۈن مەن دوستلىرىم بىلەن كۆڭۈل ئاچمەن. ئەگەر ئىشىڭ بولسا، ئەتە كەل.

مىشكا شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ، خاتىرجەم كۈلۈمسىرەپ دېدى:

— بۇ بىر كىچىك ئىش ئىدى، ئەمما كېيىنگە قالدۇرۇشقا بولمايدۇ. بىز بىردەملىك تالاغا چىقىپ سۆزلىشەيلى.

كىرىلل ئەپچىل تولغانغان قارا بۇرۇتىنى سىيلاپ، بىردەم ئۇنچىقمىدى، كېيىن ئورنىدىن تۇردى.

— مۇشۇ يەردە ئېيتساڭمۇ بولىۋېرىدۇغۇ؟ نېمىشقا بىز ئۇلپەتچىلىكنى بۇزىمىز؟

— ياق، چىقايلى، — مىشكا ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن، ئەمما قاتتىق تۇرۇپ تەلەپ قىلدى.

— ئۇنىڭ بىلەن چىقمامسەن، نېمە سودىلىشىپ ئولتۇرىسەن؟ — دېدى مىشكا تونۇمايدىغان كىشىگە يەلكىلىك كازاك.

كىرىلل كۆڭلى خالىماستىن ئاشخانىغا كىردى. ئۇ مەشىنىڭ ئالدىدا ئوچاق ئىشى بىلەن ھەپىلىشىۋاتقان خوتۇنىغا پىچىرلاپ:

— سەن بۇ يەردىن چىقىپ تۇر، كاتېرىنا! — دېدى — دە، ئۇزۇن ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ سوغۇققىنا سورىدى، — قانداق ئىش؟

— سەن ئۆيدە تۇرغىنىڭغا نەچچە كۈن بولدى؟

— نېمە بوپتۇ؟

— مەن سەندىن سوراۋاتىمەن، قانچە كۈندىن بۇيان ئۆيدە تۇرۇۋاتىسەن؟

— تۆت كۈن بولدىغۇ، دەيمەن.

— ئىنقىلابىي كومىتېتقا باردىڭمۇ؟

— تېخى بارمىدىم.

— ۋېشكىدىكى ھەربىي كومىتېتقا بېرىش نىيىتىڭ بارمۇ؟

— سەن بۇنى سۈرۈشتە قىلىپ نېمە قىلىسەن؟ ئىش بىلەن كەلگەن بولساڭ، ئېيت شۇ ئىشىڭنى.

— مېنىڭ ئېيتىدىغىنىمۇ شۇ ئىش.

— ئۇنداق بولسا، چىق، كۆزۈمدىن يوقال! سەن تۈز يەردىمۇ پۇتلىشىپ يۇرىدىغان زىغىردەك بىر نېمىسەن، مەن تېخى ساڭا ھېساب بېرىشكە تېگىشلىكمۇ؟

— مەن ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ رەئىسى. سەن ھەربىي قىسمىدىن ئالغان گۇۋاھنامەڭنى كۆرسەت.

— گەپ مۇنداق ئىكەن — دە! — كىرىلل گېپىنى سوزۇپ

سەگەكلەشكەن ئۆتكۈر كۆزلىرىنى نەق مىخايىلنىڭ قارىچوقىغا تىكتى. ــ هە، شۇ گەپ ئىكەن ــ دە!

ــ شۇ گەپ، چىقار گۇۋاهنامەڭنى!

ــ بۈگۈن يېزا سوۋېتىغا بارىمەن، شۇ يەرگە ئاپىراي.

ــ هازىر كۆرسەت!

ــ مەن ئۇنى بىر يەرگە قويۇپ قويغانىدىم.

ــ تاپ.

ــ ياق، هازىر ئىزدىمەيمەن. ئۆيۈڭگە قايىت مىخايىل، جاڭجاللىشىپ قالمايلى.

ــ سەن بىلەن بولىدىغان جاڭجىلىم قىسقا...، ــ مىشكا ئوڭ يانچۇقىغا قولىنى سالدى، ــ كىيىمىڭنى كىي!

ــ قوي، مىخايىل، ياخشىسى ماڭا تەگمە...

ــ يۈر، دەۋاتسەن ساڭا!

ــ نەگە؟

ــ ئىنقىلابىي كومىتېتقا.

ــ هېچ بارغۇم كەلمەي تۇرىدۇ، ــ كىرىللىنىڭ چىراي ئۆڭدى، ئەمما مازاق بىلەن كۈلۈمسىرەپ سۆزلىدى.

مىشكا سولغا قىيسىيىپ، يانچۇقىدىن تاپانچىسىنى ئالدى ــ دە، تەپكىنى قايرىدى.

ــ ماڭامسەن ــ يوق؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ ئاستا ئۇنىنى چىقىرىپ.

كىرىلل ئۇنچىقماستىن ئىچكىرى ئۆيگە ماڭغانىدى، ئەمما مىشكا يولىنى توسۇپ، كۆز ئىشارىتى بىلەن دالانىڭ ئىشىكىنى كۆرسەتتى.

ــ يىگىتلەر! ــ دەپ ۋارقىرىدى كىرىلل هودۇقمىغان بولۇپ، ــ مېنى قولغا ئالىدىغانىدەك تۇرىدۇ! هاراقنى مەن بولمىساممۇ ئىچىۋېرىڭلار!

ئىچكىرى ئۆينىڭ ئىشىكى داغدام ئېچىلىپ كەتتى. ئاخۇاتكىن بوسۇغىدىن ئاتلىغانىدى، ئەمماتاپانچىنىڭ ئۆزىگە قارىتىلغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال ئۆزىنى ئىشىكنىڭ دالدىسىغا ئالدى.

— يۈر، — دەپ بۇيرۇق قىلدى مىشكا كىرىللغا.

كىرىلل لەپەكلەپ ئىشككە ماڭدى، سۆرەلمىلىك بىلەن ئىشكىنىڭ تۈتقىسىنى تۈتقان بولدىيۇ، تۇيۇقسىز بىر ئىرغىپلا دالاندىن قېچىپ چىقىپ، سىرتقى ئىشكىنى جان - جەھلى بىلەن تاق قىلىپ قالدى - دە، پەلەمپەيدىن سەكرەپ چۈشتى. ئۇ ئېگىزىپ، هويلا ئارقىلىق باغقا يۈگۈرۈپ بارغۇچە مىشكا ئۇنىڭغا ئىككى پاي ئوق ئېتىپ تەگكۈزەلمىدى. مىشكا سول قولىنى ئېگىپ، جەينىكىنىڭ ئۈستىگە تاپانچىنىڭ ستوۋولىنىقويۇپ، پۇتلىرىنى كېرىپ يەنە نىشانغا ئالدى. ئۇچىنچى قېتىم ئېتىلغان ئوقتىن كېيىن كىرىلل قېقىلىپ يىقىلغاندەك بولدى، ئەمما ئۆزىنى ئوڭشۇۋىلىپ، شارتلا قاشانىڭ ئۈستىدىن سەكرەپ چۈشتى. مىشكا پەلەمپەيدىن يۈگۈرۈپ چۈشتى. ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىن ئۆينىڭ ئىچىدىن گۇم قىلىپ ئېتىلغان مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى، ئالدى تەرەپتە، ساراينىڭ ئاقارتىلغان تېمىنىڭ سۈۋاقلىرىنى ئوق تىتكىلەپ، يەرگە سۇر ئۇششاق تاش پارچىلىرى ياغدى.

كىرىلل تاپىنى يەرگە تەگمەستىن ئوڭايلا قاچتى. ئۇنىڭ مۆكچەيگەن گەۋدىسى يېپىشىل باراقسان ئالما شاخلىرى ئارىسىدىن غىل-پال كۆرۈنۈپ قالدى. مىشكا قاشادىن ئارتىلىپ چۈشكەندە يىقىلىپ كەتتى. يېتىپ تۇرۇپ قاچقۇنىغا يەنە ئىككى پاي ئوق ئاتقاندىن كېيىن يۈزىنى ئۆي تەرەپكە بۇرىدى. سىرتقى ئىشىك داغدام ئوچۇق ئىدى. پىشايۋاندا كىرىللنىڭ ئانىسى قولىنى كۆزىگە تۇتۇپ، باغقا قاراپ تۇراتتى. «ئاپىلا، گەپ - سۆز قىلمىشماستىلا ئۇنى جايىدا ئېتىپ تاشلاش كېرەك

ئۇگەن!» ــ دەپ بەھۇدە پۇشايمان يېدى مىشكا. ئۇ قاشانىڭ تۆۋىدە يەنە بىرنەچچە مىنۇت ياتتى، ئۆيگە پات ـ پات قاراپ قويۇپ، تىزىغا چاپلىشىپ قالغان لاينى ئىختىيارسىز كىرت ـ كىرت چۇشۇرۇپ تازىلىدى. ئاندىن ئورنىدىن تۇردى. قاشادىن تەسلىكتە ئارتىلىپ ئۆتتى ـ دە، تاپانچىنىڭ ئاغزىنى تۆۋەن قارىتىپ، ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

5

كرىلل گرومون، ئاخۇاتكىن ۋە بايا كوشۇوي گرومونىڭ ئۆيىدە كۆرگەن ھېلىقى ناتونۇش كازاك ھەممىسى قېچىپ كۆزدىن غايىپ بولۇشتى. شۇ كېچە يەنە ئىككى كازاك يېزىدىن قېچىپ كەتتى. ۋېشېنسكايادىن تاتارسكىغا دون پەۋقۇلئادده كومىسسىيەسنىڭ كىچىكرەك بىر ئەترىتى كەلدى. بەزى كازاك لارنى قولغا ئالدى، ھەربىي قىسىمدىن قەغەز ئالماي كەلگەن تۆت كازاكنى ۋېشېنسكايادىكى گۇناھ يۇيۇش روتىسىغا ئەۋەتىپ بېرىشتى.

كوشۇوي كۈن بويى ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ئىشخانىسىدا ئولتۇرۇپ، قاراڭغۇ چۈشكەندە ئۆيگە قايتاتتى، ئوقۇلاقلىق مىلتىقىنى كارىۋاتنىڭ يېنىدا قويۇپ، تاپانچىنى ياستۇقىنىڭ ئاسىتىغا تىقىپ قويۇپ، يېشىنمەستىلا يېتىپ، ئۇخلايتتى. كرىلل ۋەقەسىدىن كېيىن ئۈچ كۈن كېيىن ئۇ دۇناشكىغا:

ــ بىز دالاندا ياتايلى، ــ دېدى.

ــ نېمە ئۈچۈن؟ ــ دەپ ھەيران بولدى دۇناشكا.

ــ دۇشمەنلەر دېرىزىدىن ئوق ئېتىشى مۇمكىن. كارىۋات دېرىزىنىڭ يېنىدا.

دۇناشكا ئۇنچىقماستىن كارىۋاتىنى دالاغا ئاچىقتى، كەچ كىرگەندە سورىدى:

— ئۇنداق بولسا بىز توشقانلىق ئەھۋالىدا ھايات كەچۈرىدىكەنمىز — دە؟ قىش كېلىدۇ، بىز ھامان دالاندا تىقىلىپ كۇن ئۆتكۈزەمدۇق؟

— قىش كېلىشكە تېخى ئۇزۇن ۋاقىت بار، ھازىرچە بىزگە مۇشۇنداق كۇن ئۆتكۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ.

— «ھازىرچە» دېگىنىڭ زادى قاچانغىچە بولىدۇ؟

— كېرىۋىشكىنىڭ چېكىسىدىن تاس قىلىپ تۆشۈك ئاچقۇچە.

— ھە، ساڭا ماڭلىينى تۇتۇپ بېرەرمىكىن!

— بىر كۇن بولمىسا، بىر كۇن تۇتۇپ بېرىدۇ، — دەپ ئىشەنچلىك جاۋاب بەردى مىشكا.

ئەمما مىشكىنىڭ مۆلچىرى ئەمەلگە ئاشمىدى: كىرىلل گرومۇف ئۆزىنىڭ دوستلىرى بىلەن بىللە دوننىڭ نېرىقى تەرەپىگە بېرىۋالغاندىن كېيىن، ماخنونىڭ يېقىنلىشىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاش بىلەنلا دوننىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ، كراسنوكۇتسكايانى كەتكەندى، چۇنكى بۇ يەردە ماخنو بىلەن بىللە ئالدىنقى ئەترەتلىرى شۇ يەرگە يېتىپ كەپتۇ، دېگەن مىش — مىشلار تارالغانىدى. كېچىسى ئۇ يېزىغا كېلىپ — كېتىپتۇ، كوچىدا تاسادىپىي پروخور زىكوۋنى ئۇچرىتىپ قېلىپ: كوشۇۋيغا ئېيتىپ قوي، گرومۇف باش ئېگىپ سالام ئېيتتى، مېھمان بولۇپ بارىمەن، مېنى كۇتسۇن دەپ بۇيرۇق قىلغان، پروخور ئەتىسى ئەتىگەن ئۆزىنىڭ كرىلل بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانلىقىنى ۋە قىلىشقان گەپ — سۆزىنى مىشكىغا سۆزلەپ بەردى.

— ئۇنداق بولسا، كەلسۇن. بىر قېتىم قېچىپ كەتتى، ئىككىنچى قېتىمدا قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، مۇنداق ئادەملەر بىلەن

قانداق مۇئامىله قىلىش لازىملىقى توغرۇلۇق ماڭا ساۋاق بەردى، بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا رەھمەت، ــ دېدى مشكا پروخورنىڭ گېپىنى ئاكلاپ بولۇپ.

ماخنو ھەقىقەتەن يۇقىرىقى دون ئوكروكىنىڭ چېگرىسىدا پەيدا بولغانىدى. ئۇ كونكوف يېزىسى بوسۇغىسىدا ۋېشىنىسكايادىن ئۆزىگە قارشى ئەۋەتىلگەن بىر باتالىئون پىيادە ئەسكەرنى قىسقىلا جەڭدە قىرىپ تاشلىدى، ئەمما ئوكروك مەركىزىگە كىرمەستىنلا مىللېروۋو ئىستانسىسىغا قاراپ سىلجىدى، ئاندىن بۇ ئىستانسىنىڭ شىمالىدىكى تۆمۈرىولىنى كېسىپ ئۆتۈپ، ستاروبېلسك تەرەپكە كەتتى. ئەڭ ئاكتىپ ئاق گۋاردىيىچى كازاكلار ئۇنىڭ باندىسىغا قوشۇلدى، ئەمما بۇ كازاكلارنىڭ كۆپچىلىكى پۈرسەت كۈتۈپ، ئۆيلىرىدە قېلىشتى.

شۇنداق بولسىمۇ كوشېۋوي يېزىدا بولۇۋاتقان ئىشلارغا دىققەت بىلەن نەزەر سېلىپ، ھامان ھوشيارلىق بىلەن كۈن ئۆتكۈزەتتى. تاتارسكىدىكى ھايات ئۇنچىلىك سىلىق ئۆتۈۋاتقىنى يوق ئىدى. كازاكلار باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كەلگەن تۈرلۈك نەرسە يېتىشمەسلىك، موھتاجلىق تۈپەيلى سوۋېت ھاكىمىيىتىنى ھە دەپ قاغمشاتتى. يېقىندا قۇرۇلغان كوپېراتىپنىڭ كىچىككىنە دۇكىنىدا دېيەرلىك ھېچنېمە يوق ئىدى. سوپۇن، شېكەر، تۇز، كىرسىن، سەرەڭگە، موخورکا، ھارۋا مېيى قاتارلىق كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئەڭ زۆرۈر بولغان نەرسىلەر سېتىشقا يوق ئىدى. دۇكانىنىڭ قۇيۇرۇق تەكچىلىرىدە ئاسمۇلۇق فابرىكىسىدا ئىشلەنگەن قىممەت پاپىروسلار، بەزىبىر تۆمۈر ــ تەسەك ماللار يېتىمسىراپ ياتاتتى، بۇ ماللارغا ئاي ــ ئايلاپ خېرىدارلار چىقمايتتى.

كىشىلەر كىرسىنىنىڭ ئورنىغا كېچىلىرى كىچىك تەخسىگە ئېرىتىلگەن كالا يېغى ياكى قوي يېغىنى قۇيۇپ، جىنچىراغ قى-

لىپ ياقاتتى، موخوركىنىڭ ئورنىغا ھەركىم ئۆز ئائىلىسىدە تېرىلغان تاماكىنىڭ ياپراقلىرىدىن ياسىغان تاماكىنى چېكىشەتتى. سەرەڭگە يوق بولغانلىقتىن، چاقماق تاش ياكى تۆمۈرچىلەر ۋاقتىلىق ياسىغان پولات چاقماق تاش ئىشلىتىش كېڭ ئەۋج ئالدى. تېز ئوت تۇتاشتۇرۇش ئۈچۈن چاقماق پىلتىسىنى ئاپتاپپەرەسنىڭ كۆلى بىلەن قوشۇپ، قاينىق سۇدا قاينىتىشاتتى، ئەمما تازا ئادەتلەنمىگەنلىكتىن، ئوت يېقىش قىينىغا چۈشەتتى. مىشكا ھەر كۈنى كەچقۇرۇن ئىنقىلابىي كومىتېتتىن قايتىپ كېلىۋاتقاندا تاماكا چەككۈچىلەرنىڭ تار كوچىنىڭ بىر يېرىدە سورۇن تۈزۈپ، چاقماق تاشتىن ئوت چىقىرىۋاتقانلىقىغا تالاي قېتىم كۆز سالغانىدى، ئۇلار پەس ئاۋازدا ھاقارەتلىك سۆزلەرنى قىلىشاتتى، «سوۋېت ھاكىمىيىتى، بىزگە ئوت بەرا!» — دەپ قويياتتى. ئاخىردا، بىر كىنىڭ قۇرۇق پىلتىسىگە ئۇچقۇن چۈشۈپ، ئوت ئالاتتى — دە، ھەممىسى تۈتەپ تۇرغان ئوتنى ئىناقلىق بىلەن پۈۋلىشىپ، تاماكىسىنى تۇتاشتۇراتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنچىمىستىن زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، كۆرگەن — بىلگەن يېڭىلىقلىرىنى ئورتاقلىشاتتى. تاماكا يۆگەيدىغان قەغەزىمۇ يوق ئىدى. چېركاۋنىڭ قاراۋۇلخانىسىدا ساقلىنىدىغان نوپۇس دەپتەرلىرىنىڭ ۋاراقلىرىنى بىر — بىرلەپ ئاچقىتىپ تۇگىتىپ بولۇشتى، بۇلارنى تۇگەتكەندىن كېيىن، ئۆيلەردە تاماكا ئوراشقا بولىدىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى، مەيلى بالىلارنىڭ كونا دەرسلىكلىرى بولسۇن، مەيلى قېرىلارنىڭ مۇقەددەس كىتابلىرى بولسۇن، بىرىنى قويماي ئىشلىتىپ بولۇشتى.

مىلىخوفلارنىڭ قەدىمكى ھويلىسىغا پات — پات كېلىپ تۇرىدىغان پروخور زىكوف مىخايىلىدىن تاماكا چېكىشكە قەغەز ئېلىپ تۇراتتى، ئۇ بىر قېتىم غەمكىن ھالدا مۇنداق دېدى:

— خوتۇنۇمنىڭ ساندۇقىنىڭ قاپقىقى كونا گېزىتلەر

بىلەن چاپلانغاندى ــ بۇنىمۇ سويۇۋېلىپ تاماكا ئوراشقا ئىشلەتتىم. «يېڭى نەسىھەت» بار ئىدى، شۇنداق مۇقەددەس رىسالە ــ ئۇنىمۇ چېكىپ تۈگىتىپ بولدۇم. «كونا نەسىھەت»نى چېكىپ تۈگەتتىم. ئەۋلىيا ـ ئەنبىيالار يازغان ئاشۇ نەسىھەتلەر ئۈنچە كۆپ ئەمەس... خوتۇنۇمنىڭ نەسەبنامە دەپتىرى بار ئىدى، ئۇنىڭغا ھەممە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى، ئۆلۈكمۇ، تىرىكمۇ يېزىلغانىدى ــ بۇنىمۇ چېكىپ تۈگەتتىم. خۇش، ئۇنداق بولسا ئەمدى مەن تاماكىنى كاپوستا ياپرىقىغا ئوراپ چېكەمدىمەن ياكى، ئېيتايلۇق، قېرىنقىز ياپرىقىنى قۇرۇتۇپ قەغەز ئورنىدا ئىشلىتەمدىمەن؟ ياق، مىخايىل، قانداق بولمىسۇن، ماڭا گېزىت بەر. مەن تاماكا چەكمەي كۇن ئۆتكۈزەلمەيمەن. مەن گېرمان فرونتىدا بەزىدە بىر كىشىلىك نېنىمنى سەككىز چېكىم موخور-كىغا تېگىشكەنىدىم.

بۇ يىلقى كۈزدە تاتارىستاندىكى ھايات كۆڭۈللۈك ئەمەس ئىدى... خادىك ھارۋا بىلەن كالا ھارۋىسىنىڭ مايلانمىغان چاقلىرى غىچىرلاپ زارلىناتتى. قارىماي بولمىغانلىقتىن، تاسما جابدۇقلار بىلەن ئاياغ كىيىمى قۇرۇپ، يېرىلىشقا باشلىدى، ئەمما ھەممىدىن كۆڭۈلسىزرەكى تۈزنىڭ يوقلۇقى ئىدى. تاتارىستانلىقلار ۋېشىنىسكايادا نەچچىلىگەن سېمىز قويلىرىنى بەش قاداق تۈزغا تېگىشىپ، يولدا كەلگۈچە سوۋېت ھاكىمىيىتى ۋە ۋەيرانچىلىقنى قاغاپ، ئۆيلىرىگە قايتىشاتتى. بۇ لەنىتى تۈز مىخايىلنى ئورغۇن خاپىچىلىققا سالدى. بىر كۈنى يېزا سوۋېتىغا قېرىلار كېلىشتى. ئۇلار رەئىس بىلەن ئەدەبلىك سا-لاملاشتى، بېشىدىن شەپكىسىنى ئېلىشتى، ئۇزۇن ئورۇندۇققا قاتار ئولتۇرۇشتى.

ــ تۈز يوق، جانابىي رەئىس، ــ دېدى ئۇلارنىڭ بىرى.

ــ ھازىر جانابلار يوق، ــ دېدى مىشكا گەپنى تۇزىتىپ.

— مەرھەمەت قىلىپ كەچۈرگىن، كونا ئادەت بويىچە ئۆگىنىپ قاپتۇق... جانابلارسىز كۈن ئۆتكۈزۈش مۇمكىن، تۇزسىز مۇمكىن ئەمەس.

— خۇش، ئۇنداق بولسا، ئاتىلار، نېمە قىلساق دەيسىلەر؟

— سەن، رەئىس، تۇز ئەكىلىشكە ھەربىرىمىزنى قىل. مانىچىتىن ئۆكۈزلەردە تۇز توشۇشقا جان توشۇمايدۇ.

— مەن بۇ ئىشنى ئوكروكقا مەلۇم قىلدىم. ئۇ يەردىكىلەر بۇنى بىلىدۇ. تېز ئاردا تۇز ئەكەلمەكچى.

— ئاپتاپ چىقىۋاتىپ شەبنەم كۆزنى يەپ بولىدۇ، — دېدى قېرىلارنىڭ بىرى يەرگە قاراپ.

مىشكىنىڭ قېنى قىزىپ، شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ئۇ غەزەپتىن قىزىرىپ، يانچۇقىنى تەتۇر ئۆرىدى.

— مەندە تۇز يوق. كۆرۈۋاتامسىلەر؟ يېنىمدا تۇز ئېلىپ يۈرمەيمەن ۋە ئۇنى سىزلەرگە يەردىم قىلاي دەپ كولاپ بېرەلمەيمەن. چۈشەندىڭلارمۇ، ئاتىلار؟

— بۇ تۇز دېگەن نەرسە نەگە يوقالغانىدۇ؟ — دەپ سورىدى سىڭار كۆز چۇماكوف بىرئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن بىر كۆزى بىلەن ھەممەيلەنگە قاراپ ئەجەبلەنگەن ھالدا. — ئىلگىرى كونا ھۆكۈمەت ۋاقتىدا ھېچكىم ئۇ تۇغرۇلۇق سۆز ئاچمايتتى، ھەممە يەردە دۆۋىلىنىپ تۇراتتى، ھازىر بىر چىمدىم تۇز تاپالمايسەن...

— بىزنىڭ ھاكىمىيەتنىڭ بۇ ئىشتا ھېچقانداق مەسئۇلىيىتى يوق، — دېدى مىشكا ئەمدى سالماق بىلەن، — بۇ مەسىلىدە پەقەت ئاقلار ھاكىمىيىتى ئەيىبدار، ئۇ سىزلەرنىڭ كادىت ھۆكۈمىتىڭلار! بۇ ھۆكۈمەت شۇنچىلىك ۋەيرانچىلىق تۇغدۇرۇدىكى، ھەتتا تۇز ئەكىلىپ بېرىشكىمۇ ھېچقانداق تاتناش قورالى قالدۇرمىغان! تۆمۈرىيولنىڭ ھەممىسى بۇزۇلغان، ۋاگون-

لارمۇ ــ خۇددى شۇنداق...

مىشكا چاللارغا ئاقلارنىڭ چېكىنىشى ئالدىدا دۆلەتنىڭ مال ـ مۈلكىنى قانداق يوقاتقانلىقىنى، زاۋۇتلارنى پارتلاتقانلىقىنى، ئىسكىلاتلارغا ئوت قويغانلىقىنى ئۇزاق سۆزلەپ بەردى. بۇ ئىشلارنىڭ بەزىسىنى مىشكا ئۇرۇش ۋاقتىدا ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنىدى، بەزىسىنى ئاڭلىغانىدى، قالغانلىرىنى ئىلھامى تۇتۇپ كېتىپ، بىرلا مەقسەت بىلەن ــ جانىجان سوۋېت ھاكىمىيىتىگە بولغان نارازىلىقىنى باشقا ياقتا بۇراش ئۈچۈن ئويلاپ چىقارغانىدى. بۇ ھاكىمىيەتنى تەنە سۆزلەردىن قوغداش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا كىر يۇقتۇرماسلىق ئۈچۈن، ئۇ بەزى زەھەرسىز يالغانىنىمۇ قوشتى، ئەمما ئۆز ئىچىدە: ئاق گۋاردىيىچى مەلئۇنلارنى ئازراق قاغاپ قويسام، ھېچ ۋەقەسى بولماس. چۈنكى ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر جاڭگالنىڭ بۆرىلىرىغۇ، بۇنىڭدىن ئۇلارغا يېتىدىغان زەھەرى چاغلىق، بىزگىمۇ پايدا يوق... دەپ ئويلىدى.

ــ سىزلەر ئۇلارنى ــ بۇرژۇيلارنى ــ ئاددىيلا ئويلايدىغان، قولنىڭ ئۇچىدىلا ئىش قىلىدىغان خەق دەپ ئويلامسىلەر؟ ئۇلار ئەخمەق ئەمەس! ئۇلار قەنت بىلەن تۇزنىڭ نەچچە مىڭ پاتمان زاپاسلىرىنى پۈتۈن روسىيىدىن يىغىپ، ئالدىنئالا قىرىمغا ئەكەتتى، ئۇ يەردىن پاراخوتلارغا يۈكلەپ، باشقا مەملىكەتكە سېتىشقا ئېلىپ ماڭدى، ــ مىشكا كۆزلىرىنى پارقىرتىپ تۇرۇپ بۇ سۆزلەرنى قىلدى.

ــ ئۇنداق بولسا، ئۇلار چاق مايلايدىغان قارامايىنىمۇ قالدۇرماي ئەكەتتىمۇ؟ ــ دەپ سوردى سىڭار كۆز چۇماكوف يۇقىرىقى گەپكە ئانچە ئىشەنمەي.

ــ بوۋا، سەن ئۇنى ماڭا قالدۇرۇپ قويارمىكىن دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ سەن ئۇلارغا بەك كېرەكسەن، باشقا يەردىمۇ

ساڭا ئوخشاش ئەمگەكچى خەلق بار. ئۇلار قاراماينى كىمگە سېتىشنى ياخشى بىلىدۇ! ئۇلار قولىدىن كەلسە ھېچنېمە قالدۇرماي ئېلىپ ماڭغان بولاتتى، خەلق ئاچلىقتىن ئۆلەمدۇ ـ ئۆلمەمدۇ، ئۇلارنىڭ نېمە كارى.

ـــ بۇ، ئەلۋەتتە، شۇنداق، ـــ دەپ قوشۇلدى قېرىلارنىڭ بىرى، ـــ بايلارنىڭ ھەممىسى قان شورىغۇچىلار. ئادەم بېيىغانسېرى دۇنياغا تويمايدىغانلىقى ئەزەلدىن مەلۇملۇق. دەسلەپكى چېكىنىش ۋاقتىدا ۋېشكىدا بىر سودىگەر ھەممە نەرسىلىرىنى ھارۋىغا باستى، يېپ ـ يېڭنىچە پۇتۇن مال ـ مۈلكىنى قالدۇرماي ئالدى، نەق شۇ چاغدا قىزىللار يېقىنلىشىپ كېلىۋاتاتتى، بۇ سودىگەر بولسا ھامان ھويلىدىن چىقماي، جۇۋا كىيىۋالغان پېتى ئۆينىڭ ئىچىدە يۇگۇرۇپ يۈرۈپ، تامدىكى مىخلارنى ئامبۇر بىلەن سۇغۇرۇۋاتاتتى. «مەن لەنىتىلەرگە بىر تال مىخنىمۇ قالدۇرۇشنى خالىمايمەن!» ـــ دەيتتى ئۇ. ئۇنداق بولغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ قاراماينى ئەكىتىشىمۇ ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەس.

ـــ ئۇغۇ شۇنداق، ئەمدى بىز تۈزسىز قانداق قىلىمىز؟ـــ دەپ ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن سوردى ماكسايېۋ دېگەن چال گەپنىڭ ئاخىرىدا.

ـــ بىزنىڭ ئىشچىلىرىمىز تۈزنى پات ـ ئارىدا يېگىدىن قازماقچى، ئاڭغىچە مانچقا ھارۋا ئەۋەتىشكە بولىدۇ، ـــ دېدى مىشكا ئېھتىياتكارلىق بىلەن.

ـــ خەلق ئۇ يەرگە بېرىشنى خالىمايدۇ. قالماقلار ئۇ يەردە ئېسكىلىك قىلىدۇ، كۆلدىن تۈز ئالغىلى قويمايدۇ، ئۆكۈزلىرىنى تارتىۋالىدۇ. مېنىڭ بىر تونۇشۇم ئۇ يەردىن قۇرۇق قامچىسى بىلەن قايتىپ كەلدى. كېچىسى ۋېلىكوكىنەژىسكايانىڭ نېرىسىدا ئوچ قوراللىق قالماق كېلىپ، ئۆكۈزلىرىنى ھەيدەپ

كېتىپتۇ. ئۇلار ئۆكۈزنىڭ ئىگىسىگە كېكىردىكىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ: «ئاغزىڭنى يۇم، بوۋاي، ئۇنداق بولمىغاندا شۇم ئۆلىسەن...»، ــ دەپتۇ. قېنى شۇ يەرگە بېرىپ باققىنا!

ــ كۆتۈپ تۇرۇشقا تىرغرا كېلىدۇ، ــ دەپ خۇرسىنىپ قويدى چۈماكوف.

مشكا قېرىلار بىلەن ئاران كېلىشىپ، بىر ئامالاپ يولغا سالدى. ئەمما ئۇ ئۆيدە يەنە شۇ تۈز مەسىلىسى تۇغرۇلۇق دۇناشكا بىلەن قاتتىق گەپ تەگمىشىپ قالدى. ئوۋۇمەن، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى دۇناسۇۋەتتە دەز پەيدا بولدى...

بۇ سوغۇقچىلىق مشكا بىروخورنىڭ ئالدىدا گىرىگورىي تۇغرۇلۇق سۆز ئاچقان ھېلىقى ئەستىن چىقمايدىغان كۈندىن باشلانغانىدى، بۇ كىچىككىنە ئارازلىق تېخى ئۇنتۇلمىغانىدى. بىر كۈنى مشكا كەچلىك تاماقتىن كېيىن:

ــ شورپاڭنىڭ تۇزى يوققۇ، كېلىنچەك ياكى تۇزى كەم بولسا يېيىلىپ تۇگەر، تۇزلۇق بولسا يەرگە تۆكەر ــ دېگەندەك ئىشمۇ بۇ.

ــ ھازىر بۇ ھاكىمىيەتنىڭ ۋاقتىدا تۇزلۇق تاماق دېگەن نەرسە بولمايدۇ. بىزدە قانچىلىك تۇز قالغانلىقىنى بىلەمسەن؟

ــ قانچىلىك؟

ــ ئىككى چاڭگال.

ــ ئىش ياماں، ــ دەپ خۇرسىنىدى مشكا.

ــ ئەقىللىق ئادەملەر يازدا مانچقا تۇز ئەكىلىشكە بېرىپ قايتىشتى، ئەمما سېنىڭ بۇ توغرۇلۇق ئويلاشقىنىڭ ۋاقتىڭ بولمىدى، ــ دېدى دۇناشكا تەنە بىلەن.

ــ نېمە بىلەن بارىمەن؟ ئۆيلەنمەي تۇرۇپ، دەسلەپكى يىلدىلا سېنى ھارۋىغا قوشسام ئەپلەشمەس، تايانچىلار تېخى كارغا يارىمسا...

ـــ سەن چاقچىقىڭنى قويۇپ تۇرا! ئالدىرىماي تۇر، تۈزى يوق تاماق يەيسەن تېخى ـــ شۇ چاغدا چاقچاق قىلارسەن!

ـــ نېمە ماڭا زەھىرىڭنى چاچىسەن؟ راستىنى ئېيتقاندا، مەن بۇ تۈز دېگەن نەرسىنى ساڭا نەدىن ئەكىلىپ بېرىمەن؟ سىلەر خوتۇن كىشىلەر مانا شۇنداق خەق... سىلەرگە كېكىرىپ، قۇسقىچە بەرگەندە ئاندىن ھېساب. ئەگەر ئاشۇ ئېتىك قۇرىسۇن لەنىتى تۈز بولمىسا، مەن قانداق قىلىدىكەنمەن؟

ـــ كىشىلەر ئۆكۈزلەر بىلەن مانىچقا بېرىپ كەلدى، ھازىر ئۇلارنىڭ تۈزىمۇ بار، ھەممە نېمىنى سۈرلەيدۇ، بىز بولساق بەتتەم، لاۋزا تاماق يەيمىز...

ـــ قانداق بولمىسۇن كۈنىمىز ئۆتۈۋاتىدۇ، دۇنە. تېخى ئاردا تۈز ئەكەلمەكچىمىز ياكى بىزنىڭ روسىيەدە بۇ بايلىقنى ئاز دەپ ئويلامسەن؟

ـــ سىلەردە ھەممە نەرسە كۆپ.

ـــ سىلەر دېگىنىڭ كىملەر؟

ـــ قىزىللار.

ـــ سەن ئۆزۈڭ قانداق؟

ـــ ساڭا قانداق كۈرۈنگەن بولسام، ئاشۇنداقمەن، يالغان ـ ياۋىداقنى سۆزلىدىڭلار ـ سۆزلىدىڭلار: «بىزدە ھەممە نەرسە مول بولىدۇ، ھەممىمىز باراۋەر بایاشات ياشايمىز...» مانا سىلەرنىڭ بايلىقىڭلار: شورپىغا سېلىشقا تۈز يوق!

مىشكا چۆچۈپ ئايالىغا قارىدى ـ دە، چىرايى ئۆڭدى.

ـــ نېمە دېگىنىڭ بۇ، دۇناخا؟ نېمە دەۋاتىسەن؟ بۇنداق گەپنى قىلىش مۇمكىنمۇ؟

ئەمما دۇناشكا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قالدى: ئۇنىڭمۇ قەھر ـ غەزىپى قاينىاپ، ئاپئاق ئاقىرىپ كەتتى ـ دە، ۋارقىراپ سۆزلەشكە ئۆتتى:

— خۇش، مۇشۇنداق ئۆتۈش مۇمكىنمۇ؟ نېمە ئالىيپ قارايسەن؟ سەن، رەئىس، تۈزسىز كىشىلەرنىڭ مىلىق گۆشى ئىششىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلەمسەن؟ كىشىلەرنىڭ تۇز ئورنىغا نېمە يەۋاتقانلىقىنى بىلەمسەن؟ شورتاڭ يەرنىڭ توپىسىنى قېزىۋاتىدۇ، ئۇلار نېچايىۋ قورغاننىڭ نېرىسىغا ئۆتۈپ كەتتى، ئاشۇ توپىنى شورپىغا سالىدۇ... بۇنى سەن ئاڭلىدىڭمۇ؟

— توختاپ تۇر، شاۋقۇن كۆتۈرمە، ئاڭلىدىم... ئۇندىن كېيىنچۇ؟

دۇناشكا قوللىرىنى شاپىلاقلىدى.

— ئۇندىن كېيىن نەگە بارماقچى؟

— بىر ئىلاج قىلىپ بۇنىڭغا چىدىماش كېرەك ئەمەسمۇ؟

— سەن ئۆزۈڭ چىدا!

— مەنغۇ چىدايمەن، ئەمما سەن... مانا سىلەر مېلىخوفلارنىڭ ئەسلى ماھىيىتىگىلار سەندە تېشىغا تېپىپ چىقتى...

— بۇ قانداق ماھىيەت ئىكەن؟

— ئەكسىيەتچىل ماھىيەت، مانا شۇنداق ماھىيەت! — مىشكا ئاستا شۇ سۆزنى دېدى ـ دە، شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇ ئايالىغا بېشىنى كۆتۈرمەستىن يەرگە قارىۋالدى. ئۇ سۆزلىگەندە لەۋلىرى دىر ـ دىر تىترەيتتى، — ئىككىنچى شۇنداق سۆزلەيدىغان بولساڭ، مەن سەن بىلله تۇرمايمەن، بۇنى بىلىپ قوي! سېنىڭ دەۋاتقانلىرىڭ دۇشمەننىڭ سۆزى...

دۇناشكا يەنە بىر نېمىدەپ ئېتىراز بىلدۈرمەكچىدى، ئەمما مىشكا كۆزىنى ئالايتۇرۇپ، مۇشتىنى كۆتۈردى.

— ئاغزىڭنى يۇم! — دېدى ئۇ بوغۇق ئاۋاز بىلەن.

دۇناشكا قىلچە قورقماستىن، ئېرىگە ئوچۇقلا قىزىقىش بىلەن قاراپ قالدى، بىرئازدىن كېيىن ۋەزمىن ۋە خۇش‌خۇيلۇق بىلەن:

ـــ خوپ، ماقۇل، نەدىكى بىر بولمىغۇر گەپنى تالىشىپ ئولتۇردۇق... تۇز بولمىسمۇ كۇنىمىز ئۆتەر! ـــ دېدى. ئۇ بىرئاز ئۇنچىقماي تۇردى ـ دە، مىشكا ياخشى كۆرىدىغان مەيىن تەبەسسۇمى بىلەن مۇنداق دېدى، ـــ بولدى، خاپا بولما، مىشا! بىز ئايالالارنىڭ ھەممە سۆزنگە ئاچچىقلىنىۋەرسەڭ، يۈرەك توشمايدۇ. كاللاڭ ئەخمەقلىشىپ قالغانىدا، نېمە سۆزلەرنى دېمەيسەن... شەربەت ئىچەمسەن ياكى قېتىق قۇيۇپ بېرەيمۇ؟

دۇناشكا ياش بولۇشىغا قارىماستىن، خېلى كۆپ تۇرمۇش تەجرىبىسىگە ئىگە بولۇپ قالغانىدى، گەپ تالاشقاندا قانداق يەردە چېكىش تۇرۇشنى، قانداق يەردە يېۋىشىپ يول قويۇش كېرەكلىكىنى بىلەتتى...

ئارىدىن ئىككى ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن گىرىگورىيېدىن خەت كەلدى. ئۇ ئۆز خىتىدە: ژرانگېل فرونتىدا ياردەمدار بولىدۇم، بىرئاز ساقىيىۋالغاندىن كېيىن ئەسكەرلىكتىن قايتىپ كېلىشىم ئېھتىمال، دەپ يېزىپتۇ. دۇناشكا خەتنىڭ مەزمۇنىنى ئېرىگە قىسقىچە مەلۇم قىلغاندىن كېيىن ئېھتىيات بىلەن سورىدى:

ـــ مىشا، ئۇ قايتىپ كەلسە، ئۇ چاغدا بىز قانداق ئۆتىمىز؟

ـــ بىزنىڭ ئۆيگە كۆچۈپ كېتىمىز. ئۇ يالغۇز مۇشۇ ئۆيدە تۇرار، مۇلۇكنى بۆلۈشۈۋالىمىز.

ـــ بىزگە بىللە تۇرۇشقا بولمايدۇ. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇ ئاكسىنىيىنى ئەكىرىۋالارمىكىن.

ـــ بىللە تۇرۇشقا مۇمكىن بولغان تەقدىردىمۇ، بەرىبىر مەن ئاكاڭ بىلەن بىر ئۆيدە تۇرالمايمەن، ـــ دېدى مىشكا گەپنى چورتلا قىلىپ.

دۇناشكا ھەيران بولۇپ قېشىنى كەردى.

ـــ نېمىشقا، مىشا؟

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ.

— بۇنىڭ سەۋەبى — ئۇنىڭ ئاقلارغا خىزمەت قىلغانلىقىمۇ؟

— نەق شۇنداق.

— سەن ئۇنى ياخشى كۆرمەيسەن... بۇرۇن سەن ئۇنىڭ بىلەن دوست ئىدىڭ!

— ئۇنى ياخشى كۆرۈپ، بېشىمغا تاج قىلامدىمەن! ئاۋۋال دوست ئىدۇق، ھازىر دوستلۇقىمىز تۈگىدى.

دۇناشكا يىپ ئېگىرىشكە ئولتۇردى. چاق بىر ئۆلچەمدە غۇيۇلدايتتى. ئېگىرىلىۋاتقان يىپ ئۈزۈلۈپ كەتتى. دۇناشكا چاقنىڭ گەردىشىنى قولى بىلەن بېسىپ توختاتتى. يىپنى ئېشىپ ئولاۋېتىپ ئېرىگە قارىماستىن:

— ئۇ قايتىپ كەلسە، كازاكلاردا خىزمەت قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا نېمە ئىش كېلەر؟ — دەپ سورىدى.

— سوت قىلىنىدۇ، ھەربىي سوت.

— سوت ئۇنىڭغا قانداق ھۆكۈم چىقىرار؟

— مەن بۇنى بىلمەيمەن، مەن سوتچى ئەمەس.

— ئېتىشقا ھۆكۈم قىلىپ قالارمۇ؟

مىشكا مىشاتكا بىلەن پولىيوشكا ئۇخلاۋاتقان كارىۋاتقا قاراپ ئولارنىڭ بىر تېكىس نەپەس ئېلىۋاتقانلىقىغا قولاق سالدى، ئاندىن پەس ئاۋاز بىلەن:

— بۇنى ھېچنېمە دەپ بولمايدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

دۇناشكا بۇ توغرۇلۇق ئارتۇق گەپ سورىمىدى. ئەتىسى ئەتىگەن كالىنى سېغىپ بولۇپ، ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا كىردى:

— گرىشا پات - ئارىدا قايتىپ كېلىدىكەن. سېنى خۇشال قىلاي دەپ كىردىم.

ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن، سۇ قۇيۇلغان قازاننى ئوچاقنىڭ ئۈستىگە قويدى - دە، قولىنى كۆكسىگە باستى. دۇناشكا ئۇنىڭ

لاپ قىلىپ ئوت ئالغان يۈزىگە قاراپ مۇنداق دېدى:

— سەن بەك خۇشال بولۇپ كەتمە. بىزنىڭ ئادەم ئۇنى سوتتىن قۇتۇلالمايدۇ، دەيدۇ. ئۇنىڭغا قانداق ھۆكۈم قىلىدىغانلىقىنى خۇدا بىلىدۇ.

ئاكسىنىيىنىڭ نەملەشكەن پارقىراق كۆزلىرىدە بىر سېكۇنت قورقۇش يالت قىلىپ ئۇچقۇنلىدى.

— نېمە ئۇچۇن؟ — دەپ سورىدى ئۇ سۆزىنى ئۇزۇك-ئۇزۇك تەلەپپۇز قىلىپ، ئەمما ئاغزىدا كېچىكىپ پەيدا بولغان كۈلكىنى تۇختىتىشقا ھامان قادىر بولالماي قالدى.

— قوزغىلاڭ ئۇچۇن، ھەممە ئىش ئۇچۇن.

— يالغان! ئۇنى سوت قىلمايدۇ. سېنىڭ مىخايىلنىڭ ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ، پالچىمۇ چىقىپتۇ تېخى!

— بەلكى، سوتمۇ قىلماس، — دۇناشكا بىردەم ئۇنچىقمىدى، كېيىن خۇرسىنىشىنى بېسىپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئۇ ئاكامغا ئۆچ... بۇ ئىش يۈرىكىمگە قاتتىق تەگدى — بىراق ئاغزىمدىن چىقىرالمايمەن! ئاكامغا ئىنتايىن ئىچىم ئاغرىيدۇ! ئۇ يەنە ياردار بولۇپتۇ... ئۇنىڭ ھاياتى نېمىدېگەن كېلىشمىگەن ھايات...

— ئۇ كەلسە بولاتتى، بالىلارنى ئېلىپ، بىر يەرگە كېتىپ، كۆزدىن نېرى بولاتتۇق، — دېدى ئاكسىنىيە ھاياجانلىنىپ.

ئۇ نېمىشقىدۇر بېشىدىن رومىلىنى ئېلىپ، ئۇنى قايتىدىن ئوردى، ئورۇندۇق ئۈستىدىكى قاچا-قۇچىلارنى مەقسەتسىز نېرى-بېرى يۆتكەپ قويدى، شۇنداق بولسىمۇ ۋۇجۇدىنى قاپلىغان ئالغان كۈچلۈك ھاياجاننى ھېچقانداق قىلىپ باسالمايتتى.

ئۇ ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ، كونىراپ جۇلىقى چىققان پەشتامىسىنىڭ قاتلاقلىرىنى تىزىغا يېيىپ سىيلىقلاشقا باشلىغانىدا قوللىرىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى دۇناشكا بايقاپ قالدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

دۇناشكىنىڭ گېلىغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بولدى، ئۇنىڭ يىغلىغۇسى كېلىپلا تۇراتتى.

ــ ئانام ئۇنى كۆرەلمەي دۇنيادىن ئۆتتى...ــ دېدى ئۇ ئاستىلا، ــ خوپ، مەن چىقاي، مەشكە ئوت يېقىشىم كېرەك.

دالاندا ئاكسىنىيە ئالدىراپ ـ تېنەپ ئۇنىڭ بويىنىدىن سۆيدى، ئاندىن قولىنى تۇتۇۋېلىپ سۆيۈپ قويدى.

ــ سەن خۇشالمۇ؟ ــ دەپ سوردى دۇناشكا ئۇزۇك، پەس ئاۋاز بىلەن.

ــ ھە، ئازراقلا، كىچىككىنە...ــ دەپ جاۋاب بەردى ئاكسىنىيە گەپنى چاقچاقىغا ئايلاندۇرۇپ، قاپساپ كەلگەن كۆز يېشىنى كۆلۈمسىرەش بىلەن يوشۇرۇشقا تىرىشىپ.

6

مىللىروۋو ئىستانسىسىدا گىرىگورىيغا ھەربىي سەپتىن قايتقان بىر قىزىل كوماندىر سۆپىتىدە پۇقرالارنىڭ بىر ھارۋىسىنى تېپىپ بېرىشتى. ئۆيگىچە بولغان يول ئۇستىدە ئۇ ھەربىر ئوكراينىن يېزىسىدا ئات ئالماشتۇرۇپ، بىر سوتكىدىن كېيىن يۇقىرىقى دون ئوكروكىنىڭ چېگرىسىغا يېتىپ كەلدى. دەسلەپكى كازاك يېزىسىدا ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ رەئىسى ــ ھەربىي سەپتىن يېقىندا قايتقان ياش قىزىل ئارمىيە جەڭچىسى مۇنداق دېدى:

ــ يولداش كوماندىر، سىزگە كالا ھارۋىسىدا ئولتۇرۇپ يول مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ. بىزنىڭ پۈتۈن يېزىدا پەقەت بىرلا ئات بار، يەنە كېلىپ ئۇچ پۇت بىلەن ماڭىدۇ. ئاتلارنىڭ ھەممىسىنى چېكىنىش ۋاقتىدا كۇبانىدا قالدۇرۇپ قويدۇق.

ــ بىرنېمە قىلىپ شۇ ئات بىلەن يېتىۋالسام بولۇر-

مىكىن؟ ــ دېدى گرىگورىي شەرەنى بارمىقى بىلەن تاگىلدىتىپ قويۇپ، ئوچۇق چىراي رەئىسنىڭ شادىمان كۆزلىرىگە سىناق نەزىرى بىلەن قاراپ.

ــ يېتىپ بارالمايسىز، بىر ھەپتە يول يۈرسىڭىزمۇ بەربىر يېتىپ بارالمايسىز! سىز خاتىرجەم بولۇڭ، ئۆكۆزلىرىڭىز يارامليق، قەدىمى ئىلدام، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىز بەربىر ۋېشىنسكىيانغا ھارۋا ئەۋەتمەكچىمىز، تېلېفون سىملىرىنى ئايرىتىش زۆرۈر بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ، بۇ ئۇرۇشتىن كېيىن بۇ يەردە ئۇزاق ۋاقىت تاشلىنىپ قويۇلغان سىم؛ سىزگە ھارۋا ئالماشتۇرۇشقىمۇ توغرا كەلمەيدۇ، ئۆيىڭىزنىڭ ئۆزىگە ئايرىپ قويمىدۇ، ــ رەئىس سول كۆزىنى پۇرۇشتۇرۇپ، ھىجىيىپ قويدى، ئاندىن مۇغەمبەرلىك بىلەن كۆزىنى قىسىپ، قوشۇپ قويدى، ــ سىزگە ئەڭ ياخشى ئۆكۈزلەرنى بېرىمىز، ھارۋىنى بىر تۈل ياش چوكان ھەيدەيدۇ... بىزنىڭ بۇ يەردە شۇنداق بىر جاننىڭ ئايىتى بارکى، بۇنىڭدىن ئارتۇقى ئۇخلىسىڭىز چۈشىڭىزگە كىرمەيدۇ! بۇنىڭ بىلەن يول يۈرسىڭىز ئۆيىڭىزگە قانداق بېرىپ قالغانلىقىڭىزنى تۈيماي قالمىسىز. مەنمۇ ئەسكەرلىكتە بولغان ــ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ھەربىيلەر موھتاج بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلىمەن...

گرىگورىي ئۇنچىقماستىن كاللىسىدا ئويلاپ كۆردى: يول ئۇستىدە ھارۋا كۈتۈش ــ ئەخمەقلىق، پىيادە مېڭىشقا يول يىراق، ئۇنىڭ سۆزىگە ماقۇل دەپ، كالا ھارۋىسى بىلەن بولسىمۇ يۈرۈپ كېتىش كېرەك.

بىر سائەتتىن كېيىن ھارۋا كەلدى. ھارۋا بەك كونا بولۇپ چاقلىرى غىچىرلايتتى، شوتىسىنىڭ ئارقا بالداقلىرى سۇنۇپ تۈگىگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىمەرۋالىق بىلەن بېسىلغان نەچچە باغلام ئوت ھارۋىدىن چۈۋۈلۈپ ساڭگىلاپ تۇراتتى.

ئۇرۇشا ـ ئۇرۇشا مۇشۇ ئاقمۇەتكە قالغان ئىكەنمىز ـ دەپ دەپ ئويلىدى گرىگورىي ئەبجىقى چىققان ئەسكى ھارۇغا يىرگىنىش بىلەن قاراپ. ئايال ھارۇنكەش قامچىسىنى شىلتىپ، ئۆكۈز بىلەن ياندىشىپ ماڭغانىدى. ئۇ ھەقمقەتەن قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن ناھايىتى چىرايلىق ئايال ئىكەن. ئەمما بۇي ـ تۇرقىغا ماس كەلمىگەن يوغان ئەمچەكلىرى قەددىنى بىرئاز بۇزۇپ تۇراتتى، يۇمىلاق ئىڭىكىدىكى قىيپاش تارتۇقى چىرايىنى گويا بېشىدىن كۆپ ئىش ئۆتكەنىدەك يامان قىياپەتكە كىرگۈزۈپ قويغان ھەمدە قاڭشىرىدىكى تېرىقتەك ئۇششاق ئالتۇنسىمان سەپكىل ياپياش، قىپقىزىل يۈزىنى قېرى چىراي قىلىپ قويغان.

ئايال رومىلىنى تۈزەپ، كۆزلىرىنى قىسىپ، گرىگورىيغا دىققەت بىلەن قاراپ چىققاندىن كېيىن سورىدى:

ـــ ئاپىرىدىغان ئادەم سەنمۇ؟

گرىگورىي پەلەمپەيدىن تۇرۇپ، شىنىلىنىڭ ئالدىنى ئەتتى.

ـــ مەن. سىمنى ھارۇغا باستىڭمۇ؟

ـــ ماڭا قارغىش تېگمىتىمۇ ئۇلارنىڭ يۈكىنى باسىدىغانغا؟ ـــ دەپ چاڭىلداپ كەتتى كازاك ئايال، ـــ ھەركۈنى ھارۇا ھەيدە، ھەركۈنى ئىش ـ ئەمگەك! ئۇلارغا مېنىڭ جېنىم تۆمۈرمىكەن؟ سىمنى ئۆزلىرى باسار، باسمىسا مەيلى ـــ ھارۇنى بوش ھەيدەپ كېتىۋېرىمەن!

ئو نەچچە ئورام سىمنى سۆرەپ كېلىپ ھارۇغا باستى، رەئىس بىلەن ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ كۆتۈرۈپ، ئەمما بەكمۇ ئاچچىقلانماي تىللىشىپ قويدى، ئاندا ـ ساندا گرىگورىيغا سىناق نەزەرى بىلەن قىيا قاراپ قويدى. رەئىس تۈل چوكانغا سەممىي زوقلىنىش بىلەن قاراپ، دائىم كۈلۈپ تۇراتتى. بەزىدە: كۆردۈڭمۇ، بەزدە مانا شۇنداق ئايالالار بار! سەن ئىشەنمىگەنىدىڭ!

دېگەنـدەك قـىلىپ گـرىگورىيغا كۆزىنـى قىسـىپ قويياتتـى.

يېزىدىن چـىققاندا خـازان بولـغان قوڭـۇر كۆزگـى دالا يىراقتىن — يىراققا سوزۇلۇپ كەتكەنىدى. شۇدىگەرلىكتىن كۆـ كـۈچ تۆتۈن يولنى كېسـىپ ئۆتۈپ، ئۆمىلەپ كېلىۋاتاتتى. يەر تېرىغۇچىلار قۇرۇپ قالـغان ياۋا ئوت ـ چۆپلەرنى كۆيدۈرۈۋاـ تاتتى. ئاچچىق ئىس ـ تۈتۈن گرىگورىيدا مۇڭلۇق خاتىرىلەرنى ئويغاتتى: بىر چاغـلاردا گرىگورىيمۇ قاقاس دالادا كۆزگى شۇـ دىگەر ھەيدىگەن. كېچىلىرى يۇلتۇزلار چاراقلاپ تۇرغان قاپقاراڭـ غۇ ئاسمانغا تالاي قېتىم كۆز تىككەن، كۆكنىڭ قەرىـدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقان تـوپ ـ توپ غازلارنىڭ قاقىرلاشلىرىغا قۇلاق سالـ غانىدى... ئۇ بىئارام بولۇپ چۆپنىڭ ئۈستىدە توغنىپ ياتاتتى، يان تەرەپتىن ھارۋا ھەيدىگۈچى ئايالغا كۆز سېـلىپ قويياتتى.

— قانچە ياشقا كىردىڭ، كېلىنچەك؟

— ئاتمىشقا كىرەي دەپ قالدىم، — دەپ نازـ كەرەشمە بىلەن جاۋاب بەردى ئايال كۆزلىرى بىلەنلا كۈلۈمسىرەپ.

— ياق، چاقـچىقىڭنى قوي.

— يىگىرمە بـىر.

— ياپياش تۇرۇقلۇق تۇل بولۇپ قالدىڭمۇ؟

— ھە، تۇلمەن.

— ئېرىڭنى قەيەرگە ئەۋەتىۋەتتىڭ؟

— ئۆلتۈرۈشتى.

— ئۇزاق بولدىمۇ؟

— بىر يىلدىن ئاشتى.

— قوزغىلاڭ ۋاقتىدىمۇ؟

— قوزغىلاڭدىن كېـيىن، كۆز كىرىش ئالدىدا.

— خوپ، تۇرمـۇشۇڭ قانداق ئۆتۈۋاتىدۇ؟

— بىر ئامالـلاپ ئۆتۈۋاتىمەن.

— زېرىكىشلىكتۇ؟

ئايال گرېگورىيغا سىنچىلاپ قارىدى ـ دە، كۆلكىسىنى يوشۇرۇپ، رومىلىنى لەۋلىرىنىڭ ئۈستىگە سۈرۈپ قويدى. ئۇ سۆزلىگەندە ئاۋازى غۇۋا چىقتى، ئۇنىڭ ئاھاڭىدا قانداقتۇر يېڭى ئۆزگىچىلىك پەيدا بولدى:

— ئىش ـ ئەگەكتە زېرىكىشكە ۋاقىت نەدە؟

— ئەرسىز ئايال زېرىكمەمدۇ؟

— قېينى ئانام بىلەن بىللە تۇرىمەن، ئائىلىمىزدە ئىش كۆپ.

ئايال يۈزىنى گرېگورىيغا بۇرىدى. ئۇنىڭ قارىقۇمچاق ياڭاقلىرىدا قىزىللىق جىلۋىلەندى، كۆزلىرىدە سارغۇچ ئۇچقۇن پەيدا بولۇپ، شۇ ھامان ئۆچتى.

— سەن نېمە توغرۇلۇق دەۋاتىسەن؟

— خۇددى شۇ توغرۇلۇق.

ئايال لەۋلىرىدىن رومىلىنى تارتىپ قويدى ـ دە، سوزۇپ سۆزلەشكە باشلىدى:

— ھەي، بۇ دۆلەتمۇ يېتەرلىك! ئالەمدە ياخشى كىشىلەر قۇرۇپ قاپتۇمۇ...، — سەل توختاپ، سۆزىنىيەنە داۋاملاشتۇردى، — مەن ئېرىم بىلەن تېخى رەپسقە بولۇشنىڭ تەمىنى تېتىپ ئۈلگۈرمىگەنىدىم. بار ـ يوقى بىر ئاي بىللە ئۆتتۇق، ئۇندىن كېيىن ئۇنى ئەسكەرلىككە ئەكەتتى. ئۇنىڭسىزمۇ بىر ئامال-لاپ كۈنۈمنى ئۆتكۈزۈۋاتىمەن. ھازىر خېلى يېنىكلىشىپ قالدىم، ياش، كازاكلار يېزىغا قايتىپ كېلىشتى، ئۇنداق بولمىغاندا تەس ئىدى. چۇ، ھەي، قاشقا! چۇ، تېزرەك ماڭ! مانا شۇنداق، جەڭ-چى يىگىت! مېنىڭ تۇرمۇشۇم ئاشۇنداق.

گرېگورىي ئۇنىچىقمىدى. ئۇنىڭغا بۇنداق كىنايىلىك ئاھاڭدا سۆزلىشىنىڭمۇ كېرىكى يوق ئىدى. ئۆزىمۇ بۇ توغرۇ-لۇق گەپ ئاچقىنىغا پۇشايمان قىلىپ قالدى.

يوغان سېمىز ئۆكۈزلەر ھامىان بىر قېلىپتا ئارانلا سۆرۈلۈپ ماڭاتتى. بىر ئۆكۈزنىڭ ئوڭ مۈڭگۈزى بىر زامانداۋ سۇنۇپ كەتكەن بولۇپ، ماڭلىيغا قاراپ قىڭغىر ئۆسكەنىدى. گرىگورىي ھارۋا ئۈستىدە جەينىكىگە يۆلىنىپ، كۆزلىرىنى سەل يۇمۇپ ياتاتتى. ئۇ كىچىك ۋاقتىدا ۋە كېيىنرەك يېشى چوڭايغان مەزگىللەدە ئىشقا سالغان ئۆكۈزلەرنى ئېسىگە چۈشۈرۈشكە باشلىدى. بۇ ئۆكۈزلەرنىڭ رەڭگى، بوي تۈرقى، مىجەز - خۇلقى ئوخشاش ئەمەس ئىدى، ھەتتا ھەرقايسىسىنىڭ مۈڭگۈزى ئۆزگىچە شەكىللەد ئىدى. بىر زامانداۋ مېلىخوفلارنىڭ ئائىلىسىدىمۇ ئەنە شۇنداق مۈڭگۈزى يان تەرەپكە قىيسىيىپ قالغان مېيىپ بىر ئۆكۈز بار ئىدى. بۇ ئۆكۈز ياۋۇز ھەم ھەييار ئىدى، ئادەمگە قىپقىزىل قان سىزىقلىرى قاپلىغان كۆز ئېقى بىلەن قىيا قارايتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ قېشىغا ئارقا تەرەپتىن كەلسە تېپىشكە ئۇرۇناتتى، ھەمىشە ئىشىنىڭ ئالدىراش يېيتىدە، كېچىسى ئوتلىۋالسۇن دەپ ئوتلاقتا قويۇپ بەرگەندە ئۆيگە قاچاتتى ياكى — تېخىمۇ يامانراقى — ئورمانىنىڭ ئىچىگە ياكى بولمىسا يىراقتىكى سايلارغا يوشۇرۇنۇۋالاتتى، گرىگورىي پات - پات ئاتقا مىنىپ، دالا ئىچىنى كۆن - كۈنلەپ كېزىپ، ئۇنى ئىزدەيتتى، بۇ ئۆكۈز ئەمدى تېپىلمايدۇ، دەپ ئويلىغان ئۇزگەندە، تۇيۇقسىز بىر جىرانىڭ تۆۋىدە قويۇق ئۆسكەن تىكەنلىك تاغالچە دەرەخزارلىقى ئارىسىدىن ياكى شاخلىرى باراقسان قېرى ياۋا ئالمىنىڭ سايىسىدىن تېپىۋالاتتى. بۇ بىر مۈڭگۈزلۈك شەيتان باشبەغنى قانداق چىقىرىپ تاشلاشنىمۇ بىلەتتى، كېچىسى ئېخىلىنىڭ ئىشىكىدىكى چىگكىنى مۈڭگۈزى بىلەن يېشىپ تاشلاپ، تالاغا بوشىنىپ چىقاتتى - دە، دوندىن ئۇزۇپ ئۆتۈپ، ئوتلاقنى كېزىپ يۈرەتتى. بۇ ئۆكۈز ئۆزۈۋاقتىدا گرىگورىيغا نۇرغۇن كۆڭۈلسىزلىك ۋە خاپىچىلىق تېپىپ بەرگەن...

www.uyghurkitap.com

— مۇنۇ مۆڭگۈزى سۇنغان ئۆكۈز ياۋاشمۇ— قانداق؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي.

— ياۋاش. هه، قانداق؟

— مۇنداقلا سوراپ قويدۇم.

— باشقا دەيدىغان گەپ بولمىسا، «مۇنداقلا» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزىمۇ ياخشى، — دېدى هارۇنكەش ئايال كۈلۈمسىرەپ.

گرىگورىي گەپ قىلمىدى. ئۇنىڭغا ئۆتمۈشنى، تىنچ هاياتنى، ئىش - ئەمگەكنى، ئۇرۇشقا تەئەللۇق بولمىغان بارلىق ئىشلارنى ئويلاش كۆڭۈللۈك ئىدى، چۈنكى بۇ يەتته يىلغا سوزۇلغان ئۇرۇش ئۇنى ئىنتايىن تويدۇرۇۋەتكەنىدى، ئۇرۇشنى ئويلىسىلا ياكى هەربىي خىزمەتكە مۇناسىۋەتلىك كىچىككىنە بىر ئىشنى ئويلىسىلا يۈرىكى ئاغرىغانلىقىنى ۋە ئىچى تىت - تىت بولۇۋاتقانلىقىنى هېس قىلاتتى.

ئۇ ئۇرۇشۇپ بولدى، شۇ ئۇرۇشقىنىمۇ يېتەر، ئۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىۋاتىدۇ، ئەمدىلىكتە ئىگىلىك ئىشىغا كىرىشمەكچى، بالىلىرى بىلەن، ئاكسىنىيە بىلەن بىللە ئۆتمەكچى. ئۇ فرونتتىكى چاغدىلا ئاكسىنىيىنى ئۆيگە ئەكىرىۋېلىپ بالىلارغا قاراتقۇزىمەن، ئۇنى قېشىمدا تۇرغۇزىمەن دەپ قەتئىي قارارغا كەلگەنىدى. بۇ ئىشنى باشقا ئاچقىش كېرەك، قانچىلىك تېز بولسا، شۇنچە ياخشى.

گرىگورىي ئۆيدە شىنېل بىلەن ئۆتۈكنى سېلىپ تاشلاپ، پۇتىغا چوك چورۇق كىيىشنى، كازاكلارنىڭ ئادىتى بويىچە، شالۋۇرنىڭ پۇچقىقىنى ئاق يۇڭ پايپاقنىڭ ئىچىگە تىقىپ، ئىللىق كەمزۇلنىڭ ئۈستىگە ماتاچەكمەننى يېپىنىپ، ئېتىزغا چىقىشنى هۇزۇرلىنىپ خىيالىدىن ئۆتكۈزەتتى. ساپاننىڭ تۇتقۇچىدىن تۇتۇپ، نەم يول - يول تاپ بويلاپ قوشنىڭ ئارقىسى

دىن مېڭىش، تالقانلانغان تۇپراقنىڭ چۈچۈمەل پۈرىقىنى، يىلتىزى كېسىلگەن چۆپلەرنىڭ ئۆتكۈر ھىددىنى چاڭقاقلىق بىلەن پۇراش قانداق راھەت. يات يۇرتتا تۇپراقنىڭمۇ، ئوت - چۆپ-نىڭمۇ پۈرىقى باشقىچە پۇرايدۇ. ئۇ پولشىدا، ئوكرائىنادا ۋە قىرىمدا تالاي قېتىم كۆڭ شۋاقنىڭ شېخىنى ئالقىنىدا ئېزىپ پۇراپ بېقىپ، غەمكىنلىك بىلەن ئويلاپ كېتەتتى: «ياق، بۇ بىزنىڭكىدەك ئەمەس، بۇنىڭ پۇرىقى يات...»

ئەمما ھارۋا ھەيدىگەن ئايال بەك زېرىككەنىدى. ئۇ-نىڭ سۆزلىشىپ ماڭغۇسى كېلەتتى. ئۇ ئۆكۈزلەرنى ھەيدەشنى تاشلاپ قويۇپ، ئەپلىكرەك جايلىشىۋالدى - دە، قامچىنىڭ تاسما پۆپۈكىنى ئويناپ، گرىگورىيغا كۆز تىكىپ، ئۇنىڭ پۈتۈن زېھنىنى بىر يەرگە يىغقان يۈزىگە، تۆۋەن قارىغان كۆزلىرىگە ئۇزاققىچە يەر ئاستىدىن قاراپ ئولتۇردى. چېچىغا ئاق كىرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئانچىلىك قېرىمۇ ئەمەس، ئۆزى غەلىتىرەك ئا-دەمدەك قىلىدۇ، — دەپ ئويلىدى ئايال، — دائىم كۆزلىرىنى پۈرۈشتۈرىدۇ، نېمىشقا پۈرۈشتۈرىدىغاندۇ؟ ئۇنىڭدىكى شۇنچىلىك ھارغىنلىقنى دېمەمسەن، خۇددى يۈك بېسىلغان ھارۋىنى تارتىپ كېتىۋاتقاندەك... ئەمما چىرايى جايىدا. پەقەت چېچىنىڭ ئېقى كۆپ، بۇرۇتىمۇ خېلىلا ئاقارغان. ئەمما چىرايىدا گەپ يوق. ئۇ نېمىنى ئويلايدىغاندۇ شۇنچە؟ باشتا چاقچاق باشلىغاندەك قىلغانىدى، ئەمما كېيىن جىمىپ قالدى. نېمىشقىدۇر ئۆكۈز توغرىلىق گەپ سورىدى. سۆزلىشىدىغان گېپى بولمىغانلىقتىنمۇ، قانداق ياكى قورقۇۋاتقاندۇ؟ ئۇنداقمۇ كۆرۈنمەيدۇ. ئۇنىڭ كۆز-لىرى قەتئىي. ياق، كېلىشكەن كازاك، پەقەت ئاجايىپراق. مەيلى، ئۇنچىقماي ئولتۇرىۋەر، دۇمچەك شەيتان! سەن ماڭا بەك كېرەك بولۇپ تۇرۇپسەن، شۇنداق بولمايچۇ! ئۇنچىقماسلىقىنى مەن

ئۆزۈمـۈ بـلـمەن! سـەن ئايالىڭنىڭ قېشىغا يېتىپ بارالمايسەن تاقىتىڭ تاق بولۇۋاتىدۇ. بوپتۇ، سۆزلىمىسەڭ سۆزلىمە، يولۇڭ بولسۇن!

ئۇ ھارۇننىڭ يان ياغىچىغا يۆلىنىپ، ئاستا ناخشا ئېيتىشقا كىرىشتى.

گرېگورىي بېشىنى كۆتۈرۈپ كۈنگە قارىدى. كۈن تېخى خېلىلا بالدۇر ئىدى. يول ياقىسىدا قاپقىنى سېلىپ قاراۋۇل ئۆيى قىلىپ تۇرغان بۇلتۇرقى چىغاننىڭ سايىسى يېرىم چامدام يەرگە چۈشۈپ تۇراتتى؛ ۋاقىت، ئېھتىمال، چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدىن ئاشمىغان بولۇشى مۇمكىن.

دالا گويا سېھىرلەنگەندەك جىمجىت سۈكۈنات ئىچىدە ياتاتتى. ئاپتاپ ئانچە قىزىتمايتتى. سارغىيىپ خازاڭ بولغان ئوت-چۆپلەرنى مەيىن شامال ئۇنسىز شىلدىرلىتىپ ئۆتەتتى. ئەتراپتا نە قۇشلارنىڭ ئاۋازى، نە دالا چاشقىنىنىڭ ئىسقىرتمىشى ئاڭلانمايتتى. سالقىن سۇر ئاسماندا سار بىلەن بۈركۈت پەرۋاز قىلمايتتى. پەقەت بىر قېتىملا قوڭۇر كۆلەڭگە يولنى سىيپىلاپ كېسىپ ئۆتتى - دە، گرېگورىي بېشىنى كۆتۈرمەستىنلا چوڭ-چوڭ قاناتلارنىڭ سالماقلىق قېقىلغانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى: قاناتلىرىنىڭ ئاق پەرلىرى كۆن نۇرىدا كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرغان بىر دانە سۇر ياۋا غاز ئۇچۇپ ئۆتتى - دە، يىراقتىكى كونا قەدىمىي قورغاننىڭ يېنىغا بېرىپ قوندى، ئۇ يەردىكى كۈن نۇرى چۈشمىگەن ئورمانلىقنىڭ بىر چېتى ئۇزاقتىن كۆرۈنۈپ تۇرغان بىنەپشە ئۇپۇق بىلەن تۇتىشىپ تۇراتتى. ئىلگىرى گرېگورىي دالادا كىشىنى مۈڭگا سالىدىغان مۇندا چوڭقۇر سۈكۈناتنى پەقەت كەچ كۈزدىلا بايقايدىغانىدى، ئۇ چاغلاردا گرېگورىيغا شامال ھەيدەپ ماڭغان قامىقاقلار خازاڭ بولغان ئوت-چۆپ، گىياھلارنىڭ ئۈستىدىن يۇمىلاپ، دالانى كېسىپ ئۆتۈپ

بارغانسېرى يېراقلاپ، شىلدىرلاپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى.

يولنىڭ ھېچ ئايىغى كۆرۈنمەيتتى. ئۇ ئېگىز ئېدىر بويلاپ ئەگرى - بۈگرى بۇرۇلۇپ سايغا چۈشەتتى، ئۇ يەردىن يەنە ئېدىرنىڭ قىرىغا ئۆرلەيتتى، ئەتراپتىكى ھەممە يەردە يەنىلا كۆز يەتمەس قاقاس دالا سوزۇلۇپ كەتكەن.

گرىگورىي جىرانىڭ يانباغرىدا ئۆسكەن قارا زاراڭ دەرەخلىرىنىڭ غولىغا قىزىقىپ قارايتتى. ئۇنىڭ دەسلەپكى ئۇششۇك تەگكەن ياپراقلىرى، خۇددى ئۆچۈپ كېتىۋاتقان گۈلخانىنىڭ كۈل سېپىلگەن كۆمۈرىدەك يالقۇنجاپ تۇراتتى.

— ئېتىڭ نېمە، تاغا؟ — دەپ سورىدى ھارۋىكەش ئايال قامچىسىنىڭ دەستىسىنى ئاستا گرىگورىينىڭ مۈرىسىگە تەگكۈزۈپ.

گرىگورىي چۆچۈپ، ئايالغا قايرىلدى. ئايال بىرچەتكە قاراپ تۇراتتى.

— ئېتىم گرىگورىي. سېنىكىچۇ؟

— مېنىڭ ئېتىم نامەلۇم شەخس.

— ئۇنچىقماي ماڭساڭمۇ بولاتتى، نامەلۇم شەخس.

— ئۇنچىقماسلىقتىن جاق تويدۇم! يېرىم كۈن بولدى مەن گەپ ئاچمىغىلى. تامىقىم قۇرۇپ كەتتى. سەن نېمىشقا مۇنداق خۇش ئەمەس، گرىشا تاغا؟

— مەن نېمىدىن خۇشال بولاتتىم؟

— ئۆيۈڭگە كېتىۋاتمسەن، كەيپىڭ خۇش بولۇش كېرەك.

— مېنىڭ خۇشال بولمىغان يىللىرىم ئۆتۈپ كەتتى.

— مانا قاراڭ. قېرى ئادەم چىقىپ قالدىغۇ. نېمىشقا ياش تۇرۇپ، چېچىڭ ئاقىرىپ كەتتى؟

— سەن بۇ ئىشنى ئۇجۇر - بۇجۇرىغىچە بىلمۇالاي دەمسەن... خوپ، چېچىمنىڭ ئاقارغانلىقى ياخشى تۇرمۇش كە-

چۈرگەنلىكىمدىن بولسا كېرەك.

— سەن ئۆيلەنگەنمۇ، گرىشا تاغا؟

— ئايالىم بار. ساڭىمۇ تېزرەك تۇرمۇشقا چىقىش كېرەك، نامەلۇم شەخس.

— نېمىشقا تېزرەك چىقىش كېرەك؟

— چۈنكى سەن ئويۇنچىراق ئىكەنسەن...

— بۇنداق بولۇش يامان ئىشمىكەن؟

— بەزىدە يامانمۇ بولۇپ قالىدۇ. مەن بىر ئويۇنچى ئايالنى بىلەتتىم، ئۇمۇ تۇل ئىدى، ئويناندى - ئوينىدى، كېيىن بارا - بارا بۇرنى يېمىرىلىپ، ئولتۇرۇشۇشقا باشلىدى...

— ۋاي خۇدايىمەي، نېمىدېگەن دەھشەت! — ئۇ چاق-چاق ئارىلاش ئۆزىنى چۆچۈگەنگە سالدى، ئەمما دەرھال جىددىي قىياپەتتە قوشۇپ قويدى، — بىز تۇل ئاياللارنىڭ ئىشى مۇنداق: بۆرىدىن قورقساڭ — ئورمان ئىچمگە كىرمە.

گرىگورىي ئايالغا يالت قىلىپ قاراپ قويدى. ئايال ئاپ-ئاق ئۇششاق چىشلىرىنى ھىملەپ، ھەجىيىپ قويدى. قايرىلىپ تۇرغان يۇقىرى كالپۇكى تىترەپ تۇراتتى، چالا يۇمۇلغان كىرپىكلىرىنىڭ ئاستىدىن كۆزلىرى شوخلۇق بىلەن چاقنايتتى. گرىگورىي ئىختىيارسىز كۈلۈپ قويدى - دە، قولىنى ئايالنىڭ يۇمىلاق ئىللىق تىزى ئۈستىگە قويدى.

— سەن بىتەلەي، شۇم پېشانە ئايال ئىكەنسەن، نامەلۇم شەخس! — دېدى ئۇ ئىچ ئاغرىتىپ، — 20 ياشقا كىرىپسەنۇ — تۇرمۇش سېنى مۇشۇ يولغا سېلىپ قويۇپتۇ.

بىردەمدە ئايالنىڭ بايىقى خۇشاللىقىدىن ھېچ ئەسەر قالمىدى. ئۇ ئاچچىقى بىلەن گرىگورىينىڭ قولىنى ئىتتىرىۋەتتى، قاپىقىنى تۈردى، شۇنداق قىزىرىپ كەتتىكى، قاڭشىرىدىكى زىغىردەك سەپكۈن يوقىلىپ كەتتى.

— سەن ئۆيۈڭگە بارغاندا، خوتۇنۇڭغا ئېچ ئاغرىت، سەن بولمىساڭمۇ، ماڭا ئېچ ئاغرىتمىدىغانلار ئېشىپ - تېشىپ تۇرۇپتۇ!

— ۋوي - ۋوي، ئاچچىقلانما، توختاپ تۇر!

— ماڭ - ماڭ، ئۇزۇنغا چىق!

— مەن ساڭا بۇ گەپنى كۆيۈنۈپ ئېيتقانمدىم.

— سەن ئۆزۈڭنىڭ ئېچ ئاغرىتىشىڭنى نەگە ئېلىپ بارساڭ بارغىن...، — ئايال تازا بابلاپ ئەركىشىگە خاس تىل بىلەن سۆكتى، قاراڭغۇلاشقان كۆزلىرى پارقىراپ كەتتى.

گرىگورىي قاشلىرىنى چىمىرىپ، خىجىللىق ئىچىدە تامنى قىرىپ قويدى.

— سەن يامان تىل بىلەن تىللىمۇالدىڭ، ھېچ گەپ يوق! سەن نېمىدېگەن يۈگەنسىز.

— سەنچۇ؟ سەن پىت باسقان شىنېل ئىچىدىكى ئەۋلىيا — مانا شۇنچىلىكلا ئادەمسەن! ئەرگە چىق، ئۇنداق قىل، بۇنداق قىل دەيسەن، سېنىڭ تەقۋادار بولۇپ قالغانلىقىڭغا ئۇزاق بولدىمۇ؟

— ياق، يېقىندا، دېدى گرىگورىي كۈلۈپ.

— ئۇنداق بولسا، نېمىشقا ماڭا ۋەز - نەسىھەت ئوقۇيسەن؟ بۇ ئىشقا مېنىڭ قېيىن ئانام بار.

— خوپ، بولدى ئەمدى، نېمىشقا ئاچچىقلىنىسەن، ئەخمەق ئايال؟ مەن ساڭا بۇ گەپلەرنى مۇنداقلا ئېيتىپ قويغانمدىم، — دېدى گرىگورىي يانىشىش ئاھاڭىدا، — قارا ئەنە، بىز گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئۆكۈزلەر يولدىن چىقىپ كەتتى.

گرىگورىي ھارۋىغا ئوبدانراق جايلىشىۋېلىپ خۇش چاقچاق تۇل ئايالغا يالىت قىلىپ قاراپ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە مۇناقىشەك ياش تامچىلىرى تىزىلغانلىقىنى كۆردى. مۇنۇ

www.uyghurkitap.com

دەردىسىنى قارا! خوتۇن خەق دېگەن ھەمىشە مۇشۇنداق بولىدۇ... دەپ ئويلىدى ئۇ، كۆڭلىدە بىر ئوڭايسىزلىق ۋە ئۆكۈنۈش پەيدا بولغانلىقىنى ھېس قىلىپ.

كۆپ ئۆتمەي ئۇ ئوكىدىسىغا يېتىپ، شىنىلىنىڭ ياقىسى بىلەن يۈزىنى پۈركەپ، ئۇخلاپ قالدى - دە، گۈگۈم چۈشكەندىلا ئويغاندى. ئاسماندا كەچكى نۇرسىز يۇلتۇزلار چاراقلايتتى، ئوت - چۆپلەرنىڭ ھىدى كىشىگە ھۇزۇر ۋە شادلىق بېغىشلايتتى.

— ئۆكۈزلەرگە يەم - خەشەك بېرىش كېرەك، — دېدى ئايال.

— خوپ، ئۇنداق بولسا توختايلى.

ئۆكۈزلەرنى گىرىگورىي ئۆزى ھارۋىدىن چىقاردى. ئوزۇق - تۈلۈك خالتىسىدىن بىر قۇتا گۆش كونسېرۋاسى بىلەن نان ئالدى، ئۇنى سۇندۇردى، بىر قۇچاق قوراي ئەكىلىپ، ھارۋىغا يېقىن يەردە ئوت ياقتى.

— قېنى، ئولتۇر، ئامەلۇم شەخس، كەچكى تاماق يەيلى، ئاچچىقىڭنى بەس قىل.

ئايال ئوتنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى، ئۇنچىقماستىن خالتىسىدىن نان، بىر كېسەك كۆكىرىپ كەتكەن چوشقامېيىنى ئالدى. تاماق ئۈستىدە ئىككىيلەن ئاز ۋە ئىناق سۆزلەشتى، ئۇندىن كېيىن ئايال ھارۋىنىڭ ئۈستىدە ياتتى، گىرىگورىي ئوت ئۆچۈپ قالمىسۇن دەپ ئۈستىگە بىرنەچچە كۈمىلاچ قۇرۇق كالا تېزىكى تاشلىدى - دە، ھەربىي سەپەر ئادىتى بويىچە ئوتنىڭ يېنىغا جايلاشتى. دالا سوغۇقسىنى بېشىنىڭ ئاستىغا قويۇپ، ئۇزاق ۋاقىت ياتتى، يۇلتۇزلار چاراقلاپ تۇرغان ئاسمانغا قاراپ، بالىلىرى توغرۇلۇق، ئاكسىنىيە توغرۇلۇق پايمۇپاي خىيال سۈرىدى، ئۇندىن كېيىن كۆزى ئۇيقۇغا ئىلىنغانىدى، ئەمما ئاستا چىققان ئايال ئاۋازىدىن ئويغىنىپ كەتتى:

— ئۇخلاپ قالدىڭمۇ، نېمە، ھەربىي كىشى؟ ئۇخلىدىڭمۇ — يوقمۇ؟

گرىگورىي بېشىنى كۆتۈردى. ھەمراھ ئايال جەينىكىگە يۆلىنىپ ھارۇدىن چۈشۈۋاتقانلىكەن. يۈزىنىڭ تۆۋەن تەرىپى ئوتنىڭ يورۇقىدا قىپقىزىل ھەم ياپيېڭاش كۆرۈنەتتى، چىشلىرى سەدەپتەك ۋالىلدايتتى. رومىلنىڭ تور جىيىكى ئاقىرىپ تۇراتتى. ئايال گويا ئۆز ئارىلىرىدا ھېچبىر گەپ تالىشىش بولمىغاندەك، يېڭىباشتىن كۈلۈمسىرەپ، قاشلىرىنى سۈزۈپ، سۆزگە كىرىشتى:

— سېنى ئۇ يەردە توڭلاپ قالارمىكىن دەپ قورقۇۋاتىمەن، يەر سوغۇق. بەك مۇزلاپ كېتىدىغان بولساڭ — مېنىڭ قېشىمغا كەل. مېنىڭ جۇۋام ئىللىق، شۇنداق راھەت! كېلەمسەن؟

گرىگورىي بىردەم ئويلىنىپ، خۇرسىنىش بىلەن جاۋاب بەردى:

— رەھمەت، كېلىنچەك، بارغۇم يوق. بىر - ئىككى يىل بۇرۇن بولسىمۇ، بىر گەپ ئىدى... ئوتنىڭ يېنىدا توڭلىماسمەن. ئايالىمۇ خۇرسىنىدى.

— بوپتۇ، مەيلىڭ، — دېدى - دە، بېشىنى جۇۋىسى بىلەن پۈركۈۋالدى.

بىرئازدىن كېيىن گرىگورىي قوپۇپ كەتتى، نەرسە - كېرەكلىرىنى يىغىشتۇردى. ئۇ تاڭ ئاتقۇچە تاتارىسكىغا يېتىۋېلىش ئۈچۈن پىيادە مېڭىش قارارىغا كەلدى. ھەربىي خىزمەتتىن قايتقان كوماندىرغا كۈپكۈندۈزدە كالا ھارۋىسى بىلەن مېڭىش ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئەمەس ئىدى. مۇنداق قايتىپ كېلىش بىرمۇنچە مازاق، گەپ - سۆزلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولاتتى...

ئۇ ھارۋىكەش ئايالنى ئويغاتتى،

www.uyghurkitap.com

— مەن پىيادە گېتىمەن. چۆلدە يالغۇز قالساڭ قورقۇ-
مامسەن؟

— ياق، مەن ئۇنداق قورققاقلاردىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئۈس-
تىگە ئەنە يېزىمۇ يېقىنلا يەردە تۇرۇپتۇ. خۇش، سەن كېتىشكە
بەك ئالدىراۋاتامسەن؟

— دەل تاپتىڭ. خوپ، خەير - خوش، نامەلۇم شەخس،
مېنى يامانلاپ ئەسكە ئالمىغايسەن!

گرىگورىي چوڭ يولغا چىقتى، شىنىلىنىڭ ياقىسىنى كۆتۈ-
رۈۋالدى. ئۇنىڭ كىرپىكلىرىگە دەسلەپكى قار ئۇچقۇنى چۈشتى.
شامال شىمال تەرەپتىن سوقتى - دە، ئۇنىڭ سوغۇق نەپىسدە
گرىگورىي ئۆزىگە تەۋنۈش، يۈرەككە ياقىدىغان قار ھىدىنى
سەزدى.

× ×

كوشئوي يېزا بازىرىغا قىلغان سەپىرىدىن كەچقۇرۇن قايە-
تىپ كەلدى. دۇناشكا ئۇنىڭ دەرۋازا قېشىغا يېقىن كېلىپ
قالغانلىقىنى دېرىزىدىن كۆرۈپ، چاپسانلىق بىلەن يەلكىسىگە
رومىلىنى يېپىنىپ، ھويلىغا چىقتى.

— ئەتىگەن گىرىشا كەلدى، — دېدى دۇناشكا يان ئە-
شىك ئالدىدا، ئېرىگە تەشۇشى ۋە سەۋرسىزلىك بىلەن قاراپ.

— خۇشاللىقىڭ قۇتلۇق بولسۇن، — دەپ جاۋاب قايتۇر-
دى مىشكا سالماقلىق بىلەن، بىرئاز مەسخىرە ئارىلاش.

ئۇ لەۋلىرىنى مەھكەم قىسىپ ئاشخانىغا كىردى.
ياڭاقلىرى ئاستىدا دانمخورەكلىرى ئۇيناپ كەتتى. گرىگورىينىڭ
تەزىدا پولىيوشكا ئولتۇراتتى، ئۇنى ھاممىسى پاكىز پىلاتى

كىيدۇرۇپ، ئالايىتەن ياساپ قويۇپتۇ. گرىگورىي بالىنى ئاۋايلاپ يەرگە چۈشۈردى ـ دە، كۈلۈمسىرەپ، قارىقۇمچاق قولىنى سوزۇپ، كۆيۈۋغۇلىنىڭ ئالدىغا باردى. ئۇ مخايىلنى قۇچاقلىماقچى بولغانىدى، ئەمما مخايىلنىڭ كۆلكىدىن ئەسەر يوق كۆزلىرىدە سوغۇقچىلىق ۋە ئاداۋەت ئۇچقۇنىنى كۆرۈپ، ئۆزىنى توختىتىۋالدى.

— ھە، سالامەتمۇسەن، مىشا!

— شۈكۈر، ئۆزۈڭ سالامەتمۇ.

— ئۇزاق بولدى سەن بىلەن كۆرۈشمىگىلى! خۇددى ئارىدىن يۈز يىل ئۆتۈپ كەتكەندەك.

— شۇنداق، ئۇزاق بولدى... خۇش كېلىپسەن.

— رەھمەت. شۇنداق قىلىپ تۇغقان بولۇپ قالدۇقمۇ دەيمەن؟

— شۇنداق بولۇشقا توغرا كەلدى... مەڭزىڭدىكى قانمۇ — نېمە؟

— ھە، يوقىلاڭ بىر نەرسە، ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ ئۈستىرا كېسىۋەتتى.

ئۇلار شىرە يېنىغا ئولتۇرۇپ، ئۇنچىقماستىن بىر ـ بىرىگە قاراشتى، ھەر ئىككىسى ياتسىراش ۋە ئوڭايسىزلىقنى باشتىن كەچۈرەتتى. بۇ ئىككىيلەنگە ئوبدان بىر سۆزلىشىۋېلىش كېرەك بولۇپ تۇرغان بولسىمۇ، ئەمما ھازىر بۇنىڭ ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. مخايىل خېلى بەرداشلىق ئىدى، ئۇ سالماقلىق بىلەن ئائىلە ئىگىلىكى توغرۇلۇق، يېزىدا بولغان ئۆزگىرىشلەر توغرۇلۇق سۆزلەپ بەردى.

گرىگورىي دېرىزىدىن دەسلەپكى كۆكۈچ قار قاپلىغان يەرگە، يالىڭاچلىنىپ قالغان ئالما شاخلىرىغا كۆز تىكەتتى. ئۇ مخايىل بىلەن مۇنداق ئۇچرىشىشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى... كۆپ ئۆتمەي مخايىل چىقىپ كەتتى. دەھلىزدە ئۇ پىچاق

www.uyghurkitap.com

مى زېھنىي بىلەن بىلەپ تۇرۇپ دۇناشكىغا مۇنداق دېدى:

— توقلا سويۇشقا بېرىنى چاقىرايمىكىن دەيمەن. خوجا- يىنىنى ئوبدانراق مېھمان قىلىش كېرەك. ساموگون ئەكەل- سەكچۇ. تېختاپ تۇر. مۇنداق قىل: پروخورنىڭ قېشىغا بېرىپ ئېيتقىن. ئىلاج قىلىپ بىر يەردىن ساموگون تاپسۇن. بۇ ئىشنى بېجىرىشكە ئۇ سەندىن كۆرە ياخشىراق. ئۆزىنى كەچكى تاماققا چاقىرىپ قوي.

دۇناشكىنىڭ يۈزى خۇشاللىقتىن يورۇشۇپ كەتتى. ئىچىدە مىننەتدار بولۇپ، ئېرىگە قاراپ قويدى... بەلكى، ھەممە ئىش ياخشىلىق بىلەن ئۆتەر... مانا، ئۇرۇشمۇ تۈگىدى، ئۇلارنىڭ يەنە تالىشىدىغان نېمىسى بار؟ ئالا تائالا ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ بەرسۇن! ئۇ كۆڭلىدە شۇنى ئۈمىد قىلاتتى پروخور- نىڭكىگە كېتىۋېتىپ.

يېرىم سائەتكە قالماي پروخور ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يېتىپ كەلدى.

— گرىگورىي پانتىلىيېۋىچ!... قەدىردانىم!... سېنى كۆرۈشكە نېسىپبولاردەپ زادىلا ئويلىمىغانىدىم!...— دەپ ۋارقىرىۋەتتى ئۇ يىغلامسىرىغان ئاۋاز بىلەن، بوسۇغىغا پۈتلىشىپ كېتىپ، بىر چې- لەك ساموگون سىغدىرىغان كوزىنى سۇندۇرۇۋېتىشكە تاس قالدى.

ئۇ گرىگورىينى قۇچاقلاپ، پىخىلداپ يىغلاشقا باشلىدى، مۇشتى بىلەن كۆزلىرىنى ئېرتتى، ياش ھۆل قىلىۋەتكەن بۇرۇتىنى سىيلىدى، گرىگورىينىڭمۇ تامىقى تىترەشكە باشلىغانىدى، ئەمما ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، پەرىشان ھالدا سادىق چاپارمىنىڭ ئوچە- سىنى قوپاللىق بىلەن قېقىپ قويدى، ئاندىن پايمۇ پاي سۆزلەپ كەتتى:

— مانا، بىز دىدار كۆرۈشتۇق... سېنى كۆرگىنىمگە خۇشال- مەن، پروخور، ئىنتايىن خۇشالمەن! بۇ نېمە قىلغىنىڭ، چال،

ياش ئاققۇزۇپ نېمە قىلىسەن؟ سەۋر كاساڭ ئاجىزلىشىپ كەتكەنـ مۇ؟ ۋىنتاڭ بوشاپ كەتتىمۇ؟ قولۇڭ قانداق؟ يەنە بىر قولۇڭنى خوتۇنۇڭ ئىشتىن چىقارمىغانـدۇ؟

پروخور قاتتىق بۇرنىنى قېقىپ قويۇپ، كالتا جـۇۋىسىنى سالدى.

ــ بىز خوتۇن بىلەن ھازىر ئىناق ياشايمىز، خۇددى كەپـ تەردەك. ئىككىنچى قولۇم، كۆرۈپ تۇرۇپسەن، ساق، ھېلىقى ئاق پولەكلەر ئۇزۇپ تاشلىغان قولۇم ئۆسۈشكە باشلىدى، خۇدا ھەقـ قى! بىر يىلدىن كېيىن ئۇستىدە بارمـاق پەيـدا بـولـدۇ، ــ ئۇ ئۆزىگە خاس خۇش چاقچاقلىق بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى بوپـ بوش يېڭىنى سىلكىپ قويۇپ.

ئۇرۇش ئۇلارنى چىن ھېس ـ تۇيغۇلىرىنى كـۆلكە بىـلەن يوشۇرۇشقا، خۇددى نانغا تۇز قوشقاندەك، گەپ ـ سـۆزلـىرىنى چـاقـچاق بـىـلـەن شېرىن قىلىشقا ئۆگەتكەنىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن كرىگورىي ئەنە شۇ چاقچاق روھـىدا گـەپ ـ سـۆز سـوراشنى داۋاملاشتۇردى:

ــ تۇرمۇشۇڭ قانداق؟ قېرى ئۆچكە؟ قانداقراق سەكرەپ يۈرىسەن؟

ــ قېرىلارغا خاس، ئالدىرىماي سەكرەپ يۈرىمەن.

ــ مەنسىز يەنە بىرەر نېمە تېپىۋالدىڭمۇ؟

ــ نېمىنى دەيسەن؟

ــ ھېلىقى، ئۆتكەن يىل ئېلىپ يۈرگەن بۇلبۇلنى...

ــ پانتېلېيېۋىچ، خۇدا ساقلىسۇن! ھازىر مـاڭا مـۇنداق ھەشەمەتنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ يەنە كېلىپ مەندەك بىر قـولى چولاق ئادەمدىن قـانـداق تاپـارمـەن چـىقسـۇن؟ بۇ ــ ساڭا ئوخشاش ياش، بويتاق ئادەمنىڭ ئىشى... ئەمـدى ئـۆزۈمنىڭ تاپقان ـ تەرگىنىمنى خوتۇنۇمنىڭ تاۋسىنى مايلاشقا بېرىدىغان

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ۋاقتىم يەتتى...

كۆرۈشكەنلىكىگە شادىمان بولغان بۇ ئىككى كونا ئاكوپداشلار كۈلگەن چېھرە بىلەن بىر - بىرلىرىگە ئۇزاققىچە قاراشتى.

— پۈتۈنلەي قايتىپ كەلدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى پروخور.

— پۈتۈنلەي. ئۇزۇل - كېسىل.

— قانداق دەرىجىگە ئېرىشكىنىڭ خىزمىتىڭ قىلدىڭ؟

— پولاك كوماندىرىنىڭ يارەمچىسى بولدۇم.

— نېمىشقا سېنى بۇنداق بالدۇر قويۇپ بېرىشتى؟

گرىگورىينىڭ چىرايى تۇتۇلۇپ، قىسقىلا جاۋاب بەردى:

— كېرەك بولماي قالدىم.

— نېمە سەۋەبتىن؟

— بىلمەيمەن. بۇرۇنقى ئىشلىرىم ئۈچۈن بولسا كېرەك.

— ئوفىتسېرنى تاسقايدىغان مەخسۇس بۆلۈم قارمىقىدىكى كومىسسىيىنىڭ ئەگلىكىدىن سەن ئۆتۈپ كەتكەنسىدىڭغۇ، يەنە قانداق تارىخىي مەسىلە بولماقچى؟

— مەسىلە ئازمۇ؟

— مىخايىل قېنى؟

— هويلىدا. ماللارنى يىغىشتۇرۇۋاتىدۇ.

پروخور يېقىنراق كېلىپ، ئاۋازىنى پەسەيتتى:

— پلاتون رەبچىكوفنى بىر ئاي بۇرۇن ئېتىپ تاشلاشتى.

— نېمە دەۋاتىسەن؟

— خۇدا تۇرۇپتۇ!

دالانىڭ ئىشكى غىچىرلىدى.

— كىيىن سۆزلىشەيلى، — دەپ پىچىرلىدى پروخور، ئاندىن ئاۋازىنى قاتتىقراق چىقىرىپ، — شۇنداق قىلىپ، يولداش كوماندىر، مۇنداق زور خۇشاللىق پەيتتە ئىچىشەرمىز؟ مىخايىلنى قىچقىرىپ كىرەيمۇ؟

ـــ ماڭ، چاقىر.

دۇناشكا داستىخان ھازىرلىدى. ئۇ ئاكىسىنى قاناداق كۆتۈۋىلىشنى بىلمەيتتى: ئۇنىڭ تىزىنىڭ ئۈستىگە پاكىز لۆڭگە قويىدى، تەخسىدىكى تۇزلانغان تارۋۇزنى يېقىنراق سۈرۈپ قويىدى. ئىستاكاننى بەش مەرتە سۈرتتى... گرىگورىي دۇناشكىنىڭ ئۆزىنى «سىز» لەپ سۆزلىگەنلىكىگە كۈلۈمسىرەپ، ئۇنىڭ كۆڭلىگە پۈكۈپ قويىدى.

داستىخان ئۈستىدە مىخايىل دەسلەپ لام ـ جىم دېمەي ئولتۇردى، گرىگورىينىڭ سۆزلىرىگە دىققەت بىلەن قۇلاق سالدى. ئۇ ئاز ئىچتى ھەمدە كۆڭلى تارتماي ئىچتى. ئەمما پىروخور ئىستاكاننى لىق تولدۇرۇپ، ئۈستى ـ ئۈستىگە ئىچىپ، بىردىنلا قىزىرىپ كەتتى، ھەدەپ ئاقسېرىق بۇرۇتىنى مۇشتى بىلەن سىيلاشقا باشلىدى.

دۇناشكا بالىلارنىڭ تامىقىنى بېرىپ، ئۇخلاشقا ياتقۇزۇپ قويغاندىن كېيىن شىرەگە چوڭ بىر تەخسىدە پىشۇرۇلغان قوي گۆشىنى ئەكىلىپ قويىدى ۋە گرىگورىينىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى:

ـــ ئاكا، مەن يۇگۈرۈپ بېرىپ ئاكىسىنىمىنى چاقىرىپ كىرەيمۇ، سىز بۇنىڭغا قارشى ئەمەسمۇسىز؟

گرىگورىي ئۇنچىقماستىن بېشىنى لىڭشىتىپ قويىدى. ئۇنىڭغا پۈتۈن ئاخشام ئۆزىنىڭ جىددىي ئىنتىزارلىقتا ئولتۇرغانلىقىنى ھېچكىم سەزمىگەندەك تۇيۇلغانىدى، ئەمما دۇناشكا ھەربىر تىرىك قىلغان ئاۋاز ئاڭلانغاندا ئۇنىڭ تەشۋىشلىنىپ، ئىشىككە كۆز قىرى بىلەن قاراۋاتقانلىقىنى كۆردى. ھېچ نەرسە دۇناشكىنىڭ ئادەتتىن تاشقىرى ئۆتكۈر كۆزلىرىدىن قېچىپ قوتۇلالمايتتى...

ـــ ھېلىقى كۇبانلىق تېرىشىنكو ھېلىمۇ ۋىزۋوتقا كومانداىرلىق قىلىۋاتامدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى پروخور خۇددى بىرى تارتىۋالىدىغاندەك ئىستاكاننى پەسكە قويماستىن.

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— لۇوفنىڭ قېشىدا ئوق تېگىپ ئۆلدى.

— شۇنداقمۇ، جايى جەننەتتە بولسۇن. ياخشى ئاتلىق ئەسكەر ئىدى! — پروخور چوقۇنۇپ قويدى - دە، كوشئوۋينىڭ زەھەرلىك كۆلكىسىنى بايقىماستىن، ئىستاكانىنى ئوتلاشقا باشلىدى.

— ھېلىقى غەلىتە فاملىسى بار بىرىچۇ؟ ئوڭ قاناتتا جەڭ قىلغانىنى دەيمەن، فۇ، لەنىتى، ئىسمى نېمىتى — مايبوروداموۇ، قانداق؟ برودا بوسۇغىسىدا پولەك ئوفىتسېرىنى چېپىپ ئىككى نەمىتە قىلىچ تاشلىغانچۇ، خام‌سېمىز، خۇش چاقچاق ئوكرايىن، — ئۇ ھازىر ساق - سالامەتمۇ؟

— ئۇ ئايغىردەك تۇرۇپتۇ! ئۇنى پىلىموتچىلار ئىسكادىرونىغا ئەكىتىشتى.

— ئېتىڭنى كىمگە تاپشۇرۇپ بەردىڭ؟

— مەندە باشقا بىر ئات بار ئىدى.

— ئاق ماكلاينى نەگە يوقاتتىڭ؟

— سىنارەت پارچىلىرى تېگىپ ئۆلدى.

— جەڭدىمۇ؟

— بىز بىر ئوكراينا يېزىسىدا ئىدۇق. زەمبىرەكتىن ئوق ئېتىلىۋاتاتتى، باغلاقلىق يەردە ئۆلدى.

— ھەي، ئىسىت! تولىمۇ ياخشى ئات ئىدى! — پروخور بىر ئۇھ، تارتتى - دە، يەنە ئىستاكانىغا ئېگىشتى.

دالاندا ئىشىكنىڭ تۆمۈر لوكىسى جىرىڭلىدى. گىرىگورىي چۆچۈپ كەتتى. ئاكسىنىيە بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ، مۇجمەللا: «سالامەتمۇ سىلەر؟» — دەپ قويدى - دە، ئاران - ئاران نەپەس ئېلىپ، يوغان ئېچىلىپ، پارلاپ تۇرغان كۆزلىرىنى گىرىگورىيدىن ئۇزمەستىن، رومىلنى يېشىشكە باشلىدى. ئۇ شىرە تەرىكە ئوتۇپ، دۇناشكىنىڭ يېنىغا ئولتۇردى. قاش - كىرپىكلىرىگە ۋە ئاپئاق يۈزىگە قونغان قار ئۇچقۇنلىرى ئېرىشكە باش-

لىدى. كۆزلىرىنى يۇمۇپ تۇرۇپ، يۈزىنى ئالقىنى بىلەن ئېرتتى، چوڭقۇر بىر نەپەس ئالغاندىن كېيىن ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى ـ دە، مانا شۇ چاغدىلا ھاياجاندىن قاراڭغۇلىشىپ كەتكەن كۆزلىرىنى گرىگورىيغا تىكتى.

ـــ سەپەرداش! كىسىرىڭا! سەن بىلەن بىرلىكتە چېكىندۇق، بىرلىكتە پىت باقتۇق... سېنى بىز كۆبساندا تاشلاپ كەتكەن بولساقمۇ، بىزگە باشقا نېمە ئىلاج بار ئىدى؟ـــ پروخور شىرەگە ساموگوننى تۆكۈپ چېچىپ، ئۇنىڭغا قەدەھ سۇندى، ـــ گرىگورىدې پانتېلىيېۋىچنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن ئىچ! ئۇنىڭ ئېسەن ـ ئامان كەلگەنلىكىنى قۇتلا... مەن ساڭا ئۇنى ساق ـ سالامەت قايتىپ كېلىدۇ، دېمىدىمۇ، مانا ئۇ قايتىپ كەلدى، ئۇنىڭ بىر سوم يىگىرمە تىيىنغا سېتىۋال! مانا ئۇ سالاپەت بىلەن ئولتۇرۇپتۇ!

ـــ قوشنام، ئۇ يۇقىرى پەللىگە يېتىپ قالدى، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالما، ـــ گرىگورىدې كۈلۈپ، كۆز ئىشارىتى بىلەن پروخورنى كۆرسەتتى.

ئاكسىنىيە گرىگورىدې بىلەن دۇناشكىغا بېشىنى ئېگىپ تازىم قىلدى ـ دە، شىرەدىن ئىستاكاننى ئاستىلا ئالدى. ئۇ قولۇمنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى كىشىلەر كۆرۈپ قالارمۇ، دەپ قورقاتتى.

ـــ خۇش كېلىپسىز، گرىگورىدې پانتېلىيېۋىچ، دۇناشكا خۇشال لىقىڭغا مۇبارەك.

ـــ سېنى نېمە بىلەن مۇبارەكلەيمىز؟ قايغۇ ـ ھەسرىتىڭ مۇبارەك بولسۇن دەمدۇق؟ ـــ پروخور قاقاقلاپ كۈلۈپ مىخايىل نىڭ بېقىنىنى نوقۇپ قويدى.

ئاكسىنىيە قىزىرىپ كەتتى، ھەتتا قۇلىقىنىڭ كىچىككىنە مونچاقلىرى ھال رەڭ تۈس ئالدى، ئەمما پروخورغا ئاچچىقى بىلەن قاتتىق تىكىلىپ جاۋاب قايتۇردى:

ـــ مېنىمۇ خۇشاللىق بىلەن مۇبارەكلەش كىرەك ... زور

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

خۇشاللىق بىلەن!

مۇنداق ئۇدۇل جاۋاب پروخورنىڭ ئاغزىدىن تۇۋاقلاپ قويىدى ۋە كۆكلىنى يۇمشاتتى. ئۇ ئۆتۈنۈش قىلدى:

ــ خۇدا ھەققى، بىر تامچىسىنى قالدۇرماي ئىچىۋەتكىن. سەن سۆزنى تۈز ئېيتمىشنى بىلمىدىكەنسەن ــ ھاراقنىمۇ ئۇدۇل ئىچمىشنى بىل! كىمكى ھاراقنى قالدۇرۇپ قويۇپ ئىچسە، يۇرەكسىمگە ئۆتكۈر پىچاقنى سانجىغان بىلەن باراۋەر.

ئاكسىنىيە مېھماندارچىلىقتا ئۇزاق ئولتۇرمىدى، ئۇنىڭ پىكرى بويىچە ئېيتقاندا، ئەدەب ـ ئەخلاق رۇخسەت قىلغان ۋاقىت دائىرىسىدىلا ئولتۇرۇپ ئۆيىگە قايتتى. مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە ئۇ ئۆزىنىڭ ئاشقىغا پەقەت بىرنەچچە قېتىملا، يەنە كېلىپ چالا ـ چولپا قارىۋالدى. ئۇ باشقىلارغا مەجبۇرەن قارىدى ۋە گىرىگورىينىڭ كۆزلىرىگە قاراشتىن ساقلاندى، چۈنكى ئۆزىنى بىپەرۋا قىلىپ كۆرسىتىش قولىدىن كەلمەيتتى ۋە ئۆز ئىشقىنى باشقىلارغا بىلدۈرۈپ قويۇشنى خالىمايتتى. پەقەت ئۇنىڭ بوسۇغىدا تۇرۇپ، ئۇدۇللا ئۆز مۇھەببىتى ۋە ساداقىتىنى ئىزھار قىلغان بىر قارىشىنىلا گىرىگورىي بايقاپ قالدى. ماھىيەتە بۇ قاراشتا ھەممە گەپلەر ئېيتىلغانىدى. گىرىگورىي ئاكسىنىيەنى ئۆزىتىپ قويۇشقا چىقتى. مەست بولۇپ قالغان پروخور ئۇنىڭ ئارقىسىدىن توۋلاپ قالدى:

ــ يىراققا بارما! ھەممىسىنى ئىچىپ تۈگىتىمىز!

دەھلىزدە گىرىگورىي ئۇنىچىقماستىن ئاكسىنىيەنىڭ پېشانىسىدىن ۋە لەۋلىرىدىن سۆيىدى ـ دە:

ــ خۇش، كىسيوشا، ئەھۋالىڭ قانداق؟ــ دەپ سورىدى.

ــ ئۇھ، قايسىبىرىنى ئېيتاي... ئەتە كىرەمسەن؟

ــ كىرەي.

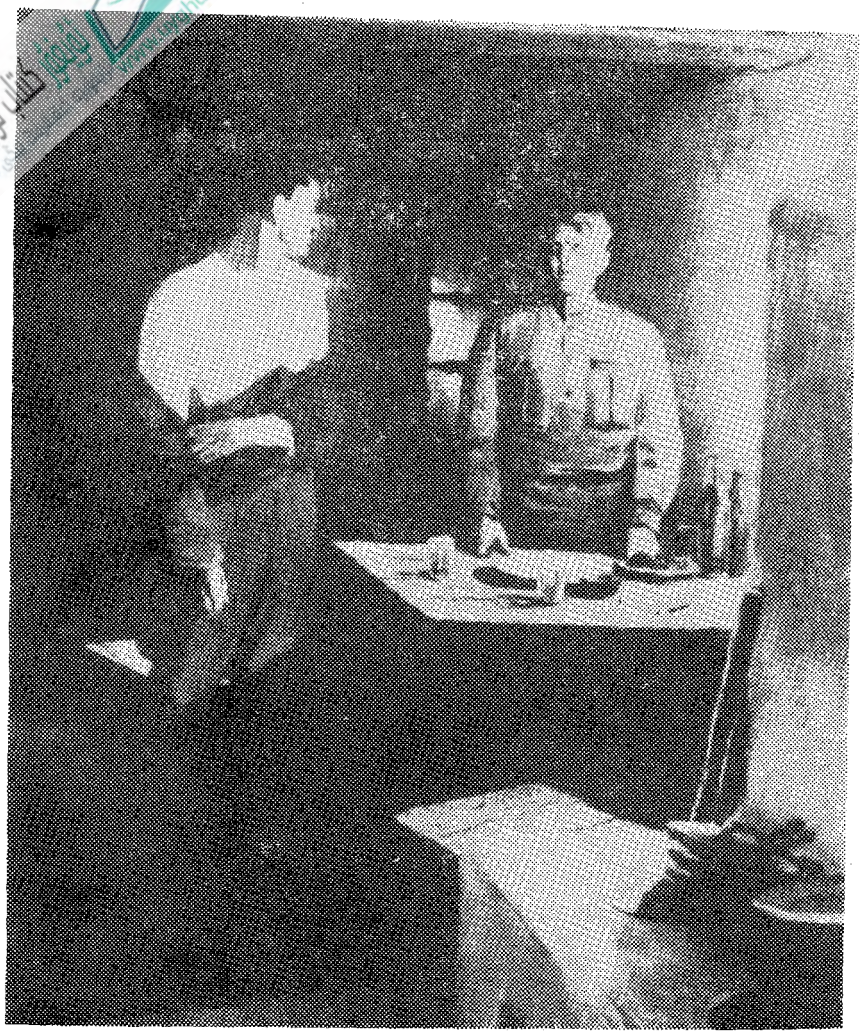
ئاكسىنىيە ئۆيىگە ئالدىرىدى، گويا ئۇنى مۇھىم بىر ئىش

كۆتۈپ تۇرغاندەك تېز يۈردى، پەقەت ئۆز ئۆيىنىڭ پەلەمپىيىنىڭ قېشىدىلا قەدىمىنى ئاستىلىتىپ، غىچىرلاپ قالغان پەلەمپەي باسقۇچلىرىدىن ئاۋايلاپ يۇقىرىغا چىقتى. ئۇ تېزرەك تەنها قېلىپ ئۆز پىكىر - خىيالى بىلەن بولۇشنى، تۈيۇقسىز كېلىپ قالغان بەختۇئامەت بىلەن ھۇزۇرلىنىشنى خالايتتى.

ئۇ كوفتىسى بىلەن رومىلنى يېشىپ تاشلاپ، چىراغنى ياقماستىنلا ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. قاپقىقى يېپىلمىغان دېرىزىدىن ئۆينىڭ ئىچىگە كېچىنىڭ بىنەپشە رەڭ گۈڭگا يورۇقى چۈشۈپ تۇراتتى. مەشنىڭ نېرىراقىدا قارا چېكەتكە چىرىلدايتتى. ئادىتى بويىچە ئاكسىنىيە ئەينەككە قارىدى، گەرچە قاراڭغۇدا ئەينەكتىن يۈز - چىرايىنى كۆرەلمىسىمۇ، ھەر ھالدا چاچلىرىنى تۈزەپ قويدى. يۈپقا شايى كوفتىسىنىڭ كۆكرىكىدىكى بۇرمىسىنى سىلىقلىدى، ئاندىن دېرىزە ئالدىغا بېرىپ، ھارغىنلىق بىلەن ئۇزۇن ئورۇندۇققا ئولتۇردى.

ئۇنىڭ ئارزۇ - ئۈمىدلىرى نۇرغۇن قېتىم ئەمەلگە ئاشمىغان ۋە مۇراد - مەقسىتىگە يەتمىگەنىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن بىرلا كېرەك، بايىقى خۇشاللىقنىڭ ئورنىغا ھەرقاچانقىدەك بىر تەشۋىش پەيدا بولدى. ئەمدى ئۇنىڭ ھاياتى نېمە بولار؟ كەلگۈسىدە ئۇنى نېمە ئەھۋال كۈتۈپ تۇرغاندۇ؟ ئايالالارغا كېلىدىغان بۇ ئاچچىق بەخت ئۇنىڭغا پەقەت بەك كېچىكىپ كۆلىمىگەنمىكىن؟

ئۇ بۇ بىر ئاخشامقى ھاياجاننىڭ تەسىرىدە مەڭزىنى قىراۋ باسقان سوغۇق ئەينەككە يېقىپ، سەل - پەل قار يورۇتۇپ تۇرغان قاراڭغۇلۇققا خاتىرجەم ۋە غەمسىز نەزەرىنى تىكىپ ئۇزاق ئولتۇردى.

«سەن نېمانچە رەزىللەشتىڭ كەتكەنسەن، مىخايىل!» «سەن ماڭا رەزىل دېگەن تىلنى ئىشلەتتىڭ! مەن بۇنى كۆتۈرەلمەيمەن...» **(628 — بەتكە)**

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

× ×

گرىگورىي قايتىپ كىرىپ شىرە يېنىغا ئولتۇردى، خۇمرە-دىن ئۆزىگە لىق بىر ئىستاكان قۇيۇپ، بىر يولى ئىچىۋەتتى.

— ياخشىمىكەن؟ — دەپ سورىدى پروخور قەزىقسىپ.

— ھېچ ئايرىيالمايۋاتىمەن. ئۇزاقتىن بۇيان ئىچمىگەنىدىم.

— خۇددى نىكولاينىڭ ھارىقىدەك، راست گەپ! — دېدى پروخور ئىشەنچ بىلەن ۋە شۇ ھامان دەلدەڭشىپ كېتىپ، مىخا-يىلنى قۇچاقلىۋالدى، — مىشا، بۇ ئىشتا سېنىڭ پەمىڭ موزاي-نىڭ پەمىچىلىك يوق، ئەمما مەن ئىچىملىكنىڭ قانداقلىقىنى ناھايىتى ياخشى بىلىمەن! ماڭا ھاراق - شارابنىڭ ئاندىقىنى ئىچىشكە توغرا كەلمىدى دەيسەن؟ شۇنداق شاراب بارىكى، ئاغزىنى ئاچار - ئاچماستىنلا شېشىدىن خۇددى غالجىر ئىتنىڭ ئاغزىدىن ئاققاندەك كۆپۈك ئاقىدۇ. خۇدا كۆرۈپ تۇرۇپتۇ، يالغان سۆزلىگىنىم يوق! پولشىدا فرونتنى يېرىپ ئۆتۈپ، سېمېن مىخايلوۋىچ بىلەن بىللە ئاق پولەكلەرنى سۈرۈپ - توقاي قىلغان ۋاقتىمىزدا، بىز ھۇجۇم بىلەن بىر پومېشچىكنىڭ قورغىنىنى ئالىدۇق. ئۇنىڭدىكى ئۆيلەر ئىككى قەۋەتتىن ئوشۇق، قورۇسىدا چارۋا مال شۇنداق تولۇپ كەتكەنكى، مۆڭگۈزى مۆڭگۈزىگە تېگىپ تۇرىدۇ، ھويلىدا ھەر خىل قۇشلار يۈگۈرۈشۈپ يۈرىدۇ — تۈكۈرىدىغان يەر يوق، خۇش، گەپنىڭ قىسقىسى، بۇ پومېشچىك پادىشاھتەك ياشىغان، بىزنىڭ ئۇنۇڭوت بۇ قورغانغا ئاتلىق يېتىپ كەلگەندە، بۇ يەردە ئوفىتسېرلار خوجايىن بىلەن ئەيش - ئىشرەت ئۆتكۈزۈۋاتقانىكەن، بىزنىڭ كېلىشىمىزنى زادى خىيالى-غا كەلتۈرۈشمىگەن. بىز باغنىڭ ئىچىدە ۋە شوتىنىڭ ئۈستىدە

ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى چېپىپ تاشلىدۇق، پەقەت بىرىنى ئەسىر-گە ئالدۇق. سالاپەتلىك ئوفىتسېر ئىدى، ئەمما ئۇنى قولغا چۈشۈرۈ-شىمىز بىلەنلا بۇرۇتى سالپىيىپ قالدى، قورقۇنچىدىن پۈتۈن ئەزاسى لاسسىدە بوشىشىپ كەتتى. گرىگورىي پانتېلېيېۋىچنى مۇھىم ئىش بىلەن شىتابقا چاقىرىپ ئەكەتىشتى، ئۆزىمىز خوجا بولۇپ قالدۇق، تۆۋەن قەۋەتتىكى ئۆيلەرگە كىردۇق، بۇ يەردە يوغان بىر شىرە بار ئىكەن. بۇ شىرەنىڭ ئۈستىدە قانداق نازۇ نېمەتلەرنى يوق دەيسىز! قىزىقىپ تۇرۇپ قالدۇق، گەرچە ئۆلگۈدەك ئاچ بولساقمۇ، يېيىشكە پېتىنالمىدۇق. بۇ تائاملارنىڭ ھەممىسى زەھەرلەنگەنمىدۇ؟ دەپ ئويلايمىز. ئەسىرگە ئالغان ئوفىتسېرىمىز ئىبلىستەك قارايدۇ. ئۇنىڭغا: «يە!» — دەپ بۇيرۇدۇق. يېيىشكە باشلىدى. تازا كۆڭلى تارتماي يېگەن بولسىمۇ، ھەر ھالدا يېدى. «ئىچ!» — دېدۇق. ئۇ يەنىلا كۆڭلى تارتمىغاندەك ئىچتى. ھەربىر تەخسىدىن بىر پارچىدىن يەپ بېقىشقا، ھەر بىر شىشىدىن بىر ئىستاكان ئىچىپ بېقىشقا قىس-تىدۇق. شۇنچە تاماقنى كۆز ئالدىمىزدا يېگەندىن كېيىن، لەنىتى كۆپتەك ئىشىمىپ كەتتى، ئەمما بىزنىڭ ئاغزىمىزدىن ئاچچىق شۆلگەيلىرىمىز ئاقتى. كېيىن ئوفىتسېرنىڭ ئۆلمىگەنلىكىنى كۆ-رۈپ، بىزمۇ يېيىشكە كىرىشتۇق، تويغىچە يېدۇق. كۆپ-كۆلۈك شارابنى، بۇرنى ـ قۇلىقىمىزغىچە ئىچتۇق. قارىساق، ئوفىتسېر ھەم ئاغزىدىن، ھەم ئارقىسىدىن قويۇۋېتىشكە باشلىدى. ئاپلا، تۆگەشتۇق! — دەپ ئويلايمىز ئىچىمىزدە، — ئەبلەخ زەھەر-لەنگەن تاماقنى ئۆزى يەپ، بىزنى ئالدىغانلىكەن ـ دە. بىز ئۇنىڭغا قىلچىمىزنى يالاكداپ دېۋەيلەپ كەلدۇق، ئۇ پۈت ـ قولىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالدى. «جانابلار مەن تاماقنى سىزلەرنىڭ ئىلتىپاتىڭىزلار بويىچە ھەددىدىن زىيادە كۆپ يېۋەت-تىم، شۇبھىلەنمەڭلار، تاماق — پايدىلىق ساپ تاماق!» —

www.uyghurkitap.com

دېدى. شۇنىڭ بىلەن بىز شارابقا قايتىدىن كىرىشتۇق! شىشە نىڭ پۈرۈپكىسىنى بېسىپ قويساق، ئۇ مىلتىقنىڭ ئوقىدەك ئېتىلىپ چىقىدۇ ـ دە، كۆپۈكى پۈرقىراپ ئاققىدۇ، ئاددىيسى يان تەرەپتىن قاراشنىڭ ئۆزىمۇ قورقۇنچلۇق! مەن ئاشۇ شارابنىڭ سەۋەبى بىلەن شۇ كېچىسى ئۇچ قېتىم ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتۈم! ئېگەرگە ئولتۇرۇشۇم بىلەنلا ــ شامال ئۇچۇرغان قامچاقتەك يەرگە ئۇچۇپ چۈشمەن. مانا ئاشۇنداق شارابنى ھەر كۈنى بىر ـ ئىككى ئىستاكاندىن ئىچىپ تۇرغان بىلەن 100 ياشقا كىرگەن بولاتتىم، مۇنۇ بۈگۈنكىدەك شاراب بىلەن 100 ياشقا كىرىش مۇمكىنمۇ؟ مەسىلەن، مۇنۇ نەرسە ئىچىملىككە كىرەمدۇ؟ ئىچىملىك ئەمەس، كېسەل تارقىتىدىغان مىكروب! مۇنۇ ئۆلۈك تاپتىن ئىچسەڭ، ئەجىلىڭدىن بۇرۇن كەشىڭنى توغرىلايسەن...، ــ پروخور باش ئىشارىتى بىلەن ساموگون بار خۇمرىنى كۆرسەتتى ـ دە، ئۆزىنىڭ ئىستاكانىنى لىق تولدۇزدى.

دۇناشكا ئۇخلاش ئۈچۈن ئىچكىرىكى ئۆيگە بالىلارنىڭ قېشىغا كىرىپ كەتتى، بىرئازدىن كېيىن پروخورمۇ ئورنىدىن تۇردى. ئۇ ئىككى تەرەپكە تەۋرىنىپ، كالتە جۇۋىسىنى يەلكىسىگە تاشلىدى ـ دە، دېدى:

ــ خۇمرىنى ئالمايمەن. بوش قاچىنى ئېلىپ مېڭىشقا كۆڭلۈم ئۇنىمايدۇ... ئۆيگە يېتىپ بېرىشم بىلەنلا خوتۇن ئەدەبسىزنى بېرىشكە باشلايدۇ. ئۇ بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن ياخشى چىقىدۇ. يائاللا، ئۇنىڭغا بۇنداق زەھەرلىك تىللار نەدىن كېلىدىكىن؟ زادى بىلمەيمەن! ئۆيگە ئىچىپ بارغىنىمدا، مەسىلەن، مۇنداق دەيدۇ: «ھاراقكەش ئىت، چولاق، لەنىتى. ئاقچى، كۆكچى، يۇستانچى!» مەن سەۋرچانلىق بىلەن ئاستا ئۇنىڭغا چۈشەنچە بېرىمەن: «سەن ئالۋاستى، ئادا قانچۇق. ئۆزى مەست، يەنە كېلىپ قولى چولاق ئىتنى نەدە كۆردۇڭ؟ ئالەمدە مۇنداق

نەرسە بولمايدۇ.» مەن بىر رەزىللىكىگە رەددىيە بەرسەم — ئۇ ماڭا باشقىسىنى ئېيتىدۇ، باشقىسىغا رەددىيە بەرسەم، ئۇ ئۇچىنچىسىنى تاقاپ تۇرىدۇ، شۇنداق قىلىپ، بىزنىڭ كېچىلىك ئامىزىمىز تاڭ ئاتقۇچە داۋام قىلىدۇ... بەزىدە ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغۇم كەلمەي، لاپاسنىڭ ئاستىغا بېرىپ ئۇخلايمەن، يەنە بەزىدە هاراق ئىچىپ بارسام، خوتۇن ئۇنچىقمىسا، تاللىمىسا، كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمەيدۇ، خۇدا تۇرۇپتۇ! خۇددى بىر نەرسەم كەملىك قىلمۇاتقاندەك، بەدىنىمدە قىچىشقاق پەيدا بولغانىدەك هېس قىلىمەن — دە، ئۇخلىيالمايمەن، ئىش تامام! شۇنىڭ بىلەن رەپىقەمگە يەنە تېگىپ قويىمەن، ئۇ يەنە جازامنى بېرىشكە باشلايدۇ — دە، كۆزۈمدىن ئوت چىقىرىۋېتىدۇ! مېنىڭ بۇ خوتۇنۇم شەيتانىنىڭ شېرىكى، ئەمما نېمە ئىلاج، مەيلى زەھىرىنى چېچىۋەرسۇن، ئۇ ئاشۇ قەھىر — غەزىپى بىلەن ئىشىمنى قىلىۋېرىدۇ، بۇ گېپىم توغرىمۇ؟ خوپ، مەن كەتتىم، خەير — خوش! بۇگۈن ئۇنىڭ بېزەۋىتە قىلمايى، ئاتىنىڭ ئوقۇرىدا يېتسام بولامدىكىن؟

— ئۆيۈڭگە كېتەلەمسەن؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي كۈلۈپ.

— قىسقۇچپاقىدەك ئۆملەپ بولسىمۇ يېتىپ بارالايمەن! ياكى مەن كازاك ئەمەسمۇ، پانتىلىيېۋىچ؟ بۇنداق گەپنى ئاڭلاش هەتتا ماڭا ئەلەم قىلىدۇ.

— ئۇنداق بولسا، خۇدا يار بولسۇن!

گرىگورىي دوستىنى يان ئىشىككىچە ئۇزىتىپ قويىدى، ئاندىن ئاشخانىغا كىردى.

— خۇش ئۇنداق بولسا، مىخايىل، سۆزلىشۋالامدۇق؟

— بولىدۇ.

ئۇلار شىرەنىڭ ئىككى تەرىپىدە بىر — بىرىگە روبىرو

www.uyghurkitap.com

ئولتۇرۇشتى، بىردەم ئۇنچىقىشمىدى. ئۇندىن كېيىن گرىگورىي سۆز ئاچتى:

— نېمىشقىدۇر، ئارىمىزدا كېلىشەلمەسلىكتەك بىر نەرسە بار... بۇنى سېنىڭ تۇرقۇڭدىن كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن! مېنىڭ كەلگەنلىكىم كۆڭلۈڭگە ياقمىدىمۇ ياكى مەن خاتالاشتىممۇ؟

— ياق، خاتالاشمىدىڭ، تاپتىڭ، كۆڭلۈمگە ياقمىدى.

— نېمىشقا؟

— ئۇشۇقچە تەشۋىش.

— مەن ئۆز كۆچۈمگە تايىنىپ كۈن ئۆتكۈزىمەن دەپ ئويلايمەن.

— گەپ ئۇنىڭدا ئەمەس.

— ئۇنداق بولسا نېمە توغرىسىدا؟

— بىز بىر - بىرىمىزگە دۈشمەن ئادەملەر...

— بۇرۇن شۇنداق ئىدۇق.

— قارىغاندا، كەلگۈسىدىمۇ شۇنداق بولمىز.

— چۈشەنمەيمەن، نېمىشقا ئۇنداق بولىدىكەنمىز؟

— سەن ئىشەنچسىز ئادەم.

— بىكار ئېيتىسەن، بۇ سۆزۈڭنى بىكار!

— ياق، بىكار ئەمەس. نېمىشقا سېنى مۇشۇنداق ۋاقىتتا ھەربىيلىكتىن قايتۇرۇۋەتتى؟ ئوچۇقىنى ئېيتقىنا!

— بىلمەيمەن.

— ياق، بىلىسەن، ئەمما ئېيتقۇڭ كەلمەيدۇ! ساڭا ئىشەنمىدىغۇ دەيمەن، شۇنداقمۇ؟

— ئىشىنىشىمگەن بولسا — ئىسكادىرونىڭ كوماندىرلىقىنى تاپشۇرمىغان بولاتتى.

— بۇ دەسلەپكى چاغلاردىكى ئىش، ئەمما ھازىر سېنى

ئارمىيىده قالدۇرمىغانسىكەن، دېمەك، ئىش ئەسدى روشەن، بۇرادەر!

— ئۇنداق بولسا، سەن ماڭا ئىشەنمەمسەن؟ — دەپ سوربدى گرىگورىي تىكىلىپ قاراپ.

— ياق! بۆرىنى قانچىلىك باققىنىڭ بىلەنمۇ، يەنە ئورمانغا ئۇمتۇلمدۇ.

— سەن بۇگۈن ئارتۇقراق ئىچىۋەتتىڭ، مخايىل.

— سەن بۇ گەپنى قوي! مەن سەنچىلىك مەست ئەمەس. ئارمىيىده ساڭا ئىشەنمىگەنىكەن، بۇ يەردىمۇ ئانچە ئىشىنىپ كېتەلمەيمىز، بۇنى بىلىپ قوي.

گرىگورىي ئۇنچىقمىدى. ھەربكىتى سۇسلىشىپ تەخسىدىن بىر پارچە تۇزلىغان تەرخەمەكنى ئالدى، ئۇنى چاينىاپ تۆكۈرۈۋەتتى.

— ساڭا ئايالىم كرىيوشكاگرومۇف توغرۇلۇق سۆزلەپ بەردىمۇ؟

— سۆزلەپ بەردى.

— ئۇنىڭ كېلىشىمۇ كۆڭلۈمگە ياقمىغاندى. ئۇنىڭ قايىتىپ كەلگەنلىكىنى ئەمدىلا ئاڭلاپ تۇرسام، نەق شۇ كۈنى...

گرىگورىينىڭ چىرايى ئۆڭدى، كۆزلىرى قەھر ـ غەزەپتىن يۇمىلاقلىشىپ كەتتى.

— ئۇنداق بولسا، مەن ساڭا كرىيوشكا گرومۇف بىلەن ئوخشاشمۇ؟

— شاۋقۇن كۆتۈرمە. ئۇنىڭدىن نەرىڭ ياخشىراق؟

— خۇش، سەن بىلەمسەن...

— بۇ يەردە بىلمىدىغان ھېچ ئىش يوق. ھەممە ئىش ئۇزاقتىن بۇيان مەلۇملۇق بولۇپ قالغان. ئۇندىن كېيىن مىتكا كورشونوف كەلسە، ئۇنىڭغىمۇ خۇشال بولامدىمەن؟ ياق، ياخشىسى سىلەر يېزىغا كەلمىسەڭلار بولاتتى.

— سەن ئۇچۇن ياخشىمۇ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

— مەن ئۇچۇنمۇ، خەلق ئۇچۇنمۇ ياخشى بولاتتى، ھەممە خاتىرجەم بولاتتى.

— سەن مېنى ئۇلار بىلەن تەڭ ئورۇندا قويما!

— مەن بايا ئېيتتىمغۇ، گرىگورىي، بۇنىڭدا خاپا بولغۇدەك ھېچ ئىش يوق: سەن ئۇلاردىن تۆزۈكرەك ئەمەسسەن، سۆزسىز يامانراقسەن، خەتەرلىكسەن.

— يامانلىقىم نېمىدە؟ نېمىشقا بۇنداق گەپنى قىلىسەن؟

— ئۇلار ئادەتتىكى سولداتلار، سەن بولسا پۈتۈن قوزغىلاڭغا قوماندانلىق قىلدىڭ.

— مەن ئۇنىڭغا قوماندانلىق قىلمىدىم، دېۋىزىيە كوماندىرى بولدۇم.

— بۇ كىچىك ئىشمۇ؟

— كىچىكمۇ ـ چوڭمۇ — گەپ بۇنىڭدا ئەمەس... ئەگەر شۇ چاغدا كۆڭۈل ئېچىش ئۈلتۈرۈشىدا قىزىل ئەسكەرلەر مېنى ئۆلتۈرۈشكە تەييارلانمىغان بولسا، ئۇ ھالدا قوزغىلاڭغا قاتناشمىغان بولاتتىم.

— سەن ئوفىتسېر بولمىغان بولساڭ، ھېچكىم ساڭا تەگمىگەن بولاتتى.

— ئەگەر مېنى ھەربىي خىزمەتكە ئالمىغان بولسا، ئوفىتسېر بولمىغان بولاتتىم... ھەي، بۇ ئۇزۇن ناخشا.

— بۇ ھەم ئۇزۇن ناخشا، ھەم ياردىماس ناخشا.

— ھازىر بۇ ناخشىنى قايتا ئېيتمايلى، ئۆتۈپ كەتتى.

ئۇلار ئۇنچىقمىاي تاماكا چېكىشتى. كوشئووي تىرنىقى بىلەن تاماكا كۈلىنى چۈشۈرۈۋېتىپ دېدى:

— مەن سېنىڭ قەھرىمانلىقلىرىڭنى بىلىمەن، بۇنى ئاڭلىغانمەن. بىزنىڭ جەڭچىلىرىمىزدىن نۇرغۇن ئادەمنى تاپبوت قىلدىڭ، شۇ سەۋەبتىن مەن ساڭا سەل قارىيالمايمەن... بۇ ئىش

ئاسانلىقچە ئېسىڭدىن چىقمايدۇ.

گرىگورىي مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

— سېنىڭ خاتىرەڭ كۈچلۈك ئىكەن! سەن ئاكام پېترونى ئۆلتۈردۈڭ، مەن بۇنى سېنىڭ ئېسىڭگە سالمايمەنغۇ... ھەممە ئىشنى يادىڭدا تۇتساڭ — بۆرىدەك ھايات كەچۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.

— شۇنداق، ئۆلتۈرگىنىم راست، تانمايمەن! ئەگەر شۇ چاغدا سېنى تۇتۇۋالغان بولسام، سەن قەدىرلىك كىشىنىمۇ شۇنداق ئاقمۇەتكە ئۇچراتقان بولاتتىم!

— ئەمما مەن ئىۋان ئالېكسىيېۋىچنىڭ ئۇست - خوپېردا ئەسىرگە ئېلىنغانلىقىنى ئاڭلىغان چېغىمدا، ئارقىسىدىن يېتىپ بارغۇچە كۆزۈم تۆت بولۇپ كەتتى، سېنىمۇ شۇ يەردە دەپ ئەنسىرىدىم، سېنى كازاكلار ئۆلتۈرۈۋەتمىسۇن دەپ قورققانىدىم... دېمەك، شۇ چاغدا بىكارلا ھودۇققانىكەنمەن.

— فۇ، ماڭا شەپقەتچى تېپىلىپ قالدى! ئەگەر ھازىر كادېت ھاكىمىيىتى بولغان بولسا، ئەگەر ئۇرۇشتا يېڭىپ چىققان بولساڭلار، سېنىڭ مەن بىلەن قانداق سۆزلەشكەنلىكىڭنى كۆرگەن بولاتتىم. ئېھتىمال، ئۇچامدىن كەمەر، تاسمىلىرىمنى كېسىۋالغان بولاتتىڭ! سەن ھازىر شۇنداق مۆمسىن ئادەم بولۇپ قاپسەن...

— بەلكى، باشقا ئادەملەر كەمىرىكىنى كېسىۋېلىشى مۇمكىن، ئەمما مەن قولۇمنى ساڭا تەگكۈزۈپ بۇلغىمىغان بولاتتىم.

— دېمەك، بىز سەن بىلەن ئوخشاش ئادەملەر ئەمەس ئىكەنمىز... مەن ئەزەلدىن قولۇمنى دۇشمەنگە تەگكۈزۈپ بۇلغاشتىن تارتىنغىنىم يوق، زۆرۈر بولغاندا ھازىرمۇ چىرايىمنى بۇزمايمەن، — مىخايىل قالغان ساموگوننى ئىككى ئىستاكانغا قۇيۇپ، سورىدى، — ئىچەمسەن؟

www.uyghurkitap.com

ـــ گەل، ئىچتۇق، ئۇنداق بولمىغاندا بۇنداق گەپلەرنى ئېيتمىشقا بەك سەگەكلىشىپ كېتىدىغان ئوخشايمىز...

ئۇلار ئۇنچىقماستىن ئىستاكانلارنى ئۇرۇشتۇرۇپ ئىچىۋەتتى. گرىگورىي گەۋدىسىنى شىرەگە تىرەپ، بۇرۇتىنى تولغاپ. كۆز-لىرىنى پىرىلدىتىپ مىخايىلغا قارىدى.

ـــ شۇنداق قىلىپ، مىخايىل، سەن نېمىدىن قورقىسەن؟ مېنى يەنە سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى ئىسيان كۆتۈرەرمىكىن دەمسەن؟

ـــ مەن ھېچنېمىدىن قورقمايمەن، ئەمما ئېيتماقچى، مۇبادا كىچىككىنە پاتىپاراقچىلىق يۈز بېرىپ قالسا، دەرھال ئاينىپ، باشقا تەرەپكە ئۆتۈپ كېتەرمىكىن دەپ ئويلايمەن.

ـــ ئۇنداق بولسا مەن ئاشۇ چېگرىدا پولەكلەر تەرەپكە ئۆتۈپ كەتكەن بولاتتىمغۇ، بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟ بىزنىڭ پۈتۈن قىسىملىرىمىز شۇلار تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتىغۇ.

ـــ ئۇلگۈرەلمىگەنسەن؟

ـــ ياق، ئۇنداق قىلىشنى خالىمىدىم. مەن ئۆز خىزمىتىمنى ئۆتەپ بولدۇم. مەن ئەمدى ھېچكىمگە خىزمەت قىلىشنى خالىمايمەن. ئۆز ھاياتىمدا پۇخادىن چىققۇدەك جەڭ قىلدىم، مادارىم قۇرۇدى، جېنىم قاقشىدى. ئىنقىلابتىنمۇ، ئەكسىلئىنقىلابتىنمۇ پۈتۈنلەي تويدۇم. مەيلى ئۇسى، مەيلى بۇسى. ھەممىسى كۆزدىن يوقالسا بولاتتى. مەن ئۆز بالىلىرىمنىڭ يېنىدا ھايات كەچۈرۈشنى، ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىشنى خالايمەن. مەقسىتىم مانا مۇشۇ. بۇ گېپىمگە ئىشەن، مىخايىل، مەن بۇنى چىن يۈرەكىمدىن ئېيتىۋاتىمەن!

ئەمما، مېنىڭ قەسەم ئىچكەن بىلەنمۇ، كوشۇۋوي بۇ گەپلەرگە ھېچ ئىشىنىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، شۇڭا گرىگورىي بۇنى چۈشىنىپ، جىم بولۇپ قالدى. ئۇ بىرلەھزە ئاچچىق ئەلەم

هېس قىلىپ ئۆزىگە ئىچىدە كايىدى. ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئاقىلاشماسلىقى، دەلىل ـ ئىسپات كۆرسىتىشنىڭ نېمە ھاجىتى بار ئىدى؟ مەست ھالدا بۇنداق پاراڭ قىلىشنىڭ ۋە مىخايىلنىڭ ئەخمىقانە نەسىھەتلىرىنى ئاڭلاشنىڭ نېمە لازىمى بار ئىدى؟ ئۇزۇنغا چىقمىسۇن! گىرىگورىي ئورنىدىن تۇردى.

ــ ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان بۇ پاراڭنى بولدى قىلايلى! يېتەر! ئەمدى ساڭا ئاخىرقى بىر سۆزۈمنى ئېيتىماقچىمەن: سوۋېت ھاكىمىيىتى كانىيىمدىن ئالمىسا، مەن ئۇنىڭغا قارشى تۇرمايمەن. كانىيىمدىن ئالىدىغان بولسا ــ قوغدىنىمەن! ھەر ھالدا پلاتون رەبىكوفقا ئوخشاش قوزغىلاڭ ئۆچۈن بېشىمنى تۇتۇپ بەرمەيمەن.

ــ يەنى، بۇ نېمە دېگىنىڭ؟

ــ شۇنداق دېگىنىم. مېنىڭ قىزىل ئارمىيىدە خىزمەت قىلغانلىقىمنى ۋە شۇلار سېپىدە جەڭگە قاتنىشىپ، ياردار بولغانلىقىمنى نەزەرگە ئالسۇن، قوزغىلاڭ ئۆچۈن تۇرمىدە يېتىپ چىقىشقىمۇ رازى، ئەمما بۇ ئىش ئۆچۈن ئېتىشقا ھۆكۈم قىلىدىغان بولسا ــ ئۇ چاغدا ئەپۇ قىلىسىز! بۇ بىرىنچى ئاشۇرۇۋېتىلگەنلىك بولىدۇ!

مىخايىل نەپرەت بىلەن كۈلۈپ قويدى:

ــ سىرتتىن تون پېچىش دېگەن مانا شۇ! ئىنقىلابىي ھەربىي سوت ياكى پەۋقۇلئاددە كومىسسىيە سېنىڭ نېمىنى خالايدىغانلىقىڭنى، نېمىنى خالىمايدىغانلىقىڭنى سەندىن سوراپ تۇرمايدۇ ۋە سەن بىلەن سودىلىشىپ ئولتۇرمايدۇ. خاتالىق ئۆتكۈزگەنسىكەنسەن ــ ئۆز جازايىڭنى تولۇق تارتىشىڭ كېرەك. كونا قەرزلەرنى تۆگەل تۆلەش لازىم!

ــ خوپ، شۇ چاغدا كۆرەرمىز.

ــ ئەلۋەتتە كۆرىسىز. بۇ ئوچۇق مەسىلە.

گرىگورىي كەمىرى بىلەن كۆڭلىكىنى يېشتى، ئىنجىقلاپ، ئاياغ كىيىمىنى سېلىشقا باشلىدى.

— ئۆيىنى ئىككىگە بۆلەمدۇق؟ — دەپ سورىدى ئۇ، ئۆتۈكىنىڭ سۆكۈلۈپ كەتكەن چەمىگە سىنچىلاپ قاراپ.

— بىزنىڭ ئۆي ئايرىشىمىز ناھايىتى ئاددى: مەن ئۆز ئۆيۈمنى تۈزەشتۈرۈپ، شۇ يەرگە كۆچۈپ كېتىمەن.

— خوپ، قانداق بولمىسۇن ئايرىلايلى. ئارىمىزدا ئىناق-لىق بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

— شۇنداق، ئىناقلىق بولمايدۇ، — دەپ تەكىتلىدى مىخايىل.

— ھېنىڭ ھەققىمدە مۇنداق پىكىردە ئىكەنلىكىڭنى ئويلى-مىغانىدىم... خوپ، شۇنداق بولسۇن...

— مەن گەپنى ئوچۇقلا ئېيتتىم. كۆڭلۈمدە نېمىنى ئوي-لىغان بولسام، شۇنى ئېيتتىم، ۋېشىنىسكايا‌غا قاچان بارىسەن؟

— بىر نېمە قىلىپ، مۇشۇ بىر - ئىككى كۈن ئىچىدە بارارمەن.

— بىر نېمە قىلىپ ئەمەس، ئەتىلا بېرىش كېرەك.

— مەن 40 چاقىرىمچە يولنى پىيادە يۈرۈپ، تاپىنىم تېشىلىپ كەتتى. ئەتە دەم ئالىمەن، ئۆگۈنلۈككە بېرىپ تىزىملىتىمەن.

— دەرھال تىزىملىتىش كېرەك دېگەن بۇيرۇق بار. ئەتىلا ماڭغىن.

— بىر كۈن دەم ئېلىش كېرەكقۇ؟ مەن قېچىپ كېتەرمىدىم.

— كىم بىلسۇن سېنى. سەن ئۆچۈن جاۋاب بېرىشنى خالىمايمەن.

— سەن نېمانچە رەزىللىشىپ كەتكەنسەن، مىخايىل! — دېدى گرىگورىي، بۇرۇنقى دوستىنىڭ سۈرلۈك تۈس ئالغان چىرايىغا ئەجەبلىنىپ قاراپ.

ـــ سەن ماڭا رەزىل دېگەن تىلنى ئىشلەتمە! بۇنى مەن كۆتۈرمەيمەن...ـــ مىخايىل دېمىنى راسلىۋېلىپ، ئاۋازىنى كۆتۈردى، ـــ بىلەمسەن، بۇنداق ئوفىتسېرلىق قىلىقلارنى تاشلاش كېرەك! ئەتىلا يۇرۇپ كەت. ياخشىلىقچە ماڭمىساڭ ـــ كانۇۋي بىلەن ھەيدەپ ئاپىرىمەن. چۈشەندىڭمۇ؟

ـــ ھازىر ھەممە نەرسە چۈشىنىشلىك بولدى...، ـــ گرىگورىي ئۆيدىن چىقىپ كېتىۋاتقان مىخايىلنىڭ دۈمبىسىگە ئۆچمەنلىك بىلەن قاراپ قويۇپ، يېشىنمەستىنلا كارىۋاتقا ياتتى.

خۇش، بولغۇلۇق ئىش تېگىشلىك دەرىجىدە بولۇپمۇ ئۆتتى. نېمىشقىمۇ ئۇنى ـــ گرىگورىينى باشقىچە قارشى ئېلىش لازىم بولۇپ قالغانىدۇ؟ ئەسلىنى ئالغاندا، گرىگورىينىڭ قىزىل ئارمىيىدە قىسقا ۋاقىت سەممىي ـ ساداقەت بىلەن قىلغان خىزمىتىم ئۆتكەنكى ھەممە گۇناھلىرىمنى يېپىپ كېتىدۇ دەپ ئويلىشىغا نېمە ئاساس بار؟ بەلكى، مىخايىل ئۆتكەنكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى كەچۈرۈم قىلىنىۋەرمەيدۇ، كونا قەرزلەرنى تولۇق تۆلەش كېرەك دېگىنىدە، ئۇ ھەقلىقتۇر؟

... گرىگورىي چۈشىدە چەكسىز دالادا كەڭ سەپ تۈزۈپ ئاتاكىغا راسلىنىپ تۇرغان پولكنى كۆردى. يىراق بىر يەردىن: «ئىسكادىرون...»، ـــ دەپ سوزۇلۇپ چىققان كوماندا ئاۋازى ئاڭلاندى، شۇ چاغدا ئېگەرنىڭ تۆش تاسمىلىرىنىڭ بوش ئىكەنلىكى گرىگورىينىڭ ئېسىگە چۈشتى. سول تەرەپتىكى ئۇزەڭگىنىڭ ئۈستىدە تەسلىكتە تېپىنىپ تۇرغاندا، ـــ ئاستىدىكى ئېگەر بىر تەرەپكە سىيرىلىپ كەتتى... ئۇ ۋەھىمە ۋە نومۇس كۈچىدىن ئاتتىن سەكرەپ چۈشتى ـ دە، ئاتنىڭ ئەيىلىنى تارتىپ چىڭىتىشقا باشلىدى، دەل شۇ چاغدا توساتتىن تاتىراقلىغان ۋە شىددەت بىلەن يىراقلىشىپ كېتىۋاتقان ئات تۈياقلىرىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

پولك گرىگورىينى تاشلاپ ئاتاكىغا ئات‌چاپتۇرۇپ كەتتى...
گرىگورىي ئېغىناپ يېتىپ، ئويغىنىپ كەتتى ـ دە. ئۆزىنىڭ خىرىلدىغان خورىكىنى ئاڭلىدى.

دېرىزىنىڭ سىرتىدا خىرە ـ شىرە تاڭ يورۇغانىدى. ئېھتىمال، شامال كېچىدە دېرىزە قاپقىقىنى ئېچىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن، ـــ شۇڭا قىراۋدىغان ئەينەكتىن پۇچۇق ئاينىڭ ئۇچقۇنداپ تۇرغان يېشىل گەردىشى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. گرىگورىي سىلاپ ـ سىيپىلاپ تاماكا خالتىسىنى تېپىپ، تاماكا يۆگەپ چەكتى. يۈرىكى تېخىچە قىسىلىپ، تېز ـ تېز سوقاتتى. ئۇ ئۇكىدىسىغا يېتىپ، كۈلۈمسىرىدى: «مۇشۇنداق غەلىتە نەرسە ئادەمنىڭ چۈشىگە كىرىدىكەن! جەڭ قىلىشقىمۇ توغرا كەلمەي قالدى...» ئۇ مۇشۇ تاڭ سەھەردە چۈشۈمىدىمۇ، ئۆكۈمىدىمۇ تېخى تالاي قېتىم ئاتاكىغا ئۆتەرمەن دېگەننى خىيالىغا كەلتۈرمىدى.

7

دۇناشكا بالدۇرلا قوپتى، ئىنەكنى سېغىشى كېرەك ئىدى. گرىگورىي ئاشخانىدا ئاستا مېڭىپ يۈرەتتى، يۆتىلىپ قويياتتى. دۇناشكا بالىلارنى يوتقانغا چۈمكەپ قويۇپ، چاپسان كىيىندى ـ دە، ئاشخانىغا كىردى. گرىگورىي شىنىلىنىڭ تۈگمىسىنى ئېتىۋاتاتتى.

ـــ سىز بۇنداق قاق سەھەردە نەگە جابدۇنۇۋاتىسىز، ئاكا؟

ـــ مەن يېزىنى ئارىلاپ، ئەتراپنى كۆرۈپ باقاي.

ـــ ناشتا قىلىۋېلىپ بارسىڭىز بولمامدۇ؟

ـــ بىر نەرسە يېگۈم يوق، بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ.

— ناشتىغا ئولگۈرۈپ كېلەمسىز؟ مەن ھازىرلا مەشكە ئوت ياقىمەن.

— مېنى كۈتمەڭلار، تېز قايتىمايمەن.

گرىگورىي كوچىغا چىقتى. ئەتىگەنىدە يەر بىرئاز تەرلەپ قالغاندەك ئىدى. جەنۇبتىن نەم ۋە ئىللىق شامال چىقاتتى. توپا ئارىلاش قار ئۆتۈكنىڭ پاشنىسىغا يېپىشاتتى. گرىگورىي يېزا مەركىزىگە ئاستا قەدەم تاشلاپ، گويا يات يۇرتتا كېتىۋاتقاندەك ئەتراپقا كۆز سېلىپ، بالىلىق چاغلىرىدىن تونۇش بولغان ئۆيلەرگە، ساراي لاپاسلىرىغا دىققەت بىلەن قاراپ كېلىۋاتاتتى. بۇلتۇر كوشۇۋي كۆيدۈرۈۋەتكەن سودىگەرلەرنىڭ كۆمۈرگە ئايلانغان ئۆي ۋە دۇكانلىرىنىڭ خارابىلىرى مەيدانىدا قارىيىپ تۇراتتى، چېركاۋنىڭ ۋەيران قىلىنغان توسۇق تاملىرى ھەرىيەر ـ ھەرىيەردە ئېچىلىپ تۇراتتى. خىشلىرىنى ئاپىرىپ مەش ياساشقانلىقى، دەپ ئويلىدى گرىگورىي سوغۇقسانلىق بىلەن. چېركاۋ بۇرۇنقىدەكلا بېلىگىچە يەرگە چۆكۈپ، كىچىككىنە كۆرۈنەتتى. ئۇزاقتىن بۇيان سىرلانمىغان، ئۆگزىسى داتلىشىپ سارغىيىپ كەتكەن، ئۆگزىدىن يامىرىغان سۇلار تاملىرىنى ئالـ چىپار قىلىپ قويغان، سۇۋاقلىرى چۈشكەن يەرلەردە خىشلىرى ئېچىلىپ، خۇمداندىن يېڭى چىققاندەك تۇرىتىپ تۇراتتى.

كوچىلاردا ئىنس ـ جىن يوق ئىدى. قۇدۇققا يېقىن كەلـ گەندە گرىگورىغا ئۇيقۇسىنى ئاچالماي قالغان ئىككى ـ ئۈچ خوتۇن ئۇچراشتى. ئۇلار يات ئادەمدەك گرىگورىغا ئۇنچىقماس-تىن تازىم قىلىشتى ـ دە، گرىگورىي يېنىدىن ئۆتكەن چاغدىلا توختىشىپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزاتقىچە قاراپ تۇرۇشتى.

قەبرىستانلىققا بېرىپ، ئانام بىلەن ئاتالىمىنىڭ تۇپراق بېشىنى كۆرۈپ كېلەيمىكىن، دەپ ئويلىدى گرىگورىي قەبـ رىستانلىققا بارىدىغان يولدىكى تار كوچىغا بۇرۇلۇپ، ئەمما

بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن توختاپ قالدى. بۇنىڭسىزمۇ ئۇنىڭ يۈرىكىدە ئېغىر دەرد ـ ئەلەم بار ئىدى. «يەنە بىر قېتىمدا بارارمەن، ـــ دېگەن قارارغا كەلدى ئۇ پروخورنىڭ ئۆيىگە تەرەپكە بۇرۇلۇپ، ـــ ھازىر بارساممۇ، كېيىن بارساممۇ ئۆلۈك لەرگە بەرىبىر. ئۇلار ئۆز يەرلىكىدە ھازىر خاتىرجەم يېتىپتۇ. باشقا ئىشمۇ يوق، قەبرىلىرىنى قار باسقان. ئۇ يەردە، ئېھتىمال، تۇپراق سوغۇق، لەھەتنىڭ ئىچى سالقىن... مانا ئۇلار ياشاي دىغىنىنى ياشاپ دۇنيادىن ئۆتۈپ بولدى ـــ نېمىدېگەن تېز، خۇددى چۈشتىكىدەك. ئۇلار يانىمۇيان قاتار يېتىشىپتۇ: ئايالىم بىلەن ئانام، پېترو بىلەن دارىيە... پۈتۈن ئائىلە شۇ يەرگە كېلىپ قاتار يېتىشتى. ئۇلارغا ياخشى بولدى، ئەمما ئاتام ـــ يات يۇرتتا يالغۇز قالدى، ئۇ يەردە يات ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭغا كۆڭۈلسىز...» گرىگورىي ئەمدى ئەتراپقا قارىماستىن، ئايىغىنىڭ ئاستىغا قاراپ، ئاپئاق ۋە ئىللىق يەردە نەملىشىپ قالغان يۇمشاق قارغا قاراپ كېلىۋاتاتتى، ھەتتا ئايىغىنىڭ ئاسىتىدا قارنىڭ غىچىرلىغىنىنىمۇ تۇيمايتتى.

ئۇندىن كېيىن گرىگورىي بالىلىرىنى ئويلاشقا باشلىدى. بۇ بالىلار نېمىشقىدۇر ئانىسى ھايات چاغدىكىدەك ئەمەس، ئۆزلىرىنىڭ يېشىغا قارىماستىن جىمغۇر، ئېغىر ـ بېسىق بولۇپ قالغان. ئائىلىسىگە كەلگەن ئۆلۈم ئۇلارنى نۇرغۇن نەرسىدىن مەھرۇم قىلغان. ئۇلار قورقۇپ قېلىشقان. تۇنۇگۈن پولىيوشكا مېنى كۆرگەندە نېمىشقا يىغلاشقا باشلىدى؟ بالىلار دىدار كۆرۈشكەندە يىغلىمايدۇ، بۇ بالىلارغا خاس نەرسە ئەمەس. پولىيوشكا نېمىنى ئويلىدىكىن؟ ئۇنى قولۇمغا ئالغاندا نېمىشقا ئۇنىڭ كۆزلىرىدە قورقۇنچ پەيدا بولدى؟ بەلكىم، ئۇ ئاتام ھالىات ئەمەس، ئۇ ھەرگىز قايتىپ كەلمەيدۇ، دەپ ئويلاپ يۈرۈپ، كېيىن مېنى كۆرۈش بىلەنلا قورقۇپ كەتكەن بولۇشى

مۇمكىن. ھەر ھالدا ئۇ، گرىگورىي بالىلىرىنىڭ ئالدىدا ھېچبىر ئەيىبلىك ئەمەس. ئەمدىلىكتە ئاكسىنىيگە ئۇلارغا كۆيۈنگىن، ئانا ئورنىدا ئۇلارغا قولۇڭدىن كېلىشچە ياخشىراق قارا، دەپ تاپىلاپ قويۇش كېرەك... بەلكى، ئۇلار ئۆگەي ئانىغا ئۆگىنىپ قالار. ئاكسىنىيە ــ مېھرىبان، رەھىمدىل ئايال. ئۇ گرىگورىيغا مۇھەببەت قويغانىكەن، بالىلارغىمۇ مېھىر ــ مۇھەببەت قويىدۇ.

بۇنى ئويلاشمۇ گرىگورىي ئۈچۈن ھەم ئېغىر، ھەم غەم ــ غۇسسىلىك ئىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنچىلىك ئاددىي ئەمەس. پۈتۈن ھايات يېقىندا ئۇ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدەك ئۇنچىلىك ئاددىي بولماي چىقتى. ئۇ ئەخمىقانە ۋە گۆدەكلەرچە ساددىلىق بىلەن: ئۆيگە قايتىپ بارساملا بولدى، شىنىلىنىڭ ئورنىغا چەكمەن كىيىمەن، ھەممە ئىش ئۆز يولىدا كېتىۋېرىدۇ: ھېچكىم ماڭا بىر نەرسە دېمەيدۇ، ھېچكىم تەنە قىلمايدۇ، ھەممە ئىش ئۆز ــ ئۆزىدىن يۇرۇشۇپ كېتىدۇ، تىنچ دېھقان ۋە نەمۇنىلىك ئائىلىپەرۋەر كىشى سۈپىتىدە تۇرمۇش كەچۈرۈپ كېتىۋېرىمەن، دەپ پەرەز قىلغانىدى. ياق، ئەمەلىيەتتە بۇ ئىش ئۇنچىلىك ئاددىي ئەمەس ئىكەن.

گرىگورىي زىكوفلار ھويلىسىنىڭ بىر قانىتى ئېسىلىپ تۇرغان يان ئىشىكىنى ئاۋايلاپ ئاچتى. پۇتىغا مىجىقى چىققان پىيما كىيگەن، قۇلاقچىسىنى كۆزىگىچە چۆكۈرۈپ كىيىۋالغان پروخور غەمسىز ھالدا قولىدىكى سۈت ساغىدىغان بوش چېلەكنى پۇلاڭشىتىپ، پەلەمپەي تەرەپكە كېلىۋاتاتتى. ئاپئاق سۈت تامچىلىرى كۆزگە كۆرۈنمەستىن قار ئۈستىگە تېمىپ كەلگەنىدى.

ــ ئوبدان قوپۇپسەنمۇ، يولداش كوماندىر؟

ــ خۇداغا شۈكۈر.

ــ پاخمېل قىلىپ، باشنى ساقايتىش كېرەك ئىدى، ئۇنى

www.uyghurkitap.com

ئاق بولمىغانداڭ، باش دېگەن نېمە مۇنۇ چېلەكتەك بوش، قاپاق بولۇپ قالدى.

— پاخمىل قىلىش — ئەرزىيدىغان ئىش، خۇش، نېمىشقا چېلىكىڭ قۇرۇق؟ ئىنەكنى ئۆزۈڭ ساغقانمىدىڭ؟

پروخور باش ئىشارىتى بىلەن قۇلاقچىسىنى گەجگىسىگە چۈشۈرۈپ قويغاندى، گرىگورىي مانا شۇ چاغدىلا دوستىنىڭ چىرايى قاتتىق تۇتۇلغانلىقىنى كۆردى.

— بولمىسا، شەيتان سېغىپ بېرەمدۇ سۈتىنى ماڭا؟ مەن ئاشۇ لەنىتى خوتۇن ئۆيدە بولمىغانلىقتىن ساغقانىدىم. مەن ساغقان سۈت ئۇنىڭ قورسىقىنى ئاغرىتىپ قويمىسا بولاتتى!... — پروخور چېلەكنى قەھىر بىلەن ئىرغىتىپ تاشلاپ، — ئۆيگە كىرەيلى، — دېدى.

— ئايالىڭ نەگە كەتتى؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي ئىككىلىنىپ.

— ئۇنى جىن ئېپقېچىپ، كۆۋاس بىلەن يېم قىلىۋەتتى! ئۇ تاڭ يورۇماستىلا ئورنىدىن تۇرۇپ، كىرۇزىلىنىسكىغا تاغالچە ئەكىلىشكە كەتتى. مەن سىلەرنىڭ ئۆيىدىن قايتىپ كېلىشىم بىلەنلا ماڭا تەگكىلى باشلىدى! چېركاۋ خۇتبىسىنى ئۇقۇ - ئۇقۇ① ئاخىردا ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ: «مەن تاغالچە ئالغىلى بارىمەن! بۇگۈن ماكسايېۋنىڭ كېلىنلىرى بارماقچىدى، مەنمۇ بارىمەن!» — دېدى. مەيلى، ئامۇتقا بارساڭمۇ بار، يولۇڭ بولسۇن! دېدىم ئىچىمدە. ئورنۇمدىن تۇرۇپ مەشكە ئوت ياقتىم. ئىنەكنى ساغقىلى باردىم. مانا سۈتىنىمۇ ساغدىم. سەن بىر قولى بىلەن بۇنداق ئىشنى ئېپلەشتۇرەلمەيدۇ، دەپ ئويلامسەن؟

---

① بۇ جۈملىنى «ئاغزىغا كەلگەننى تىللاپ» دېگەن مەنىدە چۈشىنىش مۇمكىن — ت.

— تەنتەك، بىر ئايالنى چاقىرساڭ بولامدۇ؟

— تەنتەك دېگەن ئانىسىنى پوكروۋ بايرىمىغىچە ئېمىدىن غان توقلا، مەن بولسام ئۆمرۈمدە تەنتەك بولغان ئەمەسمەن. مەن كالا سېغىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايمەن، دەپ ئويلىغانىدىم. نەق ھۆددىسىدىنمۇ چىقتىم. مەن كالىنىڭ ئاستىدا ئۇيان ئۆمىلەيمەن، بۇيان ئۆمىلەيمەن، بۇ لەنىتى جايىدا تۇرمايدۇ، تېپچەكلەيدۇ. ئۇنى قورقۇتماسلىق ئۈچۈن بېشىمدىن تۇلاتچىنى ئېلىپ تاشلىدىم — بەربىر پايدىسى بولمىدى. سېغىپ بولغۇچە ئۇچامدىكى كۆكلەك تەردىن چىلىق - چىلىق بولۇپ، كەتتى، ئۇنىڭ ئاستىدىن چېلەكنى ئالاي دەپ، شۇنداق قولۇمنى ئۇزارتىقاندا، بىر تەپمەسمۇ! چېلەك بىر يانغا يىقىلىدى، ئۆزۈم بىر يانغا ئوڭدا چۈشتۈم. مانا سۈتنى ئاشۇنداق ساغىدىم. بۇ بىر كالا ئەمەس، مۆڭگۈزلۈك شەيتاننىڭ نەق ئۆزى! تۇمشۇقىغا بىرنى تۆكۈردۈم - دە، كەتتىم. مەن سۈتسىزمۇ كۈنۈمنى ئۆتكۈزۈۋېرىمەن. خۇش، باشنى ساقايتامدۇق؟

— بىر نەرسەڭ بارمۇ؟

— بىر شېشە، كارامەت كۈچلۈك.

— يېتىدۇ.

— قېنى، يۇقىرى چىق، مېھمان قىلاي. تۇخۇم قورۇيمۇ؟ بىرەمدىلا تەييارلايمەن.

گىرىگورىي چوشقا مېيىنى توغرىدى. ساھىبخانىنىڭ ئوچاقتا ئوت يېقىشىغا يارەملەشتى. بۇ ئىكىكىيلەن بىر پارچە قىزغۇچ ماينىڭ تاۋا ئىچىدە ۋىزىلداپ ئېرىۋاتقانلىقىغا ئۈنچىقماستىن قاراپ تۇرۇشتى. ئاندىن كېيىن پروخور بۇتنىڭ رەسمى تۇرىدىغان مېھراپنىڭ ئارقىسىدىن چاڭ باسقان بىر شېشىنى سۇغۇرۇۋالدى.

— خوتۇنۇمدىن سىر تۇتۇدىغان ئىشلارنى ئاشۇ يەرگە

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

يوشۇرىمەن، ــ دەپ قىسقىلا چۈشەندۈردى ئۇ.

ئۇلار ئوت يېقىلىپ، ئوبدان ئىسسىغان كەچمەكنى ئۆيىدە يەپ ـ ئىچىشىپ، ئاستا پاراڭغا چۈشتى.

گرىگورىي ئۆزىنىڭ ئىنتايىن يوشۇرۇن ئوي ـ پىكىرلىرىنى پروخورغا ئېيتماي، كىمگە ئېيتسۇن؟ ئۇ شىرەنىڭ يېنىدا، يوغان شادىياقلىرىنى كېرىپ ئولتۇردى، ئۇنىڭ خىرىلدىغان بوم ئاۋازى بېسىنقىراپ چىقتى:

ــ... ئارمىيىدىمۇ ۋە پۈتۈن يول بويى كۆڭلۈمدە يۇرتقا بارغاندا قانداق تىرىكچىلىك قىلىدىغانلىقىمنى ئويلىغانىدىم، ئائىلىدە دەم ئالىمەن، بۇ ئادەمنى بىزار قىلغان ئۇرۇشقا ئىكى كىنچى قاتناشمايمەن، دېگەنىدىم. سەككىز يىلدىن بۇيان ئاتە تىن چۈشمىدىم! ــ بۇ ئويۇن ئىشمۇ! ھەر كۈنى دېگۈدەك كېچىسى مۇنۇ گۈزەل مەنزىرە چۈشۈمگە كىرىپ تۇردى: سەن بىرىنى ئۆلتۈرسەڭ، باشقىلار سېنى ئۆلتۈرىدۇ... پروخور، قارىغاندا، مېنىڭ ئويلىغىنىمدەك بولۇپ چىقمىدى... قارىغاندا، يەر ھەيدەش، ئېتىز پەرۋىش قىلىش ماڭا ئەمەس، باشقىلارغا نېسىپ بولىدىغان ئوخشايدۇ...

ــ تۇنۇگۈن مىخايىل بىلەن سۆزلەشتىڭمۇ؟

ــ ھەسەل بىلەن تەشنالىقىمنى قاندۇردۇم.

ــ ئۇ نېمە دېدى؟

گرىگورىي بارماقلىرىنى كېرىپ شەكلىدە بىر ـ **بىرگە** كىرىشتۈردى.

ــ بىزنىڭ دوستلۇقىمىز مانا شۇنداق بولىدىغان ئوخشايدۇ، ئۇ مېنى ئاقلارغا خىزمەت قىلدىڭ دەپ تەنە قىلىدۇ، يېڭى ھاكىمىيەتكە كۆڭلىدە ئۆچلۈك قىلىدۇ، ئۇنىڭغا قارشى قوينىدا پىچاق ساقلايدۇ، دەپ ئويلايدۇ، مېنى قوزغىلاڭ كۆتۈرىدۇ، دەپ قورقىدۇ، بۇنداق ئىشنىڭ ماڭا نېمە كېرىكى بار، ئۇ ئۇچىغا

چمققان ئەخمەق، بۇ ئىشنى نەدىن بىلسۇن.

ــ ئۇ بۇ سۆزنى ماڭمۇ ئېيتقان.

گرىگورىي زورمۇ زور كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ــ پولشىغا كېتىۋاتقىنىمىزدا بىر ئوكرايىن ئۆز يېزىسىنى قوغداش ئۈچۈن بىزدىن قورال سورىدى. باسمىچى گۇرۇھلار ئۇلارغا تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلىپ، مال ـ مۈلۈكلىرىنى تالاپ، چارۋىلىرىنى قىرغان ئوخشايدۇ. گەپ ئۇستىدە مەنمۇ بار ئىدىم، پولك كوماندىرى ئۇنىڭغا: «ئەگەر بىز سىلەرگە قورال بەرسەك، ئۆزلىرىڭلارمۇ باسمىچىلار قاتارىغا ئۆتۈپ كېتىسىلەر» ــ دېدى. ئوكرايىن كۈلۈپ: «يولداش، بىزنى ئاۋۋال قوراللاندۇرۇڭلار، ئۇ چاغدا باسمىچىلار تۇگۈل، بەلكى سىلەرنىمۇ يېزىمىزغا كىرگۈزمەيمىز» ــ دېدى. ھازىر مەنمۇ ئاشۇ خوخولغا ئوخشاش: مۇبادا تاتارىسكىغا نە ئاقلارنى، نە قىزىللارنى كىرگۈزمەسلىك مۇمكىن بولغاندا ئىدى ــ تولىمۇ ياخشى بولاتتى، دەپ ئويلايمەن. ئېيتايلۇق، ھېنىڭ قېيىن ئاكام مىتكا كورشونوف بولسۇن، مىخايىل كوشئوي بولسۇن، ماڭا بۇلارنىڭ قىممىتى ئوخشاش. كوشئوينىڭ پىكرىچە، مەن ئاقلارنىڭ سادىق مۇخلىسى بولۇپ، ئۇلارسىز ياشىيالماس ئىمىشمەن. بۇ ئۇچىغا چىققان بىمەنە گەپ! مەن قانداقچە ئۇلارغا مۇخلىس بولاي! يېقىندا، قىرىمغا يېقىنلىشىپ قالغىنىمدا، كورنىلوفنىڭ بىر ئوفىتسېرى بىلەن جەڭگە كىرىشىپ قالغانىدىم، شۇنداق چاققان پولكوۋنىك ئىدىكى، ئىنگلىزچە قويۇۋالغان كالتە بۇرۇتى خۇددى بۇرنىدىن ماڭقىسى ساڭگىلاپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. مەن ئۇنى بار كۈچۈم بىلەن شۇنداق چاپتىمكى، يۈرىكىم جىغىلداپ كەتتى! بىچارە پولكوۋنىكنىڭ پەقەت بېشىنىڭ يېرىمى بىلەن فۇراژكىسىنىڭ يېرىمى قېپقالدى... ئوفىتسېرلىق ئاق كاكاردىسى ئۇچۇپ چۈشتى... ھېنىڭ ئاقلارغا بولغان ئىخلاسىم مانا شۇنداق!

www.uyghurkitap.com

ئۇلارمۇ ماڭا يېتەرلىك دەرىجىدە كۆڭۈلسىزلىكلەرنى كەلتۈرگەن. مەن بۇ لەنىتى ئوفتسېرلىق دەرىجىگە قان ئاققۇزۇپ ئېرىشكەنمەن، ئەمما ئوفتسېرلار ئارىسىدا ئاق قاغىدەك ئىدىم. ئۇ ئەبلەخلەر مېنى ئەزەلدىن ئادەم ئورنىدا كۆرمەيتتى، ماڭا قول بېرىپ كۆرۈشۈشتىنمۇ يىرگىنەتتى، مۇشۇ قىلىقلىرىدىن كېيىن مەن ئۇلارغا... ئانسىنىڭ گۆرىگە كەتسۇن! بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلىشنىڭ ئۆزىمۇ يىرگىنىشلىك! مەن تېخى ئۇلارنىڭ ھاكىمىيىتىنى قايتىدىن ئورنىتىش تەرەپتارىمۇ؟ گېنېرال فىتسخالاۋ ئوروۋلارنى چاقىرماقچىمەنمۇ؟ مەن بۇ ئىشنى بىر قېتىم قىلىپ باققانمەن، ئەمما بىر يىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېقىقلاشقا باشلىدىم، شۇمۇ يېتەرلىك، ئالىم بولۇپ قالدىم، ئۆز كۆچۈم بىلەن ھەممىنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكىنى تېتىدىم!

پروخور ئىسسىق مايغا ناننى تۆكۈرۈۋېتىپ مۇنداق دېدى:

— ھېچقانداق قوزغىلاڭ بولمايدۇ. بىرىنچىدىن — كازاكلار ناھايىتى ئاز قالدى، ساق قالغانلىرىمۇ ئاق - قارىنى پەرق ئېتىدىغان بولۇپ قالدى. بۇرادەرلىرىمىزنىڭ قېنى ئۆزلۈكسىز تۆكۈلۈپ كەلدى، شۇڭلاشقا ئۇلار شۇنداق ياۋاش ۋە ئەقىللىق بولۇپ قېلىشقانكى، ئۇلارنى ھازىر ئارغامچا بىلەن سۆرەپمۇ ئاپىرالمايسەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە خەلق تىنچ تۇرمۇش كەچۈرۈشكە تەشنا. سەن مۇشۇ يازدا كۆپچىلىكنىڭ قانداق ئىشلىگەنلىكىگە بىر قاراپ باققان بولساڭ بولاتتى: ئورۇلغان ئوت - چۆپلەرنى تاغ - تاغ دۆۋىلەۋەتتى، ئاشلىقنى بىر تال دان قالدۇرماي يىغۋالدى، ھېرىپ - چارچىغانلىقىغا قارىماستىن، يەر ھەيدەپ، ئۇرۇق چېچىشۋاتىدۇ، گويىاكى ھەربىر ئادەم 100 يىل ئۆمۈر سۈرۈشكە تەييارلىنىۋاتقاندەك! ياق، قوزغىلاڭ توغرۇلۇق سۆز ئېچىشنىڭ ھاجىتى يوق. بۇ ئەخمىقانە گەپ. ئەمما

ئۇلارنىڭ، ئاشۇ كازاكلارنىڭ نېمىنى ئويلاۋاتقانلىقىنى كىم بىلسۇن...

— ھە، ئۇلار نېمىنى ئويلىماقچى؟ سەن بۇ سۆزنى نېمىگە قارىتىپ ئېيتىۋاتىسەن؟

— قوشنىلىرىمىز ئويلاپ قويۇشقاندەك...

— نېمىنى؟

— ھە دېمەمسەن. ۋوروشىلۇڭ ئۆلكىسىنىڭ بۈگۈچار دېگەن يېرىدە قوزغىلاڭ كۆتۈرۈلۈپتۇ.

— بۇ سۆز يالغان!

— قانداقچە يالغان بولسۇن، تۇنۈگۈن تونۇش بىر خەلق ساقچىسى شۇنداق دېدى. ئۇلارنىڭ شۇ ياقتا ئەۋەتمەكچى ئوخشايدۇ.

— زادى قەيەردە ئىكەن؟

— مۇناستىر جايلاشقان يەردە، سۇخۇي دونېتسىتا، پاسېكادا، كونا كالىتۋا ۋە يېڭى كالىتۋادا، يەنە باشقا يەرلەردە. قوزغىلاڭنىڭ كۆلىمى بەك زور، دەيدۇ.

— نېمىشقا سەن تۇنۈگۈن بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلمىدىڭ، قوتۇر غاز؟

— مىخايىلنىڭ ئالدىدا ئېيتقۇم كەلمىدى، يەنە كېلىپ بۇنداق ئىشلارنى ئېيتىپ ئولتۇرۇشنىڭ پايدىسى چاغلىق. بۇنداق ئىشلارنى ئۆمۈر بويى ئاڭلىمىغان ياخشى، — دېدى پروخور نارازى بولۇپ.

گرىگورىينىڭ چىرايى تۇتۇلدى. ئۇزاق ئويغا پاتقاندىن كېيىن:

— بۇ شۇم خەۋەر، — دېدى.

— بۇنىڭ ساڭا ئالاقىسى يوق. خوخوللار نېمىنى ئويلىسا ئويلاۋەرسۇن. ئۇلار ئوبدان ئەدەبسىنى يېگەندە، قوزغىلاڭ كۆ-

www.uyghurkitap.com

تۇرۇشنىڭ نېمىلىكىنى شۇ چاغدا بىلىدۇ. سەن بىلەن بىزگە بۇ-نىڭ ھېچبىر كېرىكى يوق. مەن ئۇلارغا قىلچە ھېسداشلىق قىلمايمەن.

— ماڭا ئەمدى قېيىن بولىدۇ.

— نېمە سەۋەبتىن؟

— نېمە سەۋەبتىن دېگىنىڭ نېمىسى؟ ئەگەر مەن توغرۇلۇق ئوكروك ھاكىمىيىتىنىڭ پىكرىمۇ كوشۇۋېنىڭ پىكرى بىلەن ئوخشاش بولمىغان بولسا، ئۇ ۋاقىتتا تۇرمىدىن قۇتۇلۇپ قا-لالمايمەن. بىزگە توشنا بولغان رايوندا فوزغىلاڭ پەيدا بولسا، مەن سابىق ئوفىتسېر، ئۇنىڭ ئۈستىگە قوزغىلاڭچى تۇرسام... ئەمدى چۈشەندىڭمۇ؟

پروخور نان چاينىشنى توختىتىپ، ئويلىنىپ قالدى. مۇ-داق پىكىر ئۇنىڭ خىيالىغا كەلمىگەنىدى. ئۇنىڭ مەستلىكتە كال-لىسى ئىشلىمەي ئاستا ۋە كۆچەپ ئويلاشقا باشلىدى.

— بۇ ئىشنىڭ ساڭا نېمە ئالاقىسى بار، پانتېلېيېۋىچ؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتەلمەي.

گرىگورىي ئاچچىقى بىلەن چىرايىنى پۈرۈشتۈردى - دە، ئۇنچىقمىدى. بۇ خەۋەردىن تەشۋىشلەنگەنلىكى ئوچۇقلا چىقىپ تۇراتتى. پروخور ئۇنىڭغا ئىستاكان سۇنغانىدى، ئەمما گرىگورىي، ئۆي ئىگىسىنىڭ قولىنى ئىتتىرىۋېتىپ قەتئىي ئۇنىمىدى:

— ئەمدى ئىچمەيمەن.

— يەنە بىر ئىستاكاندىن ئىچسەڭ بولماسمىدى؟ ئىچكىن، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، مەست بولغۇچە ئىچ. بۇ راھەت تۇرمۇشتا ساموگوندىن باشقا ھۇزۇر ئالمىغان نېمە بار.

— سەن بىر ئۆزۈڭلا ئىچىپ مەست بولۇۋالغىن. بۇنىڭسىز-مۇ كاللا قاپاق، بۇنى ئىچسەڭ بىر يولى نابۇت بولسەن، مەن بۇگۈن ۋېشكىغا تىزىملىتىشقا بارىمەن.

پروخور گرىگورىيغا تىكىلىپ قارىدى. گرىگورىينىڭ ئاپىسىنى كۆيۈپ، شامالدا يېرىلغان يۈزى قارىداپ، قىزىرىپ كەتكەندى، پەقەت ئارقىسىغا تارالغان چاچلىرىنىڭ يىلتىزلىرى خىرە ئاقىرىپ كۆرۈنەتتى. ئۇرۇش ۋە قىيىنچىلىق كۈنلەردە پروخورغا بىر تۇغقاندەك بولۇپ كەتكەن بۇ جەڭچىنىڭ ھازىرقى ھالىتى ئىنتايىن خاتىرجەم كۆرۈنەتتى. سەل - پەل ئىشىشىغان كۆزلىرى ھارغىنلىق بىلەن قاپقىنى تۇرۇپ، سۈرلۈك قاراپ تۇراتتى.

— سەن ئاشۇ بىلەن قاماقتا ئىلىشتىن قورقمامسەن؟ — دەپ سورىدى پروخور.

گرىگورىي جانلىنىپ كەتتى.

— يىگىت، ھېنىڭ قورقىدىغىنىم دەل مۇشۇ ئىش! مەن ئەزەلدىن قاماقتا ياتقىنىم يوق، ئۆلۈمدىن بەتتەر تۇرمىدىن قورقمەن. بۇ ئەزگۈ ئىشنى باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كېلەرمىكىن دەيمەن.

— سەن ئۆيۈڭگە بىكار كەلدىڭ، — دېدى پروخور ئەپسۇسلىنىپ.

— ئۇنداق بولسا، نەگە بېرىشىم لازىم ئىدى؟

— شەھەرنىڭ بىر يېرىدە مۆكۈنۈپ تۇرۇپ، مۇنۇ پاتىپاراق كۈنلەر ئۆتۈپ كەتكۈچە پۇرسەت كۈتۈپ، ئاندىن كەلسەڭمۇ بولاتتى.

گرىگورىي قول شىلتىپ كۈلدى:

— بۇ ماڭا لايىق ئەمەس! كۈتۈش ۋە ئارقىدىن قوغلاش — ئەڭ يىرگىنىشلىك ئىش. مەن بالىلارنى تاشلاپ، نەگە باراتتىم؟

— شۇمۇ سۆز بولدىمۇ! ئۇلار سەنسىزمۇ ياشاپ كەلدىغۇ. بالىلىرىڭنى ۋە مەھبۇبەڭنى كىيىن ئەكەتسەڭمۇ بولاتتى.

www.uyghurkitap.com

هه، يەنە بىر ئىشنى ساڭا ئېيتىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن! ئۇرۇش-نىڭ ئالدىدا ئاكسىنىيە بىلەن ئىككىلار خىزمەت قىلغان ئۆيدىكى خوجايىنلىرىڭنىڭ ھەر ئىككىسى ئۆلۈپتۇ.

— لىستىنتسكىلەرمۇ؟

— نەق شۇلار. قۇدام زاخار، چېكىنىش ۋاقتىدا ياش لىستىنتسكىنىڭ شەخسىي خىزمەتكارى بولغانىدى، ئۇ سۆزلەپ بەردى: قېرى پومېشچىك موروزوۋسكايادا كېزىك كېسىلىدىن ئۆلۈپتۇ، ياش پومېشچىك بولسا كاتېرىنودارغىچە قېچىپ بارغانىكەن، شۇ يەردە ئۇنىڭ خوتۇنى گېنېرال پوكروۋسكى بىلەن ئالاقىدە بولغانلىقتىن، ياش پومېشچىك بۇ ئەلەمگە چىدىيالماي، ئۆزىنى ئېتىۋاپتۇ.

— ئۆلگەن بولسا، شەيتان يار بولسۇن، — دېدى گرىگورىي پەرۋا قىلماي، — ياخشى ئادەملەر ئۆلگەن بولسا ئېچىنىشلىق، ئەمما مۇنۇلارغا ھېچكىمنىڭ ئىچى ئاغرىمايدۇ، — گرىگورىي ئورنىدىن تۇردى، شىنېلنى كىيگەندىن كېيىن ئىشىكنىڭ تۈتقۇچىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، ئويچانلىق بىلەن يەنە سۆز باشلىدى، — كىم بىلىدۇ، مەن ياش لىستىنتسكى ياكى بىزنىڭ كوشۇۋىدەك ئادەملەرگە ھەمىشە زوقلىنىپ قاراپ كەلگەنىكەنمەن... ئۇلارغا ھەممە ئىش باشتىنلا ئايدىڭ ئىكەن، مەن تا شۇكەمگىچە ھېچنېمىنى بىلمەي كەپتىمەن. ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنىڭ ماڭىدىغان يولى، يەتمەكچى بولغان نىشانى بەلگىلىك ئىكەن، مەن بولسام 17 - يىلدىن تارتىپ ئىككى ئاچا يولدا ھەست ئادەمدەك دەلدەڭشىپ مېڭىپ كەلدىم... ئاقلاردىن ئاجرىلىپ چىقتىم، قىزىللارغا يېپىشىپ كېتەلمىدىم، خۇددى كۆلچەكتىكى چۈشكەن تېزەكتەك لەيلەپ يۈرىمەن... كۆردۈڭمۇ، پروخور، ماڭا، ئەلۋەتتە، قىزىل ئارمىيە سېپىدە ئاخىرغىچە تۇرۇش لازىم ئىكەن، ئۇ چاغدا، بەلكى، ھەممە ئىشىم ئوڭغا تارتىقان بولاتتى.

ئۆزۈك بىلىسەن، مەن باشتا سوۋېت ھاكىمىيىتىگە جان - دىل بىلەن خىزمەت قىلدىم، ئەمما كېيىن ھەممە ئىش بۇزۇلدى... ئاقلارنىڭ قوماندانلىق شتابىدا مەن يات ئادەمدەكلا ئىدىم، ئۇلار ماڭا ھەمىشە گۇمانلىق قارايتتى، باشقىچە بولۇشى مۇمكىنمۇ، ئاخىر؟ بىر دېھقاننىڭ ئوغلى، ساۋاتسىز كازاك تۇرسام، ئۇلارغا قانداقمۇ يېقىن بولاي؟ ئۇلار ماڭا ئىشىنىشمىدى! ئەمما كېيىن تەربىلىرىمۇ شۇنداق بولۇپ چىقتى. مەن قارىغۇ ئەمەسقۇ، ئىسكادىروندا كوممىسسار بىلەن كوممۇنىستلار ماڭا قانداق قارايدىغانلىقىنى سېزىپ يۈرگەنمەن... جەڭدە مەندىن كۆزىنى ئۈزۈشمەيتتى، ھەربىر قەدىمىمنى كۆزىتىپ تۇراتتى، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ: ھەي، بۇ ئەبلەخ، ئاق گۋاردىيىچى كازاك ئوفىتسېرى بىزنى ئالداپ يۈرمەسۇن، دەپ ئويلىغان بولۇشى شۇبھىسىز. بۇ ئىشنى سەزگەندىن كېيىن يۈرىكىم بىردىنلا سوۋۇشقا باشلىدى. كېيىنكى چاغلاردا مۇنداق ئىشەنچسىز قاراشقا چىداپ تۇرالمايدىغان بولدۇم. جەزىرىمە ئىسسىقتىن تاشمۇ يېرىلىپ كېتىدىغۇ. خەيرىيەتكى، مېنى ھەربىيلىكتىن بوشتىشتى. ھەممە ئىش ئاخىرىغا يېقىنلىشىپ قالغانىدى، — گرىگورىي ئاستا يۆتىلىپ، بىردەم ئۇنچىقمىدى، ئاندىن پروخورغا قارىماستىن، باشقا ئاھاڭدا مۇنداق دېدى، — مېھمان قىلغانلىقىڭغا رەھمەت. مەن كەتتىم. سالامەت بول. ئەگەر قايتىپ كەلسەم، كەچتۇرۇن كىرىپ چىقارمەن. شېشىنى يىغىشتۇرۇپ قوي، خوتۇنۇڭ كېلىپ قالسا، تاۋۇنىڭ سېپى بىلەن دۇمبەڭگە سالمىسۇن يەنە.

پروخور ئۇنى پەلەمپەيگىچە ئۇزىتىپ قويۇپ، دەھلىزدە ئۇنىڭ قولىغا پىچىرلىدى:

— ئۇھ، پانتېلېيېۋىچ، قاراپ يۈر، سېنى ئۇ يەردە سولاپ قويمىسۇن.

كتاب توربكتى
uyghurkitap.com

ـــ شۇنداق قىلارمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي ۋەزمىنلىك بىلەن.

ئۇ ئۆيىگە قايتماستىنلا، دوننىڭ قىرغىقىغا چۈشتى، بۇ يەر-دىن بىر-نەچچە باغلاپ قويغان قوش پالاقلىق قېيىقىنى يېشىۋالدى، ئىچىدىكى سۇنى چاڭگىلى بىلەن چېچىپ چىقىرىۋەتتى، ئاندىن قاشادىن بىر تال قوزۇقنى سۇندۇرۇپ، قېيىقنىڭ ئەتراپىدىكى مۇزنى چوقۇپ، دەريانىڭ نېرىقى تەرىپىگە ئۆزۈپ كەتتى.

شامالدا كۆپۈكلەنگەن قارامتۇل يېشىل دولقۇنلار غەربكە قاراپ يۇمىلاپ كېتىۋاتاتتى. بۇ دولقۇنلار قىرغاقنىڭ تۆۋىدىكى تىنچ سۇدا چۈرۈك شېشىدەك مۇزنى پارچىلايتتى، يىپەكتەك مەيىن لەشىلەرنىڭ يېشىل يىپلىرىنى تەۋرىتەتتى. چاراسلاپ سۇنغان مۇز پارچىلىرىنىڭ ئاۋازىنى قىرغاقنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ ئاڭلاشقا بولاتتى، سۇ يالاپ ئېچىۋەتكەن قىرغاق لېۋىدىكى شەكىل تاشلار مەيىن شىرىلدايتتى، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا، سۇ شىددەتلىك ۋە بىر قېلىپتا ئاقىقان يەردە بولسا گرىگورىي پەقەت قېيىقنىڭ سول يېقىدا يىغىلىپ قالغان دولقۇنلارنىڭ شىپىرلىشىنى ئاڭلايتتى ھەمدە دون بويىدىكى ئورمانلىقنىڭ ئىچىدە **شامالنىڭ** تىنىمسىز غۇيۇلدىشى قۇلاقىغا چېلىناتتى.

گرىگورىي قېيىقنى يېرىمغىچە قىرغاقىغا سۆرەپ ئاچىقىپ، ئۈستىدە ئولتۇردى. ئۆتۈكنى سالدى، چاقماق مېڭىش ئۈچۈن **پايتىمىسىنى** كۆڭۈل قويۇپ قايتىدىن ئوردىدى.

ئۇ چۈش بولغاندا ۋېشېنسكايا‌غا كەلدى.

ئوكروك ھەربىي كومىسسارىيا‌تنىڭ ئىچى ئادەمگە لىق تولغان بولۇپ، ۋاراق ـ چۈرۈك قاپلىغاندى. تېلېفون قوڭغۇراقلىرى قاتتىق جىرىڭلايتتى، ئىشكىلەر پالاقلىشىپ ئېچىلىپ ـ يېپىلىپ تۇراتتى، قوراللىق كىشىلەر كىرىپ ـ چىقىپ تۇراتتى، بۆلۈملەر-

دىن خەت باسىدىغان ماشىنكىلارنىڭ چاكىلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىاتتى، كارىدوردا يىگىرمىدەك قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرى، ئۇستىگە بۇرمىلىق رومانوفچە كالتا جۇۋا كىيگەن ۋىجىككىنە بىر ئادەمنى قورشىۋالغان بولۇپ، تەرەپ ـ تەرەپتىن چۇقۇرىشىپ، بىرنېمىلەرنى دەپ، قاقاقلاپ كۈلۈشەتتى. گرىگورىي كارىدوردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، ئەڭ چەتتىكى ئۆيدىن ئىككى قىزىل ئەسكەر بىر دانە ستانوكلۇق پىلىموتنى ئىتتىرىپ چىقارىدى. پىلىموتنىڭ غىلدىرەكلىرى ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل تاختاي ئۈستىدە ئاستا تاراقلاپ ئۆتتى. پىلىموتچىلارنىڭ بىرى سېمىز ۋە ئېگىز بوي بولۇپ، چاقچاق بىلەن: «قېنى، جازالانغان روتا، بىر چەتكە تۇرۇڭلار، بولمىسا باستۇرۇۋېتىمەن!» ـــ دەپ توۋلىدى.

قارىغاندا، ئۇلار راستتىنلا قوزغىلاڭغا ئاتلىنىشقا تەييارلىنىۋاتقان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى گرىگورىي.

تىزىملاش ۋاقتىدا گرىگورىينى ئۇزاق ئاۋارە قىلىشمىدى. ھەربىي كومىسسارىياتنىڭ كاتىبى گۇۋاھنامىگە ئالدىراش بەلگە قويۇپ، جېكىلىدى:

ـــ دون پەۋقۇلئاددە كومىسسىيىسى يېنىدىكى سىياسىي بيۇروغا① كىرىپ ئۆتۈڭ. چۈنكى سىز ئىلگىرى ئوفىتسېر بولغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ دەپتىرىگە قەيت قىلىنىشىڭىز كېرەك.

ـــ خوپ، ـــ دېدى گرىگورىي قولىنى چېكىسىگە تەگكۈزۈپ، ھايا جانلانغانلىقىنى بىلدۈرمەستىن.

مەيدىدىن ئۆتۈۋاتقاندا ئويلىنىپ، تۇرۇپ قالدى. سىياسىي بيۇروغا بېرىش لازىم ئىدى، ئەمما بېرىشقا پۈتۈنلەي يۈرىكى تارتماي قويدى. «قاماقتا ئالمدۇ!» ـــ دېدى ئىچكى سېزىمى،

① سىياسىي بيۇرو ـــ بۇ يەردە ئاشۇ كومىسسىيىنىڭ 1920 ـــ 1921 ـ يىللاردىكى رايونلۇق ياكى ناھىيىلىك ئورگانلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن گرىگورىي قورقۇپ، سەسكىنىپ پۈتۈن ئەزاسى تىترەپ كەتتى. مەكتەپنىڭ تېمى ئالدىدا كۆزى ھېچنېمىنى كۆرمەي، قىغ چېچىلغان يەرگە قادىلىپ تۇرۇپ قالدى، گويا ئۆزىنى قولى باغلانغان ھالدا بىر ئەسكى شوتا بىلەن گەدەسە ئۆيگە چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك ۋە ئارقىسىدىن ئىككى ئادەم تاپانچىنىڭ سېپىنى مەھكەم تۇتۇپ كېلىۋاتقاندەك ئەھۋالدا كېۋردى. گرىگورىي مۇشتىنى تۈگۈپ، كۆپۈپ تۇرغان كۆك تومۇرلىرىغا بىردەم قارىدى. مۇشۇ قوللارنى باغلامدۇ؟ پۈتۈن قېنى يۈزىگە تېپىپ چىقتى. ياق، بۈگۈن مەن ئۇ يەرگە بارمايمەن! ئەتە قارىماققا بارمىز، بۈگۈن ئۇ يېزىغا بېرىپ، بىر كۈننى بالىلىرى بىلەن بىللە ئۆتكۈزىدۇ، ئاكسىنىيە بىلەن كۆرۈشىدۇ، شۇندىن كېيىن ئەتىگەندە ۋېشېنسكايا قايتىدۇ. يول يۈرگەندە ئايىغى بىرئاز ئاغرىشى تۇرغان گەپ، ئاغرىسا ئاغرىۋەرسۇن. ئۇ ئۆيىدە پەقەت بىر كۈنلا تۇرۇپ، بۇ يەرگە قايتىپ كېلىدۇ، سۆزسىز قايتىپ كېلىدۇ. ئەتە نېمە بولسا بولسۇن، ئەمما بۈگۈن ــ مۇمكىن ئەمەس!

ــ ئاھ، مېلېخوف! سەن بىلەن كۆرۈشمىگىلى نەچچە يىل، نەچچە قىش بولدى...

گرىگورىي ئارقىسىغا قايرىلدى. ياكوف نومىن ئۇنىڭغا قاراپ كېلىۋاتقانىكەن، بۇ ئادەم پېترونىڭ پولكدىشى بولۇپ، ئىلگىرى دون ئارمىيىسى 28 ـ ئىسيانچىلار پولكىنىڭ سابىق كوماندىرى ئىدى. ئۇ ئەمدى بىر چاغلاردا گرىگورىي بىلىدىغان، ئەبگا، ئىسكەتسىز كىيىنىپ يۈرىدىغان فومىن ئەمەس ئىدى. ئىككى يىل مابەينىدە پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتكەن: ئۇستىگە كىيگەن ئاتلىق ئەسكەر شىنېلى قۇيۇپ قويىغاندەك دەل كەلگەن. پارقىراپ تۇرغان ئاقسېرىق بۇرۇتى تولغانغان، ئۇنىڭ تەقى ـ تۇرقىدا، جەسۇرانە يۈرۈش تۇرۇشىدا، مەغرۇرانە كۆلكىسىدە باشقىلاردىن مەن ئۈس-

تۇن تۇرنىمەن، ئايرىلىپ تۇرىمەن، دېگەن بىر پىكىر سېزىلىپ تۇراتتى.

— بىزنى قايسى قىسمەت كۆرۈشتۈردى؟ — دەپ سورىدى ئۇ گرىگورىينىڭ قولىنى سىقىپ، چەكچەيگەن كۆك كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قاراپ.

— ھەربىي سەپتىن بوشانغانىدىم. ھەربىي كومىسسارىياتىغا كىرىپ چىقتىم...

— كەلگىنىڭگە ئۇزاق بولدىمۇ؟

— تۈنۈگۈن كەلدىم.

— ئاكاڭ پېترو پانتېلېيېۋىچنى پات - پات ئەسلەپ قويىمەن. ياخشى كازاك ئىدى. بىكار ھالاك بولدى... بىز ئۇنىڭ بىلەن قەدىناس دوست ئىدۇق. مېلېخوف، سىزلەر ئۆتكەن يىلى قوزغىلاڭغا قاتناشماسلىقىڭىزلار لازىم ئىدى. خاتا قىلدىڭىزلار!

گرىگورىي بىرەر نېمە دېمىسە بولمايتتى، شۇڭا دېدى:

— شۇنداق، كازاكلار خاتا قىلىشتى...

— سەن قايسى قىسمدا ئىدىڭ؟

— 1 - ئاتلىق دىۋىزىيىدە.

— نېمە ۋەزىپىدە؟

— ئىسكادىرون كوماندىرى ئىدىم.

— شۇنداقمۇ؟ مەنمۇ ھازىر ئىسكادىرون كوماندىرىمەن. بۇ يەردە، ۋېشېنسكايادا بىزنىڭ قاراۋۇل ئىسكادىرون بار، — فومىن ئەتراپىغا بىر قارىۋېلىپ، پەس ئاۋاز بىلەن سۆزدىنى داۋاملاشتۇردى، — ئۇنداق بولسا، بىرئاز يۈرەيلى، مېنى كىچىككىنە يەرگىچە ئۇزىتىپ قويارسەن، بولمىسا، بۇ يەردە تىمىسقىلاپ يۈرگەن خەلق بىزنى تۈزۈك سۆزلەشكىلى قويمايدۇ.

ئۇلار كوچا بويلاپ مېڭىشتى. فومىن گرىگورىيغا كۆز قىرى بىلەن قاراپ، سورىدى:

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئۆيۈڭدە تۇرماقچىمۇ سەن؟
— ئەمدى نەدە تۇراتتىم؟ ئەلۋەتتە، ئۆيدە تۇرىمەن.
— ئائىلە ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنامسەن؟
— ھەئە.

فومىن ئەپسۇسلانغاندەك بېشىنى چايقىدى ـ دە، خۇرسىنىدى:

— مېلىخوف، سەن يامان ۋاقىتنى تاللىۋاپسەن، ئۇھ، يامان ۋاقىت... يەنە بىر ـ ئىككى يىل ئۆيگە قايتماسلىقىڭ لازىم ئىدى.
— نېمىشقا؟

فومىن گرىگورىينىڭ قولىتۇقىدىن تۇتۇپ، سەل ـ پەل ئېگىشتى ـ دە، پىچىرلىدى:

— ئوكروكنىڭ ئىچى تەشۋىشلىك. كازاكلار ئوزۇق ـ تۈلۈك سېلىقىغا نارازى بولۇشۇۋاتىدۇ. بوگۇچار ناھىيىسىدە قوزغىلاڭ كۆتۈرۈلگەن. بۈگۈن قوزغىلاڭنى باستۇرۇشقا ئاتلانماقچىمىز. يېگىت، ساڭا ئەڭ ياخشىسى، بۇ يەردىن نېرى كېتىش، يەنە كېلىپ تېزرەك كەتكىنىڭ تۈزۈك. پېترو بىلەن ئىككىمىز قېلىن دوست ئىدۇق، شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ساڭا كېتىشكە مەسلىھەت بېرىمەن!

— مېنىڭ كېتىدىغان يېرىم يوق.
— ھەي، ھېزى بول! سىياسىي بىيۇرو ئوفىتسېرلارنى قاماقتا ئېلىشقا باشلىدى، شۇڭا بۇ سۆزنى ساڭا ئېيتىۋاتىمەن. مۇشۇ ھەپتە ئىچىدە دۇدارىۋكىدىن ئۈچ مۇئاۋىن خورۇنجىنى، رېشېتنىۋكىدىن بىرنى ئەكېلىشتى، دوننىڭ ئېرىقى تەرىپىدىن بولسا ئوفىتسېرلارنى توپ ـ توپى بىلەن ئەكېلىۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئادەتتىكى ئۇنۋانى يوق كازاكلارنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ كۆرۈۋاتىدۇ. ئۆزۈڭ ئويلاپ كۆر گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ.
— بۇ مەسلىھەتكىگە رەھمەت، ئەمما مەن ھېچ يەرگە بارمايمەن، — دېدى گرىگورىي قاتتىق تۇرۇپ.

— بۇ سېنىڭ ئۆز ئىشىڭ.

فومىن ئوكروكتىكى ئەھۋالنى، ئۆزىنىڭ ئوكروك باشلىقلىرى بىلەن ۋە ئوكروكنىڭ ھەربىي كومىسسارى شاخايېۋ بىلەن بولغان ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى سۆزلەپ بەردى. گرىگورىي ئۆز ئوي - پىكرى بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئانچە قۇلاق سېلىپ كېتەلمىدى. بۇلار ئۇچ مەھەللىدىن ئۆتكەنگەن كېيىن فومىن توختىدى.

— مەن بىر يەرگە كىرىپ چىقماقچىدىم. ھازىرچە خوش، — ئۇ قولىنى كۆبانكىسىغا تەگكۈزۈپ، گرىگورىي بىلەن سوغۇققىنا خوشلاشتى - دە، يېڭىدىن تاقىغان يەلكە تاسما باغلىرىنى غىچىرلىتىپ، كۆلكىلىك ھالدا غادىيىپ، تار كوچا بويلاپ يۈرۈپ كەتتى.

گرىگورىي ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بىردەم قاراپ تۇرۇپ، ئارقىسىغا بۇرۇلدى. ئۇ سىياسىي بيۇرونىڭ ئىككى قەۋەتلىك بىناسىنىڭ تاش پەلەمپېيىدىن يۇقىرىغا چىقىۋېتىپ، ئىچىدە ئويلىدى: پۈتتۈرۈشكە تېگىشلىك بولغاندىن كېيىن، تېزرەك پۈتتۈرۈش كېرەك، سوزۇشنىڭ ھاجىتى يوق! گرىگورىي، شوخلۇق قىلمىشنى بىلگەنىكەنسەن، جاۋاب بېرىشنىمۇ بىل!»

8

ئەتىگەن سائەت سەككىزدە ئاكسىنىيە مەشنىڭ چوغىنى چۇخچىلاپ يىغدى، ئۇزۇن ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ، قىزارغان، تەرگە پىشقان يۈزىنى پەشتامىسى بىلەن سۈرتتى. ئۇ تاماق ئېتىشتىن بالدۇرراق بىكار بولۇش ئۈچۈن تاڭ يورۇماستىلا ئورنىدىن تۇرغانىدى، — توخۇ گۆشى بىلەن سۈيۇقئاش قىلدى، قۇيماق پىشۇردى، قېيىمىسىغا سۈزمە ئارىلاشتۇرۇلغان سامبۇسىنىڭ

بەتنگە قايماق سۈرۈپ، قىزارتىش ئۈچۈن مەشكە قويىدى. ئۇ گرىگورىينىڭ قىزىرىپ پىشقان ساماۇسىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلەتتى؛ شۇڭا سۆيگەن كىشىسىنىڭ ئۆز ئۆيىدە تاماق يەيدىغانلىقىغا ئومىد باغلاپ، بايرامدەكمەك مول تاماق تەييارلىدى.

ئۇ بىرەر باھانە بىلەن مېلىخوفلارنىڭكىگە كىرىپ، ئۇلارنىڭكىدە بىر مىنۇت بولسىمۇ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ، بىر مەرتەم بولسىمۇ گرىگورىينى كۆرۈۋېلىشنى خالايتتى. گرىگورىي مۇشۇ يەردە، تام قوشنا ئۆيدە تۇرۇۋاتسا، ئۇنى كۆرمەسلىك ئەقىلغە سىغدۇرغان ئىشمۇ، ئەمما ئاكسىنىيە ھامان بۇ خاھىشىنى يېڭىپ، ئۇ يەرگە كىرمەيتتى. دەرۋەقە، ئۇ كىچىك قىزچاق ئەمەس، ئۇنىڭ يېشىدا مۇنداق يەڭگىلتەكلىك قىلىشقا زادى بولمايدۇ.

ئۇ ھەر قاچانقىغا قارىغاندا ئالاھىدە كۆڭۈل قويۇپ، يۈز-قوللىرىنى پاكىز يۇدى، تازا كۆڭلەكنى ۋە تور جىيەكلىك يېڭى روباشكىسىنى كىيدى. ساندۇقنى ئېچىپ قويۇپ ئۇزاق ۋاقىت ئويلىنىپ تۇردى: زادى قايسى كىيىمىنى كىيىش كېرەك؟ ئادەتتىكى كۈندە بەك ياسىنىشمۇ بىئەپ ئىدى، ئەمما ئاددىي ئىش كىيىمى بىلەن ئولتۇرۇشنىمۇ خالىمايتتى. ئاكسىنىيە يە كىيىم تاللاشتا بىر يەرگە توختىلالماي، قاپقىنى تۇردى، دەزمالالانغان يوپكىلىرىنى ئالمان - تالمان تاللاپ كۆردى، ئاخىردا ئۇ قەتئىي بىر قارارغا كېلىپ، قارا كۆك يوپكىسىنى ۋە ئانچە كىيىمگەن قارا تور تۇتۇلغان ھاۋا رەڭ كوفىتىسىنى ئالدى. ئۇنىڭ بار كىيىملىرى ئىچىدە ياخشىسى مۇشۇ ئىدى. مەيلى، قوشنىلىرى ئۇنىڭ ھەققىدە نېمە دەپ ئويلىسا ئويلاۋەرسۇن، بەرىبىر ئەمەسمۇ؟ مەيلى، قوشنىلىرىغا بۇگۈن ئادەتتىكى كۈن بولسۇن، ئەمما ئۆزىگە - بايرام. ئۇ ئالدىراش ياساندى - دە، ئەينەكنىڭ ئالدىغا باردى. ئۇنىڭ لەۋلىرىدە سەل

ئەجەبلىنىش ئىپادىلەنگەن نازۇك تەبەسسۇم جىلۋىلەندى: ئەينەكـ تىن بىر جۈپ ياپيىاش ئوتلۇق كۆزلەر سىنچىلاپ شادىمان باقاتتى. ئاكسىنىيە ئۆزىنىڭ يۈز - چىرايىغا دىققەت بىلەن تازا سەپسېلىپ چىققاندىن كېيىن كۆڭلى جايىغا چۈشۈپ، ئۇھ، دېدى، ياق، ئۇنىڭ ھۆسىن - جامالى تېخى سولىمىغان! تېخى تالاي كازاكلار يولدا ئۇچرىشىپ قالغاندا توختاپ، ئۇنىڭغا زوقلىنىپ قاراپ قالار!

ئۇ ئەينەكنىڭ ئالدىدا يوپكىسىنى تۈزەۋېتىپ، ئۇنىنى چىقىـ رىپ: «خۇش، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال!...»ـــ دېدى - ده، قەزىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئۇنىنى چىقارماستىن ئاستا كۈلۈپ قويىدى، لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئىككى چېكىسىدىن نەچچە تال ئاقارغان چاچنى تېپىپ، يۇلۇۋېتىشىگە توسقۇن بولالمايتتى. گرىگورىي ئۇنىڭ ياش - قۇرامىنى ئەسلىتىدىغان بۇنداق نەرسىلەرگە نەزەر كۆزىرىنى سالـ ماسلىقى كېرەك. ئۇ گرىگورىيغا ئۆزىنىڭ بۇندىن يەتتە يىل بۇرۇنقى ياشلىقى بويىچە كۆرۈنۈشنى خالايتتى.

چۈشكىچە ئۇ ئۆيدە ۋاقىتنى بىر ئامالىلاپ ئاران ئۆتكۈزدى، ئەمما كېيىن چىداشلىق بېرەلمەي، يەلكىسىگە ئاق تۇۋىت رومىلنى يېپىنىپ، مېلىخوفلارنىكىگە چىقتى. دۇناشكا ئۆيدە يالغۇز ئىدى. ئاكسىنىيە تىنچلىق سوراشقاندىن كېيىن:

ـــ تېخى چۈشلۈك تاماق يېمىگەنسىلەر؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مۇنداق ئۆيدىن بەزگەنلەر بىلەن ۋاقتىدا تاماق يېگـ لى بولامدۇ! ئېرىم يېزا سوۋېتىغا، گرىشا بولسا ۋېشكىغا كەتتى. بالىلارنىڭ تامىقىنى بېرىپ، چوڭلىرىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىمەن.

ئاكسىنىيە تاشقى كۆرۈنۈشتە خاتىرجەملىك ساقلاپ، ئۆزـ نىڭ زارىقىقانلىقىنى ھەرىكىتىدىمۇ، سۆزىدىمۇ بىلىندۈرمەي، مۇنداق دېدى:

www.uyghurkitap.com

— مەن سىلەرنىڭ ھەممىگىلارنى ئۆيدىدۇر دەپ ئويلىغانىدىم. گرىشا... گرىگورىي پانتىلىيېۋىچ قاچان قايتىپ كېلىدۇ؟ بۈگۈن قايتىپ كېلەمدۇ؟

دوناشكا ياسىنسۋالغان قوشنىسىغا لىپپىدە قاراپ، خوش ياقمىغاندەك جاۋاب بەردى:

— ئۇ تىزىملىتىشقا كەتتى.

— قاچان قايتىپ كېلىمەن دېدى؟

دوناشكىنىڭ كۆزلىرىدە ياش پەيدا بولدى: ئۇ دودۇقلاپ ئۆپكىلىدى:

— ياسىنسۋالغىنىنى قاراڭ... ياسىنىدىغان چاغنى تازا تېپىپسەن... سەن بۇنى بىلمەمسەن — ئۇ، بەلكى، پۈتۈنلەي قايتماسلىقمۇ مۇمكىن...

— قانداقچە — قايتمايدۇ؟

— مېخايىلىنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇنى يېڭا مەركىزدە قاماقتا ئالىدىكەن...، — دوناشكا شالاڭ، ئاچچىق ياش تۆكۈپ يىغلاشقا باشلىدى، يېڭى بىلەن كۆزلىرىنى سۈرتۈپ ۋارقىراپ كەتتى، — مۇنداق ھاياتقا مېڭ لەنەت! بۇ ئىشلار قاچانمۇ تۈگەر؟ ئۇ كەتكەندى، بالىلىرى پۈتۈن كۆيگەندەك تۇرالماي كېتىشتى دېگەنە، — قېشىمغا كېلىۋېلىپ: «دادام نەگە كەتتى، قاچان كېلىدۇ؟» — دەپ مېنى ماڭغۇزماي قويۇشتى. قاچان كېلىدىغانلىقىنى مەن نەدىن بىلىمەن؟ قارىمامسەن، مەن ئۇلارنى ھويلىغا چىقىرىپ قويدۇم، ئەمما ئۆزۈمنىڭ يۈرىكى پارە - پارە بولۇپ كەتتى... بۇ نېمىدېگەن لەنەتى تۇرمۇش! ھېچقانداق ئارامىلىق يوق، ۋارقىراپ يىغلىغۇملا كېلىدۇ!...

— ئەگەر ئۇ كەچكە يېقىن قايتىپ كەلمىسە — ئەتە ئۆزۈم ۋېشكىغا بېرىپ، خەۋىرىنى ئۇقۇپ كېلىمەن، — دېدى ئاكسىنىيە؛ بۇ سۆزنى ئۇ گويا ھېچقانداق قىزىقى يوق ئادەتتىكى

بىر ئىشنى ئېيتقاندەك بىپەرۋا ئاھاڭدا ئېيتتى.

دۇناشكا ئۇنىڭ خاتىرجەملىكىگە ھەيران بولۇپ بىر ئۇھ، تارتتىى:

— ئەمدى ئۇنى كۆتمىسەكمۇ بولمىدىغان ئوخشايدۇ. ئۇ بۇ يەرگە ئۆزىگە ئىش تېپىۋېلىپ كەلگەنغۇ!

— ھازىرچە ھېچ ئىش يوققۇ! سەن يىغلاشنى قوي، بولمىسا، بالىلار ئويلاپ قالىدۇ... خەير - خوش!

× ×

گرىگورىي بەك كەچ قايتىپ كەلدى، ئۆيىدە ئازراقلا تۇرۇپ، ئاكسىنىيىنىڭ قېشىغا چىقىپ كەتتى.

ئاكسىنىيە كۈن بويى تەشۋىش چەكتىن بولۇپ، ئۇنىڭ تەشۋىشى ئۇچرىشىش شادلىقىنى پەسەيتىۋېرىپ قويغانىدى، ئۇ كەچكە يېقىن كۈن بويى تىنىم تاپماستىن ئەمگەك قىلغاندەك ھارغىنلىق ھېس قىلدى. كۆتە - كۆتە زارىقىپ، چارچىغاندىن كېيىن ئۇ كارىۋاتقا يانپاشلاپ ياتتى، كۆزى ئەمدى ئۇيقۇغا باراي دېگەندە، دېرىزە تۆۋىدە شىپىرلىغان قەدەم ئاۋازىنى ئاڭلاپ قېلىپ، ياش قىزدەك چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— سەن ۋېشكىغا بارىدىغانلىقىڭنى نېمىشقا دەپ قويمايلا كېتىپ قالدىڭ؟ — دەپ سورىدى ئۇ گرىگورىينى قۇچاقلاپ، شىنىلىنىڭ تۆگمىسىنى يېشىۋېتىپ.

— ئېيتىپ قويۇشقا ئۇلگۈرەلمىدىم، ئالدىرىغانىدىم.

— بىز دۇناشكا بىلەن بىرقۇر يىغلىشىۋالدۇق، ھەر ئىككىمىز سېنى قايتىپ كەلمەيدۇ دەپ ئويلىغانىدۇق.

گرىگورىي ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن كۈلۈپ قويدى.

ـــ ياق، ئىش تېخى ئۇ دەرىجىگە يەتمىدى، ـــ بىردەم ئۇنچىقماي، قوشۇپ قويدى، ـــ ھازىرچە ئۇ دەرىجىگە يەتمىدى.

ئۇ سەل ئاقساقلاپ، شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئوچۇق ئىشىكتىن ئىچكىرىكى ئۆيۈ، بۇلۇڭدىكى كەڭ ياغاچ كارىۋات، تۇنىكىسى خىرە پارقىراپ تۇرغان ساندۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ يەردىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى بەئەينى گرىگورىي يىگىتلىك ۋاقتىدا ستېپان يوق چاغدا بۇ يەرگە كىرىپ تۇرغان ۋاقتىدىكىدەك ئۆز پېتى تۇرۇپتۇ؛ ئۇ دېيەرلىك ھېچنېمىدە ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى كۆرمىدى، زامان بۇ ئۆيگە كۆزىنى سالماي، يانداپ ئۆتۈپ كەتكەندەكلا ئىدى؛ ھەتتا ئىلگىرىكى پۇراقمۇ ساقلىنىپ قالغان: ئېچىغان يېپىيېڭى قۇلماقنىڭ ھىدى، پاكىز يۇيۇلغان تاختاينىڭ پۇرىقى، دىماققا سەل ـ پەل ئۇرۇپ تۇرغان سولغان چېبۇرگۈلنىڭ ھىدى ئاڭقىپ تۇراتتى. گرىگورىي بۇ ئۆيدىن تېخى يېقىندىلا ئاخىرقى قېتىم تاڭ ئاتار چاغدا چىقىپ كەتكەندەك ئىدى، ئەمەلىيەتتە بولسا بۇ ئىشقا ئۇزاق بولغان...

گرىگورىي خۇرسىنىشنى بېسىپ، ئالدىرىماي تاماكا ئوراشقا باشلىدى، ئەمما نېمىشقىدۇر قولى تىترەيتتى. شۇڭا تىزىغا تاماكا چېچىلدى.

ئاكسىنىيە ئالدىراش داستىخان راسلىدى. سوۋۇپ قالغان ئۆگرە ئاشنى ئىسىتىش لازىم ئىدى. ئاكسىنىيە لاپاستىن تارىشا ئوتۇن ئەكەلگەندىن كېيىن ھاسىراپ ۋە چىرايى بىرئاز ئۆڭگەن ھالدا ئوچاققا ئوت يېقىشقا باشلىدى. ئۇ لاۋۇلداپ تۇتۇشۇۋاتقان كۆمۈرنى پۈۋلەپ تۇرۇپ، ئۇ ياققا مۈكچىيىپ، ئۇنچىقماستىن تاماكا چېكىۋاتقان گرىگورىيغا قاراپ ئولگۈردى.

— ئۇ يەردىكى ئىشلىرىڭ قانداق بولدى؟ بېجىرىپ بولدۇڭمۇ؟

— ھەممە ئىش جايىدا بولدى.

— سېنى سۆزسىز قاماقتا ئالىدۇ دېگەن گەپنى دۇناشكا نەدىن تاپقاندۇ. ئۇ مېنى ئۆلگۈدەك قورقىتىۋەتتى.

گرىگورىي چىرايىنى پۈرۈشتۈردى، ئاچچىقىدىن قولىدىكى تاماكىنى تاشلىۋەتتى.

— ئۇنىڭ قۇلىقىغا مىخايىل قۇيۇپ قويغان، ھەممىنى ئاشۇ مىخايىل ئويلاپ چىقىرىدۇ، ئۇ بېشىمغا بالا تاپماقچى.

ئاكسىنىيە شىرەنىڭ قېشىغا كەلدى. گرىگورىي ئۇنىڭ قولىدىن تۇتتى.

— سەن بىلەمسەن، — دېدى ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ كۆزلىرىگە تۆۋەندىن يۇقىرىغا قاراپ، — مېنىڭ ئىشلىرىم كېلىشىپ تۇرغىنى يوق. مەن ئاشۇ سىياسىي بىيۇروغا كېتىۋېتىپ، ئۇ يەردىن قايتىپ چىقمايمەن دەپ ئۆزۈممۇ ئويلىغانمىدىم. نېمىدېگەن بىلەنمۇ قوزغىلاڭ ۋاقتىدا مەن دىۋىزىيە كومانىدىرى بولغانغۇ. يۈزبېشى دېگەن ئۇنىۋانىم بار... مۇنداقلارنى ھازىر قولغا ئېلىۋاتىدۇ.

— ئۇلار ساڭا نېمە دېدى؟

— تولدۇرۇشقا ئانكېت بەردى، بۇ شۇنداق بىر قېغىز، ئۇنىڭغا پۈتۈن خىزمىتىڭ تارىخىڭنى يېزىشىڭ كېرەك. مەن تۈزۈك خەت يازالمايدىغان ئادەمغۇ. ماڭا ئەزەلدىن مۇنداق كۆپ نەرسىنى يېزىشقا توغرا كەلمىگەن، ئىككى سائەت ئولتۇرۇپ، بېشىمدىن ئۆتكەن پۈتۈن ۋەقەلەرنى تەسۋىرلىدىم. ئۇندىن كېيىن بۆلمىگە يەنە ئىككى ئادەم كىردى، بۇلارمۇ قوزغىلاڭ توغرۇلۇق گەپ سوراشتى. ياخشىكى، ئىككىسى مۇلايىم ئادەملەر ئىكەن. ئەسلى چوڭراقى ماڭا: «چاي ئىچەمسىز؟ ئەمما شېكەر

سالغان چاي» ــ دېدى. بۇ يەردە قانداقمۇ چاي ئىچكىلى بولسۇن، دەپ ئويلايمەن. سىلەردىن ئامان ـ ئېسەن قۇتۇلۇپ كېتەلىسەم، شۇمۇ يېتەرلىك دەيمەن ئىچىمدە، ــ گرىگورىي بىردەم ئۇنچىقمىدى ـ دە، بىگانە ئادەمگە گەپ قىلىۋاتقاندەك نەپرەت بىلەن، ــ ھېساب بېرىشكە كەلگەندە بوشاڭ بولۇپ چىقتىم... قورقاقلىق قىلدىم.

ئۇ ۋېشىنسكايادا تۇخۇ يۇرەكلىك قىلغىنىغا، ۋۇجۇددىنى قاپلىۋالغان قورقۇنچىنى يېڭەلمىگەنلىكىگە ئۆزىگە ئۆزى بەك خاپا ئىدى. ئۇنىڭ ئەندىشىسى بىكار بولۇپ چىققانلىقى ئۇنىڭغا تېخىمۇ بەتتەر ئەلەم قىلاتتى. ھازىر بېشىدىن كەچكەن ئىشلارـ نىڭ ھەممىسى كۆلكىلىك ۋە ئويناتلىق بولۇپ چىقتى. بۇنى ئۇ پۈتۈن يول بويى ئويلاپ كەلگەنىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن بولسا كېرەك، ھازىر بۇلارنى سۆزلەپ بەرگەندە ئۆزىنى مەسخىرە قىلىپ، بېشىدىن كەچۈرگەنلىرىنى بىرئاز كۆپتۈرۈپ سۆزلەپ بەردى.

ئاكسىنىيە ئۇنىڭ سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن ئاڭلىدى، ئۇندىن كېيىن قولىنى ئاستا بوشىتىۋېلىپ، مەشنىڭ قېشىغا باردى. ئوتنى تۈزەپ قويغاندىن كېيىن سورىدى:

ــ بۇندىن كېيىن قانداق بولار؟

ــ بىر ھەپتىدىن كېيىن رويخەتتىن ئۆتۈشكە يەنە بارىمەن.

ــ سېنىڭچە، بەربىر قولغا ئالارمۇ؟

ــ قارىغاندا، شۇنداقتەك تۇرىدۇ. مەيلى بالدۇر ياكى كېيىن بولسۇن، مېنى ئەكىتىشىدۇ.

ــ ئۇ چاغدا قانداق قىلىمىز؟ قانداق كۈن ئۆتكۈزىمىز، گرىشا؟

ــ بىلمەيمەن. بۇ توغرۇلۇق كېيىن سۆزلىشەرمىز. يۈز ـ قولىنى يۇيۇشقا سۇيۇڭ بارمۇ؟

ئۇلار كەچكى تاماققا ئولتۇرۇشتى، ئاكسىنىيىنىڭ ئەتىگەنكى باشتىن كەچۈرگەن بەختسىزلىقى قايتىدىن ئەسلىگە كەلدى.

گرىگورىي بۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن يانمۇيان ئولتۇرۇپتۇ. ھازىر ئۇنىڭغا كۆز ئۇزمەستىن، بىگانە كۆزلەر ماربلاۋاتامدىكىن دەپ ئويلىماستىن تويغۇدەك قاراشقا بولمىدۇ، مۇشۇ قاراش ئارقىلىق كۆڭۈلدىكى بار گەپنى يوشۇرماستىن، قىسىلماستىن ئىپادىلەش مۇمكىن. ياردەببىم، بۇ ئايال گرىگورىينى قانچىلىك سېغىنغان، ئۇنىڭ پىراقىدا قانچىلىك ئازاب چەككەن، بۇ ئايالنىڭ بەدىنى ئۇنىڭ مېھرىسىز يوغان قوللىرىنىڭ سىيلىشىغا قانچىلىك موھتاج بولغان ـ ھە! ئاكسىنىيە دېيەرلىك تاماققا قولىنىڭ ئۇچىنمۇ تەگكۈزمىدى؛ ئۇ بىرئاز ئالدىغا سۈرۈلۈپ، گرىگورىينىڭ ئىشتىھا بىلەن تاماق يەۋاتقانلىقىغا قاراپ ئولتۇردى، خىرە كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ قاراپ، ئۇنىڭ يۈزىنى، گىمناستۇركىسىنىڭ تىك يېقىسى قىسىپ ئۇرغان قارىقۇمچاق بويىنىنى، كەڭ يەلكىسىنى، شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان ۋەزمىن قوللىرىنى ئەركىلەتكەندەك بولاتتى... ئاكسىنىيە گرىگورىينىڭ بەدىنىدىن ئاڭقىپ تۇرغان تاماكىنىڭ ئىسى ئارىلاش چۈچۈمەل ئەر كىشىنىڭ تەر پۇرىقىنى تەشنالىق بىلەن ئىچىگە سۈمۈرەتتى، بۇ پەقەت گرىگورىينىڭ ئۆزىگىلا خاس بولغان شۇنچىلىك تونۇش، جانىجان پۇراق. بۇ پۇراق بويىچە ئاكسىنىيە كۆزىنى تېڭىپ قويسىمۇ ئۆزىنىڭ گرىگورىيىسىنى ھېلىمۇ ئەر كىشىنىڭ ئىچىدىن پەرق ئېتەلمىگەن بولاتتى... ئاكسىنىيىنىڭ ئىككى مەڭزى ئانارنىڭ دانىسىدەك قىزىرىپ كەتتى، يۈرىكى تېز ـ تېز، قاتتىق سوقۇشقا باشلىدى. بۇ ئاخشام ئۇ جان كۆيەر ساھىبخان بولالمای قالدى، چۈنكى ئەتراپىدا گرىگورىيدىن باشقا ھېچ نەرسىنى كۆرمەيتتى. گرىگورىي بولسا ئىلتىپات بىلەن مۇلازىمەت قىلىشنىمۇ تەلەپ قىلمىدى: ناننى ئۆزى توغرىدى، مەش ئۇستىدىكى تۇز قاچىسىنى كۆزلىرى بىلەن ئىزدەپ تاپتى، ئۇگرە ئاشنى تەخسىگە ئىككىنچى قېتىم ئۆزى ئۇسۇپ ئىچتى.

www.uyghurkitap.com

— مەن ئىتتەك ئاچ قالدىم، — دېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ، گويا ئۆزىنى ئاقلىغاندەك، — ئەتىگەندىن بۇيان ھېچنېمە يېگىنىم يوق.

مانا شۇ چاغدىلا ئاكسىنىيە ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئەسكە چۈشۈرۈپ، دەرھال ئورنىدىن چاچراپ تۇردى.

— ئۇھ، كاللام نېمە بولغاندۇ! سامبۇسا بىلەن قۇيماقنى ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن! مۇنۇ توخۇ گۆشىگە مەرھەمەت قىلغىنا! ئوبدانراق يېگىن، جانجانىم!... ھازىر ھەممىنى ئالدىڭغا قويىمەن.

ئەمما گرىگورىي تاماقنى ئۇزاق ۋە ئىشتىھا بىلەن يېدى، ئەلۋەتتە! خوددى بىر ھەپتە تاماق يېمىگەندەك. ئال، باق، دەپ كۈتۈشمۇ پۈتۈنلەي ئارتوقچە ئىش ئىدى. ئاكسىنىيە سەۋرچانلىق بىلەن بىردەم كۈتۈپ تۇردى، ئاخىر چىداپ تۇرالماي، ئۇنىڭ يېنىغا ئولتۇردى — دە، سول قولى بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى ئۆزىگە تارتىپ، ئوڭ قولىغا كەشتىلىك پاكىز لۆڭگىنى ئالدى، سۆيگەن يارىنىڭ ياغ يۇقى لەۋلىرى بىلەن ئىگىكىنى ئۆزى سۈرتۈپ قويدى، ئاندىن كۆزلىرىنى شۇنداق يۇمدىكى، قاراڭغۇدا توق سېرىق ئۇچقۇنلار چاچرىدى، ئۇ دېمىنى ئالماستىن، گرىگورىيە نىڭ لەۋلىرىگە ئۆزىنىڭ لەۋلىرىنى مەھكەم يېپىشتۇردى.

ئەسلىدە، ئادەمگە بەختلىك بولۇش ئۈچۈن ناھايىتى ئاز نەرسە كېرەك. ئاكسىنىيە ھەر ھالدا بۇ ئاخشام بەختلىك ئىدى.

9

كوشۇوي بىلەن ئۇچرىشىش گرىگورىيغا ئېغىر بولۇپ قالدى. ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت دەسلەپكى كۈندىن تارتىپلا ئېنىقلىنىپ قالغانىدى، ئەمدى ئۇلارغا سۆزلىشىدىغان ھېچنېمە قالمىغانىدى، يەنە كېلىپ سۆزلىشىشنىڭ ھاجىتىمۇ

يوق ئىدى. ھەر ئېھتىمال بويىچە قارىغاندا، گىرىگورىينى كۆرۈش-تىن مىخايىل مەمىنۇن بولمايتتى. مىخايىل ئىككى ياغاچچى ياللاپ، ئۆزىنىڭ كىچىككىنە ئۆيىنى ياستىشقا باشلىدى: ئۆگزە-نىڭ ماڭلىيىدىكى چىرىشكە باشلىغان خار ياغاچنى ئالماشتۇردى، قىيسىيىپ قالغان بىر تامنى بۇزۇپ قايتىدىن قويۇردى، ئۆينىڭ ماڭلايلىرى، دېرىزە كىشەكلىرى ۋە ئىشىكلەرنى يېڭىدىن ياساتتى.

گىرىگورىي ۋېشېنسكايادىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يېڭا ئىنقىلابىي كومىتېتىغا كىرىپ، كوشۇويغا ھەربىي كومىسسارىيات بەلگە قويۇپ بەرگەن ھەربىي ھۆججەتلەرنى كۆرسەتتى ـ دە، خوشلاشماستىنلا كېتىپ قالدى. ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ ئۆيىگە كۆچۈ-ۋالدى، بالىلىرىنى ۋە بىر قىسىم مۇلۇكلىرىنى ئۆزى بىلەن بىللە ئاچمقتى. دۇناشكا ئۇنى يېڭى ماكانىغا ئۇزىتىپ تۇرۇپ يىغلىۋەتتى.

ـــ ئاكا، مەندىن خاپا بولماڭ، سىزنىڭ ئالدىڭىزدا مېنىڭ ئەيىبىم يوق، ـــ دېدى ئۇ ئاكسىغا مۆلدۈرلەپ قاراپ.

ـــ نېمىشقا خاپا بولىدىكەنمەن، دۇنە؟ ياق ـ ياق، نېمە دېگىنىڭ بۇ، ـــ گىرىگورىي ئۇنىڭ كۆڭلىنى تىنچىتتى، ـــ بىزنى يوقلاپ كىرىپ تۇر... سېنىڭ تۇغقانلىرىڭدىن يالغۇز مەنلا قال-دىم. ساڭا ھەممىسە ئىچ ئاغرىتىپ كەلدىم، ھازىرمۇ ئىچىم ئاغ-رىيدۇ... ئەمدى سېنىڭ ئېرىڭگە كەلسەك ـــ بۇ باشقا گەپ. سەن بىلەن بىز ئىناقلىقىمىزنى بۇزمايمىز.

ـــ بىز تېز ئارىدا بۇ ئۆيدىن كۆچۈپ كېتىمىز، ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن.

ـــ ياقەي! ـــ دېدى گىرىگورىي ئەپسۇسلىنىپ، ـــ بۇ ئۆيدە باھارغىچە بولسىمۇ ئولتۇرۇپ تۇرۇڭلار. ماڭا ھېچ تاقاشقىنىڭ-لار يوققۇ. بالىلار بىلەن ماڭا ئاكسىنىيىنىڭ ئۆيىدە ئورۇن يېتەرلىك.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ سەن ئۇنىڭغا ئۆيلىنەمسەن، گرىشا؟

ـــ بۇ ئىشقا ئۇلگۈرىمىز تېخى، ـــ دەپ مۇجمەل جاۋاب بەردى گرىگورىي.

ـــ ئاكا، ئۇنى ئال، ياخشى ئايال، ـــ دېدى دۇناشكا قەتئىيلىك بىلەن، ـــ ئاپام رەھمەتلىك، ئاشۇ ئايالنى ئەمرىگە ئالسۇن دېگەنىدى سېنى، ئاپام كېيىنكى چاغدا ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدى، ۋاپات بولۇش ئالدىدا پات-پات ئۇنىڭ قېشىغا كىرىپ تۇراتتى.

ـــ سەن ماڭا نەسىھەت قىلىۋاتقاندەك تۇرىسەن، ـــ دېدى گرىگورىي كۈلۈپ، ـــ ئۇنىڭدىن باشقا مەن قايسى ئايالغا ئۆيلىنىمەن؟ ئاندىرونىخا مومايغا ئۆيلىنەتتىمۇ؟

ئاندىرونىخا تاتارىسكىدا ئەڭ قېرى مومماي ئىدى. بۇ ئايالنىڭ يېشى ئاللىقاچان 100 دىن ئاشقانىدى. دۇناشكا ئۇنىڭ دوڭغىيىپ يەرگە يېتەي دەپ قالغان كىچىككىنە گەۋدىسىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، كۈلۈپ تاشلىدى:

ـــ ئۆزۈڭ ئېيتىۋاتسەنغۇ، ئاكا! مەن مۇنداقلا سوراپ قويغانىدىم، سەن بۇ ھەقتە گەپ ئاچماي يۈرگەنلىكتىن ـــ مەن بۇنى سورىغانىدىم.

ـــ تويغا باشقا ھېچكىمنى چاقىرمىساممۇ سېنى چاقىرىمەن، ـــ گرىگورىي چاقچاق بىلەن سىگىلىسىنىڭ يەلكىسىنى شاپىلاقلاپ قويدى-دە، ھېچنېمىنى كۆڭلىگە ئالماي، ئۆز ئۆيىدىن چىقىپ كەتتى.

راستىنى ئېيتقاندا، گرىگورىيغا نەدە تۇرمىسۇن، بەربىر ئىدى، پەقەت خاتىرجەم ھايات كەچۈرسىلا، شۇنىڭ ئۆزى كۇپايە ئىدى. ئەمما مۇنداق خاتىرجەملىكنى ئۇ تاپالمىدى... ئۇ ئىشسىزلىق ئازابى بىلەن بىرنەچچە كۈننى ئۆتكۈزدى. ئاكسىنىڭ يېنىدا ئىگىلىكىدە بىر نەرسىلەرنى ياساپ باقتى، ئەمما ھېچ

نېمە قىلالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلغاندىن كېيىن دەرھال توختىتىپ قويدى. كۆڭلى ھېچنېمىگە بارمايتتى. چېگىش بىر مۇشكۈللۈك قىيناپ، كۈن ئۆتكۈزۈشكە توسقۇنلۇق قىلاتتى. مېنى قولغا ئالمىدۇ، تۇرمىگە تاشلايدۇ — بۇنداق بولسىغۇ ياخشى، ئەمما ئېتىپ تاشلىشىمۇ مۇمكىن دېگەن پىكىر بىر مىنۇتمۇ كاللىسىدىن كەتمەيتتى.

ئاكسىنىيە كېچىلىرى ئويغانغاندا ئۇنىڭ ئۇخلىمىغانلىقىنى كۆرەتتى. ئادەتتە گرىگورىي ئىككى قولىنى بېشىنىڭ ئاستىغا قويۇپ، ئۇكىدا ياتاتتى، غۇۋا قاراڭغۇلۇققا كۆز تىكىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى سوغۇق ۋە غەزەپلىك ئىدى. ئۇنىڭ نېمىنى ئويلاۋاتقانلىقىنى ئاكسىنىيە بىلەتتى، ئۇنىڭغا ياردەم بېرىش ئاكسىنىيىنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. ئۇنىڭ ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ ۋە بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈش ئارزۇسىنىڭ يەنە ئەمەلگە ئاشمايدىغاندەك بولۇپ قالغانلىقىنى پەملەپ، ئاكسىنىيىنىڭ ئۆزىمۇ ئازاب چېكەتتى. ئۇ گرىگورىيدىن ھېچنېمە تۇغرۇلۇق گەپ سورىمايتتى. ھەممىنى ئۆزى ھەل قىلسۇن، دەيتتى. پەقەت بىر كېچە ئويغىنىپ كەتكەندە، يېنىدا تاماكا چوغىنى كۆرۈپ، ئاكسىنىيە سورىدى:

— گرىشا، سەن ھەمىشە ئۇخلىمايسەن... سەن ۋاقىتلىق يېزىدىن كېتىپ تۇرساڭ قانداق بولار ياكى ئىككىمىز بىر يەرگە بىللە كېتىپ يوشۇرۇنامدۇق؟

گرىگورىي ئۇنىڭ پۈتىغا غەمخورلۇق بىلەن يوتقانىنى يېپىپ قويۇپ، كۆڭۈلشىمەي جاۋاب بەردى:

— مەن ئويلاپ باقاي. سەن ئۇخلىغىن.

— بۇ يەردە ھەممە ئىش تىنچىغاندىن كېيىن قايتىپ كەلسەك دەيمەن، قانداق؟

گرىگورىي بىر قارارغا كەلمىگەندەك يەنىلا مۇجمەل جاۋاب بەردى:

www.uyghurkitap.com

ـــ قاراپ باقارمىز، كېيىن بىر گەپ بولار. ئۇخلا، كىسىۋـ شا، ـــ ئۇ، ئايالىنىڭ يالىڭاچ، يېپەكتەك سالقىن يەلكىسىگە لەۋـ لىرىنى ئاستا، ئەركىلىتىپ تەگكۈزۈپ قويدى.

ئەمما ئەمەلىيەتتە گېرىگورىي بىر قارارغا كەلگەنىدى: ئۇ ئەمدى ۋېشېنسكايا‌غا بارمايدۇ. ئۆتكەن قېتىم ئۇنىڭ قوبۇل قىلغان سىياسىي بيۇرونىڭ ئادەمى بىكار كۆتمىدۇ. ئۇ چاغدا بۇ ئادەم شىنېلنىنى يەلكىسىگە تاشلاپ، شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇرغانـ دى، شىرەنى غىچىرلاتىپ، كېرىلىپ، يالغاندىن ئەسنەپ، گرە‌ـ گورىينىڭ قوزغىلاڭ توغرىسىدىكى ھېكايىسىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغانىدى. ئەمدى ئۇ ئاڭلايدىغانغا گەپ يوق. ھەممە ئېيتىلىپ بولغان.

سىياسىي بيۇروغا باردىغان كۈنى گېرىگورىي يېزىدىن كې‌ـ تىدۇ، لازىم تېپىلغاندا ـــ سىرتتا ئۇزاق ۋاقىت تۇرىدۇ. ئەگە باردىغانلىقىنى تېخى ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ، ئەمما كېتىشكە قەتئىي قارار قىلدى. ئۇنىڭ ئۆلگۈسىمۇ، تۇرمىدە ياتقۇسىمۇ كەلمەيتتى. ئېمە قىلىدىغانلىقىنى بەلگىلەپ قويدى، ئەمما بۇنى ئالدىنئالا ئاكسىنىيىگە ئېيتىشنى خالىمايتتى. كېيىنكى كۈنلەردە ئۇنىڭ كەيپىنى بۇزۇشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى، بۇنىڭسىزمۇ ئۇلارنىڭ كۈنلىرى ئۇنچىلىك كۆڭۈللۈك ئەمەس ئىدى. بۇنى ئەڭ ئاخىرقى كۈنى ئېيتقان تۈزۈك دېگەن قارارغا كەلدى. ھازىر ئاكسىنىيە ئۇنىڭ قولتۇقىغا بېشىنى تىقىپ، خاتىرجەم ئۇخلاۋەرسۇن. ئاك‌ـ سىنىيە شۇ كۈنلەردە كېچىسى پات ـ پات: «سېنىڭ قانىتىڭنىڭ ئاستىدا مەن راھەتلىنىپ ئۇخلايمەن»، ـــ دەيدىغانىدى. خۇش، ھازىرچە ئۇخلاۋەرسۇن. بۇ بىچارىنىڭ مۇنداق گېرىگورىيىغا چاپ‌ـ لىشىپ ياتقىنىغا ۋاقتىمۇ ئاز قالدى ...

گېرىگورىي ھەر ئەتىگەن بالىلىرىنى ئويىنىتاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن مەقسەتسىز يېزىنى ئارىلاپ يۈرەتتى. ئۇنىڭغا خەلق

ئارىسىدا يۈرۈش كۆڭۈللۈكرەك ئىدى.

بىر كۈنى پروخور نىكىتا مىلنىكوفنىڭ ئۆيىگە يىغىلىپ، قورالداش ياش كازاكلار بىلەن بىللە ھاراق ئىچەيلى دېگەندى. گرىگورىي بۇ تەكلىپنى قەتئىي رەت قىلدى. يېزىدىكىلەرنىڭ گەپ ـ سۆزلىرىدىن قارىغاندا ئۇلارنىڭ ئۇزۇق ـ تۈلۈك سېلىقىغا نارازى ئىكەنلىكىنى، ھاراق ئۈستىدە جەزمەن بۇ توغرۇلۇق گەپ ئېچىلىدىغانلىقىنى ئۇ ياخشى بىلەتتى. ئۆزىگە گۈمان تۇغدۇرۇپ قويۇشنى خالىمايتتى، ھەتتا تونۇشلىرى بىلەن ئۇچراشقاندىمۇ سىياسەت توغرۇلۇق پاراڭ سېلىشتىن قاچاتتى. يېتەر ئاشۇ سىياسەت دېگەن نەرسە، ئۇنىڭ بىلەن شۇغۇللانمىسىمۇ، ئۆزى بىر قىرىنى سوقۇپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ئېھتىياتچان بولۇش ئارتۇقچە ئىشمۇ ئەمەس ئىدى، چۈنكى ئۇزۇق ـ تۈلۈك سېلىقى بويىچە ئاشلىق تاپشۇرۇش يامان بولۇۋاتاتتى، مۇشۇ ئىشقا چېتىشلىق بولغان ئۈچ چالنى كېپىل سۈپىتىدە قولغا ئېلىپ، سېلىق يىغقۇچى ئىككى خادىم ئۇلارنى نازارەت ئاستىدا ئۆيىنىسكايا‌غا ھەيدەپ بارغانىدى.

ئەتىسى كوپېراتىپ دۇكىنىنىڭ ئالدىدا گرىگورىي يېقىندا قىزىل ئارمىيىدىن قايتىپ كەلگەن سابىق زەمبىرەكچى زاخار كرامىسكوفنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ خېلىلا مەست بولۇپ، دەلدەڭشىپ كېلىۋاتاتتى، ئەمما گرىگورىيغا يېقىنلاشىپ كەلگەندە، بورغا بۇلانغان كەمزۇلنىڭ تۈگمىلىرىنى ئېتىپ، خىرىلداڭغان ئاۋاز بىلەن:

— سىزگە سالامەتلىك تىلەيمەن، گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! — دېدى.

— سالامەت بول، — گرىگورىي بەستىلىك، قارىيا‌غاچتەك بەردەم زەمبىرەكچىنىڭ كۆرەكتەك قولىنى سىقتى.

— تونۇۋاتامسەن؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

— تونۇمايچۇ.

— بۇلتۇر بۈكوۋىسكايا بوسۇغىسىدا بىزنىڭ باتارېيىمىڭ سېنى قانداق قۇتۇلدۇرغانلىقى ئېسىڭدىمۇ؟ بىز بولمىساق سېنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرىڭنىڭ ئەھۋالى قېيىن بولاتتى. بىز شۇ چاغدا قانچىلىك قىزىللارنى ياتقۇزۇپ قويدۇق ـ ھە — دەھشەت! بىر قېتىم توپقا تۇتۇپ، ئىككىنچى قېتىم شىراپنېل بىلەن بابلىدۇق ... بىرىنچى توپنىڭ نىشانغا ئالغۇچىسى مەن ئىدىم! — زاخار مۇشتى بىلەن مەيدىسىنى گۇپ ـ گۇپ مۇشتلاپ قويدى.

گرىگورىي كۆز قىرى بىلەن ئەتراپىغا قاراپ قويدى، — نېرىراقتا تۇرغان كازاكلار بۇ ئىككىسىگە قاراپ، گەپ ـ سۆزگە قۇلاق سېلىۋاتاتتى، گرىگورىينىڭ ئىككى جاۋغىيى تىترەپ كەتتى، غەزەپتىن ئاپئاق چىشلىرى ئېچىلىپ قالدى.

— سەن مەست بولۇپ قاپسەن، — دېدى ئۇ پىچىرلاپ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، — بېرىپ ئۇخلا، تىرىلا ۋالاقشىما يالغان گەپنى.

— ياق، مەن مەست ئەمەس! — دېدى قاتتىق كەيپ بولۇپ قالغان زەمبىرەكچى ۋارقىراپ، — مەن بەلكى، قايغۇ ـ ھەسرەتتىن مەست بولۇپ قالغاندىمەن! مەن ئۆيگە قايتىپ كەلدىم، ئەمما بۇ يەردىكى ھاياتىڭنى مەنىسى بارمۇ!... كازاكلارغا ئەمدى تۇرمۇش كەچۈرۈش يوق، يەنە كېلىپ تۇزۇك كازاكلارمۇ يوق! ماڭا 40 پۇت ئاشلىق سېلىق ساپتۇ، بۇ — نېمىدېگەن گەپ؟ ئاشلىقنى ئاشۇ سېلىق سالغۇچىلار تېرىغانمىكەن؟ ئۇلار ئاشلىقنىڭ نېمە بىلەن ئۆسىدىغانلىقىنى بىلەمدىكەن؟

ئۇ قانغا تولغان تەلۋە كۆزلىرى بىلەن قاراپ تۇردى ـ دە، تۇيۇقسىز دەلدەڭشىپ كېلىپ، گرىگورىيغا ئېتىلىپ يامىشىپ قۇچاقلىۋالدى، تىنىقسىدىن چىققان ساموگوننىڭ قويۇق پۇرىقى گرىگورىينىڭ يۈزىگە ئۇرۇلدى.

— سەن نېمىشقا لامپاسىز ئىشتان كىيىپ يۈرىسەن؟ مۇزنىڭ لار رويىخېتىگە ئۆتتۈڭمۇ؟ قويۇپ بەرمەيمىز! جېنىم گرىگورىي پانتىلىپۇچ! قايتىدىن ئۇرۇشۇش كېرەك! بۇلتۇرقىدەك ئېيتايلى: يوقالسۇن كوممۇنىيە، ياشىسۇن سوۋېت ھاكىمىيىتى!

گرىگورىي ئۇنى قاتتىق ئىتتىرىپ، ئاستا پىچىرلىدى:

— ئۆيۈڭگە كەت، ھاراقكەش ئەبلەخ! نېمە دەۋاتقانلىرىڭنى بىلەمسەن؟!

كرامىسكوف تاماكىدىن سارغىيىپ كەتكەن بارماقلىرىنى ئارىدەك يېيىپ، قولىنى ئالدىغا ئۇزىتىپ غودۇڭشىدى:

— ناتوغرا سۆزلەپ قويغان بولسام، كەچۈر، مەرھەمەت قىلىپ كەچۈر، ئەمما مەن ساڭا ئۆز كۆماندىرىم دەپ راست سۆزنى قىلمۇاتىمەن... سېنى ئۆز ئاتام — كۆماندىرىم دەپ بۇ سۆزنى قىلمۇاتىمەن: قايتا سوقۇشۇش كېرەك!

گرىگورىي ئۇنچىقماستىن ئارقىسىغا بۇرۇلدى — دە، مەيداننى كېسىپ ئۆتۈپ، ئۆيىگە قاراپ كەتتى. شۇ كۈنى كەچكىچە ئۇ ئاشۇ قاملاشمىغان ئۇچرىشىشنىڭ تەسىرىدە بولدى، كرامىسكوفنىڭ مەست — ئەلەس ۋارقىراشلىرىنى، كازاكلارنىڭ ھېسداشلىق بىلەن لام — جىم دېمەي، كۈلۈپ تۇرۇشقانلىقىنى ئەسلەپ، ئىچىدە: ياق، تېزرەك كېتىش كېرەك! ئەمدى ياخشىلىق بولماي‌دۇ... دەپ ئويلىدى.

ۋېشېنسكايا‌غا شەنبە كۈنى بېرىش لازىم ئىدى. ئۇچ كۈندىن كېيىن ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېزىدىن كەتمەكچىدى. ئەمما ئىش باشقىچە بولۇپ چىقتى: پەيشەنبە كۈنى كېچىدە — گرىگورىي ئەمدىلا ياتاي دەپ تۇرغاندا بىرى ئىشىكنى قاتتىق تاقىلداتتى. ئاكسىنىيە دەھلىزگە چىقتى. گرىگورىي ئاكسىنىيىنىڭ: «كىم؟» — دەپ سورىغانلىقىنى ئاڭلىدى، جاۋابىنى ئاڭلىيالمىدى، ئەمما كۆڭلىدە غۇۋا تەشۋىش پەيدا بولۇپ، كارىۋاتتىن چاچ

راپ تۇردى ـ دە، دېرىزىنىڭ ئالدىغا كەلدى. دەھلىزدە ئىشىك-نىڭ زەنجىرى شىلدىرلىدى. ئالدىدا دۇناشكا كىردى. گرىگورىي ئۇنىڭ ئۆڭگەن چىرايىنى كۆرۈپلا، ھېچنېمە سورىماستىن، ئۇزۇن ئورۇندۇقتىن پاپاخ بىلەن شىنېلىنى ئالدى.

ـــ ئاكا ...

ـــ نېمە ئىش؟ ـــ دەپ ئاستا سورىدى ئۇ شىنېلىنىڭ يېڭىگە قولىنى سىيپىۋېتىپ.

دۇناشكا ھاسىراپ، ئالدىراش سۆزلەشكە باشلىدى:

ـــئاكا، ھازىرلا كەت! يېزا بازىرىدىن بىزنىڭ ئۆيگە تۆت ئاتلىق ئەسكەر كەلدى. ئىچكىرىكى ئۆيدە ئولتۇرۇشىدۇ ... ئۇلار پىچىرلىشىپ سۆزلەشتى، ئەمما مەن ئاڭلاپ قالدىم ... ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ھەممىنى ئاڭلىدىم ... مىخايىل سېنى قولغا ئېلىش كېرەك، دېدى ... ئۇلارغا سەن توغرۇلۇق سۆزلەپ بېرىۋاتىدۇ ... تېزرەك كەتكىن!

گرىگورىي سىكلىسىنىڭ قېشىغا تېز قەدەم تاشلاپ بېرىپ، قۇچاقلىدى ـ دە، مەڭزىدىن قاتتىق سۆيدى.

ـــ رەھمەت، سىكلىم! تېز قايت، بولمىسا ئۆيدىن چىقىپ كەتكەنلىكىڭنى سېزىپ قالىدۇ، خەيىر ـ خوش، ـــ دېدى ـ دە، ئاكىسىنىگە بۇرۇلدى، ـــ نان بەرگىنە! تېزرەك! پۇتۇن نانىنىڭ كېرىگى يوق، يېرىمى بولسا يېتىدۇ!

شۇنىڭ بىلەن گرىگورىينىڭ قىسقىغىنا تىنچ ھاياتى تامام بولدى ... ئۇ جەڭ ۋاقتىدىكىدەك تېز ۋە دادىل ھەرىكەت قىلدى؛ ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ ئۇخلاۋاتقان بالىلىرىنى ئاستا سۆيدى، ئاكىسىنىينى قۇچاقلىدى.

ـــ خەير، ساق بول! تېزدىن خەۋەر بېرىمەن. پىروخور ئېيتىدۇ. بالىلارغا ئوبدانراق قاراپ قوي. ئىشكىنى ئەت. ئۇلار سورىسا ـــ ۋېشكىغا كەتتى دېگىن. خۇش قال، قايغۇرما.

كسيوشا! ــ ئۇ ئاكسىنيىنى سۆيۈپ تۇرۇپ، لەۋلىرىگە ئىللىق ئاچچىق ياش تەگكەنلىكىنى سەزدى.

ئاكسىنيىگە تەسەللى بېرىشكە ۋە ئۇنىڭ زەئىپ ۋە باغلاش-مايدىغان غۇدۇراشلىرىنى ئاڭلاشقا گرىگورىينىڭ ۋاقتى يوق ئىدى. ئۇ ئايالىنىڭ قۇچاقلاپ تۇرغان قوللىرىنى ئاستا ئاج-راتتى ــ دە، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ دەھلىزگە چىقتى، هويلىغا قۇلاق سېلىپ، تاشقىرىقى ئىشىكنى لەڭ ئاچتى. دوندىن چىققان سوغۇق شامال يۈزىگە ئۇرۇلدى. ئۇ بىر سېكۇنت كۆزىنى يۇمۇپ، قاراڭغۇغا كۆنۈۋالدى.

ئاكسىنيە دەسلەپتە گرىگورىينىڭ ئايىغى ئاستىدا قارنىڭ غاچىلدىغانلىقىنى ئاڭلىدى. هەربىر قەدەم ئاۋازى ئۇنىڭ يۈرىكىگە سانجىلغاندەك بولاتتى. ئۇندىن كېيىن قەدەم ئاۋازى بېسىلدى ــ دە، قاشا شىتىرلىدى. شۇندىن كېيىن پۈتۈنلەي جىمجىتلىق بولۇپ قالدى، پەقەت دوننىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى ئورماندا شامال گۈرۈلدەيتتى. ئاكسىنيە شامالنىڭ غۇيۇلدىغىنى ئارىسىدىن بىرەر تاۋۇش ئاڭلاشقا تىرىشىپ باققان بولسىمۇ، ئەمما هېچنېمە ئاڭلىيالمىدى. ئۇ توڭلاشقا باشلىدى. ئاشخانىغا كىردى ــ دە، چىراغنى ئۆچۈردى.

10

1920 ــ يىلنىڭ كەچ كۈزىدە، ئۇزۇق ــ تۈلۈك سېلىقى يىغىش ياخشى ئورۇندالمىغانلىقتىن، مەخسۇس ئاشلىق يىغىش ئەتىرەتلىرى قۇرۇلغان بولۇپ، بۇ چاغدا دوندىكى كازاك ئاھالىسى ئارىسىدا قاتتىق غۇلغۇلا باشلىنىپ كەتتى. دون ئوبلاستىنىڭ يۇقىرىقى يېزا بازارلىرىدا ــ شۇمىلىنسكايا، كازانىسكايا،

www.uyghurkitap.com

مىگۇلىنسكايا، مىشكوۋسكايا، ۋېشنېنسكايا، يېلانسكايا، سلاشچې-
ۋىسكايا ۋە باشقا جايلاردا ــ كىچىك ـ كىچىك قوراللىق باندىلار
پەيدا بولدى. بۇ ــ كازاك باي دېھقانلىرىنىڭ ۋە هاللىق تە-
بىقىلەرنىڭ سوۋېت هاكىمىيىتىنىڭ ئاشلىق يىغىش ئەتىرەتلىرى
قۇرۇپ، سېلىق يىغىش چارە ـ تەدبىرلىرىنى كۈچەيتىش ئىشىغا
قارىتا جاۋابى ئىدى.

هەربىر باندىدا بەشتىن يىگىرمىگىچە مىلىتسىيىلىق ئادەم
بولۇپ، بۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنى ئىلگىرىكى چاغدا ئاكتىپ ئاق
گۋاردىيىچى بولغان يەرلىك كازاكلار تەشكىل قىلاتتى. بۇلار-
نىڭ ئارىسىدا 18 ـ، 19 ـ يىللىرى جازا ئەترەتلىرىدە خىزمەت
قىلغانلار، سېنتەبىردىكى هەربىي سەپەرۋەرلىكتىن باش تارتقان
تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇرەدنىكلەر، سابىق دون ئارمىيىسىنىڭ
ۋاخمىستىرلىرى، مۇئاۋىن خورۇنجىلىرى، يۇقىرىقى دون ئوكروكى-
دىكى بولتۇرقى قوزغىلاڭ ۋاقتىدا ئەسىرگە چۈشكەن قىزىل ئەس-
كەرلەرنى ئېتىشتا جانبازلىق كۆرسەتكەن بىلەن ئاتىقى چىقىقان
قوزغىلاڭچىلار، قىسقىسى، سوۋېت هاكىمىيىتىگە قارشى بولغان
ئادەملەر بار ئىدى.

ئۇلار بۇ يېزىلاردا ئاشلىق يىغىش ئەترەتلىرىگە هۇجۇم
قىلاتتى، ئاشلىق پونكىتلىرىغا كېتىۋاتقان هارۋىلارنى ئارقىسىغا
قايتۇراتتى، كوممۇنىستلارنى، سوۋېت هاكىمىيىتىگە سادىق بولغان
پارتىيىسىز كازاكلارنى ئۆلتۈرەتتى.

باندىلارنى تازىلاش ۋەزىپىسى يۇقىرىقى دون ئوكروكىنىڭ
ۋېشنېنسكايا بىلەن بازكى يېزىسىدا تۇرۇشلۇق قاراۋۇل باتالىئونى-
نىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنىدى. ئەمما ئوكروكنىڭ كەڭ تۇپ-
رىقىغا تارىلىپ كەتكەن باندىلارنى يوقىتىش يولىدىكى ئۇرۇنۇش-
لار نەتىجىسىز بولۇپ چىقتى ــ بۇنىڭ سەۋەبى، بىرىنچىدىن،
يەرلىك ئاهالە باندىتلارغا هېسداشلىق قىلىپ، بۇ باندىتلارنى

ئوزۇق ـ تۇلۇك بىلەن ۋە قىزىل ئارمىيە قىسىملىرىنىڭ يۆتكىلىپ ھەربىكەت ئېلىپ بېرىشى توغرىسىدىكى مەلۇمات بىلەن تەمىنلەپ تۇردى، شۇنىڭدەك، ئۇلارنى تەقىب قىلىنىشتىن يوشۇرۇپ قالدى؛ ئىككىنچىدىن، باتالىئون كوماندىرى كاپارىن پادىشاھ ئارمىيىسىنىڭ سابىق شتابىس كاپىتانى ۋە سوتسىيال ئىنقىلابىي پارتىيىسىنىڭ ئەزاسى بولغانلىقتىن، يۇقىرىقى دوندا يېقىندا مەيدانغا كەلگەن ئەكسىلئىنقىلابچى كۈچلەرنى يوقىتىشنى خالىمايدۇ، بۇ ھەربىي تەرەپ يول بىلەن تۇسالغۇلۇق قىلدى. پەقەت ناگان ـ ناگاندىلا ۋە ئوكروك پارتىيە كومىتېتى رەئىسىنىڭ قىستىشى ئاستىدا ئۇ قىسقا ـ قىسقا ھۇجۇم قىلىش بىلەنلا چەكلىنىپ، مۇنۇ باھانە بىلەن: مەن كۈچلەرنى بۆلۈپ، ئورۇنسىز تەۋەككۈلچىلىككە كىرىشىپ، ۋېشېنىسكايانىي كۆزەتسىز قالدۇرالمايمەن، چۈنكى بۇ يەردە ئوكروكنىڭ ئىدارىلىرى ۋە ئىسكىلاتلىرى بار دېگەن باھانە بىلەن ۋېشېنىسكاياغا قايتىپ كېلىۋالاتتى. 14 پىلىموتى ۋە 400 گە يېقىن مىلتىقلىق كىشىسى بار بۇ باتالىئون گارنىزون خىزمىتىنى قىلاتتى: قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرى قاماققا ئېلىنغانلارنى ساقلايتتى، سۇ توشۇيتتى، ئورماندا دەرەخ كېسەتتى، شۇنىڭدەك ئەمگەك مەجبۇرىيىتى ھېسابىدا، سىيا تەييارلاش ئۈچۈن دۇپ ياپراقلىرى ئارىسىدىن ياڭاق يىغاتتى. بۇ باتالىئون ئوكروكنىڭ سان ـ ساناقسىز ئىدارە ۋە ئىش باشقۇرۇش ئورۇنلىرىنى ئوتۇن ۋە سىيا بىلەن ئۈتۈقلۇق تەمىنلەيتتى، ھالبۇكى، شۇ ۋاقىت ئىچىدە ئوكروكتىكى ئۇششاق باندىلارنىڭ سانى خېلىلا دەرىجىدە ئۆسۈپ باردى. پەقەت دېكابىر ئېيىدا، يۇقىرىقى دون ئوكروكى بىلەن چېگرىداش بولغان ۋورونېژ ئۆلكىسىنىڭ بوگۇچار ناھىيىسى تېررىتورىيىسىدە چوڭ قوزغىلاڭ باشلانغاندا، ئاندىن ياغاچ ماتېرىياللىرى تەييارلاش ۋە سىيا ياڭىقى يىغىش ئىشى

نائىلاج توختتىلدى. دون ئوبلاستى قوشۇنلىرى قوماندانلىقنىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئۇچ روتا ۋە بىر پىلىموت ۋىزۋوتتىدىن ئىبارەت بىر باتالىئون قاراۋۇل ئىسكادىرونى، 12 - ئوزۇق - تۇلۇك پولكىنىڭ 1 - باتالىئونى ۋە ئىككى كىچىك توسۇقچى ئەترەتلەر بىلەن بىرلىكتە بۇ قوزغىلاڭنى باستۇرۇشقا ئەۋەتىلدى.

سۇخوي دونېتس يېزىسى ئەتراپىدا بولغان جەڭدە ياكوف-فومىن قوماندانلىقىدىكى ۋېشېنسكايا ئىسكادىرونى قوزغىلاڭچىلار سېپىگە يان قاناتتىن ھۇجۇم قىلىپ، ئۇلارنى يانجىپ تاشلىدى، تىرىسپىرەن بولۇپ قاچقانلارنى قوغلاپ بېرىپ، 170 ئادەمنى چېپىپ تاشلىدى، ئوزۇندىن بار - يوقى ئۇچ جەڭچى چىقىم بولدى. ئىسكادىروندىكىلەر، ئاز سانداكىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ھەممىسى يۇقىرىقى دون يېزا بازارلىرىدا تۇغۇلۇپ ئوسكەن كازاكلار ئىدى. ئۇلار بۇ يەردىمۇ ئوزلىرىنىڭ نەچچە ئەسىردىن بۇيانقى كازاك ئەنئەنىلىرىنى ئوزگەرتمىدى: جەڭدىن كېيىن ئىسكادىروندىكى ئىككى كومموئىستنىڭ ناراز بولغىنا قارىماستىن، جەڭچىلەرنىڭ تەڭ يېرىمىغا يېقىنى ئۇچىسىدىكى كونا شىنىلىنى ۋە پاختىلىق چاپانلىرىنى سېلىپ تاشلاپ، بۇنىڭ ئورنىغا چېپىپ تاشلانغان قوزغىلاڭچىلاردىن سالدۇرۇۋېلىنغان ئېسىل پولۇشۇپكىلارنى كىيىۋېلىشتى.

قوزغىلاڭ باستۇرۇلۇپ، بىرنەچچە كۈن ئوتكەندىن كېيىن ئىسكادىرون كازاكسكايا بازىرىغا چاقىرتىلدى. ھەربىي تۇرمۇشنىڭ ئېغىرچىلىقىدىن چارچىغان فومىن ھاردۇق چىقىرىش ئۈچۈن كازاكسكايادا قولدىن كېلىشچە ئويۇن - تاماشىغا بېرىلدى. بۇ ئادەم ئۇچىغا چىققان خوتۇنپەرەس، خۇش چاقچاق، ئۇلپەتچى، ئىشرەتخور بولغانلىقتىن، كېچىلىرى يوقاپ كېتىپ، تۇرار جايىغا پەقەت تاڭ يورۇش ئالدىدىلا قايتىپ كېلەتتى. فومىننىڭ قول

ئاستىدىكى جەڭچىلەر كەچقۇرۇنلىرى كوچىدا ئۆتۈكىنى پارقىرىتىپ چىققان ئۆز كوماندىرىنى كۆرۈپ قالسا، بىر ـ بىرىگە مەنىلىك كۆز قىسىشىپ:

ـــ ئەنە، بىزنىڭ ئايغىر سەتەڭلەرنىڭ ئۆيىنى ياقىلاپ ماڭـ دى! ئەمدى ئۇنى پەقەت تاڭ ئاتقان چاغدىلا يولغا سالىدۇ! ـــ دېيىشەتتى.

ئۇلپەتچىلىرى ساموگون بىلەن ئىچىملىكلەر تاپىتۇق دەپ خەۋەر قىلىپ كەلگەندە، فومىن ئىسكادىرون كومىسسارى بىلەن سىياسىي رەھبىرىدىن يوشۇرۇنچە ئاشۇ ئىسكادىروندىكى تونۇش كازاكلارنىڭ ئۆيلىرىگىمۇ بېرىپ تۇراتتى. بۇنداق ئىش كۆپ بولغان. ئەمما ئۇزاق ئۆتمەي جەسۇر كوماندىر زېرىكىشكە باشـ لىدى، چىرايى تۇتۇلدى ۋە يېقىندىكى كۆكۈل ئېچىشلارنى پۈـ تۈنلەي دېگۈدەك ئۇنتۇپ قالدى. كەچقۇرۇنلىرى ئۇ بۇرۇنقى ئادىتى بويىچە ئۆزىنىڭ ئۇزۇن قونچلۇق ئۆتۈكىنى تازىلىمايـ دىغان، ساقال ـ بۇرۇتىنى ھەر كۈنى قىرمايدىغان بولدى، لېكىن ئۇنىڭ ئىسكادىروندا خىزمەت قىلىدىغان يېزىداشلىرىنىڭ تۇرار جايلىرىغا ئاندا ـ ساندا ھاراق ئىچىشكە ۋە بىردەم ـ يېرىمدەم ئولتۇرۇپ كېلىشكە بېرىپ تۇردى، ئەمما گەپ ـ سۆزلەرگە كەم ئارىلىشاتتى.

فومىننىڭ مىجەزىنىڭ ئۆزگىرىشى ئەترەت كوماندىرىنىڭ ۋېشېنىسكايادىن ئالغان بىر خەۋەر بىلەن بىر ۋاقىتتا باشلانغـا نىدى، بۇ خەۋەردە دون پەۋقۇلئاددە كومىسسىيىسىنىڭ سىياسىي بيۇروسى قوشنا ئۇست ـ مېدۋېدىتسا ئوكروكىنىڭ مىخايىلوفكا يېزىسىدا باتالىئون كوماندىرى ۋاكولىن باشچىلىقىدىكى قاراۋۇل باتالىئونى قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلىكىنى مەلۇم قىلغانىدى.

ۋاكولىن فومىننىڭ خىزمەتدىشى ۋە دوستى ئىدى. بۇ ئىككىيلەن بىر چاغدا مىرونوف كورپۈسىدا بىللە بولغان، سارا-

نسکىدىن دونغا بىلله بارغان ھەمدە بوديۇننىمينىڭ ئاتلىق قىسمى لىرى ئىسيانكار مىرونوق كورپۈسىنى قورشۇۋالغاندا بۇ ئىككىسى بىرلىكتە قورال تاپشۇرغانىدى. قومىن بىلەن ۋاكولىن ئوتتۇرىسىدىكى دوستانە مۇناسىۋەت تاكى كېيىنكى ۋاقىتقا قەدەر مەۋجۇت بولۇپ كەلگەنىدى. تېخى يېقىندىلا، سېنتەبرنىڭ بېشىدا ۋاكولىن ۋېشىنىسكايا‌غا كەلگەنىدى، مانا شۇ چاغدا ئۇ چىشىنى غۇچۇرلىتىپ، قەدىناس دوستىغا: «كومىسسارلارنىڭ جەبىرزۇلمى، ئۇلارنىڭ دېھقانلارنى ئوزۇق ـ تۈلۈك سېلىقى بىلەن خانىۋەيران قىلىۋاتقانلىقى ۋە مەملىكەتنى ھالاكەتكە ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقى» ئۈستىدىن شىكايەت قىلغانىدى. ۋاكېلىنىڭ پىكىرلىرىگە قومىن كۆڭلىدە تولۇق قوشۇلغانىدى، ئەمما ئۆزىنى ئېھتىياتچان تۇتاتتى، تولا چاغلاردا ئۆزىنىڭ تۇغما دۆتلۈكىنىڭ ئورنىغا ھېيلىگەرلىكنى دەسستىپ يۈرەتتى. ئۇمۇمەن ئېھتىياتچان ئادەم ئىدى، ھەرگىز بىر ئىشقا ئالدىرىمايتتى ۋە بىردىنلا ياكى توغرا، ياكى ئۇنداق ئەمەس، دەپ ئېيتمايتتى، لېكىن كۆپ ئۆتمەي، ۋاكولىن باتالىئونى قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلىكىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ دائىمي ئېھتىياتچانلىقى ۋاپاسىزلىق قىلدى. بىر كېچە ئىسكادىرون ۋېشىنىسكايا‌غا يولغا چىقىش ئالدىدا ۋىزۇۋت كوماندىرى ئالفېروفنىڭ تۇرار جايىدا ئىسكادىروندىكىلەر يىغىلغانىدى. يوغان بىر چېلەكتە لىق سا‌موگون بار ئىدى. داستىخان ئۈستىدە پاراڭ قىزىپ كەتتى. بۇ ھاراقخورلۇقتا قاتناشقان قومىن ئۇنچىقماستىن گەپكە تۇلاق سالاتتى، شۇنداقلا لام ـ جىم دېمەستىن، چېلەكتىن كۇروشكا بىلەن سا‌موگون ئۈسۈپ ئىچىپ ئولتۇراتتى. ئەمما جەڭچىلەرنىڭ بىرى سۇخوي دونېتس بوسۇغىسىدا قانداق ئاتاكا‌غا ئۆتكەنلىكىنى تىلغا ئېلىشى بىلەنلا قومىن ئويچانلىق بىلەن بۇرۇتىنى تولغاپ، بايىقى جەڭچىنىڭ گېپىنى بۆلۈۋەتتى:

ـ يىگىتلەر، بىز خوخوللارنى ئوبدانلا قىردۇق، ئەمما بىز هازىر ئۇنىڭ دەرىدىنى تارتمىساق بولاتتىغۇ... بىز ۋېشېنىسكايا-يالغا بارغان بولساق، ئۇ يەردە ئوزۇق - تۈلۈك ئەترەتلىرى بىزنىڭ ئائىلىمىزدىكى بار ئاشلىقنى سۈپۈرۈپ كەتكەن بولسا، قانداق بولىدۇ؟ كازانىسكايالىقلار بۇ ئوزۇق - تۈلۈك ئەترەتلىرىدىن بەك خاپا ئىكەن. بۇ ئەترەتلەر ئۇلارنىڭ ئاشلىقىنى تالاپ، خامپىلىرىنى سۈپۈرۈپ ئەينەكتەك تازىلىغان ئوخشايدۇ...

ئۆينىڭ ئىچى جىمجىت ئىدى، فومىن ئۆزئىسكادىروۋىدىكى ئادەملەرگە كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن ياسىمىلىق بىلەن هىجىيىپ قويدى:

ـ بۇ دېگىنىم ـ چاقچاق. پەخەس بولۇڭلار، تىلىڭلارنى ئالدىراپ ئىشقا سېلىش كېرەك ئەمەس، ئۇنداق بولمىغاندا، چاقچاقنى راستقا ئايلاندۇرۇۋەتسە هېچنېمە دېگىلى بولمايدۇ.

فومىن ۋېشېنىسكايالىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يېرىم ۋىزۇت ئىزدىل ئەسكەرنى ئۆزىگە هەمراه قىلىپ رۇبېژنى يېزىسىدىكى ئۆيىگە باردى. يېزىدا هويلىغا كىرمەستىنلا دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئاتتىن چۈشۈپ، چۈلۈۋرنى بىر ئىزدىل ئەسكەرگە تاشلاپ بېرىپ، ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

ئۇ ئايالىغا سوغۇققىنا بېشىنى ئېگىپ قويدى، قېرى ئانىسىغا ئېگىلىپ تازىم قىلىپ، ئېهتىرام بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى، بالىلىرىنى قۇچاقلىدى.

ـ دادام قېنى؟ ـ دەپ سورىدى ئۇ ئورۇندۇققا ئولتۇرغاندىن كېيىن قىلىچىنى ئىككى تىزى ئارىلىقىدا قويۇپ.

ـ تۈگمەنگە كەتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى موماي، ئاندىن ئوغلىغا بىر قاراپ، قەتئىي بۇيرۇق قىلدى، ـ تۇمىقىڭنى ئال، دىنسىز! سەنەم تۇرغان مېهرابىنىڭ ئالدىدا كىم تۇمىقىنى ئالماي ئولتۇرىدىكەن؟ ئۇھ، ياكوف، خۇدانىڭ قارغىشىغا قېلىپ،

كاللاك كېتمې قالمىسۇن...

فومىن زورمۇزور كۆلۈپ قويۇپ، بېشىدىن كۆبانچە تۇمشۇ-
نى ئالدى، ئەمما كىيىمىنى يەشمىدى.

— نېمىشقا كىيىمىڭنى سالمايسەن؟

— مەن بىردەملىك سىزنىڭ قېشىڭىزغا كىرىپ، ئەھۋالى-
ڭىزنى بىلىپ چىقاي دەپ كىرگەنىدىم، خىزمەت بىلەن زادى
ۋاقتىم يوق.

— سېنىڭ خىزمىتىڭنى بىز بىلىمىز...، — دېدى موماي
جىددىي تۇرده، ئوغلىنىڭ بۇزۇقچىلىق ئىشلىرىغا ۋە ۋېشېنسكايادا
ئايالالار بىلەن ئالاقە قىلىپ يۈرگەنلىكىگە ئىشارەت قىلىپ.

بۇ توغرۇلۇق ئاللىقاچان رۇبېژنى يېزىسىدا مىش - مىش
چىراق تاراالغانىدى.

فومىنىڭ بىمەزگىل قېرىپ قالغان، جەبىر چەككەنلىكى مانا
مەن دەپ كۆرۈنۈپ تۇرغان ئايالى تامدەك ئاقىرىپ، قېيىن
ئانىسىغا يالت قىلىپ قاريدى - ده، مەشىنىڭ قېشىغا باردى. ئۇ
قانداق بولمىسۇن ئېرىنىڭ كۆڭلىگە يېقىش ۋە ئاز بولسىمۇ
ئۇنىڭ ئىلتىپاتىغا سازاۋەر بولۇش ئۈچۈن ئوچاق بېشىدىن بىر
پارچە لاتىنى ئالدى - ده، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، مۇكچىيىپ، فومى-
نىڭ ئۆتۈكىگە يۇققان لايىنى تازىلاشقا باشلىدى.

— ياشا، پۇتۇكدىكى ئۆتۈك نېمىدېگەن ئېسىل... ئۇنى
شۇنچىلىك لاي قىلىۋېتىپسەن... مەن ئۇنى سۈرتۈپ تازىلاپ
بېرەي، ھازىرلا پاكىز قىلىۋېتىمەن! — دەپ پىچىرلاپ سۆزلىدى
ئايال، بېشىنى كۆتۈرمەستىن، ئېرىنىڭ ئايىغى ئالدىدا تىزى
بىلەن ئۆمىلەپ.

فومىن ئۇزاقتىن بۇيان ئايالى بىلەن بىللە تۇرمىغا-
نىدى ۋە قاچاندۇر ياشلىق چېغىدا ياخشى كۆرگەن بۇ ئايالىغا
يېرگىنىش ئارىلاش كىچىككىنە ئېچ ئاغرىتىشتىن باشقا، ئۇزاقتىن

بۇيان ھېچقانداق ھېس - تۇيغۇدا بولمىغانىدى. ئەمما ئايال ئۇنى دائىم ياخشى كۆرەتتى ۋە ئۆز كۆڭلىدە قاچانلا بولمىسۇن قېشىمغا قايتىپ كېلىدۇ، دېگەن بىر ئۈمىد بىلەن ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى ئەپۇ قىلاتتى. بۇ ئايال ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئىگىلىك ئىشلىرىنى ئۆزى ئېلىپ باردى، بالىلىرىنى تەربىيىلىدى، تەرسا مىجەز قېيىن ئانىسىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا بار كۈچى بىلەن تىرىشتى. ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىنىڭ بار ئېغىرچىلىقى ئۇنىڭ ئورۇق يەلكىسىگە چۈشكەنىدى. ئېغىر ئەمگەك ۋە ئىككىنچى تۇغۇتىدىن كېيىنكى كېسەللىك يىلدىن يىلغا ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى ئاجىزلاشتۇرغانىدى. ئۇ ياداپ قۇرۇپ كەتتى. چىرايى سولدى. ۋاقىتتىن بۇرۇن كەلگەن قېرىلىق ئىككى مەڭزىگە ئۆز مۇچۈك توربىدەك قورۇق چۈشۈردى. كۆزلىرىدە بەزى كېسەلمەن ئەقىللىق ھايۋانلاردا بولىدىغان چۆچۈپ تۇرىدىغان ئىتائەتمەنلىك پەيدا بولدى. ئۆزىنىڭ تېز قېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، سالامەتلىكىنىڭ كۈندىن - كۈندىن ئاجىزلىشىۋاتقانلىقىنى ئۆزىمۇ تۈيماي قالدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ھامان بىر ئۈمىد بىلەن ياشاپ كېلەتتى، ئاندا - ساندا ئۇچراشقاندا ئېرىنىڭ ھۆسن - جامالىغا قورقۇش ئارىلاش مۇھەببەت تۇيغۇسى بىلەن زوقلىنىپ قاراپ قويا تتى...

فومىن ئايالىنىڭ ئىككى تاغىسى ياداپ كوفتىسى ئاستىدىن يول - يول بىلىنىپ تۇرغان ئېچىنىشلىق مۇكچەيگەن دۇمبىسىگە، ئۆتۈكىنى جان - دىلى بىلەن تازىلاۋاتقان چوڭ - چوڭ قوللىرىنىڭ دىر - دىر تىترىشىگە باشتىن - ئاياغ بىر قاراپ قويۇپ، ئىچىدە ئويلىدى: ئۇنىڭ چىرايلىق دېگۈچىلىك ئېمىسى بار! مۇشۇنداق بىر ئەرۋاھ بىلەن مەن بىر زامانداا بىللە ئۇخلىدىم... ئۇ ھازىر بەك قېرىپ كەتكەن... ئۇ شۇنچىلىكمۇ قېرىپ كېتەمدۇ!

— بولدى ئەمدى، توختات! بەربىر يەنە لاي قىلـ

مەن، ــ دېدى ئۇ ئاچچىقى بىلەن، ئايالىنىڭ ئولىدىن يۇتىنى تارتىۋېلىپ.

ئايال بېلىنى تەسلىكتە رۇسلاپ، ئورنىدىن تۇردى. ساپ سېرىق يۈزىگە سەل ــ پەل قىزىللىق يۈگۈردى. ئۇنىڭ ئېرىگە تەلمۈرۈپ تۇرغان نەمەلەشكەن كۆزلىرىدە شۇنچىلىك ئىشق ۋە چەكسىز ساداقەت بار ئىدىكى، فومىن چىداپ تۇرالماي شارتلا ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، ئانىسىدىن:

ــ قانداقراق تۈرۈۋاتىسىز بۇ يەردە؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ ئۆزۈڭ كۆرگەندەك، ــ دەپ جاۋاب بەردى مومىاي ھومىيىپ.

ــ ئوزۇق ــ تۈلۈك يىغىش ئەتىتى بۇ يېزىغا كەلدىمۇ؟

ــ تۆۋەنكى ــ كىرىۋىسكايىغا تېخى تۇنۇگۈنلا يۈرۈپ كەتتى.

ــ بىزدىن ئاشلىق ئالدىمۇ؟

ــ ئالدى. داۋىدوشكا، ئۇلار قانچىلىك ئەكەتتى؟

ئاتىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىغان، شۇنداقلا دادىسىدەك كەڭ قاكشالىق، كۆك كۆز 14 ياشلىق ئۆسمۈر بالا:

ــ چوڭ دادام شۇلارنىڭ قېشىدا ئىدى، ئاشۇ بىلىدۇ. ئون تاغار ئەكەتتىمىكىن، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

ــ شۇ ــ ندا ــ ا ــ ق...، ــ فومىن ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ــ دە، ئوغلىغا لىپپىدە قاراپ قويۇپ، قىلىچ تاسما باغلىرىنى تۈزەپ قويدى. رەڭگى بىرئاز ئۆڭۈپ، دەرھال سورىدى، ــ بۇ ئەكىتۈاتقان ئاشلىق كىمنىڭ ئىكەنلىكىنى ئۇلارغا دېدىڭلىمۇ؟

مومىاي قولىنى شىلتىپ زەھەرخەندىلىك بىلەن كۈلۈپ قويدى:

ــ ئۇلار سېنى تازا تونۇمايدىغاندەك قىلىدۇ! ئۇلارنىڭ

چوڭى: «كىم بولۇشتىن قەتئىينەزەر، ھەممەيلەن ئوشۇق ئاش لىقىنى تاپشۇرۇش كېرەك. مەيلى قومسن بولسۇن، مەيلى ئوكروك رەئىسى بولسۇن — بەربىر ئوشۇق ئاشلىقنى ئالىمىز!» — دېدى. شۇنىڭ بىلەن خامپىلارنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى.

— ئاتا، مەن ئۇلار بىلەن ھېسابلىشىمەن. ھېسابىنى ئالمەن ئۇلاردىن! — دېدى قومسن بوش ئاۋاز بىلەن، شۇندىن كېيىنلا دەرھال ئۆيى ئىچى جەمەتى بىلەن خوشلىشىپ، چىقىپ كەتتى.

ئۆيگە كېلىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ ئۆز ئىسكادىروندىكى جەڭچىلەرنىڭ كەيپىياتىنىڭ قانداقلىقىنى ئاستا تىڭ — تىڭلاشقا باشلاپ، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ ئاشلىق سېلىقىغا نارازى ئىكەنلىكىنى ئاسانلا بىلىۋالدى. بۇلارنىڭ قېشىغا يېزا — بازار-لاردىن خوتۇنلىرى، يېراق ۋە يېقىن تۇغقانلىرى كېلىپ — كېتىپ تۇراتتى؛ ئۇلار ئوزۇق — تۈلۈك ئەترىتى ئەزالىرىنىڭ تىنىتىش ئېلىپ بېرىپ، بارلىق ئاشلىقنى ئەكەتكەنلىكىنى، پەقەت ئۇرۇقلۇق بىلەن ئوزۇقلۇققىلا ئاشلىق قالدۇرغانلىقىنى سۆزلەپ بېرىشكەن. بۇ ھال شۇنىڭغا سەۋەب بولدىكى، يانۋار-نىڭ ئاخىرىدا، بازكدا بولۇپ ئۆتكەن گارنىزون دەجالىسىدە، ئوكروك ھەربىي كومىسسارى شاخايېف نوتۇق سۆزلەۋاتقاندا، ئىسكادىروندىكىلەر ئوچۇقتىن — ئوچۇق قارشى چىقتى. ئۇلار-نىڭ ئاڭسىدىن مۇنداق ھايقىرىق ئاڭلاندى:

— ئوزۇق — تۈلۈك ئەترەتلىرىنى ئەكىتمىگلار!

— ئاشلىق ئېلىشقا خاتىمە بېرىدىغان ۋاقىت كەلدى!

— يوقالسۇن ئوزۇق — تۈلۈك كومىسسارلىرى!

قاراۋۇل روتىسىدىكى قىزىل ئەسكەرلەر بۇلارغا جاۋابەن مۇنداق دەپ ۋارقىراشتى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئەكسىلئىنقىلابچىلار!

— ئەبلەخلەرنى تارقىتىۋېتىش كېرەك!

مەجلىس ئۇزۇنغا سوزۇلدى ھەم پاتىپاراتچىلىقتا ئۆتتى. گارنىزوندىكى ئاز سانلىق كوممۇنىستلارنىڭ بىرى فومىنغا ھايا-جان بىلەن مۇنداق دېدى: «يولداش فومىن، سىنىڭ سۆزگە چىقىشىڭ كېرەك! قارىغىنا، سىنىڭ ئىسكادىرونىڭدەكىلەر نېمانداق بولمىغۇر گەپلەرنى قىلىشىدۇ!»

فومىن بىلىندۇرمەي مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى:

— مەن پارتىيىسىز ئادەممەن، ئۇلار مېنىڭ گېپىمگە قۇلاق سالامدۇ؟

ئۇ گەپ قىلماي، جىم بولۇۋېلىپ، مەجلىس تۈگەشتىن خېلى بۇرۇنلا باتالئون كوماندىرى كاپىتاردىن بىللە كېتىپ قالدى. ۋېشىنسكايانىڭ قايتىپ كېلىۋېتىپ يول ئۈستىدە ئۇلار يۈز بېرىۋاتقان ۋەزىيەت توغرۇلۇق پاراڭدېشىپ، ناھايىتى تېز بىر پىكىرگە كېلىشتى. بىر ھەپتىدىن كېيىن كاپىتاردىن فومىنىڭ ياتىقىدا يۈزمۈيۈز مۇنداق دېدى:

— ياكى بىز ھازىر ئاتلىنىمىز، يا بولمىسا ئاتلىنىشنى مەڭگۈ قويىمىز، بۇنى سەن بىلىپ قوي، ياكوف يېفىموۋىچ! پۈرسەتنى قولدىن بەرمەسلىك كېرەك. ھازىرقى پۈرسەت ناھايىتى قولايلىق. كازاكلار بىزنى قوللايدۇ. ئوكروكتا سې-نىڭ ئابرويۇڭ چوڭ. ئاھالىنىڭ كەيپىياتى ياخشى، ئويلاپ ئولتۇرۇش مۇمكىن ئەمەس. نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟ بىر نېمە دېگىن، بىر قارارغا كەل!

— بۇ يەردە قارار قىلىدىغان نېمە بار؟ — دېدى فومىن ئاستا، گېپىنى سوزۇپ، قاپىقىنى تۈرۈپ، — بۇ ئىش قارار قىلىنىپ بولغان. پەقەت ھەممەيلەن ھاياڭسىز چىقىش ئۇچۇن، پۈتۈن ئىش پۇختا بولۇش ئۇچۇن مۇكەممەل پىلان تۈزۈش

كېرەك. مانا شۇ تۇغرۇلۇقمۇ سۆزلىشەيلى.

فومىنىڭ كاپارىن بىلەن بولغان گۇمانلىق دوستلۇقى سېزىلمەي قالمىدى. باتالىئوندىكى بىر قانچە كومۇنىست بۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كۆزىتىش ئېلىپ باردى ـ دە، ئۆز گۇمانلىرىنى دون پەۋقۇلئاددە كومىسسىيىسى سىياسىي بيۇروسىنىڭ باشلىقىغا ئارتىپ، ھەربىي كومىسسار شاخايېفقا خەۋەر قىلىشتى.

ـ «يىلان چېقىۋالغان ئادەم ئارغامچىدىنمۇ قورقىدۇ» دېگەن تەمسىل بار، ـ دېدى ئارتېمېنكو كۇلۇپ، ـ كاپارىن ـ توخۇ يۈرەك ئادەم، ئۇ مۇنداق ئىشقا جۈرئەت قىلالامدۇ؟ فومىنىڭ ئارقىسىدىن نازارەت قىلىپ تۇرىمىز، ئۇ ئۇزاقتىن بۇيان بىزنىڭ نىشانىمىز ئاستىدا تۇرۇپتۇ، فومىنىڭ قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ چىقىشقا باتۇرلۇق كۆرسىتىشى دەرگۇمان. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىكار گەپ، ـ قەتئىي يەكۈن چىقاردى ئۇ.

ئەمما نازارەت قىلىش كېچىككەنىدى: سۇيىقەستچىلەر ئاللىقاچان بىر پىكىرگە كېلىشكەنىدى. قوزغىلاڭ 12 ـ مارت كۈنى ئەتىگەن سائەت سەككىزدە باشلىنىش كېرەك ئىدى. مۇئاۋلار شەرتلىشىپ قويۇلدى: شۇ كۈنى فومىن ئىسكادىرونىنى تولۇق قوراللانغان ھالدا ئەتىگەنكى مەشىقە ئاچىقىدۇ، ئۇندىن كېيىن يېزا بازىرىنىڭ چېتىگە ئورۇنلاشقان پىلىموتچىلار ۋىزۇۋىتىغا تۇيۇقسىز ئاتاكا قىلىپ، پىلىموتلارنى قولغا چۈشۈرىدۇ، ئاندىن قاراۋۇل روتىسىنىڭ ئوكروكىدىكى ھەربىي ئىدارىلەرنى «تازىلاش» ئىشىغا يارەملىشىدۇ.

كاپارىنىدا مېنى باتالىئون تولۇق قوللىماسمىكىن دېگەن گۇمان بارئىدى. بۇ گۇمانىنى ئۇ بىر قېتىم فومىنغا ئېيتىپ تاشلىدى. فومىن ئۇنىڭ سۆزىنى دەققەت بىلەن ئاڭلىغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

ـ ئاۋۋال پىلىموتلارنى قولغا چۈشۈرۈۋالساق

www.uyghurkitap.com

بولدى، شۇندىن كېيىن بىز سېنىڭ باتالمۇنىڭنى بىر يولىلاپ تىنچىتىپ قويىمىز...

فومىن بىلەن كاپارىننىڭ ئارقىسىدىن ئورنىتىلغان پۇختا نازارەت ھېچقانداق نەتىجە بەرمىدى. ئۇلار كەم ئۇچرىشاتتى ۋە پەقەت خىزمەت يۇزىسىدىنلا ئوچرىشاتتى، پەقەت ھۇزۇرلىنىڭ ئاخىرىدا، بىر كۈنى كېچىسى پاترۇل بۇئىككىيلەنىڭ كوچىدا يۇرگەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى. فومىن ئېگەرلەنگەن ئېتىنى يۇگىنىدىن يېتىلەپ كاپارىن بىلەن يانمۇيان كېلىۋاتاتتى. كاپارىن كېچە كۆزەتچىلىرىنىڭ سوئالىغا: «ئۆزكىشىلەر» — دەپ جاۋاب بەردى. ئۇلار كاپارىننىڭ ياتقىغا كىرىشتى. فومىن ئېتىنى پەلەمپەينىڭ پەنجىرىسىگە باغلاپ قويدى. ئۆيدە چىراغ يېقىشمىدى. سەھەر سائەت تۆت بولاي دېگەندە فومىن بۇ يەردىن چىقىپ، ئېتىغا مىندى ـ دە، ئۆز ياتقىدا بولدى. پاترۇل ئېنىقلىغان نەرسىنىڭ ھەممىسى پەقەت مۇشۇلا ئىدى.

ئوكروك ھەربىي كومىسسارى شاخايېۋ دون ئوبلاستى قوشۇن قوماندانلىقىنىڭ نامىغا مەخپىي خەتلىك تېلېگراممىا ئەۋەتىپ، فومىن بىلەن كاپارىن توغرىسىدىكى ئۆز گۇمانلىرىنى خەۋەر قىلدى. بىر نەچچە كۈندىن كېيىن قوماندانلىقنىڭ جاۋابى كەلدى، بۇنىڭدا فومىن بىلەن كاپارىننى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاش ۋە ئۇلارنى دەرھال قولغا ئېلىش تەستىقلانغانىدى.

ئوكروك پارتىيە كومىتېتىنىڭ بيۇرو مەجلىسىدە مۇنۇلار قارار قىلىندى: فومىن ئوكروك ھەربىي كومىسسارىياتىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە نوۋوچېركاسسكىغا، قوشۇن قوماندانلىقىنىڭ قارىمىقىغا يۆتكىلىپ بارىدۇ، يۇقارار فومىنغا مەلۇم قىلىنسۇن، ئىسكادىرون كوماندىرلىقىنى ئۆزىنىڭ يارداملىقىسى ئۆۋچىننىكوفقا تاپشۇرۇپ بېرىشى تەۋسىيە قىلىنسۇن؛ باندى پەيدا بولدى دېگەنىنى باھانە قىلىپ تۇرۇپ، شۇكۇنىلا ئىسكادىرون كازانسكايا-

يولغا سېلىنسۇن، ئارقىدىنلا كېچىسى سۈيىقەستچىلەر قاماقنى ئېلىنسۇن. ئىسكادىروننى يېڭا بازىرىدىن ئاچقىچ كېتىش شۇنىڭ ئۈچۈن قارار قىلىنغانىدىكى، ئەگەر ئىسكادىرون قوممىنىڭ قاماقنى ئېلىنغانلىقىنى ئاڭلىغان تەقدىردىمۇ قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش خەۋپى بولمايتتى. شۇ مەجلىستە يەنە باتالىئوندىكى كوممۇنىستلار بىلەن ۋىزۇۋت كوماندىرلىرىنى قوزغىلاڭ كۆتۈرۈلۈش ئېھتىمالى بارلىقى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇپ قويۇش ۋە يېڭا بازىرىدىكى روتا بىلەن پىلىموتچىلار ۋىزۇۋتنى جەڭگىۋار تەييارلىققا كەلتۈرۈش ۋەزىپىسى قاراۋۇل باتالىئونىنىڭ 2 - روتىسى كوماندىرى كوممۇنىست تىكاچېنكوغا تاپشۇرۇلدى.

ئەتىسى ئەتىگەن فومىن بۇيرۇقنى تاپشۇرۇۋالدى.

— خوپ، ئۇنداق بولسا، ئۇۋچىننىكوف، ئىسكادىروننى تاپشۇرۇۋال. نوۋوچېركاسسكىغا باراي، — دېدى فومىن خاتىرجەملىك بىلەن، — ھېسابأتنى كۆرەمسەن؟

ھېچكىم ئاگاھلاندۇرۇپ قويمىغان، ھېچنېمىدىن گۇمانلانمىغان پارتىيىسىز ۋىزۇۋت كوماندىرى ئۇۋچىننىكوف قەغەز - ھۆججەتلەرگە چۆكۈپ كەتتى.

فومىن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، كاپىتىنغا: «بۈگۈن قوزغىلاڭ كۆتۈرىمىز. مېنى ۋەزىپەمدىن ئېلىپ تاشلىماقچى بولۇۋاتىدۇ. تەييار بول» — دەپ ئىككىلىك خەت يازدى. ئۇ دەھلىزدە خەتنى چاپارمىنىغا بېرىپ، پىچىرلاپ قويدى:

— خەتنى قوۋۇزىڭنىڭ ئىچىگە سال، ھودۇقمىاي ماڭ، چۈشەندىڭمۇ؟ كاپارىنىڭ قېشىغا ئالدىرىماي - تېنىمەي بارغىن. ئەگەردە بىرى يولدا سېنى توختىتىپ قويسا، خەتنى يۇتۇۋەت. خەتنى ئونىڭغا بەرگەندىن كېيىن، دەرھالا بۇ يەرگە قايتىپ كەل.

ئۇۋچىننىكوف كازانسكايا بازىرىغا يولغا چىقىش توغرىسىدا

www.uyghurkitap.com

دىكى بۇيرۇقنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئىسكادىرونىنى چىرىكاۋ مەيدانىدا سەپكە تىزدى، فومىن ئۇۋچىنىكوفنىڭ قېشىغا ئاتلىق كېلىپ:

— ئىسكادىرون بىلەن خوشلىشىشقا رۇخسەت قىل، — دېدى.

— مەرھەمەت، ئەمما خوشلىشىش قىسقىراق بولسۇن، بىز ھايال بولۇپ قالمايلى.

فومىن ئىسكادىرونىنىڭ ئالدىدا توختىدى ـ دە، ئويناق شىپ تۇرغان ئېتىنىڭ تىزگىنىدىن تارتىپ تۇرۇپ، جەڭچىلەرگە مۇراجىئەت قىلدى:

— يولداشلار، سىلەر مېنى بىلىسىلەر، مېنىڭ ھەردائىم نېمە ئۈچۈن كۆرەش قىلىپ كەلگەنلىكىمنى بىلىسىلەر. مەن ھەردائىم سىلەر بىلەن بىللە بولۇپ كەلدىم، ئەمما مەن ھازىر كازاكلارنى تالاۋاتقانلىقىغا، ئۇمۇمەن تېرىقچى دېھقانلارنى تالاۋاتقانلىقىغا چىداپ تۇرالمايمەن. مانا شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ۋەزىپەمدىن ئېلىپ تاشلىدى. ئۇلار مېنى نېمە قىلماقچى — بۇنى مەن بىلمەيمەن. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىلەر بىلەن خوشلىشىۋالاي دەيمەن...

ئىسكادىروندا شاۋقۇن ـ سۈرەن كۆتۈرۈلۈپ بىر سېكۇنت فومىننىڭ سۆزىنى ئۇزۇپ قويدى. فومىن ئۆزەڭگە ئۇستىدە كۆتۈرۈلۈپ، تېخىمۇ يۇقىرى ئاۋازدا ۋارقىرىدى:

— ئەگەر بۇلاڭ ـ تالاڭدىن قۇتۇلۇشنى خالىساڭلار — ئوزۇق ـ تۈلۈك ئەترەتلىرىنى بۇ يەردىن قوغلاپ چىقىرىڭلار، مۇرزوفقا ئوخشاش ئوزۇق ـ تۈلۈك كومىسسارلىرىنى ۋە شاخايېفقا ئوخشاش كومىسسارلارنى ئۆلتۈرۈڭلار! ئۇلار بىزنىڭ دونغا كېلىپ، بۇ يەردە...

شاۋقۇن ـ سۈرەن فومىننىڭ ئاخىرقى سۆزلىرىنى ئاڭلاتماي

قويدى. ئۇ پەيت كۆتۈپ تۇرۇپ، قاتتىق ئاۋاز بىلەن كوماندا بەردى:

— ئوڭ ياقتىن ئۈچ - ئۈچ بولۇپ سولغا بۇرۇل، قەدەملەپ مارش!

ئىسكادىرون بويسۇنۇپ كوماندىنى ئىجرا قىلدى. بولۇۋاتقان ئىشلاردىن گاڭگىراپ قالغان ئۇۋچىننىكوف فومىننىڭ قېشىغا ئات چاپتۇرۇپ كەلدى:

— يولداش فومىن، سىز نەگە بارماقچىسىز؟

فومىن قايرىلىپمۇ قويماستىن ئىستىغا بىلەن جاۋاب بەردى:

— چېركاۋنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىپ كېلىمىز...

ماما شۇچاغدىلا ئۇۋچىننىكوف مۇشۇ بىر نەچچە مىنۇتنىڭ ئىچىدە يۈز بەرگەن ۋەقەنىڭ ماھىيىتىنى چۈشەندى. ئۇ كالونىدىن ئايرىلىپ قالدى؛ سىياسىي رەھبەر، كوممىسسارنىڭ ياردەمچىسى ۋە بار - يوقى بىر قىزىل ئارمىيە جەڭچىسى بۇنىڭغا ئەگەشتى. فومىن بۇلارنىڭ يوقلۇقىنى 200 قەدەم يىراقلاشقاندىن كېيىنلا بايقىدى. ئۇ ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپ، ۋارقىرىدى:

— ئۇۋچىننىكوف، توختا!...

تۆت ئاتلىق يېنىك يورغىدىن ئۇچقاندەك چېپىشقا ئۆتتى. ئۇلارنىڭ ئاتلىرىنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدىن ئېرىگەن قارنىڭ چالپاقلىرى ھەرتەرەپكە چاچراشقا باشلىدى. فومىن توۋلاپ كوماندا بەردى:

— مىلتىقنى بەتلەڭلەر! ئۇۋچىننىكوفنى تۇتۇڭلار! 1 - ۋىزۋوت! قوغلا!...

مىلتىقلار پاراسلاپ ئېتىلىشقا باشلىدى. 1 - ۋىزۋوتتىن 16 ئادەم شىددەت بىلەن قوغلاشقا كىرىشتى. بۇ ۋاقىتتا فومىن

ئىسكادىروندىكى قالغان ئادەملەرنى ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلدى: بىر گۇرۇپپىنى 3 - ۋىزۇت كومانىدىرنىڭ باشچىلىقىدا پىلىموتچىلار ۋىزۇتىنى قورالسىزلاندۇرۇشقا ئەۋەتتى، يەنە بىر گۇرۇپپىنى يېڭا بازىرنىڭ شىمالىي چېتىدىكى بۇرۇنقى ئايغىرلار ئېغىلىغا ئورۇنلاشقان قاراۋۇل روتىسى ئۈستىگە ئۆزى باشلاپ ماڭدى.

بىرىنچى گۇرۇپپا ئوقلىرىنى ھاۋاغا ئېتىپ ۋە قىلىچلىرىنى يالاڭداپ، چوڭ كوچا بويلاپ، ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ ماڭدى. ئىسيانچىلار يولدا قولغا چۈشكەن تۆت كوممۇنىستنى قىلىچ بىلەن چېپىپ تاشلىغاندىن كېيىن يېڭا بازىرنىڭ چېتىدە ئالدىراش سەپ تۈزدى - دە، ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىققان پىلىموتچىلار ۋىزۇتىنىڭ قىزىل ئەسكەرلىرىگە ئۇنچىقماستىن، ۋارقىرىماستىن ئاتاكا باشلىدى.

پىلىموتچىلار ۋىزۇتى ئورۇنلاشقان ئۆي بىر چەتتە ئىدى. بۇ ئۆي بىلەن يېڭا بازىرىدىكى ئەڭ چەتتە تۇرغان ھويلىلارنىڭ ئارىلىقى 100 سارجىندىن ئاشمايتتى. ئىسيانچىلار شىددەتلىك پىلىموت ئوقىغا دۇچ كېلىپ، ئارقىسىغا شارتلا بۇرۇلدى. ئەڭ يېقىندىكى تار كوچىغا يېتىپ كەلمەستىنلا ئۇلارنىڭ ئۈچىگە ئوق تېگىپ، ئاتتىن ئۇچۇپ چۈشتى. پىلىموتچىلارنى توساتتىن قولغا چۈشۈرۈشكە ئېرىشەلمىدى. 3 - ۋىزۇتنىڭ كوماندىرى چۇماكوف ئۆز گۇرۇپپىسىنى دالىدىغا ئەكەتتى؛ ئو ئاتتىن چۈشمەستىن تاش سارايىنىڭ بۇرجىكىدىن ئېھتىيات بىلەن ماردلاپ:

— ئەنە، يەنە ئىككى «ماكسىمكا»نى سۆرەپ چىقتى، — دىدى - دە، شۇندىن كېيىن تۇمىقى بىلەن پېشانىسىدىكى تەرنى ئېرتتى، ئاندىن جەڭچىلەرگە بۇرۇلدى، — يىگىتلەر، ئارقىمىزغا قايتايلى!... پىلىموتچىلارنى قوماننىڭ ئۆزى ئالسۇن.

بىزدىن قانچە كىشى قارىنىڭ ئۈستىدە قېپقالىدى، ئۇچەيلەنمۇ؟ خوپ، ئۇنىڭ ئۆزى كېلىپ ئېلىشىپ كۆرسۇن.

يېزا بازىرىنىڭ شەرق تەرەپتىكى چېتىدە مىلتىق ئاۋازى باشلىنىش بىلەنلا روتا كوماندىرى تىكاچېنكو ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ، كىيىمىنى يولدا كىيىپ، گازارمىغا چاپتى. گازارمىنىڭ ئالدىدا 30 قەدەر ئەسكەر قاتار سەپ تۈزۈپ تۇرۇشاتتى. بۇلار ھاڭ - تاڭ بولۇشۇپ روتا كوماندىرىدىن سوراشقا باشلىدى:

— ئوق چىقىرىۋاتقانلار كىم؟

— نېمە ئىش؟

تىكاچېنكو جاۋاب بەرمەستىن، گازارمىدىن يۈگۈرۈشۈپ چىققان قىزىل ئەسكەرلەرنى گەپ قىلماستىن سەپكە تىزىشقا كىرىشتى. ئوكروك ئىدارىلىرىدە خىزمەت قىلىدىغان بىرنەچچە كومۇنىست ئۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىت ئىچىدە گازارمىغا يۈگۈرۈپ كېلىشتى - دە، بۇلارمۇ سەپكە تىزىلىشتى.

يېزا بازىرىنىڭ ئۇ يەر - بۇ يېرىدە پاراسلاپ ئېتىلىۋاتقان مىلتىق ئاۋازى ئاڭلانغىلى تۇردى. غەرب تەرەپنىڭ بىر چېتىدە قول گرانатىسى گۈمبىڭ قىلىپ پارتلىدى. تىكاچېنكو گازارما تەرەپكە قىلىچلىرىنى يالتىڭلاتقان ئات چاپتۇرۇپ كېلىۋاتقان 50 چامىسىدا ئاتلىقلارنى كۆرۈپ، ئالدىرىماستىن تاپانچىنى قېپىدىن چىقاردى. ئۇ كوماندا بېرىشكە ئۈلگۈرمەستىنلا سەپ ئىچىدە بىردىنلا گەپ - سۆز جىمىقىپ قالدى - دە. قىزىل ئەسكەرلەر مىلتىقلىرىنى ئېلىشىپ، تەييار بولۇپ تۇرۇشتى.

— بۇ كېلىۋاتقانلار ئۆز ئادەملىرىمىزغۇ! قاراڭلار، ئاۋۇ بىزنىڭ باتالىئون كوماندىرىمىز يولداش كاپارىن! — دەپ ۋارقىرىدى بىر قىزىل ئەسكەر.

كوچىدىن ئۇچقاندەك چېپىپ كېلىشكەن ئاتلىقلار، بىرى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

كومانداً بەرگەندەك، ھەممىسى بىردەك ئاتلىرىنىڭ يايلىغا يېيىنىشىپ، گازارمىغا شددەت بىلەن باستۇرۇپ كېلىشتى.

— بۇ ياققا ئۆتكۈزمە! — دەپ قاتتىق ۋارقىرىدى تىكاچىنكو.

ئۇنىڭ ئاۋازىنى بىر يولى ئېتىلغان گۈلدۇر - قاراس مىلتىق ئۇنى يېپىپ كەتتى. قىزىل ئەسكەرلەر سېپىدىن 100 قەدەم نېرىدا ئاتلىق ئەسكەرلەردىن تۆتى ئاتلىرىدىن غۇلاپ چۈشتى، قالغانلىرى پىتراپ، تەرتىپسىز ھالدا ئارقىسىغا قاراپ قېچىشقا يۈز تۇتتى. بۇلارنىڭ ئارقىسىدىن پاراسلاپ مىلتىق ئېتىلىپ تۇردى. ئاتلىقلارنىڭ بىرى، قارىغاندا يېنىك يارىلانغان بولۇشى كېرەك، ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى، ئەمما تىزگىننى قولدىن بەرمىدى، تاراقلاپ چاپقان ئاتنىڭ كەينىدىن ئون سارجىنىدەك سۆرۈلۈپ باردى، ئاندىن چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆزەڭگىگە ئېسىلىۋالدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئېگەرنىڭ ئارقا قېشىغا ئېسىلدى - دە، لىككىدە ئېتىغا مىنۋالدى. ئۇ تىزگىننى قەھر بىلەن تارتىپ، چېپىپ كېتىۋاتقان ئېتىنى شارتلا بۇراپ، ئەڭ يېقىن يەردىكى تار كوچىغا كىرىپ كۆزدىن غايىپ بولدى.

ئىسكادىرونىنىڭ 1 - ۋىزۋوتچىدىكى جەڭچىلەر ئۇۋۇچىنىنكوفنى قوغلاشتىن نەتىجە چىقىرالمىغاندىن كېيىن يېڭا بازىرىغا قايتىپ كېلىشتى. كومىسسار شاخايېۋنى ئىزدەش پايدا بەرمىدى. ئۇ نە قۇرۇقدىلىپ قالغان كومىسسارىيات بىناسىدا، نە تۇرار جاي يىدا يوق بولۇپ چىقتى. شاخايېۋ مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دونغا قاراپ يۈگۈرگەنىدى، مۇز ئۈستى بىلەن يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ، ئورمانغا كىرىۋېلىپ، بۇ يەردىن بازكى يېزىسىغا بېرىۋالدى دە، ئەتىسى ۋېشېنسكايادىن 50 چاقىرىم نېرىدىكى ئۇست - خوپېرسكايا بازىرىدا ئۆزىنى كۆردى.

رەھبىرىي خادىملارنىڭ كۆپچىلىكى ئۆز ۋاقتىدا يوشۇرۇ-

نۇۋالدى. بۇلارنى ئىزدەشمۇ خەۋپىتىن خالىي ئەمەس ئىدى، چۈنكى يىلىموتچىلار ئىزۋوتىدىكى قىزىل ئەسكەرلەر قول يىلىموتلىرى بىلەن بازار مەركىزىگە كىلىپ چوڭ مەيدانلىقتىكى قېشىدىكى ھەممە كوچىلارنى ئوققا تۇتۇپ تۇردى.

ئىسكادىرون جەڭچىلىرى ئىزدەشنى توختىتىپ، دوغا چۈشكەندىن كېيىن، بايا ئۇۋچىسىنىكوفنى قوغلىغان چاغدىكى چېرىكاۋ مەيدانغا ئۇچقاندەك ئات چاپتۇرۇپ قايتىپ كېلىشتى. ئۇزۇن ئۆتمەي بۇ يەرگە فومىنچىلارنىڭ ھەممىسى جەم بولدى. ئۇلار قايىتىدىن سەپكە تىزىلدى. فومىن كۆزەتچى قويۇشقا بۇيرۇق بەردى، قالغان جەڭچىلەرگە ئۆيلەرگە ئورۇنلىشىشقا، ئەمما ئاتنىڭ ئېگەرلىرىنى ئالماسلىققا بۇيرۇق قىلدى.

فومىن بىلەن كاپارىن، شۇنىڭدەك ئىزۋوت كوماندىرلىرى ئەڭ چەتتىكى كىچىككىنە بىر ئۆيگە پاناھلىنىشتى.

— ھەممە ئىش ئوڭۇشسىزلىققا ئوچرىدى! — دېدى كاپارىن ئائۇمىد ھالدا ئورۇندۇققا مادارسىزلىق بىلەن ئۆزىنى تاشلاپ.

— شۇنداق، يېزا بازىرىنى ئالالمىغاي قالدۇق، شۇنداق ئىكەن، ئەمدى بىز بۇ يەردە پۈت تىرەپ تۇرالمايمىز، — دېدى فومىن ئۇنىنى ئاستا چىقىرىپ.

— ياكوف يېغىموۋىچ، ئوكروكقا بىر ھەمله قىلىپ بېقىشىمىز لازىم. ھازىر قورقىدىغان نېمىمىز قالدى؟ بەرىبىر ئەجەلدىن بۇرۇن ئۆلمەيمىز. كازاكلارنى قوزغىتىمىز، ئۇ چاغدا يېزا بازىرى بىزنىڭ بولىدۇ، — دېدى چۇماكوف مەسلىھەت بېرىپ.

فومىن ئۇنىچىقماستىن ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ، كاپارىنغا قايرىلدى:

— روھىڭىز چۈشۈپ كەتتىمۇ، جاناببي ئالىي؟ ماڭقىڭىزنى سۇرتۇپ قويۇڭ! نەرە تارتىپ چىققان كىشى باتۇرلۇقىنى كۆرسىتىشى كېرەك. بۇ ئىشنى بىرلىكتە باشلىغانىكەنمىز،

بىرلىكتە باشقا ئاچىقىشىمىز كېرەك... سېنىڭ پىكرىڭچە قانداق قىلساق بولار ــ يېزا بازىرىدىن كېتەمدۇق ياكى يەنە بىر قېتىم ھەربىكەت قىلىپ باقامدۇق؟

چۇماكوف كېسىپلا ئېيتتى:

ــ باشقىلار ھەربىكەت قىلىپ كۆرسۇن! مەن پېشانەمنى پىلىموتلارغا قالقان قىلىپ بارالمايمەن. بۇ مەنىسىز ئىش.

ــ مەن سەندىن سوراۋاتقىنىم يوق، ئاغزىڭنى يۇم!ــ دېدى فومىن چۇماكوفقا، چۇماكوف پەسكە قارىدى. كاپارىن بىرئاز ئۇنچىقماي ئولتۇرغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

ــ شۇنداق، ئەلۋەتتە، ئەمدىلىكتە ئىككىنچى قېتىم ئىش باشلاش مەنىسىزلىك بولىدۇ. قورال ـ ياراغ جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈك ئۇلار تەرەپتە. ئۇلارنىڭ 14 پىلىموتى بار، بىزدە بىرمۇ پىلىموت يوق. ئۇلارنىڭ ئادىمى كۆپرەك... بۇ يەردىن كېتىمىز، كازاكلارنى قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە ئۈيۇشتۇرۇش لازىم. ئۇلار بۇ يەرگە قوشۇمچە كۈچلەرنى يۆتكەپ كەلگۈچە پۈتۈن ئوكروكنى قوزغىلاڭ قاپلايدۇ. بار ئۈمىد پەقەت مانا شۇنىڭدا. پەقەت مانا شۇنىڭدا!

فومىن ئۇزاق سۈكۈت قىلغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

ــ ئۇنداق بولسا، مۇشۇ توختامغا كېلەيلى. ئۆزۈوت باشلىقلىرى! ھازىرىدىنلا قورال ـ ياراغلارنى تەكشۈرۈڭلار، كىمنىڭ قولىدا قانچىلىك پاترون بار، ھېسابىنى ئېلىڭلار. قەتئىي بۇيرۇق: بىر پاي ئوقنىمۇ بىكارغا زايا قىلمايلى. كىمكى بىرنېچى بولۇپ، بويرۇقۇمدىن باش تارتىدىكەن، ئۇنى ئۆز قولۇم بىلەن چېپىپ تاشلايمەن. جەڭچىلەرگە شۇنداق دەڭلار، ــ ئۇ بىردەم ئۇندىمەي، كېيىن يوغان مۇشتى بىلەن شىرەنى ئاچچىقى بىلەن مۇشتلىدى، ــ ئىست، پىلىموت بولۇپ قالسىچۇ! ھەممە ئىش سەندىن، چۇماكوف! كاشكى ھېچ بولمىغاندا تۆت دانە

پىلىموتنى قولغا چۈشۈرگەن بولساڭچۇ! ئەمدى ئۇلار، ئەلۋەتتە، بىزنى يېڭا بازىرىدىن قوغلاپ چىقىرىدۇ، خۇش، تارقىلىڭلار! ئەگەر سۈرۈپ - توقاي قىلمىسا، يېڭا بازىرىدا كېچىنى ئۆتكۈزۈپ، سەھەر يولغا چىقمىز - دە، ئوكروكنى يېرىپ ئۆتىمىز...

كېچە تىنچ ئۆتتى. ۋېشېنسكايانىڭ بىرچېتىدە قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن ئىسكادىرونچىلار، يەنە بىر چېتىدە قاراۋۇل روتىسى ۋە بۇ روتىغا قوشۇلۇۋالغان كوممۇنىستلار بىلەن كومسومول-لار تۇرۇشاتتى. بىر - بىرىگە قارشى ئىككى تەرەپنىڭ ئارىلىقىدا پەقەت ئىككى ھەھەللە بار ئىدى، ئەمما ھېچقايسى تەرەپ كېچىلىك ھۇجۇم قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. تاڭ سەھەر ئىسيانچى ئىسكادىرون جەڭگە كىرىشمەستىنلا يېڭا بازىرىنى تاشلاپ چىقىپ، شەرقىي - جەنۇب تەرەپكە قاراپ كېتىپ قېلىشتى.

11

گرىگورىي ئۆيدىن كەتكەندىن كېيىن دەسلەپكى ئۈچ ھەپتە داۋامىدا يېلانىسكايا بازىرىنىڭ يۇقىرىقى كىرىۋىسكوي يېزىسىدىكى پولكداش بىر تونۇش كازاكنىڭ ئۆيىدە تۇردى. ئۇندىن كېيىن گورباتوۋىسكى يېزىسىغا كېتىپ، ئۇ يەردە ئاكسىنىيىنىڭ يېراق تۇغقىنىنىڭ ئۆيىدە بىر ئايدىن ئارتۇقراق كۈن ئۆتكۈزدى. ئۇ كۈن بويى ئىچكىرىكى ئۆيدە ياتاتتى، ھويلىغا پەقەت كېچىسى چىقاتتى. بۇ ئىش تۇرمە ھاياتىغا ئوخشايتتى. گرىگورىي قايغۇ-ھەسرەت ۋە ئېغىر بىكارچىلىقتىن قاتتىق ئازاب چېكەتتى. كۆڭلى توختاۋسىز ئۆيگە — بالىلىرىغا، ئاكسىنىيىگە تارتاتتى. ئۇيقۇسىز كېچىلەردە ئۇ پات - پات تاتارىسكىغا بېرىشقا قەتئىي

بەل باغلاپ، شىنبلىنى كىيەتتى ـ دە، ئەمما ھەر قېتىم بىرئاز ئويلانغاندىن كېيىن، شىنبلىنى يەنە سېلىپ تاشلاپ، ئاھ ـ ئۇھ بىلەن ئۆزىنى كارىۋاتقا دۈملا تاشلايتتى. ئاخىر بىرىپ مۇنداق ھايات كەچۈرۈشكە تاقەتى قالمىدى. ئۆي ئىگىسى ئاكسىنىيىنىك ئىككى تۇغقان تاغىسى بولۇپ، بۇ ئادەم گرىگورىيغا خەيرخاھلىق قىلىپ كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما مۇنداق مۇساپىرنى ئۆيىدە دائىم مىي تۇرغۇزۇۋېرىشكە ئىلاجسىز قالدى. بىر كۈنى گرىگورىي كەچىكى تاماقتىن كېيىن ھۇجرىسىغا كىرىپ كېتىۋاتقاندا، بىر پارانى ئاڭلاپ قالدى.

ئۆي ئىگىسىنىڭ ئايالى غودۇكشىپ ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن:

— بۇ ئىش قاچان تۈگەيدۇ؟ — دەپ سورىدى.

— نېمە دېدىڭ؟ قايسى ئىشنى دەۋاتىسەن؟ — دېدى خوجايىن بوم ئاۋاز بىلەن جاۋاب بېرىپ.

— سەن مۇنۇ ھارامتاماقتىن قاچان قۇتۇلىسەن؟

— ئاغزىڭنى يۇم!

— يۇمايمەن! ئاشلىق ئۆزىمىزگىمۇ يەتمەيدۇ — ناھايىتى ئاز قالدى، سەن بولساڭ مۇنۇ دۈمچەك شەيتانىنى ھەر كۈنى تاماق بېرىپ بېقىۋاتىسەن. بۇ ئىش قاچانغىچە سوزۇلىدۇ، بىر چېكى بارمۇ؟ مەن سەندىن سوراۋاتىمەن! ئەگەر يېزا سوۋېتى بىلىپ قالسا نېمە بولىدۇ؟ كاللىمىزنى ئالىدۇ. بالىلىرىمىز يېتىم قالىدۇ!

ئەتىسى خوجايىن گرىگورىيىنىڭ ھۇجرىسىغا كىرىپ يەرگە قاراپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— گرىگورىي پانتېلېيېۋىچ! نېمە دېسەڭ دېگىن، ئەمما بىزنىڭكىدە تۇرۇۋېرىشىڭگە ئەمدى بولمايدۇ... مەن سېنى ھۆرمەت قىلىمەن، مەرھۇم ئاتاڭنى بىلەتتىم ۋە ھۆرمەت قىلاتتىم، ئەمما ھازىر سېنى ئاش ـ تاماق بىلەن بېقىش ئېغىرغا چۈشۈ-

ۋاتىدۇ... ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاكىمىيەت سېنى بىلىپ قالسا قانداق بولىدۇ، دەپ ئەندىشە قىلىۋاتىمەن. خالىغان يېرىڭگە بارغىن. مەن بالا - چاقىلىق ئادەممەن. سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ساق بېشىمنى ئاغرىتىشنى خالىمايمەن. مېنى كەچۈر، ئېيسا مەسىھ ھەققىي، ئەمما سەن بىزنى مۇشكۈلۈمۈزكتىن قۇتقۇز...

— خوپ بولمىدۇ، — دېدى گېرىگورىي قىسقىلا، — ئاش تۈز ۋە پاناھ جاي بەرگىنىڭگە رەھمەت. ھەممە ئىشلىرىڭ ئۈچۈن رەھمەت. ساڭا ئېغىرچىلىق بولۇۋاتقانلىقىنى دەن ئۆزۈمنىمۇ كۆرۈپ تۇرىمەن. ئەمدى نەگىمۇ بارارمەن؟ ھەممە يولۇم ئېتىلگەن.

— باردىغان يەرنى ئۆزۈڭ بىلەرسەن.

— ماقۇل. بۇگۈن كېتىمەن. ئارتامون ۋاسىلىۋېچ، ھەممە ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن ساڭا رەھمەت.

— تەشەككۈر ئېيتىشقا ئەرزىيدىغان ئىش يوق.

— مەن ياخشىلىقىڭنى ئۇنتۇمايمەن، بەلكى كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەنمۇ ساڭا ئەسقېتىپ قالارمەن.

كۆڭلى ئېرىگەن خوجايىن گېرىگورىينىڭ مۇرىسىنى شاپىلاقلاپ قويدى.

— شۇمۇ گەپمۇ! مېنىڭچە بولغاندا، يەنە ئىككى ئاي تۇرساڭمۇ بولاتتى، ئەمما خوتۇن ئۇنىماي ۋاتىدۇ، كۈندە ئۇرۇشىدۇ، لەنىتى! مەن كازاك، سەنمۇ كازاك، گېرىگورىي پانتېلېيېۋېچ؛ بىز ھەر ئىككىمىز سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى، شۇڭا مەن ساڭا ياردەم كۆرسىتەي: بۇگۈن ياگودنى يېزىسىغا بارغىن، ئۇ يەردە مېنىڭ قۇدام بار، ئۇ سېنى قوبۇل قىلىدۇ. مېنىڭ سۆزۈمنى ئۇنىڭغا ئېيت: سېنى ئۆز ئوغلىدەك قوچاق ئېچىپ كۈتۈۋالسۇن، كۈچىنىڭ يېتىشىچە ھالىڭدىن خەۋەر ئالسۇن، ئارتامون شۇنداق دەپ تاپىلىدى، دېگەن. مەن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن

هبسابلىشۇالمەن. ئەمما سەن بۇگۈنلا بىزنىڭكىدىن كەت. ئەمدى سېنى ساقلاپ قالالمايمەن، بىر تەرەپتىن خوتۇن قىستاۋاتىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن سوۋېت بىلىپ قالارمىكىن دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن... بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ، گىرىگورىي پانتېلېيېۋىچ، شۇمۇ يېتەر. بېشىمنىڭ ئامان بولغىنى ياخشى...

تەڭكېچە بولغاندا گىرىگورىي يېزىدىن چىقىپ، ئېدىر بېشىدىكى شامال تۆگمىسىگە يېتىپ بارماستىنلا، خۇددى يەردىن ئۆنۈپ چىققاندەك ئۈچ ئاتلىق پەيدا بولۇپ، ئۇنى توستى:

— توختا، ئىتنىڭ بالىسى! سەن كىم؟

گىرىگورىينىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ كەتتى. ئۇ ئونچىقماس تىن تېخىتمدى. قېچىش ئەقىلسىزلىق ئىدى. يولنىڭ قېشىدا نە يارلىق يوق، نە بىر تۆپ دەرەخ: هەممە ياق تاپتاقىر چۆل. ئۇ ئىككى قەدەممۇ نېرىغا سىلجىيالمايتتى.

— سەن كوممۇنىستمۇ؟ ئارقاڭغا ماڭ، ئاداڭنىڭ گۆرىگە! قېنى، چاپسان بول!

ئىككىنچى ئادەم ئېتى بىلەن گىرىگورىينىڭ ئۈستىگە باستۇرۇپ كېلىپ، بۇيرۇق قىلدى:

— قولۇڭنى كۆتۈر! قولۇڭنى يانچۇقتىن چىقار! بولمىسا، كاللاڭنى چېپىپ تاشلايمەن!

گىرىگورىي ئۇنىدىمەستىن قوللىرىنى شىنبلىنىڭ يانچۇقىدىن چىقاردى ـ دە، بولغان ۋەقەنى تازا ئاڭقىرالماي ۋە ئۆزىنى توختاتقان ئادەملەرنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي سورىدى:

— نەگە بارىمەن؟

— يېزىغا. ئارقاڭغا قايت.

بىر ئاتلىق ئۇنى يېزىغىچە ئېلىپ ماڭدى، قالغان ئىككى ئاتلىق ئوتلاقتا بۇلاردىن ئاجرىلىپ، چوڭ يولغا قاراپ ئات چاپتۇرۇپ كەتتى. گىرىگورىي ئونچىقماي ماڭاتتى. چوڭ يولغا چىققاندا

قاندىن كېيىن ئۇ قەدىمنى ئاستىلىتىپ سورىدى:

— ماڭا قارا، تاغا، سىلەر كىم بولىسىلەر؟

— ماڭ، مېڭىۋەر! گەپ قىلما! قوللىرىڭنى ئارقاڭغا قىل، ئاڭلىدىڭمۇ؟

گىرىگورىي ئۇنچىقماستىن بۇيرۇقتا بويسۇندى. بىرئازدىن كېيىن يەنە سورىدى:

— ياق، زادى قانداق ئادەم سىلەر؟

— بىز پراۋوسلاۋ مەزھەپتىكى ئادەم ئەمەسمەن.

— مەنمۇ كونا مەزھەپتىكى ئادەم ئەمەسمەن.

— ئۇنداق بولسا، خۇشال بول.

— سەن مېنى نەگە ئاپىرىسەن؟

— كوماندىرنىڭ قېشىغا. ماڭ دەيمەن، گېپىنى بولمىسا، مەن سېنى ...

نازارەتچى قىلىچىنىڭ ئۇچى بىلەن گىرىگورىينى ئاستا نوقۇپ قويىدى. مۇزدەك پولات نەشتەر پاپاخ بىلەن شىنىلىنىڭ يۇمسى ئارىسىدىن گىرىگورىينىڭ يالىڭاچ گەجگىسىگە ئۆتۈرۈدە تېگىش بىلەنلا، ئۇنىڭ ئۇۋجۇدىدا لاپ قىلىپ بىر قورقۇش تۇيغۇسى ئۇچقۇندىدى ـ دە، كۆچسىز غەزەپكە ئايلاندى. ئۇ ياقىسىنى كۆتۈرۈۋېلىپ، نازارەتچىگە بوينىنى بۇرىدى ـ دە، چىشلىرىنىڭ ئارىسىدىن:

— تەلۈلۈك قىلما! ئاڭلىدىڭمۇ؟ ئۇنداق بولمىغاندا، قولۇڭدىكى نەرسەڭنى تارتىۋالماي يەنە ...، — دېدى.

— ماڭ، رەزىل، سۆز قىلماي ماڭ! مەن ساڭا تارتىۋېلىشنى كۆرسىتىپ قويسەمەن! قولۇڭنى ئارقاڭغا قىل!

گىرىگورىي ئىككى قەدەم ئۇنچىقماي ماڭدى ـ دە، ئاندىن يەنە سۆز ئاچتى:

— مەن ئۇندىمەستىن مېڭىۋاتسەنغۇ، تىللىما. قانداق

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ئەخمەق نېمىسەن ...، ــ دېدى.

ــ ئەتراپىڭغا قارىما!

ــ دېمىسەڭمۇ، ئەتراپىمغا قاراۋاتقىنىم يوق.

ــ ئاغزىڭنى يۇم، تېزرەك ماڭ!

ــ يۈگۈرۈپ ماڭسام بولامدۇ؟ ــ دەپ سوردى گرىگورى كىرپىكىگە يېپىشقان قار ئۇچقۇنىنى قېقىپ.

نازارەتچى ئۇنچىقماستىن ئېتىنى تۇرتتى. تەر بىلەن كەچكى شەبنەمدىن ھۆل بولغان ئاتنىڭ كۆكرىكى گرىگورىنىڭ دۇمبىسىدىن ئىتتىرەتتى، ئاتنىڭ تۇيىقى ئۇنىڭ ئايىغى بىلەن قاتارلىشىپ ئېرىگەن قارنى شاپىلدىتاتتى.

ــ ئاستىراق ماڭ! ــ دېدى گرىگورى ئالقىنىنى ئاتنىڭ يايلىغا تىرەپ.

نازارەتچى قىلىچنى بېشى بىلەن كۆتۈرۈپ، پەس ئاۋاز بىلەن دېدى:

ــ ماڭغىن دەيمەن، قانچۇقنىڭ بالىسى... گەپ قىلما، بولمىسا باردىغان يەرگە ئاپارماستىنلا جايلىۋېتىمەن. مېنىڭ قولۇم بۇنداق ئىشقا ئەپلىك. ئاغزىڭنى يۇم، ئىككىنچى گەپ قىلما!

ئۇلار تاكى يېزىغچە ئۇنچىقماي مېڭىشتى. چەتتىكى بىر ھويلىنىڭ قېشىغا كەلگەندە نازارەتچى ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ:

ــ مانا مۇشۇ دەرۋازىغا كىر، ــ دېدى.

گرىگورى داغدام ئوچۇق تۇرغان دەرۋازىغا كىردى. ھويلىنىڭ ئىچكىرىسىدە ئۆگزىسى قاڭالتىر بىلەن يېپىلغان ئازادە بىر ئۆي كۆرۈندى. سارايىنىڭ چەللىسى ئاستىدا ئاتلارنىڭ پىشقىرغانلىقى ۋە كوروچ ـ كوروچ ئوت چاپناۋاتقانلىقى ئاڭلاندى. يەلەمپەيىنىڭ ئالدىدا ئالتە قوراللىق ئادەم تۇراتتى. ھېلىقى ھەيدەپ كەلگەن ئادەم قىلىچىنى قىنىغا سالدى ـ دە، ئاتتىن

چۇشۇپتىپ بۇيرۇق قىلدى:

ــ ئۆيگە كىر، ئۇدۇل بوسۇغىلاردىن ئۆتۈپ مېڭىۋەر، سول تەرەپتىكى بىرىنچى ئىشىك. ماڭ، ئەتىراپىڭغا قارىما، مەن ساڭا نەچچە قېتىم ئېيتىمەن، ئۇچەي ــ باغرىڭنى ئاغزىڭغا كەپلەپ قويماي يەنە!

گرىگورىي ئاستا پەلەمپەيدىن يۇقىرىغا چىقتى. پەلەمپەي پەنجىرىسى ئالدىدا تۇرغان ئۇزۇن ئاتلىق ئەسكەر شىنىلى كىيگەن بىر ئادەم:

ــ تۇتۇۋالدىڭلارمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ تۇتۇۋالدۇق، ــ دەپ خالار ــ خالىماس جاۋاب بەردى گرىگورىيغا تونۇشلۇق بولغان نازارەتچىنىڭ خىرىلدىغان ئاۋازى، ــ شامال تۇگمىنىنىڭ يېنىدا قولغا چۈشۈردۇق.

ــ ياچىيكا سېكرىتارىمۇ ياكى باشقا بىرىمۇ؟

ــ بۇنى كىم بىلىدۇ. بىرەر ئەبلەختۇر، ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ھازىر بىلمىز.

بۇ ياكى بىر باندىت، ياكى ۋېشېنسكايادىكى پۇقۇلا ئادەم كومىسسىيىنىڭ توزاق قۇرۇپ يۈرگەن ئادەملىرى. قولغا چۈشتۈم! ئەخمەق ئادەمدەك قولغا چۈشتۈم! دەپ ئويلىدى گرىگورىي دەھلىزدە قەستەن سۆرۈلۈپ مېڭىپ، پىكىرىنى بىر يەرگە يىغىۋالماقچى بولۇپ.

ئىشكنى ئاچقاندىن كېيىن ئۇنىڭ دەسلەپ كۆرگەن ئالدىمى قوممان بولدى. ئۇ گرىگورىي تونۇمايدىغان بىرمۇنچە ھەربىي كىيىم كىيگەن ئادەملەرنى چۆرىدىگەن ھالدا شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى. كارىۋاتنىڭ ئۈستىدە شىنىلار بىلەن كالتە جۇۋىلار دۆۋىلىشىپ كەتكەن، ئۇزۇن ئۇرۇندۇققا كالتە بەش ئاتار مىلتىقلار قاتار يۆلەكلىك ئىدى؛ يەنە شۇ ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىدە قىلىچ، ئوقدان، دالا سومكىلىرى ۋە ئېگەر-

جابدۇقلار پاتا ـ قوچۇم بىر دۆۋە بولغان. ئادەملەردىن شىنبللاردىن ۋە قورال ـ جابدۇقلاردىن ئاتنىڭ ئاچچىق تەر همدى كېلەتتى.

گرىگورىي بېشىدىن پاپاخنى ئېلىپ، پەس ئاۋاز بىلەن:

ـــ سالامەتمۇ سىلەر! ـــ دېدى.

ـــ مېلىخوف! مانا، دالا كەڭ، يول تار دېگەن راست گەپ ئىكەن! يەنە دىدار كۆرۈشۈشكە تۇغرا كەلدى! سېنى قايسى شامال ئۇچۇرۇپ كەلدى! كىيمىڭنى سال، ئولتۇر، ـــ فومىن شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ، قولىنى سوزۇپ، گرىگورىينىڭ قېشىغا كەلدى، ـــ سەن بۇ يەرلەردە نېمە قاڭقىپ يۈرىسەن؟

ـــ ئىش بىلەن كەلدىم.

ـــ قانداق ئىش بىلەن؟ يىراقلاپ كېتىپسەنغۇ ...، ـــ فومىن گرىگورىيغا سىنچى كۆزلىرى بىلەن قاراپ چىقتى، ـــ راستىنى ئېيت، تايىن، بۇ يەرلەردە قېچىپ يۈرىسەنغۇ، شۇنداقمۇ؟

ـــ ئېيتقانلىرىڭنىڭ هەممىسى توغرا، ـــ گرىگورىي زورمۇ زور كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ـــ بىزنىڭ يىگىتلەر سېنى نەدە تۇتۇۋالدى؟

ـــ يېزىنىڭ قېشىدا.

ـــ نەگە كېتىۋاتاتتىڭ؟

ـــ بېشىم قايغان يەرگە...

فومىن گرىگورىينىڭ كۆزلىرىگە يەنە بىر قېتىم دىققەت بىلەن قاراپ چىققاندىن كېيىن كۈلۈپ قويدى.

ـــ بايقىشىمچە، سەن بۇلار مېنى تۇتۇۋېلىپ، ۋېشېنىسكايا ئاپىرىدۇ، دەپ ئويلاۋاتقانسەن؟ ياق، بۇرادەر، بىزگە ئۇياقتا بېرىشقا يول بېكىتىلگەن... قورقما! بىز سۇۋېت هاكىمىيىتىنى تىگە خىزمەت قىلىشنى توختاتتۇق. بىز بۇ هاكىمىيەت بىلەن چىقىشالمىدۇق...

— تالاق خېتى ئالدۇق، — دېدى مەشنىڭ قېشىدا تاماكا چېكىپ تۇرغان يېشى چوڭراق بىر كازاك يوغان ئاۋاز بىلەن.

شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇرغانلاردىن بىرى قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتى.

— سەن مەن توغرۇلۇق گەپ ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟ — دەپ سورىدى فومىن.

— ياق.

— ئۇنداق بولسا، شىرەنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇر. سۆزلىشىمىز. مېھمانغا شورپا بىلەن گۆش ئەكىلىڭلار!

گرىگورىي فومىننىڭ بىرمۇ سۆزىگە ئىشەنمەيتتى. چىرايى ئۆڭگەن هالدا، سالماقلىق بىلەن كىيىمىنى سېلىپ، شىرەنىڭ يېنىغا ئولتۇردى. تاماكا چەككۈسى كەلگەنىدى، ئەمما ئىككى سوتكىدىن بۇيان يېنىدا تاماكىسى يوقلۇقى ئېسىگە كەلدى.

— چېكىدىغان بىر نەرسەڭ يوقمۇ؟ — دېدى ئۇ فومىنغا قاراپ.

فومىن خۇرۇم تاماكا قۇتىسىنى ئېلىتىپات بىلەن ئۇنىڭغا سۇندى. گرىگورىي پاپىروسىنى ئېلىۋاتقاندا، بارماقلىرى دىر — دىر تىترەۋاتقانلىقى ئۇنىڭ دىققەت — نەزەرىدىن چەتتە قالمىغانىدى، شۇڭا فومىن تال — تال مەللە رەڭ بۇرۇتىنى تىترىتىپ يەنە هېجىيىپ قويدى.

— بىز سوۋېت هاكىمىيىتىگە قارشى باش كۆتۈرۈپ چىقتۇق. بىز — خەلق تەرەپتارىمىز، ئۇزۇق — تۇلۇك سېلىقىغا ۋە كومىسسارلارغا قارشى تۇرىمىز. ئۇلار ئۇزاق ۋاقىت بېشىمىزنى كولدۇرلىتىپ كەلدى. ئەمدى بىز ئۇلارنىڭ بېشىنى كولدۇرلىتىمىز. چۈشەندىڭمۇ، مېلېخوف؟

گرىگورىي لام — جەم دېمىدى. ئۇ تاماكىنى تۇتاشتۇرۇپ، بىرنەچچە قېتىم ئارقا — ئارقىدىن ئىچىگە شورىدى. بىرئاز

بېشى ئايلىنىپ، قۇسقۇسى قىستىدى. كېيىنكى بىر ئاي ئىچىدە ئۇنىڭ تامىقى ياخشى بولمىغانىدى، شۇ ۋاقىت ئىچىدە ئۆزىنىڭ ئاجىزلىشىپ كەتكەنلىكىنى پەقەت ھازىرلا ھېس قىلىدى. ئۇ پاپىروسىنى ئۆچۈرۈپ، ئىشتىما بىلەن تاماق يېيىشكە كىرىشتى. فومىن قوزغىلاڭ توغرۇلۇق ۋە ئوكروك دائىرىسىدە كېزىپ يۈرگەن دەسلەپكى كۈنلىرى توغرۇلۇق قىسقىچە سۆزلەپ بەردى، ئۆزىنىڭ بۇ سەرگەردانلىق ھاياتىنى ئۇلۇغۋارلىق بىلەن «ھەربىي يۈرۈش» دەپ ئاتىدى. گرىگورىي گەپ قىلماستىن سۆزگە قۇلاق سېلىپ، نان بىلەن چالا پىشقان سېمىز قوينىڭ گۆشىنى تۈزۈك چاينىماستىن كانىيغا سوقۇۋەردى.

— سەن مېھماندارچىلىقتا يۈرۈپ ياداپ كېتىپسەن ـ دە، — فومىن ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن كۈلۈپ قويدى.

گرىگورىي راسا تويغانلىقتىن ھېقىق تۇتۇپ، غورۇكلاپ سۆزلىدى:

— مەن قېيىن ئانامنىڭ ئۆيىدە تۇرغىنىم يوققۇ.

— شۇنداقلىقى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. يەۋەر، ئوبدانراق يەۋال، گېلىڭدىن ئۆتكىنىچە يە. بىز بېخىل ساھىبخان ئەمەسمىز.

— رەھمەت، ئەمدى تاماكاچېكىۋالسام بولىدۇ...— گرىگورىي ئۆزىگە سۇنۇلغان پاپىروسنى ئالدى، ئاندىن ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ ئۇستىدە تۇرغان چۆيۈن قازانىنىڭ قېشىغا كېلىپ، ياغاچ تۇۋاقنى بىر چەتكە سۈرۈپ قويۇپ، كۈرۈشكىسى بىلەن سۇ ئالدى، سۇ مۇزدەك سوغۇق ھەم بىرئاز تۇزلۇق ئىدى. تاماقنى جىق يەپ بېشى گاراڭ بولۇپ قالغان گرىگورىي يوغان ئىككى كۈرۈشكا سۇنى گۈپۈلدىتىپ ئىچىۋەتتى، شۇندىن كېيىن راھەتلىنىپ تاماكا چېكىشكە باشلىدى.

— كازاكلار بىزنى بەكمۇ ئالقىشلاپ كەتمەيدۇ، — دەپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى فومىن گرىگورىينىڭ قېشىغا ئولتۇرۇپ، —

بۇلتۇر قوزغىلاڭ ۋاقتىدا ئۇلارنى ئۇركۈتۈۋەتكەن... شۇنداق- تىمۇ ئۆز ئىختىيارى بىلەن كەلگۈچىلەر بار. 40 كىشى بىز- نىڭ سېپىمىزگە قوشۇلدى. ئەمما بىزگە زۆرۈر بولۇپ تۇرغىنى بۇ ئەمەس، بىز پۈتۈن ئوكروكنى قوزغىتىشىمىز كېرەك، شۇنىڭ بىلەن بىللە قوشنا ئوكروكلارنىڭ، خوپىر ۋە ئۇست - مېدۋېدىتسا ئوكروكلىرىنىڭ بىزنى قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈشى- مىز لازىم. مانا شۇڭاغدىلا بىز سۈۋېت ھاكىمىيىتى بىلەن كۆكۈلدىكىدەك سۆزلىشىمىز!

شىرە ئەتراپىدا قىزغىن پاراڭ كېتىۋاتاتتى. گرىگورىي فومىننىڭ سۆزىگە قۇلاق سالغاچ، ئۇنىڭ شېرىكلىرىگە يوشۇ- رۇنچە قاراپ چىقتى، بىرمۇ تونۇش ئادەم يوق! ئۇ تېخىچە فومىننىڭ سۆزىگە ئىشەنمەيتتى، فومىننى ئۆۋلۇق قىلىۋاتقۇ، دەپ ئويلاپ، ئېھتىيات يۈزىسىدىن ئۇنچىقماي ئولتۇردى. ئەمما ئۇنچىقماي ئولتۇرۇۋېرىشكە يەنە بولمايتتى.

— يولداش فومىن، سەن بۇ سۆزنى چىندىن ئېيتىۋات- قان بولساڭ، ئۇ چاغدا سىلەر نېمە قىلماقچى؟ يېگىباشتىن ئۇرۇش قوزغامسىلەر؟ — دەپ سوردى ئۇ ئۈستىدىن بېسىۋات- قان ئۈيقۇسىنى قاچۇرۇشقا كۈچىنىپ.

— بۇ توغرۇلۇق مەن ساڭا ئېيتتىمغۇ.

— ھاكىمىيەتنى ئالماشتۇرامسىلەر؟

— ھەئە.

— قانداق ھاكىمىيەتنى قۇرىسىلەر؟

— ئۆزىمىزنىڭ كازاك ھاكىمىيىتىنى.

— ئاتامانلارنى قويامسىلەر؟

— ياق، ئاتامانلار توغرۇلۇق سۆز ئېچىشنى ئازراق كې- چىكتۈرۈپ تۇرىمىز. خەلق قانداق ھاكىمىيەتنى سايلىسا شۇنداق ھاكىمىيەتنى ئورنىتىمىز. ئەمما بۇ تېز ئاردىدا بول

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

دىغان ئىش ئەمەس، يەنە كېلىپ مەن سىياسەت توغرۇلۇق كېسىپ بىر نەرسە دېيەلمەيمەن. مەن ھەربىي ئادەممەن، مېنىڭ ئىشىم كومىسسارلار بىلەن كوممۇنىستلارنى يوقىتىش، ھاكىمىيەت توغرىسىدا ساڭا مېنىڭ شتابىمنىڭ باشلىقى كاپارىن سۆزلەپ بېرىدۇ. ئۇ بۇ بابتا مېنىڭ مېكەم. كاللىسى ئىشلەيدىغان ئادەم، بىلىمى بار، — فومىن گرىگورىيغا ئېگىشىپ، پەچىرلىدى، — پادىشاھ ئارمىيىسىنىڭ سابىق شتابىس ـ كاپىتانى. ئەقىللىق يىگىت! ئۇ ھازىر ئىچكىرىكى ئۆيدە ئۇخلاۋاتىدۇ، بىرئاز مىجەزى يوق، يول يۈرۈشكە كۆنەلمىگەن بولۇشى كېرەك: بىز چوڭ ـ چوڭ مەنزىللەرنى بېسىپ، كۆچۈپ يۈرىمىز.

دەھلىزدە ۋاراڭ چۈرۈڭ، ئايىغ تۇدىشى، ئاھ ـ ۋاھ، قىيا ـ چىيا ئاڭلاندى، بىرى قاتتىق ۋارقىراپ: «ئۇنىڭ جېنى ئال!» — دېدى. شىرە ئەتراپىدىكى پاراڭ بىردىنلا جىمىقلاپ قالدى. فومىن سەگەكلىك بىلەن ئىشىكنى قاردى. بىرى ئىشىكنى بىر ئىتتىرىپلا ئېچىۋەتتى. ئۆينىڭ ئىچىگە گۈرۈلدە ئاپئاق ھور كىردى. بېشى يالاڭ. ماش رەڭ سېرىق چاپان كىيگەن ۋە پۈتىدا ئاق پېيىمسى بار بىر ئېگىز بوي بىر ئادەم دۇمبىسىگە قاس قىلىپ تەگكەن مۇشتنىڭ زەربىدىن ئالدىنقا دۇم چۈشۈشكە تاس قالدى ـ دە، بىرنەچچە قەدەم دەلدەڭشىپ، مۈرىسى بىلەن مەشنىڭ قىرىغا قاتتىق ئۇرۇلدى. ئىشىك يېپىلماستىن بۇرۇن دەھلىزدىن بىرى خوشالىق بىلەن:

— يەنە بىرىنى تاپشۇرۇۋېلىڭلار! — دەپ ۋارقىرىدى، فومىن ئورنىدىن تۇرۇپ، گىمناستۇركىسى ئۇستىگە باغلىغان كەمىرىنى تۈزەپ قويدى.

— سەن نېمە ئادەم؟ — دەپ سورىدى ئۇ ھەيۋە بىلەن.

پاختىلىق چاپان كىيگەن ئادەم ھاسىراپ، قولى بىلەن

چېچىنى سىلىدى، قۇۋۇرغىلىرىنى مىدىرلاتماپ باقتى ـ دە، ئاغرىقتىن چىرايىنى پۈرۈشتۈردى. ئۇنىڭ بەل ئومۇرتقىسىغا ئېغىر بىرنەرسە بىلەن، قارىغاندا مىلتىقنىڭ قوندىقى بىلەن ئۇرغان بولۇشى كېرەك.

ـــ نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟ تىلىڭ تۇتۇلۇپ قالدىمۇ؟ سەن كىم دەپ سوراۋاتىمەن.

ـــ قىزىل ئارمىيە جەڭچىسى.

ـــ قايسى قىسىمدىن؟

ـــ 12 ـ ئوزۇق ـ تۇلۇك پولكىدىن.

ـــ ئە ـ ئە، بۇ بىباھا نەرسە ئىكەنغۇ! ـــ دېدى شىرە يېنىدا ئولتۇرغانلاردىن بىرى كۈلۈپ.

فومىن سوراقنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ سەن بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈردۈڭ؟

ـــ بىزنى توساقچى ئەترىتى... بۇ يەرگە ئەۋەتكەنىدى.

ـــ چۈشەندىم. بۇ يېزىدا سەنلەر نەچچە ئادەم ئىدىڭلار؟

ـــ 14 ئادەم.

ـــ قالغان ئادەملەر نەدە؟

قىزىل ئەسكەر ئۇنچىقمىدى، يۈمۈلغان ئاغزىنى تەسلىكتە ئاچتى. كېكىرىدىكىدە بىر نەرسە خىرىلدىغاندەك بولدى ـ دە، ئاغزىنىڭ سول جاۋغىيىدىن ئېڭىكىگە قان شىرقىراپ ئاقتى. ئۇ لەۋلىرىنى قولى بىلەن سۈرتۈپ، ئالقىنىغا قارىدى ـ دە، ئۇنى ئىشتىنىغا سۈركىدى.

ـــ بۇ ئەبلەخ... سىلەرنىڭ...ـــ ئۇ قانىنى ئىچىگە يۇتۇپ، بىۋاسىتە ئۆزىگە ئاۋاز بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى، ـــ ئۆپكەمنى ئېزىۋەتتى...

ـــ قورقما! داۋالاپ ساقايتىمىز! ـــ دېدى پاكار كازاك شىرەنىڭ يېنىدا تۇرۇپ، باشقىلارغا كۆزىنى قىسىپ.

www.uyghurkitap.com

— قالغانلار قېنى؟ — دەپ سوردى فومىن تەكرارلاپ.
— يېلانسكاياغا ھارۋىلار بىلەن بىللە كەتتى.
— سەن ئۆزۈڭ قەيەرلىك؟ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىڭ نەدە؟
قىزىل ئەسكەر ساراسىمگە چۈشكەن كۆڭلىرى بىلەن فومىنغا بىر قاراپ قويۇپ، ئايىغى ئاستىغا لەخته قان تۆكۈردى — ده، ئەمدى ئېنىق ئاۋاز بىلەن جاۋاب بەردى:
— پىسكوپ ئۆلكىسىدىن.
— پىسكوپلىق، موسكۋالىق... ئۇنداقلارنى بىز ئاڭلىغان...— دېدى فومىن مەسخىرە ئارىلاش، — باشقىلارنىڭ ئاشلىقىنى دەپ بەك يىراقلاپ كېتىپ قاپسەن، يىگىت ... خوپ، گەپنى تۆگىتەيلى! ئەمدى سەن بىلەن قانداق قىلىشارمىز — ھە؟
— مېنى قويۇپ بېرىش كېرەك.
— سەن ساددا يىگىت ئىكەنسەن... راستىنلا ئۇنى قويۇپ بېرەمدۇق، بۇرادەرلەر؟ سىلەر نېمە دەيسىلەر؟— فومىن شىرە يېنىدا ئولتۇرغانلارغا قايرىلىپ، مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.
بولۇۋاتقان ئىشلارنى دىققەت بىلەن كۆزىتىپ تۇرغان گرۇگورىي شامالدا قاريىپ كەتكەن چېھرىلەردە گېپىڭنى چۈشىنىمىز دېگەندەك كۈلۈمسىرەش پەيدا بولغانلىقىنى كۆردى.
— بىزدە بىر — ئىككى ئاي خىزمەت قىلسۇن، ئاندىن ئۇنى ئۆيىگە خوتۇنىنىڭ قېشىغا قويۇۋېتەيلى، — دېدى فومىنچىلاردىن بىرى.
— راست گەپ، بىزدە خىزمەت قىلامسەن؟— دەپ سوردى فومىن كۈلكىسىنى يوشۇرۇشقا بەھۇدە ئۇرۇنۇپ، — ساڭا ئات، ئېگەر — جابدۇق بېرىمىز، — پىيادىنىڭ ئورنىغا — كەڭ قونچلۇق ئۆتۈك بېرىمىز... كوماندىرىكلار سىلەرنى ياخشى تەمىنلىمەيدىكەن. شۇمۇ ئاياغ كىيىمى بولدىمۇ؟ ھويلىدا قار ئېرىۋاتىدۇ،

سەن بولساڭ قىشلىق پەيمىدا يۈرىسەن. بىزنىڭ سېپىمىزگە كىر، ماقۇلمۇ؟

— ئۇ — مۇژدىك، ئۆمرىدە ئاتقا مىنىپ باقمىغان، — دېدى كازاكلاردىن بىرى مۇغەمبەرلىك بىلەن ئاۋازىنى چىقىرىپ.

قىزىل ئەسكەر ئۇنچىقمىدى. ئۇ مەشكە يۆلىنىپ، چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن هەممەيلەنگە قاراپ چىقتى. ئۇ ئاغرىق ئازابىدىن پات - پات چىرايىنى پۈرۈشتۈرەتتى، بۇ چاغدا نەپەس ئالالماي، ئاغزىدىن ئاران - ئارانلا سەل - پەل ئاچاتتى.

— بىزدە قالامسەن ياكى قانداق قىلسەن؟— فومىن قايتا سورىدى.

— سىلەر قانداق ئادەملەر؟

— بىزمۇ؟— فومىن قېشىنى چىمىرىپ، بۇرۇتىنى سىيلاپ قويدى،— بىز ئەمگەكچى خەلقنى ياقلايدىغان جەڭچىلەر. بىز كومىسسارلار بىلەن كوممۇنىستلارنىڭ زۇلمىغا قارشى تۇرىمىز، بىز مانا شۇنداق ئادەملەر.

مانا شۇ چاغدىلا گرىگورىي قىزىل ئەسكەرنىڭ چىرايىدا بىردىنلا كۈلكە پەيدا بولغانلىقىنى كۆردى.

— هە، شۇنداق ئادەم ئىكەنسىلەر - دە... مەن تېخى قانداق ئادەملەردۇر، دەپ ئويلاپ كېتىپتىمەن،— ئەسىر قانغا بوياللغان چىشلىرىنى كۆرسىتىپ ھىجىيىپ قويدى - دە، گويا ئاچلىغان يىگىلىقىغا ھۇزۇرلىنىپ هەيران قالغاندەك سۆزلەشكە باشلىدى، ئەمما ئۇنىڭ سۆزىدە كۆپچىلىكنى سەگەكلەشتۈرىدىغان بىر ئاھاڭ بار ئىدى. — سىزنىڭ سۆزىڭىز بويىچە، خەلقنى ياقلايدىغان كۈرەشچى ئىكەنسىلەر، شۇنداقمۇ؟ خوپ. بىزنىڭچە، نەق باندىت سىلەر. شۇنداق تۇرۇقلۇق مەن سىلەرگە خىزمەت قىلامدىمەن؟ سىلەر، راستىنلا، قىزىقچى ئادەم ئىكەنسىلەر!

— سەنمۇ خۇش چاقچاق يىگىت ئىكەنسەن، مەن سېنى كۆ-

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

رۇپ تۇرىمەن...، ــ فومىن كۆزىنى قىسىپ، قىسقىلا سورىدى، ــ سەن كومموۇنىستمۇ؟

ــ ياق، نېمە دېگىنىڭىز يۇ! پارتىيىسىز ئادەممەن.

ــ ئۇنىڭغا ئوخشىمايسەن.

ــ چىن سۆز، پارتىيىسىز ئادەممەن!

فومىن يۆتىلىپ قويۇپ، شىرە تەرەپكە بۇرۇلدى.

ــ چۇماكوف! ئۇنى يوقات.

ــ مېنى ئۆلتۈرۈشنىڭ كېرىكى يوق، ھېچقانداق گۇناھىم يوق، ــ دېدى قىزىل ئەسكەر پەس ئاۋاز بىلەن.

ئۇنىڭغا ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. چۇماكوف ــ ئىنگلىزچە يەكسىز خۇرۇم كەمزۇل كىيگەن بەستلىك، كېلىشكەن كازاك ــ تازا كۆڭلى تارتماي، شىرەنىڭ يېنىدىن تۇرۇپ، سىپسىلىق تارالغان سېرىق چېچىنى سىلاپ قويدى.

ــ بۇنداق ۋەزىيىنى ئۆتەش مېنى تويدۇرۇۋەتتىغۇ، ــ چۇماكوف ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىدە دۆۋىلىشىپ تۇرغان قىلىچلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆز قىلىچىنى تارتىپ چىقىرىۋېتىپ، غودۇكشىپ قويدى ــ دە، قىلىچنىڭ بىسىنى باش بارمىقى بىلەن بېسىپ كۆرۈپ باقتى.

ــ ئۆزۈڭ ئورۇنداش شەرت ئەمەس. ھويلىدىكى يىگىتلەرگە ئېيت، ــ دېدى فومىن.

چۇماكوف سۆزۈن چىراي بىلەن قىزىل ئەسكەرگە باشتىن ــ ئاياغ قاراپ قويۇپ:

ــ ئالدىڭغا ماڭ، قەدىرلىكىم، ــ دېدى.

قىزىل ئەسكەر مەشنىڭ قېشىدىن سەنتۈرۈلۈپ، دوڭغاقلاپ قالدى ــ دە، سۇ ئۆتۈپ كەتكەن پېيىمسى بىلەن پولغا ئىز قالدۇرۇپ، ئاستا ئىشىك تەرەپكە ماڭدى.

ــ بۇ يەرگە كىرگەندە ئايىغىڭنى سۈرتۈپ كىرىسەڭ بولغان سېرىق چېچىنى سىلاپ قويدى.

ماسمىدى! قېشىمىزغا كىردىڭۇ، بۇ يەرنى بۇلغاپ چىقىپ كەتمەك... نېمىدېگەن ئىپلاس نېمىسەن، بۇرادەر! — دېدى چۇماكوف قەستەن نارازى بولغان هالدا ئەسىرنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ مېڭىپ.

— ئېيتىپ قوي، خالتا كوچىغا يېكى خامانغا ئاپارسۇن. ئۆيىنىڭ قېشىدا ئورۇندىماسلىق كېرەك، بولمىسا خوجايىنلار خاپا بولىدۇ!— دەپ توۋلىدى فومىن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن. ئۇ گرىگورىينىڭ قېشىغا كېلىپ، يېنىغا ئولتۇردى ـ دە، سورىدى:

— بىزدىكى سوت قىسقا بولامدىكەن؟

— قىسقا ئىكەن،— دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي فومىنىڭ كۆزىگە قارىماسلىققا تىرىشىپ.

فومىن خۇرسىنىپ قويدى.

— باشقا ئىلاج يوق. هازىر شۇنداق قىلىش كېرەك،— ئۇ يەنە بىر نەرسە دېمەكچىدى، ئەمما پېشايۋاندا قاتتىق ئوپۇر ـ توپۇر ئاڭلاندى، بىرى ۋارقىرىۋەتتى ـ دە، بىر پاي مىلتىق ئاۋازى پاك قىلىپ قالدى.

— بۇ نېمىلەر ئۇ يەردە نېمە قىلىشىپ يۈرىدۇ! — دېدى فومىن ئەپسۇسلىنىپ.

شىرەنىڭ يېنىدائولتۇرغانلاردىن بىرى چاچراپ تۇردى ـ دە، ئېشىكنى پۇتى بىلەن بىر تېپىپ ئېچىۋەتتى.

— نېمە ئىش بولدى ئۇ يەردە؟— دەپ ۋارقىرىدى ئۇ قاراڭغۇلۇققا قاراپ.

چۇماكوف كىرىپ، زوق بىلەن سۆزلەپ كەتتى:

— چاققان نېمە ئىكەن ئۇ! شەيتان! يۇقىرىقى پەلەمپەيدىن بىر سەكرەپ، قېچىشقا يۈز تۇتتى. بىر پاي ئوقنى سەرپ قىلىشقا توغرا كەلدى. يىگىتلەر ئۇنىڭ ئىشىنى تۈگىتىۋاتىدۇ...

— بۇيرۇق قىل، هويلىدىن خالتا كوچىغا ئاچىقىۋەتسۇن.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— بۇنى ئېيتىپ قويغانمەن، ياكوف يېغىموڭچ.
ئۆيىنىڭ ئىچى بىر مىنۇت جىمجىت بولۇپ قالدى. كېيىن ھىرى ئەسىنىشنى بېسىپ، سوراپ قويدى:
— چۇماكوف ھاۋارايى قانداق؟ ھاۋانىڭ ئېچىلىدىغان تۇرى يوقمۇ؟
— قارا بۇلۇت قاپلاپ كېتىپتۇ.
— يامغۇر ياغسا — ئاخىرقى قارنى تۇگىتەتتى.
— ساڭا ئۇنىڭ نېمە كېرىكى بار؟
— ماڭا كېرىكى يوق. پاتقاق كېچىپ يۇرۇشكە خۇشتۇم يوق. گرىگورىي كارىۋاتنىڭ قېشىغا كېلىپ، پاپاخىنى ئالدى.
—نەگە بارىسەن؟— دەپ سورىدى فومىن.
— تەرەتكە چىقىمەن.
گرىگورىي پېشايۋانغا چىقتى. بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن مارىلىغان ئاي غۇۋا نۇر تۆكەتتى. كەڭ ھويلا، سارايلارنىڭ ئۆگزىلىرى، كۆككە بوي سوزغان سۇۋادان تېرەكلەرنىڭ يالىڭاچ باشلىرى، ئوقۇر ئالدىدىكى يوپۇق يېپىلغان ئاتلار — مانا شۇلارنىڭ ھەممىسى يېرىم كېچىنىڭ سۈپسۈزۈك كۆكۈچ شويلىسى بىلەن يورۇپ تۇراتتى. پەلەمپەيدىن بىر نەچچە سارجىن نېرىدا ھېلىقى قىزىل ئەسكەرنىڭ ئۆلۈكى خىرە پارقىراپ تۇرغان قار سۈيىگە بېشى تىقىلغان پېتى ياتاتتى. قېشىدا ئوچ كازاك ئېكىشىپ، ئاستا سۆزلىشىۋاتاتتى، ئۇلار ئۆلۈكنىڭ يېنىدا بىر نېمە قىلىۋاتاتتى.
—تېخىچە نەپەس ئېلىۋاتمدۇ، خۇدا ھەققى! — دېدى بىرى ئەپسۇسلىنىپ، — سەن سىگار قول شەيتان، نېمىشقا ئۇنى چالا ئۆلۈك قىلىپ قويدۇڭ؟ مەن ساڭا بېشىنى كەس دېگەنىدىمغۇ! ئېھ، ھارامتاماق!
ھېلىقى گرىگورىنىي ھەيدەپ كەلگەن خىرقىراق كازاك جاۋاب بەردى:

— هازىر تۇگەيدۇ، بىر-ئىككى تىپىرچىلايدۇ-دە، جان بېرە-دۇ... بېشىنى كۆتۈر! ھېچ سالدۇرالمايۋاتىمەن. چېچىدىن تۇ-تۇپ، مانا مۇنداق كۆتۈر. ھە، ئەمدى تۇتۇپ تۇر.

سۇ شالاپلاپ قالدى. ئۇلۇكنىڭ ئۇستىدە تۇرغانلاردىن بىرى قەددىنى رۇسلىدى. خىرقىراق كازاك زوكزىيىپ ئولتۇرۇپ، ئىنجىق-لاپ، ئۇلۇكنىڭ پاختىلىق چاپىنىنى سالدۇرۇشقا باشلىدى. بىر-ئازدىن كېيىن مۇنداق دېدى:

— مېنىڭ قولۇم يەڭگىل، شۇڭا ئۇنىڭ جېنىنى تېخىچە چىقمايۋاتىدۇ. ئۆيدىكىسى چاغدا قاۋان سويسام... ھوي، يۆلەپ تۇر، قويۇۋەتمە! مۇنۇ شەيتاننى قارا! ھە، ئۆيدىكى چاغدا قاۋان سويسام، كېكىردىكىدىن تۇتۇۋېلىپ، جان يېرىگىچە بوغۇزلايتتىم-دە، ئۇ، لەنىتى، ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ، ھويلىنىڭ ئىچىنى كېزىپ يۈرەتتى. ئۇزاق يۈرەتتى! تامام ئەزاسى قان، مۇنداق بولسىمۇ يەنىلا يۈرەتتى، خىرقىرايتتى. نەپەس ئالالمىسىمۇ، ئۆز-زاققىچە جېنى چىقمايتتى، دېمەك، مېنىڭ قولۇمنىڭ يەڭگىل بول-غانلىقىدىن ئاشۇنداق بولاتتى. ھە، ئەمدى قويۇۋەت ئۇنى... تېخىچە تىنىقى بارمۇ؟ مانا قىزىق! مەن ئۇنى بويۇن سۆڭەك-كىچە چاپقانىدىمغۇ...

ئۇچىنچى كازاك قىزىل ئەسكەردىن سالدۇرۇۋالغان پاخ-تىلىق چاپاننى ئىككى قولى بىلەن كېرىپ تۇرۇپ دېدى:

— سول بېقىنىنى قان قىلىۋېتىپتۇق... قولغا يېپىشىۋاتىدۇ، تۇۋىسى، نابۇت بولدى!

— يۇسا، چىقىپ كېتىدۇ. بۇ ماي ئەمەسقۇ، — دېدى خىر-قىراق كازاك خاتىرجەملىك بىلەن يەنە زوكزىيىپ ئولتۇرۇپ،— يۇيۇپ چىقىرىۋېتىشكە بولىدۇ، ھېچ ۋەقەسى يوق.

— سەن ئۇنىڭ شىمىنىمۇ سالدۇرۇۋېلىشنى ئويلاۋاتامسەن؟— دەپ سوردى بىرىنچى كازاك نارازى بولۇپ.

خىرقىراق كازاك كەسكىن جاۋاب بەردى:

ــ سەن ئالدىرىساك، ئاتنىڭ قېشىغا بېرىپ تۇر، سەن بولمىساڭمۇ ئۇنى بىر ياقلىق قىلىمىز! تەييار غەنىمەتنى قولدىن بېرىپ قويامدۇق؟

گرىگورىي شارتلا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

فومىن ئۇنىڭغا تېزلا بىر قارىۋېلىپ، ئورنىدىن تۇردى.

ــ يۈر، ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ، شۇ يەردە سۆزلىشەيلى، بۇ يەردە ھەممىسى قارىشىپ تۇرىدۇ.

ئۇت يېقىلىپ، ئوبدان ئىسىتىلغان ئازادە ئۆيدە چاشقان ماياقلىرى بىلەن كەندىرنىڭ ئۇرۇقى بۇرايتتى، كارىۋاتنىڭ ئۈستىدىكى رەڭ ھەرىبىي كۇرتكا كىيگەن، بويى پاكارزاق بىر ئادەم پۇتلىرىنى كېرىپ ياتاتتى. ھۆرپەيگەن شالاڭ چاچلىرى قۇشنىڭ ماموقى ۋە ئۇششاق پەرلەر بىلەن بۇلىنىپ كېتىپتۇ، ئۇ كىر، يالاڭ قاپلىق ياستۇققا بىر مەڭزىنى چىڭ يېقىپ ياتاتتى. ئاسما لامپا ئونىڭ ئۈزۈندىن بۇيان قىرىلمىغان سۇر رەڭ يۈزىنى يورۇتۇپ تۇراتتى.

فومىن ئۇنى ئويغاتتى:

ــ قوپ. كاپارىن، مېھمان كەلدى. بۇ ئۆز كىشىمىز ــ مېلىخوف گرىگورىي، تونۇشتۇرۇپ قويماي، سابىق يۈزلۈك بۆلۈنمە كوماندىرى.

كاپارىن كارىۋاتتىن پۇتىنى ساڭگىلىتىپ، قولى بىلەن يۈزىنى ئىشقىلىدى، ئاندىن ئورنىدىن تۇردى. ئۇ سەل-لا بېشىنى ئېگىپ، گرىگورىينىڭ قولىنى سىقتى.

ــ ئىنتايىن خۇرسەنمەن. پېقىر شتابىس كاپىتان كاپارىن. فومىن ئوچۇق چىراي بىلەن گرىگورىيغا ئورۇندۇقنى سۈرۈپ قويدى، ئۆزى ساندۇقنىڭ ئۈستىدە ئولتۇردى. فومىن گرىگورىيىنىڭ چىرايىدىن بايىقى قىزىل ئەسكەرنى جازالاشنىڭ يامان

تەسىر قىلغانلىقىنى سەزگەن بولۇشى ئېھتىمال، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق دېدى:

— سەن بىزنى هەممىگە مۇشۇنداق قاتتىق قوللۇق بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ، دەپ ئويلاپ قالما. بۇ تەنتەك — ئۆزۈق - تۆلۈك ئەترەتلىرىنىڭ كىشىسى ئىكەن. بۇ خىل ئادەملەرگە ۋە تۈرلۈك كومىسسارلارغا ئامان بەرمەيمىز، باشقىلىرىغا كەڭچىلىك قىلىمىز. مانا تۈنۈگۈن ئۈچ ساقچىنى تۇتۇۋالغانىدۇق: ئاتلىرىنى، ئېگەر - جابدۇقلىرىنى ۋە قورال - ياراغلىرىنى تارتىۋېلىپ، ئۆزىنى قويۇپ بەردۇق. ئۇلارنى ئۆلتۈرۈشنىڭ نېمە كېرەكسى بار.

گرىگورىي ئۈنچىقمىدى. ئۇ قوللىرىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، ئۆز ئىشىنلا ئويلايتتى، فومىننىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلقىغا چۈشتىكىدەك ئاڭلىناتتى.

— ... هازىرچە مانا شۇنداق جەڭ قىلىپ كېلىۋاتىمىز، — دېدى فومىن گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — قانداق بولمىسۇن كازاكلارنى قوزغىتىشنى ئويلاۋاتىمىز. سوۋېت هاكىمىيىتىنىڭ ئۆمرى قىسقا. ئاڭلىشىمىزچە، هەممە يەردە ئۇرۇش پارتىلىغان، هەممە يەردە قوزغىلاڭ كۆتۈرۈلگەن: سىبىردە، ئوكرايىنادا، هەتتا پېتروگرادنىڭ ئۆزىدىمۇ. ئاشۇ قەلئەدە پۈتۈن دېڭىز فلوتى قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن... بۇ قەلئەنىڭ نامى نېمە ئىدى...

— كرونشتادت، — دەپ ئېيتىپ بەردى كاپارىن.

گرىگورىي بېشىنى كۆتۈرۈپ، هېچ نەرسىنى كۆرمەيۋاتقاندەك ئىپادىسىز كۆزلىرى بىلەن فومىنغا بىر قاراپ قويدى، ئاندىن نەزەرىنى كاپارىنغا يۆتكىدى.

— مە، تاماكا چەك، — فومىن تاماكا قۇتىسىنى سۇندى، — خۇش، شۇنداق قىلىپ، پېتروگرادنى ئاپتۇ، ئەمدى موسكۋاغا يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقانىمىش. هەممە يەردە مۇشۇنداق

www.uyghurkitap.com

دولقۇن كۆتۈرۈلۈۋېتىپتۇ! بىز ئۇگدەپ يېتىۋەرسەك بولمايدۇ. كازاكلارنى قوزغىتىپ، ئۆرۈپ تاشلايمىز. ئەگەر كادېتلار بىزگە ياردەم بەرسە، ئىشمىز پۈتۈنلەي يۇرۇشۇپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ بىلىملىك كىشىلىرى ھاكىمىيەتنى قۇرۇۋەرسۇن، بىز ئۇلارغا ياردەملىشىمىز، — ئۇ بىردەم جىم بولۇپ، ئاندىن سورىدى، — سېنىڭچە قانداق، مېلېخوف؟ ئەگەر كادېتلار قارا-دېڭىزدىن قىستاپ كەلسە، بىز ئۇلارغا قوشۇلساق، ئۇ چاغدا بىزنىڭ ئارقا سەپتە بىرىنچى بولۇپ قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلىكىمىز ھېسابقا ئېلىنارمۇ؟ كاپىتالىن، سۆزسىز، ھېسابقا ئېلىنمىدۇ، دەيدۇ. مەسىلەن، ئېيتايلۇق، مەن 1918 - يىلى 28 - پولكنى فرونتتىن ئەكىتىپ، سوۋېت ھاكىمىيىتىگە ئىككى يىل خىزمەت قىلدىم، بۇ ئىش ئۈچۈن گەپكە قالارمەنمۇ؟

سېنىڭ كۆزلىگەن نىشانىڭ شۇ ئىكەن - دە! سەن ئەخمەق، ئەمما ھىيلىگەر... دەپ ئويلىدى گرىگورىي، ئىختىيارسىز كۈلۈمسىرەپ. فومىن جاۋاب كۈتمەتتى. بۇ مەسىلە، روشەنكى، چاقچاق گەپ ئەمەس ئىدى. گرىگورىي تازا خالىماستىن:

— بۇ ئۆزۈن گەپ، — دېدى.

— ئەلۋەتتە، ئەلۋەتتە، — دېدى فومىن ئۇنىڭ سۆزىگە جان دەپ قوشۇلۇپ، — مەنمۇ شۇنداق دەيمەن، كېيىن بىر گەپ بولۇر، بىز ئەمدى ھەرىكەت قىلىشىمىز. ئارقا سەپتىكى كوممۇنىستلارنى تارمار قىلىشىمىز لازىم. بەرىبىر بىز ئۇلارغا كۈن بەرمەيمىز! ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ پىيادە ئەسكەر-لىرىنى ھارۋىغا ئولتۇرغۇزۇپ، بىزنىڭ ئارقىمىزدىن قوغلاشنى ئويلىشىۋاتىدۇ... قېنى، شۇنداق قىلىپ باقسۇن. ئۇلارغا ئاتلىق ئەسكەرلەر ياردەمگە كەلگۈچە، بىز پۈتۈن ئوكروكنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋېتىمىز!

گرىگورىي يەنە ئايىغى ئاستىغا قاراپ، ئويغا چۆمدى. كاپارىن ئۆزرە سوراپ، كارىۋاتقا يانپاشلاپ ياتتى.

— بەك ھېرىپ كەتتىم. بىز سارائ ئادەمدەك مەنزىلمۇ مەنزىل يۈرۈپ، ئاز ئۇخلاۋاتىمىز، — دېدى ئۇ ئېزىلەڭگۈلۈك بىلەن كۈلۈمسىرەپ.

— بىزگىمۇ ئارام ئالمىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى، — فومىن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئېغىر قولىنى گرىگورىينىڭ مۈرىسىگە قويدى، — يازايمەن، مېلېخوف، سەن مېنىڭ ۋېشكىدىكى چاغدا بەرگەن مەسلىھىتىمگە قۇلاق سالدىڭ! شۇ چاغدا سەن يوشۇرۇنمىغان بولساڭ، ئۆزۈڭنى خەتەر ئاستىغا قويغان بولاتتىڭ. بۈگۈنكى كۈندە ۋېشىنىسكايانىڭ قۇملۇقلىرىدا ياتقان بولاتتىڭ، تىرناقلىرىڭغىچە چىرىپ كېتەتتىڭ... بۇنى مەن سۇدىكى شوپىلامدەك كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. خۇش، قانداق پىكىرگە كەلدىڭ؟ دەپ باققىنا، ئۇندىن كېيىن يېتىپ ئۇخلايلى.

— نېمىدەپ باقمەن؟

— بىز بىلەن ماڭامسەن — يوق؟ ئۆمۈر بويى يات ئادەملەرنىڭ ئۆيىگە تىقىلىپ جان ساقلىيالمايسەن.

گرىگورىي بۇنداق سوراقنى كۈتەتتى. ئۇ بىر يولنى تاللاش كېرەك ئىدى: بۇندىن كېيىن يېزىمۇ يېزا قاڭقىپ يۈرۈپ، ئۆي ئىگىلىرى ھاكىمىيەت ئورۇنلىرىغا تاپشۇرۇپ بەرگەنگە قەدەر ئاچ ـ يالىڭاچ، ئۆيسىز ـ ماكانسىز دەربەدەر كېزىپ، قايغۇ ـ ھەسرەتتىن ھالاك بولامدۇ ياكى بولىمسا گۇناھىنى بوينىغا ئېلىپ، ئۆز ئايىغى بىلەن بېرىپ، سىياسىي بيۇروغا ئۆزىنى مەلۇم قىلامدۇ، ياكى فومىنغا ئەگىشىپ ماڭامدۇ؟ ئۇ ئۆز يولىنى تاللاپ قويغانىدى. ئۇ كېچىدىن بۇيان بىرنېچچە قېتىم فومىننىڭ كۆزىگە ئۇدۇل قاراپ، ئاغزىنى قىيسايتىپ كۈلۈمسىرەپ قويدى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ـــ مېنىڭ تاللىغان يولۇم، خۇددى باتۇرلار توغرىسىدىكى چۆچەكتەك: سولغا ماڭساڭ ـــ ئېتىكدىن ئايرىلسەن، ئوڭغا ماڭساڭ ـــ هاياتىكدىن ئايرىلسەن، شۇنداق قىلىپ، ئۇچ يول بار، بىرىمۇ ئاسان يول ئەمەس...

ـــ سەن چۆچەكتىكىنى قويۇپ تۇرۇپ، بىرنى تاللا. چۆچەكنى كېيىن ئېيتىۋالىمىز.

ـــ باردىغان يېرىم بولمىغانلىقتىن بىرنى تاللىدىم.

ـــ خۇش، قايسىنى تاللىدىڭ؟

ـــ سېنىڭ بانداڭغا كىرىمەن.

فومىن نارازى هالدا چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ، بۇرۇتىنىڭ ئۇچىنى چىشلىدى.

ـــ سەن بۇنداق دەپ ئاتاشنى قوي. نېمىشقا باندا بولىدىكەن بۇ؟ بىزگە بۇنداق ئاتاقنى كومموۇنىستلار قويغان، ساڭا بۇنداق دېيىش لايىق ئەمەس. قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن كىشىلەر دېسەڭ توغرا بولىدۇ. بۇ ھەم قىسقا، ھەم چۈشىنىشلىك.

ئۇنىڭ نارازىلىقى بىردەملىك ئىدى. گېرىگورىينىڭ قارارىدىن ئوچۇقلا خۇرسەن بولغانىدى ـــ بۇ خۇشاللىقىنى ئۆزىمۇ يوشۇرالمىدى؛ ئۇ جانلىنىپ قوللىرىنى بىر ـ بىرىگە سۈركەپ كەتتى ـ دە، مۇنداق دېدى:

ـــ بىزنىڭ پولكىمىز ئۇلغىيىپ قالدى. شتابىس ـ كاپىتان، سەن ئاڭلاۋاتامسەن؟ مېلىخوف، ساڭا بىر ۋىزۇوتنى بېرىمىز، ئەگەر ۋىزۇوتقا كوماندىرلىق قىلىشنى خالىمىساڭ ـــ شتابتا قېلىپ، كاپارىن بىلەن بىللە ئىشلەيسەن. مەن ساڭا ئۆز ئېتىمنى بېرىمەن. مېنىڭ زاپاس ئېتىم بار.

12

تاڭ ئېتىشقا يېقىن ھاۋا كېچىككىنە سوغۇق بولدى. ئويمان يەردە يىغىلىپ قالغان سۇلار بېتىنى نەپىز كۆك مۇز قاپلىدى. قار يېرىكلىشىپ، غىچىرلاشقا باشلىدى. قار ئۇۋاقلىرى قاپلىغان تىك يەرنىڭ ئۈستىدە ئات تۇياقلىرى چېچىلاڭغۇ، يۇمىلاق ئىز قالدۇراتتى. تۈنۈگۈنكى ئىللىق ھاۋادا قار ئېرىپ يالىڭاچلىنىپ قالغان يەرلەردە بۇلتۇرقى ئوت ـ چۆپ چاپلىشىپ قالغان تۇپراق ئاتنىڭ تۇيىقى ئاستىدا پاقىلدايتتى.

فومىننىڭ ئەتىتى يېزىنىڭ سىرتىغا چىققاندىن كېيىن ھەربىي يۈرۈش كالونىسى بويىچە سەپكە تىزىلدى. ئالدىن چارلاشقا ئەۋەتىلگەن ئالتە ئاتلىق ئەسكەر چوڭ يولدىن خېلىلا يىراقلىشىپ كەتكەن بولۇپ، قارىسى ئاران ـ ئاران كۆرۈنەتتى.

ـــ مانا، مېنىڭ قوشۇنۇم ئاشۇ! ـــ دېدى فومىن كۈلۈمسىرەپ، گىرىگورىينىڭ قېشىغا يېقىنلىشىپ كېلىپ، ـــ مۇشۇنداق يىگىتلەر بىلەن ھەرقانداق مۇڭگۈزلۈك شەيتاننى بىتچىت قىلىش مۇمكىن!

گىرىگورىي كالونىغا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، غەمكىنلىك بىلەن ئويلاپ كەتتى: ئەگەر سەن ئۆز قوشۇنۇڭ بىلەن مەن كوماندىرلىق قىلغان بۇدىيوننىي ئىسكادىرونىغا دۇچ كەلگەن بولساڭ، يېرىم سائەت ئىچىدە تىرىپىرەڭ بولۇپ كېتەتتىڭ!

فومىن قامچىسى بىلەن كۆرسىتىپ:

ـــ ئۇلارنىڭ كۆرۈنۈشى قانداق؟ ـــ دەپ سورىدى.

تۆت كون جەريانىدا، بۇ باندىلار جەڭگە كىرىشمەستىن تىنىقسىز شەرقە قاراپ كېتىۋەردى. (734 - بەتتىكى)

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

ــ ئەسرلەرنى قىلىچ بىلەن چېپىشى يامان ئەمەستەك قىلىدۇ، شۇنىڭدەك ئۆلگەنلەرنىڭ كىيىمىنى سالدۇرۇۋېلىشقا ئۇستىدەك قىلىدۇ، ئەمما جەڭدە قانداق كارامەت كۆرسەتكەنلىقىنى بىلمەيمەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي سوغۇقلا.

فومىن ئېگەر ئۇستىدە شامالغا ئارقىسىنى قىلىپ، تاماكا تۇتاشتۇردى ــ دە، دېدى:

ــ ئۇلارنىڭ قانداقلىقىنى جەڭدىمۇ كۆرىسەن تېخى. مېنىڭ ئادەملىرىمنىڭ ھەممىسى ئاتاقلىق جەڭچىلەر، ئۇلار ئار ــ نومۇسنى قولدىن بەرمەيدۇ.

ھەر بىرىگە بىر جۈپتىن ئات قوشۇلغان ئالتە ھارۋا كالونىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماڭغان بولۇپ، بۇلارغا ئوق ــ دورا ۋە ئوزۇق ــ تۇلۇك بىسىلغانىدى. فومىن ئالدىغا چېپىپ بېرىپ، تېزرەك مېڭىشقا كومانىدا بەردى. ئىدىرنىڭ ئۇستىدە ئۇ گرىگورىينىڭ قېشىغا يەنە يېقىن كېلىپ:

ــ خۇش، مېنىڭ ئېتىم قانداق ئىكەن؟ يارامدۇ؟ ــ دەپ سورىدى،

ــ ياخشى ئات ئىكەن.

ئۇلار ئۇزاقتىچە ئۇزەكتىكى ئۇزەكتىگە سۇ ئاشتۇرۇپ، دېگۈدەك، يانمۇيان ئۇنچىقماي مېڭىشتى. بىر چاغدىن كېيىن گرىگورىي سورىدى:

ــ تاتارىسكى تەرەپكە بېرىش نىيىتىڭ يوقمۇ؟

ــ ئۆي ئىچىگىنى سېغىنىدىكەنمۇ؟

ــ تىنچلىقنى بىلەي دېۋەدىم.

ــ كىرىپ ئۆتۈشىمىز مۇمكىن. ھازىر چىر تەرەپكە بۇرۇلۇپ، كازاكلارنى تۇرتۇپ، ئازراق قوزغىتىشنى ئويلاۋاتىمەن.

ئەمما كازاكلار بەكمۇ جان ــ دىلى بىلەن «قوزغىلىش

مىدى»... يېقىنقى بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا گردىگورىنىڭ بۇنىڭغا كۆزى يەتكەنىدى. فومىن بىر يېزا ياكى بازارنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن پۇقرالار يېغىنى چاقىرىشقا بۇيرۇق بېرەتتى. كۆپىنچە ئۆزى نۇتۇق سۆزلەيتتى، بەزىدە ئۇنىڭ ئورنىغا كاپارىن سۆزگە چىقاتتى. ئۇلار كازاكلارنى قوللىغا قورال ئېلىشقا چاقىرىق قىلاتتى، «سوۋېت ھاكىمىيىتى دېھقانلارنىڭ ئۈستىگە ئېغىر سېلىق سېلىۋاتقانلىقى» توغرۇلۇق، «ئەگەر سوۋېت ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرمىغاندا، ئۇزۇل ـ كېسىل خانە ۋەيرانچىلىقنىڭ يېتىپ كېلىدىغانلىقى مۇقەررەر ئىكەنلىكى» توغرۇلۇق سۆزلىشەتتى. فومىن كاپارىنەك ئۇنچىلىك ساۋاتلىق ۋە راۋان سۆزلىيەلمەسمۇ، ئەمما بىر قەدەر مۇپەسسەل ۋە كازاكلارغا چۈشىنىشلىك تىل بىلەن سۆزلەيتتى. ئۇ سۆزىنى ئادەتتە ئاللىقاچان يادلىۋالغان بىرنەچچە جۈملىلەر بىلەن: «بىز بۇگۈندىن باشلاپ سىزلەرنى ئوزۇق ـ تۈلۈك سېلىقىدىن ئازاد قىلىمىز. بۇندىن كېيىن ئاشلىق تاپشۇرۇۋېلىش پونكىتىغا ھەرگىز ئاشلىق ئاپارمايلا. ھارامتاماق كوممۇنىستلارنى بېقىشنى توختىتىدىغان ۋاقىت كەلدى. ئۇلار سىلەرنىڭ ئاش ـ نېنىڭلار بىلەن سەمرەپ بولدى، ئەمما بۇ يات يۇرتلۇقلارنىڭ كۈنى تۈگىدى. سىلەر ـ ئەركىن ئادەمسىلەر! قورالىنىڭلار ۋە بىزنىڭ ھاكىمىيەتنى قوللايلا! كازاكلار، ئۇررا!» ـ دېگەن گەپلەر بىلەن تۈگىتەتتى.

كازاكلار يەرگە قاردىۋېلىپ، فاپىقىنى تۈرگەن پېتى ئۇنچىقمايتتى، ئەمما ئۇلارنىڭ ئورنىغا ئايالار تىلغا ئەرك بېرەتتى. ئايالارنىڭ زىج تىقىلىشىپ تۇرغان قاتارلىرىدىن زەھەرلىك سوئاللار ۋە ۋارقىراشلار ياغاتتى:

ـ سېنىڭ ھاكىمىيىتىڭ ياخشى ئىكەن، ئۇنداق بولسا سەن بىزگە سوپۇن ئەكەلدىڭمۇ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى

ـــ سېنىڭ ھاكىمىيىتىڭ نەدە، سەن ئۇنى ئېگەرنىڭ ئارقىسىغا غاجۇغلاپ، ئېلىپ يۈرەمسەن؟

ـــ سىلەر كىمنىڭ ئاش ـ نېنى بىلەن قورساق بېقىۋاتىسىلەر؟

ـــ بەلكى، ھازىر ئۆيۈمۈ ئۆڭي يۈرۈپ تىلەمچىلىك قىلىۋاتقانسىلەر؟

ـــ ئۇلارنىڭ قىلىچى بار، سوراپ تۇرماستىنلا توخۇلارنىڭ بېشىنى كېسىشكە باشلايدۇ!

ـــ ئاشلىق ئاپارماڭلار ـــ دېگىنىڭ قانداق گەپ؟ بۇگۈن سىلەر بۇ يەردە، ئەتىلىككە سىلەرنى ئىت بىلەن ئىزدەپمۇ تاپقىلى بولمايدۇ، ئۇ چاغدا جاۋابكارلىق بىزگە چۈشمەمدۇ؟

ـــ بىز ئەرلىرىمىزنى سىلەرگە قوشۇپ قويمايمىز! ئۆزۈڭلار سوقۇشۇڭلار!

ئۇرۇش يىللىرىدا ھەممە نەرسىدىن كۆڭلى قېلىپ باغرى تاش بولۇپ قالغان، يېڭى ئۇرۇشتىن قورققان ۋە ئۆز ئەرلىرىگە جان ـ جەھلى بىلەن يېپىشقان ئاياللار يەنە باشقا نۇرغۇن دەھشەتلىك تىللارنى ياغدۇراتتى.

ئومىن ئۇلارنىڭ ئىزا ـ ئاھانەتلىرىگە سوغۇققانلىق بىلەن قۇلاق سالاتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ نېمىشقا بۇنداق ۋارقىرايدىغانلىقىنى ياخشى بىلەتتى. ئۇ جىم بولۇشنى كۈتكەنىدىن كېيىن، ئېپىنى تېپىپ كازاكلارغا يەنە مۇراجىئەت قىلاتتى. بۇ چاغدا كازاكلار قىسقا ۋە پۇختىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇراتتى:

ـــ بىزنى قىستىما، يولداش ئومىن، بىز ئۇرۇش قىلىپ بۇرنى ـ قۇلىقىمىزغىچە تويغانىمىز.

ـــ بىز 19 ـ يىلى قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆرگەن!

ـــ قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە قورالىمىزمۇ يوق، قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە ھېچقانداق سەۋەبىمۇ يوق! ھازىرچە ئېيتىپ ياجمۇ يوق.

ـــ ھازىر يەرگە ئۇرۇق چاچىدىغان ۋاقىت يېتىپ كېلىۋاتىدۇ، ئۇرۇش قىلىشقا چولىمىز يوق.

بىر كۈنى ئارقا قاتاردا تۇرغانلاردىن بىرى ۋارقىرىدى:

ـــ ھازىر تىنىچ شۇنچە شېرىن! بىز 1919 - يىلى قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن چاغدا سەن نەدە قالغانىدىڭ؟ بۇ ئەقىل كاللاڭغا بەك كېچىكىپ كىرىپتۇ، فومىن!

گرىگورىي فومىننىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كۆردى، ئەمما شۇنداق بولسىمۇ ئېغىر - بېسىقلىق قىلىپ، ھېچنېمە دەپ جاۋاب قايتۇرمىدى.

دەسلەپكى ھەپتىدە فومىن مەجلىسلەردە كازاكلارنىڭ ئېتىرازلىرىغا خېلىلا چىداملىق بىلەن قۇلاق سېلىپ تۇردى، ئۇنى قوللاشتىن باش تارتىپ، قىسقا - قىسقا رەددىيە بېرىپ تۇرسىمۇ، ئۇمۇمەن بىر نەرسە دېمىدى؛ ھەتتا خوتۇنلارنىڭ ۋارقىراش - جارقىراش، تىللاشلىرىمۇ ئۇنىڭ كەيپىنى بۇزالمىدى. «ھېچ گەپ يوق، كۆندۈرۈۋالىمىز ئۇلارنى!» ـــ دېدى ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ. ئەمما كازاك ئاھالىسىنىڭ ئاساسىي كۆپچىلىكى ئۇنىڭغا قارشى سەلبىي مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، ئۇ مەجلىسلەردە سۆزگە چىقىۋچىلارغا بولغان مۇئامىلىسىنى چوڑىتىلا ئۆزگەرتتى. ئۇ ئاتتىن چۈشمەي، ئانچىلىك يالۋۇرۇپمۇ كەتمەي، دوق - پوپوزا بىلەن سۆزلەيدىغان بولدى، لېكىن شۇنداق بولسىمۇ نەتىجىسى ئاۋۋالقىدەك ئۆز پېتىچە قېلىۋەردى: ماڭا ئارقا تەرەپ بولىدۇ دەپ ئويلىغان كازاكلار ئۇنىڭ نۇتقىغا

www.uyghurkitap.com

ئۇنچىقماستىن قۇلاق سېلىپ، يەنىلا ئۇنچىقماستىن ئاستا تارقىلىشقا باشلايتتى.

يېزىلارنىڭ بىرىدە ئۇ نۇتۇق سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن بىر كازاك ئايال ئۇنىڭ سۆزىگە جاۋابەن سۆزگە چىقتى. ئېگىز بويلۇق، بەستىلىك، كەڭ يەلكىلىك بۇ تۇل ئايال ئەركىشىنىڭكىدەك يوغان ئاۋاز بىلەن، ئەركىشىدەك قوللىرىنى قاتتىق شىلتىپ سۆزلىدى. ئايالنىڭ چېچەك ئىزلىرى قالغان يالپاق يۈزىدە غەزەپ ئارىلاش قەتئىي جاسارەت نامايان ئىدى، بۇرتۇپ چىققان قېلىن كالپۇكلىرى ھەر دائىم نەپرەتلىك ئىستىھزا بىلەن قىيسىيىپ، كۈلۈمسىرەيتتى. ئۇ ئېگەرنىڭ ئۈستىدە تاشتەك قېتىپ تۇرغان قومنى تەرەپنى دومباق قىزىل قولى بىلەن نوقۇپ كۆرسىتىپ، زەھەرلىك سۆزلەرنى ئۇنىڭ يۈزىگە گويا تۈكۈرگەندەك ياغدۇراتتى:

ــ سەن بۇ يەردە نېمە پىتنە ـ ئىغۋا تۇغدۇرىسەن؟ بىزنىڭ كازاكلارنى سەن نەگە ئىتتەرمەكچىسەن، قايسى يارنىڭ ئىچىگە غۇلاتماقچى؟ بۇ لەنىتى ئۇرۇشنىڭ بىز ئايالالارنى تۇل قىلىپ قويغانلىقى ئاز بولۇپ قالدىمۇ؟ بالىلارنى يېتىم قىلىپ قويغانلىقى ئاز بولۇپ قالدىمۇ؟ بىزنىڭ بېشىمىزغا يېگى مۇسىبەت، بالا ـ قازانى چىللىماقچىمۇ سەن؟ زۇبېژنىي يېزىسىدىن پەيدا بولغان بۇ قانداق نىجاتچى پادىشاھ؟ سەن ئۆز ئۆيۈڭنى تەرتىپكە سال، ۋەيرانچىلىقنى تۈگەت، ئۇندىن كېيىن بىزگە قانداق تۇرمۇش كەچۈرۈشنى، قانداق ھاكىمىيەتنى قوبۇل قىلىشنى، قانداق ھاكىمىيەتنى كىمرەك قىلماسلىقنى ئۆگەتسەكمۇ بولىدۇ! ھەقىقەتنى ئېيتقاندا، ئۆز ئۆيۈڭدە خوتۇنۇڭ بويۇنتۇرۇقتىن قۇتۇلماي كېلىۋاتىدۇ. بۇنى ئېنىق بىلىمىز! سەن بۇرۇتىڭنى ھۆرپەيتىپ، ئاتقا مىنىپ قاتراپ، خەلقنى قايمۇقتۇرۇپ يۈرىسەن. ئۆز ئىگىلىكىڭگە قاراپ باققىنا، ئەگەر

ئۆيۈڭنى شامال يۆلەپ تۇرمىغان بولسا، ئالىلىقاچان ئۆرۈلۈپ چۈشكەن بولاتتى. بىزگە ئۇستاز تېپىلىپ قالدى تېخى! نېمىشقا ئۇنچىقمايسەن، سېرىق مايمۇن ياكى مەن يالغان سۆزلەۋاتامدىمەن؟

خالايىق ئىچىدە ئاستا كۈلكە كۆتۈرۈلۈپ، شامالدەك شۇبرلىدى ـ دە، جىمىپ قالدى. فومىن ئېگەرنىك لوكىكسىدا تۇرغان سول قولى بىلەن تىزگىننى ئاستا يىغدى، چىرايى غەزەپتىن قارىيىپ كەتتى، ئەمما ئۇ ئۇنچىقمىدى، بىراق كاللىسىدا بۇ ئوسال ھالەتتىن ئۆز ئىززىتى بىلەن قۇتۇلۇشنىك يولىنى ئىزدەيتتى.

ـــ سېنىڭ بۇ قوللاڭلار دەپ جار سالغىنىڭ قانداق ھاكىمىيەت؟ ـــ دەرغەزەپ بولغان تۇل ئايال سۆزىنى قەيسەرلىك بىلەن داۋاملاشتۇردى.

ئايال ئىككى بېقىنىغا قولىنى تىرەپ، كەڭ ساغرىسىنى لىكىلدىتىپ، ئاستا فومىن تەرەپكە ماڭدى. ئالدىدىكى كازاكلار كۈلكىسىنى يوشۇرۇپ، كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرىنى پەسكە تىكىپ يول ئېچىپ بەردى. ئۇلار گويا ئۇسسۇل ئويناش ئۈچۈن سورۇن ھازىرلىغاندەك بىر ـ بىرىنى ئىتتىرىشىپ چەتلىشىپ تۇردى...

ـــ سېنىڭ ھاكىمىيىتىڭ سەنسىز زېمىندا ئايىغ بېسىپ تۇرالمايدۇ، ـــ دېدى تۇل ئايال يوغان ئاۋاز بىلەن، ـــ ئۇ ئارقاڭدىن سۆرۈلۈپلا يۈرىدۇ، بىر جايدا بىر سائەتتىن ئوشۇق ياشىيالمايدۇ! «بۇگۈن ئات ئۈستىدە يۈرسەن سۇۋارە، ئەتە پاتقاقتىن چىقالمايسەن بىچارە» ـــ سەن مانا شۇنداق ئادەم-سەن، سېنىڭ ھاكىمىيىتىڭمۇ خۇددى شۇنداق!

فومىن ئاتنىڭ بېقىنىنى ئۆتۈكى بىلەن قاتتىق سوقتاپ، ئۇنى خالايىقنىڭ ئىچىگە تۈرتۈپ ئەكىردى. خەلق تەرەپ ـ

www.uyghurkitap.com

تەرەپكە ئۆزىنى قاچۇردى. كەڭ سورۇندا پەقەت تۆل ئايال يالغۇزلا قالدى. ئۇ تۇرلۇك ـ تۈمەن ئىشلارنى كۆرگەن ئايال ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ فومىن مىنگەن ئاتنىڭ ھەجايغان چىشلىرىغا، فومىننىڭ غەزەپتىن ئاپئاق تاتىرىپ كەتكەن چىراي-يىغا خاتىرجەم قاراپ تۇرۇۋەردى.

فومىن ئايالنىڭ ئۈستىگە ئېتىنى باستۇرۇپ كېلىپ قامچىسىنى ئېگىز كۆتۈردى.

ـ ئاغزىڭنى يۇم، چوقۇر ئالۋاستى!... سەن بۇ يەردە نېمە تەشۋىقات تارقىتىسەن؟!

چىشلىرى ھەجىيىپ، يۈقىرى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان ئاتنىڭ تۇمشۇقى جەسۇر كازاك ئايالنىڭ توپىتوغرا بېشى ئۈستىگە تاقىلىپلا تۇردى. بىر كومزەك يېشىل كۆپۈك ئاتنىڭ جاۋغىيىدىن ئۆزۈلۈپ، ئايالنىڭ قارا رومىلىغا، رومالدىن ئېقىپ يۈزگە چۈشتى. ئايال كۆپۈكنى قولى بىلەن قېقىپ چۈشۈرۈۋېتىپ، ئارقىسىغا بىر قەدەم چېكىندى.

ـ سەن سۆزلىسەڭ بولمىدىكەن، بىز سۆزلىسەك بولامىدىكەن؟ ـ دەپ ۋارقىرىدى ئۇ قەھر ـ غەزەپتىن پارقىراپ كەتكەن يۈمىلاق كۆزلىرىنى فومىنغا قاداپ.

فومىن ئايالنى ئۇرالمىدى. قامچىسى بىلەن پوپوزا قىلىپ، ۋارقىراشقا باشلىدى:

ـ بولشېۋىك مەرەز! ۋۇجۇدۇڭدىن ئەخمەقلىقنى سۈرۈپ چىقىرىمەن! ئېتىكىڭنى تۇرگۈزۈپ قويۇپ، مىلتىقىنىڭ سۈمبىسى بىلەن ئۇرغۇزىمەن، مانا شۇ چاغدىلا ئەقلىڭنى تاپسەن!

ئايال يەنە ئىككى قەدەم ئارقىغا چېكىندى ـ دە، كۆتۈلمىگەندە فومىنغا ئارقىسىنى قىلىپ، بېشى يەرگە تەگكۈدەك ئېگىشىپ، يوپكىسىنىڭ ئېتىكىنى كۆتۈردى.

ـ سەن مۇنۇنى كۆرمىگەنمىدىڭ، نان قېپى قەھ-

ردمان؟ — دېدى ئۇ ئاجايىپ چاقچاقلىق بىلەن قەددىنى رۇسلاپ، ئاندىن يۈزىنى يەنە فومىنغا بۇرىدى، — مېنىمۇ؟ مېنى ئۇرغۇزامسەن؟! قايسى يۈزۈڭ بىلەن مېنى ئۇرغۇزىسەن!...

فومىن دەرغەزەپ بولۇپ، يەرگە بىرنى تۈكۈردى - دە، سەنتۈرۈلۈپ كەتكەن ئېتىنى توختىتىۋېلىپ، تىزگىنىنى تارتتى.

— ئاغزىڭنى يۇم، قىسىر بايتال! مەندە گۆش كۆپ دەپ خۇشال بولۇۋاتامسەن؟ — دېدى ئۇ گۈركىرەپ، شۇنىڭ بىلەن يۈزىدىكى سۈرلۈك ئىپادىنى ساقلاپ قېلىشقا بېھۇدە ئۇرۇنۇپ، ئېتىنىڭ بېشىنى بۇرىدى.

كۈلكىسىنى ئاران - ئاران بېسىپ تۇرغان خالايىق قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتى. فومىنچىلارنىڭ بىرى ئۆز كومپانىدىرىنىڭ رەسۋا بولغان ئابرويىنى قايتا تىكلىمەكچى بولۇپ، تۈل ئايالنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، مىلتىقىنىڭ پاينىكىنى تەڭلىدى، ئەمما ئۇنىڭدىن بويى ئىككى غېرىچ ئېگىز زەبەردەس بىر كازاك كەڭ يەلكىسى بىلەن ئايالنى توسۇۋېلىپ، ئارىغا چۈشتى - دە، پەس ئاۋاز بىلەن مەنىلىك قىلىپ:

— ئۇنىڭغا تەگمە! — دېدى.

يېزىلىقلاردىن يەنە ئۈچ كىشى تېز يېتىپ كېلىپ، تۈل ئايالنى كەينىگە ئىتتىرىپ، نېرىغا ئاپىرىۋەتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كوكۇلا چاچ ياشراق بىرى فومىنچىغا پىچىرلىدى:

— خۇش، نېمىشقا قورال تەڭلەيسەن؟ ئايال كىشىنى ئۇرۇش ئوڭاي ئىش، سەن باتۇرلۇقۇڭنى ئاۋۇ دۆڭنىڭ ئۈستىدە كۆرسەت، ھويلىنىڭ ئىچىدە بىز ھەممىمىز باتۇر...

فومىن ئېتىنى ئاستا ماڭغۇزۇپ، قاشانىڭ قېشىغا بېرىپ، تۇزەڭگىدىن سەل كۆتۈرۈلدى.

— كازاكلار ياخشىراق ئويلاپ كۆرۈڭلار! — دەپ ۋار-

قىردى ئۇ ئاستا تارقىلىۋاتقان خالايىققا قاراپ، ــ ھازىر ياخشىلىقچە ئۆتۈنۈپ سورايمىز، بىر ھەپتىدىن كېيىن قايتىپ كېلىمىز، ئۇ چاغدا گەپ باشقىچە بولىدۇ!

ئۇ نېمىشقىدۇر خۇش خۇي، كۆڭلى كۆتۈرەڭگۈ ھالەتكە كەلدى. كۈلۈپ قويۇپ، بىر ئورۇندا ئويناقشىپ تۇرغان ئاتنىڭ بېشىنى تارتىپ تۇرۇپ ۋارقىردى:

ــ بىز قورقاقلاردىن ئەمەسمىز! بىزنى مۇنۇ خوتۇنلار بىلەن... (بىرنەچچە ئەدەبسىز سۆزلەرنى قىستۇردى) قورقۇتالماىسىلەر! بىز تالاي چوقۇر، ئاقساق ــ چولاقلارنى كۆرگەن! بىز يەنە كېلىمىز، ئەگەر بىزنىڭ ئەتىرىتىمىزگە ھېچكىم ئۆز ئىختىيارى بىلەن يېزىلمىسا ــ ئۇ چاغدا ھەممە ياش كازاكلارنى مەجبۇرى سەپەرۋەر قىلىمىز. بۇنى بىلىپ قويۇڭلار! سىلەرنى سىيلاپ، سىيپىلاپ، كۆزۈڭلارغا قاراپ تۇرۇشقا ۋاقتىمىز يوق!

سۆزگە قۇلاق سېلىپ، بىر مىنۇت توختاپ تۇرغان خالايىقنىڭ ئىچىدە كۈلكە ۋە گۇدۇڭ ــ گۇدۇڭ پاراڭ ئاڭلاندى. فومىن تېخىچە ھەجىيىپ:

ــ ئاتا ــ قا مىنىڭلار! ــ دەپ كوماندا بەردى.

كۈلكىسىنى تېشىغا چىقىرالماي، قىزىرىپ كەتكەن گرىگورىي ئۆز ۋەزىۋىتىنىڭ قېشىغا ئات چاپتۇرۇپ كەتتى.

فومىنىڭ ئەترىتى پاتقاق يولدا قاتار سوزۇلۇشۇپ، ئىدىرنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغاندىن كېيىن سوغۇق مۇئامىلىدە بولغان يېزىنىڭ كۆزىدىن غايىب بولدى، گرىگورىي ھامان ئاندا ــ ساندا كۈلۈپ قويۇپ: بىز كازاكلار نېمىدېگەن خۇش خۇي، قورسىقى كەڭ خەلق. بىزدە قايغۇ ــ ھەسرەتتىن كۆرە، چاقچاق كۆپرەك ئورۇن ئالغان، خۇدا مۇنداق بولۇشنى كۆرسەتمىسۇنكى، ئەگەر ھەممە ئىشنى جىددىيلىك بىلەن چىنغا

ئالىدىغان بولساق، ئۇ چاغدا مۇنداق هاياتتا ئالىلىقاچان ئېسىلىپ، ئۆلۈۋېلىشقا تىرىشىۋاتقان بولاتتى! دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭدىكى شادىمانلىق ئۇزاققىچە كەتمىدى، پەقەت دەم ئېلىشقا توختىغان چاغدا ئۇ كازاكلارنىڭ قوزغىتىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەسلىكى توغرۇلۇق ۋە قوماندانلىق سۈيقەستى مۇقەررەرلىكى توغرۇلۇق خىيال سۈرۈپ غەم - ئەندىشىگە پاتتى.

13

باهار كەلدى. ئاپتاپ بارغانسېرى كۈچلۈكرەك قىزىتىشقا باشلىدى. جەنۇبتىكى ئېدىرلارنىڭ يان باغرىدا قار ئېرىپ بولغانلىقتىن، بۇلتۇرقى ئوت - چۆپ ئېچىلىپ، سېرىق تۈسكە كىرگەن يەرلەرنىڭ ئۈستىنى چۈش ۋاقتىدا سۈپسۈزۈك بىتەپشە رەڭ هور قاپلايتتى. دۆڭلۈكلەرنىڭ ئۈستىدە، قورغان جايلاشقان تۆپىلىكلەردە سېغىز تۈپراق قوينىدا بىنا بولغان تەبىئىي تاشلارنىڭ ئاستىدىن سۈتلۈك ئوتنىڭ قىلتىرىقتەك بىخ سۈرۈپ چىققان دەسلەپكى ئاچ يېشىل ئۈندۈرمىلىرى پەيدا بولدى. شۇدىگەرلەر يالىڭاچلاندى. قاغا - قۇزغۇنلار قاقاسلىشىپ قالغان قىشلىق يوللاردىن خاماڭا، قار سۈيى باسقان كۆزلۈك زىرائەت تېرىلغان ئېتىزلارغا كۆچتى. سايلاردا ۋە ئويمان يەرلەردە نەملىك بىلەن تويۇنغان قار كۆكۈچ تۈس ئالدى؛ ئۇ يەرلەردىن تېخىچە سوغۇق هاۋانىڭ شامىلى كېلەتتى، ئەمما جىرالاردىكى قارنىڭ ئاستىدا كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان باهار جىلغىلىرى قوڭغۇراقتەك جىرىڭلاپ، كۈي - ناۋا باشلىۋەتكەندى، شالاڭ ئورمانلاردا تېرەكلەرنىڭ غوللىرى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

خوددى ئەتىيازدىكىدەك خېلىلا يېشىل تۈسكە كىردى.

ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ۋاقتى يېقىنلىشىپ قالدى، فومىن باندىسى كۈندىن - كۈنگە ئازىيىشقا باشلىدى. ھەر بىر قونغان يەردە ئەتىسى ئەتىگەن بىر - ئىككى ئادەم كەم چىقاتتى، بىر كۈنى بىر يولى يېرىم ئۇزۇتقا يېقىن ئادەم يوقلىپ كەتتى: سەككىز ئادەم ئات ۋە قورال - جابدۇقلىرى بىلەن ۋېشېنسكايا‌غا تەسلىم بولۇش ئۈچۈن راۋان بولغان. يەر ھەيدەيدىغان ۋە ئورۇق چاچىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالغانىدى. يەر ئۆزىگە چاقىراتتى، ئىش - ئەمگەككە جەلىپ قىلاتتى، شۇڭا نۇرغۇنلىغان فومىنچىلار كۆرەشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىگە كۆزى يەتكەندىن كېيىن باندىدىن يوشۇرۇنچە كېتىپ، ئۆيلىرىگە تارقىلىشتى. قايتىپ كېتىشكە بولمايدىغان، كەچۈرۈم قىلىشتىن ئۈمىدى يوق، سوۋېت ھاكىمىيىتى ئالدىدا گۇناھى تاغدەك ئېغىر ياۋۇز نىيەتلىك ئادەملەرلا قېپقالدى.

ئاپرېلنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرىگە كەلگەندە فومىنىڭ باندىسىدا قالغان ئاتلىق ئەسكەر 86 دىن ئاشمايتتى. گرىگورىيەۋ باندىسىنىڭ ئىچىدە قالدى. ئۇنىڭدا ئۆيىگە قايتىشقا جاسارىتى يوق ئىدى، فومىن ئىشىنىڭ ئۇتۇلغانلىقىغا، قاچاندا بولمىسۇن بۇ باندىنىڭ بىتچىت بولىدىغانلىقىغا ئۇ قەتئىي ئىشەنگەنىدى، ئۇ قىزىل ئارمىيىنىڭ مەلۇم بىر مۇنتىزم ئاتلىق قىسمى دەسلەپكى جەددىي توقۇنۇشتىلا ئۇلارنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ تاشلايدىغانلىقىنىمۇ ياخشى بىلەتتى. شۇنداق بولۇپ تۇرۇقلۇق ئۇ ئۆز كۆڭلىدە يازغىچە كۈن ئۆتكۈزۈپ تۇرۇپ، ياز كەلگەندە باندىنىڭ بىر جۈپ ئېتى ياخشى ئېتىنى تاللىۋېلىپ، كېچىدە تارىسكىغا بېرىشنى، ئۇ يەردىن ئاكسىنىيىنى ئېلىپ، جەنۇبقا كېتىشنى ئۈمىد قىلىپ، فومىنىڭ قولچومىقى بولۇپ قېپقالدى. دونىڭ دالاسى — كەڭ، يېرى بىپايان، ئۇنىڭدا كىشى ماڭمىغان

يوللار كۆپ؛ يازدا هەممە يـوللار ئوچۇق، هەممە يەردىن پـاناھ جاي تەپىش مۇمكىن... ئاتلارنى بـىر يەرگە تاشلاپ قويۇپ، ئاكسىنيە بىلەن بىللە پىيادە كۆبانغا، تاغنىڭ ئېتىكىگە ئۆتۈپ كېتىدۇ ـ دە، ئۆز يۇرتىدىن يىراق بىر يەردە ئۆزىنىڭ سەرگەردانلىق يىللىرىنى باشتىن كەچۈردۇ. ئۇنىڭ ئوي ـ پىكرى مانا شۇنداق. ئۇنىڭغا باشقا چىقىش يولى يوقتەك كۆرۈنەتتى.

فومىن كاپارىنىڭ مەسلىھىتى بويىچە مۇز كۆچۈش ئالدىدا دونىنىڭ سول قىرغىقىغا ئۆتۈۋېلىش قارارىغا كەلدى. ئۇ زۆرۈر تەپسىلغاندا خوپىر ئوكروگىغا چېگىرىداش بولغان ئورمان كۆپ يەرگە بېرىۋېلىپ، قىزىل ئارمىيىنىڭ قوغلاشلىرىدىن قۇتۇلۇپ قالىمەن دېگەن ئۈمىدتە بولدى.

باسمىچىلار بىلىقچى يېزىسىدىن يۇقىرىراقتا دونىدىن ئۆتتى. دەريانىڭ بەزى تېز ئاقىدىغان يەرلىرىدە مۇزلارنى سۇ ئاللىقاچان ئاققۇزۇپ كەتكەنىدى. ئاپرېل قۇياشىنىڭ يارقىن نۇرى ئاستىدا سۇ كۈمۈشتەك پارقىرايتتى، ئەمما قىشلىق يول بار يەردىكى مۇز بىر گەز قېلىنلىقتا ئېگىز بولۇپ، دون بۇزۇلماي ئۆز پېتى تۇراتتى، ئۇلار شۇ يەرنىڭ بىر چېتىگە قاشانى قومۇرۇپ ئەكىلىپ باستى ـ دە، ئاتلارنى يېتىلەپ، بىر ـ بىردىن ئۆتكۈزدى، ئاندىن دونىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە دەرھال سەپكە تىزىلدى ـ دە، ئالدى تەرەپكە رازۋېتكا ئەترىتى ئەۋەتىپ، يېلانسكايا تەرەپكە قاراپ كېتىشتى.

بىركۈن ئۆتكەچ گرىگورىيغا بىر يېزىلىق سىگار كۆز چال چۇماكوف يولۇقۇپ قالدى، بۇ ئادەم گرەزنوۋىسكى يېزىسىدىكى تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە كېتىۋېتىپ، يېزىغا يېقىن بىر يەردە باندا بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانىدى. گرىگورىي چالنى يولنىڭ بىر چېتىگە ئاپىرىپ:

ـــ بوۋا، مېنىڭ باللىرىم سالامەتمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.

www.uyghurkitap.com
كتاب نور يكتى

ـــ خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ، گرىگورىي پانتىلىيۇچ، ئېسەن ـ ئامان، ساق تۇرۇۋاتىدۇ.

ـــ بوۋا، ساڭا چوڭ بىر ئىلتماسىم بار: يېزىغا قايتىپ بارغاندا بالىلىرىمغا ۋە سىڭلىم يېۋدوكىيە پانتىلېيۇناغا مېنىڭ سەھەنشىلىق سالىممنى يەتكۈز، پروخور زىكوفقا سالام ئېيت، ئاكسىنىيە ئاستاخوۋاغا ئېيتىپ قوي: مېنى كۈتۈپ تۇرسۇن، مەن تېز ئارىدا قايتىپ بارىمەن، مېنى كۆرگەنلىكىڭنى ئۇلاردىن باشقا ھېچكىمگە ئېيتما، ماقۇلمۇ؟

ـــ دېگىنىڭنى قىلىمەن، ئەزىزىم، سەن دېگەندەك قىلىمەن! شۇبھىلەنمە، مەن ھەممىسىنى تولۇق يەتكۈزىمەن.

ـــ يېزىدا نېمە يېڭىلىق بار؟

ـــ ھېچقانداق يېڭىلىق يوق، ھەممە ئىش ئاۋۋالقىدەك.

ـــ كوشۇۋي ھېلىمۇ رەئىسمۇ؟

ـــ ھەئە، ئاشۇ رەئىس،

ـــ مېنىڭ ئۆيۈ ئېچىنى خاپا قىلمايدىغاندۇ؟

ـــ بۇ توغرۇلۇق ھېچ گەپ ئاڭلىمىدىم، بەلكى ھېچكىمگە تەگمىسە كېرەك، ئۇلارغا نېمە ئۈچۈن تېگىتتى؟ ئۇلار سەن ئۈچۈن جاۋابكار ئەمەس ـ دە...

ـــ يېزىدىكىلەر مەن توغرۇلۇق نېمە دېيىشۋاتىدۇ؟

چال بۇرنىنى قاقتى، بويىنىغا ئورىغان قىزىل ياغلىقى بىلەن ساقال ـ بۇرۇتىنى ئۇزاققىچە ئېرتتى. ئاندىن سۆزنى چەتلەشتىپ جاۋاب بەردى:

ـــ ئۇلارنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىنى خۇدا بىلىدۇ... ھەركىم ئۆزى بىلگىنىنى بىلجىرلايدۇ. سوۋېت ھاكىمىيىتى بىلەن پات ـ ئارىدا يارىشىپ قالامسىلەر؟

گرىگورىي ئۇنىڭغا نېمىدەپ جاۋاب بېرەلمىسۇن؟ بۇ ئالغا ئىلگىرىلەپ كەتكەن ئەترەتنىڭ ئارقىسىدىن يېتىشۋېلىشقا ئىنتىل

گەن ئېتنى توختىتۇپلىپ، كۆلۈمسىرەپ قويدى:

— بىلمەيمەن، ئاتا، ھازىرچە ھېچنېمە مەلۇم ئەمەس.

— مەلۇم ئەمەسلىكى قانداق گەپ؟ چېركەسلەر بىلەن ئۇرۇشتۇق، تۈركلەر بىلەن ئۇرۇشتۇق، شۇنداقتىمۇ سۈلھ تۈزگەندۇق، ئەمما سىلەرنىڭ ھەممىڭلار ئۆز كىشىلىرىمىز، شۇنداق تۇرۇقلۇق، ئۆزئارا بىر پىكىرگە كېلەلمىسەڭلار قانداق بولغىنى... بۇ ياخشى ئەمەس، گرىگورىي پانتېلىيېۋىچ، ھەق سۆز، ياخشى ئەمەس! خۇداۋەندەكىرىم ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، ئۇ بۇ ئىشىكلار ئۈچۈن ھەممەڭلارنى كەچۈرمەيدۇ، مېنىڭ سۆزۈمنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت! قارىغىنا، بۇ ئەقىلغە سىغمايدىغان ئىشقۇ: رۇسلار، ئۆزىمىزنىڭ پراۋوسلاۋ كىشىلىرىمىز بىر - بىرى بىلەن ياقىلاشسۇن، يەنە كېلىپ ھېچ توختايدىغاندەك ئەمەس. كاشكى ئازراق ئۇرۇشسىمۇ بىرگەپ، ئەمما ئۇلارنىڭ سوقۇشۇشقا كىرىشكەنلىكىگە تۆت يىل بولۇپ قالدى. مەن قېرىلارغا خاس ئەقىل - پاراسىتىم بىلەن شۇنى ئېيتىپ قويايكى، بۇنىڭغا خاتىمە بېرىش ۋاقتى كەلدى!

گرىگورىي چال بىلەن خوشلاشتى - دە، ئۆز ۋىزۋوتىغا يېتىشۈپلىش ئۈچۈن ئېتنى تېز چاپتۇرۇپ كەتتى. چۈماكوف ھاسىسىغا تايىنىپ، ياشاڭغىرىغان كۆزلىرىنىڭ چاپقىنى يېڭى بىلەن ئېرتىپ ئۇزاققىچە تۇردى. ئۇ تاق بولسىمۇ، ئەمما ئۆتكۈر بىر كۆزى بىلەن گرىگورىيېنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدى، ئۇنىڭ ئاتقا يېگىنىتەك ئولتۇرۇشىغا زوقلىنىپ، ئاستا پىچىرلىدى:

— ئەزىمەت كازاك! ھەممىدە ئۆتكۈر، قىلىقلىرى چاققان، ئەمما ئازغۇن... ئۆز يولىدىن ئاداشقان! قائىدە بويىچە ئېيتقاندا، ئۇ چېركەسلەر بىلەن ئۇرۇشقان بولسا، باشقا گەپ ئىدى، ئەمما ئۇ نېمىنى ئويلاپ بۇنداق قىلىپ يۈرىدىكىن! بۇ ھاكىمىيەت ئۈنىڭ نېمىسىگە زۆرۈر بولۇپ قالغاندۇ؟ بۇ ياش كازاكلار نېمىنى ئويلايدىغاندۇ؟ گرىشكىدىن سوراشنىڭ ھاجىتى يوق، ئۇلارنىڭ

پۈتۈن نەسلى ـ زاتى ئاشۇنداق بۇزۇق... مەرھۇم پانتىلەيمۇ ئاشۇنداق ھەر مۇقامدا يورغىلىغان ئادەم ئىدى، بوۋىسى پروكوفيمۇ ئېسىمدە تۇرۇپتۇ... ئۇمۇ بىمەززە ئىدى، ئادەم ئەمەس ئىدى... باشقا كازاكلار قانداق ئويلايدىكىن، خۇدا ئۇرسۇن، چۈشەنمەيمەن.

× ×

فومىن يېزىنى ئىشغال قىلغاندا پۈقرالار يەنى چاقىرمايدىغان بولدى. ئۇ تەشۋىقاتنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەنىدى. قول ئاستىدىكى جەڭچىلەرنى بىر ئىلاج قىلىپ تۈتۈپ تۇرىدىغان، يېگىدىن ئەسكەر ئالمايدىغان پەيت كەلگەنىدى. ئۇنىڭ چىرايى خېلىلا تۈتۈلۈپ، گەپنى ئاز قىلىدىغان بولۇپ قالدى. كۆڭلىنى ساماگون بىلەن تىنچىتىدىغان بولدى. قونۇشقا توختىغان يەرلەرنىڭ ھەممىسىدە كېچىنى غەم ـ قايغۇغا چۆمگەن ھاراقكەشلىك بىلەن ئۆتكۈزەتتى. فومىنچىلارمۇ ئۆز ئاتامانىغا قاراپ، ھاراقنا بېرىلىپ كەتتى. تەرتىپ ـ ئىنتىزام يوقالدى. بۇلاڭچىلىق كۆپەيدى. باندىنىڭ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، يوشۇرۇنۇۋالغان سوۋېت خادىملىرىنىڭ ئۆيلىرىدە قولغا چىققانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئاتىنىڭ كۆتۈرگىنىچە يۈگلەپ، ئەكىتىدىغان بولدى. نۇرغۇنلىغان جەڭچىلەرنىڭ ئاتقا ئارتىلغان يۈكى ھەددىدىن تاشقىرى چوڭايدى. بىر كۈنى گرىگورىي ئۆز ۋىزۋوتىدىكى بىر جەڭچىنىڭ بىر دانە كىيىم تىكىش ماشىنىسىنى ئالغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. بۇ جەڭچى تىزگىنىنى ئېگەرنىڭ لوككىسىغا ئىلىپ قويۇپ، ماشىنىنى سول قولتۇقىغا قىسىپ كېتىۋاتقانىكەن. گرىگورىي پەقەت قامچىسىنى ئىشقا سېلىش ئارقىلىقلا كازاكنىڭ ئولجىسىنى تاشلاتقۇزدى. شۇ كۈنى ئاخشام فومىن بىلەن گرىگورىي ئوتتۇرىسىدا كەسكىن گەپ تەگ-

شىش يۈز بەردى. يۈلارنىڭ ھەر ئىككىسى ئۆينىڭ ئىچىدە ئىدى. مەستلىكتىن پوكاندەك قىزىرىپ كەتكەن فومىن شىرەنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى. گرىگورىي ئۆينىڭ ئىچىدە چوڭ ـ چوڭ چامداپ، ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ يۈرەتتى.

ـ ئولتۇرساڭچۇ، كۆزۈمگە تىقىلىپ، توپتەك قاڭقىپ يۈرمەي، ـ دېدى فومىن غودۇڭشىپ.

گرىگورىي ئۇنىڭ سۆزىگە پىسەنت قىلماستىن، تار كازاك ئۆيىدە ئۇزاققىچە ئۇ چەتتىن بۇ چەتكە مېڭىپ يۈرۈۋەردى، بىر ھازادىن كېيىن:

ـ مېنى تويدۇرۇۋەتتى بۇ ئىش، فومىن! بۈلاڭچىلىق بىلەن ئىچەرمەنلىكنى تۈگەت! ـ دېدى.

ـ بۇگۈن يامان چۈش كۆرۈپ قالدىڭمۇ؟

ـ شۇمۇ چاقچاق بولدىمۇ... خەلق بىز توغرۇلۇق يامان گەپ قىلىشقا باشلايدۇ!

ـ ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرىسەن، باللارنى ھېچنېمە قىلالمايۋاتىمەنغۇ، ـ دېدى فومىن خالار ـ خالىماستىن.

ـ بەللى، سەن ئۆزۈڭ ھېچنېمە قىلالمايۋاتامسەن؟

ـ سەن ماڭا يول كۆرسەتمە! سېنىڭ خەلقىڭ بىر ئېغىز ياخشى گەپكە ئەرزىمەيدۇ، بىز ئاشۇ ئەبلەخلەر ئۈچۈن جاپا چېكىۋاتىمىز، ئۇلار بولسا... مەن ئۆزۈمنىلا ئويلىسام بولدى، شۇمۇ بېتەرلىك.

ـ ئۆزۈڭنىمۇ ياخشى ئويلاۋاتقىنىڭ يوق. مەست ـ مۇس تەغرەق يۈرۈپ، ئويلاشقىمۇ ۋاقتىڭ يوق. باش كۆتۈرمەي ئىچىۋاتقىنىڭغا تۆت كېچە ـ كۈندۈز بولۇپ قالدى. قالغانلارمۇ ئىچىشۋاتىدۇ. قاراۋۇلخانىدىكىلەر كېچىسىمۇ ئىچىشىدىغان بولدى. سەن نېمىنى ئويلاۋاتىسەن؟ مەست ۋاقتىمىزدا ئۈستىمىزگە بېسىپ كېلىپ، بىرەر يېزىدا بىزنى قىرىپ تاشلىسۇن دەمسەن؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى

ـــ سېنىڭچە، مۇنداق قىرغىندىن قېچىپ قۇتۇلالامدۇ؟ ـــ دېدى فومىن مىيىقىدا كۈلۈپ، ـــ قاچاندا بولمىسۇن ئۆلۈشكە توغرا كېلىدۇ. بىز ھازىر قىلىنىڭ ئۈستىدە تۇرۇۋاتىمىز... بىلەمسەن؟

ـــ ئۇنداق بولسا، ئەتىلا ئۆزىمىز ژېشېنسكاياغا بېرىپ، قول كۆتۈرەيلى: بىزنى قولغا ئېلىڭلار، بىز تەسلىم بولدۇق دەيلى.

ـــ ياق، بىز ھازىرچە تاماشا قىلىمىز...

گرىگورىي ئىككى پۇتىنى كەڭ كېرىپ شىرەنىڭ ئالدىدا توختىدى.

ـــ ئەگەر سەن تەرتىپ ئورناتمىساڭ، مۇنۇ بۇلاڭچىلىق بىلەن ھاراقكەشلىكنى تۈگەتمىسەڭ، ئۇ چاغدا مەن سەندىن بۆلۈنۈپ چىقىپ، خەلقنىڭ يېرىمىنى ئۆزۈمگە ئەگەشتۈرۈپ، ئەكىتىمەن، ـــ دېدى ئۇ پەس ئاۋاز بىلەن.

ـــ شۇنداق قىلىپ كۆر، ـــ دېدى فومىن دوق قىلغاندەك ئاۋازىنى سوزۇپ.

ـــ شۇنداق قىلىپ كۆرمىسەممۇ، ئۆز ـ ئۆزىدىن بولۇۋېرىدۇ!

ـــ سەن... سەن مېنى قورقۇتۇشنى قوي! ـــ فومىن تاپانچىنىڭ قېپىغا قولىنى ئاپاردى.

ـــ سەن تاپانچىنىڭ قېپىنى سىيلىماي تۇر، ئۇنداق بولمىغاندا، مېنىڭ قولۇم شىرەنىڭ ئۈستىدىن ساقا تېزرەك يېتىپ بارىدۇ، ـــ گرىگورىي تېز شۇ گەپنى دېدى ـ دە، رەڭگى ئۆڭۈپ، قىلىچىنى قىنىدىن يېرىمىغىچە سۇغۇردى.

فومىن قولىنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇپ ھەجايدى.

ـــ سەن نېمىشقا مەن بىلەنلا بولۇپ قالدىڭ؟ سەنسىزمۇ بېشىم قاتتىق ئاغرىپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن ئەخمىقانە سۆزلەرنى قىلىۋاتسەن. قىلىچىڭنى قىنىغا سال! سەن بىلەن چاقچاق قىلغىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ، شۇنداقمۇ؟ ئېيتقىنا، سەن

قانداق نازۇك ئادەمسەن! خۇددى 16 ياشلىق قىزدەك...

— مەن ساڭا نېمە قىلماقچىكەنلىكىمنى ئاللىقاچان ئېيتقانمەن، سەن بۇنى ئېسىڭدە مەھكەم تۇت، بىزنىڭ ئادەملىرىمىزنىڭ ھەممىسىنىڭ ساڭا ئوخشاش روھىي چۈشۈپ كەتكىنى يوق.

— بىلىمەن.

— بىل ۋە ئېسىڭدىن چىقارما! ئەتىلا بۇيرۇق بەر، ئاتقا ئارتقان يۈكلەرنى تاشلىسۇن. بىز — ئاتلىق ئەسكەرلەرمىز، يۈك توشۇيدىغان كارۋان ئەمەس. پىچاق بىلەن كەسكەندەك چورتلا كېسىپ توختاتقۇلارنىڭ ئىشىنى! ئۇلار تېخى خەلق ئۈچۈن كۆرەشكۈچىلەر دەپ ئاتىلارمىش! بۇلىغان مال ـ مۈلۈكلەرنى ئاتلارغا ئارتىشىپ، خۇددى بۇرۇنقى چاغدىكى چار بازارچى سودىگەرلەردەك يېزىلاردا سودىگەرچىلىك قىلىشىدۇ... كۆرسە كېشىنىڭ نومۇسى كېلىدۇ! مېنى قايسى شەيتان ئازدۇرۇپ، سەن خەقلەرگە ئارىلىشىپ قالدىم؟ — گرىگورىي يەرگە بىرنى تۈكۈردى — دە، قەھر ـ غەزەپتىن چىرايى ئۆڭۈپ، دېرىزە تەرەپكە بۇرۇلدى.

فومىن كۈلۈۋەتتى:

— ئاتلىق ئەسكەرلەر بىر قېتىممۇ ئۇستىمىزگە باستۇرۇپ كەلگىنى يوق. قورسىقى توق بۆرە ئاتلىقلار قوغلاپ كەلگەن چاغدا، قېچىپ كېتىۋېتىپ، يېگەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى قۇسۇشقا باشلايدۇ. خۇددى شۇنىڭدەك، بىزنى تازا قىستاپ كەلگەن بولسا، ئۇ چاغدا مېنىڭ تەييارتاپلىرىمىمۇ ئالغان نەرسىلىرىنىڭ ھەممىسىنى تاشلاپ كەتكەن بولاتتى. ھېچ ۋەقەسى يوق، مېلىخوف، بىئارام بولما، سېنىڭ دېگەنلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى ئورۇندايمەن! دۇرۇس، ئازراق روھىم چۈشكەنلىكتىن تىزگىننى قويۇۋېتىپتىمەن، ئەمما ئۇنى قايتىدىن يىغىۋالىمەن! لېكىن بۆلۈنۈپ كېتىشكە بولمايدۇ، قىمىنچىلىقنى بىللە تارتايلى.

www.uyghurkitap.com

ئۇلار پاريژنى ئاياغلاشتۇرالمىدى: ئۆي ئىگىسى ئايال ھورى چىقىپ تۇرغان بىر مىسكا شورپىنى كۆتۈرۈپ بۆلمىگە كىرىپ كەلدى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن چۇماكوف بىر توپ كازاكلارنى باشلاپ كىردى.

ھەرھالدا بۇ پاراڭ ئۆز تەسىرىنى كۆرسەتتى. ئەتىسى ئەتىگەن فومىن ئاتقا ئارتىلغان يۈكلەرنى تاشلاشقا بۇيرۇق بەردى، بۇيرۇقنىڭ ئىجراسىنى ئۆزى تەكشۈردى. يۈكلەرنى كۆزدىن كەچۈرگەندە قارشىلىق كۆرسەتكەن ۋە بۇلغان نەرسىلىرىدىن ئايرىلىشنى خالىمىغان ئەشەددىي بۇلاڭچىلاردىن بىرىنى فومىن تاپانچا بىلەن ئېتىپ تاشلىدى.

— مۇنۇ ئۆلۈمتۇكىنى ئەكېتىڭلار! — دېدى ئۇ خاتىرجەملىك بىلەن، ئۆلۈكنى پۇتى بىلەن ئىتتىرىپ، ئاندىن سەپكە يەنە كۆز يۈگۈرتۈپ، ئاۋازىنى كۆتۈردى، — يەتەر ئەمدى، سانداق ئاختۇرۇشۇڭلار، ئىتنىڭ بالىلىرى! مەن سىلەرنى بۇلاڭچىلىق قىلسۇن دەپ سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى قوزغاتقىنىم يوق! ئۆلتۈرۈلگەن داشمەننىڭ ئۇچىسىدىن ھەممە نەرسىلەرنى سالدۇرۇۋېلىشقا بولىدۇ، ئەگەر يىرگەنمىسەڭلار، كىرلىشىپ مايغا پىشقان ئىچ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋالساڭلارمۇ مەيلى. لېكىن ئۆي ئىچىگە تەگمەڭلار! بىز خوتۇنلار بىلەن جەڭگە كىرمەيمىز. كىمكى قارشىلىق كۆرسىتىدىكەن — ئاقمۇتنى ئاشۇنداق بولىدۇ!

سەپنىڭ ئىچىدە ئاستا ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئاڭلىنىپ، يەنە جىمىپ قالدى...

تەرتىپ قايتىدىن ئورنىتىلغاندەك بولدى. باندىلار ئۈچ كۈن داۋامىدا پارچە ـ پۇرات جەڭلەردە يەرلىك ئۆز ـ ئۆزىنى قوغدىغۇچى ئەترەتلەرنى يوقىتىپ، دوننىڭ سول قىرغىقىدا تېمىسقىلاپ يۈردى.

شۇمىلىنسكايا بازىرىدا كاپارىن ۋورونېژ ئۆلكىسى تېررو-

تورىيسىگە ئۆتۈپ كېتىش تەكلىپىنى بەردى. ئۇ بۇ تەكلىپنى بەرگەندە، بىز يېقىندا ئۇ يەردىكى سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن ئاھالىنىڭ سۆزىسز كەڭ قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىشىگە ئىگە بولىمىز دېگەننى دەلىل قىلىپ كۆرسەتتى، ئەمما فومىن بۇ پىكىرنى كازاكلارغا ئېلان قىلغاندا، كازاكلار بىر ئېغىزدىن: «بىز ئۆز ئوكروكىمىزدىن سىرتقا چىقمايمىز!» ــ دېيىشتى. باندىنىڭ ئاممىۋى يىغىنى ئېچىلدى. قارارنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كەلدى. تۆت كۈن جەريانىدا بۇ باندا كازانسكايادىن باشلاپ فومىنىڭ ئىزىغا چۈشۈپ قوغلاپ كېلىۋاتقان ئاتلىق گۇرۇپپا ئاچقان جەڭگە كىرىشمەستىن توختاۋسىز شەرقە قاراپ كېتىۋەردى.

ئۆز ئىزىنى يوقىتىش ئاسان ئەمەس ئىدى، چۈنكى ھەممە يەردە ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ئىشلىرى كېتىۋاتاتتى، ھەتتا دالانىڭ ئەڭ قاقاس بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىدىمۇ ئادەملەر دەۋرەپ كەتكەنىدى. ئۇلار كېچىلىرى يول يۈرەتتى، ئەمما ئەتىگىنى ئاتلىرىغا نەرسە يېگۈزۈش ئۈچۈن بىر يەرگە توختاش بىلەنلا يېقىن بىر يەردە دۈشمەننىڭ ئاتلىق رازۋېتكىسى پەيدا بولاتتى ـ دە، قول پىلىموتى بىلەن قىسقا ـ قىسقا ئوت ئاچاتتى، شۇنىڭ بىلەن فومىنچىلار يامغۇردەك يېغىۋاتقان ئوقنىڭ ئاستىدا ئاتلىرىنى ئالدىراش يۈگەنلەشكە باشلايتتى. ۋېشېنسكايانىڭ ھېلىنكوف يېزىسىنىڭ سىرتىدا فومىن بىر قېتىم ماھىرلىق بىلەن مانېۋرلىق ھەرىكەت ئېلىپ بېرىپ، دۈشمەننى ئالداپ، ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ كېتىۋالدى. فومىن ئۆز رازۋېتچىكلىرى يەتكۈزگەن خەۋەردىن بۇ ئاتلىقلار گۇرۇپپىسىنىڭ كوماندىرى يېگور ژۇراۋلېۋ ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى. ژۇراۋلېۋ بوكانوۋسكايا بازىرىدىن بولۇپ، ھەربىي ئىشنى پۈختا بىلىدىغان غەيرەتلىك كازاك ئىدى؛ يەنە شۇنى بىلىۋالدىكى، ئاتلىقلار گۇرۇپپىسىنىڭ سانى فومىنىڭ باندىسىدىن ئىككى ھەسسە

www.uyghurkitap.com

كۆپ بولۇپ، ئالته قول پىلىموتى ۋە ئۇزۇن يوللارنى باسمىغان هاردۇق يەتمىگەن يېڭى ئاتلارغا ئىگه ئىكەن. بۇ هال فومىننى جەڭدىن ئۆزىنى قاچۇرۇشقا، ئادەملىرى بىلەن ئاتلىرىغا هاردۇق ئېلىش ئىمكانىيىتىنى بېرىشكه، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىمكانىيەت يار بەرگەن شارائىتتا، ئوچۇق جەڭگه كىرمەي، تۈيۇقسىز هۇجۇم قىلىپ، گۈرۈپپىنى بىر قۇر توزغىتىپ، شۇ ئارقىلىق داۋاملىق قوغلاشلاردىن قۇتۇلۇپ كېتىشكه مەجبۇر قىلدى. ئۇ تېخى دۇشمەنلەردىن پىلىموتلارنى ۋە مىلتىق ئوقلىرىنى قولغا چۈشۈرۈپ، هالىنى ياخشىلۇپلىشىنمۇ ئويلايتتى، ئەمما ئۇنىڭ پىلانى ئەمەلگه ئاشمىدى. گرىگورىي ئەتسىرەپ يۈرگەن بىر ۋەقه 18 - ئاپرېلدا سىلاشتۇسكايادىكى ئەمەنزارلىقنىڭ ياقىسىدا يۈز بەردى. شۇ ۋەقەدىن بىر كۈن بۇرۇن فومىن ۋە ئۇنىڭ نۇرغۇنلىغان جەڭچىلىرى سۋەستانوق يېزىسىدا هەددىدىن تاشقىرى كۆپ ئىچىشىپ، يېزىدىن سەھەردە يولغا چىقىشقانىدى. كېچىسى دېيەرلىك هېچكىم ئۇخلىمىغانىدى، شۇڭا كۆپچىلىكى ئەمدىلىكته ئاتنىڭ ئۈستىده ئۇخلاپ كېلىۋاتاتتى. ئەتىگەن سائەت توققۇزدا باندا ئۇزۇگىن يېزىسىنىڭ يېقىن بىر يېرىده دەم ئېلىشقا توختىدى. فومىن قارارۇۋل ساقچىلىرىنى چىقىرىپ، ئاتلارغا سۇلۇ بېرىشكه بۇيرۇق قىلدى.

شەرقتىن شىددەتلىك شامال چىقىۋاتاتتى. قۇم توزانلىرى قاپقارا بۇلۇتتەك ئۈپۈقنى قاپلىۋالغان، دالانىڭ ئۈستىنى قويۇق تۈتەك باسقانىدى. قارا قويۇن ئاسمانغا ئۆرلەپ، كۈننىڭ يۈزىنى ئېتىۋالغانلىقتىن، نۇرى گۈڭگا ئىدى. شامال شىنىلىنىڭ پەشلىرىنى، ئاتلارنىڭ قۇيرۇقى بىلەن يايلىنى توزغىتاتتى. ئاتلار شامالغا ئارقىسىنى قىلىپ، ئورمانىنىڭ چېتىده شالاڭ ئۆسكەن دولانا دەرەخلىرىنىڭ تۈۋىدىن پاناه ئىزدەيتتى. قۇم توزانلىرى كۆزگه تىكەندەك سانجىلىپ، ياش ئاققۇزاتتى - دە، هەتتا بېقىندىكى

يەرنى كۆرۈشمۇ تەس ئىدى.

گرىگورىي ئېتىنىڭ بۇرۇن تۆشۈكلىرىنى ۋە نەملەشكەن كۆز چاناقلىرىنى ئاۋايلاپ سۈرتتى، توربىسىنى بوينىغا ئاستى ـ دە، شىـ نېلىنىڭ ئېتىكىدە ئېتىغا بوغۇز بېرىۋاتقان كاپارىنىـڭ قېشىغـا كەلدى.

ـــ ۋاي ـ ۋاي، توختاش ئۇچۇن تاللىغان جايىڭلار شۇمۇ؟ ـــ دېدى ئۇ قامچىسى بىلەن ئورمانىنى كۆرسىتىپ.

كاپارىن ئىككى مۈرىسىنى قىستى.

ـــ مەن بۇ ئەخمەققە ئېيتقانىدىم، ئەممـا ئۇنىڭغا گەپ ئۇقـۇتۇرغىلى بولامدۇ!

ـــ دالادا ياكى يېزىنىڭ بىر چېتىـدە توختـاش كېـرەك ئىدى.

ـــ سىزنىڭچە، ئورمانىنىڭ ئىچىدىن ھۇجۇم قىلىپ كېـلىش ئېھتىمالى بارمۇ؟

ـــ ھەئە.

ـــ دۈشمەن يىراقتا.

ـــ دۈشمەنىنىڭ يېقىن يەردە بولۇشىمۇ مۇمكىن، ئۇلارنىڭ پىيادە ئەسكەر ئەمەسلىكىنى بىلىشىڭىز كېرەك.

ـــ ئورمان تاقىر، بىر ئىش بولۇپ قالسا، كۆرەرمىز.

ـــ قاراپ تۇرىدىغانغا ئادەم يوق، ھەممىسى دېگۈدەك ئۇخـلىشۋاتىدۇ، كۆزەتچىلەرمۇ ئۇخلاپ قالمىسىكەن دەپ قورقمەن.

ـــ ئۇلار تۈنۈگۈنكى مەستلىكتىن كېيىن ئوڭدا چۈشۈپ يېـتىشىپتۇ. ئۇلارنى ھازىر پۈتىدىن سۆرەپمۇ ئويغىتالمايسـەن، ـــ دېدى كاپارىن پەس ئاۋازدا، بىر يېرى ئاغرىغاندەك چىرايـىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ـــ بىز بۈنداق يېتەكچى بىلەن ھالاك بـولىمىـز. ئۇ پۈرۈپكىدەك بوش نەرسە ھەم ئەخمەق، ئەخمەق بولغانىدىمۇ بۇـنىڭدىن ئۆتۈپ كېتىدىغىنى يوق! نېمىشقا سىز قوماندانلىقنى ئۆز

ئۇستىگىزگە ئېلىشنى خالىمايسىز؟ كازاكلار سىزنى ھۆرمەت قىلىدۇ. ئۇلار سىزنىڭ ئارقىگىزدىن جان دەپ ئەگەشكەن بولاتتى.

— ماڭا بۇنىڭ كېرىكى يوق، مەن سىلەردە ئۇزاق تۇرالمايمەن، — گرىگورىي سوغۇقلا جاۋاب بەردى - دە، ئېھتىياتسىزلىق بىلەن سىرىنى ئېيتىپ تاشلىغانلىقىغا پۇشايمان قىلىپ، ئېتى تەرەپكە كەتتى.

كاپارىن ئېتىكىدىكى قالدۇق بوغۇزنى يەرگە تۆكۈۋېتىپ، گرىگورىينىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭدى.

— مېلىخوف، سىز بىلەمسىز، — دېدى ئۇ مېڭىپ كېلىۋېتىپ، بىر تال دولانا شېخىنى سۇندۇرۇپ، مۇدۇرلىرىنى بىر - بىر يۇلۇپ، — مەن ئويلايمەنكى، ئەگەر بىز ئوبلاستىنىڭ جەنۇبىدا قېچىپ يۈرگەن ماسلاكىنىڭ بىرىگادىسىغا ئوخشاش، سوۋېتكە قارشى چوڭ ھەربىي قىسىمغا قوشۇلۇۋالمىساق، ئۇ چاغدا ئۇزاقىچە بەرداشلىق بېرەلمەيمىز. بىز شۇ تەرەپكە يېرىپ ئۆتۈشمىز لازىم، ئۇنداق بولمىغاندا، كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىزنى بۇ يەردە يوقىتىدۇ.

— ھازىر دەريا تاشقىن، دوندىن ئۆتكىلى بولمايدۇ.

— ھازىر ئەمەس، سۇ پەسەيگەندە كېتىشىمىز لازىم. سىز باشقىچە پىكىردىمۇ؟

گرىگورىي بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، جاۋاب بەردى:

— توغرا، بۇ يەردىن كېتىش كېرەك. بۇ يەردە قىلىدىغان ھېچ ئىش يوق.

كاپارىن تېتىكلەشتى. ئۇ كازاكلار بىزنى قوللايدۇ دېگەن مۆلچەرنىڭ ئىشقا ئاشمىغانلىقى توغرۇلۇق، ئەمدىلىكتە بولسا فومىنى ئىلاجىكى بار ئوكروكنى مەقسەتسىز ئايلىنىپ يۈرمەي، چوڭراق بىر گۇرۇپپىغا قوشۇلۇۋېلىشقا دەۋەت قىلىش زۆرۈرلۈكى توغرۇلۇق ئۇزۇندىن ئۇزۇن سۆزلەپ كەتتى.

گرىگورىي ئۇنىڭ ۋالاقلاشلىرىنى ئاڭلاشتىن بىزار بولدى. ئۇ ئېتىغا دىققەت بىلەن قاراپ تۇرۇپ، بوغۇزىنى يەپ بولۇش بىلەنلا تۇرىنى بويىنىدىن ئالدى، يۈگەن سالدى ۋە تېزشىنى تارتتى.

— بىز ھازىرلا يولغا چىقمايمىز، سىز بىكار ئالدىراۋاتمىسىز، — دېدى كاپارىن.

— سىز ئەڭ ياخشىسى بېرىپ ئېتىڭىزنى تەييارلاڭ، ئۇنداق بولمىغاندا، ئېگەرلەشكە ئۇلگۈرەلمەي قالىسىز، — دەپ جاۋاب بەردى گرىگورىي.

كاپارىن ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قاراپ قويۇپ، يۈك ھارۋىسىنىڭ قېشىدا تۇرغان ئېتىنىڭ قېشىغا ماڭدى.

گرىگورىي ئېتىنى يېتىلەپ، فومىنىڭ قېشىغا كەلدى. فومىنىڭ ئاستىغا سالغان يۇڭ چەكمەنىڭ ئۈستىدە پۇتلىرىنى ئىككى تەرەپكە كېرىپ ياتقان پېتى پىشۇرۇلغان توخۇنىڭ قانىتىنى ئېرىنچەكلىك بىلەن مىجىپ تۇراتتى. ئۇ گرىگورىيغا ئىشارەت بىلەن يېنىدىن جاي كۆرسىتىپ، چەتكىرەك سۆزلىدى.

— ئولتۇر، چۈشلۈك تاماق يەيمىز.

— چۈشلۈك تاماقنى قويۇپ تۇرۇپ، بۇ يەردىن كېتىش كېرەك، — دېدى گرىگورىي.

— ئاتلارغا نەرسە يېگۈزۈپ، ئاندىن يولغا چىقايلى.

— كېيىن يەم بەرسەكمۇ بولىدۇ.

— نېمانداق ئالدىراپ كېتىسەن؟ — فومىن قولىدىكى سۆگەكنى چۆرۈۋېتىپ، قولىنى چەكمەنگە ئېرتتى.

— بۇ يەردە ئۇستىمىزگە بېسىپ كېلىدۇ. ئەپلىك جاي.

— قانداق شەيتان ئۇستىمىزدىن بېسىپ كېلىدىكەن؟ رازۋېتچىكلار بايىلا قايتىپ كەلدى. ئېدىرداۋ ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيدۇ دەيدۇ. ژۇراۋلېۋ بىزنى كۆزدىن يوقتىپ قويغان ئوخ-

شايدۇ، ئۇنداق بولمىغاندا، ئاللىقاچان ئارقىمىزغا كىرىۋالغان بولاتتى. بىوكانوۋسكايادىن ئادەم كەلمەيدۇ، ئۇ يەردە مەخپى پاۋلوف ھەربىي كومىسسار، ئۆزى جەڭگىۋار يىگىت، ئەمما كۆچى ئاز، ئۇنىڭ بىز بىلەن مۇقابىل كېلىشى دەرگۇمان، ياخشىراق ھاردۇق ئالايلى، مۇنۇ شامالمۇ كېچىككىنە پەسەيسۇن، ئاندىن سەلاششىۋسكايا تەرەپكە قاراپ يول ئالىمىز. ئولتۇر، توخۇ گۆشى يە، نېمە تەكىلىپ تۇرىسەن؟ نېمانچە قورقاق بولۇپ قالغانسەن، مېلىخوف، ئۇزاققا قالماي بىر تال دەرەخنى كۆرۈپ قالساڭ، سايىسىدىن ئۆركۈپ، يىراق يول بىلەن ئايلىنىپ ئۆتىدىغان بولۇپ قالسەن!ـــ فومىن قولى بىلەن چوڭ بىر دائىرە سىزىپ، قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

گرىگورىي ئېچىدە مىڭنى تىللاپ، نېرى كەتتى، ئېتىنى دەرەخكە باغلاپ قويۇپ، شىنېلىنىڭ ئېتىكى بىلەن يۈزىنى شامالدىن دالدا قىلىپ، دەرەخنىڭ تۈۋىدە ياتتى. ئۇ شامالنىڭ ئىسقىرتمىشى، بېشى ئۈستىدە ئېگىلىپ تۇرغان ئېگىز ئۆسكەن قۇرۇق ئوت ـ چۆپىنىڭ بىر مۇقامدا شىلدىرلىشى ئاستىدا ئۇخلاپ قالدى.

ئۇزاق تاتاتلاپ ئېتىلغان پىلىموت ئاۋازى ئۇنى چاچراپ ئورنىدىن تۇرغۇزغا مەجبۇر قىلدى. بىر نۆۋەتتىكى ئوق ئېتىلىپ بولماستىنلا گرىگورىي ئېتىنى دەرەختىن يېشىپ بولدى. فومىن پۈتۈن ئاۋازىنى بېسىپ: «ئاتلان!» ـــ دەپ ۋارقىرىدى. ئوڭ تەرەپتە ئورمانلىقنىڭ ئىچىدىن يەنە ئىككى ـ ئۈچ پىلىموت تاتاتلاشقا باشلىدى. گرىگورىي ئاتقا مىنىۋالغاندىن كېيىن دەرھال ۋەزىيەتنى مۆلچەرلەپ كۆردى. ئوڭ تەرەپتىكى ئورمانلىقنىڭ ياقىسىدا چاڭ ـ توزان ئارىسىدىن 50 چە قەزىل ئەسكەر ئات چاپتۇرۇپ كېلىۋاتقانلىقى غۇۋا كۆرۈندى، ئۇلار چاچما سەپ بولۇپ، ئىدىرغا چېكىنگەنلەرنىڭ يولىنى كېسىپ، ئاتاكىغا ئۆتكەندى. ئۇلارنىڭ بېشى ئۈس-

تىده قىلىچلىرىنىڭ كۆكرەچ بىسلىرى كۈننىڭ غۇۋا نۇرىدا كۆز-
گە سەت كۆرۈنۈپ پارقىرايتتى. پىلىموتلار توپتوغرا ئورماندىن
ئېگىزلىكتىكى چاتقالدىن ئارقىمۇئارقا دىسكىلارنى بوشتىپ ئال-
دىراش ئوق ياغدۇراتتى. سول تەرەپتىنمۇ يېرىم ئىسكادىرونچە
قىزىل ئەسكەر ھايي ـ ھايلىماستىن، قىلىچلىرىنى يالتىڭچلىتىپ،
مۇھاسىرە چەمبىرىكىنى بارغانسېرى كىچىكەيتىپ، ئۈچقاندەك ئات
چاپتۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. پەقەت بىرلا چىقىش يولى قالغانىدى،
ئۇ بولسىمۇ: سول تەرەپتىن ئاتاكا قىلىپ كېلىۋاتقانلارنىڭ شا-
لاڭ سەپلىرىنى يېرىپ ئۆتۈپ، دونغا قاراپ كېتىش. گرىگورىي
فومىنغا:«ئارقامدىن ئەگەش!»ــ دەپ ۋارقىرىدى ـ دە، قىلىچ-
نى يالتىڭچلاپ، ئېتىنى قويۇۋەتتى.

ئۇ 20 سارجىندەك ئات چاپتۇرۇپ ماڭغاندىن كېيىن ئارقىسى-
غا قايرىلىپ قارىدى. فومىن، كاپارىن، چۇماكوف ۋە باشقا بىر-
قانچە جەڭچىلەر ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىن ئون سارجىندەك يىرىدە
جان ـ جەھلى بىلەن چېپىپ كېلىۋېتىپتۇ. ئورمانىدىكى پىلىموت-
لار ئېتىشتىن توختىدى، پەقەت ئوڭ تەرەپتە ئەڭ چەتتىكى پىلى-
موت يۈك بىسىلغان ھارۋىلارنىڭ قېشىدا پىتىرلاپ يۈرگەن فو-
مىنچىلارغا قىسقا ـ قىسقا ئوت ئېچىپ، ئۇلارنى قاتتىق ئوققا
تۇتۇۋاتاتتى. ئاخىرقى پىلىموتمۇ بىرىدىلا جىمىقىپ قالدى ـ دە،
گرىگورىي قىزىل ئەسكەرلەرنىڭ بايا ئۆزلىرى دەم ئېلىشقا توخ-
تىغان يەرگە يېقىنلىشىپ قالغانلىقىنى ۋە ئارقا تەرەپتە ھازىر
قىلىچ بىلەن چېپىش باشلانغانلىقىنى چۈشەندى. ئۇ بۇ ئەھۋال-
نى قىيا ـ چىيا ۋاقىراشتىن، مۇداپىئەلەنگۈچىلەرنىڭ شالاڭ ئوق
چىقىرىشلىرىدىن بىلىۋالدى. ئارقىسىغا قايرىلىپ قاراشقا ئۇنىڭ
ۋاقتى يوق ئىدى. ئۇ شىددەت بىلەن ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ،
ئالدى تەرەپتىن چاچما سەپ بولۇپ كېلىۋاتقانلارغا يېقىنلاشقاچ
دەرھال زەربە بېرىش نىشانىنى تالىلىدى. ئالدى تەرەپتىن كالتا

جۇۋا كىيگەن بىر قىزىل ئەسكەر چېپىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئاستىدىكى كۆك بوز ئات ئۇنچىلىك چاپقۇر ئەمەس ئىكەن. گرۇ- گورىي چاقماق تېزلىكىدەك كۆز ئىلغىماس بىر لەھزە ئىچىدە كۆپۈكتەك تەرگە پىشقان، كۆكرەك بېغىدا ئاق يۇلتۇزى بار ئات- نى، شۇنىڭدەك قېنى قىزىپ كەتكەن، قىزىل يۈز نەۋجۇۋان ئات- لىقنى ھەمدە ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى ــ دونغا قاراپ سوزۇلۇپ كەتكەن دالانىڭ بىپايان خىرە يورۇقىنى كۆرۈپ ئولگۈردى... ئەمدىكى بىرلەھزە ئىچىدە ئۆزىنى زەربىدىن چەتلىتىپ، قىلىچ ئۇرغۇچىنىڭ ئۆزىنى چېپىپ تاشلاش لازىم ئىدى. ئاتلىقتىن بەش سارجىن ئارىلىقتا گرىگورىي شارتلا سولغا يانتايدى ـ دە، بېشى ئۈستىدە شىرت قىلىپ قالغان قىلىچ ئاۋازىنى ئاڭلاش بىلەنلا دەرھال ئېگەر ئۈستىدە قەددىنى رۇسلاپ، يېنىدىن ئۆتۈپ كېتە- ۋاتقان قىزىل ئەسكەرنىڭ بېشىغا پەقەت ئۆز قىلىچىنىڭ ئۇچى- نىلا تەگكۈزۈپ ئولگۈردى. گرىگورىينىڭ قولى ئۆز زەربىسىنىڭ كۈچىنى دېيەرلىك سەزمەيلا قالدى، ئەمما ئۇ ئارقىسىغا يالت قىلىپ قاراپ، بېشى تۆۋەنلەپ، ئاتتىن ئاستا يىقىلىۋاتقان قىزىل ئەسكەرنى، ئۇنىڭ سېرىق جۇۋىسىنىڭ دۇمبىسىگە ئېقىپ چۈشۈ- ۋاتقان قويۇق قانىنى كۆردى. كۆك بوز ئات سەكرەپ چېپىشتىن توختاپ، ئەمدىلىكتە گويا ئۆز سايىسىدىن ئۈركۈگەندەك، يېنىچە تولغىنىپ، بېشىنى غەلىتە غادايتىپ، چوڭ ـ چوڭ دەسسەپ سو- كۇلداپ ماڭاتتى...

گرىگورىي ئېتىنىڭ بويىنىدىن قۇچاقلىۋېلىپ، ئادەتلەنگەن ھەرىكىتى بىلەن قىلىچىنى پەسكە چۈشۈردى. ئاتنىڭ بېشى ئۈس- تىدە ئوقلار چىرقىراپ ئۆتەتتى. ئاتنىڭ مەھكەم قىسىلغان قۇ- لاقلىرى دىر ـ دىر تىترەيتتى، ئۇچلىرىدىن مونچاقتەك تەر تام- چىلايتتى. گرىگورىي پەقەت ئارقىسىدىن ئېتىلغان ئوقلارنىڭ چە- رىلدىغىنىنى ۋە ئاتنىڭ قىسقا ـ قىسقا ئىندىكىپ نەپەس ئالغا-

لمقىنى ئاڭلايتتى. ئۇ ئارقىسىغا يەنە بىر قاراپ، فومىن بىلەن چۇماكوفنى كۆردى، بۇلاردىن 50 سارجىن‌كەينىدە كاپارىن چەپ پىپ كېلىۋاتاتتى، بۇلارنىڭمۇ كەينىدە 2 - ۋىزۋوتنىڭ بىر جەڭچىسى ــ ئاقساق سىنتېرلەدىنكوف ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ ئۇستىگە بېسىپ كەلگەن ئىككى قىزىل ئەسكەرنىڭ زەربىسىنى قايتۇرۇۋاتاتتى. قالغان فومىنغا ئەگىشىپ تېز كېلىۋاتقان سەككىز - توققۇز ئادەمنىڭ ھەممىسى قىرىپ تاشلانغان. مىنىپ كەلگەن ئىگىسىدىن ئايرىلغان ئاتلار قۇيرۇقلىرىنى شاماللدا توزغۇتقان ھالدا ھەر تەرەپكە چېپىپ كېتىشىۋاتاتتى. قىزىل ئەسكەرلەر ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ تۇتۇۋېلىشتى. پەقەت فومىنىڭ جەڭچىسى پىرىستكوفنىڭ ئېگىز تورۇق ئېتى خارقىرغان پېتى كاپارىنىڭ ئېتى بىلەن يانمۇيان چېپىپ كېلىۋاتاتتى، ئۇستىدىكى ئېگىسى يەلكىلغاندا پۇتى ئۇزەڭگىگە ئىلىنىپ قالغانلىقتىن، ئۆلۈك پېتى سۆرىلىپ كېلىۋاتاتتى.

قۇملۇق ئېدىرنىڭ كەينىگە ئۆتكەندە گىرىگورىي ئېتىنى توختىتىپ، ئېگەردىن سەكرەپ چۈشتى، قىلىچىنى غىلاپقا سالدى. ئېتىنى يېتەلەپ ئۇچۇن بىرنەچچە سېكۇنتلا ۋاقىت كەتتى. گىرىگورىي ئېتىنى بۇ ئاددىي ئىشقا بىر ھەپتە ئىچىدە ئۆگەتكەنىدى. ئۇ ئاتنىڭ دالدىسىدا بىر تىزىق ئوقنى ئېتىپ تۈگەتتى، ئەمما ئالدىراشچىلىقتا ۋە دەككە - دۈككە ئىچىدە توغرا نىشانغا ئالالمىغانىدى، پەقەت ئاخىرقى ئېتىلغان بىر پاي ئوق قىزىل ئەسكەرنىڭ ئاستىدىكى ئاتنى غۇلاتتى. بۇ ھال بەشىنچى فومىنچىنىڭ قوغلاشتىن قۇتۇلۇپ قېلىشىغا ئىمكان بەردى.

ــ ئاتقا مىن! تۈگىشىمەن!ــ دەپ ۋارقىرىدى فومىن گىرىگورىينىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىپ.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

× ×

باندا تولۇق تارمار بولۇپ كەتتى. پۈتۈن باندىدىن پەقەت بەش ئادەم ئامان قالدى. قىزىل ئەسكەرلەر ئۇلارنى ئانتونوۋسكى يېزىسىغچە قوغلاپ كەلگەن بولۇپ، پەقەت بەش قاچقۇن يېزىنىڭ ئەتراپىدىكى ئورمانلىقىغا ئىچىگە مۆكۈۋالغاندىن كېيىنلا قوغلاشنى توختاتتى.

قېچىپ كېلىۋاتقان ۋاقىت ئىچىدە بەشەيلەندىن ھېچكىم بىر ئېغىز مۇ سۆز قىلمىدى.

بىر ئۆستەڭنىڭ قېشىدا كاپارىنىڭ ئېتى يىقىلدى ـ دە، ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇشالمىدى. قالغان ئادەملەرنىڭ ئاستىدىكى ئاتلارمۇ مادارى قۇرۇغانلىقتىن، بەرگە ئاپئاق قويۇق كۆپۈكلەرنى تۆكۈپ، ئەككى يانغا تەۋرىنىپ، پۇتلىرىنى ئاران ـ ئاران يۆتكەپ كېلەتتى.

ـــ سەن ئەترەتكە قومانداناللىق قىلىشتىن كۆرە پادا باقساڭ بولمىدىكەن!ـــ دېدى گرىگورىي ئاتتىن چۈشۈۋېتىپ، فومىنغا قارىماستىن.

فومىن ئۇنچىقماستىن ئاتتىن چۈشتى، ئاتنىڭ ئېگىرىنى ئالماقچى بولدىيۇ، ئەمما ئېگەرنى ئالماستىن بىر چەتكە بېرىپ قىرىققولاق ئۆسكەن دۆمبەنىڭ ئۈستىگە ئولتۇردى.

ـــ قانداق قىلارمىز، ئەمدى ئاتلارنى تاشلاشقا توغرا كېلىدۇ،ـــ دېدى ئۇ ۋەھىمە بىلەن ئەتراپىغا قاراپ قويۇپ.

ـــ ئۇندىن كېيىنچۇ؟ـــ دەپ سوردى چۇماكوف.

ـــ نېرىقى تەرەپكە پىيادە ئۆتۈۋېلىش كېرەك.

ـــ قەيەرگە؟

ـــ كەچ كىرگۈچە ئورمانىنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ تۇرىمىز، گۇگۇم چۈشۈش بىلەنلا دوندىن ئۆتىمىز ـ دە، ئاۋۇالقى مەزگىلدە رۇبۇنسيدا جان ساقلايمىز، ئۇ يەردە مېنىڭ تۇغقانلىرىم كۆپ.

ـــ يەنە بىر ئەخمىقانىلىك!ـــ دېدى كاپارىن قەھەر بىلەن ۋارقىراپ،ـــ سېنىڭ پەرىزىڭچە، سېنى ئۇ يەردە ئىزدەپ مەمدىكەن؟ سېنى ھازىر نەق ئاشۇ يېزاڭدا كۈتۈپ تۇرۇشىدۇ! سەن نېمىنى ئويلاۋاتىسەن؟

ـــ ئەمىسە، نەگە بېرىپ كۆزدىن يوقىلىمىز؟ـــ دەپ سورىدى فومىن سارالسىمە بولۇپ.

گېرىگورىي ئېگەرنىڭ خۇرجۇنىدىن پاتىرونلارنى ۋە بىر پارچە نان ئېلىۋېتىپ، دېدى:

ـــ سىلەر يەنە قانچە ۋاقىت سوددىلىشىپ تۇرىسىلەر؟ كەتتۇق! ئاتلارنى باغلاڭلار، ئېگەر ـ جابدۇقلىرىنى ئېلىپ، يولغا مېڭىڭلار، ئۇنداق بولمىغاندا، بىزنى مۇشۇ يەردىلا قولغا چۈشۈرۈپ كېتىسىز.

چۈماكوف قامچىسىنى يەرگە تاشلاپ، ئۇنى پۇتى بىلەن لايغا تەپتى ـ دە، تىترىگەن ئاۋاز بىلەن دېدى:

ـــ مانا، بىز ئەمدى پىيادە بولۇپ قالدۇق... يىگىتلىرىمىز تامامەن يەر قۇچتى... ھەي، مەريەم ئانا، ئۇلار بىزنى تىرىپسىرەن قىلىۋەتتى! مەن بۇگۈن تىرىكلەرنىڭ ئىچىدە قالمەن دەپ ئويلىمىغانىدىم... ئەجەل كۆز ئالدىمدىلا ئىدى...

ئۇلار ئۇنچىقماستىن ئاتلارنىڭ ئېگەر ـ جابدۇقلىرىنى ئېلىشتى، تۆت ئاتنىڭ ھەممىسىنى بىر تۈپ ئولاخا دەرىخىگە باغلىدى، ئاندىن بۆرىدەك ئارقىمۇئارقا بىر ئىزدا تىزىلىشىپ، ئېگەرلەرنى قولتۇقلىغان پېتى قېلىن چاتقالىلىقنىڭ ئارىسى بىلەن دونغا قاراپ مېڭىشتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

14

باهاردا، دونيا كەلكۈن كېلىپ، تاشقىنىدىن يامرىغان سۇ دەريا يېقىسىدىكى پۈتۈن ئوتلاقنى باسقاندا، رۇببۇزنىي يېزىسىنىڭ ئۇدۇلىدا سول يېقىتكى ئېگىز قىرغاقتا كىچىككىنە بىر پارچە يەر تاشقىنىدىن ئامان قالدى.

باهاردا، تاشقىن ۋاقتىدا دون بويى تاغلىرىدىن ياش سۆگەتلەر، ئەمەن دەرەخلىرى ۋە قارا سۆگەتنىڭ باراقسان غوللىرى قېلىن ئۆسكەن ئارال يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

يازدا ئۇ يەردىكى دەرەخلەرنىڭ قاق ئۇچلىرىغچە يېۋا قۇلماق چىرمىشىپ چىقىدۇ. تۆۋەندە يەر يۈزىنى ئارىسىدىن ئۆتكىلى بولمايدىغان تىكەنلىك ئىت ئۈزۈمى قاپلاپ كەتكەن، ئاچ كۆك ھەشقىپىچەكلەر دەرەخ غوللىرىغا يامىشىپ، چىگىلىك لەشكەن، مۇنبەت تۇپراقتىن ئۆزۈقلانغان قېلىن ئوت - چۆپ بەزى يەرلەردە ئادەم بويىدىنمۇ ئېگىزرەك ئۆسكەن.

يازدا ھەتتا چۈش ۋاقتىدىمۇ ئورمانلىق ئىچى جىمجىت، قاراڭغۇ، سالقىن بولىدۇ. پەقەت تورۇلغىلار سۈكۈناتنى بۇزىدۇ ۋە كاككۇكلار كىمنىڭدۇر بىرىنىڭ قانچىلىك ئۆمرى قالغانلىقىنى بەس - بەستە سانىشىدۇ. قىش كۈنلىرى بولسا ئورمان بوپبوش، يالمىغاچ، جىمجىت بولۇپ قالىدۇ. دەرەخنىڭ ئۇچلىرى ئېقىش قىش ئاسمىنىنىڭ ئوچۇقچىلىقىدا قاريىپ كۆرۈنىدۇ. پەقەت بۆرە كۇچۇكلىرىلا دەرەخ قويۇق جايلاردا قار باسقان قۇراي ئارىسىدا كۈن بويى دەم ئېلىپ، يىللار داۋامىدا ئىشەنچلىك باشپاناھ تاپىدۇ.

قومىن، گرىگورىي مېلېخوۋ ۋە قومىن باندىسىنىڭ تىرىك

قالغان قالدۇقلىرى مۇشۇ ئارالغا ماكانلاشتى. ئۇلار ئەپلەپ - سەپلەپ كۈن ئۆتكۈزەتتى: فومىنىڭ بىر نەۋرە تۇغقىنى كىچىسى قېيىق بىلەن يەتكۈزۈپ بەرگەن يوقسۇل تاماقلىرى بىلەن ئۇزۇقلىناتتى، تويغۇدەك تاماق يېيەلمەيتتى، ئەمما ئېگەرلەرنى بېشىغا ياستۇق قىلىپ قويۇپ، خالىغانچە ئۇخلىشاتتى. كىچىلىرى نۆۋەت بىلەن قاراۋۇللۇقتا تۇرۇشاتتى. تۇرغان يېرىنى بىرەرى بىلىپ قالمىسۇن دەپ، ئوت يېقمىشمايتتى.

تاشقىن سۇ ئارالنى ئايلىنىپ ئېقىپ، جەنۇبقا شىددەت بىلەن يۈگۈرەيتتى. ئۇ يولىنى توسقان قېرى تېرەكلەرنىڭ ئارىلىقلىرىنى يېرىپ ئۆتۈپ، ھەيۋەتلىك گۈرۈلدەيتتى - دە، ئۇ يەردىن چىققاندىن كېيىن تاشقىن باسقان دەرەخلەرنىڭ ئۇچلىرىنى تەۋرىتىپ، بىر مۇقامدا شىلدىرلاپ، ئاستا ناۋا كۈيلەيتتى.

سۇنىڭ يېقىن يەردىكى تىنىمسىز شاۋقۇنىغا گرىگورىي تېز كۆنۈكۈپ قالدى. ئۇ تىك قىرغاقنىڭ يېنىدا ئۇزاققىچە يېتىپ، سۇنىڭ چەكسىز كەتكەن بوشلۇقىغا، بىنەپشە رەڭ تۈتەپ تۇرغان قۇياش شولىسىغا چۆمگەن دون بويى تاغلىرىنىڭ گەج تىزمىلىرىغا قارايتتى. ئاشۇ بىنەپشە رەڭ يۈپقا تۇمانىنىڭ نېرىقى تەرىپىدە جانىجان يېزىسى، ئاكسىنىيە، بالىلىرى بار... ئۇنىڭ مۇڭلۇق ئوي - پىكىرلىرى شۇ ياققا ئۇچاتتى. ئۇ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى ئەسكە ئالغان ھامان ۋوجۇدى لاپىدە ئوت ئېلىپ سېغىنىش ئوتى يۈرىكىنى كۆيدۈرەتتى، مىخايىلغا بولغان ئىچكى ئاداۋەت ئوغلىنى قايىنىتاتتى، ئەمما ئۇ بۇ ھېس - تۇيغۇلىرىنى بېسىپ، ئارتۇقچە ئەسلەشلەرگە بېرىلمەسلىك ئۈچۈن دون بويى تاغلىرىغا قارىماسلىققا تىرىشاتتى. بۇنداق ئاچچىق ئوي - پىكىرلەرگە ئەرك بېرىشىنىڭمۇ ھاجىتى يوق ئىدى. بۇنىڭسىزمۇ ئۇنىڭ تارتمۇاتقان دەرد - ھەسرىتى

ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرۇپتۇ، بۇنىڭسىزمۇ ئۇنىڭ كۆكرىكى شۇنداق ئاغرىيدۇكى، بەزىدە ھەتتا يۈرەكنىڭ قېپى يېرىلغاندەك، سوقماي قالغاندەك، قان ئېقىپلا تۇرغاندەك تۇيۇلاتتى. جەڭدە قانچە ـ قانچە قېتىم ياردار بولۇش، ئۇرۇشنىڭ ئېغىر كۈنلىرى ۋە كېزىك كېسىلى ئۆز ئىشىنى قىلغاندەك قىلاتتى: گرىگورىي ھەر مىنۇت يۈرىكىنىڭ زېرىكىشلىك دۈپۈلدەيدىغانلىقىنى ئاڭلايدىغان بولۇپ قالدى. بەزىدە كۆكرىكىدە قاتتىق سانجىق پەيدا بولۇپ، سول ئەمچىكىنىڭ ئاستى شۇنداق دەھشەتلىك ئاغرىشقا باشلايتتىكى، بىردەمدىلا لەۋلىرى قۇرۇپ، ئىگراشتىن ئۆزىنى تەسلىكتە ساقلاپ قالاتتى. ئەمما ئۇ ئاغرىقتىن قۇتۇلۇشنىڭ ئۇنۇملۇك چارىسىنى تاپتى: سول كۆكرىكىنى ئاستىغا بېسىپ، نەم يەرگە يېتىۋالاتتى ياكى كۆڭلىكىنى سوغۇق سۇغا چىلايتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاغرىق ئاستا ـ ئاستا قويۇۋېتەتتى.

ھاۋا ئوچۇق، شامالسىز كۈنلەر ئۆتۈۋاتاتتى، پەقەت ئاندا ـ ساندىلا سۈزۈك ئاسماندا ھاۋانىڭ قەرىدە شامال توزغۇتقان ئاپئاق بۇلۇتلار ئۈزۈپ ئۆتەتتى، ئۇلارنىڭ كۆلەڭگىسى تاشقىن سۇدا ئاققۇدەك تىزىلىپ سىيپىلاپ ماڭاتتى ـ دە، يىراقتىكى قىرغاقتا ئۇرۇلۇش بىلەنلا كۆزدىن غايىب بولاتتى.

قىرغاقتىكى جۇش ئۇرۇپ ئاققان شارقىراتمىنىڭ ئاپئاق يايلىغا قاراپ تۇرۇش، سۇنىڭ تۈرلۈك ئاھاڭىدىكى نەغمىسىگە قۇلاق سېلىش، ھېچنېمىنى ئويلىماسلىق، كىشىنى ئازابقا سالىدىغان نەرسىنى ئويلىماسلىققا تىرىشىش ياخشى ئىش ئىكەن. گرىگورىي ئاشۇ تېز ئېقىمنىڭ باش ـ ئايىغى يوق، تۈرلۈك ـ تۈمەن جىمجىمدار مەنزىرىسىگە نەچچە سائەتلەپ قاراپ كېتەتتى. جىگگىلىك ئېقىن ئۆز شەكلىنى مىنۇتسېرى ئۆزگەرتەتتى: بايىلا قومۇشنىڭ شاخ ـ شۇمبىلىرىنى، يانجىلغان ياپراقلارنى ۋە ئوت ـ چۆپلەرنىڭ يىلتىزلىرىنى لەيلىتىپ، تۆپتۈز ئاقىقان ئېقىن

بىر مىنۇت ئۆتكەندە ئاجايىپ بىر چوڭقۇر چاق ھاسىل قىلاتتى ـ ده، يېنىدىن ئېقىپ ئۆتكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى تەشنالىق بىلەن ئىچىگە سۈمۈرەتتى، يەنە بىرئازدىن كېيىن ئاشۇ چوڭ قۇرچاق ئورنىدا پىرقىراپ لاي سۇ قاينىمى پەيدا بولاتتى ـ ده، بىردەم چىرىپ كەتكەن قىياق يىلتىزىنى، بىردەم يالپاقلانغان ئەمەن يا پراقلىرىنى، بىردەم نەدىن ئېقىتىپ كەلگەنلىكى نامەلۇم بىر تۇتام سامانىنى سۇ يۈزىگە چىقىرىپ تاشلايتتى.

كەچقۇرۇنلىرى غەربتە قىپقىزىل شەپەق ئوتتەك لاۋۇلداپ تۇراتتى. ئېگىز تېرەكنىڭ ئارقىسىدىن ئاي كۆتۈرۈلەتتى. دونغا ئاپئاق سالقىن ئايدىڭ چۈشۈش بىلەنلا شامال سۇنى ئۇشتاق دولقۇن بىلەن مەۋجلەندۈرگەن يەردە ئاشۇ ئاي شولىسى قارامتۇل تۈستە جىلۋىلىنەتتى، كېچىلىرى ئارال ئۈستىدە شىمالغا ئۇچۇپ ئۆتكەن سان ـ سانا قسىز غازلارنىڭ قاقىرلىشى سۇنىڭ شاۋقۇنى بىلەن قوشۇلۇپ، تىنىمسىز جارانلايتتى. ھېچكىمدىن ئەندىشىسى يوق قۇشلار تولا چاغلاردا ئارالنىڭ نېرىسىغا شەرق تەرەپتىن كېلىپ قونا تتى. ئارامبەخش سۈدا، تاشقىن باسقان ئورمان ئىچىدە ئەركەك ئۆردەكلەر بىر ـ بىرىنى چاقىرىشىپ ئۇنلىشىدۇ، ئانا ئۆردەكلەر قىرقىلدايدۇ، قارچىغىلار بىلەن غازلار ئاۋاز قوشۇپ، ئاستا گوگۇلدىشىدۇ. بىر كۈنى گىرىگورىي ئۇن ـ تۈنىسىز قىرغاقتا يېقىنلىشىپ كېلىپ، ئارالغا يېقىن يەرگە قونغان بىر توپ ئاققۇنى كۆردى. تېخى كۈن چىقمىغانىدى. يىراقتىكى قاتار تىزىلغان ئورمانلىنىڭ ئارقىسىدىن تاڭ شەپەقى لاۋۇلداپ قىزىرىپ تۇراتتى. شەپەقنىڭ شولىسى سۇغا چۈشكەنلىكتىن، سۇنىڭ يۈزى ھال رەڭ تۈسكە كىرگەن، شۇنىڭدەك جىمجىت سۇنىڭ لېۋىدە بوينىنى مەغرۇرانە شەرقە بۇراپ ئولتۇرغان ئۇلۇغ ئار قۇشلارمۇ خۇددى شۇنداق ھال رەڭ كۆرۈنەتتى. ئۇلار قىرغاقتىكى شىلدىرلىغان ئاۋازنى ئاڭلاپ قېلىپ،

كىنايەدەك جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن قاقىلداپ، كۆككە پەرۋاز قىلدى. ئۇلار ئورمانىنىڭ يۇقىرىسىغا چىقىقاندا گىرىگورىنىڭ كۆزىگە ئۇلارنىڭ قارىدەك ئاپئاق پەرلىرى كارامەت ۋالىلداپ كەتتى.

فومىن ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى ۋاقىتنى ئۆز ئالدىغا بىرەر مەشغۇلات بىلەن ئۆتكۈزەتتى: تۇرمۇش ئىشىغا پۇختا ستېرلەدىنكوپ ئاقساق پۇتمىنى ئەپلىك يەرگە قويۇۋېلىپ، ئەتىگەندىن كەچكىچە كىيىم ـ كېچەك ۋە ئاياغ كىيىمىنى يامايتتى، قورال ـ ياراغلارنى كۆڭۈل قويۇپ تازىلايتتى. كاپارىن نەم يەردە كېچىنى ئۆتكۈزۈشتىن ھۆزۈر ئالالمايتتى. شۇڭا كۈندۈزى بېشىنى كالتا جۇۋىسىغا پۈركەپ، كۈن بويى قاتتىق يۆتىلىپ، ئاپتاپقا قاقلىنىپ ياتاتتى؛ فومىن بىلەن چۇماكوف قەغەزنى قىيىپ، قارتا ياسۇالغان بولۇپ، ھەربىر ـ چارچاشنى بىلمەستىن ئوينىشاتتى؛ گىرىگورىي ئارالنى ئايلىنىپ، سۇ بويىدا ئۇزاق ئولتۇراتتى. ئۇلار ئۆزئارا كەمدىنكەم سۆزلىشەتتى، چۈنكى ئارىلىرىدىكى گەپ ـ سۆز ئاللىقاچان ئېيتىلىپ بولغانىدى، پەقەت تاماق ۋاقتىدا، كەچقۇرۇنلىرى فومىنىڭ ھېلىقى تۇغقىنىنى كۆتكەن مەزگىلدىلا بىر يەرگە جەم بولاتتى. بۇلار قاتتىق زېرىككەنىدى، بۇ ئارالدا ھايات كەچۈرۈشكە باشلىغاندىن بۇيان گىرىگورىي پەقەت بىر قېتىم چۇماكوف بىلەن ستېرلەدىنكوفنىڭ نېمىشقىدۇر تۈيۇقسىز كۆڭلى ئېچىلىپ، بىر ـ بىرى بىلەن بەل تۇتۇپ چىلىشقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار ئۆزاققىچە بىر ئورۇندا دەسسىنىپ، ئىنجىقلاپ، بىر ـ بىرىگە قىسقا چاقچاق سۆزلەرنى ياغدۇرۇشتى. ھەر ئىككىسىنىڭ پۇتلىرى ئاق ئەشمە قۇمغا توپۇقغىچە پاتاتتى. ئاقساق ستېرلەدىنكوفنىڭ كۈچلۈكرەك ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى، ئەمما چۇماكوف چاققانلىقتا ئۇنىڭدىن ئۈستۈن تۇراتتى. ئۇلار كەمەرنىڭ

ئۇستىدىن تۇتۇپ، مۇرىسىنى ئالدىغا چىقىرىپ، بىر - بىرىنىڭ پۈتلىرىغا دىققەت قىلىشىپ، قالماقچە چىلىشتى. ئۇلار بەك كۆچەنگەنلىكتىن يۈزلىرى تۆگۈلۈپ، ئاقىرىشقا باشلىدى، قاتتىق ھاسىراپ، نەپەس ئېلىشى قىيىنلاشتى. گىرىگورىي چىلىشقا قىزىقىش بىلەن قاراپ تۇردى. گىرىگورىي چۇماكوفنىڭ ئەپلىك پەيتىنى تاللاپ تۇرۇپ، تۇيۇقسىز ئارقىسىغا شىددەت بىلەن قايتىپ، رەقىبىنى چەبدەسلىك بىلەن ئۆزىگە تارتىپ، پۈكۈلگەن تىزى بىلەن بېشىدىن ئاشۇرۇپ يەرگە تاشلىغانلىقىنى كۆردى. بىر سېكۇنتتىن كېيىن ئاغمىخانىدەك چاققان چۇماكوف ستېپىلەدىنكوفنىڭ تاغىقىنى قۇمغا بېسىپ، ئۇستىدە ياتاتتى، ھاسىراپ دېمىنى ئالالماي قالغان ستېپىلەدىنكوف كۈلۈپ تۇرۇپ: «ھەي، لەنتى قۇزغۇن! بىر - بىرىمىزنى باشتىن ئارتىلدۇرۇپ يەرگە تاشلىمايمىز دەپ كېلىشكەن ئەمەسمۇ؟...» — دەپ خىرىلدىدى.

— چۈجە خورازلار، شۇ تۇتۇشۇپ قالغىنىڭلارمۇ يېتەر، بولمىسا ھازىرلا ئۇرۇشۇپ قالمىلەر، — دېدى فومىن.

ياق، ئۇلارنىڭ ھېچبىر ئۇرۇشۇپ قالمىدىغان تەرەپى يوق ئىدى. ئەمدى دوستانە قۇچاقلىشىپ، قۇمنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇشتى، ئاندىن چۇماكوف پەس، ئەمما يېقىملىق بوم ئاۋاز بىلەن بىر رەقىس كۈيىنى كۈيلەشكە باشلىدى:

ئەي سوغۇق، ئەي قەھرىتان!
نېمانچە قەھرىڭلار يامان.
قومۇشلۇقتا كۆك بۆرە،
راۋاقتا قىز قاقشىغان...

ستېپىلەدىنكوف ئىنچىكە زىل ئاۋاز بىلەن ناخشىغا جور بولدى - دە، ئىككىسى ماسلىشىپ، كۈتۈلمىگەندە كارامەت كۈيلەپ كېتىشتى:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

پىشايۋانغا چىققىنى قىلىر،
قارا جۇۋا قولىدا.
ياپتى ئاتلىق جەڭچىگە
شۇ جۇۋىنى ھويلىدا...

سىتېرلەدىنكوف چىداپ تۇرالمىدى: ئۇ چاچراپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، بارمارقلىرىنى قارسىلدىتىپ، ئاقساق پۇتى بىلەن قۇم كۆرەپ، ئۇسسۇل ئويناپ كەتتى. چۇماكوف ناخشىنى ئۇزۇپ قويماستىن، قىلىچىنى ئېلىپ، قۇمنى كولاپ، تېپىز بىر ئورا قازغاندىن كېيىن دېدى:

ـــ توختاپ تۇر، توكۇر شەيتان! سېنىڭ بىر پۇتۇڭ قىسقىراق، ساڭا تۈز يەردە ئۇسسۇل ئويناش ئەپسىز... شۇڭا سەن قېيا تاغ باغرىدا ياكى بولمىسا ئۇزۇن پۇتۇڭنى ئورىغا تىقىپ تۇرۇپ ئۇسسۇل ئوينىشىڭ كېرەك. قېنى، ئۇزۇن پۇتۇڭنى ئورىغا كىرگۈزۈپ، مېڭىپ باققىنا، كارامەت ياخشى ئوينايسەن... قېنى، باشلىدۇق!...

سىتېرلەدىنكوف ماڭلىيىدىكى تەرنى ئېرتىپ، ئۇنىڭ دېگىنىنى قىلىپ، ساق پۇتىنى ئورىغا چۈشۈردى.

ـــ دېگەندەك، ماڭا تازا ئەپلىك بولىدىكەن، ـــ دېدى ئۇ.

چۇماكوف تېلىقىپ كۈلۈپ، چاۋاك چېلىپ كەتتى ـ دە، ناخشىنى تېز سۈرئەتتە كۈيلىدى:

يولۇڭ چوشسە ـــ كىرىپ ئۆت،
قېشىمغا سەن ئەي بەرنا،
ئەگەر كىرسەڭ ئۆيۈمگە،
سۆيۈپ قويماي مەن راسا...

سىتېرلەدىنكوفمۇ بارلىق ئۇسسۇلچىلارغا ئوخشاش چىرايىدىكى جىددىيلىكنى بۇزماستىن، چاققانلىق بىلەن ئويناشقا باشلىدى.

هەتتا بىر ئۆۋەت زوڭ ئولتۇرۇپ ئويناپ باقتى.

كۈنلەر بىر خىل ئۆتۈۋاتاتتى. قاراڭغۇ چۈشۈش بىلەنلا فومىنىڭ ئىنىسى قاچان كېلەركىن دەپ، سەۋرسىزلىك بىلەن كۈتۈشەتتى. بەشەيلەن قىرغاقنىڭ بويىغا يىغىلىشىپ، پەس ئاۋاز بىلەن پاراڭدىشاتتى، تاماكا چەككەندە، ئوتنى شىنبىلىنىڭ ئېتىكى بىلەن توسۇپ تۇرۇپ چېكەتتى. ئۇلار ئارالدا يەنە بىر ھەپتە تۇرۇپ، ئۇندىن كېيىن كېچىدە دوننىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈۋېلىشقا، ئۇ يەردىن ئات تېپىپ جەنۇبقا كېتىشكە قارار قىلىشتى. مىش ـ مىشلەرگە قارىغاندا، ئوكروكنىڭ جەنۇبىدىكى بىر يەردە ماسلاكنىڭ باندىسى ھەرىكەتلىنىپ يۈرگەنمىش.

فومىن ئۆزىنىڭ تۇغقانلىرىغا يېقىن ئەتراپتىكى يېزىلارنىڭ قايسىسىدا مىنىشكە يارايدىغان ئات بارلىقىنى بىلىپ بېرىشنى تاپشۇردى ھەمدە ئوكروكتا نېمە ئىش بولغانلىقىنى ھەر كۈنى خەۋەر قىلىپ تۇرۇشنى بۇيرۇدى. بۇلارغا يەتكۈزۈلگەن خەۋەرلەر كۆڭلىنى تەسكىن تاپتۇردى: فومىنىي دوننىڭ سول تەرىپىدىن ئىزدىشىپتۇ؛ قىزىل ئەسكەرلەر رۇبېژنىيغا بارغان بولسىمۇ، فومىنىڭ ئۆيىنى تىنتىش قىلغاندىن كېيىن دەرھال كېتىشىپتۇ.

ـــ بۇ يەردىن تېزرەك كېتىش كېرەك. بۇ يەردە ئولتۇرۇۋېرىشكە جان تۇشامدۇ؟ ئەتىلا يولغا چىقساق قانداق؟ ـــ دېدى چۇماكوف بىر كۈنى ئەتىگەنلىك تاماق ۋاقتىدا.

ـــ ئاۋۋال نەدە ئات بارلىقىنى چارلاپ بېقىش كېرەك، ـــ دېدى فومىن، ـــ نېمىگە ئالدىرايمىز؟ ئەگەر ئوبدانراق يەيدىغان نەرسە ئەكىلىپ تۇرغان بولسا ـــ قىشقىچە مۇشۇنداق كۈن ئۆتكۈزۈپ تۇرساقمۇ بولاتتى. قاراڭغۇلار، ئەتراپ نېمىدېگەن گۈزەل! دەم ئالايلى ـــ كېيىن يەنە ئىشقا كىرىشىمىز. مەيلى، ئۇلار بىزنى قولغا چۈشۈرۈشكە ھەرىكەت قىلىپ كۆرسۇن، بىزمۇ ئاسانلىقچە تۇتۇق بەرمەسمىز. پۇشايمانىنى ئېلىشقا قاچا يوق،

مېنىڭ ئەخمەقلىكىم تۇپەيلى، بىزنى ئۇلار بىتچىت قىلىپ تاشلىدى، بۇ، ئەلۋەتتە، كىشىگە ئەلەم قىلىدۇ، لېكىن بۇنىڭ بىلەن ھەممە ئىش تۈگىدى دېمەيمىز. بىز يەنە خەلقنى توپلايمىز! بىز ئاتقا مىنىش بىلەنلا يېقىن يېزىلاردىن يېرىم ئۆتمەس، بىر ھەپتىدىن كېيىن بىزنىڭ ئەترايمىزدا 50 ئادەم بولىدۇ، ئۇنىدىن كېيىن 100 گە يېتىدۇ. ئادەمنى كۆپەيتىمىز، خۇدا بۇيرۇسا!

— بەمەنە گەپ! ئەخمىقانە مەنمەنلىك! — دېدى كاپارىن تېرىكىپ، — كازاكلار بىزگە خائىنلىق قىلدى، ئارقىمىزدىن ئەگەشمىدى، بۇندىن كېيىنمۇ ئەگەشمەيدۇ. ئەخمىقانە ئۈمىد بىلەن ئۆزىمىزنى ئالدىماي، جاسارەتلىك بولۇپ، ھەقىقەتكە توغرا قاراش كېرەك.

— قانداقچە ئەگەشمەيدۇ؟

— مانا مۇنداق، باشتا ئەگەشمىگەنلىكەن، ھازىرمۇ ئەگەشمەيدۇ.

— ئۇنداق بولسا، يەنە قاراپ باقارمىز! — دېدى فومىن يامان ئەلپاز بىلەن، — مەن قورال تاشلىمايمەن!

— بۇلارنىڭ ھەممىسى قۇرۇق گەپ، — دېدى كاپارىن ھارغىنلىق بىلەن.

— قاپاقباش! — دەپ قەھر بىلەن ۋارقىرىدى فومىن زەردىسى قاينىپ، — سەن نېمىشقا بۇ يەردە ۋەھىمە تارقىتىسەن؟ سەن كۆز يېشىڭ بىلەن سېسىق سامساقتىنمۇ بەتتەر كۆڭلۈمگە تەگدىڭ! ئۇنداق بولسا باشتا بىھۇدە ئىشقا نېمىشقا كىرىشتىڭ؟ نېمىشقا قوزغىلاڭ كۆتۈرگۈزدۇڭ؟ ئۇچىيىڭ بۇنداق ئاجىز بولىدىغان بولسا، ھالىڭغا باقماي نېمىشقا قىستۇرۇلۇشۇالدىڭ؟ سەن مېنى قوزغىلاڭغا يېرىنچې بولۇپ كۈشكۈرتتىڭ،

ئەمدى بولسا قۇشقۇنغا ئولتۇرۇۋالمسەن؟ نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟

— سەن بىلەن سۆزلىشىدىغان گېپىم يوق، يوقال قېشىمدىن ئەخمەق! — كاپارىن ئەسەبىيلەرچە ۋارقىرىدى - دە، كالتە جۇۋىسىغا يۆگىنىپ، ياقىسىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، نېرى كەتتى.

— ئېسىلزادە كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ تېرىسى مۇشۇنداق يۇپقا بولىدۇ. كىچىككىنە شامال چىقسا بەرداشلىق بېرەلمەي، يىرىكلەيدۇ...، — دېدى فومىن خۇرسىنىپ.

ئۇلار ئۇنچىقماستىن، سۇنىڭ بىر تېكىس ۋە قاتتىق گۈرۈلدىشىگە قۇلاق سېلىپ خىيلىغىچە ئولتۇرۇشتى. بىر جۇپ ئەركەك ئۆردەك قوغلاپ كېتىۋاتقان بىر چىشى ئۆردەك قاتتىق قىقىرلاپ ئۇلارنىڭ بېشى ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتتى. بىر توپ قارىغۇجا بەس - بەستە چىرىلدىشىپ، چىملىقنىڭ ئۈستىگە تۆۋەنلەپ چۈشتىيۇ، ئەمما ئادەملەرنى كۆرۈپ، يەنە يۇقىرىغا پەرۋاز قىلدى - دە، ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ قارا ئاغامچىدەك بۇرۇلۇپ كەتتى.

بىرئازدىن كېيىن كاپارىن يەنە يېقىن كەلدى.

— مەن بۈگۈن يېزىغا بارماقچىمەن، — دېدى ئۇ فومىنغا قاراپ، پات - پات كۆزىنى پىلدىرلىتىپ.

— نېمىشقا؟

— قىزىق سوئال! كۆرمەيۋاتامسەن، ماڭا قاتتىق سوغۇق تەگكەنلىكىنى، پۈتۈمنىڭ ماڭغۇچىلىقى قالمىدىغۇ؟

— خۇش، شۇنداقمۇ؟ يېزىغا بارساڭ زۇكامدىن ساقىيىپ كېتەمسەن؟ — فومىن ئاچچىقلانماي، سالماقلىق بىلەن سورىدى.

— مەن بىرنەچچە كېچىنى بولسىمۇ، ئىللىق يەردە ئۆتكۈزۈشۈم لازىم.

www.uyghurkitap.com

— هېچ يەرگە بارمايسەن، — دېدى فومىن قەتئىي تۇردە.

— ئۇنداق بولسا، مۇشۇ يەردە ئۆلەمدىمەن؟

— قانداق قىلسام قىل.

— نېمىشقا بارالمايدىكەنمەن؟ مۇشۇنداق سوغۇقتا تۇننى ئۆتكۈزۈش جېنىمنى ئالدىغۇ!

— سېنى يېزىدا تۇتۇۋېلمىسا، قانداق قىلىسەن؟ بۇنى سەن ئويلىدىڭمۇ؟ ئۇ چاغدا بىزنىڭ ھەممىمىزنىڭ جېنىنى ئالمىدۇ ياكى مەن سېنى بىلمەيدىغان ئادەممۇ؟ بىرىنچى سوراقتىلا سەن بىزنى تۇتۇپ بېرىسەن! تېخى سوراق سورايدىغان يەرگە يېتىپ بارماستىنلا، ۋېشكىنىڭ يولىدا كېتىۋېتىپ تۇتۇپ بېرىسەن!

چۇماكوف كۈلۈۋەتتى ـ دە، ماقۇللاپ بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى. ئۇ فومىننىڭ سۆزىگە پۈتۈنلەي قوشۇلغانىدى، ئەمما كاپارن تەرسالىق بىلەن دېدى:

— مېنىڭ بېرىشىم كېرەك. سېنىڭ ئاقىلانە مۆلچەرىڭ مېنى پىكرىمدىن قايتۇرالمايدۇ.

— مەن ساڭا جىم ئولتۇر، تىمىرچىلىما دەۋاتىمەن.

— ياكوف يېفىموۋىچ، چۈشەنسەڭچۇ، مەن بۇ ياۋايى تۈرمۈشتا ئارتۇق ھايات كەچۈرەلمەيمەن! مەندە ئۆپكە يالليۇقى پەيدا بولدى، ھەتتا ئۆپكە كېسىلى بولۇشمۇ مۇمكىن!

— ساقىيىپ كېتىسەن. ئاپتاپقا قاقلىنىپ ياتساڭ ساقىيىپ كېتىسەن.

كاپارن چورتلا كېسىپ ئېيتتى:

— بەرىبىر، مەن بۇگۈن ماڭىمەن. مېنى تۇتۇپ تۇرۇشقا ھەققىڭ يوق، قانداق شارائىتتا بولسىمۇ بارىمەن!

فومىن كۆزلىرىنى شۇبھىلىك چەكچەيتىپ، كاپارنغا

قاربدی ـ ده، چۈماكوفقا كۆز قىسىپ قويۇپ، يەردىن تۇرۇپ كەتتى.

ـــ كاپاردىن، سەن ھەقىقەتەن ئاغرىپ قالغان ئوخشايسەن... سەنىڭ ئىسسىتماڭ يۇقىرى بولۇشى مۇمكىن... قېنى، تۇتۇپ كۆرەيچۇ، بېشىڭ قىزىقمىكىن؟ ـــ ئۇ قولىنى سوزۇپ، كاپاردىنىڭ قېشىغا بىرنەچچە قەدەم ماڭدى.

كاپاردىن فومىنىڭ چىرايىدىن بىر يامان ئالامەتنى، سېزىپ قالدى بولغاي ـــ ئاستا ئارقىغا چېكىنىپ، قاتتىق ۋارقىرىدى:

ـــ نېرى كەت!

ـــ شاۋقۇن كۆتۈرمە! نېمە شاۋقۇن كۆتۈرىسەن؟ مەن پەقەت تۇتۇپ كۆرىمەن، خالاس. ئەمانچە جېنىڭ چىقىدۇ؟ ـــ فومىن ئاستا چاماداپ بېرىپ كاپاردىنىڭ كېكىردىكىدىن كاپ قىلىپ تۇتتى، ـــ سەن دۇشمەنگە تەسلىم بولاي دەمسەن، مەلئۇن؟! ـــ ئۇ بوغۇق ئاۋاز بىلەن غودۇكشىپ، كاپاردىننى يەتتىشقا بار كۈچى بىلەن ئۇرۇندى.

گرىگورىي پۇتۇن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ. ئۇلارنى تەسلىكتە ئاجراتتى.

... چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن كاپاردىن چاتقالغا يۈيۈلغان ئىچ كىيىملىرىنى يېيىۋاتقان گرىگورىينىڭ قېشىغا كېلىپ:

ـــ سىز بىلەن يالغۇز سۆزلەشمەكچىدىم... كېلىڭ، ئولتۇرايلى، ـــ دېدى.

ئۇلار بوران ئۆرۈۋەتكەن پور تېرەكنىڭ دىڭگىكى ئۈستىدە ئولتۇرۇشتى.

كاپاردىن كاك ـ كاك يۆتىلىپ تۇرۇپ سورىدى:

ـــ سىز مۇنۇ تەنتەكنىڭ قىلىقىغا قانداق قارايسىز؟ مەن سىزنىڭ ئارىغا كىرىپ مېنى ئاجرىتىپ قويغانلىقىڭىزغا سەممىي تەشەككۈر بىلدۈرىمەن. سىز بىر ئوفىتسېرغا مۇناسىپ ئالىيجاناب

ئىش قىلدىڭىز. ئەمما مۇنۇ ئىش دەھشەت! ئەمدى مەن چىداپ تۇرالمايمەن. بىز ياۋايى ھايۋانغا ئوخشاش بولۇپ قالدۇق... بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئىسسىققىنا بىر نەرسە يېگىنىمىز يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇنۇ نەم يەردە يېتىپ ئۇخلاش... ماڭا قاتتىق سوغۇق تەگدى. بېقىنىم قاتتىق ئاغرىيدۇ. ئېھتىمال، ئۆپكە كېسىلى بولۇپ قالدىم. مېنىڭ ئوتنىڭ ئالدىدا بەكمۇ ئولتۇرغۇم كېلىدۇ، ئىللىق ئۆيدە ئۇخلاشنى خالايمەن، ئىچ كىيىملىرىمنى يۆتكەشنى خالايمەن... مەن پاكىز، يېپىيېڭى كۆڭلەك كىيىشنى، ئاپئاق پراستىنا ئۈستىدە يېتىشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلىمەن... ياق، ئەمدى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى!

گرىگورىي كۈلۈپ كەتتى.

— سىز كەك ـ كۆشادە ھۆزۈرلىنىپ جەڭگە قاتنىشىشنى خالايسىزغۇ، دەيمەن؟

— ماڭا قاراڭ، مۇشۇمۇ ئۇرۇش بولىدىمۇ؟ — كاپارىن ئىلدام جاۋاب قايتۇردى، — بۇ ئۇرۇش ئەمەس، باش ـ ئايىغى يوق سەرسان ـ سەرگەردانلىق، بىر ـ ئىككى سوۋېت خادىملىرىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئارقىدىنلا قېچىش. خەلق بىزنى قوللىسا، قوزغىلاڭ باشلانسا، شۇ چاغدىلا ئۇرۇش دېيىشكە بولاتتى. ھازىرقىسىغا كەلسەك، بۇ ئۇرۇش ئەمەس، ياق، ئۇرۇش ئەمەس!

— بىزگە باشقا چىقىش يولى يوق. ئۆزلۈكىمىزدىن تەسلىم بولۇشىمىز كېرەكمۇ؟

— خۇش، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟

گرىگورىي مۇرىسىنى قىستى. بۇ ئارالدا يېتىپ ئارام ئالغان جەريانىدا كاللىسىغا نەچچە قېتىم كەلگەن بىر پىكىرنى ئېيتتى:

— قانداقلا بولمىسۇن شارائىتى ياخشى تۇرمىدىن شارائىتى يامان بولغان ئەركىنلىك ئەۋزەل. بىلەمسىز، خەلقىنىڭ ئىچىدە مۇنداق گەپ بار: تۇرمە مەھكەم بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن شەيتان خۇشال.

كاپارىن بىر تاياقچە بىلەن قۇمنىڭ ئۈستىگە قانداقتۇر رەسىملەرنى جىجىپ، ئۇزاقتىن ئۇنچىقماي ئولتۇرغانىدىن كېيىن دېدى:

— تەسلىم بولۇش زۆرۈر نەرسە ئەمەس، ئەمما بولشېۋىكلارغا قارشى كۈرەش قىلىشنىڭ يېڭى شەكىللىرىنى ئىزدەش لازىم. مۇنۇ ئىپلاس ئادەملەردىن ئايرىلىپ كېتىش كېرەك. سىز رىيالىي ئادەمسىز...

— مەن قانداقمۇ رىيالىي بولاي، — گرىگورىي مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى، — مەن گېپىمنىمۇ ئوڭلاپ قىلالمايمەن.

— سىز ئوفىتسېر.

— بۇ تاسادىپىي بولغان ئىش.

— ياق، سىز چىنىدىن بىر ئوفىتسېرسىز، ئوفىتسېرلار مۇھىتىدا بولىدىكىز، ھەقىقىي ئادەملەرنى كۆردىكىز، سىز فومىنغا ئوخشاش بىردىنلا يۇقىرى ئورۇنغا چىقىۋالغان مەنسەپپەرەس ئەمەسسىز، شۇڭا چۈشىنىشىكىز كېرەككى، بىزنىڭ بۇ يەردە قىلىۋېرىشىمىز مەنىسىزلىك بولىدۇ. بۇ — ئۆزىنى ـ ئۆزى ئۆلتۈرگەنگە باراۋەر. ئۇ ئەمەلىزارلىقتا بىزنى زەربىگە ئۇچراتتى، ئەگەر تەقدىرىمىزنى بۇندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا باغلايدىغان بولساق، بىزنى يەنە تالاي قېتىم زەربىگە ئۇچرىتىدۇ. ئۇ نومۇسسىز بىرىنىمە، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇچىغا چىققان ئەخمەق، دۆت! ئۇنىڭ بىلەن يۈرىشەرسەك، تۈگىشىمىز!

— شۇنداق قىلىپ، تەسلىم بولۇش كېرەك ئەمەس، ئۇ چاغدا فومىندىن ئايرىلىپ كېتىش كېرەكمۇ؟ نەگە كېتىمىز؟ ماسلاكنىڭ قېشىغىمۇ؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي.

— ياق، بۇمۇ ئوخشاشلا تەۋەككۈلچىلىك، ئۇنىڭ باندىسىنىڭ پەقەت كۆلىمى چوڭراق، ھازىر مەن بۇ مەسىلىگە باشقىچە قارايمەن، ماسلاكنىڭ قېشىغا كېتىشكە بولمايدۇ...

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

— نەگە كېتىمىز؟

— ۋېشىنىسكايا.

گرىگورىي ئەپسۇس بىلەن مۇرىسىنى قىسىپ قويدى.

— بۇ — ئۆزى قاچقان توزاقىقا قايتىدىن ئۆزى بېرىپ چۈشۈش دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ ماڭا لايىق كەلمەيدۇ.

كاپارىن پارقىراپ تۇرغان ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ قويدى.

— سىز مېنى چۈشەنمەيۋاتىسىز، مېلېخوف، سىزگە ئىشىنىپ سىردىمنى ئېيتىشقا بولارمۇ؟

— پۈتۈنلەي بولىدۇ.

— بىر ئوفىتسېرنىڭ ۋىجدانىدىن ئېيتقان چىن سۆزىمۇ بۇ؟

— بىر كازاكنىڭ ۋىجدانىدىن ئېيتقان چىن سۆزى.

كاپارىن قونالغۇ جايى ئالدىدا بىر ئىش بىلەن پايپاسلىشىپ تۇرغان فومىن بىلەن چۈماكوۋ تەرەپكە يالت قىلىپ بىر قارىۋالدى — دە، بۇلارنىڭ ئارىلىقى خېلى يىراق بولسىمۇ ۋە بۇلارنىڭ پارىڭىنى ئۇلار ئاڭلىيالمىسىمۇ، ئاۋازىنى پەس چىقاردى:

— مەن سىزنىڭ فومىن ۋە باشقىلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭىزنى بىلىمەن. سىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ماڭا ئوخشاش بىگانە ئادەم. سىزنى سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى چىقىشقا مەجبۇر قىلغان سەۋەبلەر مېنى قىزىقتۇرمايدۇ. ئەگەر مەن توغرا چۈشىنىدىغان بولسام — سىزنىڭ ئۆتمۈشتىكى تارىخىي مەسىلىڭىز بىلەن قاماققا ئېلىنىشتىن قورقىدىغانلىقىڭىز شۇنداق قىلىشقا سەۋەب بولالمىسكىن دەيمەن، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— مېنى بۇ سەۋەبلەر قىزىقتۇرمايدۇ، دېدىڭىزغۇ.

— ھە، شۇنداق، بۇ گېزى كەلگەندە ئېيتىلغان سۆز. ئەمدى ئۆزۈم توغرۇلۇق بىرنەچچە ئېغىز سۆز ئېيتاي: مەن ئۆتمۈشته ئوفىتسېر ۋە سوتسىيالىست — ئىنقىلابچىلار پارتىيىسىنىڭ ئەزاسى

بولغانسدىم، كېيىنرەك ئۆزۈمنىڭ سىياسىي كۆز قاراشلىرىمنى كەسكىن رەۋىشته ئۆزگەرتتىم... روسىيىنى پەقەت ھاكىمۇتلەقلىك تۈزۈمى قۇتۇلدۇرالايدۇ. پەقەت ھاكىمۇتلەقلىك تۈزۈمى! ۋەتىنىمىزگە بۇ يولنى ئىلاھىي تەقدىر كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ، سۇۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ دۆلەت بەلگىسى — بولقا بىلەن ئورغاق، شۇنداقمۇ؟ — كاپارىن قۇمنىڭ ئۈستىگە تارياقچە بىلەن «молот, серп»① دېگەن ئىككى سۆزنى يازدى، ئاندىن ئىللىق پارقىرىغان كۆزلىرى بىلەن گرىگورىينىڭ يۈزىگەقادىلىپ قارىدى، — بۇنىڭ تەتۈرىسىنى ئوقۇپ بېقىڭا. ئوقۇدىڭىزمۇ؟ چۈشەندىڭىزمۇ؟ «پىرېستول»② دېگەن سۆز چىقىدۇ. ئىنقىلاب بىلەن بولشېۋىكلار ھاكىمىيىتى پەقەت پىرېستول بىلەن تۈگەيدۇ! بىلەمسىز، مەن بۇنىڭ ماھىيىتىنى بىلگەندە ۋۇجۇدۇمنى مىستىسىزلىق③دەھشتى قاپلىۋالدى! ھاياجاندىن تىترەپ كەتتىم، چۈنكى بۇ، چۈشىنىشىنى خالىسىڭىز، ئاخىرقى چىقىش يولىمىزنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئىلاھىي بارماق...

كاپارىن ھاياجاندىن دېمىنى ئالالماي قالدى ـ دە، شۇنىڭ بىلەن جىمىپ قالدى. ئۇنىڭ ئۆتكۈر ۋە ئازراق تەلۋىلەشكەن كۆزلىرى گرىگورىيغا تىكىلگەنىدى. ئەمما گرىگورىي بۇنداق كەشپىي كارامەتنى ئاڭلىغاندا، ھېچبىر تىترەپ كەتمىدى ۋە مىستىسىزلىق دەھشىتىنى باشتىن كەچۈرمىدى. ئۇ نەرسىلەرگە ھەمىشە زېرەكلىك بىلەن ۋە كۈندىلىك تەجرىبە كۆزى بىلەن قارايدىغانىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق جاۋاب بەردى:

— بۇ ھېچقانداق ئىلاھىي بارماق ئەمەس. سىز گېرمان ئۇرۇشىدا فرونتتا بولغانمىدىڭىز؟

---

① «молот, серп» — «بولقا، ئورغاق» دېگەن مەنىدە.

② «پرېستول» — «تەخت» دېگەن مەنىدە.

③ مىستىسىزم — تەبىئەتتىن تاشقىرى سىرلىق ئالەم بارلىقىغا ئىشىنىشتىن ئىبارەت دىنىي تەسەۋۋۇپ — ت.

بۇ سوئالدىن ھەيرەتتە قالغان كاپارىن تەمتىرەپ جاۋاب بەردى.

— گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتقاندا، سىز بۇ سوئالنى نېمىشقا بەردىڭىز؟ ياق، مەن بەۋاستە جەڭ مەيدانىدا بولغىنىم يوق.

— سىز ئۇرۇش ۋاقتىدا نەدە تۇرغانىدىڭىز؟ ئارقا سەپتىمۇ؟

— ھەئە.

— پۈتۈن ئۇرۇش جەريانىدىمۇ؟

— شۇنداق، يەنى پۈتۈن ئۇرۇش جەريانىدا بولمىسىمۇ، ھەر ھالدا كۆپ ۋاقىت دېگۈدەك. بۇنى سىز نېمىشقا سوراپ قالدىڭىز؟

— مەن ئۇرۇش مەيدانىدا 14 - يىلىدىن تارتىپ تاھازىرغىچە بولۇپ كېلىۋاتىمەن، ئازراق ئۇزۇلۈشلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا. ئەمدى بىز ھېلىقى ئىلاھىي بارماقىقا كېلەيلى... خۇدانىڭ ئۆزى يوق تۇرسا، بارماق نەدە بولسۇن؟ مەن بۇنداق ئەخمىقانە سەپسەتىلەرگە ئىشەنمەي قويغىنىمغا ئۇزاق ۋاقىت بولدى. 15 - يىلىدىن باشلاپ ئۇرۇشنى تولا كۆرۈپ، خۇدا يوق ئىكەن، دەپ ئويلاپ قالدىم، ھېچقانداق خۇدا يوق! ئەگەر بولسا ئىدى — كىشىلەرنى مۇنداق قالايمىقانچىلىقلارغا قويۇپ بېرىشكە ھەققى بولماس ئىدى. بىز فرونتچىلار خۇداغا ئىشىنىشنى تاشلىغان، ئۇنى پەقەت قېرى ئادەملەر بىلەن خوتۇنلارغا قالدۇرغانىمىز، مەيلى شۇلار كۆڭلىنى تەسكىن تاپتۇرسۇن. ھېچقانداق ئىلاھىي بارماقمۇ يوق، ھاكىممۇتلەقلىك تۈزۈمىنىڭمۇ بولۇشىمۇ لازىم ئەمەس. خەلق ئۇنىڭغا بىر يولى مەڭگۈ خاتىمە بەرگەن. خۇش، سىزنىڭ مۇنۇ ھەرپىلەرنى تەتۈر تىزىپ كۆرسەتكەنلىرىڭىز، ئەپۇ قىلىسىز، بۇ — بالىلارنىڭ ئويۇنچۇقى، باشقا نەرسە ئەمەس. مەن سىزنىڭ بۇلارنى دەلىل قىلىپ

كۆرسەتكەنلىكىڭىزنى قىلچە چۈشەنمەيمەن. سىز ماڭا قىستىراق ۋە چۈشىنىشلىك قىلىپ ئېيتىپ بەرسىڭىز. مەن يۇنكېرلار مەكتىپىدە ئوقۇغان ئەمەسمەن، گەرچە ئوقتىسىر بولغان بولسامۇ، تۈزۈك ساۋاتىمۇ يوق. ئەگەر ساۋاتىم يۇقىرىراق بولغان بولسا، بۇ ئارالدا سىزلەر بىلەن تاشقىن ئوتتۇرىسىدا قالغان بۆرىدەك ئولتۇرماس ئىدىم، ــ دەپ سۆزىنى تۈگەتتى ئۇ ئەپسۇسلانغانلىقىنى ئوچۇقلا بىلىندۈرۈپ.

ــ بۇ مۇھىم ئەمەس، ــ دېدى كاپارىن دەرھاللا، ــ سىز خۇداغا مەيلى ئىشىنىڭ، مەيلى ئىشەنمەڭ، بۇنىڭ ئەھمىيىتى يوق. بۇ ــ سىزنىڭ ئېتىقادىڭىزنىڭ، ۋىجدانىڭىزنىڭ ئىشى. خۇددى شۇنداقلا سىز ھاكىمۇتلەقچىمۇ، ياكى قۇرۇلتايچىمۇ، ياكى ئىستىقلالچىلىقنى ياقلايدىغان كازاكمۇ ــ بۇنىڭ ئەھمىيىتى يوق. ئەڭ مۇھىمى، سوۋېت ھاكىمىيىتىگە بولغان مۇناسىۋىتىمىزنىڭ بىرلىكى بىزنى بىرلەشتۈرگەن. سىز مۇشۇ قاراشقا قوشۇلامسىز؟

ــ ئۇنىدىن كېيىنچۇ؟

ــ كازاكلارنىڭ ئومۇمىي قوزغىلىڭىغا ئۈمىد باغلىغانىدۇق، شۇنداقمۇ؟ بۇ ئۈمىد بەربات بولدى. ھازىر بۇ ئەھۋالدىن قۇتۇلۇشنىڭ چارىسىنى قىلىش لازىم. بولشېۋىكلارغا قارشى كېيىنىرەك كۆرەش ئېلىپ بارساقمۇ بولىدۇ، ئەمما فرونتدەك بىرنەرسىنىڭ باشچىلىقىدا ئەمەس، باشقىچە كۆرەش قىلىشقىمۇ بولىدۇ، ھازىر ئۆز ھاياتىمىزنى ساقلاپ قېلىشىمىز مۇھىم، شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىزگە بىر ئىتتىپاق بولۇش تەكلىپىنى بېرىمەن.

ــ قانداق ئىتتىپاق؟ كىمگە قارشى؟

ــ فرونتقا قارشى.

ــ چۈشەنمىدىم.

ــ ھەممىسى ناھايىتى ئاددى. مەن سىزگە ماڭا ھەمكار-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى

لاشقۇچى بولۇشنى تەكلىپ قىلمەن... ــ كاپارىن سېزىلەرلىك جىددىيلىشىپ كەتتى ـ دە، ئەندىكىپ سۆزلەشكە باشلىدى، ــ بىز ئىككىمىز مۇنۇ ئۇچىنى ئۆلتۈرۈپ، ۋېشىنسكايا‌غا كېتىمىز. چۈشەندىڭىزمۇ؟ مۇشۇ چارە بىزنى قۇتۇلدۇرالايدۇ. سوۋېت ھاكىمىيىتىگە كۆرسەتكەن بۇ خىزمىتىمىز بىزنى جازادىن خالاس قىلىدۇ. بىز ھايات كەچۈرۈۋېرىمىز! چۈشىنىۋاتامسىز، بىز ھايات كەچۈرۈۋېرىمىز!... ئۆز ھاياتىمىزنى قۇتۇلدۇرۇپ قالىمىز! ئۆز ـ ئۆزىدىن مەلۇمكى، كەلگۈسىدە پۈرسەت كەلگەندە بولشېۋىكلارغا قارشى كۈرەشكە ئاتلىنىمىز، ئەمما ئۇ چاغ كەلگەندە مۇنۇ فومىنغا ئوخشاش بىرنېمە بىلەن ئېلىپ بارغان تەۋەككۈلچىلىكتەك ئەمەس، جىددىي ئىش ئېلىپ بارىمىز. ماقۇللامسىز؟ شۇنى كۆزدە تۇتۇڭكى، بۇ ــ بىزنىڭ ئۈمىدسىز ئەھۋالىدىن قۇتۇلۇشنىڭ بىردىنبىر يولى، يەنە كېلىپ پارلاق چىقىش يولى.

ــ ئەمما بۇنىڭ چارىسى قانداق؟ ــ دەپ سورىدى گرىگورىي ئىچىدە غۇرۇرلىنىپ قاينام، ئەمما بار كۈچى بىلەن بۇ تۇيغۇسىنى يوشۇرۇشقا تىرىشىپ.

ــ مەن ھەممىسىنى ئويلاپ قويدۇم: بۈگۈن كېچە ئوقسىز قورال بىلەن ئۇلارنى جايلىۋېتىمىز، ئەتە كەچ كىرگەندە، ھېلىقى بىزگە ئوزۇق ـ تۈلۈك ئەكېلىپ تۇرغان كازاك كەلگەندە، بىز دوندىن ئۆتىمىز ــ ئىش تامام ۋەسسالام. ھېچقانداق قۇۋلۇق ـ شۇملۇقسىز، ئىنتايىن ئاسان چارە!

گرىگورىي ياسىما ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويۇپ مۇنداق دېدى:

ــ بۇ كارامەت چارە ئىكەن! خوش، ئېيتقا، كاپارىن، سىز ئەتىگەن يېزىغا ئىسسىنىشقا بارماقچى بولغىنىڭىزدا... سىز ۋېشكىغا ببرىشقا تەييارلانغانمىدىڭىز؟ فومىن سىزنىڭ نىيىتىڭىزنى بىلىپ قالدىمۇ؟

گاپارىن خۇش خۇي كۆلۈمسىرەپ تۇرغان گرىگورىيغا دىققەت بىلەن قاراپ قويۇپ، سەل خىجىل بولغان هالدا ئۆزىمۇ كۆڭۈلسىزلىك بىلەن كۈلۈمسىرىدى.

— ئوچۇقىنى ئېيتقاندا، شۇنداق، بىلەمسەز، مەسىلە ئۆز جىنسىگىزنى قۇتۇلدۇرۇشقا تاقالغاندا، چارە تاللاشتا ئانچىلىك قىينىلىپ تۇرمايسىز.

— بىزنى تۇتۇپ بېرەتتىگىزمۇ؟

— شۇنداق، — گاپارىن سەمىمىيلىك بىلەن ئىقرار قىلدى، — ئەمما سىلەرنى مۇشۇ ئارالدا قولغا ئالغان بولسا، مەن شەخسەن سىزنى كۆڭۈلسىزلىكلەردىن قوغداپ قېلىشقا تىرىشقان بولاتتىم.

— ئەمما سىز نېمىشقا بىر ئۆزىڭىز بىزنى ئۆلتۈرۈۋەتمىدىڭىز؟ كېچىدە شۇنداق قىلىش ئاسانلا ئىش ئىدىغۇ؟

— خەتەرلىك. بىرىنچى ئوقتىن كېيىنلا قالغانلىرىڭىلار...

— قورالىڭنى تاشلا! — دېدى گرىگورىي ۋەزمىنلىك بىلەن تاپانچىنى قېپىدىن چىقىرىپ...، — تاشلا، بولمىسا جايىڭدىلا ئېتىپ ئۆلتۈرىمەن! فومىن كۆرۈپ قالمىسۇن ئۈچۈن، مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، سېنى تۇيۇپ تۇرىمەن، سەن تاپانچاڭنى ئايىغىمنىڭ ئاستىغا تاشلا. قېنى؟ ئوق چىقىرىشنى ئويلىما! قىمىر قىلساڭ، يىقىتىپ تاشلايمەن.

كاپارىن ئۆلۈكتەك ئاپئاق تاتىرىپ ئولتۇرۇپلا قالدى.

— مېنى ئۆلتۈرمەڭ! — دەپ پىچىرلىدى ئۇ ئاپئاق لەۋلىرىنى ئارانلا مىدىرلىتىپ.

— ئۆلتۈرمەيمەن. قورالىڭنى ئالمەن.

— سىز مېنى تۇتۇپ بېرىسىز...

كاپارىننىڭ ساقال باسقان ئىككى مەڭزىدە ياش تامچىلىرى تارامليدى. گرىگورىي يىرگىنىش ۋە ئىچ ئاغرىتىشتىن چىرايىنى

پۇرۇشتۇردى ـ دە، ئۇنىنى قاتتىقراق چىقاردى:

ـ تاپانچىنى تاشلا! تۇتۇپ بەرمەيمەن، ئەمما تۇتۇپ بېرىشىمۇ لازىم ئىدى! ھەي، سەن مەككار ئادەم چىقىپ قالدىڭ! ھوي، ھارامزادە!

كاپارىن تاپانچىسىنى گىرىگورىينىڭ ئايىغىغا تاشلىدى.

ـ براۋنىگ① قېنى؟ براۋنىگىنىمۇ تاشلا. ئۇ سېنىڭ كەمزۇلۇڭنىڭ مەيدە يانچۇقىدا.

كاپارىن نىكىلى پارقىراپ تۇرغان براۋنىگنى قېپىدىن چىقىرىپ تاشلاپ بەردى ـ دە، قولىنى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋالدى. ھۆكۈرەشتىن ئەزاسى تىترەپ كەتتى.

ـ يىغاڭنى توختات، ئەبلەخ! ـ دېدى گىرىگورىي كەسكىن قىلىپ، ئۇنى ئۇرۇۋۇبتىشتىن ئۆزىنى تەسلىكتە تۇتۇۋېلىپ.

ـ سىز مېنى تۇتۇپ بېرىسىز... مەن ھالاك بولدۇم.

ـ مەن ساڭا تۇتۇپ بەرمەيمەن دەپ ئېيتتىمغۇ، ئەمما ئاراڭدىن كېتىشىمىز بىلەنلا تۆت تەرىپىڭ ئوچۇق، سەندەك نېمىنىڭ ھېچكىمكە كېرىكى يوق. ئۆزۈڭگە ئۆزۈڭ پاناھ ئىزدە.

كاپارىن يۈزىدىن قولىنى چۈشۈردى. يۈزى چىلىق ـ چىلىق ياشتىن قىزارغان، كۆزلىرى ئىشىشىپ قانىدى، تۆۋەنكى ئېگىكى ئېچىنىشلىق تىترەيتتى.

ـ ئۇنداق بولسا نېمىشقا... نېمىشقا مېنى قوراللىنىدۇرىسىز؟ ـ دەپ كېكەشلەپ سورىدى ئۇ.

گىرىگورىي خالار ـ خالىماس جاۋاب بەردى:

ـ ئۇنداق قىلمىغاندا، دۈمبەمدىن تارس قىلىپ ئېتىپ تاشلىغان بولاتتىڭ. شۇنداق قىلمىسۇن دېدىمغۇ. ساڭا ئوخشاش بىلمەسلىك ئادەملەردىن ھەر ئىشنى كۈتۈشكە بولىدۇ. سەن قانداقتۇرۇلاھىي بارماق توغرىسىدا، پادىشاھ توغرىسىدا، خۇدا توغ-

① براۋنىگ ـــ ئاپتومات تاپانچا.

رىسدا سۆزلەيسەن... نېمانچە تۇراقسىز ئادەمسەن...

گرىگورىي كاپارىنغا قارىماستىن، ئاغزىغا كەلگەن شالىنسى ئاندا ـ ساندا تۆكۈرۈپ، ئاستا قونالغۇ تەرەپكە ماڭدى.

ستېپلەدىكوف موملانغان يىپ بىلەن ئېگەرنىڭ بىر يېرىنى تىككەچ، ئاستا ئىسقىرتىپ ئولتۇراتتى. فومىن بىلەن چۇماكوف ئاتنىڭ يوپۇقى ئۈستىدە يېتىپ، ئادەتتىكىچە قارتا ئويناۋاتاتتى.

فومىن گرىگورىيغا لىپىدە قاراپ قويۇپ، سورىدى:

ــ ئۇ ساڭا نېمە دەيدۇ؟ نېمە توغرۇلۇق سۆزلەشتىڭلار؟

ــ ئۆز تۇرمۇشىدىن زارلىنىدۇ... بىلجىرلايدۇ، پالان ـ پۇستان، گېپىنىڭ تايىنى يوق...

گرىگورىي ئۆز گېپىدە تۇرۇپ، كاپارىننى تۇتۇپ بەرمىدى، ئەمما كەچقۇرۇن تۇيدۇرماستىن كاپارىننىڭ مىلتىقىنىڭ قۇلۇپىنى سۇغۇرۇۋېلىپ، ئۇنى تىقىپ قويدى. كىم بىلىدۇ، بۇ ھارام زادە كېچىسى بىر ياماق ئىشقا جۇرئەت قىلىشىمۇ مۇمكىن... دەپ ئويلىدى ئۇ، ئۇخلاشقا جايلىشىۋېتىپ.

ئەتىسى ئەتىگەن ئۇنى فومىن ئويغاتتى. ئۇ گرىگورىيغا ئېگىشىپ تۇرۇپ ئاستا سورىدى:

ــ كاپارىننىڭ قورالىنى سەن تارتىۋالدىڭمۇ؟

ــ نېمە؟ قايسى قورالنى؟ ــ گرىگورىي بېشىنى كۆتۈرۈپ، تەسلىكتە كېرىلىۋالدى.

ئۇ تاڭ يورۇش ئالدىدىلا ئۇخلىغان بولۇپ، سەھەرگە يېقىن بەك توڭلىغانىدى! ئۇنىڭ شىنىلى، تۇمىقى، ئۆتۈكلىرى ــ ھەممە نەرسىسى كۈنچىقىش ئالدىدا پەسلەپ ئۆتكەن تۇماندىن ھۆل بولۇپ كەتكەنىدى.

ــ ئۇنىڭ قورالىنى تاپالمايۋاتىمىز. سەن ئالدىڭمۇ؟ ئۇيقۇڭنى ئاچ، مېلىخوف!

ــ ھە، مەن ئالدىم. نېمە گەپ؟

www.uyghurkitap.com

فومىن ئۇنچمقماي، نېرى كەتتى. گرىگورىي ئورنىدىن تۇرۇپ شىنېلىنى قاقتى، چۇماكوف يېقىن بىر يەردە ناشتىلىق تەييارلاۋاتاتتى: ئۇ قونالغۇدىكى بىرلا مىسكىنى سۇ بىلەن چايقىدى، ئاندىن كۆپۈپ پىشقان بولكا نانىنى كۆكرىكىگە بېسىپ، تەڭ - باراۋەر تۆت كېسىم قىلىپ توغرىدى، خۇمرىدىن مىسكىغا سۈت قۇيدى - دە، قاتتىق پىشىپ كالالەكلىشىپ قالغان سۆك بوتقىسىنىڭ بىر پارچىسىنى ئېزىپ گرىگورىيغا قارىدى.

— مېلېخوف، سەن بۈگۈن ئۇزاق ئۇخلاپ كەتتىڭ جۇمۇ. قارىغىنا، كۈن نەگە كېلىپ قالغان؟

— ۋىجدانىي پاك ئادەم ھەمىشە ياخشى ئۇخلايدۇ، — دېدى سىتېرلەدنىكوف، پاكىز بۈيۈلغان ياغاچ قوشۇقنى شىنېلىنىڭ ئېتىكىگە سۈرتۈپ تۇرۇپ، — ئەمما مۇنۇ كاپارىن كېچىچە تۆزۈك ئۇخلىمىدى، تولغىنىپلا چىقتى...

فومىن ئۇنچمقماستىن كۈلۈپ قويۇپ، گرىگورىيغا قارىدى.

— قېنى، ئەتىگەنكى تاماققا ئولتۇرۇڭلار، قاراقچىلار! — دېدى چۇماكوف.

ئۇ بىرىنچى بولۇپ قوشۇق بىلەن سۈت ئالدى، يېرىم كېسەك نانىنى قاق ئوتتۇرىسىدىن چىشلەپ ئۈزۈۋالدى. گرىگورىي قوشۇقنى قولىغا ئېلىپ، ئولتۇرغانلارغا سەپسېلىپ قاراپ چىقىقاندىن كېيىن:

— كاپارىن قېنى؟ — دەپ سورىدى.

فومىن بىلەن سىتېرلەدنىكوف ئۇنچمقماستىن تامىقنى يەۋەردى، چۇماكوف گرىگورىيغا تىكىلىپ بىر قاراپ قويۇپ، بۇمۇ ئۇندىمىدى.

— كاپارىننى نەگە تىقىپ قويدۇڭلار؟ — دەپ سورىدى گرىگورىي بۇ كېچە يۈز بەرگەن ۋەقەنى غۇۋا پەملەپ.

— كاپارىن ھازىر يېراقتا، — دەپ جاۋاب بەردى چۇما-

كۇ ف خاتىرجەم كۆلۈمسىرەپ، ــ ئۇ روستوفقا ئۆزۈپ كەتتى. هازىر، ئېھتىمال، ئۈست ـ خوپيېر قېشىدا تەۋرىنىپ كېتىۋاتقان ئاندۇ، ئەنە قارا، ئۇنىڭ كالتە جۈۋىسى ئېسىقلىق تۇرۇپتۇ.

ــ راستتىنلا ئۆلتۈرۈۋەتتىڭلارمۇ؟ ــ دەپ سوردى گرىگورىي كاپارىنىڭ پولشۇپكىسىغا يالت قىلىپ قاراپ.

گرىگورىي بۇنى سورىمىسىمۇ بولاتتى. بۇنىڭسىزمۇ هەممە ئىش روشەن ئىدى، ئەمما نېمىشقىدۇر سوراپ قويدى. ئۇنىڭغا بىردىنلا جاۋاب بېرىشىمگەنلىكتىن، تەكرار سوردى.

ــ هە، ئىش روشەنغۇ، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتۇق، ــ دېدى چۇماكوف ئايالىنىڭكىدەك گۈزەل كۆك كۆزلىرىنى كىرپىكلىرى بىلەن يېپىپ، ــ مەن ئۆلتۈردۈم. مېنىڭ ۋەزىپەم، ئاشۇنداق ئادەم ئۆلتۈرۈشتۇ...

گرىگورىي ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قاراپ قويدى. چۇماكوفنىڭ بۇغداي رەڭ، كىرسىز يۈزى خاتىرجەم، هەتتاكى شادىمان ئىدى. ئالتۇندەك، پارقىراپ تۇرغان ئاق سېرىق بۇرۇتى، قارا قاشلىرى ۋە سىلىق تارالغان چاچلىرىدىن پەرق قىلغان هالدا، ئاپتاپتا كۆيگەن يۈزىدە باشقىچە كۆرۈنەتتى. بۇ فومىن باندىسىدا خىزمەت كۆرسەتكەن جاللات، هەقىقەتەن كېلىشكەن يىگىت بولۇپ، كۆرۈنۈشتە مۆمىن چىراي ئىدى... ئۇ قوشۇقىنى برېزېنت ئۈستىگە قويۇپ، قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن بۇرۇتىنى سۈرتۈپ قويۇپ، دېدى:

ــ ياكوف يېفىموۋىچقا رەهمەت ئېيت، مېلېخوف. سېنىڭ چىۋىنىدەك جېنىڭنى قۇتقۇزۇپ قالغان ئاشۇ، ئۇنداق بولمىغاندا، هازىر سەنمۇ كاپارىن بىلەن بىللە دوندا ئۆزۈپ يۈرگەن بولاتتىڭ...

ــ نېمىشقا ئەمدى؟

چۇماكوف ئاستا ئۆزۈپ ـ ئۆزۈپ سۆزلەشكە باشلىدى:

— كاپارىن تەسلىم بولماقچى بولسا كېرەك، تۇنۇگۈن سەن بىلەن بىر نېمە توغرۇلۇق ئۇزاق سۆزلىشىپ كەتتى... مانا، ئۇنى بىز بۇ گۇناھتىن خالاس تاپتۇرۇش ئۈچۈن جايلىشىتىشنى ئويلىدۇق. ئۇنىڭغا ئېيتىپ بەرسەم بولامدۇ؟ — چۇماكوف سوئال نەزىرى بىلەن فومىنغا قارىدى.

فومىن ماقۇللاپ بېشىنى لىڭشىتتى - دە، چۇماكوف چالا پىشقان سۆكنى كورۇسلىتىپ چايناپ، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— مەن ئاخشامدىن بۇيان ئەمەن ياغىچىدىن كالتەك تەيياراپ قويدۇم - دە، ياكوف يېڧىموۋىچقا: «مەن ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنى، كاپارىن بىلەن مىلىخوفنى بۇگۈن كېچە جايلىشىتىمەن» — دېدىم. ئۇ ماڭا: «كاپارىننى تۇگەت، مىلىخوفنى ئۇنداق قىلماسلىق كېرەك» دېدى. شۇنداق قىلىشقا كېلىشتۇق. پايلاشقا كىرىشتىم، كاپارىن ئۇخلىغان مەزگىلدە سېنىڭمۇ خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتقانلىقىڭنى ئاڭلىدىم. ئۆمىلەپ كېلىپ، كالتەك بىلەن بېشىڭغا بىرنى قويدۇم. شتابىس — كاپىتانىمىزنىڭ پۇتىمۇ تىپىرچىلىغىنى يوق! راھەتلىنىپ بىر سوزۇلدى - دە، جان بەردى... ئۇنىڭ ھەممە يېرىنى ئاستا ئاختۇردۇق. كېيىن پۇت - قولىدىن كۆتۈرۈپ قىرغاققا ئاپاردۇق - دە، ئۆتۈكىنى، كەمزۇلىنى، كالتا جۇۋىسىنى سالدۇرۇۋېلىپ، ئۇنى سۇغا ئىرغىتتۇق. سەن بولساڭ ھېچنېمىنى سەزمەستىن، شېرىن چۈش كۆرۈپ، ئۇخلاۋېرىسەن... مىلىخوف، بۇگۈن كېچە ئەجەل ساڭا يېقىنلا كېلىپ تۇرىدى! بېشىڭنىڭ ئۈستىدە تۇردى. گەرچە ياكوف يېڧىموۋىچ تەگمەسلىكنى ئېيتقان بولسىمۇ، مەن ئىچىمدە: ئۇلار كۈندۈزى نېمە توغرۇلۇق سۆزلەشكەنىدۇ؟ بەش كىشىنىڭ ئىككىسى يىراقتا بېرىۋېلىپ، مەخپىي نوقۇلدىشىۋاتسا، بۇ بىر پاسىق ئىش... دەپ ئويلىدىم. قېشىڭغا ئوغرىلىقچە كەلدىم - دە، قىلىچ بىلەن كالاڭنى تېنىڭدىن جۇدا قىلماقچى بولدۇم، چۈنكى شۇ چاغدا ئويلا

لاپ قالدىم ــ مۇبادا ئۇنى كالتەك بىلەن ئۇرسام، ئۇ، شەيتان، كۆچلۈك بولغانلىقتىن، ئېسەنكىرىمەي قېلىپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، ئوق چىقىرىشقا باشلايدۇ... دېدىم. ئەمما ئوسمان ئىشنى يەنە بۇزدى. قېشىمغا كېلىپ: «تەگمە، بۇ بىزنىڭ ئادەم، ئۇنىڭغا ئىشىنىشكە بولىدۇ»،ــ دەپ پىچىرلىدى. شۇنداق قىلىپ كاپارىنىڭ قورال ـ ياراغلىرىنى نەدە ئىكەنلىكىنى ھېچ ئويلاپ تاپالمىدۇق. شۇنىڭ بىلەن قېشىدىن كەتتىم، ئەمما سەن بېشىغا كەلگەن بالانى تۇيماستىن قاتتىق ئۇخلاۋەردىڭ!

گرىگورىي ۋەزمىنلىك بىلەن:

ــ بىكارلا ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولاتتىڭ، ئەخمەق! مەن كاپارىدىن بىلەن تىل بىرىكتۈرگىنىم يوق، ــ دېدى.

ــ ئۇنداق بولسا، ئۇنىڭ قورالى نېمىشقا سەندە بولۇپ چىقتى؟

گرىگورىي كۈلدى:

ــ مەن ئۇنىڭ تاپانچىلىرىنى تۈنۈگۈن كۈندۈزدىلا تارتىۋالغانمەن، مىلتىقنىڭ زاتئوررىنى كەچقۇرۇن سۇغۇرۇۋېلىپ، ئاتىنىڭ تەرلىكى ئاستىغا تىقىپ قويغانىدىم.

گرىگورىي تۈنۈگۈن كاپارىن بىلەن قىلىشقان سۆزلىرىنى ۋە ئۇنىڭ تەكلىپىنى سۆزلەپ بەردى.

فومىن نارازى ھالدا سورىدى:

ــ بۇنى سەن تۈنۈگۈن نېمىشقا دېمىدىڭ؟

ــ شالى ئېقىپ تۇرغان بۇ ھارامزادىگە ئېچ ئاغرىتىپ تىمەن، ــ دېدى گرىگورىي ئوچۇقلا ئىقرار قىلىپ.

ــ ھەي، ھېلىخوي، ھېلىخوي! ــ دەۋەتتى ئىنتايىن ھەيران بولغان چۇماكوي، ــ سەن ئېچ ئاغرىتىشنى كاپارىنىڭ مىلتىقىنىڭ زاتئوررىنى تىقىپ قويغان يېرىڭگە، تەرلىك ئاستىغا قويۇپ قوي، ئۇنداق بولمىغاندا بۇنداق رەھىمدىللىك سېنى ياخشىلىققا ئۈلگۈرمايدۇ!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ سەن ماڭا ئۆگەتمە، سەن بىلگەننى مەنمۇ بىلىمەن، ـــ دېدى گرىگورىي سوغۇقلا.

ـــ مەن ساڭا نېمىشقا ئۆگىتەتتىم؟ ئەگەر مۇشۇ كېچە سېنىڭ مۇشۇ رەھىمدىللىكىڭ تۈپەيلى، ھېچ ئىشتىن ھېچ ئىش يوق، بىكاردىن ـ بىكار سېنى ئۇ دۇنياغا يولغا سېلىۋەتكەن بولسام ـــ ئۇ چاغدا قانداق بولاتتى؟

ـــ بولغىنى بولاتتى، ـــ گرىگورىي ئويلىنىپ ئاستا جاۋاب بەردى. شۇندىن كېيىن باشقىلاردىن كۆرە، كۆپرەك ئۆزىگە قارىتىپ مۇنۇنى قوشۇپ قويدى، ـــ ئويغاق چاغدا جان ئىگىسىگە ئەجەلنى قوبۇل ئېلىش قورقۇنچلۇق، ئەمما ئۇيقۇدىكى چاغدا ئۆلۈش ئاسان بولسا كېرەك...

15

ئۇلار ئاپپېلىنىڭ ئاخىردا بىر كېچىسى قېيىق بىلەن دوندىن ئۆزۈپ ئۆتتى. رۇببۇنىي يېزىسىدا دەريا ياقىسىدا بۇلارنى تۆۋەنكى كرىۋوي يېزىسىدىن بولغان ئالېكساندر كوشېلوف دېگەن بىر ياش كازاك كۈتۈپ تۇراتتى.

ـــ مەن سىز بىلەن بىللە بولىمەن، ياكوف يېفىموۋىچ، ئۆيدە كۈن ئۆتكۈزۈشتىن جاق تويدۇم، ـــ دېدى ئۇ فومىن بىلەن ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن.

فومىن جەينىكى بىلەن گرىگورىينى تۈرتۈپ، پىچىرلىدى:

ـــ كۆردۈڭمۇ؟ مەن ساڭا دېدىمغۇ... ئارالدىن ئۆتۈپ ئۇلگۈرمەستىنلا، مانا بىزنى خەلق كۈتۈپ تۇرۇپتۇ! بۇ ـــ مېنىڭ

تونۇشۇم، جەك كۆرگەن ياش كازاك. بۇ ياخشىلىقنىڭ ئالامىتى! دېمەك، ئىشىمىز ئوڭىدىن كېلىدۇ!

ئاۋازىدىن قارىغاندا، فومىن مەمنۇن بولۇپ، كۈلۈمسىرىگەندەك قىلاتتى. يېڭى شەرىكىنىڭ پەيدا بولغانلىقىدىن ئۇ ئوچۇقلا خۇرسەن بولغانىدى. ئاراللىدىن ئېسەن ـ ئامان ئۆتۈشى ۋە ئۇنىڭغا دەرھال بىر ئادەمنىڭ قوشۇلۇشى ـــ ئۇنى تېتىكلەشتۈرۈپ، يېڭى ئۈمىدلەر بىلەن قاناتلاندۇردى.

ـــ سەندە مىلتىق بىلەن تاپانچىدىن باشقا قىلىچ ۋە دۇربۇنمۇ بارغۇ؟ ـــ دېدى فومىن خۇشال بولۇپ، قاراڭغۇدا كوشىلوفنىڭ قورال ـ ياراغلىرىنى سىيلاپ ـ سىيپىلاپ كۆرۈپ، ـــ كازاك دېگەن مانا شۇ! بىر قاراشتىلا ھەقىقىي كازاك ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، ھېچقانداق گەپ لازىم ئەمەس!

فومىننىڭ بىر نەۋرە ئىنىسى قىرغاقتا كىچىككىنە ئات قوشۇلغان ھارۋا بىلەن كەلدى.

ـــ ئېگەر ـ جابدۇقلارنى ھارۋىغا بېسىڭلار، ـــ دېدى ئۇ ئۇنىنى پەس چىقىرىپ، ـــ ئېيسا مەسىھ ھەققى، تېزرەك بولۇڭلار، ئۇنداق بولمىغاندا، ۋاقىت قىس، يولىمىزمۇ يېقىن ئەمەس...

ئۇ ھاياجانلىناتتى، فومىننى ئالدىرىتاتتى، فومىن ئاراللىدىن بۇ يەرگە كېلىپ، ئۆز يېزىسىنىڭ تەۋرەنمەس تۈپرىقىنى ئايىغى بىلەن سەزگەندىن كېيىن بەرەر سائەت بولسىمۇ ئۆيىگە كىرىپ چىقىشقا ۋە تونۇش ـ بىلىش يېزىداشلىرىدىن ئەھۋال سوراشقا قارشى ئەمەس ئىدى...

تاڭ ئېتىش ئالدىدا ياگودنى يېزىسىنىڭ قېشىدىكى بىر توپ يىلقىدىن ياخشى ئاتلارنى تاللىۋېلىپ، ئۇلارنى ئېگەرلەشتى. يىلقىغا قارايدىغان چالغا چۇماكوف مۇنداق دېدى:

ـــ بۇۋا، ئاتلاردىن ئانچىلىك قايغۇرۇپ كەتمە. ئات دېگەن بىر ئېغىز ياخشى سۆزگە ئەرزىمەيدۇ، بىز بۇ ئاتلارغا

ئاز ۋاقىت مىنىمىز ــ ياخشىراقلىرىنى تېپىش بىلەنلا، بۇلارنى ئىگىسىگە قايتۇرىمىز. ئەگەر ئىگىلىرى ئاتلارنى كىم ئەكەتكەنلىكىنى دەپ سوراپ قالسا، كراسنوكۇتسكايا بازىرىنىڭ ساقچىلىرى ئەكەتكەنى دەرسەن. ئىگىلىرى شۇ يەرگە بېرىۋەرسۇن، بىز ھازىر باندىتلارنى قوغلاپ كېتىۋاتىمىز، سەنمۇ شۇنداق دېگىن!

بۇلار چوڭ يولغا چىققاندىن كېيىن فومىنىڭ ئىنىسى بىلەن خوشلاشتى، ئاندىن سولغا بۇرۇلۇپ، بەش كىشىنىڭ ھەممىسى غەربىي ـ جەنۇبقا قاراپ، ئاتلىرىنى تېز چاپتۇرۇپ كەتتى. مىش ـ مىشلەرگە قارىغاندا، مىشكوۋسكايا يېزىسىنىڭ يېقىن بىر يېرىدە شۇ كۈنلەردە ماسلاكىنىڭ باندىسى پەيدا بولغانمىش. شۇ باندىغا قوشۇلۇۋېلىشقا بەل باغلىغان فومىن شۇ تەرەپكە قاراپ يول ئالدى.

× ×

ماسلاكىنىڭ باندىسىنى ئىزدەپ تېپىش ئۈچۈن ئۇلار ئوڭ قىرغاقتىكى دالا يوللىرى بىلەن ئوچ كېچە ـ كۈندۈز يۈردى، چوڭ يېزىلار ۋە بازارلارغا كىرىشتىن ساقلاندى. كارگىنسكايا بازىرى بىلەن چېگرىداش بولغان تاۋرىچان يېزىلىرىدا ئۆزلىرىنىڭ ناچار ئاتلىرىنى قورسىقى توق، يۈگۈرۈك ئاتلارغا ئالماشتۇرۇۋالدى.

تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە ۋېرى يېزىسىغا يېقىن بىر يەردە گرىگورىي يېراقتىكى داۋاننىڭ ئۈستىدە بىر توپ ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ ھەربىي يۈرۈش كالونىسى بويىچە كېتىۋاتقانلىقىنى، بىرىنچى بولۇپ كۆرۈپ قالدى. يول بويلاپ ماڭغانلىرى ئىككى

ئىسكادىروندىن كېم ئەمەس ئىدى، ئالدىدا ۋە ئىككى تەرەپتە كىچىكرەك چارلىغۇچىلار ئەترەتلىرى كېلىۋاتاتتى.

— ياكى ماسلاك، ياكى...، — فومىن كۆزىگە دۇربۇنىنى تۇتتى.

— ياكى يامغۇر، ياكى قار، ياكى ياغىدۇ، ياكى ياغمايدۇ، — دېدى چۇماكوف مەسخىرە ئارىلاش، — ياخشىراق قارا، ياكسوف يېقىموۋىچ، ئۇنداق بولمىغاندا، قىزىللار بولۇپ قالسا بىز ئاتىنىڭ بېشىنى بۇرىشىمىز كېرەك، يەنە كېلىپ تېزرەك بۇرىشىمىز كېرەك!

— ئۇلارنى بۇ يەردىن قانداق يەرق ئەتكىلى بولىدۇ! — دېدى فومىن ئەپسۇسلىنىپ.

— قاراكلار! ئۇلار بىزنى كۆرۈپ قېلىشتى بولغاي! چارلىغۇچىلار بۇ يەرگە چېپىپ كېلىشىۋاتىدۇ! — دېدى ستېپلەدنىكوف.

دەرۋەقە، بۇلارنى كۆرۈپ قېلىشقانىدى. ئوڭ تەرەپ بىلەن كېلىۋاتقان ئەترەت شارتلا بۇرۇلدى ـ دە، ئاتلىرىنى يورغىغا سېلىپ، بۇلارغا قاراپ يول ئالدى. فومىن ئالدىراش دۇربۇنىنى قېيىغا سېلىۋىدى، ئەمما گرىگورىي كۈلۈپ، ئېگەردىن ئېگىلىپ، فومىنىڭ ئېتىنىڭ ئۈزەڭگىسىدىن تۇتۇۋالدى.

— ئالدىرىما! يېقىنراق كەلسۇن، ئۇلارنىڭ بار ـ يوقى 12 كىشى، ئۇلارنى ئوبدانراق يەرق ئېتەيلى، ئەگەر باشقىچە ئەھۋال بولۇپ قالسا، چېپىپ كېتىشىمىزگىمۇ بولىدۇ. ئاستىمىزدىكى ئاتلار ياخشى. نېمە قورقىسەن؟ دۇربۇندىن قارا!

12 ئاتلىقنىڭ قارىسى مىنۇتسېرى چوڭىيىپ، بارغانسېرى يېقىنلىشىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ گەۋدىلىرى ياش مايسا قاپلىغان ئېدىرنىڭ يېشىل مەنزىرىسىدە ئېنىق كۆرۈنۈشكە باشلىدى.

گرىگورىي ۋە باشقىلار سەۋرسىزلىك بىلەن فومىنغا قاراپ

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرۇشاتتى. فومننىڭ دۇربۇن تۇتقان قوللىرى سەل تىترەشكە باشلىدى. ئۇ تازا سىنچىلاپ قارىغانسېرىكى، كۈن تەرەپتىكى مەڭزىدىن ياش تامچىلىرى ئېقىپ چۈشتى.

ــ قىزىللار! فۇراژكىلىرىدا يۈلتۇز بار!...، ــ ئاخىر فومىن پەس ئاۋاز بىلەن ۋارقىرىۋەتتى ــ دە، ئېتىنىڭ بېشىنى بۇرىدى.

قېچىش باشلاندى. بۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئاندا ــ ساندا يەككە ــ يەككە ئېتىلغان ئوق ئاۋازى ئاڭلاندى. گرىگورىي تۆت چاقىرىم ئارىلىقتا فومىن بىلەن قاتارلىشىپ، ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋاتاتتى، ناگان ــ ناگاندا ئارقىسىغا قاراپ قويياتتى.

ــ مانا قوشۇلدۇق!...، ــ دېدى ئۇ مەسخىرە ئارىلاش.

فومىننىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ ئۇنچىقمىدى. چۈماكوف ئېتىنىڭ بېشىنى سەل تارتىپ، ۋارقىرىدى:

ــ يېزىلارنى يانداپ قېچىش كېرەك! ۋېشېنسكايانىڭ يان تەرىپىگە ئۆتۈۋالساق، ئۇ يەر خالىيراق.

يەنە بىرنەچچە چاقىرىم قاتتىق چاپقاندىن كېيىن ئاتلىرى بوشىشىپ كەتتى، ئۇلارنىڭ سوزۇلۇپ كەتكەن بۇيۇنلىرىدا ئاپئاق كۆپۈكتەك تەر چىپىلداپ كەتتى، يول ــ يول قىزىۋىق پەيدا بولدى.

ــ ئاستىراق چېپىش كېرەك! تىزگىنىتارت!ــ دەپ كوماندا بەردى گرىگورىي.

ئارقا تەرەپتە بۇلارنى قوغلاپ كېلىۋاتقان 12 ئاتلىقتىن پەقەت توققۇزى قالدى، قالغانلىرى كېيىن قېپقالدى. گرىگورىي ئارىلىقنى كۆزى بىلەن مۆلچەرلەپ كۆرۈپ:

ــ توختا! ئۇلارنى ئوققا تۇتايلى!...ــ دەپ ۋارقىرىدى.

بەشەيلەنمىگە ھەممىسى ئاتلىرىنى يورغىغا سېلىپ، يۈزۈشىنى توختاتماستىن ئاتتىن چۈشۈشتى، مىلتىقلىرىنى ئېلىشتى.

ــ تىزگىنىنى تۇت! سول چەتنى دائىممي نىشانغا ئال...ئوگون!

بۇلار بىر تەرەپتىن ئوق ئېتىشتى، بىر قىزىل ئەسكەرنىڭ ئاستىدىكى ئاتنى ئۆلتۈرۈشتى ـ دە، يەنە قېچىشقا باشلىدى. قىزىل ئەسكەرلەر بۇلارنى قوغلاشنى بوشاشتۇرۇپ قويدى. يىراق مۇساپىدىن ئاندا ـ ساندا ئوق چىقىرىپ قويۇپ، ئاخىردا پۈتۈنلەي قېچىپ قالدى.

ـ ئاتلارنى سۈغىرىش كېرەك، ئەنە كۆل، ـ دېدى ستېپلەدىكى بىراقتا كۆكىرىپ كۆرۈنگەن دالا كۆلىنى قامچىسى بىلەن كۆرسىتىپ.

بۇلار ئەمدى قەدەملەپ مېڭىپ، ئۇچراشقان ساي ـ جىرالارغا دىققەت بىلەن كۆز سېلىپ، ئىلاجىكى بار كىشىلەرنىڭ كۆزىگە چۈشۈپ قالماسلىق ئۈچۈن ئېگىز ـ پەس يەرلەر بىلەن مېڭىشقا تىرىشىپ كېلىۋاتاتتى.

كۆلدە ئاتلارنى سۇغىرىشىپ، يەنە يولغا چۈشۈشتى، ئاۋۋال قەدەملەپ مېڭىشتى، بىرئازدىن كېيىن ئاتلىرىنى يورغىغا سېلىشتى. چۈش بولغاندا ئاتلىرىنى بېقىش ئۈچۈن دالانى قېيا كېسىپ ئۆتكەن چوڭقۇر بىر ساينىڭ يان باغرىغا كېلىپ توختاشتى. قومىن كوشىلوفقا بېقىن يەردىكى قورغان تۆپىسىگە پىيادە چىقىپ، شۇ يەردە يېتىپ كۆزەت قىلىپ تۇرۇشنى تاپشۇردى. مۇبادا دالانىڭ بىر يېرىدە ئاتلىقلار كۆرۈنۈپ قالسا كوشىلوف دەرھال ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ، ئاتلارنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ بېرىشقا تېگىشلىك ئىدى.

گرىگورىي ئېتىنىڭ پۇتىنى چۈشەپ، ئوتلاشقا قويۇۋەتتى، ئۆزى قېيالىقتىن قۇرۇقراق يەرتاللاپ، يانپاشلاپ ياتتى. بۇ يەردە، ساينىڭ كۆنگەي تەرىپىدە ياش مايسا ئوتلار ئېگىز ھەم قويۇق ئۆسكەنىدى. ئاپتاپتا قىزىغان قارا تۇپراق يەرنىڭ چۈچۈمەل پۇرىقى چېچىكى ئېچىلىپ بولغان دالا بىنەپشە گۈللىرىنىڭ ئىنتايىن خۇش پۇرى ھىدىنى بېسىپ كېتەلمىگەن. بۇ گۈللەر قاقاس بوز يەرلەردىمۇ ئۆسكەن، قاشقابېدىنىڭ قۇرۇغان

غوللىرىنىڭ ئارىسىدىنمۇ يېرىپ چىققان، بىر زاماندىكى چۆنەكلەرنىڭ چەتلىرىگە گۈل كەشتە سالغان، ھەتتا تاشلاق، قاتتىق بوز يەردىنمۇ ئۇلارنىڭ سەبىيلەرچە مەسۇم ھاۋا رەڭ كۆزلىرى بۇلتۇرقى سولغان ئوت - چۆپلەرنىڭ ئارىسىدىن دۇنياغا مۆلدۈرلەپ قاراپ تۇراتتى. بۇ قاقاس كەڭ دالادا بىنەپشە گۈللەر ئۆزىنىڭ چەكلىك ئۆمرىنى سۈرۈپ بولغاندى، ئەمما بۇلارنىڭ ئورنىغا ساينىڭ يان باغرىدا، شورتاڭ يەرلەردە ئاجايىپ پارقىراق لالىگۈللەر ئۆزىنىڭ تاج قەزىل، سېرىق ۋە ئاق كاسىلىرىنى كۈنگە قارىتىپ، تەڭ بوي سوزغاندى، شامال گۈللەرنىڭ ھەر خىل پۇراقلىرىنى ئارىلاشتۇرۇپ، دالا بويلاپ تارقىتىپ يىراقلارغا ئەكىتەتتى.

شىمالىي قىيانىڭ تىك يەرلىپ چۈشكەن يېرىدە سايە سالقىن قوينىدا نەملىك بىلەن بىر - بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن قار قاتلاملىرى ھېلىمۇ يالپاقلىنىپ ياتاتتى. بۇ قار قاتلاملىرىدىن سوغۇق ھاۋانىڭ بويى كېلەتتى، ئەمما بۇ سوغۇق چېچەك ئېچىپ بولغان بىنەپشە گۈللەرنىڭ نائېنىق ۋە مەھزۇن ھىدىنى ئۆتەۋاتقان قىممەتلىك خاتىرىسى سۈپىتىدە تېخىمۇ كۈچەيتەتتى.

گرىگورىي پۇتلىرىنى كېرىپ، جەينىكىگە يۆلىنىپ ياتاتتى، ئۇ ئاپتاپتا تۇتەپ تۇرغان دالاغا، يىراق قىر تۆپە ئۈستىدە كۆكىرىپ تۇرغان كۆزەت قورغانلىرىغا، قىيانىڭ چېتىدىكى ئېقىن سۇدەك ۋىلىلداپ تۇرغان سەرايقا تەشنالىق بىلەن كۆز تىكەتتى. ئۇ بىر مىنۇت كۆزىنى يۇمۇپ، يېقىن ۋە يىراقتىكى تورغايلارنىڭ نەغمە ناۋاسىغا، ئوتلاۋاتقان ئاتلارنىڭ شىپىرلىغان قەدەم تاۋۇشىغا ۋە پىشقىرىشىغا، ئېغىزدۇرۇقنىڭ جىرىڭلىشىغا ۋە شامالنىڭ ياش مايسىلار ئارىسىدا شۇرلىشىغا قۇلاق سالاتتى... ئۇ قاتتىق يەرگە پۈتۈن گەۋدىسىنى يېقىپ، ھېچنېمىنى ئويلىماسلىق، بىخەم-

لمكتىن ئىبارەت غەلىتە تۈيغۇنى باشتىن كەچۈرەتتى. بۇ تۈيغۇ ئۇنىڭغا ئۇزاقتىن بۇيان تونۇش ئىدى. بۇ تۈيغۇ ھەمىشە تەشۋىش تارتقانىدىن كېيىن كېلەتتى. بۇ چاغدا گرىگورىي ئەترابىدىكى نەرسىلەرنى يېڭىدىن كۆرۈۋاتقاندەك بولاتتى. ئۇنىڭ كۆرۈش ۋە ئاڭلاش ئىقتىدارى ئۆتكۈرلەشكەندەك بولاتتى - دە، بۇرۇن بايقىماستىن ئۆتۈپ كەتكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى يۈرىكى ئورنىغا چۈشكەندىن كېيىن ئۇنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى. ئۇ ھازىر بىر قارچىغىنىڭ كىچىككىنە بىر قۇشنى قوغلاپ، غۇيۇلداپ قىيپاش ئۈچۈپ ئۆتكەنلىكىگىمۇ، ئۆزىنىڭ ئىككى جەينىكى ئارىلىقىدا بىر قارا قوڭغۇزنىڭ ئاستا ھېڭىپ، بىر چەتكە تەسلىكتە يەتكەنلىكىگىمۇ، قىزلار جامالىدەك نۇر چېچىپ تۇرغان توق قىزىل لالىنىڭ شامالدا مۇلايىم تەۋرەنگەنلىكىگىمۇ تەڭ قىزىقىش بىلەن نەزەر سېلىپ قاراپ تۇردى. لالە يېقىنلا يەردە، ئۆرۈلۈپ چۈشكەن سۇغۇر ئۇۋۇسىنىڭ چېتىدە ئۆسكەنىدى. ئۇنىڭ ئۇزۇشكە قول ئۇزارتسىلا يېتىدۇ، ئەمما گرىگورىي بۇ گۈلگە مەھلىيا بولۇپ، ئۇنىڭ ئەتىگەنكى شەبنەمنىڭ مەرۋايىتتەك تامچىلىرىنى رەشك بىلەن ساقلاپ تۇرغان غولىنىڭ زىچ ياپراقلىرىغا ئۇنچىقە ماستىن زوقلىنىپ، مىدىرلىماستىن ياتاتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ نەزەرىنى يۆتكەپ، ئۈپۈڭتا، تاشلاندۇق سۇغۇر ئۇۋۇلىرىنىڭ ۋەيرانە قەلئەسىنى ئۇستىدە پەرۋاز قىلىپ كېتىۋاتقان بۈركۈتىنى ھېچ ئويلىماستىن ئۇزاققىچە كۆزىتىپ تۇردى...

ئىككى سائەتتىن كېيىن ئۇلار يەنە ئاتلىرىغا مىنىشتى - دە، يېلانىسكايا بازىرىنىڭ تونۇش يېزىلىرىغا كەچ كىرگۈچە يېتىۋېلىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشتى.

قىزىل ئارمىيە چارلىغۇچىلىرى بۇلارنىڭ كېتىپ بارغانلىقى توغرۇلۇق تېلېفون ئارقىلىق خەۋەر قىلغان بولۇشى مۇمكىن. بۇلار كامىنكا يېزىسىغا كىرگەندە ئۆستەڭنىڭ نېرىقى تەرىپىدە

www.uyghurkitap.com

بىر يەردىن بۇلارغا قارىتا تارسىلداپ ئوق ئېتىلىشقا باشلىدى. چىرقىراپ ئۆتكەن ئوق فومىننى باشقا ياققا بۇرۇلۇشقا مەجبۇر قىلدى. بۇلار يامغۇردەك ياغقان ئوق ئاستىدا يېزىنىڭ چېتىدىكى بىلەن چېپىپ ئۆتۈشتى ـ دە، كۆپ ئۆتمەي ۋېشېنىسكايا بازىرىنىڭ يىلقا باقىدىغان يېرىگە چىقىۋالدى. توپكايابالكا يېزىسىنىڭ تېشىدا بۇلارنى كىچىككىنە ساقچى ئەترىتى قولغا چۈشۈرۈشكە ھەرىكەت قىلدى.

ـــ سول تەرەپتىن ئايلىنىپ ئۆتەيلى، ـــ دەپ تەكلىپ بەردى فومىن.

ـــ ئاتاكىغا ئۆتىمىز، ـــ دېدى گرىگورىي كەسكىن تۇرۇپ، ـــ ئۇلار توققۇز كىشى، بىز بەش، ئادەم يېرىپ ئۆتىمىز!

ئۇنىڭ پىكرىنى چۈماكوف بىلەن ستېپىلەدىنكوف قوللىدى. ئۇلار قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ، ھارغان ئاتلىرىنى تېز چاپتۇرۇپ مېڭىشتى. ساقچىلار ئاتلىرىدىن چۈشمەستىن، توختىماستىن ئوق ئېتىشتى، ئۇندىن كېيىن بۇلارنىڭ ئاتاكىسىغا تاقابىل تۇرماستىن، بىر تەرەپكە ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ كېتىشتى.

ـــ بۇ كۆچى ئاجىز كومانداۋ، ئۇلار قارار يېزىشقا ئۇستا، ئەمما جىددىي ئىلىشىشقا ئاجىز! ـــ دەپ ۋارقىراپ سۆزلىدى كوشېلوف مەسخىرە بىلەن.

ساقچىلار بۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قالماي، بىسىپ كېلىشكە باشلىغان چاغدا، فومىن ۋە قالغان ئادەملەر ئوق ئېتىپ ئوق ئۆتۈپ ئۆزىنى قوغداپ، شەرققە قاراپ كېتىشتى، تايغان ئىتلار قوغلاپ كېتىۋاتقان بۆرىلەردەك: ئاندا ـ ساندا غىڭشىپ، ھاسىراپ، توختىماستىن كېتىۋېرىشتى. ئېتىشمىلارنىڭ بىرىدە ستېپىلەدىنكوف ياردار بولدى. ئوق سول پاقالچىقىنىڭ سۆڭىكىنى سەل زەخىملەندۈرۈپ، تېشىپ ئۆتكەندى. ستېپىلەدىنكوف يۈتىنىڭ ئاغرىشىدىن ئۇھ ـ ئۇھلاشقا باشلىدى، چىرايى تاتىرىپ كەتتى.

ـــ يۈتۈمغا تەگدى... يەنىلا شۇ ئاقساق ئايىغىمغا...

ۋاي ئىپلاسەي، نېمە قىلغىنى بۇ؟ ــ دېدى ئۇ.

چۇماكوف ئارقىسىغا قايتىپ، كانىيى يېرتىلغۇدەك قاقاقلاپ كۈلدى. ئۇ شۇنداق كۈلدىكى، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى. ئۇ قولىغا يۆلىنىۋالغان ستېرلەدىنكوفنى ئاتقا مىنگۈزۈۋېتىپ، هامان خىخلدايتتى:

ــ ۋاي ــ ۋاي، ئۇلارنىڭ شۇ پۈتۈكنى تاللىغىنىنى قارە مامدىغان! ئۇلار قەستەن شۇ يېرىكنى نىشانغا ئاپتۇ... ئۇلار بىر ئاقساقنىڭ چېپىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ ــ دە، توختا، ئاشۇ پۈتۈكنى ئۈزۈپ تاشلايلى، دەپ ئويلاپتۇ... ۋاي، ستېرلەدىنكوف! ۋاي بېچارە! پۈتۈك يەنە بىر غېرىچ قىسقىراپ كېتەرمىكىن... ئەمدى قانداقمۇ ئۇسسۇل ئويناركەن؟ ئەمدى ماگا پۈتۈكنى بىر گەز چوڭقۇرلۇقتا ئورا قېزىشقا توغرا كېلىدۇ...

ــ تولا سۆزلىمە، ۋالاقتەككۇر! سەن بىلەن چاقچاقلاشقۇدەك ھالىم يوق! ئاغزىڭنى يۇم، خۇدا ھەققى، ــ دېدى ستېرلەدىنكوف ئاغرىقتىن چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ.

يېرىم ساەت ئۆتكەچ، سان ــ ساناقسىز سايلارنىڭ بىرىنىڭ قېرىغا چىققاندا، ئۇ ئۆتۈنۈش قىلدى:

ــ توختاپ، ئازراق دەم ئالايلىچۇ... مەن يارامنى تېڭىۋالاي، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۆتۈكۈمگە قان تولۇپ كەتتى.

بۇلار توختاشتى. گرىگورىي ئاتلارنى تۇتۇپ تۇردى، فومىن بىلەن كوشېلوۋ يىراقتا قارىسى كۆرۈنگەن ساقچىلارغا ئاندا ــ ساندا ئوق ئېتىپ تۇردى. چۇماكوف ستېرلەدىنكوفنىڭ ئايىغىنى سېلىشىغا يارەملەشتى.

ــ قان ھەممەتەن جىق چىقىپ كېتىپتۇ...، ــ دېدى چۇماكوف قاپىقىنى تۈرۈپ، ئۆتۈكتىكى ئۇيۇپ قالغان قاننى يەرگە تۆكۈپ.

ئۇ قانغا مىلەنگەن شىمنى قىلىچ بىلەن تىلماقچى بولۇۋ

ۋىدى، ئەمما ستېرلەدىكوۋى ئۇنىمىدى.

— شىمىم يېپىيېڭى ئوبدان تۇرسا، ئۇنى يېرىشىنىڭ نېمە كېرىكى بار، — دېدى ئۇ ئىككى قولىنى يەرگە تىرەپ، يارىلانغان پۇتىنى كۆتۈرۈپ تۇرۇپ، — ئىشتاننى تارت، ۋۇي، ئاستىراق.

— داكا بارمۇ سەندە؟ — دەپ سوردى چۇماكوۋ ئىككى يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ.

— داكا نېمە قىلىدۇ مەندە؟ داكا بولمىسىمۇ بىمرنېمە قىلارمىز.

ستېرلەدىكوۋ يارىنىڭ ئاغزىغا ئوبدان قاراپ چىققاندىن كېيىن بىر دانە پاترونىنىڭ ئوقىنى چىشى بىلەن تارتىپ چىقىرىپ، مىشەكتىكى دورىنى ئالقىنىغا تۆكتى، ئاندىن بىر چىمدىم توپىنى تۆكۈرۈكى بىلەن نەمدەپ، مىلتىق دورىسى بىلەن ئۇزاققىچە ئارىلاشتۇردى. ئاندىن ئوق تەشكەن ھەر ئىككى تەرەپتىكى تۆشۈكنى ئارىلاشما بىلەن ئوبدان مايلاپ، مەمنۇن سۆزلەپ كەتتى:

— بۇ سىناقتىن ئۆتكەن ئىش! يارا قۇرۇپ، ئىككى سوتكا ئۆتكەندىن كېيىن ئىتنىڭ يارىسىدەك، تېزلا ساقىيىپ كېتىدۇ.

ئۇلار چىر دەرياسىغا يېتىپ بارغۇچە ھېچ يەردە توختاشمىدى. ساقچىلار بىر تالاي يەر ئارقىدا كېلىۋاتاتتى. ئۇ تەرەپتىن ئاندا - ساندىلا ئوق ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالاتتى. ۋەمىن پات - پات ئارقىسىغا قاراپ قويياتتى.

— ئۇلار بىزنى كۆزدىن يوتتۇرمەي، ئەگىشىپ كېلىۋاتىدۇ.... ياكى ئۇ تەرەپتىن يارىدەم كۈتۈۋاتامدىكىن؟ ئۇلارنىڭ يىراقتىن كېلىۋاتقانلىقى بىكار ئىش...، — دەيتتى ئۇ.

ۋىسلوگۇزوۋىسكى يېزىسىغا كەلگەندە ئۇلار چىر دەرياسى

نى گەچىپ ئۆتتى، ئاندىن پىيادە بولۇپ قىيا دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىشتى. ئاتلىرى ئىنتايىن چارچىغانىدى. ئۇلار تاغنىڭ ئېتىكىدىكى چاغدا ئات ئۈستىدە ئانچە ـ مۇنچە سوكۇلدىتىپ ماڭغانىدى، ئەمما ئۆرىگە چىققاندا ئاتلارنىڭ ئىككى يېقىنى بىلەن ساغرىسىدىكى ئاپئاق كۆپۈكنى ئالقىنى بىلەن سىرتىپ چۈشۈرۈپ، تىزگىنىدىن يېتىلەپ مېڭىشتى.

قومىنىڭ مۇلچىرى توغرا بولۇپ چىقتى: ئۈسلوگۇزوۋسكىدىن بەش چاقىرىم يەردە يېڭى، يۇگۇرۈك ئاتلارغا مىنگەن يەتە كىشى بۇلارنى قوغلاشقا چۈشكەنىدى.

ـ ئەگەر ئۇلار بىزنى بۇندىن كېيىنمۇ مۇشۇنداق قوللىدىن ـ قولغا ئۆتكۈزۈپ ئالمىشىپ قوغلايدىغان بولسا ـ تۈگەشتۈكىنىمىز شۇ! ـ دېدى كوشېلوف غەمكىن بولۇپ.

ئۇلار يولسىز دالا بىلەن كېتىۋاتاتتى. نۆۋەت بىلەن ئوق چىقىرىپ قوغدىنىاتتى: ئىككى كىشى ئوت ـ چۆپ ئارىسىغا يېتىۋېلىپ ئوت ئاچقان چاغدا، قالغانلىرى 200 سارجىن يەرگە بېرىۋالغاندىن كېيىن دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ، دۈشمەننى ئوققا تۇتاتتى. بۇ چاغدا دەسلەپكى ئىككى ئادەم ئالغا 400 سارجىن چېپىپ بېرىۋېلىپ، ئاتتىن چۈشۈپ، ئېتىشقا تەييار لىنىپ تۇرۇشىغا ئىمكانىيەت تۇغۇلاتتى. بۇلار بىر ساقچىنى ئۆلتۈرۈشتى ياكى ئېغىر يارىدار قىلىشتى، ئىككىنچى ساقچىنىڭ ئاستىدىكى ئاتنى ئۆلتۈردى. كۆپ ئۆتمەي چۇماكوفنىڭ ئاستىدىكى ئاتمۇ ئۆلدى. چۇماكوف كوشېلوفنىڭ ئۈزەڭگىسىدىن تۇتۇۋېلىپ، ئات بىلەن يانمۇيان يۇگۇرۈپ ماڭدى.

سايە ئۇزىراشقا باشلىدى. كۈن زاۋالغا ئاغدى. گرىگورىي بىز ـ بىرىمىزدىن ئايرىلماي ماڭايلى. دەپ تەكىتلىدى ـ دە، ھەممەيلەن بىرلىكتە ئاتلىرىنى ئاستا قەدەم بىلەن ماڭغۇزۇشتى. چۇماكوف ئاتلار بىلەن تەڭ قەدەم تاشلاپ، پىيادە كېلىۋاتاتتى.

www.uyghurkitap.com

كېيىن ئۇلار ئېدىرنىڭ قىرى ئۈستىدە جۇپ ئات قوشۇلغان هارۋىنى كۆرۈپ قېلىپ، يولغا بۇرۇلدى. ياشىنىپ قالغان ساقاللىق هارۋىكەش كازاك ئاتلىرىنى قامچىلاپ، تېز چاپتۇرۇشقا كىرىشكەنىدى، ئەمما مىلتىق ئېتىلغاندىن كېيىن تېخىمۇ تېشىقا مەجبۇر بولدى.

— چېپىپ تاشلايمەن بۇ رەزىلنى! قانداق قاچىدىغانلىقىنى شۇ چاغدا بىلىدۇ ...، — دېدى كوشىلوف چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، بار كۈچى بىلەن ئېتىنى قامچىلاپ، ئالغا ئىنتىلىپ.

— ساشكا، ئۇنىڭغا تەگمە، يول قويمايمەن! — فومىن ئۇنى ئاگاھلاندۇردى - ده، يىراقتىنلا ۋارقىراشقا باشلىدى، — بوۋا، ئاتلىرىڭنى چىقار، ئاڭلىدىڭمۇ؟ تىرىك چېغىڭدا ئاتلارنى هارۋىدىن چىقار!

چالنىڭ ياش تۆكۈپ يالۋۇرۇشلىرىغا قۇلاق سالماستىن، ئۇلار ئۆزلىرى قېيىش تاسمىلارنى يەشتى، ئاتنىڭ بويىنىدىن جۇمبا - جاۋەنلەرنى ئېلىپ تاشلاپ، چاقىنلىق بىلەن ئېگەر توقۇدى.

— ئورنىڭدا هېچ بولمىغاندا، ئۆز ئاتلىرىڭلاردىن بىرنى قالدۇرۇپ كېتىڭلار!— ده‌پ يېلىندى چال يىغلاپ.

— چىشلىرىڭنى سۇندۇرۇۋېتىشنى خالامسەن، قېرى شەيتان؟— دېدى كوشىلوف، — ئاتلار ئۆزىمىزگە كېرەك! تىرىك قالغانلىقىڭ ئۈچۈن مىڭ قەتل شۈكرى قىل...

فومىن بىلەن چۇماكوف يېڭى ئاتلارغا مىندى. بۇلارنىڭ ئىزىغا چۈشۈپ قوغلاپ كېلىۋاتقان ئالتە ئاتلىقنى كۆپ ئۆتمەي يەنە ئۈچ كىشى قوشۇلدى.

— تېزرەك مېڭىش كېرەك! ئاتنى تېزلىتىڭلار، يىگىتلەر! — دېدى فومىن، — كەچ كىرگۈچە كرىۋوسكى سايلىرىغا بېرىۋالساق، ئۇچاغدا قۇتۇلغان بولىمىز...

ئۇ ئۆز ئېتىنى قامچىلاپ ئالغا قاراپ چېپىپ كەتتى. ئۇ-نىڭ سول تەرىپىدە قىسقا ئارىلىقتا ئىككىنچى ئات چېپىپ كې-لىۋاتاتتى. ئات تۇياقلىرى ئۆزۈپ تاشلىغان لالىگۈللەرنىڭ قىپقىزىل باشلىرى گويا چوڭ - چوڭ قان تامچىلىرىدەك ھەر تەرەپكە چاچراپ چۈشەتتى. قومنىنىڭ ئارقىسىدىن چېپىپ كېلى-ۋاتقان گىرىگورىي قانداق چاچرىغان بۇ گۈللەرگە قاراپ، كۆ-زىنى يۇمدى. نېمىشقىمدۇر ئۇنىڭ بەشى ئايلىنىپ، ئۆزىگە تو-نۇشلۇق يۈرەك ئاغرىقى سانجىپ ئاغرىشقا باشلىدى...

ئاتلار ئاخىرقى كۆچلىرىنى ئىشقا سېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇزلۇكسىز چېپىۋېرىش ۋە ئاچلىقتىن ئادەملەرنىڭمۇ مادارى قۇ-رۇغانىدى. ستېپلەدىكى ئەمدىلىكتە ئېگەر ئۈستىدە تەۋرىنىپ، چىرايى خەسىدەك ئاقىرىپ ئاران كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭدىن كۆپ قان كەتتى. ئۇنى ئۇسسۇزلۇق بىلەن كۆڭلى ئاينىش قىينايتتى. ئۇ بىرئاز قېتىپ قالغان نانىنى يېگەنىدى، ئەمما شۇزامانلا قۇسۇۋەتتى.

گۈگۈم چۈشكەندە كىرىۋوسكىسى يېزىسىغا يېقىن بىر يەردە ئۇلار دالادىن قايتقان يىلقىلارنىڭ ئارىسىغا كىرىۋېلىشتى، قوغ-لاپ كېلىۋاتقانلارغا ئاخىرقى قېتىم بىرنەچچە پاي ئوق ئاتقان-دىن كېيىن قوغلاشنىڭ توختىغانلىقىنى كۆرۈپ، خۇشال بولۇش-تى. توققۇز ئاتلىق يىراق بىر يەردە بىر جايغا توپلاندى، قا-رىغاندا، مەسلىھەت قىلىشتى بولغاي، شۇندىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قايتىپ كېتىشتى.

× ×

كىرىۋوسكى يېزىسىدا قومنىنىڭ بىر كازاك تونۇشىنىڭ ئۆيى-دە ئۇلار ئىككى كېچە - كۈندۈز تۇرۇشتى. ئۆي ئىگىسى ھال-

لمق تۇرمۇش كەچۈرىدىكەن، شۇڭا بۇلارنى ئوبدان كۈتۈۋالدى. قاراڭغۇ سارايغا ئەكىرىپ قويۇلغان ئاتلار سۇلۇنى يەپ تۈگىتەلمىدى ۋە ئىككىنچى سوتكىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئوبدان هاردۇق چىقاردى. ئاتلارنى نۆۋەت بىلەن كۆزىتىشتى، ئۆمۈچۈك لەر تور تارتقان سالقىن توپان ئامبىرىدا ئۇلار قاتار تىزىلىشىپ، يېتىپ ئۇخلىدى ۋە ئارالدا ئاچارچىلىقتا ئۆتكۈزگەن كۈنلەرنىڭ ئۇلۇشى هېسابىغا ئىختىيارىيچە مول تاماق يېيىشتى.

بۇ يېزىدىن ئەتىسلا كېتىشكىمۇ بولاتتى، ئەمما ستېپىلىدىكى بۇلارنى توختىتىپ قالدى: ئۇنىڭ يارىسى يامانلىشىپ، ئەتىسى ئەتىگەن چۆرىسى قىزىرىپ كەتتى، كەچقۇرۇن پۇتى ئىششىپ كەتتى ـ دە، بىمار هوشسىز يېتىپ قالدى. ئۇ ئۇسساپ تۇراتتى. كېچىسى هوشىغا كېلىش بىلەنلا سۇ سورايتتى، سۇنى تەشنالىق بىلەن كۆپ ئىچەتتى. بىر كېچىدە بىر چىلەككە يېقىن سۇ ئىچەتتى، ئەمما باشقىلارنىڭ ياردىمى بىلەنمۇ ئورنىدىن تۇرالمايتتى ـ سەل ـ پەل مىدىرلىسىلا قاتتىق ئاغرىقتىن جېنى قاقشايتتى. ئۇ ياتقان يېرىدىن تۇرالماي ئازاب چېكەتتى ۋە تىنمسىز ئاھ، ئۇراتتى. ئۇنىڭ ئاھىغا زارى ئاڭلىنىپ قالمىسۇن دەپ ئۇنى سارايىنىڭ يىراق بىر بۇلۇڭىغا ئاپىرىپ قويۇشقان بولسىمۇ، بۇنىڭ پايدىسى بولمىدى. بەزىدە ئۇ ناهايىتى قاتتىق ناله ـ پەريات قىلاتتى، بەزىدە هوشىدىن كېتەتتى، بۇ چاغدا خۇددىنى بىلمەستىن جۆيلۈپ، كەلسە ـ كەلمەس ۋارقىراپ كېتەتتى.

ئۇنىڭ يېنىدا نۆۋەتچىلىك قىلىشقا توغرا كەلدى. ئۇنىڭغا سۇ بېرىپ تۇرۇشتى، قىزىپ كەتكەن پېشانىسىگە هۆل لۆڭگىنى بېسىپ تۇرۇشتى، قاتتىق ناله ـ زار قىلغان چاغدا ياكى جۆيلۈشكە باشلىغان چاغدا ئالقىنى بىلەن ياكى شەپكىسى بىلەن ئاغزىنى تىوسۇشاتتى.

ئىككىنچى كۈننىڭ كەچ تەرىپىدە ستېرلەدنىكوف ھوشىغا كەلدى ـ دە، بىرئاز ياخشىلىنىپ قالدىم دېدى.

ـ بۇ يەردىن قاچان ماڭمسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى ئۇ چۈماكوفتىن، بارمىقى بىلەن ئۈنى ئىملاپ قېشىغا چاقىرىپ.

ـ بۈگۈن كېچە.

ـ مەنمۇ كېتىمەن، مېنى بۇ يەرگە تاشلاپ قويماڭلار، ئېيسا مەسىھ ھەققى!

ـ سەن نەگىمۇ بارالايسەن؟ ـ دېدى فومىن پەس ئاۋاز بىلەن، ـ سەن بۇ ھالىڭ بىلەن مىدىرلىيالمايسەن.

ـ مىدىرلىيالمىغىنىم قانداق گەپ؟ مانا قارا! ـ ستېرلەدنىكوف كۈچىنىپ بېشىنى كۆتۈردى ـ دە، شۇ ھامان يەنە لاسسىدە ياتتى.

يۈزى ئوتتەك لاۋۇلداپ كەتتى، پېشانىسىدە ئۇششاق تەر تامچىلىرى پەيدا بولدى.

ـ سېنى ئەكىتىمىز، ـ دېدى چۈماكوف قەتئىي قىلىپ، ـ ئەكىتىمىز، قورقمىغىن! يېشىڭنى ئېرت، سەن خوتۇن كىشى ئەمەسقۇ.

ـ بۇ كۆز يېشى ئەمەس، تەر، ـ دېدى ستېرلەدنىكوف ئاستا پىچىرلاپ ۋە شۇ زامان شەپكىسىنى كۆزىگە چۈشۈرۈپ قويدى.

ـ بۇ يەردە قېلىشقا خۇشال بولساڭ بولاتتى، ئەمما ئۆي ئىگىسى ئۇنمايۋاتىدۇ. قورقما، ۋاسىلىي! ئايىغىڭ ساقىيىپ كېتىدۇ، سەن بىلەن ئىككىمىز تېخى كازاچكا ئوسۇلىغا دەسسەپ چاڭ چىقىرىۋېتىمىز. نېمانچە روھىڭ چۈشۈپ كەتتى ـ ھە؟ كاشكى يارىڭ ئېغىر بولسىچۇ، ئانچىكىملا بىر گەپ!

باشقىلار بىلەن سۆزلەشكەندە ھەمىشە قاتتىق. قوپال سۆزلەيدىغان چۈماكوف بۇ قېتىم شۇنداق يېقىملىق، شۇنداق

دىلنى ئېرىتىدىغان سەمىمىي مۇلايىملىق بىلەن سۆزلىدىكى، گرىگورىي ھەيران بولۇپ، يالت قىلىپ قارىدى.

ئۇلار يېزىدىن تاك ئېتىشقا ئاز قالغاندا يولغا چىقىشتى. ستېپلەدنىكوفنى ئاتقا تەسلىكتە مىنگۈزۈشتى. ئەمما ئۇ ئېگەرنىك ئۈستىدە مۇستەقىل ئولتۇرالماي، بىر بۇياققا، بىر ئۇياققا يىقىلىپ تۇردى. چۇماكوف ئۇنى ئوك قولى بىلەن بېقىنىدىن قۇچاقلاپ يانمۇيان ماڭدى.

— مانا، ئېغىر يۈك بولۇپ قالدى بۇ... بۇنى تاشلاپ كېتىشكە توغرا كېلىدۇ، — دەپ پىچىرلىدى فومىن ئېتىنىسى گرىگورىي بىلەن تەڭلەشتۈرۈۋالغاندىن كېيىن بېشىنى غەمكىنلىك بىلەن چايقاپ.

— ئۇنى ئۆلتۈرۈپ كەتسەك دەمسەن؟

— ھە، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۇنىڭ چىشلىرىغا قاراپ تۇرىمىزمۇ؟ ئۇنىڭ بىلەن بىز نەگىمۇ بارالايمىز؟

ئۇلار قەدەملەپ يۈرۈش بىلەن ئۇزاق يول ماڭدى. ئۇنىڭ چىقىشمىدى. چۇماكوفنىڭ ئورنىغا گرىگورىي، ئۇندىن كېيىن كوشېلوف ئالمىشىپ، ستېپلەدنىكوفنى يۆلەپ مېڭىشتى.

كۈن چىقتى. پەس تەرەپتە دونىنىڭ ئۈستىدە تېخىچە ئاپئاق تۇمان پاغا ـ پاغا كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى، ئېدىرنىڭ ئۈستىدە ھاۋا سۈپسۈزۈك، كۆز يەتمەس دالا روشەن كۆرۈنۈپ تۇراتتى، ئاسمان گۈمبىزى مىنۇتسېرى تېخىمۇ كۆپكۆك تۈس ئېلىشقا باشلىدى. ھاۋانىڭ قەرىدە مامۇقتەك ئاق بۇلۇتلار قىمىرلىماي تۇراتتى. ئوت ـ چۆپ كۈمۈش كىمخاب يېپىنغان، ئاتلار ماڭغان يەردە ئېرىقتەك قارا ئىز قالاتتى. دالانى باسقان ئۇلۇغۋار ۋە ئارامبەخش سۈكۈناتنى پەقەت تورغايلار بۇزۇپ تۇراتتى.

بېشىنى ئاتلارنىڭ قەدەم تاشلاشلىرىغا تەڭكەش قىلىپ،

ئىختىيارسىز لىكشتىپ كېلىۋاتقان ستېرلەدىكوف ئۇنىڭ ئاستا چىقىرىپ:

— ئۇھ، ئەجەب قىينالدىم! — دېدى.

— ئۇنۇڭنى ئۆچۈر، — دەپ قوپاللىق بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى فومىن، — سېنى پەپلەپ يول يۈرۈش بىزگىمۇ ئوڭاي چۈشكەن يوق!

گېتمان يولىغا يېقىن بىر يەردە ئاتنىڭ ئايىغى ئاستىدىن بىر ياۋا ئۆردەك پۇرىغان ئۇچۇپ كەتتى. ئۇنىڭ قاناتلىرىدىن دىرىلداپ چىققان زىل ئاۋاز ستېرلەدىكوفنى ھوشىغا كەلتۈردى.

— بۇرادەرلەر، مېنى ئاتتىن چۈشۈرۈپ قويۇڭلار...، — دەپ ئۆتۈندى ئۇ.

كوشېلوۋ بىلەن چۇماكوۋ ئۇنى ئېگەردىن ئاۋايلاپ ئېلىپ، ھۆل مايسا ئوتنىڭ ئۈستىگە ياتقۇزۇپ:

— پۇتۇڭغا بىر قاراپ باقايلىچۇ، قانداق بولدىكىن، قېنى، ئىشتىنىڭنىڭ تۈگمىسىنى يەش!— دېدى چۇماكوۋ زوكزىيىپ ئولتۇرۇپ.

ستېرلەدىكوفنىڭ پۇتى دەھشەتلىك ئىششىغانىدى، كەڭ ئىشتانىنىڭ پاقالچىقى يىرتىلىغۇدەك قاتتىق تارتىشىپ كەتكەن. نەق يوتىسىغىچە سۆسۈن رەڭدە كۆكىرىپ كەتكەن تېرىسى پارقىراپ قالغان، سىيلاپ كۆرگەنده قارا مەخمەلدەك قولىغا ئۇرۇنغان داغلار ھەممە يەرنى قاپلىغان. ئىچىگە ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن بۇغداي رەڭ قورسىقىنىڭ ئۈستىدىمۇ سەل ئېقىشراق تۈستە ئاشۇنداق داغلار پەيدا بولۇپتۇ. ياردىن، ئىشتىنىغا يېپىشىپ قېتىپ قالغان قارامتۇل قاندىن بەتبۇي سېسىق پۇراق گۈپۈلدەپ تارىدى - دە، چۇماكوۋ ئۆز دوستىنىڭ پۇتىغا ئالمان - تالمان قاراپ، قولى بىلەن بۇرنىنى ئېتىۋالدى، چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ، گېلىغا

قىستاپ كەلگەن قۇسۇقنى تەسىلكته توختتىۋالدى. شۇندىن كېيىن ئۇ ستېرلەدنىكوفنىڭ كۆكىرىپ پەسكە ساڭگىلاپ قالغان قاپاقلىرىغا دىققەت بىلەن قاراپ، فومىن بىلەن كۆز ئۇرۇشتۇرۇۋالـ دى ـ ده، دېدى:

ـــ قـان زەھـەرلـىنـمش كېـسىلـگه ئوخشـاپ قاپتۇ... شۇنـ ـ دا ـ اق... ئەھۋالىڭ ياماں، ۋاسىلي ستېرلـەدنىكوف... مۇنداقلا بىر يەرگه بېرىپ قاپتۇ ئىشىڭ!... ئېھ، ۋاسه، ۋاسه، بۇ بالاغا قانداق گىرىپتار بولغانسەن...

ستېرلەدنىكوف قىسقا ـ قىسقا، تېز ـ تېز نەپەس ئېلىپ، بىر ئىغىزمۇ سۆز قىلمـدى. فومىن بىلەن گرىگورىي خـۇددى كوماندا بەرگەندەك ئاتلىرىدىن چۈشتى ـ ده، شامال سـوقـقان تەرەپتىن ياردارنـىڭ قېشىغا كېلىشتى. سـتېرلەدنىكوف بىر ـ ئاز ياتـتى ـ ده، قولـنى يـەرگه تـىرەپ، بېشىنى كـۆتۈرۈپ ئولتـۇردى. خىرە ۋە ئۆز ھاياتـىدىن ئۈمـىد ئـۈزگەن جـىددىي كۆزلىرى بىلەن ھەممەيلەنگه بىر ـ بىر قاراپ چىقتى.

ـــ بۇرادەرلەر! مېنى ئەجەلگه تاپشۇرۇڭلار... مەن ئەمدى بۇ دۇنيانـىڭ ئادىمى ئەمـەس... قۇۋۋەت ـ مـادارىم تۈگـىدى. مىدىرلىغۇچىلىكىم قالمىدى.

ئۇ يەنـە ئۇڭدىـسىغا يـاتـتى ـ ده، كـۆزىنـى يـۇمـدى. فومىن ۋە قالغان ئادەملەرنىڭ ھەممـىسى بۇنداق ئىلتـماسنىڭ ئوتتـۇرىغا قويۇلۇشىنى بىلەتتى ۋە شۇنـى كۈتۈشـەتتى. فومىن كـوشىلـوفقـا بىـرلا كـۆزىنـى قىسـىپ، ئارقـىسىغا ئـۆرۈلـدى، كوشىلوف غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماستىنلا مۇرىسىدىن مىلتىقنى ئالدى. ئۇ چەتكىرەك چىقـىپ تۇرغان چۇماكوفنـىڭ ئاغـزىغا بىرنـەمە دەرمـەكـىن دەپ قـاراپ قېلـىـپ، «ئات!» دېگـەن سـۆزنـى قۇلاق بىلەن ئاڭلىغاندىـن بۇرۇنـراق تـېزلا پەملـىگـەنـىدى. ئەمما ستېرلەدنىكوف يەنە كۆزىنى ئېچىپ، قەتئىيلىك بىلەن:

— مۇنۇ يەرنىمگە ئات، — دەپ قولىنى كۆتۈرۈپ، بارمىقى بىلەن قاڭشىرىنى كۆرسەتتى، — ئالەم بىلەن بىر يولى خوشلىشاي. مېنىڭ يېزامغا بېرىپ قالساڭلار ئايالىمغا: مۇنداق-مۇنداق ئىش بولدى دەڭلار... ئەمدى مېنى كۈتمەسۇن.

كوشىلوق نېمە قىلىشنى بىلمەي، ئىككىلىنىپ، ئۇزاققىچە زاتۇور بىلەن ھەپىلىشىپ، ۋاقتىنى كېچىكتۈردى، ئاڭغىچە ستېرلەدىنكوف قاپىقىنى چۈشۈرۈپ، سۆزىنى ئېيتىپ تۈگىتىشكە ئۈلگۈردى:

— مېنىڭ يالغۇز ئايالىملا بار... بالام يوق... ئۇ بىر بالا تۇغقانىمدى، ئۆلۈك تۇغۇلدى... ئۇندىن كېيىن تۇغمىدى...

كوشىلوق مىلتىقىنى ئىككى قېتىم كۆتۈردى ـ دە، چىرايى بارغانسېرى ئۆڭۈپ، يەنە پەسكە چۈشۈردى... چۈماكوف غەزەپلىنىپ، ئۇنى مۇرىسى بىلەن ئىتتىرىپ، قولىدىن مىلتىقىنى تارتىۋالدى.

— قولۇڭدىن كەلمىسە، بۇنداق ئىشقا كىرىشمە، ئىتتىن تۆرەلگەن نېمە.... — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ خىرىلداپ، ئاندىن بېشىدىن شەپكىسىنى ئېلىپ چېچىنى سىيلىدى.

— تېزرەك! — دەپ ئالدىراتتى فومىن پۈتىنى ئۈزەڭگىگە قويۇۋېتىپ.

چۈماكوف، لايىقىدا بىر نەچچە ئېغىز سۆز ئېيتماقچى بولۇپ، بىرئاز كېچىكتۈرۈپ، ئاستا دېدى:

— ۋاسىلىي! خەير ـ خوش، مېنى ۋە قالغان ھەممىمىزنى كەچۈر، ئېيسا مەسىھ ھەققى! ئۇ دۇنيادا كۆرۈشەرمىز، ئاخىرەتتە سوراق قىلغاندا بىزگە ھۆكۈم چىقىرىدۇ... سېنىڭ دېگەنلىرىڭنى ئايالىڭغا يەتكۈزىمىز، — چۈماكوب جاۋاب كۈتكەنىدى، ئەمما ستېرلەدىنكوف ئۇنچىقمىدى ۋە ئۆلۈمنى كۈتۈپ چىرايى ئاقىرىپ كەتتى. پەقەت ئاپتاپتا

www.uyghurkitap.com

كۆيگەن كىرپىكلىرى گويا شامال ئۇرغىلىغاندەك پىرىلداپ كەتتى. ھەممە نېمىشقىدۇر گۇمناستۇركىسىنىك مەيدىسىدىكى سۇنۇق تۆگمىسىنى يېشىشكە كىرىشكەن سوۋۇل قولىنىڭ بارماقلىرى ئاستا تىترەشكە باشلىدى.

گرىگورىي ئۆز ئۆمرىدە نۇرغۇن ئۆلۈمنى كۆرگەنىدى، ئەمما بۇنداق ئۆلۈمگە قارىيالمىدى. ئۇ ئارقىسىدىن ماڭغان ئېتىنى تىزگىنىدىن كۈچ بىلەن سۆرەپ، ئالدىراش ئالغا قاراپ ماڭدى. سىلىتقىنىڭ ئاۋازىنى ئۇ، گويا ئوق نەق ئۆزىنىڭ ئىككى تاغىقى ئوتتۇرىسىغا تېگىدىغاندەك بىر تۇيغۇ بىلەن كۈتۈپ تۇردى... شۇ ھالەتتە كۈتتى ـ دە، يۈرىكى سېكۇنتلارنى ساناپ بىردۇاتقاندەك دۇپۇلدەپ تۇردى، ئەمما كەينىدە «چاك!» قىلىپ ئېتىلغان ئوق ئاۋازى ئاڭلىنىش بىلەنلا پۈتۈلىرى يېتەرلىك قىمىرلىپ كەتتى ـ دە، ئىككى ئايىغىنى ئاسمانغا تىككە كۆتۈرگەن ئېتىنى ئاران توختىتىۋالدى...

ئۇلار ئىككى سائەتچە ئۇنچىقماستىن يول يۈرۈشتى. پەقەت دەم ئېلىشقا توختىغان چاغدىلا چۈماكوف بۇ جەمجىتلىقنى بىرىنچى بولۇپ بۇزدى. ئۇ ئالقىنى بىلەن كۆزىنى ئېتىۋېلىپ بوغۇق ئاۋاز بىلەن مۇنداق دېدى:

ـــ مەن ئۇنى نېمىشقا ئاتقاندىمەن؟ ئۇنى دالاغا تاشلاپ كەتكەن بولساق، گۇناھىغا قالماس ئىدۇق. ئۇ كۆز ئالدىمدا شۇ پېتى تۇرۇۋېتۇ.

ـــ سەن بۇنداق ئىشقا تېخىچە كۆنەلمەي كېلىۋاتامسەن؟ ـــ دەپ سوردى فومىن، ـــ سەن شۇنچىلىك نۇرغۇن ئادەمنى ئۆلتۈرگەن تۇرۇقلۇق ـــ تېخىچە ئۆگىنەلمىدىڭمۇ؟ سېنىڭ يۈرىكىڭ يۈرەك ئەمەس. دات باسقان تۆمۈر ئىكەن...

چۈماكوفنىڭ چىرايى تامدەك ئاقىرىپ كەتتى ـ دە، فومىنغا قەھرى بىلەن تىكىلىپ قاردى.

— سەن هازىر ماڭا تەگمە، ياكوف يېغىموۋىچ! — دېدى ئۇ ئاستا ئاۋاز بىلەن، — سەن كۆڭۈلۈمنى ئاغرىتما، ئۇنداق بولمىغاندا، مەن سېنىمۇ توككىدە ئېتىپ چۈشۈرىمەن... ھەتتاكى بۇ ناھايىتى ئاسان!

— ساڭا تېگىپ نېمە قىلاتتىم؟ سەنسىزمۇ غېمىم ئېشىپ-تېشىپ تۇرۇپتۇ، — دېدى فومىن مۇرەسسە ئاھاڭدا، شۇنىڭ بىلەن كۈن نۇرىدىن كۆزىنى قىسىپ، ئوڭدىسىغا ياتتى - دە، راھەتلىنىپ پۈت قولىنى سوزدى.

16

گرىگورىي ھېچ كۈتمىگەندىكى، بىر يېرىم ھەپتە ئىچىدە بۈلارغا يەنە 40 كازاك كېلىپ قوشۇلدى. بۇ ئادەملەر جەڭلەردە تېرىپىرەن قىلىنغان تۈرلۈك ئۇشتاق باندىلارنىڭ قالدۇقلىرى ئىدى. ئۇلار ئۆز ئاتامانلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىپ، ئوكروكتا سەرگەردان بولۇپ يۈرگەچكە، فومىنىڭ باندىسىغا جان دەپ قوشۇلۇۋالغانىدى. كىمگە خىزمەت قىلىش، كىمنى ئۆلتۈرۈش بۈلار ئۈچۈن پۈتۈنلەي بەربىر ئىدى، بۈلار پەقەت ئەركىن كۆچمەن ھايات كەچۈرۈش، قولغا چىققان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى بۈلاش - تالاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولسىلا بولدى. بۈلار تۈزۈلمەس بۇزۇق ئادەملەر ئىدى. فومىنمۇ ئۇلارغا نەپرەت بىلەن قاراپ، گرىگورىيغا: «ھەي، مىلىخوف، بىزگە ئادەم ئەمەس، كەلكۈننىڭ غېلدى - غاشلىرى كەپتۇ... ھەممىسى داردىن قاچقانلار!» — دېدى. فومىن كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئۆزىنى ھامان «ئەمگەكچى خەلق ئازادلىقى يولىدىكى كۈرەشچىمەن» دەپ

هېسابلايتتى، بۇ سۆزنى ئۇ بۇرۇنقىدەك پات - پات ئېيتمىسمۇ، ئاندا - ساندا: «بىز — كازاك خەلقىنى ئازاد قىلغۇچىلار...» — دەيتتى. تولىمۇ ئەخمىقانە ئۇمىدلەر ئۇنىڭ كاللىسىدىن ئاجرالمىغانىدى... ئۇ شېرىكلىرىنىڭ بۇلاڭچىلىقلىرىغا يەنە بىپەرۋالىق بىلەن قارايدىغان بولۇۋالدى، بۇلارنىڭ ھەممىسى قۇتۇلغىلى بولمايدىغان يامان ئىش، بۇنىڭغا تەن بېرىش كېرەك، ۋاقتى كەلگەندە بۇلاڭچىلاردىن قۇتۇلمەن، مۇنداق كىچىككىنە باندىنىڭ ئاتامانى بولمايمەن، قاچاندا بولمىسۇن قوزغىلاڭچى قىسىملارنىڭ ھەقىقىي سەركەردىسى بولمەن دەپ ئويلاپ يۈرەتتى... ئەمما چۇماكوف تارتىنماستىن فومىنچىلارنىڭ ھەممىسىنى «قاراقچىلار» دەپ ئاتايتتى ۋە فومىنىنىڭ يۈزىگىلا: «سەن چوڭ يولنىڭ قاراقچىسىدىن باشقا ھېچنېمە ئەمەسسەن» — دەپ ئېيتىپ، كانىيى يىرتىلغۇچە تالاش - تارتىش قىلىپ كېتەتتى. قېشىدا باشقا ئادەملەر بولمىغاندا، بۇلارنىڭ ئارىسىدا پات - پات قاتتىق تالاش - تارتىش بولۇپ تۇراتتى.

— مەن سوۋېت ھاكىمىيىتىگە قارشى مۇستەھكەم غايىلىك كۆرەشچىمەن، — دەپ ۋارقىرىدى فومىن زەردىسى قاينىپ، قىپقىزىرىپ، — سەن ماڭا بولمىغۇر يامان ئاتاقنى تاقاۋاتىسەن! مېنىڭ غايە ئۈچۈن كۆرەش قىلىۋاتقانلىقىمنى سەن ئەخمەق چۈشىنەمسەن؟!

— سەن مېنى كولدۇرلاتما! — دەپ ئېتىراز بىلدۈردى چۇماكوف، — سەن ماڭا كۆز بويامچىلىق قىلما. مەن كىچىك بالا ئەمەس! غايىلىك كۆرەشچى چىقىپ قاپتۇ تېخى! سەن سېپى ئۆزىدىن قاراقچى، باشقا ھېچنېمە ئەمەسسەن. سەن بۇ سۆزدىن نېمانچە قورقىسەن؟ ھېچ چۈشەنمەيمەن!

— سەن مېنى نېمىشقا ھاقارەتلەيسەن؟ ئاغزىڭغا نېمىشقا

بۇنداق يامان گەپ كىرىدۇ؟! مەن ھاكىمىيەتكە قارشى قوزغىلاڭ كۆتۈردۈم، ئۇنىڭغا قارشى قولۇمغا قورال ئېلىپ كۈرەش قىلمىۋاتىمەن. مەن قانداقمۇ قاراقچى بولاي؟...

— مانا سەن شۇنىڭ ئۈچۈن قاراقچىسەنكى، ھاكىمىيەتكە قارشى چىقتىڭ. قاراقچىلار — ھەمىشە ھاكىمىيەتكە قارشى چىقىدۇ، ئەلمساقتىن بېرى شۇنداق. سوۋېت ھاكىمىيىتى قانداقلا بولمىسۇن، بەرىبىر ھاكىمىيەت، بۇ ھاكىمىيەت 17 - يىلدىن تارتىپ ياشاپ كېلىۋاتىدۇ، كىمكى بۇ ھاكىمىيەتكە قارشى چىقىدىكەن — بۇ ئادەم نەق قاراقچى.

— كاللاڭدا مېڭە يوق! گېنېرال كراسنوف ياكى دىنىكىنچۇ — بۇلارمۇ قاراقچىمۇ؟

— قاراقچى بولماي نېمە؟ پەقەت مۇرىسىدە زەربات پاگونلىرى بار... زەر پاگون دېگەن كىچىككىنە بىر گەپ. ئۇنى سەن بىلەن بىز تاقىساق تاقاۋېرىمىز...

فومىن مۇشتى بىلەن يەرنى مۇشتلاپ، بىرنى تۆكۈردى - دە، ئىشەنچلىك دەلىل تاپالماي، پايدىسىز گەپ تالىشىشنى توختاتتى. چۈماكوفنى بىر نەرسىگە ئىشەندۈرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى...

باندىغا يېڭىدىن كىرگەنلەرنىڭ كۆپچىلىكى ياخشى قورالانغان بولۇپ، كىيىملىرىمۇ ياخشى ئىدى، ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك ياخشى ئاتلىرى بار ئىدى. بۇ ئاتلار ئاخىرى يوق ئۇزۇن مەنزىلەرگە ئۆگەنگەن ۋە كۈنىگە قېنىمالماستىن 100 چاقىرىم يول باسالايدىغان ئاتلار ئىدى. بەزىلىرىنىڭ تېخى ئىككىدىن ئېتى بار ئىدى: بىرىنى منىپ، يەنە بىرىنى يېتىلمۇالاتتى. بۇنىڭغا ھېچنېمە ئارتماستىن بوش ماڭغاچقا، «زاپاس ئات» دەپ ئاتىشۇالغانىدى. زۆرۈر تېپىلغاندا ئىگىسى ئىككى ئاتنى ئالماشتۇرۇپ منىپ، نۆۋەت بىلەن دەم ئالدۇراتتى، قوش ئاتقا

ئىگە بولغان ئاتلىق بىر سوتكىسىغا 200 چاقىرىمچە يول يۈرەلەيتتى.

فومىن بىر كۈنى گرىگورىيغا مۇنداق دېدى:

ــ ئەگەر دەسلەپكى چاغدا بىزدە ئىككىدىن ئات بولغاندا، بىزنى شەيتانمۇ قوغلاپ يېتەلمىگەن بولاتتى! ساقچىلار ياكى قىزىل ئارمىيە قىسىملىرى خەلقتىن ئات تارتىۋالالمايدۇ، ئۇلار بۇنى قىلىشتىن قىسىلىدۇ، ئەمما بىزگە تامامەن مۇمكىن! بىزدە كىشى بېشىغا ئىككىدىن ئات بولۇشى لازىم، شۇ چاغدىلا بىزنى ھەرگىز قوغلاپ يېتەلمەيدۇ! قېرىلىرىمىزنىڭ ھېكايە قىلىشچە، قەدىمكى زاماندا تاتارلار ھۇجۇم قىلىپ چىققاندا، قوش ئاتلىق مىنىدىكەن، بەزىلىرىدە تېخى ئۈچ ئاتمۇ بولغان، بۇنداق لارنى كىم قوغلاپ يېتەلەيدۇ، بىزمۇ شۇنداق قىلىشىمىز كېرەك. تاتارلارنىڭ بۇ دانىشمەنلىكى ماڭا ناھايىتى ياقىدۇ!

كۆپ ئۆتمەي بۇلار ئاتلارنى كۆپەيتۈرۈۋېلىشتى، بۇ ھال دەسلەپكى چاغدا ئۇلارغا ھەقىقەتەن تۇتۇق بەرمەيدىغان شارائىتنى تۇغدۇرۇپ بەردى. ۋېشېنىسكايادا ساقچىلارنىڭ يېڭىدىن قورۇلغان ئاتلىق گۇرۇپپىسى بۇلارنى تۇتۇۋېلىشقا بىھۇدە ئاۋارە بولۇشتى. زاپاس ئاتلارنىڭ بولۇشى سانى ئاز بولغان فومىن باندىسىغا دۈشمەننى ئاسانلا ئارقىسىدا قالدۇرۇپ، نەچچە مەنزىل ئالغا ئىلگىرىلەپ كېتىۋېلىپ، خەتەرلىك توقۇنۇشتىن ساقلىنىپ قېلىش ئىمكانىيىتىنى بەردى، لېكىن ماي ئېيىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە سان جەھەتتە باندىدىن تۆت ھەسە دېگۈدەك ئۈستۈن بولغان ساقچىلار گۇرۇپپىسى ئۈست ـ خوپېرىسكايا بازىرىنىڭ دوبروۋىسكى يېزىسىغا يېقىن بىر يەردە ئۇستىلىق ئىشلىتىپ، فومىننى دونغا قىستاپ باردى. ئەمما قىسقىلا جەڭدىن كېيىن باندىتلار يەنىلا قورشاۋنى بۇزۇپ ئۆتۈپ، دون قىرغىقى بىلەن قېچىپ كەتتى، بۇ جەڭدە

ئۆلگەن ۋە يارىدار بولغانلىرى بولۇپ سەككىز ئادەمنى يوقاتتى. شۇ ئىشتىن كېيىن ئۇزاق ئۆتمەي فومىن گېرىگورىيغا شتاب ناچالىنىكى ۋەزىپىسىنى ئۆتىسەك دەپ تەكلىپ قويدى.

— بىزگە پىلان بويىچە، خەرىتىگە قاراپ ھەرىكەت ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ئوقۇغان بىر ئادەم لازىم، ئۇنداق بولمىغاندا، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى بىزنى قىسماققا ئېلىپ، ۋەتەۋرىكىمىزنى چىقىرىۋېتىدۇ. گېرىگورىي پانتېلىيېۋىچ، مۇشۇ ئىشنى ئۇستۇڭگە ئال.

— ساقچىلارنى تۇتۇۋېلىپ، بېشىنى كېسىش ئۈچۈن شتابنىڭ كېرىكى يوق، — دەپ جاۋاب بەردى گېرىگورىي قاپىقىنى تۈرۈپ.

— ھەرقانداق ئەترەتنىڭ ئۆز شتابى بولۇشى كېرەك، يوق گەپنى قىلما.

— ئەگەر شتابسىز كۈن ئۆتكۈزەلمەيدىغان بولساڭ، بۇ ۋەزىپىگە چۈماكوفنى قوي.

— سەن نېمىشقا ئۇستۇڭگە ئېلىشنى خالىمايسەن؟

— بۇ ئىش توغرىسىدا چۈشەنچىم يوق.

— چۈماكوف چۈشەنچىگە ئىگىمۇ؟

— چۈماكوفمۇ چۈشەنچىگە ئىگە ئەمەس.

— ئۇنداق بولسا نېمىشقا چۈماكوفنى ماڭا تەۋسىيە قىلىسەن؟ سەن ئوفىتسېرسەن، چۈشەنچىگە ئىگە بولۇشۇڭ كېرەك، تاكتىكىنى ۋە باشقا شۇنداق نەرسىلەرنى بىلىشىڭ كېرەك.

— سەن ھازىر ئەترەتنىڭ قانداق كومانىدىرى بولغان بولساڭ، مەنمۇ خۇددى شۇنداق ئوفىتسېر بولغانىمەن! بىزدە تاكتىكا بىرلا: ئەترايىكىغا پات ـ پات قاراپ قوي: دالانى كېزىپ يۈرىۋەر...، — دېدى گېرىگورىي مەسخىرە بىلەن.

فومىن گرىگورىيغا كۆزىنى قىسىپ، بارمىقى بىلەن پوپوزا قىلىپ قويدى.

— مەن سىرىڭنى تامامەن بىلمەمەن! سەن ھەمىشە سالقىن يەرگە كىرىۋالىسەن، شۇنداقمۇ؟ سايىدە قېلىشنى خالامسەن؟ بۇرادەر، بۇنىڭ بىلەن جان ساقلىيالمايسەن. مەيلى ۋىزۋوت كوماندىرى بول، مەيلى شتاب باشلىقى بول — قىممىتى ئوخشاش. ئەگەر سېنى تۇتۇۋېلىشسا — كېلىدىغان جازا يېنىكرەك بولمىدۇ دەپ ئويلامسەن؟ ماقۇل، كۆتۈپ باق، شۇنداق بولسۇن.

— بۇ توغرۇلۇق مەن ھېچنېمىنى ئويلاۋاتقىنىم يوق، سېنىڭ بۇ پەرىزىڭ بىكار، — دېدى گرىگورىي قىلىچ بىغىنى دىققەت بىلەن ئايلاندۇرۇپ قاراپ، — ئۆزۈم بىلمەيدىغان ئىشنى قىلىشنى خالىمايمەن...

— خالىمىساڭ، بوپتۇ، سەنسىزمۇ بىر نېمە قىلىپ ئۆتەرمىز، — دەپ ماقۇل بولدى فومىن رەنجىگەن ھالدا.

ئوكروكتا ۋەزىيەت كەسكىن ئۆزگىرىپ كەتتى: بۇرۇن فومىننى چوڭ مېھماندوستلۇق بىلەن قارشى ئالىدىغان ھاللىق كازاكلارنىڭ قورۇ - جايلىرى ئەمدىلىكتە دەرۋازىلىرىنى تاقاق بىلەن بېكىتىۋالىدىغان بولۇشتى، يېزىدا باندىتلارنىڭ قارىسى كۆرۈنۈش بىلەنلا ئۆي ئىگىلىرى ھەمجەھەتلىك بىلەن تەرەپ-تەرەپكە قېچىشىپ، باغ - ۋارانلارنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋالاتتى. ۋېشېنىسكايا‌غا كەلگەن ئىنقىلابىي ھەربىي سوتنىڭ كۆچمە مەجلىسى ئىلگىرى فومىننى ئوچۇق چىراي بىلەن كۈتۈۋالغان كۆپلىگەن كازاكلارغا قاتتىق جازا ھۆكۈم قىلدى. بۇ خەۋەر يېزا-بازارلارغا كەڭ تارقالدى - دە، بۇرۇن باندىتلارغا ئوچۇق تىن - ئوچۇق خەيرخاھلىق كۆرسەتكەن كىشىلەرنىڭ ئېغىنا خېلىلا تەسىر قىلدى.

ئىككى ھەپتە مابەينىدە فومىن يۇقىرى دونىسك ھەمە يېزا بازارلىرىنى كەڭ دائىرىدە ئايلىنىپ چىقتى. باندىدا ئەھ- دىلىكتە ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ سانى 130 كىشىگە يې- تىپ قالغانىدى. بۇلارنىڭ ئىزىغا ئەمدى چالا - بۇلا قۇراش- تۇرۇلغان ئاتلىق ئەسكەرلەر گۇرۇپپىسى ئەمەس، بەلكى جەنۇبتىن كەلتۇرۇلگەن 13 - ئاتلىق پولكنىڭ بىرنەچچە ئەسكادىرونى چۈشكەنىدى.

كېيىنكى كۈنلەردە فومىنغا قوشۇلغان باندىتلارنىڭ كۆپچە- لىكى يىراق يەرلەردە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئادەملەر ئىدى. بۇلار- نىڭ ھەممىسى دونغا ھەرخىل يول بىلەن كېلىپ قالغان: بەزە- لىرى سۇرگۈندىن، قاماقتىن ۋە لاگېردىن يەككە - يەكىكە قاچ- قانلار ئىدى، ئەمما ئاساسىي كۆپچىلىكى — نەچچە ئونلىغان ئادەملەر ماسلاك باندىسىدىن بۆلۈنۈپ چىقىقان گۇرۇپپىنىڭ، شۇنىڭدەك تارمار كەلتۇرۇلگەن كۇرۇچكىن باندىسىنىڭ قالدۇق- لىرىدىن ئىبارەت ئىدى. ماسلاكچىلار ئۆز رازىلىقى بىلەن ھەرقايسى ئىزۇوتلارغا بۆلۈندى، ئەمما كۇرۇچكىنچىلار بىر - بىر- لىرىدىن ئايرىلىشنى خالىمىدى. ئۇلار مەھكەم ئۇيۇشۇپ ۋە ئۆز- لىرىنى باشقىلاردىن ئالاھىدە تۇتۇشۇپ، ئۆزئالدىغا ئايرىم بىر ئىزۇوتنى قۇردى. ئۇلار جەڭلەردىمۇ، دەم ئېلىشتىمۇ زىچ ئىتتى- پاق بولۇشتى، بىر - بىرىگە تاغدەك يۆلەك بولۇشتى، بۇلار بىر يەردىكى كوپېراتسىپنىڭ دۇكىنىنى ياكى بىر ئامبارنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلسا، بۇلغان نەرسىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىزۇوتى- نىڭ ئورتاق قازىنىغا سالاتتى ۋە ياراۋەرلىك پرىنسىپىغا قەتئىي رىئايە قىلىپ، ئولجىنى تەڭ تەقسىم قىلاتتى.

كۈنا چېركەسچە چەكمەن كىيگەن بىرنەچچە تېرىسكىلىق ۋە كۇبانلىق كازاك، ۋېلىكوكىنەزىسكايا بازىرىنىڭ ئىككى قالمىقى، قونچى تىزىدىن ئاشىدىغان ئۇۋ ئۆتۈكى كىيىۋالغان بىرلاتىش،

بالداقلىق بوز كۆكلەك ۋە ئاپتاپتا ئۆكۈپ كەتكەن قارا كەمزۇل كىيگەن بەش نەپەر ئانارخىست ــ ماتروس فومىنىڭ ئالىچىپار كىيىنگەن باندىسىنى تېخىمۇ باشقىچە رەڭدۇرەك تۇسكە كىرگۈزدى.

ــ خۇش، هازىرمۇ مېنىڭ ئادەملىرىم قاراقچى ئەمەس، دەپ تالىشامسەن، مۇنۇلارنى نېمىدەپ ئاتايسەن، ھايۋى كۆز رەشچىلەر دەپ ئاتامسەن؟ ــ دەپ سوردى چۇماكوف بىر كۈنى فومىندىن قاتار سوزۇلۇپ ماڭغان كالوننىنى كۆزى بىلەن كۆرەستىپ، ــ بىزدە پەقەت چېركاۋدىن ھەيدەلگەن پوپلار بىلەن ئىشتان كىيگەن چوشقىلار كەملىك قىلىپ تۇرۇپتۇ. ئەگەر بۇلار بولغاندا مۇقەددەس مەريەم ئانىنىڭ پۇتۇن مەخلۇقلىرى يىغىلغان بولاتتى...

فومىن ئۈنچىقمىدى. ئۇنىڭ بىردىنبىر خاھىشى ئەتراپىغا ئىمكان قەدەر كۆپرەك ئادەم توپلاش ئىدى. ئۇ ئۆز ئىختىيارىي بىلەن كەلگۈچىلەرنى ھېچ نەرسە بىلەن ھېسابلاشماستىن، قوبۇل قىلىپ ئېلىۋېرەتتى. قول ئاستىدا خىزمەت قىلىشقا خاھىش بىلدۇرگەن ھەربىر ئادەمدىن ئۆزى سوئال سوراپ قىسقىلا مۇناداق دەيىتتى:

ــ خىزمەتكە يارايسەن، ئالىمەن. شتاب ناچالنىكىم چۇماكوفنىڭ قېشىغا بار، ئۇ سېنىڭ قايسى ۋىزۋوتتا خىزمەت قىلىدىغانلىقىڭنى تەيىنلەيدۇ، قولۇڭغا قورال بېرىدۇ.

مىگۇلىنسكايا بازىرىنىڭ بىر يېزىدىدا ياخشى كىيىنگەن، چىگگىلىك چاچ، بۇغداي ئۆڭلۈك بىر ياش يىگىتنى فومىنىڭ قېشىغا ئەكىلىشتى. ئۇ باندىغا كىرىش خاھىشىنى بىلدۈردى. فومىن بىرقۇر گەپ سوراپ، ئۇنىڭ روستوۋ شەھىرىدىن ئىكەنلىكىنى، يېقىندا قوراللىق بۇلاڭچىلىققا قاتناشقانلىقى ئۈچۈن سوتلانغانلىقىنى، ئەمما روستوۋ تۈرمىسىدىن قېچىپ چىققانلىقىنى،

فومننىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاش بىلەنلا يۈقىرىقى دون بويلاپ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىنى ئېنىقلىدى.

— سەن قايسى قەبىلىدىن؟ ئەرمەنمۇ ياكى بۇلغارمۇ؟ — دەپ سورىدى فومىن.

— ياق، مەن يەھۇدىيمەن، — دەپ جاۋاب بەردى يېگىت ئىزا تارتىپ.

فومىن بۇ كۆتۈلمىگەن جاۋابتىن گاڭگىراپ قېلىپ، ئۇ-زاققىچە لام - جىم دېمىدى. ئۇ بۇرۇن ئۇچرىشىپ باقمىغان مۇنداق ئىشقا قانداق مۇئامىلە قىلىش لازىملىقىنى بىلەلمەي قالدى. ئۇ ئەقلىنى ئىشقا سېلىپ ئويلاپ كۆرگەندىن كېيىن ئېغىر بىر خۇرسىنىپ، مۇنداق دېدى:

— مەيلى يەھۇدي بولساڭ — يەھۇدي بولۇڭ. بىزگە سەندەك ئادەملەرمۇ بولۇۋېرىدۇ... بىر ئادەمنىڭ كۆپەيگىنى كۆپەيگەن. ئاتقا مىنەلەمسەن؟ مىنىشنى بىلمەسەڭ، ئۆگىنىۋال-سەن! ئاۋۇال ساڭا بىر ياۋاش بايتال بېرىمىز، شۇندىن كېيىن مە-نىشنى ئۆگىنىۋالسەن. چۇماكونىڭ قېشىغا بار، ئۇ سېنى خىز-مەتكە تەيىنلەيدۇ.

بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن غەزەپى قايىنىغان چۇماكوف فومىننىڭ قېشىغا ئات چاپتۇرۇپ كەلدى.

— سەن ئەخمەق بولۇپ قالدىڭمۇ ياكى چاقچاق قىلىۋا-تامسەن؟ — ئۇ ئېتىنى توختىتىپ ۋارقىرىدى، — سەن ماڭا جوھۇتنى ئەۋەتىپ نېمە قىلىسەن؟ ئۇنى ئالمايمەن! خالىغان يېرىگە كەتسۇن!

— ئال، ئال ئۇنى، بىر ئادەم بولسىمۇ سانىمىز كۆپە-يىدۇ، — دېدى فومىن سالماقلىق بىلەن.

ئەمما چۇماكوف ئاغزىدىن كۆپۈك چاچرىتىپ ۋارقىرىدى:

— ئالمايمەن، ئۆلتۈرۈۋېتىمەنكى، ئالمايمەن! كازاكلار

www.uyghurkitap.com

غودۇكشۇاتىدۇ، ئۆزۈك بېرىپ ئۇلار بىلەن سۆزلەشتى!

بۇ ئىككىسى بۇ يەردە گەپ تالىشىپ، ۋاقىرىشىپ تۇرغاندا تاچانكا ھارۇننىڭ قېشىدا كازاكلار ياش يەھۇدىنىڭ ئۇستىدىن كەشتىلىك كۆڭلىكىنى ۋە سوكنا شىمىنى سالدۇرۇۋېلىشتى. بىر كازاك كۆڭلەكنى بويىغا ئۆلچەپ كۆرۈپ مۇنداق دېدى:

ــ ماڭا قارا، ئاۋۇ يېزىنىڭ نېرىسىدىكى قېرى قورايىنى كۆردۈڭمۇ؟ شۇ يەرگە تېز يۈگۈرۈپ بېرىپ يېتىۋال. بىز بۇ يەردىن كەتكۈچە يېتىپ تۇرىسەن، بىز كېتىش بىلەنلا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، خالىغان يېرىڭگە جۈنەيسەن. قېشىمىزغا ئىككىنچى يولما، ئۆلتۈرۈۋېتىمىز، ئەڭ ياخشىسى، روستۇۋقا، ئاناڭنىڭ قېشىغا كەت. سەن يەھۇدىيلارغا ئۇرۇش قىلىشنى كىم قويۇپتۇ. ئاللاتائالا سىلەرنى ئۇرۇش قىلىشقا ئەمەس، سودىگەرچىلىك قىلىشقا ياراتقان. سىلەر بولمىساڭلارمۇ ئىشىمىزنى ئەپلەپ، نان تېپىپ يېيەلەيمىز!

يەھۇدىينى ئاخىر ئېلىشىمدى، بۇنىڭ ئورنىغا شۇ كۈنلا ۋېشېنىسكايا بازىرىنىڭ بارلىق يېزىلىرىغا پۈر بولۇپ كەتكەن پاشا دېگەن بىر تەنتەكنى كۆلكە ـ چاقچاقلار ئاستىدا 2 ـ ۋىزۋوتقا جەڭچى قىلىپ ئېلىشتى. ئۇنى كازاكلار دالادا تۇتۇۋېلىپ، يېزىغا ئەكىلىشتى ـ دە، ئۆلتۈرۈلگەن قىزىل ئەسكەرنىڭ ھەربىي كىيىمىنى تەنتەنىلىك رەۋىشتە ئۇنىڭغا كىيگۈزۈپ، مىلتىقنى قانداق تۇتۇشنى كۆرسەتتى، ئۇزاق ۋاقىت قىلىچ چېپىشنى ئۆگەتتى.

گىرىگورىي ئوقۇر ئالدىدا باغلاقلىق تۇرغان ئاتلىرىنىڭ قېشىغا كېتىۋېتىپ، بىر چەتتە كازاكلارنىڭ زىچچىدە توپلىشىۋالغانلىقىنى كۆردى ـ دە، شۇ تەرەپكە ماڭدى. ياپىسىغا قاقاقلىغان كۆلكە ئاۋازىنى ئاڭلاپ قەدىمىنى تېزلەتتى، شۇنداق

گېيمن كۈلكه بېسىلىپ، جىمجىتلىق باشلانغان چاغدا، ئۇ، بىرلە نەچچە ئۇنداق قىل، مۇنداق قىل دەپ ئۆگىتىۋاتقان ئاقىلانە ئاۋازىنى ئاڭلىدى:

— ئۇنداق ئەمەس، پاشا! كىم قىلىچنى مۇنداق چاپىدۇ؟ ئوتۇننى مۇشۇنداق چېپىشقا بولىدۇ، ئەمما ئادەمنى مۇنداق چاپمايدۇ. مانا مۇنداق چېپىش كېرەك، چۈشەندىڭمۇ؟ بىلىۋالدىڭمۇ — ئۇنىڭغا دەرھال تىزلىنىپ ئولتۇرۇشقا بۇيرۇق قىل، ئۇنداق بولمىغاندا ئۆرە تۇرغان ئادەمنى ئوڭايلىقچە چاپالمايسەن... ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، سەن ئارقىدىن كېلىپ، مانا مۇنداق، بوينىدىن چاپ، تۈز چېپىشقا ئۇرۇنما، ئۆزۈڭ تەرەپكە تارتىپ، قىيپاش چاپ...

باندىتلار چۆرىدىۋالغان تەنتەك قىلىچنىڭ سېپىنى مەھكەم تۇتۇپ، قەددىنى رۇسلاپ تىك تۇراتتى. ئۇ كازاكلارنىڭ بىرىنىڭ يول ورۇقىغا كۈلۈپ تۇرۇپ، كۈل رەڭ دۆمبە كۆزلىرىنى بەختىيار ھالدا قىسىپ قۇلاق سالاتتى. ئىككى جاۋغىيىدا ئاتىلىنىڭ ئاغزىدىكىگە ئوخشاش ئاپئاق كۆپۈك بۇزۇلداپ تۇراتتى، قويۇق شالى مىس رەڭ قىزىل ساقىلى بويلاپ مەيدىسىگە ئېقىپ چۈشەتتى... مەينەت كالپۇكلىرىنى تىلى بىلەن يالاپ قويۇپ، سۆزنى شىشىلداپ، كېكەچلەپ سۆزلەيتتى:

— ھەممىنى چۈشەندىم، قېرىنداشلىرىم، ھەممىسىنى... مەن شۇنداق قىلاي... خۇدانىڭ بەندىسىنى تىزلاندۇرۇپ ئولتۇرغۇزۇپ، بوينىنى كېسىپ تاشلايمەن... سىلەر ئېيتقانىدەك كېسىپ تاشلايمەن! سىلەر ماڭا ئىشتان بەرمىگىلار، كۆڭلەك ۋە ئۆتۈكمۇ بەرمىگىلار... مەندە پەقەت پەلتو يوق... ماڭا بىر پەلتوچاق ھەل قىلىپ بەرسەڭلار بولاتتى، مەن سىلەرنىڭ دېگەن يېرىڭلاردىن چىقىمەن! بار كۆچۈم بىلەن تىرىشىمەن!

— بىرەر كومىسسارنى ئۆلتۈرسەڭ — پەلتولۇقمۇ بولۇپ

www.uyghurkitap.com

قالسەن. سەن هازىر بىزگە بۇلتۇر سېنى كىشىلەر قانداق ئۆيلەندۈرۈپ قويغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگىنە، ــ دېدى كازاكلاردىن بىرى.

تەنتەكنىڭ چەكچەيگەن خىرە كۆزلىرىدە چارپايغا ئوخشاش قورقۇنچ پەيدا بولدى. ئۇ ئۇزۇندىن ــ ئۇزۇن ئاغزىنى بۇزۇپ، ھەممەيلەننى كۈلدۈرۈپ، بىرنېمىلەرنى سۆزلەشكە باشلىدى. بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسى شۇنچىلىك قەبىھ ئىدىكى، گىرىگورىيېنىڭ ئەزاسى تىترەپ، ئالدىراش بۇ يەردىن كەتتى. مەن ئۆز تەقدىرىنى مانا شۇنداق ئادەملەرگە باغلىدىم... دەپ ئويلىدى ئۇ قايغۇ ــ ھەسرەتكە چۆمۈپ، ئۆزىگە ــ ئۆزى ئاچچىقلىنىپ، جېنىغا تەگكەن بۇ مەنپور ھاياتتىن زارلىنىپ...

ئۇ ئات باغلايدىغان يەرنىڭ قېشىدا يانپاشلاپ يېتىپ، سارائنىڭ چىرىقىراشلىرى بىلەن كازاكلارنىڭ قاقاقلاپ كۈلۈشلىرىنى ئاڭلىماسلىققا تىرىشتى. ئەتىلا كېتىمەن. ۋاقىت يەتتى! دەپ قورسىقىغا پۈكۈپ قويدى ئۇ، سەمرىپ، ياخشىلىنىپ قالغان ئاتلىرىغا قاراپ. ئۇ باندىدىن كېتىشكە ھۆكۈم قىلالايدىغان ۋە ئەتراپلىق ئويلايدى. ئۇ چېپىپ ئۆلتۈرۈلگەن ساقچى ئوشاكوفنىڭ ھۇججەتلىرىنى ئېلىپ. ئۇلارنىڭ شىنېلىنىڭ ئەستىرىنىڭ ئاستىغا تىكىپ يوشۇرۇپ قويدى. ئۇ ئاتلىرىنى قىسقا ۋە شىددەتلىك تېز ماڭىدىغان سەپەرگە ئىككى ھەپتىدىن بۇيان تەييارلاپ كېلىۋاتاتتى: ئۇلارنى ۋاقتى ــ قارارىدا سۇغاردى، بۇ ئاتلارنى شۇنداق كۆكۈل قويۇپ تاراپ ــ تازىلاپ كەلدىكى، بۇرۇن ھەقىقىي ھەربىي خىزمەتتىكى چاغدىمۇ بۇنداق تازىلىمىغانىدى. قونغان يەرلەردە ھەر خىل توغرا ۋە ناتوغرا يوللار بىلەن يەم ــ خەشەك تېپىپ باقتى، بۇنىڭ ئاتلىرى باشقىلارنىڭكىگە قارىغاندا ئالاھىدە كۆزگە كۆرۈنەتتى. بولۇپمۇ قارا كۆك تاۋرىچان ئېتى ئۆزگىچە تۇس ئالدى. ئۇنىڭ ھەممە يېرى

جۇلالىنىپ، تۆكلىرى ئاپتاپتا خۇددى كاۋكازنىڭ قارايتۇرۇلغان كۈمۈشىدەك پارقىرايتتى.

بۇنداق ئاتلار بىلەن ھەرقانداق قوغلاشلاردىن دادىل قېچىپ قۇتۇلۇشقا بولاتتى. گرىگورىي ئورنىدىن تۇرۇپ، شۇ يەردىكى بىر ھويلىغا كىردى، ئامبارنىڭ بوسۇغىسىدا ئولتۇرغان مومايدىن ئېھتىرام بىلەن:

— چوڭ ئانا، چالغىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— بار ئىدى، ئەمما نەدە قالدىكىن، ئۇنى كىم بىلىدۇ. ساڭا نېمە كېرەك بولۇپ قالدى؟

— بېغىڭىزدىن ئاتلارغا كۆك ئوت چېپىپ بېرەي دېۋىدىم. مۇمكىنمۇ؟

مومای بىرئاز ئويلاپ، ئۇندىن كېيىن دېدى:

— سەن خەقلەر بىزنىڭ شۇللىمىزدىن قاچان چۈشىسىلەر؟ بىرى كېلىپ ئۇنى بەر، بۇنى بەر دەيدۇ... بەزىلىرى كېلىپ، يەم بەر، بوغۇز بەر دەپ تەلەپ قىلىدۇ، يەنە بىرلىرى كېلىپ، كۆزىگە چېلىققان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى تارتىپ، سۆرەپ ئەكىتىدۇ.

— مەن ساڭا چالغىنى بەرمەيمەن! خالىغىنىڭىز قىل، ئەمما بەرمەيمەن.

— يائاللا، ساخاۋەتلىك مومای، چۆپىنمۇ ئايامسەن؟

— خۇش، سېنىڭچە، چۆپ دېگەن بوش - بىكار يەردە ئۆسۈۋېرىدىغان نەرسىمۇ؟ كالامنى نېمە بىلەن باقمەن؟

— دالادا ئوت - چۆپ ئازمۇ؟

— ھە، مانا، دالاغا ئۆزۈڭ بار، شۇڭقاردىم، دالادا ئوت - چۆپ كۆپ.

گرىگورىي ئەپسۇسلىنىپ مۇنداق دېدى:

— سەن، چوڭ ئانا، ئەڭ پاخشىسى، چالغىنى بەرگىن. مەن

ئازغىنا ئوت چاپىمەن، قالغىنى ئۆزۈڭگە قالمىدۇ، ئۇنداق بولمىغاندا، ئۇ يەرگە ئاتنى قويۇۋەتسەك، ھەممىنى دەسسەپ رەسۋا ۋاسىنى چىقىرىۋېتىدۇ!

موماي گرىگورىيغا سۈرلۈك بىر قاراپ قويۇپ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قايتىپ كەتتى.

— چالغىنى ئۆزۈڭ بېرىپ ئال، لاپاسىنىڭ ئاستىدا ئېسىق تۇرۇپتۇ.

گرىگورىي كونا سۇنۇق چالغىنى لاپاسىنىڭ ئاستىدىن ئىزدەپ تاپتى ـ دە، مومانىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، ئۇنىڭ: «بۇ لەنىتلەرنى ھېچ يەر يوتمايدۇغۇ!» — دېگەن سۆزىنى ئېنىق ئاڭلىدى.

گرىگورىي بۇنداق سۆزلەرگە ئۆگىنىپ قالغانىدى. يېڭى خەلقنىڭ ئۆزلىرىنى قانداق كەيپىيات بىلەن قارشى ئالىدىغانلىقىنى ئاللىقاچاندىن بۇيان بىلەتتى. بۇلارنىڭ ئېيتقىنى توغرا، — دەپ ئويلىدى ئۇ، چالغىنى ئاۋايلاپ غۇلاچلاپ ئىشقا سېلىپ، ئوتنى چالا قالدۇرماي، پاكىز چېپىشقا تىرىشىپ، — ئۇلارغا بىزنىڭ نېمەكىرەكسىمىز بار؟ بىز ھېچكىمگە لازىم ئەمەس، بىز ھەممە ئادەمنىڭ تىنچ ھايات كەچۈرۈشىگە، تىنچ ئىش ـ ئەمگەك قىلىشىغا توسقۇن بولۇۋاتىمىز، بۇنداق ئىشقا خاتىمە بېرىش لازىم، يېتەر ئەمدى!

گرىگورىي ئۆز پىكىر ـ خىيالى بىلەن بەند بولۇپ ئاتلارنىڭ قېشىدا تۇرۇپ قالدى، ئۇ ئاتلارنىڭ يۇمران يالىش ئوتلارنى قارا مەخمەلدەك لەۋلىرى بىلەن يالماپ، ئاچكۆزلۈك بىلەن يەۋاتقانلىقىغا قارايتتى. بىر ياش ـ ئۆسمۈرنىڭ غاراڭلاپ چىققان يوغان ئاۋازى ئۇنىڭ خىيال ـ پىكرىنى بۆلۈۋەتتى:

— مۇنۇ ئات نېمانچە كۆركەم، ئاققۇدەك تازا!

گرىگورىي سۆزلەۋاتقان ئادەم تەرەپكە بۇرۇلۇپ قاردى.

بۇ يەردە باندىغا يېقىندىلا كىرگەن ئالبگسىيۇدسكايا بازىرلىق ياش كازاك ھەيرانلىق بىلەن بېشىنى چايقاپ، كۆك بوز ئاتقا زوقلىنىپ قاراپ تۇراتتى. ئۇ مەپتۇن بولغان كۆزلىرىنى ئاتتىن ئۈزمەي، بىرنەچچە قېتىم ئەتراپىنى ئايلىنىپ، تىلىنى چوكۇلدىتىپ كەلتتى.

— سېنىڭ ئېتىڭمۇ؟

— خۇش، نېمە قىلماقچى؟— گرىگورىي سوغۇقلا جاۋاب بەردى.

— مېنىڭ ئېتىم بىلەن تېگىشەيلى! مېنىڭ توروق ئېتىم— ساپ دون نەسىللىك، ھەرقانداق توساقتىن شامالدەك ئۆتۈپ كېتىدۇ، چاپقۇر، ئىنتايىن چاپقۇر! چاقماقتەك تېز!

— ماڭ، ئۇزۇنغا چىق،— دېدى گرىگورىي پەرۋاسىزلىق بىلەن.

يىگىت بىرئاز ئۇنچىقماي، دىلخەستە بواۋۇپ خۇرسىنىدى — دە، نېرىراقتا بېرىپ ئولتۇردى. كۆك بوز ئاتقا ئۇزاقىچە قاراپ تۇرۇپ، كېيىن:

— ئېتىڭ ئۆپكە ئېمفىزېماسى بولغان، ئەپسەس ئورگىنى تار، — دېدى.

گرىگورىي ئۇنچىقماي، بىر تال سامان بىلەن چىشىنى كولاپ ئولتۇردى. ئۇ ساددا يىگىتنى ياقتۇرۇپ قالدى.

— تاغا، تېگىشمەمسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ گرىگورىيغا ئىنتىلىپ قاراپ.

— تېگىشمەيمەن. ئۆزۈڭنى قوشۇپ بەرسەڭمۇ تېگىشمەيمەن.

— بۇ ئاتنى سەن نەدىن ئالدىڭ؟

— مەن ئۆزۈم ياساپ چىقاردىم.

— ياق، راستىنى ئېيتقىنا!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

ـــ قەيەردە بايتال قۇلۇنلىغان بولسا، شۇ دەرۋازىدىن چىققان.

ـــ شۇنداقمۇ ئەخمىقانە گەپ بولامدۇ،ـــ دېدى يىگىت رەنجىپ، شۇنىڭ بىلەن بىر چەتكە كېتىپ قالدى.

گرىگورىنىڭ كۆز ئالدىدا يېزا گويا خەلقى قىرىلىپ تۈگىگەندەك بوپبوش ياتاتتى. فومىنچىلاردىن باشقا، ئەتراپتا ئىنىس - جىن كۆرۈنمەيتتى. تار كوچىدىكى تاشلاپ كېتىلگەن هارۋا، هويلىنىڭ ئىچىدە ئالدىراشچىلىقتا قالدۇرۇپ كېتىلگەن بىر دانە پالتا ۋە ئوتۇن ياردىغان كۆتەك ۋە ئۇنىڭ يېنىدا چالا تالاشلانغان تاختا، كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا پاكار ئۆسكەن ئوتنى ئېرىنچەكلىك بىلەن يۇلۇپ ئوتلاپ يۈرگەن ئۆكۈزلەر، قۇدۇق ياغىچىنىڭ قېشىدا دۇم كۆمتۇرۈلگەن تۇرغان چېلەك ـــ مانا بۇلارنىڭ هەممىسى يېزىدىكى تىنچ هاياتنىڭ كۈتۈلمىگەندە بۇزۇلغانلىقىنى ۋە ئىگىلىرىنىڭ ئۆز ئىشلىرىنى چالا تاشلاپ قويۇپ بىر يەرگە يوشۇرۇنۇۋالغانلىقىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى.

كازاك پولكلىرى شەرقىي پرۇسسىيە بىلەن ماڭغان چاغدا گرىگورىي شەهەر كوچىلىرىنىڭ خۇددى شۇنداق ئادەمسىز قالغانلىقىنى ۋە ئاهالىنىڭ خۇددى شۇنداق ئالدىراشلىق بىلەن قېچىشقانلىقىنىڭ ئىزلىرىنى كۆرگەنىدى. بۇ ئەهۋالنى ئەمدى ئۆز ئۆلكىسىدە كۆرۈشكە توغرا كەلدى... ئۇ چاغدا نېمىسلار گرىگورىيغا قاپىقىنى ئاچماستىن، يامان كۆز بىلەن قاراشقانىدى، ئەمدى يۇقىرىقى دون كازاكلىرىمۇ خۇددى شۇنداق قارىشۋاتىدۇ. گرىگورىي بايا موماي بىلەن سالىشقان گەپ - سۆزنى ئەسكە ئېلىپ، كۆڭلىنىڭ باقىسىنى يېشىپ، غەمكىن هالدا ئەتراپىغا كۆز يۈگۈرتتى. لەنىتى يۈرەك ئاغرىقى يەنە قوزغالدى...

تومۇز ئاپتىپى يەرنى كۆيدۈرەتتى. تار كوچىدىن ئاچچىق چاڭ - توزان پۇرىقى، ياۋا ئوت بىلەن ئاتنىڭ تەر

پۇرىقى دىماغغا ئۇرۇلاتتى. باغلاردا، پاخماق چاڭگا بىلەن تو-
شۇپ كەتكەن ئېگىز سۆگەتلەرنىڭ بېشىدا قاغىلار قاقىلدىشاتـ
تى. ساينىڭ بېشىدا بۇلاق چەشمىلىرىدىن سۇ ئېمىپ كەلگەن
دالا جىلغىسى يېزىنى ئىككىگە بۆلۈپ، ئاستا ئېقىپ ئۆتەتتى.
جىلغىنىڭ ھەر ئىككى تەرىپىدە كەڭ-ئازادە كازاك ھويلىلىرى
قىرغاق بويلاپ قاتار سوزۇلغانىدى، ھەر بىر ھويلىنىڭ باراق-
سان باغلىرى بولۇپ، گىلاسلار ئۆيىنىڭ دېرىزىلىرىنى پۈركەپ
تۇراتتى، ئالما دەرەخلىرىنىڭ يېشىل ياپراقلىرى ۋە مېۋە تۈ-
گۈنلىرى كۈن نۇرىدا تاۋلىناتتى.

گرىگورىي جىڭگىلىك ئاتقۇلاق ئوت باسقان ھويلىغا، ئۆگـ
زىسى سامانلىق لاي بىلەن يېپىلغان، دېرىزە قاپقاقلىرى سېرىق
ئۆيگە، قۇدۇقنىڭ ئېگىز بادرا ياغىچىغا خىرە كـۆزلىرى بىلەن
قارايتتى... خامانىنىڭ قېشىدا، كونا قاشانىڭ مـوما ياغىچىنىڭ
ئۈچىدا ھۆل - يېغىندا ئاقىرىپ كەتكەن، كۆز چاناقلىرى تام-
نىڭ تۆشۈكىدەك قارىيىپ تۇرغان بىر ئاتنىڭ باش سـۆڭىكـى
مۇسقلىق تۇراتتى. يەنە شۇ ياغـاچـقا ياپـېـشىل كاۋا پەلـ
كى تۈكلۈك بۇرۇتلىرى بىلەن چىرمىشىپ، ئېگىزلىكتىكى يورۇق
جايغا قاراپ بوي سوزغان. پەلەك ئاتنىڭ قۇرۇپ كەتكەن باش
سۆڭىكىنىڭ تۈمشۇقىغا، قاغجىرغان چىشلىرىغا يامىشـىپ، مـوما
ياغاچنىڭ قاق ئۈچىغا يەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۈچـلـىرى بۇ
يەردىن ساڭگىلاپ چۈشۈپ، يۆلەنچۈك ئىزدەپ، ياندىكى كالىنا-
نىڭ بىر تال شېخىغا يـاماشقان.

گرىگورىي بۇلارنىڭ ھەممىسىنى چۈشىدە كۆردىمـۇ يـاكى
يىراقتا قالغان بالىلىق چېغىدا كۆردىمۇ؟ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى تۇ-
يۇقسىز قاتتىق قايغۇ - ھەسـرەت قاپلىۋالدى - دە، قاشـانىڭ
تۈۋىدە دۇملا يېتىۋېلىپ، يۈزىنى ئىككى ئالقىنى بىلەن ئېتىۋال-
دى، شۇ ئاردا يىراقتىن سوزۇلۇپ ئېيتىلغان «ئاتنى ئېگەر -

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى

لەكلار!» دېگەن كوماندا قۇلىقىغا يېتىش بىلەنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

كېچىدە ھەربىي يۇرۇشتە كېتىۋاتقاندا، شارتلا سەپتىن چىقىپ، ئاتنى قايتا ئېگەرلىمەكچى بولۇۋېلىپ توختاپ تۇردى، كېيىن ئات تۇياقلىرىنىڭ دۈپۈرلىشى ئاستا ئۇزاقلىشىپ، جىمىپ قالغۇچە قۇلاق سېلىپ تۇردى ـ دە، ئاتقا ئىرغىپ مىنىپ، يولدىن چەتكە چىقىپ، ئېتىنى بولۇشىغا چاپتۇرۇپ ماڭدى.

ئۇ ئاتلىرىنى بەش چاقىرىم يەرگىچە قامچىلاپ توختىمايلا يول يۈرگەندىن كېيىن، قەدەملەپ ماڭغۇزۇپ، بىرى قوغلاپ كېلىۋاتامدۇ ـ يوق؟ دەپ ئارقىسىغا قۇلاق سالدى. دالا جىمجىت ئىدى. پەقەت قۇملۇق قىرغاقتىلا غوربىلايلار بىر ـ بىرىنى ئۇنلەپ مۇڭلۇق قېقىرلىشاتتى ۋە قەيەردىدۇر يىراق بىر يەردە ئىتنىڭ قاۋۇشى ئاڭلىناتتى.

قاپقارا ئاسماندا يۇلتۇزلار ئالتۇندەك چاراقلاپ تۇراتتى. دالادا جىمجىت سۈكۈنات ۋە يېقىملىق ۋە ئاچچىق ـ چۈچۈك ئەمەن پۇرىقىدىن نەپەس ئالغان يۇمشاق شامال... گىرىگورىي ئۇزەكئىدىن كۆتۈرۈلدى ـ دە، كۆكرىكىنى تولدۇرۇپ، يېنىك نەپەس ئالدى.

17

گىرىگورىي شۇ چاپقىنىچە تاڭ ئېتىشتىن خېلى بۇرۇنلا تاتارىسكىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئوتلاققا بېرىۋالدى. يېزىنىڭ تۆۋەنرەكتە، دوننىڭ تېيىز يېرىدە كىيىم ـ كېچەكلىرىنى پۈتۈنلەي سالدى. كىيىمنى، ئۆتۈكنى ۋە قورالنى ئاتنىڭ بېشىغا تاڭدى ـ دە، پاترون سېلىنغان ئوقدانىنى ئاغزىدا چىشلەپ، ئاتنى

لىرى بىلەن بىللە سۇغا چۈشتى. مۇزدەك سۇ پۈتۈن ئەزاسىنى قاتتىق توڭلىتىۋەتتى. ئۇ ئىسسىنىش نىيىتىدە سۇنى ئوك قولى بىلەن تېز - تېز كۆرەپ، چىگىشلەنگەن تەزگىنلەرنى سول قولىدىن چىقارماي، ئىھ - ئىھلاپ، پىشقىرىپ ئۈزۈپ كېتىۋاتقان ئاتلارغا پەس ئاۋاز بىلەن دەم بېرىپ، ئۈزۈپ كېتىۋەردى.

قىرغاقتا چىققاندىن كېيىن ئالدىراش كىيىملىرىنى كىيىدى، ئېگەرنىڭ تۆشىنى تارتتى - دە، ئاتلارنى ئىسسىندۇرۇش ئۈچۈن يېنىغا ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ كەتتى. سۇ ئۆتكەن شىنېل، ئېگەرنىڭ ھۆل قانتى، نەم تارتقان كۆڭلەك بەدىنىنى مۇزلىتىۋەتتى. گىرىگورىينىڭ چىشلىرى كاسىلداشقا باشلىدى، دۇمبىسىگە تىترەك ئولاشتى، ئۆزىمۇ لاغىلداشقا باشلىدى، ئەمما ئۇزۇن ئۆتمەي تېز يۈرۈشتىن كېيىن بەدىنى ئىسسىپ قالدى - دە، يېنىغا ئاز قالغاندا تۆت ئەتراپىغا بىر قارىۋېلىپ ۋە دىققەت بىلەن قۇلاق سېلىپ، ئاستا قەدەم بىلەن يۈردى. ئاتلارنى يار-نىڭ ئېچىگە قويۇپ تۇرۇش قارارىغا كېلىپ، شېغىللىق ساي بىلەن پەسكە چۈشتى. ئۇششاق تاشلار ئات تۇياقلىرى ئاستىدا شىرىقلايتتى، تاقىغا ئۇرۇلغان تاشلاردىن ئوت ئۇچقۇنلىرى چاچرايتتى.

گىرىگورىي ئاتلارنى بالىلىق چاغلىرىدىن ئۆزىگە تونۇش بولغان بىر تۈپ قاخشال قارىياغاچقا باغلاپ قويۇپ، يېنىغا قاراپ ماڭدى.

مانا مېلىخوفلارنىڭ قەدىمكى جايى، ئالما دەرەخلىرىنىڭ قارىيىپ تۇرغان ئۇچلىرى، يەتتە تىكەن يۇلتۇز ئاستىدا بىر-سوزۇپ تۇرغان قۇدۇقنىڭ ئۈزۈن بادرا ياغىچى كۆرۈنۈپ تۇ-رۇپتۇ... گىرىگورىي ھاياجاندىن ھاسىراپ، دونغا قاراپ پەسكە چۈشتى، ئاندىن ئاستاخوفلارنىڭ قاشاسىدىن ئاستا ئارتىلىپ ئۆتۈپ، قاپقىقى ئوچۇق تۇرغان دېرىزىنىڭ تۈۋىگە كەلدى. ئۇ-

بۇ قىياپەتتى قورقۇنچلۇق بىر ساقاللىق ئادەمنىڭ ئۆز ئاتىسى ئىكەنلىكىنى ئۇتودى.
(836 — بەتكە)

نىڭ قۇلىقىغا پەقەت يۇرەكنىڭ تېز ـ تېز سوقۇۋاتقانلىقى ۋە بېشى قىزىپ غۇۋۇلداۋاتقانلىقى ئاڭلىناتتى. ئۇ دېرىزە كىشىكىنى ئۆزەمۇ ئاران ئاڭلىغۇدەك ئاستا چەكتى. ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن دېرىزىنىڭ قېشىغا كېلىپ، سىنچىلاپ قارىدى. گرىگورىي ئاكسىنىيىنىڭ قولىنى كۆكسىگە باسقانلىقىنى كۆردى ۋە ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئىختىيارسىز چىقىپ كەتكەن ئۇھ، دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلىدى. گرىگورىي دېرىزىنى ئاچ دەپ بەلگە بېرىپ، مۆرىسىدىن مىلتىقىنى ئالدى. ئاكسىنىيە دېرىزىنىڭ بىر قانىتىنى ئاچتى.

ـ ھەي، ئاستىراق! سالامەتمۇ سەن! ئىشكىنى ئاچما، مەن دېرىزىدىن كىرىمەن، ـ دەپ پىچىرلىدى گرىگورىي.

گرىگورىي تامنىڭ سۈپىسىغا چىقتى. ئاكسىنىيە يالىڭاچ بىلەكلىرىنى ئۇنىڭ بوينىغا سالدى. بۇ جانىجان قوللار ئۇنىڭ يەلكىسىدە شۇنداق تىترەپ، سىلكىنىدىكى، بۇ تىترەك گرىگورىيە غىمۇ ئۆتتى.

ـ كىسيوشا... توختاپ تۇر... مىلتىقىنى ئال...ـ ئۇ دۇدۇقلاپ، سەل ئاڭلانغۇدەكلا پىچىرلىدى.

گرىگورىي قىلىچىنى قولىدا تۇتقان پېتى دېرىزە تەكچىسىدىن ئاتلاپ ئۆيگە كىردى ـ دە، دېرىزىنى ياپتى.

ئۇ ئاكسىنىيىنى قۇچاقلىماقچى بولۇۋىدى، ئەمما ئايال لاسسىدە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، گرىگورىينىڭ پۇتلىرىنى قۇچاقلاپ، ھۆل شىنېلغا يۈزىنى ياقتى، يىغىسىنى باسالماي، پۈتۈن ئەزاسى دىرىلداپ كەتتى. گرىگورىي ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ، ئۇزۇن ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزدى. ئاكسىنىيە گرىگورىيغا ئۆزىنى تاشلاپ، بېشىنى ئۇنىڭ كۆكسىگە قويۇپ لام ـ جىم دېمەيتتى، پات ـ پات سىلكىنەتتى ـ دە، يىغىسىنى بېسىش ۋە بالىلارنى ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن شىنېلنىڭ قايرىما ياقىسىنى چىشلىۋالاتتى.

جاپا ـ مۇشەققەت شۇنداق كۆچلۈك ئايالنى مۈكچەيتكەن-لىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. مۇشۇ يېقىنقى ئايلار ئىچىدە ئىنتايىن ئېغىر كۈن كەچۈرگەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى...گىرىگورىي ئۇ-نىڭ دۈمبىسىدە چۈۋۈلۈپ تۇرغان چاچلىرىنى، تەرلىگەن ۋە قىزىپ تۇرغان پېشانىسىنى سىيلىدى. ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ يېغلاپ كۆكسىنى بوشىتۈۋىلىشقا ۋاقىت بېرىپ، ئۇندىن كېيىن:

ـــ بالىلار ساق ـ سالامەتمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ھە، ئوبدان تۇرۇۋاتىدۇ.

ـــ دۇناشكىچۇ؟

ـــ دۇناشكىمۇ سالامەت... ھەم ساق.

ـــ مىخايىل ئۆيدىمۇ؟ ۋاي ـ ۋۇي بولدى قىلىساڭچۇ! يىغاڭنى باس، كۆز يېشىڭدىن كۆڭلىكىم پۈتۈنلەي ھۆل بولۇپ كەتتى... كىسيوشا! قەدىرلىكىم، يېتەر ئەمدى! يىغلاپ تۇرۇشقا ۋاقىت قىس... مىخايىل ئۆيدىمۇ؟

ئاكسىنىيە يۈزىنى سۈرتۈپ، ھۆل قوللىرى بىلەن گىرىگورىيە-نىڭ مەڭزىنى قىستى. كۆلۈمسىرەپ تۇرغان ياش يۈقى كۆزلە-رىنى سۆيگەن ياردىدىن ئالماي، ئاستا سۆز ئاچتى:

ـــ بولىدۇ، يىغلىماي... ئەمدى بولدى قىلدىم يىغىنى، مىخايىل يوق، ۋېشكىغا كەتكىلى ئىككى ئاي بولاي دېدى، قاي-سىبىر ھەربىي قىسىمدا خىزمەت قىلۇېتىپتۇمىش. يۈر، بالە-لارنى كۆرگىن! ۋاي ـ ۋۇي، بىز سېنى كېلىپ قالار دەپ ئويلىمىغانىدۇق، ئۇمىد ئۈزگەنىدۇق...

مىشاتكا بىلەن پولىيوشكا كارىۋاتنىڭ ئۇستىدە پۈت ـ قوللىرىنى سوزۇپ، ئوخلىشۋاتاتتى. گىرىگورىي بۇلارنىڭ ئۇستە-گە ئېگىشىپ، بىرئاز تۇرغاندىن كېيىن پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەس-سەپ قايتىپ، ئۇنچىقماستىن ئاكسىنىيىنىڭ يېنىدا ئولتۇردى.

ـــ سەن ئۆزۈڭ قانداق تۇرىدۇڭ؟ ـــ دەپ سورىدى ئاكسىنە

كتاب نور يكتى
uyghurkitap.com

يه قىزغىن پىچىرلاپ، ــ قانداق بولۇپ كېلىپ قالدىڭ؟ نەلەر-ده يۈردۈڭ؟ ئەگەر سېنى تۇتۇۋېلىشسا، قانداق قىلىمىز؟

ــ مەن سېنى ئەكىتىش ئۈچۈن كەلدىم. بەلكى تۇتۇۋالالماس! مەن بىلەن كېتەمسەن؟

ــ نەگە؟

ــ مەن بىلەن بىللە بولسەن. مەن بانىدىدىن قېچىپ كەلدىم. مەن ۋوميڭنىڭ بانىدىسىدا بولغانىدىم. ئاڭلىغانمىدىڭ؟

ــ ھە، ئاڭلىغانمەن. سەن بىلەن نەگە بارىمىز؟

ــ جەنۇبقا، كۇبان ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يىراقراق يەرگە. بىللە كۇن كەچۈرۈپ، بارنى تەڭ كۆرىمىز، قانداق؟ ھەرقانداق ئىش ــ ئەمگەكتىن يىرگىنمەيمەن. ئىككى قولۇمنى ئىش ــ ئەمگەككە سېلىشىم كېرەك، ئۇرۇش قىلىشقا ئەمەس. مۇشۇ ئايلار ئىچىدە يۈرىكىم ئازاب ــ ئوقۇبەت بىلەن پۈتۈنلەي قۇرۇپ تۈگىدى... خۇش، بۇ توغرۇلۇق كېيىن سۆزلىشەرمىز.

ــ باللارنى قانداق قىلىمىز؟

ــ دۇناشكىغا قالدۇرۇپ كېتىمىز. كېيىن بىر گەپ بولۇر. كېيىن ئۇلارنىمۇ ئەكىتىمىز. خۇش، قانداق قىلسەن؟ ماڭامسەن.

ــ گرىشا... گرىشىنكا...

ــ قوي! يىغلىما. يېتەر ئەمدى! كېيىن يىغلىۋالىمىز، ۋاقىت بولار... جابدۇن، يارىنىڭ ئىچىدە ئاتلىرىم كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. قانداق؟ بارامسەن؟

ــ سەن قانداق ئويلىغانىدىڭ؟ــ دېدى ئاكسىنىيە تۇيۇقسىز قاتتىق ئاۋاز بىلەن ۋە قورقۇپ كېتىپ قولى بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋالدى ــ دە، يالت قىلىپ باللارغا قاردى، ــ سەن قانداق ئويلىغانىدىڭ؟ ــ ئۇ ئەمدى پىچىرلاپ سورىدى، ــ يالغۇز ياشاش ماڭا كۆڭۈللۈك بولمىدۇ دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ كېتىپ

مەن، گرىشا، قەدىردانىم! پىيادە بولسىمۇ كېتىمەن، ئىزىڭدىن قالماي، ئۆمىلەپ بولسىمۇ كېتىمەن، ئەمدى بۇ يەردە يالغۇز قالمايمەن! سەنسىز ماڭا ھايات يوق... ئۆلتۈرسەڭ ئۆلتۈرگىنە كى، ئەمدى تاشلاپ كەتمە!...

ئۇ گرىگورىينى قۇچاقلاپ، باغرىغا قاتتىق باستى. گرىگورىي ئۇنى سۆيۈپ قويۇپ، دېرىزىگە كۆز قىرىنى سالدى. ياز كېچىسى قىسقا، ئالدىراش لازىم.

— ئازراق ياتساڭ قانداق؟— دەپ سورىدى ئاكسىنىيە.

— ئېمە دەۋاتسەن! — دەۋەتتى گرىگورىي چۆچۈپ،— ھازىرلا تاڭ ئاتىدۇ، مېڭىش كېرەك. كىيىمىڭنى كىي، دەرھال دۇناشكىنى چاقىر. ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋالايلى. تاڭ يورۇماس تىنلا قۇرغاق سايغا يېتىپ بېرىۋېلىشىمىز لازىم. كۇندۇزنى شۇ يەردىكى ئورماندا ئۆتكۈزىمىز، كېچىسى يەنە يول يۈرىمىز. قانداق، سەن ئاتقا مىنىپ يۈرەلەمسەن؟

— خۇدايا توۋا، قانداق بولسىمۇ كېتىمەن دەۋاتسام، ئاتقا مىنەلەمسەن دەيدىغۇ! مەن بۇ ئىشلار مېنىڭ چۈشۈمىدۇ؟ دەپ ئويلاپ تۇرىمەن. مەن سېنى پات-پات چۈشەپ قالىمەن... بۇ چۈشلەر ھەرخىل...— ئاكسىنىيە ئالدىراش چېچىنى تاراشقا كىرىشتى، چاچ قىسقۇچىنى ئاغزىدا چىشلەپ تۇرۇپ، ئاستا-ئاستا ئېنىق سۆزلەيتتى. ئۇ تېز كىينىپ، ئىشىككە قاراپ ماڭدى.

— باللارنى ئويغىتايمۇ؟ ئۇلارغا بىر قارىۋالامسەن؟

— ياق، لازىمى يوق، — دېدى گرىگورىي كەسكىنلا.

ئۇ تۇمىقىنىڭ ئىچىدىن كىچىك خالتىنى ئالدى - دە، تاماكا ئوراشقا باشلىدى، ئەمما ئاكسىنىيە چىقىپ كېتىشى بىلەنلا، ئالدىراش كارىۋاتنىڭ قېشىغا بېرىپ، باللىرىنى ئۇزاق سۆيدى، ئۇندىن كېيىن ناتالىيىنى يادىغا ئالدى ۋە ئۆزىنىڭ ئېغىر تۇرمۇشىدىكى نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئەسكە ئېلىپ يىغلىۋەتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

دۇناشكا بوسۇغىدىن ئاتلاپلا:

ــ ۋوي، سالامەتمۇسەن، ئاكا! ئۆيگە ئاخىر كەلدىڭمۇ؟ سەن چۆلدە شۇنچىمۇ سەرگەردان بولۇپ يۈرەمسەن...ــ دېدى-ده. قوشاق قېتىپ يىغلاشقا ئۆتتى، ــ ئاتىسىنى زارىقىپ كۆت-كەن پاقلانلىرىم... ئاتىسى ھايات تۇرۇپ يېتىم بولغان قوزىلىرىم، مانا ئاتاڭلارمۇ كەپتۇ...

گرىگورىي سىڭلىسىنى تۇچاقلىدى ــ ده، قاتتىقلىق بىلەن دېدى:

ــ ئاستىراق، بالىلارنى ئويغىتمۇپتىسەن! سەن يىغاڭنى قوي، سىڭلىم! مەن بۇ مۇزىكىنى تالاي ئاڭلىغان! ئۆزۈمنىڭ كۆز يېشىم، قايغۇ ــ ھەسرىتىم يېتىپ ئاشىدۇ... مەن سېنى بۇنىڭ ئۈچۈن چاقىرتقان ئەمەس. بالىلارنى ئۆز تەربىيىگە ئالامسەن؟

ــ سەن نەگە كېتىسەن؟

ــ مەن كېتىمەن ۋە ئاكسىنىيىنىمۇ بىلله ئەكىتىمەن. بالىلارنى ئۆز يېنىڭغا ئالامسەن؟ مەن ئىشقا ئورۇنلاشسام، شۇ چاغدا ئۇلارنى ئەكىتىمەن.

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق بولمايچۇ؟ سىلەر ئىككىلار كەتسەڭلار، ئېلىپ قالىمەن. ئۇلار كوچىدا قالمايدىغۇ ياكى يات ئادەملەرنىڭ قولىغا تاشلاپ كەتمەيسەنغۇ ئۇلارنى...

ــ ساڭا كۆپ رەھمەت، سىڭلىم! مەن سېنىڭ ياق دېمەيدىغانلىقىڭنى بىلەتتىم.

دۇناشكا ئۇنچىقماستىن ساندۇقنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرغاندىن كېيىن سورىدى:

ــ قاچان ماڭىسىلەر؟ ھازىرمۇ؟

ــ ھەئە.

ــ ئۆينى قانداق قىلىسىلەر؟ ئىگىلىكىنچۇ؟

ئاكسىنىيە تايىنسىزراق جاۋاب بەردى:

— ئۆزۈڭ قاراپ باق. ئىجارىگە قويىامسەن ياكى باشقا ئىش قىلامسەن، بىلگىنىڭنى قىل. قېپقالغان كىيىم - كېچەك، مال - مۈلۈكلەرنى ئۆز ئۆيۈڭگە ئاچىقىپ كەت...

— مەن خەقلەرگە نېمە دەيمەن؟ نەگە كەتتى دەپ سورىسا، نېمىدەپ جاۋاب بېرىمەن؟ — دەپ سورىدى دۇناشكا.

— مەن ھېچنېمىنى بىلمەيمەن دېگىن، گېپ تامام، ۋەسسالام، — گرىگورىي ئاكسىنىيگە بۇرۇلدى، — كىيوشا، تېز-رەك تەييارلان، كۆپ نەرسە ئالما، يۈك كوفتاڭنى، ئىككى - ئۈچ يوپكا، ئىچ كىيىملىرىڭنىڭ ھەممىسىنى، يوغا يېتكۈدەك تاماق ئالساڭ بولدى، مانا شۇلارنىڭ ئۆزى كۇپايە.

گرىگورىي بىلەن ئاكسىنىيە دۇناشكا بىلەن خوشلىشىپ، ئويغانمىغان بالىلارنى قايتا - قايتا سۆيۈپ، پىشايۋانغا چىقىقاندا، سۇبھى يورۇشقا باشلىغانىدى. ئۇلار دوڭغا چۈشۈپ، تەرغاق بويلاپ، يارلىققا يېتىۋالدى.

— بىر چاغدا، بىز ئىككىمىز ياگودنويغا مۇشۇنداق ماڭغانىدۇق، — دېدى گرىگورىي، — ئۇ چاغدا پەقەت بوغچاڭ چوڭراق ئىدى، ھەمدە بىز ئۆزىمىزمۇ ياش ئىدۇق...

شادلىق ھاياجانىغا چۆككەن ئاكسىنىيە گرىگورىيغا يان تەرەپتىن يالت قىلىپ قاراپ قويىدى.

— مەن تېخىچە قورقۇپ تۇرۇۋاتىمەن — بۇ ئىشلار چۈشۈم ئەمەسمۇ؟ ئەكەل قولۇڭنى، مەن تۇتۇپ باقاي، بولمىسا، ئىشەنچ قىلالمايمەن — ئۇ يۇرۇپ كېتىۋېتىپ گرىگورىينىڭ مۇرىسىگە ئېسىلىپ، ئاستا كۇلۇپ قويىدى.

گرىگورىي ئۇنىڭ يېغمدىن ئىششىپ كەتكەن بەختىيارلىقتىن پارلىغان كۆزلىرىنى، تاڭ قاراڭغۇسىدا ئاقىرىپ تۇرغان ئىككى مەڭزىنى كۆردى. مۇلايىم كۇلۇمسىرەپ: خۇددى مېھماندارچە-

لمقا باربدىغاندەك جابدۇندى ـ دە، دەرھال يولغا چىقتى... ھېچ نېمىدىن ۋەھىمە قىلمايدۇ، مانا ئەزىمەت ئايال دېگەن شۇ! دەپ ئويلىدى ئۇ.

گويا گرىگورىينىڭ پىكىر ـ خىيالىغا جاۋاب بەرگەندەك ئاكسىنىيە مۇنداق دېدى:

ـ مېنىڭ قانداقلىقىمنى كۆرۈۋاتامسەن... بىر ئىسقىرتقانـدەك، ئىتنىڭ كۆچۈكىدەك ئارقاڭدىن ئەگىشىپ چاپتىم. بۇ ـ ساڭا بولغان مۇھەببەت ۋە ھىجران ئازابىغا سالغان سېغىنىشنىڭ نەتىجىسى، گرىشا... ئەمما بالىلارغا ئىچىم ئاغرىيدۇ، ئۆزۈم توغرۇلۇق «ئۇ» مۇ دېمەيمەن. نەگە بارساڭمۇ ئارقاڭدىن بارىمەن، ھەتتا ئۆلۈمگىمۇ!

ئاتلار بۇلارنىڭ قەدەم تاۋۇشىنى ئاڭلاپ، ئاستا كىشنەپ قويدى. تاڭ تېز يورۇۋاتاتتى. ئاسماننىڭ شەرقىي چېتىدە ئۇپۇق جىيەكى خېلىلا قىزىرىپ قالدى. دون بويىدا سۇدىن تۇمان كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى.

گرىگورىي ئاتلارنى يېشىپ، ئاكسىنىيىنى يۆلەپ ئاتقا مىنگۈزدى. ئاكسىنىيىنىڭ پۇتىغا ئۆزەڭگە ئۇزۇن كېلىپ قالدى. گرىگورىي ئالدىنراق ئويلىمىغىنىغا پۇشايمان قىلىپ، تاسمىسىنى قىسقارتتى ـ دە، ئۆزى ئىككىنچى ئاتقا مىندى.

ـ ماڭا زىچ ئەگىشىپ ماڭ، كىسيوشا! ياردىن چىققاندىن كېيىن تېز يورغا بىلەن ماڭمىز. ئانچىلىك سىلكىنىپ كەتمەسسەن. تىزگىننى قويۇۋەتمە، ئاستىڭدىكى ئات تىزگىننى قويۇۋېتىشنى ياخشى كۆرمەيدۇ، تىزلىرىڭنى ساقلا. ئات گاھىدا شوخلۇق قىلىپ، تىزنى چىشلىۋالىدىغان ئادىتى بار. خوش، كەتتۇق!

قۇرغاق سايىغىچە سەككىز چاقىرىم يول ئىدى. ئۇلار قىسقىلا ۋاقىت ئىچىدە بۇ مۇساپىنى بېسىپ ئۆتۈپ، كۈن چىققان چاغدا ئورمانلىقنىڭ يېنىغا بېرىۋالدى. ئورمان ياقىسىدا گرىگورىي

ئاتتىن چۈشۈپ، ئاكسىنىينىڭ ئاتتىن چۈشۈشىگە ياردەملەشتى.

— خۇش، قانداق؟ ئاتتا يۈرۈشكە ئادەتلەنمىگەنلىكىڭ ئۈچۈن ئېغىر كېلىۋاتامدۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ كۈلۈپ.

تېز چېپىشتىن چىرايى قىزىرىپ كەتكەن ئاكسىنىينىڭ قارا كۆزلىرى پارقىراپ كەتكەنىدى.

— ياخشى! پىيادە ماڭغاندىن تۈزۈكرەك. پەقەت مانا پۇتلىرىم...، — ئاكسىنىيە سەل خىجىل بولۇپ كۈلۈمسىرىدى!— سەن باشقا ياقتا قاراپ تۇرغىنا، گۈلشا، مەن پۇتلىرىمغا قاراپ باقاي. تېرىسى چىملىۋاتىدۇ... غاجىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن.

— ھېچ ۋەقەسى يوق، ياخشى بولۇپ قالىدۇ، — دەپ تەسەللى بەردى گۈلگورىي، — پۇتلىرىڭنى سوزۇپ، ھەركەتلەندۇر، ئۇنداق بولمىغاندا، دىرىلداپ ئاۋارە قىلىدۇ...، — شۇندىن كېيىن يېقىملىق مازاق بىلەن كۆڭۈلنى قىسىپ قويدى، — قارىغىنا سېنى، ھەي كازاچكا!

ئۇ ساينىڭ تۈۋىدىن كىچىككىنە ئويمان يەرنى تاللاپ:

— بىزنىڭ قونالغۇمىز مۇشۇ يەر بولىدۇ، ئورۇنلىشىۋەر، كىسيوشا! — دېدى.

گۈلگورىي ئاتلارنىڭ ئېگىرىنى ئالدى، پۇتلىرىنى چۈشەپ قويدى، ئېگەر ـ جابدۇق، قورال ـ ياراغلىق چاتقالنىڭ ئاستىغا قويدى. ئوت ـ چۆپنىڭ ئۈستىگە قېلىن شەبنەم چۈشكەن بولۇپ، گىياھلار شەبنەمدە سۇر رەڭ تۈس ئالغانىدى، تاڭ قاراڭغۇسى تېخىچە كەتمىگەن قىيا جايلاردا ئوت ـ چۆپ خىرە ھاۋا رەڭ تۈستە تاۋلىناتتى. چالا ئېچىلغان گۈللەرنىڭ كاسىلىرىدا توق سېرىق ھەرىلەر ئۈگدىشەتتى. دالا ئۈستىدە تورغايلار سايرىشاتتى، زىرائەتلەرنىڭ ئىچىدە، رەڭگارەڭ خۇش پۇراق دالا ئۆسۈملۈكلىرى ئارىسىدا بۆدۈنلەر: «ئۇخلاشنىڭ ۋاقتى بۇ! ئۇخلاشنىڭ ۋاقتى بۇ! ئۇخلاشنىڭ ۋاقتى بۇ!» — دەپ توختاۋسىز تەكرارلى

www.uyghurkitap.com
كتاب توربكتى

شاتتى. گرىگورىي ئەمەن چاتقىلىنىڭ قېشىدا ئوتلارنى دەسسەپ ياتقۇزۇپ، ئېگەرگە بېشىنى قويۇپ، يانپاشلاپ ياتتى. بۆدۈنە لەرنىڭ ئۇزلۇكسىز شىترلاپ سوقۇشۇۋاتقان ئاۋازىمۇ، تورغاي لارنىڭ لەرزان كۈيلىرىمۇ، دوننىڭ نېرىقى قىرغىقىدا كېچىچە سوۋۇمىغان قوملارنى كېزىپ. بۇ ياقتا كەلگەن ئىللىق شامال مۇ — مانا شۇلارنىڭ ھەممىسى كىشىنى ئۈيقۇغا ئۈندەيتتى. باشقىلارنىڭ قانداقلىقى نامەلۇم، ئەمما ئۇدا تالاي كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگەن گرىگورىيغا ئۇخلاش ۋاقتى بولۇپ قالغا نىدى. بۆدۈنىلەر ئۇنى ئۇيقۇغا كۆندۈردى — دە، ئۇيقۇسى غەلىبە قىلغان گرىگورىي كۆزىنى يۇمدى. ئاكسىنىيە ئۇنچىقماستىن يېنىدا ئولتۇراتتى، ئۇ ئويغا چۆمۈپ، خۇش پۇراق شىرنە گۈلنىڭ بىنەپشە رەڭ بەرگىلىرىنى لەۋلىرى بىلەن بىر — بىرلەپ ئۈزەتتى.

— گرىشا، بىزنى بۇ يەردە بىرى تۇتۇۋالماسمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ، گرىگورىينىڭ ساقال باسقان مەڭزىگە گۈلنىڭ سايىقىنى تەگكۈزۈپ.

ئۇ غەپلەت ئۇيقۇسىدىن كۆزلىرىنى تەسلىكتە ئېچىپ، خىرىلداپ جاۋاب بەردى:

— دالادا ھېچكىم يوق، ھازىر ئىنىس — جىن يوق تىنتاس چاغ. مەن ئۇخلىۋالاي، كىسىيوشا، سەن ئاتلارغا قاراپ تۇرغىن. كېيىن سەن ئۇخلايسەن. مېنى ئۇيقۇ باستى... ئۇخلاي... تۆت كېچە — كۈندۈز... كېيىن سۆزلىشەرمىز...

— ئۇخلا، قەدىردانىم، ئوبدان ئۇخلا!

ئاكسىنىيە گرىگورىيغا ئېگىلىپ، ماڭلىيىغا چۈشۈپ قالغان بىر تۇتام چېچىنى قايرىپ، مەڭزىگە لەۋلىرىنى ئاستا تەگكۈزدى.

— سۆيۈملۈكۈم گرىشكا، بېشىڭدىكى ئاق چاچ نېمانچە كۆپ، — دېدى ئۇ پىچىرلاپ، — قېرىپ كېتىۋاتامسەن، نېمە؟

سەن يەقەندىلا ياش يىگىت ئىدىكەن... — شۇ سۆزىنى دې- دى - دە، غەمكىن كۈلۈمسىرەپ، گىرىگورىيىنىڭ يۈزىگە قاراپ كەتتى.

گىرىگورىي لەۋلىرىنى سەل ئېچىپ، بىر خىل نەپەس ئې- لىپ ئۇخلاۋاتاتتى. ئاپتاپتا ئۇچلىرى كۆيگەن قارا كىرپىكلىرى سەل - پەل تىترەيتتى، يۈقىرىقى كالپۇكى زىچچىدە تىزىلىپ تۇرغان چىشلىرىنى كۆرسىتىپ مىدىرلاپ قويياتتى. ئاكسىنىيە ئۇ- نىڭغا سىنچىلاپ قاراپ، ئاشۇ بىر نەچچە جۈدالىق ئاي ئىچىدە قاتتىق ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى پەقەت ھازىرلا بايقىدى. سۆيە- گەن يارىنىڭ قاشلىرى ئارىسىدا پەيدا بولغان كۆندىلەك چوڭ- قۇر قورۇقلاردا، ئاغزىنىڭ پۈرۈشكەن ئىنچىكە قاتلاقلىرىدا، كەسكىن تومپىيىپ چىققان ياڭاق سۆڭەكلىرىدە قانداقتۇر تەر- سالىق، رەھىمسىزلىكنىڭ ئىپادىسى ئامايان ئىدى... شۇڭلاشقا ئاكسىنىيە ئۇنى جەڭدە، ئات ئۈستىدە قىلىچىنى پارقىرىتىپ كې- لىۋاتقان چاغدا قانچىلىك قورقۇنچلۇق بولۇپ قالىدىغانىدۇ، دەپ بىرىنچى قېتىم ئويلاپ قالدى. ئۇ كۆزلىرىنى تۆۋەن چۈشۈ- رۈپ، گىرىگورىينىڭ تۇڭۇلگەن يوغان قوللىرىغا يالت قىلىپ قا- راپ، نېمىشقىدۇر خۇرسىنىپ قويدى.

بىرئازدىن كېيىن ئاكسىنىيە ئاستا ئورنىدىن تۇردى - دە، شەبنەم باسقان ئوت - چۆپ ئۈستىدە يوپكىسىنى ھۆل قىلىۋەتمەس- لىك ئۈچۈن ئېتىكىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئويمان يەردىن بۇ تە- رەپكە ئۆتتى. يېقىن بىر يەردە بىر ئېرىق سۇ تاشقا ئۇرۇلۇپ، شىلدىرلاپ ئاقاتتى. ئاكسىنىيە پۆپۈنەكسىمان ياش مايسىلار قاپلىغان تاش تاختىلار تۆشەلگەن ساينىڭ جىراسىغا چۈشۈپ، مۇزدەك بۇلاق سۈيىدىن قانغۇدەك ئىچتى، يۈز - قولىنى يۇدى، ئاندىن قىزىرىپ كەتكەن يۈزىنى پاكىز ئېرتتى. ئۇنىڭ لەۋلىرە- دىن مۇلايىم تەبەسسۇم كەتمەيتتى، كۆزلىرىدە شادىمانلىق

ئەكس ئېتەتتى. گرىگورىي يەنە ئۆز يېنىدا تۇرۇپتۇ! بەختسىزلىك شەپسى ئاكسىنسىينى يەنە ئامەلۇم تەرەپكە ئۇندەيتتى... ئۇيۇ قۇسۇز كېچىلەردە ئاكسىنىيە نۇرغۇن ياش تۆكتى، يېقىنقى ئايلاردا كۆپ قايغۇ ـ ھەسرەتنى باشتىن كەچۈردى. تېخى تۇنۇگۈن كۈندۈزى قوشنا ئاياللار باغچىدا ياڭيۇ ئوتاۋېتىپ مۇڭلۇق ئاياللار ناخشىسىنى كۈيلىگەنىدى، ئاكسىنىيىنىڭ يۇرىكى ئامبۇر قىسقاندەك ئاغرىدى ـ دە، ئىختىيارسىز ناخشىغا قۇلاق سالدى.

قايتىڭ ئۆيگە بوز غازلار،
شۇنچە ئۇزوش يەتمەسمۇ؟
شۇنچە ئۇزوش يەتمەسمۇ؟
مەن شور ئايال يىغىدىن
توختىمىدىم بىر پەسمۇ...

چاڭىلداپ چىقىقان ئايال ئاۋازى ناخشىنىڭ ئاخىرىنى ئاشۇنداق چۈشۈرۈپ، يېڭۈز تەقدىر ئۈستىدىن شىكايەت قىلغاندا، ئاكسىنىيە چىداپ تۇرالماي كۆزلىرىدىن مارجاندەك ياش تۆكۈكەنىدى! ئۇ يۇرتىگە ئاراملىق بەرمەيۋاتقان قايغۇ ـ ھەسرەتنى ئىش ـ ئەمگەك بىلەن ئۇنتۇپ، باسماقچى بولغان بولسىمۇ، ئەمما كۆزلىرىگە ياش تولۇپ، ياڭيۇنىڭ يېشىل غولىغا، كۈچ ـ ماداری قالمىغان قوللىرىغا كۆز يېشى تامچىلاشقا باشلىدى ـ دە، كۆزى ھېچنېمىنى كۆرمەي، ئىشلەشكە چاماسى كەلمەي قويغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئوتىغۇچنى تاشلاپ قويۇپ، يەرگە دۈم چۈشۈپ، ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى بېكىتمۈچىلىپ يىغلاۋەرگەنىدى.

تېخى تۇنۇگۈنلا ئۇ ئۆز تۇرمۇشىغا لەنەت ئوقۇغان ۋە جىمى ئالەم ئۈنىڭ كۆزىگە يامغۇرلۇق كۈندىكىدەك غۇۋا ۋە كۆڭۈلسىز كۆرۈنگەنىدى، ئەمدى بۇگۈن پۈتۈن جاھان ئۈنىڭ كۆزىگە را-

هەتىبەخىش ياز يامغۇرىدىن كېيىنكى ئوچۇق ھاۋادەك شاد ـ خۇراملىق، نۇرلۇق كۆرۈنىدى. بىزمۇ ئۆز بەختىمىزنى تېپىۋالار ـ مىز! دەپ ئويلىدى ئۇ، كۆتۈرۈلۈپ چىقىۋاتقان كۈنىنىڭ قىيپاش چۈشكەن شولىسىدا ئالتۇن تۈس ئالغان ئەمەن دەريخىنىڭ نەقىشدار ياپراقلىرىغا پەرىشان ھالدا قاراپ.

چاتقالنىڭ يېنىدا ۋە جەزىرىمە ئاپتاپلىق يەردە رەڭمۇ رەڭ خۇش پۇراق گۈللەر ئۆسكەنىدى. ئاكسىنىيە بۇ گۈللەردىن بىر قۇچاق ئۈزدى، ئاندىن گرىگورىينىڭ قىشىغىراق كېلىپ، ئاستا ئولتۇردى ـ دە، ياشلىقىنى ئەسلەپ، گۈل چەمبىرەك تۈزۈشكە باشلىدى. گۈل چەمبىرىكى خېلى ھەشەمەتلىك، گۈزەل بولۇپ چىقتى. ئاكسىنىيە ئۇنىڭغا ئۇزاققىچە زوقلىنىپ قاراپ ئولتۇردى ـ دە، كېيىن ئۇنىڭغا جىغانىنىڭ بىرنەچچە تال قىزىل گۈلىنى سانجىپ گرىگورىينىڭ باش تەرىپىگە قويدى. سائەت توققۇزدا گرىگورىي ئاتىنىڭ كىشىنىشىدىن ئويغىنىپ، چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئولتۇردى، قولى بىلەن ئەتراپىنى ئاختۇرۇپ، قورالىنى ئىزدىدى.

ـــ ھېچكىم يوق، ـــ دېدى ئاكسىنىيە ئاستا سۆزلەپ، ـــ نېمە قورقسەن؟

گرىگورىي كۆزلىرىنى ئېرتىپ، ئۇيقۇچان كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ـــ توشقاندەك يۈرەكئالدى بولۇپ ھايات كەچۈرۈشكە ئۆگىنىپ قاپتىمەن. ئۆزۈم ئۇخلايمەن، ئەمما كۆزۈم ئەتراپتا، تىرىق قىلغان تاۋۇشتىن چۆچۈپ كېتىمەن... قىزچاق، بۇ ئادەتنى تېز تاشلىيالمايسەن. ئۇزاق ئۇخلىدىمۇ؟

ـــ ياق، يەنە بىرئاز ئۇخلىۋالامسەن؟

ـــ قانغۇدەك ئۇخلىۋېلىش ئۈچۈن ئۇدا ئىككى سوتكا ئۇخلاش لازىم. ياخشىسى، ناشتا قىلايلى. نان بىلەن پىچاق ئېگەرنىڭ خۇرجۇنىدا، ئۆزۈڭ ئال، مەن ئاتىلارنى سۇغىرىپ قويۇپ كېلەي.

گرىگورىي ئورنىدىن تۇردى. شىنىلىنى سالدى، مۆرىسىنى

چىقىرىپ بىر كېرىلىۋالدى. ئاپتاپ قاتتىق كۆيدۈرۈپ تۇراتتى. شامال دەرەخنىڭ ياپراقلىرىنى شىلدىرلىتاتتى، شۇڭا جىلغىنىڭ كۈي-ناۋاسىنى ئاڭلىغىلى بولمايتتى.

ئۇ سۇ يېقىسىغا چۈشتى، تاش بىلەن شاخ - شۇمبىدىن بىر جايدا كىچىككىنە توغان ياسىدى، قىلچى بىلەن توپا قېزىپ، تاشلارنىڭ ئارىلىرىنى ئېتىپ، سۇ ئۆتمەيدىغان قىلدى. توغانغا سۇ يېغىلغان چاغدا، ئاتلارنى ئەكىلىپ سۇغاردى، شۇنىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ يۈگەنلىرىنى ئېلىپ قويۇپ، يەنە ئوتلاشقا قويۇۋەتتى.

ناشتا قىلىۋاتقاندا ئاكسىنىيە سوراپ قالدى:

— بىز بۈ يەردىن نەگە بارىمىز؟

— موروزوۋىسكايا‌غا. پلاتوۋغىچە ئاتلىق يۈرىمىز، ئۇنىڭ نېرىسىغا پىيادە ماڭىمىز.

— ئاتلارنىچۇ؟

— ئاتلارنى تاشلايمىز.

— ئىسىت، گېرىشا! ئاتلار شۇنداق ياخشى تۇرسا، بولۇپمۇ قارا كۆككە قاراپ كۆزۈڭ تويمايدۇ، ئاشۇ ئاتنىمۇ تاشلاپ كېتىش لازىممۇ؟ ئۇنى نەدىن تاپقانىدىڭ؟

— تاپتىم...، — گرىگورىي كۆڭۈلسىز كۈلۈمسىرەپ قويدى، — بىر تاۋۇرچاندىن تارتىۋالغانىدىم.

بىرئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن گرىگورىي:

— مېنىڭ ئىچ ئاغرىتقان بىلەنمۇ تاشلاپ كېتىشكە توغرا كېلىدۇ... بۇ ئاتلارنى بىز ساتالمايمىز - دە، — دېدى.

— سەن نېمىشقا قورالىڭنى ئېلىپ ماڭمىسەن؟ ئۇنىڭ بىزگە نېمە لازىمى بار؟ بىرى كۆرۈپ قېلىشنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن، بېشىمىزغا بالا تېپىۋالىمىز.

— كېچىدە بىزنى كىم كۆرۈپ قالىدۇ؟ مەن ئۇنى ئېھتىيات

ئۇچۇن يېنىمدا ساقلاۋاتىمەن، مەن قورالسىز يۈرۈشتىن قورقىمەن... ئاتلارنى تاشلايمىز — ۋاقتى كەلگەندە قورالنىمۇ تاشلايمىز، كەلگۈسىدە قورالنىڭ لازىمى بولمايدۇ.

ئاشتىدىن كېيىن ئۇلار شىنجاڭنى ئاستىغا سېلىپ يېتىشتى. گرىگورىي ئۇيقۇ بىلەن كۆرەش قىلىشقا كۈچىنەتتى، ئاكسىنىيە جەينەكلىنىپ يېتىپ، ئۇنىڭ يوق چېغىدا قانداق تۇرمۇش كەچۈرگەنلىكىنى، شۇ ۋاقىت ئىچىدە نۇرغۇن جاپا ـ مۇشەققەت چەككەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىشكە باشلىدى. گرىگورىي ئۇگدەپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ بىر قېلىپتا چىقىرىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلاپ تۇراتتى، ئەمما ئۇيقۇدىن ئېغىرلاشقان قاپاقلىرىنى كۆتۈرۈشكە قۇربى يەتمەيتتى. بەزىدە ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ سۆزىنى پۈتۈنلەي ئاڭلىيالماي قالاتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلىشىپ، غۇۋا ئاڭلىنىپ، ئاندىن پۈتۈنلەي جىمىپ قالاتتى. گرىگورىي چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتەتتى ـ دە، ئەمما بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن يەنە كۆزىنى يۇماتتى. هارغىنلىق ئۇنىڭ ئىستەك، ئىرادىسىدىن كۈچلۈكرەك ئىدى.

— ...ئۇلار سېنى سېغىنىپ، دادام نەدە؟ دەپ سوراپ يۈردى. مەن ئۇلارنى قولۇمدىن كېلىشىچە باقتىم، بارغانسېرى ئامراقلىقىم ئاشتى. ماڭا شۇنداق ئۆگىنىپ ئىجىل بولۇپ كېتىشتى ـ دە، دۇناشكىنىڭ قېشىغا كەم چىقىدىغان بولۇشتى. پولىيوشكا بەك مۇلايىم، بەك ياۋاش، ئۇنىڭغا پۈرۈچ لاتىلاردىن قورچاق تىكىپ بېرەتتىم، ئۇ ئاشۇ قورچاقلار بىلەن گۆل بولۇپ، شىرەنىڭ ئاستىدا ئويناپ ئولتۇراتتى. بىر كۈنى مىشاتكا كوچىدىن يۈگۈرۈپ كىرىپ كەلدى. پۈتۈن ئەزاسى تىترەپ تۇرىدۇ. «نېمە بولدۇڭ؟» — دەپ سورىدىم، ئۇ هۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى: «بالىلار مەن بىلەن ئويىنىمايدىغان بولۇشتى، سېنىڭ ئاتاڭ باندىت دېيىشۋاتىدۇ، ئاپا، ئۇ راست باندىتمۇ؟ باندىت دېگەن

قانداق ئادەملەر؟» مەن ئۇنىڭغا: «سېنىڭ ئاتاڭ ھەرگىز بايدىت ئەمەس. ئۇ شۇنداق... بەختسىز ئادەم»، ــ دېدىم. ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن: «دادام نېمىشقا بەختسىز، بەختسىز دېگەن نېمە؟» ــ دەپ تولا سوئال سوراپ تۇرۇۋالدى. ئۇنىڭغا ھېچ گەپ بىلەن چۈشەندۈرەلمەيمەن... گېرىشا، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى مېنى ئانا دەپ ئاتىشىدىغان بولدى. ئويلاپ قالمىغىنىكى، ئۇلارغا مەن ئۆگەتكىنىم يوق. مخايىل ئۇلارغا باشقىچە مۇئامىلىدە بولمىدى، مېھرىبانلىق بىلەن قاراپ كەلدى. ئۇ مەن بىلەن سالاملاشمايدۇ، ماڭا تەتۈر قاراپ، يېنىمدىن چەتلەپ ئۆتۈپ كېتىدۇ، ئەمما بالىلارغا يېزا بازىرىدىن ئىككى قېتىم قەنت ئەكىلىپ بەردى. پروخور سېنىڭ گېپىڭنى تولا قىلىدۇ. يوقىلىپ كەتتىڭ بۇ ئادەم دەپ قويىدۇ، ئۆتكەن ھەپتە سەن توغرۇلۇق سۆزلەشمەكچى بولۇپ كىرىپتىكەن، ئۇن سېلىپ يىغلاپلا كەتتى... ئۇلار مېنىڭ ئۆيۈمدە تىنىتىش ئېلىپ باردى، قورال ئىزدەپ ھەممە يەرنى ئاختۇردى ــ تورۇس ئارىلىقلىرىنى، گەمنىڭ ئىچىنى قاراپ چىقتى، ئاختۇرمىغان يېرى قالمىدى...

گرىگورىي ھېكايىنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاپ بولماستىنلا ئۈيقۇغا كەتتى. ئۇنىڭ بېشى ئۈستىدە ياش قارىياغاچنىڭ ياپراقلىرى شامالدا شىلدىرلايتتى. ياپراقلار ئارىسىدىن چۈشكەن سارغۇچ شولا يۈزىدە يۆگۈرۈپ يۈرەتتى. ئاكسىنىيە ئۇنىڭ يۇمۇق كۆزلىرىنى، ئۇزاققىچە سۆيدى، ئاندىن گرىگورىينىڭ قولىغا يۈزىنى يېقىپ، ئۆزىمۇ ئۇخلاپ قالدى، ئۈيقۇدا كۈلۈمسىرەپ قويدى.

× ×

ئاي پېتىپ، كېچە ئاللا بىر يەرگە بېرىپ قالغان چاغدا، ئۇلار قۇرغاق سايدىن كېتىشتى. ئىككى سائەت يۈرگەندىن

كېيىن ئېدىردىن چىر دەريانىڭ ياقىسىغا چۈشتى. چىمەنزارلىقتا قىزىل ئاياغ قۇشلار سايرىشاتتى، دەريانىڭ قومۇشلۇق قولتۇقىدا ياقىلار گېلى يىرتىلغۇدەك كۆركىرىشاتتى، نەدىدۇر يىراق بىر يەردە مۇشۇكيىاپىلاقنىڭ غۇۋا ئاھۇ زارى ئاڭلىناتتى.

دەريا بويىدا ياپيىسىغا سوزۇلغان باغلار تۇماندا خىرە ـ شىرە قارىيىپ كۆرۈنەتتى.

گرىگورىي كۆۋرۈككە يېقىن قالغاندا توختىدى. يېزىدا يېرىم كېچىنىڭ جىمجىتلىقى ھۆكۈم سۈرەتتى. گرىگورىي پاشـ نىسى بىلەن ئاتنى تۇرتۇپ، باشقا ياققا بۇرۇلدى، كۆۋرۈكتىن ئۆتۈشنى خالىمىدى. بۇنداق جىمجىتلىققا ئىشەنمەيتتى ۋە ئۇنىڭدىن قورقاتتى. يېزىنىڭ چېتىدە ئۇلار ئۆستەڭدىن كېچىپ ئۆتۈپ، ئەمدىلا تار كوچىغا بۇرۇلغاندى، چوڭ ئېرىقتىن بىر ئادەم دەس ئورنىدىن تۇردى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەنە ئۈچ كىشى قوپتى.

ـــ توختا! كىم بۇ؟

گرىگورىي گويا بېشىغا كالتەك تەگكەندەك، بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتتى. تىزگىنىنى تارتتى. ئۇ دەرھال ھوشىنى يىغىۋېلىپ: «ئۆز ئادەملەر!» ـــ دەپ قاتتىق ئاۋاز بىلەن جاۋاب قايتۇردى ـ دە، ئېتىنى شارتلا بۇراپ، ئاكسىنىيىگە: «ئارقىغا بۇرۇل! كەينىمدىن ماڭ!» ـــ دەپ پىچىرلاشقا ئۇلگۈردى.

بۇنىڭدىن سەل ئىلگىرى ئاشلىق يىغىش ئەترىتىنىڭ تۆت قاراۋۇلى قونۇش ئۈچۈن بۇ يەرگە جايلاشقاندى، ئۇلار ئۇنچىقـ ماستىن، ئالدىرىماي بۇلارغا قاراپ ماڭدى. بىرى تاماكا چېكىش ئۈچۈن توختاپ، سەرەڭگە ياقتى. گرىگورىي ئاكسىنىيىنىڭ ئېتىغا كەلتۇرۇپ بىر قامچا سالغاندى، ئات بىر ئىرغىدى ـ دە، ئۇچقاندەك چېپىشقا يۈز تۇتتى، گرىگورىي ئاتنىڭ بوينىغا ئېگىشىۋېلىپ، كەينىدىن چاپتى. كىشىنى قىينايدىغان سۈكۈنات

بىر ھەپچە مىنۇتقا سوزۇلدى. ئۇندىن كېيىن گۇلدۇر ـ قاراس قىلىپ، ئارقا ـ ئارقىدىن ئېتىلغان مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى. يالت ـ يۇلت يانغان ئوت ئۇچقۇنلىرى قاراڭغۇلۇقنى يېرىپ ئۆتتى. گرىگورىي ئوقلارنىڭ ۋىزىلداپ چىقىقان ئاۋازىنى ۋە بىرىنىڭ سوزۇق ئاۋاز بىلەن:

ـــ مىلتىقنى ئال! ـــ دېگەن كومانىدىسىنى ئاڭلىدى.

ئۆستەڭدىن 100 سارجىن نېرىدا گرىگورىي ئۇچقانىدەك كېتىۋاتقان كۆك بوز ئاتنى قوغلاپ بېتتى ـ دە، تەڭلىشىپ ماڭغاندىن كېيىن:

ـــ ئېگىش، كىسيوشا! پەسكە ئېگىشۈال! ـــ دەپ ۋارقىرىدى.

ئاكسىنيە تىزگىننى تارتىپ ماڭدى ـ دە، ئارقىسىغا ئېگىلىپ. يانغا قىيسىيىپ قالدى. گرىگورىي دەرھال ئۇنى يۆلىۋالدى، ئۇنداق بولمىغاندا، ئاتتىن يىقىلغان بولاتتى.

ـــ ياردەم بولدۇڭمۇ؟! قەيەرگە تەگدى؟! ئېيتقىنا!... ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي خىرىلداپ.

ئۇ ئۇنچىقمىدى، بارغانسېرى گرىگورىينىڭ قولىغا ئېغىرلىقىنى سېلىۋالدى.

ـــ خۇدا ھەققى! بىر نېمە دېسەڭچۇ! زادى نېمە بولدۇڭ؟! ئەمما جىمىقىپ كەتكەن ئاكسىنىيىدىن نە بىرەر سۆز، نە ئىڭراش ئاڭلانمايتتى.

يېزىدىن 200 چاقىرىم يەردە گرىگورىي يولدىن شارتلا بۇرۇلۇپ، يارلىققا قاراپ پەسكە چۈشتى ـ دە، ئاتتىن چۈشۈپ، ئاكسىنىيىنى قولى بىلەن ئاستا كۆتۈرۈپ، ئاۋايلاپ يەرگە ياتقۇزۇپ قويدى.

ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ يۈك كوفتىسىنى سالدۇردى، چىت كۆڭلەكنىڭ مەيدىسىدىن يىرتتى. سىيلاپ ـ سىيپىلاپ ياردىنى تاپتى. ئوق ئاكسىنىيىنىڭ سول تاغقىغا تېگىپ، ئۈستىخانىنى

چېقىپ، ئوك ئۈمۈرتقىسىنىڭ ئاستىدىن قىيپاش چىقىپ كەتكەن. گرىگورىي قانغا بويالغان، لاغىلداپ تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن خۇرجۇنىدىن ئۆزىنىڭ ئىچ كۆڭلىكىنى، داكا ۋە پاختا سېلىنغان قەغەز خالتىنى ئالدى. ئۇ ئاكسىنىيىنى سەل كۆتۈرۈپ، تىزىنىڭ ئۈستىگە ئالدى ـ دە، ئۈمۈرتقىسىنىڭ ئاستىدىن بۇلـ دۇقلاپ چىقىۋاتقان قانىنى توختىتىشقا تىرىشىپ، يارىنى تېڭىشقا كىرىشتى. كۆڭلىكىنىڭ بىر قىسمى ۋە داكا دەرھال قارىيىپ، بىرەدەمدىلا چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتتى. قان ئاكسىنىيىنىڭ سەل ئېچىلىپ قالغان ئاغزىدىنمۇ ئاقاتتى، كېكىردىكىدە قانىنىڭ بۇلدۇقلىغىنى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، گرىگورىي ئۆلگۈدەك قورقۇپ، چىرايى تاتىرىپ كەتتى ـ دە، ئىشنىڭ تامام بولغانلىقىنى، ئۆز هاياتىدا يۈز بېرىشى مۇمكىن بولغان ئەڭ قورقۇنچلۇق ئەھۋالنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى چۈشەندى...

ئۇ ئاكسىنىيىنى كۆتۈرۈپ، يارىنىڭ تىك يان باغرى بىلەن، ئوت باسقان، قوي مايىقى تولغان چىغىرىيول بىلەن ئاۋايلاپ مېڭىپ، يارىنىڭ ئېچىگە چۈشتى. ئاكسىنىيىنىڭ بىئىختىيار ساڭگىلاپ قالغان بېشى گرىگورىينىڭ مۈرىسىدە ئىدى. ئۇ ئاكسىنىيىنىڭ چىنقىراپ، ئىندىكىپ نەپەس ئالغانلىقىنى ئاڭلايتتى ۋە ئۇنىڭ بەدىنىدىن بارغانسېرى كۆپ قان كېتىۋاتقانلىقىنى ۋە ئاغزىدىن ئاققان قان ئۆزىنىڭ كۆكرىكىگە قۇيۇلۇۋاتقانلىقىنى سېزەتتى. بۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئىككى ئاتمۇ يارىنىڭ ئاستىغا چۈشتى. بۇ ئاتلار پىشقىرىپ، ئېغىزدۇرۇقنى جىرىڭلىتىپ سۈتلۈك ئوتنى قىرقىپ، چاينىشقا باشلىدى.

تاڭ ئېتىش ئالدىدا ئاكسىنىيە گرىگورىينىڭ قولىدا جان ئۈزدى. هوشىغا كەلمەيلا ئۆلۈپ كەتتى. گرىگورىي ئۇنچىقماس تىن، ئۇنىڭ مۇزلىغان، قانىنىڭ شورى تېتىپ تۇرغان لەۋلىرىدىن سۆيدى، ئۇنى ئاۋايلاپ مايسا ئوتلار ئۈستىگە ياتقۇزۇپ قويۇپ

ئورنىدىن تۇردى. غايىب بىر كۈچ ئۇنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتەردى ـ دە، ئارقىسىغا داجىپ كېتىپ ئۆگدىسىگە چۈشتى، ئەمما چۆچۈپ، ئورنىدىن دەرھال تۇرۇپ كەتتى. يەنە بىر قېتىم يىقىلىپ كېتىپ، يالاڭبېشىنى تاشقا قاتتىق ئۇرۇۋالدى. شۇندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرماي، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، غىلاپتىن قىلىچنى سۇغۇرۇپ، گور قېزىشقا باشلىدى، يەر نەم بولغانلىقتىن، قېزىش ئوڭاي ئىدى. ئۇ بەك ئالدىرىغان بولسىمۇ، دېمەك قىسىلىپ، كېكىردىكىنى بوغۇۋالدى ـ دە، يېنىكرەك نەپەس ئېلىش ئۈچۈن ئۇچىسىدىكى كۆڭلەكنى ياقىسىدىن تارتىپ يىرتىۋەتتى. ئەتىگەنكى ساپ ھاۋا تەرلەپ كەتكەن كۆكرىكىنى سالقىندىتىپ قويدى ـ دە، ئەمگەك قىلىشمۇ ئۇنچىلىك تەسكە چۈشمىدى. ئۇ بىر مىنۇت مۇ دەم ئالماستىن توپىنى قولى بىلەن كۆرەپ تۇمشۇقىغا توشقۇزۇپ، بىر چەتكە تۆكۈپ تۇردى. ئەمما لەھەتنى بەلگىچە چوڭقۇرلۇقتا كولاش ئۈچۈن نۇرغۇن ۋاقىت كەتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئاكسىنىيىسىنى يورۇق چاشگاھ ۋاقتىدا دەپنە قىلدى. ئۇ ئاكسىنىيىنى لەھەتنىڭ ئىچىگە قويغاندىن كېيىن جانسىز ئاقىرىپ كەتكەن قوللىرىنى مەيدىسىگە مىنگەشتۈرۈپ قويدى، چالا يۇمۇلۇپ، ئاسمانغا ھەربكەتسىز قادىلىپ قاراپ قالغان ۋە خىرەلىشىشكە باشلىغان كۆزلىرىگە توپا كىرىپ كەتمىسۇن دەپ، بېشىغا سالغان روھىلى بىلەن يۈزىنى ياپتى. گرىگورىي ئۆزلىرىنىڭ بۇ ئايرىلىشى بەك قىسقا ئىكەنلىكىگە قەتئىي ئىشەنگەن ھالدا ئۇنىڭ بىلەن ۋىدالاشتى...

قەبرىنىڭ ئۈستىدىكى نەم سېرىق توپىنى شاپىلاقلاپ، ئوبدان چىڭدىدى ـ دە، قەبرىنىڭ يېنىدا تىزلىنىپ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، ئاستا تەۋرىنىپ، ئۇزاق تۇردى.

ئەمدى ئۇنىڭغا ئالدىراشنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوق ئىدى. پۈتۈن ئىش تامام بولغان.

ئەتىگەنكى گىرىمسەن تۇمان ئىچىدە قۇياش يارىنىڭ بېشىدىن ئاستا كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى، ئۇنىڭ نۇرى گىرىگورىيىنىڭ قېلىن ئاقارغان يالاڭ بېشىنى كۈمۈش تۈسكە كىرگۈزۈپ، ئۇ ئۆزىنىڭ ئەتىكەن ۋە ئۆزىنىڭ ھەرىكەتسىزلىكى بىلەن قورقۇنچلۇق بولغان يۈزىدە جىلۋىلىنەتتى، ئۇ ئېغىر ئۈيقۇدىن ئويغىنىۋاتقاندەك بېشىنى كۆتۈردى ـ دە، تۆپىسىدە قاپقاراڭغۇ كۆرۈنگەن ئاسمانىنى ۋە قۇياشنىڭ كۆزىنى چاقايتىدىغان قارا گەردىشىنى كۆردى.

18

باش ئەتىيازدا، قار كېتىپ، قىش بويىي ياتقان ئوت ـ چۆپلەر قۇرۇشقا باشلىغان چاغدا، دالادا باھار يانغىنى باشلىنىدۇ. شامال ئۈچۈرۈپ كەلگەن ئوت كەلكۈندەك ئاقىدۇ، قۇرۇغان ئوت ـ چۆپلەرنى ئاچكۆزلۈك بىلەن يالمايدۇ، ئېگىز ئۆسكەن تۆگە تىكەنلەرنىڭ غولىغا پەرۋاز قىلىدۇ، قارا ئەمەنىڭ قوڭۇر ئۈچلىرىغا يامىشىپ چىقىدۇ، ئويمانلىقلارنى قاپلايدۇ...

شۇنداق كېيىن دالادا كۆيگەن ۋە يېرىلىپ كەتكەن يەرنىڭ كۆيۈكىنىڭ ئاچچىق ئىسى ئۇزاققىچە تارىلىپ تۇرىدۇ. ئەتراپنى كىشى زوقلانغۇدەك ياپيېشىل ياش مايسا قاپلايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىدە، كۆك ئاسماندا سان ـ ساناقسىز تورغايلار قانات قېقىپ ئۈچۈپ يۇرۇشىدۇ، ئۇزۇقلۇقى ياخشى مايسىزاردا ئۆتكۈنچى غازلار ئوتلىشىدۇ، يازنى ئۆتكۈزىدىغان ياۋا غازلار ئۈۋا سالىدۇ. دالا يانغىنى كۆيدۈرۈۋەتكەن يەردە كۆمۈرگە ئايلانغان جانسىز تۈپراق ۋەھىمىلىك قارىيىپ تۇرىدۇ. ئۇ يەردە قۇشلار ئۈۋا قۇرمايدۇ، ياۋايى ھايۋانلار ئۇ يەردىن چەتلەپ ئۆتۈپ كېتىدۇ، پەقەت ئۈچقۇر شامالا ئۇ يەردىن تېز ئۈچۈپ

www.uyghurkitap.com
كتاب نور يكتى

ئۆتۈپ، كۆكۈچ كۈلنى ۋە ئاچچىق ئىس ـ تۈتەكنى يىراقلارغا ئەكىتىدۇ.

گرىگورىينىڭ ھاياتىمۇ ئۆرتەنگەن دالادەك قاپقارا بولۇپ قالدى. ئۇ يۈرىكىگە ئەڭ يېقىن ۋە قىممەتلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىدىن مەھرۇم بولدى. رەھىمسىز ئەجەل ھەممىنى تارتىۋالدى. ھەممىنى ۋەيران قىلىۋەتتى، پەقەت ئىككى بالىسى قالدى، ئۆزى بولسا، گويا ئەمەلىيەتتە بۇزۇلغان تۇرمۇش روزىگارىنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ۋە باشقىلار ئۈچۈن قىممىتى بارەدەك، ھامان تىترەپ ـ قاخشاپ زېمىنغا يېپىشىپ تۇرۇپتۇ.

ئۇ ئاكسىنىيىنى دەپنە قىلغاندىن كېيىن دالادا ئۇچ كېچە-كۈندۈز مەقسەتسىز كېزىپ يۈردى، ئۆيىگىمۇ قايتمىدى ياكى گۈناھىنى بوينىغا ئېلىپ ئۆزىنى مەلۇم قىلمىش ئۈچۈن ۋېشېنىسكايا ناھىيىسىگە بارمىدى، تۆتىنچى كۈنى ئۇ ئۇۋست ـ خوپېرسكايا بازىرىنىڭ بىر يېزىسىدا ئاتلىرىنى تاشلاپ قويۇپ، دوندىن كېچىپ ئۆتتى ـ دە، سلاششېۋىسكايا ئەمەلىيەتچىلىكىگە پىيادە يۈرۈپ كەتتى، بۇ ئەمەلىيەتچىلىكنىڭ بىر يېقىندا ئاپرېل ئېيىدا قوممۇنا باندىسى دەسلەپكى قېتىم تارمار قىلىنغانىدى. ئۇ تېخى ئاپرېل ئېيىدىلا ئاشۇ ئەمەلىيەتچىلىكتا ئولتۇراقلىشىپ قالغان قاچا-قۇنلار بار ئىكەن دەپ ئاڭلىغانىدى. گرىگورىي قوممۇنىڭ قېشىغا قايتىشنى خالىماي، ئاشۇ قاچقۇنلارنىڭ قېشىغا كەتتى.

ئۇ چوڭ ئورمانلىقنىڭ ئىچىدە بىرنەچچە كۈن كېزىپ يۈردى. ئۇنى ئاچلىق ئازابى قىينىغان بولسىمۇ، ئادەمزاد ياشايدىغان يەرگە بېرىشقا جۈرئەت قىلالمىدى. ئاكسىنىيىنىڭ ۋاپاتى بىلەن بىللە ئەقىل ـ پاراسىتىنى ۋە بۇرۇنقى جاسارىتىنى بوقىتىپ قويغانىدى. سۇنغان شاخنىڭ قاراسلىشى، قېلىن ئورماندا بىرنەرسىنىڭ شىتىرلىشى، تۇن قۇشلىرىنىڭ ھۇۋلىشى ـــ مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى گرىگورىينى قورقۇنچ ۋە ساراسىمىگە سالاتتى.

گرىگورىي پىشىپ يېتىلمىگەن قۇلۇپنىاي مېۋىلىرى بىلەن، ئۇششاق كۆز قارىنلار بىلەن، ياكاقنىك ياپراقلىرى بىلەن ئوزۇق لانغاچقا قاتتىق جۈدەپ كەتتى. بەشىنچى كۈنى كەچقۇرۇن ئۇنى ئورماندا قاچقۇنلار ئۇچرىتىپ قېلىپ، ئۆزلىرىنىك گەممىگە ئاپاردى.

ئۇلار يەتتە كىشى ئىدى. ئۇلارنىك ھەممىسى مۇشۇ ئەتراپتىكى يېزىلارنىك ئاھالىسى بولۇپ، بۇلتۇر كۈزدىن باشلاپ ھەربىي سەپەرۋەرلىك باشلانغان چاغدا ئەمەنزارلىققا ئورۇنلىشىۋالغانىدى. ئۇلار كەك ـ ئازادە گەمىنىك ئىچىدە دېگۈدەك ھېچقانداق موھتاجلىق تارتماي، ئۆز ئۆيلىرىدە تۇرمۇش كەچۈرگەندەك كۈن ئۆتكۈزۈپ كەلگەنىدى. كېچىلىرى پات ـ پات يېزىلىرىغا بېرىپ ئۆي ئىچى بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرغانىدى؛ قايتار چېغىدا نان، سۇخارى، سۆك، ئۇن، ياكىيۇ ئالغاچ كېلەتتى، يەيدىغان گۆشلىرىنى چەت يېزىلاردىن ئاسانلا تاپاتتى، ئاندا ـ ساندا مال ئوغرىلاپ سويۇۋالاتتى.

قاچقۇنلارنىك بىرى ئۆز ۋاقتىدا 12 ـ كىزاك پولكىدا خىزمەت قىلغان بولۇپ، گرىگورىيىنى تونۇغانلىقتىن، ئۇلار ئوشۇق ـ تۆشۈك گەپ قىلمايلا ئۇنى ئۆز ئىچىگە قوبۇل قىلىۋېلىشتى.

× ×

گرىگورىي ئۆزىنى قىيناپ سوزۇلۇپ كېتىۋاتقان ئېغىر كۈنلەرنى ساناۋېرىپ، ئېزىقسىپ قالدى. ئۆكتەبرگە قەدەر ئورماندا بىر ئامال قىلىپ، كۈن ئۆتكۈزدى، ئەمما كۈز كۈنلىرىنىك يېغىنگەرچىلىكى ئۇندىن كېيىن سوغۇق باشلانغان چاغدا تۈيۈقـ

سىز ئۇنىڭدا بالىلىرىنى، ئۆز يېزىدىنى سېغىنىش تۇيغۇسى يېتە ئىباشتىن كۆچىمىپ كەتتى...

قانداقلا بولمىسۇن ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ئۇچۇن ئۇ كۆن بويى تاختاي سۇپا ئۈستىدە ئولتۇرۇۋېلىپ، ياغاچتىن قوشۇق ۋە چۆچەك قاچىلارنى ياساش بىلەن شۇغۇللاندى. يۇمشاق گەج تاشتىن ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ ئويۇنچۇق ھەيكەللىرىنى ماھىر-لىق بىلەن ياسىدى. ئۇ ھېچ نەرسىنى ئويلىماسلىققا، يۇرەكنى سقىدىغان زەھەرلىك سېغىنىشنى كۆڭلىگە يېقىن يولاتماسلىققا تىرىشاتتى. كۆندۈزى شۇنداق قىلىش مۇمكىن بولدى، ئەمما قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىلىرىدە ئۆتكەننى ئەسلەشنىڭ قايغۇ - ھەسرىتى گىرىگورىيغا ئارامىلىق بەرمەيتتى. ئۇ سۇپىنىڭ ئۈستىدە ئۇيان ئېغىناپ - بۇيان ئېغىناپ، ئۇزاققىچە ئۇخلىيالمايتتى. كۆن-دۈزى گەمىدە ياتقۇچىلاردىن ھېچكىم ئۇنىڭ ئاغرىدىن بىرەر ئېغىز شىكايەت ئاڭلىمايتتى، ئەمما كېچىلىرى ئۇ پات - پات چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتەتتى - دە، يۈز - كۆزىنى قولى بىلەن سىلاپ - سىيپاپ قويياتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئىككى مەڭزى ۋە يېرىم يىل ئىچىدە ئۆسۈپ كەتكەن قېلىن ساقىلى كۆز يېشىدىن چىلىق - چىلىق بولۇپ كېتەتتى.

ئۇنىڭ بالىلىرى ئاكسىنىيە، ئانىسى ۋە باشقا دۇنيادىن ئۆتكەن يېقىن تۇغقانلىرى پات - پات چۈشىگە كىرىپ تۇراتتى، گىرىگورىينىڭ پۈتۈن ھاياتى ئۆتمۈشكە ئايلانغان، ئۇنىڭ ئۆتمۈ-شى بولسا ناھايىتى قىسقا ۋە يامان بىر چۈشتەك تۇيۇلاتتى. تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىمدە يەنە بىر قېتىم يۇرسەم، بالىلىرىم بىلەن دىدار كۆرۈشسەم، شۇنىدىن كېيىن ئۆلۈپ كەتسەممۇ مەيلى ئىدى، دەپ ئويلايتتى ئۇ پات - پات.

باش باھارنىڭ بىر كۈنى كۈتۈلمىگەندە چۈماكوف پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ بىلىگچە سۇدا ھۆل بولغانىدى، ئەمما ئاۋۋال-

قىدەك بەردەم ۋە ھولۇقما ئىدى. كىچىككىنە مەش ئوچاقنىڭ يېنىدا كىيىمىنى قۇرۇتقاندىن كېيىن، ئىسسىنىۋېلىپ، گرىگورىيە نىڭ قېشىغا كېلىپ، سۇپىغا ئولتۇردى.

— مېلېخوف، سەن بىزدىن ئايرىلىپ كەتكەندىن بۇيان تالاي يەرلەرنى ئايلاندۇق! ئاستراخان قېشىدىمۇ بولدۇق، قالماق دەشتلىرىنىمۇ كەزدۇق... يورۇق ئالەمگە نەزەر تاشلاپ يۈردۇق! ياتلارنىڭ قېنىنى تۆككەنلىكىمىزنىڭ ھېسابى يوق، ياكوف يېفىموۋىچنىڭ ئايالىنى گۆرۇ تەرىقىسىدە تۇتۇپ تۇرۇشقا ئەكىشىتتى، مال ـ مۈلكىنى سۈپۈرۈپ كەتتى، شۇندىن كېيىن ئۇ ۋەھشىيلىشىپ كەتتى ـ دە، سوۋېت ھاكىمىيىتىگە خىزمەت قىلغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسىنى چېپىشقا بۇيرۇق بەردى. قارىقېيۇق ھەممىنى ـ مۇئەللىملەرنىمۇ، تۇرلۇك فىلىشېرلارنىمۇ، ئاگرونوملارنىمۇ چېپىپ تاشلاشقا باشلىدۇق... چاپمىغان ئادىمىمىز قالمىدى! ئەمما ھازىر ئۆزىمىزنىمۇ بىتچىت قىلىپ تاشلىدى، پۈتۈنلەي بىتچىت قىلىپ تاشلىدى، ـ دېدى ئۇ خۇرسىنىپ ۋە تىترەكتىن چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ـ بىرىنچى قېتىم بىزنى تىشانسكايا بوسۇغىسىدا، ئۇندىن كېيىن بىر ھەپتە بۇرۇن سولومنىي يېزىسى قېشىدا تارمار قىلدى. كېچىسى ئۇچ تەرەپتىن قورشۇالدى، ئېدىرغا چىقىدىغان بىرلا يولىنى قالدۇرۇپ قويدى، ئەمما ئۇ يەردە قار ئاتنىڭ قورسىقىغا چىقاتتى... تاكى ئېتىش بىلەنلا پىلىموتلاردىن ئوق ياغدۇردى ـ دە، جەڭ باشلىنىپ كەتتى... پىلىموتلار بىلەن ھەممە ئادەمنى قىرىپ تاشلىدى، مەن بىلەن فومىننىڭ ئوغلى ـ ئىككىمىزلا جېنىمىزنى قۇتقۇزۇۋالدۇق، فومىن ئۆزىنىڭ ئوغلى داۋىدكانى بۇلتۇر كۈزدىن بۇيان ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرگەنىدى. ياكوۋ يېفىموۋىچنىڭ ئۆزىمۇ ھالاك بولدى... مېنىڭ كۆز ئالدىمدا ھالاك بولدى. بىرىنچى ئوق پۈتمۇ تېگىپ، تىزىنىڭ كاسىسىنى ئىككى

بۆلەك قىلىۋەتتى، ئىككىنچىسى ئوق بېشىغا تېگىپ، سىيىلاپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئاتتىن ئۇچۇپ چۈشتى يىقىلدى، بىز ئاتنى توختىتىپ، ئۇنى يۆلەپ ئېگەرگە ئولتۇرغۇزدۇق، ئۇ بىرئاز چاپقاندىن كېيىن يەنە يىقىلدى. ئۇچىنچى ئوق ئۇنىڭ بېقىنىغا تەگدى ... بىز ئۇنى شۇئاندىلا تاشلاپ كەتتۇق. مەن 100 سارجىن يىراقلىشىپ كەتكەندىن كېيىن ئارقامغا قايرىلىپ قارىسام، ئۇنى ياتقان يېرىدە ئىككى ئاتلىق ئەسكەر قىلىچ بىلەن تاسما تىلغاندەك پارە ـ پارە قىلىۋاتقانىكەن...

ـــ زادى شۇنداق بولماقچىدى، ـــ دېدى گرىگورىي پەرۋاسىزلىق بىلەن.

چۇماكوف بۇلارنىڭ گەپسىدە بىر كېچە قونۇپ، ئەتىسى ئەتىگەن خوشلاشتى.

ـــ نەگە بارىسەن؟ ـــ دەپ سورىدى گرىگورىي.

ـــ چۇماكوف كۈلۈپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

ـــ ئاسان تۇرمۇش كەچۈرىدىغان يەرنى ئىزدەيمەن. سەنمۇ مەن بىلەن كەتمەمسەن؟

ـــ ياق، ئۆزۈڭنى مېڭىۋەر.

ـــ شۇنداق، مەن سىلەر بىلەن بىللە تۇرالمايمەن... مېلىخوف، سېنىڭ قوشۇق ـ كاسا ياسايدىغان قول ھۈنىرىڭ ماڭا ياقمايدۇ، ـــ دېدى چۇماكوف مەسخىرە ئارىلاش، شۇنىڭ بىلەن تازىم قىلىپ، تۇمشۇقىنى ئالدى، ـــ ئېيسا مەسىھ سىلەرنى سالامەت قىلسۇن، تىنچ كۈن كەچۈرۈۋاتقان قاراقچىلار، نان ـ تۇزۇڭلار ئۈچۈن، ئىسسىق ياتاقلىرىڭلاردا قونغانلىقىم ئۈچۈن سىلەرگە رەھمەت. خۇدا سىلەرگە كۆڭۈلدىكى تۇرمۇش ئاتا قىلسۇن، ئۇنداق بولمىغاندا، بۇ يەردە ھايات كەچۈرۈش ئىنتايىن زېرىكمىشلىك ئىكەن. ئورماندا ياشاپ، ھارۋىنىڭ سۇنۇق چاقىغا ئىبادەت قىلىش ـــ شۇمۇ تۇرمۇشمۇ؟

گرىگورىي چۇماكوف كەتكەندىن كېيىن ئەمەنزارلىقتا يەنە بىر ھەپتە تۇرۇپ، ئۇندىن كېيىن يولغا ھازىرلاندى.

ــ ئۆيگە قايتامسەن؟ ــ دەپ سورىدى قاچقۇنلارنىڭ بىرى.

گرىگورىي ئورمانىدا تۇرغان جەريان ئىچىدە بىرىنچى قېتىم سەللا كۈلۈمسىرەپ قويدى:

ــ ئۆيگە.

ــ باھارغىچە تۇرساڭ بولمامدۇ؟ ئېيتمىشلارغا قارىغاندا، 1 ــ ماي كەلگەندە بىزگە ئومۇمىي كەچۈرۈم ئېلان قىلىنىدىكەن، شۇ چاغدا تارقاپ كېتەتتۇق.

ــ ياق، كۈتۈپ تۇرالمايمەن، ــ دېدى گرىگورىي، ئاندىن خوشلاشتى.

ئەتىسى ئەتىگەن ئۇ تاتارىسكى يېزىسىنىڭ ئۇدۇلىدىن دونىنىڭ ياقىسىغا كەلدى. شادلىق ھاياجاندىن چىرايى ئاقىرىپ، جانىجان ھويلىسىغا ئۇزاق قارىدى. ئاندىن كېيىن مۇرىسىدىن مىلتىقى بىلەن ئوقدانىنى ئالدى، ئوقدانىنىڭ ئىچىدىن يىمپ ــ يىڭنىلىرىنى، كاناپ رەخت پۈرۈچلىرىنى، بىر قۇتا مىلتىق مېيىنى ئالدى، نېمىشقىدۇر پاتىرونلارنى ساناپ باقتى، ھەممىسى 12 تىزىق بولۇپ، يەنە 26 دانە پارچە ئوق بار ئىكەن.

تىك يارنىڭ تۆۋىدە مۇز قىرغاقتىن يىراقلاپ كەتكەندى. سۇپىسۇزۇك يېشىل سۇ چەت ــ چۆرىسى تىكەنلىك مۇزغا ئۇرۇلۇپ شالاپلايتتى. گرىگورىي مىلتىق بىلەن تاپانچىنى سۇغا تاشلىدى، ئاندىن ئوقلارنى سۇغا تۆكتى ــ دە، قولىنى شىنىلىنىڭ ئېتىكىگە پاكىز سۈرتتى.

يېزىنىڭ تۆۋەنرەك يېرىگە بېرىپ، مارت ئېيىنىڭ ئىللىق ھاۋاسىدا ئېرىپ تۇرغان كۆك مۇزنىڭ ئۈستىى بىلەن دونىدىن ئۆتكەندىن كېيىن چوڭ ــ چوڭ چامداپ، ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

ئۇ پرىستانغا چۈشىدىغان يەردە يىراقتىنلا مشاتكىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، ئۇنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ بارماسلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى ئارانلا تۇتۇۋالدى.

مشاتكا تاشلارنىڭ گىرۋىكىدىن ساڭگىلاپ تۇرغان چوكا مۇزلارنى سۈندۈرۈپ، يىراقتا ئاتاتتى ـ دە، كۆڭۈل مۇز پارچىلىرىنىڭ تۆۋەنگە، يارنىڭ ئاستىغا يۇمىلاپ چۈشكەنلىكىگە دىققەت بىلەن قاراپ تۇراتتى.

گىرىگورىي قىيانىڭ لېۋىگە يېقىن بارغاندىن كېيىن دېمى سىقىلىپ، خىرىلدىغان ئاۋاز بىلەن:

ـــ مشاتكا! ... ئوغلۇم!...، ـــ دەپ قىچقاردى.

مشاتكا چۆچۈپ كېتىپ، ئۇنىڭغا يالت قىلىپ قاراپ قويۇپ، پەسكە قاراپ تۇردى. ئۇ قىيا پىتى قورقۇنچلۇق بۇ ساقاللىق ئادەمنىڭ ئۆز ئاتىسى ئىكەنلىكىنى تونۇدى ...

تېخى يېقىندىلا ئەمەنزارلىقتا بالىلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، كېچىچە پىچىرلاپ ئېيتقىدىغان بىرمۇنچە شېئىرىنى، يېقىملىق سۆزلەر ـــ ھازىر ئۇنىڭ كاللىسىدىن قېچىپ كەتتى. ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئوغلىنىڭ سوغۇقتا قىزىرىپ كەتكەن قوللىرىدىن سۆيۈپ تۇرۇپ، بوغۇق پەس ئاۋاز بىلەن پەقەت بىرلا سۆزنى تەكرارلاۋەردى:

ـــ ئوغلۇم... ئوغلۇم!...

شۇندىن كېيىن گىرىگورىي ئوغلىنى قولىغا ئالدى. ياش سىز، ھاياجانلانغان ئوتلۇق كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە تەشنالىق بىلەن تىكىلىپ قاراپ سورىدى:

ـــ سىلەر بۇ يەردە قانداق تۇردۇڭلار؟... ھاممايلا، پولىيوشكا سالامەتمۇ؟

مشاتكا ئاۋۋالقىدەكلا ئاتىسىغا قارىماستىن ئاستا جاۋاب بەردى:

ـــ دۇنە ئاپام سالامەت، پولیوشکا کۆزدە ئۆلۈپ کەتتی ...
بوغما کېسىلىدىن. مخايىل تاغام ھەربىي خىزمەتتە ...

شۇنداق قىلىپ، مانا گرىگورىينىڭ ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگەن كېچىلەردە ئارزۇ قىلغان تىلەكلىرىنىڭ ئازغىنىسى ئەمەلگە ئاشتى، ئۇ جانىجان ئۆيىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا تۇرۇپتۇ. قولىدا ئوغلى بار...

ئۇنىڭ ھاياتىدا بار ـ يوقى قېپقالغان ئەرسىسى مانا مۇشۇ، ئۆزىنى ھازىرغىچە زېمىن بىلەن باغلاپ تۇرغان ۋە كۇننىڭ سالقىن نۇرى ئاستىدا تاۋلىنىپ تۇرغان ئۇشبۇ بىپايان دۇنيا بىلەن باغلاپ تۇرغان ئەرسىسى مانا مۇشۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىكى ئادرېسى

静静的顿河（4）（维吾尔文）
译者：热合木吐拉·加里
责任编辑：贺加克

新疆青少年出版社出版（乌鲁木齐市建设路九号）
新疆新华书店发行　新疆新华印刷二厂印刷
850×1168毫米　32开本　26.25印张
1986年7月第1版　1987年6月第1次印刷
印数：——7,150

ISBN7-5371-0075-6/I-20
统一书号：M10124·235　定价：2.75元